

EVERY CONFERENCE BRINGS NEW HORIZONS

IET

INTERNATIONAL EDUCATIONAL TECHNOLOGY CONFERENCE

 IDEC

INTERNATIONAL DISTANCE EDUCATION CONFERENCE

 INTE

INTERNATIONAL CONFERENCE ON NEW HORIZONS IN EDUCATION

IQC 2022

INTERNATIONAL QUALITY CONFERENCE

 ISTEC

INTERNATIONAL SCIENCE AND TECHNOLOGY CONFERENCE

 ITICAM

INTERNATIONAL TRENDS AND ISSUES IN COMMUNICATION & MEDIA CONFERENCE

 ITEC

INTERNATIONAL TEACHER EDUCATION CONFERENCE

IWSC 2022

INTERNATIONAL CONFERENCE ON CONTEMPORARY WOMEN'S STUDIES

JULY 26-27, 2022

Lefkoşa (Nicosia) / Turkish Republic of Northern Cyprus

JULY 28-29, 2022

Girne (Kyrenia) / Turkish Republic of Northern Cyprus

SEPTEMBER 01-02, 2022

Güzelyurt (Morphou) Turkish Republic of Northern Cyprus

PROCEEDINGS BOOK

ISSN:2146-7366

Dear Colleagues,

IETC-IDEA, INTE, IQC, ITEC, ISTEAC, IWSC & ITICAM 2022 Conferences are now well-known international academic events and the number of paper submissions and attendees are increasing every year.

We have lots of participants from 25 different countries. These participants presented their papers during two days.

Also, we would like to thank to our distinguished guests, keynote speakers, reviewers for their collaborations and contributions to the success of these conferences. And we would like to thank all of you for coming, presenting, and joining in these academic activities.

Should you have any enquiries regarding conferences, please do not hesitate to contact with us for any additional information you may require.

December 29, 2022

Thank you...

Coordinators

Prof. Dr. Aytakin ISMAN
Prof. Dr. Douglas FRANKLIN
Prof. Dr. Teresa FRANKLIN
Prof. Dr. Paolo DI SIA
Prof. Dr. Aslı YAPAR GÖNENÇ
Prof. Dr. Ceyda ILGAZ
BÜYÜKBAYKAL
Prof. Dr. Özgür GÖNENÇ
Prof. Dr. Güven N.
BÜYÜKBAYKAL
Prof. Dr Yusuf ADIGÜZEL
Prof. Dr. Fatoş SİLMAN
Prof. Dr. Olgun ÇİÇEK
Prof. Dr. Ahmet ADALIER
Prof. Dr. Şahin AHMEDOV
Prof. Dr. Rauf YILDIZ
Prof. Dr. Ayşe Derya KAHRAMAN
Assoc. Prof. Dr. Serdal IŞIKTAŞ
Assoc. Prof. Dr. Figen YAMAN LESİNGER
Assoc. Prof. Dr. Yeşim ÜSTÜN AKSOY
Assoc. Prof. Dr. Nezahat DOĞAN
Assoc. Prof. Dr. İbrahim DALKILIÇ
Assoc. Prof. Dr. Nuran ÖZE
Assoc. Prof. Dr. Ayda İNANÇ
Assoc. Prof. Dr. Nesrin AKINCI ÇÖTOK
Assoc. Prof. Dr. Murat MENGÜ
Assoc. Prof. Dr. İrfan ŞİMŞEK
Assoc. Prof. Dr. Tucer CAN
Assoc. Prof. Dr. Tolgay KARANFİLLER
Assoc. Prof. Dr. Müesser C. NAT
Assist. Prof. Dr. Mustafa ÖZTUNÇ
Assist. Prof. Dr. Mahir BİBER
Dr. Serdal GÜNDÜZ

KEYNOTES

Prof. Dr. Muzaffer Elmas

Rector, Kocaeli Health and Technology University, Turkey

Speech Title: New Developments in Quality in Higher Education

Prof. Dr. Douglas Franklin

Ohio University, United States

Speech Title: Tying it All Together:

Implementing Quality Concepts

Speech Title: Performance

Indicators: What's Key and What's

not

Prof. Dr. Carlos Francisco De Sousa Reis

University of Coimbra, Portugal

Speech Title: Two Core Competencies for the 21st Century:

Creativity and Critical Thinking in Complementarity

Prof. Dr. Badrul Khan

President, McWendon Education, United States

Speech Title: Blended Learning in The New Normal

Prof. Dr. Teresa Franklin

Ohio University, United States

Speech Title: Trans and Teaching Technology: Looking Toward 2050

Speech Title: Education Quality 4.0 Meet Industry 5.0 - What does this mean for Higher Education?

Prof. Dr. Susan Copp

George Washington University, United States

Speech Title: Keeping Students Active and Engaged: Employing Active Learning and Engagement Strategies in the Online Classroom

Speech Title: The Architecture of Course Design: Using the Building Block of Instructional Design to Create Online

Asist. Prof. Dr. Federica Incerti

George Mason University, United States

Speech Title: Blended Learning in the New Normal

Speech Title: Classroom Technologies on the Front Line: Smart Technologies Post-Pandemic - Lessons Learned

Prof. Dr. Deborah E. Bordelon

Provost and Executive Vice President at Columbus State University Columbus State University, Columbus, Georgia, United States

Speech Title: Teacher Training During The Pandemic

Eli Daniel Flourney

Former Senior Director, CNN International "Industry Guest Speaker", United States

Speech Title: Innovations in Global Media Business Models

Prof. Dr. Colleen Sexton

Governors State University, United States

Speech Title: New developments in science education

Prof. Dr. Steve Harmon

Georgia Institute of Technology, United States

Speech Title: The Changing Role of Universities Post-Pandemic

Prof. Dr. Roshan M. Idrus

University Sains Malaysia, Malaysia

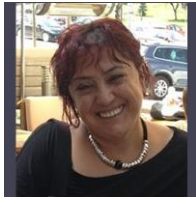
Speech Title: Rise of the Global Classroom: A Gift from Covid

Assoc. Prof. Dr. Aylin Tutgun Ünal

Üsküdar Üniversitesi, Turkey

Speech Title: How will the metaverse change education?

Prof. Dr. Buket Akkoyunlu

Cankaya University, Turkey

Speech Title: Education: Is online learning the 'new normal'?

Speech Title: Quality Assurance of Online Course Design in Higher Education

Prof. Dr. Ferhan Odabaşı

Anadolu University, Turkey

Speech Title: Educational Technology and Teacher Education in the VUCA World

Prof. Dr. Tristan Johnson

Boston College, United States

Speech Title: New developments in Teacher Education

Prof. Dr. Robert G. Doyle

Associate Dean, Harvard University, United States

Speech Title: The Admission Process for American Colleges

Prof. Dr. Min Jou

National Taiwan Normal University, Taiwan

Speech Title: Facilitating Students' Reflective Behaviour When Learning Technical Skills

Harvey Singh

CEO & Founder of Instancy Inc, United States

Speech Title: Blended Learning in The New Normal

Prof. Dr. İnanç Işıl Yıldırım

Beykent University, Turkey

Speech Title: Evaluation of the effect of digital media on future trends in floating architecture through yacht design

Speech Title: Effects of Distance Education Learning in Transformation of Design Education During Covid 19

WORKSHOPS (ATÖLYELER)

Prof. Dr. Douglas Franklin

Ohio University, United States

Speech Title: Leadership Theory, Concept and Practice

Speech Title: Accreditation and Quality Assurance: Standards Aligment for Quality

Prof. Dr. Teresa Franklin

Ohio University, United States

Speech Title: Active Learning Models: Project/Problem Based Learning, Inquiry Learning

Speech Title: Strategies to Improve Teaching and Learning

Assoc. Prof. Dr. Figen Yaman Lesinger

Cyprus Health and Social Scieences University, Cyprus

Speech Title: Sınıf Yönetiminde Çağdaş Gelişmeler

Assoc. Prof. Dr. Yeşim Üstün Aksoy

Yakındoğu University, Cyprus

Speech Title: Eğitimde Yeni Gelişmeler

Prof. Dr. Ahmet Eskicumalı

Sakarya University, Turkey

Speech Title: Medya Okuryazarı Öğretmen Nasıl Olunur?

Assoc.Prof.Dr. Nesrin Akıncı Çötök

Sakarya University, Turkey

Speech Title: Eğitim Ve Popüler Kültür

Assoc.Prof.Dr. Tufan Çötök

Sakarya University, Turkey

Speech Title: Pandemi Sonrası Eğitim Süreçlerinin Yeniden Düşünülmesi

Assist. Prof. Dr. Mustafa Öztunç

Sakarya University, Turkey

Speech Title: Sosyal Medya Kullanımının Çocukların Öğren Davranışları Üzerindeki Etkisi

PANEL 1

Ana Tema: Pandemi Sürecinde Eğitimde Yeni Gelişmeler

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Buket Akkoyunlu - Dekan

Prof. Dr. Ferhan Odabaşı - Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Fatma Özmen - Öğretim Üyesi

PANEL 2

Ana Tema: Ataerki ve Kadın

Moderatör: Doç. Dr. Hatice KAYHAN

Konuşmacılar:

Prof.Dr. Fatoş Silman: İş Yaşamında Kadın: Cam Tavan Kırılabilir mi?

Yrd.Doç.Dr Şerife Özbiler: Akademisyen Anne Olmak: Akademiye Kadının Görünmez Emeği

Yrd.Doç.Dr. Sarem Özdemir: Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik Unsurları

Yrd.Doç.Dr. Mihrican Aylanç: Kıbrıs Türk kadın Şairlerin Şiirinde Ataerki

IQC, ITEC, ISTEÇ, & ITICAM 2022 CONFERENCES

Organizing Committee

General Coordinators

- ❖ Prof. Dr. Aytetin İŞMAN, Sakarya University, Turkey
- ❖ Prof. Dr. Teresa FRANKLIN, Ohio University, United States
- ❖ Prof. Dr. Douglas FRANKLIN, Ohio University, United States
- ❖ Prof. Dr. Halil İbrahim YALIN, Cyprus International University, Turkish Republic of Northern Cyprus
- ❖ Prof. Dr. J. Ana DONALDSON, AECT Former President, United States
- ❖ Prof. Dr. Fatoş SİLMAN, Cyprus International University, Turkish Republic of Northern Cyprus
- ❖ Prof. Dr. Colleen SEXTON, Governors State University, United States
- ❖ Prof. Dr. John HITCHCOCK, University of Indiana, United States
- ❖ Prof. Dr. Güven N. BÜYÜKBAYKAL, Istanbul University, Turkey
- ❖ Prof. Dr. Özgür GÖNENÇ, Istanbul University, Turkey
- ❖ Prof. Dr. Meltem Huri BATURAY, Atılım University, Turkey

Coordinators

- ❖ Prof. Dr. Buket AKKOYUNLU, Cankaya University, Turkey
- ❖ Prof. Dr. Paolo DI SIA, University of Padova, Italy
- ❖ Prof. Dr. Aslı YAPAR GÖNENÇ, Istanbul University, Turkey
- ❖ Prof. Dr. Ceyda ILGAZ BÜYÜKBAYKAL, Istanbul University, Turkey
- ❖ Assoc. Prof. Dr. Ahmet ADALIER, Cyprus International University, TRNC
- ❖ Assoc. Prof. Dr. Tolgay KARANFİLLER, Cyprus International University, TRNC
- ❖ Assoc. Prof. Dr. Fahme DABAJ, EMU, TRNC
- ❖ Assoc. Prof. Dr. İrfan ŞİMŞEK, Istanbul University - Cerrahpasa, Turkey
- ❖ Assist. Prof. Dr. Tuncer CAN, Istanbul University - Cerrahpasa, Turkey
- ❖ Assist. Prof. Dr. Mustafa ÖZTUNÇ, Sakarya University
- ❖ Assist. Prof. Dr. Mahir BİBER, Istanbul University-Cerrahpasa, Turkey
- ❖ Assist. Prof. Dr. Hüseyin ESKİ, Sakarya University, Turkey

Conference Secretary

- ❖ Lecturer Sabriye TOPAL, Cyprus International University, TRNC
- ❖ Lecturer Omaç RÜŞTİOĞLU, Cyprus International University, TRNC

IQC, ITEC, ISTE, & ITICAM 2022**Editorial Board**

Prof. Dr. Abdullah KUZU	Anadolu University	Turkey
Prof. Dr. Ahmet ESKİCUMALI	Sakarya University	Turkey
Prof. Dr. Akihiro Yamamura	Akita University	Japan
Prof. Dr. Alejandro Rodriguez Valle	Universidad Veracruzana	Mexico
Prof. Dr. Ana Andrade	Instituto Politécnico de Viseu, CI & DETS, ESSV	Portugal
Prof. Dr. Antoinette J. MUNTJEWERFF	University of Amsterdam	Netherlands
Prof. Dr. António Madureira	Instituto Politécnico de Viseu, CI&DETS, ESSV	
Prof. Dr. Arvind SINGHAL	University of Texas	United States
Prof. Dr. Asaf VAROL	Firat Univerity	Turkey
Prof. Dr. Aytekin İşman	Sakarya University	Turkey
Prof. Dr. Brent G. WILSON	University of Colorado at Denver	United States
Prof. Dr. Buket AKKOYUNLU	Cankaya University	Turkey
Prof. Dr. Carmencita L. Castolo	Open University System of the Polytechnic University of the Philippines	Phillipines
Prof. Dr. Cengiz Hakan AYDIN	Anadolu University	Turkey
Prof. Dr. Chih-Kai CHANG	National University of Taiwan	
Prof. Dr. D.P. MISHRA	Indian Institute of Technology Kanpur	India
Prof. Dr. Don M. FLOURNOY	Ohio University	United States
Prof. Dr. Douglas D. BURLEIGH	La Jolla Cove Consulting, San Diego CA 92117, USA	USA
Prof. Dr. Eralp ALTUN	Ege University	Turkey
Prof. Dr. Fahad AlShahrani	Jubal Industrial College	Saudi Arabia
Prof. Dr. Feng-Chiao CHUNG	National Pingtung University	Taiwan
Prof. Dr. Ferhan ODABAŞI	Anadolu University	Turkey
Prof. Dr. Feza ORHAN	Yıldız Technical University	Turkey
Prof. Dr. Finland CHENG	National Pingtung University	Taiwan
Prof. Dr. Francine Shuchat SHAW	New York University	United States
Prof. Dr. Frank S.C. TSENG	National Kaohsiung First University of Science and Technology	Taiwan
Prof. Dr. Gianni Viardo VERCELLI	University of Genova	Italy
Prof. Dr. Gilbert Mbotho MASITSA	University of The Free State	South Africa
Prof. Dr. Giuseppe Visaggio	Università di Bari	Italy
Prof. Dr. Gregory ALEXANDER	University of The Free State	South Africa
Prof. Dr. Gwo-Dong CHEN	National Central University Chung-Li	Taiwan

Prof. Dr. Gwo-Jen HWANG	National Taiwan University of Science and Technology	Taiwan
Prof. Dr. Han XIBIN	Tsinghua University	China
Prof. Dr. Hao-Chiang LIN	National University of Tainan	Taiwan
Prof. Dr. Hao-Chiang LIN	National University of Tainan	Taiwan
Prof. Dr. Heli RUOKAMO	University of Lapland	Finland
Prof. Dr. Henry H.H. CHEN	National Pingtung University	TAIWAN
Prof. Dr. Hülya ÇALIŞKAN	Istanbul University	Turkey
Prof. Dr. Hüseyin YARATAN	Final International University	TRNC
Prof. Dr. Ing. Giovanni ADORNI	University of Lapland	Finland
Prof. Dr. J. Ana DONALDSON	AECT Former President	United States
Prof. Dr. J. Michael SPECTOR	University of North Texas	United States
Prof. Dr. Jaroslav Vesely	BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY	Czech Republic
Prof. Dr. Jerry WILLIS	Manhattanville College	United States
Prof. Dr. Jie-Chi YANG	National Central University	Taiwan
Prof. Dr. João Duarte	Instituto Politécnico de Viseu, CI&DETS, ESSV	Portugal
Prof. Dr. José Gijón Puerta	Faculty of Education, Granada University	Spain
Prof. Dr. Julia Bello	UIUC	United States
Prof. Dr. KAHIT Fatima Zahra	Université Badji Mokhtar Annaba	Algeria
Prof. Dr. Karel RYDL	Pardubice University	Czech Republic
Prof. Dr. Kay A. PERSICHITTE	Elected AECT President	United States
Prof. Dr. Kiyoshi NAKABAYASHI	Chiba Institute of Technology	Japan
Prof. Dr. Kumiko AOKI	The Open University of Japan	Japan
Prof. Dr. Kuo-En CHANG	National Taiwan Normal University	Taiwan
Prof. Dr. Kuo-Hung TSENG	Meiho Institute of Technology	Taiwan
Prof. Dr. Kuo-Robert LAI	Yuan-Ze University	Taiwan
Prof. Dr. Liu MEIFENG	Beijing Normal University	China
Prof. Dr. Luis Dourado	University of Minho	Portugal
Prof. Dr. Marina Stock MCISAAC	Arizona State University	United States
Prof. Dr. MAURIZIO RIJA	Università della Calabria	Italy
Prof. Dr. Mei-Mei CHANG	National Pingtung University	Taiwan
Prof. Dr. Min JOU	National Taiwan Normal University	Taiwan

Prof. Dr. Ming-Puu CHEN	National Taiwan Normal University	Taiwan
Prof. Dr. Mingchang WU	National Yunlin University of Science and Technology	Taiwan
Prof. Dr. Mohamed El Homrani	Faculty of Education, Granada University, Spain	Turkey
Prof. Dr. Mustafa S. DUNDAR	Sakarya University	Turkey
Prof. Dr. Nabi Bux JUMANI	International Islamic University	Pakistan
Prof. Dr. Nian-Shing CHEN	National Sun Yat-Sen University	Taiwan
Prof. Dr. Paolo Di Sia	University of Padova	Italy
Prof. Dr. Pi-Hsia HUNG	National University of Tainan	Taiwan
Prof. Dr. Prof. Dr. Manuel Fernández Cruz	Faculty of Education, Granada University, Spain	Turkey
Prof. Dr. Roger HARTLEY	University of Leeds	United Kingdom
Prof. Dr. Rozhan M. IDRUS	University Sains Malaysia	Malaysia
Prof. Dr. S. Sadi SEFEROĞLU	Hacettepe University	Turkey
Prof. Dr. Saedah SIRAJ	University of Malaya	Malaysia
Prof. Dr. Sandrina Teixeira	ISCAP/IPP	Portugal
Prof. Dr. Servet BAYRAM	Yeditepe University	Turkey
Prof. Dr. Shan-Ju Lin CHANG	National Taiwan University	Taiwan
Prof. Dr. Sharon SMALDINO	Northern Illinois University	United States
Prof. Dr. ShenQuan YU	Beijing Normal University	China
Prof. Dr. Shi-Jer LOU	National Pingtung University	Taiwan
Prof. Dr. Shu-Hsuan CHANG	National Changhua University of Education	Taiwan
Prof. Dr. Shu-Sheng LIAW	China Medical University	Taiwan
Prof. Dr. Stefan AUFENANGER	University of Mainz	Germany
Prof. Dr. Stephen J. H. YANG	National Central University	Taiwan
Prof. Dr. Steve HARMON	Georgia Institute of Technology	United States
Prof. Dr. Sun FUWAN	China Central Radio and TV University	China
Prof. Dr. Sunny S.J. LIN	National Chiao Tung University	Taiwan
Prof. Dr. Teresa FRANKLIN	Ohio University	United States
Prof. Dr. Terry ANDERSON	Athabasca University	Canada
Prof. Dr. Toh Seong CHONG	University of Sains Malaysia	Malaysia
Prof. Dr. Toshio OKAMOTO	University of Electro-Communications	Japan
Prof. Dr. Tzu-Chien LIU	National Central University	Taiwan
Prof. Dr. Xibin HAN	Tsinghua University	China
Prof. Dr. Yavuz AKPINAR	Boğaziçi University	Turkey

Prof. Dr. Yen-Hsyang CHU	National Central University	Taiwan
Prof. Dr. Yuan-Chen LIU	National Taipei University of Education	Taiwan
Prof. Dr. Yuan-Kuang GUU	National Pingtung University	Taiwan
Prof. Dr. Zhao XINGLONG	Beijing Normal University	China
Prof. Dr. A. Aşkim KURT	Anadolu University	Turkey
Assoc. Prof. Dr. Anthony Y. H. LIAO	Asia University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Betül ÖZKAN	University of Arizona	United States
Assoc. Prof. Dr. Birova Jana	Pegas Journal	Slovakia
Assoc. Prof. Dr. Chen-Chung LIU	National Central University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Chen-Huei LIAO	National Taichung University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Cheng-Huang YEN	National Open University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Ching Hui Alice CHEN	Ming Chuan University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Ching-Fan CHEN	Tamkang University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Chiung-Sui CHANG	Tamkang University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Danguole RUTKAUSKIENE	Kauno Technology University	Lithuania
Assoc. Prof. Dr. David Tawei KU	Tamkang University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Dawood Al Hamdani	Sohar University	Oman
Assoc. Prof. Dr. Eric MENG	National Pingtung University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Erkan TEKİNARSLAN	Bolu Abant İzzet Baysal University	Turkey
Assoc. Prof. Dr. Ezendu ARIWA	London Metropolitan University	Turkey
Assoc. Prof. Dr. Hakan TÜZÜN	Hacettepe University	Turkey
Assoc. Prof. Dr. Hsin-Chih LIN	National University of Tainan	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Huey-Ching JIH	National Hsinchu University of Education	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. I-Wen HUANG	National University of Tainan	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Ian SANDERS	University of the Witwatersrand	South Africa
Assoc. Prof. Dr. Iman OSTA	Lebanese American University	Lebanon
Assoc. Prof. Dr. İNANÇ IŞIL YILDIRIM	Beykent University	Turkey
Assoc. Prof. Dr. Işıl KABAKÇI	Anadolu University	Turkey
Assoc. Prof. Dr. John I-Tsun CHIANG	National Changhua University of Education	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Ju-Ling SHIH	National University of Tainan	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Kateřina Vitásková	Palacký University, Faculty of Education, Institute of Special Education Studies	Czech Republic
Assoc. Prof. Dr. Kuo-Chang TING	Ming-hsin University of Science and Technology	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Kuo-Liang OU	National Hsinchu University of Education	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Larysa M. MYTSYK	Gogol State University	Ukraine
Assoc. Prof. Dr. Levent Eraslan	Anadolu University	Turkey
Assoc. Prof. Dr. Li YAWAN	The Open University of China	China
Assoc. Prof. Dr. Li-An HO	Tamkang University	Taiwan

Assoc. Prof. Dr. Mike JOY	University of Warwick	United Kingdom
Assoc. Prof. Dr. Ming-Charng JENG	National Pingtung University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Murat ATAİZİ	Anadolu University	Turkey
Assoc. Prof. Dr. Norazah Mohd SUKI	University Malaysia Sabah	Malaysia
Assoc. Prof. Dr. Partow IZADI	University of Lapland	Finland
Assoc. Prof. Dr. Ping-Kuen CHEN	National Defense University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Pramela KRISH	University Kebangsaan Malaysia	Malaysia
Assoc. Prof. Dr. Razvan-Lucian ANDRONIC	Spiru Haret University	Romania
Assoc. Prof. Dr. Selma KOÇ	Cleveland State University	United States
Assoc. Prof. Dr. Tang Keow Ngang Tang	Khon Kaen University	Thailand
Assoc. Prof. Dr. Tulen SANER	Neareast University	Turkey
Assoc. Prof. Dr. Tzu-Hua WANG	National Hsinchu University of Education	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Wellington Didibhuku THWALA	University of Johannesburg	South Africa
Assoc. Prof. Dr. Wu-Yuin HWANG	National Central University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Ya-Ling WU	National Pingtung University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Zhi-Feng LIU	National Central University	Taiwan
Assist. Prof. Dr. ALICIA GONZALEZ-PEREZ	UNIVERSIDAD DE EXTREMADURA	Spain
Assist. Prof. Dr. Andreja Istenic STARCIC	University of Primorska	Slovenia
Assist. Prof. Dr. Anita G. WELCH	North Dakota State University	United States
Assist. Prof. Dr. Antonis LIONARAKIS	Hellenic Open University	Greece
Assist. Prof. Dr. Cara Williams	Emirates College for Advanced Education	United Arab Emirates
Assist. Prof. Dr. Chiaki IWASAKI	Kansai University	Japan
Assist. Prof. Dr. Chiu-Pin LIN	National Hsinchu University of Education	Taiwan
Assist. Prof. Dr. Chun-Ping WU	Tamkang University	Taiwan
Assist. Prof. Dr. Chun-Yi SHEN	Tamkang University	Taiwan
Assist. Prof. Dr. Chung-Yuan HSU	National Pingtung University	Taiwan
Assist. Prof. Dr. Dararat KHampusaen	KKU	Thailand
Assist. Prof. Dr. Denis Mušić	Faculty of Information Technologies	Bosnia and Herzegovina
Assist. Prof. Dr. Fahme DABAJ	EMU	Turkey
Assist. Prof. Dr. Guan-Ze LIAO	National Hsinchu University of Education	Taiwan
Assist. Prof. Dr. Hsiang CHIN-HSIAO	Shih-Chien University	Taiwan
Assist. Prof. Dr. Hsieh PEI-HSUAN	National Cheng Kung University	Taiwan

Assist. Prof. Dr. Huei-Tse HOU	National Taiwan University of Science and Technology	Taiwan
Assist. Prof. Dr. Jagannath. K DANGE	Kuvempu University	India
Assist. Prof. Dr. K. B. PRAVEENA	University of Mysore	India
Assist. Prof. Dr. Kanvaria Vinod KUMAR	University of Delhi	India
Assist. Prof. Dr. Marko RADOVAN	University of Ljubljana	Slovenia
Assist. Prof. Dr. Mustafa ÖZTUNÇ	Sakarya University	Turkey
Assist. Prof. Dr. Özlem Atalan	Celal Bayar university	Turkey
Assist. Prof. Dr. Pavlina Částková	Palacky University in Olomouc	
Assist. Prof. Dr. Pey-Yan LIOU	National Central University	Taiwan
Assist. Prof. Dr. Phaik Kin. CHEAH	University Tunku Abdul Rahman	Malaysia
Assist. Prof. Dr. Ping-yeh TSAI	Tamkang University	Taiwan
Assist. Prof. Dr. S. ARULCHELVAN	Anna University	India
Assist. Prof. Dr. Shiful ISLAM	University of Dhaka	Bangladesh
Assist. Prof. Dr. Tsung-Yen CHUANG	National University of Tainan	Taiwan
Assist. Prof. Dr. Vahid MOTAMED I	Tarbiat Moallem University	Iran
Assist. Prof. Dr. WonJoon Chung	Carleton University	
Assist. Prof. Dr. Xiongyi Liu	Cleveland State University	United States
Assist. Prof. Dr. Yu-Ju LAN	National Taiwan Normal University	Taiwan
Assist. Prof. Dr. Zachary Walker	National Institute of Education, Singapore	Singapore
Assist. Prof. Dr. Zerrin AYVAZ REIS	Istanbul University	Turkey
Dr. Ahmad Mohammad AL-SHABATAT	Al-Baha University	Saudi Arabia
Dr. Aijaz Ahmed GUJJAR	Sindh Madressatul Islam University	Pakistan
Dr. Ali AL MAZARI	Alfaisal University	Saudi Arabia
Dr. Anwer Al-Zahrani	Royal Commission for Jubail and Yanbu	Saudi Arabia
Dr. Brendan TANGNEY	Trinity College	Ireland
Dr. Chan Shiau Wei	Universiti Tun Hussein Onn Malaysia	Malaysia
Dr. Chin-Yeh WANG	National Central University	Taiwan
Dr. Chun-Hsiang CHEN	National Central University	Taiwan
Dr. Elnaz ZAHED	University of Waterloo	United Arab Emirates
Dr. Farhan OBISAT	University of Bank. and Finan. Sci	Jordan
Dr. Farrah Dina YUSOP	University of Malaya	Malaysia
Dr. Fawaz AL-QARNI	Memorial University of Newfoundland	Canada
Dr. Han-Chieh CHAO	Natioanal Ilan University	Taiwan
Dr. HJ. Mohd Arif Hj. ISMAIL	National University of Malaysia	Malaysia
Dr. Ira Irawati	Padjadjaran University	Indonesia
Dr. Issham ISMAIL	University of Sains Malaysia	Malaysia
Dr. Jan Kubrický	Department of Technical education and Information technology	Czech Republic
Dr. Jarkko SUHONEN	University of Eastern Finland	Finland

Dr. Jialin YI	Indiana University at Bloomington	United States
Dr. JordanEa JordanEa	JordanEa	Chile
Dr. Li YING	China Central Radio and TV University	China
Dr. Maha Atallah Salman	Kuwait University	Kuwait
Dr. Marcela Göttlichová	Tomas Bata University in Zlín	Czech Republic
Dr. Milla Sepliana Setyowati	University of Indonesia	
Dr. Muhammad SAFDAR	International Islamic University	Pakistan
Dr. Nadeem SAQLAIN	Memorial University of Newfoundland	Canada
Dr. Norlidah ALIAS	University of Malaya	Malaysia
Dr. Paivi Perkkila	Kokkola University Consortium Chydenius	
Dr. Sheng-Yi WU	National Central University	Taiwan
Dr. SUKUMAR SENTHILKUMAR	Vellore Institute of Technology-University	India
Dr. Tam Shu SIM	University of Malaya	Malaysia
Dr. Tiong GOH	Victoria University of Wellington	Afghanistan
Dr. Tomas Moravec	University of Economics in Prague	
Dr. Velciu Magdalena	National Research Institute for Labour and Social Protection	
Dr. Yazid BEDOUH	BADJI Mokhtar University	Algeria

IETC, INTE & IWSC 2022 CONFERENCES

Organizing Committee

General Coordinators

- ❖ Prof. Dr. Aytekin İŞMAN, Sakarya University, Turkey
- ❖ Prof. Dr. Teresa FRANKLIN, Ohio University, United States
- ❖ Prof. Dr. Douglas FRANKLIN, Ohio University, United States
- ❖ Prof. Dr. J. Ana DONALDSON, AECT Former President, United States
- ❖ Prof. Dr. Colleen SEXTON, Governors State University, United States

Coordinators

- ❖ Prof. Dr. Buket AKKOYUNLU, Cankaya University, Turkey
- ❖ Prof. Dr. Meltem Huri BATURAY, Atılım University, Turkey
- ❖ Prof. Dr. Carlos Francisco De Sousa REIS, Portugal
- ❖ Assoc. Prof. Dr. Nesrin AKINCI ÇÖTOK, Sakarya University, Turkey
- ❖ Assoc. Prof. Dr. Ayşe Derya KAHRAMAN, Istanbul University - Cerrahpasa, Turkey
- ❖ Assoc. Prof. Dr. Ahmet ADALIER, Cyprus International University, TRNC
- ❖ Assoc. Prof. Dr. Tolgay KARANFİLLER, Cyprus International University, TRNC
- ❖ Assoc. Prof. Dr. Fahme DABAJ, EMU, TRNC
- ❖ Assoc. Prof. Dr. İrfan ŞİMŞEK, Istanbul University - Cerrahpasa, Turkey
- ❖ Assist. Prof. Dr. Tuncer CAN, Istanbul University - Cerrahpasa, Turkey
- ❖ Assist. Prof. Dr. Mustafa ÖZTUNÇ, Sakarya University
- ❖ Assist. Prof. Dr. Hüseyin ESKİ, Sakarya University, Turkey

Conference Secretary

- ❖ Lecturer Sabriye TOPAL, Cyprus International University, TRNC
- ❖ Lecturer Omaç RÜŞTİOĞLU, Cyprus International University, TRNC

IETC, INTE & IWSC 2022 Editorial Board		
Prof. Dr. Abdullah KUZU	Anadolu University	Turkey
Prof. Dr. Ahmet ESKİCUMALI	Sakarya University	Turkey
Prof. Dr. Akihiro Yamamura	Akita University	Japan
Prof. Dr. Alejandro Rodriguez Valle	Universidad Veracruzana	Mexico
Prof. Dr. Ana Andrade	Instituto Politécnico de Viseu, CI & DETS, ESSV	Portegual
Prof. Dr. Antoinette J. MUNTJEWERFF	University of Amsterdam	Netherlands
Prof. Dr. António Madureira	Instituto Politécnico de Viseu, CI&DETS, ESSV	
Prof. Dr. Arvind SINGHAL	University of Texas	United States
Prof. Dr. Asaf VAROL	Firat Univerity	Turkey
Prof. Dr. Aytekin İşman	Sakarya University	Turkey
Prof. Dr. Brent G. WILSON	University of Colorado at Denver	United States
Prof. Dr. Buket AKKOYUNLU	Cankaya University	Turkey
Prof. Dr. Carmencita L. Castolo	Open University System of the Polytechnic University of the Philippines	Phillipines
Prof. Dr. Cengiz Hakan AYDIN	Anadolu University	Turkey
Prof. Dr. Chih-Kai CHANG	National University of Taiwan	
Prof. Dr. D.P. MISHRA	Indian Institute of Technology Kanpur	India
Prof. Dr. Don M. FLOURNOY	Ohio University	United States
Prof. Dr. Douglas D. BURLEIGH	La Jolla Cove Consulting, San Diego CA 92117, USA	USA
Prof. Dr. Eralp ALTUN	Ege University	Turkey
Prof. Dr. Fahad AlShahrani	Jubal Industrial College	Saudi Arabia
Prof. Dr. Feng-Chiao CHUNG	National Pingtung University	Taiwan
Prof. Dr. Ferhan ODABAŞI	Anadolu University	Turkey
Prof. Dr. Feza ORHAN	Yıldız Technical University	Turkey
Prof. Dr. Finland CHENG	National Pingtung University	Taiwan
Prof. Dr. Francine Shuchat SHAW	New York University	United States
Prof. Dr. Frank S.C. TSENG	National Kaohsiung First University os Science and Technology	Taiwan
Prof. Dr. Gianni Viardo VERCELLI	University of Genova	Italy
Prof. Dr. Gilbert Mbotho MASITSA	Universirty of The Free State	South Africa
Prof. Dr. Giuseppe Visaggio	Università di Bari	Italy
Prof. Dr. Gregory ALEXANDER	University of The Free State	South Africa
Prof. Dr. Gwo-Dong CHEN	National Central University Chung-Li	Taiwan

Prof. Dr. Gwo-Jen HWANG	National Taiwan University of Science and Technology	Taiwan
Prof. Dr. Han XIBIN	Tsinghua University	China
Prof. Dr. Hao-Chiang LIN	National University of Tainan	Taiwan
Prof. Dr. Hao-Chiang LIN	National University of Tainan	Taiwan
Prof. Dr. Heli RUOKAMO	University of Lapland	Finland
Prof. Dr. Henry H.H. CHEN	National Pingtung University	TAIWAN
Prof. Dr. Hülya ÇALIŞKAN	Istanbul University	Turkey
Prof. Dr. Hüseyin YARATAN	Final International University	TRNC
Prof. Dr. Ing. Giovanni ADORNI	University of Lapland	Finland
Prof. Dr. J. Ana DONALDSON	AECT Former President	United States
Prof. Dr. J. Michael SPECTOR	University of North Texas	United States
Prof. Dr. Jaroslav Vesely	BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY	Czech Republic
Prof. Dr. Jerry WILLIS	Manhattanville College	United States
Prof. Dr. Jie-Chi YANG	National Central University	Taiwan
Prof. Dr. João Duarte	Instituto Politécnico de Viseu, CI&DETS, ESSV	Portugal
Prof. Dr. José Gijón Puerta	Faculty of Education, Granada University	Spain
Prof. Dr. Julia Bello	UIUC	United States
Prof. Dr. KAHIT Fatima Zahra	Université Badji Mokhtar Annaba	Algeria
Prof. Dr. Karel RYDL	Pardubice University	Czech Republic
Prof. Dr. Kay A. PERSICHITTE	Elected AECT President	United States
Prof. Dr. Kiyoshi NAKABAYASHI	Chiba Institute of Technology	Japan
Prof. Dr. Kumiko AOKI	The Open University of Japan	Japan
Prof. Dr. Kuo-En CHANG	National Taiwan Normal University	Taiwan
Prof. Dr. Kuo-Hung TSENG	Meiho Institute of Technology	Taiwan
Prof. Dr. Kuo-Robert LAI	Yuan-Ze University	Taiwan
Prof. Dr. Liu MEIFENG	Beijing Normal University	China
Prof. Dr. Luis Dourado	University of Minho	Portugal
Prof. Dr. Marina Stock MCISAAC	Arizona State University	United States
Prof. Dr. MAURIZIO RIJA	Università della Calabria	Italy
Prof. Dr. Mei-Mei CHANG	National Pingtung University	Taiwan
Prof. Dr. Min JOU	National Taiwan Normal University	Taiwan

Prof. Dr. Ming-Puu CHEN	National Taiwan Normal University	Taiwan
Prof. Dr. Mingchang WU	National Yunlin University of Science and Technology	Taiwan
Prof. Dr. Mohamed El Homrani	Faculty of Education, Granada University, Spain	Turkey
Prof. Dr. Mustafa S. DUNDAR	Sakarya University	Turkey
Prof. Dr. Nabi Bux JUMANI	International Islamic University	Pakistan
Prof. Dr. Nian-Shing CHEN	National Sun Yat-Sen University	Taiwan
Prof. Dr. Paolo Di Sia	University of Padova	Italy
Prof. Dr. Pi-Hsia HUNG	National University of Tainan	Taiwan
Prof. Dr. Prof. Dr. Manuel Fernández Cruz	Faculty of Education, Granada University, Spain	Turkey
Prof. Dr. Roger HARTLEY	University of Leeds	United Kingdom
Prof. Dr. Rozhan M. IDRUS	University Sains Malaysia	Malaysia
Prof. Dr. S. Sadi SEFEROĞLU	Hacettepe University	Turkey
Prof. Dr. Saedah SIRAJ	University of Malaya	Malaysia
Prof. Dr. Sandrina Teixeira	ISCAP/IPP	Portugal
Prof. Dr. Servet BAYRAM	Yeditepe University	Turkey
Prof. Dr. Shan-Ju Lin CHANG	National Taiwan University	Taiwan
Prof. Dr. Sharon SMALDINO	Northern Illinois University	United States
Prof. Dr. ShenQuan YU	Beijing Normal University	China
Prof. Dr. Shi-Jer LOU	National Pingtung University	Taiwan
Prof. Dr. Shu-Hsuan CHANG	National Changhua University of Education	Taiwan
Prof. Dr. Shu-Sheng LIAW	China Medical University	Taiwan
Prof. Dr. Stefan AUFENANGER	University of Mainz	Germany
Prof. Dr. Stephen J. H. YANG	National Central University	Taiwan
Prof. Dr. Steve HARMON	Georgia Institute of Technology	United States
Prof. Dr. Sun FUWAN	China Central Radio and TV University	China
Prof. Dr. Sunny S.J. LIN	National Chiao Tung University	Taiwan
Prof. Dr. Teresa FRANKLIN	Ohio University	United States
Prof. Dr. Terry ANDERSON	Athabasca University	Canada
Prof. Dr. Toh Seong CHONG	University of Sains Malaysia	Malaysia
Prof. Dr. Toshio OKAMOTO	University of Electro-Communications	Japan
Prof. Dr. Tzu-Chien LIU	National Central University	Taiwan
Prof. Dr. Xibin HAN	Tsinghua University	China
Prof. Dr. Yavuz AKPINAR	Boğaziçi University	Turkey

Prof. Dr. Yen-Hsyang CHU	National Central University	Taiwan
Prof. Dr. Yuan-Chen LIU	National Taipei University of Education	Taiwan
Prof. Dr. Yuan-Kuang GUU	National Pingtung University	Taiwan
Prof. Dr. Zhao XINGLONG	Beijing Normal University	China
Prof. Dr. A. Aşkim KURT	Anadolu University	Turkey
Assoc. Prof. Dr. Anthony Y. H. LIAO	Asia University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Betül ÖZKAN	University of Arizona	United States
Assoc. Prof. Dr. Birova Jana	Pegas Journal	Slovakia
Assoc. Prof. Dr. Chen-Chung LIU	National Central University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Chen-Huei LIAO	National Taichung University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Cheng-Huang YEN	National Open University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Ching Hui Alice CHEN	Ming Chuan University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Ching-Fan CHEN	Tamkang University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Chiung-Sui CHANG	Tamkang University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Danguole RUTKAUSKIENE	Kauno Technology University	Lithuania
Assoc. Prof. Dr. David Tawei KU	Tamkang University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Dawood Al Hamdani	Sohar University	Oman
Assoc. Prof. Dr. Eric MENG	National Pingtung University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Erkan TEKİNARSLAN	Bolu Abant İzzet Baysal University	Turkey
Assoc. Prof. Dr. Ezendu ARIWA	London Metropolitan University	Turkey
Assoc. Prof. Dr. Hakan TÜZÜN	Hacettepe University	Turkey
Assoc. Prof. Dr. Hsin-Chih LIN	National University of Tainan	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Huey-Ching JIH	National Hsinchu University of Education	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. I-Wen HUANG	National University of Tainan	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Ian SANDERS	University of the Witwatersrand	South Africa
Assoc. Prof. Dr. Iman OSTA	Lebanese American University	Lebanon
Assoc. Prof. Dr. İNANÇ IŞIL YILDIRIM	Beykent University	Turkey
Assoc. Prof. Dr. Işıl KABAKÇI	Anadolu University	Turkey
Assoc. Prof. Dr. John I-Tsun CHIANG	National Changhua University of Education	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Ju-Ling SHIH	National University of Tainan	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Kateřina Vitásková	Palacký University, Faculty of Education, Institute of Special Education Studies	Czech Republic
Assoc. Prof. Dr. Kuo-Chang TING	Ming-hsin University of Science and Technology	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Kuo-Liang OU	National Hsinchu University of Education	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Larysa M. MYTSYK	Gogol State University	Ukraine
Assoc. Prof. Dr. Levent Eraslan	Anadolu University	Turkey
Assoc. Prof. Dr. Li YAWAN	The Open University of China	China
Assoc. Prof. Dr. Li-An HO	Tamkang University	Taiwan

Assoc. Prof. Dr. Mike JOY	University of Warwick	United Kingdom
Assoc. Prof. Dr. Ming-Charng JENG	National Pingtung University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Murat ATAİZİ	Anadolu University	Turkey
Assoc. Prof. Dr. Norazah Mohd SUKI	University Malaysia Sabah	Malaysia
Assoc. Prof. Dr. Partow IZADI	University of Lapland	Finland
Assoc. Prof. Dr. Ping-Kuen CHEN	National Defense University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Pramela KRISH	University Kebangsaan Malaysia	Malaysia
Assoc. Prof. Dr. Razvan-Lucian ANDRONIC	Spiru Haret University	Romania
Assoc. Prof. Dr. Selma KOÇ	Cleveland State University	United States
Assoc. Prof. Dr. Tang Keow Ngang Tang	Khon Kaen University	Thailand
Assoc. Prof. Dr. Tulen SANER	Neareast University	Turkey
Assoc. Prof. Dr. Tzu-Hua WANG	National Hsinchu University of Education	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Wellington Didibhuku THWALA	University of Johannesburg	South Africa
Assoc. Prof. Dr. Wu-Yuin HWANG	National Central University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Ya-Ling WU	National Pingtung University	Taiwan
Assoc. Prof. Dr. Zhi-Feng LIU	National Central University	Taiwan
Assist. Prof. Dr. ALICIA GONZALEZ-PEREZ	UNIVERSIDAD DE EXTREMADURA	Spain
Assist. Prof. Dr. Andreja Istenic STARCIC	University of Primorska	Slovenia
Assist. Prof. Dr. Anita G. WELCH	North Dakota State University	United States
Assist. Prof. Dr. Antonis LIONARAKIS	Hellenic Open University	Greece
Assist. Prof. Dr. Cara Williams	Emirates College for Advanced Education	United Arab Emirates
Assist. Prof. Dr. Chiaki IWASAKI	Kansai University	Japan
Assist. Prof. Dr. Chiu-Pin LIN	National Hsinchu University of Education	Taiwan
Assist. Prof. Dr. Chun-Ping WU	Tamkang University	Taiwan
Assist. Prof. Dr. Chun-Yi SHEN	Tamkang University	Taiwan
Assist. Prof. Dr. Chung-Yuan HSU	National Pingtung University	Taiwan
Assist. Prof. Dr. Dararat KHampusaen	KKU	Thailand
Assist. Prof. Dr. Denis Mušić	Faculty of Information Technologies	Bosnia and Herzegovina
Assist. Prof. Dr. Fahme DABAJ	EMU	Turkey
Assist. Prof. Dr. Guan-Ze LIAO	National Hsinchu University of Education	Taiwan
Assist. Prof. Dr. Hsiang CHIN-HSIAO	Shih-Chien University	Taiwan
Assist. Prof. Dr. Hsieh PEI-HSUAN	National Cheng Kung University	Taiwan

Assist. Prof. Dr. Huei-Tse HOU	National Taiwan University of Science and Technology	Taiwan
Assist. Prof. Dr. Jagannath. K DANGE	Kuvempu University	India
Assist. Prof. Dr. K. B. PRAVEENA	University of Mysore	India
Assist. Prof. Dr. Kanvaria Vinod KUMAR	University of Delhi	India
Assist. Prof. Dr. Marko RADOVAN	University of Ljubljana	Slovenia
Assist. Prof. Dr. Mustafa ÖZTUNÇ	Sakarya University	Turkey
Assist. Prof. Dr. Özlem Atalan	Celal Bayar university	Turkey
Assist. Prof. Dr. Pavlina Částková	Palacky University in Olomouc	
Assist. Prof. Dr. Pey-Yan LIOU	National Central University	Taiwan
Assist. Prof. Dr. Phaik Kin. CHEAH	University Tunku Abdul Rahman	Malaysia
Assist. Prof. Dr. Ping-yeh TSAI	Tamkang University	Taiwan
Assist. Prof. Dr. S. ARULCHELVAN	Anna University	India
Assist. Prof. Dr. Shiful ISLAM	University of Dhaka	Bangladesh
Assist. Prof. Dr. Tsung-Yen CHUANG	National University of Tainan	Taiwan
Assist. Prof. Dr. Vahid MOTAMEDI	Tarbiat Moallem University	Iran
Assist. Prof. Dr. WonJoon Chung	Carleton University	
Assist. Prof. Dr. Xiongyi Liu	Cleveland State University	United States
Assist. Prof. Dr. Yu-Ju LAN	National Taiwan Normal University	Taiwan
Assist. Prof. Dr. Zachary Walker	National Institute of Education, Singapore	Singapore
Assist. Prof. Dr. Zerrin AYVAZ REIS	Istanbul University	Turkey
Dr. Ahmad Mohammad AL-SHABATAT	Al-Baha University	Saudi Arabia
Dr. Aijaz Ahmed GUJJAR	Sindh Madressatul Islam University	Pakistan
Dr. Ali AL MAZARI	Alfaisal University	Saudi Arabia
Dr. Anwer Al-Zahrani	Royal Commission for Jubail and Yanbu	Saudi Arabia
Dr. Brendan TANGNEY	Trinity College	Ireland
Dr. Chan Shiau Wei	Universiti Tun Hussein Onn Malaysia	Malaysia
Dr. Chin-Yeh WANG	National Central University	Taiwan
Dr. Chun-Hsiang CHEN	National Central University	Taiwan
Dr. Elnaz ZAHED	University of Waterloo	United Arab Emirates
Dr. Farhan OBISAT	University of Bank. and Finan. Sci	Jordan
Dr. Farrah Dina YUSOP	University of Malaya	Malaysia
Dr. Fawaz AL-QARNI	Memorial University of Newfoundland	Canada
Dr. Han-Chieh CHAO	Natioanal Ilan University	Taiwan
Dr. HJ. Mohd Arif Hj. ISMAIL	National University of Malaysia	Malaysia
Dr. Ira Irawati	Padjadjaran University	Indonesia
Dr. Issham ISMAIL	University of Sains Malaysia	Malaysia
Dr. Jan Kubrický	Department of Technical education and Information technology	Czech Republic
Dr. Jarkko SUHONEN	University of Eastern Finland	Finland

Dr. Jialin YI	Indiana University at Bloomington	United States
Dr. JordanEa JordanEa	JordanEa	Chile
Dr. Li YING	China Central Radio and TV University	China
Dr. Maha Atallah Salman	Kuwait University	Kuwait
Dr. Marcela Göttlichová	Tomas Bata University in Zlín	Czech Republic
Dr. Milla Sepliana Setyowati	University of Indonesia	
Dr. Muhammad SAFDAR	International Islamic University	Pakistan
Dr. Nadeem SAQLAIN	Memorial University of Newfoundland	Canada
Dr. Norlidah ALIAS	University of Malaya	Malaysia
Dr. Paivi Perkkila	Kokkola University Consortium Chydenius	
Dr. Sheng-Yi WU	National Central University	Taiwan
Dr. SUKUMAR SENTHILKUMAR	Vellore Institute of Technology-University	India
Dr. Tam Shu SIM	University of Malaya	Malaysia
Dr. Tiong GOH	Victoria University of Wellington	Afghanistan
Dr. Tomas Moravec	University of Economics in Prague	
Dr. Velciu Magdalena	National Research Institute for Labour and Social Protection	
Dr. Yazid BEDOUH	BADJI Mokhtar University	Algeria

TABLE OF CONTENT

AHLAK YAPISI BOZULMUŞ TOPLUMLARIN ISLAHINDA KURAN-I KERİM'İN ROLÜ <i>Muhammed AYDIN</i>	1
ANALYSIS OF PILED RAFT FOUNDATION ON ALLUVIAL SOIL USING GEOTECH 2D SOFTWARE <i>Devesh OJHA, Rajendra Kumar SRIVASTAVA</i>	10
ARTIRILMIŞ GERÇEKLİK EĞİTİMİNİN ÖĞRETMENLERİN TEKNOLOJİ KABUL DÜZEYLERİNE ETKİSİ <i>Mustafa SIRAKAYA, Didem ALSANCAK SIRAKAYA</i>	14
BANKACILIK SEKTÖRÜNDE ÇALIŞAN PERSONELİN ÖRGÜTSEL BAĞLILIK, ÖRGÜTSEL SİNİZM ALGILARI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA, K.K.T.C. BANKALARI ÖRNEĞİ <i>Figen YAMAN LESİNGER, Ahmet BOZDOĞAN</i>	20
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENME AKTİVİTELERİ İLE AKADEMİK BAŞARILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ <i>Mustafa Enes IŞIKGÖZ</i>	30
COLLABORATIVE LESSON PLAN DEVELOPMENT: A LESSON STUDY CASE <i>Gülşah ÖZDEMİR BAKI, Elif ÇELİK</i>	40
COVID 19 SÜRECİNDEKİ ZORUNLU UZAKTAN EĞİTİMDE SINIF ÖĞRETMENLERİ: SİSTEMATİK LİTERATÜR SENTEZİ <i>Nermin KARABACAK</i>	49
COVID 19 ZORUNLU UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNDE İLKOKULDA ÖDEVLER <i>Nermin KARABACAK</i>	56
DEKORATİF ÖGELERDE KÜLTÜREL YANSIMALAR: KIBRIS LAPTA İŞİ ÖRNEĞİ <i>Ece APAN</i>	63
DESIGN OF REINFORCED CONCRETE COLUMNS WITH METAHEURISTICS <i>Ayşegül Sümeyye DALGIÇ, Hakan ÖZBAŞARAN</i>	72
DİJİTAL NESLİN SOSYAL MEDYA KULLANIMI VE DİJİTAL EBEVEYNLİK <i>Ahmet ESKİCUMALI, Emine YILDIZ</i>	80
DİJİTAL OYUN BAĞIMLILILININ VE ŞİDDET İÇERİKLİ OYUNLARIN ÖĞRENCİLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ <i>Melek KURUCU, Barış ÖZMANEVRA, Tanju BULUT, Murat VAİZ, Dilek ÖZDEMİR</i>	91
EVALUATION OF PROSPECT 1 (IRANIAN JUNIOR HIGH SCHOOL TEXTBOOK) BASED ON LITZ CHECKLIST: STUDENTS VIEW IN FOCUS <i>Niloofar HOSSEINI, Zahra MOHAMMADI, Mehdi GHASEMI</i>	100
EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN INSTRUCTIONAL LEADERSHIP AND ORGANIZATIONAL ATTRACTIVENESS: AN EMPIRICAL STUDY ON TEACHERS IN TRNC VOCATIONAL HIGH SCHOOLS <i>Derya Can KANDİL, Şeyda Can GÜNGÖR</i>	106
FACTORS AFFECTING THE ADOPTION OF ONLINE TEACHINGBY SECONDARY SCHOOL TEACHERS <i>Ruchi YADAV</i>	121
FARKLI POLİTİK GÖRÜŞLERE SAHİP GAZETELERDE MAGAZİN HABERLERİNİN SUNUMU <i>Mustafa ÖZTUNÇ, Kübra BİRİCİK</i>	130
GELENEKSEL MEDYADAN YENİ MEDYAYA GEÇİŞTE ALGI SORUNSAI <i>Entes KOZALLIK</i>	145
IRKÇI SÖYLEMİ BAĞLAMINDA "THE HELP" FİLMİNİN GÖSTERGEBİLİMSSEL ÇÖZÜMLEMESİ <i>Arna JANAT, Mustafa ÖZTUNÇ</i>	150

KADINA ŞİDDET HABERLERİNİN ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ: MÜNEVVER KARABULUT ÖRNEĞİ <i>Mustafa ÖZTUNÇ, Emine YILDIZ</i>	165
KADINLARIN OY HAKKI <i>Hande ORTAY</i>	172
KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İLETİŞİMİ BAĞLAMINDA KURUMLARIN SOSYAL MEDYA KULLANIMINA İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME <i>Sevcan BEŞİKCİ, Aytekin İŞMAN</i>	181
KÜLTÜR SANAT HABERLERİNDE YER ALAN ÖRTÜLÜ REKLAMLAR: SÖZCÜ VE YENİ ŞAFAK İNTERNET GAZETELERİ ÖRNEĞİ <i>Ali AYDIN, Nesrin AKINCI ÇÖTOK</i>	193
LÜKS TÜKETİM REKLAMLARININ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: SAKARYA ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ <i>Cengiz ERDAL, Yağmur ERMİŞ</i>	202
ORTA EĞİTİM DENETİMİNDE ETİK DAVRANIŞLARA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ <i>Melek KURUCU, Barış ÖZMANEVRA, Tanju BULUT, Murat VAİZ, Rifat CAN</i>	217
ORTAOKUL BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI KAZANIMLARININ TÜRKİYE YETERLİLİKLER ÇERÇEVESİ ANAHTAR YETKİNLİKLERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ <i>Mustafa Enes İŞIKGÖZ</i>	227
ÖĞRENCİ VELİLERİNE GÖRE SINIF ÖĞRETMENLERİNİN MESLEKİ DEĞERLERİ <i>Nermin KARABACAK</i>	237
ÖĞRETMEN ADAYLARININ MATERYAL TASARIMI ÖZ-YETERLİK İNANÇLARI İLE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİNİ KULLANMAYA YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ <i>Mustafa YELER</i>	244
ÖĞRETMENLERİN OYUNLAŞTIRMA HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ <i>Didem ALSANCAK SIRAKAYA, Mustafa SIRAKAYA</i>	257
PERPETUATING NARRATIVES: THE DIFFERENT ROLES OF STORYTELLING IN ARTIFICIAL INTELLIGENCE <i>Tanya GURYEL, Nuran ÖZE</i>	263
QUANTUM PHYSICS BETWEEN MATTER, INFORMATION AND CONSCIOUSNESS: THE CASE OF QUANTUM MEDICINE <i>Paolo DI SIA</i>	272
SERBEST ZAMAN İLE YAŞAM MEMNUNİYETİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: OECD ÜLKE GÖSTERGELERİ ÜZERİNDEN BİR İNCELEME <i>Mustafa Enes İŞIKGÖZ</i>	279
SINIF ÖĞRETMENLERİNDE İLETİŞİMİN DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ <i>Ufuk ŞAHİN, Recep ÇAKIR</i>	290
SPOR HABERCİLİĞİNDE CİNSİYETE DAYALI SÖYLEMLERİN ANALİZİ <i>Sibel ÇELİK, Nesrin AKINCI ÇÖTOK</i>	297
TELEVİZYON REKLAMLARININ ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ <i>Çiğdem ÇALAPKULU, Fauzia Mohammed NTULUME</i>	305
THE EVALUATION OF TEACHER PERSPECTIVES RELATED TO ETHICAL BEHAVIORS IN SECONDARY EDUCATION INSPECTION <i>Barış ÖZMANEVRA, Melek KURUCU, Tanju BULUT, Murat VAİZ, Rifat CAN</i>	313
TÜKETİM TOPLUMU ELEŞTİRİSİ: WALL-E ANİMASYON FİLMİ ANALİZİ <i>Entes KOZALLIK, Aytekin İŞMAN</i>	322
TÜRKİYE'DE 2009-2019 YILLARI ARASINDA MEME KANSERİNE BAĞLI ÖLÜM EĞİLİMLERİ <i>Nurhan DOĞAN, İsmet DOĞAN</i>	329

3. SINIF HAYAT BİLGİSİ DERS KİTABININ BİRLEŞMİŞ MİLLETLER 2030 SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ	334
<i>Zeliha Nurdan BAYSAL, Gamze CEBECİ, Sevilay YILDIZ-KAYA, Caner OZAN</i>	
WHAT HE WOULD SAY IF ...SECOND PART	351
<i>Silvio MORGANTI, Verena ZUDINI</i>	
X, Y VE Z KUŞAĞININ YOUTUBE ALGISI ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ	356
<i>İlknur ÇAKAR, Aytekin İŞMAN</i>	
YALNIZLIK OLGUSU BAĞLAMINDA SOSYAL MEDYA KULLANIMI	380
<i>Nisa MIGAL, Aytekin İŞMAN, Ahmet ESKICUMALI</i>	
YAZILI BASINDA DOLAR HABERLERİNİN ELEŞTİREL SÖYLEME GÖRE ÇÖZÜMLENMESİ: SABAH, CUMHURİYET, SÖZCÜ, YENİ ŞAFAK GAZETELERİ	391
<i>Mustafa ÖZTUNÇ, Hatice Kübra ARICI</i>	
YENİ KURULAN DEVLET ÜNİVERSİTELERİNDE KALİTE GÜVENÇE SİSTEMİ YAPILANDIRMA ÇALIŞMALARI VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR	414
<i>Mustafa Egemen TANER, Samet SADIRLI</i>	
YİRMİ BİRİNCİ YÜZ YIL MÜZİK ÖĞRETMENLERİNİN MÜZİK TEKNOLOJİLERİNDEKİ YETERLİLİKLERİNE İLİŞKİN TUTUM VE GÖRÜŞLERİ	420
<i>Eser ATAMTÜRK BURAN, Emine Kıvanç ÖZTUĞ</i>	
YÜKSEKÖĞRETİM KALİTE KURULU (YÖKAK) TARAFINDAN KOŞULLU AKREDİTASYON SAĞLANAN ÜNİVERSİTELERİN ULUSLARARASILAŞMA DURUMU KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ	441
<i>Sibel MEHTER AYKIN, Emel KAHRAMAN</i>	
YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI İÇİN KURUMSAL BİLGİ SİSTEMLERİ UYGULAMALARI	462
<i>Mesut AYDINLI, Mustafa Egemen TANER, Oncü YANMAZ ARPACI, Semih COŞKUN</i>	
YÜKSEKÖĞRETİMDE DEĞİŞİM: KALİTE ÇALIŞMALARI	472
<i>Hande ORTAY</i>	
YÜKSEKÖĞRETİMDE ULUSLARARASI ÖĞRENCİLERİN MATEMATİK DERSİ BAŞARI ANALİZİ: SAKARYA UYGULAMALI BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ	491
<i>Engin CAN, Enes ÇAKMAK</i>	
OPINIONS OF SCHOOL MANAGERS AND TEACHERS ON EDUCATIONAL SUPERVISION IN THE CHANGE PROCESS	498
<i>Derya Can KANDİL, Şeyda Can GÜNGÖR, Zübeyde OKUR</i>	

AHLAK YAPISI BOZULMUŞ TOPLUMLARIN ISLAHINDA KURAN-I KERİM'İN ROLÜ

Prof. Dr. Muhammed AYDIN
Qatar University, College Of Sharia
muhammedaydin@qu.edu.qa

Özet

Toplumu oluşturan en temel unsur olan insanın, hayatını ilahi vahyin çizdiği sınırlara göre yaşamaması ve bu suretle de yaşantısının temelini kendi arzu ve isteklerini koyması durumunda ahlaki yapısı vahye aykırı bireylerin varlığı kaçınılmaz olmaktadır. Vahyin emir ve yasaklarına uygun bir yaşam sürmeyen bireyin oluşturduğu aile ve ailelerin de bir araya gelmesiyle oluşan toplumun ahlak yapısı bozulmakta, sonuç olarak da ahlaksız bir sistem peydah olmaktadır. Halbuki Allah insanı kendisine kulluk etmesi için yarattığını bize Kuran-ı Kerim'de buyurmaktadır. Kulluğun tam anlamıyla yerine getirilmesinin tek yolu ise Allah'ın Hz. Muhammed (sav) kanalıyla indirmiş olduğu ve insanı ona uymakla mükellef tuttuğu vahyine tabii olmakla mümkün olmaktadır. Vahiy esas itibariyle insanı iyiye iletme ve bu suretle de öldükten sonra cennete girme gayesi güderken vahyi kendine rehber edinmeyen bireyin ve toplumun bu gayeye ulaşması da pekala mümkün gözükmemektedir.

O yüzdendir ki bir toplum içtimai, iktisadi, idari ve bunların dışında diğer tüm meselelerinde Kuran-ı Kerim'i kendilerine rehber edinen bir konumda ise ideal bir toplum olarak karşımıza çıkmakta bunun aksinde ise fasit bir toplumla karşılaşmak ise kaçınılmaz olmaktadır. Nitekim ahlak yapısı bozulmuş toplumların ıslahı için yukarıda da bahsettiğimiz gibi içtimai, iktisadi, idari, ahlaki, siyasi ve dahi birçok konunun Kuran-ı Kerim tarafından ele alındığı görülmektedir.

Toplumun bütün kesimleri tarafından kabul görecektir ve hiçbir grubun itirazına konu olmayacak kurallar manzumesini koyabilecek yegane kaynak Kuran-ı Kerim'dir. Zira içine insan yorumunun girdiği hemen, hemen her meselede çatışma ve anlaşmazlık kaçınılmaz bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. Böyle bir ortamda ise ahlaki yapının korunması bir tarafa yeme, içme ve barınma gibi temel hayati meselelerin bile olması gerektiği gibi idaresi imkansız hale gelmektedir.

Anahtar Kavramlar: Vahiy, Birey, Toplum, Ahlak, Düzen

Abstract

If man, who is the most fundamental element of society, does not live according to the limits set by divine revelation and therefore puts his own desires at the basis of his life, the existence of individuals whose moral structure is contrary to divine revelation becomes inevitable. The moral structure of the families consisting of individuals who do not live in accordance with the orders and prohibitions of the revelation and the society consisting of these families deteriorate. As a result, an immoral system emerges. However, in the Qur'an, God commands us that He created man to serve Him. The only way to fulfill the servitude is possible by obeying the revelation that Allah sent down through Muhammad (saw) and made man obliged to follow him. While revelation essentially aims to convey the human being to good and thus to enter Paradise after death, it does not seem possible for the individual and society who do not take revelation as a guide to reach this goal.

That is why, if a society is in a position that takes the Quran as their guide in social, economic, administrative and all other issues apart from these, it appears as an ideal society; on the contrary, it is inevitable to encounter a vicious society. As a matter of fact, it is seen that many social, economic, administrative, moral, political and even many issues are addressed by the Qur'an for the improvement of societies with deteriorated moral structure.

The only source that can put a set of rules that will be accepted by all segments of the society and will not be subject to the objection of any group is the Quran. Because in every issue that human interpretation is involved, conflict and disagreement emerge as an inevitable result. In such an environment, let alone the

preservation of the moral structure; Even basic vital issues such as eating, drinking and housing become impossible to manage as they should.

Keywords: Revelation, Individual, Society, Moral, Order

GİRİŞ

Kuran-ı Kerim'in rehberliğinde toplumsal bir ıslah sürecinin zorunluluğundan bahsedilecek olduğu zaman öncelikli olarak toplumun temel yapı taşı olan insanın yaratılış gayesinin ne olduğunun anlaşılması gerekmektedir.¹ Zira insan özelinde toplumun, Kuran-ı Kerim'in emir ve yasakları doğrultusunda ıslah edilmesi isteniyorsa ilk olarak insanın yaratılış amacının ne olduğunu anlama zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.² Nitekim yaratılma sebebinin ne olduğunun farkında olan bir kimse bu sebebin sonucuna uygun bir yaşam sürme eğiliminde olacak ve kendisiyle birlikte aynı doğrultuda bir yaşam sürmeye çaba sarfeden diğer insanlarla beraber Kuran-ı Kerim'in emir ve yasaklarına uygun bir yaşam biçimi koyabilme kapasitesini kendisinde bulacak ve bunun sonucu olarak da ideal bir toplum inşa etme imkanı ortaya çıkacaktır.

Yaratılış gayesinin Allah'a (cc) kulluk olduğunun farkında olan bir toplum ise hayatın farklı alanlarını ilgilendiren meselelerini de Kuran-ı Kerim'in önderliğinde şekillendirecek ve bu çerçevenin dışında kalan davranışları ve yaklaşımları benimsemeyecektir.

Kuran-ı Kerim, muhatabı konumunda olan insanın ve mensubu olduğu toplumun hayatını şekillendirirken pek tabii olarak ahlak, ibadet, gündelik yaşam, savaş ve barış durumu, iktisadi hayat, idari ve sosyolojik yapı gibi meselelere büyük önem vermekte ve toplumsal düzeni aşağıda da değineceğimiz üzere genel olarak bu meseleler etrafında inşa etmektedir.

Ahlakın Toplum Tarafından İçselleştirilmesi

Toplumun Kuran-ı Kerim'in istediği doğrultuda bir ahlaki değerler manzumesine sahip olmadığı durumlarda gündelik hayatın her alanında bozuklukların olması kaçınılmaz olacak ve huzurun, güvenin, barışın ve refahın olmadığı bir ortam oluşacaktır. Her ne kadar bunun aksini iddia edip batı toplumlarının Kuran-ı Kerim'in emrettiği doğrultuda bir yaşamları olmamasına rağmen huzur, güven, barış ve refahın toplum geneline yayılmış bir şekilde var olduğunu söyleyenler çıkabilecek olsa da bu gerçeği yansıtmamaktadır. Zira aile yapısındaki, ekonomideki, eğitimdeki ve sosyal yapıdaki bozuklukları görmemek için bakmamak gerekmektedir.

Nitekim ahlaki normlara sahip olmayan bir toplum ahlaksız bir toplum olarak karşımıza çıkmakta ve bu da bizi adaletin var olmadığı güçlü olanın kendi adaletini sağladığı bozuk bir sisteme götürmektedir. Bütün bu sonuçlardan kaçınmak için Kuran-ı Kerim temelli ahlak anlayışının temelde kişiler ve genelde de toplum nezdinde kabul edilip uygulanması gerekmektedir. Bu standardı yakalamak için ise toplumun en ufak yapı taşı olan bireyin aile bazında eğitiminin Kuran-ı Kerim'e uygun bir şekilde verilmesi ve sonrasında da toplumu bu akış içinde yapılandırılması gerekmektedir.

Kuran-ı Kerim'in emrettiği doğrultuda toplum bazında bir ahlaki düzenin oluşması için hayatın her alanında ana kanun koyucu olarak vahiy temel alınmalı ve onun emir ve yasakları birey başta olmak üzere aile ve toplumun yaşantısına entegre edilmelidir. Böylelikle bozulmuş toplum düzelecek ve ideal bir toplum düzeni karşımıza çıkacaktır. Nihayetinde mensubu olduğu toplumun en ufak parçası olan insan Allah'ın kendisini kulluk etsin diye yarattığının farkında olacak ve genel anlamda düzelme kendisiyle başlayıp devam ederek bütüne ulaşacaktır.³

Adalet Müessesinin Aslına Uygun Tesis Edilmesi

Ahlaki anlamda bozuk bir yapıya sahip toplumların en göze çarpan özellikleri kendi bünyelerinde adalet kavramının içinin boşaltılmış olması ve adalet kavramının tamamen güçlü olan kişi veya grupların istekleri

¹ el-Beyyine 98/5

² İbn-i Kesir, Tefsîru'l-Kurani'l-Azim, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut. (1998). V, s. 255

³ Farabi, Kitabu't-Tenbih Ala Sebili's-Saade, Tahkik Cafer Ali Yasin, Daru'l-Menahil, Beyrut. (1987). s. 49.

doğrultusunda şekil alması başta gelmektedir. Halbuki adalet kavramı ilahi vahyin emrettiği doğrultuda inşa edilen ahlaki normlar içinde en başta gelmelidir. Nitekim adalet kavramının Kuran-ı Kerim’de defalarca zikredilmesi⁴ bu görüşü desteklemektedir.

Adaleti olması gerektiği gibi hayatlarına entegre etmeyen bireylerin Kuran-ı Kerim’in emrettiği şekilde yaşamamalarını da göz önüne alarak, ideal bir sistem ortaya koymaları imkansız bir hale gelmektedir. Nitekim böyle bir ortamda güçlü olan kendi adalet anlayışını parçası olduğu topluma dayatma çabası içine girecek ve bu da netice itibarıyla kaçınılmaz bir kaos ortamına sebep olacaktır. Kaosun olduğu bir ortamda ise pek tabiidir ki hayatın her alanını kapsaması gereken ve Kuran-ı Kerim’e uygun bir istikrardan söz etmek mümkün olmamaktadır. O yüzdendir ki Allah (cc) en ufak bir meselede bile adım atarken adaletle gereken ehemmiyetin gösterilmesini emrederek⁵ adaletin toplum düzeyinde uygulanabilir olmasını istemektedir.

Toplum Bazında Yalanın Terk Edilmesi

“Bir şeyin objektif gerçekliği hak bunun aslına uygun olarak anlatılması sıdk kavramıyla ifade edilir. Hak doğrunun nesnel yanı, sıdk ise sözün nesnel doğruya uygunluğudur.”⁶ Adaleti kendisine şiar edinmemiş bir toplumda güçlü olanın kendi keyfine göre bir adalet anlayışı ortaya koyacağı gerçeğini ele alacak olduğumuzda, bu kişinin veya kişilerin mensubu oldukları topluma karşı konumlarını korumak için hayatın her alanında yalana başvuracak oldukları aşıkardır. Zira gücü elinde barındırmak isteyen kimseler ve genel anlamıyla da bu kimselerin oluşturduğu toplum, vahyin emrettiği şekilde bir adalet anlayışıyla hareket etmediklerinden dolayı haksız bir şekilde elde ettikleri gücü kaybetmemek için sistemlerini yalan üzerine inşa etmekten çekinmeyeceklerdir. Böyle bir toplumun ıslah edilmesi için adaletli olması, adaletli olması için de doğru sözlü olması gerekmektedir.⁷ Toplumun yalan üzerine iş yapmayı doğru sözlü olmalarının teminini ise Allah’ın (cc) yalan üzere iş yapanların kendisinden korkmaları gerektiğini bize bildirmektedir.⁸ Nitekim doğru sözlü olmayıp yalanı normalleştirilenlerin bu yaptıkları kötü işten dolayı cezalandırılacakları bize bildirilmektedir.⁹

Yalanın pek çok kimse tarafından hafife alınan bir durum olması, sonuç olarak bize ahlaki anlamda ifsada uğramış bir toplum tablosu sunmaktadır. Zira yalan denen olgu Allah’ın (cc) uzak durulmasını emrettiği ve yapılması durumunda da cezalandıracağı bir mesele olmasının yanında gücü elinde barındırmak isteyen müfsit kimselerin kullandığı en güçlü silah olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzdendir ki yalanın kol gezdiği toplumlar adalet kavramını yok sayabilmekte ve isyankar konuma düşmektedir. Dolayısıyla adalet kavramı ve yapılan her işte doğru sözlü olmanın birbirinden ayrı görülmesi mümkün olmayan iki unsur olarak değerlendirilmesinde bir beis yoktur.

İntikam Peşinde Koşmamak

Kuran-ı Kerim temelli bir ahlak anlayışına sahip olmayan toplumların adalet ve doğru sözden uzak oluşlarının getirdiği bir diğer sonuç ise bu tip toplumların intikam peşinde koşmaları ve emellerini gerçekleştirme konusunda haksız olsalar bile intikam almanın arkasına sığınıp mazlumlarla ve dahi kendileri gibi zalim olanlara karşı her yolu mubah görmeleri doğal bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fasit bir toplumun ahlaki anlamda ıslahında adalet kavramının emredilen şekilde tesisi o toplumda doğru sözlü olma ve buna binaen intikam peşinde koşmayı savunmaktan da vazgeçmemek suretiyle affedici olmasına bağlıdır. Zira Kuran-ı Kerim affedici olmayı, kişi her ne kadar sıkıntı yaşayacak olsa da önemli bir özellik olarak görmektedir.¹⁰ Dolayısıyla ideal bir toplumun bireyleri intikam peşinde

⁴ Muhammed Fuad Abdu’l-Baki, el-Mu’cemu’l-Müfehres li Elfaz’l-Kur’ani’l-Kerim, Daru’l- Hadis, Kahire 2001, s. 550-551.

⁵ En-Nisa 4/58

⁶ Mustafa Çağrırcı, “Sıdk”, DİA, TDV Yayınları, İstanbul 2009, c. XXXVII, s. 98.

⁷ El-Ahzab, 33/70

⁸ El-Hac, 22/30

⁹ El-Ahzab, 33/71

¹⁰ Ali İmran, 3/134

koşmayarak affedici olan kimseler erdemli kimselerdir ki onların gayesi hem kendileri hem de mensubu oldukları toplumun ifsada uğramasını istememeleridir.

Fakat kaçırılmaması gereken bir husus olarak affedici olmanın ve intikam peşinde olmamanın bireyin ve toplumun kendilerine karşı bir suç işlendiğinde bunun peşini bırakmaması adaletin tesisi büyük ehemmiyet arz etmektedir.¹¹ Aksi takdirde hakkını aramaktan aciz bir birey ve toplumun adaleti tesis etmesi kesinlikle mümkün değildir. Zira böyle bir toplum her ne kadar iyi ve ahlaklı olursa olsun hakkını savunmaktan aciz olduğu için ilahi vahyin koyduğu ahlaki normları kendisine düstur edinmemiş kimseler tarafından suistimal edilmeye ve kötülüklerle karşılaşmaya müsait hale gelebilmektedir.

Haram ve Helali Gözetmek

Adalet, doğru sözlü olma ve affedici olmayı başaramamış bir toplum pek tabii olarak haram ve helal konusunda da tabiri caizse sınıfta kalacaktır. Adalet özünde hakkı hak edene teslim etmek olarak¹² değerlendirilecek olursak; bundan yoksun bir toplum haram ve helal sınırlarına riayet etmeyecektir.

Ahlak anlayışından yoksun bir toplum kendi içinde ve dışında birbirlerinin hakkını haksız yere yemekten geri duramayacak ve bunu normal karşılayacaktır. Birbirlerine karışı hak ve hukuku gözetmeyen toplum Allah'ın (cc) haram ve helal sınırını da gözetmeyecek O'nun (cc) helal kıldığını haram, haram kıldığını da helal kılmaktan çekinmeyecektir.¹³ Oysa ki Allah (cc) insanı kendisine ancak kulluk yapsın diye yarattığını buyurmaktayken¹⁴ fasit toplum haddi aşmakta ve helal haram çizgisini grileştirmektedir.

Helal ve haramı gözetmenin, bir toplumun vahye dayanan ahlaki bir zemin üzerinde ideal bir yapıya kavuşması için elzem olduğu görüldüğü takdirde Allah'ın (cc) koyduğu emir ve yasaklara uygun bir yaşam inşası mümkün olmaktadır. Bu suretle yaşamını helal ve haramı gözeterek şekillendiren birey ve mensubu olduğu toplum O'ndan (cc) başka bir otorite kabul etmemiş olacak ve ideal bir toplum olma hasletini kendinde tutabilecektir. Yukarıda da bahsettiğimiz adaletli olma, doğru sözlü olma, affedici olma ve helal ve harama riayet etmek bir zincirin halkası gibi değerlendirilebilir. Bu zincirin halkalarından herhangi birinde zayıflık olup kopacak olsa diğer halkaların sağlam oluşunun hiçbir kıymeti olmamaktadır. İdeal bir toplum inşa etmek için ahlakın olmazsa olmaz olduğunu söylerken arka planda adalet başta olmak üzere bahsi geçen mevzuların ehemmiyeti ve birbirleriyle alakaları kesinlikle göz ardı edilmemelidir. Zira Kuran-ı Kerim'de bahsi geçen emir ve yasakların ahlaki boyutu karşımıza çıkmaktadır.¹⁵ Nitekim bireyin mensubu olduğu toplumun ideal bir toplum haline getirilmesi Kuran- Kerim'in de bir çabası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toplumun Temel Yapı Taşı Olan Ailenin Korunması

Kuran-ı Kerim temelinde ahlaklı bir toplum inşa ederken, toplumun temel yapı taşı olan aile kurumunu da göz ardı edilmemelidir. Nitekim ahlaki normlara sahip olmayan toplumların da doğal olarak en küçük müessesesi olan aile kurumunda da ahlaki bozuklukların olması kaçınılmazdır. Bu müessese içinde ahlaki bozuklukların temelinde olan mesele ise karı koca arasındaki ilişki olarak kabul edildiği takdirde en başta bu ilişkinin vahyin istediği zemine oturtulması zorunluluk arz etmektedir. Eşler arasındaki en büyük sıkıntı ise birbirlerine karşı yaptıkları haksızlıktır. Halbuki Kuran-ı Kerim'de eşlerin birbirlerine haksızlık yapmamasına özen göstermeleri gerektiğini bildirmektedir.¹⁶

Toplumsal bazda bozuklukların yaşandığı bir ortamda sorunun temelini inildiği takdirde adaletsizliğin hüküm sürdüğü aile yapısıyla karşılaşmak muhtemeldir. Eşlerin birbirlerine haksızlık yaptığı adaletsiz davrandığı bir ortamda içtimai düzeyde haksızlıkların ve adaletsizliğin ortaya çıkması kaçınılmaz sonudur. Zira kendilerini Allah'ın (cc) emrettiği şekilde yetiştirememiş kimselerin eşlerine karşı kötü davranışlarının yansımaları pek tabii olarak toplumsal bazda da görülecektir.

¹¹ El-Maide, 5/45

¹² Mustafa Çağrı, "Adalet", DİA, TDV Yayınları, İstanbul 1988, c. I, s. 341.

¹³ El-Maide, 5/87

¹⁴ el-Beyyine 98/5

¹⁵ El-Bakara, 2/83-84

¹⁶ En-Nisa, 4/3-4

Bu yüzdendir ki Kuran-ı Kerim, aile içinde adaletin tesisine dönük pek çok yerde¹⁷ vurguda bulunmakta ve muhataplarına bu anlamda nasıl davranmaları gerektiğini öğretmektedir. Nitekim Kuran-ı Kerim'in de bize öğrettiği gibi aile mutluluk ve sevginin tesis edildiği bir ortam olmalı¹⁸ ve bu unsurların tesisi için çaba sarf edilmelidir. Pek tabii olarak adaletin tesis edilmediği ve iyiliğin ön planda olmadığı bir ailede sevgi ve muhabbetin varlığından bahsetmek mümkün olmamakta bu da yapı taşlarında bozukluk olan bir toplum ortaya koymaktadır. Birbirine sevgi ve saygı beslemeyen bireylerin de aynı toplumda yaşadıkları bireylere saygı ve sevgi çerçevesinde muamelede bulunması uzak bir ihtimal olarak karşımıza çıkmaktadır. Kaldı ki birbirlerine iyilik, güzellik, sevgi ve muhabbetle muamelede bulunmayan kimselerin dışarıya karşı bu hasletleri gösterir pozisyonda olmaları onların ancak yapmacıklığından kaynaklanacak bu da Kuran-ı Kerim rehberliğinde bir toplum inşasını başarısız kılacaktır.

Anne ve Babaya İtaatin Toplum İslahındaki Rolü

Toplumun ahlak inşasında Kuran-ı Kerim'den dolayı da olsa alınacak en önemli emirler arasında fertlerin anne ve babasına itaat etmesinin zorunluluğu ve onlara öf bile demesinin yasaklanması zikredilebilir.¹⁹ Öyleki Allah (cc), anne ve babaya itaati kendisine kullukla aynı ayette ardı sıra zikretmekte ve hemen akabinde her ikisini de öf bile denmemesini emretmektedir.

Fakat Allah'ın (cc) emir ve yasaklarına uygun bir hayat sürmeyen kişilerin anne ve baba itaati meselesine nasıl yaklaşacaklarını tahmin etmek zor değildir. Zira Allah (cc) kendisine itaat ve ebeveyne itaati aynı ayette zikretmektedir. Kaldı ki Kuran-ı Kerim'de anne ve babaya karşı yükümlülükler bununla da sınırlı kalmayıp onlara karşı güzel sözle muamelede bulunma ve onlara karşı merhametli olmayı da kapsamakta ve emredilmektedir. İlahi kitaba bakıldığında anne ve babaya isyan imkanının, sadece Allah'a (cc) karşı anne ve baba tarafından bir isyana teşvik edilme olması durumunu kapsadığını görmekteyiz.²⁰ Ahlaki anlamda bozguna uğramış toplumun Kuran-ı Kerim'den uzak yaşantısı içine anne ve babaya itaati eklemelerini beklememek gerektiği üzerinden hareket edildiğinde bu toplumun gerçek anlamda vahiy eksenli bir içtimai düzen inşa etmeleri imkansızdır. Dolayısıyla toplumun ıslahında en önemli rollerden birine haiz olan aile müessesinin sağlıklı bir şekilde inşası ve bunun korunması ancak ve ancak Allah'a (cc) ve sonrasında da anne ve babaya itaatle mümkün olmaktadır.

Allah'tan (cc) Başkasına Kul Olmamak

Kuran-ı Kerim'de emredildiği şekilde ideal bireyler olmayı başaramamış toplum Allah'a (cc) kul olma noktasında da başarısız olmaktadır. Halbuki ideal bir birey hayatını Allah'ın kulu olduğu gerçeği üzerine temellendirmelidir. Fakat ahlaki anlamda bozulmuş olan toplumların bireyleri hayatlarını Allah'a kul olma bilinciyle şekillendirmedikleri için denizde savrulan dümensiz gemideki yolculara benzemektedir. Onların hayatlarında esas varlık amaçlarını göz ardı etmek suretiyle kargaşa ve amaçsızlık hakim olmaktadır. Fertlerin Allah'a (cc) karşı olan bu tutumlarının yansıması kişisel ilişkilerde de kendini pekala gösterecektir. Kul olmanın gereklerinden uzak kimseler ahlaki değerlerin getirdiği erdemleri kucaklayamayacak ve mensubu oldukları toplumun ıslahı ise neredeyse imkansız hale gelecektir. Zira bir bütünün parçalarında bozukluk var ise o bütünün tam anlamıyla tamiri de mümkün değildir.

Bu sebeple ıslah edilmek istenen toplumun bireyleri Allah'ın (cc) kendilerini O'na kul olmak için yarattığının bilincinde olmalı ve bu farkındalık üzerine hayatlarını şekillendirmelidir. Dolayısıyla ancak bu surette bir düzelden bahsedilecek olduğu gözler önüne serilmektedir. Nitekim Allah (cc), her ne kadar iyi işler yaptığını iddia etseler de iman etmeyen kimselerin imanının boşa gideceğini bize Kuran-ı Kerim'de açık bir şekilde bildirmektedir.²¹

¹⁷ En-Nur, 24/22, el-Ahzab 33/55

¹⁸ Er-Rum, 30/21

¹⁹ El-İsra, 17/23-25

²⁰ El-Ankebut, 29/8

²¹ El-Kehf, 18/103-106

İktisadi Hayatın Kuran Temelli Tesisi

Ahlak yapısı bozulmuş bir toplumda karşılaşılabilecek en büyük problemlerden biri de hiç şüphesiz iktisadi hayatta ortaya çıkan bozukluklardır. Zira böyle bir toplumun bireyleri iktisadi hayat içinde bir kazanç elde edebilmek için akla gelebilecek her türlü yolu mübah kabul edebilir bir duruma gelmiş demektir. İktisadın bozulmasıyla beraber alışverişte hilenin yaygınlaşması, ribanın, artması, rüşvetin normalleşmesi ve haksız kazancın çoğalması toplum bazında güvenin yok olmasına yol açacak ve en nihayetinde bir çöküş kaçınılmaz olacaktır. O yüzden ki Kuran-ı Kerim’de iktisadi temeller doğruluk, dürüstlük ve adalet²² üzerine atılmaktadır.

İşte bu noktada iktisadi hayatta Kuran-ı Kerim’in rehberliğinde bir ıslahın mümkün olması ancak ve ancak ona uygun ve onun kurallarını kucaklayabilen bir toplumla mümkün olmaktadır. Bu doğrultuda bir ahlak ve inanç sistemine sahip olmayan bir toplumun olmayışı ise bunu elde etmesi imkansız hale gelmektedir. Nitekim bunun aksinde ise daha önce de bahsettiğimiz gibi Kuran-ı Kerim’in koyduğu ahlaki normları, emir ve yasakları kendine düstur edinen toplumların her alanda olduğu gibi iktisadi hayatlarında da düzelmeler görülecek ve toplumsal yozlaşmanın en net biçimde görüldüğü iktisadi hayat problemlerden kurtulacaktır. Zira Kuran-ı Kerim’in en uzun ayeti olarak karşımıza çıkan borç ayeti olarak da bilinen Bakara Suresi 282. ayeti de bu minvalde ele alacak olursak toplum olarak Kuran-ı Kerim’in istediği bir yaşam tarzının dışında iktisadın düzene girmesi pekala mümkün gözükmemektedir.

İktisadi anlamda bozukluğa uğramış toplumlarda karşılaşılabilecek en bariz sorunların başında ise israf gelmektedir. İsrif edenlerin Allah (cc) tarafından sevilmediğini belirten Kuran-ı Kerim, bu uyarıyla birlikte insanların yiyip içmelerinde herhangi bir beis olmadığını bize anlatmakta fakat bir ölçünün gözetilmesi gerektiğini de bildirmektedir.²³ Ayetten de anlaşılacağı üzere meyve veren ağaçlardan yemede bir sakınca gözükmemektedir. Fakat bu ağaçların meyvelerinden yenirken hak olarak sadaka ve zekatın verilmesi gerekliliğine yapılan vurgu gözden kaçırılmamalıdır.

Bu ve diğer ayetlerden de²⁴ hareketle israftan bahsedilirken herhangi bir kısma durumu söz konusu olmamaktadır. Zira israftan bahsedilmeden önce Allah’ın (cc) kullarına yiyin ve için emri görülmektedir. Öyleyse israf konusunda her iki ayette önümüze çıkan ölçülü olma hususuna önem gösterilmeli ve yapılan tüketim ve harcamalarda israf göz ardı edilmemelidir.

İsraftan kaçınılmanın emredildiği toplumun yapmakla mükellef kılındığı bir diğer husus mallarından yapmaları gereken harcamalardır.²⁵ Bu harcamalar kimi zaman ihtiyacı olan kimselere verilen borç olarak ortaya çıkarken kimi zaman da mali yardımlaşma olarak karşımıza çıkmaktadır. Yukarıda da değinmeye çalıştığımız üzere birbirleri üzerinde hakları bulunan müminlerin, maddi anlamdaki zorluklarında da birbirlerine destek olmaları gerekmektedir.²⁶ Mali anlamdaki yardımların yapılabileceği kimselere gelince bu konu hakkındaki ayet incelendiğinde karşımıza; ebeveyn, yakınlar, yetimler, fakirler ve yolda kalmışlar çıkmaktadır.²⁷ Mali yardımlaşmanın mahiyetine değinilmesi gerektiğinde bunun kişinin sevdiği şeylerden infak edilmesi suretiyle olabileceği görülmektedir.²⁸ Bu suretle toplum ideal bir sisteme erişme imkanını kendinde bulabilecektir.

Toplumun Ahlak Yapısının Korunmasında Mahremiyetin Önemi

Bireyleri Allah’ın (cc) emir ve yasaklarına göre yaşamayan toplumun dikkate almadığı fakat Allah (cc) tarafından insanlara temel hak ve hürriyet olarak verilmiş olan mahremiyet çok rahat bir şekilde çığnänen ve yok sayılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Halbuki kişinin yaşadığı ve hayatını idame ettirdiği

²² El-Bakara, 2/188, Sad, 38/23

²³ El-Enam, 6/141

²⁴ El-Araf, 7/31

²⁵ El-Bakara, 2/3

²⁶ El-Bakara, 2/177

²⁷ El-Bakara, 2/215

²⁸ Ali İmran, 3/92

yuvası saygın bir konumda olmalıdır. Nitekim Allah (cc) evlerin mahremiyetini, oralara girilirken izin alınması gerektiğini buyurarak koruma altına almaktadır.²⁹

İlahi yasaları çiğnediği ve ahlaki zeminini kaybettiği için fasit olarak adlandırılan toplum bu mahremiyete de önem göstermemekte ve konulmuş sınırları çiğnemektedir. Hem kişilerin hem de bu kişilerin yaşadıkları evlerin sınırlarının ihlal edilmesi suretiyle toplumun bireyleri arasında saygı ortadan kalkacak ve içtimai anlamda kurulması gereken ilişkiler problemleri bir zemin üzerine oturacaktır. Evlere saygının olmadığı ve kişisel mahremiyetin ayaklar altına alındığı bir ortamda da yaratılış itibarı ile izzet ve şeref sahibi insanın bu hasletleri yok olmaya mahkumdur. Halbuki ideal anlamda ahlaklı bir toplumun inşasında izlenen yolun en temel unsuru ailedir. Zira aile içinde tutarlı, ahlaklı ve Kuran-ı Kerim'in emir ve yasalarına uyan bireylerin yetiştirilmesi çok daha kolaydır. Nitekim zincir şeklinde karşımıza çıkan bozulmanın tersi olarak ıslah hareketleri de farklı ama birbiriyle ilişkili sahalarda peş peşe bir zincirin halkaları gibi düzelmesiyle mümkündür. İdeal bir toplum oluştururken en önemli rehber olarak Muhammed (as) aracılığıyla insanlara indirilmiş olan Kuran-ı Kerim kişinin mahremiyetine de önem göstermekte ve onu yüceltmektedir. Mahremiyetin olmadığı bir toplumda bireyler arasında saygı zeminine oturmuş bir ilişki ağının kurulu olması mümkün gözükmemekte aksine mahremiyete karşı bir saygının olmayışı insanları birbirlerine karşı casusluk yapmaya sevk etmektedir. Oysaki Kuran-ı Kerim bunu kesin bir dille yasaklamaktadır.³⁰

Kişisel mahremiyetin ihlal edilmesi ve çiğnenmesinin casusluğun önünü açacak olduğu gerçeğinden hareket edildiği takdirde karşımıza dedikodu problemi çıkmaktadır. Halbuki Kuran-ı Kerim dedikodu yapılmasını yanlış görmekte ve terk edilmesini istemektedir.³¹ Dedikodu illetine saplanmış bireyler ve toplum tabiri caizse kendi kendini yiyen bir yapıya evrilmektedir. Bu da netice itibarı ile bocalayan ve fasit olmuş olan bir toplum manzarası karşımıza çıkarmaktadır.

Yukarıda bahsi geçen bozuklukların ortadan kalkmasının tek yolu ise Kuran-ı Kerim temelli bir hayatın inşası ile mümkün gözükmemekte ve ancak bu surette ahlaklı bir toplum ortaya çıkabilmektedir. Aksi halde her ne kadar çaba sarf edilirse edilsin ideal bir toplumun özelliği olabilecek olan kişisel mahremiyetin ortaya çıkması çok da mümkün değildir. Bireyler ilahi vahiy temelinde ahlaklı bir toplum oluşturmak istiyorlarsa bu konu bağlamında casusluktan uzak durmalı ve kişisel mahremiyete gereken önemi göstermeli ve dedikodudan vazgeçmelidir.³²

Kuran-ı Kerim'e Uygun Toplum İnşası

Ahlaklı yapısında bozukluk olan ve her alanında ifsat kol gezen toplumların en önemli özellikleri arasında toplumun bireyleri arasında birbirlerine karşı çekememezlik, kin ve kibir büyük yer tutmaktadır. Zira bu toplumların bireyleri birbirlerine karşı adaletli davranma doğru sözlü olma hak ve hukuklara riayet etmeleri bir tarafa kendilerine karşı da davranmaları gerektiği gibi davranmamaktadırlar. Hal böyle iken bir bütün olarak bu tip toplumlarda kin, nefret, haset, öfke ve kibir gibi kötü hasletler olabildiğince yaygın ve yoğun bir şekilde gözlemlenebilmektedir.

Bu toplumlarda gücü ellerinde barındıran kimseler, ellerinde tuttıkları gücün bir başkasına geçmemesi için ellerinden gelen her türlü kötülüğü yapabilecek kapasitedir, çünkü bu kimseler emir ve yasalarına uyulması gereken tek otorite olan Allah'ın (cc) yasalarını çiğnemekten çekinmemektedirler. Dolayısıyla bu kimselerin birlikte yaşadıkları diğer insanlara karşı saygılı olmaları ve birbirlerinin haklarını gözetmelerini beklemek en hafif tabiriyle saflık olacaktır. Burada gözden kaçırılmaması gereken bir diğer husus ise fasit toplumda yaşayan ve elinde herhangi bir güç olmayan kimselerin de zikri geçen kötü hasletleri kendilerinde taşıyor olmalarıdır. Aslına bakıldığında bu zayıf kimseler gücü elinde barındıran kimselerden karakter olarak daha kötü durumdadır. Zira bu kimseler zikri geçen kötü hasletlerin yanında kendilerinde korku ve meskeneti de barındırmaktadır. Oysa ki korkulması gereken yegane otoritenin Allah (cc) olduğu apaçık bir gerçek olarak ortada durmaktadır.³³

²⁹ En-Nur, 24/28

³⁰ El-Hucurat, 49/12

³¹ El-İsra, 17/36

³² El-Muminun, 23/3

³³ Ali İmran, 3/175

Kendisinde kin, nefret, öfke ve kibir gibi kötü hasletleri barındıran toplumun aslında trajikomik bir görüntü sergilediği göz ardı edilmemelidir. Zira bu toplum tüm bu kötü hasletleri kendinde barındırırken aslında aciz olduğu gerçeğini fark edememektedir.³⁴ Bu acizliğin içinde boğulmuş olan toplumların ıslah oldukları takdirde kendilerinin böbürlenerek yer yüzünde dolaşmamaları gerektiğini de fark etme imkanını kendilerinde bulabilecektir.³⁵

Zikri geçen kötü hasletleri kendinde barındıran toplumların ıslahında göz ardı edilmemesi gereken en önemli nokta; bu tip toplumların fertlerinin birbirlerine karşı herhangi bir üstünlükleri olmadığını bilmeleri gerekliliğidir. Zira Allah'ın kulları arasında birbirlerine karşı üstünlüklerin bahsettiği en önemli nokta takva meselesidir.³⁶ Bunun yanında da Allah büyülenenleri sevmediğini buyurarak; muhatap olarak özelde insan, genelde de topluma nasıl bir karaktere sahip olmaları gerektiğini belirtmektedir.³⁷ İlahi vahiy temelli bir ahlak yapısına sahip olmayan toplumun fertleri arasında görülen bir diğer tehlikeli özelliğin ise kin olarak değerlendirilebilmesinde bir beis gözükmemektedir. Nitekim haset ve çekememezliğin yaygın görüldüğü toplumların fertleri kin duygusundan kendilerini alamayacaklardır. Çünkü bu toplumda elde edilen makam, mevki ve güç gibi unsurlar haksız bir şekilde elde edilmekte ve zulüm ön plana çıkmaktadır. Fakat ıslah olma gayreti içinde olan bir toplum kendini ilahi vahiy temelinde gerçekleştirdikçe bütün kötü hasletlerden uzaklaşacaktır. Zira Allah da (cc) normal şartlar altında bir kimsenin kin gütmesine sebep olacak bir durumda bile doğru üzerine kalınmasını emretmektedir.³⁸

Ahlaki yapısı bozuk olan bir toplumda kinin, nefretin, hasedin ve buna benzer diğer özelliklerin yoğun olarak var olduğunu ele alırken arsızlık da göz ardı edilmemelidir. Zira fasit toplum gündelik yaşantısında hiçbir surette uyması gerektiği kurallara uymadığı gibi iffet konusunda da sınıfta kalmaktadır. Oysaki kişinin iffet sahibi olması Kuran-ı Kerim'in bize emrettiği güzel hasletler arasında yer almaktadır.³⁹ Ahlaklı bir bireyin sahip olduğu en temel hasletlerden sayılabilecek iffetin ahlaksız bir bireyde olmasını beklemek pekala mantıksız olacaktır. Hal böyleyken de karşımıza çıkan tabloda toplum tabanına yayılmış iffetsiz bir yaşam manzarası gözler önüne serilecektir.

Ahlaki fesada uğramış toplumun sahip olmadığı bir diğer özellik ise merhamet duygusudur ki akıl ve mantık sahibi kimselerin kabul edeceği üzere merhametin olmadığı yerde zulmün ve zalimliğin kol gezmesi kaçınılmazdır. Oysaki Allah'ın (cc) insana yakınlarına merhametli olmalarını emretmesi⁴⁰ bize merhametin ahlaklı bir toplumun oluşmasında temel unsurlarından biri olduğunu göstermektedir. Nitekim iffetten ve merhametten nasibini alamamış bireylerin mensubu olduğu toplumun ne kendi fertlerine ne de kendisine bir faydasının dokunması imkansız hale gelmektedir. O yüzdendir ki ahlaki yapısı çürümüş olan toplumlar her anlamda ve alanda yok olmaya mahkum birer yapılar haline gelmektedir.

Sonuç

Kuran-ı Kerim toplumun Allah'ın (cc) emrettiği şekilde nasıl inşa edilmesi gerektiğinin kaidelerini bildirmektedir. Bu emir ve yasaklara göre inşa edilen toplumun başta ahlaki yapısı olmak üzere içtimai, iktisadi, idari, siyasi ve dahi topluma dair tüm alanlar bozukluktan arınmış olarak karşımıza çıkacaktır. Vahyin emrettiği sistematiği kendine rehber edinmeyen bireyin ve mensubu olduğu toplumun ise kurtuluşa erebilmesi imkansız hale gelmekte ve ne kadar çaba sarf edilirse edilsin hiçbir zaman ideal bir sistem olmaya yaklaşamayacaktır.

Zira Allah'ın (cc) emir ve yasaklarına göre bir yaşam inşa edilmeyen bir toplumda birey, aile ve toplum bazında adaletten bahsetmek pek tabii olarak mümkün gözükmemektedir. Her ne kadar ilahi vahyi kendisine ölçü kabul etmeseler de ideal bir toplumun inşasının mümkün olduğunu ve bunun geçmişte veya günümüzde örneklerinin olduğunu iddia edenlerin söylemleri ise tutarsızlık arz etmektedir. Nitekim insanın

³⁴ El-İsra, 17/37

³⁵ El-Enam, 6/59

³⁶ El-Hucurat, 49/13

³⁷ En-Nahl, 16/23

³⁸ El-Maide, 5/8

³⁹ El-Muminun, 23/5

⁴⁰ El-İsra, 17/24

başına buyruk bir şekilde inşa ettiği söz gelimi evrensel ahlaki normlar en ufak meselede bile birbiriyle çatışan insanlar tarafından ortaya konmaya çalışılmaktadır. Kaldı ki ilahi vahiy dışında birbirlerinin söylemlerini reddetme ve eleştirmekle hareket eden insanların ortaya koyabileceği bir evrensel ahlaki normlar bütününden söz etmek bu aşamada imkansız gözükmektedir.

Bugün toplumsal bazda ahlaki çöküşün gözle görülür derecede artması, ailevi, içtimai, iktisadi ve idari anlamda problemlerin önüne geçilemeyecek derecede yoğunlaşmasının sebebinin Allah'ın (cc) Kuran-ı Kerim'de emrettiği şekilde bir yaşam sürülmemesinde ve bu emir ve yasakların sanki hiç yokmuşçasına hiçe sayılmasında aramak en azından problemlerin ortadan kaldırılmasında bir başlangıç olarak kabul edilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Nitekim problemlerin sebebinin bilinmesi bile bu problemlerin ortadan kalkmasında nihayetinde en önemli adımlardan biridir. Zira problemin sebebinin bilmemek dümensiz bir geminin dalgalar arasında boğuşmasına benzemektedir.

Kaynakça

Kur'an-ı Kerim.

İbn-i KESİR, Ebu'l-Feda (1998), Tefsîru'l-Kurani'l-Azim, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut.

FARABİ, Ebu Nasr (1996), Kitabu't-Tenbih ala Sebilis's-Saade, Tahkik: Cafer Ali Yasin, Daru'l-Menahil, Beyrut.

Abdu'l-Baki, Muhammed Fuad, el-Mu'cemu'l-Müfehres li Elfazı'l-Kur'ani'l-Kerim, Daru'l-Hadis, Kahire 2001.

Çağrı, Mustafa, "Adalet", DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988, c. I, ss. 341-343.

Çağrı, Mustafa, "Sıdk", DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2009, c. XXXVII, ss. 98-100.

ANALYSIS OF PILED RAFT FOUNDATION ON ALLUVIAL SOIL USING GEOTECH 2D SOFTWARE

Devesh OJHA¹

¹Research scholar, Civil Department, Shri Ramswaroop University, Lucknow, India
dojha@lko.amity.edu

Prof. Dr. Rajendra Kumar SRIVASTAVA²

²Retired Engineer in Chief UP P.W.D. and Retired M.D. U.P. Bridge Corporation

Abstract

As we all know that due to rapid increase in population, a new concept known as vertical city has been introduced in form of high-rise building. due to this rapid growth in population in Asian countries, there are many construction projects that are going on. The main problem that arises is of differential settlement in foundation system in case of high rise building when we provide raft foundation even though the bearing capacity is good. To overcome this problem of differential settlement we can provide pile with raft. When piles are introduced with raft foundation, piles help in reducing the differential settlement to an acceptable amount. The objective of this study is to study and analyze raft foundation settlement in alluvial region and analyze the settlement when piles are used with raft foundation for the same loading condition in alluvial region. Finite element method using GEOTECH Software has been used for the numerical analysis of foundation system with various numbers of piles. Results shows that addition of piles with raft, reduces the settlement of the foundation, but after certain number of piles in pile raft the settlement becomes constant. so, it is recommended to use optimum number of piles for economic design in pile raft foundation system in alluvial region.

Keywords: - Alluvial soil, raft, pile raft foundation, GEOTECH 2D

1. Introduction

As development are taking place at a very fast rate, many construction projects are going on in Asian countries on a very large scale, especially in alluvial region Due to alluvial soil characteristics, the structures that are built on these alluvial regions undergoes differential settlement, even though it has good bearing capacity. Due to the nature of the soil in these areas excessive settlement is taking place. To overcome this problem of differential settlement pile can be used with raft foundation as pile raft foundation system. The addition of piles to raft foundation is to reduce the settlement in the foundation system to some acceptable limit within economical design [1].

In geotechnical engineering, one of the popular methods for analysis is finite element analyses. Finite element method has been used by many researcher in the past to analyse the performance of pile raft foundation system. This is also one of the finite element methods, but the results that we get from this method are much more better than the previous methods. With this method, first the settlement of raft foundation has been analysed in alluvial type of soil, then piles were added with raft as pile raft foundation and analyses were done for the same loading condition in alluvial region. In this GEOTECH 2D was used for finite element analysis.

2. Geometry Model

This study was conducted by applying a uniformly distributed load of 80 KN/m² on pile raft foundation with raft dimensions as 25m x 25m. The model was of high rise 10 storey building that was constructed on alluvial soil. Modelling of raft and pile in pile raft foundation were done as a plate element in finite element analysis. To model pile -soil interaction has many limitations in 2D finite element analyses as pile -soil interaction is purely 3D phenomenon. [7]. During the modelling of piles with plate elements, adjustments were done to stiffness properties of these elements

The geometry model and soil profile were as shown in Fig 1. On the surface, there is an 8 m thick fill layer. The next layer is soft clay from 8 m to 16 m depth. The silty clay is from 16 m to 25 m. The stratigraphy of soils below 25m is shown in Fig. 1.

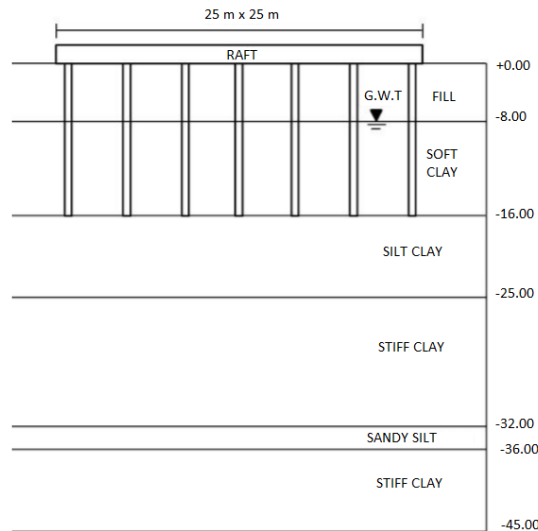

Figure -1 Geometry Model

3. Material Properties

Modulus elasticity of raft and piles, E , of 2.35×10^7 kN/m² were used. The entire soil material model was Mohr Coulomb, as shown in Table 1.

Table 1. Soil parameter

Parameter	Fill	Soft Clay	Silty Clay	Stiff Clay 1	Sandy Silt	Stiff Clay 2
Thickness (m)	8	8	9	7	4	9
Unit weight, (kN/m ³)	18	14	12	16	18	16
Saturated unit weight, (kN/m ³)	22	19	22	19	22	19
Young's modulus, E_s (kN/m ²)	90000	5000	30000	55000	20000	55000
Poisson's ratio	0.40	0.30	0.40	0.35	0.35	0.35
Undrained cohesion, c_u (kN/m ²)	2	6	12	140	35	140
Friction angle, (deg)	40	0	20	10	20	10

4. Method of Analysis

Finite element using GEOTEC 2D was used for numerical analysis. Three stages are there in the study of design process of pile raft foundation system. In the first stage the raft thickness was assessed. In the second stage assessment of pile length in pile raft foundation system was done and in the final stage, optimum number of piles required in pile raft foundation system was obtained.

5. Result and Discussion

The thickness of the raft in pile raft foundation system was varied from 0.5m to 2m in the first stage, to know the required thickness of raft considering the settlement. as in the figure -2, it can be seen clearly that as the raft thickness is increasing the settlement of the raft is getting decreased, but after 0.9m thickness to 2m, there is no difference in settlement so 0.9m thickness of raft was used for further analysis.

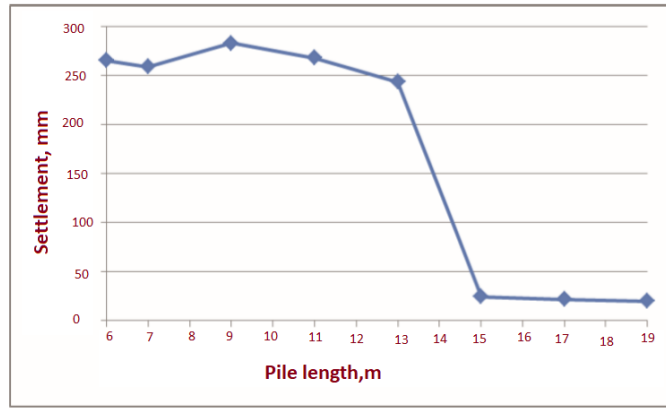

Fig. 2. Effect of pile length on the settlement

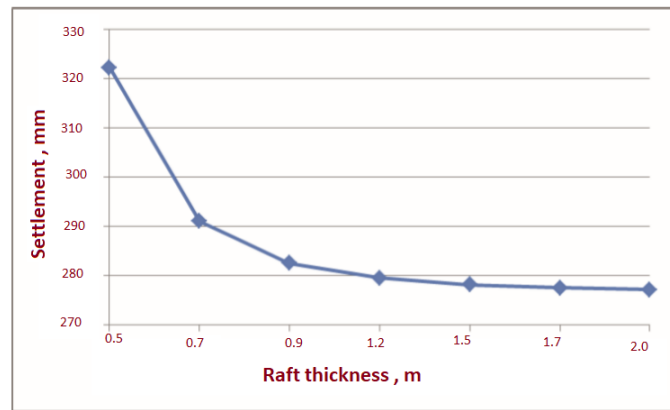

Fig. 3. Effect of raft thickness on the settlement

The pile length in the second stage was varied from 5 to 20 m to find out the required length of pile in pile raft foundation system. 8 x 8 piles of 25cm x 25cm size were used under the raft in pile raft system for assessment of settlement. In figure -3, as the length of piles are increasing the overall settlement of pile raft foundation system decreases but from pile length 15 to 20m, there is no change in the settlement that can be seen in the figure. so based on this result pile length 15 m was used in the assessment of third stage.

The optimum number of piles was determined in the final stage. In determining the optimum number of piles, pile length was considered as 15m that was determined in second stage and raft thickness as 0.9 m from first stage.

In figure -4, when piles number are increased from 8 x 8 to 25 x 25, there is no change in overall settlement of the pile raft foundation system, so it was concluded from this that optimum number of piles used are 8 x 8.

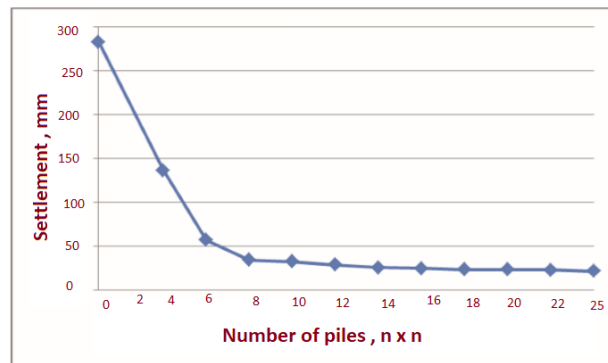

Fig. 4. Settlement reduction by increasing number of piles

6. Conclusions

Based on the above study with the help of GEOTECH 2D finite element analysis, it can be said that thickness of the raft also plays an important role in the settlement of foundation system to certain limit, addition to this, if piles are introduced in raft, it can help in reduction of overall differential settlement, but after reaching certain number of piles, increasing the number of piles will make the foundation system uneconomical. so, from this it can be concluded that optimum number of piles should be used as settlement reducer so that the foundation system remains economical.

References

- [1] H. G. Poulos, Piled raft foundations: design and applications, *Geotechnique*, 51 No 2 (2001) 95–113
- [2] W. A. Prakoso and F. H. Kulhawy. Contribution to piled raft foundation design, *Journal of Geotechnical and Geoenvironmental Engineering*, Vol 127 No 1 (2001), pp. 1024-1090.
- [3] L. Chen and H. G. Poulos, Analysis of pile-soil interaction under lateral loading using infinite and finite elements, *Computers and Geotechnics*, Vol 15 Issue 4 (1993), pp. 189–220.
- [4] H.G. Poulos, J.C. Small, and H. Chow, Piled raft foundations for tall buildings, *Geotechnical Engineering Journal of the SEAGS & AGSSEA*, Vol 42 No 2 (2011) 78–84.
- [5] P. S. Wulandari, Analysis of Piled Raft Foundations in Clayey Soils using Finite Element and Analytical Methods, *Proceedings of the Thirteenth East Asia-Pacific Conference on Structural Engineering and Construction (EASEC-13)*, September 11-13, 2013, Sapporo, Japan, A-6-2., <http://hdl.handle.net/2115/54231>.
- [6] V. Tandjiria, Numerical Modelling of Chicken-Foot Foundation, *Civil Engineering Dimension Journal of Civil Engineering and Application*, Vol I No 1 (1999), pp. 14-19.
- [7] J. Sluis, F. Besseling, P. Stuurwold, and A. Lengkeek, Validation and Application of the Embedded Pile Row –Feature in PLAXIS 2D, *Plaxis Bulletin Autumn Issue* (2013), pp.10-13.

ARTIRILMIŞ GERÇEKLIK EĞİTİMİNİN ÖĞRETMENLERİN TEKNOLOJİ KABUL DÜZEYLERİNE ETKİSİ

Doç. Dr. Mustafa SIRAKAYA

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
mustafasirakaya@gmail.com

Doç. Dr. Didem ALSANCAK SIRAKAYA

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
alsancakdidem@gmail.com

Özet

Günümüz öğretmenlerinden çok sayıda niteliğe sahip olmaları ve bu nitelikleri sınıfta etkin olarak kullanmaları beklenmektedir. Öğretmenlerden beklenen niteliklerin çoğunlukla teknoloji odaklı olduğu söylenebilir. Sınıfta teknolojinin avantajlarından yararlanılmasında öğretmenlerin teknolojiyi benimsemeleri ve kabullenmeleri önemli bir etkiye sahiptir. Son yıllarda eğitim ortamlarında sıklıkla kullanılan bir teknoloji olarak karşımıza artırılmış gerçeklik çıkmaktadır. Artırılmış gerçeklik gerçek görüntünün bir arka plan olarak kullanılması ve bu arka planın eş zamanlı olarak eklenen sanal nesnelere zenginleştirilmesi olarak tanımlanabilir. Eğitim ortamlarında artırılmış gerçeklik kullanımı pek çok avantaj sağlamaktadır. Bu çalışmayla artırılmış gerçeklik eğitimi almanın öğretmenlerin teknoloji kabul düzeylerine olan etkisinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda araştırmaya gönüllü olarak katılan 8 öğretmene araştırmacılar tarafından 8 saatlik bir artırılmış gerçeklik eğitimi verilmiştir. Araştırmada nicel yöntemlerden tek grup öntest-sontest deneysel desen kullanılmıştır. Artırılmış gerçeklik eğitimi öncesinde ve sonrasında katılımcılara “Öğretmenler için Teknoloji Kabul Ölçeği” uygulanmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistikler ve örneklem büyüklüğü 30’da küçük olduğu için non-parametrik testlerden Wilcoxon işaretli sıralar testi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda artırılmış gerçeklik eğitimi öncesinde öğretmenlerin teknoloji kabul düzeylerinin düşük olduğu anlaşılmıştır. Eğitimden sonra yapılan ölçümde bu seviyenin yüksek düzeye ulaştığı görülmüştür. Araştırmanın son sonucuna göre, öğretmenlerin teknoloji kabul ölçeğinden aldıkları puanları arasında, artırılmış gerçeklik eğitimi öncesi ve sonrası anlamlı bir fark olduğunu görülmektedir. Bu sonuç artırılmış gerçeklik eğitimi almanın öğretmenlerin teknoloji kabul durumlarını olumlu geliştirmede etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Anahtar kelimeler: Artırılmış gerçeklik, Teknoloji kabul, Öğretmen

Abstract

Today's teachers are expected to have many qualities and to use these qualities effectively in classroom. It can be said that qualifications expected from teachers are mostly technology-oriented. Teachers' adoption and acceptance of technology has a significant impact on use of technology in the classroom. Augmented reality has emerged as a technology frequently used in educational environments in recent years. Aim of this study is to determine the effect of receiving augmented reality training on teachers' technology acceptance levels. For this purpose, 8 hours of augmented reality training was given to 8 teachers who voluntarily participated in the research by the researchers. In the research, one group pretest-posttest experimental design from quantitative methods was used. Before and after augmented reality training, "Technology Acceptance Scale for Teachers" was applied to the teachers. As a result of the analyzes made, it was understood that the technology acceptance level of the teachers was low before the training, and this level reached a high level after the training. In addition, it is seen that there is a significant difference between scores of participant teachers before and after the augmented reality training from the technology acceptance scale.

Keywords: Augmented reality, Technology acceptance, Teacher

GİRİŞ

Günümüz öğrenenlerinden artık sadece bilginin pasif alıcısı durumunda olmaları değil, ihtiyacı olan bilgiye ulaşabilen, bilgiyi ihtiyacına göre şekillendirebilen ve yeni bilgiler sentezleyebilen bireyler olmaları beklenmektedir. Bu nitelikte bireylerin yetiştirilebilmesi için eğitim öğretim sürecinin tüm basamakları güncellenmektedir. Kullanılan yöntem ve teknikler, öğretmen rolleri, öğrenci sorumlulukları tercih edilen öğretim materyalleri gibi tüm basamaklarda değişim olduğu görülmektedir. Bu değişimden en çok etkilenen paydaşların başında hiç şüphesiz öğretmenler gelmektedir. Günümüz öğretmenlerinin sahip olması gereken niteliklerin önceki dönemlere göre çok değiştiği söylenebilir (Orhan, Kurt, Ozan, Vural ve Türkan, 2014). Bununla beraber öğretmenlerden beklenen nitelikler konusunda gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde çeşitli standartların geliştirildiği görülmektedir (Durak ve Seferoğlu, 2017). Uluslararası Eğitim Teknolojileri Birliği (ISTE,2014) tarafından hazırlanan standartlara göz atıldığında günümüz öğretmenlerinin sahip olması gereken niteliklerin 5 madde de toplandığı görülmektedir:

1. Öğrenmeyi kolaylaştırmak ve öğrencinin yaratıcılığını teşvik etmek,
2. Günümüz dijital çağına uygun öğrenme ortamları tasarlamak,
3. İçinde bulunduğumuz bilgi çağında öğrencilere model olmak,
4. Örnek bir dijital vatandaş olmak,
5. Mesleki gelişim konusunda etkin olmak.

Yukarıdaki maddelere baktığımızda günümüz öğretmenlerinden beklenen nitelikler arasında teknolojiyi etkin ve bilinçli kullanmanın önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Nitekim alanyazın incelendiğinde de öğretmenlerin teknolojiyi etkin biçimde kullanmasının gerekliliğini vurgulayan çok sayıda araştırma göze çarpmaktadır (Dağhan, Kibar, Akkoyunlu ve Atanur, 2015; Orhan ve diğerleri, 2014). Eğitim ortamlarında teknoloji kullanımı uzun yıllardır üzerinde çalışılan bir araştırma konusudur. Elde edilen sonuçlar eğitim süreçlerinin teknoloji desteğiyle yürütülmesinin çok önemli avantajlar sağladığını göstermektedir (Daşdemir, Cengiz, Uzoğlu ve Bozdoğan, 2012; Kuşkaya-Mumcu, 2017; Öçal ve Şimşek, 2017). Ancak araştırmalar incelendiğinde teknolojinin etkin biçimde kullanılabilmesi için öğretmenlerin anahtar role sahip olduğu vurgusu dikkati çekmektedir (Dağhan ve diğerleri, 2015; Ursavaş, Şahin ve McRolley, 2014a). Bu bağlamda teknoloji yatırımlarından beklenen verimin alınmasında ve teknoloji kullanımının sağladığı avantajlardan yararlanılabilmesi için öğretmenlerin teknolojiyi benimsemeleri ve kabullenmiş olmaları kilit role sahiptir (Göktas, Gedik ve Baydaş, 2013; Pierson, 2001; Ursavaş ve diğerleri, 2014a; Ursavaş, Şahin ve McRolley, 2014b).

Bireylerin teknoloji kabullerinin hangi değişkenlerden etkilendiği sorusuna yanıt vermek için kullanılan en yaygın modellerden birisi Teknoloji Kabul Modelidir. Teknoloji Kabul Modeli niyet, tutum, algılanan fayda ve algılanan kullanım kolaylığı bileşenlerinden oluşur (Venkatesh ve Davis, 2000). Teknoloji Kabul Modeline göre algılanan fayda ve algılanan kullanım kolaylığı yeniliğe karşı tutumu, tutum ise kullanım niyetini etkilemektedir. Mazman (2009) algılanan faydayı bireyin bu yeniliğin performansını olumlu etkisi olacağına dair inancı; algılanan kullanım kolaylığını ise bireyin bu yeniliği az efor sarfederek kullanılabileceğine ilişkin algısı olarak tanımlamaktadır.

Öğretmenlerin sınıfta teknolojiyi etkin ve bilinçli biçimde kullanabilmeleri önemlidir. Son yıllarda sınıflarda kullanılan önemli teknolojilerden birisi de artırılmış gerçekliktir. Artırılmış gerçeklik gerçek görüntünün bir arka plan olarak kullanılması ve bu arka planın eş zamanlı eklenen sanal nesnelere zenginleştirilmesini sağlayan teknoloji olarak tanımlanabilir. Yani gerçek görüntü bilgisayar ortamında geliştirilen grafik, animasyon, video, 3 boyutlu model, GPS gibi sanal verilerle desteklenmektedir. Yürütülen araştırmalarda eğitim ortamlarında artırılmış gerçeklik kullanımının çok sayıda avantaj sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin ilgisini derse çekmesi (Bressler ve Bodzin, 2013; Delello, 2014), derse olan katılımı artırması (Ivanova ve Ivanov, 2011; Sırakaya ve Kılıç Çakmak, 2018), öğrenmeyi kolaylaştırması Delello, 2014; Enyedy, Danish, ve DeLiema, 2015), eğlenerek öğrenme sağlama (Dunleavy, Dede ve Mitchell, 2009; Huang, Chen ve Chou, 2016) ve öğrencilerin motivasyonunu artırması (Billinghurst ve Duenser, 2012; Estapa ve Nadolny, 2015) bu avantajları arasında sayılabilir.

Bu çalışmanın amacı öğretmenlerin teknoloji kabul durumlarının irdelenmesi ve yukarıda avantajları verilen artırılmış gerçeklik teknolojisi hakkında eğitim almanın öğretmenlerin teknoloji kabul durumlarını nasıl etkilediğinin ortaya çıkarılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmaktadır:

- Artırılmış gerçeklik eğitimi almadan önce öğretmenlerin teknoloji kabul düzeyleri nedir?
- Artırılmış gerçeklik eğitimi aldıktan sonra öğretmenlerin teknoloji kabul düzeyleri nedir?
- Öğretmenlerin artırılmış gerçeklik eğitimi öncesi ve sonrasındaki teknoloji kabul puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Araştırmada nicel yöntemlerden tek grup öntest-sontest deneysel desen kullanılmıştır. Tek grup öntest-sontest deneysel desende deneklerin bağımlı değişkene ilişkin ölçümleri uygulama öncesinde ve sonrasında aynı ölçme aracıyla ölçülür (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Ö., Karadeniz, ve Demirel, 2008).

Çalışma Grubu ve Uygulama Süreci

Araştırmada amaçlı örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Amaçlı örnekleme yönteminde araştırma amacına hizmet edeceği düşünülen örneklem seçilerek durumun derinlemesine incelenmesine imkân sağlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu bağlamda araştırmaya gönüllü olarak katılan 8 öğretmen çalışma grubunu oluşturmaktadır. Öğretmenlere araştırmacılar tarafından 8 saatlik bir artırılmış gerçeklik eğitimi verilmiştir. Eğitim sürecinde artırılmış gerçeklik kavramı ve eğitimde artırılmış gerçeklik kullanımı hakkında uygulamalı bilgilere yer verilmiştir. Ardından eğitsel olarak kullanılabilir mobil artırılmış gerçeklik uygulamaları tanıtılmış ve katılımcı öğretmenlerin bu uygulamaları kullanmaları sağlanmıştır.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Araştırmada Ursavaş ve diğerleri (2014a) tarafından geliştirilen “Öğretmenler için Teknoloji Kabul Ölçeği” kullanılmıştır. 5’li likert türünde olan ve 11 faktörden oluşan ölçek toplam 37 madde içermektedir.

Araştırmada betimsel istatistiklerden yararlanılmıştır. Örneklem büyüklüğü 30’da küçük olduğu için non-parametrik testlerin kullanılması kararlaştırılmıştır. Bu nedenle artırılmış gerçeklik eğitimi almanın öğretmenlerin teknoloji kabul düzeylerindeki etkisine Wilcoxon işaretli sıralar testi ile bakılmıştır.

BULGULAR ve YORUM

Artırılmış Gerçeklik Eğitimi Öncesinde Öğretmenlerin Teknoloji Kabul Durumları Nasıldır?

Öğretmenlerin artırılmış gerçeklik eğitimi öncesinde teknoloji kabul ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin betimsel istatistikler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Artırılmış Gerçeklik Eğitimi Öncesinde Teknoloji Kabul Ölçeğinden Alınan Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikler

N	$\bar{x}$	Ss	Min	Mak
8	78.75	25.638	45	130

Tablo 1 incelendiğinde, öğretmenlerin artırılmış gerçeklik eğitimi öncesinde teknoloji kabul ölçeğinden aldıkları ortalama puanların ($\bar{x}=78.75$) olduğu görülmektedir. Ölçekten en düşük 37, en yüksek 185 puanın alınabileceği dikkate alındığında, öğretmenlerin artırılmış gerçeklik eğitimi öncesinde düşük derecede teknoloji kabulüne sahip oldukları söylenebilir.

Artırılmış Gerçeklik Eğitimi Sonrasında Öğretmenlerin Teknoloji Kabul Durumları Nasıldır?

Öğretmenlerin artırılmış gerçeklik eğitimi sonrasında teknoloji kabul ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin betimsel istatistikler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Artırılmış Gerçeklik Eğitimi Sonrasında Teknoloji Kabul Ölçeğinden Alınan Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikler

N	$\bar{x}$	Ss	Min	Mak
8	104.50	25.156	78	147

Tablo 2 incelendiğinde, öğretmenlerin artırılmış gerçeklik eğitimi sonrasında teknoloji kabul ölçeğinden aldıkları ortalama puanların ($\bar{x}$ =104.50) olduğu görülmektedir. Ölçekten en düşük 37, en yüksek 185 puanın alınabileceği dikkate alındığında, öğretmenlerin artırılmış gerçeklik eğitimi sonrasında yüksek derecede teknoloji kabulüne sahip oldukları söylenebilir.

Artırılmış Gerçeklik Eğitimi Almanın Öğretmenlerin Teknoloji Kabul Durumlarına Etkisi Nasıldır?

Artırılmış gerçeklik eğitiminin öğretmenlerin teknoloji kabul durumları üzerindeki etkisini test etmek amacıyla, öğretmenlerin öntest ve sontestte elde ettikleri puanlar için Wilcoxon işaretli sıralar testi uygulanmıştır. Test sonuçları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Artırılmış Eğitimi Öncesi ve Sonrası Teknoloji Kabul Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Sontest-Öntest	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	1	1.0	1.0	2.38	.017
Pozitif Sıra	7	5.0	35.0		
Eşit	0				

Öğretmenlerin artırılmış gerçeklik eğitimi öncesi ve sonrası teknoloji kabul durumlarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Tablo 3’de verilmiştir. Analiz sonuçları, araştırmaya katılan öğretmenlerin teknoloji kabul ölçeğinden aldıkları artırılmış gerçeklik eğitimi öncesi ve sonrası puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($z=2.383, p<05$). Fark puanlarının sıra ortalaması ve toplamları dikkate alındığında, gözlenen bu farkın pozitif sıralar, yani sontest puanı lehine olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuca göre, artırılmış gerçeklik eğitimi almanın öğretmenlerin teknoloji kabul durumlarını olumlu geliştirmede önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir.

SONUÇLAR ve TARTIŞMA

Araştırmada elde edilen ilk sonuç katılımcı öğretmenlerin artırılmış gerçeklik eğitimi almadan önce teknoloji kabul düzeylerinin düşük seviyede olduğudur. Bu araştırma sonucunun alanyazında daha önce yapılan benzer araştırma sonuçlarından farklılaştığı söylenebilir. Avcu ve Gökdaş (2012) araştırmalarının sonucunda öğretmenlerin orta düzeyde bilgi ve iletişim teknolojilerini kabul ve kullanma becerisine sahip olduğunu belirtmektedir.

Araştırmanın ikinci sonucuna göre öğretmenlerin artırılmış gerçeklik eğitimi sonrası teknoloji kabul durumlarının yüksek seviyesinde olduğu görülmüştür. Bu sonuç diğer araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Yapılan bir araştırmada öğretmenlerin teknolojiye yönelik tutumlarının ve teknoloji kullanımlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Çakır ve Oktay, 2013). Öğretmen adaylarının (Ozan ve Taşgın, 2017; Ulucan ve Karabulut, 2012) ve öğretmenlerin (Özçiftçi ve Çakır, 2015) teknoloji kullanımı öz-yeterlik algısını belirlemeye çalışan araştırmaların sonucunda katılımcıların teknoloji kullanımı öz-yeterlik algılarının yüksek düzeyde olduğu anlaşılmıştır. Artırılmış gerçeklik teknolojisi kullanırken beraberinde 3 boyutlu model, mobil uygulama gibi yan teknolojileri de kullanmak anlamına gelmektedir. Bu teknolojileri anlamak ve kullanmak öğretmenlerin teknoloji kabul durumlarının yükselmesinde etkili olabilir.

Araştırmanın son sonucuna göre, katılımcı öğretmenlerin teknoloji kabul ölçeğinden aldıkları artırılmış gerçeklik eğitimi öncesi ve sonrası puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu görülmektedir. Bu sonuç artırılmış gerçeklik eğitimi almanın öğretmenlerin teknoloji kabul durumlarını olumlu geliştirmede etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Artırılmış gerçekliğin eğitim ortamlarında kullanılmasının çok sayıda avantajı vardır. Nitekim öğretmenlerin de eğitim ortamlarında artırılmış gerçeklik kullanımı konusunda olumlu görüşlere sahip oldukları diğer çalışmaların sonucunda elde edilmiştir. Öğretmenlerin artırılmış gerçeklik kullanımının öğrencilerinin motivasyonunu artırdığı (Ateş, 2018), öğrencilerin aktif katılımını sağladığı (Erbaş, 2016), sınıf içi iletişimi artırdığı (Eroğlu, 2018) ve öğrencilerin uzamsal yeteneklerini geliştirdiğini (İbili, 2013) düşündükleri anlaşılmıştır. Eğitimde artırılmış gerçeklik kullanımının sağladığı avantajların, öğretmenlerin teknoloji kabullerinin olumlu yönde değişmesinde etkisi olabilir.

Kaynakça

- Ateş, A. (2018). *7. sınıf fen ve teknoloji dersi "Maddenin tanecikli yapısı ve saf maddeler" konusunda artırılmış gerçeklik teknolojileri kullanılarak oluşturulan öğrenme materyalinin akademik başarıya etkisi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.
- Avcu, D. Ü. ve Gökdaş, İ. (2012). İlköğretim ikinci kademe öğretmenlerinin bilgi ve iletişim teknolojilerine ilişkin kabul ve kullanım niyetleri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 42-59
- Billinghurst, M., & Duenser, A. (2012). Augmented Reality in the Classroom. *Computer*, 45(7), 56–63. <https://doi.org/10.1109/MC.2012.111>
- Bressler, D. M., & Bodzin, A. M. (2013). A mixed methods assessment of students' flow experiences during a mobile augmented reality science game. *Journal of Computer Assisted Learning*, 29(6), 505–517.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö., E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çakır, R. ve Oktay, S. (2013). Bilgi toplumu olma yolunda öğretmenlerin teknoloji kullanımları. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 30, 35-54.
- Dağhan, G., Kibar, P.N., Akkoyunlu, B. ve Atanur, G. (2015). Öğretmen ve yöneticilerin etkileşimli tahta ve tablet bilgisayar kullanımına yönelik yaklaşımları ve görüşleri. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 6(3), 399-417.
- Daşdemir, İ., Cengiz, E., Uzoğlu, M. ve Bozdoğan, A. E. (2012). Tablet bilgisayarların fen ve teknoloji derslerinde kullanılmasıyla ilgili fen ve teknoloji öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(20), 495-511.
- Delello, J. A. (2014). Insights from pre-service teachers using science-based augmented reality. *Journal of Computers in Education*, 1(4), 295–311.
- Dunleavy, M., Dede, C., & Mitchell, R. (2009). Affordances and limitations of immersive participatory augmented reality simulations for teaching and learning. *Journal of Science Education and Technology*, 18(1), 7–22.
- Durak, H. ve Seferoğlu, S. S. (2017). *Öğretmenlerin teknoloji kullanım yeterliklerinde etkili olan faktörlerle ilgili bir inceleme*. H. F. Odabaşı, B. Akkoyunlu ve A. İşman (Ed). Eğitim teknolojileri okumaları 2017 (29. Bölüm, ss 537-556) TOJET ve Sakarya Üniversitesi, Adapazarı.
- Enyedy, N., Danish, J. A., & DeLiema, D. (2015). Constructing liminal blends in a collaborative augmented-reality learning environment. *International Journal of Computer-Supported Collaborative Learning*, 10(1), 7–34.
- Erbaş, Ç. (2016). *Mobil artırılmış gerçeklik uygulamalarının öğrencilerin akademik başarı ve motivasyonuna etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Eroğlu, B. (2018). *Ortaokul öğrencilerine astronomi kavramlarının artırılmış gerçeklik uygulamaları ile öğretiminin değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Estapa, A., & Nadolny, L. (2015). The effect of an augmented reality enhanced mathematics lesson on student achievement and motivation. *Journal of STEM Education: Innovations and Research*, 16(3), 40.

- Göktas, Y., Gedik, N. ve Baydas, O. (2013). Enablers and barriers to the use of ICT in primary schools in Turkey: A comparative study of 2005–2011. *Computers & Education*, 68, 211-222.
- Huang, T.-C., Chen, C.-C., & Chou, Y.-W. (2016). Animating eco-education: To see, feel, and discover in an augmented reality-based experiential learning environment. *Computers & Education*, 96, 72–82.
- ISTE, (2014). ISTE standart teachers. 10.09.20122 tarihinde https://www.iste.org/docs/pdfs/20-14_ISTE_Standards-T_PDF.pdf adresinden alınmıştır.
- Ivanova, M., & Ivanov, G. (2011). Enhancement of learning and teaching in computer graphics through marker augmented reality technology. *International Journal of New Computer Architectures and Their Applications (IJNCAA)*, 1(1), 176–184.
- İbili, E. (2013). *Geometri dersi için arttırılmış gerçeklik materyallerinin geliştirilmesi, uygulanması ve etkisinin değerlendirilmesi*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Kuşkaya-Mumcu, F. (2017). Öğretmen adaylarının bilgi ve iletişim teknolojilerini öğrenme ve öğretme sürecine entegre etmeye hazır olmaları: Bilgi ve inançtaki değişim. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 7(1), 31-56.
- Mazman, S., G. (2009) Sosyal ağların benimsenme süreci ve eğitsel bağlamda kullanımı [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Orhan, D., Kurt, A. A., Ozan, Ş., Vural, S. S. ve Türkan, F. (2014). Ulusal eğitim teknolojisi standartlarına genel bir bakış. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 65-79.
- Ozan, C. ve Taşgın, A. (2017). Öğretmen adaylarının eğitim teknolojisi standartlarına yönelik öz yeterliklerinin incelenmesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 7(2), 236-253.
- Öçal, M. F. ve Şimşek, M. (2017). Matematik öğretmen adaylarının FATİH Projesi ve matematik eğitiminde teknoloji kullanımına yönelik görüşleri. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 8(1), 91-121.
- Özçiftçi, M., ve Çakır, R. (2015). Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve eğitim teknolojisi standartları özyeterliklerinin incelenmesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 5(1), 1-19.
- Pierson, M. (2001). Technology practice as a function of pedagogical expertise. *Journal of Research on Computing in Education*, 33(4), 413-429.
- Sırakaya, M., & Kılıç Çakmak, E. (2018). The effect of augmented reality use on achievement, misconception and course engagement. *Contemporary Educational Technology*, 9(3), 297–314.
- Ulucan, H. ve Karabulut, E. O. (2012). Beden eğitimi öğretmen adaylarının eğitim teknolojisi standartları ile ilgili özyeterliklerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 14(2), 243-248.
- Ursavaş, Ö. F., Şahin, S. ve McIlroy, D. (2014b). Türkiye’deki öğretmen adaylarının BİT kullanımına yönelik davranışsal niyetlerinin belirlenmesinde branşlarının rolü. *Eğitim ve Bilim*, 39(175), 136-153.
- Ursavaş, Ö. F., Şahin, S. ve McIlroy, D. (2014a). Öğretmenler için teknoloji kabul ölçeği: Ö-TKÖ. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 10(4), 885-917.
- Venkatesh, V. ve Davis, F. D. (2000). A theoretical extension of the technology acceptance model: Four longitudinal field studies. *Management science*, 46(2), 186-204.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9.baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE ÇALIŞAN PERSONELİN ÖRGÜTSEL BAĞLILIK, ÖRGÜTSEL SİNİZM ALGILARI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA, K.K.T.C. BANKALARI ÖRNEĞİ

Figen YAMAN LESİNGER

Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Güzelyurt
figen.yaman@kstu.edu.tr

Ahmet BOZDOĞAN

ahmetbozdogan1612@gmail.com
Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Güzelyurt

Özet

Çalışmanın amacı, Bankacılık sektöründe çalışan personelin bağlılık seviyelerinin ne derece olduğunu belirleme, örgüt içerisinde yaşadıkları sıkıntılar sonucu ortaya çıkan olumsuzluk ve bunun neticesinde gelişen örgütsel sinizm algılarının belirlenmesidir. Araştırmanın örneklemini, K.K.T.C de yer alan banka kuruluşlarında çalışan 101 farklı banka çalışanı oluşturmaktadır. Araştırmada nicel – nitel karma desenli model benimsenmiştir. Google Forms da çevrimiçi form oluşturularak banka çalışanlarına gönderilmiştir. Bu formda; cinsiyet, yaş, medeni durumu, çalışma süresi ve kurumdaki pozisyonları ve araştırma ile ilgili 7 adet soru yer almaktadır. Katılımcıların sorulara vermiş oldukları yanıtlar ayrı ayrı tablolarda incelenmiştir. Görüşme formlarından elde edilen bulgular sonucunda, banka çalışanlarının örgütsel bağlılık seviyelerinin iyi seviyede olduğu elde edilen bulgulardan görülmektedir. Aynı zamanda çalışma açısında bir diğer önemli kavram olan örgütsel sinizm kavramı ışığında banka çalışanlarının olumsuz düşüncelerinin olduğu görülmüş, fakat herhangi bir olumsuz düşünce belirtmeyen personelin de olduğu çalışmanın bulgularında yer almaktadır. Çalışmadan elde edilen sonuçlar ışığında, örgüt çalışanlarının bağlılığını artırma, çalışan personel ile lider arasındaki ilişkinin geliştirilmesi ve örgüt içerisindeki olumsuzlukların giderilmesine yönelik çeşitli öneriler çalışmanın sonunda sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık, Lider, Örgütsel Sinizm, Örgütsel bağlılık, Sanal Kaytarma

A STUDY ON THE PERCEPTIONS OF ORGANIZATIONAL COMMITMENT AND ORGANIZATIONAL CYPRUS STAFF WORKING IN THE BANKING SECTOR, TRNC. BANKS EXAMPLE

Abstract

The purpose of the business is to determine what the school staff staff is, to design the designs from the working areas and the negativity from the elements arising from the removal of the customer from the system. The sample of the research consists of 30 different banks working in the income of the bank located in the TRNC. There was a quantitative mixed pattern model in the research. The form was created and taken to the bank by sending it to Google Forms. In this form; There are 7 questions about the child, age, marital status, working time and status in the institution, and the research. Responses to the content of the participants are given in separate tables as examples. The information obtained from the interview form is used to inform about the school schools. You are informed about everyone in the world, which is also a livable concept. The results from the training are selected in accordance with the products grown from the process of development and design to increase grouping, working personnel and leader.

Keywords: Banking, Leader, Organizational Cynicism, Organizational Private, Cyberloafing

1. GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz dönemlerde yaşanan olumsuzluklar nedeniyle gelişmekte olan veya gelişmek için çaba gösteren tüm işletmeler daha ileriye gidip hem işletmelerini hem de personellerinin

gelişimini artırıp daha ileri seviyede bir gelişime sahip olmak istemektedir. Örgütler arasındaki rekabet ortamı aynı zamanda piyasada yaşanan pahalılıklar/ani yükselişler örgütleri gelişmeye/büyümeye mecbur bırakmaktadır. Tabii ki içinde bulunduğumuz yüzyılı dikkate aldığımızda teknoloji kullanımının ne kadar önemli olduğu açıkça görülmektedir. Bu kapsamda bir örgütün gelişimi aynı zamanda teknoloji kullanımını bilmeye de bağlıdır. Teknolojinin bu kadar önemli olduğu günümüz koşullarında hizmet sektörlerinde faaliyet gösteren kurum veya kuruluşların en önemli para kaynakları beşeri kaynaklardır. Kurumlar arası yaşanan rekabet ortamları örgüt içerisinde çalışan kalifiye personelin hem işlerine olan ilgisini / düşüncelerini hem de bağlılık derecelerini olumsuz etkilemektedir. Kurumlar kendi gelişimlerini artırmak için kendi personeli eğitip bu tarz rekabet ortamlarından kârlı çıkması gerekmektedir. Aksi takdirde kurumların hem gelişimi hem de çalışan personelin kurum içerisinde sürekli baskıya maruz kalmalarına neden olmaktadır.

İşletmeler arasındaki rekabet ortamı en çok örgütün bünyesi altında faaliyet gösteren çalışanları olumsuz yönde etkilemekte ve ikinci planda tutulmalarına neden olmaktadır. Kurumların uzun çalışma saatleri, personel arasında ayrımların meydana gelmesi, personelin terfi veya yükselme işlemlerinde adaletsizlik, iş yükü (stres) ve lider – çalışan arasındaki iletişimsel bozukluk gibi olumsuzlar ortaya çıkmaktadır. Bu tarz olumsuzluklar beraberinde örgütsel sinizm gibi bir kavramın var olmasına ve personel örgütsel sinizm yaşamasına neden olmaktadır (Eaton, 2000, Andersson, 1996).

Örgütsel Sinizm ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde karşımıza çıkan literatürde yapılmış tanımlamalar aşağıdaki gibidir;

Karahan, 2020	Örgütsel sinizm kısaca bireyin sinik tutumlara yönelmesindeki örgütsel unsurlardan oluşmaktadır
Luczywek, 2007	Örgütsel sinizm, çalışanın iş yerinden beklediğinin karşılanmadığında yaşadığı kriz sonucu ortaya çıkmaktadır. Sosyal alışveriş kuramı ve eşitsizlik teorisiyle de bilimsel temel bulan sinizm, iş yaşamındaki herhangi bir eşitsizliğin ve dengesizliğin psikolojik baskı ve stres oluşturmasıyla ortaya çıkar
Tan ve Tan, 2007	Örgütsel sinizm, diğer insanların iyi niyetinden şüphe duyulması ve bu hususun diğer konulara da yansıtılması olayıdır.
Topçu vd., 2013	Örgütsel sinizm, kurum yönetiminin sadece örgütsel çıkarlar doğrultusunda hareket ettiği, işlerin de örgütsel çıkarlar doğrultusunda ve çıkarıcı yönetim tarafından yapıldığı ve bu çıkarıcı koşulların değişmeyeceği inancıyla şekillenen bir davranış olarak tanımlanabilir.
Helvacı ve Çetin, 2012	Örgütsel sinizm; bilişsel duyuşsal ve davranışsal eğilimlerden oluşan bir tutum olarak tanımlanmaktadır.

Örgütsel sinizm ile ilgili yapılan tanımlamalar incelendiğinde örgütsel sinizmin 3 boyutta karşımıza çıktığı görülmüştür. Bunlar; (1) **Bilişsel Boyut**, (2) **Duyuşsal Boyut** ve (3) **Davranışsal Boyut** olarak tanımlanmaktadır. Örgütsel sinizm ile bilişsel boyut arasındaki ilişki incelendiğinde, örgütlerinde sinik tutuma sahip bireylerin sahip olduğu inançlar; örgüt tarafından hazırlanan resmi evraklar personel tarafından dikkate alınmaması, örgüt içerisindeki davranışlara hiçbir personelin güvenmemesi, kurum içerisinde yapılan tüm işlemlerin kişisel çıkarlar doğrultusunda yapılmaması olarak sıralanabilir (Brandes ve Das, 2006). Örgütsel sinizmin ikinci boyutu olan duyuşsal boyut, saygısızlık, sıkıntı, öfke ve utanç duymak gibi kuvvetli duygusal tepkileri kapsamaktadır. Son boyut olan davranışsal boyut ise; Sinik davranışlarda bulunan personeller, olumsuz ve çoğu zaman insanı küçük düşürmeye yönelik davranışlarda bulunabilirler. İş görenler zaman zaman çalıştıkları işyerleri hakkında dalga geçebilir ve işyerini küçümseyerek eleştirilerde bulunabilir ayrıca küçümseyici bir şekilde sırtmaları da sinik davranışlara örnek olarak gösterilebilir (Brandes ve Das, 2006).

Örgüt içerisinde taraflı davranılması, çalışan personeli liderin desteklememesi, işe başlarken personel ile yapılan sözleşmeye uyulmaması, çalışma saatlerinde yaşanan sürekli artışlar, kurum içerisindeki liderlerin personel ile olan iletişimindeki eksiklikler/etkinliklerinin düşük olması, gibi olumsuz faktörlerin tümü karşımıza örgütsel sinizm kavramının çıkmasına neden olmaktadır. Bu faktörlerin tümü incelendiğinde örgütsel sinizme etki eden faktörleri kişisel ve örgütsel faktörler olarak ikiye ayırabiliriz. Kişisel Faktörler; yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, hiyerarşi, hizmet süresi,

elde edilen gelir vb. olarak sıralanabilir. Örgütsel faktörler ise; örgütsel adalet, politika, sözleşme ihlali, kişi rol çatışması vb. olarak sıralanabilir.

Örgüt içerisinde çalışan personel açısından önemli olan bir diğer kavram bağlılıktır. Bu kavram literatürde örgütsel bağlılık olarak geçmektedir. Örgütsel bağlılık, çalışan personelin bünyesinde bulunduğu kurumun amaç ve değerlerini benimsemesi/kabul etmesi, kuruma karşı duygu ve düşüncelerinde yaşanan olumsuzlukları gidermede çaba sarf etmesi ve kurumda kalma arzusu duyması olarak tanımlanabilir. Örgütsel sinizm ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişkiyi incelediğimizde karşımıza, aralarında güçlü ve anlamlı bir ilişkinin olduğu gözlenmiştir. Yapılan araştırmalarda çalışan personelin örgütsel sinizm düzeyleri arttıkça örgütsel bağlılıklarının azaldığı belirlenmiştir (Wanous vd., 1994: 272; Abraham, 2000: 282; Eaton, 2000: 42).

Örgütsel sinizm kavramı sonucunda karşımıza çıkan bir diğer kavram ise sanal kaytarmadır. Sanal kaytarma, personelin mesai saatleri içerisinde farklı dijital ortamları kullanarak vakit geçirmesi (telefonda oyun oynama, sosyal medya hesaplarında dolaşma, internet üzerinden alışveriş yapma vs.) olarak tanımlanabilir. Örcü & Hasırcı, 2020, yapmış olduğu çalışmalarında, kişinin çalıştığı örgüte yönelik olumsuz düşünceler içinde olması şeklinde tanımlanan örgütsel sinizm ile mesai saatleri içerisinde işle ilgili olmayan konularda örgütün sunduğu çeşitli donanımsal araçları kullanma olarak tanımlanan sanal kaytarma arasında olumlu yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Tüm bahsedilen konular dikkate alındığında günümüzde hizmet sektöründe yaşanan olumsuzluklar kurumlar ve kurumlar bünyesinde çalışan personeli olumsuz yönde etkilemektedir. Yaşanan olumsuzluklar nedeniyle çalışmanın da ana teması olarak belirlenen örgütsel sinizm, örgütsel bağlılık ve sanal kaytarma gibi kavramların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Çalışmanın temel amacı, örgüt içerisinde lider üye ilişkilerinin ne düzeyde olduğunun belirlenmesi, çalışan personelin örgütsel sinizm algılarını ve örgütsel bağlılık derecelerinin ortaya çıkarılması hedeflenmektedir. Belirlenen bu amaçlar doğrultusunda aşağıda verilen alt amaçlara cevap aranmıştır;

- 1) Kurum liderlerinin özelliklerinin çalışanlar üzerindeki etkisini belirlemek
- 2) Kurum çalışanlarının örgütsel sinizm açısından geliştirdikleri düşünceleri ortaya çıkarmak
- 3) Çalışanların çalıştıkları kuruma karşı örgütsel bağlılık seviyeleri ne seviyede olduğunu belirlemek
- 4) Çalışanların kendilerini geliştirmeleri adına katıldıkları eğitim/kurs vb. uygulamalara katılıp katılmadıklarını ortaya çıkarmak
- 5) Kurum içerisinde yaşanan olumsuzlukları ortadan kaldırmak adına atılacak adımlara yönelik görüş ve öneriler ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır.

Belirlenen hedeflerin tamamı çevrim içi görüşme formundaki toplam 7 soru için tek tek incelenmiş, uygulanmış ve karşılaştırılmıştır.

2. YÖNTEM

2.1 Araştırmanın Modeli

Yapılan çalışmada, banka çalışanlarının örgütsel bağlılık, sanal kaytarma ve örgütsel sinizm algılarının neler olduğu görüş ve düşünceleri değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, “Bankacılık sektöründe lider üye arasındaki örgütsel bağlılık, sanal kaytarma ve sinizm algılarına yer verilmiş, nitel- nicel karma desenli araştırma modeli benimsenmiştir.

2.2 Evren ve Örneklemi

Bu çalışmada araştırma evreni olarak bankacılık sektörü seçilmiştir. Araştırmanın evreninin bankacılık sektörünün seçilmesinin temel sebebi, sektöre ait birçok farklı banka bulunması, bankalar arası sürekli olarak yaşanan rekabet ortamı, yükselme terfi işlemlerinin fazla olması ve aynı zamanda bankacılık sektöründe çalışan personel sayısının yüksek olması gösterilebilir. Araştırmanın örnekleme ise, K.K.T.C Bankacılar Birliği bünyesinde bulunan toplam 10 banka şubesindeki toplam 101 banka personelinden oluşmaktadır.

Tablo.1 Araştırmaya katılan Banka Çalışanlarının Demografik Özellikleri

Verilen tabloda görüldüğü üzere, çalışmaya gönüllü olarak 101 tane banka çalışanı katılmıştır.

		N	%	Kurumdaki Pozisyonu
Cinsiyet	Erkek	45	44,6	Genel Müdür(20), Şube Sorumlusu(11), Üst Düzey Yönetici(10), İşçi(10), Teknisyen(5), Kısım Sorumlusu(5), Shift Sorumlusu(6), Kasiyer(4), Depo Sorumlusu(5), Call Center(5), Danışman(10), Marka Müdürü(10)
	Kadın	56	55,4	
Yaş	20-24 yaş	24	20	
	25-29 yaş	31	26,7	
	30-34 yaş	20	3,3	
	35 yaş ve üzeri	25	50	
Çalışma Süresi	0-5 yıl	45	44,6	
	6-11 yıl	28	27,7	
	11-16 yıl	8	7,9	
	16 yıl ve üzeri	20	19,8	
Medeni Durum	Evli	46	45,5	
	Bekâr	55	54,5	

Katılımcıların %45'i erkek, %56'sı kadındır. Katılımcıların tabloda verilen demografik özelliklerine bakıldığında yaş olarak 25-29 yaş aralığında olan, çalışma süresinin henüz 0-5 yılını doldurmuş çalışanların ağırlıklı olarak yer aldığı görülmektedir.

2.3 Verilerin Toplanması

Bankacılık sektöründe çalışan personelin örgütsel bağlılık seviyelerini ortaya çıkarmak, sanal kaytarma faaliyetlerinin neler olabileceğini belirleme ve örgüte karşı geliştirile örgütsel sinizm algılarının neler olduğunu ortaya çıkarmak amacıyla görüşme tekniği kullanılmıştır.

Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formundaki soruların geçerlik ve güvenilirliğini tespit etmek için 4 alan uzmanına danışılmış ve onaylatılmıştır. Görüşme formu hazırlanırken farklı farklı literatürde yer alan çalışmalar incelenmiş, güncel sorunlar dikkate alınmış aynı zamanda örgütsel sinizm, örgütsel bağlılık ve sanal kaytarma faaliyetlerini ortaya çıkarabilecek şekilde olmasına dikkat edilmiştir. Covid-19 pandemi süreci ülkemizde halen devam etmesi nedeniyle katılımcılarla yüz yüze görüşme gerçekleştirilememiştir. Görüşme formu soruları "Google Forms" adlı bir programda hazırlanarak banka müdürlerine gönderilmiş ve çalışanlarına iletilmesi istenmiştir. Google Forms'da banka çalışanları için hazırlanan görüşme formunda personele cinsiyet, yaş, çalışma süresi, eğitim durumu, medeni durumu ve kurum içerisindeki pozisyonu sorulmuştur. Banka çalışanları Google Forms üzerinde hazırlanan sorularda yer alan bazı kelimelerin anlamlarını anlamada güçlük çekmemeleri adına formda yer alan sorulara daa da açıklık getirebilmek için bazı tanımlamalara yer verilmiştir. Katılımcıların yanıtları ise yine oluşturulan Google Forms üzerinden alınmıştır. Veriler 2022 Nisan ve Mayıs ayları içerisinde toplanmıştır.

Tablo 2. Bankacılık Sektöründe Çalışan Personel İçin Oluşturulan Görüşme Formu Soruları

1) Kurum içerisindeki görev dağılımınız kişisel ve mesleki yeterliliklere uygun olarak mı yapılmıştır? Yapılmamış ise bu konuda yaşadığınız herhangi bir sıkıntı var mıdır?
2) Çalıştığınız kuruma karşı hissettiğiniz bağlılık dereceniz ne seviyededir? Bağlılık derecenizi bir cümle ile ifade edecek olsanız nasıl bir cümle kurardınız?
3) Sizin çalıştığınız kurumda örgütsel sinizm ile ilgili verebileceğiniz örnek bir düşünce var mıdır?
4) Çalıştığınız kurumun lideri sizce nasıl bir liderdir? Bir cümle ile açıklayınız.
5) Mesai saatinde iş ile ilgili olmayan (online sitelerde dolaşma, oyun oynama, müzik dinleme vb.) davranışlarda bulunuyor musunuz? Bulduğunuz davranışları birkaç örnek ile açıklayınız.
6) Kendi gelişiminizi desteklemek adına herhangi bir kurs, eğitim veya akademik etkinliğe katılım

gösterir misiniz? Katıldığımız etkinlikleri örgüt içerisinde uygulayabilmeniz için size fırsat tanılıyor mu?

- 7) Sizce çalıştığımız kurumda yer alan olumsuzlukların giderilmesi mutlu, huzurlu ve güvenilir bir iş ortamını oluşturulması için yapılabilecek olan hususlar nelerdir? Önerilerinizi maddeler halinde yazınız.

Tablo.2’de banka çalışanlarına yönetilen görüşme formu soruları gösterilmiş ve çalışmada bu sorulara verilen cevaplar detaylı olarak incelenmiştir.

2.4 Verilerin Analizi

Veri analiz türlerinden bir olan nitel veri analizlerin içerisinde en sık kullanılan yöntem içerik analizi yöntemidir. Bu yöntem genellikle yazılı ve görsel verilerin analiz etmede kullanılır (Silverman, 2001). İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekir. İçerik analizinde yapılan işlem birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği biçimde yorumlamaktır (Yıldırım, 2008). Yapılan bu analiz yönteminin ardından ilk olarak çerçeve oluşturulmuş, veriler işlenip bulgular tanımlanmış ve yorumlanmıştır ve betimsel analiz oluşturulmuştur. Betimsel analizde elde edilen veriler birey nasıl cevap vermişse değiştirilmeden olduğu gibi alıntılar şeklinde aktarılmaktadır. Amaç; elde etmiş olduğumuz sonuçları düzenlenmiş ve yorumlanmış biçimde okuyucuya sunmaktır. Betimsel analiz, dört aşamadan oluşmaktadır. Bunlar: (1)Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma, (2)Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, (3) Bulguların tanımlanması, (4) Bulguların yorumlanmasıdır (Altunışık vd., 2010). Betimsel analizin her bir aşamasında farklı işlemler yapılır; (Yıldırım, 2008) Bunlar; (1) **Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma aşamasında**, araştırma sorularından, araştırmanın kavramsal çerçevesinden ya da görüşme ve/veya gözlemlerde yer alan boyutlardan yola çıkarak, veri analizi için bir çerçeve oluşturulur. (2) **Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi aşamasında**, daha önce oluşturulan çerçeveye göre elde edilen veriler okunur ve düzenlenir. (3) **Bulguların tanımlanması aşamasında**, son aşamada düzenlenen veriler tanımlanır ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenir. (4) **Bulguların yorumlanması aşamasında**, tanımlanan bulguların açıklanması, ilişkilendirilmesi ve anlamlandırılması bu aşamada yapılır. Bulgular arasındaki neden sonuç ilişkilerinin açıklanması ve gerekirse farklı olgular arasında karşılaştırma yapılması, araştırmacı tarafından yapılan yorumun daha nitelikli olmasına yardımcı olur.

3. BULGULAR

Bu bölümde, Bankacılık sektöründe çalışan personelin örgütsel bağlılık seviyelerini ortaya çıkarmak, sanal kaytarma faaliyetlerinin neler olabileceğini belirleme ve örgüte karşı geliştirile örgütsel sinizm algılarından elde edilen görüş ve düşünceler sonucu yapılan görüşme formundan elde edilen bulgular sunulmuştur. Banka personellerine gönderilen görüşme formu sonucu elde edilen veriler üzerinde yapılan içerik analizi süreci sonunda araştırmacılar tarafından tablolar oluşturulmuştur. Görüşme formlarından elde edilen verilerle tablolar yapılmış ve aşağıda tümü ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Tablo.3 Banka Personelinin “Kurum içerisindeki görev dağılımınız kişisel ve mesleki yeterliliklere uygun olarak mı yapılmıştır? Yapılmamış ise bu konuda yaşadığınız herhangi bir sıkıntı var mıdır?” sorusuna ilişkin görüşleri

Görüşler	Frekans
Uygun olarak yapılmıştır.	90
Uygun olarak yapılmamıştır.	11
Toplam	101

Tablo. 3 incelendiğinde, kurum içerisindeki görev dağılımlarının kişisel ve mesleki yeterliliklere uygun olarak yapıldığını savunan 90 (%89,1) katılımcı ve dağılımların uygun olmadığı görüşünü savunan 11 (%10,9) kişi bulunmaktadır.

Tablo.4 Banka Personelinin “Çalıştığınız kuruma karşı hissettiğiniz bağlılık dereceniz ne seviyededir? Bağlılık derecenizi bir cümle ile ifade edecek olsanız nasıl bir cümle kurardınız?” sorusuna ilişkin görüşleri

Görüşler	Frekans
Çalıştığım kurum içerisinde kendimi ailenin bir parçası olarak görüyorum.	35
Çalıştığım yer benim bir parçam ve yuvamdır.	25
Çalıştığım kurum ikinci evimdir.	15
Çalıştığım yerde kendimi kendi iş yerim gibi kazanç sağlaması için çok çok çalışmam gerektiğini hissedirim.	10
Kendi iş yerim gibi görürüm.	2
Kurumum ile beraber geliştirdim ve büyüdüm.	1
Çalıştığım iş yeri beni daima kurumun bir parçası olarak hissettirir.	2
Ailenin bir üyesi, koruyucusu ve savunucusu olarak hissedirim.	2
Uzun yıllar süren hizmet süremde ilk günkü gibi aynı heyecanla çalışmam neticesinde benim tüm hayatım olmuştur.	1
Çalıştığım kurumda kendimi değerli hissedirim.	1
Huzurlu hissedirim ve emeğimin karşılığını alıyorum.	1
Herhangi bir bağlılığım yok sadece mesai olarak görüyorum.	3
Orta düzeyde bağlıyım. Bunun sebebi ise sadece mesai arkadaşlarımdır.	3
Toplam	101

Tablo. 4 incelendiğinde, katılımcıların çalıştıkları kuruma karşı olan bağlılıklarının çok fazla olduğu görülmektedir. Katılımcıların %93,1'nin çalıştıkları kurumu benimsediklerini buldukları ortamı aile olarak nitelendirdiklerini görmekle birlikte geriye kalan %6,9'luk dilimin sadece mesai olarak gördükleri göze çarpmaktadır.

Tablo.5 Banka Personelinin “Sizin çalıştığınız kurumda örgütsel sinizm ile ilgili verebileceğiniz örnek bir düşünce var mıdır?” sorusuna ilişkin görüşleri

Görüşler	Frekans
Siyasetçilikle ilgili mücadeleler olumsuzluk yaratmaktadır.	5
Amiri tarafından uyarılan personel kurum ve kişiler hakkında samimiyetten uzak davranış sergilemektedir.	3
Kurumda çalışan bazı personeller müşterilere karşı olumsuz tutum sergilemektedir.	10
Kişilerin bazı tutum ve davranışlarına herhangi bir yaptırım uygulanmaması	5
Maddi olarak kurumu kötüleme	5
Bazı üstlerin personeli fazla çalıştırması	5
Sürekli olarak fazladan mesai yapma	6
Yetersiz olan kişilerin yüksek pozisyonlarda çalışması	2
Yöneticiler tüm personeli olumsuz etkilemektedir.	2
Müşteri kalitesi çok düşük bu değiştirmek için herhangi bir çaba gösterilmemektedir.	1
Geçmişte yapılan kötü davranışlar vardı. Fakat son yıllarda herhangi bir olumsuz davranış görmedim.	1
Yoktur.	56
Toplam	101

Tablo. 5 incelendiğinde, katılımcıların 45 tanesi çalıştıkları örgütsel düzende hissettikleri olumsuz duyguları yukarıda verilen tablodaki şekilde ifade etmiş geriye kalan 45 katılımcı ise herhangi bir olumsuzluğun olmadığını vurgulamıştır.

Tablo.6 Banka Personelinin “Çalıştığınız kurumun lideri sizce nasıl bir liderdir?” sorusuna ilişkin görüşleri

Görüşler	Frekans
Yöneticiler takım ruhu içinde çalışıyor.	10
Farklı görüşleri dikkate alıyor.	10
Yöneticimiz personel ilişkilerine önem vermektedir.	10
Karar vermeden önce tüm fikirleri alır, kararını verdikten sonra tam olarak uygular.	5
Karar vermeden önce olayları analiz eder.	5
Yenilikleri denemeyi seven bir liderdir.	5
Yöneticim adil organizasyonu çok iyi tanıyan bilen ve değişime önem veren bir liderdir.	5
Adaletli, kişilerin görev ve sorumluluklarına uygun etik ilkeler çerçevesinde faaliyetlerin sürdürülmesi prensibi ile hareket eder.	6
Sürekli olarak çalışan personelden yeni fikirler üretmelerini bekler.	4
Herkesin kendisi kadar çalışkan olmasını bekler.	6
İlgisiz ve yeterli bilgiye sahip değildir.	35
Toplam	101

Tablo. 6 incelendiğinde, katılımcılardan 66’sının savunduğu görüşe göre çalıştıkları kurumda bulunan liderleri adaletli, herkesin fikirlerini önemseyen, adil, etik ilkeler çerçevesinde karar vereceği konuyu iyi şekilde analiz edebilen, çalışkan kişiler olduklarını görüyoruz. Katılımcılar içerisinde bulunan 35 banka personelinin ise liderlerinin ilgisiz ve bulunduğu pozisyon için yeterli bilgi ve donanıma sahip olmadığını savundukları görülmüştür.

Tablo.7 Banka Personelinin “Mesai saatinde iş ile ilgili olmayan (online sitelerde dolaşma, oyun oynama, müzik dinleme vb.) davranışlarda bulunuyor musunuz? Bulduğunuz davranışları birkaç örnek ile açıklayınız.” sorusuna ilişkin görüşleri

Görüşler	Frekans
Online site olarak mesleki açıdan geliştiren siteler kullanımını.	16
Haber sitelerini takip ederim.	10
Sosyal medya hesaplarıma bakmak ve müzik dinlemek	20
Oyun oynamak ve video izlemek	10
Bu tarz davranışlarda bulunmuyorum.	45
Toplam	101

Tablo. 7 incelendiğinde, 56 kişinin mesai saatleri içerisinde iş ile ilgili olmayan davranışlarda bulunmadığı görünürken, geriye kalan 45 kişinin ise mesai saatlerinde iş ile ilgili olmayan davranışlarda buldukları görülmüştür.

Tablo.8 Banka Personelinin “Kendi gelişiminizi desteklemek adına herhangi bir kurs, eğitim veya akademik etkinliğe katılım gösterir misiniz? Katıldığınız etkinlikleri örgüt içerisinde uygulayabilmeniz için size fırsat tanılıyor mu?” sorusuna ilişkin görüşleri

Görüşler	Frekans
Kurum olarak veya bireysel olarak katılırız.	31
Fırsat buldukça kendi imkânlarım ile katılırım.	16
Kurum bu konuda birçok imkân sağladığında katılırım.	13
Hayır katılmıyorum.	11
Tecrübe yanında gelişen yeniliklerin öğrenilmesi için bu tür faaliyetler çok önemlidir.	16
Katılım gösteririm. Çünkü bu konuda farklı etkinlikler yapılmaktadır.	14
Toplam	101

Tablo. 8 incelendiğinde, 91 katılımcının kendi gelişimleri için kurs, eğitim veya akademik etkinliklere sıcak yaklaştıklarını bu tarz etkinlikleri kurumlarının desteklediğini görürken 11 katılımcı ise kesin bir şekilde katılmadığını vurgulamıştır.

Tablo.9 Banka Personelinin “Sizce çalıştığınız kurumda yer alan olumsuzlukların giderilmesi mutlu, huzurlu ve güvenilir bir iş ortamını oluşturulması için yapılabilecek olan hususlar nelerdir?” sorusuna ilişkin görüşleri

Görüşler	Frekans
Kurumsallaşma, Adalet duygusunun geliştirilmesi	10
Her bölümün sorumlusunun görüşlerine göre hareket edilip personel rotasyonu sağlanmalıdır.	6
Siyasetten arınarak özerk bir yapı kurulması	4
Çalışanın ödüllendirilmesi, Suç işleyen cezalandırılması, Ödül sisteminin adaletli olması, Tüm personel görev tanımı içinde yer alan görevleri üstleri tarafından ikaz edilmeden yerine getirmeli, Sosyal içerikli faaliyetler periyodik olarak düzenlenmelidir.	6
Hizmet içi Eğitimlere önem verilmesi	10
İletişim ortamının güçlendirilmesi	10
Önemli kararlarda mutlaka fikir alışverişi yapılmalı, beyin fırtınası uygulanmalıdır. Herkes kendisine verilmiş görevlerin sınırları içerisinde yenilikçi fikirler üretmelidir.	7
Personelin mola saatlerinin, yemek saatlerinin ve servis saatlerinin düzenlenmesi	3
Fazla mesai yerine yeterli personel alımının yapılması	2
Yönetici değişikliği	2
Yöneticilerin daha ilgili olup müşteri kalitesini artırması gerekir.	6
Çalıştığım kurumda herhangi bir olumsuzluk göremiyorum.	35
Toplam	101

Tablo. 9 incelendiğinde, banka çalışanlarının çalıştıkları kurumda yaşadıkları olumsuzluklar hakkındaki görüşleri şu şekildedir; 66 çalışan kurumun işleyişi ile olumsuzluklara değinirken, bununla birlikte 35 çalışan kurumlarında herhangi bir olumsuzluğun var olmadığını bildirmiştir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

İçinde bulunduğumuz yüzyılda yaşanan problemler dikkate alındığında tüm kurum ve kuruluşlar ayakta kalabilme adına ve rakip kuruluşlarında etkisi ile sürekli bir rekabet ortamının oluştuğu görülmektedir. Örgütler arası rekabet örgüt içerisinde çalışan personeli de olumsuz etkilemektedir. Tabi ki bir örgütün herhangi bir gelişmede başarılı olabilmesi için en önemli faktörlerden birinin çalışan personelin olduğunun bilinmesi ve kavranması bu süreçte büyük önem arz etmektedir. Bankacılık sektörünün de bu tarz gelişmeleri takip ederken hem personelinin refahını hem de gelişimini sağlama adına önemli adımlar atması gerekmektedir. Günümüzde bankacılık sektöründe yapılan çalışmalar ve artan rekabet ortamları dikkate alındığında örgüt içerisindeki huzursuzlukların arttığı, adil iş dağılımlarının olmadığı, müşteri çalışan iletişiminin stres faktörü veya farklı faktörlerden dolayı olumsuz etkilendiği görülmektedir. Bunların sonucunda bu sektörlerde araştırmanın konusunda yer alan örgütsel sinizm, örgütsel bağlılık, örgütsel güven, otantik lider veya sanal kaytarma gibi kavramların ortaya çıkması engellenemez.

Tüm yaşanan olaylar dikkate alındığında araştırmamızın temel amacı olarak belirlediğimiz lider-üye ilişki seviyesi, çalışan personelin örgütsel sinizm algıları, çalışan personelin liderleri hakkındaki olumlu olumsuz düşünceleri, banka personelinin örgütsel bağlılık seviyelerinin belirlenmesi hedeflenmişti ve araştırmaya katılan 101 banka personelinin tüm belirlenen amaçlara vermiş oldukları yanıtlar ayrı ayrı ele alınmıştır.

Kurum liderleri çalışan personel açısından hem çalışma ortam için hem de kendi gelişimleri açısından büyük önem arz etmektedir. Kurum liderinin çalışan personel ile arasının iyi olması demek verimli ve mutlu bir çalışma ortamının oluşması demektir. Bunun aksi düşünüldüğünde, kurumdaki bir lider baskıcı, çalışan personelinin olumsuz bir olay olduğunda korumayan ve gelişimlerine katkı sağlamayan bir lider olduğu düşünüldüğünde personel ile lider arasında hiçbir şekilde bağ olmayacağı

bilinmektedir. Yapılan çalışmada da elde edilen bulgular dikkate alındığında, özellikle Tablo.6 da da görüldüğü üzere, araştırmaya katılan banka personellerinin büyük çoğunluğunun liderlerinden memnun olduğu görülmüştür. Savundukları en önemli görüşler arasında, liderlerinin kurum içerisinde adaletli olduğu, her hangi bir konuda sürekli olarak fikir alışverişlerinin yapıldığını, herhangi bir konuda karar vermeden önce gerekli analizlerin yapıldığını yönünde görüş bildirdikleri görülmüştür. Yılmaz, (2008)'e göre, örgütlerde mutlu ve motivasyon düzeyi yüksek çalışanlara sahip olmanın anahtarı ise liderlerin hem dönüştürücü liderlik hem de etkileşimci liderlik özelliklerini iyi kullanmasıdır.

Örgüt içerisinde karşımıza çıkan en önemli problemlerde çalışan personelin örgüte karşı hissettiği olumsuz duygulardır. Bu olumsuz duygulara genel olarak verilen isim örgütsel sinizmdir. Banka personellerinin bu konuda birçok görüş ortaya koydukları görülmüştür. Bu görüşler genel olarak Tablo.5 de ele alınmıştır. Örgütsel sinizm konusunda elde edilen bulgular dikkate alındığında çalışmaya katılan bir kısım personelin herhangi bir olumsuzluk yaşamadıklarını savundukları görülmüştür. Bu konuda görüş ortaya koyanlar ise genel olarak; çalışma ortamında siyaset kavramının olması, fazladan mesai yapılması ve kötü yöneticiler yüzünden çalışma ortamında gerginlikler yaşandığı yönünde görüş öne sürmüştür.

Bir çalışanın çalıştığı kuruma olan bağlılığı çok önemlidir. Çünkü çalışan kendinin ne kadar ferah ve rahat bir çalışma ortamında hissederse o kadar verimli çalışır. Tabi ki bu da literatürde örgütsel bağlılık kavramı adı altında geçmektedir. Çalışmada yer alan bir diğer alt amaç olan çalışanların örgütsel bağlılık seviyelerine bakıldığında, büyük çoğunluğunun çalıştıkları kurumu benimsedikleri ikinci evleri olarak gördükleri ve ailenin bir parçası olarak hissettiklerini savundukları görülmüştür. Küçük bir diliminin ise, sadece para kazanma ve mesaiye gidip gelme olarak düşündükleri görülmektedir. Elde edilen bulgular Khan (2006), Özden (2013) ve Torun (2016)'un yapmış olduğu çalışma ile paralellik göstermektedir.

Kurumlarda çalışan personellerin kendini geliştirmeleri adına sürekli olarak yapılan eğitimlere, kurslara, seminerler vs. katılım göstermeleri gerekmektedir. Aksi halde hem personelin gelişimi hem de çalıştıkları kurumun gelişimi olumsuz etkilenmektedir. Bun konuda çalışmaya katılan banka personellerinin neredeyse tümü kendi gelişimleri için, tabi ki çalıştıkları kurumunda katkılarını vurgulayarak eğitim, kurs, seminer vs. gibi etkinliklere katılım gösterdikleri görülmüştür.

Sonuç olarak, araştırmaya katılan banka personelinin genel olarak çalıştıkları kuruma bağlı oldukları görülmektedir. Kurum içerisinde meydana gelen olumsuzlukları giderme adına banka çalışanlarından bazı öneriler ortaya koymaları istenmiştir. Genel olarak çalışanların olumsuzlukları giderme konusunda vermiş oldukları öneriler Tablo.9'da ayrıntılı bir şekilde görülmektedir.

5. ÖNERİLER

Çalışmaya katılan banka personellerinin kurum içerisinde yaşadıkları olumsuzları giderebilme, daha verimli bir çalışma ortamının oluşması adına aşağıda bazı öneriler maddeler halinde sunulmaktadır;

- 1) Örgütsel bağlılığın artması yönünde gereken önlemlerin alınması halinde daha verimli çalışma ortamı sağlanabilir.
- 2) Örgüt içerisindeki aksaklıkların giderilmesi veya eksikliklerin ortaya çıkarılması ile çalışan ve müşteri etkileşim daha da geliştirilebilir.
- 3) Örgüt içerisinde iş dağılımı yapılırken adalet ve etik ilkeler çerçevesinde bir dağılım yapılması halinde çalışan personelin olumsuz düşüncelerinin gelişimi engellenebilir.
- 4) Çalışma ortamında sinizm kavramının oluşumunda etkili olan en önemli kavramlardan biri olan siyasetçilik kavramının uygulamasının engellenmesi ile örgüt içerisinde ki çalışan personelin kötü düşüncelerinin önüne geçilebilir.
- 5) Günümüzde bankalar arası rekabet yoğunluk göstermektedir. Bu rekabetin önüne geçebilmek için en önemli faktör örgütün çalışan personeli sürekli gelişime teşvik etmesi gerektiği görülmektedir. Bu bağlamda çalışan personelin haftalık veya aylık olarak gelişimlerine destek sağlayacak kurslara veya eğitimlere katılımları sağlanarak rekabet ortamlarında zarar payı en aza indirilebilir.

Kaynakça

- Abraham, Rebecca (2000), "Organizational Cynicism: Bases and Consequences", *Generic, Social, and General Psychology Monographs*, 126 (3), 269-292.
- Altunışık, R., Çoşkun, R., Yıldırım, E. ve Bayraktaroğlu, S. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. 6.Baskı, Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Andersson, L. M. (1996). Employee Cynicism: An Examination Using A Contract Violation Framework. *Human Relations*. 49(11):1395-1418.
- Brandes P, Das D (2006) *Locating Behavioral Cynicism at Work: Construct Issues and Performance Implications*. Employee Health, Coping and Methodologies (JAI Press, New York).
- Eaton, J. A. (2000). *A Social Motivation Approach To Organizational Cynicism*. (Unpublished Dissertations of Thesis). Toronto: York University Master of Arts Graduate Programme in Psychology.
- Helvacı MA, Çetin A (2012) İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin örgütsel sinizm düzeylerinin belirlenmesi (Uşak ili örneği). *International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(3), 1475-1497.
- Karahan, K. S. (2020). *Turizm İşletmelerinde Örgütsel Sinizm: Teorik Bir İnceleme*. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 9(1), 77-93.
- Khan, H. (2006). Deterring Cynicism to Regain American Competitiveness. *Competition Forum* 4(1):48-54.
- Luczywek, D. R. (2007). *Can Personality Buffer Cynicism? Moderating Effects of Extraversion and Neuroticism in Response to Workplace Hassles*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. San Diego: Alliant International University, Marshall Goldsmith School of Management.
- Örücü, E., & Hasırcı, I. (2020). Örgütsel Sinizmin Sanal Kaytarma Davranışı Üzerindeki Etkisinde Çalışanların Eğitim Düzeylerinin Düzenleyici Rolü. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 18(4), 285-303
- Özden, F. (2013). *Örgüt İklimi ve Örgütsel Sinizm İlişkisi: Kütahya Merkez Meslek Liseleri Üzerine Bir Araştırma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Silverman, D. (2001). *Interpreting Qualitative Data: Methods for Analysing Talk, Text and Interaction*. London: SAGE Publication.
- Tan SJ, Tan KL (2007) Antecedents and consequences of skepticism toward health claims: An empirical investigation of Singaporean consumers. *Journal of Marketing Communications*, 13(1), 59-82.
- Torun, Y. (2016). *Personel Güçlendirme ve İşten Ayrılma Niyeti İlişkisinde Örgütsel Sinizmin Aracılık Rolü: Örgütsel Sinizm Ölçeği Geliştirmeye Yönelik Bir Araştırma*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Topçu İ, Türkkan NÜ, Bacaksız FE, Şen HT, Karadal A, Yıldırım A (2013) Sağlık çalışanlarında örgütsel sinizm ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(3), 125-131
- Wanous, J.P., A.E. REICHERS ve J.T. AUSTIN (1994), "Organizational Cynicism: An Initial Study", *Academy of Management Best Papers Proceedings*, 269-273.
- Yıldırım, A., Şimşek, H., *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, (2008).
- Yılmaz, H. (2008). *Stratejik Liderlik*. 1. Baskı, İstanbul: Kum saati yayıncılık.

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENME AKTİVİTELERİ İLE AKADEMİK BAŞARILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Mustafa Enes İŞIKGÖZ

Mardin Artuklu Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
pdgenes@gmail.com

Özet

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin çevrimiçi öğrenme ortamındaki bazı aktiviteleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yürütülen bu araştırma ilişkisel tarama modelinde desenlenmiştir. Araştırma, 2020-2021 eğitim öğretim yılı bahar döneminde bir devlet üniversitesinin beden eğitimi ve spor yüksekokulunda çevrimiçi derslere katılan 444 öğrencinin verileri üzerinden yürütülmüştür. Araştırmada kullanılan veriler ilgili üniversitenin “Öğrenme Yönetim Sistemi (ALMS)” ve “Öğrenci Bilgi Sistemi (OBS)” aracılığıyla toplanmıştır. ALMS üzerinden çevrimiçi öğrenme aktiviteleri kapsamında; öğrencilerin dersleri canlı ve arşivden izleme süreleri, ders dokümanlarını indirme sayıları ve ders ile ilgili yüklenen videoları izleme süreleri, OBS üzerinden ise bu derslere ilişkin öğrencilerin akademik başarı puanları elde edilmiştir. Araştırma sonucunda; derslere canlı katılım, arşivden ve yüklenen ders videolarını izleme süreleri, ders dokümanlarını indirme sayıları ve cinsiyetleri ile akademik başarı puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken, öğrencilerin sınıf düzeyi ile akademik başarı puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Anlamlı bulunan ilişkilere göre ise; derslere canlı katılım ve arşivden izleme sürelerinin öğrencilerin akademik başarı puanlarını anlamlı bir şekilde yordadığı, ders videolarını izleme süresi, ders dokümanlarını indirme sayısı ve cinsiyetin öğrencilerin akademik başarı puanlarını anlamlı bir şekilde yordamadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Akademik Başarı, Aktivite, Beden Eğitimi ve Spor, Çevrimiçi Öğrenme, Öğrenci

ANALYSIS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN ONLINE LEARNING ACTIVITIES AND ACADEMIC ACHIEVEMENT OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS SCHOOL STUDENTS

Abstract

This research, which was performed in order to determine the relationship between some activities in the online learning environment and their academic achievements of Physical Education and Sports School students, was designed in a relational scanning model. The research was conducted on the data of 444 students who attended online classes at a physical education and sports school of a state university in the spring term of the 2020-2021 academic year. Data used in the research were collected through “Aid for Learning Management System (ALMS)” and “Student Information System (SIS)” of the relevant university. The duration of watching the courses live and from the archive, the number of downloading the course documents and the duration of watching the course videos uploaded were obtained within the scope of online learning activities via ALMS; and the academic achievement scores of the students for these courses were obtained via SIS. As a result of the research, a positive and significant relationship was found between course attendance, the duration of watching the archived and uploaded course videos, the number of downloading course documents and students' gender and their academic achievement scores while there was no significant relationship between students' grade level and academic achievement scores. According to the significant correlations, it was seen that the duration of live course attendance and watching from the archive significantly predicted the academic achievement scores of the students while the duration of watching the course videos, the number of downloading the course documents and gender did not significantly predict the academic achievement scores of the students.

Keywords: Academic Achievement, Activity, Physical Education and Sports, Online Learning, Student

GİRİŞ

Küresel ölçekli olarak karşımıza çıkan Covid-19 pandemisi, temel girdisi ve çıktısı insan olması ve diğer toplumsal sistemlerle sıkı ilişkisi nedeniyle eğitim sistemini derinden etkilemiştir. Bu süreçte sistemsel olarak uzunca bir süredir varolan uzaktan eğitim yöntemi önem kazanmış, temel eğitimden yükseköğretime kadar tüm eğitim kademelerinde zorunlu olarak uzaktan eğitim sistemi ile eğitim-öğretim faaliyetlerinin sürdürülebilirliği sağlanmıştır. Uzaktan eğitim, fiziki olarak birbirinden uzakta bulunan bireylerin teknoloji araçları ve uygulamaları ile bilgilerin sunulduğu, zaman ve mekân esnekliğinin sağlanarak etkileşimin kurulduğu eğitim-öğretim sistemi olarak tanımlanmaktadır (Aydemir, 2018). Uzaktan eğitim, öğrenen ve öğretmenin birbirinden fiziksel olarak uzakta olduğu, iletişim teknolojileri yoluyla birbirleriyle çevrimiçi öğrenme içerikleriyle bağlantı kurdukları planlı bir eğitim sürecidir (Rovai ve Downey, 2010; Simonson ve ark., 2011). Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve yaygınlaşması ile birlikte günümüzde uzaktan eğitim uygulamaları; web tabanlı eğitim, e-öğrenme, mobil öğrenme ve çevrimiçi öğrenme gibi farklı formlarla karşımıza çıkmakta ve bu kavramlar bazen birbirlerinin yerine kullanılabilir (İşman, 2011; Özgöl ve ark., 2017). Bu kapsamda uzaktan eğitimin yeni bir formu olan çevrimiçi öğrenme ise; internet aracılığıyla öğrenen ve öğretmenin eş zamanlı (senkron) veya eş zamansız (asenkron) olarak iletişim ve etkileşimde bulunabildikleri, gereken bilgi ve becerileri özümledikleri öğrenme ortamları olarak tanımlanmaktadır (Chang, 2003; Moore ve ark, 2011; Morrison, 2003).

Çevrimiçi öğrenmenin fiziki konumdan bağımsız olarak herhangi bir zaman diliminde öğrenci ve öğretmenler için sağlamış olduğu esnek öğrenme nedeniyle, eğitimde en çok tercih edilmesini sağlamıştır (O'Lawrance, 2005). Çevrimiçi öğrenmede dersler; senkron ve asenkron olarak yürütülebilmektedir. Senkron dersler; öğrencilerin ve öğretmenin aynı zamanda farklı mekânlarda ses ve görüntü paylaşımı yaparak etkileşimde buldukları bir çevrimiçi öğrenme ortamı sağlayan dersler iken, asenkron dersler; öğrencilerin öğretmenden bağımsız olarak farklı zamanlarda ve farklı mekânlarda eğitim sürecinde yer alarak öğretim içeriklerine ulaşabildikleri derslerdir (Erfidan, 2019; Yıldırım, 2020). Çevrimiçi öğrenme kapsamında dersler; Adobe Connect, Zoom, Moodle, Canvas, Microsoft Teams, Skype, Blackboard, Big Blue Button, Google Meet ve Perculus gibi yazılım uygulamaları kullanılarak “Öğrenme Yönetim Sistemleri (ÖYS)” üzerinden yürütülebilmektedir. ÖYS ise; eğitim programlarının ve derslerin yürütülmesi, dokümantasyonu, izlenmesi, raporlanması ve otomasyonu için geliştirilmiş yazılım uygulamaları olarak karşımıza çıkmaktadır (İzmirli ve İzmirli, 2020; Seven ve Abban, 2021). Senkron dersler aynı zamanda sistem üzerinde kayıt edilmekte ve asenkron olarak daha sonra arşivden izlenebilmektedir. “Öğrenme Yönetim Sistemi” üzerinden bu derslere ilişkin; doküman, video, sunum, ses, soru bankası, link aktivitesi vb. nitelikte ders dokümanları yüklenebilmekte ve öğrencilerin bunlara her zaman erişebilmeleri sağlanabilmekte, öğrencilere ödev-proje çalışmaları verilebilmekte ve her türden sınav (çoktan seçmeli, açık uçlu, eşleştirme, sıralama vb.) uygulanabilmektedir. Ayrıca “Öğrenme Yönetim Sistemi” nin barındırdığı uygulamalara bağlı olarak; öğrencilerin e-posta, telegram, mesaj kutusu, forum, vb. araçlarla birbirleri ve öğretmenler ile iletişim ve etkileşimde bulunabilmektedirler.

Küresel pandemi ile birlikte tüm ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de ilk, orta ve yükseköğretimde uzaktan eğitime geçilmiş ve bu süreçte çevrimiçi (online) öğrenme platformları kullanılmıştır. Bu kapsamda ülkemizde Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından alınan karar ile üniversitelerde 23 Mart 2020 tarihi itibarıyla zorunlu olarak uzaktan eğitim sürecine geçilmiş ve bahar döneminin tamamen uzaktan eğitim, açık öğretim ve dijital öğretim imkânları ile sürdürüleceği kararlaştırılmıştır (YÖK, 2020; YÖK, 2020a). 2020-2021 eğitim-öğretim yılı için ise YÖK yeni bir karar alarak; “üniversitelerin eğitim öğretim takvimlerini 1 Ekim 2020 tarihi sonrasında başlayacak şekilde planlamalarını, “kampüslerdeki öğrencilerin seyreltilmesi, hareketliliğin azaltılması” için üniversitelerin karar alma süreçlerine geniş imkân tanınarak, fakülte ve program bazında farklı uygulamalar yapabilmelerinin önünü açmıştır. Bu noktada salgının bölgesel ve yerel seyrine göre farklı programlar için yapılacak olan uygulamalara yönelik hususlarda üniversitelerin ilgili kurullarının karar vermesi istenmiştir” (YÖK, 2020b). Salgın sürecinin başlamasıyla birlikte; “Devlet üniversitelerinin %72,6’sının, vakıf üniversitelerinin %60,6’sının uzaktan eğitime geçtiği, 31 Mart-6 Nisan 2021 tarihi itibarıyla ise devlet üniversitelerinin %27,5’i ile vakıf üniversitelerinin %39,5’inin kademeli şekilde tamamen uzaktan eğitime başladığı. Üniversitelerin uzaktan öğretim uygulamaları incelendiğinde hem devlet hem de vakıf

üniversitelerinin %99'dan fazlasının teorik olarak verilen dersleri uzaktan öğretime taşıdığı görülmektedir. Teorik dersler ile birlikte, uygulamalı derslerin teorik kısımlarının da uzaktan öğretim yapılarak işlenmesi kararı devlet ve vakıf üniversitelerinin yaklaşık %88'i tarafından onaylanmıştır” (YÖK Uzaktan Öğretim Anketi, 2020).

Çevrimiçi öğrenme ortamında öğrenmenin sağlanabilmesi için öğrenci, öğretici ve içerik olmak üzere üç bileşenli bir etkileşim bulunmaktadır (Garrison ve ark., 2020). Çevrimiçi öğrenme ortamlarında yürütülen derslerin içeriğine göre birçok aktivite türü ile etkileşimde bulunmaktadır. Bunları genel olarak; senkron/asenkron sanal sınıf dersleri, ders materyalleri, ödev ve projeler, dosya paylaşımı, sistem içi mesajlaşma, tartışma forumları, sınavlar vb. aktiviteler olarak sıralayabiliriz (Tuncer ve Taşpınar, 2008). Bu kapsamda öğrencilerin gerek birbirleriyle ve gerekse dersin eğitimcisi ve öğretim materyalleriyle eş zamanlı veya eş zamansız bir şekilde kurdukları etkileşim sayesinde öğretim gerçekleştirilmektedir (Aase, 2000). Bu noktada çevrimiçi öğrenme ortamlarının daha etkili ve verimli olması için bu etkileşimler daha zengin öğrenme çıktılarına ulaşabilme noktasında oldukça önem taşımaktadırlar (Garrison ve ark., 2020; Kılınç, 2022). Çevrimiçi öğrenme ortamlarında öğrencilerin, kendilerine sunulan öğrenme etkinliklerini ne düzeyde anlamlı buldukları, bu sürece yükledikleri anlam ve değer, dönüştürülmüş öğrenme yaklaşımıyla yürütülen derslerin algılanan avantaj ve dezavantajları üzerinde de ayrıca belirleyici olabilmektedir (Ay ve Dağhan, 2022).

Alan yazın incelediğinde; Covid-19 döneminde çevrimiçi öğrenme kapsamında farklı perspektiflerden birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Öğrencilerin çevrimiçi öğrenme ortamlarına yönelik hazırbulunuşluk, beklentileri ve öğrenme stillerinin (Akyüz ve Numanoğlu, 2020; Bakaç, 2022; Hacıcaferoğlu ve Güner, 2021; Konak, 2021; Sakal, 2017; Sarıtaş ve Barutçu, 2020; Şahin, 2022); tutum, algı, motivasyon, stres, ve güdülenmişliklerinin (Abbasi ve ark., 2020; Aktaş ve ark., 2020; Ayhan, 2022; Bayındır, 2021; Coşkun ve Çetin, 2022; Ergül, 2006; Etlioğlu ve Tekin, 2020; İbicioğlu ve Antalyalı, 2005; Oducado ve Estoque, 2021; Özdirek ve Cicerali, 2021; Yılmaz, 2020); öz-düzenleme ve öz-yeterliklerinin (Baltacı ve ark., 2022; Çok, 2021; Özen ve Karaca, 2021; Tuğtekin, 2022; Yıldız ve Seferoğlu, 2020) ve deneyimlerinin (Acar, 2022; Aral ve ark., 2022; Karaman ve ark., 2021; Tekedere ve ark., 2022) incelendiği araştırmalar bu çalışmalara örnek olarak verilebilir. Öğrencilerin çevrimiçi öğrenme kapsamında akademik başarılarının ise daha çok yukarıda verilen perspektiflerle ilişkilendirilerek incelendiği, doğrudan çevrimiçi öğrenme aktiviteleri ile öğrencilerin akademik başarıları arasındaki ilişkinin ise Yavuzarslan ve Erol (2022)'un “öğrenme yönetim sistemi log kayıtlarının akademik başarı tahmininde kullanılması” konulu araştırmaları ile incelendikleri görülmektedir. Yavuzarslan ve Erol (2022) çalışmalarında; 2020 Bahar yarıyılı Temel Bilgisayar Uygulamaları dersine kayıtlı 93 öğrencinin 10 haftalık süre boyunca kullanmış oldukları Moodle tabanlı ÖYS içerisinden elde edilen log verisi üzerinde akademik başarı tahmini amacıyla bazı sınıflandırma algoritmalarını uygulamışlardır. Elde edilen log dosyalarında ise her bir öğrenci için ders ortamıyla olan etkileşimlerini ifade eden oturum açma sayısı, geçmiş konulara bakma sayısı, toplam ve ortalama görüntüleme sayısı, toplam ve ortalama oturum süresi, ödev materyalleri indirme sayısı, ödev deneme sayısı, ödevde harcanan zaman, sınav odaklı çalışma, eğitime gönderilen mesaj sayısı, video sayfalarında geçirilen zaman ve yüklenen ödev sayısı özniteliklerine dönüştürülmüş ve sonuç olarak, ÖYS log kayıtlarının akademik başarı tahmininde kullanılabileceği görülmüştür. Beden eğitimi ve spor öğrencileri örnekleminde ise bu yönde herhangi bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Yüz yüze eğitimde olduğu gibi çevrimiçi öğrenme ortamlarında da derslerde beklenen hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı ölçme ve değerlendirme etkinlikleri ile saptanabilmektedir (Phipps ve Merisotis, 2000). Bu çalışmanın amacı da Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin çevrimiçi öğrenme aktiviteleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi olup alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin çevrimiçi öğrenme ortamındaki bazı aktiviteleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışma ilişkisel tarama modelinde desenlenmiştir. İlişkisel tarama modeli iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında ilişki olup olmadığının incelendiği araştırma modelidir (Karasar, 2012). Araştırma, 2020-2021 eğitim öğretim yılı bahar döneminde bir devlet üniversitesinin beden eğitimi ve spor yüksekokulunun 1. ve 2. sınıfında çevrimiçi olarak derslere katılan toplam 471 öğrencinin verileri üzerinden yürütülmüştür. Araştırma

kapsamına ise; üniversitenin “Öğrenme Yönetim Sistemi (ALMS)” üzerinden çevrimiçi olarak 14 hafta boyunca derslere senkron (canlı), asenkron (arşivden) olarak katılma, ders dokümanlarını indirme ve ders ile ilgili yüklenen videoları izleme etkinliklerinden en az birisine katılan 444 öğrenci dahil edilmiştir. Araştırma için ilgili üniversitenin etik kurulundan 13.10.2021 tarihli ve 2021/9-7 sayılı kararı ile gerekli izin alınmıştır.

Araştırmada kullanılan ham veriler iki yöntemle elde edilmiştir. Birinci yöntemde ALMS üzerinden öğrencilerin 14 haftalık çevrimiçi öğrenme aktiviteleri kapsamında; dersleri canlı ve arşivden izleme süreleri (saniye), ders dokümanlarını indirme sayıları ve ders ile ilgili yüklenen videoları izleme süreleri (saniye) excel tablosu olarak sistemden indirilmiştir. İkinci yöntemde ise üniversitenin “Öğrenci Bilgi Sistemi (OBS)” üzerinden öğrencilerin bu derslere ilişkin ara (%30) ve final (%70) sınav notlarının hesaplanması ile oluşan akademik başarı puanları sistemden indirilerek cinsiyet ve sınıf bilgileri ile birlikte excel dosyasına kodlanmıştır. Ardından excel dosyası üzerinde gerekli kontroller sağlanarak veriler SPSS 22.0 programına aktarılmıştır. Araştırmada; öğrencilerin akademik başarı puanları bağımlı değişkeni, cinsiyeti, sınıfı, çevrimiçi öğrenme aktiviteleri olan derse canlı ve arşivden katılım süreleri, ders dokümanlarını indirme sayıları ve ders videolarını izleme süreleri bağımsız değişkenleri oluşturmaktadır. Araştırmada süreksiz (kategorik) olan cinsiyet ve sınıf değişkenleri dummy (kukla) değişken olarak kodlanarak analize dahil edilmiştir.

Verilerin analizinde SPSS 22 programı kullanılmıştır. Analizlerde betimsel istatistik teknikleri yanı sıra, değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesinde Pearson Momentler Çarpımı korelasyonu ve hiyerarşik regresyon analizinden yararlanılmıştır. Regresyon analizine geçilmeden öncelikle kayıp ve uç değerlerin olup olmadığı incelenmiş ve regresyon analizi için gerekli varsayımlar sınanmıştır. Bu aşamada kayıp ve uç değerlerin olmadığı, verilerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin (± 2) arasında kalarak normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Ancak sürekli değişkenler olan canlı ders izleme ve videoları izleme sürelerinin birbirleriyle yüksek korelasyon göstermeleri ilgili değişkenlere ilişkin ham süreler, ilgili değişkenin ortalamasından çıkarılarak standart hale getirilmiş (mean centering) ve daha sonra analize dahil edilmişlerdir. Analiz sonucunda; veri setindeki gözlemler arasında otokorelasyon (DurbinWatson (DW)=1.929) sorunu ve bağımsız değişkenler arasındaki korelasyonların .80’in altında kalması nedeniyle çoklu doğrusallık sorunu bulunmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca çoklu doğrusallık kontrol testleri olan Tolerans değerinin 0.2’den büyük ve VIF değerinin ise 10’dan küçük olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda, bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantılık probleminin olmadığı ve regresyon analizi için gerekli varsayımların sağlandığı görülmüştür (Pallant, 2007). Elde edilen bulgular, $p < .001$, $p < .01$ ve $p < .05$ düzeyinde yorumlanmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Öğrencilerin Tanımlayıcı Özelliklerinin Dağılımı

Özellik	Kategori	n	%
Cinsiyet	Erkek	250	56.3
	Kadın	194	43.7
Çevrimiçi Dersler	Bilimsel Araştırma Yöntemleri	98	22.1
	Çocuk ve Spor	97	21.8
	Beden Eğitimi ve Spor Öğretim Programları	59	13.3
	Eğitim Psikolojisi	40	9.0
	Eğitim Felsefesi	43	9.7
	Kamu Yönetimi	54	12.2
	Türk Eğitim Tarihi	53	11.9
Sınıf	1.Sınıf	137	30.9
	2.Sınıf	307	69.1
Toplam		444	100.0

Tablo 1 incelendiğinde araştırma verilerinin değerlendirildiği öğrencilerin; 250’si (%56.3) erkek, 194’ü (%43.7) kadındır. Öğrencilerin 98’i (%22.1) Bilimsel Araştırma Yöntemleri, 97’si (%21.8) Çocuk ve Spor, 59’u (%13.3) Beden Eğitimi ve Spor Öğretim Programları, 40’ı (%9.0) Eğitim Psikolojisi, 43’ü

(%9.7) Eğitim Felsefesi, 54'ü (%12.2) Kamu Yönetimi ve 53'ü (%11.9) ise Türk Eğitim Tarihi dersini çevrimiçi olarak görmüşlerdir. Sınıf düzeyine göre öğrencilerin 137'si (%30.9) 1.sınıf, 307'si (%69.1) 2.sınıf öğrencisidir.

Tablo 2. Öğrencilerin Akademik Başarı Puanlarının Betimsel İstatistik Sonuçları (n=444)

	Ort.	SS	Min.	Max	Çarpıklık	Basıklık
Akademik Başarı	63.95	16.12	0	99	-.936	1.890

Tablo 2 incelendiğinde çevrimiçi derslere katılan öğrencilerin başarı puanlarının 0 ile 99 arasında değiştiği ve akademik başarı puan ortalamalarının 63.95±16.12 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Öğrencilerin akademik başarı puanlarının çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında kaldığı görülmektedir. Bu sonuca göre puanların normal dağılım gösterdiği söylenebilir (George ve Mallery, 2010).

Tablo 3. Öğrencilerin Çevrimiçi Derse Katılım Aktiviteleri ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişki

	ABP	DCK	DAK	DVİZ	DDİ	Cinsiyet t	Sınıf
Akademik Başarı (ABP)	1						
Derse Canlı Katılım (DCK)	.243**	1					
Derse Arşivden Katılım (DAK)	.105*	.006	1				
Ders Videolarını İzleme (DVİZ)	.142**	.725**	-.046	1			
Ders Dokümanlarını İndirme (DDİ)	.105*	.315**	.119*	.312**	1		
Cinsiyet	.100*	.391**	.040	.213**	.259**	1	
Sınıf	.014	-.116*	.140**	-.141**	.061	-.011	1

*p<.05; **p<.01

Tablo 3 incelendiğinde; öğrencilerin akademik başarı puanları ile derse canlı katılım süreleri arasında pozitif yönde orta düzeyde ($r=.243$; $p<.01$), derse arşivden izleme süreleri arasında pozitif yönde ($r=.105$; $p<.05$), ders videolarını izleme süreleri arasında pozitif yönde ($r=.142$; $p<.01$), ders dokümanlarını indirme süreleri arasında pozitif yönde ($r=.105$; $p<.05$) ve cinsiyetleri arasında pozitif yönde ($r=.100$; $p<.05$) ancak düşük düzeyde bir ilişkinin mevcut olduğu görülmektedir. Bağımsız değişkenler arasında en yüksek ilişki ise ders videolarını izleme süreleri ile derse canlı katılım süreleri arasında ($r=.725$; $p<.01$) gerçekleşmiştir. Öğrencilerin akademik başarı puanları ile sınıf düzeyleri arasında ($r=.014$; $p>.05$) ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu kapsamda öğrencilerin çevrimiçi öğrenme aktivitelerinden; Derse Canlı ve Arşivden Katılım ve Ders Videolarını İzleme süreleri, Ders Dokümanlarını İndirme süreleri ve cinsiyet değişkenlerinin akademik başarı puanlarını derecede yordadığını belirlemek için hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Çevrimiçi Derse Katılım Aktiviteleri ile Cinsiyetlerinin Akademik Başarı Puanlarını Yordamasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Model	R	R ²	ΔR ²	β	t
1 Sabit	.243	.059	.057		86.054**
Derse Canlı Katılım				.243	5.278**
2 Sabit	.265	.070	.066		71.602**
Derse Canlı Katılım				.243	5.288**
Derse Arşivden Katılım				.104	2.264*
3 Sabit	.268	.072	.066		59.824**
Derse Canlı Katılım				.288	4.310**
Derse Arşivden Katılım				.101	2.190*
Ders Videolarını İzleme				-.062	-.927
4 Sabit	.269	.072	.064		53.818**

Derse Canlı Katılım				.283	4.204**
Derse Arşivden Katılım				.098	2.100*
Ders Videolarını İzleme				-.067	-.988
Ders Dokümanlarını İndirme				.025	.509
5 Sabit	.269	.073	.062		41.265**
Derse Canlı Katılım				.287	4.015**
Derse Arşivden Katılım				.098	2.099*
Ders Videolarını İzleme				-.068	-1.000
Ders Dokümanlarını İndirme				.026	.529
Cinsiyet				.008	.166

Bağımlı Değişken: Akademik Başarı Puanı, *p<.05, **p<.001

Tablo 4'e göre hiyerarşik regresyon analizi sonucunda; öğrencilerin akademik başarı puanlarını, ilk adımda “derse canlı katılım” ($\beta=.243$; $t=5.275$; $p<.001$), ikinci adımda ise “derse canlı katılım” ($\beta=.243$; $t=5.288$; $p<.001$) ile birlikte “derse arşivden katılım” sürelerinin ($\beta=.104$; $t=2.264$; $p<.05$) birlikte istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordarken, 3., 4. ve 5. adımda modele dahil edilen diğer değişkenlerin (ders videolarını izleme, ders dokümanlarını indirme ve cinsiyet) öğrencilerin akademik başarı puanlarını anlamlı bir şekilde yordamadığı görülmektedir. Modele istatistiksel olarak katkı sunan “derse canlı katılım” değişkeni tek başına toplam varyansın %5,7'sını ($\Delta R^2=.057$) açıklarken, ikinci adımda analize dahil edilen “derse arşivden katılım” değişkeninin getirdiği ek katkı (%0,9) düşük olmakla beraber, birlikte akademik başarı puanlarındaki toplam varyansı %6,6 ($\Delta R^2=.066$)' ya yükseltmişlerdir.

SONUÇ

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin çevrimiçi öğrenme ortamındaki bazı aktiviteleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada; öğrencilerin akademik başarı puanları ile dersleri canlı takip süreleri, arşivden izleme süreleri, ders videolarını izleme süreleri, ders dokümanlarını indirme süreleri ve cinsiyetleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Öğrencilerin akademik başarı puanları ile sınıf düzeyleri arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Anlamlı ilişkilerin bulunduğu değişkenlerin akademik başarı puanlarını ne derecede yordadığına ilişkin düzenlenen hiyerarşik regresyon analizi sonucunda ise; öğrencilerin akademik başarı puanlarını, ilk adımda “derse canlı katılım”, ikinci adımda ise “derse canlı katılım” ile “derse arşivden katılım” sürelerinin birlikte anlamlı bir şekilde yordadığı, fakat yordama düzeyinin düşük kaldığı, ders videolarını izleme, ders dokümanlarını indirme ve cinsiyet değişkenlerinin ise öğrencilerin akademik başarı puanlarını anlamlı bir şekilde yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan çalışmalar çevrimiçi öğrenme ortamlarındaki etkileşim verileri ile öğrencilerin akademik performansları arasındaki ilişkiyi ortaya koyduğundan (Cristobal ve ark., 2013, akt. Akçapınar ve ark., 2016), öğrencilerin çevrimiçi öğrenme ortamındaki aktivite düzeyi ile akademik performansları arasındaki pozitif ilişki beklenen bir durumdur (Akçapınar ve ark., 2016). Bu kapsamda alan yazın incelendiğinde çalışmadan elde edilen bulgular ışığında tutarlı sonuçların olduğu görülmektedir. Akçapınar (2014) çevrimiçi öğrenme ortamındaki etkileşim verilerine göre öğrencilerin akademik performanslarını veri madenciliği yaklaşımı ile modellemeye çalıştığı çalışmada; çevrimiçi öğrenme ortamında daha az aktivite gösteren öğrencilerin derste düşük başarı sergiledikleri, yüksek düzeyde aktivite gösteren öğrencilerin ise derste yüksek başarı sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca ulaşan başka çalışmalar da (Özbay ve Ersoy, 2017; Whitmer ve ark., 2012; Yıldırım, 2018) görülmektedir. Başta açıklandığı üzere bu gibi sonuçlara ulaşılması beklenen bir durumdur.

Çevrimiçi öğrenmede akademik başarının farklı açılardan ele alındığı araştırma bulguları da mevcut araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir. Kurnaz ve Ergün (2019) E-öğrenme ortamlarında öğrenme stilleri ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında; çevrimiçi derslere katılma, video kayıtlarını izleme, aktif öğrenme stili ve bağımsız öğrenme stiline e-öğrenme ortamında akademik başarıyı yordadığını tespit etmişlerdir. Mevcut çalışmada da “derse canlı katılım” ile “derse arşivden katılım” sürelerinin öğrencilerin akademik başarı puanlarını anlamlı olarak yordamaktadır. Tuğtekin (2022) çalışmada; öğrencilerin sınıf düzeyi ve çevrimiçi öğrenme

ortamında geçirdikleri zamanın, çevrimiçi öz düzenleme düzeylerinde farklılık oluşturmazken, akademik başarı ve öğrenme etkinliklerine katılımları üzerinde etkili olduğunu belirlemiştir. Kaplan ve Alkan (2022)'in küresel salgın sürecinde öğrenci başarısı üzerinde uzaktan eğitimin etkilerini nitel bir yaklaşımla ele aldığı araştırmasında; uzaktan eğitim sürecinde öğrenci başarısının başta ekipman sorunu, ilgi ve dikkat sorunu gibi çeşitli gerekçelerle olumsuz yönde etkilendiği, soyut konuların öğretimi, ders takibi ve etkin katılım gibi durumların başarısızlıkla ilişkilendirildiği görülmektedir. Güneş ve ark. (2017) Anadolu Üniversitesi Açıköğretim sistemi örneğinde kitlesel uzaktan eğitimde 426.211 öğrencinin kayıt günlükleri analiz edilerek öğrenen-içerik etkileşimlerini inceledikleri çalışmalarında, öğrenen-içerik etkileşiminin akademik başarıyı açıklamakta önemli bir değişken olduğu sonucuna varmışlardır.

Uzaktan eğitim sürecinde birçok faktör (bilişsel, duyuşsal, teknolojik alt yapı, psikolojik vb.) öğrencilerin çevrimiçi öğrenme performanslarını doğrudan veya dolaylı etkileyebilmekte veya performansları üzerinde aracılık edebilmektedir. Neticede bu çalışmada; öğrencilerin çevrimiçi öğrenme aktivitelerinden ve demografi özelliklerinden bazıları ele alınarak doğrudan akademik başarı notları ile olan ilişkisi nicel yöntemle incelenmeye çalışılmış ve bir sonuca varılmıştır. Araştırmanın bu sınırlılığı nedeniyle, çevrimiçi öğrenme kapsamında öğrencilerin akademik başarılarının farklı aktivite ve etkileşim türlerine göre veya çevrimiçi öğrenmede akademik başarıya etki edebilecek kontrol değişkenleri ile nicel veya nitel yaklaşımla yeni araştırmalar yürütülerek daha derinlemesine sonuçlar elde edilebilir.

Kaynakça

- Aase, S. (2000). Higher learning goes the distance. *Computer User*, 19(10), 16-18.
- Abbasi, M. S., Ahmed, N., Sajjad, B., Alshahrani, A., Saeed, S., Sarfaraz, S., Alhamdan, R.S., Vohra, F., & Abduljabbar, T. (2020). E-Learning perception and satisfaction among health sciences students amid the COVID-19 pandemic. *Work*, 67(3), 549-556. <https://doi.org/10.3233/WOR203308>.
- Acar, Y. Ç. (2022). Yüksek öğretimde acil eşzamanlı çevrimiçi öğretime ilişkin öğrenci deneyimleri. *Journal of Qualitative Research in Education*, 30, 70-106. <https://doi.org/0.14689/enad.30.4>
- Akçapınar, G. (2014). Çevrimiçi öğrenme ortamındaki etkileşim verilerine göre öğrencilerin akademik performanslarının veri madenciliği yaklaşımı ile modellenmesi [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Akçapınar, G., Altun, A. ve Aşkar, P. (2016). Çevrimiçi öğrenme ortamındaki benzer öğrenci gruplarının kümeleme yöntemi ile belirlenmesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 6(2), 46-64.
- Aktaş, Ö., Büyüktaş, B., Güle, M. ve Yıldız, M. (2020). Covid-19 virüsünden kaynaklanan izolasyon günlerinde spor bilimleri öğrencilerinin uzaktan eğitime karşı tutumları. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-9.
- Akyüz, H. İ. ve Numanoğlu, G. (2020). Üniversite öğrencilerinin e-öğrenme ortamlarına ilişkin hazırbulunuşluk ve beklentileri (Kastamonu üniversitesi örneği). *Online Journal of Mathematics, Science And Technology Education*, 1(1), 1-16.
- Aral, N., Gürsoy, F., Öz, S. ve Demir, E. (2022). Üniversite öğrencilerinin pandemi sürecindeki deneyimlerinin incelenmesi. International Euroasia Congress on Scientific Researches and Recent Trends 9. 18-20 February 2022/Antalya-Turkey, pp:610-628.
- Ay, K. ve Dağhan, G. (2022). Sorgulama topluluğu modeli ile desteklenmiş bir dönüştürülmüş öğrenme ortamına ilişkin öğrenci görüşleri bir durum çalışması. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 12(1), 221-260.
- Aydemir, M. (2018). *Uzaktan eğitim program, ders ve materyal tasarımı*. Eğitim Yayınevi.
- Ayhan, Ş. (2022). Covid-19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin akademik motivasyonlarının incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Bakaç, E. (2022). Investigation of the relationship between teacher candidates' E-learning styles, academic achievements and educational technology self-efficiency perceptions. *Çukurova University Faculty of Education Journal*, 51(1), 148-164.

- Baltacı, S., Bütüner, S. Ö. ve Çalışkan, E. (2022). İlköğretim matematik öğretmen adaylarının çevrimiçi öğrenmeye yönelik öz-yeterlik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(Özel Sayı), 472-508.
- Bayındır, N. (2021). Çevrimiçi öğretim sürecinde motivasyon faktörü. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 291-303.
- Chang, V. (2003). *Students' perceptions of the effectiveness of web-based learning environments in higher education* [Unpublished doctoral dissertation]. Curtin University.
- Coşkun, B. K. ve Çetin, E. (2022). Ön lisans ve lisans öğrencilerinin e-öğrenmeye yönelik motivasyonlarının uzaktan eğitim beklentileri açısından incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 55, 376-397. <https://doi.org/10.9779/pauefd.1024570>
- Çok, C. (2021). *Öğretmenlerin uzaktan eğitime ilişkin öz-yeterlik algısı ve pandemi sürecinde uzaktan eğitimde karşılaştıkları engeller* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Erfidan, A. (2019). *Derslerin uzaktan eğitim yoluyla verilmesiyle ilgili öğretim elemanı ve öğrenci görüşleri: Balıkesir Üniversitesi örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- Ergül, H. (2006). Çevrimiçi eğitimde akademik başarıyı etkileyen güdülenme yapıları. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 5(1), 124-128.
- Etlilioğlu, M. ve Tekin, M. (2020). Elektronik öğrenmede öğrenci tutum ve akademik başarı arasındaki ilişkide öğrenci merak ve kaygısının aracılık rolü. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 34-48.
- Garrison, D. R., Anderson, T., & Archer, W. (2000). Critical inquiry in a text based environment. *The Internet and Higher Education*, 2, 87-105. [http://dx.doi.org/10.1016/S1096-7516\(00\)00016-6](http://dx.doi.org/10.1016/S1096-7516(00)00016-6)
- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference*, 17.0. Pearson.
- Güneş, İ., Büyük, K., Öztürk, A., Tuna, G., Gümüş, S. ve Atak, O. N. (2017). Kitlesel uzaktan eğitimde öğrenen-içerik etkileşimi: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim sistemi örneği. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 9-36
- Hacıcaferoğlu, S. ve Güner, O. (2021). Spor eğitimi alan üniversite öğrencilerinin çevrimiçi öğrenmeye yönelik hazır bulunuşluklarının incelenmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(73), 2260-2267. <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2651>
- İbicioğlu, H. ve Antalyalı L. Ö. (2005). Uzaktan eğitimin başarısında imkân, algı, motivasyon ve etkileşim faktörlerinin etkileri: Karşılaştırmalı bir uygulama. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 325-338.
- İşman, A. (2011). *Uzaktan eğitim*. Pegem Akademi.
- İzmirli, S. ve İzmirli, Ş. Ö. (2020). Eş zamanlı çevrimiçi ortamlarda öğrenme. A. Kuzu, E. B. Kuzu Demir (Ed.), *Dijital medya ve öğrenme içinde* (s: 115-136). Pegem Akademi.
- Kaplan, İ. ve Alkan, M. F. (2022). Küresel salgın sürecinde öğrenci başarısı: Uzaktan eğitimin etkileri üzerine nitel bir araştırma. *e-Kafkas Journal of Educational Research*, 9(1), 329-349. <https://doi.org/10.30900/kafkasegt.989946>
- Karaman, F., Çakmak, S. ve Yerebakan, A. N. (2021). Covid-19 pandemisinde hemşirelik öğrencilerinin eğitimi: Uzaktan eğitim süreci ve etkileri. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (15), 571-580. <https://doi.org/10.38079/igusabder.982350>
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kılınç, H. (2022). Tartışma forumlarının açık ve uzaktan öğrenme ortamlarında kullanılabilirliği ve bir ölçme-değerlendirme kriteri olarak değerlendirilmesi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 1-31. <https://doi.org/10.51948/auad.1028872>
- Konak, S. (2021). Lisans öğrencilerinin çevrim içi öğrenmeye hazır bulunuşluk düzeyi ve demografik özellikleri arasındaki ilişki. *Journal of Hospitality and Tourism Issues*, 3(1), 55-67. <https://doi.org/10.51525/johti.932684>
- Kurnaz, F. B. ve Ergün, E. (2019). E-öğrenme ortamlarında öğrenme stilleri ve akademik başarı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 12(2), 532-549. <https://doi.org/10.30831/akukeg.407029>

- Moore, J. L., Dickson, D. C., & Galyen, K. (2011). E-Learning, online learning, and distance learning environments: Are they the same?. *The Internet and Higher Education*, 14(2), 129-135. <https://doi.org/10.1016/j.iheduc.2010.10.001>
- Morrison, D. (2003). *E-learning strategies: How to get implementation and delivery right first time*. John Wiley & Sons.
- O'Lawrance H. (2005). A review of distance learning influence on adult learners: Advantages and disadvantages. In: Rayburn CA (ed), *Proceedings of the 2005 Informing Science and IT Education Joint Conference on Educational and Professional Career Development*.
- Oducado, R. M. F, & Estoque, H. (2021). Online learning in nursing education during the COVID-19 pandemic: Stress, satisfaction and academic performance. *Journal of Nursing Practice*, 4(2), 143-153. <https://doi.org/10.30994/jnp.v4i2.128>
- Özbay, Ö. ve Ersoy, H. (2017). Öğrenme yönetim sistemi üzerindeki öğrenci hareketliliğinin veri madenciliği yöntemleriyle analizi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(2), 523-558.
- Özdirek, S. ve Cicerali, E. E. (2021). Üniversite öğrencilerinde uzaktan eğitime yönelik tutumlar ile akademik öz-yeterlik arasındaki ilişkiler. *Troy Academy*, 6(3), 836-863. <https://doi.org/10.31454/troyacademy.972045>
- Özen, E. ve Karaca, N. (2021). Investigating learner motivation in online education in terms of self-efficacy and selfregulation. *Journal of Educational Technology and Online Learning*, 4(4), 745-758. <http://doi.org/10.31681/jetol.1016530>
- Özgöl, M., Sarıkaya, İ. ve Öztürk, M. (2017). Örgün eğitimde uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin öğrenci ve öğretim elemanı değerlendirmeleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (2), 294-304. <http://doi.org/10.5961/jhes.2017.208>
- Pallant, J. (2007). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using SPSS for Windows*. McGraw Hill.
- Phipps, R., & Merisotis, J. (2000). *Quality on the line: Benchmarks for success in internet-based distance education*. The Institute for Higher Education Policy, Washington, DC.
- Rosenberg, M. J. (2001). *E-learning strategies for delivering knowledge in the digital age*. McGraw-Hill Companies.
- Rovai, A. P., & Downey, J. R. (2010). Why some distance education programs fail while others succeed in a global environment. *The Internet and Higher Education*, 13(3), 141-147. <https://doi.org/10.1016/j.iheduc.2009.07.001>
- Sakal, M. (2017). Çevrimiçi öğrenmede öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin demografik özelliklerine göre incelenmesi. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 18(39), 81-102.
- Sarıtaş, E. ve Barutçu, S. (2020). Öğretimde dijital dönüşüm ve öğrencilerin çevrimiçi öğrenmeye hazır bulunuşluluğu: Pandemi döneminde Pamukkale Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma. *İnternet Uygulamaları ve Yönetimi Dergisi*, 11(1), 5-22. <https://doi.org/10.34231/iuyd.706397>
- Seven, M. ve Abban, S. (2021). COVID-19 pandemi sürecinde uzaktan hemşirelik eğitimi: uluslararası deneyim. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6(1), 29-32.
- Simonson, M., Schlosser, C., & Orellana, A. (2011). Distance education research: A review of the literature. *Journal of Computing in Higher Education*, 23, 124-142. <https://doi.org/10.1007/s12528-011-9045-8>
- Şahin, İ. (2022). Sağlık alanında öğrenim gören önlisans ve lisans öğrencilerinin Covid-19 sürecindeki e-öğrenmelerine dair hazır bulunuşluk-beklenti düzeylerinin belirlenmesi üzerine bir çalışma. *Journal of Sustainable Education Studies*, 3(2), 69-81.
- Tekedere, H., Şahin, S. ve Göker, H. (2022). Covid-19 sürecinde yükseköğretimde çevrimiçi uzaktan eğitim öğrenci deneyimlerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(1), 123-166.
- Tuğtekin, E. B. (2022). Çevrimiçi öğrenme ortamlarında üniversite öğrencilerinin öz düzenleme düzeylerinin incelenmesi. *Educational Reflections*, 6(1), 10-23.
- Tuncer, M. ve Taşpınar, M. (2008). Sanal ortamda eğitim ve öğretimin geleceği ve olası sorunlar. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 125-144.
- Whitmer, J., Fernandes, K., & Allen, W. R. (2012). Analytics in progress: Technology use, student characteristics, and student achievement. *EDUCAUSE Review Online*, 7, 1-10.

- Yavuzarslan, M. ve Erol, Ç. (2022). Öğrenme yönetim sistemi log kayıtlarının akademik başarı tahmininde kullanılması. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 15(2), 199-207. <https://doi.org/10.17671/gazibtd.837884>
- Yıldırım, D. (2018). *Uzaktan eğitim öğrencilerinin akademik başarıları, etkileşim ve gezinme örüntülerinin ilişkisel çözümlenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Yıldırım, Ö. (2020). Canlı ders öncesi çevresel düzenlemeler ve ortam hazırlığı. S. Karaman, E. Kurşun (Ed.), *Uzaktan öğretimde canlı ders uygulama ilkeleri ve örnekleri içinde* (s. 24-38). Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Yıldız, E. ve Seferoğlu, S. S. (2020). Uzaktan eğitim öğrencilerinin çevrim içi teknolojilere yönelik öz yeterlik algılarının incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 33- 46. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.514904>
- Yılmaz, N. A. (2020). Yükseköğretim kurumlarında covid-19 salgını sürecinde uygulanan uzaktan eğitim durumu hakkında öğrencilerin tutumlarının araştırılması: Fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü örneği. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(1), 15-20.
- YÖK (2020). Koronavirüs (Covid-19) Bilgilendirme Notu: 1, <https://covid19.yok.gov.tr/Documents/alinan-kararlar/02-coronavirus-bilgilendirme-notu-1.pdf>
- YÖK (2020a). Koronavirüs (Covid-19) Bilgilendirme Notu: 1, <https://covid19.yok.gov.tr/Documents/alinan-kararlar/04-uzaktan-egitim-ve-yks-ertelenmesine-iliskin.pdf>
- YÖK (2020b). Yükseköğretim kurumlarımızdaki 2020-2021 eğitim ve öğretim dönemine yönelik açıklama. <https://covid19.yok.gov.tr/Documents/alinan-kararlar/28-yuksekogretim-kurumlari-2020-2021-egitim-ve-ogretim-donemine-yonelik-aciklama.pdf>
- YÖK Uzaktan Öğretim Anketi (2020). <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2021/yok-un-yaptigi-anket-sonuclari-aciklandi.aspx>

COLLABORATIVE LESSON PLAN DEVELOPMENT: A LESSON STUDY CASE

Gülşah ÖZDEMİR BAKI

Atatürk University, Turkey
gulsah.baki@atauni.edu.tr

Elif ÇELİK

Ministry of Education, Turkey
elif-aktepe2010@hotmail.com

Abstract

In this study, the process of developing a collaborative lesson plan based on a specific outcome of four secondary school mathematics teachers who participated in the lesson study was examined. Thus, this study will reveal how the draft lesson plans prepared by the teachers are reflected in the common lesson plan they developed in cooperation, what kind of differences they show and what is added to the plan for better teaching. This study was planned in accordance with the case study, one of the qualitative research methods. The criterion sampling model, one of the purposive sampling methods, was used to determine the participant teachers. It was determined that the participant teachers were conducting mathematics lessons at the same grade level and participating voluntarily. Lesson study group consists of four secondary school mathematics teachers working in different public schools in the eastern part of Turkey. The study data were obtained from the planning phase of a lesson study cycle designed for the acquisition of "Explains the side and angle properties of regular polygons". The data obtained from the planning meeting were coded using the content analysis technique. In this direction, the analysis of the planning meeting, which was video-recorded, was made. The data obtained from the planning meeting were classified under the categories of preparation, determining student knowledge and organizing instruction. The findings show that teachers try to organize teaching by determining students' prior knowledge and predicting students' learning difficulties while creating a collaborative common lesson plan. In addition, the findings reveal that teachers design more student-centered and technology-oriented activities. On the contrary, it was seen that the teachers were only informed about the misconceptions they encountered in the lesson, but they were not aware of the misconceptions in the related literature.

Keywords: Lesson study, collaborative plan, mathematics teaching, secondary school mathematics teacher

INTRODUCTION

Lesson study is a professional development approach originating in Japan where Japanese teachers engage in systematic evaluation of their classroom practices, focusing on student learning. This model is especially used to improve the knowledge of teachers and prospective teachers in teaching mathematics (Fernandez & Yoshida, 2004). The main purpose of the model is to increase the effectiveness of teachers in conveying their experiences to students. This model, which includes iterative loops, provides a framework for teachers to explore how to improve learning in classrooms (Leong, Raphael & Radick, 2021). Teachers gain learning experiences by examining classroom practices concretely through live or video recordings (Putnam & Borko, 2000). Thus, teachers can develop different perspectives on teaching practices.

In the lesson study model, each cycle is usually implemented in four steps, respectively. These; setting goals and planning the lesson, research lesson, discussion and consolidation of learning (Lewis, 2002). Determining the objectives and planning the lesson were handled as separate steps in Fujii's (2014) study. Thus, Fujii revealed a critical lesson study process consisting of five steps. The steps of this process are presented in Figure 1. On the other hand, Leong et al. (2021), discussed the lesson study process in four steps: (1) study and plan, (2) teach, observe, and debrief, (3) revise and reteach, and (4) reflect and report. Researchers have named the phases of the cycle more to reflect their context.

Therefore, it can be said that although the steps of the lesson study cycle differ in name, they are the same in terms of content.

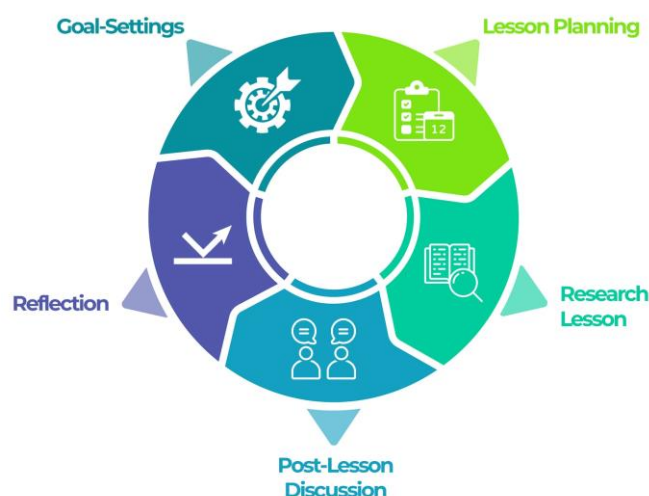

Figure 1. The process of lesson study (Fujii, 2014, p.113)

As seen in Figure 1, in the lesson study process, the participating teachers first come together and set the goals. Generally, teacher groups consist of 3 to 6 teachers (Cerbin & Kopp, 2006). Therefore, the first step of the process is for teachers to determine the objectives of the lesson to be planned. These goals are geared towards student learning and development. For example, developing students' mathematical communication skills, developing mathematical thinking skills or teaching concepts can be determined as goals. Afterwards, teachers prepare a detailed lesson plan in collaboration with these determined goals. At this step, teachers examine the curriculum and examine the studies on classroom practices and student learning (Takahashi & Yoshida, 2004). Then, they begin to create the lesson plan by estimating the student's prior knowledge, learning difficulties and the questions and answers that may come from the student. In this sense, teachers should take care to use appropriate strategies to overcome learning difficulties by considering the way of thinking of students (Murata, 2011). In addition, they share their ideas about improving teaching by making use of their own experiences, observations and related studies (Fernandez & Yoshida, 2004). In the third step, the research lesson, one of the participating teachers implements the plan prepared in collaboration in the classroom. Other participating teachers go to the classroom to make observations and collect evidence of student learning. The research lesson is video-recorded. In the discussion step, teachers come together after the research lesson and share their observations about the lesson. At this step, the teacher who teaches the research lesson makes evaluations about the lesson plan. The study group watches the videotape of the research lesson and develops discussions to improve teaching. In the final step, teachers document a report that will reflect the results of the cycle. In addition, if deemed necessary at this step, revisions can be made by reviewing the lesson plan again and the revised plan can be evaluated by applying it in another class. Therefore, the lesson plan can be adjusted several times to improve teaching. As a matter of fact, although the aim in this process seems to be to develop the best lesson plan, the main purpose is for teachers to focus on evaluating their own classroom practices by developing different strategies. As Takahashi (2011) states, no matter how well-designed a plan is, teachers may encounter unexpected situations in the classroom. For this reason, he argued that lesson plans always involve judgment.

Many studies have been conducted in the related literature by addressing various aspects of the lesson study (e.g., Cajkler, Wood, Norton & Peder, 2013; Fujii, 2014; Hart, Alston & Murata, 2011; Lewis, 2016; Puchner & Taylor 2006; Takahashi & Yoshida, 2004). These comprehensive studies have shown the importance of collaborative inquiry in lesson study. For example, Cerbin and Cobb (2006), in their study in which they investigated how the lesson study process is implemented, suggested that teachers create lesson plans in line with learning objectives and encourage student learning based on

collaboration. Similarly, Yoshida and Jackson (2011) stated that a well-defined and well-designed lesson plan is an important component in order to make the most of the lesson study process. Meyer and Wilkerson (2011) examined whether there was an improvement in the mathematics teaching knowledge of the teachers who participated in the lesson study. The findings obtained in the study showed that the teachers who participated in the lesson study had the opportunity to improve their student knowledge by predicting student answers and questions while preparing lesson plans. In their study, Huang, Gong, and Han (2016) investigated how collaborative planning in a lesson study improves lessons on teaching fractions division. In the study, which focused on the learning difficulties, mistakes and questions of the students, it was concluded that the lesson study improved the teaching. Lim, Kor, and Chia (2016) revealed the observed changes in their lesson study. They stated that one of these changes was the innovative use of teaching materials. Shimizu and Kang (2022), who designed the lesson study process to improve teaching, stated that teachers focused more on student thinking and mathematical subjects in lesson study cycles.

As a result, related studies show that the lesson study process improves the quality of teaching by increasing it. In addition, studies reveal the importance of collaborative lesson plans at the planning step for improving teaching. In this study, the process of developing a collaborative lesson plan based on a certain outcome in the lesson study process of four mathematics teachers teaching at the 7th grade was examined. Thus, this study will reveal how the draft lesson plans prepared by the teachers are reflected in the common lesson plan they developed in collaboration, what kind of differences they show and what is added to the plan for better teaching. It is thought that the lesson plan developed based on cooperation to encourage student learning will contribute to the relevant field.

THE STUDY

This study was planned in accordance with the case study, one of the qualitative research methods. A case study is a research method in which answers are sought based on how and why questions in cases where a phenomenon or event is examined in depth (Yin, 2009). In the study, it was thought that the case study design would be appropriate since it was aimed to define the details of the lesson plans prepared by the teachers in a lesson plan cycle, to make explanations and to evaluate the plans.

The criterion sampling model, one of the purposive sampling methods, was used to determine the participant teachers. It was determined that the participant teachers were conducting mathematics lessons at the same grade level and participating voluntarily. Thus, since all teachers conduct mathematics lessons at the same grade level, they can express more opinions about the curriculum, predict the student's prior knowledge and misconceptions about the subject, plan activities suitable for the student's level, and benefit from various teaching strategies. Therefore, it is predicted that this situation will facilitate teachers in preparing lesson plans. Lesson study group consists of four secondary school mathematics teachers working in different public schools in the eastern region of Turkey. 3 of the teachers are female and 1 is male, and their professional experience is between 1 and 4 years. All of the participants are conducting 7th grade mathematics lessons. Code names such as Alya, Esin, Sevil and Alp were used instead of the real names of the participants.

The study data were obtained from the planning phase of a lesson study cycle designed for "Explains the side and angle properties of regular polygons". During the data collection, the researchers first met with the teachers and introduced the lesson study process, gave information about the step of this process, and then introduced the sample lesson study cycles. The researchers asked the teachers to research the curriculum and examine the relevant studies before proceeding to the lesson planning step related to the determined outcome. Thus, the teachers created draft lesson plans for the determined outcome before the lesson study planning meeting. The teachers discussed their draft lesson plans at the planning meeting and developed a collaborative lesson plan. At this step, the first researcher played a facilitating role in the process and guided them to create the content steps of the lesson plan. In the lesson plan created in this direction, the teachers decided to start the lesson with a question that could attract the attention of the student, unlike traditional teaching practices. Afterwards, they tried to predict students' prior knowledge and misconceptions about the subject, and in this sense, they benefited from the relevant literature. They also tried to identify situations where students might have learning

difficulties. In order to overcome these difficulties, they designed various activities and decided on the order of these activities. While designing the activity, they paid particular attention to the technological support of the activities in order to attract the attention of the students. The planning meeting lasted about two hours and was recorded with a video camera. After the planning meeting, Sevil teacher, who will conduct the research lesson, gave the final shape to the prepared lesson plan and shared it with the other participating teachers.

The data obtained from the planning meeting were coded using the content analysis technique. In this direction, the analyzes of the planning meeting were made by the researchers simultaneously but individually. The researchers transcribed the draft lesson plans prepared by the teachers and the video-recorded planning meeting. As a result of these analyzes, the codes and categories for the planning of the course of the lesson were created and presented in Table 1.

Table 1: Code and categories for the planning of the lesson

Categories	Codes
Preparation	Examine the curriculum
	Making use of relevant resources (books, articles, theses, etc.)
Determine students' knowledge	Determine the student's prior knowledge
	Make predictions about learning difficulties
	Identify expected student questions
Organize teaching	Give examples of daily life
	Determine question choices
	Design or select activities
	Use the materials

FINDINGS

The lesson study group came together to prepare a lesson plan for the outcome "Explains the side and angle properties of regular polygons". Before the planning meeting, teachers prepared draft lesson plans for the outcome. At the planning meeting, firstly, the place and limitations of the outcome in the 7th grade mathematics curriculum were examined. Teachers explained their views on how they handled the learning outcome in their draft lesson plans. In this sense, Alp mentioned that he discussed the relationship between the sides and diagonals of regular polygons in his draft lesson plan. However, Sevil emphasized that the relationship between edge and diagonal should not be given within the framework of the aforementioned outcome. By re-examining the content of the outcome, the teachers agreed that only convex polygons should be considered. Subsequently, the teachers talked about the time required for the teaching of this outcome. By examining the mathematics course curriculum, they decided that three course hours were appropriate for the teaching of this outcome. Thus, the lesson study group limited the content of the learning outcome and decided on the time required for teaching. After that, the researcher asked the teachers what the students might have misunderstood and misconceptions about the subject in the continuation of the discussion. Teachers talked about the misconceptions they included in their draft lesson plans. All of the teachers stated that "Students generalize the properties and rules of regular polygons for all polygons" as a mistake they faced in their lessons. Among the teachers, only Alya talked about the misconceptions in the related literature and informed the group about these misconceptions and shared the articles she examined with the teachers. Alp, who stated that the students had difficulty in making measurements using the protractor, stated that in order to overcome this, it was necessary to show how the protractor was used. For this purpose, the group gave importance to the use of protractor in activity selection. Therefore, in the group planning meeting, he examined the studies on the subject and decided to prepare the activities by considering the learning difficulties and misconceptions revealed in these studies. Thus, the fact that teachers benefited from the relevant literature in the process of preparing a collaborative plan was also effective in seeing the different misconceptions that students might have about the subject.

After completing the preliminary preparations for the determined purpose, the lesson study group started to develop discussions about what kind of question they should start the lesson with. In this direction, teachers expressed their opinions by making use of the draft lesson plans they created.

- Researcher : How do you start the lesson with a question?
 Alya : I will draw the convex polygons on the board and ask about the similarities between them.
 Sevil : First of all, I show an activity to check their preliminary information. An activity with polygonal and non-polygonal shapes. I want them to tell me which of these shapes are polygons. If the student remembers the polygon, I would like to learn it first.
 Alp : At the introductory stage of the lesson, I will start the lesson by giving examples from daily life. Have you ever seen a honeycomb? What does its shape look like? After asking such questions, I ask questions in order to check the preliminary information.
 Esin : I start the lesson by asking students to give examples of polygons from daily life. Through examples, I ask what conditions are necessary for a shape to be a polygon.

The lesson study group shared their ideas on how to start the lesson with a question. The teachers tried to attract the attention of the students to the subject with different questions they included in the draft lesson plans they prepared. However, as a result of the discussions they developed at the planning meeting, they agreed that the concept of polygon should be primarily in the students' prior knowledge, and they decided to prepare an activity in this direction. Esin stated that it would be better if polygonal and non-polygonal shapes should be given together in the activity. Students are expected to answer that the closed shapes in the activity are polygons. In addition, it should be realized that at least three-line segments are needed for it to be closed. Based on this answer, it is thought that it would be appropriate for the students to define the polygon. Alp stated that it would be appropriate to give examples of daily life after this step. Taking this suggestion into account, the group decided to add daily life examples to the lesson plan. Regarding this, Esin said, "...Let's ask the students, let them give examples first, then let's talk by sharing visual examples". Sevil, on the other hand, expressed her opinion that "after presenting the visual examples, we can ask them to remember the names of the polygons in the example". Alp stated that it would be more appropriate to distribute an activity sheet to students for naming polygons. Alya stated that it is possible for students to calculate the side lengths and angle measures of the polygons given in this activity. Thus, the student will both measure the side length of the polygon using a ruler and name the polygon by measuring its angle using a protractor. It will also decide whether it is correct or not. Esin, emphasized that with the geogebra application, it would be better for students to see the relationship between the side lengths and angles of regular polygons in terms of student learning. The group included the following activity in the lesson plan using the Geogebra application.

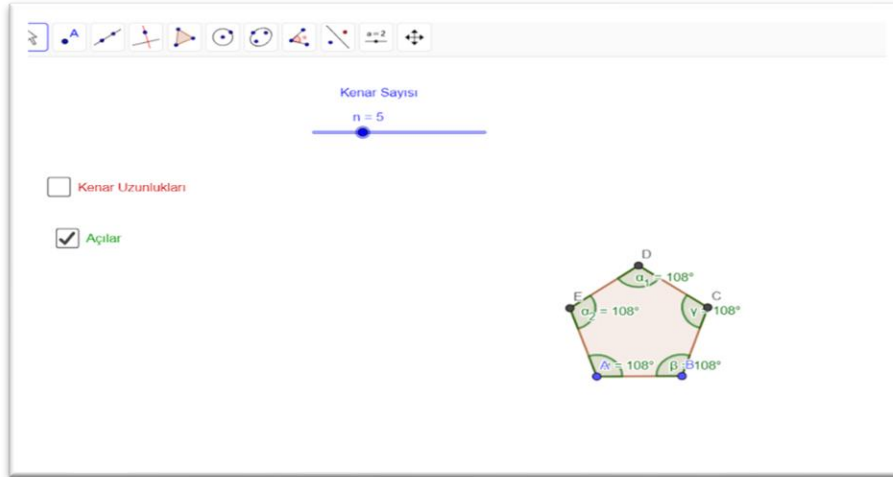

Figure 1. Relationship between side lengths and angles of regular polygons

In the event prepared in Geogebra, the number of edges depends on a slider. As the slider moves, the number of sides increases, resulting in different polygons. There are also check boxes showing the side lengths and angles. Alp stated that thanks to this activity, students will be able to see how there is a connection between the sides and angles of regular polygons. Regarding this, Alya shared her opinion as "Let the students do this activity by coming to the blackboard, let a few students have a say, let them see the different polygons, and then ask how they relate between the side lengths and angles". The group agreed on this matter. After that, Sevil emphasized that the drawings of polygons should be shown in different ways so that students do not have misconceptions arising from prototype drawing. She stated that they can benefit from the activities on the Mathingon platform in this direction. The teachers decided to use the following activity by examining the activities together.

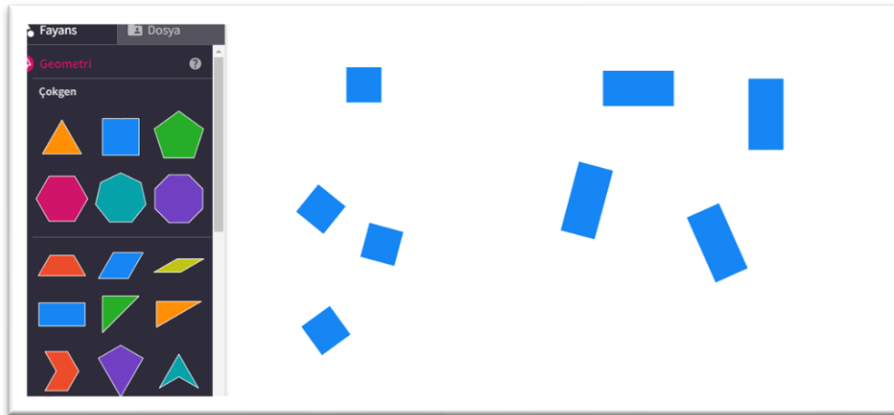

Figure 2. Activity to determine regular polygons

The lesson study group included polygons rotated at different angles so that students would not have a misconception due to prototype drawing. The activity, which was designed with the direction of the researcher, started with the polygons that the students were most obvious about. First of all, square and rectangle were given in the activity and the students were asked to decide which of them was a regular polygon. Students are expected to answer that the square is a regular polygon. In addition, the lesson study group decided that it would be appropriate to ask why the rectangle is not a regular polygon in order to determine whether the students fully understood the subject. While talking about the activities, the teachers also benefited from the draft lesson plans. In this sense, it is noteworthy that the activities prepared by the teachers in the draft lesson plans are also technology supported. This indicates that

teachers tend to use technology-assisted teaching methods that center the student rather than traditional teaching methods.

While the lesson study group was creating the lesson plan, one of the researchers asked the teachers to predict which questions might come from the students during the teaching of the outcome "Explains the side and angle properties of regular polygons". The dialogue that developed between the researcher and the teachers is as follows:

- Alp : I think students can ask whether a circle is a polygon.
 Alya : Can they ask this question? I think they might ask more if a triangle is a polygon. I don't think they will ask about the circle.
 Esin : It can be a rhombus. My students asked me last year whether a rhombus is a regular polygon.
 Researcher : What do you think students might ask?
 Sevil : Maybe they can ask whether the star shape is a polygon at the stage of reminding the polygons.

The teachers discussed how it would be more appropriate to answer these questions by including the questions that might come from the students in the lesson plan. In this sense, the group added the student questions expected during the teaching and the answers to these questions to the lesson plan. However, it was observed that teachers did not include questions and answers that could be asked by the student in their draft lesson plans.

At the last step of the lesson plan, the teachers shared their opinions in order to decide on the questions related to the subject. They tried to determine the questions from easy to difficult in accordance with the level of the student. They also included questions based on reasoning in their choice of questions. The group first asked the students to mark the regular polygons given in the question and explain why they are regular polygons in order to reinforce the concept of regular polygons. Alp stated that in the draft lesson plan he prepared, he also included questions about finding the interior and exterior angles of regular polygons. Other members of the group stated that these questions were related to the next achievement and argued that they were not suitable for this achievement. Esin stated that they could ask the students a question about honeycombs in order to enable them to reason. The group, agreeing with Esin's opinion, conducted research on honeycombs and prepared a question that could be of interest to the students, associating the subject with daily life. In the question, information about honeycombs is given by showing that honeycombs are hexagonal. Afterwards, the students were asked what advantages the hexagonal shape of the honeycombs provide. Thus, students will reason about the advantages of having a regular hexagon of honeycombs and will relate the subject to daily life. Lesson study group re-examined the lesson plan they developed in cooperation with the determined purpose and shared their opinions about the deficiencies. Sevil, taking into account the opinions of the teachers, finalized the plan and volunteered to teach the research lesson.

CONCLUSIONS

In this study, the collaborative lesson plan development process for the teaching of "Explains the side and angle properties of regular polygons" in a lesson study cycle was examined. For this purpose, the draft lesson plans prepared by the teachers before the planning meeting, the collaborative lesson plan they prepared in the planning meeting, and the discussions they developed in the planning meeting were analyzed. The findings were classified in the categories of preliminary preparation for the planning of the course flow, determining the student's knowledge and organizing the teaching. In the preparation phase, the teachers examined the place and limitations of the learning outcome they determined while preparing the common lesson plan, and decided on the required teaching time for the learning outcome. On the other hand, it was determined that the teachers went out of the learning outcome in their draft lesson plans. Therefore, it can be said that the lines of gain are determined more clearly in the preparation of a joint plan based on cooperation. In addition, the teachers developed discussions on how the subject was handled by examining the mathematics teaching books, textbooks and related studies at the planning meeting. These discussions were also beneficial in terms of which concept should be taught first in the

teaching of related concepts. Lewis (2016) emphasized that textbooks provide important support for examining curriculum content at the planning step.

When the category of determining the student's knowledge is examined, it can be said that the lesson study group prepared activities that take into account the students' prior knowledge both in the draft lesson plans and in the common lesson plan. Considering that one of the most important components in teachers' knowledge of knowing students is to determine student prior knowledge (Cochran, De Ruiter & King, 1993), it is perhaps the most important step to consider in a lesson plan that will improve learning. In the planning meeting, the teachers decided to prepare questions to reveal the students' prior knowledge by sharing their opinions about the concepts that the students should have prior knowledge about the subject. While the lesson study group was preparing a common lesson plan, they made predictions about the situations in which the student had learning difficulties and made comments about these situations. While the teachers only talked about the misconceptions they encountered in their lessons in the draft lesson plans, they examined different sources to learn more about the misconceptions about the subject during the collaborative plan preparation cycle. This situation allowed teachers to have information about the misconceptions that they did not encounter in their lessons. At the same time, teachers shared their experiences, had ideas about the subject, and developed critical discourses in order to prepare a good plan at the planning meeting. Pre-lesson planning meetings provide an opportunity for rich discourse to improve the quality of teaching and learning (Lewis, 2009). While planning, the group started to anticipate the questions that might come from the students during the teaching as well as estimating the learning difficulties. In this sense, the teachers expressed different questions and continued the discussion by focusing on the answers to these questions. As a matter of fact, teachers neglected their questions in their draft lesson plans.

Finally, while planning, teachers focused not only on identifying students' prior knowledge and learning difficulties, but also on discussing how they could shape instruction so that the subject matter was understandable. For this purpose, they designed activities that reveal student thinking and make learning enjoyable. It is a remarkable finding that these activities, which are prepared by students in order to overcome their learning difficulties, are technologically supported both in the draft lesson plans and in the common lesson plan. In addition, the fact that teachers work in different schools has allowed a wider range of experiences to be shared, a critical environment to be created and cooperation to be ensured (Widjaja, Vale, Groves & Doig, 2017).

As Fujii (2016) stated, it is clearly understood that a collaborative lesson plan is an important product of the lesson study cycle. In the light of the findings of the study, it can be said that the common lesson plan developed in collaborative in the lesson study cycle is more detailed in terms of improving learning, rather than the individual draft lesson plans prepared by the teachers. However, draft lesson plans prepared before planning can be a preliminary preparation for the common lesson plan development. In this way, the effectiveness of the planning meeting can be increased.

References

- Cajkler, W., Wood, P., Norton, J., & Pedder, D. (2014). Lesson study as a vehicle for collaborative teacher learning in a secondary school. *Professional Development in Education*, 40(4), 511-529.
- Cerbin, W., & Kopp, B. (2006). Lesson Study as a model for building pedagogical knowledge and improving teaching. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 18(3), 250-257.
- Cochran, K.F., De Ruiter, J.A., & King, R.A. (1993). Pedagogical content knowing: An integrative model for teacher preparation. *Journal of Teacher Education*, 44(4), 263-272.
- Fernandez, C., & Yoshida, M. (2004). *Lesson study: A case of a Japanese approach to improving instruction through school-based teacher development*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Fujii, T. (2014). Implementing Japanese lesson study in foreign countries: Misconceptions revealed. *Mathematics Teacher Education and Development*, 16(1), 65-83.
- Fujii, T. (2016). Designing and adapting tasks in lesson planning: a critical process of Lesson Study. *ZDM Mathematics Education*, 48, 411–423. <https://doi.org/10.1007/s11858-016-0770-3>
- Hart, L. C., Alston, A., & Murata, A. (2011). *Lesson study research and practice in mathematics*

- education*. New York: Springer.
- Huang, R., Gong, Z. & Han, X. (2016). Implementing mathematics teaching that promotes students' understanding through theory-driven lesson study. *ZDM Mathematics Education* 48, 425–439 (2016). <https://doi.org/10.1007/s11858-015-0743-y>
- Leong, M., Raphael, J., & Radick, R. (2021). Lesson Study participant guide. Education Northwest.
- Lewis, C. (2002). *Lesson study: A handbook of teacher-led instructional improvement*. Philadelphia: Research for Better Schools.
- Lewis, C. (2009). What is the nature of knowledge development in lesson study? *Educational action research*, 17(1), 95-110.
- Lewis, C. (2016). How does lesson study improve mathematics instruction? *ZDM: The International Journal on Mathematics Education*, 48(4), 571-580.
- Lim, C. S., Kor, L. K., & Chia, H. M. (2016). Revitalising mathematics classroom teaching through Lesson Study (LS): A Malaysian case study. *ZDM*, 48(4), 485-499.
- Meyer, R. D., & Wilkerson, T. L. (2011). Lesson study: The impact on teachers' knowledge for teaching mathematics. L. C. Hart, A. S. Alston and A. Murata (Eds.), *Lesson study research and practice in mathematics education* (pp. 15-26). Dordrecht: Springer.
- Murata, A. (2011). Introduction: Conceptual overview of lesson study. L. C. Hart, A. S. Alston and A. Murata (Eds.), *Lesson study research and practice in mathematics education* (pp.1-12). Dordrecht: Springer.
- Putnam, R. T., and Borko, H. (2000). What do new views of knowledge and thinking have to say about research on teacher learning? *Educational Researcher*, 29(4), 4-15.
- Shimizu, Y., & Kang, H. (2022). Discussing students' thinking and perspectives for improving teaching: An analysis of teachers' reflection in post-lesson discussions in lesson study cycles. *ZDM Mathematics Education*, 54, 419–431. <https://doi.org/10.1007/s11858-022-01371-5>
- Takahashi, A. (2011). Response to Part I: Jumping into Lesson Study-*Inservice Mathematics Teacher Education*. In *Lesson study research and practice in mathematics education* (pp. 79-82). Springer, Dordrecht.
- Takahashi, A., & Yoshida, M. (2004). Ideas for establishing lesson-study communities. *Teaching Children Mathematics*, 10(9), 436-443.
- Widjaja, W., Vale, C., Groves, S., & Doing, B. (2017). Teachers' professional growth through engagement with lesson study. *Journal of Mathematics Teacher Education*, 20, 357–383. <https://doi.org/10.1007/s10857-015-9341-8>
- Yin, R.K. (2009). *Case study methods: Design and methods* (4. Ed.). Thousand Oaks: Sage Publication.
- Yoshida, M., and Jackson, W.C. (2011). Ideas for developing mathematical pedagogical content knowledge through lesson study. In L, C, Hart., A. Alston and A. Murata (Eds.), *Lesson study research and practice in mathematics education* (pp, 279-288), Dordrecht, The Netherlands: Springer.

COVID 19 SÜRECİNDEKİ ZORUNLU UZAKTAN EĞİTİMDE SINIF ÖĞRETMENLERİ: SİSTEMATİK LİTERATÜR SENTEZİ

Doç. Dr. Nermin KARABACAK

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkiye

<https://orcid.org/0000-0001-5231-1730>

nermin.karabacak@erdogan.edu.tr

Özet

Türkiye’de Covid-19 zorunlu uzaktan eğitime yönelik 2020 yılından itibaren son zamanlarda çok sayıda araştırma yer aldığı görülmektedir. Bu sistematik literatür taramasında Türkiye’deki eğitim sisteminde Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde sınıf öğretmenleri üzerine yapılan çalışmalar üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu araştırma kapsamında Türkiye’de eğitim bilimleri alanındaki araştırmaları yayımlayan ve uluslararası indekslerde (ERIC, Web of Science, Scopus, SSCI) ve ulusal alanda TR Ulakbim dizininde taranan dergilerin veritabanında sistematik bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışmaya, sadece Türkiye’deki Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde sınıf öğretmenleri üzerine yapılan çalışmaları ele alan dergi makaleleri, araştırma raporları ve tezler dâhil edilmiştir. Bu meta-sentez çalışmasına ölçütleri karşılayan 17 araştırma dâhil edilmiştir. 17 araştırmanın meta-sentezinde, mevcut araştırmaların çoğunluğu Covid 19 sürecinde sınıf öğretmenlerinin çevrimiçi öğretimde karşılaştıkları sorunlardan teknolojik hazırbulunuşluk yetersizliklerini, EBA desteği yetersizliğini, internet altyapısı yetersizliğini ve öğrencilere beceri kazandırmada zorlandıklarını ortaya koymaktadır. Araştırmanın en dikkat çekici olan sonuçlardan biri ise zorunlu online eğitimin Türkiye’de düşük ve orta sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin eğitimdeki fırsat eşitsizliğini arttırmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Covid 19, Türkiye, Zorunlu uzaktan eğitim, fırsat eşitliği

PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN COMPULSORY DISTANCE EDUCATION IN THE COVID 19 PROCESS: SYSTEMATIC LITERATURE SYNTHESIS

Abstract

It is seen that there has been a lot of research on Covid-19 compulsory distance education in Turkey since 2020. In this systematic literature review, studies on primary school teachers in compulsory distance education in the Covid 19 process in the education system in Turkey are focused on. Within the scope of this research, a systematic search was conducted in the database of journals that publish research in the field of educational sciences in Turkey and that are scanned in international indexes (ERIC, Web of Science, Scopus, SSCI) and in the national TR Ulakbim index. In this study, only journal articles, research reports and theses that dealt with primary school teachers in compulsory distance education during the Covid 19 process in Turkey were included. 17 studies that met the criteria were included in this meta-synthesis study. In the meta-synthesis of 17 studies, the majority of the existing studies reveal that the problems faced by primary school teachers in online teaching during the Covid 19 process are inadequacies of technological readiness, lack of EBA support, inadequacy of internet infrastructure, and difficulty in providing skills to students. One of the most striking results of the research is that compulsory online education increased the inequality of opportunity in education of students at low and middle socio-economic level in Turkey.

Keywords: Covid 19, Türkiye, compulsory distance education, equality of opportunity

GİRİŞ

Eğitimde 21. yüzyılın değişen problemleriyle baş edebilecek çocukların yetiştirilmesi için sınıf öğretmenlerinin de teknolojiyle donanık çok yönlü olmaları gerektiğini Covid-19 sürecinde yaşanan zorunlu uzaktan eğitim deneyimi tüm boyutlarıyla ortaya koymaktadır. Beklenmedik bir şekilde karşılaşılan bu sürece Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), eğitim yöneticileri, okul yöneticileri, öğretmenler, veliler ve öğrenciler olmak üzere tüm paydaşlar hazırlıksız yakalanmışlardır. Covid-19 sürecinde kısa

sürede zorunlu uzaktan eğitime geçilmesine bağlı olarak Türkiye’de ve dünyada kısa sürede alanyazında araştırmalar yapılmıştır. Saha araştırması olarak gerçekleştirilen bu araştırmalarda eğitim donanımında ve eğitim paydaşlarının sorunlar yaşadıkları ortaya konulmuştur. Öncelikle, zorunlu uzaktan eğitim sürecinde anahtar konumunda bulunan öğretmenlerin kısa süre içinde bu süreci yönetmeye yönelik alt yapıları olmadıkları görülmüştür. Alan yazındaki bu çalışmalarda öğretmenlerin bu süreçte yaşadıkları sorunların başında teknoloji entegrasyonuna bağlı olarak bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımına sahip olmama ya da yetersiz kullanım sorunu gelmektedir. Diğerleri ise; uzaktan eğitime bağlı olarak öğretmenlerin ve öğrencilerin uzun süre okuldan uzak kalmaları, evde uzun süre vakit geçirilmesi nedeniyle psikolojik destek ihtiyacı, öğretmenlerin sürece hazırlıksız yakalanmaları nedeniyle teknoloji kullanımına yönelik hizmetiçi eğitim alamamaları, sosyo-ekonomik düzeye göre öğrencilerin eğitim hizmetlerine erişebilirliği, velilerin çocuklarına yardımcı olabilmek için teknoloji kullanım konusunda desteğe ihtiyaç duymaları, öğretmenlerin uzaktan eğitimde kullanabilecekleri yöntem ve teknikler ve materyal eksiklikleridir. Alan yazında paylaşılan sorunların yaşanmasındaki ana faktör olarak, öğretmenlerin teknoloji entegrasyonuna sahip olmamaları ve bu nedenle çevrimiçi eğitimde sorun yaşadıkları ortaya çıkarılmıştır. Alan yazın tarafından Covid-19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde farklı sorunlar yaşandığı ortaya konulmuştur. Buna karşın uzaktan eğitimde özellikle ilk kademelerdeki öğrencilerin sosyal etkileşim ihtiyacının karşılanamadığı sorunu Can (2020) tarafından ortaya konulmuştur. Fidan’ın (2020) çalışmasında, uzaktan eğitimde öğrencilerin içsel motivasyonlarının ön plana çıkmasına karşın ilkökul öğretmenlerinin öğrencilerini yeterince motive edemedikleri belirlenmiştir. Bu bağlamda uzaktan eğitim sürecinde öğrenmenin sorumluluğunun öğrencide bulunduğu ve bu nedenle sorumluluklarının daha da arttığı Bozkurt’un (2020) çalışmasında ifade edilmiştir. Telli-Yamamoto ve Altun (2020) tarafından yapılan çalışmada yüz yüze eğitim alışkanlığı nedeniyle öğrenci ve öğretmenlerin yeterli teknolojik entegrasyona sahip olmamaları nedeniyle zorlandıkları belirtilmiştir. Öğretmen ve öğrencilerin teknolojik donanımlarının yanı sıra velilerin de uzaktan eğitimde teknoloji kullanımı konularında bilgilendirilmelerinin gerekliliğine Can (2020) tarafından dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda özellikle temel eğitimde yapılan uzaktan eğitimde öğretmenin konumunun ve teknoloji kullanımının ne kadar önemli olduğu görülmüştür (Yıldırım, 2020). İlkokul kademesindeki öğrencilerin bu süreçte hem öğretmen hem de veli desteğine daha fazla ihtiyaç duydukları yapılan çalışmalarda ortaya konulmuştur. Bundan dolayı zorunlu uzaktan eğitim sürecinde teknoloji kullanım becerisi ile birlikte internet etiği kurallarının öğrencilere ve velilere kazandırılması gerekliliği doğmaktadır (Özer ve Suna, 2020). Türkiye’de Covid-19 zorunlu uzaktan eğitime yönelik 2020 yılından itibaren son zamanlarda çok sayıda araştırma yer aldığı görülmüştür. Bu sistematik literatür taramasında Türkiye’deki eğitim sisteminde Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde sınıf öğretmenleri üzerine yapılan çalışmalar üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde sınıf öğretmenlerinin ne tür sorunlar yaşadıklarının araştırılmasıdır.

YÖNTEM

Araştırma, nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesine bağlı tarama modelinde bir çalışmadır. Bu çalışmada, Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları sorunların incelenmesi amaçlandığından (betimsel içerik analizi yöntemi) makalelerin tematik olarak incelendiği meta-sentez yöntemi kullanılmıştır. Tematik içerik analizi olarak da adlandırılan meta-sentez, spesifik bir alana özgü yapılan çalışmaların tema veya matrisler yoluyla sentezlenerek kritik edilmesidir. Bu çalışmada Noblit ve Hare’nin (1988) meta-sentez süreci kullanılmıştır.

Çalışma Kapsamı ve Süreci

Konuyla ilgili alan yazında görüleceği üzerine Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde sınıf öğretmenlerinin ne tür sorunlar yaşadıklarına yönelik herhangi bir sistematik literatür sentezinin yapılmaması dikkatlerden kaçmamaktadır. Konuyla ilgili yapılacak bu metasentez çalışmasıyla Türkiye’de Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde sınıf öğretmenlerinin ne tür sorunlar yaşadıkları ortaya konulabilir.

Arama Stratejisi

Bu araştırma kapsamında Türkiye’de eğitim bilimleri alanındaki araştırmaları yayımlayan ve uluslararası indekslerde (ERIC, Web of Science, Scopus, SSCI) ve ulusal alanda TR Ulakbim dizininde

taranan dergilerin veritabanında sistematik bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmaya, sadece Türkiye’deki Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde sınıf öğretmenleri üzerine yapılan çalışmaları ele alan dergi makaleleri, araştırma raporları ve tezler dâhil edilmiştir. Bu meta-sentez çalışmasına ölçütleri karşılayan 17 araştırma dâhil edilmiştir.

BULGULAR

Bu araştırmada, Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları sorunlar metasentez çalışmasıyla ortaya konulmuş olup Tablo 1’de belirtilen temalara ulaşılmıştır. Bu bölümde, araştırma sürecinde toplanan verilere dayalı olarak elde edilen bulgulara tematik olarak yer verilmiştir.

Tablo 1. Covid 19 sürecinde sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları sorunların temaları

Ana Tema	Alt Temalar
Teknolojik Altyapı	Ders materyallerinin yetersizliği
	EBA yetersizliği (teknik aksaklıklar/içerik)
	BİT araçlarına (bilgisayar, tablet, telefon, internet) sahip olmama/yetersizliği
	BİT araçları kullanım yetersizliği (öğretmen/öğrenci/aile)
İçerik Altyapısı	İnternet altyapısı yetersizliği (öğretmen/öğrenci/aile)
	Materyal içeriklerinin yetersizliği (çevrimiçi-dışı)
	Psiko-sosyal destek yetersizliği
Eğitimsel Altyapı	Sınıf seviyesine uygunsuzluğu (birinci sınıf)
	BİT araçlarını kullanarak yeni bir içerik üretme yetersizliği
	Online eğitime hazırbulunuşluk yetersizliği (öğrenci/öğretmen)
İzleme ve Değerlendirme Süreci	Öğretmen teknoloji entegrasyonu yetersizliği
	Ev temelli öğrenme ortamı sağlama yetersizliği
	Süreci izlemenin zorluğu
(MEB deneyimi) Uzaktan Eğitim Politikası	Derslere erişim ve katılım takibinde sorunlar
	Öğrenme çıktılarını değerlendirilme zorluğu
	Sürecin merkezden yönetilmesi
	Okulların altyapısı
	Süreci planlama yetersizliği
	Uygulamalardaki ani değişiklikler
	Eğitimde fırsat eşitsizliğini öne çıkarması

Araştırmanın sonuçları, Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları sorunları teknolojik altyapı, içerik altyapısı, eğitimsel altyapı, izleme ve değerlendirme süreci ve MEB deneyiminde uzaktan eğitim politikası temalarında kategorilendirilmiştir.

Teknolojik altyapı ders materyallerinin yetersizliği temasını EBA yetersizliği (teknik aksaklıklar/içerik), BİT araçlarına (bilgisayar, tablet, telefon, internet) sahip olmama/yetersizliği, BİT araçları kullanım yetersizliği (öğretmen/öğrenci/aile) ve internet altyapısı yetersizliği (öğretmen/öğrenci/aile) bulguları oluşturmaktadır.

İçerik altyapısı temasını, materyal içeriklerinin yetersizliği (çevrimiçi-dışı), psiko-sosyal destek yetersizliği, sınıf seviyesine uygunsuzluğu (birinci sınıf) ve BİT araçlarını kullanarak yeni bir içerik üretme yetersizliği bulguları oluşturmaktadır.

Eğitimsel altyapı temasını, online eğitime hazırbulunuşluk yetersizliği (öğrenci/öğretmen), öğretmen teknoloji entegrasyonu yetersizliği, ev temelli öğrenme ortamı sağlama yetersizliği bulguları oluşturmaktadır.

İzleme ve değerlendirme süreci temasını, süreci izlemenin zorluğu, derslere erişim ve katılım takibinde sorunlar ve öğrenme çıktılarını değerlendirilme zorluğu bulguları oluşturmaktadır.

MEB deneyimi uzaktan eğitim politikası temasını, sürecin merkezden yönetilmesi, okulların altyapısı, süreci planlama yetersizliği, uygulamalardaki ani değişiklikler ve eğitimde fırsat eşitsizliğini öne çıkarması bulguları oluşturmaktadır.

17 araştırmanın meta-sentezinde, mevcut araştırmaların çoğunluğu Covid 19 sürecinde sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunlardan teknolojik hazırbulunuşluk yetersizliklerini, EBA desteği yetersizliğini, internet altyapısı yetersizliğini ve öğrencilere beceri kazandırmada zorlandıklarını ortaya koymaktadır. MEB deneyimi uzaktan eğitim politikalarında sürecin merkezden yönetilmesinin doğru olmadığını süreci planlama yetersizliği ve uygulamalardaki ani değişikliklere bağlı olarak bu sürecin okulların altyapısına bağlı olarak okul temelli yürütülmesi olarak planlanması gerektiği tespit edilmiştir. Araştırmada, derslere erişim ve katılım takibinde sorunlar nedeniyle sınıf öğretmenlerinin izleme ve değerlendirme sürecini izlemede zorlandıkları ve öğrenme çıktılarını değerlendirilme problemler yaşamalarına bağlı olarak eğitimin niteliğinde sorunlar bulunduğu ortaya konulmuştur. Araştırmanın en dikkat çekici olan sonuçlardan biri ise zorunlu online eğitimin Türkiye’de düşük ve orta sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin eğitimdeki fırsat eşitsizliğini öne çıkarmasıdır.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Araştırmanın sonuçları, Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları sorunların teknolojik altyapı, içerik altyapısı, eğitimsel altyapı, izleme ve değerlendirme süreci ve MEB deneyiminde uzaktan eğitim politikasındaki sorunları ortaya koymaktadır. Araştırmanın sonuçları, teknolojik altyapıda ders materyallerinin yetersizliğini, EBA yetersizliğini (teknik aksaklıklar/içerik), BİT araçlarına (bilgisayar, tablet, telefon, internet) sahip olmama ya da yetersizliğini, BİT araçları kullanım yetersizliğini (öğretmen/öğrenci/aile) ve internet altyapısı yetersizliğini (öğretmen/öğrenci/aile) ortaya koymaktadır. Türkiye’de zorunlu uzaktan eğitim süreci üzerine yapılan alanyazın araştırmalarının neredeyse tamamına yakınında ders materyallerinin yetersizliği, EBA yetersizliği (teknik aksaklıklar/içerik), BİT araçlarına (bilgisayar, tablet, telefon, internet) sahip olmama ya da yetersizliği, BİT araçları kullanım yetersizliği (öğretmen/öğrenci/aile) ve internet altyapısı yetersizliği (öğretmen/öğrenci/aile) tespit edilmiştir (Altıntaş, 2021; Arslan ve Şumuer, 2020; Baran ve Sadık, 2021; Erbaş, 2021; Han, Demirebilek ve Demirtaş, 2021; İncetaş ve Kaf, 2022; Özçelik, 2022; Özer ve Suna, 2020; Sönmez, 2020; Yıldırım, 2020; Yurtbakan ve Akyıldız, 2020). Karalı, Aydemir, Coşanay ve Şen (2020) tarafından yapılan araştırmalarda, veliler tarafından belirtilen sorunların bilgi eksikliği, motivasyon, EBA, internet, otorite-disiplin ve oda sorununun başlıca sorunlar olarak görüldüğü, öğrenciler tarafından belirtilen sorunların EBA, okul-arkadaş özlemi, sıkılma, bilgi eksikliği en fazla ifade edilen sorunlar olarak ortaya konulmuştur. Tespit edilen ortam kaynaklı sorunlar ise internet, oda yetersizliği, donanım, kalabalık ve gürültü olarak belirtilmiştir. Tespit edilen öğrenci kaynaklı sorunlar da okulunu özleme ve dışarı çıkmadığı için sıkılma gibi sosyal ve duyuşsal ağırlıklı sorunlar belirlenmiştir. Araştırmanın sonuçları, Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde sınıf öğretmenlerinin içerik altyapısında yaşadıkları sorunların online eğitime hazırbulunuşluk yetersizliğini (öğrenci/öğretmen), çevrimiçi ve dışı materyal içeriklerinin yetersizliğini, öğretmen teknoloji entegrasyonu yetersizliğinde BİT araçlarını kullanarak yeni bir içerik üretme yetersizliğini, psiko-sosyal destek yetersizliği, sınıflar seviyesine uygunsuzluğunu (birinci sınıf) ev temelli öğrenme ortamı sağlama yetersizliğini ortaya koymaktadır. Konuyla ilgili alanyazın araştırmalarında online eğitime hazırbulunuşluk yetersizliğinde (öğrenci/öğretmen), çevrimiçi ve dışı materyal içeriklerinin yetersizliği, öğretmen teknoloji entegrasyonu yetersizliğinde BİT araçlarını kullanarak yeni bir içerik üretme yetersizliği ve ev temelli öğrenme ortamı sağlama yetersizliği tespit edilmiştir (Baran ve Sadık, 2021; Bozkurt 2020; Can, 2020; Erbaş, 2021; Kara ve Bozkurt, 2021; Koçoğlu, 2022; İncetaş ve Kaf, 2022; Önal ve Çakır, 2016; Özer ve Suna, 2020, Shisley, 2020, Yıldırım, 2020). Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde teknoloji entegrasyonu yetersizliği alanyazındaki çok sayıda araştırma tarafından tespit edilmiştir (Burke ve Dempsey, 2020; Tezci, 2016). Araştırmanın sonuçları, Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitim sürecinde psiko-sosyal destek yetersizliği koymaktadır. Mohan vd., (2020), Arslan ve Şumuer (2020) ve Yılmaz vd., (2020) tarafından yapılan araştırmalarda, uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin motivasyon, ilgi ve derslere katılım düzeylerinin düştüğü tespit edilmiştir. Araştırmanın sonuçları, Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde sınıf öğretmenlerinin eğitimsel altyapıda yaşadıkları sorunların online eğitime hazırbulunuşluk yetersizliğini (öğrenci/öğretmen), öğretmen teknoloji entegrasyonu yetersizliğini ve ev temelli öğrenme ortamı sağlama yetersizliğini

ortaya koymaktadır. Alan yazında yapılan çok sayıdaki araştırma tarafından Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde sınıf öğretmenlerinin eğitime hazırbulunmuşluk yetersizliği (öğrenci/öğretmen), öğretmen teknoloji entegrasyonu yetersizliği ve ev temelli öğrenme ortamı sağlama yetersizliği tespit edilmiştir (Bakioğlu ve Çevik, 2020; Burke ve Dempsey, 2020; Kırmızıgül, 2020; Tezci, 2016). Araştırmanın sonuçları, Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde sınıf öğretmenlerinin izleme ve değerlendirme sürecinde yaşadıkları sorunların, süreci izlemenin zorluğunu, derslere erişim ve katılım takibinde sorunları ve öğrenme çıktıları değerlendirilme zorluğunu ortaya koymaktadır. Alan yazında yapılan sınırlı sayıdaki araştırma tarafından Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde sınıf öğretmenlerinin izleme ve değerlendirme sürecinde, süreci izlemenin zorluğu, derslere erişim ve katılım takibinde sorunlar ve öğrenme çıktıları değerlendirilme zorluğu tespit edilmiştir (Bozkurt, 2020; Ergen, Özışık ve Bülbül, 2022; Kara ve Bozkurt, 2021; Özdoğan ve Berkant, 2020; Özer ve Suna, 2020; Yıldırım, 2020). İncetaş ve Kaf (2022) tarafından yapılan araştırmada Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde kazandırılırken zorlanılan davranışlar kurallara uyma, derse katılım, motivasyonu sağlama, beceri kazandırma olarak ortaya konulurken sosyal davranışların kazandırılmasında yaşanan sorunlar da iletişim kurmak, birlikte hareket etmek, sosyalleşmek, paylaşmak ve yardımlaşmak olarak ortaya konulmuştur. Alpoga ve Oduncu-Alpoga (2020) ve Sönmez, Yıldırım ve Çetinkaya (2020) tarafından yapılan araştırmalarda zorunlu uzaktan eğitimde, sosyo-ekonomik durumu düşük olan ailelerin çocukları için yeterli çalışmalar yapılmazsa mevcut fırsat eşitsizliğinin daha da artacağı yönünde yapılan araştırmalar bulunmakta, Covid 19 sürecinin getirdiği birçok sorunun gözler önüne serdiği tespit edilmiştir. Araştırmanın sonuçları, Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde MEB deneyiminde uzaktan eğitim politikasını sürecin merkezden yönetilmesi, okulların altyapısı, süreci planlama yetersizliği, uygulamalardaki ani değişiklikler ve eğitimde fırsat eşitsizliğini öne çıkarması ortaya koymaktadır. Alan yazında yapılan sınırlı sayıdaki araştırma tarafından Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde MEB deneyiminde uzaktan eğitim politikasının uygulaması olarak ortaya çıkan sürecin merkezden yönetilmesi, okulların altyapısı, süreci planlama yetersizliği, uygulamalardaki ani değişiklikler ve eğitimde fırsat eşitsizliğini öne çıkarması sonuçlarına ulaşılmıştır (Erbaş, 2021). Alanyazındaki oldukça sınırlı sayıdaki araştırma tarafından MEB deneyiminde uzaktan eğitim politikası olarak uzaktan öğrenme sürdürülebilir politikaların geliştirilmesi gerekliliği tespit edilmiştir (Topuz ve Göktaş, 2015). Arslan ve Şendurur (2017) ve Çalışkan (2017) tarafından yapılan araştırmalarda, MEB tarafından öğretmenlere verilen teknoloji kullanımı eğitimlerinin sınırlı sayıda öğretmen tarafından gerçekleştirildiği ve amacına ulaşmadığı bu bağlamda öğretmenlerin teknoloji entegrasyonu sürecinde merkeze alınarak verilen eğitimlerin sorgulanmasının yerinde olacağı ifade edilmiştir. Bu bağlamda sınıf öğretmenlerinin öğrencilerine ulaşabilecek ve onlara rehberliğini devam ettirebilecek teknolojik donanımına sahip olması gerekliliği önemli bir sorun olarak yer almaktadır.

Kaynakça

- Alpoga, H. ve Oduncu-Alpoga, D. (2020). Koronavirüs salgınının sosyoekonomik sonuçları. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 99-114.
- Altıntaş-Yüksel, E. (2021). Sınıf öğretmenlerinin Covid-19 salgını sürecinde çevrim içi ders-uzaktan eğitim deneyimlerinin incelenmesi. *Ulakbilge*, 57, 291-303, doi: 10.7816/ulakbilge-09-57-11
- Arslan, S. ve Şendurur, P. (2017). Eğitimde teknoloji entegrasyonunu etkileyen faktörlerdeki değişim. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43, 25-50.
- Arslan, Y. ve Şumuer, E. (2020). Covid-19 döneminde sanal sınıflarda öğretmenlerin karşılaştıkları sınıf yönetimi sorunları. *Millî Eğitim*, 49(1), 201-230.
- Bakioğlu, B., Çevik, M. (2020). COVID-19 pandemisi sürecinde fen bilimleri öğretmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Turkish Studies*, 15(4), 109-129. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43502>
- Baran, A., ve Sadık, O. (2021). Covid-19 sürecinde sınıf öğretmenlerinin acil uzaktan öğretim tecrübelerinin ve görüşlerinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(2), 813-854. <https://doi.org/10.19171/uefad.882291>
- Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 112-142.
- Burke, J., & Dempsey, M. (2020). *Covid-19 practice in primary schools in Ireland report*. Ireland: Maynooth University.

- Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 11-53.
- Çalışkan, E. (2017). Eğitimde yenilikçi teknolojilerin kullanımı açısından Türkiye’de son beş yıl içerisinde (2011-2015) tamamlanmış lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 14(1), 496-505.
- Erbaş, Y. H. (2021). Covid-19 salgını döneminde eğitim: İlkokuma yazma öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(2), 360-380.
- Ergen, Y., Özışık, E. ve Bülbül, Y. (2022). Uzaktan eğitim sürecinde sınıf öğretmenlerinin matematik öğretimine ilişkin deneyimleri. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 11(2), 288-300.
- Fidan, M. (2020). Covid-19 belirsizliğinde eğitim: İlkokulda zorunlu uzaktan eğitime ilişkin öğretmen görüşleri. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 24-43.
- Han F., Demirbilek, N. ve Demirtaş, H. (2021). Okul yöneticisi ve öğretmenlerin koronavirüs (Covid-19) salgını sürecinde yürütülen uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 10(3), 1168-1193. <http://dx.doi.org/10.30703/cije.819946>
- İncetaş, F. ve Kaf, Ö. (2022). Covid-19 salgın sürecinin öğrencilerin akademik ve sosyal davranışlarına yansımalarıyla ilgili öğretmen görüşleri. *Ulusal Eğitim Dergisi*, 1(2), 156-175.
- Kara, M. ve Bozkurt, B. (2021). Covid-19 pandemisi sürecinde okul yöneticiliği: Karşılaşılan sorunlar ve çıkarılan dersler. *TEBD*, 19(2), 1076-1103. <https://doi.org/10.37217/tebd.969888>
- Karalı, Y., Aydemir, H., Coşanay, G. ve Şen, M. (2020). Pandemi döneminde uzaktan eğitimde yaşanan sorunlara ilişkin veli ve öğrenci görüşleri. *SBedergi*, 4(7), 70-84. <http://dx.doi.org/10.29228/sbe.47498>
- Kırmızıgül, H. G. (2020). Covid-19 Salgını ve beraberinde getirdiği eğitim süreci. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 283-289, <https://dergipark.org.tr/en/pub/asead/issue/54658/725274> adresinden alınmıştır.
- Koçoğlu, M. (2022). Covid-19 pandemi dönemi başlangıcında 1. Sınıfta olan öğrencilerin bu süreçlerinin ve 2. sınıfa hazırlanışlarının değerlendirilmesi (Yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi.
- Mohan, G., McCoy, S., Carroll, E., Mihut, G., Lyons, S., & Domhnaill, C. M. (2020). *Learning for all? Second-level education in Ireland during COVID-19*. ESRI Survey and Statistical Report Series Number 92.
- Önal, N. ve Çakır, H. (2016). Ortaokul matematik öğretmenlerinin matematik öğretiminde bilişim teknolojileri kullanımına ilişkin görüşleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 76-94.
- Özdoğan, A. Ç. ve Berkant, H. N. (2020). Covid-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitime ilişkin paydaş görüşlerinin incelenmesi. *Millî Eğitim*, 49(1), 13-43.
- Özçelik, Ş. (2022). *Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitime ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri, yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri* (Tezsiz yüksek lisans projesi), Pamukkale Üniversitesi.
- Özer, M. ve Suna, H. E. (2020). Covid-19 salgını ve eğitim. M. Şeker, A. Özer ve C. Korkut, (Ed.), *Küresel toplumun anatomisi: İnsan ve toplumun geleceği* içinde (s. 171-192). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi-TÜBA.
- Shisley, S. (2020). *Emergency remote learning compared to online learning*. <https://learningsolutionsmag.com/articles/emergency-remote-learning-compared-to-online-learning> adresinden erişilmiştir.
- Sönmez, M., Yıldırım, K. ve Çetinkaya, F. Ç. (2020). Yeni tip Koronavirüs (SARS-CoV2) salgınına bağlı uzaktan eğitim sürecinin sınıf öğretmenlerinin görüşleriyle değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 15(6), 855-875. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43799>
- Yıldırım, K. (2020). İstisnai bir uzaktan eğitim-öğretim deneyiminin öğrettikleri. *Alanyazın*, 1(1), 7-15.
- Yılmaz, E., Güner, B., Mutlu, H., Doğanay, G. ve Yılmaz, D. (2020). *Veli algısına göre pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinin niteliği*. Konya: Palet.
- Yurtbakan, E. ve Akyıldız, S. (2020). Sınıf öğretmenleri, ilkökul öğrencileri ve ebeveynlerin Covid-19 izolasyon döneminde uygulanan uzaktan eğitim faaliyetleri hakkındaki görüşleri. *Turkish Studies*, 15(6), 949-977. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43780>
- Telli- Yamamoto, S. G. ve Altun, D. (2020). Coronavirüs ve çevrimiçi (online) eğitimin önlenemeyen yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 25-34.

- Tezci, E. (2016). Öğretmenlerin BİT entegrasyon yaklaşımlarının ölçülmesine yönelik ölçek geliştirme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(2), 975-992.
- Topuz, A. C. ve Göktaş, Y. (2015). Türk eğitim sisteminde teknolojinin etkin kullanımı için yapılan projeler: 1984-2013 dönemi. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 8(2), 99-110.
- Noblit G. W., & Hare R. D. (1998). *Meta-ethnography: Synthesizing qualitative studies*. California: Sage Publications Ltd: 1988.

COVID 19 ZORUNLU UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNDE İLKOKULDA ÖDEVLER

Doç. Dr. Nermin KARABACAK

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkiye

<https://orcid.org/0000-0001-5231-1730>

nermin.karabacak@erdogan.edu.tr

Özet

Araştırma, nitel paradigmada, durum çalışması deseninde tasarlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak uygulanmıştır. Bu çalışmada, sınıf öğretmenlerinin Covid 19 zorunlu uzaktan eğitim sürecinde öğrencilere verdikleri ödevlerin konusu, ödev yapımı, ödev paylaşımı ve değerlendirmesi derinlemesine incelenerek ayrıntılarıyla ortaya konularak değerlendirildiği için bütüncül tekli durum deseni kullanılmıştır. Bu çalışmada tek bir problem durumundan yola çıkarak tek bir analiz birimi olan sınıf öğretmenlerinin öğrencilere verdikleri ödevler incelenmiştir. Çalışma grubu 16 sınıf öğretmeni katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların belirlenmesi sürecinde sınıf öğretmenlerinin farklı sınıf düzeylerinde derse girmesi, sosyo-ekonomik düzeyi düşük, orta ve yüksek okullarda görev yapmaları ölçüt olarak alındığı için amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Verilerin analizi, içerik analizi yöntemine göre yapılmıştır. Bu çalışmanın sonuçları Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde sınıf öğretmenlerinin öğrencilerine verdikleri ev ödevlerini EBA ve whatsapp gruplarından paylaşmakta olduğunu, öğrencilerin yüz yüze eğitim açığını doldurmak için ödev bilgilendirmesi ve duyurusunu standart hale getirip velilerle iletişime geçerek paylaştıklarını, değerlendirmeyi whatsapp üzerinden yaptıklarını, ödevlerin yapımında aile desteği için ailelerle iletişimde bulduklarını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Covid 19, ödev, ilkökul, değerlendirme, zorunlu uzaktan eğitim

HOMWORK GIVEN IN ELEMENTARY SCHOOL DURING THE PROCESS OF COVID 19 COMPULSORY DISTANCE EDUCATION

Abstract

The research was designed as a case study, in a qualitative paradigm. It was applied using the semi-structured interview technique. In this research, the holistic single case design was used because the subject of the homework given by the elementary school teachers to the students during the process of Covid-19 compulsory distance education, doing homework, homework sharing and evaluation were examined and evaluated in detail. In this research, the homework given to the students by the elementary school teachers, which are a single analysis unit, was examined based on a single problem situation. The study group consisted of 16 elementary school teachers. In the process of determining the participants, criterion sampling, one of the purposive sampling methods, was used since elementary school teachers' teaching students at different grade levels, and working in schools with low, middle and high socio-economic levels were taken as a criterion. The analysis of the data was conducted using the content analysis method. The results of this research reveal that the elementary school teachers shared the homework through EBA and WhatsApp groups in the compulsory distance education during the Covid-19 process, they shared the homework by communicating with parents through announcing and informing about homework, to bridge the gap caused by face-to-face education ceased, they evaluated homework through WhatsApp, and they communicated with parents for receiving support in students' doing homework.

Keywords: Covis-19, homework, elementary school, evaluation, compulsory distance education

GİRİŞ

Ders dışı öğretim faaliyetleri olarak yer alan ev ödevleri, öğretmenlerin kullandığı yöntemlerin başında gelmektedir. Ev ödevleri sınıfta öğretmen tarafından yapılan çalışmaların tekrarlanması ve

pekiştirilmesi amacıyla okul dışında öğrenci tarafından yapılmak üzere verilen çalışmalar ve görevler şeklinde tanımlanmaktadır (Cooper, 2001; Keith ve Keith, 2006). Alanyazın tarafından yapılan araştırmalarda; ev ödevlerini öğrencilerin yaşına ve bireysel ihtiyaçlarına göre düzenleyen öğretmenlerin öğrenciye yüklü ödev veren öğretmenlere göre başarılı olduğu, ev ödevlerinin öğrenciler için fayda sağladığı ve öğrencilerin akademik çalışmalara ayırdığı süreyi arttırdığı ortaya konulmuştur. Buna karşın alan yazında ev ödevlerinin öğrencilerin yaşına ve bireysel ihtiyaçlarına göre düzenlenmediği durumlarda ödev yapımında öğrenciye yardımcı olmaya çalışan velilerin pedagojik olmayan uygulamaları nedeniyle öğrencinin öğrenme isteğine zarar verdiği ve fayda sağlamadığı ortaya konulmuştur (Cooper, 200; Katz, Kaplan ve Buzukashvily, 2011). İlkokul kademesindeki öğrencilere ev ödevlerinin fayda sağlayabilmesi için alan uzmanları tarafından yapılan araştırmalarda belirlenen süreler bulunmaktadır. Strother'e (1984) göre günde en az bir saat, Woolfolk-Hoy'a göre de (2015) 10-20 dakikadır. Sınıf düzeylerine göre Cooper'a göre (2001) birinci sınıfta 10, ikinci sınıfta 20 ve sonraki her sınıf için onar dakika ilave edilmesi şeklinde önerilen süreler bulunmaktadır. Bayanzoğlu (2019), Duban (2016) ve Topcubaşı, Gökçedağ ve Gündüz (2017) tarafından yapılan araştırmalarda sınıf öğretmenleri tarafından verilen ev ödevlerinin öğrencilerin akademik başarısını artırdığı tespit edilmiştir. Fan vd., (2017) tarafından 1986 ile 2015 yılları arasında matematik ve fen ev ödevlerini inceledikleri araştırmada, matematik alanındaki ev ödeviyle başarı arasındaki ilişkisinin ilkökul ve lise için ortaokul öğrencilerinden daha güçlü olduğu ortaya konulmuştur. Bu araştırmaların sonuçlarına karşın Cooper vd., (1998), Kapıkıran ve Kıran (1999), Cooper vd., (2006), Landry Cuerrier ve Migneault (2009) tarafından yapılan araştırmalarda, ilkökulun ilk yıllarında verilen ev ödevlerinin öğrencilerin akademik başarısı üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığına dikkat çekilmektedir. Kalsen (2020) tarafından yapılan araştırmada okul yöneticileri ve öğretmenler; öğrenmelerin pekiştirilmesi, akademik ve okul başarısının artırılması için ev ödevlerinin gerekli olduğunu düşünürken ailelerin çoğunluğu tarafından ödevlerin öğrencileri geliştirmede ve akademik başarıyı artırmadığını düşünmektedir. Genç (2019) tarafından yapılan araştırmada, öğrencilerin kendilerine fazla ödev verilmesini, öğretmenlerin öğrencilerinin ödevleri zamanında yapmalarını, velilerin ise öğretmenlerin fazla ödev vermelerini bir sorun olarak algıladıkları tespit edilmiştir. Duru ve Çoğmen (2017) ve Warton (2001) tarafından yapılan araştırmalarda ailelerinin ilkökulda öğrenim gören çocuklarının akademik sorumluluk bilincinin gelişmemesi nedeniyle ödev yapmak istemediklerinden şikâyetçi oldukları ortaya konulmuştur. Xu (2004) tarafından yapılan araştırmada; ev ödevinin, öğrencilerin çalışma alışkanlıklarını geliştirebilmesi için ev ortamında ailenin sağladığı desteğin önemine dikkat çekilerek öğrencilerin, ailelerinden ödev yönetimi stratejilerini geliştirmelerine yönelik aldıkları destekten faydalandıkları tespit edilmiştir. Ev ödevinin yapıldığı ortam ile başarı arasındaki ilişki alan yazın tarafından ortaya konulmuştur (Carr, 2013; Cooper, Robinson ve Patall, 2006; İflazoğlu ve Hong, 2012). Xu ve Corno (2006) tarafından yapılan araştırmada, ailelerinden destek alan ortaokul öğrencilerin ailelerinden destek almayan öğrencilere göre ödev yaptıkları ortamı düzenleme, ödevlerini yaparken motivasyonlarını yüksek tutma ve duygularını kontrol etme eğiliminde olduklarını bulmuşlardır. Alan yazında ortaya konulan araştırmaların sonucu bağlamında, ilkökulda çocuklarının ödev yapımına destekçi olmada aile katılımının bir gereklilik olduğu söylenebilir. Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde öğretmenler öğrenilen konuların kalıcılığının sağlanması ve öğrencilerin öğrenmelerini güçlendirmek için yasal olarak MEB tarafından tanınan ödev verme ve ödevlere göre değerlendirmeyi aktif olarak kullanmışlardır. Özelde ilkökul çocuklarına verilen ev ödevlerinin yapılması aileyle işbirliği sağlanarak gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda özellikle Covid 19 sürecinde ev ödevlerinin en önemli işlevlerinden birinin "aile ile okul arasındaki iletişimin sağlanması" olduğunu söyleyebiliriz. Alan yazında yapılan araştırmalar, öğretmenler tarafından öğrencilere yüklü ödev verildiğini, ödev kontrolü ve takibinde zamanında dönüt sağlanmadığını, öğrencilerin ödev motivasyonlarının düştüğünü, ödev duyurma sisteminde (EBA/whatsapp grupları) sorunlar yaşandığını ortaya koymaktadır (Adıgüzel, 2020; Arslan ve Şumuer, 2021; Arslan, Görgülü-Arı ve Hayır-Kanat, 2021; Demir ve Özdaş, 2020; Ergen, Özışık ve Bülbül, 2022; Kurt, 2021). Ödevler üzerine ortaya konulan bu sorunlar ise Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitim süreci üzerine yapılan sınırlı sayıda araştırmada yer almaktadır (Arslan ve Şumuer, 2021; Demir ve Özdaş, 2020; Ergen, Özışık ve Bülbül, 2022; Kurt, 2021). Halbuki zorunlu uzaktan eğitim sürecinde ağırlıkta olan ödevler olmuştur. Bundan dolayı ödevlerin online eğitimdeki katkılarına ve ödevlerin amacına ulaşabilmesi için yaşanan eksiklik ve sorunların ortaya konmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Özellikle temel becerilerin verildiği ilkökulda öğretmen için ödev verme, öğrenci için ödev yapımı önem taşımaktadır. Konuyla ilgili alan

yazında görüleceği üzerine Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde ilkokulda sınıf öğretmenlerinin ne tür ödevler verdikleri (bilişsel/duyuşsal/psikomotor), verdikleri ödevlerin türlerine göre takibi ve nasıl değerlendirildiğine yönelik herhangi bir araştırmanın yapılmaması dikkatlerden kaçmamaktadır. Konuyla ilgili yapılacak bu çalışmayla Türkiye’de Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde sınıf öğretmenlerinin ödevlerle ilgili tür sorunlar yaşadıkları ortaya konulabilir. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı Covid 19 zorunlu uzaktan eğitim sürecinde sınıf öğretmenleri tarafından verilen ödevlerin incelenmesidir.

YÖNTEM

Araştırma, nitel paradigmada, durum çalışması deseninde tasarlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak uygulanmıştır. Bu çalışmada, sınıf öğretmenlerinin Covid 19 zorunlu uzaktan eğitim sürecinde öğrencilere verdikleri ödevlerin konusu, ödev yapımı, ödev paylaşımı ve değerlendirmesi derinlemesine incelenerek ayrıntılarıyla ortaya konularak değerlendirildiği için bütüncül tekli durum deseni kullanılmıştır. Bu çalışmada tek bir problem durumundan yola çıkarak tek bir analiz birimi olan sınıf öğretmenlerinin öğrencilere verdikleri ödevler incelenmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışma grubu 16 sınıf öğretmeni katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların belirlenmesi sürecinde sınıf öğretmenlerinin farklı sınıf düzeylerinde derse girmesi, sosyo-ekonomik düzeyi düşük, orta ve yüksek okullarda görev yapmaları ölçüt olarak alındığı için amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır (Neuman, 2013). Öğrenci velilerinin 9’u kadın, 7’si erkektir. Katılımcıların çocuk sayısı 2 ve 3 çocuk arasında değişmektedir. Yaşları 37 ile 50 arasında değişmektedir. Öğrenim durumuna göre katılımcıların 3’ü yüksek lisans, 13’ü lisans mezunudur. Katılımcıların mesleki kıdemleri 6-10 yılla, 21 yıl ve üzeri arasında değişmektedir. Katılımcıların 5’i BİT hizmet içi eğitimi almıştır.

Verilerin Analizi

Görüşme verileri yazılı formata dönüştürülmüştür. Yapılan dökümlerin doğruluğu ve geçerliliği için ses kayıtları iki kere tekrar dinlenilerek kontrol edilmiştir. Verilerin analizi, içerik analizi yöntemine göre yapılmıştır. İçerik analizi sürecinde takip edilen işlemler; 1) verilerin kodlanması, 2) temaların bulunması, 3) kodların ve temaların düzenlenmesi, 4) bulguların tanımlanması ve yorumlanmasıdır (Moustakas, 1994).

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Veri toplama aracının geliştirilmesi için Covid 19 zorunlu uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin, öğrencilere verdikleri ödevlerin konusu, ödev yapımı, ödev paylaşımı ve değerlendirmesi ve ödevlerin kazanımlarına ilişkin alanyazın taraması yapılmıştır. Alanyazına dayalı olarak yarı yapılandırılmış görüşme soruları hazırlanmıştır. Hazırlanan sorularla ilgili alan uzmanı görüşüne başvurulmuştur. Yarı-yapılandırılmış görüşme soruları pilot uygulama yapılarak nihai hali belirlenmiştir. Çalışma grubunun seçiminde ilkokulda farklı sınıflarda ve okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerden destek alınmıştır. Katılımcı grubundaki bireylere, telefon aracılığıyla ulaşılarak çalışmanın amacı ve içeriği hakkında bilgi verilerek ön görüşmeler yapılmıştır. Katılımcılara görüşme başlangıcında, görüşmeyle ilgili bilgiler hatırlatılmış ses kaydı için yazılı ve sözlü görüşme onayı alınmıştır. Katılımcılara altı yarı yapılandırılmış görüşme sorusu yöneltilmiştir.

Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Araştırmanın geçerliğinde konu ile ilgili geniş kapsamlı literatür taraması yapılarak çalışmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Araştırmada kullanılan nitel desenin ve veri toplama aracının nasıl geliştirildiği ve araştırmanın örneklemini oluşturan katılımcı grubunun seçimi, katılımcıların sayısı ve katılımcılara ait bilgiler ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Araştırmanın inandırıcılığını arttırmak için derin odaklı veri toplama kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2015). Katılımcıların görüşleri doğrudan verilmiştir. Gizlilik ilkesi gereği katılımcıların gerçek isimleri kodlanarak verilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğinde çalışmanın araştırmacısı tarafından araştırma soruları ve görüşme transkriptleri tekrar tekrar okunarak verilerden çıkarılan kavramlara göre kodlamalar yapılmıştır. Yapılan içerik analizinin güvenilirliğini sağlama bağlamında kodlayıcılar arası tutarlılık kapsamında alan uzmanları tarafından

verilerin kodlanması sağlanmıştır. Teyit edilebilirliğini sağlamak için çalışmadan elde edilen notlar, veriler ve kodlamalar daha sonra incelenebilecek şekilde elektronik ortamda saklanmıştır (Akar, 2016).

BULGULAR

Bu araştırmada, Covid 19 zorunlu uzaktan eğitim sürecinde sınıf öğretmenleri tarafından verilen ödevler incelenerek var olan durum derinlemesine ortaya konulmuş olup Tablo 1’de gösterilen temalara ulaşılmıştır. Bu bölümde, araştırma sürecinde toplanan verilere dayalı olarak elde edilen bulgulara tematik olarak yer verilmiştir.

Tablo 1. Covid 19 sürecinde sınıf öğretmenlerinin deneyimleri bağlamında ev ödevleri

Ana Tema	Alt Temalar
Ev Ödevi Verme Amacı	Öğrenmeyi pekiştirme, eksiklikleri tamamlama
	Okul ve öğrenci başarısını artırma
	Öğrencilerin yüz yüze eğitim açığını doldurma
	Zorunluluk nedeniyle ev ödevi verme
Uzaktan Eğitimde Ödev	Ödev veren öğretmenlerin başarılı algılanması
	Çevrimiçi ödev gönderme (Whatsapp/Eba/Web)
	Ödev yönergesi (açıklamalı video kaydı)
	Ödev bilgilendirmesi (veli/öğrenci)
	Eba’dan video ödevi paylaşımı
Ödev Değerlendirme	Ödev takibi
	Puanlama kriterleri oluşturulması
	Objektiflik değerlendirme
	Ödev kontrolünün düzenli yapılması
	Süreç değerlendirmeye yönelik olma

Araştırmanın sonuçları, Covid 19 zorunlu uzaktan eğitim sürecinde sınıf öğretmenleri tarafından verilen ev ödevleri; uzaktan eğitimde ödev ve ödev değerlendirme temalarında kategorilendirilmiştir.

Ev ödevi verme amacını öğrenmeyi pekiştirme, eksiklikleri tamamlama, okul ve öğrenci başarısını artırma, öğrencilerin yüz yüze eğitim açığını doldurma, zorunluluk nedeniyle ev ödevi verilmesi ve ödev veren öğretmenlerin başarılı olarak algılanması bulguları oluşturmaktadır. Konuyla ilgili bir alıntı;

“Çevrimiçi şöyle yaptım. Ödevleri bazen video olarak geri dönüş aldım. Video çekip attılar bana çoğunlukla ama fotoğraflarını mutlaka istedim. O şekilde kontrol ettim. Bunu da whatsapp’taki günlük ödev kontrollerinde gün içerisinde iki kere kontrol yaparak oradan keşfettim ve sonuç aldım işte sürekli eksik kalmasın, daha fazla olsun, daha doğru olsun, daha güzel olsun diye çalıştım. O yüzden şu anda çok sıkıntı yaşamadıklarını duyuyorum öğrencilerim şu anda beşinci sınıf oldular ve hala da iletişimimiz devam ediyor. Herhangi bir sıkıntı yaşamadıklarını duyuyorum.”

Uzaktan eğitimde ödev temasını çevrimiçi ödev gönderme (whatsapp/eba/web), ödev yönergesi (açıklamalı video kaydı), ödev bilgilendirmesi (veli/öğrenci), Eba’dan video ödevi paylaşımı, ödev takibi bulguları oluşturmaktadır. Konuyla ilgili bir alıntı;

“Çevrimiçi işlediğim için değerlendirmesini de bu şekilde yapmak istedim ya da en azından ekran üstünden yapmak istedim. Çocuk kopukluk yaşamamasın diye. Birçok arkadaşım ödevleri kağıt üstünden belli resimleri kontrol etmeyi tercih etti.”

Ödev değerlendirme temasını puanlama kriterleri oluşturulması objektiflik değerlendirme, ödev kontrolünün düzenli yapılması ve süreç değerlendirmeye yönelik olma bulguları oluşturmaktadır. Konuyla ilgili bir alıntı;

“Evet mecburen çevrimiçi olarak değerlendirin. Özellikle telefonda whatsapp programı üzerinden görsel olarak attırdım ve yine aynı kanaldan geri dönüşü yaptırдыm. Birlikte değerlendirdiğimiz de çok olduğu için zoom üzerinden yaptığımız

görüşmelerde bazı dersleri değerlendirmeyi uzaktan yapıyorduk. Özellikle her günün son dersinin değerlendirme dersi olarak ayırıp değerlendirmemizi yapıyorduk.”

Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre sınıf öğretmenleri öğrencilerine verdikleri ev ödevlerini EBA ve whatsapp gruplarından paylaşmakta olup, değerlendirmeyi whatsapp üzerinden yaptıkları, ödevlerin yapımında aile desteği için ailelerle iletişimde bulduklarını ve ödev kontrolünün düzenli yapıldığını ortaya koymaktadır.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Araştırmanın sonuçları, Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde sınıf öğretmenlerinin öğrencilerine verdikleri ev ödevlerini EBA ve whatsapp gruplarından paylaşmakta olduğunu, Öğrencilerin yüz yüze eğitim açığını doldurmak için ödev bilgilendirmesi ve duyurusunu standart hale getirip velilerle iletişime geçerek paylaştıklarını, değerlendirmeyi whatsapp üzerinden yaptıklarını, ödevlerin yapımında aile desteği için ailelerle iletişimde bulduklarını ortaya koymaktadır. Araştırmanın sonuçları, ev ödevi verme amacı temasını öğrenmeyi pekiştirme, eksiklikleri tamamlama, okul ve öğrenci başarısını artırma, öğrencilerin yüz yüze eğitim açığını doldurma, zorunluluk nedeniyle ev ödevi verilmesi ve ödev veren öğretmenlerin başarılı olarak algılanmasını ortaya koymaktadır. Türkiye Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde ev ödevleri üzerine doğrudan araştırma yapılsa da oldukça sınırlı sayıda yapılan araştırmaların sonuçlarında ev ödevlerine yönelik sonuçlara ulaşmak mümkün olmuştur. Bu araştırmaların sonuçları da bu araştırmanın bulgularını desteklemektedir (Adıgüzel, 2020; Arslan, Görgülü-Arı ve Hayır-Kanat, 2021; Bıyıklı, 2021; Demir ve Özdaş, 2020; Ergen, Özışık ve Bülbül, 2022; Yıldız-Duban, Dal-Çalışıcı, Sevilmiş ve Akbabaoğlu, 2021).

Araştırmanın sonuçları, uzaktan eğitimde ödev temasını çevrimiçi ödev gönderme (whatsapp/eba/web), ödev yönergesi (açıklamalı video kaydı), ödev bilgilendirmesi (veli/öğrenci), Eba'dan video ödevi paylaşımı, ödev takibini ortaya koymaktadır. Türkiye Covid 19 sürecindeki zorunlu uzaktan eğitimde ev ödevleri üzerine yapılan araştırmaların sonuçlarında araştırmaların bu sonuçlarını destekleyen sonuçlar yer almaktadır. Demir ve Özdaş (2020) ve Kırmızıgül (2020) tarafından yapılan araştırmalarda öğretmenlerin öğrencilerini EBA aracılığıyla ödevlerini ve okudukları kitapları takip-kontrol ettikleri öğrencileriyle iletişim ve etkileşim içinde olduklarını tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde öğrencileri ile bağlarını koparmadıkları, tam tersine bu süreçte aktif bir şekilde çalıştıkları görülmektedir. Batmaz, Cevahir-Batmaz ve Kılıç (2021) tarafından yapılan araştırmada ölçme değerlendirme süreci soru cevap, ders kitabı etkinlikleri, ödev verme ve kontrol etme, internet aracılığıyla paylaşılan etkinlikler (eğitimhane, sosyal medya vb.), EBA'da etkinlik paylaşma, yardımcı kaynak etkinlikleri, eğitim platformu etkinlikleri (Okulistik, Morpa,), öğrencilerin ders sürecine katılma durumu olarak belirlenmiştir. EBA platformu ödev verme, öğrencilerin durumunu takip etme, etkinlik hazırlama-paylaşma, video paylaşma, sınav hazırlama, tartışma yapma aracı olarak kullanılmıştır. Ergen, Özışık ve Bülbül (2022) tarafından yapılan araştırmada sınıf öğretmenleri uzaktan eğitim sürecinde gerçekleştirdikleri matematik öğretiminde whatsapp'tan ödevlendirme yaparak, gerektiği yerlerde video kaydı göndererek ek destek sağladıkları tespit edilmiştir. Araştırmanın sonuçları, ödev değerlendirmede puanlama kriterleri oluşturulması objektiflik değerlendirme, ödev kontrolünün düzenli yapılması ve süreç değerlendirmeye yönelik olmayı ortaya koymaktadır. Adıgüzel (2020) tarafından yapılan araştırmada ödevin dersin kazanımlarıyla ilgili olması, öğrencinin bilgi, beceri, tutum ve değerlerini ortaya koyma özelliğine sahip olması, değerlendirilebilir ve puanlanabilir olması, açık anlaşılır ve öğrenciden ne istendiği net olması gibi temel ilkeler dikkate alınması gerektiği ortaya konuşmuştur. Ödevler değerlendirmede; puanlama kriterleri oluşturulması ve değerlendirmede objektiflik sağlanmasıdır. Öğrencilerin iyi bir ödev hazırlayabilmeleri için öğretmen tarafından ödevin, yapısı, amacı, kapsamı iyi hazırlanmalıdır. Baran (2020) tarafından yapılan araştırmada uzaktan eğitim sürecinde ölçme ve değerlendirmede çoktan seçmeli testler, proje çalışmaları, açık uçlu sorular, kısa cevaplı sorular, eğitsel oyunlar (genellikle çevrimiçi), ödevlerin kullanılabilmesini vurgulamıştır. Balta ve Türel Kılıç (2013), uzaktan eğitim sürecinde sözlü sınavlar, yazılı sınavlar, doğru yanlış testleri, otantik değerlendirme, portfolyo değerlendirme, performans değerlendirme, açık kitap, rubrik, akran değerlendirmesi yapılabileceği belirtilmiştir. Bu şekilde öğrencilerin ne bildiği, neyi yapabileceği, güçlü ve zayıf yönlerinin ortaya çıkarma imkânı sağlanmış olur (Richardson, Watkins ve Field, 2012; Jeevaratnam, 2013).

Kaynakça

- Adıgüzel, A. (2020). Salgın sürecinde uzaktan eğitim ve öğrenci başarısını değerlendirmeye ilişkin öğretmen görüşleri. *Millî Eğitim*, 49(1), 253-271.
- Akar, H. (2016). Durum çalışması. A. Saban ve A. Ersoy (Eds.), *Eğitimde nitel araştırma desenleri içinde* (s. 111-149). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Arslan, K., Görgülü-Arı, A. ve Hayır-Kanat, M. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde verilen uzaktan eğitim hakkında veli görüşleri. *ulakbilge*, 57, 192-206. doi: 10.7816/ulakbilge-09-57-03
- Arslan, Y. ve Şumuer, E. (2020). Covid-19 döneminde sanal sınıflarda öğretmenlerin karşılaştıkları sınıf yönetimi sorunları. *Millî Eğitim*, 49(1), 201-230.
- Balta, Y. ve Türel Kılıç, Y. (2013). Çevrimiçi uzaktan eğitimde kullanılan farklı ölçme değerlendirme yaklaşımlarına ilişkin bir inceleme. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(3), 37-45.
- Baran, H. (2020). Açık ve uzaktan eğitimde ölçme ve değerlendirme. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 28-40.
- Batmaz, O., Cevahir Batmaz, M. ve Kılıç, A. (2021). Covid-19 salgın döneminde sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi dersi öğretimine yönelik görüşleri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(3), 1665-1677.
- Bayanzoğlu, L. (2019). Sınıf öğretmenlerinin ev ödevleri hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Millî Eğitim*, 8(221), 51-71.
- Bıyıklı, C. ve Özgür, A. O. (2021). Öğretmenlerin senkron uzaktan eğitim sürecinde yaşanan sorunlara ilişkin çözüm önerileri. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 110-147.
- Carr, N. S. (2013). Increasing the effectiveness of homework for all learners in the inclusive classroom. *School Community Journal*, 23(1), 169-182.
- Cooper, H. (2001). *The battle over homework: Common ground for administrators, teacher and parents*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Cooper, H., Robinson, J. C. & Patall, E. A. (2006). Does homework improve academic achievement? A synthesis of research, 1987-2003. *Review of Educational Research*, 76, 1-62.
- Demir, F. ve Özdaş, F. (2020). Covid-19 sürecindeki uzaktan eğitime ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Millî Eğitim*, 49(1), 273-292.
- Duban, N. (2016). Sınıf öğretmenlerinin ev ödevleri hakkındaki görüşleri. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 1(1), 55-67.
- Duru, S. ve Çoğmen, S. (2016). Ev ödevleri motivasyon ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Turkish Studies*, 11(3), 1049-1064.
- Ergen, Y., Özışık, E. ve Bülbül, Y. (2022). Uzaktan eğitim sürecinde sınıf öğretmenlerinin matematik öğretimine ilişkin deneyimleri. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 11(2), 288-300.
- Fan, H., Xu, J., Cai, Z., He, J. ve Fan, X. (2017). Homework and students' achievement in math and science: A 30-year meta-analysis, 1986-2015. *Educational Research Review*, 20, 35-54.
- Genç, N. (2019). *İlkokulda verilen ev ödevlerinin öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine göre incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Jeevaratnam, G. (2013). Portfolio as an assessment tool in french foreign language classroom. *International Journal of Scientific Research*, 2(11), 155-156.
- Kalsen, C., Kaplan, İ. ve Şimşek, M. (2020). İlkokullardaki ev ödevlerine ilişkin yönetici, öğretmen ve veli görüşleri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 527-547.
- Kapıkıran, Ş. ve Kıran, H. (1999). Ev ödevinin öğrencinin akademik başarıya etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5, 54-60.
- Keith, T. Z., & Keith, P. B. (2006). *Homework*. In G. G. Bear & K. M. Minke (Eds.). *Children's Needs III: Development, Prevention, and Intervention* (pp. 615-629). Washington, DC: National Association of School Psychologists.
- Katz, I., Kaplan, A., & Buzukasshily, T. (2011). The role of parents motivation in students autonomous motivation for doing homework. *Learning and Individual Differences*, 21(4), 376-386.
- Kırmızıgül, H. G. (2020). Covid-19 Salgını ve beraberinde getirdiği eğitim süreci. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 283-289. <https://dergipark.org.tr/en/pub/asead/issue/54658/725274> adresinden alınmıştır.

- Kurt, K., Kandemir, M. A., ve Çelik, Y. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitime ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri. *TÜBAD*, VI(1), 88-103.
- Landry Cuerrier, J., & Migneault, M. L. (2009). L'école, la famille et les devoirs, *Vie pédagogique*, Numéro 151, Mai, Québec.
- Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Neuman, L. V. (2013). *Toplumsal araştırma yöntemleri. Nitel ve nicel yaklaşımlar* (2 Cilt). (S. Özge, Çev.) İstanbul: Yayınodası Yayıncılık.
- İflazoğlu, A., & Hong, E. (2012). Homework motivation and preferences of turkish students. *Research Papers in Education*, 27(3), 343-363.
- Özdoğan, A. Ç. ve Berkant, H. N. (2020). Covid-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitime ilişkin paydaş görüşlerinin incelenmesi. *Millî Eğitim*, 49(1), 13-43.
- Pekcan, N. ve Toraman, Ç. (2022). Covid-19 pandemisinde çevrimiçi ölçme ve değerlendirme uygulamalarının öğretmen-öğrenci görüşlerine göre incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 120-129. <https://doi.org/10.17556/erziefd.862654>
- Richardson, T. M., Watkins, D., & Field, S. (2012). *The Use of the electronic portfolio in evaluating and assessing the efficacy of graduate project management education*. The PMI Research and Education Conference, 15-18 July 2012, Ireland: University of Limerick.
- Strother, D. B. (1984). *Homework: Too much, just right, or not enough?*, *Phi Delta Kappan*, 28, 423-426.
- Xu, J. (2004). Parent help and homework management in urban and rural secondary schools. *Teachers College Record*, 106, 1786-1803.
- Xu, J., & Corno, L. (2006). Gender, family help, and homework management reported by rural middle school students. *Journal of Research in Rural Education*, 21(2).
- Warton, P. M. (2001). The forgotten voices in homework: Views of students. *Educational Psychologist*, 36, 155-165.
- Woolfolk-Hoy, A. (2015). *Eğitim psikolojisi*. İstanbul: Kaknüs Publications
- Yıldız-Duban, Nil., Dal-Çalışıcı, İ. Sevilmiş, S. B. ve Akbabaoğlu, Z. (2022). Sınıf öğretmenlerinin Covid-19 pandemisi sürecinde uygulanan uzaktan eğitime ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Demokrasi Platformu Dergisi*, 11(36), 160-195.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. Baskı). No: 76, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Topcubaşı, T., Gökçedağ, O. ve Gündüz, G. (2017). *İlkokulda ev ödevlerinin verimliliği hakkında sınıf öğretmenlerinin görüşleri*. 16. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, 08-11 Mayıs 2017, 99-100, Lefke Avrupa Üniversitesi, Lefke, KKTC.

DEKORATİF ÖĞELERDE KÜLTÜREL YANSIMALAR: KIBRIS LAPTA İŞİ ÖRNEĞİ

Ece APAN
eceanpan@gmail.com

Özet

Bu çalışmada konu olarak semiyotik/göstergebilimsel okuma yöntemi ile, nakış el işi örnekleri baz alınarak, 'lapta işi' ürünleri üzerinde yer alan semboller bağlamında incelemeler yapılmıştır. Kültür ve kültürel öğeler, birçok alanda olduğu gibi tasarımcının da eser üretim sürecinde başvurduğu bir ilham kaynağıdır. Bu çalışmada amaç, kültürel öğelerin sembolik bir dil olarak nakış el işi tasarımında nasıl kullanıldığını incelemektir. Kültür ve inançların ortaya çıkardığı göstergeler ve bu göstergelerin altında yatan anlamlar incelenmiştir. Çalışma tarama modeli kapsamında betimsel bir araştırmadır. Kültürel değerlerin sembolleştirilerek yaygın ve zengin bir çeşitlilikte el işi ve nakış tasarımlarında kullanıldığı Lapta kültürü ile sınırlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Semiyotik, Göstergebilim, Nakış, Elişi

Abstract

The subject of this study; In the study; as a semiotic/semiotic reading, studies were made in the context of symbols on 'embroidery of Lapta' products, based on embroidery handicraft examples. Culture and cultural elements are a source of inspiration that the designer applies in the production process, as in many other fields. The aim of this study is to examine how cultural elements are used as a symbolic language in embroidery handicraft design. The signs and underlying meanings revealed by their cultural and beliefs were examined. The study is a descriptive research within the scope of screening model. It is limited to the Lapta culture, where cultural values are symbolized and used in a wide and rich variety of handicraft and embroidery designs.

Keywords: Culture, Semiotics, Semiotics, Embroidery, Handicraft

GİRİŞ

Göstergebilim kuramı (semiotics) Charles Sanders Peirce tarafından felsefe, mantık ve matematik temelleri üzerinde inşa edilen, tüm olay ve olguların göstergeler ile ortaya çıktığı, göstergelerin anlamını göstergeler arasındaki bağlantıları göstergelerin oluşturduğu bütünü inceleyen bilim dalıdır (Türhanlı, 2008). Semiyotik: insanların birbirleriyle iletişim kurmak için kullandıkları farklı diller, davranışlar, jestler, sağır-dilsiz alfabeler, resimler, işaretler, müzik eserleri, resimler, tiyatro gösterileri, filmler, reklam afişleri, moda eserleri ve edebiyat, iletişim içindir. amaçlı olsun ya da olmasın. tüm birimlerin bir dizisidir. Göstergebilim; dil, kod, belirteç vb. Bu, indeks zincirini inceleyen bilimdir. Göstergebilimin amacı, evrenin anlamını analiz etmektir. Kısacası, anlamla ilgili her şey göstergebilimin içine girer. Göstergebilim, temsil teorisidir. Belirli özelliklere sahip bir şeyi simgeleyen yansıma, insan zihninde onu canlandıran her şey bir "temsil"dir. ile birlikte Sanders Peirce, çalışmalarıyla bağlantılı olarak temsil teorisini üç farklı kurgu içinde ele alır. , semboller, indeksler (semptomlar) ve semboller olarak ayırdığı bu üç grubu temel alarak, işaretler ve semboller arasındaki ilişkiye dayanmaktadır.

Göstergebilimin amacı, anlam evrenini çözümlenektir. Anlam oluşumunu, anlam yaratmayı, anlamlandırmayı soyut durumundan bir bütün sağlayabilecek bir düzende birleştirmek kısacası, anlamla ilgili her şey göstergebilimin alanına girmektedir.

Kadın El Emeği ve Sanat İlişkisi

17. ve 18. yüzyıllarda Avrupa'da, Aydınlanma, Fransız ve Endüstri Devrimi ile birlikte, toplumsal, sosyal ve siyasal bir çok alanda yaşanan köklü değişimler, sanat alanını da etkilemişti. Bu dönemde, sanat alanında yaşanan değişimler daha sonraki bölümlerde ele alınacak birinci kuşak feminist sanat hareketinin de eleştirdiği noktalardan bazılarını oluşturmaktadır. Değiştirilemez gibi görülen tabuların yıkıldığı, radikal değişimlerin yaşandığı bu dönemde sanat alanında avangard hareketlerin ön koşulu

oluşmuş ve kadınlar sanat aracılığıyla seslerini daha fazla duyurabilme imkânı bulmuştur. Bu yıllarda, “Ulus-devlet, Fransız Devrimi ve sanayi devrimini temsil eden çifte devrim süreci ile birlikte, 17. yy’da mutlakiyet döneminde başlayan kapitalistleşme sürecinin bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Dönemin yaygın eğilimi olan merkezileşme ile ulus devletler oluşmakta ve bunlar kendi resmi dillerini, sanatlarını, yaşayış biçimlerini standartlaştırma çabasına girmektedir” (Nuran, 2010).

Kültür aktarımı ve önemi

Latince Cultura’dan gelen kültür kelimesi ve kavramının alanyazında birçok tanımı bulunmaktadır. TDK’ya (2019) göre kültür; “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin”, “Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü” olarak tanımlanmaktadır. Kültür, insanoğlu’nun yarattığı maddi ve manevi her şeydir. Bir toplumun çok uzun yıllar boyunca gerçekleştirdiği ve nesilden nesile aktardığı birikimdir. Erden’e (2016) göre kültür, tüketici davranışlarını etkileyen faktörlerden biridir. “Bir toplumda, bir grup insan tarafından oluşturulan ve kuşaktan kuşağa aktarılan yaşam biçimi” olarak tanımlanmaktadır. Maddi kültür öğeleri evler, binalar, teknoloji, eşyalar, her türlü araç ve gereçler, giysiler ve takılar gibi somut öğeler iken; manevi kültür öğeleri de dil, din, inançlar, gelenekler, normlar, düşünce biçimleri gibi soyut kavramlardan oluşmaktadır (Çiçek, 2002)

Birçok uygarlığın izlerini mozağında taşıyan Kıbrıs, halk sanatları açısından zengin bir kültüre sahip olmuştur. Bazı kaynaklarda, Kıbrıs'a ait el sanatlarının çeşitli uygarlıklara ve zamanın komutanlarına hediye olarak sunulduğundan bahsedilmektedir. Büyük İskender’in ünlü kılıcının da Kıbrıs'ta yapıldığı bilinmektedir. Ayrıca Leonardo Da Vinci'nin Kıbrıs'ta üretilen nakışlara hayran kaldığı ve Milano Katedrali'ne konmak üzere Lefkara işi örneğinden bir örtüyü almak için Kıbrıs'ı ziyaret ettiği incelenen kaynaklardan edinilmiş bilgidir.

İngiliz yazar Rupert Gunnis, Historic Cyprus adlı kitabında, Leonardo Da Vinci nin, Kıbrıs adasını 1481’de ziyaret ettiğini ve Lefkara köyündeki kadınların işlediği, bu köye özgü nakışları çok beğendiği ettiğini anlatır. Leonardo da vinci nin son akşam yemeği tablosunda lefkara işini görebiliriz.

Resim 1: Leonardo Da Vinci, Son Akşam Yemeği tablosu

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:The_Last_Supper_-_Leonardo_Da_Vinci_-_High_Resolution_32x16.jpg

Resim: Leonardo Da Vinci, Son Akşam Yemeği tablosu, Masa örtüsü nakış detayı

Resim 2: Dere nakışlı lefkara işi örneği:

Resim kaynak = http://www.anamurunesi.com/reklam/kibris_el_dokumalari_ve_lefkara_isi.htm

1900'lü yılların başında ortaya çıktığı düşünölen Lapta işi, bugün turistik bir ürün şeklini alarak önemli bir gelir kaynağına dönüştürölmüş olduğu görölmektedir. Lapta işi diğer ismiyle 'hesap işi'; kasnak üzerine gerilen kumaşın üzerine elle işleme yapılması ile oluşturulmuş örtüdür. "Hesap işi; motifler, atkı ve çözgü iplik numaraları aynı, atkı ve çözgü sıklığı eşit olarak dokunmuş kumaşların atkı ve çözgüleri sayılarak işlendiği için bu adı almıştır". "Savaşı Yaşayıp Düğünlere Giren İşleme,Lapta İşi",Ev Tekstil Dergisi, Sayı: 48,Ağustos 2005, s.51

Lapta işini Lefkara dantelinden ayıran en büyük özelliği ise, renkli oluşudur. Lefkara dantelindeki işlemler tek renk iplikle yapılırken, Lapta işindeki işlemler, hazırlayan kişinin kendi isteğine göre renklenmiştir. "Dokuma sanatı ile çok kaynaşmış olan işleme; teknik bakımdan bir yüzlü veya iki yüzlü olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bir yüzlü olanlar Lapta işi yani başka bir ifadeyle 'hesap işi' adını almıştır" "Savaşı Yaşayıp Düğünlere Giren İşleme,Lapta İşi",Ev Tekstil Dergisi, Sayı: 48,Ağustos 2005, s.52

Tek yüzlü olan Lapta işine karşılık Lefkara danteli iki yüzlü olarak işlenmektedir. “Ters ve yüz aynı işlenmiştir. Lefkara dantelinin ters ve yüzünü ayırmak için bakıldığı zaman yapılan antikası* yüzden kare işlenmiş,tersten ise çapraz olmuştur”denilmektedir. Ayrıca kullanılan kumaşın rengi Lapta işinde beyaz olurken, Lefkara dantelinde toprak rengi tonlarında kullanılmıştır. “Savaşı Yaşayıp Düğünlere Giren İşleme,Lapta İşi”,Ev Tekstil Dergisi, Sayı: 48,Ağustos 2005, s.48

*Antika: Mendil, örtü, yatak çarşafı vb. bezlerin kenarlarına paralel ipliklerden bir bölümü çekilip dikey olanların ikisi, üçü bir arada tire ile sarılarak yapılan dış dış süs, ajur

Lapta İşi

Kıbrıs'ta 19. yüzyıla dayanan bu nakış, daha çok Kıbrıslı Türk kadınlar tarafından yapıldığı için, Türk İşi olarak bilinmektedir. 1930 yıllarında Lefkoşalı olan Kıbrıslı Türk öğretmen Fikriye Hanım, Lapta İlkokulu'na öğretmen olarak atanmıştır. Fikriye Hanım tarafından tel üstüne gererek büyük bir sabırla uygulanan bu nakış, daha sonra köy kızlarına ve kadınlara öğretilmiştir. Böylece bu nakış Lapta'da yoğun olarak yapılmaya başlanmıştır. Sonradan bu nakış, civar köylere de yayılmıştır. Bu nedenle, bölgeden ismini alan bu nakışa Lapta İşi denilmiştir. Lapta'dan başka, köylere gelin giden genç kızlar bu nakışı gittikleri köylerde usta-çırak usulü ile diğer kadınlara da öğretmişlerdir. Lapta İşi, özellikle Ozanköy (Kazafana), Göçeri (Billele), Dağyolu (Fota), Yılmazköy (Şillura) ve Denya köylerinde genç kızlar tarafından işlenmekte ve halen popülerliğini korumaktadır.

Lapta İşi (İnce Hesap İşi) tezgahta el üstüne dokunan bürümcük, ipekve keten üzerine renkli ipek veya merserize iplikle işlenmektedir. Düz iğne (iğne ardı), ve çapraz işleme teknikleri özellikle bu nakış işleminde kullanılmaktadır. Üzerine uygulanan desenlerde ise yaygın olarak, hayvan motiflerinin karşılıklı çiftler halinde kullanılmasına sıkça rastlanmaktadır. Bunun yanı sıra çiçek, tarak, yıldızlı motifler de işlenmektedir. Masa örtüsü, yatak örtüsü, ve perde kenarlarında büyük motifler kullanılırken, konfeksiyon ürünlerinde, örneğin bluz, elbise önleri ve iç çamaşırlarında ise daha küçük, ince motifler kullanılmaktadır. Bu nakış tamamlandıktan sonra, özellikle motifler etrafına ajur ve iğne oyası işlenmesi, nakışın vageçilmez bir parçası olmuştur. En çok kullanılan renkler ise mavinin üç tonu, yeşilin çeşitli tonları, kırmızı ve kahverengidir. Geleneksel işleme şekline bağlı kalınarak başta Lapta kasabası olmak üzere, bugün başka yerleşim yerlerinde de işlenip satılmaktadır. (Miralay, F.,2018:5)

YÖNTEM

Çalışmanın Amacı

Araştırmanın hedefi, geleneksel el işi alternatif olarak gelişen, günümüz sanatında yaygın olarak kullanılan ve kadınsı malzemeler olan kumaş üzerine iğne, iplik ile “dikiş” tekniğini kullanımının, tarihsel ve toplumsal kimlik problemleri ile ilgili bağlamlarının oluşturulmasıdır. Bu bağlamların oluşturulmasının amacı ise kadın emeğinin ve el işinin Lapta ilçesinde yaşayan kadın sanatçılarımızın eserlerini derinlemesine analiz etmek ve onların işlerini tanıtmaktır.

Çalışmanın Önemi

Sanat alanında dekoratif öğelerde kültürel yansımalar: Kıbrıs Lapta işi sanatçıların kişisel çalışmalarıyla bağlantılı bir alanda araştırma yaparak sanat üretim süreci ile ilgili derinleşmesini ve sanat tarihi ve diğer sosyal disiplinlerle ilişki kurmayı hedeflediğinden makale çalışmam öncelikli olarak kişisel çalışmalarımda kullandığım ‘nakış’ tekniğinin kadın kimliği, feminist kadın hareketi, el emeğinin sanatla ilişkisini temel başlıklarla incelememi sağlamıştır. Aslında tüm zamanlara ilişkin bir durum olan ‘ sanat ve hayatın birlikteliği’ dada ve fluxus sonrası çağdaş sanatın nihai hedeflerinden biridir ve bu çalışmamda el emeğinin bir kültürel göstere olarak kullanımını her iki alanda da benzerlik gösterir. Sanat tarihsel olaylardan feyz alır, hayatın doğal akışı sanatı üretir. Sanat ve hayatın birbirini içermesi ve bütünlemesi konusu ve insan emeğinin, zanaatin değeri bir eleştiri ve ifade aracı olabilmesi , sanat eyleminin ve kimlik mücadelelerinin benzer yöntemlerle ortak bir safta buluşması ve bu çalışmada öne çıkan bir sonuçlardır.

Çalışmanın Konusunu

Çalışmada; semiyotik/ göstergebilim okuma olarak, nakış el işi örnekleri baz alınarak, ‘lapta işi’ ürünleri üzerinde yer alan semboller bağlamında incelemeler kullanılmıştır. Genel tarihenin farklı zamanlarından etkilenmiş el işi örneklerini anlatarak ve konunun kuramcılarıyla ilgili alıntılar ve

karşılaştırmalar yaparak bir çeşit el işi mantığı ile bir yapı kurulmuştur. Feminist sanatta feminist hareketin ve kadın mücadelelerinin etkilerinin izini sürerek, kadın el emeğinin toplumsal hayattaki konumu ve kültürel birikimleri sanata yansımalarını sanatçılar ve yapıt örnekleri üzerinden ilişkilendirilmiştir. Konuyla ilgili, süreli yayımlar, makaleler, kitap internet verilerinden ve sanatçı işleriyle ilgili metinler ve görsellerinden yararlanılmış, yapılan yorumlar sanatçıların kendi sözleriyle de desteklenmiştir.

BULGULAR

Resim 3: Lapta işi, Güvercin motifi örneği

Kuş figürleri en yaygın ve en genel sembolleri şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

- Kuğu: İsa'nın barış sembolü
- Güvercin: Ölüm ve Hıristiyan ruhu
- Tavuskuşu: Cennet ve ölümsüzlük (Çavuşoğlu, Ç.)

Kıbrıs kültürüne baktığımızda güvercin, masumiyet, özgürlük, şans ve barış anlamları taşımaktadır. Kıbrıs'ta evlenen kişilerin düğünlerinde güvercin uçurması veya şans oyunlarında da güvercin kuşu; talih olarak kabul edilmektedir. Yöresel evlerin çatılarında güvercin beslemenin, eve bereket getirdiği inancı vardır. Güvercin sembolü Kıbrıs'ta feminen yada maskülen bir anlamda kullanılmamaktadır. Kuğu figürü Kıbrıs'ta, Lefke bölgesinde yer alan Soli Antik Kent'inin en ünlü mozağında görülmektedir.

Resim 4: Soli Antik Kenti, Kuğu Mozaigi

Soli bazilikasının 4.yy'ın ikinci yarısında yapıldığı sanılmaktadır. Bazilika içinde yer alan ve Soli'nin sembolü olan kuğu bu bazilikanın içine yapılmıştır. Hristiyanlıkta İsa'nın barış sembolü olarak ifade edilen kuğu sembolü, Kıbrıs ta halk arasında zerafet sembolü olarak görülmektedir. Kıbrıs'ta gelinlik giyen kadınlara iltifat olarak 'kuğu gibi' benzetmesi yapılmaktadır. Sembolün feminen özelliği vardır.

Resim 5: Lapta işi kuğu motifi örneği

Resim 6: Lapta işi, Aslan motifi örneği

Eski Türkçede “yalnguk” insan demektir. Uygur yazılarında, “yalngukların arslanı iligler”, yani “insanoğlunun aslanı, hakanlardır”, denilmektedir (Ögel, C. 2, 1995: 137). Bu betimlemelerde de anlaşılacağı gibi hükümdarlar, liderler aslana benzetilmiştir. Aslan liderlik ve güç sembolü olarak kullanılmıştır. İngilizlerde ise , aslan gücü temsil etmektedir örneğin liz Futbol Ligi“nin arması, Büyük Britanya Olimpik Takımının Logosu aslandır.

Asya kültürlerinde, Moğol ve Türk boylarındaki efsanelerde mavi kurt ve mavi aslan önemli bir yer tutar. Moğol- Türk mitolojisinde mavi aslan ve kaplanlar, Altay boyunun atası sayılan Tangri'nin gücünü sembolize eder. Tangri Altaylar'da dağların üzerindeki mavi göklerin, mutlak hakimiyetin sembolüydü (Chevailier ve Gherbrant, 1996: 103).

Kıbrıslı türklerde erkeklere “aslan parçası” , “aslanım” gibi hitaplar aslan figürünün güç ve onore etme özellikleri taşımaktadır.

Resim 7: Lapta işi ejderha motifi örneği

EJDER figürleri Çin, Hint ve diğer sanat çevreleri için önemli olduğu kadar, Türk sanatı için de ehemmiyet arz eder. Ejder figürlerinin sembolizmi Gök ve YerSu unsurlarına bağlı olarak çok geniş bir uygulama alanı bulmuştur. (Çoruhlu, Y., 2014)

Günümüze ulaşmış en erken örnekler 15. Yy.a aittir. (Çin, Azerbaycan, İran; Anadolu) ejder motifi Türk sanatına Çin sanatından geçmiştir. Ve eski Türkçe metinlerde büke, evren, luu, abırğa, acırğa, indel- endek diye tanınan ejder motifi Anadolu da, günümüzde halk arasında ejder, ejderha, şahmeran, yılan, eyri, g(k)ıvrım, dolaşık, yılan dolandı, evren, dolaşa evren isimleriyle tanınır. Bu motiflerle süslenen halı ve düz dokuma yaygılar kendi yörelerinde aynı isimlerle anılırlar (Deniz, B.,1998)

Ejder Türk kültüründe temel olarak iki çeşit sembolizme sahiptir. Bu sembolizm onun Gök ve Yer tasavvurlarıyla ilişkili olmasıyla da alâkalıdır. Ancak bu kavramlar arasında mutlak bir zıtlık değil birbirini bütünleyen bir karşıtlık söz konusuydu. Bu kavramlardan ötürü güneş ve ay sembolizmiyle de ilgili olan ejder, yaygın olarak ağzında bir top veya alev çıkaran inci (ejderin ağzından alev çıkarması) ile tasvir ediliyordu. (COOPER, J. , 1992, 56)

Kıbrıs Lapta bölgesindeki mağaralardan birinde, Aziz George'un kötülük eden bir ejderhayı kılıcı ile öldürdüğü efsanesi anlatılmaktadır. Ejderha sembolü Kıbrıs'ta korkutucu veya canavar olarak algılanmaktadır. Ejdarha güçlü ve kötü bir karakter sembolize ettiğinden, ejderhayı yenen veyan öldüren kahraman olarak değerlendirilmektedir. Ejderha sembolü Kıbrıs'ta eril özellik taşımaktadır.

Sonuç

Kıbrıs Türk toplumu el işlerinde mutlak bir sembolizm vardır. Lapta işi motiflerinin anlamları ve bazılarında feminen yada maskülen temsiller vardır. Kıbrıs adası, geçmişte himayesi altında kaldığı veya coğrafi konumundan dolayı pek çok ülkenin ticari merkezlerinden biri olması sebebi ile farklı kültürlerden etkilenmiştir ve birçok kültürü kendi içinde sentezlemiştir. Göstergibilim kuramı, semiyotik okuma yöntemi ile 'lapta işi' ürünleri üzerinde yer alan sembollerdeki, göstergeler arası bağlantılar incelendiğinde Kıbrıs kültüründeki bu sentez görülebilir.

Günümüzde Lapta Hesap işi, Lefkara işi kadar popüler olmasa da, Kıbrıs kültürünün çok önemli bir parçasıdır. Lapta İş, Geleneksel evlerin çoğunda perdeler, masa ve yatak örtüleri, düğün fotoğraflarının kenar çerçeve süslemeleri, tepsi altlığı, duvar panosu gibi dekoratif elemanlarda kullanılmaktadır. Teknolojik gelişmelerin dezavantajlarından bazıları 'geleneksel'in yerine 'modern'in geçmesi veya 'el yapımı' yerine 'fabrikasyon' un artmasıdır. Zamanla unutulmaya ve günlük kullanımdan uzaklaşan el işi örneklerinden lapta işi, geçmişten bugüne taşıdığı sembolik yansımalar ile yaşatılması gereken bir el sanatıdır.

Bir toplumun kültür ve kimliğini yansıtan değerlerinden olan, el sanatlarının varlığının ve sürekliliğinin önemi konusunda toplum bilgilendirilmelidir. El işi sanatlar KKTC Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı örgün ve yaygın eğitim programların kapsamı içinde yer almaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak; Meslek Liseleri, Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü'nde, Köy Kadın Kursları'nda eğitim ve öğretim yapılmaktadır. KKTC genelinde belediyeler ve KKTC Turizm Bakanlığı, festivaller gibi tanıtıcı ve turistik organizasyonlarda stand veya video gösterimi gibi imkanlar tanıyarak unutulmaya yüz tutan Lapta İş gibi el sanatı ürünlerine destek vermektedirler.

Sonuç olarak araştırmada, Kıbrıs Türk halkı kültürünün bir parçası olan, çoğunlukla kadınların el emeği, Lapta İş el sanatının kültürel, sembolik ve kimlikli ifade gibi birçok değeri ve önemi ortaya çıkmaktadır. Lapta işi el sanatının yaşatılabilmesi için, çeşitli motive edici destekler sağlanıp, tanıtım organizasyonları artırılıp, eğitimi ulaşılabilir hale getirilmelidir.

Kaynakça

Bekir Deniz, Anadolu Türk Dokumalarında Ejder Motifi, Türk Soylu Halkların Halı, Kilim ve Cicim Sanatı Uluslar arası Bilgi Şöleni Bildirileri, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara,1998, s. 102-108

Çavuşoğlu Çiler, [Bizans Sanatında Kuş Figürleri](https://ege.academia.edu/cilercavusoglu) <https://ege.academia.edu/cilercavusoglu>

CHEVALIER, J. ve GHERBRANT, A. (1996). Dictionary of Symbols. Çeviren: John BuchananBrown. İngiltere: Penguin Books

COOPER, J. C., An Illustrated Encyclopedia of Traditional Symbols, London 1992 (tıpkı basım).

Ersen, Leyla, Nuran, (2010), Feminist Sanatın Kadın Sanatçılara Etkisi:Miriam Schapiro,

- History Culture and Art Research, 7(5), 495-509. doi:<http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v7i5.1607>
- 'Lapta İŖi', Ev Tekstil Dergisi, Yıl:12, Sayı: 48, Ağustos 2005
- Kumral, Çiçek, (2002), Feminist Sanat Tarihinin Temelleri, Plastik Sanatlar Dergisi, 54, Leonardo Da Vinci Kıbrıs'a geldi mi?
<https://www.yeniduzen.com/leonardo-da-vinci-kibrisa-geldi-mi-109979h.htm>
- Miralay, F. (2018). Türk Halk Kültüründe El Sanatlarının Önemi: Kıbrıs Örneği. Journal of History Culture and Art Research, 7(5), 495-509.
- Muharrem Faiz, 'Lefkara İŖi', Halk Bilimi Dergisi, sayı: 22, Nisan Haziran 1991, s:9.
- ÖGEL, B. (1995), Türk Mitolojisi, C. 2, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Prof. Dr. Yaşar Çoruhlu, TÜRK SANATINDA HAYVAN SEMBOLİZMİ, 2. Basım: 2014, Kömen Yayınları
- Tracey Emin Ve Andrea Dezsö Örnekleri Üzerinden Kadın Zanaatı/Sanatı, Yedi, DEÜ GSF Dergisi, 4,
- Turhanlı, Halil, (2008), Judith Butler Cinsiyet Belası, rh+ Plastik Sanatlar Dergisi, 61,

DESIGN OF REINFORCED CONCRETE COLUMNS WITH METAHEURISTICS

Ayşegül Sümeyye DALGIÇ

Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Engineering and Architecture, Department of Civil Engineering, Eskişehir/TÜRKİYE,
dalgcaysegul@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2154-5344

Hakan ÖZBAŞARAN^{2*}

Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Engineering and Architecture, Department of Civil Engineering, Eskişehir/TÜRKİYE,
ozbasaran@ogu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1959-5297

Özet

En yaygın kullanılan inşaat malzemesi olan beton, esas olarak çimento, su ve agregadan oluşmaktadır. Taze karıştırılmış beton plastik formdadır ve priz almadan önce kalıplara dökülerek istenilen şekil verilebilir. Ancak bu işlenebilirlik özelliği, olumsuz bir mekanik özellik ile birlikte gelir; betonun dayanım anizotropisi vardır. Betonun çekme dayanımı, basınç dayanımının yaklaşık %10'u kadardır; üstelik çoğu yönetmelikte sıfır alınır. Kolonlar, önemli miktarda basınç yükü taşıyan yapısal elemanlardır (makul bir alt gerilme sınırı betonun nominal basınç dayanımının %10'udur). Yük eksantrikliğine ve diğer elemanlardan aktarılan iç kuvvetlere bağlı olarak, kolonlar basınca ek olarak tek veya çift eksenli eğilme altında olabilir. Bu durum, bazı kolon kesitlerinin hem basınç hem de çekme gerilmelerine maruz kalmasına neden olabilir ki bu, yalnızca betondan yapılmış bir eleman için kesinlikle uygun bir koşul değildir. Bu nedenle, betonarme kesitler, betonun çekme gerilmelerine dayanabilen bileşenlerle (çoğunlukla çelik çubuklarla) güçlendirilmesiyle tasarlanır. Bir betonarme kolonun tasarım süreci, kesit geometrisini ve donatı çubuk konfigürasyonunu (çubuk sayısı ve konumları) tanımlayarak başlar. Yinelemeli bir işlemde sonra, seçilen kesit geometrisi ve donatı çubuğu konfigürasyonu için toplam donatı alanı bulunur. Bu çalışma, metasezgisel optimizasyona dayalı alternatif bir betonarme kolon tasarım prosedürü sunmaktadır.

Abstract

Concrete, which is the most widely used construction material, is mainly composed of cement, water, and aggregate. The freshly mixed concrete is in a plastic form and any shape can be given to it by casting in molds before setting. However, this workability feature comes with an unfavorable mechanical property; it has strength anisotropy. The tensile strength of concrete is about 10% of its compressive strength; moreover, it is taken zero in most of the codes. Columns are structural members that carry a significant amount of compressive load (a reasonable lower stress limit is 10% of the nominal compressive strength of the concrete). Depending on the load eccentricity and internal forces transferred from connected members, columns can be under uniaxial or biaxial bending in addition to compression. This may cause some of the column cross-sections to experience both compression and tension stresses, which is obviously not a favorable condition for a member solely made of concrete. Therefore, reinforced concrete (RC) sections are designed by reinforcing the concrete with components that can resist tensile stresses (mostly but not necessarily steel bars). The design process of a RC column begins by defining the section geometry and reinforcement bar configuration (bar number and positions). After an iterative process, the total reinforcement area for the selected section geometry and reinforcement bar configuration is found. This study presents an alternative RC column design procedure based on optimization with metaheuristics.

Keywords: Reinforced Concrete Column, Design, Biaxial Bending, Optimization, Metaheuristics

INTRODUCTION

Due to the uncertainties and difficulties involved in the design of reinforced concrete columns under the influence of axial force and biaxial bending, the researchers trying to produce alternative and efficient procedures which can be classified into two groups. The first group is the studies that use simplifications

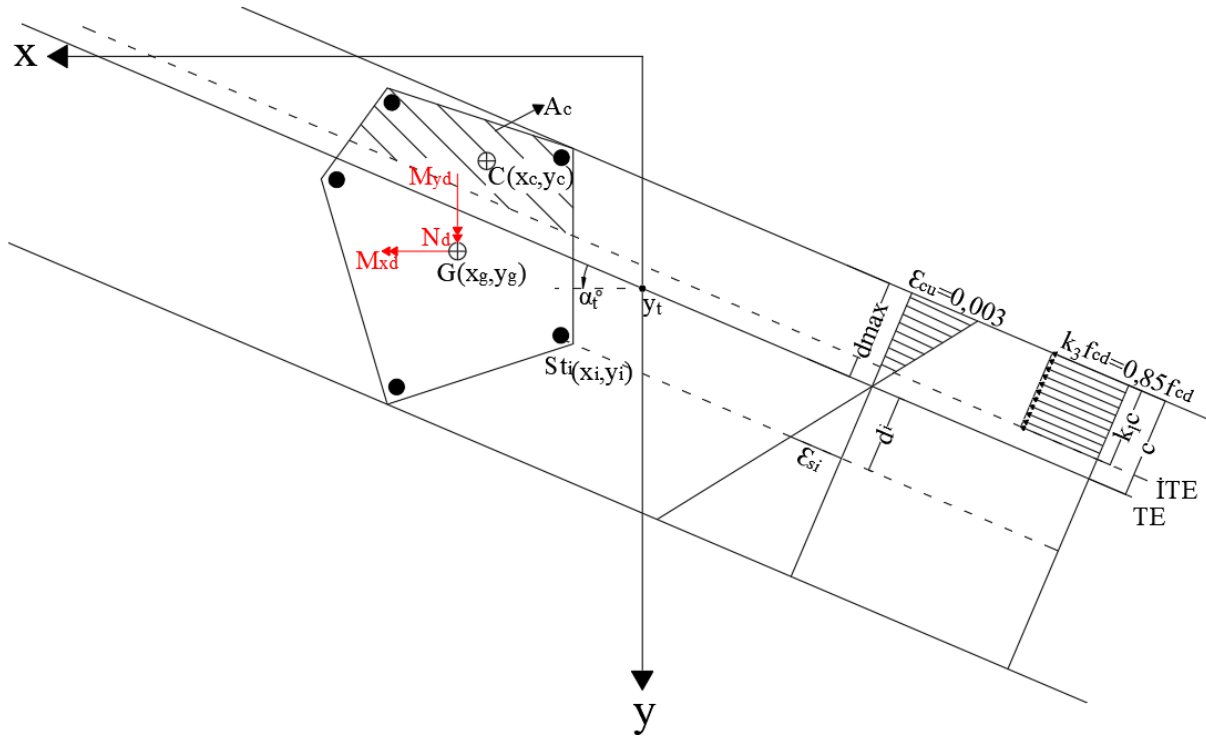
to solve analytical equations. These studies present approximate solution methods such as Bresler method (Bresler, 1960), BS 8110 British Reinforced Concrete Regulation method, and Çakıroğlu - Özer method (Çakıroğlu and Özer, 1983). Approximate methods involve negligible amount of error, and each method has some disadvantages for certain situations. The second group is calculation methods using charts. In fact, the use of charts, which are easier to use in hand calculations, is generally not preferred due to the presence of many variables. Therefore, it is often difficult to find charts with the desired properties for a specific column design problem.

The first computer-aided design effort to automate column design was made in early 1960s. One of the first studies on this subject was Nieves' (1967) computer program that calculates the bearing capacity of reinforced concrete columns subjected to biaxial bending; later, the studies by Kwan & Liauw (1985), Ehsani (1986), Sacks et al., (1987), Kırıl and Dündar (1987), Marjani (1989), Dündar & Sahin (1993), and Topçu (2015) were published. When the proposed procedures for the section designs of reinforced concrete columns are examined, it is seen that the Newton Raphson method is frequently used for the solution. However, that method does not always guarantee convergence to the global optimum. Moreover, the convergence rate decreases as the method approaches the global optimum. Another problem is that the “division by zero” error is returned because of the zero derivative in certain conditions; and the iterations cannot proceed.

In this study, a new formulation has been developed for the design of reinforced concrete columns under the effect of axial force and biaxial bending. The Jaya Algorithm, which is a population-based metaheuristic algorithm, was used for the solution (Rao, 2016).

Problem Formulation

The design calculations of reinforced concrete columns under the influence of axial force and biaxial bending are performed by satisfying three equilibrium equations (axial force and bending moments in the x and y directions) and adequate number of compatibility equations. However, one must deal with a large number of unknown variables to solve these equations. In Figure 1, the stress and strain distributions of a section subjected to axial force and biaxial bending (N_d , M_{xd} , M_{yd}) are given. Here $G(x_g, y_g)$ is the center of gravity of the section, A_c is the compression zone area and $C(x_c, y_c)$ is the center of gravity of the compression zone. $St_i(x_i, y_i)$ is the location of the ith reinforcement bar, $d_{\max}$ is the distance of the farthest point of the compression zone to the neutral axis (TE), d_i distance of the ith reinforcement bar to the neutral axis, ϵ_{si} represents the strain of the ith reinforcement bar, ϵ_{cu} is the strain of the farthest point of the concrete compression zone to the neutral axis, c is the neutral axis depth, α_T is the neutral axis orientation angle, k_1 is the equivalent compression zone depth coefficient, and finally, k_3 the equivalent compression zone stress coefficient.

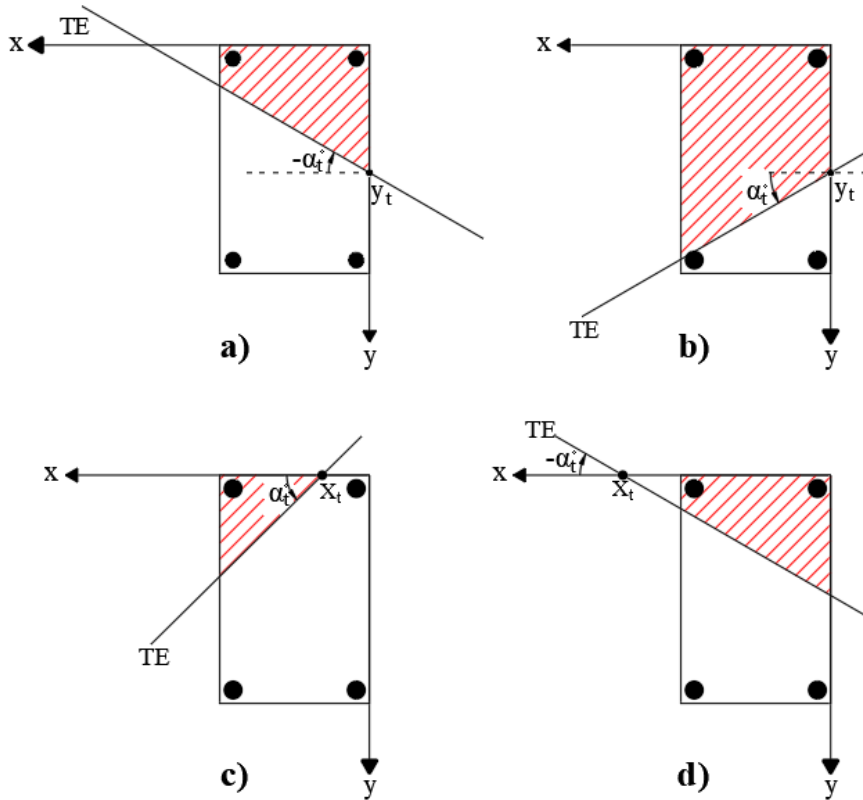
Figure 1. Stress-strain distribution of a section under axial force and biaxial bending

Since the neutral axis is always parallel to the bending axis in column design calculations performed under the effect of axial force and simple bending, the neutral axis configuration can be expressed with a single variable (neutral axis depth only). On the other hand, in the case of oblique bending, the neutral axis line is not parallel to the axes. Therefore, the neutral axis configuration is expressed with two variables as in Equation (1): the orientation angle of the neutral axis (α_T) and the point where the neutral axis intersects one of the axes (p_T).

$$TE = [p_T, \alpha_T] \quad (1)$$

In order to find the neutral axis configuration accurately, the search space has been expanded by enabling the neutral axis to change the intersection axis. In this context, it is assumed that if the p_T value is positive, the neutral axis intersects the y axis and the intersection point is $(0, p_T)$; if the p_T value is negative, the neutral axis intersects the x axis at the $(|p_T|, 0)$ point. The right side of the neutral axis is the compression zone, and the left side is the tension zone. In the representation of the neutral axis as $[p_T, \alpha_T]$, the point p_T is the starting point of the neutral axis vector. Angle α_T determines the direction of the neutral axis vector. In this way, the right and left regions of a vector whose starting point and direction are known can be easily determined as shown in Figure 2.

Figure 2. Neutral axis configurations and compression zones

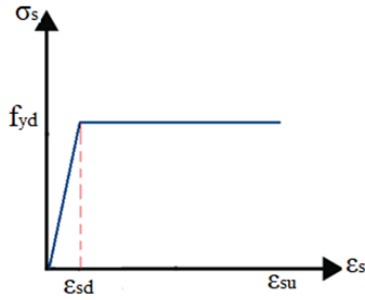
Equilibrium (2) and compatibility (3) equations are given below for neutral axis configuration calculations. Here, f_{cd} and f_{yd} represent the design strengths of concrete and steel materials, respectively. A_{st} is the total reinforcement area, n_s is the total number of reinforcement bars, σ_{si} is the stress of the ith reinforcement bar, and finally, E_s is the Young's modulus of the steel.

$$\begin{aligned}
 N_d &= k_3 f_{cd} A_c + \frac{A_{st}}{n_s} \sum_{i=1}^{n_s} \sigma_{si} \\
 M_{xd} &= k_3 f_{cd} A_c (y_g - y_c) + \frac{A_{st}}{n_s} \sum_{i=1}^{n_s} \sigma_{si} (y_g - y_i) \quad (2) \\
 M_{yd} &= k_3 f_{cd} A_c (x_g - x_c) + \frac{A_{st}}{n_s} \sum_{i=1}^{n_s} \sigma_{si} (x_g - x_i) \\
 \varepsilon_{si} &= \varepsilon_{cu} \frac{d_i}{d_{max}} \quad -f_{yd} \leq \sigma_s = E_s \varepsilon_{si} \leq f_{yd} \quad (3)
 \end{aligned}$$

Assumptions and Material Properties

The assumptions adopted for the presented procedure are as follows:

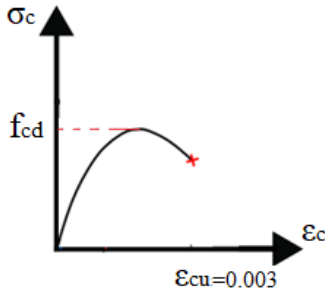
- Plane sections remain plane after deformation (Bernoulli-Navier hypothesis).
- There is a full adherence between the concrete and the reinforcement. They work together in any situation.
- The stress-strain relationship of the reinforcement steel is elasto-plastic (please see Figure 3 and Equation 4).

Figure 3. Stress-strain plot of steel

$$\sigma_s = E_s \varepsilon_s \quad - f_{yd} \leq \sigma_s \leq f_{yd} \quad (4)$$

- The stress-strain curve of the concrete in the compression zone is assumed as obtained from the axial compression loading tests (Figure 4).

Figure 4. Concrete stress-strain model

- The concrete strain in the outermost fiber of the compression zone is considered to calculate the ultimate section strength.
- Tensile strength of concrete is neglected.
- Equivalent rectangular stress distribution is used instead of parabolic stress distribution in the concrete compression zone to simplify the calculations. The k_1 and k_3 values used in the equivalent rectangular compressive stress model shown in Figure 1 vary due to concrete class ($k_1=0.85$ for C16-C25 and $k_1=1-0.006f_{ck}$ for C30-C50; $k_3=0.85$ for C16-C50); however, these values are independent of the geometry of the section.

METHOD

In the light of the known parameters given below, the design of a reinforced concrete column can be thought as an optimization problem and carried out with the Jaya Algorithm. Please see the original paper by Rao (2016) for details.

- External (design) forces (N_d, M_{xd}, M_{yd})
- Material strengths (f_{cd}, f_{yd})
- Section geometry
- Reinforcement bar positions

The design variables of the optimization problem are the neutral axis configuration and the required total reinforcement bar area.

- Neutral axis configuration [p_T, α_T]
- Total reinforcement area A_{st}

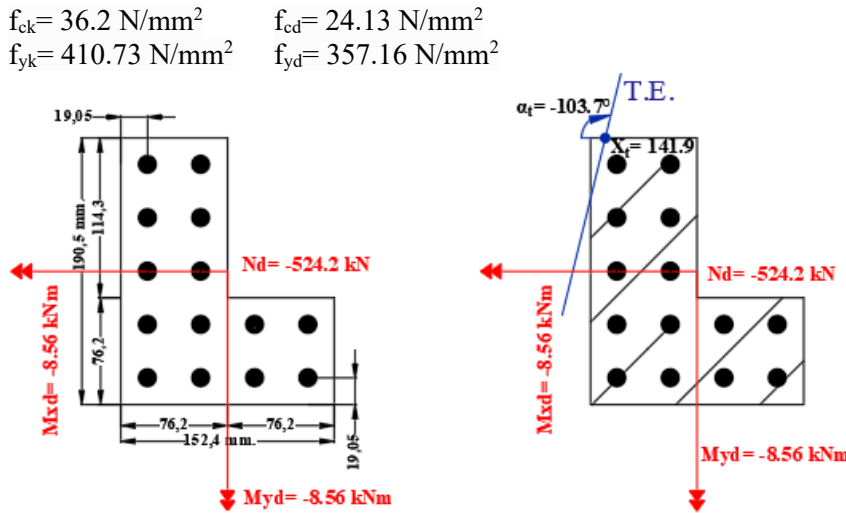
Therefore, the optimization problem can be expressed as follows:

$$\begin{aligned}
 &\text{Design vector} && : \vec{X} = [p_T, \alpha_T, A_{st}] \\
 &\text{Minimize} && : A_{st} \\
 &\text{Subjected to} && : \begin{cases} N_c = N_d \\ M_{xc} \geq M_{xd} \\ M_{yc} \geq M_{yd} \end{cases}
 \end{aligned}$$

The symbols N_c , M_{xc} , and M_{yc} in the constraints are for the axial force, moment in the x, and y directions, respectively found for the candidate solution. The symbols N_d , M_{xd} , and M_{yd} represent the external forces as mentioned before.

RESULTS AND DISCUSSION

A popular column design benchmark problem is considered. This column has a L-shaped section, and the reinforcement bars are placed with equal intervals (Figure 5).

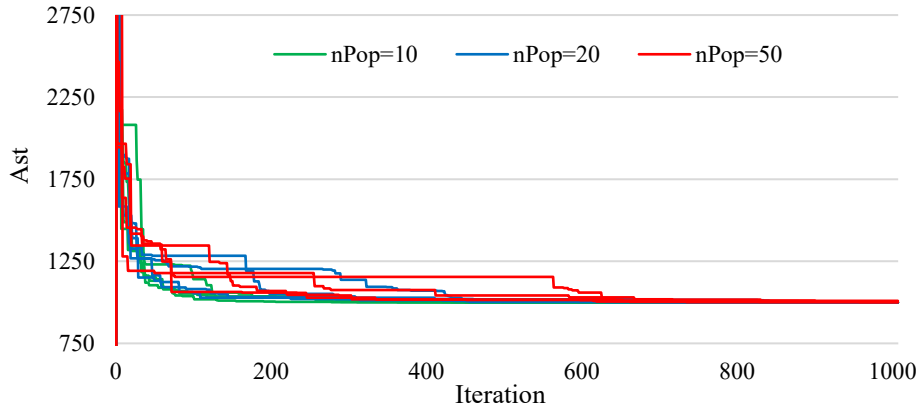
Figure 5. Considered benchmark problem

This problem has been studied by various researchers. The results obtained in three different studies are presented in Table 1.

Table 1: Results Obtained by Various Researchers

Topçu (2015)	$A_{st} = 1000 \text{ mm}^2$
Dündar / Tokgöz (2010)	$A_{st} = 996.8 \text{ mm}^2$
Hsu (1985)	$A_{st} = 996.8 \text{ mm}^2$

The Jaya Algorithm is a parameter-free algorithm; however, the population size must be specified. Four optimization attempts (Figure 6) are made for each considered population size (10, 20, and 50).

Figure 6. Convergence history

As can be seen from Figure 6, The Jaya Algorithm converged around the iteration 900 independent of the population size (nPop). The summary of the best (obtained) result is given in Table 2; the Jaya Algorithm discovered the same solution found by other researchers (Table 1)

Table 2: Best Solution

$$\begin{aligned} X_t &= 141.9 \\ \alpha_t &= -103.7^\circ \\ A_{st} &= 1000 \text{ mm}^2 \end{aligned}$$

Conclusion

In this study, an efficient procedure has been proposed for the design of reinforced concrete columns. The findings of the study are as follows:

- The procedure constructed using the Jaya Algorithm is a general reinforced concrete section analysis and design program. It allows easy implementation of new features for further studies.
- Contrary to traditional mathematical solution methods, it has been observed that the Jaya Algorithm can easily escape from local minimum traps.
- The proposed representation method for neutral axis configuration allows to find the equilibrium states for simple bending problems.

Acknowledgements

This paper is based on the thesis submitted by Ayşegül Sümeyye DALGIÇ (supervised by Hakan ÖZBAŞARAN) in partial fulfillment of the requirements of the Master of Science degree at Eskişehir Osmangazi University.

References

- Bresler, B. (1960). Design criteria for reinforced columns under axial load and biaxial bending. In *Journal Proceedings* (Vol. 57, No. 11, pp. 481-490).
- Çakıroğlu, A., Özer, E. (1983). Eğik eğilme ve eksenel kuvvet etkisindeki dikdörtgen betonarme kesitlerde taşıma gücü formülleri, Yesa Yayınları, No. 1, İstanbul.
- Dundar, C., & Sahin, B. (1993). Arbitrarily shaped reinforced concrete members subject to biaxial bending and axial load. *Computers and Structures*, 49(4), 643–662. [https://doi.org/10.1016/0045-7949\(93\)90069-P](https://doi.org/10.1016/0045-7949(93)90069-P)
- Ehsani, M. R. (1986). CAD for columns, *Concrete International*, Vol. 8, No. 9, p. 43–47.
- Kıral, E., Dünder, C. (1987). Eğik Eğilme ve Eksenel Basınç Altındaki Betonarme Kesitlerin Bilgisayar ile Hesabı, Teknik Yayınevi, No 14.
- Kwan, K. H., & Liauw, T. C. (1985). Computerized ultimate strength analysis of reinforced concrete sections subjected to axial compression and biaxial bending. *Computers and Structures*, 21(6), 1119–1127. [https://doi.org/10.1016/0045-7949\(85\)90166-X](https://doi.org/10.1016/0045-7949(85)90166-X)

- Marjani, F. (1989). Design of Reinforced Concrete Columns Under Biaxial Bending, Yüksek Lisans tezi, ODTÜ, İnşaat Müh. Bölümü, Ankara
- Nieves, J. M. (1967). IBM 1130 computer program for ultimate strength design of reinforced concrete columns, Portland Cement Association, Chicago, 58.
- Rao, R. V. (2016). *Jaya : A simple and new optimization algorithm for solving constrained and unconstrained optimization problems*. 7, 19–34. <https://doi.org/10.5267/j.ijiec.2015.8.004>
- Sacks, B. R., Buyukozturk, O., & Asce, M. (1987). *Expert interactive design of r/c under biaxial bending columns*. 1(2), 69–81.
- Topçu, A. (2015). Betonarme2000 : Çokgen Kesitli Kolon Boyuna Donatısının Hesabı Teori ve Örnekler.

DİJİTAL NESLİN SOSYAL MEDYA KULLANIMI VE DİJİTAL EBEVEYNLİK

Ahmet ESKİCUMALI

Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi
ecumali@sakarya.edu.tr

Emine YILDIZ

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0003-3224-2381
emineyldz98@gmail.com

Özet

İletişim teknolojilerindeki gelişmeler ile birlikte hayatımızda büyük değişimler ve dönüşümler yaşanmaya başlamış bulunmaktadır. En büyük oranda yaşanan değişimin ise medyaya karşı sergilenen tutumun ebeveynler ile çocukları arasında gerçekleşen farklılıklar olarak görülmesidir. Geleneksel medyanın aksine, yeni medya platformlarına karşı gençlerin ve çocukların, ebeveynlerine nazaran daha çok ilgisi ve bilgisi bulunmaktadır. Aileler, çocuklarını hayatla ilgili her türlü tehlike teşkil eden alışkanlıklardan korumayı görev olarak benimsemiştir. Ancak medya platformlarına karşı dijital bilgilerinin yetersiz oluşu ebeveynleri zora sokmaktadır. Çok erken yaşta teknoloji saldırısına maruz kalan çocukların aile yönlendirmesine ileri derecede ihtiyacı bulunmaktadır.

İnternet erişim olanaklarında yaşanan etkileyici gelişmeler, özellikle gençlerin dikkatini çekmektedir. Tabii sunulan fırsatlar ardında gizli risklerde içermektedir. Kullanıcılar arkadaşlık kurma, gündelik hayatın verdiği sorumluluklardan kaçma gibi sebeplerden ötürü medyaya karşı bağımlılık haline girmektedir. Diğer yandan dijital nesil medya mecralarında kimliklerini ne ölçüde sunmaları gerektiği bilgisine yeterli derecede hâkim olma konusunda sıkıntı yaşayabilmektedir. Ebeveynlerinde medya kullanımı aşamasında bilgi eksikliği devreye girince çocuklar mahremiyet kavramını en derin haliyle yaşamaktadır. Bu bağlamda altı dijital ebeveyn ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bulgular değerlendirildiğinde değişen yeni dünya karşısında ebeveynlerin çocuklarını korumak ve onların sosyal medyaya bağlanarak ailelerinden kopmasını engelleyebilmek amacıyla kullanım süresini kısıtlama gibi davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Bunun dışında fayda ve zararlarıyla ilgili çocuklarını bilinçlendirme çabasında oldukları ve mecraları en doğru şekilde kullanarak özellerini korumaya teşvik ettikleri sonucuna varılmıştır.

Tüm bu değişim halinde ötürü ebeveynlik kavramı farklılaşmaya uğramış ve anne babanın rolleri de zaman içerisinde değişmiştir. Çocuklarının ilk öğretmeni olan ebeveynlerin teknolojiyi etkin kullanma aşamasını başarmaları ve risklerinden korunmayı öğrenmeleri gerekmektedir. Çocuklar dijital ağları ebeveynlerinden daha hızlı ve bilgili bir şekilde kullanmaktadır. Bu durum anne ve babalarının fikirlerini önemsememe ve sosyal medya üzerinden hatalar yapma aşamasını oluşturmaktadır. Araştırmanın çocukları için daha verimli teknolojik ortam oluşturma isteğinde olan ebeveynlere yararlı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dijital nesil, dijital ebeveyn, medya, mahremiyet.

Abstract

With the developments in communication technologies, great changes and transformations have begun to occur in our lives. The biggest change is that the attitude towards the media is seen as the differences between parents and their children. Unlike traditional media, young people and children have more interest and knowledge about new media platforms than their parents. Families have adopted it as their duty to protect their children from all kinds of life-threatening habits. However, the lack of digital information against media platforms puts parents in a difficult situation. Children who are exposed to technology attacks at a very early age have a strong need for family guidance.

The impressive developments in internet access opportunities attract the attention of young people in particular. Of course, there are hidden risks behind the opportunities offered. Users become addicted to the media for reasons such as making friends and escaping from the responsibilities of daily life. On

the other hand, the digital generation may have difficulties in having sufficient knowledge of the extent to which they should present their identities in media channels. Children experience the concept of privacy in its deepest form when the lack of knowledge in the media use stage of their parents comes into play. In this context, semi-structured interviews were conducted with six digital parents. When the findings are evaluated, it is seen that parents exhibit behaviors such as limiting the usage time in order to protect their children and prevent them from disconnecting from their families by connecting to social media in the face of the changing new world. Apart from this, it has been concluded that they are trying to raise awareness of their children about their benefits and harms and that they encourage them to protect their privacy by using the media in the most correct way. Due to all this change, the concept of parenting has undergone differentiation and the roles of parents have also changed over time. Parents, who are the first teachers of their children, need to achieve the stage of using technology effectively and learn to protect themselves from risks. Children use digital networks faster and more knowledgeable than their parents. This situation creates the stage of ignoring the ideas of their parents and making mistakes on social media. It is thought that the research will be beneficial to parents who want to create a more productive technological environment for their children.

Keywords: Digital generation, digital parent, media, privacy.

GİRİŞ

İletişim alanında yaşanan hızlı değişimlerden ötürü teknolojik gelişmeler her yaşta bireyin günlük yaşantısının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Artık insanlar nerede ise her gün İnternet vesilesi ile farklı mecraları ziyaret ederek eğlenmek, bilgilenmek, yeni kişileri tanımak, ürünleri görmek amacıyla etkileşimde bulunmaktadır. Bunların dışında teknoloji farklı medya platformlarında kullanıcıları için değişik içerik, görsel olanaklar hazırlamaktadır. Bu durum dünya genelinde İnternet'e olan ilgisini arttırmaktadır.

Dijital medya kavramı son yıllarda insanların yaşantısının neredeyse tümünü kendine bağlamıştır. Medya, bireyler arasında gelişen iletişim evresini farklılaştırdığı gibi bilgiye ulaşım da hızlı ve kolay olma yönünden alternatifler sunmaktadır. Bu alternatiflerin etkileyici gücünün yetişkin ve çocuk ayrımı yapmaksızın çoğu bireyi tesiri altına aldığı görülmektedir. Ancak çocuklar sosyal medya vesilesi ile karşılaştıkları verilerden yetişkin bireylere nazaran daha çok etkilenmektedir. Toplumsal değerleri öğrenme, kimlik inşa etme, sorumluluklarının bilincine varma ve başka bireylere karşı uyumlu ve hoş görülme davranma gibi sosyal davranışları bu süreçte yoğun olarak etkilenmekte ve gelişim göstermektedir. Bu bağlamda ebeveynlerin, çocuklarının dijital imkanlardan faydalanırken kendi benliklerini bulma aşamalarında ve mahremiyeti korumaları hususunda hata yapmamaları için fazlasıyla dikkatli olmaları önem kazanmaktadır (Özkan ve Hira, 2017b, s. 246).

İnternet bireylerin temel bir gereksinimi haline gelmiştir. Özellikle dijital dönemin içinde doğan çocuklar için teknoloji hayatlarının yegâne parçası halindedir. Bu hususta ebeveynlerin dijital gelişmeler sebebiyle yeni sorumlulukları belirlemektedir. Artık aileler çocuklarını sadece sokakta oyun oynarken düşünmek ve yanında olmak durumunda değillerdir. Evlerindeyken de çocuklarını gözetim altına tutmak ve bilgi ile bilinçli bir şekilde yönlendirme yapmak zorundadırlar.

“Ailenin yeni teknolojilere uyum sağlaması, kullanım pratiklerinin geliştirilmesi, tehdit ve fırsatların farkına varılması konularında ebeveynlerin kendilerini geliştirmeleri ve aile fertlerini bilinçlendirmeleri önemli hale gelmiştir” (Bostancı, 2019, s. 213). Aksi takdirde çocuklar bu gelişim içerisinde ne şekilde adım atmaları ve karar vermeleri gerektiğini bilememekte ve mahremiyet kavramı çerçevesinde riskli durumları yaşayabilmektedir.

Mahremiyet bireylerin başkalarıyla ne ölçüde iletişime geçecekleri, yer ve zaman seçimini kendi kararlarıyla alabilecekleri ya da yalnız kalabildikleri alan konusunda sahip olunan hakkı ifade etmektedir (Yüksel, 2003, s. 182). Bu bağlamda, mahremiyet hakkı ise kişinin çocuk ya da yetişkin olma durumunun önem arz etmeksizin kendi hayatını başka insanlarla hangi seviyede paylaşacağına karar vermesi şeklinde izah edilmektedir.

Günümüz şartlarında çocuklar ebeveynlerinin yaşadığı döneme en ufak bir benzerliği olmayan teknoloji devrinde hayatlarını sürdürmektedir. Bu durum aileleri ile çocuklar arasında anlaşmazlıkları oluşturmaktadır. Kimi anne ve babalar bilinçsizce davranarak çocuklarına yardımcı olamamaktadır. Ancak kimileri ise medyanın her türlü verisiyle ilgili donanıma sahip olarak bu husustaki bilgi

düzeylerini arttırmaktadır. Bu tür aileler çocuklarının medya alışkanlıklarına karşı yakın bir şekilde ilgilenerek, onlara medyaya yaklaşım konusunda ne tür sınırlar belirlemeleri gerektiği öğretilerinde bulunmaktadır. Bu bağlamda anne ve babaların yaklaşımlarının çok önemli olduğu düşünülmektedir. Ebeveyn tutumlarının teknolojinin çocukların hayatında ne derecede yer edineceği konusunda önemli farklılıklar oluşturacağı bilinmektedir.

Dijital Ebeveynlik

Dijital ebeveyn dijital çağın şartlarının farkında olan, çocuğunu bu ortamlarda oluşabilecek sakıncalı durumlardan koruyabilen, kişilere karşı saygı duygusunun hakiki hayatta var olduğu gibi sosyal medyada da varlığını sürdüren davranışlar olduğu bilincini aşıl原因 ve mahremiyet olgusuyla kullanıcı olunması gerektiğini öğreten kişidir (Yurdakul ve ark., 2013, s. 889).

“Çocukların sosyal, duygusal, psikolojik, zihinsel ve fiziksel gelişimlerini pek çok açıdan etkileyebilecek olan bu konuda ebeveynlerin çocukların dijital dünyasında iyi birer rehber olabilmesi ve teknolojinin doğru kullanım tarzlarını çocuklarına aşılayabilmeleri için sahip olmaları gereken özellikler “dijital ebeveynlik” kavramını doğurmuştur” (Yay, 2019, s. 11). Anne ve babalar çocuklarını her konuda korumalı, onlara doğruyu ve güzeli öğretmelidir. Ancak dijital dünya ile birlikte ebeveynlerin çocuklarına karşı sorumlulukları farklılık göstermeye başlamıştır. Aileler teknolojinin kullanımını konusunda bilgilendirilmeli, kendilerini geliştirmeli, sunulan fırsatların bilincinde oldukları gibi risklerin ve yeni gelişmelerinde bilincinde olmalıdır.

Ebeveynlik kavramını ise anne ve babaların çocuklarına biyolojik katkılarının yanı sıra bilgi, beceri ve eğitimsel gelişimlerinde sorumlu olan kişiler olarak tanımlamak mümkündür. Bu tanım çerçevesinde anlaşılacağı üzere ebeveynlerin çocuklarını karşılaştıkları tüm alanlarda koruması ve ilgilenmesi hususunda farklı rollerin yüklenebileceği gerçeği bilinmelidir. Çünkü dünya farklı bir oluşum halinde olmaktadır. Topluma sunulan teknolojik gelişmeler karşısında henüz tutum belirleme bilincine sahip olmayan çocuklar karşılaştıkları karmaşıklıkları ne şekilde değerlendireceklerini ve tepki vereceklerini bilememektedir. Yani ebeveynler çocuğa sadece teknolojik imkanları sunarak kendilerini geri çekmemelidir. Artık dijital dünyaya uygun olarak bilinçlenmeli ve bilgilendirilmelidir. Değişen sorumluluklarının bilincinde olarak çocuklarını doğru bir şekilde yönlendirmelidir.

Dijital dünya doğmadan evvel ebeveynler çocuklarına yabancılarla konuşmamaları gerektiğini, başkalarının verdiği şekeri almamaları gerektiğini, tanımadıkları kişilerle herhangi bir yere gitmemeleri gerektiğini öğretmekteydi. Birçok anne ya da baba çocuklarının arkadaşlarını, televizyonda izlediklerini ve kitaplarını kontrol etmekteydi. Ancak bu ilgi tepkisi teknolojinin gelişmesiyle yetersiz kalmaktadır. Artık çocuklar sadece dış dünyada değil evlerinde bulunurken gezindikleri sanal dünyada da tehlikelere maruz kalabilmektedir. Ebeveynler çocuklarını sadece sokakta değil dijital dünyanın belirsizliklerde dolu sokaklarında da korumalı, denetlemeli ve yönlendirmelidir. Bu farkındalık çocukları İnternet’te kontrolsüz gezinmeleri sonucunda oluşabilecek tehlikelerden koruyabilmek açısından mühim derecede gerekli görülmektedir. Yani artık anne ve babaların fiziksel alanların sunduğu tehditlerin dışında görünmeyen, uzaklardan gelen sıkıntılarında bilincinde olarak dikkat etmeleri önemle gerekmektedir.

Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlama (AÇSAP) merkezinin araştırmasında çocukların, ebeveynlerinin teknoloji konusundaki bilgi eksikliğinin farkında olması sebebiyle İnternet kullanımını sırasında karşılaştıkları olumsuz hallerde anne ya da babaya danışmak yerine arkadaşlarına danıştığı ve onlardan yardım almayı tercih ettiği eğiliminde oldukları görülmüştür (Yurdakul, Dönmez, Yaman, Odabaşı, 2013, s. 888). Bu davranış tercihi çocuklara hata yapma gibi olumsuzlukları getirmektedir. Çocukların ebeveynleri yerine başka kimseleri tercih etme durumunu yok edebilmek için anne ve babaların sunulan çağın gerekliliği olan dijital ebeveynlik rollerini benimsemesi gerektiği görülmektedir. Bu bağlamda, çocukları ile sağlıklı birer dijital iletişim kurması gereken ebeveynlerin birtakım dijital becerileri benimsemeleri önemli birer gereksinime dönüşmektedir.

Ebeveynlerin medyanın zararlarının olduğu gibi doğru kullanım ile faydalarının da mevcut olduğu farkındalığını benimseyerek hareket etmeleri ön görülmektedir. Medya vesilesi ile dijital nesil daha aktif, kişisel yeteneklerini keşfetmiş ve özgüvenli birer birey haline gelebilmektedir. Bu hususta anne ve babaların medya okuryazarlığı ile bilinçli dijital ağ yönlendirmesini tercih etmelerinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Dijital Okuryazarlık

“Dijital çağda birey olmak; dijital ortamları etkin kullanmak, fırsat ve tehditlerin farkında olmak, tehdit ve tehlikelerden korunmak, etik davranmak, bu ortamlarda üretmek, yaymak, pazarlamak, paylaşmak, tüketmek, öğrenmek, yaşamak, yetenek geliştirmek ve sonuçta bunun gereğini yerine getirmekle mümkündür” (Sağiroğlu ve ark., 2020, s. 19). Fakat bu durumun başarılabilmesi için dijital okuryazarlık seviyesinin ileri derecede olması gerekmektedir. Bu sebepten ötürü bulunulan çağda dijital okuryazarlık önemli bir konu olarak günümüzde yerini almaktadır.

Dünyanın her bölgesinde çocuklar büyük oranla aynı tutumları sergilemektedir. Genellikle ebeveynlerine nazaran daha meraklı, aktif, yeni olanı keşfetme ve iyi niyetli oldukları için zararlı etkilere maruz kalma ve kendini koruma konusunda zayıf kalabilmektedir. Diğer yandan dijital olanakların sunduğu hızlı ve kolaylıkla bilgiye ulaşım aşaması da göz önünde bulundurulduğu takdirde çocuklar için bu ağlar bağımlılık yapacak dereceye gelmektedir. Telefon ve bilgisayar gibi teknolojik aletler önünde uzun süre vakit harcamaları onlar için bu aletlerin eşsiz bilgi ve eğlence merkezi olduğu düşüncesini geliştirmektedir. Dijital arkadaşlıklar, dijital bilgi edinimleri ve dijital eğlence fikri çocukları bu ağlara bağlayabilmektedir. İnternet kullanımı sayesinde dış dünyayla iletişim haline geçebilmeleri ve özgür oldukları fikri çocuklara cazip gelmektedir. Medya okuryazarlık düzeyini geliştiren ailelerin çocukları için bu imkanlar avantaja dönüştürülebilmektedir. Bu bağlamda dijital araçların doğru kullanımı çocuklara okuma, eğlenme ve bilgi edinme olanakları sunmaktadır.

Diğer yandan dijital çağın yeniliklerine ayak uyduramayan ebeveynlerin çocuklarında ise internetin zararlı bölümlerinin farkında olunamaması, her türlü bilginin doğru olmayışını bilememesi ve reklamlar vesilesi ile canlandırılan tüketim kültürünün zararlarına karşı doğru tutumun sergilenememesi gibi olumsuz etkenler gelişmektedir. Nitelikli bir tüketim alışkanlığını benimseyemeyen çocuklarda kendini akranlarının yanında eksik ve yeri planda kalmış hissiyatı oluşmaktadır. Bu durum psikolojik etkenlerin zihni sarmasıyla eğitim ve sosyal hayat gibi önemli konularda başarısız birer birey yetiştirme konusuna kadar varabilmektedir. Sonrasında kendini yalnız hisseden çocuk daha fazla dijital olanaklara yönelmekte ve medya kullanım oranını arttırmaktadır. “Gelişmiş ülkelerde çocukların medya kullanımı arttıkça şiddet eğilimi gösterdiği, yanlış beslenme alışkanlıkları sonucu obezitenin bir sorun haline geldiği, cinsel ihmal ve istismarın arttığı ve cinsellik hakkında güvenli olmayan bilgilerin çocuklarda yaygınlaştığı görülmektedir” (Cantor & Wilson, 2003; Donnerstein & Linz, 1986; Peterson & Densley, 2017, aktaran Kardeş, 2020, s. 831). Bu durumun oluşumunun nedeninde ise dijital ağların kullanımıyla ilgili yeterli bilgiye sahip olmayan ebeveynlerin güvensiz ve kontrolsüz bir medya ağının ördüğü örümcek ağında çocuklarını yalnız bırakmaları olarak görülmektedir.

Dijital dünyanın hızla gelişmesiyle birlikte akıllı cep telefonları hayatımıza girmiş ve yaygınlık kazanmıştır. Ancak dijital dünyanın araçlarına ulaşım çocuklar içinde kolaylaşmıştır. Bu durum kullanım sırasında doğacak olumsuz etkileri de beraberinde getirmektedir. Faydalı etkilerinde var olduğu gerçeği mevcutken olumsuz birçok durumunda bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu sebeple ailelerin iyi birer dijital okuryazarı olmaları çağın gereklilikleri arasında yerini almaktadır. Bu durum sayesinde olumlu etkilerden fayda elde ederken olumsuz etkilerden gelecek zararların da en aza inmesi amaçlanmaktadır. Çünkü dijital dünya içerisinde çocuklar psikolojileri açısından sakıncalı olan ve mahremiyeti zedeleyen eylemlerle karşılaşabilmektedir. Bunun dışında kendini geliştirebilme ve yaratıcı olma gibi faydalı gelişimlerde mevcuttur. Bu bağlamda ebeveynlerin daha dikkatli olmaları, fayda ve zararları iyi bilmeleri gerektiği anlaşılmaktadır. Çocukluk döneminde oluşan tutumların sadece küçüklük dönemleriyle sınırlı olmadığı bir ömür boyu davranış ve değerlerine katkıda bulunacağı konusunun aileler tarafından bilinmesi gerekmektedir.

Dijital Dünya ve Dijital Çocuk

Teknolojinin insanların hayatlarının her alanına büyük çaplı yer işgal ederek girmesiyle birlikte dijital bir dünya oluşmaya başlamıştır. Gündelik yaşantının büyük çoğunluğunu kendine bağlayan İnternet vesilesi ile arkadaşlıklar kurulmakta, alışveriş yapılabilen, eğitim için herhangi bir yere girme gerekliliği olmaksızın online yöntemler ile ders alınmakta ya da görüşmeler yapılmaktadır. Artık çok uzaktaki insanlarla dahi kolaylıkla ve hızlı bir şekilde görüntülü olarak iletişim kurulabilmektedir.

Teknolojinin yardımı ile girilen bu evre dijital dünyayı oluşturmaktadır. Dijital dünya ile insanlar, bilgiye kolaylıkla ulaşabilmekte, paylaşım yapabilmekte ve yeni mecralara kolaylıkla girebilmektedir. Ancak İnternet sadece ebeveynlere özel olarak üretilmiş ortamlar değildir. Bu mecralar çocuklara

da açık bir haldedir. İnternet'in her yaştan insana karşı sunduğu olanakları mevcuttur. Tabii bu olanakların olumlu ve olumsuz etkileri, güzel görünümünün ardında gizlediği riskli yanları da bulunmaktadır. Teknoloji sayesinde milyonlarca alanlar doğmuştur. Bu alanların bünyesinde olan sayfaların bulunduğu iletişim ağı içerisinde birçok olumlu gelişmeyle birlikte olumsuz gelişmelerde hayatımızın merkezindedir.

“Dijital medya ortamları pek çok insan için birçok cazip özellikler barındırabilmektedir. Neredeyse sınırsız sayıda bilgi, oyun ve eğlence imkânlarına kolayca erişim sağlayan dijital medya, sık ve uzun süre kullananları kendisine bağımlı kılabilir” (Karaboğa, 2019, s. 2045). Bağımlılık dijital dünyanın risklerini temsil ettiği için eleştirilere sebep olmaktadır. Ancak bağımlılık hali yetişkin bireylerden daha çok dijital çocukları etkilemektedir. Bu durum çocukların yeteneklerini baskılamakta, sorumluluklarını yerine getirme konusunda sıkıntılar oluşturmaktadır. Eğitim konusunda geri planda kalan çocuklarda ise akranlarının yanında kendini kötü hissetme durumu meydana gelebilmektedir. Bu sebeple ebeveynler dijital çocuklarını buldukları evrenle ilgili bilinçlendirmeli, doğru bir şekilde yönlendirmelidir.

Dijital ortamların olanaklarının farkında olan aileler değişen ebeveynlik rollerini buna uygun belirlemektedir. Bu bilinçlilik ile çocuklarına en iyi ve en uygun olan dijital dünyayı sunmaktadır. Ancak medya okuryazarlık düzeyi henüz gelişmemiş ailelerin dijital çocukları hata yapma risklerini taşımaktadır. Dijital dünyanın sunduğu olumsuzlukların farkında olamayan çocukların bu ortamlardan korunmaya ve dikkatli olmaya teşvik edilmeye ihtiyaçları bulunmaktadır.

Ebeveynlerin Çocuklarını Dijital Medyanın Olumsuz Etkilerinden Koruma Stratejileri

Ebeveynler dijital dünyanın çocukları üzerinde oluşturduğu olumsuz etkileri kontrol altına alabilmek amacıyla birtakım önlemler almaktadır. “Ailelerin çocuklarının dijital medya araçlarını kötü kullanmalarını önlemeye yönelik tutumları kimi zaman kendi bilgilerine, kimi zaman da tanıdıkların telkini ya da medyada ilgili programları dinlerken şekillenmiş olmaktadır” (Özkan, 2016a, 111). Ancak riskli durumlardan korunabilmek için alınan önlemler ailelerin endişe hallerine göre değişiklik göstermektedir.

Çocukların uzun süre dijital dünyanın içinde bulunmaları eğitimde başarısız olma, bulunduğu çevreye adapte olamama, tuvalet ve yemek yeme konularında farklı davranışlar sergileme gibi sorunları oluşturmaktadır. Yaşanan olumsuzluklar sebebiyle aileler bu durumu kontrol altına alabilmek amacıyla belirli stratejiler geliştirmektedir. Ancak zarar veren oluşumları engelleme hususunu takip etme süreçlerinin önemli sorun haline aldığı gözlemlenmektedir. Ebeveynler süreci kontrol altında tutabilmek için internete girişi engelleme, aktif olma süresinde sınırlandırma yapmak gibi tedbirler alırken kimi aileler ise çocuk veya aile koruma programlarını kullanmaktadır.

Çocuklar dijital ortamlarda gerçek hayata kıyasla daha fazla zorbalığa maruz kalmakta, mahremiyete saygısızlık gibi konularla muhatap olmaktadır. Hakiki yaşantılarında göremeyecekleri görüntüleri, sakıncalı bilgileri ve şiddet içeren sözleri öğrenebilmektedir. Tüm bunlar ailelerin internetle ilgili güvenlik oluşturabilmek amacıyla önlemler alma zorunluluğunu getirmektedir.

Dijital dünyanın içerisinde sadece riskler bulunmamaktadır. Kullanıcılar bilgiye kolay ve hızla ulaşmakta, farklı kültürleri tanımakta ve kendilerini geliştirebilme imkânı elde etmektedir. Diğer yandan çocuklar üzerinde yaratıcı olma, pratik düşünme ve sosyalleşmesinde yönünde olumlu katkılar olduğu görülmektedir. Bu durumla ilgili farkındalık elde eden dijital ebeveynler çocuklarına dijitalleşmeyle ilgili bilgiler verip, bilinçlenmelerini sağlamaktadır. Aileler bilgi düzeylerine ve korku derecelerine göre çocuklarıyla ilgilenmekte, destek olmakta ve korunma stratejileri uygulamaktadır.

Dijitalleşmenin hayatımıza dahil ettiği araçlar yetişkin bireylerde olduğu gibi çocuklarda da sosyalleşmeye farklılık getirmiştir. Çocuklar aile içi iletişimde, arkadaşlık kurma tutumlarında sıkıntılar yaşayabilmektedir. “Yaşam alanı olarak görülen aile içerisinde, değişen zaman, mekân ve olaylar çerçevesinde ebeveyn ve çocuk ilişkileri de dönüşüme uğramıştır. Ebeveynler geleneksel aile modelindeki gibi baskıcı bir tutum sergileyememekte, değişen ilişkiler kapsamında farklı ebeveynlik modellerini sergilemektedir” (Dursun, 2021, 336). Artık aileler çocuklarını sadece halka açık bir alanda kontrol altında tutma eylemiyle sınırlı değildir. Onları yanlarında iken de korumak, denetlemek ve bilgiler vermek durumundadır. Değişen bu gelişimlere ayak uydurarak çocuklarına destek olmaya çalışan ebeveynler medya okuryazarlığı düzeylerini arttırmaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. “Nitel araştırmayı, gözlem, görüşme ve belge analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlamak mümkündür” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39).

Evren

Çalışma evreni dijital ebeveynlerden oluşmaktadır. Çalışmaya 6 katılımcı dahil edilmiştir.

Örneklem

Bu araştırmada olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemlerinden uygunluk örnekleme tekniği kullanılmıştır. Bu örnekleme yönteminin seçilme nedeni, kısa sürede güvenilir verilere ulaşma imkânı sunmasıdır.

Araştırma Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olan yarı yapılandırılmış görüşme modeli uygulanmıştır. Çünkü bu görüşme modelinde araştırmanın öznesini birey oluşturmaktadır. Modelde önceden hazırlanan soruların yanında görüşme esnasında araştırmacıya ek sorular sorma imkânı sunulmaktadır. Bu oluşum araştırmanın içeriğinin zenginleşerek güvenilir sonuçlar elde etmesine olanak sağlamaktadır.

Veri Analizi

Araştırmada, nitel araştırmalarda kullanılan veri analizi yöntemlerinden biri olan betimsel analiz uygulanmıştır. Betimsel analiz yönteminde katılımcıların sorular karşısında aktarmış olduğu yanıtlar üzerinde değişiklik yapılmadan, olduğu gibi metne aktarılmaktadır. Katılımcıların düşünce özgürlüğünü kısıtlamaması isteği sebebiyle görüşme esnasında sundukları kişisel bilgileri kodlama yapılarak çalışmaya aktarılmıştır.

Varsayımlar

1. Araştırmaya katılanlar gerçek düşüncelerini ifade etmişlerdir.
2. Seçilen örneklem evreni temsil etmektedir.

BULGULAR

Dijital neslin sosyal medya kullanımının ve dijital ebeveynlik kavramının incelendiği bu çalışmada görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur. Görüşmeler farklı zaman dilimlerinde katılımcıları sıkımayacak süreler içerisinde gerçekleşmiştir. Bu bağlamda çalışma kapsamında aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmaktadır:

1. Ebeveynler sosyal medya kullanımda gün içerisindeki aktiflik miktarı nedir?
2. Ebeveynler sosyal medyayı ne tür bir amaçla kullanmayı tercih etmektedir?
3. Ebeveynler dijital çağın, aile içi özel hayatlarına etkisiyle ilgili neler düşünmektedir?
4. Ebeveynler dijital çocuklarını buldukları evrenle ilgili bilinçlendirmek ve doğru bir şekilde yönlendirmek amacıyla ne tür stratejiler uygulamaktadır?
5. Ebeveynler medya okuryazarlığı kavramının katkılarını ne şekilde yorumlamaktadır?

İlk olarak görüşme yapılan kişilerle ilgili istek dahilinde sunulan birkaç kişisel bilgiler aktarılmıştır. Burada isim ve soy ismin baş harfleri verilmiştir. Katılımcılar istedikleri soruya cevap vererek istemedikleri sorulara yanıt vermeme özgürlüğü ile görüşmeye dahil edilmiştir. Bahsi geçen kişisel bilgiler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Bilgileri

Kod	Ebeveyn	İsim	Yaş	Meslek	Eğitim
B, MÖ, 44, M	Baba	MÖ	44	Memur	Lisans
B, ZF, 48, Ö	Baba	ZF	48	Öğretmen	Lisans
A, MÜ, 30, M	Anne	MÜ	30	Mühendis	Lisans
B, AK, 39, M	Baba	AK	39	Memur	Lisans
A, EK, 39, M	Anne	EK	39	Mühendis	Lisans
A, YB, 46, T	Anne	YB	46	Tasarımcı	Lisans

Görüşmeye 6 ebeveyn katılmıştır. Katılımcıların 3 bireyi anneler iken 3 bireyi babalardan oluşmaktadır. Ebeveynler 48 ve 30 yaş aralığına ve çeşitli meslek gruplarına sahiptir. Katılımcıların her biri medya kullanan ve gün içerisinde belirli saat dilimlerinde aktif rol oynayan kişilerden oluşmaktadır. Görüşmede elde edilen bulguların anlamlı hale gelerek daha net bir şekilde ayrılması bakımından sorular ve cevapları alt başlıklar halinde verilmiştir.

1. Ebeveynlerin sosyal medya kullanımında gün içerisindeki aktiflik miktarı nedir?

“Bu elbette kişiden kişiye ya da meslekten mesleğe değişebiliyor, ben bir kamu kuruluşunda basın biriminde olduğum için gün içerisinde sabah erkenden gece uyuyana kadar genelde sosyal medya ve haber sitelerini takip etmek zorundayım. Bu da elbette zamanımın çoğunun sosyal medyada geçmesine neden oluyor. Yani ben mesleğim gereği sosyal medyayı bayağı aktif kullanmak zorundayım.” (B, MÖ, 44, M)

“Ben sosyal medyayı 2 ya da 3 saat kadar süreyle kullanıyorum.” (B, ZF, 48, Ö)

“Benim gün içerisindeki kullanımım, genelde yemek yerken ve evdeki herkes TV izlerken ben de sosyal medyayı kullanıyorum. Sanırım bu süre en az birkaç saat yapıyor. Biraz fazla olduğunu düşünüyorum bu sürenin. Zaman zaman kendime kural getiriyorum daha az kullanmak için ve bu şekilde gerçekten kullanımımı azaltabiliyorum. Sosyal medyayı çok kullanmamın beni gerçek hayattan kopardığını ve asosyal bir hale getirdiğine inanıyorum. Bunlara karşılık olarak yürüyüş yapmayı, kitap okumayı ya da kızımınla aktivite yapmayı tercih ediyorum. Böylece kızım da sürekli telefonla ilgilenen bir anne görmek yerine aktif, hareketli bir anne örneğini görüyor.” (A, MÜ, 30, M)

“Gün içerisinde yaklaşık olarak 1 saat kadar süreyle sosyal medyada aktif rol oynuyorum.” (B, AK, 39, M)

“Sosyal medya kullanım oranım en az 1-2 saat ile en çok 3-4 saat arasında değişiklik gösteriyor.” (A, EK, 39, M)

“Günlük olarak ortalama 3 saat sosyal medya kullanıyorum.” (A, YB, 46, T)

2. Ebeveynler sosyal medyayı ne tür bir amaçla kullanmayı tercih etmektedir?

“Kişisel olarak yalnızca son dakika haberleri ve gündemi takip ediyorum. Ancak çevremdeki ebeveynlerin sıklıkla kimin ne yaptığı ve gezdiği gördüğü yerleri paylaştığına şahit oluyorum. Kimi çocukları ile geçirdiği zamanı paylaşırken kimi de tüm yaşantısını gözler önüne seriyor.” (B, MÖ, 44, M)

“Haber ve bunun akabinde yorumları okumak, internet üzerinden alışveriş yapmak, okul WhatsApp gruplarından bilgilenecek ve resmî kurumların duyurularından haberdar olmak amacıyla sosyal medyada aktif rol oynuyorum. Bunların dışında Disney+ gibi platformlardan dizi ve film izlemek sebebiyle sosyal medyayı tercih ediyorum.” (B, ZF, 48, Ö)

“Sosyal medyayı pek çok amaçla kullanabiliyoruz. Genel sebep aslında can sıkıntısı ve merak. “O ne yapmış bu ne yapmış” gibi boş ve anlamsız fakat sebeplerde. Şehir hayatı, apartmanda sıkışık

yaşamak insanda yapacak çok fazla aktivite bırakmıyor. Alışveriş yapmak, AVM'lere gitmek yahut gündelik yoğunluklarımız bir zaman sonra size bir heyecan katmıyor. Sosyal medya işte sıkıcı bu hayatın tam da bu noktasında anlık vakit geçirme (vakit kaybı) noktasında bir aktivite oluyor. Bunların dışında sosyal medyanın iyi yanları olduğunu da ifade etmek istiyorum. Sosyal medya tüm dünyadaki fakir zengin, güzel çirkin... İşte bunları çok farklı hale getirdi. Zengin de sosyal medyası var fakirin de herkes paylaşım yapabiliyor. Tiyatro eğitimi alamayan biri de kendi skecini çekip paylaşabiliyor, hatta bu paylaşımlardan da görüyoruz ki ne kadar yetenekli insanlar var toplumda. Kendi yazdığı ve seslendirdiği, hiçbir orkestra olmadan söylediği bu şarkılarla içimize dokunan ses sanatçılarımız çıkıyor ortaya sosyal medya sayesinde. Bir doktor alanında bilgi verici bir paylaşım yaptığında insanlar bundan faydalanabiliyor. Bu tip sebeplerden dolayı toplum için genelde faydalı buluyorum olumsuz yanlarına rağmen." (A, MÜ, 30, M)

"Haber almak, güncel gelişmeleri takip etmek ve toplumun sosyal ve siyasal gelişmelere verdiği tepkiyi görmek amacıyla dijital platformları kullanıyorum." (B, AK, 39, M)

"Haberleşme, sosyal iletişim, alışveriş, oyun oynama gibi amaçlarla kullanıyorum." (A, EK, 39, M)

"Daha çok mesajlaşma ve Instagram'da ise yakın arkadaşlar, sevdiğim kişiler, ilgi alanım olan sanat hesaplarını (resim, müzik, fotoğraf, müze, yemek) takip etmek amacıyla kullanıcayım." (A, YB, 46, T)

3. Ebeveynler dijital çağın, aile içi özel hayatlarına etkisiyle ilgili neler düşünmektedir?

"Buna cevap vermek artık çok zor değil diye düşünüyorum. Her ailede ve hatta her bireyde en az bir son sistem telefon ya da tablet vb. bulunduğu için, aynı ortamda aile içinde bir uzaklaşmaya doğru gittiğimiz düşüncesindeyim. Yan yanayız ama dünyalarımız farklılaşmış, eşler arasında bile en özel ortamda hayatımızın her alanını dijital sistemler yönetiyor. Birbirimizin yüzüne söyleyip muhabbet esnasında geçmesi gereken en özel cümleleri sosyal medyadan iletir olduk. Bu da hayatı sanal düşünmemize sebep oluyor. Gerçekle hayal alemi birbirine karışmış durumda. Ancak bu dijitalleşmenin yararları da yok değil elbette. GPS sistemi ile ya da görüntülü konuşma yöntemiyle çocuklarımızın ya da sevdiklerimizin güvende olup olmadığını da saniyede öğrenebiliyoruz, böyle artıları da var." (B, MÖ, 44, M)

Diğer ailelerde olduğu gibi dijital içeriklerle ilgilenirken aile içi sohbet ve diğer ortak aktivitelerin birlikte yapılmasını engelleyen bir durum yok. Dijital ortamları boş zaman değerlendirme amacı ile değil, ihtiyaçlarımızı karşılama amacıyla kullandığımız için şimdiye kadar olumsuz etkilerini değil hayatımızı kolaylaştırıcı etkilerini yaşadık." (B, ZF, 48, Ö)

Benim özel hayatıma hiçbir etkisi olmuyor. Çünkü ben özel hayatımla ilgili paylaşımlar yapmıyorum. Yapmak isteyenlere de saygı duyuyorum herkesin kendisini ilgilendirir. Fakat başkaları tarafından özel hayata müdahale olduğunu görürsem ya da fark edersem hemen tepki gösteriyorum. Herkes birbirinin hayatına saygı duymak zorunda. Sadece bir ayrıntıya değinmek isterim. Sırf çok dikkat çekmek için çocuklarını sosyal medya için kullanan ebeveynlere öfkeleniyorum. Bu durumda asla saygı duymuyorum bir ebeveyn olarak." (A, MÜ, 30, M)

"Sosyal medyaya bağımlı olmanın aileye zaman ayırmaya engel olduğunu düşünüyorum. Ayrıca sosyal medya üzerinden verilen hayali, çok güzel bir dünya, lüks yaşam gibi gerçek dışı bir dünya algısının, aile yaşamında karşılaşılabilecek sorunlara daha az direnmeye neden olduğunu düşünüyorum. İnsanlar hayali lüks yaşamların rüyasına kapılıp karşılaştıkları sorunlarda evi terk etmeye, sorunlardan kaçmaya daha meyilli oluyorlar. Gençler gezip tozmak, daha fazla tüketmek, sorunlardan ve sorumluluktan kaçmak için evlenmek yerine bekar kalmayı, bir yere ve bir aileye bağlı kalmamayı tercih ediyorlar. Özgürlük adına daha bireysel yaşamaya böylece aslında daha yalnızlığa yöneliyorlar. Yalnızlık insanı daha savunmasız ve daha kırılğan hale getiriyor." (B, AK, 39, M)

"Aile içi iletişimde sosyal medya ve teknoloji araçlarının eskiye nazaran artık oldukça büyük bir önemi ve yeri bulunmaktadır. Örneğin aileler çocukları ile akşamları beraberce kitap okuyup günlük ödevleri yapmak için bile dijital araçları kullanıp, gün içindeki tüm iletişimlerini de WhatsApp üzerinden aile grupları içerisinde yazışarak yapmaktadırlar." (A, EK, 39, M)

“Öncelikle çocuğumun dijital çağda doğduğunu kabul ediyorum. Ama biz ailenin hep bir arada olduğu zaman dilimlerinde muhakkak telefonsuz ve tablet olmadan zaman geçiriyoruz. Belirli zamanlarda kızımın sevdiği filmleri, dizileri onun istediği gibi yabancı dilde seyrediyoruz. Çocuğuma spor aktivitesinde bulunmanın, müzik aleti çalmanın, resim yapma gibi hobilerin önemli olduğunu aşılama gayretindeyim. Ben dijital ortamlardan uzaklaşmanın sosyallığe vakit ayırmaya, insanlarla vakit geçirmeye zemin hazırladığını düşünüyorum.” (A, YB, 46, T)

4. Ebeveynler dijital çocuklarını buldukları evrenle ilgili bilinçlendirmek ve doğru bir şekilde yönlendirmek amacıyla ne tür stratejiler uygulamaktadır?

“Çocukların özellikle 4-5 yaşlarındakilerin hayatı anlama kapasiteleri aslında bizimkilerden daha yüksek gibi geliyor. Doğar doğmaz teknolojinin nimetlerinden faydalanmaya başlamaları ile dünyaları da ona göre şekilleniyor. Öncelikle sanal alemleri öğrenen çocukların ileriki yıllarda gerçeklerle karşılaşmaları durumunda bazı travmalar olduğu da görülebiliyor. Bunun için çocuklarla birlikte izlediğimiz filmleri ve gezindiğimiz mecraları doğru ve bilgilendirici bir formda öğütlemek lazım geliyor. Bu mecraların doğru kullanımı ve bilgiye anında ulaşabilecekleri ortamları zorbalıkla değil birlikte zaman geçirip örnek olmaya çalıştıklarına şahit oluyoruz.” (B, MÖ, 44, M)

“Çocuklarımızın özgüvenini olumsuz yönde etkileyebilecek içerikli medyaları kullanmalarını kısıtlıyoruz. Birisi 16 yaşında (kız) birisi 11 yaşında (erkek) çocuğum var. İkisi de dijital araçlarla 6 yaş ve sonrasında tanıştı. Öncelikle çizgi film izlemek için kullanıldı. Daha sonra her ikisi de kendi ilgi ve hobilerini geliştirmek amaçlı video paylaşımlarını ağırlıklı olarak seyretmekte. Her ikisi de zararlı medya içerikleriyle ilgili ve medya okuryazarlığı ile ilgili bilgi sahibi. Ama dijital ortamdayken seyrettikleri içeriklerin onların sosyal ve psikolojik gelişmelerini olumsuz etkileyebilecek içeriklere sahip olma olasılığı var. Bu konuda %100 kontrol sağlamak imkânsız. Bu yüzden modem bağlantısı üzerinden ebeveyn kontrolü ile içerik güvenliği sağlamaya çalışıyoruz.” (B, ZF, 48, Ö)

“Teknoloji çağında yaşıyoruz ve çocuklar bu dünyada yetişiyor. İçinde yaşadıkları bu dünyayı ebeveynlerinden tanınmalı. Yani doğru kaynaktan öğrenip, doğru şekilde bir alışkanlık kazandırılmalı. Mesela TV veya telefonla geçireceği zamanın bir süresi olmalı, artılarını ve eksilerini öğretmeliyiz. Bunların dışında bir dünya olduğunu, doğayı, ağacı, hayvanları, sporu, sosyalleşmeyi de öğretmeliyiz çocuklarımıza. Gerçek dünyanın sanal dünyadan daha dikkat çekici olduğunu göstermeliyiz. Bu konuda onlara örnek davranışlar sergilemeliyiz. Örnek olarak; çocuğumuza düzenli yapacağı bir spor alışkanlığı kazandırmalıyız ama bunu öğretirken bizler de spor yapmalıyız. Görerek öğrenmeliler. Benim en sevdiğim şey ise doğa sporları. Çocuklarımızı alıp sık sık doğaya çıkmalıyız. Gerçek dünyanın ne kadar güzel olduğunu görmeliler. Bunu yapmayı onlara borçluyuz.” (A, MÜ, 30, M)

“Teknolojinin bilinçli kullanımı adına, bunun sadece eğlence amaçlı olmadığı, insanlığa hizmet etmek, insanlara yararlı işler sunmak için bir araç olduğu işlenmelidir. Teknoloji sayesinde daha temiz bir dünya, daha az çalışma saatleri sağlanabileceği aşılabilir. Sosyal medya kullanımı belirli bir zaman aralığına bölünüp, teknoloji için diğer kullanım alanlarına zaman ayrılabilir. Örneğin 30 dk oyun 30 dk programlama çalışılabilir.” (B, AK, 39, M)

“Ebeveynler de yeni teknolojik araçları kullanmayı bilmeli ve çağı takip ederek çocuklarını online araçların negatif etkisinden korumak için oluşturulmuş bazı kullanım kısıtlamaları getirmelidirler. Örneğin; TV’deki çocuk kilidi gibi ya da gün içerisindeki kullanım süresinin kısıtlanması gibi.” (A, EK, 39, M)

“Öncelikle yasakların işe yaramadığını düşünüyorum. Küçüklükten itibaren kararlılıkla ve anne babanın hem fikirliliği ile ilerlerirse işlerin daha nitelikli olacağı kanısındayım. Bir saat dilimi verilirse bu süreç kesinlikle aşılmamalı. Bence küçük yaş grubu ebeveynlerin güvenliğinde (kilit sistemi) ve ebeveyninin yanındayken tablet kullanılmalı. Bir de Interaktif oyunlarla 10-12 yaşından önce asla tanıştırılmamaları gerektiğini düşünüyorum.” (A, YB, 46, T)

5. Ebeveynler medya okuryazarlığı kavramının katkılarını ne şekilde yorumlamaktadır?

“Medyanın en etkili güç olduğunu kabullendiğimiz bir dönemde yaşadığımız için burada katkıdan çok zararın olduğu düşüncesi yaygın olabilir. Ancak bu konu insanın kendini rahat ifade edebilmesi, toplumsal hayata daha aktif ve yapıcı katılımı sağlaması açısından da önemlidir. Bu yeteneği kazanmak, günümüzde çok da zor değil. Öncelikle dijital cihazların anlamlarını yorumlamamıza olanak tanıyan medya okuryazarlığı, çok fazla yolla iletişim kurmamızı ve öğrenmemizi etkilediği

için, düşünce dünyasını da şekillendirmeye yaramaktadır. Hayatı daha erken tanıyan çocuklar yetiştirmemize ve onların da bir birey olduğunu kabullenmemize kimine göre olanak tanıyan bu kavramın, yine doğru zamanda doğru kullanımı ve sürdürülmesi katkılarını da azami ölçüde artırıp olumsuz da etkileyebiliyor.” (B, MÖ, 44, M)

“Medya okuryazarlığı tıpkı yolculuk yapılan bir karayolunun üzerindeki uyarı işaretleri gibi bilinen içeriklerle ilgili, içerik kontrolü yapılmış medya içeriklerini kapsamakta. Oysa bu içerik kontrolü yapılmadan yayınlanan pek çok içerik mevcut. O yüzden medya okuryazarlığı kısıtlı bir koruma sağlar. Çocuklarımızın zararlı içeriklerin ne olduğunu bilerek kendi okumaları ile içeriklerdeki zararlardan kendilerini koruma refleksini geliştirmelerinin daha faydalı olacağına inanıyorum.” (B, ZF, 48, Ö)

“Genel olarak faydalı buluyorum. Fakat burada amaç da çok önemli. Medyayı doğru amaçlarla ya da daha doğru ifade etmek gerekirse bir amaç doğrultusunda kullanıyorsak, medyanın faydalı olabileceğine inanıyorum. Bununla ilgili pek çok örnek var. Ama örneklerin başını sadece şu örnek çeker. Sosyal medyalardan önce toplumu haber kanalları ya da gazete yazarları yönlendiriyordu. Birine düşmanlık yapıp yapılmayacağı, sevilip sevilmeceği, bu haber kaynakları aracılığıyla toplum yönlendirilebiliyordu. Fakat şimdi öyle değil. Eğer bir haber kaynağı şöyle olmuş böyle bitmiş dese de insanlar birinci elden haberin doğrusuna ulaşabiliyor. Durumların çok daha farklı olduğunu görebiliyor. Başka bir örnek ise 2021 yılında Kastamonu’da sel oldu, asıl haber kaynaklarımız sosyal medya aracılığı ile sel felaketinde paylaşım yapanlar sayesinde oldu. Katkılarının bu şekilde olduğunu düşünüyorum.” (A, MÜ, 30, M)

“Medya okuryazarlığı ile sonsuz içeriklere sahip dijital dünyanın dezenformasyonuna daha az maruz kalınabilir. Bu yönüyle medya okuryazarlığı hayati bir öneme sahiptir.” (B, AK, 39, M)

“Ebeveynlerin bilinçli bir medya kullanıcısı olabilmeleri ve çocuklarını da buna uygun yetiştirebilmeleri için, sosyal medya ve online araçları verimli kullanımları çok önemlidir. Bunun için hazırlanan kitapları okuyarak bilinçlenmeli, ilgili kurslara katılmalı ve kendisini bu konuda güncel tutmalıdır. Ebeveynler bu bilinçte olurlarsa ancak o zaman çocuklarını medyanın negatif etkisinden koruyabilirler.” (A, EK, 39, M)

“Teknolojinin getirileri yadsınmaz. İstedığımız an istediğimiz bilgiye ulaşmak çok çok kolay. Fakat doğru bilgiye ulaşmayı bilmeliyiz. Bilgi kirliliğine maruz kalmak da insanı yoran bir şey. Bence bir konu hakkında bilgi almak için güvenilir siteler bulmak gerekli. Ben konu hakkında gerçekten eğitilmiş, bilgi sahibi kişilerin yazılarını okuyup bunları kendimce sentezliyorum. Doğru ve yanlış olanı ayırt ederek çocuklarımı medyanın zararlarından korumaya çalışıyorum.” (A, YB, 46, T)

SONUÇ

Dijital dünyanın sunduğu alternatifler sayesinde insan hayatı kolaylaşmıştır. Ancak bu durum belirli zararların görülmemesine sebep olmaktadır. Yaşanılan hızlı ve kolay iletişim sunduğu olanakların akabinde bazı riskleri de barındırmaktadır. İnternet kullanımındaki kontrolsüz ve güvenlik sınırı olmayan haller dijital nesle fazlasıyla zarar verebilmektedir. Bu zararların ne ölçüde olduğunu yetişkin insanlar fark edebilirken, çocuklar daha iyimser ve meraklı yaklaşarak fark etmekte sıkıntı yaşayabilmektedir.

İnternetin riskli hallerinden en fazla zarar gören kesimi oluşturan çocuklarda medya okuryazarlığı bilgisi henüz gelişmediği için olumsuz yönde etkilenmeleri kaçınılmazdır. Bu sebeple ebeveynlerin çocuklarını koruyabilmek amacıyla medya kullanımı bilgisine egemen olmaları gerekmektedir. Çünkü sunulan fırsatların arka planında barındırılan risklerin güvenlik kontrolü ile yok edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle dijital neslin, tam kalbinde olduğu dijital dünyaya karşı titiz bir denge ile korunması gerektiği ön görülmüştür. Artık ebeveynlerin dijital çağın gereksinimlerine göre değişen rollerini benimsemeleri ve sorumluluklarını yerine getirmeleri beklenmektedir.

Araştırmada, dijital ebeveynlik, dijital okuryazarlık, dijital dünya ve dijital nesil kavramları incelenmiştir. Dijital ebeveynlere ait rollerin neler olduğu, dijital okuryazarlığın katkıları ve dijital dünyanın sunduğu olanakların ardında barındırılan risklerin anlatıldığı bu çalışma sonraki çalışmalara ışık tutacaktır.

Kaynakça

- Bostancı, M. (2019). *Dijital Ebeveynlerin Sosyal Medyada Mahremiyet Algısı*. Online Academic Journal Of Information Technology. Cilt/Vol: 10 - Sayı/Num: 38. DOI: 10.5824/1309-1581.2019.3.005.x
- Dursun, C. (2021). *Dijital Ebeveynin Dijital Çocukları: İlk Dijital Çocuk Kanalı Pepee TV Üzerinden Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Dönüşümünün Değerlendirilmesi*. 9. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi-Bildiriler Kitabı II.
- Karaboğa, M. (2019). *Dijital Medya Okuryazarlığında Anne ve Baba Eğitimi*. Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi.
- Kardeş, S. (2020). *Erken çocukluk döneminde dijital okuryazarlık*. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21(2), 827- 839. DOI: 10.17679/inuefd.665327
- Özkan, A. (2016). *Dijital Medya ve Çocuk: Sosyalleşmenin Yeni Boyutları*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkan, A. ve Hira, İ. (2017). *Dijital Medya ve Sosyalleşme: 6-12 Yaş Çocukların Sosyalleşmesine Dair Ebeveyn Görüşleri (İstanbul Örneği)1*. Kesit Akademi Dergisi (The Journal Of Kesit Academy) Sayı:9, S. 245-270.
- Sağıroğlu, S. (2020). *Dijital Okuryazarlık: Araçlar, Metodolojiler, Uygulamalar ve Öneriler*.
- Yay, M. (2019). *Dijital Ebeveynlik*. Yeşilay Yayınları: İstanbul
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yurdakul, I. ve Ark. (2013). *Dijital Ebeveynlik ve Değişen Roller1*. Gaziantep University Journal Of Social Sciences, 12(4):883-896.
- Yüksel, M. (2003). *Mahremiyet Hakkı ve Sosyo-Tarihsel Gelişimi*. A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 58 (1), 181-213.

DİJİTAL OYUN BAĞIMLILILININ VE ŞİDDET İÇERİKLİ OYUNLARIN ÖĞRENCİLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Melek KURUCU

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni/ Polatpaşa Lisesi
Melmk81@Gmail.Com

Barış ÖZMANEVRA

Tarih ve Sosyal Bilimler Öğretmeni/Polatpaşa Lisesi
Ozmanevrabaris@Gmail.Com

Tanju BULUT

Tarih ve Sosyal Bilimler Öğretmeni/ Polatpaşa Lisesi
Tanju_89@Live.Com

Murat VAİZ

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni/ Polatpaşa Lisesi
Muratvaizppl@Gmail.Com

Dilek ÖZDEMİR

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Öğretmeni/ Atatürk Meslek Lisesi
Dilekozdemir85@Gmail.Com

Özet

Dijital oyun bağımlılığının, eğitim kurumlarında artan şiddet olaylarına etkisi. İnternetin kullanılmaya başlaması ile birlikte pek çok yeni kelime, kavram da ortaya çıkmıştır. Facebook, instagram, twitter , youtube gibi sosyal medya uygulamaları ve dijital oyunlar hayatlarımıza girmiştir. Gençler sokakta arkadaşları ile oyun oynarken, günümüzde ortak ağ üzerinden dijital oyunlar oynamaya başlamışlardır. Birbirleri ile yüz yüze iletişim kurması gereken gençler, dijital oyunlarda arkadaşlık ve grup olma kavramlarını farklı şekillerde gerçekleştirmeye başlamıştır. Eğitim kurumlarında öğrencilerde kaygı bozukluğu ve adaptasyon sorunlarının artması, pandemi sürecinin ardından gerçekleşen olumsuz durumlardan birkaçıdır. Öğrencilerin yaşadıkları bu durumlar kendilerini ifade de sorun yaşamalarına ve akranlarıyla olan iletişimlerine şiddet içerikli davranışlarla yansımaktadır. Çünkü şiddet de dünya var olduğundan beri kurulan bir iletişim şeklidir.

Anahtar kelimeler: Şiddet, teknoloji, dijital oyun, bağımlılık, teknoloji bağımlılığı, öğrenci.

Abstract

Digital game addiction, the effect on increasing violence cases in educational institutions. Within the beginning of the Internet use many new words or concepts have arisen. The digital games and social media applications such as Facebook, Instagram, Twitter and Youtube have entered to our lives. The youngsters began playing digital games through shared network today while playing with their friends on the street. They need to establish face to face communication with each other but they began to realize friendship and being as a group concept differently in the digital games. The increase in the anxiety disorder and adaptation problems in students at educational institutions are only one of the negative situations occurred after pandemic process. These cases in students cause self-expression problems and also it is reflected in their violent behaviors in their peer communications because the violence is also a kind of communication since the beginning of the world.

Key words: Violence, technology, digital game, addiction, technology addiction, student.

GİRİŞ

Şiddet dünya kurulduğundan beri gerek hayvanlar arasında gerekse insanlar arasında süregelen bir olgudur. Hayvanların şiddet eğilimi dürtüleri, ihtiyaçları doğrultusunda yönelirken, insanların şiddet eğilimi ise yüzyıllarca değişim göstermiş, önceleri genellikle sadece savaş alanlarında veya daha ufak klanlar, boylar arasında gerçekleşirken, insanoğlu teknoloji konusunda ilerledikçe şiddet de aynı oranda evrim geçirmiş ülkeler, milletler arası boyuta sıçrayarak psikoloji alanında çalışmalara yön vermiştir(Ayhan,2006). Teknoloji ilerledikçe, ülkeler arasında gerçekleşen bu şiddet eğilimi, kendi milletlerinin içinde de daha fazla eğilim göstermeye başlamıştır. Teknolojinin medya alanında ilerlemesi ile bu şiddet eğilimleri her geçen gün daha fazla artmaya başlamıştır. Sırasıyla görsel, işitsel, görsel- işitsel basının etkisiyle insanlar nerdeyse her konuda kutuplaşmaya başlamış ve şiddet insan yaşamının her alanına taşınmaya başlamıştır. Günlük yaşamda herkesin bir şekilde maruz kaldığı ya da tanık olduğu saldırganlıkla ilgili olarak çok sayıda haberlerle karşılaşmak mümkündür(Karabulut,2019).

Özellikle 20. Yüzyılda yaşanan teknolojideki hızlı ilerleme, telefonun önce evlere girişi, sinemaların daha da küçültülüp televizyon haline getirilerek her bireye ulaşılacak istenmesi, bilgisayarın askeri bir cihaz olmaktan çıkarılıp kapitalist sisteme uygun hale getirilerek her eve girerek insanları gerek oyunlarla gerek sahip olduğu programlarla eğlendirip zaman geçirtmesi ve en sonunda telefon, sinema, televizyon ve bilgisayarın birleşimi olan cep telefonunun nerdeyse ana okul çocuklarının eline düşmesiyle bireylerde şiddet eğilimi gözle görülür şekilde artış göstermiştir (Cebecioğlu,2017). Konuyla ilgili medya haberleri, bilimsel araştırmalar incelendiğinde, özellikle son yıllarda çocuk ve gençlerde saldırganlık giderek artmaktadır. Bu yayınların bir kısmı da bilgisayar oyunları ve saldırganlık ilişkisine odaklanmaktadır (Vatandaş,2021).

2000'li yılların başından itibaren her eve bir bilgisayar girmesiyle, bilgisayar yazılımcıları çeşitli oyunlar üretmişler ve bu oyunların kalitelerinin artması, çevrimiçi oynanmaya başlaması ve buna ilaveten çok oyunculu ortamlarda, internet kafelerde oynanmasıyla birlikte öğrenciler arasında şiddet eğilimi giderek artık göstermiştir(Kars,2010).

LİTERATÜR TARAMASI

1.Şiddet

Kelime olarak şiddet, bir insanın vücut bütünlüğüne veya ruhsal durumuna saldırıp, karşıdaki insanı ruhsal veya fiziksel olarak yaralama olayı anlamını taşır (Polat-2016)

2.Teknoloji

İnsan yaşamını kolaylaştıran, bilgileri biriktirmede kolaylık sağlayan, sanayi alanında üretimi hızlandıran ve güçlendiren, dünyayı globalleştiren uygulama bilgisidir (TDK).

Teknoloji; insanoğlunun ihtiyaçlarına uygun,onun yaşamını kolaylaştırmak için tasarlanan araç gereçlerin meydana getirilmesidir.Teknoloji için yararlanılan kaynak ve yeteneklerin tümüdür(Şenel, A., & Gençoğlu, S. , 2003).

3.Dijital Oyun

Dijital yazılım olarak yapılan bir veya birden çok oyuncunun karşılıklı olarak veya yapay bir zekaya karşı herhangi bir portalda fiziksel olarak zaman harcanabilen, zaman değerlendirme aktivitesidir (Sayın, 2016).

4.Bağımlılık / Teknoloji bağımlılığı

Bağımlılık, herhangi bir maddenin amacı dışında kullanımıyla gerçekleşen, maddeye duyulan arzunun giderek artması sonucu veya maddenin bırakılmak istenmesiyle kişinin yaşamını alt üst eden ve kişiyi yoksunluğa sürükleyen etkidir (Uğurlu,2012).

Teknoloji bağımlılığı; bireylerin kullandığı teknolojik aletleri irade dışı ve gereğinden fazla kullanılması,herhangi bir yarar sağlamadan kullanmaya devam etmesi , görev ve işlerine engel olmasına rağmen aynı davranışı tekrar etmesidir.(Dinç ,2015)

5.Öğrenci

Planlı, programlı, zamanlı öğretim kurumları içerisinde profesyonel kişilerce (öğretmen) öğrenim görmek isteyen talebe, okul çocuğuna denir (TDK).

ÇALIŞMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı gençlerdeki şiddet olaylarında oynadıkları dijital oyunların ne kadar etkili olup olmadığını tespit etmektir. Bu tespiti yapmak için ortaöğretimdeki öğrencilerin dijital oyunları oynama sebeplerini, bu oyunların onların davranışları üzerinde olumsuz etkisi olup olmadığını, okullarda artan şiddet olaylarına bu oyunların neden olup olmadığı konuları incelenmiştir. Şiddet içerikli oyunların onların yaşamlarında ne gibi değişikliklere sebep olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmanın amacı aşağıdaki durumları tespit etmektir:

1. Ortaöğretimdeki öğrencilerin dijital oyunları oynama sebepleri nelerdir?
2. Şiddet içerikli oyunların öğrencilerin davranışları üzerinde olumsuz etkileri var mıdır?

Araştırmanın çözümlenebilmesi için aşağıdaki sorulara cevap aradık.

1. Ortaöğretimde şiddet olayları hakkında öğrencilerin görüşleri nelerdir?
2. Öğrencilerin yaş ve cinsiyetlerinin bu oyunları oynamalarına etkisi var mıdır?

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Pandemi sürecinde evde geçirilen zamanın da artmasıyla gençler internette daha çok zaman geçirmeye başlamış ve birtakım davranış değişiklikleri göstermeye başlamışlardır. Yüz yüze kurulamayan iletişim gençleri yalnızlaşmaya itmiştir. Birbirleri ile iletişim kurmakta zorlanan gençler duygu ve düşüncelerini konuşarak ifade etmek yerine birbirlerine sert tepkiler vermeye başlamışlardır. Okullarda geçmiş yıllara oranla daha fazla şiddet olayları yaşanması bu değişikliklerin olumsuz bir sonucudur. Özellikle dijital oyunlardaki şiddet içeriklerinin artması gençlerin davranış bozukluklarının birincil nedenidir. Bazı dijital oyunları takip etmenin gençler üzerinde ciddi sorunlara neden olduğu görülmektedir. İntihar oyunu olarak adlandırılan “The Blue WhaleChallenge/ Mavi Balina” oyunu adını en çok duyduğumuz şiddet içerikli oyundur. Özellikle kendine güveni zayıf olan ve bu oyunu takip eden gençlerin kendilerine, ailelerine veya arkadaşlarına zarar vermesi gibi haberler ile de sıklıkla karşılaşmaya başlamış bulunmaktayız. 2017 yılında Rusya’da görülmeye başlayan oyunun yaratıcısı 21 yaşındaki Philipp Budeikin geçmiş yıllarda gençleri intihara teşvik etmesi nedeni ile tutuklanmıştır. Bu oyuna katılan kişilerden çoğu şiddet içeren elli talimatı yerine getirmeleri isteniyor. Böylece gençler istemeden, farkında olmadan kendilerini şiddetin içerisinde buluyordu. (YILMAZ, M., & Candan, F. ,2018).

Bu araştırma ile özellikle pandemi sonrası okullarda artan şiddet olaylarına çözüm bulmak amaçlanmaktadır. Gençleri maruz kaldıkları şiddet içerikli oyun ve programlar karşısında daha bilinçli duruma getirebilirsek onların kendilerini bu tür oyunların yaratacağı tehlikeler karşısında korumalarına da yardımcı olabileceğiz.

Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullarda yaşanan şiddet içerikli davranışların sebepleri ortaya konursa nasıl çözüm bulabileceğimiz de kolaylaşmış olacaktır. Bu da eğitim -öğretim kurumlarındaki yönetici ve öğretmenlere öğrencileri anlama ve onlara yardım etme konusunda önemli bir kaynak olacaktır. Bu problemi çözmek ise öğrencilerin kişisel gelişimlerine, arkadaşları ,aileleri ve çevreleri ile daha kolay ve sağlıklı bir iletişim kurmalarına yarayacaktır. Ayrıca öğrenciler eğitim- öğrenim hayatlarına daha başarılı bir şekilde devam edebileceklerdir. Okullarda başlayan değişim tüm toplumsal yaşamı da etkileyeceğinden bu araştırma ile ortaya konacak her çözüm toplumumuz için de büyük önem arz etmektedir. Çünkü okullar toplumsal yaşamın gereklerinin uygulanmaya başladığı, kurallara uymayı öğrendiğimiz ilk çevredir. Bu çevre ne kadar doğru davranışlar kazanılmasına neden olursa , öğrencilerimiz de o kadar başarılı olmuş olabilirler.

ARAŞTIRMA YÖNTEM VE MODELİ

Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Nitel araştırma araştırdığı bir problemi, sorgulayıcı, yorumlayıcı, gözlemleyici ve problemi doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül şekilde ortaya koyan araştırma tekniği olarak ortaya koymak mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39). Bu araştırmalarda genellikle görüşme, gözlem, söylev ve doküman analizi gibi nitel veri toplama teknikler yapılırken, araştırma ilerledikçe yeni yaklaşımlar, yeni yöntemler geliştirilerek araştırmanın hikayesine yön verilip, yeni veriler araştırmanın güvenilirliğini de gittikçe arttıracaktır (Neuman, 2012: 228). Bu çalışmada nitel araştırma yöntemine bağlı görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme tekniği; herhangi bir konu hakkında bir başkasının fikrini almak istiyorsak başvuracağımız teknik bir

yöntemdir. Hazırlanmış olduğumuz sorulara katılımcıları yönlendirerek onların fikirlerini alma yöntemi görüşme tekniği olarak bilinmektedir (Türnüklü, 2000)

ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Bu çalışmanın evreni araştırma problemi esas alınarak temsil edilen örneklem üzerinden oluşturulmuştur. Örneklemimiz Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Genel Ortaöğretim Dairesi'ne bağlı Polatpaşa Lisesi'nde öğrenim gören 150 öğrencimizdir.

VERİ TOPLAMA ARACI

Bu araştırmada araştırma problemine bağlı olarak görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formu iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgilere (yaş, cinsiyet) yer verilmiştir. İkinci bölümde ise araştırma sorularına yer verilmiştir.

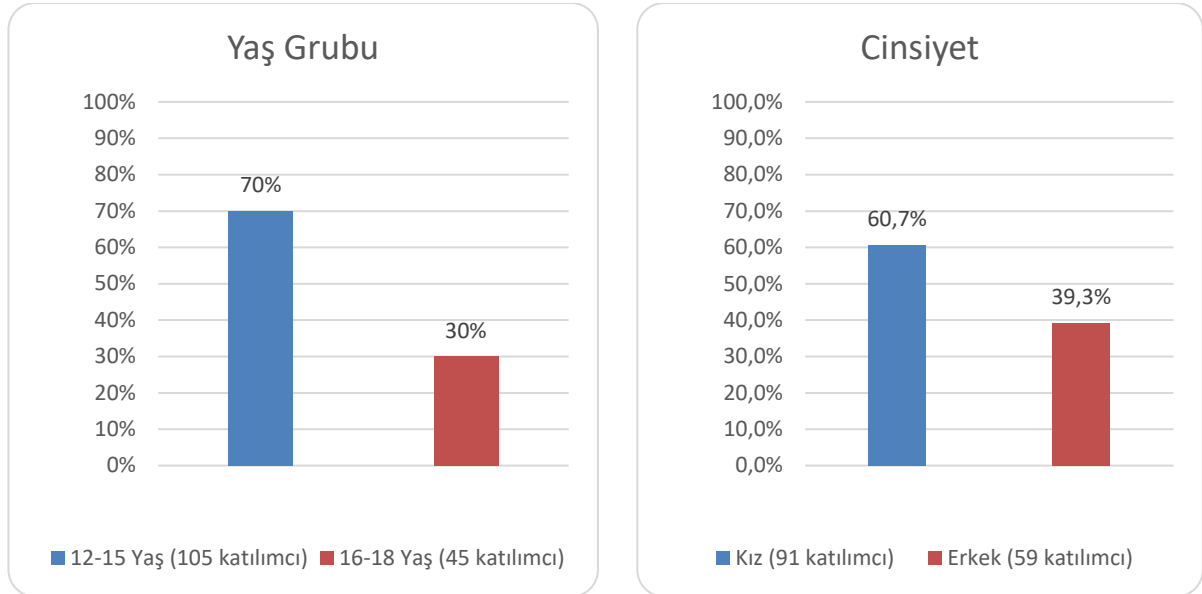
Araştırma Soruları :

- “1. Dijital oyunları oynama sebepleriniz nelerdir?
  2. Şiddet içerikli oyunların sizlerin ya da arkadaşlarınızın davranışları üzerinde olumsuz etkileri nelerdir?
  3. Şiddet içerikli dijital oyunların okuldaki şiddet davranışlarına etkileri nelerdir? Lütfen açıklayınız.”
- yer almaktadır. Araştırmanın görüşme formu uzman görüşü onayı doğrultusunda geliştirilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Aşağıdaki tabloda katılımcıların demografik bilgileri verilmiştir:

DEMOGRAFİK BİLGİLER TABLOSU

Yapılan araştırmaya Polatpaşa Lisesi öğrencilerinden 12- 15 yaş aralığında % 70 öğrenci katılırken, %30 ise 16- 18 yaş aralığındaki öğrenciler katılmıştır.

TABLO 1 :

KATEGORİ	TEMA	K	E	FREKANS (f)	YÜZDE (%)
DİJİTAL OYUNLARI OYNAMA SEBEPLERİ	Eğlence için	25	28	53	29,12%
	Boş vakit geçirme	21	15	36	19,78%
	Can sıkıntısını gidermek	20	12	32	17,58%
	Oynamıyor	29	1	30	16,48%
	Oynamayı sevdiği için	6	4	10	5,49%
	İletişim kurmak için	2	6	8	4,40%
	Mutlu olmak için	3	1	4	2,20%
	Eğitici olduğu için	1	3	4	2,20%
	Sosyalleşmek için	0	3	3	1,65%
	Oyunların Popüler olması	2	0	2	1,10%
TOPLAM		109	73	182	% 100

Yapılan yüz elli kişilik görüşmelerde yöneltilen “dijital oyunları oynama sebepleri” sorusuna, kız-erkek öğrencilerin %29,12’si dijital ortamlardaki oyunların kendilerine eğlenceli geldiğini belirtirken, %19,78’i vakitlerinin boş olduğundan dolayı ve yapacakları bir meşguliyet olmadığından dolayı vakitlerini bu şekilde değerlendirirken, %17,58’i ise bir önceki sebebe bağlı olarak can sıkıntısından dolayı olduğunu belirtirken, %16,48 bir bölüm ise dijital oyunları oynamayı tercih etmediklerini belirtmişler, %5,49’luk bir kısım ise oyun oynamayı sevdiği için dijital platformda bulduklarını, %4,40’lık bir orandaki öğrenciler ise iletişim kurmak için dijital oyunları oynadıklarını söylerken, %2,20’lik bir bölüm ise mutlu olmak için bu platformda oyun oynadıklarını belirtmişler, yine %2,20’lik kısım ise dijital oyunların eğitici olduklarını belirtirken, %1,65’lik bir bölüm sosyalleşmek için, %1,10’luk kısmı ise dijital oyunların popüler oldukları için dijital platformda oyunlar oynadıklarını belirtmişlerdir.(Tablo 1.)

TABLO 2 :

KATEGORİ	TEMA	K	E	FREKANS (f)	YÜZDE (%)
ŞİDDET İÇERİKLİ OYUNLARIN OLUMSUZ ETKİLERİ	Olumsuz etkisi yoktur	21	28	49	28,49%
	Şiddet eğilimli olma	25	8	33	19,19%
	Tahammülsüzlük	12	7	19	11,05%
	Kaba davranışlar sergileme	15	4	19	11,05%
	Psikolojik problemler	12	1	13	7,56%
	Özenti oluşturma	8	1	9	5,23%
	Fiziksel şiddet gösterme	5	3	8	4,65%
	Çekimser	5	3	8	4,65%
	Bağımlılık yaratma	4	1	5	2,91%
	Sorumluluklarını yerine getirememe	4	0	4	2,33%
	Anti sosyal olma	1	2	3	1,74%
	Fiziksel sağlık sorunları	2	0	2	1,16%
TOPLAM		114	58	172	% 100

Görüşmede yöneltilen “şiddet içerikli oyunların olumsuz etkileri” sorusuna ise kız-erkek öğrencilerin %28,49’u herhangi bir olumsuz etkisi olmadığını belirtirken, %19,19’u ise şiddet içerikli oyunların şiddete eğilim verme yönünde olduklarını belirtirken, %11,05’i birbirlerine tahammül seviyelerinin

azaldığını belirtirken, yine %11.05'i de kaba davranışların sergilendiğini, %7.56'sının psikolojik sorunların başlayabileceğini, %5.23'ünün dijital platformda bulunan oyunlardaki karakterlere özenebileceğini, %4.65'inin fiziksel şiddet gösterebileceğini, yine %4.65'lik bir öğrenci grubu bu konuda çekimser kalırken, %2.93'lik bir öğrenci grubu oyunların bağımlılık yaratabileceğini, %2.61'lik bölüm sorumluluklarını yerine getirmediğini, %1.74'lük grup ise dijital oyunların kişiler üzerinde anti sosyallik yarattığını, %1.16'lık bir grup ise dijital oyunların kişiler üzerinde fiziksel sorunlar yarattığını belirtmişlerdir.(Tablo 2.)

TABLO 3 :

KATEGORİ	TEMA	K	E	FREKANS (f)	YÜZDE (%)
OKULDAKİ ŞİDDET DAVRANIŞLARINA ETKİLERİ	Şiddet eğilimli olma	26	15	41	23,43%
	Etkisi yoktur	16	19	35	20,00%
	Olumsuz davranış sergileme	9	12	21	12,00%
	Özenti oluşturma	16	4	20	11,43%
	Psikolojik problemler gösterme	3	12	15	8,57%
	Tahammülsüzlük	6	6	12	6,86%
	Çekimser	8	3	11	6,29%
	Fiziksel şiddet gösterme	6	3	9	5,14%
	Anti sosyalleşme (yalnızlaşma)	5	1	6	3,43%
	Sorumluluklarını yerine getirmeme	4	0	4	2,29%
	Oyuna bağımlı olma	0	1	1	0,57%
TOPLAM		99	76	175	% 100

Görüşmede yönetilen “dijital oyunların okuldaki şiddet davranışlarına etkisi” sorusuna ise kız-erkek, %23,43'lük bir oranda şiddete eğilimli olma cevabı verilirken, %20,00'lık bir grup ise dijital oyunların şiddete etkisi olmadığı görüşünü belirtirken, %12,00'lik oranda bir grup ise olumsuz davranışlar etkisi yarattığını, %11,43'lük bir grup ise dijital oyunların özenticilik yarattığını, %8,57'lik bir bölüm ise psikolojik etkiler ortaya çıkarttığını, %6,86'lık oranda bir grup ise kişilerin birbirlerine karşı tahammül seviyelerinin azaldığını, %6,29'lük kısım ise yönlendirilen bu soruda çekimser kaldıklarını belirtirken, %5,14'lük bir bölüm ise kişilerin etraflarına fiziksel şiddet gösterdiklerini, %3,44'ünün anti sosyalleşmeye başladıklarını, %2,29'unun sorumluluklarını yerine getirmekten kaçındıklarını, belirtmişlerdir. (Tablo 3.)

SONUÇ

Bu araştırmada dijital oyunların, öğrencilerin ne kadarı tarafından oynandığının, niçin bu dijital platformdaki oyunlara yönlendiklerini, hayatlarını ne derecede etkilediğini, şiddet içeren dijital oyunların kendilerini nasıl etkilediğini ve okul hayatlarına bu şiddet içeren dijital platformdaki oyunların nasıl etkilediklerini veya etkilemediklerini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Bu çerçevede Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Polatpaşa Lisesi'nde eğitimlerine devam eden 150 öğrenci ile görüşülmüştür. Yapılan araştırma sonucunda tablo 1 de görüldüğü üzere dijital platformda oyun oynayan öğrencilerin ezici bir çoğunluğu 12-15 yaş arasında oluşurken, dijital platformda oyunlar oynayan daha düşük orandaki kısım ise 16-18 yaş arasını oluşturmaktadır. 2010 yılında A. B.D. de bulunan Eğlence Yazılımları Derneğinin (*Entertainment Software Association*) yaptığı araştırmaya göre her evdeki insan sayısının nerdeyse çoğunluğu her gün bilgisayar ile vakit geçirirken, bu oran yaşlara göre değerlendirildiğinde etkili bir kısmını ise 18 yaş altı çocuklar oluşturmaktadır. Bu rapora göre bilgisayar kullanım yaşı gün geçtikçe düşmektedir (VATANDAŞ, S. 2021). Yapılan araştırmanın tablo 1 de de görüldüğü üzere bilgisayar ve cep bilgisayarı haline gelmiş olan akıllı cep telefonları sayesinde dijital platformu kullanma ve dijital platformda oyun oynama oranı giderek düşmektedir. Yine dijital platformun kolay ulaşım aracı olan cep telefonuna erişim yaşı giderek düşmüş ve nerdeyse 2-3 yaşlarına gelen bebekler daha yürümeyi, konuşmayı, motor

becerilerini geliştirmeden dijital platformlara ve oyunlara ulaşmayı sağlayan araç haline gelmiş olan cep telefonunu giderek daha kolay elde etmişlerdir (VATANDAŞ, S. 2021).

Yapılan araştırmada tablo 2 de görüleceği üzere katılımcıların büyük çoğunluğunu kızların oluşturduğunu ve erkeklere oranla, erkeklerin nerdeyse bir buçuk katı kadar fazla oldukları saptanmıştır. Bu oranlara bakıldığında erkek öğrencilerin dijital platformu ve oyunları kullanmasındaki az olan oranlarının sebepleri arasında eğer erkek öğrenciler köy yerinde yaşamlarını idame ettirmekteler ise genellikle ailelerine tarım, hayvancılık veya buldukları köyün spor veya sosyal aktivitelerine katılım sağlarken, şehirde yaşayan erkek öğrenciler ise çoğunluk olarak spor faaliyetlerine veya sosyal aktivitelere katılarak vakitlerinin belli bölümlerini buralarda geçirdikleri için dijital platformda ve oyunlarında daha az vakit geçirmektedirler. Köylerde kız öğrencilere yönelik spor faaliyetleri veya sosyal aktiviteler çok az olduğu için veya şehirlerde de nerdeyse aynı durum sabit olduğu için kız öğrenciler dijital platformda ve oyunlarında daha fazla vakit harcamaktadırlar. Literatür incelendiğinde, konu ile ilgili yapılan birçok araştırmada erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre daha fazla dijital platformdaki oyunları oynadığı görülürken, bizim ülkemizin ve bölgemizin küçüklüğü, yapılacak işlerin değişkenliği, ailelerin iş gücü durumu değiştirmektedir.

Yapılan araştırmada tablo 3 de görüldüğü üzere kız ve erkek öğrencilerin ortalamalarının çoğunluğu dijital oyunları oynama sebepleri arasında eğlence amaçlı kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu da bizlere çocukların, kız-erkek fark etmeksizin önceliklerinin artık değişim gösterdiğini ve öncelik sıralamasında dijital oyunların ilk sırayı aldığını göstermektedir (Mustafaoğlu, R., & YASACI, Z. – 2018). Öğrencilerle yapılan görüşme sonucunda oluşan tablo 4 de görüleceği üzere öğrencilerin çoğunluğu dijital oyunların olumsuz bir etkisinin olmadığını savunurken, bu kısma yakın oranlarda şiddete eğilim ve tahammülsüzlüğün olduğunu belirtmişlerdir. Bunların yanında dijital oyunları öncelikleri arasında ilk sıraya alan çocukların ebeveynlerine göreyse dijital oyunların çocuklarda bağımlılık yarattığını, bunun da etkileri olarak ankesitiye, uyku problemi, gereğinden fazla agresifleşme, asosyalite, uyku düzenlerinin bozulması ve fiziksel sağlık sorunlarının görüldüğü belirtilmiştir (Mustafaoğlu, R., & YASACI, Z. ,2018).

Öğrencilerle yapılan görüşme sonucunda tablo 5 de görüleceği üzere öğrenciler dijital oyunların okullarda öğrencileri genel itibariyle normal öğrenci profilinden çıkartıp problemlerini şiddet yoluyla çözmeye çalışabileceklerini, bu problemlerinde sabırlarının çok çabuk tükendiğini ve bunların sonucunda fiziksel şiddete dönüşebileceğini belirtmişlerdir. Tüm bunların yanında öğrencilerin hayatlarında öncelik sıralamasında dijital oyunların oluşturduğu bir alanda derslere odaklanamama, sınıf içi huzursuzluk, göz teması kurmaktan kaçınma gibi problemler de yaşayabilmektedirler

Sonuç olarak araştırmadan elde edilen verilere göre dijital oyunlar öğrencilerin yaşamında büyük bir yer kaplamakta, günün çoğu vakitlerini boş olarak geçirdikleri için bu vakti dijital platformda oyunlarla geçirdikleri, bu oyunların kendileri üzerinde olumsuz etkilerinin var olduğunu ve bu olumsuz etkilerin okul yaşamlarına şiddete eğilim ve şiddete yönlendirme sonucuna varılmıştır.

Dijital Oyun Bağımlılığının ve Şiddet İçerikli Oyunların Öğrenciler Üzerindeki Etkileri İle İlgili Yapılan Araştırmalar ve Sonuçları

1. 210 ilköğretim öğrencisinin katıldığı 184'ünün değerlendirildiği şiddet içerikli bilgisayar oyunlarının çocuklardaki saldırganlığa olan etkisi üzerine yapılan araştırmada erkek çocuklarının kız çocuklara oranla daha fazla şiddet içerikli oyunlar oynadığı tespit edilmiştir. (KARS,2010)
2. 139 ebeveyn üzerinde yapılan dijital oyun oynamanın çocukların ruhsal ve fiziksel sağlığı üzerinde olumsuz etkileri konulu araştırmada dijital oyun oynamanın çocuklar üzerinde anksiyete ve agresif tutum sergileme, ruh çöküntüleri, depresyon, sosyal ortamlardan soyutlanma gibi duygu bozukluklarına sebep olduğu tespit edilmiştir (MUSTAFAOĞLU,2018)
3. 224 kullanıcının katıldığı bilgisayar oyunları ve internet sitelerinde sanal şiddet öğelerinin değerlendirildiği araştırma çalışmasında ise katılımcıların %27.2 sinin savaş oyunlarını zevk almak için oynadıkları görülmüştür. Kişilerin şiddet ve zevk almakla anlamlı bir bağ kurmuş olduğu görülmektedir. (Akgündüz, 2006)

4. 239 ortaokul öğrencisine uygulanan saldırganlık durumları ve oynadıkları bilgisayar oyunları araştırmasında erkek öğrencilerin çoğunluğunun savaş ve strateji oyunları oynadıkları, daha önce şiddete maruz kalan ve kendisi şiddet uygulayan öğrenciler olduğunu, saldırganlık düzeylerinin yüksek olduğunu ve öğrencilerin yaş ve sınıf düzeyi arttıkça saldırganlık düzeylerinin de arttığı görülmüştür. (EVGİN, ÇALIŞKAN, CANER, 2019)
5. Ergenlikte şiddet içerikli bilgisayar oyunlarının saldırganlık eğilimine etkisi üzerinde yapılan bir çalışmada 150 kişilik bir grup ikiye bölünerek 2 saatlik ve 15 dakikalık şiddet içeren ve şiddet içermeyen oyun oynatılmış. Daha uzun süre şiddet içerikli oyun oynayan öğrencilerin saldırganlık eğilimleri daha kısa süre oyun oynayanlara göre daha yüksek olduğu görülmüş. Aynı çalışmada şiddet içerikli oyun oynayanları fiziksel, sözel, dolaylı saldırganlık ve öfke düzeylerinin de anlamlı derecede yüksek olduğu belirtilmiştir. (EVCİN, ERJİ 2019)

ÖNERİ

Öğrencilerimiz şiddet içerikli oyunları özellikle oyunlarda belirtilen yaşlarda oynamalıdır. Bu konuda aileler oyunların içerdiği olumsuz öğeleri derecelendiren programlara (PEGİ- ESRB) bakarak çocuklarını doğru şekilde yönlendirebilirler. Böylece gelişme çağındaki gençler kendi yaşlarına uygun, eğitici oyunlarla zamanlarını çok daha kaliteli geçirebilirler. 21.yüzyılda çocuklar için , onların problem çözme, yaratıcı düşünme becerilerini geliştirecek, eğitici oyunlar tasarlanmalıdır. Ailelerin çocuklarına oyun oynamayı yasaklaması doğru bir karar değildir. Çünkü çocukların elinden bir şeyleri alıyorsak yerine başka bir şeyler koymamız gerekir. Yoksa yoksunluk duygusu yaşarlar. Evde onlara daha çok görev ve sorumluluklar yüklenilmesi gerekmektedir. Evde bulunduğu zamanlarda yapması gereken bazı görevlerinin olduğunu bilen gençler odak noktalarını bilgisayar, telefon gibi teknolojik aletlere harcamak yerine yaşamlarını sürdürebilmek için faydalı beceriler kazanabilirler. Gençlerimizin bu kadar teknoloji bağımlısı olma nedenlerinin başında yapacak başka bir işlerinin olmaması gelebilir. Özellikle köylerde yaşayan gençler şehirlerde yaşayan gençlere göre bu konuda daha şanssızdırlar. Onlara farklı sosyal aktiviteler yapma imkanı sunulursa gençler zamanlarını daha verimli kullanabilirler. Onlara yaşadıkları çevrede, onların sevebileceği farklı aktivite seçenekleri sunulabilir. Böylece gençler boş zamanlarında eğitici ve onların gelişimine yararlı etkinlikler gerçekleştirmiş olurlar. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okullarda öğrencilerin ilgi alanlarına yönelik kurslar başlatılabilir. Eğitsel kol faaliyetleri artırılabilir. Satranç kursları, bilgisayar etkili kullanma gibi dersler verilebilir. Gençlerimizin özellikle oyunlara olan ilgilerine yönelik yaratıcı çalışmalar yapabileceği dersler de aktarılabilir. Çünkü oyunlar, öğrenme ve öğretme sürecini etkileyen çok önemli bir unsurdur. Bu amaçla öğrencilerle birlikte bir oyun ya da animasyon tasarlanmasının nasıl olacağına yönelik çalışmalar yapılabilir. Ders konularına uygun eğitici oyunlar tasarlanabilir. Gençler aktif olarak içinde yer alacakları, teknoloji ile ilgili çalışmalardan çok daha fazla keyif alabilirler. Öğrencilere, bu konu kapsamında, okullarda kısa süreli eğitimler de verilebilir. Şiddet içerikli oyunların dışında eğitici oyunların da olduğu gösterilebilir. Hatta okullarda öğrencilerin eğlenerek öğrenebilecekleri oyunlar tasarlanıp sınıflarda kullanılabilir. Böylece öğrencilerin derse karşı ilgi ve motivasyonları artırılabilir.

Kaynakça

- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılacak nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*, 24(24), 543-559.
- Polat, Oğuz. "Şiddet." *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 22.1 (2016): 15-34.
- VATANDAŞ, Saniye. "ŞİDDET VE DİJİTAL OYUNLAR (ŞİDDETİN DİJİTAL OYUNLAR ÜZERİNDEN DENEYİMLENMESİ)." *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi* 9.1 (2021): 399-424.
- Cebecioğlu, Gülçin, and İpek Beyza Altıparmak. "Dijital şiddet: Sosyal paylaşım ağları üzerine bir araştırma." (2017).

- KARS, Gözde Bahar Yazar, and Banu Tez Danışmanı YILMAZ. *Şiddet içerikli bilgisayar oyunlarının çocuklarda saldırganlığa etkisi*. Diss. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Disiplinlerarası Adli Tıp Anabilim Dalı, 2010.
- Karabulut, Baran. *Ortaöğretim öğrencilerinde dijital oyun bağımlılığı ve şiddet eğilimi ilişkisi*. MS thesis. Hasan Kalyoncu Üniversitesi, 2019.
- Sayın, M. E. D. (2016). Dijital Oyunların Bilişsel Yeteneklere Etkileri: Faktör Referanslı Bilişsel Test Kiti ile Oyuncu ve Oyuncu Olmayan Grupların Karşılaştırılması, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Uğurlu, T. T., Şengül, C. B., & Şengül, C. (2012). Bağımlılık psikofarmakolojisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(1), 37-50.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Neuman, W. L. (2012). Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar I-II. Cilt (5. Basım). İstanbul: Yayın Odası.
- Mustafaoğlu, R., & YASACI, Z. (2018). Dijital oyun oynamanın çocukların ruhsal ve fiziksel sağlığı üzerine olumsuz etkileri. *Bağımlılık Dergisi*, 19(3), 51-58.
- Doğusoy, B., & İnal, Y. (2006). Çok kullanıcı bilgisayar oyunları ile öğrenme. *VII. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi*, (s 98).
- YILMAZ, M., & Candan, F. (2018). Oyun Sanal İntihar Gerçek:“The Blue Whale Challenge/Mavi Balina” Oyunu Üzerinden Kurulan İletişimin Neden Olduğu İntiharlar Üzerine Kuramsal Bir Değerlendirme. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (29. Özel Sayısı), 270-283.
- Yücel, G., & Şenay, Ş. A. N. (2018). Dijital oyunlarda bağımlılık ve şiddet: Blue Whale oyunu üzerinde bir inceleme. *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 9(32), 87-100.
- Özgür, G., Yörükoğlu, G., & Baysan-Arabacı, L. (2011). Lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2), 53-60.
- Abay, E., & Tuğlu, C. (2000). Şiddet ve agresyonun nörobiyolojisi. *Klinik Psikiyatri*, 3, 21-26.
- Ayan, S. (2006). Şiddet ve fanatizm. *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2), 191-209.
- TUTKUN, Ö. F., Demirtaş, Z., Açıkgöz, T., & Tekşal, S. D. (2017). Televizyon ve dijital oyunların ortaokul öğrencilerinin şiddete eğilimine etkisi. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 83-91.
- KONUK, N., & GÜNTAŞ, S. (2019). SOSYAL MEDYA KULLANIMI EĞİTİMİ VE BİR EĞİTİM ARACI OLARAK SOSYAL MEDYA KULLANIMI. *International Journal of Entrepreneurship and Management Inquiries*, 3(4), 1-25.
- Şenel, A., & Gençoğlu, S. (2003). Küreselleşen dünyada teknoloji eğitimi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(12), 45-65.
- Dinc, M. (2015). Teknoloji bağımlılığı ve gençlik. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 31-65.
- Irmak, A. Y., & Erdoğan, S. (2016). Ergen ve genç erişkinlerde dijital oyun bağımlılığı: Güncel bir bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 27(2), 128-137.

EVALUATION OF PROSPECT 1 (IRANIAN JUNIOR HIGH SCHOOL TEXTBOOK) BASED ON LITZ CHECKLIST: STUDENTS VIEW IN FOCUS

Niloofar HOSSEINI

Department of English Language teaching
Farhangian University of Isfahan
Iran
n95.hosseini@gmail.com

Zahra MOHAMMADI

Department of English Language teaching
Farhangian University of Isfahan
Iran
zahramohammadi1373esfahani@gmail.com

Mehdi GHASEMI

Department of English Language teaching
University of Isfahan
Iran
ghasemi94m@gmail.com

Abstract

The goal of this survey study was to evaluate Iranian newly published English textbook (prospect1) from students' point of view. To conduct this research 100 male students in first grade of junior high school from different schools of Shahreza, Isfahan province were randomly selected. In order to collect information first the participants were asked to fill in Litz questionnaire with seven sections including practical consideration, layout and design, activities, language skill, language type, subject and content, and overall consensus. Then the checklist was examined through 5-point Likert scale and eventually to analyze the data, frequency, percentage, mean and standard deviation were used as descriptive statistics. Result suggested that students have positive attitude toward this book. In fact data analysis revealed that based on students' opinion the book consists of effective activities and pays attention to all skills and sub skills equally. Also other advantages of the book were inferred from students' responses.

Keywords: textbook, students' perspectives, evaluation, checklist

INTRODUCTION

Several researches were conducted to evaluate the appropriateness of previous series of English textbooks (Right path to English) in junior high schools. Amerian (1987) compared the right path to English with Graded English. This findings revealed that Graded English series pays specific attention to grammar and lacks enough drills. Soodmand's (2008) comparison of new Interchange series with Right path to English revealed the fact that Right path to English does not consist of authentic texts, various tasks, interesting topics and valuable instructions.

METHOD

Participants

This study included 100 male students in first grade of junior high school who were randomly selected from different junior high school of Shahreza, Isfahan province.

Instrumentation and material

Litz textbook evaluation checklist was administered in this study to seek students opinion Toward Iranian newly developed English textbook (prospect1) written by Alavi Moghadam (2013). This checklist consist of seven sections including practical consideration: items 1-2, layout and design: items 3-4, activities: item 5-9, language skills: items 10-12, language type: items 13-18, subject and content: items 19-23, and overall consensus: items24-25. 5-point Likert scale was used in this study and the items

ranged between completely disagree to completely agree. The internal reliability of this checklist was 0.62.

Procedure

To conduct this descriptive study, Litz check list was randomly given to 100 male students in the second half of academic year of 2020-2021. The students were informed about the purpose of the research in advance.

Analysis

The data were analyzed by statistical package for the social sciences (SPSS). To summarize the data, their frequency and percentage were calculated. Also two measures of central tendency and variability i.e.: mean and standard deviation respectively were determined.

RESULTS AND DISCUSSIONS

Practical consideration

The first part is about practical aspects of the textbook including two questions which the results are shown in Table 1.

Table 1

	Textbook		1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	M	SD
Practical Consideration												
Item 1	2	2.00	1	1.00	12	12.00	21	21.00				
Item 2	6	6.00	13	13.00	20	20.00	20	20.00	40	40.00		

According to Table 1, the first question asks whether the textbook price is reasonable enough or not. The majority of the students (about 97%) agreed upon the reasonability of the textbook price, while a few of them (about 3%) declared their disagreement. The second item was about accessibility of the textbook. 80% of the participants stated their satisfaction about this statement and only 19% complained about that. To sum up, in terms of practicality the responses were between (moderately agree and (completely agree) and the mean ranged between 3.7576 and 4.4400, so students have positive opinion toward this part.

Layout and design

The following table supply details of the second part which was about layout and design of the textbook.

Table 2

	Textbook		1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	M	SD
Layout and design												
Item 1			7	7.00	15	15.00	12	12.00	24	24.00	41	41.00
Item 2			0	0.00	13	13.00	12	12.00	32	32.00	43	43.00

As the Table two illustrates, to the first question of this category, the great number of participants (about 77%) declared their appropriateness of the textbook layout and design, but around 22% of the students didn't accept this point. 87% of the students believed that the textbook is organized effectively and the rest (only 13%) rejected this item. In general since the responses were mostly between 3.7778 and 4.0500, the design and layout of the textbook is confirmed positively by the participants.

Activities

The third question which consists of five items asks about the effectiveness of activities included in textbook. The results was represented in table 3.

Table 3

Activities	Textbook		1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	M	SD
Item 1	15	15.00	17	17.00	22	22.00	22	22.00	24	24.00	3.23	1.38
Item 2	6	6.00	8	8.00	29	29.00	28	28.00	29	29.00	3.66	1.15
Item 3	3	3.00	3	3.00	6	6.00	30	30.00	58	58.00	4.37	0.94
Item 4	8	8.00	4	4.00	8	8.00	23	23.00	57	57.00	4.17	1.23
Item 5	4	4.00	3	3.00	24	24.00	36	36.00	32	32.00	3.89	1.25

In spite of the fact that the book mainly consists of controlled activities, 68% of students believed that both free and controlled activities included equally in the book, and only 32% of them did not agree. The second item of this category indicates whether the practices are communicative and meaningful or not. 86% of participants expressed their satisfaction with this point. However, 14% of them rejected this matter. The third item asks about the equality of individual, pair, and group activities which were considered in the textbook. This item attracted the students' attention positively with 94% agreement and 6% disagreement. Most of the participants (88%) approved that the book present the grammar and vocabulary in realistic context and the rest (12%) expressed their negative viewpoint toward this issue. The claim that the book consists of activities leading to creative responses was highly confirmed by 99% of students, but a few of them (about 7%) rejected that. In brief most of the responses were between (moderately agree) and (completely agree) and the highest mean was 4.3700 while the lowest mean was 3.2300, therefore the students were clearly content with the appropriateness of the textbook activities.

Language skills

The table below, indicates the participants comments on the appropriateness of language skills presented in the textbook.

Table 4

Language	Textbook		1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	M	SD
Item 1	7	7.00	2	2.00	14	14.00	28	28.00	49	49.00	4.10	1.59
Item 2	0	0.00	5	5.00	18	18.00	31	31.00	46	46.00	4.18	0.90
Item 3	14	14.00	16	16.00	26	26.00	29	29.00	14	14.00	3.13	1.25

A large number of students (91%) approved the correspondence between the skills of prospect 1 and the learners need, and only 9% of them did not agree with others. That fact that the book paid attention to four skills equally (writing, reading, listening, and speaking) was rejected by only 5% of the students, while most of them (95%) thought the book developed the four language skills evenly. To the third item, regarding subskills included in this book, 69% of students declared their satisfaction and about 30% of them did not accept it. Generally speaking, the mean ranged between 3.13 and 4.18 and answers were between (moderately agree) and completely agree). According to students impression, the book prospect 1 is suitable in the content of language skills.

Language type

The students' answers to the fifth question referring to language type are illustrated in Table 5.

Table 5

Textbook evaluation scale		1		2		3		4		5		M	SD
Language type	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%			
Item 13	56	56.00	23	23.00	10	10.00	6	6.00	5	5.00	1.81	1.15	
Item 14	9	9.00	8	8.00	23	23.00	24	24.00	35	35.00	3.68	1.28	
Item 15	3	3.00	9	9.00	24	24.00	36	36.00	27	27.00	3.75	1.05	
Item 16	13	13.00	16	16.00	17	17.00	30	30.00	24	24.00	3.36	1.35	
Item 17	5	5.00	3	3.00	12	12.00	24	24.00	56	56.00	4.23	1.09	
Item 18	38	38.00	13	13.00	23	23.00	9	9.00	15	15.00	2.48	1.46	

The first item explores wheatear the textbook language is authentic or not. In contrast to previous items which were mainly accepted by the students, 79% of participants declared their dissatisfaction with the authenticity of the book, and 21% of students had a different idea. In fact the authors of the book did not extract original materials. The second item which was about the correspondence of language type of the book and the level of students, attracted the attention of 82% of the respondents, but the rest (about 17%) did not agree. In Prospect 1 the progression of grammar points and vocabulary is appropriate. This statement was confirmed by 87% of students and rejected by only 12% of them. Among the students, 71% agreed the statement that the book presented grammar points with brief and easy examples and explanations, and 29% disagreed. Interestingly high percentage of students, about 92%, believed that the book is useful considering language functions, i.e. they will be more likely to use it in the future. The sixth item in this category inquires whether the book uses diverse accents or not. Among the participants, 47% agreed with this statement, however, most of them about 51% didn't believe so. Among the items of this category, the answers of 4 of them were ranged between moderately agree and completely agree and the mean was between 3.36 and 4.23, while the answers of 2 items were ranged between disagree and completely disagree, and the mean fell between 1.81 and 2.48. Generally, students had positive opinion toward this part.

Subject and content

The 6th question explores the learners' point of view about the quality of the book regarding subject and content. The participants' responses which are presented in Table 6 are accompanied with verbal analyses.

Table 6

Textbook evaluation scale		1		2		3		4		5		M	SD
Subject and content	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%			
Item 19	6	6.00	5	5.00	19	19.00	28	28.00	42	42.00	3.95	1.16	
Item 20	8	8.00	10	10.00	21	21.00	32	32.00	29	29.00	3.64	1.22	
Item 21	14	14.00	11	11.00	34	34.00	18	18.00	23	23.00	3.25	1.31	
Item 22	2	2.00	7	7.00	17	17.00	36	36.00	38	38.00	4.01	1.01	
Item 23	16	16.00	4	4.00	12	12.00	15	15.00	53	53.00	3.85	1.50	

Majority of participants (89%) were satisfied with the first item which was about the correspondence between the textbook subject and content and their needs, while 11% of them disagreed. Among the students, 82% declared their agreement with the fact that the topics and the content of Prospect 1 are realistic. 74% of respondents believed that the book consists of interesting, challenging, and motivating subjects and contents, while others (26%) rejected this fact. The statement that the book enjoys variety of topics was approved by 91% of participants, and only 9% of students didn't accept that. The last item of this category states that the materials are not culturally biased and they don't portray any negative

stereotype. 80% of students were content with this statement; however, 20% dined this matter. In short, based on the data presented in Table 6, the answers were mostly ranged between moderately agree and completely agree. Also, the mean was between 3.25 and 4.01. As a result, students have positive attitude toward the textbook subject and content.

Overall consensus

The results in Table 7 refer to Prospect 1 in terms of overall consensus.

Table 7

Textbook evaluation scale	1		2		3		4		5		M	SD
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Item 24	36	36.00	7	7.00	10	10.00	17	17.00	30	30.00	2.98	1.70
Item 25	51	51.00	7	7.00	12	12.00	8	8.00	22	22.00	2.43	1.66

The results of the first item indicate that 57% of students agreed with the fact that the textbook raises their interest in further English language study. Surprisingly, 58% of the respondents were reluctant to choose to study the textbook again based on the statistical analyses of Table 7.

CONCLUSION

The aim of this study was to evaluate Iranian newly published textbook (Prospect 1) from students perspective considering 7 aspects like practical consideration, layout and design, activities, skills, language type, content and subject, and overall consensus. In terms of practical consideration, students had positive view toward the book price and accessibility. Considering layout and design, they declared their satisfaction with the textbook design, illustration, and organization. The effectiveness of activities i.e. including both free and controlled activities, communicative and meaningful practice, individual, pair and group work, and realistic context was accepted by the respondents. The claim that the textbook pays equal attention to all skills and sub skills was confirmed by the students. The students had positive perspective toward the fifth category (language type) and believed that the book is appropriate concerning the correspondence of language type with the level of students, the progression of grammar points and vocabulary items accompanied by brief and easy examples and explanations, however, they rejected the statement that the book language is authentic and uses diverse accents. Students' opinion regarding textbook subject and content was positive i.e. they agreed that the textbook content and subjects are interesting, motivating, and realistic. Also, include various topics which are not culturally biased and correspond to their needs. The students' responses to the final items were controversial. Although they claimed that Prospect 1 motivates them to further English reading, they were not willing to study this book in future.

In general, students stated that this textbook (Prospect1) is good enough to be taught in first grade of junior high school, while some improvement regarding authenticity of the book language and audios accent.

Since this paper was the first study which was conducted to evaluate Prospect 1 based on students' attitude, the researchers encountered some limitations. The study was done only on male students from Shahreza, Isfahan province. Also, the data were gathered based on students' point of view, without asking teachers' opinions. Therefore it is recommended for future studies not only involving both female and male students, but also seeking for both teachers and students perspectives toward the book.

References

- AhmadiDarani, P. (2002). The Evaluation of High School Textbooks for EFL Education in Iran: The Evaluation via Checklist. *FLT Journal*, 64, 22-32.
- Alavi, B. (2013). *Prospect1*. Tehran: Ministry of Education press.
- Cunningsworth, A. (1995). *Choosing your course book*. Oxford, England: Heinemann Oxford.
- Golpour, F. (2012). Iranian Junior High school English Book Series (Right Path to English) Weighted against Material Evaluation Checklists. *International Journal of Applied Linguistics & English Literature*, 1 (7), 170-180.

- Litz, D. R. A. (2005). Textbook evaluation and ELT management: A South Korean case study. *Asian EFL Journal*. Retrieved from [http:// www.asian- efl-journal.com/Litz_thesis.pdf](http://www.asian-e-fl-journal.com/Litz_thesis.pdf)
- Richards, J. C. (2006). *Communicative Language teaching today*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Soodmand, A. (2008). *Interchange weighted against a checklist*. Unpublished article

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN INSTRUCTIONAL LEADERSHIP AND ORGANIZATIONAL ATTRACTIVENESS: AN EMPIRICAL STUDY ON TEACHERS IN TRNC VOCATIONAL HIGH SCHOOLS

Derya Can KANDİL
deryacankandil@gmail.com

Şeyda Can GÜNGÖR
seydacangungor@gmail.com

Abstract

The main aim of the current study could be indicated as to analyze the perspectives of TRNC vocational high school teachers towards to instructional leadership roles which exhibited by their administrators and obtaining their opinions on organizational attractiveness for their educational institution by relying various socio-demographic variables as well as investigating correlational relationship between instructional leadership and organizational attractiveness. Moreover, it can be stated that 250 vocational high school teachers were constituted the sample of the current study. In addition to this, convenient sampling was employed as a sampling technique to determine the participants of the study. Furthermore, it can be illuminated that Instructional leadership scale which introduced by Çakıcı (2010) and Organizational Attractiveness Scale which adapted to Turkish language by Dural et al (2014) were used as a data collection tools to gather data from participants. Normality tests revealed that data set which obtained from participants were not normally distributed. Therefore, non-parametric tests such as Mann Whitney U, Kruskal Wallis H and post hoc Tamhane tests were appointed to explore statistical significance between respondents in contexts of instructional leadership and organizational attractiveness. Non-parametric test results showed that in context of instructional leadership; participants were statistically significant in terms of their gender, age and monthly income whereas in context of organizational attractiveness participants were statistically significant in terms of their age, experience and monthly income. Last but not least, Spearman Rank Correlation test signalled that a significant, positive but weak correlational relationship was existed between instructional leadership and organizational attractiveness.

Keywords: TRNC, vocational high schools, non-parametric tests, instructional leadership, organizational attractiveness, correlation.

INTRODUCTION

From past to present, many researchers have studied the concept of instructional leadership and have defined the concept in different ways in the light of different perspectives. However, in the definitions related to the concept in general, the words education and training took place at the center point. Krug (1992) defined the concept of instructional leadership as the use of the acquired knowledge to produce solutions to the problems encountered and to achieve the educational goals of educational institutions. On the other hand, while Nettles and Herrington (2007) defined the concept as giving more value to learning-related activities in their studies, Gümüşeli (2001) mentioned the concept as the management of learners and educators as well as educational programs. In his research, Şişman (2011) who is known for his various studies with the concept of Instructional Leadership, described the individuals related to education as the absolute power of taking learners under their management.

On the other hand, Davis and Thomas (1997) defined the concept as arranging education and training-related activities in this direction in order to reach educational goals and increase educational success. Murphy (1998) mentioned in his study that the focus of the instructional leadership approach is on elements such as learners, educators, the curriculum in the education and training process, and finally the education and training process. In general, instructional leadership is only related to education and it is possible to state that it plays an important role in the success of education and educational processes (Oytun & Yinal, 2019). Çakıcı (2010), in his study, aimed to determine the level of realization of instructional leadership behaviors of school students working at primary education level. In the scale developed by the researcher; primary school teachers stated that their administrators perform instructional leadership behaviors at the "most of the time" level. On the other hand, school

administrators think that they perform their instructional leadership roles at the "always" level. The views of teachers and administrators differ significantly from each other. The word Organizational Attractiveness; in the simplest terms, it is defined as "attraction and attraction" (TDK, 2017).

In addition, the word attractiveness; It is also described as a state of willingness that attracts the attention of individuals and is satisfied. The concept of attractiveness is described in different ways in the literature. Some of these are expressed as "physical attractiveness", "individual attractiveness", "attractiveness for tourists" and "regional attractiveness" and are preferred in human resources management, tourism and hotel management sectors. The concept of organizational attractiveness was born with the perceptions of employees or candidates who want to work in institutions whether the organization has an attractive working environment and entered the literature of management sciences. The concept of organizational attractiveness has been described by different researchers. For example, while Akman (2017) mentions the concept of organizational attractiveness in the form of existing employees working in the organization and employee candidates who want to work in the organization as finding the organization attractive and expressing a positive opinion about the organization, Berthon, Ewig and Hah (2005) refer to the concept as the organizational perception of the employees about the organization in which they work. They described it as a product of benefits and corporate values. On the other hand, Highhouse, Lievens and Sinar (2003) the concept of organizational attractiveness; They explained it as the reflection of the degree of taking part in the organization within the organization. Another researcher, Yıldız (2013), described the concept as the employees of the enterprises rather than their customers see the business as attractive. Güler and Basım (2015) mentioned in their study that the opportunities provided by the institution to its employees can have a positive or negative effect on the degree of organizational attractiveness of the institution.

In this study, it is aimed to determine the perspectives of teachers working in TRNC Vocational High Schools on the concepts of instructional leadership and organizational attractiveness, and the relations between the concepts of instructional leadership and organizational attractiveness in the light of different socio-demographic variables.

Importance of the Study:

Education is the most important tool to instill desired behaviors in individuals. But more importantly, education plays an important role in raising individuals who respect social values, have good manners, are qualified and obey the rules.

With the developing and changing world, the understanding of management in education has also changed. School administrators have become instructional leaders by moving away from the classical administrator understanding. Leadership in management sciences is closely related to motivation, organizational commitment, organizational justice, job satisfaction and attractiveness level of the organization. In this context, the instructional leadership roles of school administrators directly affect the success of students by affecting the motivation levels of teachers towards teaching. On the other hand, by directing the attractiveness levels of educational institutions, it also affects teachers' intention to continue teaching in these educational institutions.

The present study is an original research. The reason for this is that when the relevant literature is scanned, there is no study examining the instructional leadership level of their administrators from the perspective of teachers working in Vocational High Schools in the TRNC, and the number of studies that reveal the relationship between instructional leadership roles and the concept of organizational attractiveness is not at the desired level, making the research important. In other words, the study has the importance to guide the demonstration of instructional leadership roles in educational institutions, to contribute to the literature, and to guide and shed light on similar studies to be done in the future, both with the findings it will obtain and the recommendations it will give.

METHOD

Data Collection Tools of the Study:

The data collection tools of the study will consist of personal information form, instructional leadership and organizational attractiveness scales, respectively. Information on data collection tools is given below.

Personal Information Form: It will consist of questions prepared with the aim of obtaining socio-demographic findings of information working in vocational high schools that will contribute to the study. More broadly, in the personal information form; It consists of seven questions in total, including

gender, age, education level, marital status, past work experience, professional experience and finally monthly earnings.

Instructional Leadership Scale: In this study, the Instructional Leadership Scale created by Çakıcı in 2010 was applied. The information about the dimensions of the said scale is listed below.

- Management Skills Dimension: 1-10
- School Environment Improvement Dimension: 11-17
- Educational Process Dimension: 18-32
- Teacher Development Dimension. 33-38

The scale consists of 38 items in total and the participants stated their answers as 1= “Never”, 2= “Rarely”, 3= “Sometimes”, 4= “Often”, 5= “Always”.

Organizational Attractiveness Scale: The Organizational Attraction scale developed by Dural, Aslan, Alince and Araz (2014) will be used. Information on the dimensions and items of the scale is given below.

- Overall Charm Size: 1-5
- Intent to Follow Dimension: 6-10
- Prestige Dimension: 11-15

Participants answered; 1= “I totally agree, 2=” I agree”, 3=” I am undecided”, 4= “I do not agree”, 5= I do not agree completely”.

Research Model:

Quantitative research method was adopted in the research. In the quantitative research method, the data obtained from the participants are analyzed by statistical analysis and the numerical values are interpreted in the light of statistical theories (Metin, 2014). On the other hand, general scanning model was applied in the research. The general survey model is the observation of elements such as facts, events, objects and participants in their natural environment without any effort to change them. On the other hand, the relational survey model, which is one of the general survey models, was used in the study. The relational survey model is used to reveal the relationship between at least two variables or concepts and to have an idea about the cause-effect relationship (Büyüköztürk, Akgün, Çakmak, & Karadeniz, 2014). It is aimed to determine the direction and strength of the said relationship (Karasar, 2016).

The independent variable of this study is instructional leadership, and the dependent variable is the concept of organizational attractiveness. In other words, as the level of instructional leadership roles displayed by the administrators in educational institutions as an independent variable increases, it is thought that the organizational attractiveness level of the educational institution, which is assigned as the dependent variable, will also increase. The relationship between these two concepts was evaluated in the light of linear regression analysis, on the other hand, the Spearman Rank Correlation coefficient from non-parametric relationship tests and the effect of the concept of instructional leadership on the concept of organizational attractiveness. In the literature studies conducted in the related literature, it has been determined that there are very few studies that deal with the relationship and effect between the two concepts and that the conceptual model is not mentioned in these studies.

Working group:

The sample of the study consisted of 250 participants who taught in TRNC Vocational High Schools during the 2020-2021 academic year. In the study, convenience sampling method was used. In the simplest terms, easy sampling; It is defined as the researcher's inclusion of participants who agree to contribute to the study easily and quickly due to time constraints (Büyüköztürk, 2018).

Hypotheses of the Study:

The hypotheses that emerged in line with the purpose and model of the study are given below:

H1: Participants differ significantly from each other in terms of (a) instructional leadership and (b) organizational attractiveness levels according to their gender.

H2: Participants differ significantly from each other in terms of (a) instructional leadership and (b) organizational attractiveness levels according to their education levels.

H3: Participants differ significantly from each other in terms of (a) instructional leadership and (b) organizational attractiveness levels according to their marital status.

H4: The participants differ significantly from each other in terms of (a) instructional leadership and (b) organizational attractiveness levels, according to their past work experiences.

Limitations of the Research:

The data collected within the scope of this research were carried out with teachers teaching in TRNC Vocational High Schools during the 2020-2021 academic year.

The new type of Covid 19, which also showed its effect in the TRNC in March 2020, caused many sectors to stop their activities. Educational institutions operating at the secondary education level in our country have suspended face-to-face education for a long time. However, with the decision of the Council of Ministers, face-to-face education has started again in the 2020-2021 fall semester. In this context, the data collection phase planned by the researcher at the thesis stage was longer and more stressful than expected.

RESULTS**Table 1: Descriptive information about the sample of the study**

Gender	N	%
Woman	155	62,0
Boy	95	38,0
Age		
21-30	141	56,4
31-40	76	30,4
41-50	25	10,0
51 and above	8	3,2
Educational Status		
Licence	175	70,0
Degree	75	30,0
Marital status		
The married	173	69,2
single	77	30,8
Monthly Income Level (TL)		
5500-7000	118	47,2
7001-9500	43	17,2
9501 and above	89	35,6
Past Work Experience		
Yeah	162	64,8
No	88	35,2
School of Participant		
Famagusta Vocational High School	49	19,6
Guzelyurt Vocational High School	19	7,6
Republic High School	1	,4
Commerce High School	14	5,6
Iskele Commercial High School	16	6,4
Dr.Fazıl Küçük Industrial Vocational High School	35	14,0
Girne Tourism Vocational High School	13	5,2
Karpas Vocational High School	21	8,4
Sedat Simavi Industrial Vocational High School	15	6,0
Ataturk Vocational High School	48	19,2
Cengiz Topel Industrial Vocational High School	19	7,6
Professional Experience		
1-5	57	22,8

6-10	3	1,2
11-15	46	18,4
16-20	47	18,8
21 year and above	97	38,8
Total	200	100

Of the teachers who contributed to this study, 62% were female and 38% were male. It has been revealed that 56.4% of the participating teachers are in the 21-30 age range, 30.4% are in the 31-40 age range, 10 are in the 41-50 age range, and 8% are 51 years old and over. In this study, the participants were also examined in terms of their education level. In this context, when the education levels of the teachers who contributed to the study were examined, it was determined that 70% of them were undergraduates and 30% were graduates. On the other hand, when the marital status of the participating teachers is examined, It was found that 69.2% of them were married and 30.8% of them were single. When the monthly income levels of the participants are examined, 47.2% of them are 5500-7000 TL, 17.2% of them are 7001-9500 TL, It was found that 35.5% won 9501-. It was found that 64.8% of the participating teachers had previous work experience. When the teachers who contributed to the research were examined in terms of the school they were assigned to, 19.6% were in Famagusta Vocational High School, 19.2% in Atatürk Vocational High School, and 14% in Doctorate. It was revealed that they were assigned to Fazlık Küçük Industrial Vocational High School. When the information about the professional experience of the teachers who contributed to this research is examined, 22.8% of them is 1-5 years, 6% is 6-10 years, 26.5% is 11-15 years, 11% is 16-20 years, 37% is 21 years. and above professional experience.

Table 2 . Mann Whitney U on Instructional Leadership Score Differences by Gender of Participants. test results

Dimensions	Gender	N	SO	ST	U	P
Management Skills	Woman	155	134.21	2075.00	6062.000	0,02*
	Boy	95	111.81	10622.00		
School Environment development	Woman	155	133.22	20649.00	6166.000	0.03*
	Boy	95	112.85	10726.00		
Education	Woman	155	132.86	20593.50	6221.500	0.04*
	Boy	95	113.49	10781.50		
Process	Woman	155	131.61	20399.50	6415.500	0.08
	Boy	95	115.53	10975.50		

In line with the results obtained, it was found that the participant teachers were significantly different from each other in terms of their management skills, improving the school environment, education and training process ($p < 0.05$) in evaluating the instructional leadership roles of their administrators according to their genders. In other words, it has been revealed that female teachers perceive their administrators' roles in management skills, improving the school environment, and education-teaching process dimensions more adequate than their male colleagues. HYPOTHESIS 1 (a) is largely accepted in this context.

Table 3. Mann Whitney U test results regarding the organizational attractiveness score differences according to the gender of the participants

Dimensions	Gender	N	SO	ST	U	P
General Attractiveness	Woman	155	122,87	19045,50	6955.500	0.46
	Boy	95	129,78	12329,50		
Intention to Follow	Woman	155	121,33	18805,50	6715.500	0.24
	Boy	95	132,31	12569,50		
Prestige	Woman	155	122.14	18931,00	6841.000	0.34
	Boy	95	130.99	12444,00		

In the light of the data collected from the participant teachers, it was found that they did not differ from each other in terms of organizational attractiveness in terms of the educational institutions they work in according to their gender ($p>0.05$). HYPOTHESIS 1(b) is rejected in this context.

Table 4. Mann Whitney U test results regarding the differences in instructional leadership scores according to the education levels of the participants

Dimensions	Education level	N	SO	ST	U	P
Administration Skills	Licence	175	120.91	21158.50	5758.500	0.13
	High school Licence	75	136.22	10216.50		
Improving the School Environment	Licence	175	119.92	20986.00	5586.000	0.06
	High school Licence	75	138.52	10389.00		
Educational Process	Licence	175	123.16	21553.50	6153.500	0.44
	High school Licence	75	130.95	9821.50		
Teacher Development	Licence	175	125.58	21976.00	6549.000	0.96
	High school Licence	75	125.32	9399.00		

In the light of the data collected from the participating teachers, the education levels of the administrators. They did not differ from each other in evaluating the instructional leadership roles they displayed. ($p>0.05$) occurred. In this context, HYPOTHESIS 2(a) is rejected.

Table 5. Mann Whitney U test results regarding the organizational attractiveness score differences according to the education levels of the participants

Dimensions	Education level	N	SO	ST	U	P
General Attractiveness	Licence	175	126.91	22210.00	6315.000	0.63
	High school Licence	75	122.20	9165.00		
Following intention	Licence	175	126.80	22189.50	6335.500	0.66
	High school Licence	75	122.47	9185.50		
Prestige	Licence	175	128.61	22507.50	6017.500	0.29
	High school Licence	75	118.23	8867.50		

In the light of the data collected from the participating teachers, it was revealed that educational institutions did not differ from each other in evaluating the attractiveness levels according to their education levels ($p > 0.05$). In this context, HYPOTHESIS 2(b) is rejected.

Table 6. Mann Whitney U test results regarding the differences in educational leadership scores according to the marital status of the participants

Dimensions	Marital status	N	SO	ST	U	P
Management Skills	The married	173	122.75	21236.00	6185.000	0.37
	single	77	131.68	10139.00		
Improving the School Environment	The married	173	123.48	21362.00	6311.000	0.51
	single	77	130.04	10013.00		
Educational Process	The married	173	121.64	21044.50	5993.500	0.21
	Single	77	134,16	10330.50		
Teacher Development	The married	173	122,47	21186.50	6135.500	0.32
	single	77	132,32	10188.50		

In the light of the data collected from the participating teachers, it was revealed that they did not differ from each other in evaluating the instructional leadership roles of their administrators according to their marital status ($p > 0.05$). In this context, HYPOTHESIS 3(a) is rejected.

Table 7. Mann Whitney U tests according to the attractiveness scores of the participants according to their marital status

Dimensions	Marital status	N	SO	ST	U	P
General Attractiveness	The married	173	130,48	22572,50	5799,500	0.11
	single	77	114,32	8802,50		
Following intention	The married	173	127,10	21987,50	6384,500	0.58
	single	77	121,92	9387,50		
Prestige	The married	173	128,56	22241,50	6130,500	0.31
	single	77	118,62	9133,50		

In the light of the data collected from the participant teachers, it was revealed that they did not differ from each other in evaluating the organizational attractiveness level of the educational institution they were assigned to according to their marital status ($p>0.05$). In this context, HYPOTHESIS 3(b) is rejected.

Table 8. Mann Whitney U test results regarding the differences in instructional leadership scores according to the past work experiences of the participants

Dimensions	Past Business experience	N	SO	ST	U	P
Management Skills	Yes	162	125.66	20357.50	7101.500	0.96
	No	88	125.20	11017.50		
Improving the School Environment	Yes	162	126.82	20545.50	6913.500	0.67
	No	88	123.06	10829.50		
Educational Process	Yes	162	124.45	20161.00	6958.000	0.76
	No	88	127.43	11214.00		
Teacher Development	Yes	162	125.38	20312.00	7109.000	0.92
	No	88	125.72	11063.00		

In the light of the data collected from the participant teachers, it was revealed that they did not differ from each other in evaluating the instructional leadership roles of their administrators according to their past work experiences ($p>0.05$). In this context, HYPOTHESIS 4(a) is rejected.

Table 9. Mann Whitney U test results regarding the organizational attractiveness score differences of the participants according to their past work experiences

Dimensions	Past work experience	N	SO	ST	U	P
General Attractiveness	Yes	162	119.76	19400.50	6197.500	0.08
	No	88	136.07	11974.50		
Following intention	Yes	162	120.66	19547.00	6344,000	0.15
	No	88	134.41	11828.00		
Prestige	Yes	162	121.43	19672.00	6469.000	0.22
	No	88	132.99	11703.00		

In the light of the data collected from the participant teachers, it was revealed that they did not differ from each other in evaluating the organizational attractiveness level of the educational institution they were assigned to according to their past work experiences ($p > 0.05$). In this context, HYPOTHESIS 4(b) is rejected.

Table 10. Kruskal Wallis H test results regarding instructional leadership score differences according to the professional experience of the participants

Dimensions	Professional Experience	N	SO	Sd	χ^2	P
Management Skills	1-5(1)	57	131,57	4	3.119	0.54
	6-10 (2)	3	183,00			
	11-15 (3)	46	128,66			
	16-20 (4)	47	124,12			
	21 year and above (5)	97	119,32			
Improving the School Environment	1-5(1)	57	130,00	4	4.327	0.37
	6-10 (2)	3	188,50			
	11-15 (3)	46	132,85			
	16-20 (4)	47	126,21			
	21 year and above (5)	97	117,08			
Educational Process	1-5(1)	57	132,86	4	2.733	0.61
	6-10 (2)	3	171,50			
	11-15 (3)	46	122,41			
	16-20 (4)	47	115,84			
	21 year and above (5)	74	107,48			
Teacher Development	1-5(1)	57	127,15	4	6.325	0.96

6-10 (2)	3	157,00
11-15 (3)	46	124,84
16-20 (4)	47	122,93
21 year and above (5)	97	125,12

In the light of the data collected from the participant teachers, it was revealed that they did not differ from each other in evaluating the instructional leadership roles of their administrators according to their professional experience ($p > 0.05$). In this context, HYPOTHESIS 5(a) is rejected.

Table 11. Kruskal Wallis H test results regarding the organizational attractiveness score differences according to the professional experience of the participants

Dimensions	Professional Experience	N	SO	Sd	χ^2	P
General Attractiveness	1-5(1)	57	108,40	3	6,503	0.17
	6-10 (2)	3	130,83			
	11-15 (3)	46	122,07			
	16-20 (4)	47	143,84			
	21 year and above (5)	97	128,12			
Intention to Follow	1-5(1)	57	109,50	3	7,433	0.12
	6-10 (2)	3	77,83			
	11-15 (3)	46	122,83			
	16-20 (4)	47	143,46			
	21 year and above (5)	97	128,94			
Prestige	1-5(1)	57	107,36	3	11,060	0.03*(1)-(3)
	6-10 (2)	3	69,83			
	11-15 (3)	46	117,88			
	16-20 (4)	47	147,70			
	21 year and above (5)	97	130,74			

It was revealed that the participants differed significantly from each other according to their professional experience in evaluating the organizational attractiveness of the educational institutions they were assigned to. According to the results of the Kruskal Wallis H test, the participants showed a significant difference in the prestige dimension of organizational attractiveness according to their professional experience ($p < 0.05$). Tamhane method, which is one of the non-parametric post hoc tests, was applied in order to determine the different professional experience categories. As a result of the full-house test, teachers with 1-5 years of professional experience find their institutions less prestigious than their colleagues with 11-15 years of experience. In this context, HYPOTHESIS 5(b) is partially supported.

Table 12. Kruskal Wallis H test results regarding instructional leadership score differences according to the professional experience of the participants

Dimensions	Monthly Income	N	SO	Sd	X ²	P
Management Skills	5500-7000 (1)	118	138,58	2	8.453	0.06
	7001-9500 (2)	43	123,38			
	9501 and above (3)	89	109,18			
Improving the School Environment	5500-7000 (1)	118	138,58	2	8.235	0.03*(1-3)
	7001-9500 (2)	43	122,20			
	9501 and above (3)	89	109,75			
Educational Process	5500-7000 (1)	118	138,57	2	7.383	0.81
	7001-9500 (2)	43	116,31			
	9501 and above (3)	89	112,61			
Teacher Development	5500-7000 (1)	118	136,68	2	6.679	0.44
	7001-9500 (2)	43	125,86			
	9501 and above (3)	89	110,5			

It was revealed that the participants differed significantly from each other in evaluating the instructional leadership roles of their administrators according to their monthly income levels. According to the results of the Kruskal Wallis H test, the participants showed a significant difference in the dimension of improving the school environment of instructional leadership according to their monthly income levels ($p < 0.05$). Tamhane method, which is one of the non-parametric post hoc tests, was applied in order to determine the monthly income groups that show differentiation. As a result of the Tamhane test applied, it was revealed that the participating teachers, who had a monthly income of 5500-7000 TL, evaluated their administrators' ability to improve the school environment at a lower level compared to their colleagues with a monthly income of 9501 and above. In this context, HYPOTHESIS 6 (a) was accepted, albeit partially.

Table 13. Kruskal Wallis H test results regarding the organizational attractiveness score differences according to the monthly income of the participants

Dimensions	Monthly Income	N	SO	Sd	X ²	P
General Attractiveness	5500-7000 (1)	118	113,10	2	6.654	0.04*(1-2)
	7001-9500 (2)	43	134,83			
	9501 and above (3)	89	137,43			
Intention to Follow	5500-7000 (1)	118	108,15	2	13.163	0.01* (1-3)
	7001-9500 (2)	43	139,87			
	9501 and above (3)	89	141,56			
Prestige	5500-7000 (1)	118	110,37	2	11,388	0.00* (1-3)
	7001-9500 (2)	43	128,48			

9501 and above (3) 89 144,12

It was revealed that the participants differed significantly from each other in evaluating the level of organizational attractiveness of the educational institution in which they worked according to their monthly income levels. According to the results of the Kruskal Wallis H test, the participants differed significantly from each other in all dimensions of organizational attractiveness ($p < 0.05$). Tamhane method, which is one of the non-parametric post hoc tests, was applied in order to determine the monthly income groups that show differentiation. The resulting results; In the general attractiveness dimension, it has been shown that there is a significant difference between the participants whose monthly earnings are 5500-7000 TL and 7001-9500 TL, and that the participants who earn 7001-9500TL evaluate the educational institution they work more positively in terms of general attractiveness compared to their colleagues with a monthly income of 5500-7000TL. In addition to this finding, a significant difference was found between the participating teachers with a monthly income of 5500-7000TL and their colleagues with a monthly income of 9501TL and above in the follow-up dimension. In other words, participants with an income of 9501 TL or more are more willing to follow the institution they work for compared to their colleagues with an income of 5500-7000 TL. On the other hand, there was a significant difference between the participating teachers with a monthly income of 9501TL and above. The results showed that teachers who earn 9501 TL or more find their institutions more prestigious than their colleagues who earn between 5500-7000 TL. In this context, HYPOTHESIS 6(b) is accepted.

Table 14. Spearman Rank Correlation Coefficient Test Result

Instructional leadership and Organizational Attractiveness Spearman Rank Correlation Results		Instructional Leadership
Instructional Leadership		1
two-way relationship		0.00*
Organizational Attractiveness		0.34

In line with the results obtained, the significance value of Spearman Rank Correlation Coefficient was found to be 0.00. Spearman Rank Correlation Coefficient is significant at the 0.01 level. (Field, 2009). In this context, it was found that there is a significant relationship between the two concepts. Another finding in Spearman Rank Correlation Coefficient analysis is that there is a positive (positive) but weak relationship between the two concepts. More broadly, there is a significant, positive, but weak relationship between the two concepts. In this context, HYPOTHESIS 7 was accepted.

Table 15. Regression analysis of instructional leadership and organizational attractiveness

Summary Statistics of the Research Model					
Multiple R Coefficient 0.21 R ² 0.044 Ss 0.927					
Regression	KT	Sd	OK	F	Sig
	9.903	1	9.903	11,501	0.00*
Still	$\beta=3.39$	$Se\beta=0.29$	$\beta- ---$	$t= 11,317$	0.00*
Instructional Leadership	0.257	0.076	0.211	3.39	0.00*

The linear regression analysis between the two concepts is given in Table 3.32. Table When 3.32 is examined, it is seen that the variance of the organizational attractiveness concept of instructional leadership. explains 4.4%. When beta (β) values were examined, it was revealed that instructional leadership had a positive effect on organizational attractiveness ($\beta=0.211$, $p < 0.01$). As understood from

the test results, it has been revealed that instructional leadership has a role in the formation of organizational attractiveness. In this context, HYPOTHESIS 8 was accepted.

DISCUSSION AND CONCLUSION

The teachers who participated in the study stated that the instructional leadership roles displayed by their administrators were at a "high level". Olukçu (2018) examined the instructional leadership levels of school administrators in his research. In his study, the researcher found the instructional leadership roles of school administrators at a high level. From this perspective, the finding of the study coincided with the result of Olukçu (2018). The reason for this finding is that administrators pay more attention than ever to seminars and conferences related to the importance of instructional leadership, which is indispensable for creating an "effective school", and the types of leadership, and they value the opinions of school personnel more than ever before.

When the relevant literature is scanned, it has been determined that the number of studies measuring the relationship between the two concepts is quite limited. In the study, there is a significant and positive relationship between the two concepts. This finding of the study supported the findings of Sabir (2017) and Atalay et al (2019). The emergence of such a finding allows leadership roles to create a warmer and fairer working organizational climate and to allow the institution to be perceived more attractive because of these characteristics.

In the study, it is aimed to evaluate the educational leadership roles of their administrators from the perspective of teachers working under TRNC Vocational High Schools and the organizational attractiveness levels of the educational institutions they work in, and to reveal the relationship between both concepts.

In this study, as a result of the evaluation of instructional leadership roles, it was found that the highest average score was developing the school environment and the lowest average score was teacher training. In the dimensions of the concept of organizational attractiveness, it was revealed that the highest average score was in the prestige dimension and the lowest average score was in the general attractiveness dimension.

The first hypothesis of the study is stated that the participants differ significantly from each other in terms of (a) instructional leadership and (b) organizational attractiveness levels according to their gender. Mann Whitney U test, which is one of the non-parametric analyzes, was used to test the hypothesis. In line with the results, HYPOTHESIS 1(a) was accepted, while HYPOTHESIS 1 (b) was rejected.

On the other hand, the third hypothesis of the current study is expressed as "Participants differ significantly from each other in terms of (a) instructional leadership and (b) organizational attractiveness levels according to their education levels. Mann Whitney U test was used to analyze this hypothesis of the study. In the light of the results obtained, HYPOTHESIS 2 (a)-(b) was rejected. The fourth hypothesis of the study is that the participants differ significantly from each other in terms of (a) instructional leadership and (b) organizational attractiveness levels according to their marital status. The Mann Whitney U test was used to analyze the fourth hypothesis, and HYPOTHESIS 3(a)-(b) was rejected.

Another hypothesis of the study is that the participants differ significantly from each other in terms of (a) instructional leadership and (b) organizational attractiveness levels, according to their past work experiences. Kruskal Wallis H test was used to test this hypothesis. In line with the results, HYPOTHESIS 4(a)-(b) was rejected. Another hypothesis; participants differ significantly from each other in terms of (a) instructional leadership and (b) organizational attractiveness levels, according to their professional experience. Kruskal Wallis H and Tamhane tests were applied in the resolution of the aforementioned hypothesis, and the results were in the direction of partial acceptance of HYPOTHESIS 5(b). One of the hypotheses of the study is that the participants differ significantly from each other in terms of (a) instructional leadership and (b) organizational attractiveness levels, according to their earnings. Kruskal Wallis H and Tamhane tests were used to test this hypothesis. In the light of the results, HYPOTHESIS 6(a) was partially accepted, while 7 (b) was accepted.

The last hypothesis of his study was that there is a significant relationship between the concepts of instructional leadership and organizational attractiveness. As a result of Spearman Rank Correlation Coefficient analysis, it was determined that there was a significant relationship between both concepts. In this context, HYPOTHESIS 7 was accepted.

The final hypothesis of the study is that instructional leadership has a significant and positive effect

on organizational attractiveness. As a result of the applied simple linear regression analysis, it was found that the independent variable, instructional leadership, had a significant ($p=0.00<0.01$) positive ($\beta=0.211$) effect on the dependent variable, organizational attractiveness. In this context, HYPOTHESIS 8 was accepted. The conceptual model of the study; It states that there is a significant relationship between the two concepts and that the concept of instructional leadership has a positive and significant effect on the concept of organizational attractiveness. From this perspective, with the acceptance of HYPOTHESIS 7-8, the model that was drawn and explained in the research turned out to be a conceptually meaningful model.

- It is recommended that school administrators organize more work for newly recruited teachers, thus minimizing the problems that may be encountered in the adaptation process to the educational institution.
- Instructional leaders who work as administrators in the educational institution are recommended to take risks when deemed necessary in order for the educational institutions they work to achieve their educational goals.
- Examining the issues related to the expression of instructional leadership and organizational attractiveness with the semi-structured interview method using the mixed research model of the studies, and asking questions about their expectations from their administrators as instructional leaders and how to increase the level of attractiveness in educational institutions. In the light of this, it is recommended that it will contribute to the addition of richer findings from different perspectives to the literature.
- Organizational culture and organizational trust concepts are important building blocks of organizational behavior. In this context, it is recommended that researchers who will study in the relevant literature include the concepts of organizational culture and organizational trust in the scope of the research and examine the relationship and effect level of the concepts with each other, as it will contribute to the relevant literature to gain more different and rich findings.

References

- Akman, Y. (2017). Örgütsel çekicilik, örgütsel imaj ve örgütsel sadakat arasındaki ilişkilerin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi, Ankara.
- Atalay, D., Akçıl, U., & Özkul, A. E. (2019). Effects of Transformational and Instructional Leadership on Organizational Silence and Attractiveness and Their Importance for the Sustainability of Educational Institutions. *Sustainability*, 11(20), 5618
- Berthon, P., Ewing, M., & Hah, L. L. (2005). Captivating company: dimensions of attractiveness in employer branding. *International Journal of Advertising*, 24(2), 151- 172
- Büyüköztürk, Ş. (2018). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, İstatistik Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum, 24. Baskı , Pegem Akademi, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Demirel, F., Karadeniz, Ş., & Çakmak, E. K. (2015). Bilimsel araştırma yöntemleri, 28. Baskı, Pegem Akademi, Ankara.
- Çakıcı, E. (2010). İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Öğretim Liderliği Davranışlarını Gerçekleştirme Düzeyi. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Dural, S., Aslan, G., Alınç, M., Araza, A. (2014). Örgütsel Çekicilik: Bir Ölçek Uyarlama Çalışması, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 15(2), 141-154
- Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS*, 3rd Edition, London: SAGE Publications LTD
- Güler, M., & Basım, H. N. (2015). Adayların kuruma katılma niyetlerinde örgütsel çekicilik ve kurumsal itibarın etkisi. *İş ve İnsan Dergisi*, 2(2), 115-126.
- Gümüseli, A.D. (2001). Çağdaş okul müdürlerinin liderlik alanları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 28, 531-548
- Highhouse, S., Lievens F., & Sinar, E. F. (2003). Measuring attraction to organizations. *Educational and Psychological Measurement*, 63, 986-101
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik
- Krug, S.E. (1992). *Instructional Leadership, School Instructional climate and student learning outcomes, Project Report Illionis: National Center for School Leadership*.

- Metin, M. (Ed.). (2015). Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri. Pegem Akademi
- Murphy, J. (1998). What's Ahead For Tomorrow's Principals. Principal Magazine, September, 3.
- Nettles, S. M. and Herrington, C. (2007). Revisiting the importance of the direct effects of school leadership on student achievement: The implications for school improvement policy. Peabody Journal of Education, 82(4), 724-736.
- Olukçu, E. (2018). Okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rolleri ile öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeylerinin ilişkisi (Çorum ili örneği), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı, Amasya.
- Oytun, M., & Yınal, A. (2019). The Impact Of Violence Of The Visual Media On High School Students.
- Sabır, E. (2017). İlköğretim Okul Yöneticilerinin Öğretimsel Liderlik Davranışlarının Örgütsel Çekiciliğe Etkisi, KKTC Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi, Denetimi, Ekonomisi Ve Planlanması Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Lefkoşa.
- Şişman, M. (2002). Örgütler ve Kültürler. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Yıldız, M. L. (2013). Algılanan kişi-örgüt uyumu, tanınırlık, imaj, örgütsel çekicilik ve işe başvurma niyeti arasındaki ilişkilerin yapısal eşitlik modellemesi ile incelenmesi. Marmara Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, 34(1), 153-173.

FACTORS AFFECTING THE ADOPTION OF ONLINE TEACHING BY SECONDARY SCHOOL TEACHERS

Ms. Ruchi YADAV

Research Scholar, Department of Education, Guru Nanak Dev University, Amritsar
uchi3455@gmail.com

Abstract

The COVID-19 pandemic, also known as the coronavirus pandemic, is an ongoing, this pandemic motivated the academic institutions and schools to go online and exposed to new platforms such as Microsoft teams, Google hangouts, Zoom and others. The adoption of online teaching during pandemic was a step indeed to exploit the potential of technology for schools by keeping the safety of students and teachers without wasting their academic hours. This study emphasized on the various factors (technological and psychological) which are facing during this changing scenario. This study falls under the domain of descriptive research conducted on a sample of 314 teachers of secondary school and the data was collected by using a self-developed questionnaire through Google forms. For analysis of data, percentage analysis has been used. The findings of teachers regarding technological factors revealed that 33.75% male agreed that effective adoption of ICT on the availability and accessibility of ICT resources and 32.48% male agreed breakdown of computer causes interruption resulting in teachers not using ICT. The results of the teachers regarding psychological factors also revealed that 36.625% male agreed that there is a lack of collaboration among teachers, confidence and competence in the use of ICT

Keywords: ICT adoption, online teaching, technological factors and Psychological factors.

INTRODUCTION

Consistent with UNESCO monitoring, 192 countries implemented nationwide closure of academic institutions and 5 implemented local closures, impacting about 99.9% of the world's student population (UNESCO Report, 2020). A strategic move named as “Suspending Classes without Stopping Learning” was initiated by Chinese Government (Zhang et al., 2020) and later followed by governments of other countries to shift to online teaching while schools were closed. Due to COVID-19 pandemic, educational institutions are faced many challenges and moreover, realized the need to upgrade the infrastructure and technological knowledge to meet the requirements of virtual classroom (Jena, 2020).

Online teaching as a response to pandemics and COVID-19, in particular, actually started in China through their “school's out, class's in” response as an initiative to mitigate the academic loss due to the disease (Zhou, Wu, Zhou, & Li, 2020). For schools in India, April is actually the beginning of new session and as a result, schools feared loss of teaching hours. Therefore, schools in India followed the guidelines of state and union government and initiated virtual classes to bridge the gap. Majority of personal schools and other educational institutions initiated mandatory virtual classes, and thus, teachers unfailingly shared their lessons over Skype call, Zoom call, Google hangouts, Microsoft teams or the other virtual class options to stay the training on. This research is an effort to understand the factors that affect the adoption of online teaching at the time of COVID-19 pandemic induced lockdown.

Rogers (2003) identified five technological characteristics or attributes that influence the decision to adopt an innovation. User characteristics, content characteristics, technological considerations, and organizational capacity as factors influencing ICT adoption and integration into teaching have also been identified (Stockdill & Moreshouse 1992).that teachers with less experience in teaching were more likely to integrate computers in their teaching than teachers with more experience in teaching. According to the report, teachers with up to three years teaching experience reported spending 48% of their time utilizing computers, teachers with teaching experience between 4 and 9 years, spend 45% of their time utilizing computers, teachers with experience between 10 and 19 years spend 47% of the time, and finally teachers with more than 20 years teaching experience utilize computers 33% of their time. The reason to this disparity may be that fresh teachers are more experienced in using the technology (U.S National Centre for Education Statistics, 2000).

Becta (2004) conducted a survey in which approximately 21% of the teachers who were surveyed, reported that lack of confidence influence their use of computers in their classrooms. Becta stated that many teachers who do not consider themselves to be well skilled in using ICT feel anxious about using it in front of a class of children who perhaps know more than they do. Van Braak, Tondeur & Valcke

(2004) The findings of the study showed that general computer attitudes -which included items such as computer liking, computer anxiety, and computer confidence- have a direct effect in the attitudes toward the use of computers in education. The study concluded that the attitudes toward computers in education have a considerable influence in teachers' technological innovativeness and teachers' classroom use of computers. Tella, Tella, Toyobo, Adika & Adeyinka (2007) investigated that 700 Nigerian secondary school teachers' uses of ICTs and implications for further development of ICT use in schools. The findings showed that most teachers perceived ICT as very useful and as making teaching and learning easier. Meelissen (2008) conducted a study about factors which influence the innovative use of ICT by teacher educators in the Netherlands. A sample of 210 teachers was used for the study. Their study revealed that student-oriented pedagogical approach, positive attitude towards computers, computer experience, and personal entrepreneurship of the teacher educator have a direct positive influence on the innovative use of ICT by the teacher. Tustin's (2014) conducted a survey research at a university reported that, while administrators agreed that not all academics are suitable for telecommuting they believed that in general telecommuting resulted in more dedicated employees. Dwivedi, 2019 & Mosunmola et al., (2018) conducted a study and suggested that performance expectancy perceived by school teachers can build positive attitude as well as drive their behavioural intention to adopt online teaching during the pandemic outbreak .

RESEARCH QUESTIONS

The aim of the present study is to get the answers of the following research questions:

Q. What are the technological factors that affect the adoption of online teaching of secondary school male and female teachers?

Q. What are the psychological factors that affect the adoption of online teaching of secondary school male and female teachers?

RESEARCH METHODOLOGY

Descriptive survey research design was employed to conduct the present study. A sample of 314 secondary school teachers of Amritsar district of different schools (Government and private school teachers) affiliated to CBSC and PSEB, and having different streams (Science, Humanities, Computer and Commerce) was taken using the random stratified sampling method. A self-constructed questionnaire in the form of five point likert scale (Strongly Agree, Agree, Neutral, Disagree, Strongly disagree) was developed on the basis of the psychological as well as technological factors faced by secondary school teachers. At the initial stage, a total of 35 statements were framed which were later on reduced to 21 after having interviews and interaction with experts on the digital platform. Responses of the teachers were recorded through Google form developed by the investigator. For analysis of data percentage analysis has been used

INTERPRETATION AND DISCUSSION OF THE DATA:

Statement wise percentage responses of the teachers are given in the tabular form. Interpretation and discussion of the data collected are presented as follows:

Table 1: Responses of the Teacher Regarding Technological Factors

S.no	Statements	Gender	Strongly agree	Agree	Neutral	Disagree	Strongly disagree	Total
8	I Prefer to teach online because I can have access to student at distance location.	Female	11 3.50%	69 21.97%	46 14.64%	22 7.00%	3 0.95%	314 100%
		Male	15 4.77%	59 18.78%	54 17.19%	30 9.55%	5 1.59%	
9	I Prefer to teach online because it helps me to reach students within the shortest time-frame.	Female	7 2.22%	50 15.92%	57 18.15%	28 8.91%	9 2.86%	314 100%
		Male	10 3.18%	45 14.33%	64 20.38%	36 11.46%	8 2.54%	

10	I believe that it is important to use suitable kind of tools and programs that supports teaching and learning process.	Female	12 3.82%	85 27.07%	39 12.42%	12 3.82%	3 0.95%	314 100%
		Male	7 2.22%	89 28.34%	57 18.15%	8 2.54%	2 0.63%	
11	I am worried about the security of technological devices (storing, keeping etc.) at the school.	Female	10 3.18%	73 23.24%	52 16.56%	14 4.45%	2 0.63%	314 100%
		Male	7 2.22%	73 23.24%	64 20.38%	18 5.73%	1 0.31%	
12	I think teachers integrate ICT in teaching they operate as innovators.	Female	7 2.22%	80 25.47%	48 15.28%	13 4.14%	3 0.95%	314 100%
		Male	6 1.91%	86 27.38%	54 17.19%	14 4.45%	2 0.95%	
13	I believe that effective adoption of ICT in teaching in schools depends mainly on the availability and accessibility of ICT resources.	Female	15 4.77%	76 24.20%	41 13.05%	14 4.45%	5 1.59%	314 100%
		Male	8 2.54%	106 33.75%	34 10.82%	12 3.82%	3 0.95%	
14	In my opinion the effective utilization of ICT there is a need for a well-designed Technology plan to implement in schools.	Female	10 3.18%	86 27.38%	38 12.10%	14 4.45%	3 0.95%	314 100%
		Male	15 4.77%	105 33.43%	36 11.46%	4 1.27%	3 0.95%	
15	Delivering lectures online is compatible with other technologies I use.	Female	8 2.54%	72 22.92%	40 12.73%	26 8.28%	5 1.59%	314 100%
		Male	9 2.86%	76 24.20%	49 15.60%	28 8.91%	1 0.31%	
16	I think ICT influence teachers to apply in classroom without wasting time troubleshooting hardware and software problems.	Female	16 5.09%	80 25.47%	35 11.14%	19 6.05%	16 5.09%	314 100%
		Male	7 2.22%	99 31.52%	44 14.01%	12 3.82%	7 2.22%	
17	I feel uncomfortable because technology costs a lot (purchase, repair, maintenance and paid websites etc.	Female	10 3.18%	63 20.06%	41 13.05%	32 10.195	5 1.59%	314 100%
		Male	11 3.50%	73 23.24%	41 13.05%	35 11.14%	2 0.63%	
18	If I did not get technical support then I will discourage from using ICT because of fear of equipment failure.	Female	8 2.54%	81 25.79%	37 11.78%	22 7.00%	3 0.95%	314 100%
		Male	5 1.59%	92 29.29%	40 12.73%	22 7.00%	4 1.27%	
19	I think breakdown of computer causes interruption, the regular repair of the computer will not	Female	11 3.50%	91 28.98%	34 10.82%	11 3.50%	3 0.955	314 100%

	be carried out, resulting in teachers not using ICT.	Male	12 3.82%	102 32.48%	40 12.73%	9 2.86%	1 0.31%	
--	--	------	-------------	---------------	--------------	------------	------------	--

Table 2: Responses of the Teacher Regarding Psychological Factors

S.NO	Statements	Gender	Strongly agree	Agree	Neutral	Disagree	Strongly disagree	Total
20	I think that workload of Teachers influence their acceptance of ICT in teaching learning process	Female	9 2.86%	81 25.79%	37 11.78%	23 7.32%	1 0.31%	314 100%
		Male	12 3.82%	92 29.29%	25 7.96%	31 9.87%	3 0.95%	
21	I Feel frustrated if there is lack of technical support, resulting to unwillingness to use ICT	Female	16 5.09%	80 25.47%	27 8.59%	22 7.00%	6 1.91%	314 100%
		Male	8 2.54%	82 26.11%	40 12.73%	33 10.50%	1 0.31%	
22	I feel that a teacher who does not consider himself/herself to be well skilled in using ICT fell anxious about using it in front of teacher who know more.	Female	12 3.82%	105 33.43%	21 6.68%	10 3.18%	3 0.95%	314 100%
		Male	17 5.41%	114 36.30%	22 7.00%	8 2.54%	1 0.31%	
23	I believe that young teachers were more than veteran teachers to integrate ICT in teaching.	Female	20 6.36%	99 31.52%	19 6.05%	9 2.86%	3 0.95%	314 100%
		Male	37 11.78%	91 28.98%	23 7.32%	10 3.18%	1 0.31%	
24	I think that teachers with computer proficiency influence their use of ICT in teaching.	Female	11 3.50%	92 29.29%	38 12.10%	8 2.54%	2 0.63%	314 100%
		Male	13 4.14%	88 28.02%	53 16.87%	7 2.22%	1 0.31%	
25	I believe that positive attitude of teachers towards ICT greatly influence adoption and integration of ICT in their teaching	Female	18 5.73%	90 28.66%	36 11.46%	6 1.91%	1 0.31%	314 100%
		Male	23 7.32%	102 32.48%	32 10.19%	4 1.27%	1 0.31%	
26	I think if there is a lack of collaboration among teachers is constraints to develop teachers' confidence and competence in the use of ICT.	Female	15 4.77%	84 26.75%	40 12.73%	9 2.86%	3 0.95%	314 100%
		Male	9 2.86%	115 36.625	33 10.50%	5 1.59%	1 0.31%	

27	I feel stress and anxiety being put to deliver learning in a time.	Female	14 4.45%	87 27.70%	33 10.50%	14 4.45%	2 0.63%	314 100%
		Male	6 1.91%	95 30.25%	49 15.60%	8 2.54%	3 0.95%	
28	I feel uncomfortable as I am constantly worried about infecting technology with viruses.	Female	15 4.77%	75 23.88%	48 15.28%	12 3.82%	1 0.31%	314 100%
		Male	9 2.86%	76 24.20%	58 18.47%	17 5.41%	2 0.63%	

DISCUSSION

From the Table 1 it is observed that 21.97% Female and 18.78% Male Agrees that they prefer to teach online because they can have access to student at distance location where as 0.95% Female, 1.59% Male strongly disagree with this Statement 18.15% Female and 20.38% Male have given Neutral response on that they prefer to teach online because it helps me to reach students within the shortest time-frame this finding are consistent with the previous studies (Dwivedi et al., 2019; Mosunmola et al., 2018) which concluded that the result performance expectancy perceived by school teachers can build positive attitude as well as drive their behavioural intention to adopt online teaching during the pandemic outbreak. 27.07% Female and 28.34% Male agrees that it is important to use suitable kind of tools and programs that supports teaching and learning process. Whereas 0.95% Female and 0.63% Male, Strongly disagrees with this statement the study by Mei et al. (2018) confirmed facilitating conditions as a strongest determinant of intention to adopt Web 2.0 for language learning. 23.24% both Female and Male agrees that they worried about the security of technological devices (storing, keeping etc.) at the school where as 0.63% Females and 0.31% Males strongly disagree with this statement. 25.47% Female and 27.38% Male agrees that they think teachers integrate ICT in teaching they operate as innovators where as 0.95% Female and 0.95% Male strongly disagrees with this statement. 25.47% Female and 33.75% Male agrees that they believe that effective adoption of ICT in teaching in schools depends mainly on the availability and accessibility of ICT resources, where as 1.59% Female and 0.95% Male strongly disagrees with this statement, this study by Wong (2016) also confirmed facilitating conditions as a vital construct for adoption of educational technology by teachers and study conducted by Yildirim (2007) found that access to technological resources is one of the effective ways to teachers' pedagogical use of ICT in teaching 27.38% Female and 33.43% Male agrees that the effective utilization of ICT there is a need for a well-designed Technology plan to implement in schools, where as 0.95% both strongly disagree with this statement. 22.92% Female and 24.20% Male agrees that delivering lectures online is compatible with other technologies they use, where as 1.59% Female and 0.31% Male strongly disagree with this Statement. 25.47% Female and 31.52% Male agrees that they think ICT influence teachers to apply in classroom without wasting time troubleshooting hardware and software problems, Where as 5.09% Females and 2.22% strongly disagree with this statement. 20.06% Female and 23.24% Male agrees that they feel uncomfortable because technology costs a lot (purchase, repair, maintenance and paid websites etc, where as 1.59% Females and 0.63% Males strongly disagree with this statement, moving further 25.79% Female and 29.29% Male agrees that they did not get technical support then they will discourage from using ICT because of fear of equipment failure, where as 0.95% Females 1.27% Males strongly disagree with this statement. Facilitating conditions has a significant and positive impact on behavioural intentions as well as attitude. So this finding indicates that in-house training programmes and proper equipment helps in familiarization of faculty members with novel technologies thereby facilitating their adoption. (Jairak et al., 2009; Tseng et al., 2019; Venkatesh et al., 2003). 28.98% Female and 32.48% Male agrees that they think breakdown of computer causes interruption, the regular repair of the computer will not be carried out, resulting in teachers not using ICT, Where as 0.955 Females 0.31% Males strongly disagree with this statement. Jones (2004) reported that the breakdown of a computer causes interruptions and if there is lack of technical assistance, then it is likely that the regular repairs of the computer will not be carried out resulting in teachers not using computers in teaching.

As far as psychological factors (Table 2) are concerned, it can be observed that 25.79% Female and 29.29% Male agrees that they think that workload of Teachers influence their acceptance of ICT in teaching learning process, Where as 0.31% Female and 0.95% Male strongly disagree with this

statement, Many studies have revealed that the workloads of teachers influence their acceptance of technology in classrooms (Samarawickrema & Stacey , 2007) . 25.47% Female and 26.11% Male agrees that they feel frustrated if there is lack of technical support, resulting to unwillingness to use ICT, Where as 1.91% Female and 0.31% strongly disagree with this statement and a study conducted by Tong and Trinidad (2005) also revealed that if there is no technical support for teachers, they become frustrated resulting in their unwillingness to use ICT. Even though, lack of technical support discourages teachers from adopting and integrating technology in classrooms, a study conducted by Korte and Husing (2007) which revealed that schools in Britain and the Netherlands have appreciated the significance of technical support to help teachers to integrate technology into their teaching 33.43% Female and 36.30% Male agrees that they feel that a teacher who does not consider himself/herself to be well skilled in using ICT fell anxious about using it in front of teacher who know more, Where as 0.95% Female and 0.31% Male strongly disagree with this statement, the finding indicates that teaching fraternity is influenced with experiences of peers who are performing some activity on a particular technology and Attitude had a direct effect on behavioural intention and actual use of online teaching (Dwivedi et al., 2017, Thomas, Singh, & Gaffar, 2013). 31.52% Female and 28.98% Male agrees that young teachers were more than veteran teachers to integrate ICT in teaching, where as 0.95% Female and 0.31% Male strongly disagree with this statement. 29.29% Female and 28.02% Male agrees that teachers with computer proficiency influence their use of ICT in teaching, where as 0.63% Female and 0.31% Male strongly disagree with this statement. 28.66% Female and 32.48% Male agrees that positive attitude of teachers towards ICT greatly influence adoption and integration of ICT in their teaching, where as 0.31% both strongly disagree with this statement, the study revealed that the factors that influence successful integration of ICT into teaching are teachers' attitudes and beliefs towards technology (Hew and Brush, 2007 and Keengwe and Onchwari, 2008). 26.75% Female and 36.625 Male agrees that there is a lack of collaboration among teachers is constraints to develop teachers' confidence and competence in the use of ICT, Where as 0.95% Female and 0.31% Male strongly disagree with the statement, (Konig Jager-Biela and Glutsch 2020) studied the impact of school closures in Germany and empirically validated that competence of teachers and opportunities provide to them to acquire digital competence are the significant factors in adoption of online teaching 27.70% Female and 30.25% Male agrees that they feel stress and anxiety being put to deliver learning in a time, where as 0.63% Female and 0.95% Male strongly disagree with this statement. 23.88% Female and 24.20% Male agrees that they feel uncomfortable as I am constantly worried about infecting technology with viruses, where as 0.31% Female and 0.63% Male strongly disagree with this statement.

EDUCATIONAL IMPLICATIONS

Psychological Factors:

The present study has shown that during the period of Covid-19 teachers at school level are facing psychological distress and immediate measures should be taken to reduce their distress. School authorities need to impart a positive feeling among teachers about usefulness of the online teaching during pandemic so that teachers are free from stress and anxiety being put to deliver learning in a time. Those teachers who are conducting classes online could convince their colleagues to adopt online teaching and these teachers can also discuss their experience with those teachers who do not consider themselves to be well skilled or feel anxious. They can be guided to indulge in self-soothing activities so that they can get rid of the excessive screen time. There is need to perform such activities which can help to manage stress and improve resilience. Counsellors and psychologists should administer scales like behavioural and emotional screening systems on the teachers to monitor the change in the behaviour of teachers.

Technological Factors

The present study has shown that the teachers did not get technical support so it is important that the school administration should organise workshops and seminars, suitable kind of tools and training to the teachers. Infrastructural support should be well established in schools to facilitate online teaching because teachers are worried about the security of technological devices (storing, keeping etc.) at the school. They believe that effective adoption of ICT in teaching in schools depends mainly on the availability and accessibility of ICT resources so, school administration must have availability and accessibility of resources.

CONCLUSION

COVID-19 has immensely affected the education system in India. All the human and non-human resources related to education have suffered a lot in both positive and negative way. Positive impact of this pandemic in the field of education is that educational institutions and teachers have moved towards the blended mode and are using various digital platforms to provide education and to communicate with students. But on the other hand stress, anxiety and lack of confidence are some of the psychological factors that we need to take care. Scarcity and accessibility of ICT resources are identified as one of the most important technological factors and hence provision of improving ICT facilities in the schools should be the priority

References

- Abuhmaid, A. (2011). ICT training courses for teacher professional development in Jordan. *Turkish Online Journal of Educational Technology*, 10(4), 195-210. <http://www.tojet.net/articles/10420.pdf>.
- Askar, P., Usluel, Y. K. & Mumcu, F. K. (2006). Logistic Regression Modelling for Predicting Task Related ICT Use in Teaching. *Educational Technology & Society*, 9(2), 141-151. http://www.researchgate.net/publication/220374774_Logistic_Regression_Modeling_for_Predicting_Task-Related_ICT_Use_in_Teaching
- Baras, J. S. (2000). Educational connoisseurship and critics. *Journal of General Education*, 4(2), 213-245.
- Badia, A., Meneses, J., Sigales, C., & Fabregues, S. (2014). Factors affecting school teachers' perception of the instructional benefits of digital technology. *Procedia-Social and Behavioural Science*, 141(1), 357-362. <http://doi:10.1016/j.sbspro.2014.05.063>
- Balanskat, A., Blamire, R., & Kafala, S. (2007). A review of studies of ICT impact on schools in Europe *European School net*. https://www.academia.edu/34505379/The_ICT_Impact_Report_A_review_of_studies_of_ICT_impact_on_schools_in_Europe
- Borup, J. & Stevens, M. A. (2016). Factor influencing teacher satisfaction at an online charter school. *Journal of Online Learning Research*, 2(1), 3-22. <http://eric.ed.gov/?id=EJ1148380>
- Boyles, P. C. (2011). Maximising learning using online student assessment. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 14(3) . <http://www.westga.edu/~distance/ojdl>
- Chigona, A., & Chigona, W. (2010). An investigation of factors affecting the use of ICT for teaching in the Western Cape schools. *18th European Conference on Information Systems*. http://www.researchgate.net/publication/221409106_An_Investigation_of_Factors_affecting_the_use_of_ICT_for_Teaching_in_the_Western_cape_Schools
- Demirci, A. (2009). How do Teachers Approach New Technologies: Geography Teachers' Attitudes towards Geographic Information Systems (GIS). *European Journal of Educational Studies*, 1(1), 43-53. <https://www.researchgate.net/publication/228343724>
- Dwivedi, Y. K., Rana, N. P., Jeyaraj, A., Clement, M., & Williams, M. D. (2019). Re-examining the unified theory of acceptance and use of technology (UTAUT): Towards a revised theoretic al model. *Information Systems Frontiers*, 21(3), 719–734. <http://doi:10.1007/s10796-017-9774-y>
- Fahy, P. J. (2004). Media characteristics and online learning technology. In T. Anderson & F. Elloumi (Eds), *Theory and Practice of Online Learning* 137–174. Athabasca, AB: Athabasca University Press. <http://www.semanticscholar.org/paper/Media-Characteristics-and-Online-Learning-Fahy/8ffdc8aabdbd95924c32687cdd627b56a49b2d0d>
- Gemin, B., Pape, L., Vashaw, L., & Watson, J. (2015). Keeping pace with K-12 digital learning: *An annual review of policy and practice (12th ed.)*. Evergreen Education Group Retrieved from. http://www.kpk12.com/wp-content/uploads/Evergreen_KeepingPace_2015.pdf.
- Graham, A. & Pasi, S. (2020) Schools are moving online, but *not all children start out digitally equal*. <http://theconversation.com/schools-are-moving-online-but-not-all-children-start-out-digitally-equal-134650>
- Inan, F. A., & Lowther, D. L. (2010). Factors affecting technology integration in K-12 classrooms: a path model. *Educational Technology Research and Development*, 58(2), 137-154. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11423-009-9132-y>
- Jaques, D., & Salmon, G. (2007). Learning in groups: *A handbook for face-to-face and online environments*. Abingdon, UK: Routledge. <http://www.routledge.com/Learning-in-Groups-A-Handling-for-Face-to-Face-and-online-Environments/Jaques-Salmon/p/book/9780415365260>

- Jones, A. (2004). A Review of the Research Literature on Barriers to the Uptake of ICT By Teachers. British Educational Communications and Technology Agency. Retrieved May 20, 2010 from <http://www.becta.org.uk>.
- König, J., Jäger-Biela, D. J., & Glutsch, N. (2020). Adapting to online teaching during COVID-19 school closure: Teacher education and teacher competence effects among Early career teachers in Germany. *European Journal of Teacher Education*, 1–15.
- Lowes, S. (2005). Online teaching and classroom change: The impact of virtual high school on its teachers and their schools. Columbia, New York: Teachers College, *Columbia University*. http://www.ilt.columbia.edu/publications/lowes_final.pdf.
- Mosunmola, A., Mayowa, A., Okuboyejo, S., & Adeniji, C. (2018, January). Adoption and use of mobile learning in higher education: *The UTAUT model. Proceedings of the 9th International Conference on E-Education, E-Business*, 20- 25. <http://doi.org/10.1145/3183586.3183595>
- Neyland, E. (2011). Integrating online learning in NSW secondary schools: Three schools perspectives on ICT adoption. *Australia Journal of Educational Technology*, 27(1), 152-173. <https://doi:10.14742/ajet.989>
- Perrotta, C. (2013). Do school-level factors influence the educational benefits of digital technology? A critical analysis of teachers' perceptions. *British Journal of Educational Technology*, 44(2), 314-327. <https://doi:10.1111/j.1467-8535.2012.01304.x>
- Sumak, B., Polancic, G., & Hericko, M. (2010) An empirical study of virtual learning environment adoption using UTAUT second international conference on mobile, hybrid, and on-line learning. 17–22. <http://ieeexplore.ieee.org/document/5430017>
- Sarmadi, M. (2005). On practical strategies for using distance learning. *Quarterly Journal of Technology Leadership & Administration*, 1(1), 12-16.
- Schiler, J. (2003). Working with ICT: Perceptions of Australian principals, *Journal of Educational Administration*, 41(3), 171-185. <http://doi:10.1108/09578230310464675>
- Saxena, K. (2020). Coronavirus accelerates pace of digital education in India.
- Sareen, S., Nangia, A. (2020). Online teaching during COVID-19 attitude and challenges faced by school teachers. *International Journal of Disaster Recovery and Business Continuity*, 11(1), 3012-3018. <http://seresc.org/journals/index.php/IJDRBC/article/view/29890>
- Sumak, B., Polancic, G., & Hericko, M. (2010) An empirical study of virtual learning environment adoption using UTAUT second international conference on mobile, hybrid, and on-line learning. 17–22. <http://ieeexplore.ieee.org/document/5430017>
- Tandon, S., & Tandon, U. (2020). Factors influencing adoption of online teaching by school teachers, a study during covid-19 pandemic. *Journal of public affairs*. 21(4). <http://doi.org/10.1002/pa.2503>
- Treacy, B. (2007, October). What's different about teaching online? How are virtual schools changing teaching? *Kentucky Virtual High School Newsletter*, 1(2).
- Tella, A., Tella, A., Toyobo, O.M., Adika, L. O., & Adeyinka, A.A. (2007). An assessment of secondary school teachers uses of ict's: Implications for further development of ICT's use in Nigerian secondary schools. *Turkish Online Journal of Educational Technology*, 6 (3). <http://www.semanticscholar.org/paper/An-Assessment-of-Secondary-School-Teacher-Uses-of-Tella-Tella/7ac079bb95ae5f7b5571679e0e3b103c30847d23>
- Tong, K.P., and Triniada, S.G. (2005). Conditions and constraints of sustainable innovative pedagogical practices using technology. *Journal of International Electronic for leadership in learning*, 9(3), 1-27. https://www.researchgate.net/publication/292823674_Condition_and_constraints_of_sustainable_practices_using_technology
- Thomas, T., Singh, L., & Gaffar, K. (2013). The utility of the UTAUT model in explaining mobile learning adoption in higher education in Guyana. *Journal of Education*, 9(3), 71–85.
- Tustin, D. H. (2014). Telecommuting academics within an open distance education environment of South Africa: More content, productive, and healthy? *The International Review of Research in Open and Distance Learning*, 15(3), 185–214. <http://doi:10.19173/irrodl.v15i3.1770>
- U.S. Department of Education. National Center for Education Statistics. (2000). Teachers' tools for the 21st Century: A Report on teachers' use of technology.
- Van Braak, J., Tondeur, J., & Valcke, M. (2004). Explaining different types of computer use among primary school teachers. *European Journal of Psychology of Education*, 19(4), 407-422. <http://doi.10.1007/BF03173218>

- Voogt, J., Knezek, G., Cox, M., Knezek, D. and ten Brummelhuis, A. (2013). *Under which conditions does ICT have a positive effect on teaching and learning? A Call to Action. Journal of Computer Assisted Learning*, 29, 4- 14. <http://doi.10.1111/j.1365-2729.2011.00453.x>
- Watson, G. (2006). Technology Professional development: Long-term effects on teacher self-efficacy. *Journal of Technology and Teacher Education*, vol. 14(1), 151-166. https://www.researchgate.net/publication/255566812_Technology_Professional_Development_Long-Term_Effect_on_Teacher_Self-Efficacy
- Wong, G. K. (2016). The behavioral intentions of Hong Kong primary teachers in Adopting educational technology. *Educational Technology Research and Development*, 64(2), 313–338
- Yildirim, S. (2007). “Current Utilization of ICT in Turkish Basic Education Schools: A Review of Teacher's ICT Use and Barriers to Integration”. *International Journal of Instructional Media*, vol. 34, no.2, pp. 171-86
- Yuen, H.K., Law, N., & Wong, K. (2003). ICT implementation and school leadership: Case studies of ICT integration in teaching & learning, *Journal of Educational Administration*, 41(2), 158-170. <http://doi.org/10.1108/09578230310464666>

FARKLI POLİTİK GÖRÜŞLERE SAHİP GAZETELERDE MAGAZİN HABERLERİNİN SUNUMU

Dr. Mustafa ÖZTUNÇ

Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi
oztunc@sakarya.edu.tr

Kübra BİRİCİK

Sakarya Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi
Orcid: 0000-0002-8765-1740
kubra.biricik@ogr.sakarya.edu.tr

Özet

Gazetelerin ve gazetecilerin amacı halkı gelişen olaylar hakkında bilgilendirmektir. Haberin ne olduğu hakkında birçok tanım bulunmasına karşın tüm bu tanımlamalar güncel olma, doğruluk, kamu yararı sağlama, anlaşılır olma, ilgi çekici olması ve önemlilik gibi ortak noktalarda birleşmektedir. Magazin haberciliği ise hem eğlendiren hem merak duygusunu gidererek bilgi veren, genellikle ünlülere ve özel yaşamlarına odaklanan, görsel ağırlıklı bir habercilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ün sahibi insanların giyimleri, yiyip içtikleri, yaşam tarzları, özel hayatları, kişisel tercihleri, işleri merak edilmekte ve bu isimler magazin haberleri sayesinde takip edilebilmektedir. Magazin haberciliğinde basit dil ve görsel kullanımı ön planda olması her kesimden insanın rahatlıkla anlamasına imkân vermektedir. Bu çalışmada kitle iletişim araçlarında büyük bir yer tutan magazin haberlerinin, özellikle de farklı politik ilkeleri benimsemiş olan gazetelerde sunulan haberlerin yansıtılma ve sunum biçimlerinin değişip değişmediği ve politik yapılarına göre magazin haberlerindeki kullanılan dillerde farklılaşma olup olmadığı, haber başlıkları ve manşetleri, görsel kullanımları, haber içerik konuları ve yine habere konu olan dedikodu, polemik ve söylentiler gibi kullanımların ortaya koyulması amaçlanmıştır. İçerik analizi ile gerçekleştirilen bu çalışmada 8 gazetenin 9 gün boyunca yapmış olduğu magazin haberleri incelenmiştir. Bu bağlamda, Sözcü, Milliyet, Akit, Cumhuriyet, Takvim, Yeni Birlik, Posta ve Sabah gazetesi olarak, farklı ideolojileri benimsemiş ve bu ideolojik ilkelerin, gazetelerdeki magazin haberlerinin manşetlerinde, başlıklarında, görsel kullanımlarında ve haberlere konu olan içeriklerdeki etkileri ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İdeoloji, magazin, habercilik, gazete

PRESENTATION OF MAGAZINE NEWS IN NEWSPAPERS WITH DIFFERENT POLITICAL OPINIONS

Abstract

The purpose of newspapers and journalists is to inform the public about the developments. Although there are many definitions about what news is, all these definitions come together on common points such as being up-to-date, correct, providing public interest, being understandable, interesting and important. Magazine journalism, on the other hand, is a visual-based journalism that both entertains and provides information by satisfying the sense of curiosity, generally focusing on celebrities and their private lives. People are curious about their clothes, what they eat and drink, their lifestyles, private lives, personal preferences, and jobs, and these names can be followed through magazine news. The use of simple language and visuals in magazine journalism is at the forefront, allowing people from all walks of life to understand it easily. In this study, whether the way of reflecting and presenting the magazine news, which has a great place in the mass media, especially the news presented in newspapers that have adopted different political principles, has changed and whether there is a differentiation in the languages used in the magazine news according to their political structures, news headlines and headlines, visual uses, news content. It is aimed to reveal the topics and the usages such as gossip, polemic and rumors that are the subject of the news. In this study, which was carried out with content analysis, the magazine news made by 8 newspapers for 9 days were examined. In this context, Sözcü, Milliyet, Akit, Cumhuriyet, Calendar, Yeni Birlik, Posta and

Sabah newspapers have adopted different ideologies and the effects of these ideological principles on the headlines, titles, visual usages and contents of the tabloid news in the newspapers have been revealed.

Keywords: Ideology, magazine, journalism, newspaper

GİRİŞ

Toplum içinde var olan bireylerin birbirlerinden haber alma istemi, gazetecilik mesleğinin doğuşundaki en önemli faktörlerden biridir. Gazeteci toplumu yakından ilgilendiren önemli olan konuları tespit ederek onu haber haline getirip toplumu bilgilendirmektedir. Bireyleri öğrenmeye ve gündemi yakından takip etmeye yönlendirirken, kamuoyu oluşturmaya da aracılık etmektedir.

İngiltere’de başlayan ve sonrasında ABD ve Avrupa ülkelerinde yaygın hale gelen magazin gazeteciliği topluma dönük gazetecilik anlayışının yaygınlaşması ile geliştiği söylenebilmektedir. Özellikle magazinleşme durumu kitle gazetelerinde önem kazanmaya başlamıştır. Türkiye’de ise, özellikle 1980’li yıllarda meydana gelen neoliberal politikalarda meydana gelen değişimle birlikte ön plana çıkmış ve 1990’lı yıllarda görsel ve yazılı basında ivme kazanmıştır. Dağtaş’a göre, bu değişimin arkasında, yeni sağ politikaları içselleştiren medya kuruluşlarının tiraj ve reytinglerini artırma kaygısı yatmaktadır. Günlük gazetelerin verdiği magazin eklerinin yanı sıra haftalık ya da aylık periyotlarla yayınlanan magazin dergileri de bulunmaktadır. Yazılı basında başlayan magazin gazeteciliği televizyon ve internet gibi diğer mecralara da girmiş ve Türkiye’de gücü azımsanmayacak bir magazin medyasının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Çetinkaya, 2020). Magazin haberleri günümüz gazeteciliğinde çok yaygın olarak yer alan bir haber türüdür. Okuyuculara hoşça vakit geçirmeyi amaçlayan magazin haberlerinin okuyucu oranları da oldukça fazladır. Bu haber türü yaşamış olduğumuz zaman içerisinde tek bir şeyi temsil etmektedir: Patlayan flaşlar ve kamera ışıkları eşliğinde görüntülenen ünlüler, bir yerlerde elele yakalanan ünlü kişiler, başlayan ve biten ilişkilerle ilgili yayınlanan ve düzenlenen uzunca bir metin... Üstelik aynı zamanda bu haber metinlerinde kullanılan biçimsel özellikleri mevcuttur. *“İşte yakalandılar; Flaş Flaş Flaş; Şok, Şok, Şok; İhanetin Böylesi”* gibi... Magazin haberciliğine dair klasik haber başlıkları ve klasik bir haber sunumu olarak karşımıza çıkmaktadır (Açıköğretim Fakültesi, 2013).

Magazin haberlerini toplumun büyük çoğunluğundan farklı ve illa parasal olması gerekmeyen bir anlamda zengin yaşam sürdürenlerin yaşamlarının toplum adına topluma teşhiri olarak ifade eden Kıvanç’ın konuyla ilgili bir diğer saptaması da şu şekildedir:

Magazin, dedikodunun merkezi olarak örgütlenmiş halidir, ayırıcı özelliği, bu dedikodunun konu komşuyu değil sıradan insana ulaşmaz gözüken insanları ve çevreleri konu almasıdır. Magazin toplumla aralarından hep belirli bir mesafe bulunan kimselerin yanına yaklaşma çabasıdır. Sahnedeki, beyaz perdedeki, ekrandaki kadını/adamı, onu ünlü yapan rolü dışında, sahne kıyafetini çıkarmış haliyle, ‘özel’ yaşantısında izleme merakını doyurmak üzere yürütülür (Mamaıtımın, 2019).

Magazinleşen medyanın, ekonomik, siyasal ve toplumsal içerikli haberlere daha az yer verme eğiliminde olduğu bunun yerine özellikle, eğlence dünyasından haberlere, skandal haberlerine, sansasyonel haberlere ve daha fazla spor haberlerine yer verildiği gözlemlenmektedir. Ayrıca, yine magazinleşen medyada gerek sıradan gerekse ünlü kişilerin “özel hayatları” daha fazla haber konusu olmaktadır. Ekonomik gelişmeler, siyasi süreçler ve toplumsal değişimler genellikle ya bu tür medyanın yayınlarında yer almamakta ya da yer aldığı takdirde magazin boyutlarının ön plana çıkartılmasına dikkat edilmektedir. Bu durum gazeteciliğin önceliklerinin değişmesi anlamına gelmekte, özellikle de haberlerde doğruluk, nesnellik ve dengelilik gibi kavramların daha özensiz bir biçimde kullanılmasına neden olmaktadır. Tüm bu özellikler, aslında medyadaki genel bir değişimin işaretini vermektedir. Bu ise, medyadaki haber verme ve bilgilendirme işlevlerinin giderek yerini, “eğlendirme” işlevinin önceliğine bıraktığını göstermektedir (Dağtaş, 2015). Curran ve Sparks’ın İngiltere’nin eğlence içerikli popüler basını değerlendirildikleri çalışmalarındaki eğlence içeriğinin büyük bir kısmının, politik köşe yazılarında açıkça ortaya konan düşünce ve değerleri tamamladığı ve eğlencenin politikaya üstün geldiği yönündeki tespitleri ilginçtir. Magazinleşmenin medya ortamında yarattığı renkli, canlı, eğlenceli ve duygu yüklü dünyanın içerisinde çok az bilgi ve enformasyona yer kaldığı; bu farklı ve çeşitli gibi gözüken dünyanın aslında çok az sayıda seçenek arasında oluşturulduğu gözlemlenmektedir. Kimi iletişimciler bu durumu, demokrasi ve uygarlığın geleceği açısından bir tehdit

olarak değerlendirirken; kimileri ise bu gelişmelerde hiçbir zararlı yan görmemekte, aksine demokrasi açısından yararlı olduklarını düşünmektedirler (Dağtaş, 2015). Bu konuda medyanın kendi içinde de tartışmalar yaşanmaktadır. Magazin eklerinin / dergilerinin ya da magazinelle özellik sergileyen gazetelerin, ciddi rakiplerine kıyasla daha çok okunması ve bunun sonucunda daha popüler olması nedeniyle, daha başarılı olduğu görüşü medya çevrelerinde kabul görmektedir. Bu yaklaşım, özellikle magazinelle yayın organlarında çalışan gazeteciler tarafından da benimsenmektedir. Çalıştıkları gazete ya da dergilerin, "ciddi" rakiplerine oranla daha iyi ve başarılı olduklarını düşünenlerin sayısı oldukça fazladır (Dağtaş, 2015).

Haber Nedir?

Bilme ve haberdar olma isteğinin ortaya çıkarmış olduğu kitle iletişim araçlarının ana malzemesi haberdur. Kitle iletişim araçlarının ticari birer kurum haline gelmeleriyle ticari bir metaya dönüşen haber, tanımlanması zor bir kavramdır. Öyle ki habercilik ile ilgilenen pek çok kişinin kendine göre anlamlandırmaya çalıştığı haber kavramı birçok tanıma sahiptir. Bunlardan bazıları 'Bir kimse ya da bir yerdeki olaylar hakkındaki bilgilerdir, bir olayın raporudur, bir olgu üzerinde edinilen bilginin anlatımıdır, belirli yer ve zaman içinde gerçekleşmiş çeşitli olayların bilmeyenlere aktarımıdır, çevrede olup biten her şeydir, gerçeğin toplumsal kurgusudur, gerçek olan bir şeyin özetidir, herhangi bir konudaki yeni bilgidir'. MacDougal toplumların değişikliğe uğramasıyla, gündemlerine giren haber konularının da farklılaştığını söylemektedir. Bu durum haber için yapılmış olan tanımların eskimesine ya da yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Toplumsal yaşamda pek çok değişkenin olması bazı gazetecileri neyin haber olduğunu gösteren maddeleri belirlemek yerine daha esnek tanımlar yapmaya zorlamıştır. Bunların bazıları şöyledir: 'Basılabilecek her şey haberdur, haber toplumu ilgilendiren olay, fikir ya da sorundur, bir konunun özet olarak periyodik yayınlarda, gazetelerde, radyolarda ve televizyonlarda sunulmasıdır. Haber yeteri kadar insanın okumak isteyeceği şeydir, bir grup okuyucunun ilgisini çeken ve zamanında duyurulan her şey haberdur' (Boyer, 2010). Gazeteciliğin ham maddesini oluşturan haberler, ülkenin ve toplumun olası olduğu ölçüde iyi veya kötü bir resmini vermeye çalışmaktadır. Haberler içinde yer alan toplumsal değerler ise, haberi yapan ve veren gazetecilere çoğu kez ait olmadığı gibi, haberlerden kesinkes de ayrılmamaktadırlar. Gazetecilik, bir bakıma, bireylerin sorunlarının giderilmesine yardımcı olan bilgilerin ulaştırılmasıdır. Sunulan bu bilgilerin içeriği bilgilendirme ya da eğlence ile yüklü olsa da basit bir tanımlama ile genel "haberdur" olarak nitelenir. Bu açıdan yaklaşılarak gazetecilik için basit bir tanım yapılabilir:

"Gazetecilik, haber malzemesi olarak görünen bilgilerin toplanması, yazılması, düzenlenmesi ve dağıtılmasını içeren bir olgudur." Bu tanımlamadan hareketle, gazeteci için de bu şekilde bir tanımlama yapmak mümkündür: "Gazeteci, ulaşmak istediği kitle için en önemli diye nitelendirdiği bilgileri toplayarak, haber olarak seçen, kişileri bilgi olarak düşünmeye sevk edendir." Haber verme işlevleriyle gazetecilik yapan kitle haberleşme araçları, topluma siyasal, ekonomik, toplumsal, sanatsal, bilimsel enformasyonu, ister güncel olsun isterse genel nitelikte olsun, çeşitli olgular arasında bağıntılar kurarak sunmaktadır. Zaman, zaman uyuşumcu zaman zaman da eleştirilerle yüklü olarak, olguların ve değerlerin toplumda yerleştirilmelerini sağlamaktadırlar. Bu işlevleriyle bilgi vermenin yanı sıra fikirlerin, değerlerin aktarımını yapması, aslında kitle haberleşme araçlarının eğitim işleviyle bütünleşmektedir. Daha öz bir deyişle, haber vermenin toplumsallaşmada oynadığı önemli rolü göstermektedir. Haber verme işleviyle aynı zamanda bazı fikirlerin savunuculuğunu yaparak, topluma belirli yönde fikirler sunarak, yeni tutumların yerleştirilmesi istenmektedir. Haber verme işlevi, zaman zaman bireyleri siyasal ve ekonomik açıdan bilgilendirmenin yanı sıra ikna etme işlevi ile de yüklü olabilmektedir. Kişileri, günün ağır bunaltıcı sorunlarından ve koşullarından uzaklaştırarak, onları hayal ve düş dünyasına itme, gamdan, sıkıntıdan arındırma bakımından da haber verme günümüz gazeteciliğinde önemli bir yer tutmaktadır. Bireye çevresinde edindiği bilgilerle statü kazandıracağına, öğretilmesi gerekenleri öğretmek, toplumsal normları zorlayacağına, genelde topluma istenileni sunmaya, sorunlardan, dertlerden kaçma ve kurtulmayı vurgulayan hep eğlendirme ve dinlendirme işlevi olmaktadır. Spor ve magazin haberciliği bu alana örnek gösterilebilmektedir (Tokgöz, 1981). Günümüz gazetelerde kamu yararına yapılan haberlerin yanı sıra spor ve magazin haberlerine önemli ölçüde yer verilmektedir. Okuyucular bu haber konularına yoğun bir ilgi duymaktadır.

Magazin Haberciliği

Türk Dil Kurumuna göre magazin, halkın çoğunluğunu ilgilendirecek çeşitli konulardan söz eden, bol resimli yayınlardır. Genellikle sanat, müzik, sosyal medya, eğlence ve spor dünyasında tanınmış kişilerle ilgili haber ve yorumlardan ibarettir. Eğlendirirken bilgi vermeyi amaçlayan yayıncılık türü olarak tanımlanan magazin, bilgilendirmekten öte hoşça vakit geçirmek, oyalanmak ve gündelik hayatın sıkıntılarında bir nebze olsun kurtulmak için izlenmekte ve okunmaktadır (Maimaıtımın, 2019). Magazin kelimesi ilk kez dergi anlamında İngiltere’de, 1731 yılında “Gentleman’s Magazine”, Fransa’da ise 1833 yılında “Le Magazin Pittoresque” isminde kullanılmaya başlanmıştır. (Soygüder, 2003, s.77). Tarihin ilk magazin dergileri ise 1734’ten itibaren yayınlanmaya başlayan Lloyd’s List, 1739’da yayına başlayan The Scots Magazine’dır (Şentürk, 2010, s.177).

Magazin kavramı Arapçadaki hazine sözcüğü ile aynı kökten türemiştir. Tarihsel süreçte İspanyol Emevîlerinden Fransızca ’ya alınan ve Arapça “mahazin” kelimesinden gelen magazin “mahzen”in çoğulu ve “eşya depolanan yer”e karşılık gelmektedir. Fransızca’da “dükkân” anlamına gelen sözcük, içinde birçok ürünün satıldığı yer olarak tanımlanmaktadır. Kavramın içinde pek çok farklı bilginin yer aldığı yayın anlamında kullanımının temelinde ise aslında bu tanım yer almaktadır (Ballı, 2013).

İngilizce literatürde “tabloidsation” kelimesi ile karşılanan magazinleşme, eğlenceli ve duygusal motiflerle donanmış içeriğın daha fazla vurgulanması ve basit, kolay tüketilebilir bir sunumla topluma ulaştırılması olarak da tanımlanmaktadır. Çaplı ’ya göre magazinleşme haberlerin, diğer medya içeriklerinin ve üsluplarının sansasyonelleşmesi, sulandırılması ve haberlerin toplanmasında etiğe aykırı yöntemlerin kullanılmasıdır (Ballı, 2013). Magazin haberleri gerek içerikleri, üretim ve sunum biçimleriyle gerekse tüketim ve etki biçimleriyle diğer haberlerden önemli farklılıklar gösterir. Günümüz medya dünyasında yaygın kullanım alanı bulan magazin haberlerinin, geleneksel haberciliğin işlevlerini yerine getirmediği iddia edilir. Magazin haberleriyle temelde, okur/izleyicinin ilgisini çekmek hedeflenmekte ve haberlerde eğlendiricilik ön plana geçmektedir. Bu anlamda, değerler hiyerarşisi çoğu zaman altüst edilmekte ve haberler özellikle kitlelerin bazı gereksinimlerini tatmin etmek amacıyla yeniden düzenlenmektedir (Ballı, 2013). Magazin hem eğlendiren hem merak duygusunu gidererek bilgi veren, genellikle ünlülere ve özel yaşamlarına odaklanan, görsel yoğunluklu bir haberciliği karşılmaktadır. Ün sahibi insanların giyimleri, yiyip içtikleri, yaşayışları, özel hayatları, tercihleri, işleri merak edilmekte ve toplumda öne çıkan isimler magazin sayesinde takip edilebilmektedir. Magazin basit dili ve görselin ön planda olması sayesinde her kesimden insanın rahatlıkla anlayabileceği oyalayıcı bir haber anlayışına sahiptir. Gündelik hayatın tekdüzeliğinden ve sorunlarından uzaklaşmak ve kafa dağıtmak için de tercih edilmektedir. Çoğunlukla renkli, eğlenceli haberler izleyicinin yorulmadan tüketmesini ve rahatlamasını sağlamaktadır. Magazin haberlerinde ünlülerin yaşam stilleri, yeni projeleri, özel ilişkileri, geçmişleri, polemikleri, katıldıkları açılışlar, etkinlikler, kıyafet ve alışveriş tercihleri, stil önerileri ve gibi çok çeşitli konular işlenir. Ünlü olmak isteyen şarkıcı, oyuncu, manken gibi farklı mesleklerden tanınmak isteyen insanlar için de magazin önemli bir ‘görünme’ alanıdır. Magazinde görülmek ve konuşulmak ünlü isimlerin şöhretini beslemekte ve onlara daha fazla konser, daha fazla rol, daha fazla iş olarak geri dönmektedir. Özellikle sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte ünlü isimler, fenomenler ve ünlü olma çabasındaki bireyler gönüllü olarak ses getiren açıklamalar yapmakta, hesaplarında dikkat çekici içerikler paylaşmakta, bu paylaşımlar da magazin haberlerinin konusunu oluşturmaktadır. Astroloji, sağlık ve yemekle ilgili konular da magazin haberlerine dahil edilebilmektedir. Diyetisyenlerden, güzellik uzmanlarından, astrologlardan moda olan beslenme şekilleri, güzellik operasyonları veya burç yorumları üzerine bilgiler alınarak magazin konusu haline getirilmektedir. Yazılı basında magazin haberleri gazetelerin ön ve arka sayfalarında, ikinci sayfalarında veya eklerinde, magazin ve kadın dergilerinde; görsel medyada televizyondaki magazin programlarında ve internette magazin siteleriyle sosyal medyada magazin hesaplarında görülmektedir. “Magazin” kavramı, olay örgüsünü dağıtan, anlık olanı vurgulayan, sığ içerikli ve sansasyonel olana yönelen ve yönelten, olguların dramatik öğelerini öne çıkartıp, basitleştiren bir anlatım biçimidir. (Şahin, 2019). Az yazıyla, bolca fotoğrafla karşımıza gelen magazin haberlerindeki amaç okurun dikkati dağılmadan aktifliğini sürdürmesini sağlamaktır. Tabloid haberlerin ve programların üretilmesinin diğer türlere oranla daha az maliyetli olması ve daha az emek gerektirmesi, bu türün medya tarafından daha fazla tercih edilmesinde önemli rol oynamaktadır. Düşük maliyetlerle üretilen bu tür yapımların yüksek reyting getirmesi, bu alanı daha da

çekici hale getirmektedir. Aslında, paparazzi gazeteciliği yöntemleri kullanılarak ünlülerin özel yaşamlarına ait görüntülerin elde edilmesinin oldukça pahalı olduğu da bilinmektedir. Ancak, yine de bu tür görüntülerin yüksek reyting getirmesi sonucunda elde edilen reklam gelirleri bu maliyeti karşılamaktadır. Bu durumda yoğun rekabet ortamı içerisinde bulunan ve yaşamını reklam gelirlerine bağlayan medyada, az maliyetle yüksek gelir elde edilmesi, ekonomik bir dayatma haline gelmektedir. Maliyeti daha yüksek ancak düşük reytingli programlar ise medyada kendilerine kaçınılmaz olarak daha az yer bulmaktadır (Ballı, 2013).

Yazılı ve görsel basında magazin, günümüz yayıncılık anlayışında yaygın olarak benimsenip kullanılan habercilik türlerinden birisidir. Türkiye de dâhil olmak üzere birçok ülkede magazin haberciliğinin örneklerine sıkça rastlanılmaktadır. Bu popülerliğin ardındaki temel neden ise magazin her eğitim düzeyinden insana kolaylıkla seslenebilmesidir (Ballı, 2013).

Kamu yararı taşımayan eğlence içerikli olan bu haberler toplum tarafından büyük ilgiyle karşılanmakta ve oldukça büyük bir kitle tarafından takip edilmektedir.

Magazin haberlerini diğer haber türlerinden ayıran belli başlı özellikleri bulunmaktadır:

- 1) Magazin haberinin popüler oluşunun en başta gelen nedenlerinden biri toplumun her kesimine ulaşması ve her eğitim düzeyinden okura seslenmesidir. Magazin haberlerinde öncelik genellikle ünlülere ve sosyete olarak adlandırılan zenginlere verilirken ünlülerin özel hayatları mercek altına alınır ve ciddi içerikten yoksun olan haberler okuyuculara ulaştırılmaktadır (Akgün, 2011).
- 2) Magazini kapsayan haber konuları çok çeşitlidir. Toplumun ilgiyle takip ettiği şarkıcıların, oyuncuların, futbolcuların hayatları, aşkları, moda anlayışları, sosyete dedikoduları, astroloji, yemek tarifleri, popüler eğlence mekânları gibi çeşitli konular magazin haberciliğinde kullanılan konular içinde yer almaktadır (Akgün, 2011).
- 3) Magazin haberlerinde fotoğraf ve görüntülerin önemi büyüktür. Bu nedenle, haberi destekleyecek fotoğraflar olmadığında haberler kurgulanmış fotoğraflarla desteklenir. Bu gibi haberlerin hazırlanmasında bazı durumlarda arşiv fotoğrafları ya da görüntüleri de kullanılmaktadır (Soygüder, 2003).
- 4) Magazin haberlerinde tekrar önemli yer tutmaktadır. Magazin haberleri yinelenerek insanın duygularından yararlanır (Maimatımın, 2019).

Magazin Haberciliğinin Kısa Tarihi

Dünyanın ilk magazin örneklerinin, on yedinci yüzyılda Fransa’da basılan gazetelerle birlikte geliştiği görülür. Paris’te 1672 yılında yayınlanan “Le Mercure Clant”, taşrayı terk edip şehre giden bir kadına yazılan dedikodu mektuplarından esinlenerek yayınlanmıştır. Kadın magazin dergileri 1863’te Dunton tarafından kurulan ve sevgilisi tarafından terk edilen kadınlara tavsiyelerde bulunmaya öncülük eden “The Ladies Mercury” ile başlar. Dergi, “bayanlar sorularını Are Mary yolundaki Latin Kahve Evi’ne yollayabilirler” diye bir ilan verir. O dönemde kadınlar bu ilana karşılık vermeye, aşk, giyim, moda ve cinsel hayatlarıyla ilgili sorular sormaya başlar. O dönemde zina ve evlilik öncesi seks en çok sorulan ve magazinde en çok tartışılan konuların başında yer almaktadır (Ballı, 2013).

Magazin gazeteciliğini tanımlamak için “Bulvar”, “tabloid”, “sarı basın”, “boyalı haber”, “renkli basın”, “sansasyonel haber” gibi tanımlamalar da kullanılmıştır. Magazin haberleri geleneksel medya organlarında (örneğin gazete, dergi vb.) hemen her sayfada ve farklı biçimlerde kendilerini gösterebilir. Magazinleşme, İngilizce literatürde “tabloidization” anlamına gelir. Aynı zamanda magazinleşme daha eğlenceli daha vurgusal ve daha basittir (Topbaş, 2021). İngiltere’de başlayan ve daha sonra ABD ve Avrupa ülkelerine yayılan magazin gazeteciliği halka dönük gazetecilik anlayışının yaygınlaşmasıyla gelişmiştir denilebilir. Özellikle magazinleşme olgusu kitle gazetelerinde ağırlık kazanmaya başlamıştır (Tokgöz, 2000, s. 316). Magazin haberciliğindeki en büyük gelişme 20. yüzyılda özellikle de II. Dünya Savaşı’ndan sonra fotoğrafların kullanılmasıyla yaşanmıştır. Magazin haberlerinin günlük gazetelere girmesi ise bu tür gazeteciliği daha da popüler hale gelmesini sağlamıştır (Maimatımın, 2019). I. Dünya Savaşı’ndan sonra sansasyonel gazetecilik doruk noktasına ulaşmış 191’den itibaren gerek Avrupa’da gerekse ABD’de varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Aynı zamanda, ABD’de sansasyonel gazeteler, 20. yüzyılın başlarından itibaren “tabloid” adı altında satılmaya başlamıştır. Tabloid gazetenin en önemli özelliği boyutlarının 17. yüzyılda çıkarılan ilk gazetelerin boyutlarıyla aynı olmasıdır. Günümüzde magazin

haberciliği dendiğinde, büyük ölçüde ünlülerin özel hayatlarıyla ilgili bol fotoğraflı, sansasyonel ve ilgi çekme öncelikli haberler akla gelir (Çetinkaya, 2020: 107). Magazin yayıncılığının pek çok kaynağı vardır. Ünlüler, internet siteleri, lüks mekânlar, tatil merkezleri, oteller, yabancı yayınlar ve sosyal medya, magazin haberlerine kaynak olarak gösterilebilir (Söğüt ve Aktaş, 2018: 173-185). Son yıllarda sosyal medya platformları magazin gazeteciliği için hem en önemli kaynaklardan biri hem de haberleri geniş kitlelere yaymayı sağlayacak bir araç olarak görünmektedir (Topbaş, 2021). Magazin haberleri, günlük gazetelere girmeden önce magazin dergilerinde yayınlandığı için Türkiye’de magazin gazeteciliğinin 1960’lı yıllarda otaya çıktığı (Soygüder, 2003) bilinmektedir. Bu dönemde Türkiye’de gerçek anlamda magazine ağırlık veren gazetelerden Günaydın, Tan ve Gırgır gazeteleri sayılabilir. Bunla ilgili olarak gazeteci-yazar Metin Münir Sabah Olayı adlı kitabında şu satırlara yer vermektedir (Münir, 1993, s. 88):

Amerika stili sansasyonel gazeteciliği ve ofset baskı tekniğini Türkiye’ye Haldun Simavi getirdi. Cinsellik ve çıplaklık en önemli payandalarıydı. Bu anlamda onun gazeteleri basında cinsellik ve çıplaklığın sembolüydü. Haberin doğru olması değil, ilginç olması önemliydi. Simavi’nin gazeteciliğinde cüretkarlık ve ataklık vardı. Bulduğu formüller doğru olacak ki, aktif gazetecilik yaptığı yıllar arasında çıkardığı Günaydın, Tan ve Gırgır yenilenmesi zor satış rekorları kırdılar.

Bu gazetelerin birinci sayfalarında çarpıcı resimler ve magazin haberlerine ağırlık veriyordu (Topuz, 2003, s. 243) ve Günaydın gazetesinin tirajı bir milyona ulaşmıştı. Oktay (1993) Türkiye’de Popüler Kültür adlı kitabında, magazin haberciliğinin Türkiye’deki tarihsel gelişim sürecini üç döneme ayırarak anlatmaktadır:

1923-1950 dönemi magazinciliği: ilk magazin dergisi 1928 yılında, “Serveti-Fünun” dergisinin sahibi ve başyazarı Ahmet İhsan tarafından yayınlanan “Uyanış” dergisidir. Dergi yeni Türkçe ile (Latin harfleri) yazılmıştır. Bu dönemde yayınlanan dergiler okura resmî ideolojiyi 41 benimsetmeye çalışmaktadır. 1945’e dek magazin dergileri milliyetçilik ideolojisini yaymaya çalışsa da eğlenceye yönelik haber ve yazıların dergiyi sattırıldığını fark ederler. Bundan sonra ciddi sorunları görmezlikten gelirler ya da iktidarla uyuşma içine girerler.

1945-1970 dönemi magazinciliği: 1950-1970 yılları arasında yayınlanan magazin dergileri, Türk burjuvazisinin dışa bağımlı ideolojik açılımlarını ve isteklerini karşılama görevini üstlenmektedir. Bu dergilerin en çok orta sınıf alıcısı vardır. Magazinin asıl işlevi de zaten orta sınıfa hizmet etmektir. Dolayısıyla magazin ideolojik işlevi de orta sınıf üzerinde belirir. Bu dergilerle alt ve orta sınıf üyeleri egemen sınıfın yaşam biçimine özendirilir, sınıf atlama isteği kışkırtılır. Bunun mümkün olduğu ve herkesin sınıf atlayabileceği kanısı uyandırılır. Böylece yönetenlerle yönetilenler aynı ideolojide bütünleşir.

1970-1990 dönemi magazinciliği: bu dönemde Türkiye’de yaşanan askeri darbeler, popülizmi tırmandırmıştır. Alt gelir grupları radyo, televizyon ve gazetelerde sahip olamayacakları ürünlerin reklamlarıyla karşılaşır. Burjuvazi bir yanda ücretleri kısıtlarken, diğer yandan da onları tüketime kışkırtır. Bu dönemde özellikle televizyon tüm ülkede yaygınlaşır, insanlar boş zamanlarını televizyon karşısında geçirmeye başlar, kitleler edilgenleştirilir. Edebiyat ve sanat ürünleri yerine, sanatçı, yazar ve sanatçıların özel hayatı, dedikodular, sırlar magazine konu olmaya başlar.

Genel olarak 1980 sonrasının politik ortamı, halkın eğlenceye ve lüks tüketim olgusuna yönelmesi ve liberal pazar ekonomisinin rolü magazin çıkışında önemli etkilere sahiptir. Büyük sermaye bu dönemde hem ulusal hem de uluslararası alanda medya alanına el atmaya başlamıştır. Bu durum ise magazinleşmeye neden olmuştur. Medyada üretilen ürünlerin tek tipleşmesi de bu süreci artırmıştır. Magazin, günümüz yayıncılık anlayışında yaygın olarak benimsenen habercilik türlerinden birisidir. Magazin haberciliğinin popülerleşmesinin bir başka nedeni ise magazin her eğitim düzeyinden okura seslenebilmesi ve okurların merak duygusu ve bilme isteğine hitap ediyor olmasıdır. Bu sebepten ötürü, sosyete ve eğlence dünyasının ünlülerine öncelik veren magazin haberciliği, sadece dedikodu ve spekülasyon üzerine üretim yapmayı değil; onların özel hayatlarını da mercek altına alan bir habercilik anlayışını yaygınlaştırmaktadır (Dağtaş, 2006). Günümüzde magazin haberleri, hemen hemen her gazetenin sayfalarında okurun karşısına çıkmaktadır. Haftalık ya da aylık yayınlanan magazin dergilerinin yanı sıra radyo ve televizyon kanallarının birçoğunda magazin programlarına rastlamak mümkündür (Maimatımın, 2019).

Magazin Haberlerinde İçeriği, Amacı ve İşlevi

Magazin haberleriyle diğer haberler arasında çok büyük fark yoktur. En önemli fark magazin haberinde alıntı ve betimlemelerin kullanımıyla ayrıntıların daha fazla verilmesidir. Bu nedenle magazin haberleriyle diğer haberleri birbirinden kesin çizgiyle ayırmak yanıltıcı olmaktadır. Magazin haberi ne kadar sunum açısından düz haberlere göre farklı olsa da düz haberlerin yazımında göz önünde bulundurulması gereken kriterler magazin için de geçerli olmaktadır. Haber kriterleri, karşıtlıklar, insani meraklar, önem sırası, şöhret, yerellik, zamana olan uyum ve sıradışılık gibi kriterlerle ölçülmektedir. Ancak habere getirilen farklı tanımlamalar zamanlılık, yakınlık, önemlilik, sonuç ve insanın ilgisini çekme gibi farklı kriterleri de beraberinde getirmektedir. Bazı kriterler magazin haberi için daha öncelikli olurken, bazılarında aynı öncelik geçerli olmayabilmektedir. Örneğin, haber konusunun güncel olması güncel bir olayla ilgili magazin haberi yazılmadığı sürece önemli bulunmayabilir. Ancak sıradışılık magazin haberinde çok önemlidir. Özellikle toplumdaki dikey sızramalar, magazin haberinde konu seçerken ilgi çekicidir. Örneğin; bir profesörün işini bırakıp eskicilik yapması veya bir hurdacının akademik kariyer yapması gibi (Maimartımın, 2019). Tılıç'ın (1998) Utanıyorum Ama Gazeteciyim adlı eserinde, editörlük yapan bir gazetecinin habercilik anlayışının bilgi vermekten ziyade giderek magazinleşmesini şöyle anlatıyor: “Biz her zaman asıl önemli olan haberi veriyoruz ama bunun içine Başbakan Çiller'in hangi çayı sevdiği şeklinde bir unsur katarak haberi biraz renklendiriyoruz”. Bir televizyon yöneticisi ise haberlerin “sıkıcı” değil, “şaşırtıcı” olması gerektiğini düşünmektedir. Aynı gazeteci, basın toplantılarından ya da siyasilere demeçlerinden ziyade başbakanın ayakkabısı ya da meclisteki siyasilere uyurken yakalamak haber değeri taşıdığını dile getirmektedir. Bu anlayışa göre enformasyon sağlamaktan ziyade, insanları eğlendirmek habercilik kuralıdır (Maimartımın, 2019). Magazin haberlerini okumak, yıldızların söyleşilerini izlemek, hayatlarına tanık olmak, sıradan insanların yaşamlarına bir hareketlilik ve renk getirmektedir (Yüksel, 2001). Ragıp Duran magazinle ilgili şeker içine konan acı ilaç benzetmesi yapmaktadır (Ergül, 2000).

Okunurluğu ya da izlenirliği artırma kaygısıyla ilginç yakalama çabaları da magazin haberlerine kayış sağlar. Magazin haberleri insanların aslında, bir kaçış yoludur. Ancak yine de magazin haberlerini günlük hayattan kaçış olarak görse de bu haberlere inanmaz ve kendi yaşamını değiştirmez. Magazinin akıldan çok duygulara hitap eden bir haber türü olduğunu göz önünde bulundurursak magazin haberlerinin, yeniliklerle ve devamlı bir hareketlilikle kitlelerin dikkatini dağıtmamayı amaçlanmaktadır. Buna göre hiçbir şeye çok uzun zaman ayırmak ve fazlaca dikkat etmek gerekmemektedir (Dağtaş, 2006). Gazetelerin magazin eklerinde ya da magazin haberlerinin bulunduğu sayfalarda yer alan ‘hafif’ haberler, okuyucuların hayatını renklendirdiği gibi haberlerde yer alan öznelere özel hayatlarına girebilmekte, bu sayfalara haber olan sosyete ya da üst ekonomik sınıfın mensuplarıyla dolaylı yollardan da olsa ilişki kurabilmektedir. Magazin haberlerini okuyan okuyucular, bu haberlere konu olan insanları bir süre sonra kendilerine yakın hissedebilmekte, hatta özdeşleşebilmektedir (Oskay, 1993). Böylece üst kültür ürünlerini tüketemeyen alt ya da orta sınıf insanların sınıf atlama isteğini kışkırtarak, kendisinin ait olamayacağı bir dünya ile yakınlaştırmaktadır (Maimartımın, 2019). Magazin haberlerinin içeriği genelde kültür, sanat, spor ve politik alanlardaki ünlülerin hayatıyla ve kişiliğiyle ilgili konulardan oluşmaktadır. Ünlü kişilerin hayatları, yaşadıkları ilgi çeker. İlgi çektikleri için de haber değeri taşır. Radikal Gazetesi'nin eki Radikal İki'nin yayın yönetmeni Tuğrul Eryılmaz konuyu şöyle örneklendirmektedir: “Üst kat komşunuzun kalçasını kırması, gazetecilik açısından bir değer taşımaz ama Sezen Aksu'nun ayağını incitmesi ya da Süleyman Demirel'in kürsüye çıkarken tökezlemesi haberdur.” Sıradan insanların değil, ünlülerin yaşamları ilgi çekicidir ve haber değeri taşır. Ancak Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'ne göre ortada kamu yararı ya da halkın haber alma hakkıyla ilgisi yoksa kamuya mal olmuş biri dahi olsa izin alınmadığı takdirde hiçbir şekilde özel hayatın sınırları ihlal edilemez. Başka insanların yaşamları, nasıl yaşadıkları, ne yaptıkları, olaylara tepkileri, haber değeri taşır (Çaplı, 2002). Magazin haberleri genellikle eğlenceli, kolay okunan ya da izlenen haberlerdir. Ancak magazin haberlerinde bazı durumlarda sansasyon öğelerine de rastlamak mümkündür. Bu tarzlardan hangisini belirlemiş olursa olsun tüm bu haberler, haberin ilginçlik özelliğinden yararlanırlar. Hatta Hughes'e göre magazin haberleri dedikodu yapmanın günümüze en uygun

halidir (Calabrese, 2002, s. 93). Magazinleşme eğilimiyle birlikte medya, siyaset, ekonomi, kültür-sanat haberlerini daha az değerlendirmektedir. Skandal haberleri, sansasyonel haberler, eğlence dünyasının haberleri ve spor haberlerine daha çok yer verilmektedir (Dağtaş, 2006). Zaman içerisinde medyada yaşanan magazinleşme olgusuyla birlikte haberlerin ve eğlence ürünlerinin iç içe geçmesini ve birbirlerine benzemesi durumunu da beraberinde getirmiştir. Bu durum “enformatik-eğlence” anlamına gelen “infotainment” kavramıyla ifade edilmektedir. Bu etkilenişle birlikte ünlülerin yaşamlarına dair haberler, skandallar, üçüncü sayfa haberleri artmış, ciddi olarak nitelendirilebilecek ekonomi ve siyaset gibi alanlardaki haberler ise eğlendirici hale getirilerek sayfalara alınmaya başlamıştır (Maimaitımın, 2019).

Çalışmanın Evreni ve Yöntemi

Bu çalışmada Cumhuriyet, Sözcü, Akit, Yeni Birlik, Sabah, Milliyet, Posta ve Takvim gazetelerinde yer alan magazin haberlerini amacıyla içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Arık’a göre, içerik analizi, sosyal gerçeğin yazılı/açık içerik özelliklerinden, yazılı-açık olmayan içerik özellikleri hakkında çıkarımlar yapmak yoluyla sosyal gerçeği araştıran bir yöntemdir. İçerik analizi, sözel, yazılı ve diğer materyallerin nesnel ve sistematik bir şekilde incelenmesine olanak tanıyan bir yaklaşımdır (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Haberlerin içeriğini ortaya çıkarmaya çalışan içerik çözümlemesi tekniğinde amaç, metnin içeriğinde tekrarlanan unsurları ve vurguları bularak, metindeki içeriksel yoğunluğa ilişkin bulguları ortaya koymak, buradan hareketle de metnin tematik yapısını çözümlenektir. İçerik çözümlemesi tekniği, içeriksel birimlerin sınıflandırılması temeli üzerine kurulmaktadır. Metinde aranması gereken her bir tema, kavram, sözcük kendi içerisinde anlamsal gruplandırılmalarla sınıflandırılır. Metindeki anlam temelli içerik çözümlemesi ise anlamsal olarak sınıflandırılmış olan bu birimlerin inceleme konusu olan metin içerisindeki kullanım yoğunluklarının ve de anlamsal bağlarının çözümlenmesiyle gerçekleştirilir. Bu çalışmada da trafik kazalarına ilişkin haberlerin, çalışmanın örneklemini oluşturan gazete ve televizyonlarda verilen haber metinlerinde hangi yoğunlukta ve nitelikte ele alındığı incelenmektedir. Çalışmada haberler hem metinsel (haber metni/öyküsü) hem de biçimsel (metnin kapladığı alan veya zaman dilimi, kelime sayısı, yeri, görüntü kullanımı vb.) olarak bir arada analiz edilmektedir. Çözümlemeler sonunda elde edilen veriler, medyanın trafik ve yol güvenliği konularına yaklaşımları bağlamında genel bir değerlendirmeye tabii tutulmaktadır. Araştırma kapsamında incelenecek haberlerin seçiminde 8 adet gazetenin yayınlamış olduğu 9 günlük süre içerisinde incelenerek elde edilen verilerden yararlanılmıştır. 22 Ağustos 2022 ile 30 Ağustos 2022 tarihleri arasında yaygın (ulusal) düzeyde yayım yapan gazete ve gazete ekleri taranmıştır. Öncelikle magazin sayfalarında ve eklerinde yer alan 990 adet haber incelenmiştir.

Çözümleme Kategorileri

Haberlerin aynı standartlarda değerlendirilebilmesi için değerlendirme başlıkları oluşturulmuştur. Bu kapsamda incelenen haberler aşağıdaki 7 ana başlığa göre değerlendirilmiştir.

- 1- İlgili gazetelerde yayınlanan haberlerin yayımlandığı günün sayısal ve yüzdeler dağılımı
- 2- İlgili gazetelerde yayınlanan haberlerin yayımlandığı haftanın durumuna göre sayısal ve yüzdeler dağılımı
- 3- İlgili gazetelerde yayınlanan haberlerin yayınlamış biçimine göre sayısal ve yüzdeler dağılımı
- 4- Yayınlanan haberlerde çıplaklık ve erotizm içerikli görsel kullanım durumuna ilişkin sayısal ve yüzdeler dağılımı
- 5- Haber başlıklarında ayrıştırıcı kelimeler ve ifadeler
- 6- İlgili gazetelerde manşetlerindeki magazin haberlerinin ana aktörüne göre sayısal ve yüzdeler dağılımı
- 7- Magazin haberlerinin yayımlandığı haftanın gününe göre sözcü, cumhuriyet, akit, yeni birlik, milliyet, takvim, sabah ve posta gazetesinin karşılaştırılmasına ilişkin sayısal ve yüzdeler dağılımı

Çalışmanın Bulguları

9 gün süresince incelenen 8 gazetede (Milliyet/merkez sağ, Takvim/muhafazakâr, Yeni Birlik/milliyetçi muhafazakâr, Sabah/Liberal muhafazakârlık, merkez sağ ve Posta/popülizm) magazin haberleri ile ilgili olarak toplamda 636 haberin yayımlandığı tespit edilmiştir. Belirlenmiş olan bu gazetelerde yayınlanan

magazin haberlerine bakıldığında Milliyet 223, Takvim 81, Yeni Birlik 108, Sabah 87, posta gazetesinde ise 137 haber yayınlanmıştır.

Kısıtlı bir kitleye/okura sahip olan günlük basın geniş kitlelere seslenebilecek şekilde tasarlanmaktadır. Ulusal düzeyde yayın ve dağıtım olanaklarına sahip olan günlük gazeteler, içerik çeşitliliği sağlayarak farklı beklentilere sahip olan ve farklı içerik taleplerine sahip okuyucuları tatmin etmeye çalışmaktadır.

Gazete Haberinin Yayınlandığı Günlerin

Tablo 1: Sözcü, Cumhuriyet, Akit, Yeni Birlik, Milliyet, Takvim, Sabah ve Posta Gazetesinde Yayınlanan Haberlerin Yayınlandığı Günün Sayısal ve Yüzdelerine İlişkin Veriler

Magazin Haberlerinin Yayınlandığı Gün	Sayı	Yüzde
Pazartesi	119	12,02
Salı	104	10,50
Çarşamba	110	11,11
Perşembe	118	11,91
Cuma	106	10,70
Cumartesi	117	11,81
Pazar	106	10,70
Pazartesi	113	11,41
Salı	97	9,79

Yukarıdaki Tablo 1’de, belirlenen zaman dilimi içerisinde Cumhuriyet, Sözcü, Akit, Yeni Birlik, Sabah, Milliyet, Posta ve Takvim gazetelerinde yer alan haberlerin, günlere dağılımına ilişkin veriler incelenmiştir. Buna göre, toplam haberlerin %12,02’si (119 haber) Pazartesi, %11,91’i (118 haber) Perşembe, %11,81’i (117 haber) Cumartesi, %11,41’i (113 haber) Pazartesi, %11,11’i (110 haber) Çarşamba, %10,70’i (106 haber) Cuma yine %10,70’i (106 haber) Pazar %10,50’si (104 haber) Salı ve %9,79’u (97 Haber) salı günü yayınlanmıştır.

Gazete Haberinin Yayınlandığı Haftanın Durumu

Tablo 2: Sözcü, Cumhuriyet, Akit, Yeni Birlik, Milliyet, Takvim, Sabah ve Posta Gazetesinde Yayınlanan Haberlerin Yayınlandığı Haftanın Durumuna Göre Sayısal ve Yüzdelerine İlişkin Veriler

İnternet Haberinin Yayınlandığı Haftanın Durumu	Sayı	Yüzde
Hafta içi	767	74,47
Hafta Sonu	223	22,52
TOPLAM	990	100

Tablo 2’e bakıldığında Cumhuriyet, Sözcü, Akit, Yeni Birlik, Sabah, Milliyet, Posta ve Takvim gazetelerinde incelenen toplam 990 haber içeriğinin %74,47’si (767 haber) hafta içinde, %22,52’si (223 haber) ise hafta sonunda yer almıştır.

Gazete Haberinin Yayınlanış Biçimi

Tablo 3: Sözcü, Cumhuriyet, Akit, Yeni Birlik, Milliyet, Takvim, Sabah ve Posta Gazetesinde Yayınlanan Haberlerin Yayınlanış Biçimine Göre Sayısal ve Yüzdeler Dağılımı

Magazin Haberlerinin İçerik Dağılımı	Sayı	Yüzde
Bilgilendirici	215	21,71
Eğlence	279	28,18
Yaşam	365	36,86
Moda ve Alışveriş	53	5,35
Cemiyet	78	7,87

Tablo 3’de yer alan veriler incelendiğinde Cumhuriyet, Sözcü, Akit, Yeni Birlik, Sabah, Milliyet, Posta ve Takvim gazetelerinde haberlerin içerik konusuna göre %36,86 oranıyla (365 haber) en çok eğlence haberleri oluşturmaktadır. Bunu biraz fark ve %28,18 oranla (279 haber) eğlenceye dayalı haberler, 21,71 (215) oranla bilgilendirici, 7,87 (78) haber ile cemiyet haberleri takip ederken %5,35’lik oranla (53 haber) moda ve alışveriş içerikli haberlerin en az sayıda olduğu tespit edilmiştir.

Gazete Haberi Görsellerinde Çıplaklık ve Erotizm Temasının Kullanım Durumu

Tablo 4: Sözcü, Cumhuriyet, Akit, Yeni Birlik, Milliyet, Takvim, Sabah ve Posta Gazetesinde Yayınlanan Haberlerde Çıplaklık ve Erotizm İçerikli Görsel Kullanım Durumuna İlişkin Sayısal ve Yüzdeler Dağılımı

Görsellerde Çıplaklık ve Erotizm İçerikli Görsel Kullanım Durumu	Sayı	Yüzde
Var	69	6,86
Yok	921	93,03
TOPLAM	990	100

Tablo 4’e göre incelenen dönem içerisinde Cumhuriyet, Sözcü, Akit, Yeni Birlik, Sabah, Milliyet, Posta ve Takvim gazetelerinde örnekleme dâhil olan %6,86 oranla (6,86) haberde çıplaklık temasının işlenmiş ve incelenen haberlerin %93,03 oranında (921) rastlanmamıştır.

Haber Başlıklarında Ayırıştırıcı Kelimeler ve İfadeler

Tablo 5: Sözcü, Cumhuriyet, Akit, Yeni Birlik, Milliyet, Takvim, Sabah ve Posta Gazetesinde Sitesinin Haber Başlıklarında Ayırıştırıcı Kelimeler ve İfadelere İlişkin Sayısal ve Yüzdeler Dağılımı

Haber Başlıklarında Ayırıştırıcı Kelimeler ve İfadeler	Sayı	Yüzde
Var	22	2,22
Yok	978	98,78
TOPLAM	990	100

Tablo 5’te yer alan verilere bakıldığında, yine analiz edilen dönemde Cumhuriyet, Sözcü, Akit, Yeni Birlik, Sabah, Milliyet, Posta ve Takvim gazetelerinde yer alan haberlerde %22,22 oranla (22) ayırıştırıcı kelime ifade kullanılmıştır ve %97,77 oranla (978) haberde bu gibi ifadeler yer verilmediği görülmektedir.

Magazin Haberinin Ana Aktörü Tablo**Tablo 6: Sözcü, Cumhuriyet, Akit, Yeni Birlik, Milliyet, Takvim, Sabah ve Posta Gazetesinde Manşetlerindeki Magazin Haberlerinin Ana Aktörüne Göre Sayısal ve Yüzdelerlik Dağılımı**

Magazin Haberlerinin Ana Aktörleri	Sayı	Yüzde
Oyuncular	277	27,97
Siyasetçiler	12	1,21
İş Adamları	45	4,54
Şarkıcılar	325	32,82
Sosyete ve Diğer Ünlü Kişiler	270	27,27
Bilim Adamı ve Uzman	10	1,01
Sporcu	30	3,03
Birden Fazla Aktör	31	3,13
TOPLAM	990	100

Tablo 6'daki verilere göre incelenen dönemde Cumhuriyet, Sözcü, Akit, Yeni Birlik, Sabah, Milliyet, Posta ve Takvim gazetelerinde yer alan toplam 990 magazin haberinin %32,82'sinde (325 haber) şarkıcılar ana aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. %27,97'lik oranla (277 haber) ile oyuncular, %27,27'lik oranla (270 haber) sosyete ve diğer ünlü kişiler, %4,54'lik oranla iş adamları, %3,13'lük oranla (31 haber) birden fazla aktör, %3,03'lük oranla (30 haber) sporcular, %1,21'lik oranla (12 haber) siyasetçiler ve %1,01'lik oranla (10 haber) bilim adamı ve uzman kişiler söz konusu haberlerde yer almaktadır.

Magazin Haberlerinin Yayınlandığı Haftanın Günü Bakımından Farklılıklar**Tablo 7: Magazin Haberlerinin Yayınlandığı Haftanın Gününe Göre Sözcü, Cumhuriyet, Akit, Yeni Birlik, Milliyet, Takvim, Sabah ve Posta Gazetesinin Karşılaştırılmasına İlişkin Sayısal ve Yüzdelerlik Dağılım**

Magazin Haberinin Yayınlandığı Gün		Magazin Haberinin Yayınlandığı Gazete								Toplam
		Sabah	Milliyet	Posta	Takvim	Yeni Birlik	Sözcü	Cumhuriyet	Akit	
Pazartesi	Sayı	29	44	18	15	13	0	0	0	119
	Günlük	24,36	36,97	15,12	12,60	10,92	0	0	0	100
	Yüzdelerlik	15,42	12,68	9,47	11,62	8,90	0	0	0	100
Salı	Sayı	19	43	13	11	18	0	0	0	104
	Günlük	18,26	41,34	12,49	10,57	17,30	0	0	0	100
	Yüzdelerlik	10,10	12,39	6,84	8,52	12,32	0	0	0	100
Çarşamba	Sayı	26	36	20	10	18	0	0	0	110
	Günlük	23,62	32,72	18,18	9,09	16,36	0	0	0	100
	Yüzdelerlik	13,82	10,37	10,52	7,75	12,32	0	0	0	100

	Dönemlik Yüzde									
Perşembe	Sayı	18	51	19	12	18	0	0	0	118
	Günlük Yüzde	15,25	43,22	16,10	10,16	15,25	0	0	0	100
	Dönemlik Yüzde	9,57	14,69	9,99	9,30	12,32	0	0	0	100
Cuma	Sayı	15	40	23	15	13	0	0	0	106
	Günlük Yüzde	14,15	37,73	21,69	14,15	12,26	0	0	0	100
	Dönemlik Yüzde	7,97	11,52	12,10	11,62	8,90	0	0	0	100
Cumartesi	Sayı	23	25	28	21	20	0	0	0	117
	Günlük Yüzde	19,65	21,36	23,93	17,94	17,09	0	0	0	100
	Dönemlik Yüzde	12,23	7,20	14,73	16,27	13,69	0	0	0	100
Pazar	Sayı	18	39	25	16	18	0	0	0	106
	Günlük Yüzde	16,98	36,79	23,58	15,09	16,98	0	0	0	100
	Dönemlik Yüzde	9,57	11,23	13,15	12,40	12,32	0	0	0	100
Pazartesi	Sayı	21	45	20	12	15	0	0	0	113
	Günlük Yüzde	18,58	39,82	17,69	10,61	13,27	0	0	0	100
	Dönemlik Yüzde	11,17	12,96	10,52	9,30	10,27	0	0	0	100
Salı	Sayı	19	24	24	17	13	0	0	0	97
	Günlük Yüzde	19,58	24,74	24,74	17,52	13,40	0	0	0	100
	Dönemlik Yüzde	10,10	6,91	12,63	13,17	8,90	0	0	0	100
TOPLAM	Sayı	188	347	190	129	146	0	0	0	990
	Günlük Yüzde	20,21	37,31	20,43	13,87	15,69	0	0	0	100

Tablo 7'e göre analiz edilen zaman dilimi içinde her sekiz gazeteden sadece 5 tanesinin her gün magazin haberlerin yer aldığı görülmektedir ve Sözcü Cumhuriyet ve Akit gazetesinde bu dönem içerisinde magazin haberi yayınlanmıştır. Kamu yayıncılığı yapan Yeni Birlik, Sabah, Milliyet, Posta ve Takvim gazetelerinde toplam 990 magazin haber kayıtlara geçerken Cumhuriyet, Sözcü ve Akit gazetesinde magazin haberi yayınlanmamıştır. Yayınlarında magazin haberlerine büyük bir fark ile en çok yer veren Milliyet gazetesinin haberlerinde %37,31'lik oranla günlük ortalama 25-51 magazin haberi yayınlanırken bunu takiben Posta gazetesi %20,43'lük oranla günlük ortalama 19-28 haber, %20,21 oranla Sabah (18-26 haber), 15,69'lük oranla Yeni Birlik (13-18 haber) ve 13,87'lik oranla Takvim gazetesi takip etmektedir. Her beş gazetenin de magazin haberlerinin sayısı hafta içi günlerde artış göstermektedir. Dahası Takvim gazetesinde en yüksek magazin haber sayısı 21'i geçmezken Milliyet gazetesinde magazin haber sayısı 51'i bulmaktadır. Ayrıca Milliyet gazetesinde bulunan magazin haber sayısının özellikle hafta başı olan pazartesi ve haftanın dördüncü günü perşembe günü artış gösterdiği saptanmıştır.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

İncelemek için seçilen Cumhuriyet (Merkez Sol), Sözcü (Atatürkçülük) ve Akit (Aşırı Sağ) gazetesinin günlük yayınlarında magazin haberleri bulunmamaktadır ve bu nedenle araştırma kapsamı dışında kalarak magazin haberleri ile ilgili değerlendirme yapılamamaktadır. Milliyet (Merkez Sağ, Popülizm) gazetesinin magazin sayfasında, diğer 4 gazeteye oranla en fazla habere (%37,31) yer verilmekte ve neredeyse her gün aynı kişiler ya da aynı konuma sahip farklı kişiler haber konusu yapılmaktadır. Ana gazetenin manşet sayfasında maksimum 1 haber verilmekte aynı zamanda magazin haberlerinin tamamı gazetenin içeriğinde değil, yanında ücretsiz olarak verdiği Milliyet Cadde isimli gazete ekinde ve buna ek olarak pazar günleri Milliyet Pazar isimli bir ekte daha yer vermektedir. Haber başlıkları incelendiğinde büyük oranla dikkat çekmek ve içeriği okutma amaçlanarak “4 Milyonluk Kemer, Gecenin Kazananı, Ancak Kıyafetle Rakip Olurlar, Bağımlılık Yaparım, Sahil Şıklığı, Çıplak Tanıtım vb.” gibi merak uyandıran başlıklar kullanılmıştır. Haberlerde kullanılan görseller çoğunlukla haberin içeriğini yansıtacak biçimde seçildiği gibi haberden bağımsız habere konu olan kişi ya da kişilerin dikkat çekici ve çıplaklığın ön planda kullanıldığı görseller de azınlık olarak kullanılmıştır. Haber metinleri görselleri destekleyecek biçimde sade bir dilde ve birkaç cümle ile özetlendiği gözlemlenmiştir.

Posta ve Sabah gazetesi birbirlerine çok yakın oranlar ile Posta (Popülizm) %20,43 ikinci ve Sabah (Liberal Muhafazakâr, Merkez Sağ) %20,21’lik oran ile üçüncü olarak en çok magazin haberinin yayınlandığı gazetelerdendir. Posta gazetesi manşet sayfasının üst kısmını magazin haberleri için kullanmakta ve manşet sayfasında her gün ortalama 3-4 haber yayınlamaktadır. Pazar günler gazete eki olarak Pazar Postası yayınlanmakta ve içeriğinde günlük yaşa dair haberler, yemek, müzik, moda ve ilişki önerileri gibi konularda içerikler yayınlanmaktadır. Magazin haberleri gazetenin ilk üç sayfasında yer almaktadır. Magazin sayfaları incelediğinde metin değil görsel ağırlıklı olduğu gözlemlenmektedir. Haber metinleri minimum derece az ve kısa, ağırlıklı olarak bir ya iki cümle ile açıklanmaktadır. Görsel kullanımın en çok olduğu gazetelerden biridir, kullanılan görseller incelendiğinde ilgi çekicilik ve renkli gazete anlayışının ön planda olduğu, çıplaklığın da en çok kullanıldığı gazete olduğu gözlemlenmektedir. Sabah gazetesi ise Milliyet gazetesinde olduğu gibi magazin haberlerini ana gazetede değil gazetenin yanında ücretsiz olarak vermiş olduğu Günaydın isimli ekin içerisinde yayınlamaktadır. Ana gazetenin manşet haberler içerisinde maksimum 1 adet magazin haberine yer vermektedir. Hafta sonları ise Günaydın eki ile birlikte Sabah Cumartesi ve Sabah Pazar isimle ekler de gazetenin yanında yine ücretsiz şekilde verilmektedir. Verilen bu eklerin içeriğinde ise ünlü kişiler ile yapılan röportajlar, kültürel yemekler ve öğeler, tıp alanındaki gelişmeler, tarih, teknoloji, doğa ve yaşam ile ilgili güncel haberlere yer verilmektedir. Haber başlıkları incelendiğinde çoğunlukla haberi niteler biçimde başlıklar kullanılmış ve azınlık olarak olsa da dikkat çeken, merak uyandıran ve haber içeriği ile bağı olmayan sansasyonel temelli başlıkların da “Mayo ile Kına Yaktı, Kına gecesinin Ruhunu Katletti, Kendine Yazık Etme, Pişmanlığını Gizleyemedi, Oğlunun Cici Babasıyla Tanıştı, Gizli Aşk Belgelendi, Kovboylar Belgelendi vb.” gibi başlıkların kullanıldığı gözlemlenmiştir. Haber içerikleri ise birkaç cümle ile özetlenmiş, toplumda göz önünde bulunan ve merak edilen kişi ya da kişilerin yaşamlarına dair kısa bilgiler şeklinde sunulmaktadır.

Belirtilen dönem içerisinde incelenen ve en az orana sahip Yeni Birlik (15,69) ve Takvim (13,87) gazeteleri içeriğinde en az magazin haberi yayınlamış olan gazetelerdir. Takvim (Popülizm, Sağ) gazetesinin manşet sayfayı incelendiğinde kamu yararı içeren bilgilendirici haberlerden ziyade sayfanın neredeyse tamamında magazin ve spor haberlerine yer verildiği gözlemlenmiştir. Takvim gazetesi de tıpkı posta gazetesi gibi diğer tüm kategorilerden önce magazin haberlerine ilk üç sayfasını ayırmaktadır. Yine tıpkı incelenen diğer gazetelerde olduğu gibi azınlıkla da olsa haber başlıkları ilgi çekicilik ve sansasyonel nitelikler kullanılmıştır. Haber içeriklerinde tanımlanmayan ve haber başlıklarında verilen ifadelerin açıklanmadığı bağımsız “Aşk Hasadı, Esprilere Gelin, Lezzete Fransız Kalamadı vb.” gibi başlıklar da bulunmaktadır. Haber görselleri çoğunlukla haber içerikleri ile ilgili, haberi niteler ve betimler nitelikte kullanılmıştır. Haber dili sade anlaşılır, haberler kısa ve öz, birkaç cümle ile özetlenmiştir. Son olarak Yeni Birlik (Milliyetçi, Muhafazakâr) gazetesi incelendiğinde manşet sayfasında magazin haberlerine yer ayırmamaktadır. Magazin haberleri genellikle gazetenin ikinci ve son sayfasında yayınlanmaktadır. Haberlerde kullanılan görseller haberin içeriğini tam anlamıyla yansıtacak biçimde ve haber başlıkları da görselleri ve haberi destekleyecek biçimde seçilerek kullanılmıştır. Haber içerikleri ise yine aynı şekilde

görsel ile bağlantılı ve görseli metin ile destekleyerek bilgilendirici sade ve sansasyonellikten uzak, sade, anlaşılır ve bilgilendirici biçimde yayınlanmıştır.

Seçilen dönem içerisinde tüm gazetelerde incelenen haber içeriklerinin konu dağılımlarına bakıldığında en çok yaşam kategorisinde (%36,86 oranında 365 haber) bunu takiben sırayla eğlence içerikli (%28,18 oranında 279 haber), ünlülerin hayatlarına dair bilgilendirici içerikli (%21,71 oranında 215 haber) ve en az orana sahip cemiyet (%7,87 oranında 78 haber) ve moda/alışveriş (%5,35 oranında 53 haber) içerikli haberler yer almaktadır.

Bu haberleri takiben habere konu olan ana aktörler sırasıyla şarkıcılar (%32,82 oranla 325), oyuncular (%27,97 oranla 277 haber), sosyete ve diğer kişiler (%27,27 oranla 270 haber), iş adamları (%4,54 oranla 45 haber), birden fazla aktör (%3,13 oranla 31 haber), sporcular (%3,03 oranla 30 haber), siyasetçiler (%1,21 oranla 12 haber) ve bilim adamı ve uzman kişiler (%1,01 oranla 10 haber) kişiler takip etmektedir.

Politik olarak incelediğimizde Merkez Sol olarak yayıncılık yapan Cumhuriyet gazetesi, Atatürkçülüğü benimsemiş olan Sözcü gazetesi ve Aşırı Sağ olarak yayın yapan Akit gazetesi içeriğinde magazin haberi yayınlamamaktadır. Gazeteler ağırlıklı olarak kamu yararı taşıyan bilgilendirici haberler içermektedir. Buna karşın Popülizmi benimsemiş Posta, Merkez Sağ olarak yayıncılık yapan Sabah ve Milliyet, Milliyetçi-Muhafazakâr yayıncılık yapan Yeni Birlik, Sağ görüşü benimsemiş Takvim gazetesi içeriğinde magazin haberi bulundurmaktadır. Belirlenen dönem içerisindeki yayınlanan haberler incelendiğinde Merkez Sağ ilkeleri benimsemiş olan Milliyet ve Sabah gazetesi içeriğinde en fazla magazin haberi yayınlanan gazetelerdir buna karşın kullanılan görsel ve haber başlıklarında da daha sağ kesime yönelik içerikler yayınlanması beklenirken bunun dışında sansasyonel, popüler haberler ve oldukça dikkat çekici görseller kullanılmaktadır. Milliyetçi ve muhafazakâr yayıncılık yapan Yeni Birlik gazetesi ise benimsemiş olduğu bu ilkeler doğrultusunda tutarlı, bilgilendirici, sade haberler ve bu haberleri niteleyen görseller ve içerikler yayınladığı gözlemlenmiştir. Yine Sağ görüşü benimsemiş olan Takvim gazetesi ise bunun tam tersi olarak oldukça renkli haberler, görseller ve dikkat çekici haberler yayınlamaktadır.

Kaynakça

- Akgün, M. (2011) 12 Eylül Askeri Darbe Sonrası Gazetelerdeki Magazinleşme Eğilimi: Cumhuriyet Gazetesi Örneği, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tez
- Açıköğretim Fakültesi. (2013). Anadolu Üniversitesi Yayınları. Erişim Adresi: <https://docplayer.biz.tr/1817041-T-c-anadolu-universitesi-yayini-no-2794-acikogretim-fakultesi-yayini-no-1752-haber-turleri.html>
- Ballı, D.Z. (2013). Magazin Programlarında Kullanılan Kimlik Temsilleri ve Sunumu. (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi Veri Tabanından Erişildi. (Tez No:337728)
- Boyer, A. (2010). HABER NEDİR, NASIL BİÇİMLENDİRİLİR? GELENEKSEL VE İNTERNET GAZETELERİNDEKİ FARKLILIK VE BENZERLİKLER. e-Journal of New World Sciences Academy. 5. (1). 114-125. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/186811>
- Çaplı, B. (2002). Medya ve Etik. İstanbul: İmge Kitapevi.
- Çetinkaya, A. (2020). Magazin Haberciliğinin Yeni Platformu: Instagram. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 8 (1), 104-132. DOI: 10.19145/e-gifder.649622
- Dağtaş, E. (2005). Türkiye’de Magazin Basımı ve Habercilik Anlayışı: Magazin Eklerinin Sektör ve Metin Analizi. (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi Veri Tabanından Erişildi. (Tez No:2146)
- Dağtaş, E. (2006). Türkiye’de Magazin Basımı. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Ergül, H. (2000). Televizyonda Haberin Magazinelleşmesi. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mamaitımın, B. (2019) İnternet Gazetelerindeki Magazin Haberlerinin Okur Üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi Veri Tabanından Erişildi. (Tez No:572208)
- Münir, M. (1993). Sabah Olayı, İstanbul: Alıntı Yayınevi.
- Oktay, Ahmet (1993). Türkiye’de Popüler Kültür. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Soygüder, Ş. (2003). Eyvah Paparazzi. İstanbul: Om Yayınevi

- Söğüt, Y. ve Aktaş Ç. (2018). Şehbal Dergisinden Günümüze Tüketim Kültürü ve Magazin Dergiciliği Analizi. Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi, 11 (1). 173-185.
- Şahin, A. (2019). Magazin Haberciliğinde Muhabir- Haber Kaynağı İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi Veri Tabanından Erişildi. (Tez No:572416)
- Şentürk, R. (2010) Televizyon ve Magazin Kültürü. Selçuk İletişim, 6.2, 174-190
<http://josc.selcuk.edu.tr/article/view/1075000118>
- Tavşancıl, E ve E, Aslan. (2001). Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller İçin İçerik Analizi Ve Uygulama Örnekleri. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Tılıç, L. Doğan (1998). Utanıyorum Ama Gazeteciyim. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tokgöz, O. (1981). Temel Gazetecilik. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları. Erişim Adresi: <https://www.cag.edu.tr/uploads/site/lecturer-files/aet-216-temel-gazetecilik-tokgoz-1981-MmpK.pdf>
- Topbaş, B.R. (2021). Yeni Medyada Magazin Gazeteciliği: CNN TÜRK Magazin Örneği. Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi Veri Tabanından Erişildi. (Tez No:701329)
- Topuz, H. (2003). Türk Basın Tarihi, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yüksel, Aysun N. (2001). Tarkan. Yıldız Olgusu. İstanbul: Çivi Yazıları.

GELENEKSEL MEDYADAN YENİ MEDYAYA GEÇİŞTE ALGI SORUNSALI

Entes KOZALLIK
Sakarya Üniversitesi
entes.kozallik@ogr.sakarya.edu.tr

Özet

Günümüzde teknolojinin gelişmesi çeşitli alanlarda olduğu gibi medya alanında da değişim ve dönüşümlerin meydana getirdiği gözlemlenmektedir. En önemli ve en yaygın kullanım alanı internetin, medya kullanımını geleneksel medya ve yeni medya olarak ayrıştırdığı görülmektedir. Geleneksel medya gelişen teknoloji ile birlikte gelen yenilikler sebebiyle yaşadığımız çağa göre geri planda kalarak yeni medya kullanım oranlarına kıyasla önceliğini ve tercih sebebi olma durumunu yitirdiğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte iletişim alanında bireylerin dikkat ve ilgilerini yöneten en önemli olgunun başında algı kavramının gelmesi sebebiyle ulaşım kolaylığı sayesinde her an ve her yerden rahatlıkla yeni medya imkânlarını kullanarak ulaştığımız kaynaklarında geleneksel medyaya göre algılarımızı daha çok ve hızlı bir şekilde değiştirdiğini ya da yönlendirdiğini söyleyebiliriz. İletişimi yöneten algılarımızı da yönetir dolayısıyla yeni medya iletişimin merkez noktası olarak geleneksel medyaya oranla algılarımızı yönetmekte olduğunu söylemek mümkündür. Bu doğrultuda bu çalışmada geleneksel medyadan yeni medyaya geçişte algı sorunsalını inceleyeceğiz. Çalışmanın yönteminde gündem belirleme kuramı kullanılacak olup, geleneksel medya ve yeni medya üzerinden örneklerle algı yönetiminin nasıl yapıldığı incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Gelenekse medya, Yeni Medya, Algı

GİRİŞ

Günümüzde kitle iletişim araçları yaşamımızın her alanını çevirmiş durumdadır ve insanlar onlarsız bir yaşam düşünememektedirler. Yapılan çeşitli araştırmalarda da bu gerçek ortaya konulmuştur. Küreselleşme ile birlikte teknolojinin hayatımıza girmesi de kitle iletişim araçlarının bağımsız olarak toplum üzerinde etkili olmasını daha da güçlendirdiğini söylemek mümkündür. Teknolojik gelişmeler sonucunda hayatımıza giren ve önemli bir yer edinen internet kavramının ortaya çıkışıyla birlikte kitle iletişim araçlarının en yaygın türü olan medya, gelenekselden yeni medyaya geçişini sağladığını söylemek mümkündür. Bu çalışmada geleneksel medya ile yeni medya arasındaki farklılıklar, kullanım alanları, özgürlükleri, sınırlılıkları, sorunları ve yeni medyanın geleneksel medya göre tercih sebebi olmasının sebepleri gibi konulara değinilmiştir. Konu ile ilgili literatür taraması yapılmış olup örnek çalışmalar ile detaylandırılmıştır. Araştırma gündem belirleme kuramı üzerinden temellendirilmiş olup geleneksel medya ve yeni medya üzerinde uygulanan algı yönetimi ile açıklanarak medyanın kiblesi neresi, medya aslında bize ne anlatmak istiyor sorusuna yönelik incelemeler yapılarak tartışılacaktır. Geleneksel Medya: Bir toplumun duygu ve düşüncesini şekillendiren geleneksel medya, toplumsal değer yargılarını kontrol altında tutmakta etkilidir. Haberin geniş kitlelerce yayılıp okunması ve benimsenmesi o haber doğrultusunda yeni fikirlerin oluşmasına olanak sağlamaktadır (Kılıç, 2003). Yeni Medya: Tüm dünyayı içine alan ve kendini yenileyen yeni medya iletişim teknolojilerinin gelişmesinde ve yenilik kazanmasında dünya çapında önemli olduğunu söylemek mümkündür. Bilgisayar ve ağ sistemleri arasında iletişim sağlayan yazılımlardan oluşan ve toplum içindeki etkileşimi güçlendiren araç olarak hayatımıza girdiğini söyleyebiliriz (Köseoğlu, 2012). Algı Yönetimi: Algı yönetiminin özünü “ikna ve inandırma faaliyetleri” oluşturmaktadır (Öksüz, 2013). Garfield’e (2002) algı yönetiminin etkileşime bağlı iletişim süreci olduğunu ve hedef kitleye uygun mesajlar verilerek algıları istenilen değişikliğe göre yönlendirilme süreci olarak tanımlamaktadır. Algı yönetiminin önemli ve etkin olmasında; gerçeklere bağlı olması, farklı yapısı, tekrarlanması, göze ve duygulara hitap etmesi, hedef kitleye yönelik beklentilere karşılık vermesi gibi özelliklerin olduğunu söylemek mümkündür (Özer, 2012).

Gündem Belirleme Kuramı: McCombs ve Shaw (1972)’e göre, kitle iletişim araçları haberleri aktarma tarzında toplumun gündemini oluşturduğu görüşünü ortaya koymuşlardır. Kuramda, önem sıralamasını

kitle iletişim araçları kendisi belirlemekte ve toplumun hangi konuya, ne derece hâkim olunacağını belirtmişlerdir. Kitle iletişim araçları gündemi belirler haberleri önem sırasına göre belirlemesinin özünde kitlelerin yaşamlarında kendilerine bir dayanak araması yatmaktadır (Temizel, 2014).

ÇALIŞMANIN AMACI

Bu araştırma, Öztunç (2022)'un Sakarya Üniversitesi İletişim Bilimleri doktora dersi olan Türkiye’de ve Dünya’da Medya Sorunları’nda tartışılan medya sorunlarında “Medyanın Kıblesi Değişik” söylemi üzerine hazırlanmıştır. Medyayı, 80’li yıllarla tekelleşmeye başlayan iletişim olarak tanımlamak mümkündür. Medyanın etkin kullanımı ile beraber bireyler toplumsal yaşamı kitle iletişim araçları aracılığı ile algılarlar ve kitle iletişim araçlarının gerçekliğine bağımlı olmaya başladıklarını söylemek mümkündür. Medya günümüzde toplumsal yaşamı belirleyen en önemli merkezlerden biridir (Almasoodi, 2021). Medya günümüzde görsel, işitsel ve yazılı medya olarak tanımlanmaktadır (Nuran, 2015). Teknoloji ve internetin etkisiyle medyanın gelenekselden yeni medyaya doğru kayması beraberinde birçok sorun ve değişiklikleri getirdiği bilinmektedir. Keza bunları sebep olan en önemli etken olarak da algı yönetimi olduğunu söylemek mümkündür.

ALGILAMA VE ALGI YÖNETİMİ

Algı kavramını bireylerin etrafını, durumları, ilişkileri duyu organları aracılığıyla anlamlandırdıktan sonra, belli bir davranışı ortaya koyması süreci olarak tanımlamak mümkündür (İnceoğlu, 2011). Birey, etrafını ve kendisine iletilen mesajları duyu organları aracılığıyla algılamakta; yaşamı olduğu deneyimler, psikolojik haller ve yaşadığı kültürel yapı çerçevesinde anlamlandırmaktadır. Kişinin dış dünyayı algılama sürecinde iletişim kavramının önem kazandığını söylemek mümkün olmaktadır (Bakan ve Kefe, 2012).

Algılama yönetimini, kitlelerin hislerini, duyu ve düşüncelerini etki altına almak amacıyla yapılan çalışmalar olarak tanımlamak mümkündür (Saydam, 2012) ve dört aşamadan oluştuğu söyleyebiliriz:

- 1-Hedef kitleye yönelik olması,
- 2-Hedef kitleyi kontrol altında almak ve benzer bilgilerin sunulması ve paylaşılması,
- 3-Hedef kitleye sunulan bilginin hedef kitlenin algılarıyla tutarlı olması,
- 4-Bilginin stabil kalabilmesi için iletişim kaynaklarında tekrar edilmesidir (Callamari ve Reveron, 2003).

Le Bon (2014)'un ‘Tekrar, İddia ve Yayılma’ kavramları algılama sürecinde kitleler üzerinde önemli olmaktadır: “Sade bir içeriğe sahip anlaşılır bir iddia, kitlelerin ruhuna bir fikri yerleştirmek için en etkili araçtır. İddianın etkili olabilmesi için ise mümkün olduğu kadar aynı kelimelerle tekrarı önemlidir. Yeni medya üzerinde sıklıkla karşılaştığımız bir durumdur. Medya aracılığıyla kitlelere kurgulanarak ve şekil değiştirerek ulaştırılan bilgi, gerçeklik olmaktan çıkmakta, bu yeni gerçekliğin hakikat ile bir ilgisi bulunmamakta, bilgi çarpıtma halini almaktadır. Kars (2010)’a göre “Medya alımlayıcıları; kültürel deneyimlerden yola çıkarak kendine gerçeklik kategorileri yaratan bireysel/toplumsal gerçekliğin sorgulanmasına yönelik yargıların büyük birçoğunu başkalarının medya ile olan deneyimine dayandırmakta ya da kendi içsel dünyasının gerçekliği ile medyanın sunduğu gerçeklik arasında bocalayıp durmaktadır” (s.176).

GELENEKSEL MEDYA İLE YENİ MEDYA ARASINDAKİ FARKLILIKLAR

1990’lı yıllarla beraber internetin yaşamımıza adapte olması ile medya sektörü büyük bir adım atmış sayılır, artık gazete dergi televizyon gibi medya ortamları geleneksel medya organları olarak geride kalmış ve yerini internetle can bulan yeni medya kavramı almıştır. Geleneksel medyanın bireyleri pasif konumda tutan özelliğine karşılık yeni medyanın bireyleri aktif birer kullanıcıya dönüştürmesi, içerik üretmelerine olanak tanınması, kısacası kullanıcıların aynı zamanda birer yayıncı olmasına imkân vermesi iki ortam arasındaki farklılıkların en net göstergelerinden biridir (Almasoodi, 2021).

Yeni medyada üretilen içeriklere, hedef kitle tarafından erişim hızlı, etkileşimin kolay olduğunu söylemek mümkündür. Yeni medyada üretici, bireysel olarak düşüncelerini ifade edebilme özgürlüğüne sahiptir. Yeni medya halk tarafından içerik üretilebilir fakat geleneksel medyada içerik üreticiler profesyonel olmalıdır (Güçdemir, 2010). Yeni medya, kullanıcılarını geleneksel medyaya göre pasif tüketiciden aktif tüketiciye dönüştürme çalışmaktadır diyebiliriz (Dizard, 2000). Yeni medyanın araçları ve teknolojisi birey temelli bir iletişim olduğunu söylemek mümkündür.

Haber çalışmalarında üreticiliğin yanı sıra arşivlenebilme özelliği sayesinde de güncelliğini kaybetmiş eski haberlere tekrar ulaşabilme olanağı sağlamaktadır. Yeni medya ile hazırlanan haberlerin çeşitli kitleler üzerinde paylaşılabilmesi ve bildirimlerin hızlı olabilmesi de haberin işlevsel özelliklerinin yaygınlaşması ve gelişmesi açısından önemli olduğunu söylemek mümkündür (Almasoodi, 2021).

ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Gündem belirleme sürecinin unsurları ilk araştırma geleneğinde; medya, ikinci araştırma geleneğinde; kamu, üçüncü araştırma geleneğinde; siyasal gündem olarak ele alınmış ve gündem belirleme bu üç gündemin arasındaki ilişkiden oluşan bir süreç olarak ifade edilmiştir (Dearing ve Rogers, 1996).

GÜNDEM BELİRLEME KURAMININ YENİ MEDYAYA UYARLANMASI

Gündem belirleme; medya, kamu ve siyasal gündem arasında üçlü ilişkiden oluşan ve gündemlerin birbiri arasında etkileşimi olduğunu söylemek mümkündür (Terkan, 2014). Ülkemizde meydana gelen sorunlarda kamuoyu oluşturulurken, sorun yeni medya kaynaklı mecralarda fazla abartılı paylaşımlar yapıldığı için kamuoyu oluşturmaktan çıkıldığı ve gündem belirlemeye dönüştüğü görülmektedir. Buna bağlı olarak gündem belirleme kuramının iki temel iddiası olduğunu söylemek mümkündür:

- 1-) Medya tam anlamıyla tüm gerçekliği yansıtmaz, onu filtreden geçirerek yeniden kurgular.
- 2-) Medya üzerindeki konular ve o konularla ilgili belli bilgileri veya odaklanması istenilen bilgilerin üzerinde durularak kamunun bakışını etkilemeyi hedefler (Kılıç, 2015).

Gündem belirleme konu seçimlerinde ne düşünmeliyiz, nasıl düşünmeliyiz ve nasıl aktarım yapılmalı aşamalarından oluşmakta olduğunu söylemek mümkündür (Kılıç, 2015). Ayrıca farkındalık oluşturma ve kamunun dikkatini çekmek için; medya, hükümet ve kamunun karşılıklı olarak birbirlerini etkilediği toplu bir süreç olmaktadır (Terkan, 2014). Dolayısıyla Gündem belirleme sürecinde ilk sırada medya, ikincisi kamu, üçüncüsü olarak siyasal gündem olduğunu ve bu üçlü arasındaki etkileşimden oluşan bir süreç olarak ifade etmek mümkündür (Dearing ve Rogers, 1996).

Teknolojinin gelişmesi ve küreselleşme sonucu ile toplumların ortak gündemi ve ilgi alanlarında da değişim görülmektedir. Gündemin belirlenmesinde yeni medya mecralarının kullanımı, hızla dönüşen enformasyon ağını takip etmek gittikçe zorlaşmakta ve kişilerin konu ve olaylar üzerinde ki düşünceleri farklılık göstermektedir. Gündem saptama ve gündem koyma sürecinde konular önemlilik derecesine göre belirlenirken değişimler gösterdiğini söylemek mümkündür (İrvan, 2001). Geleneksel medya tek taraflı bilgi akışı sağlarken, mesajlar hedef kitleye ulaştırılmadan önce filtreden geçer ve onay alındıktan sonra yayınlandığı bilinmektedir. Diğer taraftan yeni medyada ise geleneksel medyanın tam tersine tek taraflı bir bilgi akışı ve herhangi bir kurallar dâhilinde bilgi aktarımı yoktur. Aktarılabilecek veya paylaşılacak olan veri ve ya bilgiler kişinin bireysel olarak seçimlerine göre belirlenir ve herhangi biri tarafından düzeltme, onaylama veya filtreden geçirme söz konusu değildir. Ayrıca bunlara ek olarak geleneksel medya yeni medyaya göre daha maliyetlidir. Diğer taraftan yeni medyada ise bilgilerin, paylaşılan bir içeriklerin herhangi oluşulabilecek bir hata karşısında düzeltilmesi hızlıca ve kolay olarak gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda yeni medya geleneksel medyaya oranla daha dinamik bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür (Yeşiltuna ve Tükel, 2015).

SONUÇ

Medya, gündelik hayattan siyasete, toplumsal gelişmelerden, kültürel yapılara kadar çok geniş bir yelpazede bireyleri etkilemekte, farklı anlamlandırma pratikleri sunmaktadır (Utma, 2018). Tüm bu bilgiler doğrultusunda medyanın kiblesinin değişik olması medyaya yönelik temel sorunları ve çözüm önerilerini beraberinde getirmektedir. İletişimi yöneten bir medya kitlenin algısını da yöneterek kitlelerin kültürüne ve davranışlarına hatta karakterlerine bile hâkim olarak onları yönetebilmektedir. İletişimi yöneten bu algı kavramının güven sorununu beraberinde getirmekte olduğunu özellikle yeni medyanın geleneksel medyaya tercih edilmesi, her an ister bilinçli ister bilinçsiz olarak algı yönetimi yapan asılsız haberlerin dolaştığı, her kitleden insanın kadına şiddet, rüşvet, yolsuzluk, terör gibi insanları gerek manipüle ederek gerekse fondayı medyacıları yaparak kitleleri istediği yönlere çeviren yani en başta da dediğimiz medyanın kiblesi neresi ise insanların yönünü de o tarafa rahatlıkla çevirebildiğini söylemek mümkündür. Erişim engellerinin olmaması, aynı haberlerin gün içerisinde defalarca karşımıza çıkması gibi tekrar eden ve kolay ulaşılabilirlik ve zamanın hızla aktığı çağımızda yeni medya üzerinden kitlelerin algılarına bağlı olarak yaşam tarzları da hızla değişmekte olduğunu görmekteyiz. Umut ediyoruz ki yetişen yeni nesil daha eleştirel bir bakış açısına sahip olarak

medyada gerçeklik farkındalığı yaratarak kitlelerin bilinçlendirilmesini sağlayacaktır.

Kaynakça

- Almasoosi, A.T.R. (2021). Habere Ulaşmada Geleneksel Medyadan Yeni Medyaya Geçiş. [Yüksek Lisans Tezi İstanbul Gelişim Üniversitesi]. İstanbul.
- Bakan, İ. ve Kefe, İ. (2012). Kurumsal Açından Algı ve Algı Yönetimi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF Dergisi, 2(1): 19-34.
- Callamari P. and D. Reveron (2003). Chine's Use of Perception Management. International Journal of Intelligence and Counter Intelligence, (16): 1-15.
- Dearing, J. W. Ve Rogers, Everett M. Agent-Sedding. Communication Concepts 6. California: Sage Publications. 1996.
- Dizard, Wilson jr (2000) Old Media New Media Mass Communications in the Information Age, Longman, 2000, s. 4.
- Garfield, A. (2002). The Offence of Strategic Influence: Making the Case for Perception Management Operations. Journal of Information Warfare, 1(3): 30-39.
- Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi. İletişim 1-2.ss.57-82. 1994.
- Güçdemir, Y. (2010). Sanal Ortamda İletişim. İstanbul, Derin Yayınları.
- İnceoğlu, M. (2011). Tutum Algı İletişim. (6. bs.), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- İrvan, S. (2001). Gündem Belirleme Yaklaşımının Genel Bir Değerlendirmesi, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi.
- Kars, N. (2010). Radyo-Televizyon Haberciliği. İstanbul: Derin Yayınları.
- Kılıç, Ç., (2015). Gündem Belirleme Kuramı Çerçevesinde Siyasal Karar Verme Sürecine Sosyal Medya Etkisinin İncelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi İstanbul Ticaret Üniversitesi] İstanbul.
- Köseoğlu, Ö. (2012). Halkla İlişkilerde Yeni Medyanın Kullanımı. Stratejik Halkla İlişkiler Yönetimi, Araştır, Planla, Uygula, Değerlendir. (Der. A. Göztaş ve F. Topsümer), Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Le Bon, G. (2014). Kitleler Psikolojisi. (çeviren: Can, H.). Ankara: Tutku Yayınevi.
- Nuran, M. B., (2015) Geleneksel Medya ve Yeni Medya Etkileşiminin Gezi Parkı Gösterileri Bağlamında İncelenmesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Nuran, M. B., (2015) Geleneksel Medya ve Yeni Medya Etkileşiminin Gezi Parkı Gösterileri Bağlamında İncelenmesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öksüz, H. (2013). Algı Yönetimi ve Sosyal Medya İdarecinin Sesi, 2013, /156.Sayı/3 erişim: 15-04-2018.
www.tid.web.tr/ortak_icerik/tid.web
- Özer, Ö. (2012). Yurttaş Gazeteciliği: Eskişehir Örneğinde Bir Araştırma, Alternatif Medya Alternatif Gazetecilik, Ed. Ömer Özer, Litaratürk, Konya.
- Saydam, A. (2012). İletişimin Akıl ve Gönül Penceresi Algılama Yönetimi. İstanbul: Remzi Yayınları.
- Soylular, M., M., (2018). Yeni Medya İle "Haber" Dar Olma; Akdeniz Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Analiz. [Yüksek Lisans Tezi Akdeniz Üniversitesi] Antalya.
- Temizel, H. (2014). Kamuoyu Kuramları ve Kamuoyu Oluşumunda Kitle İletişim Araçları. Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi. (Çevrimiçi) http://www.iibf.selcuk.edu.tr/iibf_dergi/dosyalar/831348063296.pdf. (Erişim Tarihi: 12.01.2014)

Terkan, B., (2014). Basın ve Siyaset İlişkinin Gündem Belirleme Modeli Çerçevesinde Bir Analizi. (Çevrimiçi)

http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Banu%20TERKAN/TERKAN,%20BANU.pdf.

(Erişim Tarihi:12.01.2014)

Waldahl, R., (1994). Siyasal Tutumlar ve Kamuoyu. (çev.) Süleyman İrvan.

Yeşiltuna, D. ve Tükel, İ. (2015). Yeni Medyanın Yeni Dünya Düzeni. D.Çiftçi Yeşiltuna (Der.), İletişim ve

Medya. Ankara, Nobel yayınları.

IRKÇI SÖYLEMİ BAĞLAMINDA ‘‘THE HELP’’ FİLMİNİN GÖSTERGEBİLİMSEL ÇÖZÜMLEMESİ

Arna JANAT

Sakarya Üniversitesi, Siyaset Bilim ve Kamu Yönetim Bölüm Yüksek Lisans Öğrencisi
Arnajanat0421@gmail.com

Dr. Mustafa ÖZTUNÇ

Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi
oztunc@sakarya.edu.tr

Özet

İrkçi söylemi, günümüzde baskı karşıtı siyasette en önemli kavramsal kategorilerden biridir; büyük bir güç ve siyasi irade, ırkçı söylemini tanımlamaya, karakterize etmeye, meydan okumaya ve bazen cezalandırmaya ayrılmıştır. Günümüzde ırkçı söylemi çok yaygın kadınlar ve azınlıklar orantısız bir şekilde hedef alınıyor. İrkçi nefret söylemi çevrimiçi ve çevrimdışı ve her türlü sosyal etkileşim biçiminde gerçekleşir. Mesele okulda, ailede, sosyal çevrelerde, kamusal alanda, işte ve e-postalar, web siteleri ve (sosyal) medya aracılığıyla gerçekleşir. İrkçi nefret söyleminin temel nedeni internet, teknoloji ve en derin temelde kadınlar ve erkekler arasında süregelen eşitsiz güç ilişkileri ile bağlantılıdır. Her düzeyde hem eğitim bilgi hem de politika eylemi, azınlık ve ırkçı nefret söylemiyle mücadele için geliştirilmelidir. Bu çalışma kapsamında, ırkçı nefret söylemi bağlamında ‘‘THE HELP’’ filminde sunulan eleştirel bakış açısı incelenmiştir. Çalışmada göstergebilimsel çözümleme yöntemi uygulanmıştır.

Anahtar sözcükler: İrkçilik, Nefret Söylemi, Yardımcı, Göstergebilim.

SEMIOLOGICAL ANALYSIS OF ‘‘THE HELP’’ FILM IN THE CONTEXT OF INVENTION RACIST TALK

Abstract

Racist discourse is one of the most important conceptual categories in anti-oppression politics today; A great deal of power and political will is devoted to defining, characterizing, challenging, and sometimes punishing racist discourse. Today, racist rhetoric is widespread and disproportionately targeting women and minorities. Racist hate speech happens online and offline and in all kinds of social interactions. For example, it happens at school, in the family, in social circles, in public, at work, and through emails, websites, and (social) media. The root cause of racist hate speech is related to the internet, technology and, most profoundly, the ongoing unequal power relations between men and women. At all levels, both educational information and policy action must be developed to combat minority and racial hate speech. Within the scope of this study, the critical perspective presented in the context of racist hate speech in the movie ‘‘ The Help’’ has been examined. In the study, a semiotic analysis method was applied.

Keywords: Racism, Hate Speech, Auxiliary, Semiotics.

GİRİŞ

İrkçilik olarak da adlandırılan ırkçılık, insanların ‘‘ırklar’’ adı verilen ayrı ve özel biyolojik varlıklara bölünebileceği inancı; kalıtsal fiziksel özellikler ile kişilik, akıl, ahlak ve diğer kültürel ve davranışsal özelliklerin özellikleri arasında nedensel bir bağlantı olduğunu ve bazı ırkların doğuştan diğerlerinden üstün olduğunu. Bu terim aynı zamanda ırk temelinde ayrımcılık yapan veya bu ayrımcılığı sürdüren ya da servet ve gelir, eğitim, sağlık hizmetleri, medeni haklar ve diğer alanlarda ırksal eşitsizlikleri güçlendiren siyasi, ekonomik veya yasal kurumlar ve sistemler için de geçerlidir. Bu tür kurumsal, yapısal veya sistemik ırkçılık, eleştirel hukuk araştırmaları hareketinin bir dalı olan eleştirel ırk teorisinin ortaya çıkmasıyla 1980'lerde bilimsel araştırmaların özel bir odak noktası haline geldi. 20. yüzyılın sonlarından beri biyolojik ırk kavramı, tamamen bilimsel bir temeli olmayan kültürel bir icat olarak kabul edilmiştir (Britannica, 2020).

İrkçılığın reddi hem bireysel düzeyde hem de kurumsal ve siyasi alanlardır. İlk olarak bireysel düzeyde bakıldığında, farklı alanlarda çalışan akademisyenler Avustralya, Hollanda ve Yeni Zelanda dahil olmak üzere bir dizi farklı ulusal bağlamda, ırkçılığın inkarını, ırk hakkında çağdaş konuşmanın yaygın bir özelliği olarak tanımladılar. (Augoustinos ve Every, 2007; Augoustinos ve diğerleri, 1999; Van Dijk, 1992; Wetherell ve Potter, 1992). Bu çeşitli bağlamlarda, bu konuşmanın ırkçılığı reddetmek için düzenlenme biçimi, gösterilmiştir. Van Dijk (1992), ırk hakkında konuşmanın dikkatli bir şekilde yapılandırıldığını savundu. Augoustinos ve Every (2007), ırksal görüşlerin dikkatli bir şekilde gerekçelendirildiği ve dengeli ve rasyonel olarak yapılandırıldığı konusunda hemfikirdir. Kendini 'tarafsız' ve 'dengeli' olarak sunmak, ırkçılık suçlamalarını hafifletirken aynı zamanda ırkçılığın boyutunu küçümseyen önemli söylemsel araçlar (Augoustinos ve diğerleri, 1999). İrkçilik, zihinsel ve fiziksel sağlıkta ırksal/etnik eşitsizliklere ve ırksal ve etnik azınlık grupları içinde sağlık sonuçlarındaki farklılıklara katkıda bulunan bir stres etkenidir (Anderson 1989; Clark ve diğerleri 1999; Mays ve diğerleri 2007; Paradies 2006; Williams ve Morris, 2000). İrkçilik, özellikle de kendi kendine bildirilen etnik ve ırk ayrımcılığı oldukça yaygın bir olgudur. Çoğu etnik ve ırksal azınlık grubunun üyeleri, yaşamları boyunca maruz kaldıklarını bildirmektedir ve son araştırmalar, etnik kökene bağlı kötü muamele vakalarının bazı gruplar için haftalık olarak gerçekleştiğini göstermektedir (Brontolo ve diğerleri 2009). Kanıtlar, kişinin bildirdiği ırkçılık ile zihinsel sağlık bozuklukları, özellikle olumsuz duygudurum ve depresif belirtiler arasındaki ilişkiye tutarlı bir şekilde işaret etmektedir (Brontolo ve diğerleri, 2008; Kessler Mickelson ve Williams 1999; Paradies 2006).

Günümüzde çabuk gelişmekte olan yeni medya ve dijital ortamda ırkçılık konusu aktif şekilde yer almaktadır. Bu kapsamda literatür incelemesi yapıldığında, Jessie Daniels, dijital dünyada ırk ve ırkçılık üzerine bir araştırma eleştirisi ve incelemesinde, özellikle sosyal ağ sitelerini "ırk ve ırkçılığın ilginç, bazen rahatsız edici şekillerde ortaya çıktığı alanlar" olarak tanımladı." (Daniels 2013, 702). ABD, Brezilya gibi ülkelerde aşırı sağ liderlerin yükselişi, Hindistan ve Birleşik Krallık ve dijital platformların beyazların yükselişi, ırkçılığa ve nefret söylemine giderek daha fazla dahil oldu.

Sosyal medyanın dünyanın hemen her köşesinde sosyo-politik ortamlara hâkim olmaya başlamasıyla birlikte, bu platformlarda yeni ve eski ırkçı uygulamalar giderek daha fazla yer alıyor. Memeleri silahlandırmak (Lamerichs ve diğerleri, 2018) ve ırksal nefreti kızdırtmak için sahte kimlikler kullanmak (Farkas ve diğerleri, 2018) gibi gizli taktikler de dahil olmak üzere ırkçı söylem gelişiyor. Reddit toksik alt kültürler üretiliyor (Chandrasekharan ve diğerleri 2017; Massanari 2015).

Sosyal medya, "sağladıkları olanaklar, politikalar, algoritmalar ve kurumsal kararlar yoluyla ırkçı dinamikleri" yeniden şekillendirmeye katkıda bulunur (Matamoros-Fernández 2018, 933). Mikro saldırganlıklar (Sue 2010) ve ayrıca açık ayrımcılık, platform yönetişimi ve tasarımlarında bulunabilir. Snapchat ve Instagram, beyaz insanları "dijital siyah yüz" yapmaya teşvik eden (Jackson 2017) ve beyaz olmayanların cildini otomatik olarak aydınlatan (Jerkins 2015) filtreler yayınlamak için ateş altında kaldı. Facebook, kullanıcı etkinliğini izleyerek, pazarlamacıların kullanıcıları Afrikalı Amerikalı veya İspanyol "etnik yakınlık" olarak adlandırdıkları şeyle dışlamalarını sağladı (Angwin ve Parris 2016). YouTube gerici sağcı etkileyciler ağı oluşturuyor (Murthy ve Sharma 2019; Johns 2017) ve Twitter'da koordineli taciz (Shepherd ve diğerleri, 2015) yaygın. Kullanıcılar ayrıca emoji (Matamoros-Fernández, 2018) ve GIF (Jackson, 2017) kullanımı gibi görünüşte iyi huylu uygulamalar yoluyla ırkçılığı yeniden üretirler.

Tarihsel olarak, ırkçılığı açıkça ilan eden veya uygulayanlar, düşük statülü ırkların üyelerinin düşük statülü işlerle sınırlandırılması gerektiğini ve baskın ırkın üyelerinin siyasi güce, ekonomik kaynaklara, yüksek statülü işlere ve sınırsız erişime sahip olması gerektiğini savundu. Düşük statülü ırkların üyeleri için yaşanan ırkçılık deneyimi, tümü özsayı ve sosyal ilişkiler üzerinde derin etkileri olan fiziksel şiddet eylemleri, günlük hakaretler ve sık sık yapılan aşağılama ve saygısızlık eylemleri ve sözlü ifadeleri içerir. Hiçbir ülke ırkçılıktan arınmış olduğunu iddia edemez, ırkçılık küresel bir sorundur ve onunla mücadele etmek evrensel bir çaba gerektirir (DDPA, 2021). Bu yüzden Michelle Bachelet İn dediği gibi "Hepimizin, ırksal üstünlük veya nefrete dayalı fikirleri yayan veya ırkçılığı, ırk ayrımcılığını, yabancı düşmanlığını ve buna bağlı hoşgörüsüzlüğü teşvik eden tüm mesajları özellikle siyasi mesajları veya söylemleri seslendirmeliyiz ve açıkça kınamalıyız" (Michelle Bachelet, 2019). İrkla ilgili önyargı, ayrımcılık uzun süredir devam etmiştir. Televizyonun ortaya çıkışına kadar uzanan yayın medyasının ilk yıllarında 1939'da ırk ayrımcılığı Amerika Birleşik Devletleri'nde hararetli bir konu haline geldi makalemizin asıl konusu olan "The Help" filmi buna değinmektedir. ABD'de kısa süre sonra ırksal eşitlik için çok güçlü bir sivil haklar hareketler güçlenmiştir (Gay, 2014). Bu çalışma, ırkçı kavramı

üzerine eğildikten sonra batı üretimi filmlerde her şeyden önce beyazların egemenliğinde bir dünyanın varlığından söz edilmektedir. Kavramsal tartışmalardan sonra yer alan çalışmanın son bölümünde ise oldukça iyi bir gişe hasılatı yakalayan “The help filmi, teorik girişi destekleme ve geliştirme adına göstergebilimsel açıdan çözümlenmiştir ve konuya örnek teşkil etmiştir.

Kuzey Amerika'da Irkçılık

Irkçılık, kişilerarası, çevresel, kurumsal ve kültürel dahil olmak üzere birçok düzeyde mevcuttur (Harrell 2000; Jones 1997, 2000; Krieger 1999). Bununla birlikte, ırkçılıkla başa çıkma konusundaki ampirik araştırmaların çoğu, kişilerarası ırkçılıkla başa çıkma stratejilerine odaklanmaktadır. Kişilerarası ırkçılık, Krieger tarafından “kurumsal rollerinde veya kamusal ve özel bireyler olarak bireyler arasında doğrudan algılanan ayrımcı etkileşimler” olarak tanımlanmıştır (Krieger 1999, s. 301). Hedef, kötü muameleyi bilinçli olarak algılaması veya ırkçılığa bağlamasa da ırkçılığın zararlı etkileri olabilir. Bununla birlikte, bu inceleme hem doğrudan deneyimlenen hem de algılanan ırkçılık dönemlerini ele almak için kullanılan bireysel düzeydeki başa çıkma stratejilerinin etkinliğini ele almaktadır. Irkçılığı incelemeye yönelik bu kişilerarası yaklaşıma odaklanma, Smith ve meslektaşlarının diğer psikososyal stresörlerin (örneğin yoksulluk) sağlık üzerindeki etkilerini kişilerarası bir bağlamda inceleyen çok yakın tarihli çalışmalarıyla tutarlıdır (bakınız, örneğin, Gallo ve diğerleri. 2006; Ruiz ve diğerleri 2006; Smith ve diğerleri 2003).

Irkçılık, özellikle 18. yüzyılda, Kuzey Amerika köleliğinin ve Batı Avrupalıların sömürgeleştirme ve imparatorluk kurma faaliyetlerinin merkezindeydi. Irk fikri, Avrupa kökenli insanlarla ataları istemeden köleleştirilip Amerika'ya nakledilen Afrika kökenli insanlar arasındaki farklılıkları büyütme için icat edildi. Afrikalıları ve onların Afrikalı-Amerikalı soyundan gelenleri daha aşağı düzeyde insanlar olarak nitelendirerek, köleliğin savunucuları, Amerika Birleşik Devletleri'nin insan haklarının, demokratik kurumların, sınırsız fırsatların, insan özgürlüğünün kalesi ve savunucusu olarak tasvir ederken, sömürü sistemini haklı çıkarmaya ve sürdürmeye çalıştılar. ve eşitlik. İnsan özgürlüğü ve haysiyeti felsefesine eşlik eden kölelik ile insan eşitliği ideolojisi arasındaki çelişki, köleleştirilenlerin insanlıktan çıkarılmasını talep ediyor gibiydi (Religious tradition by race ethnicity 2014).

19. yüzyıla gelindiğinde ırkçılık olgunlaşmış ve dünyaya yayılmıştır. Birçok ülkede liderler, kendi toplumlarının etnik bileşenlerini, genellikle dini veya dil gruplarını ırksal olarak düşünmeye ve “yüksek” ve “alt” ırkları belirlemeye başladılar. Özellikle sömürgeleştirilmiş bölgelerde düşük statülü ırklar olarak görülenler, emekleri için sömürüldü ve onlara karşı ayrımcılık dünyanın birçok bölgesinde yaygın bir kalıp haline geldi. Sömürgeciliğe eşlik eden ırksal üstünlük ifadeleri ve duyguları, sömürgeleştirilen ve sömürülenlerde küskünlük ve düşmanlık yarattı, bağımsızlıktan sonra bile devam eden duygular (McKinnon, Jesse, 2015).

20. yüzyılın ortalarından bu yana, kökenleri birçok insan toplumunu (örneğin, Araplar ve Yahudiler, İngilizler ve İrlandalılar) uzun süredir yorumlayan etnik düşmanlıklara dayansada, dünyada ırksal açıdan pek çok çatışma yaşanmıştır. Irkçılık, ayrımcılığın en derin biçimlerinin ve derecelerinin kabulünü yansıtır ve gruplar arasındaki farklılıkların aşılamayacak kadar büyük olduğu imzasını taşır (The size and regional distribution of the black population, 2013).

Irkçılık, nefret ve güvensizlik yaratır ve kurbanlarını anlamaya yönelik her türlü girişimi engeller. Bu nedenle çoğu insan topluluğu ırkçılığın en azından prensipte yanlış olduğu sonucuna varmıştır ve toplumsal eğilimler ırkçılıktan uzaklaşmıştır. Birçok toplum, 1948 yılında Birleşmiş Milletler tarafından ortaya konan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde olduğu gibi, ırkçı inanç ve uygulamalar konusunda farkındalık yaratarak ve kamu politikalarında insan anlayışını teşvik ederek ırkçılıkla mücadele etmeye başlamıştır (United States - QT-P4. Race, Combinations of Two Races, and Not Hispanic or Latino, 2000).

Amerika Birleşik Devletleri'nde, 1950'lerin ve 60'ların sivil haklar hareketi sırasında ırkçılık artan bir saldırıya uğradı ve ırk ayrımcılığını zorunlu kılan ve Afrikalı Amerikalılara karşı ırk ayrımcılığına izin veren yasalar ve sosyal politikalar yavaş yavaş ortadan kaldırıldı. Irksal azınlıkların oy kullanma gücünü sınırlamayı amaçlayan yasalar, ABD Anayasasında yapılan ve anket vergilerini yasaklayan Yirmi Dördüncü Değişiklik (1964) ve seçmen geçmişine sahip yargı bölgeleri gerektiren federal Oy Hakları Yasası (1965) tarafından geçersiz kılındı. Oylama yasalarında önerilen herhangi bir değişikliğin federal onayını ("ön onay") almak için bastırma (ön onay gerekliliği ABD Yüksek Mahkemesi tarafından 2013 yılında etkin bir şekilde kaldırılmıştır (Shelby County v. Holder, 2013).

2020'ye kadar eyaletlerin yaklaşık dörtte üçü, seçmenlerin oy kullanmadan önce belirli kimlik formlarını sunmalarının istendiği veya talep edildiği çeşitli seçmen kimliği yasalarını kabul etmişti. Bazıları

mahkemelerde başarıyla karşı çıkılan yasaları eleştirenler, Afrikalı Amerikalılar ve diğer demografik gruplar arasındaki oylamayı etkili bir şekilde bastırdıklarını iddia ettiler. Afro-Amerikalıların oy kullanmasını sınırlama eğiliminde olan diğer önlemler, anayasaya aykırı ırk gerrymandered, eyalet yasama organlarında ve Kongrede Demokrat temsilcilerin sayısını sınırlamayı amaçlayan partizan Gerrymanders, Afrika kökenli Amerikalı veya Demokrat eğilimli mahallelerde oy kullanma merkezlerinin kapatılması, kullanımı üzerindeki kısıtlamalar mıydı (Audrey Smedley, 2020).

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ırksal azınlıkların haklarını korumayı amaçlayan anayasal ve yasal önlemlere rağmen, birçok Amerikalı'nın özel inançları ve uygulamaları ırkçı olarak kaldı ve bazı düşük statü varsayılan bir grup genellikle günah keçisi yapıldı. Bu eğilim 21. yüzyıla kadar devam etti.

Popüler düşüncede "ırk", insanlar arasındaki fiziksel farklılıklarla bağlantılı olduğu ve koyu ten rengi gibi özellikler düşük statü belirteçleri olarak görüldüğü için, bazı uzmanlar ırkçılığı ortadan kaldırmanın zor olabileceğine inanıyor. Aslında, zihinler yasalarla değiştirilemez, ancak tüm kültürel unsurlar gibi insan farklılıklarına ilişkin inançlar değişebilir.

ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Göstergebilim, semiyotik ve semiyoloji; göstergelerin yorumlanmasını, üretilmesini veya işaretleri anlama süreçlerini içeren bütün faktörlerin sistematik bir şekilde incelenmesine dayanan bir bilim dalıdır. Fransızlar semiyoloji terimini kullanmışlardır. Semiyotik disiplinler arası bir sahadır. Anlam bilimi, dil bilimi, fonetik, mimarlık, sosyoloji, psikanaliz ve daha birçok bilim dalı ve disiplinin oluşturduğu disiplinler arası bir disiplindir. Kültürel kodlar, gelenekler ve metni anlam süreçlerine göre düzenlenmiş işaret sistemleri diye nitelenen her şey semiyotiğin inceleme alanına girmektedir. Semiyoloji, yapısalcılığın modeli olarak düşünülmektedir.

İnsanların birbirleriyle anlaşmak için kullandıkları doğal diller, davranışlar, görüntüler, trafik işaretleri, bir şehrin mahallî düzenlenişi, bir müzik eseri, bir resim, bir tiyatro gösterisi, bir film, reklâm afişleri, moda, sağır-dilsiz alfabesi, edebî eserler, çeşitli bilim dilleri, tutkuların düzeni, bir ülkedeki ulaşım yollarının yapısı, kısacası bildirim amacı taşıyan taşımanın her anlamlı bütün çeşitli birimlerden oluşan bir sistemdir (Mehmet Rıfat, 2009).

Gerçekleşme düzlemleri değişik olan bu sistemlerin birimleri de genelde, gösterge olarak adlandırılır. Yine çok genel itibarıyla belirtecek olursak, anlamlı bütünleri, bir başka deyişle gösterge sistemlerini betimlemek, göstergelerin birbirleriyle kurdukları bağıntıları saptamak, anlamların eklenme şekillerini bulmak, göstergeleri ve gösterge sistemlerini sınıflandırmak, dolayısıyla, insanla insan, insanla doğa arasındaki etkileşimi açıklamak, bu amaçla da bilgi kuramsal, yöntembilimsel ve betimsel açıdan tümü kapsayıcı, tutarlı ve sade bir kuram oluşturmak, gösterge biliminin alanına girer.

Göstergebilimsel analiz, tipik olarak metaforları, analogileri ve sembolizmi içeren işaret ve sembollerin arkasındaki anlamın analizidir. Bunun mutlaka dramatik bir şey olması gerekmez; Günlük hayatınızdaki en küçük işaretlerden nasıl bilgi çıkardığınızı düşünün. Örneğin, hangi özellikler size birinin kişiliği hakkında bilgi verebilir? Bir kişinin görünüşü kadar basit bir şey onlar hakkında bilgi verebilir. Uyumsuz ayakkabılar ve yatak başı dikkatsizliğin bir işareti olabilir Kusursuz bir gömlek ve kravat, kişinin asil ve düzgün olduğunu gösterir.

Göstergebilim insana ve dünyaya ilişkin her şeyi inceleme konusu olarak ele alır. "Göstergebilimin sorunu, insan için dünyanın ve insanın anlamı sorunudur" (Yücel, 2008:166). İnsanlar istemli ya da istemsiz bir şekilde anlamak, anlatılmak ve kimi zaman da anlaşılmak ister. Göstergebilim ise, anlam üzerine kurulan bir bilim dalıdır. Bu nedenle de bize anlam veren her şey göstergebilimin alanına girer. Dil, resim, mimari, afiş, sinema, edebiyat, tiyatro, trafik işaretleri, işaret dili, jestler, alfabe, sağır ve kör alfabeleri, mimikler ve göstergebilim alanına girer.

Bu çalışmadaki ilk aşama, filmde veri toplamak. "The Help" (2011) Dreamworks tarafında yapılmış bir filmidir. The Help filmi izleyerek doğrudan gözlem yapılmıştır. Filmde geçen ırkçı söylemler, giysiler, yaşanan ortamlar ve ilişkiler göstergebilim açısından ele alınarak değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Göstergebilimsel Olarak “Beyaz toplumun Hizmetçi ve Zencilere yapan acımasız kötü muameleleri”

Görsel 1, Beyaz ırktan gelen kadın topluluğunun giysileri.

Görsel 2, Hizmetçilerinin giysileri (Afrika kökenli Amerikalı hizmetçiler).

Görsel 3, Beyaz ırktan gelen aile evleri.

Görsel 4, Hizmetçi ve Afrika kökenli Amerikalı insanların yaşadıkları aile evleri (hepsiniki aynı şekilde tasarlanmış küçük evler).

Görsel 5, Ev içerisindeki tuvaleti sadece beyaz aile kullanabiliyor sebebi ise Afrika kökenli olan hizmetçilerde kimsenin bilmediği büyük virüs hastalık olduğunu düşünmektedir. Ama buna rağmen beyaz ırktan gelen çocukları hizmetçileri yetiştirmektedir.

Görsel 6, Hizmetçinin tuvaleti (Afrika kökenli Amerikalı hizmetçiler).

Görsel 7, Afrika kökenli Amerikalı insanlar için sırf ırkından dolayı herhangi bir mekâna girişi için sadece arka kapıyı kullanma izni verilmektedir.

Görsel 8, Gördüğümüz gibi otobüs içerisinde sadece iki kişi var gibi gözüküyor ama gerçekte öyle değildir, sadece Afrika kökenli olduklarından dolayı yanlarına kimse oturmamaktadır. Otobüsün en arkalarında oturma hakkı vardır. Aşağıda görsel 9'da beyaz ırktan gelen Amerikalıların görseline göz atarsak,

Görsel 9, Görsel 8'deki iki Afrika kökenli iki insan en arkada oturmaktadır. Başkaları ise gördüğümüz gibi ön taraftadır.

Görsel 10, Evdeki Afrika kökenli Amerikalı hizmetçilerin televizyon izleme hakkı olmayıp, Uzaktan izlemektedir (Tıpkı ikinci sınıf insan oldukları bu görselde gözükmemektedir).

Görsel 11, Afrika kökenli Amerikalıların Taksiye binme yasal izni yoktur.

Görsel 12, Beyaz ailelerin bir araya gelip kutladıkları bayramlarda, partilerde Afrika kökenli Amerikan hizmetçiler.

Göstergelerin Çözümlemesi

Görsel	Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Görsel 1	Nesne	Giyim	Alt ve üst sınıf giyişi
Görsel 2	Nesne	Giyim	Alt ve üst sınıf giyişi
Görsel 3	Nesne	Ev	Alt ve üst sınıf ev yaşam farkı
Görsel 4	Nesne	Ev	Alt ve üst sınıf ev yaşam farkı
Görsel 5	Nesne	Tuvalet	Afrika kökenli hizmetçilerde bilinmeyen virüs, hastalık var diyerek ayrımcılık yapmaktadır.
Görsel 6	Nesne	Tuvalet	Afrika kökenli hizmetçilerde bilinmeyen virüs, hastalık var diyerek ayrımcılık yapmaktadır.
Görsel 7	Nesne	Giriş kapı işareti	Afrika kökenli insanlar için giriş kapıyı arka kapıdan kullanma işareti gösteren ayrımcılık.
Görsel 8	Nesne	Otobüs	Afrika kökenlileri arka sınıfa oturturarak ırkçılık yapmaktadır.
Görsel 9	Nesne	Otobüs	Afrika kökenlileri arka sınıfa oturturarak ırkçılık yapmaktadır.
Görsel 10	İnsan	Gizli televizyon izleme	Afrika kökenli hizmetçiler gizli televizyon izlemektedir.
Görsel 11	Nesne	Taksi	Sadece beyaz müşterilere hizmet sunan taksi ve ırk ayrımcılık yapılmaktadır.
Görsel 12	İnsan	Hizmetçiler	Mutsuzluk, Emek, Öfke.

Bulgulardaki görseller bu dönemde yaşayan Afrika kökenli Amerikalı insanlar ve Amerikalı beyaz insanların eşit olmayan hayat tarzlarını açık bir şekilde göstermektedir. Her görselde adaletsizlik, haksızlık, ayrımcılık ilişkisi bulunmaktadır. Amerikalı beyaz insanların konuşmasında Afrika kökenli insanlara karşı ırkçı söylemler, aşağılamalar sürekli yapılmaktadır.

Görsel 1 ve Görsel 2’de Amerikalı beyaz insanların ve Afrika kökenli Amerikalı siyah insanların giyimleri karşılaştırılmaktadır. Amerikalı beyaz insanların giysileri evlerinde ve dışarılarında renkli, canlı ve gösterişlidir, bu durum onların para ve söz sahibi olduğu anlamı taşımakta. Afrika kökenli

Amerikalılar ise hizmetçilere özgü elbiseleri sürekli giymekte çünkü gece gündüz hizmetçilik yapmaktadır. Ancak emekleri karşısında alan bedelleri kendi çocuklarını üniversiteye okutmaya yetmez. Bu yüzden bu kişilerin renkli ve tarzlı giyinme imkânı düşünülemez haldedir.

Görsel 3 ve Görsel 4'te Amerikalı beyaz ve Afrika kökenli Amerikalıların yaşam aynı dört duvar arasında devam etmekte ancak birisinin aile üye sayısı az ve çok olmamasına rağmen iki katlı, çok odalı, konforlu şekilde tasarlanmış, kendine özgü bahçeli büyük ev, diğerinin ise aile üye sayısı çok olup da buna bakılmaksızın bir katlı, kendilerine özgü bahçesi olmayan kamp şeklinde tasarlanmış küçük ev olarak ayrılmakta.

Görsel 5 ve Görsel 6'da Amerikalı beyaz insanlar Afrika kökenli hizmetçilerde bilinmeyen virüs, hastalık olduğunu savunarak onları ayrı yanı evin dışında yeniden inşa edilen tuvalet kullanılmasını sağlamaktadır. Ama buna rağmen beyaz ırktan gelen insanların geleceği olan çocukları hizmetçileri yetiştirmektedir.

Görsel 7'de Afrika kökenli insanlar için giriş kapıyı arka kapıdan kullanma işareti gösteren işaret bulunmaktadır. Günümüzde bazı lokanta ve restoranlarda evcil hayvanları içeri almasını yasaklanmış işaretler görmekteyiz. Nedeni ise evcil hayvanların lokanta ve restoranları kirletebileceğini ve buradaki kişilerin sağlık durumunu etkileyeceği belirtilmekte ama üstteki durum hiçbir neden bildirmeden doğrudan doğru Afrika kökenli Amerikalıları dışlama bir şekli. Bu durum insan haklarının büyük ihlalidir.

Görsel 8 ve Görsel 9'da bir otobüste yolculuk yaparken bile ayrı saflarda oturması gerektiği gözükmekte. Otobüs içerisinde birçok kişi seyahat etmekte olup en arkada iki kişi oturmakta yanlarında birçok yer olmasına rağmen Afrika kökenli olduklarından dolayı kimse yanlarına oturmamaktadır. Tıpkı onların otobüsün sadece en arkalarında oturma hakkı varmış gibi izlenim vermekte. Görsel 9'da ise beyaz ırktan gelen Amerikalıların ön safta hep birlikte oturdukları sadece birbirleri ile muhatap olduğu görünmektedir.

Görsel 10'da Evdeki Afrika kökenli Amerikalı hizmetçilerin televizyon izleme hakkı olmayıp, uzaktan gizli izlemektedir. Tıpkı ikinci sınıf insan oldukları bu görselde gözükmektedir.

Görsel 11, Afrika kökenli Amerikalıların Taksie binme yasal izni yoktur. Belki taksi şoförleri beyaz ırktan gelen Amerikalılar olduğu için hiçbir şekilde beyaz Amerikalıların Afrika kökenli Amerikalılara hizmet vermeyeceğinden taksi kullanımı yasaklanmıştır.

Görsel 12, Filmde Afrika kökenli hizmetçilerinin giysileri sadece bir kez değişmekte, tıpkı beyazların giydiği rengi güzel tarzlı elbiseler değil sadece hizmetçi giyim rengi siyah olarak değişmektedir. Beyaz ailelerin bir araya gelip kutladıkları bayramlarda ve partilerde hizmetçilerin bir sonraki emiri bekleyip sıra haline gelmiş görselini görmekteyiz.

Tüm görsellerde filmde geçen ırkçı söylemlerle ilgili söylemler, nesnelere, giysiler, yaşanan ortamlar ve ilişkiler göstergebilim açısından ele alınarak adaletsizlik, eşitsizlik, ırkçılığın fazla şekilde yer aldığını aydınlatmaktadır.

Filmdeki kişilerin birbirleriyle iletişim kurma şekilleri Amerikalı beyazların aralarında Afrika kökenli Amerikalılar hakkındaki görüşleri, görüşlerinin eylem haline gelerek ayrımcılık, ırkçılığa yol açtığı durumu, Afrika kökenli Amerikalıları insan olarak gören ve bu kişilerle irtibat kurarak sorunlarını aydınlatan kişi konuşmaları incelememiz gerekir.

THE HELP 2011 (TATE TAYLOR)

1960'ların sivil haklar hareketi sırasında, hevesli bir yazar, Afrikalı-Amerikalı hizmetçilerin çalıştıkları beyaz ailelere ve günlük olarak karşılaştıkları zorluklara bakış açılarını detaylandıran bir kitap yazmaya karar verir.

The Help, 1960'larda yardımı yaratan Afrikalı-Amerikalı kadınların ve erkek egemen ve ağırlıklı olarak cinsiyetçi bir toplumda kariyer odaklı bir kadın olarak kabul edilmek için mücadele eden Skeeter gibi kadınların mücadelelerine odaklanıyor. Bu, sinema tartışmalarında incelenebilecek konulardan biridir, çünkü dünyanın bazı yerlerinde kadınlar bugün hâlâ işyerinde eşitlik için savaşmakta ve başvuruda bulunmaktadır. Ayrıca filmdeki dokunaklılık, bu süre zarfında birçok kişinin sessizce aldığı yardımların seslerinde ve hikayelerinde yatıyor. Burada tartışılacak konulardan biri, 60'lı yıllarda Afrikalı Amerikalıların karşılaştığı cinsiyet ve ekonomik ayrımcılık ve neden bazı iş rollerinin diğerlerine göre kadınsı kabul edildiğinin sorgulanmasıdır.

Kathryn Stockett İn en çok satan romanından uyarlanan hikâye, üniversiteden yeni mezun olan ve eve gelen ve kolay kolay uyum sağlamadığını bulan Skeeter Phelan (Emma Stone) odaklanıyor. Stone'un

yüksek faturası var, ancak karakteri tanıdık bir tip gibi görünüyor ve film, her seferinde bir sahne olmak üzere diğer iki karakter tarafından çalınıyor: Aibileen Clark (Viola Davis) ve Minny Jackson (Octavia Spencer).

İkisi de hizmetçi. Aibileen hayatını dadılık yaparak, küçük beyaz kızlar yetiştirerek geçirdi. Bunda çok iyidir ve büyüdüklerinde annelerine dönüşmek için amansız bir eğilim gösterecekler de onlara gerçekten sevgisini verir. Minny, yerel bir sosyal lider tarafından kovulan, ardından beyaz çöp bir sarışın tarafından işe alınan bir hizmetçidir. Davis ve Spencer'ın o kadar parlak nitelikleri var ki, bu onların hikayeleri haline geliyor, belki de tamamen tasarımdan değil.

Sosyete hanımı Hilly Holbrook (Bryce Dallas Howard), uzun yıllar hizmet ettikten sonra Minny'yi kovan amansız bir sosyal tırmanıcıdır. Sarışın Celia Foote (Jessica Chastain, "Hayat Ağacı"ndan), hali vakti yerinde bir iş adamıyla evlidir, onu memnun etmek için can atmaktadır ve ev hanımı olmak hakkında hiçbir şey öğrenmemiştir.

Minny'nin bir işe ihtiyacı var ve onun için çalışmaktan mutlu. Celia onu sadece kocasının olmadığı günlerde istiyor, böylece onun yemeklerini yediğini ve ev işlerinin tadını çıkardığını düşünecek. Minny, bu ve daha pek çok görevde ona yardım ediyor, bazıları yürek parçalıyor ve onu gerçekçi tavsiyelerle dolduruyor. Chastain, performansından etkilenmez ve bulaşıcıdır.

Ancak Celia, büyük bir yerel yardım etkinliğine (evet, Aç Afrikalı Çocuklar için) katıldığında Minny'nin öğüdünü dinlemez ve olay filmin çizgi roman merkezini oluşturur. Celia'nın gelişiminin ana hikayeye pek bir ilgisi yok, ama çok fazla kahkaha alıyor. Bir pastayla ilgili bazı detaylar farklı bir filme ait gibi görünüyor.

Skeeter, Aibileen'i ve ardından Minny'yi onunla dürüstçe konuşmaya, hikayelerini paylaşmaya ikna eder ve kitap geliştikçe içgörüsü ve öfkesi de artar. Kasvetli bir alt konu, Skeeter'ın 29 yıl boyunca aile için çalışan sevgili dadısının, Skeeter okuldayken neden ortadan kaybolduğunun gizemini içerir. Annesi (Alison Janney), dadısının ortadan kaybolmasının sırrını saklıyor ve bunu açıkladıktan sonra büyük bir kurtuluş sahnesinde fikrini değiştiriyor.

Değerleri için iki gözlem. Filmdeki tüm beyazlar sigara içeriyor. Siyahların hiçbiri yapmaz. Önemli konuşma rollerine sahip birkaç beyaz adam var, ancak söyleyecek çok şeyi olan bir vaiz de dahil olmak üzere yalnızca iki siyah adam var.

Whoopi Goldberg ve Sissy Spacek'in Montgomery Otobüs Boykotu sırasında hizmetçi ve işvereni olarak rol aldığı "The Long Walk Home" adlı 1991 filmi vardı. "Yardım"dan daha keskin kenarları vardı. Ama sanırım Stockett romanının pek çok sadık okuyucusu var ve okurken hayal ettikleri film bu. Çok eğlenceli. Viola Davis bir doğa gücüdür ve Octavia Spencer harika bir ifadeye ve kusursuz bir çizgi roman zamanlamasına sahiptir. Emma Stone, Bryce Dallas Howard ve Alison Janney için de övgü. Daha korkusuz bir senaryodan faydalanabilirlerdi.

Hizmetçi (Aibee): 1911'de Chickasaw, Piedmont Plantasyonu'nda doğdum.

Yazar: Küçük bir kızken büyüdüğünde hizmetçi olacağını biliyor muydun?

Hizmetçi (Aibee): Evet hanımefendi, Biliyordum.

Yaz, Nereden biliyordun?

Hizmetçi (Aibee): Annem de hizmetçiydi. Anneannem ev kölesiydi.

Yazar, başka bir şey olmanın hayalini kurdun mu hiç?

Hizmetçi (Aibee): Evet

Yazar, Kendi çocuğuna başka birisi bakarken beyaz bir çocuğu yetiştirmek nasıl bir his?

Hizmetçi (Aibee): Nasıl bir his desem, Hayatım boyunca on yedi çocuk yetiştirdim. Görevim beyaz bebeklere bakmaktır.

Hizmetçi Aibee'ye işveren ailenin hanımı olan Leefolt hakkında soru sorulmaktadır yazar tarafından

Leefolt hanım hakkında söylemek isteyen Aibee: Leefolt Hanım küçük kızı yattığı zaman bağladığı bezle durur hep sabah ben gelene kadar altını değiştirmezler. O pislikte on saat geçirmesi demek bu.

Tuvalet konusunda çok titiz olmalarına rağmen kendi çocukları ile ilgili konuda ilgilenmemektedir.

Hizmetçi Aibee'nin çocuğu tahtaları taşırken değirmenden düşmüş, traktör üzerinden geçip ciğerlerinin ezmiş ve beyaz ustabaşı oğlunu traktörün arkasına atıp siyahi hastanesine götürmüş ama kapının önüne atıp kornaya basarak direk uzaklaşmıştır. Hastanede yapılabilecek bir şey olmadığı için Aibee oğlunu evine getirmektedir ve gözlerinin önünde can vermiştir. Toplum uyararı (emergency

alert) acil durum uyarısı çaldığında otobüs şoförü ‘‘ Bir kara derili vurulmuş, Zenciler insin, diğerleri nereye gideceğini söylesin en yakın yerde indireceğim ‘’ böyle demektir bu bize korunması gereken azınlığı korunmadığını göstermektedir. Bu cinayet soğukkanlılıkla işlenmiş acımasız, önceden planlanmış, vahşice ve barbarca bir saldırdır. Hiçbir eyaletin geçmişinde Mississippi’deki gibi bu denli bir gaddarlık, canilik, barbarlık ve ırkçılık görülmemiştir.

Filmin başlarında genel olarak herhangi bir mekân, otobüs, tuvalet girişi için ‘‘zenciler buradan’’ diye ayrı bir kapı gösterilmektedir.

Hizmetçi sahibi olan kadınlar zenciyle tuvaletin aynı olmamasını önemli olduğunu konuşmaktadırlar. Çünkü onların başka türlü bulaştırıcı ağır hastalıklı olduğunu düşünmektedir. Ancak hizmetçiler bu insanların çocuklarıyla daha çok ilgilenmektedir kendi çocuklarından daha çok ilgiyi vermektedir.

Arkadaşının evine gelen Hilly böyle konuşma yapmaktadır;

Hilly: Zencilerle birlikte aynı tuvaleti kullanmak çok tehlikelidir, bizden farklı hastalıklar taşıyorlar. Evde sağlık önlemleri girişimini de bu yüzden tasarladım.

Tüm beyazların evlerindeki zenci yardımcılar için ayrı bir banyo yapılmasını gerektiren, hastalıkların önlenmesi için bir tasarı. Beyaz Vatandaşlar Konseyi tarafından da uygun görüldü. Çocuklarımız korumak için ne gerekiyorsa yaparım.

Hilly’nin evindeki hizmetçi Minny’nin işinden edilmesi,

Hizmetçi ev içerisinde tuvalet kullanma izini olmadığı için genelde dışarıdaki ağaçtan yaptırılmış olan tuvalette tuvaletini yapmaktadır ama bir gün dışarıda şiddetli yağmur yağmaya başlamaktadır. Evdeki hizmetçi tuvaletini ev içerisindeki tuvaleti kullanma yapma izni sormaktadır.

Hilly: Ay abartmayın alt tarafı biraz yağmur yağıyor. Bir şemsiye alıp çıkabilirsin.

Dışarısı bir şemsiye alıp çıkacak normal bir yağmurlu hava değildi bu yüzden hizmetçi saklanarak ev içerisindeki tuvaleti kullanmayı çalışırken Hilly’ye yakalanıyor ve işinden kovulmaktadır. Ve ertesi gün Minny Hilly’den o kadar nefret etmişti ki intikamını almak ister ve güzel pasta yapar Hilly’nin evine gelir,

Hilly: Kimse küstah ve hırsız bir kara deriliyi işe almak istememiştir tabii. Değil mi?

Turtar her zamanki gibi güzel olmuş Minny

Minny: Beğendiğimize sevindim.

Hilly: Seni işe geri alırsam, haftalık yevmiyenden beş dolar keserim.

Minny: Beni işe geri almak mı?

Hilly: İçine ne kattın da bu kadar lezzetli olmuş?

Minny: Meksika’dan gelen kaliteli bir vanilya ve özel bir şey daha. Bunu size özel yaptım.

Pisliğimi ye.

Hilly: Ne dedin?

Minny: Bokumu ye dedim.

Hilly: Aklını mı kaçırdın sen?

Minny: Hayır, efendim ama siz birazdan kaçıracaksınız. Çünkü az önce yediniz.

Hilly’nin annesi orada olduğu için olaya gülmüştü ve onu sırf güldü diye Hilly huzurevine tıkmıştır.

Aynı mahallede hizmetçi olarak çalışanlar The help kitabımızın yazarı için yardım etmektedir ve başına gelen olayları şöyle anlatmaktadır.

Hizmetçi 1: Bay Dixon’in evine çalışmaya giderken kestirme yolu kullanırdım her gün. Bir çiftçinin 80 dönümlük arazisinden geçmem gerekiyordu. Bir gün o çiftçiyi elinde silah beni beklerken buldum. Onun arazisinden bir daha geçersen beni vurup öldüreceğini söyledi. Dr.Dixon gidip o çiftçinin 8 dönüm arazisi için iki kat fiyat ödedi. Kendisinin de çiftçiliğe başlayacağını söyledi. Halbuki orayı sadece ben işe kolayca gidebileyim diye almıştı. Yapmıştı bunu.

Hizmetçi 2: Ölene kadar Bayan Jolene’in annesi için çalıştım. Daha sonra kızı Bayan Nancy onun yanında çalışmamı istedi. Bayan Nancy çok hoş bir hanımdı. Fakat Bayan Jolene’in annesi vasiyetine Bayan Jolene’in yanında çalışmamı yazmış. Bayan Jolene çok acımasız bir kadındır. Çok alaycıdır. Başka bir iş bulmak için o kadar çabaladım ki, ama herkesin kafasında ben French ailesinin ve Bayan Jolene’in malıydım. Onların malıydım.

Kitap yazarımız Skeeter son olarak kitabında kendi hikayesinden bahsetmektedir Hizmetçi 3 olan Skeeter’in bakıcısı ve evin hizmetçisi yaşlanana kadar yazarımızın ailesine hizmet etmektedir. Bir günü Amerika’nın Kızları Derneği yazarımız Skeeter’in annesini eyalet vekili seçmektedir ve evine ziyarete gelmektedir. Çok yaşlanan hizmetçisi oldukça yavaşlamıştı. Aynı gün kızlar derneği ve başkanı

evdeyken evine hizmetçini kızı olan Rachel ziyarete gelmektedir. Genelde eve ön kapıdan giriş yapabilen Rachel direk ön kapının zilini çalmaktadır ve evdekilerin hepsi Rachel'i görünce aşırı tepki göstermektedir. Dernek Başkanı bu saygısızlıktan başa çıkamayacağını derhal hizmetçi ve kızını evden kovmasını hatta işten kovulmasını istemektedir. Skeeter'in annesi de Başkan'ın istediğini yerine getirmektedir.

Böylece kitabımızın son bölümünde yazarımız kendi hikayesini yazarak "The help" kitabını yayınlamaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Anayasada güvence altına alınan temel hak ve özgürlükler herkesin doğasında vardır. Tüm insanların (siyah, Latinler, Kızılderililer ve beyazlar) özgür ve belirli devredilemez haklarla eşit olarak yaratıldığına şüphe yoktur. Bu evrensel olarak kabul edilmiş bir ilkedir. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki beyaz olmayan insanların ayrımcılığı ve ırkçılığı, farklı figürlerin insanları savaşılmaya ve eşitlik aramaya çağırdığı on yıllardır, belki de yüzyıllardır her zaman bir tartışma konusu olmuştur. Siyahların hayatlarının önemli olup olmadığı sorusunun kökeni budur. Bununla birlikte, farklı kişilerin konuyla ilgili farklı görüşleri olması, farklı grupları konuyu tartışma ve protesto gibi çeşitli yollarla ele almaya zorlamıştır.

1960-1970'li yıllar arasında Mississippi eyaletinde geçmekte olan olayda üstte izah ettiğimiz durumlar mevcut gözükmektedir. Filmde Afrikan Kökenli Amerikalılara karşı fiziksel şiddet içeren eylemler çok fazla görünmemektedir. Ancak insan olarak dünyaya gelen herkesin sahip olabilecek hak ve hürriyetlerinden yoksun bırakılan kişiler örneğin; tuvalet kullanım, otobus kullanım, emekler karşısında hakkettiği ücretlerini alamayanları göstermektedir. Filmin başrollerinden birisi olan Aibee'ye göre Anneannesi ve annesi ve kendisi hizmetçi olarak doğmuştur. Bu durum hiçbir zaman değişmeyecek düşüncenin etkisi altındadır. Bu durum Skeeter ve Aibee arasındaki konuşmada aydınlanmıştır. Film bu konuşma ile o zamanlar beyaz insanların üstünlüğü fiziksel ve zihinsel halde Afrika Kökenli insanlar hakim olduğunu göstermektedir. Ancak Aibee bu korkudan gelecek nesilleri kurtarmak için Skeeter'e kitap yazması için projesine yardımcı olmaktadır. Skeeter bu siyahi kadının hayat hikayelerini çok beğenmiş ve onlar aracılığıyla bir proje başlatmak istemiştir. Bu siyahi kadın ilk başta bu sürece dahil olmak istemeseler bile içlerinde hep ezilmenin vermiş olduğu buruklukla projeyi kabul etmişlerdir. Bu proje Skeeter'in siyahilerin anılarını kitaplaştırmak istemesi ile başlamıştır. Projeye ilk başta bir kişi ile başlansa da gün geçtikçe ve eziyetler arttıkça katılma oranı da artmaya başlamıştır. Skeeter sayesinde oldukça kalın bir kitap yazılmıştır ve bu kitap sayesinde ırkçılığa ilk darbe inmiştir.

Kitap çıktıktan sonra birçok beyaz insan yaptığı yanlışın farkına varıp, siyahi insanların kendilerinden farksız olduğunu anlamaya başlamıştır. Film insanın ruhunu ve vücudunu eşitlik duygusuyla besleyen bir şekilde bitmiştir. Eşitlik sadece siyah-beyaz şeklinde değil, her türlü kelime karşıtlığı için geçerli bir kavramdır. İnsanların bunları anlaması için önce kendilerini sorgulamaları gerekmektedir. Ancak bugünün en gelişmiş olan ülkelerden birisi ABD'de ırkçılık maalesef şu ana kadar devam etmektedir.

Buradaki çalışmamın amacı, ideolojik anlamdan yoksun gibi görünen görüntülerin nasıl ırksal ideolojinin bir retoriği haline geldiğinin daha iyi anlaşılmasını sağlamaktır. Bu makalede analiz edilen film, aynı anda ırksal tarafsızlık iddiasında bulunabilmek ile birlikte, ırksal çekiciliğin nasıl kurnazca tanıtabileceğini göstermektedir. Ayrıca, özellikle Güney ABD'de, siyasi partilere bağlı olmalarına rağmen azınlık adaylarını içeren kampanyalarda ırkın genellikle en göze çarpan konu olduğu iddiasının altını çiziyor. İlerleyen çalışmalar için bu altyapı yanında farklı perspektiflerin yine, Dear White People (Justin Simien, 2014), Fruitvale Station (Ryan Coogler, 2013), Mississippi Masala (Mira Nair, 1991), Trouble the Water (Tia Lessin and Carl Deal, 2008), Always in Season (Jacqueline Olive, 2019), filmleri ele alarak göstergebilimsel çözümleme açısından çalışmalar yapılabilmesi gibi bu ırkçılık içerik üreticisinin içeriklerinin spesifik başlıklarda ırkçı söylemlerle ilgili söylemler, giysiler, yaşanan ortamlar ve ilişkiler bir bütün olarak topluma yansımalarını konu edinen etki araştırmalarına da yer verilmesi araştırmacılara tavsiye edilebilir. Bu, özellikle eyalet çapında ve federal bürolarda siyahların zaten küçük temsilini kesinlikle azaltacaktır.

EXTENDED ABSTRACT

Fundamental rights and freedoms guaranteed in the Constitution are inherent in everyone. There is no doubt that all human beings (blacks, Latins, Indians or whites) were created equal, free and with certain inalienable rights. This is a universally accepted principle. The discrimination and racism of people of

color in the United States has always been a topic of discussion for decades, perhaps centuries, when different figures urged people to fight and seek equality. This is the root of the question of whether black lives matter. However, the fact that different people have different views on the issue has forced different groups to deal with the issue in different ways, such as discussion and protest.

In the event that took place in the state of Mississippi between 1960 and 1970, it seems that there are situations that we have described above. Acts of physical violence against African-Americans do not appear much in the film. However, people who are deprived of the rights and freedoms that everyone who is born as a human can have, for example; toilet use, bus use, labor shows those who do not get the wages they deserve. According to Aibee, one of the leading roles in the movie, her grandmother, mother, and herself were all born maids. This situation is under the influence of an idea that will never change. This became clear in the conversation between Skeeter and Aibee. With this speech, the film shows that white supremacy at that time was dominated by people of African descent, both physically and mentally. However, Aibee helps Skeeter write a book on her project to save future generations from this fear. Skeeter liked the life stories of this black woman and wanted to start a project from them. Although this black woman did not want to be involved in this process at first, they accepted the project due to the pain of oppression. This project began with Skeeter's desire to turn black memories into a book. Although the project started with a single person at first, the participation rate started to increase day by day and the persecution increased. Thanks to Skeeter, a very thick book was written and the first blow to racism was dealt with this book.

After the book came out, many white people realized their mistake and began to realize that black people were no different from them. The film ends in a way that nourishes one's soul and body with a sense of equality. Equality is a concept that applies not only to black and white, but also to any word opposition. In order for people to understand them, they must first question themselves. However, in the USA, one of today's most developed countries, racism unfortunately continues to this day.

The purpose of my work here was to provide a better understanding of how images that seemed devoid of ideological meaning became a rhetoric of racial ideology. The film reviewed in this article shows how racial attraction can be subtly promoted while simultaneously making claims of racial neutrality. It also highlights the argument that race is often the most prominent issue in campaigns involving minority candidates, despite their affiliation with political parties, particularly in South America. In addition to this background for further work, different perspectives will be discussed again, *Dear White People* (Justin Simien, 2014), *Fruitvale Station* (Ryan Coogler, 2013), *Mississippi Masala* (Mira Nair, 1991), *Trouble the Water* (Tia Lessin) and *Carl Deal* (2008).), *Always in Season* (Jacqueline Olive, 2019), the reflections of the contents of this racism content producer on society as a whole, discourses about racist discourse, clothes, living environments and relationships are included in certain titles can be recommended to researchers. This would certainly reduce the already small representation of blacks, especially in statewide and federal offices.

Kaynakça

ABD ırkçılık yasaların kaldırılması; <https://www.britannica.com/topic/racism> and *Social Psychology* 26(2): 123–141.

Anderson NB. Racial Differences in Stress-Induced Cardiovascular Reactivity and Hypertension: Current Status and Substantive Issues. *American Psychological Association*. 1989;105(1):89–105. [PubMed] [Google Scholar]

Augoustinos M and Every D (2007) The language of ‘race’ and prejudice. *Journal of Language*

Augoustinos M, LeCouteur A and Soyland J (2002) Self-sufficient arguments in political rhetoric:

Brondolo E, Thompson S, Brady N, Appel R, Cassells A, Tobin JN, et al. The relationship of racism to appraisals and coping in a community sample. *Ethnicity and Disease*. 2006;15(S5):14–19. [PubMed] [Google Scholar]

Clark R. Self-reported racism and social support predict blood pressure reactivity in Blacks. *Annals of Behavioral Medicine*. 2003;25(2):127–136. [PubMed] [Google Scholar]

Constructing reconciliation and apologizing to the stolen generations. *Discourse & Society*
Durban Declaration and Programme of Action, 2021

Findings from the DRUID study. *Ethnic and Racial Studies* 32(3): 548–573.

Harrell SP. Unpublished manuscript. 1997a. The Racism and Life Experiences Scales. [Google Scholar]

- Jackson JS, Brown TN, Williams DR, Torres M, Sellers SS, Brown K. Racism and the physical and mental health status of African Americans: A thirteen year national panel study. *Ethnicity and Disease*. 1996; 6:132–147. [PubMed] [Google Scholar]
- Jones JM. *Prejudice and racism*. 2. New York: McGraw Hill; 1997. [Google Scholar]
- Kessler RC, Mickelson KD, Williams DR. The prevalence, distribution, and mental health correlates of perceived discrimination in the United States. *Journal of Health and Social Behavior*. 1999;40(3):208–230. [PubMed] [Google Scholar]
- Krieger N, Sidney S. Racial discrimination and blood pressure: The CARDIA study of young Black and White adults. *American Journal of Public Health*. 1996;86(10):1370–1378. [PMC free article] [PubMed] [Google Scholar]
- Mays VM, Cochran SD, Barnes NW. Race, race-based discrimination and health outcomes among African Americans. *Annual Review of Psychology*. 2007; 58:201–225. [PMC free article] [PubMed] [Google Scholar]
- McKinnon, Jesse. "The Black Population: 2000 United States Census Bureau" (PDF). Amerika Birleşik Devletleri Nüfus Sayım Bürosu. 18 Mart 2015 tarihinde kaynağından arşivlendi (PDF). Erişim tarihi: 22 Nisan 2022.
- Mehmet Rifat, (2009), Göstergebilimin ABC'si İstanbul: Say Yayınları, 2009
- Michelle Bachelet, United Nations High Commissioner for Human Rights
- Paradies Y and Cunningham J (2009) Experiences of racism among urban Indigenous Australians: "Religious tradition by race/ethnicity (2014)". *The Pew Forum on Religion & Public Life*. 18 Mayıs 2015 tarihinde kaynağından arşivlendi. Erişim tarihi: 21 Nisan 2022.
- Shelby County v. Holder, <https://www.oyez.org/cases/2012/12-96>
- Smith TW, Gallo LC, Ruiz JM. Toward a social psychophysiology of cardiovascular reactivity: Interpersonal concepts and methods in the study of stress and coronary disease. In: Suls J, Wallston K, editors. *Social psychological foundations of health and illness*. Malden, MA: Blackwell; 2003. pp. 335–366. [Google Scholar]
- "The size and regional distribution of the black population". Lewis Mumford Center. 25 Temmuz 2013 tarihinde kaynağından arşivlendi. Erişim tarihi: 24 Nisan 2022.
- United States - QT-P4. Race, Combinations of Two Races, and Not Hispanic or Latino: 2000". 12 Şubat 2020 tarihinde kaynağından arşivlendi. Erişim tarihi: 25 Nisan 2022.
- Van Dijk TA (1992) Discourse and the denial of racism. *Discourse & Society* 3(1): 87–118
- Wetherell M and Potter J (1992) *Mapping the Language of Racism: Discourse and the Legitimation of Exploitation*. New York: Columbia University Press.
- Williams DR, Williams-Morris R. Racism and mental health: the African American experience. *Ethnicity and Health*. 2000; 5:243–268. [PubMed] [Google Scholar]

KADINA ŞİDDET HABERLERİNİN ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ: MÜNEVVER KARABULUT ÖRNEĞİ

Dr. Mustafa ÖZTUNÇ

Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi
oztunc@sakarya.edu.tr

Emine YILDIZ

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İletişim Bilimleri Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0003-3224-2381
emineyldz98@gmail.com

Özet

Ülkemizde toplumun fikri ataerkil bir yapıya dayanmaktadır. Bunun en büyük sebebi medyada tercih edilen söylem biçimlerinden kaynaklanmaktadır. Medya Türkiye’de erkek egemenliğinin baskın bir halde olduğu yani kadının, erkeğe bağımlı olarak yaşamını sürdürdüğü düşüncesini aşılacaktır. Cinsiyetçi bir tutum izlenerek, kadın özgürlüğü kısıtlanmaktadır.

Çalışmada, kadın cinayetlerinin haber söylemine nasıl yansıdığı incelenmektedir. Bu bağlamda 2009 yılında kamuoyunun gündeminde ön sıralarda yer almış, toplumun vicdani duygularını tetiklemiş olan Münevver Karabulut cinayeti van Dijk’in Eleştirel Söylem Analizi ile incelenmiştir. Kadınlara karşı sergilenen canı davranışlar, cinsel saldırılar, psikolojik baskılar göz önünde bulunarak Karabulut cinayeti ulusal gazetelerin dijital haberleri yardımıyla araştırılmıştır. Ancak bu haberler yoluyla şiddetin insanlar tarafından benimsenmesi, daha sıradan bir yapıymış gibi hissedilerek kabul edilmesi ve cinsiyetçi tutumlar sergilenmesi gibi aktarımlar yaşanmaktadır. Basının tercih ettiği söylem nedeniyle erkek egemenliği fikri topluma kodlanmakta ve şiddetin önlenmesi için eğitici, bilgilendirici yazılar yerine bu olayların kabullenilmesi gibi duyguların oluşturulduğu yazıların aktarıldığı sonucuna varılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kadına Yönelik Şiddet, Münevver Karabulut, Eleştirel Söylem Analizi, Medya.

Abstract

In our country, society is based on a patriarchal system. The primary reason for this is due to the media's preferred styles of discourse. The media instills in Turkish women a sense of dependence on males and masculine dominance. In other words, women's independence is limited as a result of a sexist attitude.

The study examines how femicides are reflected in the news discourse. In this context, the murder of Münevver Karabulut, which was at the forefront of the public agenda in 2009 and triggered the conscience of the society, was analyzed with van Dijk's Critical Discourse Analysis. The murder of Karabulut was investigated with the help of digital news of national newspapers, considering the murderous behavior against women, sexual assaults and psychological pressures. However, through these news, there are transmissions such as the adoption of violence by people, its acceptance as a more ordinary structure, and sexist attitudes. Due to the discourse preferred by the press, the idea of male dominance is coded into society and it is concluded that feelings such as acceptance of these events are created instead of educational and informative articles to prevent violence.

Keywords: Violence Against Women, Münevver Karabulut, News Discourse Analysis, Media.

GİRİŞ

Teknolojinin hızlı bir şekilde gelişimi ile birlikte yeni medya platformlarının kullanım oranlarında büyük artış görülmektedir. Dijital dönüşümün toplumlar arasında seri olarak yayılımı sorun ve sıkıntıları da ardından getirmektedir. İnsanlar medyadan fazlasıyla etkilenmekte, gördükleri olaylar karşısında düşüncelerini belirlemektedir. Bu nedenle haberler yazılırken seçilen kelimelere dahi dikkat edilmelidir. Yani eşik

bekçilerinin görev ve sorumlulukları mühim ölçüdedir. Haber metinlerinde cinsiyet ayrımcılığı, kadına yönelik şiddet yazıları ve nefret söylemleri dikkatli bir şekilde tercih edilmelidir. Medyanın görevi sadece kamuoyunu bilgilendirmek değil aynı zamanda eğitmekte olmalıdır. Olayların okurlara açık, dürüst ve dikkatli iletilmesi düşüncede şeffaflık oluşturmaktadır. Bu söylem şekli ile düşünce kutuplaşması yok edilmektedir. Gazeteciler haber yazımında kullandıkları üsluba oluşan anlam konusunda dikkat etmelidir. Günümüzde kadına şiddet olgusu tüm toplumlarda büyük sorun teşkil etmektedir. Şiddet medyanın gündemini büyük oranda kaplamakta ve topluma farklı düşünce tarzlarıyla aktarılmaktadır. Ülkemizde ise Ceren Özdamar, Emine Bulut, Pınar Gültekin gibi canice erkek saldırısı sonucunda öldürülenler kamuoyunda farklı bir şekilde yer almaktadır. Tüm bu saldırıların ana gerekçesi olarak kıskançlık, boşanma isteği, namus gibi erkek egemenliğini aşıl原因an iletiler sunulmaktadır. Medyada da sıradan bir hal almışçasına gündem olan şiddet haberlerinin desteğiyle bu suçlar normal bir durummuş gibi savunulmaktadır. Bu durumda etik ilkelerden ödün vermeyerek hakikati kamuoyuna aktaran gazetecilerin çok dikkatli olması gerekmektedir. “Kadına yönelik şiddet haberlerinin yazılı basında yer alış şekli de medyanın şiddete bakış açısı açısından önem arz etmektedir. Daha da önemlisi medyanın halkı bilgilendirme, kamuoyu oluşturma, eğlendirme işlevlerinin yanında eğitime gibi önemli sayılabilecek işlevi de bulunmaktadır” (Öztunç ve Büyükbaykal, 2018, s. 974). Çünkü yaşanan olaylar basın yoluyla toplumlara aktarılmakta ve yaygınlaşmaktadır.

Fransızca’da şiddet (violence) kişinin başka kimselere istediği bir şeyi yaptırabilmek adına güç uygulaması olarak tanımlanmaktadır. Burada şiddet zorlama, manipüle etme, kaba söz kullanarak psikolojik baskı oluşturma ve vurma, yaralama gibi eylemlerle bedensel acı çektirme şeklinde yer almaktadır (Kocacık, 2011, s. 2).

“Şiddet başka bir tanımda da kin, nefret ve öç alma duygularının tatmin edilmesi noktasında bir cezalandırma aracı olarak açıklanmaktadır” (Tuncay, 2000, aktaran Öztunç ve Büyükbaykal, 2018, s. 975).

“Günümüzde şiddet olgusu sadece fiziksel zarar verici eylemler bütünü olarak tanımlanmamaktadır. Fiziksel şiddet ile birlikte siyasi, ekonomik, psikolojik ve cinsel şiddet gibi şiddetin farklı türleri tanınmaya ve kabul edilmeye başlanmıştır” (Gökulu, 2020, s. 2070). Bu bağlamda şiddet kişinin sadece bedenine değil yapılan davranışlar ile psikolojik durumuna ve sosyal alanına saldırıda bulunarak tehdit oluşturan eylemler olarak izah edilmektedir.

“Yalnızca bilimsel çalışmalarda değil, akademiden sanata, psikolojiden medyaya birçok alanda şiddet kavramı tanımlanmaya çalışılmaktadır. Dünyanın saygın sözlükleri de kendi şiddet tanımlamalarını sunmaktadır” (Namlı, 2019, s. 36). İfade edilen tanımlardan yola çıkacak olunursa şiddeti sert ve kaba davranışlar tercih edilerek topluma zarar verme ya da bireyi korkutma amacıyla girişimde bulunma hali olarak tanımlamak mümkündür.

1. Medyada Kadına Şiddetin Kamuoyuna Aktarılış Biçimleri

Toplumun algısını yönetme konusunda medyanın gücü şüphesiz çok büyüktür. Ancak medya bu gücünü ticari kaygılar ile satış yapabilmek için değil toplumu bilgilendirmek, eğitebilmek ve yaşanan olaylar karşısında şeffaf bir şekilde bilinçlendirebilmek için etik bir şekilde kullanılmalıdır. Almanya’nın propaganda bakanı Joseph Goebbels “Bana vicdansız bir medya temin et, sana bilinçsiz bir halk yaratayım” sözüyle durumu ifade etmiştir (İnam ve Şahin, 2020, s. 2). Bu bağlamda nasıl bir toplumsal yapılanma ve düşünce sistemi oluşturulmak isteniliyorsa medyanın yönlendirme başarısını o yönde kullanmayı tercih ettiği anlaşılmaktadır. Medya kadına şiddet haberlerini topluma aktarırken tarafsızlık ilkesine sadık olmalıdır. Toplum gündem olan konuda bilgilendirmeli ve bilinçlendirmelidir. Yani çözüm sunan, yapıcı ve şiddet karşısında bölücülüğü engelleyen bir tutum izlemelidir. İfade edilen bu cümlelerin gerçekleşebilmesi için öncelikle cinsiyetçi, erkek egemenliğini aşıl原因an söylemlerin yok edilmesi gerekmektedir. Ülkemizde medya kadının erkeğe maddi ve manevi yönlerden bağımlı olduğu, ataerkil yapının baskın geldiği söylemleri ile bu tür düşünceleri aşılamaktadır. “Medya çalışanlarının çoğunluğunun erkek olması haber söylemini toplumsal cinsiyet ayrımcılığı üzerinden olumsuz yönde etkilemektedir” (Nergiz ve Akın, 2021, s. 3).

Medyanın şiddet haberlerini topluma aktarmasının dışında, olayı ne şekilde aktardığı çok önemli görülmektedir. Hakikat ile topluma ışık tutması ve insanların düşüncelerinin sesi olması pek önemlidir.

Ülkemizde basının kadın cinayetlerini topluma yansıtarken tercih ettiği fotoğraf, yazılar ve başlıklar tutumları ile ilgili fikir vermektedir.

2. Van Dijk’in Eleştirel Söylem Analizi Yöntemi

“Eleştirel söylem çözümlemesi yapanlar arasında Teun van Dijk’in önerdiği model, haber söylemi aracılığıyla üretilen toplum-bilişsel yapılanmayı araştırmıştır. Van Dijk, özellikle haber metinlerinde söylem içinde yeniden inşa edilen iktidar, güç, egemenlik, ideoloji ilişkilerini, dilbilimsel kavramlar ve dilsel yapıları kullanarak incelemektedir” (Karaduman, 2017, s.33).

“van Dijk’a göre eleştirel söylem çözümlemesi, söylemin kendisinden kaynaklanan ya da sonuçlanan eşitsizlik, haksızlık, güç ve iktidarın kötüye kullanılmasının söylemsel boyutlarıyla ilgilenmelidir” (Doruk, 2013, s. 115).

Söylem analizinde Makro Yapılar (Üst Yapı) ve Mikro Yapılar (Alt Yapı) bulunmaktadır. “Haberin kültürel, profesyonel ve kurumsal üretimi ile ilgili olan yanı makro sosyolojik perspektif iken; gazetecilik rutinleri ve pratikleri, haber değeri, haber toplama ve yazma kurallarıyla ilgili olan yanı mikro sosyolojik perspektifi oluşturur” (Van Dijk, 1985, aktaran Gürses, 2017, s. 548).

YÖNTEM

Bu araştırmada kadına yönelik şiddet haberleri van Dijk’in eleştirel söylem analizi modeli çerçevesinde Münevver Karabulut cinayeti örnek olay olarak ele alınmak suretiyle incelenmiştir. Çalışmanın hedefi, kadına şiddet ve kadın cinayetlerinin medya yoluyla aktarılırken tercih edilen söylem şeklinin kamuoyu üzerinde nasıl bir algı oluşturduğunu ölçmektir. Münevver Karabulut ile ilgili medyada çıkan haberler Cumhuriyet, Zaman, Milliyet, Sabah, Akşam ve Sözcü gazeteleri yardımıyla taranmıştır. Bu gazetelerin genel olarak olayı takip eden ilk günleri çalışmaya dahil edilmiştir. Bu bağlamda Münevver Karabulut cinayeti makro ve mikro yapılar üzerinden araştırılmıştır. Mikro yapısı için kelime seçimleri, şiddete maruz kalan Münevver Karabulut’un haberde aktarılırken cümle yapılarının ataerkil söylem biçimleriyle nasıl temsil edildiği ele alınmıştır. Makro yapısı bağlamında ise başlıklar, olayı özetleyen giriş, olayla ilgili tepkiler, yorumlar, fotoğraf seçimleri, olayın sunumu ve kişiler incelenmiştir.

BULGULAR

“Münevver Karabulut 3 Mart 2009 tarihinde Bahçeşehir’deki Garipoğlu ailesine ait villada öldürülmüş cesedi Etiler’deki bir çöp konteynırında parçalanmış halde bulunmuştu. Yapılan soruşturma sonucunda ünlü iş adamı Hayyam Garipoğlu’nun da yeğeni olan Cem Gariboğlu katil zanlısı olarak olaydan 197 gün sonra avukatı ile birlikte Bahçelievler’de polise teslim olmuştu. Yargılama süreci 18 Kasım 2011 tarihinde sona ermiş Garipoğlu 24 yıl hapis cezasına çarptırılmıştı. 17 yaşındaki lise öğrencisi Münevver Karabulut’u başını keserek öldüren ve 24 yıl hapis cezası alan Cem Garipoğlu’nun Silivri’de 5 No’lu L Tipi Kapalı Cezaevi’nde kendini asarak yaşamına son verdi. Cem Garipoğlu’nun başına poşet geçirdikten sonra ranza demirine kendini çamaşır ipiyle astığı öğrenildi. Garipoğlu’nun Silivri 5 No’lu Cezaevi’nde 3’lü koğuşta tek başına kaldığı, kamera sisteminin ise koğuşun ortak avlusunda bulunduğu belirtildi. Kamera görüntülerinde yapılan incelemede, koğuşa kimsenin girmediği görüldü. Koğuşun en son 02.00’de kontrol edildiği, ilk incelemelerde olayın 02.00 ile 08.00 arasında olduğu tespit edildi. Garipoğlu’nun koğuşundan aynı yerdeki diğer boş koğuşa geçtiği, başına poşet geçirerek, çamaşır ipiyle kendisini boğduğu öğrenildi” (Sözcü, 10.10.2014).

1. Mikro Yapısal Açıdan Değerlendirme

Cinayet medyada magazinsel bir hale sokulmaya çalışılmıştır. Karabulut olayında “rekor tazminat”, “Münevver, 37 bin 486 lira ediyor/değer biçildi” gibi cinayetin genç kızın ailesini aşıl原因 söylemlerle yansıtılması; “pazarlık, Münevver’in kitabı/filmi, seks oyunu, kızına sahip çıkmak” gibi ifadelerle olayın cinsel bir yapıya soktukları görülmektedir. Algıyı yönlendirme aşamasında ise söylemlerinin şiddeti cazip hale getiren biçimde temsil edildiği görülmektedir. Haber metinlerinde seçilen sözcükler kamuoyu oluşturmak amacıyla dişil bir yapıyla tercih edilmektedir. Kadının erkeğe muhtaç olduğu, ilişkilerinin maddi beklentilerle sarılı olduğu düşüncesi ön plana çıkarılmaktadır. Genç kızın hayatının Türk toplum geleneklerine aykırı bir

halde olduğu düşüncesi kamuoyuna algılatılmaya çalışılmıştır. Olay vahşet, dehşet, para gibi kelimelerle ifade edilmiştir. Medyada mağdurun yaşı ve cinsiyetini belirten kelimeler sıklıkla kullanılmaktadır. Böylelikle kadına yönelik tercih edilen sözlü ya da bedensel şiddetin tüm halkı ilgilendiren bir sorun olduğu fikri değil, kişiler arasında yaşanan bir sorun, suç olduğu kanısı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Diğer yandan katilin intihar etme şeklini tarif eden yazıların seçilmesi toplumu kötü yöne sevk etmekte, olumsuz fikirleri aşılamaktadır.

2. Münevver Karabulut Haberlerinin Makro Açıdan Değerlendirmesi

Münevver Karabulut cinayetinin yaklaşık altı buçuk yıl içindeki haber sayısının 1275 olduğu tespit edilmiştir. Haberin en az sayıda %24,31 oranında Cumhuriyet gazetesinde, en fazla sayıda ise %39,45 oranında Zaman gazetesinde, orta derece oluşuna bakılınca ise %36,23 oranında Milliyet gazetesinde yayınlandığı görülmektedir (Gürses, 2017, s. 551). Cinayetin işlendiği sene göz önünde bulundurulduğu takdirde sosyal medya platformlarının olmayışı baz alınır, buna rağmen haberin yayılma hızının fazla olduğu görülmektedir. Başlıklar haberi özetler ve konuyla ilgili okura ışık tutar nitelikte olmalıdır. Ancak başlıklar okuru habere çekme yani tiraj kaygısıyla yazıldığı takdirde kadını piyasa ürününe dönüştürme ve görsel obje şekline büründürme hareketi ortaya çıkmaktadır. Karabulut'un cenaze törenine ilişkin başlık; "18'inde katledilen kız toprağa verildi" (Cumhuriyet, 05.03.2009) şeklinde yerini almıştır. Bir başka başlıkta "Liseli Münevver saat 15.00'te kimle buluştu?" (Milliyet, 14.02.2015) ifadeleri ile yayınlanmıştır. Mağdurun yaşının ve gençliğinin ortaya koyulması cinsiyetçi bir söylemle temsil edilmektedir. Ayrıca kadını aşağılar ve özgürlüğünü kısıtlar bir yazı tarzının tercih edildiği görülmektedir. Münevver Karabulut'un hayatıyla ilgili belirli yazılara yer verilmesi kadının cinayeti hak ettiği fikrini kamuoyuna dayatmaktadır. Genç kızın şaibeli yaşam biçimi varmış gibi bir söylem tercih edilmiştir. "Etiler vahşeti: Kahve içerken başladı, cinayete bitti" (Zaman, 15.03.2009), "Sırlarla dolu bir ilişkinin anatomisi" (Milliyet, 15.03.2009) gibi başlıklarla okura bilgi verilmiştir. Diğer yandan "Başı kesilmiş halde cesedi bulunan Münevver Karabulut" (Cumhuriyet, 16.07.2009) gibi başlıklar, cinayetin işleniş biçimini defalarca yinelemiştir. Bu tür başlıklar bir süre sonra topluma cinayetin, kadına şiddetin normal olduğu algısını dayatmaktadır. Kamuoyu bu duruma sıradan bir olaymış gibi yaklaşmaya başlamaktadır. En vahim olanı da genç neslin medyada gördüklerinden etkilenmesi üzerine davranışlarına yön vermesidir. Tarif edilen cinayet şekli genç nesli kötü bir şekilde etkilemekte ve yönlendirmektedir. Basında kadına yönelik şiddet haberlerinde kimi zaman kadının kışkırtıcı kimi zaman aldatan aktör olarak temsil edildiği görülmektedir. Kadının azmettirmesi, karşısındakini öfkelenmesi sebebiyle zanlının kendine hâkim olamaması gibi sebepler sunularak olayı masum, normal, hak edilenin yapıldığı bir durummuş gibi söylemlerle üretilip kamuoyuna sunulduğu görülmektedir. Bu durum Karabulut cinayetinde de en ağır şekilde görülmektedir. Genç kızın yaşantısıyla ilgili konuşmalar kimi zaman cinayete kurban gitmesi durumundan daha fazla konuşulmuştur. Bireysel özellikleri baz alınarak daha eril bir dille temsil edildiği başlıklar ışığında aktarıldığı ortaya çıkmıştır. Karabulut'un taktığı saat ve fiyatının ekonomik durumunu aşması konusuna bile sık sık vurgu yapıldığına rastlanmaktadır. Haberlerin okuyucuyu cinayeti hak etmiş düşüncesine iten algı yönetimi şeklinde hazırlandığı görülmektedir. Basında yer alan olayın kurgulanış şeklinin cinayetin kaçınılmaz son olduğu düşüncesiyle sunulduğu gerçeği ortada bulunmaktadır. Bu durum, "Münevver'le seks oyunu oynandı" (Milliyet, 24.09.2009) başlıklı haberde belirgin biçimde görülmektedir. "Karabulut Cinayeti haberlerinde, "öfke ve şiddete yenilen gençler, satanizme sürükleniyor..." (Nergihan Çelen, Zaman, 03.06.2009) haberinde görüldüğü gibi olayın satanizmle ilişkilendirilmesi, suçlunun bu duruma "sürüklenme" nedenlerinin açıklanmaya çalışılması suçu masumlaştırmaktadır" (Gürses, 2017, s. 557). Çünkü toplumlar arasında adetler, inançlar ve töreler yapılan çirkinlikleri normal olarak yansıtmaya gücüne sahip olmaktadır. Bunun bilincinde olan basın mensuplarının haberlerini hazırlarken söylem dillerini buna uygun belirlediği verisine ulaşılmıştır. Bunu desteklemek amacıyla fotoğraflar ek olarak toplumun gözüne sokulmaktadır. Özel olarak seçilen belirli fotoğraflar sıklıkla yayınlanmaktadır. Özellikle Karabulut'un katille birlikte çekilmiş olan fotoğrafları tercih edilmiştir. Ardından "kızına terbiye ver" yönündeki söylem biçimleri ile şiddeti destekler nitelikte kurgular düzenlenmektedir. Baba Karabulut'un zanlının yakalanmamasını protesto eden cinayet aletiyle çekilmiş fotoğrafı, "Para, Cem teslim olduktan sonra gelecekti" (Milliyet, 04.09.2009) başlığıyla birlikte verilerek, egemen ataerki söylemler pekiştirilmiştir. 2009 yılında yaşanan bu cinayette Münevver Karabulut "liseli, küçük bir kızın kötü hayatı" şeklinde kamuoyuna sunulmaktadır.

Şekil 1: “Fıskırma ise zora düşeriz” Milliyet.

<https://www.milliyet.com.tr/pembenar/fiskirma-ise-zora-duseriz-1165621>

Haberlerde söylemlere önem verilmesi gerekmektedir. Cinayetin işleniş şekli ve gidişatın gazetelerde ayrıntıları ile yayınlanması toplumu şiddeti normalmiş gibi kabul etmeye teşvik etmektedir.

Şekil 2: “Münevver Cinayetinden Şok Görüntüler” Sabah, 16.09.2010.

https://www.sabah.com.tr/galeri/turkiye/munever_cinayetinden_sok_goruntuler/2

Şekil 3: “Münevver Karabulut cinayetinde yıllar sonra gelen itiraf: 3 milyon euro teklif etmişler” Akşam, 25.10.2021.

<https://m.aksam.com.tr/yasam/munever-karabulut-cinayetinde-yillar-sonra-gelen-itiraf-3-milyon-euro-teklif-etmisler/haber-1214070>

Cinayet yıllar geçmesine rağmen gündeme taşınmıştır. Olayın canice işleniş biçimi sıklıkla yinelenmiş ve topluma hatırlatılmıştır. Yaşanan üzücü olay konuşulduğu yıllarda genç nesli baskı altına aldığı gibi tekrardan gündeme getirildiği dönemdeki gençleri de psikolojik olarak etkilemektedir.

Medya haber fotoğraflarını seçerken metnin desteklenmesini hedef almıştır. Çünkü insanlar yazılardan ziyade görsel olana yönelmektedir. Bu da haberin sansasyonel ve magazinsel boyutunu arttırmaktadır. Hakikatte gündem olması gereken olaylar yatıştırılmaktadır. Fotoğraflar cinsiyetçi bir olgudur. Yazılan yazılar ve seçilen görseller erkek egemen algısını kamuoyuna dayatma amacı gütmekte ve bu doğrultuda seçilmektedir. Ataerkil düşünce seçilen söylem ile topluma aşılacaktır. Karabulut cinayetinde medya genç kıza cinayeti hak eden, yaşantısı ile yaşına uygun davranmayan bir lise öğrencisi olarak topluma tanıtılmıştır.

SONUÇ

Araştırmada, Karabulut cinayetinin toplumsal sorun değil de kişisel bir suç olarak tanımlanması haline rastlanmıştır. Genç kızın uygun olmayan yaşantısı, ilişkisi, ailesinin olayı ekonomik kazanç gibi görmesi durumları kurgulanmış ve metinlerde sık sık vurgulanmıştır. Seçilen görseller yardımıyla cinsiyetçi ve erkeğe bağımlı kadın söylemi üzerine durulduğu görülmüştür. Bu düşünce dayatmasına çok sayıda haber metninde rastlanmıştır.

Bu bağlamda, haberler kadının yaşı, yaşantısı, toplum gelenek ve göreneklerine uygun olmayan davranışlarını açıklayan ifade şekilleri ile yazılmıştır. Tercih edilen söylemler şiddeti normal bir hale getirerek masumane bir davranışmış gibi aktarmıştır. Cinayet hak edilen son ve suçlunun sunulan gerekçelerle masumlaştırıldığı, affedilmesi gereken bir durumda olduğu söylemlerle düşünceler inşa edilmeye çalışılmıştır. Cinayeti işleyen kişinin inancı gereği bunu yaptığı ya da ruhsal durumu açıklanarak olay cinsel bir hale getirilerek öykülenmekte ve sıradanlaşmış kalıplara sokulmaktadır.

Çalışmada, ülkemizde var olan ataerkil düşünce şeklinin haberlere yansıdığı verisine ulaşılmıştır. Haberlerde Karabulut cinayetinin sıradan olduğu düşüncesi yaygınlık kazanmıştır. Eril gücün baskınlığı kamuoyuna dayatılmıştır. Bu doğrultuda cinsiyetçi söylemler üreten gazetecilerin ifade şekillerini değiştirmeleri ya da denetleyen mekanizmaların kurulması gerektiği fikrine ulaşılmıştır.

Kaynakça

Alp, H. (2019). *Kadına Yönelik Şiddet Temalı Kamu Spotu Üzerinden Twitter Kullanıcılarının Tepki Biçimleri*. Fenerbahçe Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, İstanbul. Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi.

Dijk, Jan Van (2016). *Ağ Toplumu*. Çev. Özlem Sakin. İstanbul: Kafka Epsilon Yayınevi.

Doruk, Ö. (2013). *Disiplin Toplumu ve Haber Söylemi: Gökkuşluğu Derneği'nce Yapılması Planlanan Yürüyüşün Engellenmesine İlişkin Haberlerin Çözümlemesi*. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi.

- Dursun, Ç. (2010). *Kadına yönelik şiddet karşısında haber etiği*. Ankara Üniversitesi KASAUM. Fe Dergi: Feminist Eleştiri Cilt 2 Sayı 1.
- Gökulu, G. (2020). *İnternet Gazete Haberciliğinde Kadın Cinayetlerinin Sunumu: Hürriyet, Sabah, Sözcü Gazeteleri Örneği*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.
- Gürses, F. (2017). *Kadın Cinayetlerinin Haber Söylemi: Münevver Karabulut ve Özgecan Aslan Haberleri Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme*. Kastamonu Üniversitesi İletişim Fakültesi. Ankara Üniversitesi Sbf Dergisi, Cilt 72, No. 3, 2017, S. 541 – 568.
- İnam, Ö. ve Şahin, N. (2020). *Kadına Yönelik Şiddetin Türk Medyasındaki Temsil Şekli Sistemik Derleme Araştırması*. Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi, 4-1 (2020):1-15.
- Kaplan, S. (2016). *Anahaber Bülteni İçeriklerinde Kadın Temsil Biçimleri*. Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lefkoşa.
- Karaduman, S. (2017). *Eleştirel Söylem Çözümlemesinin Eleştirel Haber Araştırmalarına Katkısı ve Sunduğu Perspektif*. Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi.
- Kocacık, F. (2011). *Şiddet Olgusu Üzerine*. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 1.
- Namlı, M. (2019). *Kadına Yönelik Şiddetin Medyada Temsili*. Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Tv Sinema Anabilim Dalı. s. 36.
- Nergiz, E. ve Akın, N. (2021). *Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Eleştirel Söylem Analizi: Mutlu Kaya Örneği*. İstanbul Gelişim Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu. Middle Black Sea Journal Of Communication Studies. 6(1): 1-16.
- Öztunç, M. ve Büyükbaykal, A. (2018). *Sakarya Yerel Basınında Çıkan Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Farklı Boyutlardan İncelenmesi*. Volume 13/26, Fall 2018, P. 971-984.

KADINLARIN OY HAKKI

Öğr. Gör. Hande ORTAY

Karatay Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Konya, Türkiye

ORCID: 0000-0001-9553-5910

hande.ortay@karatay.edu.tr

Özet

18. yüzyıldan bu yana, kadınlar Fransız Devrimi bağlamında oy kullanma hakkı verilmesi için mücadele etmiştir. Önceleri, Fransız Devrimi ideali, bütün halkın eşitliğine dayanıyordu. 19. yüzyılın ortalarında ise kadınlar, giderek artan toplumsal ve siyasi katılımları ile kurumsal olarak örgütlenmeler gibi, kaygılarını, toplumda ve siyasette duyurmak adına savaşmışlardır. Oy hakkının elde edilmesi, kadın hareketinin ilk temel kaygısıydı. Kadınların oy hakkı için verdikleri çaba, en başta, bu mücadelenin “dilde” yürütülmesi gerçeğiyle karakterize edilir. Kadınlar kitle iletişim araçları üzerinden, internet yayınları, platformlar, broşürler, dilekçeler aracılığıyla geniş kitlelere ulaşarak endişelerini kamuoyuna duyurdular. Dil tarihinin bu kısmına çok az ilgi gösterilmesi daha da şaşırtıcıdır. Bu anlamda, makalede, kadınların oy hakkı için yürütülen “söylemsel” mücadeleden bir alıntıya odaklanmakta olup, 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başında kadınların oy hakkı üzerine yapılan parlamento tartışmaları gibi, güncel toplumsal cinsiyet tartışmaları üzerinde halen daha etkisi sürmekte olan tartışmacı yapılar açısından analiz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Oy Hakkı, Mücadele, Cinsiyet Tartışmaları, Toplumsal ve Siyaset Katılımı.

WOMEN'S VOTING RIGHT

Hande ORTAY

Lecturer

ORCID ID: 0000-0001-9553-5910

Karatay University, Faculty of Social Sciences and Humanities, Konya, Turkey

E-mail: hande.ortay@karatay.edu.tr

Abstract

Since the 18th century, women have fought for the right to vote in the context of the French Revolution. Before that, the ideal of the French Revolution was based on the equality of all people. In the middle of the 19th century, with their increasing social and political participation, women struggled institutionally to get their concerns heard in society and politics. Obtaining the right to vote was the first major concern of the women's movement. The main feature of women's struggle for the right to vote is that this struggle is waged “in language”. Women brought their concerns into the public arena, reaching large masses through mass media, internet publications, platforms, brochures and petitions. It is all the more astonishing that so little attention has been paid to this part of the history of the language. In this sense, the article focuses on an excerpt from the “discursive” struggle for women's suffrage and focuses on argumentation structures that still have an impact on current gender debates, such as the parliamentary debates on women's suffrage at the end of the 19th century at the beginning of the 20th century analyses.

Keywords: Women, Suffrage, Struggle, Gender Debates, Social and Political Participation.

1. GİRİŞ

19. yüzyılda siyasi katılımın en önemli “siyasi konulardan” biri haline gelmesiyle beraber “kadınlığın” neyin oluşturduğu, kadının nasıl davranması ve dolayısıyla bundan hangi statüye sahip olması gerektiğine dair söylemler, toplumsal ilişkilerin merkezine yerleşmiştir. 18. ve 19. yüzyıllarda, kadınların medeni haklarını, kişisel olarak temsil edememeleri gerektiği görüşü doğrusu hakimdi. Kant’a göre yalnızca yetişkin, ekonomik olarak bağımsız bir erkek, bir vatandaş, oy hakkının sahibi olabilir. Fichte’ye göre ise kadının evlilikten kaynaklanan “gönüllü” boyun eğme eylemi haklarını temsil ediyordu.

Kadınlar, erkeğin iradesinin oluşumuna “danışman sıfatıyla” etki etme imkanına sahip olsalar bile, Avrupa’da hala açıldı: “Evli kadın, kocası ile birdir. Her ikisinin tek bir iradesi vardır. Bu, siyasi meselelerde, erkek tarafından temsil edilir.” Kadınlar için siyasi bir rol en fazla, siyasi zamanlarda olduğu kadar vatansız, vatandaşların oğullarının eğitimcileri olarak “anne” rollerinde yatabilir. Kadınların siyasi ilişkilerdeki yasal statüsüne ilişkin bu düşünceler, Rousseau’nun toplumsal cinsiyet teorisinde olduğu gibi, doğuştan gelen bir toplumsal cinsiyet farklılığı fikriyle örtüşüyordu. “Kadınlık” ve “erkeklik” ikiliği, karşıt “doğal” niteliklerle ilişkilendirildi. Kadınlarda duygusallık, dürtüsellik ve çaresizlik ile erkeklerde rasyonellik, istikrar ile güçten bahsedilir. 19. yüzyılda “ev odaklı” kadının burjuva ideali; yumuşaklık, itaatkarlık, ahlaki saflık ve dindarlık, kadın cinsiyetinin nitelikleri olarak vurgulandı (Deppermann, 2016:20). Cinsiyetlerin biyolojik temelleri üzerine 19. yüzyılın başında başlayan bilimsel araştırma, kadınların belirli cinsiyet karakterlerini, beyin kısımlarının az gelişmişliği, beyin daha düşük toplam ağırlığı ile iddia edilen daha düşük zihinsel yeteneklerini haklı çıkardı. Kadınların oy hakkı karşıtlarının iddia ettiği üzere yaşam alanları ve cinsiyetlerin nitelikleri arasındaki “doğal” sınırların kaldırılması, aile ve sosyal ilişkilerin tersine çevrilmesine neden olacaktır (Schraut, 2019:25). Anlaşmazlık ve talihsizlik aileye taşınacaktı, bu da devlet adına bir tehlike anlamına geliyordu. Zira yalnızca “düzenli bir aile yaşamının olduğu, içte, dışta, sağlıklı, güçlü bir devlet” söz konusuydu. “Siyasetin tetiklediği” herhangi bir aşırı beyin aktivitesi, kadını delirtir ve hasta ederdi. Ancak toplumsal cinsiyet rollerini aşmak, aynı zamanda kadınlığın kaybolmasına ve dolayısıyla erkekleşmeye yol açarak, kadınların “erkek” ya da “erkek-kadın” dönüşmesine yol sağlayacaktır.

2. İLK KADIN HAREKETİ

İlk kadın hareketi üç aşamaya ayrılabilir: erken aşama (Fransız Devrimi’nden 1865’e kadar), örgütlenme aşaması (1860’tan 1914’e kadar) ve savaş aşaması (1917-18 kadar). Erken aşamada, bireysel “programatik” yazılar yayınlanır. Kadınlar, kadın hakları adına kampanya yürüten siyasi gazeteciler olarak çalışmaya başlar. Burada diğer unsurların yanı sıra merkezi bir aktör olarak vurgulanmalıdır (Bock, 2014:163). Kadın hareketi, oy kullanma hakkını elde etmenin yanı sıra, eğitime erişim, kurumsal olarak organize edilmiş “hayır işleri” veya “toplama hakkı” ile ilgili çeşitli kaygılar izledi. Birinci kadın hareketinin ikinci evresinde, kadınların bir araya gelerek, taleplerini dile getirdikleri, kamuoyunda desteklenen, kamuoyunda tartışılan örgütlenme evresi, dernekler ve kulüpler oluşturuldu. Üçüncü aşamada, Birinci Dünya Savaşı sırasında başlayan ve savaştan sonra oy hakkının getirilmesiyle sona eren muharebe aşamasıydı. Pek çok sayıda sosyo-tarihsel yayınlarla belgelenen, 1918’de kadınlara oy hakkının getirilmesiyle ilk kadın hareketinin bir dönüm noktasına ulaşıldı. Oy hakkı ve ötesi adına mücadeleyle bağlantılı olarak, ilk kadın hareketi heterojen olarak sınıflandırılabilir, aynı zamanda ilgili günlük yaşam bağlamlarına göre farklı konumlandırılması gereken çeşitli başka hedefler izledi. Oy hakkının kazanılması tarih yazımında tartışmalı şekilde değerlendirildi. Uzun süre boyunca, kadınların oy hakkı Birinci Dünya Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı’nın doğrudan sonucu olarak “kadınların kurtuluşunun bir motoru” olarak görüldü. Bununla beraber bu görüş, Birinci Dünya Savaşı’nın aslında kurtuluş çabalarını ve oy hakkı mücadelesini durma noktasına getirdiği, sonuç olarak kadınların oy hakkının getirilmesinin Birinci Dünya Savaşı tarafından oldukça ertelendiği şeklinde yenilendiği görüldü (Hindenburg, 2018:61). Son araştırmalar ise kadınların oy hakkını elde etmenin, ilk kadın hareketinden gelen bir dizi talebin parçası olduğunu, aynı zamanda oldukça farklı etmenlerden etkilendiğini gösteriyor. Kadınlar, 19. yüzyılın ortalarından beri endişelerini kamuoyuna duyurdular ve politik olarak da hareket ettiler. Kadınların oy hakkı tartışmasını etkileyen diğer önemli yönler ise hareketin ulus ötesi bir yönelime sahip olması gerçeğidir. Bu nedenle çeşitli ülkelerdeki gelişmeler paraleldi. Öte yandan kadın hareketi, oy hakları konusunu daha fazla katılım ve reform çabaları (sosyal reformlar, demokratik eşitlik, özgürlük ve adalet fikirleri) bağlamında formüle etti. Böylece kadınların oy hakkının gerçekleştirilmesi ve tanıtılmasıyla ilgili olarak, sosyal katılım adına kademeli fırsatlarla (başlangıçta belediye alanında) adım adım elde edilen bir süreçten bahsetmek gerekir. Belediye düzeyindeki bireysel katılım adımları, kadınların oy hakkı için hazırlık adımları olarak görülebilir.

3. YASAL İLİŞKİLER

Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin ana hatlarıyla belirtilen egemen söylemlerin, kadınların içinde yaşadıkları yasal koşullar için belirleyici olduğu kuşkusuzdur. Ancak daha yakından bakıldığında hem normların düzeyini hem de yasal ilişkilerin pratiğini etkileyen farklılaşmaların da gerekli olduğu görülmektedir. Bu, her şeyden önce bekar kadınların yasal statüsü için geçerlidir. Bir kocanın olmaması

nedeniyle, bu kadınların haklarından kimin sorumlu olduğu sorusunu ortaya çıkıttı. Fichte'ye göre, evlenmemiş kadınlar ve dullar, medeni haklarını kişisel olarak kullanmalı veya (daha iyisi) bir vasi tarafından “doğal tevazu ve utangaçlıktan” kullanılmalıdır. Bazı ülkelerdeki mevzuat bu görüşü dikkate almıştır, ancak bu görüşün neredeyse tamamı yerel yönetim düzeyindedir. “Gizlilik” (cinsiyet vesayet) sisteminin eşler adına ayrı bir tüzel kişilik sağlamadığı, İngiliz ve Amerikan hukuk alanlarında, bekar kadınların bazen (çok farklı koşullar altında) belediye işlerine katılmasına izin verildi. Siyasi ve ekonomik çıkarlar, Amerika'nın New Jersey eyaletinde kısa bir süre için 1790'dan, 1807'ye kadar oy kullanma hakkını kullanabilmeleri adına belirleyiciydi. Başka yerlerde ise çoğu güney eyaleti hariç, kadınlara öncelikle okul kurullarında oy kullanma hakkı verildi (Günther vd., 2012). İngiltere ve Galler'de, bekar kadınlar, 1869'dan itibaren ilçelerde ve sonraki yıllarda diğer yerel yönetim organlarında oy kullanabiliyorlardı. Kadınlar için uygunluk 1907'ye kadar uygulandı. Aynı zamanda, 1881-82'de “Evli Kadınların Mülkiyet Yasası'nın” yürürlüğe girmesinden sonra kendi mülkleri üzerinde kontrol verilen, 1894'te ise yerel seçimlerde açıkça oy kullanma hakkı verilen evli kadınlar içindi. Siyasi haklar ve mülkiyet, Habsburg monarşisinin Avusturya yarısında da yakından bağlantılıydı. Kadınların servetinin, zenginlerin çıkarlarını güçlendirmesi gerekiyordu. 1811 tarihli Genel Medeni Kanun temelde mal ayrılığını öngördüğünden, burada evli olmayan, evli kadınlar arasında bir ayırım yapılmamıştır. Birkaç önemli şehir dışında, zengin vergi mükellefleri 1849'da tüm krallık topraklarında ve 1861'de eyalet parlamentolarında oy kullanma hakkını elde ettiler (Berndt, 2019:13). Çok farklı yasal ilişkilerin olduğu Alman Reich'inde ise kadınların oy hakkını kaydetmek biraz daha karmaşıktır. Bununla birlikte, pek çok federal eyalette, genellikle bekar olması gereken vergi mükelleflerine, varlıklı kadınlara, kırsal topluluklarda ve daha güçlü kentsel topluluklarda oy kullanma hakkı verildi. Kadınların oy hakkının tanınmasına ilişkin bütün bu örnekler, erkeklerin ve kadınların yaşam alanlarının ayrılmasına ilişkin söylemlerle pek uyumlu değildi. Bu sebeple Almanya ve Avusturya'daki yasalar, her zaman olmasa da sıklıkla, kadınların kamusal ve siyasi alandan eşzamanlı olarak dışlanmasını sağladı. Zira oyların, genellikle şahsen kullanılmasına izin verilmeyip, yalnızca bir erkek temsilci aracılığıyla kullanılmasına izin verildi. Bunun nedeni ise seçimlerin çalkantılı seyrindendi. Bu da kadınların bizzat katılmasını “mantıksız” kılıyordu. Bununla birlikte tartışmalar, özellikle vekaletnamelerin kötüye kullanılması nedeniyle, oyların devriyle ilgili huzursuzluğu, bunun sonucunda ortaya çıkan kontrol eksikliğini de beraberinde göstermektedir. Bu tür hükümler, İngiliz ve Amerikan hukuk alanlarında hiçbir zaman mevcut değildi. Seçimlerde oyların transferi, burada anayasal olarak düşünülemezdi (Hauch, 2019:33). Özellikle yerel yönetimlerdeki pozisyonlara kabul edilmeleri adına kadınların güçlü sosyal katılımı belirleyiciydi. Emperyal ya da ulusal meselelerdeki en önemli siyasi temsil organı olan ulusal parlamentodan kadınlar, 1831 Belçika'da ve 1832'de Büyük Britanya'da olduğu gibi, yasanın ifadesinde her zaman açıkça olmasa da aslında oy kullanma hakkı hariç tutulmuştur. Sadece Avusturya'da çok az sayıda kadın geçici olarak Reichsrat'a oy verme hakkına sahipti. 1873'te, burada, eyalet diyetlerine uygulanan Curia seçim yasağı temelinde Temsilciler Meclisi'ne doğrudan seçimler getirildi. Kadınların büyük toprak sahiplerinin Curia'sında oy kullanmalarına izin verildi. Zira Ticaret ve Sanayi Odaları, şehirler ve kırsal toplulukların Curia'sından dışlandılar. Reichsrat'taki bu yeni oy kullanma hakkının eyalet parlamentosunda, kadınlara oy kullanma hakkı üzerinde yansımaları oldu. Zira başlangıçta kasabalarda, kırsal topluluklarda, vergi mükelleflerine tanınan oy hakkı artık çoğunlukla kaldırılmış, büyük toprak sahipleriyle sınırlıydı. Avrupa ve Kuzey Amerika'da oy kullanma hakkından bulundurma koşulu kaldırılır, siyasi temsil bireyin temel hakkı olarak kabul edilir. Yani nüfus sayımlarında oy kullanma hakkı kaldırılır, genel oy hakkı getirilir getirilmez. Kadın cinsiyeti, Fransa'da 1848'den, Almanya'da 1849'dan, 1871'e kadar oy kullanma hakkından dışlanmanın bir nedeni olarak kabul edildi. Ancak bölgesel çıkarlar sebebiyle 19. yüzyılın sonlarından itibaren tam tersi bir gelişme yaşandı. ABD'de birkaç eyalet (Wyoming 1890 (halen 1869'da Bölge'de), Colorado 1893, Idaho ve Utah 1896), kadınlara federal ve eyalet seçimlerinde oy kullanma hakkı verdi. Wyoming'de oy hakkı, kadınların göçünü teşvik etmeyi amaçlıyordu, Utah'ta ise Mormonların statüsünü bir “çok eşlilik karşıtı yasa”nın arka planına karşı yükseltmeyi amaçlıyordu. Bununla birlikte Colorado ve Idaho'da, kadınlara oy hakkının 1893'te verildiği Yeni Zelanda'da olduğu gibi, kadınların oy hakkı örgütlerinin kampanyaları başlı başına bir başarıydı.

4. PARLAMENTODA KADINLARIN OY HAKKI İÇİN MÜCADELE

Kadınların oy hakkıyla ilgili meclis tartışmaları, kadınların oy hakkı tartışmasından bir alıntıdır. İletişim biçimleri, kadınların oy hakkı talebinin formüle edilmesinde, talebin reddedilmesinde merkezi bir rol

oyunmaktadır. Bir yandan, statüleri ne olursa olsun tüm erkeklere oy hakkının verilmesini içeren “genel erkek oy hakkı” hakkındaki tartışmalar, kadınların oy hakkı konusunu da oluşturmaktadır (Gerhard, 2020). Ayrıca kadınların oy hakkıyla bağlantılı bir tartışma konusu olan sağlık sigortası fonlarında oy kullanma hakkının getirilmesi de söz konusu. Örneğin, Birinci Dünya Savaşı’ndan önceki yıllarda, sağlık sigortası seçimlerinde kadınlar da yer alıyordu. Ayrıca parlamentodaki tartışmaların (parlamento konuşmaları şeklinde) münhasıran erkekler tarafından yürütüldüğünü belirtmek gerekir.

5. ORGANİZE ETMEK

Kadınların siyasal katılımı hakkındaki kamusal tartışma, erkeklerin bireysel oy hakkıyla aynı zamanda başladı. Fransız Devrimi sırasında Avrupa’da ilk zirvesine ulaştı. Bugün ünlü olan, Olympe de Gouges tarafından 1791’de Paris’te yazılan, 6. Madde’de talep edilen, “Declaration des droits de Ja femme et de Ja citoyenne”dir: “Yasa, genel iradenin bir ifadesi olmalıdır; tüm yurttaşlar bizzat ya da bir temsilci aracılığıyla onun yaratılmasına katkıda bulunmalıdır.” Fransız matematikçi ve filozof Marquis de Condorcet, 1790’da kadınların oy hakkını zaten talep etmişti. İngiliz kadın Mary Wollstonecraft, Doğu Prusya’nın Königsberg şehrinin belediye başkanı Theodor Gottlieb von Hippe’nin gibi, 1792 tarihli “Kadın Haklarının Doğrulması” adlı yayınında, “Kadınların Siyasi Katılımını” destekledi. Seçim reformları, kadınların oy hakkını talep etmek, tartışmak adına “itici güç” sağlamaya devam etti. 1832 İngiliz parlamenter reformunun başlangıcında, William Thompson ve Anna Doyle Wheeler makalelerini yayınladılar. Mary Smith ise 1832’de İngiliz Parlamentosu’na ilk kadın oy hakkı dilekçesini sundu. İngiliz Çartist işçi hareketi, konuyu 19. yüzyılın sonundan itibaren tartıştı. Bununla birlikte, 1830’lar, genel oy hakkı için çağrıda bulunduğu Halk Bildirgesi’nde, kadınların oy hakkını içermiyordu (Schötz, 2018:207). Almanya’da Louise Otto-Peters, 1843’te Saxon Anavatan Dergisi’nde, kadınların devlet yaşamına katılımının hem bir görev hem de bir hak olduğunu yazdı. Özellikle Pauline Roland’ın bir belediye seçimlerinde oy kullanmaya çalıştığı, Jeanne’nin Fransa’da adalet talep etmesi, Deroin’in ise Ulusal Meclis için adaylığını koydu. Temmuz 1848’de, Elizabeth Cady Stanton’ın Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi, “Duygular ve Kararlar Bildirgesi” şeklinde bir kadın temel hakları kataloğu sunduğu New York Eyaleti, Seneca Falls’ta ilk kamu kadın hakları sözleşmesi yapıldı. 1860’ların ortalarından, daha ileri seçim reformlarına doğru İngiltere’de, 1867’de nüfus sayımını azaltarak, 1868 ve 1870’de ABD’de ten rengi, ırkı temelinde dışlamayı yasaklayarak, oy kullanma hakkının genişletilmesi (Kadın ve erkek oylarının ilk organizasyonu) gerçekleştirdi. İngiltere’de John Stuart Mill, 1865’teki seçim kampanyası sırasında kadınların oy hakkı sorununu ele aldı ve bu konuda liberal-radikal kadınlardan oluşan küçük bir çevre tarafından desteklendi. 1867’de Parlamento’da kadınların oy hakkı konusundaki konuşması, sonraki on yılların argümanlarını belirledi. Şimdilerde Büyük Britanya’da ortaya çıkan bölgesel dernekler, nihayet 1897’de, 1918’e kadar Millicent Garrett Fawcett’in başkanlığında bulunan Ulusal Kadın Oy Hakkı Dernekleri Birliği’ni bir şemsiye örgüt kurdular.

Destekçiler, ABD’de kölelik karşıtı hareketten toplandı, 1890’da Elizabeth Cady Stanton ve ardından Susan B. Anthony’nin başkanlığında National American Woman Suffrage Association’da bir araya geldiler. Öte yandan, Almanya ve Avusturya’da 1848-49 sonrası baskıcı siyasi iklim, siyasi ortak belirleme için münferit çağrılarının burada susması gerektiği anlamına geliyordu. Hedwig Dohm’un, Alman Reich’i kurulduğunda, evrensel oy hakkının getirilmesine tepkisi ve dünyanın ortasında kadınlara oy hakkı taraftarlarının örgütlenmesi için yaptığı savunma “şimdilik” duyulmadı. Avusturya ve Almanya’da kadınların oy hakkının destekçileri, 1880’lerin sonlarında ve 1890’ların başlarında kadınların oy hakkıyla daha yoğun bir şekilde ilgilenmeye başladıklarında, kendilerini örgütlenme haklarının yasal kısıtlamalarıyla karşı karşıya buldular. 1867 tarihli Avusturya Dernekler Yasası, “kadınların” siyasi derneklere üyeliğini yasaklarken, Auguste Pickert, 1889’da Viyana’da kadınların oy hakkı için bir komite kurabilmişken, Almanya’da bu konu eyaletten eyalete farklı düzenlenmiştir. Prusya, 1850 tarihli Dernekler Yasası, özellikle kısıtlayıcıydı. Kadınların siyasi toplantılara katılmasını yasakladı. Bununla birlikte, Hamburg’daki dernek yasasının daha liberal bir şekilde ele alınması, Anita Augspurg’un, 1902’nin başlarında, Washington DC’deki ilk uluslararası kadın oy hakkı konferansına katılım adına böyle bir kurum olarak, kadınların oy hakkı için Alman Derneği’ni (1904 Derneği’nden) kurmasına izin verdi.

Almanya’nın diğer pek çok yerinde, Avusturya’da kadınların oy hakkının destekçileri de talepleri için diğer dernekler ve kadın hareketlerinin şemsiye örgütleri çerçevesinde kampanya yürüttüler (Wolff, 2019:19-23). 1908’de Prusya Dernekler Yasası’nın, kadınlara karşı ayrımcılığa neden olan hükümleri kaldırıldığında, Alman Kadın Oy Hakları Derneği’nin, devlet birlikleri oluşturulabilirdi. Bu derneklerden

rakip bölgesel dernekler de ayrıldı. Avusturya’da Kadınların siyasi örgütlerde yer almaları yasağı, Habsburg monarşisinin yıkılmasından sonra ancak 1918’de düştü (Kruse, 2013). Rakip kadınların oy hakkı örgütleri sadece Almanya’da bulunmadı. Hareketlerin parçalanmasının bir nedeni, özellikle evrensel ve eşit erkek oy hakkının henüz parlamento düzeyinde tanıtılmadığı durumlarda, hedeflerinde yatmaktadır. Avrupa’daki kadın oy hakkı hareketleri, kadınların oy hakkının erkeklerle aynı koşullar altında mı (yani nüfus sayımında mı talep edileceğine), yoksa sosyal demokrasinin “demokratikleşme” taleplerine katılıp katılmayacağına, evrensel yetişkin oy hakkı kampanyasına “mı” katılacağına karar vermek zorundaydı. İngiltere’de, 1881-82’de evli kadınlar adına mülkiyet haklarının tanıtılmasına kadar, oy kullanma hakkının bekar kadınlarla mı sınırlandırılması gerektiği, yoksa evli kadınların da dahil edilip, edilmemesi gerektiği sorusu ortaya çıktı. Avusturya’daki milliyet çatışmaları, Almanca, Çekçe, Lehçe ve Slovence konuşan kadın hareketlerinde etnik olarak ayrılmış, katılımlara yol açtı. ABD’de egemen olan ırk ayrımcılığı, kölelik karşıtı harekette olmasına rağmen, oy hakkı hareketine damgasını vurdu. Kadın hareketinin kökleri çok eskilere uzanıyor. Örneğin, fuhuşun düzenlenmesine karşı hareket ya da alkol karşıtı hareketle ittifaklar da bölücü bir etkiye sahip olabilir. Ancak alkol karşıtı hareketi, özellikle Türkiye’de “tarafdar toplama” başarılı olmuştur. Ayrıca ideolojik çatlaklar da beraberinde doğdu. İngiltere’de kadın işçiler, kadınların oy hakkı örgütlerinin kendileri tarafından örgütlenirken, Almanya ve Avusturya’da liberal, liberal kadın hareketleri, sosyal demokrat hareketler arasında iş birliği pek de mümkün olmadı. Sosyal demokrat kadın hareketinin pozisyonlarını belirleyen Clara Zetkin açısından, kadınların oy hakkı öncelikle kapitalizme karşı mücadelede bir araçtı, kadın işçiler için bir politik eğitim aracı olarak hizmet etti. August Bebe, 1879 yılında yazıya aldığı; partiye kadın sorununun, teorik temelini sağlayan “Die Frau und der Sozialismus” adlı kitabında, yalnızca partinin kadınların müttefiki olması gerektiğini ifade etmiştir. Kadınların oy hakkı, Sosyal Demokratların parti programlarının bir parçası olmasına rağmen, (Almanya’da 1891’den, Avusturya’da 1892’den, Belçika’da 1894’ten ve İngiltere’de 1895’ten itibaren) bu talebin önceliği konusunda her zaman bir anlaşma sağlanamadı. Genel ve eşit erkek oy hakkının getirilmesini tehlikeye atmamak, kadınların muhafazakar oy kullanma davranışından korkmak adına, 1902’de Belçika’da ve 1905-06’da Avusturya’da oy hakkı mücadeleleri sırasında parti liderliğinin emriyle kadınların oy hakkı ertelendi. Belçika’da kadınların oy hakkı için baskı yapanlar da Katolikler oldu. 1912’de, burada Louise Van den Plas’ın başkanlığında, Ligue Catholique du Suffrage Feminin bir yıl sonra liberal derneklerle birlikte kuruldu. 1919’dan itibaren de Fransa’daki Katolikler, kadınlar adına daha fazla oy hakkı talep edeceklerdi.

6. DİL STRATEJİLERİ

Tartışmalar, her şeyden önce sözcük düzeyinde tezahür eden, ancak aynı zamanda tartışma düzeyini haklı çıkaran “agonalite” yapılarla karakterize edilir (Wolf vd., 2015). Söylemler içinde anlamsal mücadeleler, merkezi terimlerin, kavramların veya fikirlerin ıstırabına yansıyan, anlamı müzakere ve inşa etme süreçleri olarak gözlemlenebilir (Mattfeldt, 2018:4). Agonalite; gerçekler, fikirler ve kavramlar üzerine farklı ideolojik temelli bakış açıları olarak anlaşılmalıdır. Bu nedenle (Karl Mannheim’ı takip ederek) dünya görüşleri veya ideolojiler arasında belirli bir çıkar rekabeti anlamına gelir. Bu, doğrudan kadınların oy hakkı ve adaylarının bağlamsallaştırılmasında da gösterilir. Perspektife bağlı olarak bu, başarılması gereken bir unsur (yani olumlu bir şeyle) veya hiçbir koşulda başarılmaması gereken olumsuz bir unsurla ilişkilidir.

7. STRATEJİ SEÇENEKLERİ

Bahsedilen tüm devletlerin “kadın dernekleri”, 1904’te kurulan Uluslararası Kadına Oy Hakkı İttifakı’nın üyeleri idi. Sadece örgütün uluslararasılığı değil, aynı zamanda (farklı sosyal ve yasal koşullara rağmen) kullanılan stratejilerdeki gözle görülür paralellikler de dikkat çekicidir. Bu, kadın dergilerinde, kitaplar ve broşürler aracılığıyla, 20. yüzyılın başlarından itibaren uluslararası konferanslarda kişisel temaslar şeklinde bilgi alışverişine kadar uzanabilir (Schröter, 2018:125). Kadın hareketlerinin erken dönem stratejisi, net (ve daha az net) yasal gerekliliklerden yararlanmaktı. Dernekler, belediye düzeyinde zaten var olan oy hakkının kullanılması çağrısında bulundu. Kadınlara aday olma hakkı açıkça reddedilmediyse, bazıları bunu adaylık için kullandı. 1912’de Genç Çek kadın örgütünün başkanı, Bohemya’daki bir ara seçimde, eyalet parlamentosunda bir sandalye kazanmayı bile başardı, ancak eyalet parlamentosunun hızla dağılması nedeniyle alamadı.

Dışlama geleneğini reddetme ve doğal olarak oy hakkını talep etme girişimleri de oldu. Bu tür girişimler genellikle mahkemede sonuçlandı. Ancak, gelenekten kopmaya ve yasanın geniş bir yorumuyla kadınların oy hakkını uygulamaya koymaya istekli değillerdi. Kadınların oy hakkı hareketi, çalışmalarının odak noktasının yasama organını ikna etmek olması gerektiği kısa sürede anlaşıldı. Dilekçeleri, meclis temsilcilerinin dikkatini taleplerine çekmenin en önemli yolu olarak gördüler. Bilhassa, dilekçe hakkının 1689'dan beri Haklar Bildirgesi'nde kutsal sayıldığı İngiltere'de, hareketler en azından "imzacı sayısı" bakımından çok başarılıydı. 1892 ve 1896 yılları arasında Büyük Britanya'da toplanan "Tüm Partilerden ve Tüm Sınıflardan Kadınlardan Temyiz" için 257.796 imza etkileyicidir. Ancak, herhangi bir parlamenter üzerinde neredeyse hiçbir etki bırakmadılar ve bu nedenle Ute Gerhard'ın da ortaya koyduğu gibi, dilekçelerin önemi, kadın hareketi içinde bir konsensüs oluşturma, destekçileri harekete geçirme fırsatından daha fazla yatıyor. Hükümet üyeleri ve milletvekilleri üzerinde doğrudan etki, delegasyonlar, kişisel dilekçeler, seçimlerde adaylarla görüşme ve kadınların oy hakkı konusunda olumlu olan adayları destekleme yoluyla daha fazla mümkün oldu. İngiliz ve Amerikan kadın hareketleri özellikle iyi örgütlenmişti. Parlamentodaki destekçilerinin sayısı hakkında, özellikle İngiltere'de defalarca kadınların oy hakkıyla ilgili yasa tasarıları sunan kesin bilgiler elde ettiler. Uzun bir süre, kadın örgütleri için parti-politik tarafsızlık oldukça elzemdi. 1912'de Ulusal Kadın Oy Hakkı Dernekleri Birliği, parti platformunda kadınların oy hakkını içeren İşçi Partisi'nin seçim kampanyalarını yalnızca mali olarak destekledi. 20. yüzyılın başlarına kadar, kadınların oy hakkı hareketleri kamuoyunda büyük ölçüde sessizdi; toplantılar düzenledi, konuyla ilgili broşürler, kadın gazeteleri yayınladı. 1903 yılında Manchester'da, Emmeline ve kızı Christabel Pankhurst tarafından kurulan Kadınların Sosyal ve Siyasi Birliği, kadınların oy hakkını uluslararası basının manşetlerine taşımayı amaçlıyordu. Kısa süre sonra "Süfrajeter" olarak adlandırılan kadınlar, kısmen İrlanda özerklik mücadelesinden, kısmen de İşçi Partisi'nin stratejilerinden kopyalanan sansasyonel araçlar kullandılar (Deppermann, 2015:371-380). İktidardaki Liberal Parti tarafından temsil edilen devlete, meclis yürüyüşleri ile kesintiye uğratarak, meydan okunacaktı. Medya defalarca kadınların oy hakkı talep etmesi için zorlandı. Bu tür eylemlerden, 1909'da hapishanelerde başlayan açlık grevlerinden sonra, çoğu orta sınıfa mensup, bu nedenle saygın kabul edilen kadınların hapsedildiği haberleri ile gazeteler dolduruldu. Ancak, Liberal Herbert Henry Asquith yönetimindeki hükümetin uzlaşmazlığı nedeniyle kampanya, 1908'den itibaren giderek arttı. Kamu malları tahrip edildi. Hükümet binalarının ve dükkanların camları kırıldı, posta kutularına asit döküldü, hükümet yetkililerine saldırıldı. Bütün bunlar, hükümetin geri adım atma isteğini artırmadı. Bu da basında giderek olumsuz bir şekilde gözler önüne serildi. Avrupa ve Kuzey Amerika'daki daha ılımlı kadın oy hakkı örgütleri, özellikle ilk yıllarda, kadınların oy hakkını hararetle tartışılan bir kamu sorunu haline getiren Kadınların Sosyal ve Siyasi Birliği'nin yeni taktiklerinden etkilenmişlerdi. Ancak militan kampanyaları nadiren takip ettiler (Sascher, 2020). Örgüt, 1916'da Alice Paul tarafından kurulan Ulusal Kadın Partisi çerçevesinde zayıflamış bir biçimde de olsa, yalnızca Amerika Birleşik Devletleri'nde taklit edildi. Burada kongre için acele edilmedi. Kadın Partisi, zaten oy kullanma hakkı olan Amerikalılar arasında seçim kampanyaları ve Beyaz Saray önünde nöbet tutarak, Başkan'ı etkilemeye çalıştı. Ancak, İngiltere ve ABD'de kitlesel mitingler ve kitlesel gösteriler gerçekleşti. Kadınların Sosyal ve Politik Birliği ve Ulusal Kadın Oy Hakkı Derneği tarafından Londra'da ortaklaşa düzenlenen ve "dönem kostümü", süslenmiş şamandıralar giymiş, yaklaşık 40.000 kadının katıldığı, beş mil uzunluğundaki 1911 Kadın Taç Giyme Töreni özellikle etkileyiciydi. 1912'de Münih'te ve 1913'te Viyana'da düzenlenen geçit törenlerinin karakteristik özelliği, kadınların yaya gitmemeleri, araba ve otomobillerle gelmeleriydi. Yaya gösteriler, sosyal demokratların ajitasyon aracıydı ve kadınların oy hakkıydı. Hareket, onların bununla ilişkilendirilmemesini istedi. Sosyal Demokratlar ise sözde burjuva kadın hareketinin stratejik biçimlerini reddettiler. Dilekçeleri ve delegasyonları, sosyal demokrat hareketin ideolojik kategorilerine uymayan dilekçeler olarak gördüler. Onlara göre kitlesel mitingler ve yürüyüşler öncelikle halkı harekete geçirmeyi amaçlıyordu. 1911'den itibaren düzenlenen Dünya Kadınlar Günleri özel bir önem taşıyordu. ABD'den alınan fikir, sosyalist kadınların kurtuluş mücadelelerinde uluslararası dayanışmasını yaymayı amaçlıyordu. 19 Mart 1911'in ilk kadınlar gününde, yalnızca Berlin'de on binlerce katılımcıyla, 42 kitlesel toplantı yapıldı ve Viyana'da yaklaşık 20.000 kadın ve erkek katıldı.

8. DERLEM TANIMI VE ANALİZ DÜZEYLERİ

Kadınların oy hakkı ve kadınların oy kullanma haklarını ele alan parlamento tartışma konularını külliyatı, 1883'ten 1918'e kadar olan dönemi kapsamaktadır. Analiz için bu toplantılar ilk olarak, oy

kullanma hakkının ve kadınların oy kullanma hakkının uygun şekilde müzakere edildiği tutanaklardan seçilmiştir. “Kadınların oy hakkı mı?” tartışmaları ana konusuydu. Parlamento müzakerelerinde kadınların oy hakkı ve genel oy hakkı reformundan söz edildiğinde, erkekler adına oy kullanma yaşının düşürülmesi üzerine değerlendirilme yapıldı. Kadınların oy hakkı bağlamında toplumsal cinsiyet kavramsallaştırmalarını, tartışma kalıplarını, atıf ve konumlandırma uygulamalarını incelemek amacıyla nitel bir analize tabi tutulan kadınların oy hakkı konusunda 240 referans burada seçilmiştir. O dönemde, parlamentoda yalnızca erkek olsa da kendilerini, ilk kadın hareketinin parçası olarak gören kadın hakları aktivistlerinin, parlamentoda savunucuları olduğu kadar sert muhalifleri de vardı. Bu nedenle, kurumsal olarak sınırlı bir iletişim çerçevesinde, parlamentoda, kadınların oy hakkıyla ilgili müzakereler, tam olarak neyin tartışıldığını, (kadınların oy hakkı adına) aleyhine oy vermek için hangi argümanların kullanıldığını göstermektedir. Burada hem “sözlüksel” düzey hem de daha karmaşık “dilsel eylemler” elzemdir (Karl, 2020). İki düzeyin etkileşimi özellikle ilgi çekicidir. Bu şekilde, dilsel eylemlerin düzeyi, daha karmaşık tartışmacı eylemlere veya yükleme eylemlerine göndermeleri zaten içerebilen sözcüksel düzey aracılığıyla oluşturulur.

9. ARGÜMANLAR

Kadınların oy hakkı hareketlerine ilişkin tartışmanın iki ana unsuru, araştırmalarda defalarca kayıt altına alınmış ve birbirine karşıt olmuştur: bir yanda, kadınların da sahip olduğu doğuştan gelen, doğal ya da ulusal bir hak olarak oy kullanma hakkı, diğer yandan ise cinsiyet farklılıkları baba, koca veya erkek kardeşler tarafından temsile izin vermediğinden, kadınların, çıkarlarının devlette bağımsız temsili ihtiyacıdır. Oysa, aslında kadın hareketi için eşitlik ilkesi ve toplumsal cinsiyet farklılığı birbirine zıt değil, çoğu zaman ikisini bir araya getiriyordu. Eşitlik ilkesi çerçevesinde kadınların vergi mükellefiyetine özel önem verilmiştir. “Temsil Olmadan Vergilendirme Olmaz” sloganı, bazı savunucuları, vergi ödemeyi reddetmeye ve mallarının açık artırmasını kabul etmeye sevk etti. 1909’da İngiltere’de ayrı bir Kadın Vergi Direnci Birliği kuruldu. Günümüzde, kadınların oy hakkı hareketinin cinsiyet ikiliği hakkındaki düşüncelerini anlamak daha zor. Ancak burada kadın hareketinin kendi zamanlarının hakim söylemlerine dahil olması hesaba katılmalıdır. Cinsiyet karakterizasyonlarını, kendi imajlarının bir parçası olarak kabul ettiler. Kadınlık, özellikle de annelik olarak anladıkları, toplum ve devlet üzerindeki olumlu etkilerini vurguladılar. Helene Lange bunu şu şekilde ifade etti: “[...] bir bütün olarak ele alındığında, kadınlar erkeklerden daha mükemmel değildir. Onlar sadece farklılar; eşini tamamlıyorlar. Annelik içgüdülerine ve doğayla doğrudan temasa sahiptirler [...]. Yoksul dünyanın umutsuzca ihtiyaç duyduğu o anne sevgisi; sadece kadın ona verebilir [...]” (Wengeler, 2003:177-261).

10. SONUÇ

Kadınlar siyasi partilerin organizatörleri olarak iyi karşılanırsa da çoğunluk uzun bir süre kadınların oy hakkını mevcut veya potansiyel güç ilişkilerine bir tehdit olarak gördüler. Kadın seçmenlerin potansiyeli her zaman fark edilmedi. Ancak yukarıda belirtildiği üzere muhafazakarlar, liberaller ve sosyal demokratlar arasında net bir çizgi çizilemez. Liberaller ve Muhafazakarlar, Demokratlar ve Cumhuriyetçiler, İngiltere ve ABD’de bu konuda ikiye bölündü. Öte yandan Belçika’da Katolikler, kadınların oy hakkını evrensel erkek oy hakkına karşı bir denge olarak kullanabileceklerine inanıyorlardı. Ancak bu, Liberallerin ve Fransa’da Cumhuriyetçilerin de desteğini engelledi. Sosyal Demokratlar ise kadınların oy hakkını programlarına dahil etmişlerdi, ancak bu konuda da kararsızlardı. 1906’da Rusya’nın özerklik çabalarının bir parçası olarak Finlandiya’da, 1907’de Norveç’te (1913’te bir nüfus sayımı kaldırılmış olsa da) ve 1915’te Danimarka’da kadınlara oy hakkı hakim olduktan sonra, belirli siyasi koşullar, Birinci Dünya’nın sonuna doğru mümkün kıldı. Britanya’da, Birinci Dünya Savaşı siyasi değişim getirdi. Kadınların oy hakkının destekçisi David Lloyd George, sonun kıvılcımını ateşledi. 1916’da Asquith’i yenerek, pek çok muhafazakar milletvekili cepheydi ve İrlanda Milliyetçileri, özerklik hedeflerine ilişkin taktiksel düşüncelere dayanarak kadınların oy hakkına muhalefetlerini terk edebildiler. Bununla birlikte, 1918’de tanıtılan kadınların oy hakkı, aynı zamanda uygulanan 21 yaşın üzerindeki erkekler için genel oy hakkına kıyasla bir dizi kısıtlama içeriyordu. Kadınlar ancak yıllık emekli maaşı en az beş pound olan arazi, işletme sahibi veya ev sahibiyse oy kullanabilirdi.

Kadınların seçmen çoğunluğunu oluşturmaması adına kendilerine 30 yaş sınırı getirildi. Erkekler için eşit oy hakkı, 1928 yılına kadar burada gerçekleştirilmedi. Almanya ve Avusturya’da, Sosyal

Demokratlara, kadınların oy hakkını, parti programlarının bir parçası olarak hızla uygulama ve ayaklanma sırasında sosyal rahatlama sağlama fırsatı sunan 1918 sonbaharındaki siyasi ayaklanmaydı. ABD’de iki faktör, özel bir rol oynadı. Ulusal Amerikan Kadına Oy Hakkı Derneği’nin yeni Başkanı Carrie Chapman Catt, 1916’da kadınların oy hakkı kampanyasını, eyalet ve federal düzeylerde daha verimli hale getirmeyi amaçlayan “Kazanma Planı”nı sundu, 1917’de özel bir başarı elde etti. New York Eyaletinde, kadınlara 13 eyalette tüm temsili organlarda oy kullanma hakkı verdi. Öte yandan, Başkan Wilson, Ulusal Kadınlar Partisi’nin, Avrupa’da demokrasi için savaşta olduğu, ancak bunu kendi ülkesinde gerçekleştiremediği yönünde suçlamalara maruz bırakıldı. Kadın Partisi destekçilerinin tutuklanması, medyanın istenmeyen ilgisini çekti. Güney Demokratların siyah seçmenlerde bir artış anlamına geldiğine dair protestolarına rağmen, kadınların oy hakkını bir savaş önlemi olarak destekledi. Bununla birlikte, Senato’nun çoğunluğu, yasayı ancak 1919’da kadınların oy hakkının iki muhalifi oylandıktan sonra kabul edildi. Federal eyaletlerdeki bir onay kampanyasından sonra, kadınların oy hakkı 1920’de federal anayasada yapılan 19. değişiklik olarak dahil edildi. Belçika’da ise bu dönemde seçim yasasında tam bir ilerleme sağlanamadı. 1919’da Katolikler, yalnızca evrensel ve eşit erkek oy hakkı karşılığında, savaşta ölen vatandaşların ve dul anneleri ile yurtsever nedenlerle Alman işgali altında hapsedilen kadınların, siyasi uzlaşmayı zorlamayı başardılar. Bu uzlaşma aynı zamanda 1920’de kadınlar için belediyelerde oy kullanma hakkının getirilmesini de içeriyordu. 1948’e kadar Belçika’daki kadınların erkeklerle aynı oy haklarına sahip olmaları değildi. Fransa’da kadınlara oy hakkı kısa bir süre önce Charles de Gaulle tarafından 1944’te bir kararname ile getirildi. Pek çok Avrupa ülkesinde kadınların oy kullanma hakkının iki dünya savaşına yakınlığı dikkat çekicidir. Oy hakkının kadınlara savaş zamanı yardımı için bir ödül olduğu fikrinin yayılmasına yol açmıştır. Çağdaşların kendileri, politik ilişkiler arasında bir bağlantı kurmayı severdi. Kurtuluş hareketlerine, sosyal hizmetlere ve hemşireliğe katılarak, aynı zamanda kamu sektöründe ve mühimmat fabrikalarında erkeklerin işlerini üstlenerek, yurttaşlık olgunluklarını göstermişlerdir. Bununla birlikte, kadınlara oy hakkının getirilmesinin kesin koşullarının daha yakından incelenmesi, milletvekillerinin “birdenbire” fikir değişikliğine uğramadıklarını, şimdilerde ise kadınların ulusa “tam entegrasyonunu” gerçekleştirmek istediklerini göstermektedir. Savaş, yalnızca siyasi koşulları yarattı. Demokratikleşme sonrası mevcut siyasi çıkarlara tekabül etti. Böylece kadınların oy hakkının atılımını sağladı. Siyasi partilerin, kadınların oy hakkı konusunda hala emin olmadıkları gerçeği örneğin, 1918’de İngiltere’de kadın mühimmat işçilerini oy kullanma hakkından mahrum bırakan, kadınların seçmenlerin çoğunluğunu oluşturmasını engelleyen yaş sınırının yükseltilmesiyle gösterilmektedir. Avusturya’da da 1918’de, muhafazakarların örgütlü işçi hareketinde kararsız seçmen kitlelerine karşı bir denge olarak hareket etmek istediği zorunlu oylama ile birlikte yaş sınırında bir artış düşünüldü. Birinci Dünya Savaşı’nın özellikle kadınların siyasal katılımının atılımı açısından önemi. Kadınların oy hakkı hareketlerinin tetiklediği mevcut değişiklikler adına bir katalizör görevi görmesi gerçeğinde yatmaktadır. Kadınların oy hakkının uygulanmasının gösterdiği üzere, uluslararası karşılaştırmalı bir bakış açısı, ortak açıklama modellerini değiştirmeye ve ulusal gelişmeleri tarihsel bağlamlarına yerleştirmeye yardımcı olur. Dolayısıyla 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında kadınların oy hakkı ve kadınların oy hakkı ile ilgili meclis tartışma konuşmalarının analizi, bir yüklem işlevine de sahip olduğunu göstermiştir. Gereçeklendirme işlevine iki söylem-anlamsal temel “farklılık kavramının temel figürü ve eşitlik veya eşitlik kavramının temel figürü”ünden söz etmek mümkün. Bu temel figürler, derin bir anlamsal düzeyde kültürel kalıplar olarak anlaşılabilir, bugün hala belirleyicidir. Ancak temel figürler yelpazesinin, örneğin çeşitlilik kavramı ile desteklenmesi gerekir. Çeşitlilik kavramı, 20. yüzyılın sonundan beri siyasi söylemde, toplumsal cinsiyet inşasının ilgili modelleri olmuştur. Gelecekteki dil-tarihsel söylem analizlerinin görevi, örneğin, 19. yüzyılda zaten çeşitlilik kavramını ima eden metinler veya konular olup olmadığı sorusunun peşine düşmek olacaktır. Daha geniş bir metin temelinde hem ilk kadın hareketi hem de kadın özgürleşme karşıtı hareketteki en çeşitli aktörlerin “programatik” yazıları inceleyen bir araştırma, burada netlik sağlayabilir ve geleceğe ışık tutacak projeler için ayrılmıştır.

Kaynakça

- Berndt, S. (2019). Louise Otto-Peters. Ein Kurzporträt. In: *Aus Politik und Zeitgeschichte APuZ* 8/2019, 11-17.
- Bock, G. (2014). *Geschlechtergeschichten der Neuzeit. Ideen, Politik, Praxis*. Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 155-167.

- Deppermann, A. (2015). Positioning. In: De Fina, Anna/Alexander Georgakopoulou (Hrsg.) *Handbook of Narrative Analysis*. New York: Wiley, 369-387.
- Deppermann, A., Helmuth, F. und Angelika, L. (2016). Sprachliche und kommunikative Praktiken: Eine Annäherung aus linguistischer Sicht. In: Dies. (Hrsg.) *Sprachliche und kommunikative Praktiken*. Berlin/Boston: De Gruyter, 1–23.
- Gerhard, U. (2020). *Frauenbewegung und Feminismus. Eine Geschichte Seit 1789*. München: Beck.
- Günthner, S., Dagmar, H. und Constanze, S. (2012). *Genderlinguistik. Sprachliche Konstruktionen von Geschlechtsidentität*. Berlin/Boston: De Gruyter.
- Hauch, G. (2019). Zum Verhältnis von Revolution und Geschlecht im Langen 19. Jahrhundert. In: *Aus Politik und Zeitgeschichte APuZ* 8/2019, 32-38, (Datum des Zugangs: 24 August 2022).
- Hindenburg, B. V. (2018). Politische Räume vor 1918 von späteren Parlamentarierinnen des Preußischen Landtags. In: Richter, Hedwig/Kerstin Wolff (Hrsg.), 57-76.
- Karl, M. (2020). *Die Geschichte der Frauenbewegung*. Ditzingen: Reclam.
- Kruse, W. (2013). Frauenarbeit und Geschlechterverhältnisse. In: Bundeszentrale für Politische Bildung (bpb) (Hrsg.) *Dossier: Der erste Weltkrieg*, 73-79. Online unter: <https://www.bpb.de/geschichte/deutsche-geschichte/erster-weltkrieg/155330/frauenarbeit-und-geschlechterverhaeltnisse>, (Datum des Zugangs: 30 August 2022).
- Mattfeldt, A. (2018). *Wettstreit in der Sprache. Ein Empirischer Diskursvergleich zur Agonalität im Deutschen und Englischen am Beispiel des Mensch-Natur-Verhältnisses*. Berlin/Boston: De Gruyter.
- Schaser, A. (2020). *Frauenbewegung in Deutschland 1848-1933*. Darmstadt: WBG.
- Schötz, S. (2018). Politische Partizipation und Frauenwahlrecht bei Louise Otto-Peters. In: Hedwig Richter/Kerstin Wolff (Hrsg.), 187-220.
- Schraut, S. (2019). Frauen und Bürgerliche Frauenbewegung nach 1848. In: *Aus Politik und Zeitgeschichte APuZ* 8/2019, 25-31, (Datum des Zugangs: 11 August 2022).
- Schröter, J. (2018). “Wohl auf denn, meine Schwestern, Vereinigt Euch mit mir“. Die Konstruktion des Politischen Kollektivsubjekts, der Frauen in Louise Ottos Frauen-Zeitung” (1849-1852). In: *Muttersprache. Vierteljahresschrift für Deutsche Sprache* 128 (2), 123-151.
- Wengeler, M. (2003). *Topos und Diskurs. Begründung einer Argumentationsanalytischen Methode und ihre Anwendung auf den Migrationsdiskurs (1960–1985)*, Tübingen: Niemeyer.
- Wolff, K., Alexander G., und Thomas G. (2015). Kontroverse Kommunikation im Umkreis der ersten Frauenbewegung. Wie Können Digitale Ressourcen die Sprachliche Untersuchung und die Ergebnisdokumentation verbessern? In: Baum, Constanze/Thomas Stäcker (Hrsg.) *Grenzen und Möglichkeiten der Digital Humanities. Sonderband der Zeitschrift für digitale Geisteswissenschaften*, <http://dx.doi.org/10.17175/sb01>, (Datum des Zugangs: 30 August 2022).
- Wolff, K. (2019). Über die Erinnerung an Louise Otto-Peters in der Frauenbewegung. In: *Aus Politik und Zeitgeschichte APuZ* 8/2019, 18-24, (Datum des Zugangs: 26 August 2022).

KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İLETİŞİMİ BAĞLAMINDA KURUMLARIN SOSYAL MEDYA KULLANIMINA İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME

Dr. Öğr. Üyesi Sevcan BEŞİKÇİ

Beykent Üniversitesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Programı
sevcanbesikci@yandex.com, ORCID: 0000-0003-1186-1570

Prof. Dr. Aytakin İŞMAN

Sakarya Üniversitesi, İletişim ve Tasarımı Bölümü
isman@sakarya.edu.tr

Özet

Önemi gün geçtikçe artan sürdürülebilirlik, sosyal, çevresel ve ekonomik alanlarda kurumların gerçekleştirmiş olduğu politikaları şeklinde açıklanabilmektedir. Kurumlar sürdürülebilirlik politikaları bağlamında çevreye karşı duyarlılıklarını, insan ve çalışan haklarını, ekonomik performanslarını, ekonominin verimli kullanılması gibi pek çok ilkeler belirlenmekte ve uygulamaktadır. Benimsenen sürdürülebilirlik ilkeleri bağlamında kurumlar, söz konusu çalışmalarını hedef kitlelerine duyurmak amacıyla da iletişim stratejileri belirlemektedir. İletişim stratejileri kapsamında kurumlar, reklam, sosyal sorumluluk kampanyaları, sergiler, festivaller gibi farklı faaliyetler düzenleyebilmektedir. Söz konusu faaliyetler ile hedef kitleye kurum hakkında bilgi verme, var ise olumsuz düşüncelerin değiştirilmesi, kurumun imajını oluşturma, kurum kültürünün aktarılması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda kurumlar amaçlarını ve gerçekleştirdiği faaliyetleri hedef kitlelerine ulaştırmak amacıyla farklı iletişim ortam ve araçlardan faydalanmaktadır. Bu kapsamda kurumsal sürdürülebilirlik iletişimi kurumların sürdürülebilirlik politikalarını kitlelere duyurmak ve tanıtmak amacıyla gerçekleştirmiş olduğu iletişim uygulamaları şeklinde tanımlanabilir. Kurumlar sürdürülebilirlik iletişim yaklaşımı doğrultusunda geleneksel medya kadar sosyal medya ortamlarını da kullanmaktadır. Bu çalışmada kurumların sürdürülebilirlik iletişimi kapsamında kullanmış olduğu sosyal medya ortamlarına ilişkin durum tespiti yapılmıştır. Araştırmada yöntem olarak içerik analizi yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmada kullanılan kodlama yönergesi sürdürülebilirlik bileşenleri bağlamında tasarlanmıştır. Bu bileşenlerden sadece çevresel bileşen dahil edilmiştir. Araştırmada BIST 30 içerisinde yer alan Arçelik ve Vestel firmaları örneklem olarak belirlenmiş ve Türkiye’de en fazla kullanılan Instagram ve Youtube sosyal medya ortamları tercih edilmiştir.

Anahtar Kelimeler; Kurumsal Sürdürülebilirlik, Kurumsal Sürdürülebilirlik İletişimi, Kurumsal Sürdürülebilirlik İletişiminde Sosyal Medya

GİRİŞ

Günümüz dünyası siyaseti, ekonomiyi, teknolojiyi ve gün geçtikçe önemi artan bilgiyi yeniden düşündürmekte ayrıca sosyal olguları ve çevresel sorunları da bu eğilimlerin bir parçası olarak ele almayı gerektirmektedir. Bu doğrultuda çevresel sorunlar, en çok tartışılan, çözüm bekleyen ve tüm insanlığı ilgilendiren bir konu haline gelmiştir. Bu nedenle kurumlar, çevresel sorunlara ilişkin gerçekleştirdiği veya uygulayacağı faaliyetlerde konuya ilişkin farkındalık geliştirme ve sorunların çözümüne katkı sağlamak amaçlarına yönelmektedir (Özbebek Tunç, Akdemir Ömür ve Düren, 2012: 228). Sürdürülebilirlik politikaları doğrultusunda kurumlar, toplumsal ve çevresel sorunların çözümüne ilişkin olumlu ve uzun vadeli sonuçlar elde etmeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda kurumlar çevresel, ekonomik ve toplumsal yükümlülüklerini üretim, satış ve pazarlama stratejileri ile buluşturan bir anlayış benimsemektedir (Akbayır, 2019: 4). Kurumsal sürdürülebilirlik çalışmalarını yönetim ve üretim sistemlerine entegre ederek çalışmalar gerçekleştiren kurumlar söz konusu çalışmalarını belirledikleri iletişim stratejileri ile kurum içi ve kurum dışı çevrelerine aktarabilmektedir. Bu bağlamda tüm paydaşlar ile olumlu algı oluşturabilecek çabalara girilmekte ve farklı iletişim ortamlarıyla duyurmak amacıyla iletişim stratejileri belirlenmektedir (Çakır, 2019: 271). Söz konusu stratejiler doğrultusunda kurumlar, sürdürülebilirlik çalışmalarını kitlelerine duyurmak, farkındalık oluşturmak, kurum kültürünü, imajını iletme amacıyla iletişim ortam ve araçlarından faydalanmaktadır. Böylelikle kitleler

tarafından duyarlı bir kurum olarak algılanabilmekte aynı zamanda rakiplerine karşı üstünlük de kazanabilmektedir. Kurumsal sürdürülebilirlik iletişimi kapsamında kurumlar, söz konusu amaçlara ulaşabilmek için de geleneksel iletişim araçları dışında kitleler tarafından yaygın olarak kullanılan sosyal medya ortamlarını tercih etmektedir. Söz konusu açıklamalar doğrultusunda bu çalışmada kurumların sürdürülebilirlik politikalarını kitlelerine duyurmak amacıyla kullanmış oldukları Türkiye’de en çok kullanılan Instagram ve Youtube sosyal medya ortamları analiz edilmiştir. Yöntem olarak ise içerik analizi tercih edilmiştir. Bu doğrultuda kodlama yönergesi kurumların çevresel sorunlara ilişkin gerçekleştirdikleri sürdürülebilirlik politikaları kapsamında oluşturulmuştur. Araştırma Türkiye ile sınırlandırılmış olup BIST 30 içerisinde yer alan Arçelik ve Vestel firmaları örneklem olarak belirlenmiştir.

Kurumsal Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilir kalkınma kavramını, Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi (WBCSD), “İş dünyasının ve insan yaşamının gereksinimleri ile doğal kaynakların sürdürülebilirliği arasında denge kurularak; ekonomik, çevresel ve toplumsal boyutlarıyla bugünden geleceğe uyumlu bir planlama yapılmasını amaçlayan bir yaklaşım” şeklinde tanımlamıştır (WBCSD, 2022). Çevre, toplum ve ekonomi arasındaki bağlantıları anlamak ile ilişkili olan sürdürülebilirlik, insanların ve doğanın, gelecek nesillerin sosyal, ekonomik ve diğer ihtiyaçlarını karşılamaya imkan tanıyan, üretken uyum içerisinde var olabileceği şartları oluşturarak devam etmesini sağlayan bir sistemdir (Dhiman ve Marques, 2018: 7). Önemi gün geçtikçe artan sürdürülebilir kalkınma kavramı ve uygulamalarının en önemli amacı dünyanın yaşam destek kapasitesi sınırları içinde insanların yaşam kalitesini arttırmak ve geliştirmektir (Sustainability Dictionary,2022). İnsanlara dünyanın paylaşımında yol gösteren ilkeler bütünü şeklinde tanımlanan sürdürülebilir kalkınmanın temelinde “insanların artık doğanın yenileyebileceğinden daha fazlasını doğadan almamalıdır” düşüncesi yer almaktadır. Söz konusu düşünce içerisinde kavram “dünyanın sınırlarına saygı gösteren yaşam tarzları ve kalkınma modelleri” şeklinde açıklanmaktadır (Nemli,2004: 15-16). Bu doğrultuda her alanda yaygın olarak kabul edilen ve uygulanan görüş, sadece insan merkezli çevre anlayışıyla, çevre problemlerin üstesinden gelinemeyeceğidir. Bu noktada önemli olan gelişmişliğin, mutlaka sürdürülebilirlikle birlikte öngörülebilmesi ve bütünleştirilebilmesidir. Söz konusu gelişmişlik için toplumlarda çevresel farkındalığı artıracak yeni bir bakış açısını, yeni bir anlayışın oluşturulmasını öngören sürdürülebilir gelişimine katkı yapacak şekilde çevre eğitiminin ön plana çekilmesi şeklinde vurgulanan bir sürecin planlanması gerekliliğidir (Özbebek Tunç, Akdemir Ömür ve Düren, 2012: 228-229) Günümüzde küresel ısınma, çevre kirliliği, toplumsal yoksulluk gibi çeşitli alanlarda yaşanan artış dünyanın geleceği açısından önemli hale gelmiştir. Dünya nüfusunun hızla artması sonucunda yaşanan bu artışlar doğal çevrenin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Bu nedenle uluslararası platformlarda tartışılır hale gelmiş ve yeni oluşumları da beraberinde getirmiştir. Bu doğrultuda sürdürülebilir kalkınma kavramı, ülkelerin ve kurumların gündeminde yer alan ve günümüz ekonomik gelişmelerin çevreye ve insana zarar vermeden devam edebilmesine dikkat çekmek amacıyla gerçekleştirilen uygulamalar şeklinde açıklanabilmektedir (Engin ve Eker Akgöz, 2013: 87). Kurumlar için sürdürülebilirlik, kurumların ekonomik, sosyal ve çevresel sorumluluklarını bir bütünlük içerisinde gerçekleştirmesi ve bu sorumluluk alanları arasında denge kurabilmesi ve bu boyutlarda sürdürülebilir olmasını ifade etmektedir. Bu bağlamda kurumsal sürdürülebilirlik, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlardaki başarının bir ürünü şeklinde açıklanabilir (Sarıkaya, Erdoğan ve Kaya, 2010: 43). Diğer bir tanıma göre kurumsal sürdürülebilirlik, kurumun büyümesi ve karlılığını önemini kabul etmekle birlikte bu doğrultuda kurumun çevresel koruma, sosyal adalet, eşitlik ve ekonomik kalkınma gibi sürdürülebilir kalkınma ile ilgili olan toplumsal ve sosyal amaçları da yerine getirmesi gerekliliğidir (Wilson, 2003: 25). Ekonomik anlamda rekabet koşulları içerisinde kurumları rakipleri karşısında korumayı, çevresel boyutları ile insanlığın çevreye olan duyarlılığını sağlamayı ve çevreye zarar vermeden var olma sürecine hizmet etmeyi, sosyal anlamda ise kurumsal sürdürülebilirlik anlayışıyla toplumsal refahı sağlamayı amaçlamaktadır (Kuşay, 2020: 18). Kurumlar sürdürülebilirlik kapsamında kendine düşen sorumluluklarını farkındalık yönünde hedef kitlelerine aktararak yerine getirmeye çalışmaktadır. Bu kapsamda kültürel mirasın korunmasından eğitime, tarımdan ormanları ve hayvan türlerini korumaya, geri dönüşümden sürdürülebilir tüketime kadar pek çok farklı alanlarda kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımları benimsemekte ve uygulamaktadır (Çakır, 2019: 273). Kurumlar sürdürülebilirlik yaklaşımlarını sosyal faktörler, çevresel faktörler ve ekonomik faktörler bağlamında bütüncül olarak oluşturmaktadır (Arora ve Rovenpor, 2018: 132).

Kurumların sürdürülebilirlik faaliyetleri kapsamında ekonomik faktörleri içerisinde; kurumun piyasa varlığı, ekonomik etkiler, ekonomik performans etkileri (Aras, Tezcan ve Furtuna, 2018) gibi kurumun sermayesi ile ilgili ve sermayenin verimli yönetilmesi gerekliliği yer almaktadır (Arslan & Kısacık, 2017, s. 27). Çevresel faktörler bağlamında çevreye verilen zararı azaltmak amacıyla doğal kaynakların, hayvan ve bitki türlerinin korunması amaçlanmaktadır. Kurumlar sürdürülebilirlik bağlamında çevreye verdikleri olumsuz etkilerini en aza indirmek ve bunları raporlamakla sorumlu olarak görülmektedir (Tüm, 2014: 59). Sosyal faktörler doğrultusunda kurumun topluma katkısı, insan hakları konusundaki görüşü ve gelişimi (Aras, Tezcan ve Furtuna, 2018), sağlık ve eğitim gibi sosyal hizmetlerin sağlanması, tüketirken çevreye en az zararı veren seçimler yapan tüketici profiline oluşturulması, cinsiyet ayrımcılığının ortadan kaldırılması (Sarıkaya ve Kara, 2007: 224) gibi sosyal ve beşeri sermayenin iletilmesini amaçlanmaktadır (Tüm, 2014: 60). Açıklamalar doğrultusunda kurumsal sürdürülebilirliğin üç boyutunu oluşturan söz konusu faktörler eş zamanlı, dengeli ve bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmelidir (Dalgıç Turhan, Özen, Albayrak, 2018: 21). Ekonomik, sosyal ve çevresel boyutların sınırları tam belirginleşmemiş olsa da ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik boyutu kadar sosyal sürdürülebilirlik boyutunun da önem kazandığı söylenebilir (Kuşay, 2020: 19). Bu kapsamda kurumsal sürdürülebilirlik hedefleri ile toplumsal çıkarların ortak bir paydada birleşebilmesi için sürdürülebilirlik çalışmalarının etkili iletişim stratejileri ile anlatılması önemli ve gerekli hale gelmiştir (Akbayır, 2019: 5).

Kurumsal Sürdürülebilirlik Bağlamında İletişim

Sürdürülebilir kalkınmanın, organizasyonel boyuttaki yansıması olarak nitelendirilen kurumsal sürdürülebilirlik, pek çok kurum ve kuruluş açısından, stratejik bir hedef olarak değerlendirilmektedir. Özellikle 1990 yılı itibarıyla kurumlar ekonomik, sosyal ve çevresel alanlarda şeffaflıklarını arttırarak hesap verilebilirlik kapsamını kurumsal sürdürülebilirlik anlayışına doğru geliştirmeye başlamışlardır. Bu doğrultuda sürdürülebilirlik performansı ve bu performansın ölçümü ve raporlaması da önem kazanmıştır (Dalgıç Turhan, Özen, Albayrak, 2018: 31)

İletişim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler sonucunda, ülkeler kendi ulusal sorunlarına eğilmenin yanı sıra, tüm dünyada yaşanan ekonomik, sosyal ve çevre ile ilgili sorunlara da çözüm üretmesi beklenmektedir. Kurumlardan beklenen, çözüm sürecinin parçaları olması ve bunu yaparken tüm paydaşlarının çıkarlarına karşı duyarlı olmasıdır (Engin ve Eker Akgöz, 2013: 91). Açıklamalar doğrultusunda sürdürülebilirlik iletişimi, çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlikle ilgili bilinç yaratılması, kitleler üzerinde davranış değişikliği oluşturulması için planlanan ve paydaşlar arası ilişkilerin yönetilmesi amacıyla gerçekleştirilen bir iletişim yaklaşımı şeklinde tanımlanabilir (Saydam, 2016, s.117). Diğer bir tanımlamaya göre sürdürülebilirlik iletişimi, kurumların kendilerini revize ederken hedef kitlelerini sürece dahil ederek faaliyetlerinde farkındalığı oluşturabilecek stratejileri belirlemesi ve bu stratejileri aktaracağı iletişim araç ve yöntemlerini belirlemesi sürecidir (Kuşay, 2020: 27). Tanımlamalar doğrultusunda sürdürülebilirlik iletişimi, kurumların gerçekleştirmiş olduğu sürdürülebilir kalkınma politikalarını hedef kitlelerine aktarmak, duyurmak, bilgi vermek gibi amaçlarla planladığı iletişim stratejileridir şeklinde açıklanabilir.

Kurumların sürdürülebilirlik hedeflerini gerçekleştirebilmek amacıyla kurumsal yönetim modeli geliştirmektedir. Bu model bağlamında sürdürülebilirlik amaçlarını hedef kitlelerine doğru aktarabilmesi ve bu süreçte tüm paydaşlarının desteğini kazanabilmesi gerekmektedir. Tasarlanan programlarının başarısının temelini ise paydaşlarla birlikte değişimi sağlayacak, diyalog temelli iletişim stratejileri oluşturmaktadır (Akbayır, 2019: 26). Kurumsal sürdürülebilirlik iletişiminin başarısını, hedef ve amaçları doğrultusunda sürdürülebilirlik anlayışına sahip olan kurumların proje ve çalışmalarında belirledikleri iletişim stratejileri göstermektedir (Kuşay, 2020: 28). Kurumsal yönetim bağlamında belirlenen iletişim stratejileri ile kuruma güven oluşturma, kurumu anlatma, bilgi verme, olumsuz algıları olumluya çevirme, kurumsal imajı ve itibarı oluşturma, kurum kimliği ve kültürünü aktarma amaçlanmaktadır (Kuşay, 2020: 11).

Kurumlar, sürdürülebilirlik politikaları doğrultusunda yürüttükleri faaliyetleri hedef kitlelerine ulaştırmak için (Aydınlioğlu ve Susur, 2021: 1755) farklı iletişim ortam ve araçlarından yararlanmaktadır. Sürdürülebilirlik iletişimi kapsamında geleneksel iletişim araç ve yöntemleri ya da yeni medya ortamları kullanılabilir (Akbayır, 2019: 8). Belirlenen stratejiler bağlamında

kurumlar farkındalık oluşturmak amacıyla reklam, kamu spotları, sosyal sorumluluk kampanyaları, sponsorluklar, basın toplantıları, festivaller, sergiler, konferanslar gibi faaliyetler düzenleyebilmektedir (Kuşay, 2020: 36). Kurumlar için sosyal sorumluluk ve sponsorluk faaliyetleri kendi sürdürülebilirlik yaklaşımlarını aktarmak ve kurumsal pazarlama açısından sponsorluk reklamları aracılığıyla da kurumun kendi çevre duyarlılığını da yansıtabilmesi açısından mümkün olabilmektedir (Çakır, 2019: 271). Kurumlar sürdürülebilirlik politikaları kapsamında yer alan faaliyetlerini reklamlar aracılığıyla da hedef kitlelerine duyurarak onların gözünde çevresel sorunlara duyarlı bir kuruluş olarak algılanabilmektedir. Bu bağlamda söz konusu kitleler sürdürülebilirlik konusuna duyarlı davranan kuruluşlara karşı olumlu tutumlar sergilemekte ve satın alma davranışında da bu durumu göz önünde bulundurmaktadır (Aydınlıoğlu ve Susur, 2021: 1755).

Açıklamalar doğrultusunda kurumsal sürdürülebilirlik, kurumsal yönetim süreçlerinin doğayla uyum içinde yürütülmesi için gerçekleştirilen çabalar olarak tanımlanırken, sürdürülebilirlik iletişimi, kurumun ve paydaşlarının çevreyle uyum için değişimlerini sağlayacak olan iletişim stratejilerinin, sürdürülebilirlik programı ile bir bütün olarak yürütülmesini ifade etmektedir (Akbayır, 2019: 7). Kurumsal sürdürülebilirlik iletişim stratejisinde öncelikle paydaşların belirlenmesi ve tanımlanması, onlara uygun mesaj tasarımlarının gerçekleştirilmesi ve bu mesajları ulaştıracak iletişim ortam ve araçlarının tespit edilmesidir. Kurumlar sürdürülebilirlik projelerini duyurmak, istenilen bilinci oluşturabilmek ve etkileşimi sağlayabilmek amacıyla geleneksel iletişim araç ve yöntemleri kadar Instagram, Twitter, Youtube, LinkedIn gibi sosyal medya ortamlarından da faydalanmaktadır (Kuşay, 2020: 35-36).

Kurumsal Sürdürülebilirlik İletişiminde Sosyal Medya

Teknolojide yaşanan gelişmeler insanların alışkanlıklarını ve yaşam biçimlerini değiştirmelerine neden olmuştur. Kurumlar, internet ve sosyal medyayı sahip olduğu etkileşim, hız, dinamiklik gibi özellikler doğrultusunda misyonunu, kurum kimliğini ve kültürünü ayrıca sürdürülebilirlik çalışmalarını aktaracak önemli bir araç olarak görmektedir (Çelik ve Iğın, 2019: 165). Sosyal medya, sosyal ilişkileri, iletişimi, etkileşimi, enformasyon yönetimini, üretimi, işbirliğini, rekabeti, değer ve ideolojileri organize ve koordine etmektedir (Fuchs, 2005: 190). Sosyal medya ortamlarında kullanıcılar, sürekli bir iletişim içerisinde yer alabilmekte ve içerik paylaşımları gerçekleştirebilmektedir. Bu yönüyle sosyal medya, sosyalleşme aracı olarak da nitelendirilebilmektedir (Kahraman, 2013: 22). Sahip olduğu bu özellikleri doğrultusunda sürdürülebilirlik iletişiminde sosyal medyanın kullanımının önemi gün geçtikçe artmaktadır. İletişimsel dönüşümün kurumlar tarafından fark edilmesi, toplumla etkileşim alanı olarak sosyal medya ortamları görülmesi, bütünsel iletişimin daha kontrollü sağlanabilmesi ve yeni nesillerle birlikte giderek tüm paydaşların etkin olarak kullandığı bir mecra olarak sosyal medyanın diyolojik yanının da paydaşlarda arzu edilen kurum algısını istenilen şekilde oluşturmaya olanak tanınması, kurumsal tercihlerin bu yöne kaymasına neden olmuştur (Çakır, 2019: 280). Kurumlar sürdürülebilirlik politikaları bağlamında farkındalığı oluşturabilmek ve hedeflerine ulaşmak amacıyla sosyal medyayı iletişim stratejileri içerisinde değerlendirmektedir. Sürdürülebilirlik iletişiminde sosyal medyadan, paydaş katılımının sağlanması, projenin benimsetilmesi, projeye ilişkin geri bildirim toplanması, projeye yön verilmesi ve projenin devamlılığının sağlanması amacıyla yararlanılabilmektedir. Sürdürülebilirlik projelerinin daha çok sayıda hedef kitleye ulaşabilmesi için kendi sözcülerini yaratması gerekmektedir (Akbayır, 2019: 24). Sosyal medya ortamları ile kurumlar sosyal paydaşlarıyla ilişkisini yeniden tanımlayabilmekte ve yeni stratejiler geliştirmesini sağlayabilmektedir. Paydaşlar arasındaki ve paydaşların kurumla olan etkileşimini de arttıran sosyal medya ortamları, kurumsal itibarların korumak amacıyla da sosyal paylaşım sitelerinde temsilciler bulundurabilmektedir (Sarıkaya, Erdoğan ve Kaya, 2010: 45). Bu açıdan değerlendirildiğinde kurumlar, sürdürülebilirlik iletişiminde hedef kitlelerini bilgilendirmek, istenilen bilinci sağlamak, kurumsal itibarı korumak gibi amaçlarla dönemin en yaygın kullanılan Twitter, Youtube, Instagram gibi sosyal medya ortamlarını tercih edebilmektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Kurumlar, sürdürülebilirlik kapsamında gerçekleştirdiği faaliyetleri hedef kitlelerine aktarmak ve söz konusu konuda farkındalık oluşturmak amacıyla kitlelerin yaygın olarak kullandığı sosyal medya ortamlarını kullanmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın amacı örnekleme dahil edilen kurumların sürdürülebilirlik faaliyetlerini sosyal medya yansımalarını değerlendirmektir. Bu kapsamda örneklem

olarak We are Social ve Hootsuite (2021) raporuna göre Türkiye’de en fazla kullanılan Instagram ve Youtube¹ sosyal medya ortamları tercih edilmiştir. Araştırmanın konusunu Türkiye’de faaliyet gösteren Arçelik ve Vestel şirketlerinin sürdürülebilir iletişim bağlamında sosyal medya kullanımları oluşturmaktadır. Söz konusu firmaların çalışmaya konu olmasının nedeni BIST 30 endeksi (Borsa İstanbul’da işlem gören piyasa ve işlem hacmi açısından en yüksek 30 hisse senedinin performansını ölçmek için kullanılan temel endekstir) içerisinde yer alıyor olmasıdır (tr.investing.com)

Araştırmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Berelson (1984) içerik analizini, iletişimin açıklanan içeriğinin, yansız, sistematik sayısal tanımlarını yapan bir araştırma tekniği olarak belirtmektedir (aktaran Aziz, 2008: 121). İçerik analizinin amacı toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu doğrultuda toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde organize edilmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 162). Araştırmanın problemi ve amacı ifade edildikten sonra araştırma sorularının belirlenmesi, örneklemin ortaya konulması, kategorilerin oluşturulması kodlama, sonuçların yorumlanması aşamalarının gerçekleştirilmesi gereklidir (Yıldırım, 2015: 126). Bu doğrultuda araştırmada kullanılan kodlama yönergesi sürdürülebilirlik bileşenleri bağlamında tasarlanmıştır. Oluşturulan kategoriye çevresel bileşen dahil edilmiştir. Sosyal medya ortamı olan Instagram ve Youtube üzerinden yapılan bu çalışmada firmaların içerik türleri genel olarak incelenmiş ve belirlenen kategoriler bağlamında sayısal veriler atanmıştır. Çalışma kapsamında firmaların Instagram ve Youtube hesapları resmi açılış tarihinden başlanmış olup Instagram 26 Şubat 2022, Youtube 04 Mart 2022 tarihine kadar olan süreyi içermektedir. Kodlama yönergesinde yer alan kategoriler belirlenen firmalara ait Instagram ve Youtube hesaplarında içerik paylaşım sayısı, beğeni, yorum, görüntülenme sayısı saptanarak kayıt altına alınmıştır. Kullanılan çevresel bileşen kategorisi; iklim, geri dönüşüm, enerji verimliliği ve su yönetimi konularını açıklayan 4 ayrı başlıktan oluşmaktadır. İklim kategorisi içerisinde küresel ısınma, karbon salınımı, çevre ve hava kirliliği; geri dönüşüm kategorisi içerisinde atıklar; enerji verimliliği içerisinde; enerji tasarrufu, enerji tüketimi, doğal kaynak tüketimi, sürdürülebilir teknoloji; su yönetimi içerisinde atık su, temiz suya erişim, su tasarrufu konuları incelenmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya konu olan Arçelik ve Vestel firmalarının Instagram ve Youtube hesaplarına ilişkin analizler ve kurumların paylaştığı içeriklere yönelik sınıflandırma ve tablo detaylandırması bu bölümde açıklanmıştır. Arçelik ve Vestel firmalarının Instagram hesaplarının genel görüntüsüne ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Kurumlar	Gönderi Sayısı	Takipçi Sayısı	Takip Sayısı
Arçelik	1,014	277 bin	8
Vestel	2,163	155 bin	12

Tablo. 1 Kurumların Instagram Hesap Bilgileri

Arçelik’in gönderi sayısı 1,014, takipçi sayısı 277 bin ve takip sayısı 8 şeklindedir. Arçelik instagram hesabında kullandığı profilde “İyiliği aşkla tasarlar. Türkiye’nin en sevilen markası, Arçelik’in resmi instagram hesabı. Bizi takipte kalın” açıklaması ve web sitesine bağlantı linki (www.arcelik.com.tr) yer almaktadır. İlk gönderi paylaşımını 19 Nisan 2016 yılında gerçekleştirmiştir. Vestel firmasının gönderi sayısı 2,163, takipçi sayısı 155 bin ve takip sayısı 12’dir. Profilinde “Türkiye’nin yenilik ve teknoloji markası Vestel, Vestel’le olur, Neden Olmasın?” açıklaması ve gerçekleştirdiği faaliyete ilişkin (vestelmanisamaratonu.com) linki bulunmaktadır. İlk gönderi paylaşımını 13 Ağustos 2014 tarihinde yaptığı gözlenmiştir.

¹ <https://datareportal.com/reports/digital-2021-turkey>

Tablo 2. Kurumların Instagramda Toplam Çevresel Bileşen Boyut Paylaşımları

Kurumlar	Paylaşım sayısı	Beğeni/ Görüntüleme	Yorum
Arçelik	27	10,649,130	3,797
Vestel	10	108,765	249

Arçelik ve Vestel instagram hesaplarına yönelik analizler resmi açılış tarihinden 26 Şubat 2022 tarihine kadar olan süreyi içermektedir. Bu süre içerisinde Arçelik toplam 27 çevresel boyut içeriği ile ilgili paylaşımında bulunmuşken; Vestel'in ise toplam 10 paylaşım gerçekleştirdiği saptanmıştır. Arçelik toplam beğeni/görüntüleme sayısı 10,649,130 iken toplam 3,797 yorum sayısı aldığı gözlemlenmiştir. Vestel ise toplam 108,765 beğeni/görüntüleme sayısına ulaşırken toplam 249 yorum sayısına ulaştığı görülmüştür.

Tablo 3. Instagram Toplam Kategori Paylaşım verileri

Kurumlar	Paylaşım sayısı	Beğeni/ Görüntüleme	Yorum
İklim	6	2,669,903	653
Geri Dönüşüm	11	5,189,649	2,373
Enerji Verimliliği	15	2,634,571	905
Su Yönetimi	5	263,772	115

Tablo 3'te iki kurumun iklim kategorisinde toplam 6 gönderi, 2,669,903 beğeni/görüntüleme ve 653 yorum aldığı tespit edilmiştir. Geri dönüşüm kategorisinde toplam 11 paylaşım, 5,189,649 beğeni/görüntüleme ve 2,373 yorum; enerji verimliliği kategorisinde toplam 15 paylaşım, 2,634,571 beğeni/görüntüleme ve 905 yorum; su yönetimi kategorisinde toplam 5 paylaşım, 263,772 beğeni/görüntüleme ve 115 yorum olduğu saptanmıştır. Bu veriler doğrultusunda en fazla enerji verimliliği konusunda paylaşım yapıldığı ve en fazla geri dönüşüm konusunun etkileşim aldığı sonucuna ulaşılabılır.

Tablo 4. Instagram Hesaplarında Paylaşılan Çevresel Bileşen Türlerine İlişkin Veriler

Kurumlar			Arçelik	Vestel
Çevresel Bileşen Boyutları	İklim	Paylaşım sayısı	6	0
		Beğeni/ Görüntüleme	2,669,903	0
		Yorum	653	0
	Geri Dönüşüm	Paylaşım sayısı	11	0
		Beğeni/ Görüntüleme	5,189,649	0
		Yorum	2,373	0
	Enerji Verimliliği	Paylaşım sayısı	7	8
		Beğeni/ görüntüleme	2,534,258	100,313
		Yorum	675	230
	Su Yönetimi	Paylaşım sayısı	3	2

	Beğeni/ Görüntüleme	255,320	8,452
	Yorum	96	19

Arçelik, iklim krizinin etkilerini önlemek amacıyla İYİ-GE platformu kurduğunu video ile duyurmuştur. Bu proje ile sorumlu üretim, sorumlu tüketim yaklaşımını aşlamak, gelecek kuşakların daha bilinçli yetişmesini, su ve enerji tüketimini, atık miktarını en aza indirmek için hedeflemektedir. Bu paylaşımında 67,018 görüntüleme ve 21 yorum aldığı gözlemlenmiştir. Arçelik sürdürülebilir iklim çalışmalarına yönelik solar panel ürününü video içerik olarak paylaşmıştır. Bu videoda ürünün dumanlı ve temiz enerji sağlayacağı, karbondioksit salınımını engelleyeceği ve küresel ısınmanın önüne geçileceği vurgulanmıştır. Paylaşımın 1,335,843 görüntüleme ve 113 yorum sayısına ulaştığı görülmüştür. Sıfır karbon hedefiyle başlattığı sürdürülebilirlik çalışmalarının Birleşik Krallık Galler Prensi'nin Terra Carta Mührü'nü aldığına ilişkin Türkiye'de tek ve ilk şirket ve dünyadaki ilk şirket olduklarına yönelik paylaşımı 256,755 görüntüleme ve 105 yorum aldığı gözlemlenmiştir. İklim-Karbon ayak izini %10 azalttığı ürüne (Çevre Dostu Koza Serisi Telve) yönelik video paylaşmıştır. Videoda karbon ayak izini azaltmaya yönelik hangi teknolojileri kullandıkları ve daha iyi bir gelecek için çalıştıkları mesajı yer almaktadır. Bu paylaşım ile 1,008,058 görüntü ve 113 yorum sayısına ulaşıldığı saptanmıştır. İklim kriziyle mücadele etmek amacıyla Arçelik organik malzemelerden üretilen, karbon salınımını azaltan buzdolabı ürettiğine ilişkin paylaşımını fotoğraf serisi şeklinde gerçekleştirmiştir. Bu paylaşım 1,487 beğenme ve 222 yorum almıştır. Arçelik, iklim krizi ile mücadele için "Türkiye'de Enerji Verimli Buzdolapları Karbon Finansmanı Projesi" kapsamında kazanılan karbon kredisi ile 2019-2020 yıllarında tüm dünyadaki üretim yerlerinde karbon nötr olduklarını paylaşmışlardır. Fotoğraf serisi şeklinde paylaşılan içeriklerde 2030 hedeflerine yönelik içerikler yer almaktadır. Bu paylaşım 742 beğenme ve 79 yorum almıştır.

Arçelik Telve Türk Kahvesi Makinesi ürününün geri dönüştürülebilir karton kutularda, ürün kılavuzlarını geri dönüştürülebilir poşetlerle sakladığına ilişkin video paylaşmıştır. Bu paylaşım ile geleceği koruduğu mesajını kitesine ulaştırmıştır. Bu paylaşımında 316,343 görüntüleme ve 73 yorum aldığı görülmüştür. Geri dönüşüme yönelik Arçelik kendisinin satışa sunduğu, geri dönüşümlü ambalaja sahip, doğada çözünebilir içerikli bir temizlik ürüne (TURMEPA) yönelik video paylaşmıştır. Bu paylaşımında 230,168 görüntüleme ve 83 yorum olduğu saptanmıştır. Arçelik küçük ev aletleri ve TV ürünlerinin kutularını %100 geri dönüştürülmüş ve dönüştürülebilir karton ile ürettiğine yönelik video paylaşım gerçekleştirmiştir. Bu paylaşım ile çevreye karşı sorumluluğunu aktaran Arçelik, 1 ton kağıt dönüştürmek 17 ağaç kurtarır mesajını kitesine paylaşmıştır. Paylaşım 1,291,468 görüntüleme ve 153 yorum sayısına ulaşmıştır. Daha önceki paylaşımında da aynı vurguyu ve mesajı paylaşan Arçelik, bu paylaşımında da 565,173 görüntüleme ve 140 yorum sayısına ulaşmıştır. Atık pet şişeleri geri dönüştürerek çamaşır makinesi kazanı ve atık balık ağlarını geri dönüştürerek yüksek performanslı plastik fırın parçaları ve organik malzemelerden üretilen biyoplastik parçaların kullanıldığı buzdolabı yaptıklarını video içerik ile paylaşan Arçelik, Dünya Okyanus Günü paylaşımı gerçekleştirmiştir. Bu paylaşımında ile 6,910 görüntüleme ve 62 yorum olduğu görülmüştür. Söz konusu konuya ilişkin daha önceki paylaşımlarında atık balık ağlarındaki plastiklikleri dönüştürerek fırın parçaları yaptıkları duyuran görsel serisi paylaşılmış ve bu paylaşım ise 3,195 beğenme ve 90 yorum almıştır. Atık pet şişeleri geri dönüştürerek çamaşır makinesi kazanı yaptığına ilişkin daha önceki paylaşımında "Dünyayı Birlikte İyileştirelim" mesajı yer almış ve 66,924 görüntüleme, 286 yorum gerçekleştirilmiştir. Sürdürülebilir bir gelecek için daha az plastik daha çok iyilik mesajıyla paylaşılan Dünya Çevre Günü'nü kutlayan Arçelik, atık plastiklerden hazırlanmış olduğu enstalasyon çalışmasına yönelik farkındalık oluşturmuştur. Söz konusu çalışmaya ilişkin video paylaşımı serisini fotoğraflar takip etmektedir. Bu paylaşım 702 beğenme ve 88 yorum aldığı saptanmıştır. "Geleceğimize ve çocuklarımıza güzel bir dünya bırakmak için Arçelik'ten bir ilk" mesajıyla paylaşılan videoda süpürge ürününün plastik parçalarının bir kısmının geri dönüştürülmüş plastiklerden üretildiğine yönelik içerik paylaşan Arçelik, "Doğayı seviyoruz, geri dönüştürüyoruz" sloganı kullanmıştır. Bu paylaşım 714,257 görüntüleme ve 136 yorum almıştır. Arçelik atık elektrikli ve elektronik eşyaları azaltmak için gerçekleştirdiği değişim kampanyası düzenlediğine ilişkin video paylaşımını "Dünyayı Birlikte İyileştirelim" mesajıyla gerçekleştirmiştir. Paylaşım 1,095,574 görüntüleme ve 1,050 yorum sayısına ulaşmıştır. Yumurta kabuklarından buzdolabı parçaları ürettiğine ilişkin video içeriğini aynı mesajla

(Dünyayı Birlikte İyileştirelim) paylaşan Arçelik, organik atıkların azaltılmasına dikkat çekmiştir. Bu paylaşım ile 898,935 görüntüleme sayısı ve 212 yorum almıştır.

Arçelik enerji tasarrufuna ilişkin paylaşımında sürdürülebilirlik ve enerji tasarrufunda duyarlı marka kategorisinde B2B Excellence Awards ödülü olarak yılın en itibarlı iş ortağı seçildiğini video paylaşım ile duyurmuştur. Bu paylaşımında 105,192 görüntüleme ve 14 yorum olduğu görülmüştür. Arçelik sürdürülebilir temiz enerji kapsamında geliştirdiği ve enerji solar panel ürününü enerji verimliliği konulu video paylaşımı ile paylaşmıştır. Bu paylaşımında 826,479 görüntüleme ve 2 yorum sayısı almıştır. Arçelik 2021 S&P Global Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi'nde dayanıklı ev aletleri kategorisinde puanını 86'ya yükselterek en yüksek skoru elde ettiğine ilişkin video paylaşmıştır. Bu paylaşım 4,557 görüntüleme ve 3 yorum sayısına ulaştığı görülmüştür. Yüksek enerji tasarrufu sağlayan televizyon, bulaşık ve çamaşır makinesi, dondurucu ve buzdolabı ürünlerinde enerji sınıflarının ve etiketlerinin değiştiğini, “siz çevre dostu ürünleri tercih ederek, biz daha verimli teknolojiler geliştirerek bu amacı destekleyelim, dünyayı birlikte iyileştirelim” mesajıyla video paylaşmıştır. Bu paylaşımında 16,028 görüntüleme ve 372 yorum gözlemlenmiştir. Arçelik, Dünya Çevre Günü için hazırlanmış olduğu içerikte, sosyal medyasında paylaştığı gönderileri güneş enerjisi ile üretildiğine ilişkin bilgi vermiştir. Bu paylaşım 321,425 görüntüleme ve 100 yorum aldığı gözlemlenmiştir. Daha önceki paylaşımında ise bu projenin nasıl gerçekleştirdiğine ilişkin bilgiler veren video paylaşımı yapılmıştır. “Geleceğin Sosyal Medyası” projesi ile sosyal medya içerikleri için kullandıkları cihazların elektriğini güneş panellerinden karşıladıklarına ilişkin bilgiler paylaşılmıştır. Bu paylaşım 1,256,585 görüntüleme ve 136 yorum almıştır. Bu projeye ilişkin diğer bir paylaşımında ise Arçelik'in sosyal medyası güneş enerjisi ile yönetilecek mesajı yer almaktadır. Bu Paylaşım 3,992 görüntüleme ve 48 yorum almıştır.

Arçelik su yönetimine ilişkin üretim süreçlerini geliştirdiklerini ve geliştirmeye devam ettiklerini Dünya Su Günü kapsamında paylaşmıştır. Bu paylaşım 161,591 görüntüleme ve 35 yorum sayısına ulaşmıştır. Arçelik, Türkiye'deki tüm hanelerde bulaşık makinesinin kullanılması sonucunda yılda 230 milyon ton su tasarrufu sağlamanın mümkün olduğuna dair alt mesaj ile hareketli görsel paylaşmıştır. Bu paylaşım 87,836 görüntüleme ve 31 yorum almıştır. Arçelik su yönetimine yönelik üretim aşamasında oluşan atık suların bir kısmını ileri arıtım teknolojileriyle üretime geri kazandırma faaliyetine ilişkin paylaştığı video; 5,893 görüntüleme ve 30 yorum sayı aldığı görülmüştür. Vestel, enerji sınıfı ve tasarruf programlarıyla daha sürdürülebilir bir gelecek vurgusu ile ürünlerini gösterdiği videoda, “Sürdürülebilir Bir Gelecek Vestel'le Olur Neden Olmasın?” sloganı kullanmıştır. Bu paylaşım 4,213 görüntüleme ve 26 yorum almıştır. Vestel çevre dostu bio malzemeler kullanarak ürettiği kurutma makinelerini “Sürdürülebilir Bir Gelecek Vestel'le Olur Neden Olmasın?” sloganıyla paylaşmıştır. Bu paylaşım 7,232 görüntüleme ve 35 yorum aldığı görülmektedir. Vestel induksiyonlu ocaklarını, enerji tüketimini azaltarak sürdürülebilirliğe katkı sağlayacağı mesajıyla paylaştığı video 3,270 görüntüleme ve 10 yorum sayısına ulaşmıştır. Vestel sürdürülebilirlik konusunda çevre dostu bio malzemeler kullanarak ürettiği Buzdolabı ürününü tanıttım videosunun görüntüleme sayısı 8,539 ve yorum sayısı 75 olduğu görülmüştür. Yarınımızı yaşayabilmek için doğayı koruyalım mesajıyla paylaştığı video da Vestel, su ve enerji tasarrufu yapan ürünlerini göstermiş ve sürdürülebilir bir gelecek için teknolojilerini geliştirmeye devam ettiklerini belirtmiştir. Paylaşımın 3,638 görüntüleme ve 6 yorum sayısı aldığı gözlemlenmiştir. Enerji sınıflarının ve etiketlerinin değiştiğini görsel ile duyuran Vestel, sürdürülebilir bir gelecek için çalışmalarının devam ettiğini “Sürdürülebilir bir Gelecek Vestel'le Mümkün” mesajıyla paylaşmıştır. Bu paylaşım 477 beğenme ve 64 yorum almıştır. Aynı konuda paylaştığı video içerikte ise yeni enerji etiketleri yer almaktadır. Paylaşım 70,725 görüntüleme ve 3 yorum aldığı görülmüştür. Vestel enerji tasarrufunu hedefleyen ürünler tasarladığını enerji tasarrufu haftasında paylaşmıştır. Bu paylaşımın 2,219 görüntüleme ve 11 yorum aldığı saptanmıştır. Vestel, Dünya Su Günü kapsamın 3 seri video paylaşımı yapmıştır. Videoların hepsinde aynı görsel ve yazı kullanılmıştır. Videolarda “ Suyu Korumak Senin Evinde” mesajı yer almaktadır. Bu nedenle tabloda paylaşım sayısı 1 olarak, görüntüleme ve beğenme sayılarını 3 videonun toplamı olarak yansıtılmıştır. Paylaşımın toplam görüntüleme sayısı 4, 746 olduğu ve yorum gerçekleştirilmediği gözlemlenmiştir. Vestel, su tüketimine dikkat çeken videosunda, geliştirdiği bulaşık makinesi ürününün daha az su tükettiğini vurgulayan paylaşım gerçekleştirmiştir. Bu paylaşım 3,706 görüntüleme ve 19 yorum sayısına ulaşmıştır.

Tablo 5. Kurumların Youtube Hesap Bilgileri

Kurumlar	Gönderi Sayısı	Abone Sayısı	Toplam Görüntüleme Sayısı
Arçelik	653	144 bin	348.281.455
Vestel	772	62,7 bin	283.979.039

Arçelik, Youtube kanalında toplam 653 video, 144 bin abone ve toplam 348.281.455 görüntüleme sayısı olduğu gözlemlenmiştir. 7 Mart 2012 tarihinde youtube katılan Arçelik, ilk gönderi paylaşımını da aynı tarihte gerçekleştirmiştir. Vestel, Youtube kanalında toplam 772 video, 62,7 bin abonesi ve toplam 283.979.039 görüntüleme sayısı bulunmaktadır. Youtube kanalını 16 Mart 2012 tarihinde açtığı ve ilk paylaşımını 19 Mart 2012 tarihinde gerçekleştirdiği görülmektedir. (04.03.2022)

Tablo 6. Kurumların Youtube'da Toplam Çevresel Bileşen Boyut Paylaşımları

Kurumlar	Paylaşım sayısı	Beğeni/ Görüntüleme	Yorum
Arçelik	15	15,094,394	226
Vestel	0	0	0

Arçelik ve Vestel Youtube hesaplarına yönelik analizler resmi açılış tarihinden 04 Mart 2022 tarihine kadar olan süreyi içermektedir. Bu süre içerisinde Arçelik toplam 15 paylaşım, 15,094,394 görüntüleme ve 226 yorum sayısına ulaştığı görülürken Vestel'in ise youtube ortamında konuya ilişkin paylaşım gerçekleştirmediği saptanmıştır. Vestel firmasının youtube ortamında verisine ulaşamadığı için toplam kategori paylaşımına ilişkin tabloya yer verilmemiştir.

Tablo 7. Youtube Hesaplarında Paylaşılan Çevresel Bileşen Türlerine İlişkin Veriler

Kurumlar		Arçelik	Vestel	
Çevresel Bileşen Boyutları	İklim	Paylaşım sayısı	2	0
		Beğeni/ Görüntüleme	3,426,913	0
		Yorum	20	0
	Geri Dönüşüm	Paylaşım sayısı	4	0
		Beğeni/ Görüntüleme	5,461,131	0
		Yorum	140	0
	Enerji Verimliliği	Paylaşım sayısı	5	0
		Beğeni/ Görüntüleme	5,829,476	0
		Yorum	60	0
	Su Yönetimi	Paylaşım sayısı	4	0
		Beğeni/ Görüntüleme	376,874	0
		Yorum	6	0

Arçelik #BugünÇevre için bir şeyler yapma zamanı hashtagi ile paylaştığı videoda dünyaya yeşil bir gelecek çiziyoruz, su ve enerji verimliliği ürünler ürettiklerinin mesajını vermiştir. Bu reklam filminde çocuklar ön planda ve çocukların çevreye yönelik görselleri resim ettiği görülmektedir. Bu paylaşım 147.492 görüntüleme sayısına ulaşmıştır. Arçelik enerji tasarrufu konusunda ne yapıyor aslı videosunda

hem kendi ürettiği sanayi motorları üretim aşamasında hem de ürünlerinde tasarrufu nasıl gerçekleştirdikleri açıklanmıştır. Doğal kaynak tüketimini azaltmak için bu konuda gerçekleştirdiği projelere ilişkin röportajlara yer verilmiştir. Video sonunda bir hanenin yıllık tasarruf oranları yer almaktadır. Bu paylaşım 276.765 görüntüleme ve bir yorum almıştır. Arçelik, geleceğin sosyal medyası adlı videosunda sosyal medyasında paylaştığı gönderileri güneş enerjisi ile üretildiğine ilişkin bilgi vermiştir. Sosyal medya içerikleri için kullanılan teknoloji ürünlerinin güneş enerjisi ile çalışacağı bilgisinin yanı sıra “Arçelik Demek Gelecek Demek” mesajı kullanılmıştır. Paylaşım 3.853.070 görüntüleme ve 4 yorum almıştır. Yüksek enerji tasarrufu sağlayan televizyon, bulaşık ve çamaşır makinesi, dondurucu ve buzdolabı ürünlerinde enerji sınıflarının ve etiketlerinin değiştiğine yönelik paylaşılan videoda, yine dünyayı birlikte iyileştirelim mesajı ile paylaşmıştır. Bu paylaşım 16.379 görüntüleme ve 11 yorum aldığı görülmüştür. Arçelik ürettiği solar paneller ile tasarruflu, kazançlı, sürdürülebilir ve çevre dostu elektrik üretiminin gerçekleştirildiği mesajı yer almaktadır. Video anime olarak tasarlanmıştır. Paylaşım 1.535.770 görüntüleme ve 44 yorum almıştır. Arçelik su tasarrufu konusunda neler yapıyor adlı videosunda su kaynaklarının verimliliğine odaklandığını, su tasarruflu ürünler tasarladığını ve üretim aşamasında da verimlilik sağlayacak teknolojiler kullandıklarını belirtmiştir. Atık suların bir kısmını ileri teknolojiler kullanarak üretime geri kazandırdığını üretim yellerinin görselleriyle paylaşmıştır. Videoda, konuyla ilgili röportajlara yer verilmiş ve yıllık tasarruf oranları açıklanmıştır. Ayrıca su tasarruflu ürünler tasarladıklarını belirten Arçelik, videoda ürünlerinin hane başı yıllık tasarruf oranlarına yer vermiştir. Sürdürülebilirlik 2030 hedefleri doğrultusunda suyun verimli kullanılmasına ilişkin röportaja yer verilmiştir. Bu video 365.769 görüntüleme ve 3 yorum almıştır. Arçelik Dünya Su Günü kapsamında yayınladığı videoda üretim aşamasında ve ürünlerinde su tasarrufunu nasıl gerçekleştirdiklerine ilişkin paylaşım gerçekleştirmiştir. Üretim aşamalarının yer aldığı videoda röportajlar yer almaktadır. Bu video 2.191 görüntüleme sayısına ulaşmıştır. Söz konusu güne ilişkin paylaştığı diğer videoda aynı mesajlar yer almakta ayrıca tasarruf oranlarına yer verildiği görülmektedir. Bu paylaşımın görüntüleme sayısı 2.267’dir. Bu güne ilişkin diğer bir paylaşımında da Arçelik üretim süreçlerini geliştirdiklerini ve yeni ürünler geliştirmeye devam ettiklerini duyurmuştur. Videoda, akarsu ve doğa görüntülerine yer verilmiştir. Bu paylaşım 6.647 görüntüleme ve 3 yorum aldığı gözlemlenmiştir. Arçelik geri dönüşüm konusunda neler yapıyor adlı videosunda, 2014 yılında başlatılan geri dönüşüm hareketinden bahsedilmiştir. Geri dönüşüm tesisi kuran ilk ve tek şirket olduklarını belirten Arçelik, geri dönüşüm kampanyası ile marka fark etmeksizin eski teknoloji ürünleri toplayarak enerji verimliliği yüksek ürünler ile değiştirildiği açıklanmıştır. Söz konusu videoda söz konusu işlemin nasıl gerçekleştiğine ilişkin görüntüler ve sürdürülebilirlik hedefleri konusunda röportaj yer almaktadır. Video sonunda ise gerçekleştirdiği geri dönüşüm sonucunda elde edilen tasarruf oranlarına yer verilmiştir. Sürdürülebilirlik çalışmalarında 2015 yılında e-atık kahramanı ödülü ve atık yönetimi ödülü olmak üzere iki ödül aldıkları da belirtilmiştir. Bu paylaşım 318.504 görüntüleme ve 8 yorum almıştır. Arçelik atık elektrikli ve elektronik eşyaları azaltmak için gerçekleştirdiği değişim kampanyasına ilişkin paylaştığı videoda, “Dünyayı Birlikte İyileştirelim” mesajı ürünlerinin görsellerini vererek paylaşmıştır. Bu paylaşım 4.071.394 görüntüleme ve 72 yorum almıştır. Arçelik, atık yumurta kabuklarından buzdolabı parçaları ürettiğine ilişkin videoda “siz organik atıklarınızı azaltın biz dönüştürelim, dünyayı birlikte iyileştirelim” mesajıyla paylaşmıştır. Videoda, projenin nasıl başladığı, konuya ilişkin kurulan ekibin çalışma görüntüleri yer almaktadır. Bu paylaşım 575.082 görüntüleme ve 37 yorum almıştır. Atık pet şişeleri geri dönüştürerek çamaşır makinesi kazanı tasarladığına ilişkin paylaştığı videoda Arçelik, “Siz plastik atıkları ayrıştırın biz dönüştürelim, dünyayı birlikte iyileştirelim” mesajıyla paylaşmıştır. Bu videoda da ekip çalışması görüntüleri yer almaktadır. Bu paylaşım 496.151 görüntüleme ve 23 yorum aldığı saptanmıştır. Arçelik, Çevre Dostu Koza Serisi Telve ürünü ile Karbon ayak izni %10 azalttığı ve bu konuda hangi teknolojileri kullandıklarını paylaştığı videoda, sorumlu üretim ve tüketim mesajıyla paylaşmıştır. Bu paylaşımında doğadan görüntülerin yanı sıra ürününe yönelik görsel paylaşımı da gerçekleştirmiştir. Bu paylaşım 2.861.153 görüntüleme ve 18 yorum aldığı gözlemlenmiştir. Arçelik ürettiği solar panel ürününe yönelik paylaştığı videoda ürünün çevre dostu olduğunu vurgulamış ve dumansız, temiz enerji sağlayacağı, karbondioksit salınımını engelleyeceği ve küresel ısınmanın önüne geçileceği mesajı paylaşmıştır. Bu paylaşım 565.760 görüntüleme ve 2 yorum aldığı gözlemlenmiştir. Vestel’in youtube hesabında herhangi bir veriye ulaşamamıştır. Sürdürülebilirlik çalışmalarına ilişkin bir video paylaşımı gözlemlenmemiştir.

SONUÇ

Kurumsal sürdürülebilirlik konusunda gerçekleştirilen çalışmalar toplumun ve çevrenin ihtiyaçlarının tanımlanması ve bu ihtiyaçların giderilmesi merkezinde oluşturulmaktadır. Bu noktada kurumlar belirlemiş oldukları iletişim stratejileri ile çalışmalarının devamlılığını sağlayabilmektedir. Sürdürülebilirlik çalışmalarının var olması kadar bu çalışmaların kitlelere duyurulması da önem taşımaktadır. Bu durum kurumları rakiplerinden ayırabilmekte, kurumu öne çıkarabilmekte ve kitleleri ile ilişki ve iletişim kurulmasını sağlayabilmektedir. Kitleler üzerinde iletişim hedeflerine ulaşmak isteyen kurumlar sosyal medya ortamlarını tercih etme eğilimindedir. Bu doğrultuda araştırmada adı geçen kurumlara ilişkin genel çıkarımlar aşağıdaki gibidir. Tablo 1’de gözüktüğü üzere Vestel firması Instagram hesabında daha fazla içerik paylaşmış ancak takipçi sayısı olarak Arçelik’in gerisinde kalmıştır. Çevresel boyut içerisinde yer alan sınıflandırmaların toplam sayısı açısından (Tablo 2) en fazla paylaşımı Arçelik gerçekleştirmiştir. Beğeni/görüntüleme sayısı açısından da yüksek bir orana sahip olan firmanın etkileşim sayısının da Vestel’e oranla daha fazla olduğu söylenebilmektedir. Tablo 1 ve tablo 2 kıyas edildiğinde iki firmanın da instagram toplam gönderi sayısına oranla sürdürülebilirlik konusunda gerçekleştirdiği paylaşımların düşük olduğu gözlemlenmiştir. Söz konusu kategoriler içerisinde (Tablo 3) en fazla paylaşılan konular enerji verimliliği ve geri dönüşüm şeklindedir. Her iki kurum da enerji ve atık konusunda çalışmalarını kitlelerine ulaştırmak istemiştir. Enerji verimliliği konusu en yüksek orana sahip olmasına rağmen en yüksek erişimi geri dönüşüm almıştır. Bu durum enerji verimliliği konusunda kitlelerin ilgi düzeylerinin diğer konulara göre daha yüksek olduğunu göstermektedir şeklinde yorumlanabilir. Instagram üzerinden gerçekleştirilen analizde Arçelik en fazla geri dönüşüm ve atıklar konusunda gerçekleştirmiş olduğu projeleri paylaşırken Vestel’in ise en fazla enerji tasarrufu, enerji tüketimi, doğal kaynak tüketimi, sürdürülebilir teknoloji konularında paylaşım gerçekleştirdiği saptanmıştır (Tablo 4). Bu kapsamda her iki firmanın da farklı konularda çalışmalar gerçekleştirdiği ve kitlelerini aktarmaya çalıştıkları ifade edilebilir. Etkileşim oranları kıyas edildiğinde ise Arçelik’in, Vestel’e göre daha yüksek orana sahip olduğu gözlemlenmiştir. Arçelik’in sürdürülebilirlik çalışmalarını kitleler üzerinde farkındalık oluşturma, bilgi verme, imaj oluşturma çabalarının Vestel’e göre daha aktif olduğu söylenebilir. Youtube açısından değerlendirildiğinde (Tablo 5) Vestel firmasının daha fazla içerik paylaşmış ancak takipçi sayısı olarak Arçelik’in gerisinde kaldığı görülmektedir. Vestel’in youtube kanalında sürdürülebilirlik çalışmalarına ilişkin bir paylaşım gözlenmemiştir. Değişim kampanyalarına ilişkin içerikler paylaşmış olsa da bu kampanyaları sürdürülebilirlik konusunda gerçekleştirmemiştir. Vestel kanalında ürünlerinin tanıtımının yanı sıra gerçekleştirmiş olduğu sponsorluklara yönelik paylaşımlar gerçekleştirmiştir. Arçelik’in ise sürdürülebilirlik konusunda gerçekleştirdiği çalışmalarını instagram ile bütünleşik olarak kullandığı görülmüştür. Instagram üzerinden paylaşmış olduğu gönderileri youtube kanalına entegre eden Arçelik, kanalında söz konusu projelere ilişkin ayrıntılara yer verdiği gözlemlenmiştir. Youtube paylaşımlarında konuya ilişkin yapmış olduğu araştırmalar ve uzman kişilerin röportajlarına yer vererek kitlelerine bilgilendirdiği görülmektedir. Instagram’da ise hatırlatıcı ve farkındalık sağlayacak gönderiler paylaşmıştır. Yapılan analiz sonucunda kurumların sürdürülebilirlik çalışmalarını ürünleri ile birleştirerek gerçekleştirdiği görülmektedir. Projelerini Dünya Su Günü gibi özel günler ile birleştirerek de farkındalık sağlamaya çalışmışlardır. Belirli zaman aralıklarla sosyal medya üzerinden hatırlatıcı gönderiler de paylaştıkları görülmüştür. Arçelik, sürdürülebilirlik çalışmalarını “Dünyayı Birlikte İyileştirelim”, “Doğayı Seviyoruz, Geri Dönüştürüyoruz”, “Arçelik Demek Gelecek Demek”, Vestel ise “Sürdürülebilir bir Gelecek Vestel’le Mümkün”, “Sürdürülebilir Bir Gelecek Vestel’le Olur Neden Olmasın?” mesajlarıyla konumlandığı gözlemlenmiştir. Gönderi paylaşım sayısı ve almış olduğu etkileşim oranları doğrultusunda Arçelik’in kurumsal sürdürülebilirlik bağlamında gerçekleştirdiği iletişim faaliyetlerine önem verdiği görülmektedir. Bu konuda Arçelik’in kitleler üzerinde dikkat çekmek, farkındalık oluşturmak, bilgi vermek amacıyla uzun vadeli sürdürülebilir bir değer oluşturmayı hedeflediği söylenebilir. Kurumlar sürdürülebilirlik konusunda hedeflerine ulaşmak amacıyla belirledikleri iletişim stratejilerinde sosyal medyaya ağırlık vermektedir. Bu konuda her bir sosyal medya ortamının birbiri ile entegre bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Aksi takdirde iletişim hedefleri aksayabilir veya belirlenen hedeflere ulaşamayabilir.

Kaynaklar

- Akbayır, Z. (2019). Halkla İlişkiler Perspektifinden Kurumsal Sürdürülebilirlik İletişimi Ve Bir Örnek Olay İncelemesi, *Uluslararası Halkla İlişkiler ve Reklam Çalışmaları Dergisi*, Cilt 2 sayı 1, 1-30
- Arora, P. ve Rovenpor, J. L. (2018). Sustainable Decision-Making. Dhiman, S. ve Marques, J. (Ed.). *Handbook of Engaged Sustainability*. İsviçre: Springer, 2018, 113-138.
- Arslan, M. C., & Kısacık, H. (2017). The corporate sustainability solution: Triple bottom line. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(Temmuz 2017 (Özel Sayı)), 18-34.
- Aydınlıoğlu, Ö., ve Susur M. (2021). Sürdürülebilirlik ve Kurumsal Reklam İlişkisi Bağlamında Göstergibilimsel Bir Analiz, *Selçuk İletişim Dergisi*, 14 (4), 1727-1763
- Aziz, A. (2008). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*, Ankara: Nobel Yayıncılık
- Çakır, T. (2019). Kurumsal Pazarlama Perspektifinden Sponsorluk Reklamlarıyla Sürdürülebilirlik Farkındalığının Oluşturulmasına Yönelik Bir Değerlendirme, *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* Cilt4, Sayı3, 270-285
- Çelik, Y. ve Iğın H. Ö. (2019). Yeni Medyada Kurumsal Sosyal Sorumluluk Üzerine Bir Analiz, *Yeni Medya Elektronik Dergi – eJNM*, 3 (2), 164-177
- Dalgıç T., Gönenç Özen, T. ve Albayrak, R. S. (2018). Kurumsal Sürdürülebilirlik Kavramı, Stratejik Önemi Ve Sürdürülebilirlik Performansı Ölçümü: Literatür Çalışması, *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi* Cilt:9, Sayı:1, 17-37
- Dhiman, S. ve Marques, J. (Ed.). (2018). *Handbook of Engaged Sustainability*. İsviçre: Springer
- Engin, E. ve Eker Akgöz B. (2013). Sürdürülebilir Kalkınma Ve Kurumsal Sürdürülebilirlik Çerçevesinde Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Değerlendirilmesi, *Selçuk İletişim*, 8, 1, 86-94
- Fuchs, C. (2005). The Mass Media, Politics and Warfare. *Bring 'Em On: Media and Politicsin Iraq War* içinde, Yahya R. Kamalipour (Ed.), Rowman&littlefield Puplicher: United States Of America
<https://tr.investing.com/indices/ise-30-components> (Erişim Tarihi: 18.02.2022)
- Kahraman, M. (2013), *Sosyal Medya 101 2.0*, İstanbul: Kapital Medya Hizmetleri
- Kurumsal Vatandaşlık. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*. 14. 2, 221-233.
- Nemli, E. (2004), *Sürdürülebilir Kalkınma: Şirketlerin Çevresel ve Sosyal Yaklaşımları*, İstanbul: Filiz Kitabevi
- Özbebek T., A., Akdemir Ö., G., Düren, A.Z. (2012). Çevresel Farkındalık. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 47, 227-246, Erişim Adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/5698>, Erişim Tarihi: 14.02.2022.
- Özbebek Tunç A., Akdemir Ömür G. ve Düren A. Z (2012), Çevresel Farkındalık, *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No:47, 227-246
- Sarıkaya, M. ve Kara, F. Z.. (2007). Sürdürülebilir Kalkınmada İşletmenin Rolü, *Kurumsal Vatandaşlık. Yönetim ve Ekonomi Dergisi*. 14. 2, 221-233.
- Sarıkaya, M., Kaya, M. ve Kara, F.Z.(2010). İnternet Ekonomisi ve Kurumsal Sürdürülebilirlik, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Ekim 2010, 5(2), 31-50
- Saydam, A. (2016). *Sürdürülebilirlik-İletişimin Derin Mavisi*, İstanbul: Boyut Yay.
- Sustainability Dictionary, (t.y.) <http://www.sustainabilitydictionary.com/s/sustainability.php> (24.01.2022)
- Tüm, K. (2014). Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Muhasebeye Yansımaları: Sürdürülebilirlik Muhasebesi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*. 5. 1, 58-81.
- WBCSD, <http://www.wbcd.org/> (Erişim Tarihi: 24.01.2022)
- Wilson, Mel. "Corporate Sustainability: What is it and Where Does it Come From?". *Ivey Business Journal*. Vol. 67, Issue 4 (March-April 2003): 24-30
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yıldırım, B. (2015). İçerik Çözümlemesi Yönteminin Tarihsel Gelişimi Uygulama Alanları ve Aşamaları, *İletişim Araştırmalarında Yöntemler* İçinde, Besim Yıldırım (Ed.) Konya: Literatürk Yayınları

KÜLTÜR SANAT HABERLERİNDE YER ALAN ÖRTÜLÜ REKLAMLAR: SÖZCÜ VE YENİ ŞAFAK İNTERNET GAZETELERİ ÖRNEĞİ

Ali AYDIN

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi
0000-0002-5482-3040
ali.aydin23@ogr.sakarya.edu.tr

Doç. Dr. Nesrin AKINCI ÇÖTOK

Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü
0000-0003-3577-8325
nakinci@sakarya.edu.tr

Özet

Günümüzde toplumlar teknolojik, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel anlamda gelişim, değişim ve dönüşüme açık yapıdadır. Toplumsal yapılar arasında en önemli farklılık, kültür ve sanat alanında ortaya koyulan üretimlerdir. Kültür ve sanatta ortaya koyulan yapıtların bireylere aktarılması ulusal ve uluslararası düzeyde toplumsal gelişmeyi etkileyen unsurlardan biri olmuştur. Bu kapsamda toplumların entelektüel düzeylerinin gelişmişliği ele alındığında kültür ve sanat haberciliği üzerinde hassasiyetle durulması gerekmektedir. Toplum bilgilendirme, kamuoyu oluşturma ve toplumsal yapı oluşturma medyanın en önemli görevleri arasındadır. Fakat günümüzde medya içeriklerinde reklam içerikli kâr amacı gütmeye yönelik doğru ve yanlış bir yayıncılık gözlemlenmiştir. Bu sorundan yola çıkarak araştırmada, internet haber sitelerinde yayınlanan kültür ve sanat haberleri incelenerek ve örtülü reklam unsurlarının tespiti ve bu unsurların haberlerin içeriğinde yer alış biçimlerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Örneklem olarak sözcü.com.tr ve yenisafak.com.tr internet haber siteleri seçilmiş ve 10 Haziran – 25 Haziran tarihleri arasında kültür ve sanat alanında yayınlanan 15 haber içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre, haber sitelerinin yayınladıkları kültür ve sanat kategorisindeki haberlerin içeriğinde örtülü reklam unsurları gözlemlenmiş ve tespit edilmiştir. Haberin içeriğinde yer alan sponsor, yayınevi ve bazı kuruluş ve markaların bilgilendirme yapılarak haber metnine dahil edildiği görülmüştür. Haberlerde kullanılan görseller incelenmiş ve görsellerin arka planında marka isimlerinin orantısız ve gizli olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca haberin içeriğine bazı ticari kuruluşların internet adreslerine yer verilmiş ve bu internet adreslerinin önerildiği görülmüştür. Genel anlamda kültür ve sanat haberlerinde gizli olarak reklam içeriklerinin olduğu ve haber ve reklamın sınırlarının belirsizleştiği ve iç içe olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelime: Kültür – Sanat Haberciliği, Örtülü Reklam, İnternet Haberciliği

HIDDEN ADVERTISEMENTS IN CULTURE AND ART NEWS: THE SAMPLE OF SÖZCÜ and YENİ ŞAFAK İNTERNET NEWSPAPERS

Abstract

Today, societies are open to technological, socio-economic, and socio-cultural development, change, and transformation. The most crucial difference between social structures is the production in the field of culture and art. Transferring works of art and culture to individuals has been one of the factors affecting social development at the national and international levels. In this context, considering the development of the intellectual levels of the societies, it is necessary to focus on culture and art journalism sensitively. Informing the public, forming public opinion, and creating a social structure are among the most essential tasks of the media. However, today, broadcasting has been observed in media content in line with the understanding of profit-making with advertising content. Based on this problem, the research is aimed to examine the culture and art news published on internet news sites and determine the covert advertising elements and determine the way these elements are included in the content of the news. As a sample, the internet news sites Sözcü.com.tr and yenisafak.com.tr were selected, and 15 news published in the field of culture and art between June 10 and June 25 were analyzed by content

analysis method. According to the findings obtained in the study, covert advertising elements were observed and identified in the content of the news in the culture and art category published by news sites. It has been observed that the sponsor, publishing house, and some organizations and brands in the content of the news were included in the news text by informing them. The images used in the news were examined, and it was determined that the brand names were used disproportionately and secretly in the background of the images. In addition, the internet addresses of some commercial organizations were included in the content of the news, and it was seen that these internet addresses were suggested. In general, it has been determined that there are hidden advertising contents in culture and art news, and the boundaries of news and advertisements are blurred and intertwined.

Keywords: Culture – Art Journalism, Covert Advertising, Internet Journalism

GİRİŞ

Bilindiği gibi medya, kitle iletişim araçları doğrultusunda toplumlara enformasyon sağlama, kamuoyu oluşturma, kültür aktarma, siyasal kimlik oluşturma ve eğlendirme gibi görevlerinin yanında eğitime görevini de üstlenmektedir. Bu kapsamda kitle iletişim araçları toplumların kültürel olarak bilinçlenmesini sağlarken kültürel devamlılığına da katkıda bulunmaktadır. Ayrıca farklı toplumlar arası kültürel bilgilendirme ve kültür paylaşımı da kitle iletişim araçları sayesinde mümkün olmaktadır. Bu doğrultuda toplumlar arasında etkileşim yaşanmakta ve toplumların çağdaş yaşamlarının ve sanatsal eğitimlerinin artış göstermesi sağlanmaktadır (İlgaz Büyükbakkal, & Büyükbakkal, 2019, s. 88). Yeni iletişim teknolojilerinin de hızlı gelişimiyle, internet, sosyal medya, sosyal ağlar, yeni medya vb. gelişmeler toplumsal, kültürel ve ekonomik alanda toplumsal değişimlere neden olmuştur. Yeni medya araçları ile gazetecilik alanında yaşanan değişimle birlikte haberin içeriği de farklı dönüşümlere maruz kalmıştır. Bu değişimin bir sonucu olarak da haberler, bilgilendirici ve eğitici içeriğini kaybetmiş ve reklam içerikli, çarpıcı ve magazinsel etik açıdan uygun olmayan şekilde medya sektörlerinin kar ve ekonomik kaygısıyla birlikte topluma ulaşmaya başlar hale gelmiştir. Medyanın topluma enformasyon verme, siyasal bilinç, toplumsallaştırma, kültür aktarımı, eğlendirme gibi işlevleri toplumsal farkındalık oluşturmaktadır. Bu nedenle eğitim konusunun bireyde bilinç oluşturabilecek en iyi alanın uzmanlaşmış gazetecilik bağlamında kültür ve sanat haberciliği olduğu söylenebilir (Gözmen & Büyükaslan, 2019, s.77). Kültür ve sanat haberciliğinin, toplumlara kendi kültür ve sanatı hakkında bilgi verme, bilinç oluşturma ve kültürel ve sanatsal eğitimini giderme yönünde çok önemli bir habercilik alanı olmaktadır. Kültür ve sanat haberciliği, teknolojik gelişim doğrultusunda medya sektörlerinin kar ve ekonomik kaygılarından nasibini almıştır. İnternetin kullanımının yaygınlaşması ile uzak-yakın algısı olmadan erişim olanağının olmasıyla ve geniş kitlelerin yer almasıyla birçok marka örtülü reklam yayınlamak için haberleri daha kullanışlı görmüşlerdir (Eşiyok Sönmez, 2015, s. 193). Haberlin içeriğinde medyanın ekonomi politikası doğrultusunda reklam içermekte ve haberler metalaşmaktadır. Gelişen internet teknolojileri ve kitle iletişim araçları dahilinde reklamcılık alanı da gelişmekte ve bu alt yapı ile tüketicinin zihnine kodlama yapabilecek açılımı daha rahat sağlayabilmektedir. Bu kodlama tüketicie, reklam olduğunun belli edilmeden reklam sunulması olarak ifade edilen örtülü reklamlar ile gerçekleştirilmektedir. Örtülü reklamlar her tür haberde sunulabileceği gibi kültür sanat haberlerinde de yer almaktadır. Çalışmada, iki farklı genel yayın politikasına sahip, internet haber sitesi olan Sözcü ve Yeni Şafak gazetelerinin 10 Haziran – 25 Haziran 2022 tarihleri arasında kültür ve sanat kategorisinde yayınlamış oldukları haberlerin içeriğinde örtülü reklam içeriklerinin nasıl yer aldığı içerik analizi yöntemi ile ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Toplumsal anlamda değişim ve gelişimde önemli bir ölçüt olan kültür ve sanat haberlerinin içeriğindeki gizli reklam içeriklerinin belirlenerek ne şekilde haberin içeriğine dahil edildiğinin farkındalığının ortaya çıkarılması önem taşımaktadır.

1. İnternet Haberciliği

Öncelikle yazılı medyanın ilgisini üzerine toplayan internet haberciliği, 1995 yılında yayıncılığa başlamıştır. New York Times ve The Washington Times gibi geleneksel medya kuruluşları, geleneksel tarzda yayınladıkları gazeteleri internete yüklemişlerdir. Bu gelişmeleri takip eden Avrupa’da Daily Mirror, Herald Tribune adlı gazetelerde yayınlarını sanal ortama yüklemişlerdir. 19 Temmuz 1995’te ilk adımı atan Aktüel Dergisi olmuş, Daha sonra Lemn Dergisi de Ekim ayında sanal ortama taşındı. Milliyet Gazetesi ve Kasım 1996 yılından itibaren geleneksel gazetelerinin tamamı sanal ortamda yayınlamaya başlamıştır (Çakır, 2007, s. 138). İnternet haberciliği, gazetecilik mesleğinin çeşitli

olanaklarını kullanarak, insanların, internet vasıtasıyla bilgilendirilmesidir. İnternet üzerinde açılan haber sayfaları ve servisleri internet haberciliği veya gazeteciliği, ‘‘sanal gazetecilik’’ gibi isimlerle tanımlanmaktadır (Korkmaz, 2011, s. 9). İnternet haberciliği, bilim insanlarına göre geleneksel haber aktarma olgusunda dijital olarak sayfa düzeni ve basım esnasında bilgisayar ortamına taşınan haberlerin metin ve fotoğrafının değişikliğe uğramadan kolay ve pratik bir şekilde internette kullanılabilmesinin fark edilmesi sonucu ortaya çıkmıştır (Araslı, 2011, s. 78). Geleneksel medya mecraları olan gazete, dergi, radyo, televizyon gibi haber mecraları büyük sermaye ve yatırımlar gerektiren yapısı nedeniyle habercilik anlayışında çok küçük miktarlarda açılabilen ve geleneksel iletişim araçlarının bütün fonksiyonlarını içeriğinde taşıyabilen daha hızlı ve kullanışlı yapısıyla internet haberciliği, kısa uzantısıyla web olan HTML yazılım dili işleviyle oluşturulan sayfalardan oluşmaktadır. Haber sayfaları içeriğinde fotoğraf, yazı, video, ses ve reklam gibi haberi zenginleştirecek fonksiyonları içeren web, ‘‘erişim sağlayıcılar’’, ‘‘içerik sağlayıcılar’’, ‘‘kullanıcılar’’ olarak temelde üç ana unsura sahiptir (Kara, 2019, s. 30). Bu doğrultuda internet, gazeteciler açısından küresel anlamda bir enformasyon denizi olarak görülmektedir. Bu işlevi ile internet, gazetecinin ihtiyaç duyduğu her türlü enformasyonu sağlayacak büyük bir kaynaktır. Bu nedenle internet, gazetecilik mesleğinin ayrılmaz bir bütünü olmuş ve gazetecilere habere ulaşmada ve haberi hedef kitleye yayınlamada çok büyük kolaylık sağlamıştır (Karaduman, 2005, s. 144). İnternet ortamındaki haber içeriklerinin oluşumu ise üç aşamada gelişmektedir. Birinci aşamada, çevrimiçi haber yayınlayan gazeteciler konvansiyonel olarak bağlı olduğu medya kuruluşundan elde ettikleri haber değeri taşıyan bilgiyi tekrardan amaçlarına uygun bir şekilde yayınlamaktadır. İkinci aşamada ise, gazeteciler özgün haber içeriğini hazırlamaktadırlar. Üçüncü aşamada ise, internet haberciliğine özel olarak hazırlanmış, özgün haber içerikleridir. Son aşamada yapılmak istenen hedef kitlenin evrenini online olarak betimlemek ve haber değeri taşıyan bilginin hikayeleştirilerek okura farklı tarzda haber sunumları gerçekleştirmektir. Bu sayede hikayeleştirilen haber okuyucuya daha fazla etki ederek haberle bütünleşmesini sağlamaktadır (Kalsın, 2016, s. 78). Günümüzde geline nokta da internet haberciliğinin bünyesinde gazeteciliğin iki farklı uygulama biçimi görülmektedir. İlk olarak yazılı konvansiyonel medya gazetelerinin internet mecrasına ‘‘sayısal’’ dönüşüm yaşayarak çevrimiçi gazeteler ile geleneksel olarak bir yapısı bulunmayan yalnızca çevrimiçi haber ve verilerini güncel olarak hedef kitleye taşıma kaygısı güden ve bu haberleri hikaye kurgusuyla yayınlayıp, siteler arası bağlantılarla destekleyerek okur kitlenin haberler arasında dolaşmasını sağlayabilen ve okurun haberde karşılaştığı farklı sunumlarla kullandığı online haber siteleri ve haber portalları olarak uygulanmaktadır. Bu iki farklı uygulamanın arasındaki farklar ise internet haber sayfaları geleneksel gazetelerin sanal ortama taşınmış hali olmakta, fakat haber portalları bu sayfalara alternatif bir medya uygulaması olmaktadır (Bekiroğlu & Kutlu, 2010). İnternette reklamın daha çok tercih edilmesindeki neden ise daha çekici, az sermayeli ve avantajının belirlenebilme olasılığındandır. İnternet konvansiyonel olarak küçük şirketlerinde reklam yapabilmesinde ve tanıtım konusunda daha avantajlı fonksiyonlara sahip olmaktadır (Öztermiyeci, 2017, s. 184). Bu bağlamda kitle iletişim araçları doğrultusunda medya kuruluşlarının yayıncılık yaparak elde edebileceği gelirin en büyüğünü reklamlar sayesinde elde edebilmektedir. Medya kuruluşları reklam alabilmek adına kendilerinin satış sayılarının ve tercih edilme oranlarını açıklayabilmeleri gerekmektedir. Bu doğrultuda ise dijital ve geleneksel gazetecilik bağlamında bu ölçütlerde farklılıklar görülmektedir. Geleneksel görsel ve sesli medya araçları olan radyo ve televizyonda reyting, geleneksel yazılı basın olan gazetelerde tiraj, dijital medya olan internet haberciliğinde ise haberlerin yayımlandığı sayfalara olan ‘‘tık sayısı’’ kuruluşların reklam yayınlamaya gelir elde edebilmesi için gereken miktar koşullarıdır. Bu farklılıklar arasında internet haberciliğinin daha avantajlı özelliklerinin yanında habercilikte bazı etik sorunları da beraberinde getirmiştir. Konvansiyonel medya kuruluşlarının internet siteleri ve internet gazeteciliği yapan diğer kişi ve kurumlarda meslek etiğine aykırı girişimlerde bulunmaları meslekte büyük bir sorun olmaktadır (Kalender, 2019, s.7-8). İnternet haberciliğinin yaygınlaşmasına sağladığı ve kullanıcılarına sunduğu avantajlı fonksiyonları olan hız, güncellenebilir içerik oluşturma ve yayınlanmış habere kitlelerin etkileşim sağlayarak değerlendirme olanakları gazetecilik mesleği açısından farklı etik sorunlara da yol açmaktadır. Örnek olarak internette hız, içeriklerin hızlıca kitlelere ulaşmasını sağlamakta ve bu nedenle gazeteci, hızlı haber yazma ve güncelleme gibi bir telaşa kapılmaktadır. Bunun sonucu ise hatalı ve eksik içeriğe sahip etik açıdan sorunlu haberlerin oluşmasıdır. Bu durum da gazeteci bilgi birikimi olmayan her türlü konu hakkında bilgi edinmesi gerektiği konusunda da telaşa kapılmakta ve kitle iletişim araçlarına hâkim olması gerekliliği karşısında kaygılı olmasına neden olmaktadır. Bunun yanında belirtildiği gibi reklamlar internet haberciliğinden gelir elde

etme yolunda bel kemiğidir. Daha fazla reklam alma yolunda ilerleyen habercilikte bir yerden sonra haber ve reklamın ayrıştırılması zorlaşmaktadır. Bu nedenle internet gazeteciliğinin ve bu ortamda yayınlanan haberlerin kalitelerine kuşku ile bakılmakta ve gazetecilik mesleğinin gelecekteki konumuna endişe taşımaktadır (Yegen, 2014, s. 20-21).

1.1. Kültür ve Sanat Haberciliği

İletişim araçlarında yaşanan teknolojik gelişmeler farklı uzmanlık alanlarıyla gazetecilik mesleğinde belli başlı değişimlerin yaşanmasını sağlamıştır. Uzmanlaşmış gazetecilik olgusunda yayınlanan haberin nitelikli bir hal alması ve doğru ve tartışmasız olması için haberin ekonomi, siyaset, spor, adli ve kültür sanat gibi hangi alanda olduğu belirlenmeli ve bu alanda uzman kişiler tarafından ele alınması önemlidir. Bu doğrultuda haberin konusu ile alakalı alanla ilişkili, bilgi birikiminin yüksek olduğu ve alanla ilgili yorumlama yeteneğine sahip ve ayrıcalıklı nitelikler edinmiş profesyonellerin bu yetkinliklerini, habere ulaşma hakkına sahip kamuya ve onun yararına kullanmasının gereklilikleri söz konusu olmaktadır (İlgaz Büyükbakkal & Büyükbakkal, 2019, s. 94). Kültür ve sanat haberciliğinin ilk adımları Türkiye’de 1960 yılı itibari ile başlamıştır. Bu dönemde kültür ve sanat haberlerinin içeriğini 1930 yılları itibariyle köşe yazılarını gördüğümüz ünlü edebiyat yazarlarının yazıları oluşturmuştur. Daha sonra haberciliğe yeni değişim olarak alanlar arası uzmanlaşma mantığı çerçevesinde 80’li ve 90’lı yıllarda bir duraklama söz konusu olmuştur. Haberciliğe birçok yeni ekonomi, spor, eğitim, magazin, sağlık ve kültür vb. gibi alanlarda bölümler ayrılmıştır. Bu gelişmeler sonrasında toplumsal ve ekonomik anlamda yaşanan özelleştirme olgusu doğrultusunda okuyucu tarafından magazin ve yaşam tarzının okuyucu tarafından dikkate alındığı görülmüştür (Demirok, 2019, s. 13). Haberde uzmanlaşma konusu kültür ve sanat haberciliğinde ele alındığında haberin diğer uzmanlık alanlarından farklı nitelikte bir haber anlayışı söz konusudur. Kültür ve sanat muhabiri, sergi, konser, opera, bale ve tiyatro gibi faaliyetler hakkında bilgi vermenin yanında bu tarz haberlerin içeriğine özel yorumlarının da eklenmesi gerekliliğinin belirtilmesi gerekmektedir. Kültür ve sanat haberciliğinde gazeteci, sergisi yapılan bir ressamın eserini veya tiyatro oyununu okuyuculara sunarken, okuyucuyu o sanat alanına karşı ilgisini çekmeye çalışmaktadır. Gazeteciliğin farklı bir uzmanlık alanı olan kültür ve sanat haberciliğinde nitelikli olabilmek çok önemlidir (Erdoğan, 2007, s. 173). Toplumların gelişmiş bir düzeye ulaşmasında en önemli ölçütlerden bir tanesi kültür ve sanata olan ilginin büyüklüğüdür. Bu doğrultuda kültür ve sanat alanı içerikleri toplumları eğlendirmenin yanında eğitici boyutu da dikkate alınmalı ve kültür ve sanat içeriklerinin toplumlara doğru ve bilgilendirici bir şekilde aktarılmasının önemi söz konusudur. Bu durum sağlanmadığında ise kültür ve sanat haberlerinin içerikleri eğlenceye yönelik magazinsel nitelik taşıyan basit bir metin olması kaçınılmazdır (Gezmen & Büyükaslan, 2019, s. 80). Kültür ve sanat gazeteciliğinin içeriğine bakıldığında tiyatro, müzik, plastik, sinema, edebiyat ve geleneksel tarzda sanatların yanında sanatın ve kültürün olduğu tüm olay ve olgular görülebilmektedir. Bunun yanında kültür ve sanatın içerdiği sayfalar incelendiğinde, içeriğinde kültür ve sanatın gündelik olaylarını içeren haberler, özel hazırlanan haberler, özel röportaj ve yorum içerikli metinlerin yer aldığı görülmektedir. Topluma yayınlanan haberlerin içeriğinde ve bilgilendirici metinlerde yorumun barındığı ve özneliğin ağır bastığı görülmektedir. Öznel görüşlerin çoğunlukta olduğu kültür ve sanat haberlerinde konuyla alakalı profesyonel anlamda bilgi birikimine sahip olunması gerekliliğini bize göstermektedir. Bu bilginin yanında ise bilgiyi harmanlayarak kamuya faydalı olabilecek şekilde yorumlaması da önemli olmaktadır (Yapraklı, 2020). Bu bağlamda yayınlanan haberlerin uzman kişiler tarafından sanatsal olgu ve olayları haber ve eleştiri kavramlarını harmanlayarak yapması söz konusu olmaktadır (Gezmen & Büyükaslan, 2019).

2. Haber, Reklam ve Örtülü Reklam

Yeni medyanın kullanımıyla haber ve reklamın belirsizleşmesi ve okuyucuya sunulması sorunsal tartışılmaktadır. Dijital haber ortamı ve dijital reklamlar web ortamında ve sosyal medya uygulamalarında iç içelik formunda yer almaktadır. Bundan dolayı geleneksel medyanın algısındaki haber amaçlı olmayan her şeyi reklam olarak ifadesi artık dijital alanda farklılaşmış bulunmaktadır. Reklam bir pazarlamada iletişimi sağlayan araç olarak hedef kitlesi tüketici, müşteri ve belli bir alanla alakalı kişi ve kurumlardır. Reklamın içerisindeki ileti üreticiler tarafından tüketici kesime kitle iletişim araçları vasıtasıyla kullanımı yaygın sosyal platformlar tarafından bireylere ulaşmaktadır. Reklamı yapan tarafın kimliği bellidir ve reklam planlar dahilinde hedeflere ulaşmak amaçlı yapılır (Sayım, 2015). Bu kapsamda toplumsal açıdan reklamın bilgilendirme, ikna, hatırlatma işlevi, imaj sağlama

işlevi gibi fonksiyonları bulunmaktadır (Elmasoğlu, 2017, s. 33). Bu fonksiyonlar yeni medya ile okuyucuya sunulurken haberciliğin işlevleri ile paralel olarak ele alınmaktadır. Örtülü reklam ise diğer adıyla gizli reklam medyanın gelişimi ve değişimi ile çok yaygın bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Örtülü reklam, televizyon programları ve sinemalar gibi pek çok kitle iletişim araçlarında kullanılan ve pazarda reklamcılığının sıklıkla kullanıldığı bir reklam türüdür (Aytekin, Gürbüz, 2009, s. 42). Tüketici Koruma Hakkında Kanununun 61/4. Maddesine göre; örtülü (gizli) reklam “Herhangi bir mecradan metin, yayın, programlar ve haberlerde, herhangi bir ürünü veya markanın hizmetinin yer aldığı ad, marka ve logosu veya birçok farklılaştırıcı sembol ve ifadelerle ön planda olduğu belli olmadan ticari şirket veya marka isimlerinin reklam amaçlı tüketiciye sunulması ve tanıtılması” olarak belirtilmekte ve kitle iletişim aracından ses, metin ve aracılığıyla tüketicilerin gizli reklama maruz kalmasını yasaklamaktadır. Bunun yanında Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayın Hizmetlerinin Kanununun 3. Maddesinde, ticari anlamda gizli iletişim olarak örtülü reklamlardan bahsedilmiş ve Radyo ve Televizyon yayınında editoryal olarak söz sahibi olan bireyler aracılığıyla reklam yapmak için ve toplumun bilincini farklı yönere çekebilecek, üreticinin ürettiği ürün ve sağladığı hizmetlerin oluşumunu, marka isminin ve sağladığı hizmetlerin reklam yapıldığını belirten ses ve görüntülerin yer almadan yayınlarda kelime ve görsellerle sunulması olarak açıklanmaktadır (Çamdereli & Kocabay Şener, 2016, s. 214). Reklamın, tüketiciye açık ve net bir şekilde aktarılmasına “açık reklam” adı verilmektedir. Medya ortamı da farklı zamanlarda belli başlı kuruluş, kişi, marka ürünü ve hizmeti hakkında bazı bilgilendirici görüşler içeren veriler yer almaktadır. Bu görüşlerin içeriğinde gizlice ürünün fiyatı, ismi, bağlantısı gibi bilgilerin yer alması ve kullanıcının bu önerilen ticari kuruluş ve ürünün olduğu ortama geçişinin sağlanması ve ürün tanıtımının verilerin içeriğine gizlice serpiştirilmesi örtülü reklam olarak belirtilmektedir. Örtülü reklamlar reklamı yapılmak istenen mal veya hizmetlerin haberin içeriğine yayarak kamuoyuna sunulması olarak da açıklanmaktadır. Örtülü reklamın tüketici karşısında tercih edilmesinde en büyük etken de toplumda reklamlara olan güven ve inancın sağlanamamasından kaynaklanmaktadır. Örtülü reklam, bir ticari mal veya hizmetin ayrıntılı bilgilerinin sosyal medya, gazete, dergi ve haberlerin içeriğine serpilmiş bir şekilde görülmektedir. Bu bağlamda yapılan araştırmaların gösterdiği sonuçlara bakılınca yayınlanan günlük gazetelerin hepsinde örtülü reklama rastlanıldığının ve örtülü reklama maruz kalan okuyucularda görsel içeriklerin daha çok ilgi çektiği belirlenmiştir. Toplumda kitle iletişim araçlarının barındırdığı örtülü reklamın bolluğu bu alanda yapılan araştırmaların artmasına da etki etmiştir. Bu doğrultuda geleneksel gazetelerde yayınlanan haberlerin içeriğinde bulunan gizli reklamların, açık reklamlara göre daha çok güven duygusu hissettirdiğinin ve kullanıcının örtülü reklamı yapılan ürüne karşı daha sıcak bakarak tercihlerini değiştirmede daha etkili olduğu belirlenmiştir. Örtülü reklamın okuyucunun gözünde güven sağlamasında, okuyucunun her zaman okuyup bilinçlendiği haberlere karşı güven duygusunun olması ve bu yüzden örtülü reklama da güven duymasından kaynaklanmaktadır (Eşiyok Sönmez, 2015).

Örtülü reklam faaliyetleri, bulunduğu bilgilendirici içerik ve medya alanlarında farklı şekilde değişkenlik göstermekte ve bizimle temas etmektedir. Bu değişkenliklere bakıldığında ise örneğin geleneksel bir gazetede haberin içeriğine gizlenmiş düz yazı biçimindeki bir ürün veya hizmetin belirtildiği reklam hedefli mesajlar, buna maruz kalan kişide haberin bir parçasıymış gibi normal bir haber metni olarak görülmektedir. Bu reklam türü uygulanış bakımından örtülü reklam olarak değerlendirilmektedir. Bu durumdan dolayı haberin üretim sürecinde görevli olan ve habere editoryal dokunuşlar yapan yöneticilerin, muhabirlerin ve haber değeri taşıyan olayla ilgili metnin hazırlanmasında ve yayınlanmasındaki görevli eşik bekçilerinin, haberin bilgi verme yani toplumu bilgilendirme görevinin dışında farklı bir amaca hizmet ediyor olmasının farkında oldukları bilinmekte ve örtülü reklam türünü kullandıklarının farkında olmaktadır (Çamdereli & Kocabay Şener, 2016, s. 216). Haberin içeriğinde bulunan örtülü reklam, normal reklama göre okuyucuya daha çok güven sağlamaktadır. Bu durumun kaynağı ise okuyucunun bilgilendiği haber metnine olan güveninden dolayı olmaktadır. Kitleler haberin objektif bir şekilde kendilerine aktarıldığı düşüncesinin rahatlığıyla haberler tarafından bilgi almakta fakat yararlandığı bu haberlerin içeriğindeki etik dışı reklam olan örtülü reklama maruz kalmakta ve bu reklam türü sayesinde birçok firma ve marka etik dışı bir davranışla kar ve prestij sağlayabilmektedir. Örtülü reklamın haber ve yayın kuruluşlarında kullanılmasındaki başka bir neden ise bireylerin doğrudan reklam izlemekten kaçınmaları ve reklama maruz kalmamak için farklı adımlar izlemeleridir. Bu bağlamda daha çok eğlence, haber, diziler ve filmler gibi uygulamalarda vakit geçiren bireyler bu nedenle örtülü olarak gizli reklama maruz kalabilmektedir (Curga, 2014, s. 22). İnal’ın yaptığı örtülü reklam tespitine göre ise; üç temel maddeden

birinin olup olamaması durumuyla örtülü reklam tespiti sağlanmaktadır. İlk olarak bir ürün, marka ve hizmet ile ilgili bilgi, görsel veya sembollerin, yayınlanan programın içeriğine ve gösteriliş biçimine karşı orantısız bir şekilde yer verilmesi, ikinci olarak, reklam yapma isteğinin hissedilmesi, üçüncü ise haberin içindeki yer alan örtülü reklamlarda, haber aktarma hakkının ilkelerine rastlanmamasıdır (Curga, 2014, s.18). Yayınlanan program içeriğinde yer alan bir mal, firma ismi ve hizmeti gibi bilgilerin, yayınlanan programın içeriğine ve aktarma amacına ters bir şekilde orantısız olması örtülü reklamın tespit edilebilirlik açısından önemli farklarından biridir. Programın içeriğinde yer alan reklam amaçlı ürün veya hizmetin programın akışı arasında bilgi verilmesi örtülü reklamı kanıtlamaktadır. Fakat reklamın, yayınlanan programa ne derece de orantısız olacağı ise belirsizdir (Aytekin & Gürbüz, 2009, s. 44).

3. Yöntem ve Verilerin Toplanması

Medya, gündem oluşturma etkisine sahiptir. Bu bağlamda medya, haberciliğin her alanında bu işlevini kullanırken kültür ve sanat haberciliğinde de kullanılmaktadır. Günümüzde medya kuruluşlarının genel yayın politikaları doğrultusunda tekeli bir yapıya sahip olmasıyla birlikte kar gütmeye amaçlı reklam ağırlıklı haberciliğin oluşmasına neden olmuştur. Bu nedenle toplumun bilinçlenmesi ve düşünce yönünde gelişmesi açısından önemli bir bölüm olan kültür ve sanat haberleri, reklam içeren ve alıp satılan bir popüler kültür öğesi olmaktadır. Türkiye’de yayıncılık yapan internet haber siteleri araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini iki farklı yayın politikasına sahip olan Sözcü ve Yeni Şafak internet haber siteleri oluşturmaktadır. Kasıtlı seçilen örnekleme kasıt, gazetelerin ideolojik olarak farklı yayın politikalarını temsil etmeleridir. Bu doğrultuda örtülü reklamın haberlerde nasıl yer aldığını çeşitlendirmektedir. Çalışmada, iki farklı genel yayın politikalarına sahip, internet haber sitesi olarak bilinen Sözcü ve Yeni Şafak gazetelerinin 10 Haziran – 25 Haziran 2022 tarihleri arasında kültür ve sanat kategorisinde yayınlamış oldukları haberler örtülü reklam kavramı doğrultusunda içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir.

İçerik analizi, nitel veri analiz türleri arasında en sık kullanılan yöntemlerden biridir. İçerik analizi ağırlıklı olarak yazılı ve görsel verilerin analiz edilmesinde kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde tüm dengelimi bir yol takip edilmektedir. İçerik analizinde araştırmacı öncelikli olarak araştırma konusu ile ilgili kategoriler geliştirmektedir. Araştırmacı daha sonra, incelemiş olduğu veri setinde, bu kategoriler içerisine giren kelime, cümle ya da resimleri saymaktadır. Kategori geliştirme aşamasında araştırmacı dikkatli olmalı ve aynı metin üzerinden benzer bir araştırma yürütmeyi planlayan başka araştırmacıların da aynı sonuçlara ulaşabilecekleri türden uygun kategoriler geliştirmelidir (Özdemir, 2010, s. 335).

Bu analiz yöntemi sayesinde toplumun bilinçlenmesi açısından önemli bir bölüm olan kültür ve sanat kategorisinde yayınlanan haberlerin içeriğinde örtülü reklam unsurları bulunduğu varsayımı araştırma hipotezini tespit etme imkânı elde edilmesine olanak sağlamıştır. Elde edilen bulgular örtülü reklam kavramı doğrultusunda açıklanarak değerlendirilmektedir.

Araştırmada elde edilen bulgular, yayınlanan haberin tarihi ve haberin içeriğine gizlenen örtülü reklamın yapılaş tarzına göre sıralanarak incelenip değerlendirilmiştir. Buna göre çalışmada temele alınan araştırma soruları şöyledir:

1. İnternet haber sitelerinde kültür ve sanat haberlerinin metalaşması açısından yayınlanan haberlerde örtülü reklam içeriklerinin sayısal dağılımı nedir?
2. İnternet haber sitelerinde kültür ve sanat bölümünde yayınlanan örtülü reklam içeren haberlerde hangi konular işlenmektedir?

4. YENİ ŞAFK HABER SİTESİ ETİK DIŞI ÖRTÜLÜ REKLAM UYGULAMARI

Disney+ Dizi Platformu

Yeni Şafak gazetesinin 15 Haziran tarihinde yayınladığı “Disney+ açılışı yaptı” adlı bu haberde, yeni bir dizi platformu olan Disney+’ın bilgilendirilmesi yapılmaktadır. Ayrıca bu bilgilendirme yapılırken tanıtılan mal ve hizmetin haberin içeriğinde fiyat bilgileri, nasıl bağlantıya geçilerek elde edilebileceği gibi bilgiler bulunmaktadır.

Ayrıca programın içeriğinde yer alan bir Türk dizisi olan kaçış adlı dizisinde reklamının tanıtımın arasına serpiştirilmesi de ayrıca örtülü reklam örneklerinden biridir. Burada önemli ölçütler, marka isminin kullanılması ve bilgiler verilerek tavsiye edilmesi ve bunun yanında fiyat gösterilmesi okuyan okuyucunun ister istemez reklam yapıldığı hissine kapılmasını kolaylıkla sağlayabilmektedir. Bunun yanında sıkça gösterilen Disney+ reklamından kaçınan okurların güvendiği haber sitesinde örtülü reklam tekniği ile tekrar maruz kalmasına sebebiyet verilmektedir.

Muhit Kitap'tan Çıkan Eser

Yeni Şafak gazetesinin 15 Haziran tarihinde yayınladığı haberde Ayşegül Genç adlı yazarın dünya atı isimli öyküsünü kitaplaştırdığı ve röportajı hakkındaki haberin içeriğinde yazarın ikinci kitabı olduğu belirtilmiş ayrıca metin arasında “Muhit Kitap'tan çıkan eseri” adlı cümle örtülü reklam olduğu tespit edilmiştir. Haberin içeriğine gizlenmiş düz yazı biçimindeki bir ürün veya hizmetin belirtildiği reklam hedefli mesajlar okuyucuda haberin bir parçasıymış gibi normal bir haber metni olarak algılanabilmektedir. Haberde örtülü reklam düz yazı şeklinde verilmiş reklam içeren bir mesajdır. Bu mesajla kitabın basımını yapan yayınevinin reklamı yapılmıştır. Oysa kitabın tanıtımında orantısız bir şekilde basım evinden bahsedilmesi gereksiz bir durumdur.

Ketebe Yayınları

Yeni Şafak gazetesinin kültür ve sanat kategorisinde yayınladığı sanatçı Devrim Erbil'in çocuklar için kaleme aldığı Sanat Ülkesi kitabının tanıtımının yapıldığı haberde “Ketebe Yayınları'ndan çıkan Sanat Ülkesi” cümlesi gizli olarak örtülü reklam içermektedir. Haberde örtülü reklam metin arasında akışı bozmayacak nitelikte eklenmiştir. Haberin içeriğine gizlenmiş düz yazı biçimindeki bir ürün veya hizmetin belirtildiği reklam hedefli mesajlar, buna maruz kalan kişide haberin bir parçasıymış gibi normal bir haber metni olarak görülmektedir.

İnsan Yayınları Etiketleri ve Dergâh Yayınları

Kültür ve sanat bölümlerinde genelde kitaplar ile ilgili bilgilendirmelerin yapıldığı sık görülmektedir. Yeni Şafak gazetesinin 21 ve 22 Haziran tarihlerinde belirlenen kategoride yayınladıkları Örnek 4 ve Örnek 5'teki haberler doğrultusunda örtülü reklam açısından yayınevi gibi markaların örtülü yoldan reklamının yapılması sık karşılaşılan bir durum olmaktadır. Haberlere bakıldığında “İnsan Yayınları etiketiyle buluştu.”, “Ketebe Yayınları Etiketleri ile raflardaki yerini aldı”, “Miraç yayınlarından çıktı” ve “Dergâh Yayınlarından çıktı.” gibi cümleler kitap tanıtımında sık kullanılan örtülü reklam içeren mesajlardır. Belirlene kitabın tanıtımında çıkışını yapan yayınevleri gibi ticari kuruluşların cümle içerisinde gereksiz bir bilgi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sponsor Türk Hava Yolları

Örtülü reklamın haber metninin arasına serpiştirilerek topluma yani okuyucuları aktarılma yönteminin de kullanıldığı bilinmektedir. Bu yüzden “Türk hava yollarının sponsor olduğu” gibi bir cümle haber arasına sıkıştırılmış bir örtülü haberdur.

Yeni Şafak gazetesinin yayınladığı bu haberde, okuyucunun haberin akışına kendine kaptırarak haberden bilgi aldığı bu reklam içeren mesajı fark etmesi çok zordur. İncelenen haberde örtülü reklam haberin bir parçasıymış gibi okuyucuya sunulmuştur. Sponsor kelimesi burada örtülü reklam olarak kullanılmıştır. Haberin içeriğinde bilgilendirilmesi yapılan konserin ulaşım sponsorunun belirtilmesi gereksiz reklam içeren bir mesaj niteliği taşımaktadır.

Biletinal.com

Anadolu'dan Türküler AVM'de başlıklı haberde Türk Halk Müziği ve Modern Folk Müziği Araştırma ve Uygulama Korosu'nun AKM'deki müzik şöleni ile ilgili bir bilgilendirme yapılmıştır.

Habere genel olarak bakıldığında programın genel gidişatı ve hangi müziklerin seslendirileceği gibi bilgiler yer almaktadır. Fakat haberin sonuna gelindiğinde biletinal.com alı internet sitesinin önerildiği ve koro için gereken bileti buradan alınabileceği yönünde bir öneri niteliğinde cümle bulunmaktadır. Haber – Reklam ilişkisinde firma veya ürününün satın alınabileceği bir bağlantı veya sitenin haber içerisinde yer verilmesi örtülü reklamdır.

5. SÖZCÜ HABER SİTESİ ETİK DIŞI ÖRTÜLÜ REKLAM UYGULAMASI

Netflix Logosu

Sözcü haber sitesinde yayınlanan Örnek 8'deki haberde ise haberin öznesi niteliği taşıyan aktörün bulunduğu görselde orantısız bir şekilde marka isimlerine yer verildiği görülmektedir.

Haber içeriğinde yer alan ürün, firma ve hizmet isimlerinin haberin içeriğinde ve aktarma amacına ters olarak orantısız olması örtülü reklamın tespit edilmesi açısından önemlidir. Reklam yapmak amacıyla okurun bilincini farklı yönlere çekmek ve bilinç altında reklamı yapılan ürünün orantısız ve farklı şekilde yer verilmesi örtülü reklam yapıldığını göstermektedir.

Amazon'un En Çok Satan Kitabı

Sözcü haber sitesinin 25 Haziran tarihinde yayınladığı haberde örtülü reklamın haber metninin arasına serpiştirilerek topluma yani okuyucuları aktarıma yöntemi kullanılmıştır.

Bu yüzden "Amazon'un en çok satan kitabı" gibi bir cümle haber arasına sıkıştırılmış bir örtülü reklamdır. Okuyucunun haberin akışına kendine kaptırarak haberden bilgi aldığı anda bu reklam içeren mesajı fark etmesi çok zordur. İncelenen haberde örtülü reklam haberin bir parçasıymış gibi okuyucuya sunulmuştur. Bu davayı yakından takip eden okurlar Amazon'un en çok satan kitabına da ilgi duyabilmektedir.

SONUÇ

10 Haziran – 25 Haziran 2022 tarihleri arasında Sözcü ve Yeni Şafak haber sitelerinin Kültür ve Sanat bölümünde yayınladıkları örtülü reklam içeren haberler belirlenmiş ve örtülü reklamın tespit edilme olasılığına göre incelenmiştir. Haber sitelerinin toplumun gelişmişlik düzeyini gösteren en önemli bölümü olan kültür ve sanat içerikli yayınladıkları haberlerde kâr amaçlı bir tutum taşıyarak topluma örtülü reklam içeren haberleri aktardıkları görülmüştür.

Yeni Şafak haber sitesinde belirlenen tarihlerde incelenen kültür ve sanat içerikli 25 haber ele alınmıştır. Bu 25 haberin 7'sinde örtülü reklama rastlanmıştır. Örtülü reklam içeren haberlerin 1'inde ele alınan firma hizmetinin tanıtımı yapılmış ve haberin içeriğinde bu hizmetin fiyatı ve özellikleri belirtilerek içeriğinde örtülü reklam olduğu saptanmıştır.

Özellikle kültür ve sanat haberlerinin en önemli konularından biri kitap tanıtımlarıdır. Örtülü reklam içeren haberlerin 4'ü kitap tanıtımından oluşmaktadır. Bu haberlerin içeriğinde reklam içeren mesaj haberin bir parçası halinde okuyucunun anlamasını zorlaştırıcı bir nitelikte kullanılmıştır. Haberlerin 1'inde metin içerisinde reklam içeren ileti örtülü reklam olarak "Sponsor" kelimesiyle kullanılmıştır. Ayrıca haberin içeriğine bazı ticari kuruluşların internet adreslerine yer verilmiş ve bu internet adreslerinin önerildiği görülmüştür. Sözcü haber sitesinin kültür ve sanat içerikleri belirlenen tarihlerde incelemiş ve bu incelemeler sonucu 15 haber ele alınmış ve bu haberler arasında sadece 2 haberde örtülü reklama rastlanmıştır. Haberlerin 1'inde reklam içeren mesaj metnin içeriğine gizlenmiş konu ile alakasız ve gereksiz kullanılan firma ismi yer almaktadır. Diğer haberde öznesi olan aktörün kullanıldığı görselde farklı firma isimlerinin orantısız bir şekilde yer aldığı örtülü reklam unsurları tespit edilmiştir. Örtülü reklamın gizli olarak okurların bilinç altlarına etki etmede etkili olduğu bilinmektedir. Bu bulguda bunu kanıtlar niteliktedir.

Kaynakça

Aktekin, U., & Gürbüz, B. (2009). Türkiye'de örtülü reklamlar ve uygulamadaki durum. Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, C.9, s.41- 55.

Araslı, Osman (2011), İnternet ve İnternet Haberciliği: Türkiye'deki Popüler Haber Sitelerinin Etiksel Açısından İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Curga, Seda (2014), Televizyon Dizilerinde Gizli Reklam Uygulamaları, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Çakır, H. (2007). Geleneksel Gazetecilik Karşısında İnternet Gazeteciliği. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (22), 123-149.

Çamdereli, M, Kocabay Şener, N. (2016). Örtülü Reklamın Örtüsünü Aralamak. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (25), 211-224.

Demirok, İlayda (2019), Kültür Sanat Gazeteciliğinde Türkçenin Kullanımı: Star Gazetesi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

- Elmasoğlu, K. (2017), Tüketim Kültüründe Etkili Bir Araç Olarak Reklamın İşlevlerine Dair Genel Bir Değerlendirme. Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi, 2 (4), 27-42.
- Erdoğan, Gamze (2007), Ulusal Yazılı Basında Uzman Gazetecilik: Kültür Sanat Haberciliğinin Ana Akım ve Fikir Gazetelerindeki Uygulamaları, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir.
- Eşiyok Sönmez, E. (2015), Gazetelerde Yer Alan Örtülü Reklamlar: Reklam Kurulu Kararları. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, (41), 192-206.
- Gezmen, B. & Büyükaşlan, A. (2019). Ulusal Gazetelerde Kültür Sanat Haberciliği Üzerine Bir Değerlendirme. Middle Black Sea Journal of Communication Studies, 4 (2), 76-91.
- İlgaz Büyükbaykal, A. C., & Büyükbaykal, G. (2019). Kültür ve Sanat Gazeteciliği Eğitiminin Önemi. Sakarya Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi. 88-99.
- Kalender, A. (2019). İnternet Haberciliğinde Clickbait Savaşları: Bir Okuyucu Tepkisi Olarak Limon Haber Örneği. Dördüncü Kuvvet Uluslararası Hakemli Dergi, 2 (2), 1-21.
- Kalsın, B. (2016). Geçmişten Geleceğe İnternet Gazeteciliği: Türkiye Örneği. The Journal of Academic Social Science Studies, 42(3), 75-94.
- Kara, Mustafa (2019), Türkiye’de İnternet Haberciliği: İnternet Haber Sitesi Kullanıcıları Üzerine Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Karaduman, Murat (2005). İnternet ve Gazetecilik (Derleyen: Sevdal Alankuş), Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya, 141-153.
- Korkmaz, A. (2011). İnternet Gazeteciliğinin Kamuoyu Oluşumuna Etkisi. Erciyes İletişim Dergisi, 1 (2), 6-19.
- Kutlu, T, Bekiroğlu, O. (2013). Türkiye’de Yurttaş Gazeteciliği Bağlamında İnternet Haberciliği: Bianet Örneğinde Kentsel Dönüşüm Projesiyle İlgili Haberlerin Analizi. Selçuk İletişim, 6 (2), 254-269.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11 (1), 323-343.
- Öztermiyeci, M. (2017). İnternet Gazeteciliği Geleneksel Gazeteciliğe Karşı". Türk Dünyası Araştırmaları, 116(228), 171-190.
- Sayım, Lokman (2015), Satın Almanın Psikolojisi Motivasyonel Yönlendirme; Bilinçaltı Teknikler, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Yapraklı, Muhammet Emre (2020), Kültür Sanat Gazeteciliğinin Gelişimi ve Günümüz Kültür Sanat Gazeteciliği, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Yegen, C. (2014), İnternet Haberciliğinde Kadın Cinayeti Haberlerinin Sunumu: Posta Gazetesi Örneği. The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication- TOJDAC, 4(3), 15-28.

İnternet Kaynakları

- <https://www.yenisafak.com/hayat/disney-acilisi-yapti-3834572>
- <https://www.yenisafak.com/hayat/at-dunya-ati-sen-ahiret-yolcususun-3834578>
- <https://www.yenisafak.com/hayat/ressam-devrim-erbilden-sanat-ulkesi-3835292>
- <https://www.yenisafak.com/hayat/hepimizin-hikyesi-birbirine-beniyor-3835452>
- <https://www.yenisafak.com/hayat/tasvirlerle-mirac-sehirleri-3835633>
- <https://www.yenisafak.com/hayat/akra-caz-festivali-fazil-sayla-final-yapti-3835293>
- <https://www.yenisafak.com/hayat/anadoludan-turkuler-akmde-3835804>
- <https://www.sozcu.com.tr/hayatim/kultur-sanat-haberleri/doctor-whonun-60-yilina-ozel-konuk-unlu-oyuncu-dizinin-kadrosunda/>
- <https://www.sozcu.com.tr/hayatim/kultur-sanat-haberleri/johnny-depp-ve-amber-heard-cephesinde-yeni-gelisme-milyon-dolarlik-odeme-yi-yapamiyor/>

LÜKS TÜKETİM REKLAMLARININ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: SAKARYA ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Cengiz ERDAL

0000-0002-6824-6571

Sakarya Üniversitesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü Öğretim Üyesi
cengizerdal@sakarya.edu.tr

Yağmur ERMİŞ

0000-0003-1783-4303

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi
kuzuyagmur@gmail.com

Özet

Lüks tüketim reklamları, tüketicilere reklamlar aracılığı ile sembolik ihtiyaçlar ve çeşitli yaşam tarzları sunarak tüketiciler üzerinde bir etki oluşturmaktadır. Bu lüks tüketim odaklı etki tüketici davranışlarını şekillendirmektedir. Bu çerçevede araştırmanın amacı, lüks tüketim reklamlarının öğrenciler üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Bu amaçla, lüks tüketim reklamlarının öğrenciler üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik olarak Sakarya Üniversitesi öğrencileri ile bir anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada, lüks reklamların ve sosyo demografik faktörlerin tüketiciler üzerindeki etkisi ortaya çıkarılmıştır. Lüks tüketim reklamları ile ilgili ölçme aracı analizi yapılmıştır. Tüketicilerin sosyo-demografik özellikleri dikkate alınarak reklamların tüketicileri etkileyip etkilemedikleri incelenmiştir ve gerekli veri analizleri uygulanarak bazı anlamlı sonuçlar belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Lüks Tüketim Reklamları, Tüketim, Tüketici Davranışı

1.GİRİŞ

Günümüzde tüketim kavramı, insanları rekabet ortamı içerisine sürükleyerek bireylerde suni ihtiyaçlar yaratmaktadır. Bu anlamda giderek artan ihtiyaçlar dünyası tüketicileri büyüleyen bir tüketim ortamı yaratmaya başlamıştır. Tüketicilerin temel ihtiyaçları olarak kabul edilen belli başlı ihtiyaçların yerini ihtiyaç gibi gösterilen ihtiyaç fazlası ürünler almıştır. Böylece tüketiciler bir ürün alırken temel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak değil, ürünlere biçilen değerleri dikkate alarak ürünü satın almaktadır. Tüketiciler satın alma eyleminde ilk olarak ürünlerin nasıl kullanıldığı bilgisinden önce bir ürünün toplumdaki yerine göre o ürünü satın almaktadır. Bu durum ürünün marka konumu açısından satın alma eylemini etkilemektedir. Çünkü buna göre tüketici satın alma davranışı sergilemektedir.

Tüketicilerin temel ihtiyaçlarının karşılanması bağlamında tüketim kavramından uzaklaşarak lüks tüketim reklamlarının tüketicilere sunduğu imajların değeri önem kazanmaktadır.

Tüketicilerin alınan kıyafetler, arabalar, aksesuarlar gibi pek çok tercihi kişiliğini yansıtmaktadır. Bu bağlamda bireyler aldıkları ürünlere de bir kişilik giydirebilirler. Çünkü bu sayede kendilerine tamamlanabilecekleri bir yer bulmaktadırlar. Ayrıca tüketicilerin sahip olma duygusunun da getirdiği psikolojik haz duygusu ile tüketim alışkanlığı kazanmaktadır. Tüketim alışkanlığı bireylerde hedonik bir tatmini beraberinde getirmektedir.

Tüketim

İnsanlar doğduğu günden beri yaşamını sürdürmek ve belirli ihtiyaçlarını karşılamak için tüketmeye başlar. Tüketim, bireyin kendi ya da başkasının ihtiyaçlarını doyum sağlanması üzere bir ürün ya da hizmet aracılığı ile onu satın alınması süreci olarak tanımlanmaktadır (Odabaşı, 2006) Bu anlamda tüketicilerin ortaya çıkan çeşitli fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçları tüketim sayesinde karşılanmaktadır. Nitekim tüketim olgusu, tüketici ekseninden hareketle temel ihtiyaçların karşılanması süreci olarak tanımlanmaktadır.

Tüketici

Tüketici, kendisinin veya başkasının ihtiyacını karşılamak için ürün ya da hizmetleri kullanan kişilere denilmektedir. Ayrıca tüketici istediği veya arzu ettiği ürün ve hizmetleri satın alarak kullanan ya da satın alma potansiyelinde olan bireylerden oluşmaktadır. Pazarlamada ise tüketici, ürün ya da hizmetleri satın almak zorunda olmayıp ürün ya da hizmeti kullanan bireylerdir. Ayrıca tüketici, satın alma potansiyeli de olan kişilerdir. Bu tüketicilere ise, son tüketiciler denilmektedir (Ak, 2009, s. 30).

Tüketici Davranışları

Davranış, bireyin bilişsel, duyuşsal ve psikolojik anlamda fiziksel olarak verdiği tepkilerin tamamıdır. Örneğin, sokakta yürüyen birinin etraftaki restoranlardan yemek kokusu alıp acıkması ve bunun sonucunda bir restorana gidip yemek yemesi bir davranış göstergesidir. Dolayısıyla davranış, bireyin yaşam sürecinde zihinsel ve psikolojik olarak bir takım fiziksel faaliyetleridir (Morgan, 2010, s. 6)

Bireyler, kendisi ya da başkalarının ihtiyaçlarını karşılayabilmek için satılan ürün ve hizmetleri alırken ya da almadan önce bir takım fiziksel ya da psikolojik süreçleri yaşarlar. Bozkurt'a (2004), "tüketici davranışları bu ürün ve hizmetleri satın alma, arama, kullanma ve elinden çıkarma gibi eylemleri ve bu eylemleri etkileyen karar verme süreçlerini içerir" (s. 55). Tüketici davranışlarını anlamak, tüketicilerin niye satın aldıklarını, satın alma süreçlerinde nelerden etkilendiklerini, satın alma eğilimlerini ve satın almadaki tüm karar süreçlerini de anlamayı gerektirir.

Bu bağlamda tüketicilerin satın almalarını anlamlandırmak için psikolojik ve sosyal faktörler de göz önüne alınmalıdır. Çünkü bireyler psikolojik ve sosyal faktörlerden etkilenerek satın alma faaliyetlerini gerçekleştirirler. Bu faktörlerden etkilenen tüketici bir değişimin içerisinde olmakla birlikte ürün ve hizmetlere yönelik de tutum ve davranış geliştirir. Aynı zamanda geliştirdiği davranışlar ile bireylerde tüketim davranışı ve tutumu oluşur. Nitekim tüketici davranışı, değişimi, çok boyutluluğu ayrıca sürekliliği de içeren bir süreçtir. Dolayısı ile tüketici bağlamındaki değişimler yalnızca satın alma eyleminden ibaret değildir. Tüketici, satın alma öncesinde, ürün ya da hizmetleri satın aldığı anda ve satın aldıktan sonra karşılaştığı etkileri bir araya getirerek kendine bir deneyim yaratır. Oluşturduğu deneyimler sayesinde ürün hakkında olumlu/olumsuz bir tutuma sahip olur. (Karalar, 2005:6). Bu olumlu/olumsuz tutumlar pazarlamanın etkin araçlarından biri olan reklamlar aracılığı ile oluşturulmakta ya da dönüştürülmektedir.

Reklam

Reklamlar, ürün ya da hizmetlerin tüketicide oluşturduğu tutum ve inançları değiştirirken ürün ve hizmet aracılığı ile tüketici arasında bir bağ oluşturmaktadır. Böylece tüketiciyi etkileyerek onu satın alma davranışına ikna etmeyi amaçlamaktadır. Bu ikna etme sürecini ise belli kitle iletişim araçları aracılığı ile gerçekleştirmektedir. (Kocabaş ve Elden, 1997:12) Özellikle lüks tüketim anlamında, reklamların tüketici üzerinde belirli bir etkisi olmaktadır/vardır. Tüketici, bu gördüğü reklamları anlamlandırırken birçok faktörden etkilenmektedir. Bu faktörler aynı zamanda tüketicinin yaşam biçimini de etkilemektedir. Bu faktörlerden bazıları sosyal statü, gelir, kişilik, toplumsal değerler bütünü, iç güdüler, aile, yaşam biçimi, kültür ve kazanılan deneyimlerdir. Bu faktörler; bireyin tüketim alışkanlıkları, ilgileri, beğenmeleri, tutumları ve beklentileridir. Tüm bunlar tüketicinin nasıl, ne zaman, nerede ne alacağını ve tüketeceğini belirlemektedir.

AMAÇ

Bu araştırmanın iki temel amacı vardır. Birinci amacı lüks tüketim reklamlarının öğrenciler üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Lüks tüketim olgusunun bilinirliği her geçen gün artmaktadır. Lüks tüketim kavramı, toplumdaki bireylerin tüketimde aşırılığa kaçması olarak tanımlanmaktadır. Lüks tüketim pazarda az bulunan ürünlerin tüketiciler tarafından talep edilmesidir. Bu yüzden "az bulunan değerlidir ve özel olanı temsil eder" düşüncesi belirgin olmuştur (Zeybek, 2013; akt. Fişenççi, 2020).

İkinci amaç ise, öğrencilerin lüks tüketim kavramını ve öğrencilerin lüks tüketimi nasıl inşa ettiklerini ortaya koymaktır. Lüks tüketim, az bulunan ve pahalı ürünlerin pazarda var olması durumudur. İnsanlar pek çok nedenden ötürü lüks ürünlere yönelmiştir.

İnsanlar, kendilerini başka bir sınıfın içerisinde yer almak, toplumun öngördüğü zenginliği hissedebilmek, aldığı ürünle bu zenginliği göstermek veya kendini ödüllendirmek için lüks tüketme eğilimi içerisindeyler. Bu yüzden lüks tüketimin çeşitli kitle iletişim araçları ile bireylerin zihninde

üretilem imgeler ile ilgili bir ilişkiisi vardır. Bu anlamda lüks tüketim reklamları ise tüketicilerin olmak istedikleri yaşam tarzlarına çeşitli imaj ve imgeler ile seslenmektedir.

ÖNEM

Bu araştırmanın iki temel önemi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, lüks tüketim reklamlarının öğrencilerin üzerindeki etkisini ön plana çıkarmaya çalışmasıdır. Lüks tüketimin bireyler üzerinde yarattığı tüketim biçimi toplumsal değişimlerinde bir parçası olmaktadır. Toplumsal lüks göstergelerin öğrencilere sunduğu mesajlar giderek lüks tüketimi artırmaktadır.

Özellikle bu göstergelerin bireylerin yaşamına verdiği mesajlar onların nasıl tüketmesi gerektiğini de vurgulamaktadır. Çünkü lüks tüketim bir gösteriş sembolü olarak bireylerin psikolojik anlamda da tatmin ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Aynı zamanda bireylerin ender bulunan ürünleri tüketme ihtiyacı toplumun içinde yaşayan bireyler tarafından da bir onaylanma duygusu biçiminde ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla araştırmada öğrenciler lüks tüketimin ve lüks tüketim reklamlarının kendilerinde yaşattığı bilişsel ve duygusal süreçleri anlamlandırmaktadır.

Araştırmanın ikinci önemi ise, lüks tüketim reklamlarının bireyler arasındaki iletişimi sağlama, sürdürme ve etkileşimin yaratılmasının araştırmaya değer olmasıdır. Bireylerin temel ihtiyaçlarının dışında tüketim yapması duygusal deneyimleri ortaya çıkarmaktadır. Bu anlamda bireyler örneğin bir çantaya ihtiyaç duyduklarında özel tasarım olan pahalı bir çanta alıyor ise bu gereksinim temel ihtiyaçtan kaynaklanmamaktadır. Burada hazcı bir yönelimin olduğu anlaşılmaktadır. Hedonist tüketiciler, kendini tatmin etmek, onaylanmak ve beğenilmek gibi nedenlerden dolayı alışveriş yapmaktadırlar. Nitekim böyle nedenlerle tüketim yapanlar, toplumdaki iletişim ihtiyaçlarını da karşılamış olmaktadır.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu araştırmanın temelini Thorstein Veblen kurucusu olduğu Gösterişçi Tüketim kuramı oluşturmaktadır. İlk defa 1899'da basılan eseri "The Theory of The Leisure Class" Veblen, kitabında toplumda yaşayan bireylerin diğer bireylere karşı tüketimin bir gösteriş amacı taşıdığını öne sürmüştür. Ayrıca toplum ile ekonomi arasındaki ilişkileri de sınıfsal farklılıkların belirlediğini incelemiştir (Güleç, 2015, s. 63). Veblen, toplumsal gelişmenin ekonomik gelişmeye paralel gittiğini vurgulamaktadır. Çünkü toplumların ekonomik yapıları geliştikçe tüketim davranışları da değişmektedir.

Tüketici davranışlarını medyada yayınlanan reklamlar etkilemektedir. Bu bağlamda Veblen, eserini kitlesel tüketimin, kitlesel reklamın ve kitle iletişim araçlarının henüz ortaya çıkmadığı bir zamanda, Midwest'te yazmıştır (Güleç, 2015, s. 69-70).

Veblen, kuramında tüketici davranışlarını insan davranışı özelliklerinden iç güdüler ile açıklamaya çalışmıştır. Veblen çalışmalarını yaptığı sürece psikolojinin insan davranışlarını yönlendirmede etkili olduğu ayrıca bireylerin iç güdülerinin de önemli olduğunu ortaya çıkaran araştırmalara karşı ilgi duymuştur (Güleç, 2015, s. 66). Kısaca belirtmek gerekirse, Veblen'in kuramında tüketici davranışları iç güdüler ile yönlendirilmektedir.

LİTERATÜR TARAMASI

Bu çalışma ile ilgili literatürde çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Oral (2014) "Lüks Tüketim Algısı Ve Lüks Tüketim Odaklı Tüketici Davranışları Üzerine Bir Araştırma" yapmıştır. Bu tez çalışmasının konusu, lüks tüketim kavramını üniversite öğrencilerinin nasıl algıladıkları ve bu kavrama nasıl bir bakış ile yaklaştıkları incelenmektedir. Araştırmanın amacı, öğrencilerin lüks tüketim ile ilgili algı ve davranışlarını nasıl oluşturduklarını ve lüks odaklı tüketimdeki davranış yaklaşımlarının araştırılmasıdır. "Araştırmanın ilk bölümünde tüketim ve tüketici davranışları ile ilgili kavramlar açıklanmıştır. İkinci bölümde ise lüks ile ilgili kavramlar tartışılmıştır. Sonuç kısmında yöntem ve toplanan verilerin istatistiksel analizi yapılmıştır. Araştırmada 451 anket toplanmıştır. Uygulanan analiz ve değerlendirmeler sonucunda Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin dört farklı bölümlere ile davranış gösterdikleri saptanmıştır: bu davranışlar, gösterişçiler, elitistler, reddedilenler ve ulaşamayanlar olarak tanımlanmıştır" (Oral, 2014). Farklı ülkelerdeki araştırmalar incelenerek bir modelleme kullanılmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin lüks kavramını nasıl algıladıklarını öne çıkararak lüks tüketim konusundaki araştırmalara katkıda bulunmaktadır. Bu çalışma yenilik bağlamında incelendiğinde, bireylerin lüks markalara olan bağlılığında sadakat oluşturarak kaygılarını en aza indirmek veya yok etmek gibi sorunları incelemiştir. Tüketici memnuniyetinin marka sadakati üzerinde olumlu bir ilişkisi

olduğu gözlemlenmiştir. Bu ilişkide, fiyat ve kalite karşılaştırılması yapılmıştır. Aynı zamanda kalite unsurunun fiyat unsurundan daha önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Çalışmada iki farklı giyim markası incelenerek kalitenin memnuniyet ile ilgili olumlu bir etkisi olduğu ve bunun marka sadakatinin oluşmasında belirleyici olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu araştırmaların ikincisi, Başoğlu (2020) “Lüks Tüketimi Etkileyen Faktörler: Farklı Toplumsal Görünürlük Düzeyindeki Ürünler İçin Bir Araştırma” yapmıştır. Başoğlu’nun (2020) araştırmasındaki amaç: “Lüks tüketimde toplumsal görünürlük düzeyi yüksek ve düşük ürünlerin tüketimini etkileyen faktörlerin farklı olup olmadığını araştırmaktadır.

Bu bağlamda çalışmanın bağımlı değişkeni lüks ürün tüketim miktarı, bağımsız değişkenleri ise, Hedonizm, Benzersiz Olma İhtiyacı, Materyalizm ve Statü Tüketimi olarak belirlenmiştir” (Başoğlu, 2020).

Aynı zamanda tüketimde Marka Aşkısı ve Marka Şöhreti araştırılmıştır. Toplumda en yüksek görülen lüks ürün olarak saat, en düşük görülen ürünler ise, niş parfüm ve traş ekipmanları saptanmıştır. Çalışmada ankete dayalı bir yöntem kullanılmıştır. Bu ürünleri satın alan bireyler çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Veriler, online ortamda örneklem yöntemiyle alınmıştır. “Kısmi en küçük kareler (PLS) yapısal eşitlik modeli (SEM) analizi ile elde edilen sonuçlara göre Materyalizm ve Statü Tüketimi’nin toplumsal görünürlük düzeyi yüksek lüks ürün tüketiminde; Hedonizm ve Benzersiz Olma İhtiyacı’nın toplumsal görünürlük düzeyi düşük lüks ürün tüketiminde pozitif yönde etkisi olduğu bulunmuştur. Fakat, Marka Aşkısı ve Marka Şöhreti’ne ilişkin herhangi bir düzenleyici etki bulunamamıştır.” (Başoğlu, 2020).

İlgili araştırmanın üçüncüsünü Çelik (2019) “Lüks Pazarlamada Hedonik Tüketim ve Reklamlar” üzerine bir araştırma yapmıştır. Çelik (2019) bu çalışmada, reklamların bireyler üzerindeki etkisi ve hedonik tüketim kavramını ele almıştır. İlk bölümde lüks olgusu, lüks tüketim kavramı, lüks marka ve tüketicilerinin özellikleri ve reklam temalarını açıklamıştır. İkinci bölümde hedonik tüketim, psikolojik ve felsefi hedonizm kuramlarını açıklamıştır. Ardından geleneksel ve modern hedonizm detaylı bir şekilde incelenmiştir. Üçüncü bölümde araştırmanın genel çerçevesi açıklanmıştır. Dördüncü bölümde ise bulgular ortaya çıkarılmıştır. Bu çalışma “2018 yılında Kahramanmaraş ili Onikişubat ilçesindeki pırlanta alan kadınların görüşleriyle sınırlıdır. Bu anket 307 kadın katılımcıya uygulanmıştır. Bu araştırmada nicel araştırma yöntemi olan genel tarama tekniği ile veriler toplanmıştır. Toplanan bu bilgiler % 95 güven düzeyinde SPSS 21 programında analiz edilmiştir. Analiz bulgularına göre; Kadınların Hedonik Tüketim ve Reklam Tutum algıları arttıkça Pırlantaya İlişkin Tutum algıları artmaktadır” (Çelik, 2019). Pırlanta reklamları kadınlar üzerinde hedonik tüketim tutumu yaratmaktadır. Kadınların Hedonik Tüketim algısında yaşları, gelirleri, eğitim durumları, alışveriş sıklıkları ve marka seçimine göre belirleyici olmaktadır. Kadınların bu konu ile ilgili tutum ve algıları marka ve ürün satın alma durumu 12 ay içerisinde değişmektedir.

Dördüncü araştırmayı Durmaz, Oruç ve Kurtlar (2011) “Kişisel Faktörlerin Tüketici Satın Alma Davranışlarına Etkisi Üzerine Bir Araştırma” yaparak küresel dünyada pek çok markaların, tüketicilerin davranışlarını etkilemesi bakımından oldukça önemli olduğunu vurgulamıştır. İşletmeler yoğun rekabet ortamından sıyrılmak için tüketici davranışlarını etkilemektedir. Bu bağlamda, tüketicilerin demografik ve psikolojik yapısını göz önünde bulundurmaktadır. İşletmeler kar elde edebilme amacını sağlayabilmek için tüketicilerin davranışlarını bilmesi gerekmektedir. Çünkü işletme müşteri kazanmak için tüketicilerin hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. “Bu araştırmada, tüketicilerin satın alma eğilimlerini etkileyen yaş ve yaşam dönemi aşamaları, meslek, yaşam stili ve kişilik üzerinde durulmuştur. Bu çalışmada, tüketici davranışını etkileyen kişisel faktörlerin Türkiye’deki tüketicilere nasıl etki ettiğini incelemek için belli illerde 1286 kişi ile yapılan yüz yüze anket çalışması yürütülmüş ve elde edilen veriler yorumlanmıştır.”

Beşinci araştırmayı ise, Köse ve Çakır (2016) “Sembolik Tüketimin Lüks Markalara Olan İzdüşümü: Louis Vuitton Markasının Dergi Reklamlarına Yönelik Bir Analiz” üzerine bir çalışma yapmıştır. Köse ve Çakır’a (2016) göre lüks kavramı; bir tüketim süreci olmak ile beraber günümüzde teknolojik ve toplumsal değişiklikleri de içerisinde barındıran bir tüketim ilişkisidir. Lüks, bireylerin sürekli ürün ya da hizmetleri tüketerek kendi yaşam biçimlerini şekillendirdikleri bir olgudur. Tüketim odaklı bir yaklaşım olan lüks pazarlama dünyası markaları da etkilemiştir. Üretim ve tüketimin ekseninde olan lüks markalar semboller tarafından ön plana çıkmıştır. Literatürde incelenen çalışmalarda lüks marka ve sembolik tüketim çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Fakat lüks kavramının, sembolik tüketim bağlamında yeteri kadar derinlemesine ele alınmadığı gözlenmiştir. Bu bağlamda araştırmanın amacı,

lüks tüketim markalarının sembolik tüketim çerçevesinde ele alınmasını ve lüks marka reklamlarında kullanılan göstergelerin sembolik tüketim ile ilişkisini incelemektir.

Araştırma konusundan hareketle “2015 yılı BrandZ ve Bloomberg verilerine göre; lüks kategorisinde marka değeri en yüksek olan Louis Vuitton markasının dergi reklamları gösterge bilimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Değerlendirme sonucunda lüks marka reklamlarının Freudyen model, gösterişçi kuram ve sahte bireycilik kuramı ile ele alındığı saptanmıştır” (Köse ve Çakır, 2016).

YÖNTEM

Bu çalışmada, nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemlerinde istatistiksel analizler ön plana çıkmaktadır. Bu istatistiksel analizler toplanan verilerin geçerliliklerini ve güvenilirliklerini sağlamaktadır. Bunun sayesinde nitelikli araştırma sonuçları yapılabilmektedir.

Problem Cümlesi

Lüks Tüketim Reklamlarının Üniversite Öğrencileri Üzerindeki Etkisi: Sakarya Üniversitesi Örneği.

Alt Problemler

H₁: Lüks tüketim reklamlarının etkisi tüketicilerin cinsiyetine göre değişiklik göstermektedir.

H₀: Lüks tüketim reklamlarının etkisi tüketicilerin cinsiyetine göre değişiklik göstermemektedir.

H₂: Lüks tüketim reklamlarının etkisi tüketicilerin yaşına göre değişiklik göstermektedir.

H₀: Lüks tüketim reklamlarının etkisi tüketicilerin yaşına göre değişiklik göstermemektedir.

H₃: Lüks tüketim reklamlarının etkisi tüketicilerin gelir düzeyine göre değişiklik göstermektedir.

H₀: Lüks tüketim reklamlarının etkisi tüketicilerin gelir düzeyine göre değişiklik göstermemektedir.

H₄: Lüks tüketim reklamlarının etkisi medeni durumuna göre değişiklik göstermektedir.

H₀: Lüks tüketim reklamlarının etkisi medeni durumuna göre değişiklik göstermemektedir.

H₅: Lüks tüketim reklamlarının etkisi tüketicilerin yaşadığı yere göre değişiklik göstermektedir.

H₀: Lüks tüketim reklamlarının etkisi yaşadığı yere göre değişiklik göstermemektedir.

Araştırma Modeli

Bu çalışmada nicel araştırmalardan tarama modelinin betimsel yöntemi kullanılmıştır. Betimsel araştırma modellerinde var olan durumu betimlememizi sağlamaktadır. Betimsel analizde ortaya çıkan veriler önceden belirlenen konulara göre özetlenir ve yorumlanır.

Evren

Bu araştırmanın evrenini, Sakarya Üniversitesi öğrencileri oluşturmaktadır.

Örnekleme

Araştırma örneklemini ise olasılığa dayalı rastgele (rastlantısal) örnekleme yöntemi kullanılarak seçilen, Sakarya Üniversitesi’nde öğrenim gören 100 öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırma verilerini toplamada Taşyürek (2010) tarafından geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Veri toplama aracında 26 soru bulunmaktadır. “Bu sorulardan ilk yedisi; cinsiyet, yaş, medeni durum, ikamet edilen ilçe, eğitim durumu, meslek ve gelir durumu gibi demografik özelliklerle ilgilidir. Ölçme aracında bulunan 8-17 maddeleri arası çoktan seçmeli olup farklı demografik özelliklere sahip bireylerin reklam ve satın alma davranışlarıyla ilgili genel profillerinin ve bakış açılarının incelenmesi ve konuyla ilgili çapraz analizlerin yapılabilmesine yönelik oluşturulmuştur. 18 ile 26. sorular ise beşli likert ölçeğine göre hazırlanmıştır. Likert ölçeğinde 1; Kesinlikle Katılmıyorum, 2; Katılmıyorum, 3; Kararsızım, 4; Katılıyorum ve 5; Kesinlikle Katılıyorum yargılarını ifade etmektedir.

Anketin güvenilirliği için ise Cronbach’s Alpha Testi uygulanmış ve test sonucuna göre anket 0.729 olarak güvenilir bulunmuştur” (Taşyürek, 2010).

VERİLERİN ANALİZİ

Veri toplama aracı uygulandıktan sonra veri girişleri yapılmış ve SPSS 2012 programı aracılığı ile işlenmiştir. Bu verilerden yola çıkarak yüzde oranları hesaplanmış olup gereken yorumlar yapılmıştır.

Varsayımlar

1. Katılımcıların ankete içtenlikle cevap verdikleri varsayılmaktadır.
2. Araştırma için seçilen örneklemin araştırma evrenini temsil ettiği varsayılmaktadır.

Sınırlıklar

Bu araştırma, Bahar, 2022 öğretim yılı ve Sakarya Üniversitesi ile sınırlandırılmıştır.

Tanımlar

Tüketim

İnsanlar doğduğu günden beri yaşamını sürdürmek ve belirli ihtiyaçlarını karşılamak için tüketmeye başlar. Tüketim, bireyin kendi ya da başkasının ihtiyaçlarını doyum sağlanması üzere bir ürün ya da hizmet aracılığı ile onu satın alınması süreci olarak tanımlanmaktadır (Odabaşı, 2006)

Tüketici

“Tüketici, istediği veya arzu ettiği ürün ve hizmetleri satın alarak kullanan ya da satın alma potansiyelinde olan bireylerden oluşmaktadır” (Ak, 2009, s. 30). Pazarlamada ise tüketici, ürün ya da hizmetleri satın almak zorunda olmayıp ürün ya da hizmeti kullanan bireylerdir. Ayrıca tüketici, satın alma potansiyeli de olan kişilerdir. Bu tüketicilere ise, son tüketiciler denilmektedir

Tüketici davranışları

Bireyler, kendisi ya da başkalarının ihtiyaçlarını karşılayabilmek için satılan ürün ve hizmetleri alırken ya da almadan önce bir takım fiziksel ya da psikolojik süreçleri yaşarlar. “Tüketici davranışları bu ürün ve hizmetleri satın alma, arama, kullanma ve elden çıkarma gibi faaliyetleri ve bu faaliyetleri etkileyen karar verme süreçlerini içerir” (Bozkurt, 2004 s. 55).

Reklam

Reklamlar, ürün ya da hizmetlerin tüketicide oluşturduğu tutum ve inançları değiştirirken ürün ve hizmet ile tüketici arasında bir bağ oluşturmaktadır. Bu bağlamda “Reklam bir ürün ya da hizmetin bedeli kimin tarafından ödendiği belli olacak şekilde, geniş halk kitlelerine kitle iletişim araçlarından yer ve zaman satın alarak reklamın gerçekleştirilmesi üzerinde durulmaktadır. Ayrıca ürünler, hizmetler, kurumlar, fikirler ve kişiler reklama konu olabilirler” (Elden, Ulukök, Yeygel, 2021, s.62).

BULGULAR

Tablo 1: Cinsiyet

	Aralık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kadın	61	61,0	61,0
	Erkek	39	39,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0

Ankete cevap veren katılımcıların % 61’i (61) kadın ve %39 (39)’u ise erkeklerden oluşmaktadır.

Tablo 2: Yaş

	Aralık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	18 ve daha az	3	3,0	3,0
	19-30 arası	93	93,0	96,0
	31-40 arası	2	2,0	98,0
	41-50 arası	1	1,0	99,0
	51 ve yukarı	1	1,0	100,0
	Toplam	100	100,0	100,0

Ankete cevap veren katılımcıların %3’ü (3) 18 ve daha az, %93’ü (93) 19-30 arası, %2’si (2) 31-40 arası, %1’i (1) 41-50 arası, %1’i (1) ise 51-ve yukarı yaş aralığından oluşmaktadır.

Tablo 3: Medeni Hali

	Aralık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evli	3	3,0	3,0	3,0
Geçerli Bekar	97	97,0	97,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Ankete cevap veren katılımcıların %3'ü (3) evli, %97'si (97) bekarlardan oluşmaktadır.

Tablo 4: İkamet Yeri

	Aralık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Serdivan	77	77,0	77,0	77,0
Adapazarı	15	15,0	15,0	92,0
Sapanca	1	1,0	1,0	93,0
Geçerli Erenler	1	1,0	1,0	94,0
Arifiye	5	5,0	5,0	99,0
Hendek	1	1,0	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Ankete cevap veren katılımcıların %77'si (77) Serdivan, %15'i (15) Adapazarı, %1'i (1) Sapanca, %1'i (1) Erenler, %5'i (5) Arifiye ve %1'i (1) Hendek'te ikamet ettiği ortaya çıkmıştır.

Tablo 5: Eğitim

	Aralık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Okur-Yazar	1	1,0	1,0	1,0
Geçerli Lise	1	1,0	1,0	2,0
Önlisans-Lisans	88	88,0	88,0	90,0
Lisansüstü-Doktora	10	10,0	10,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Ankete cevap veren katılımcıların %1'i (1) Okur-yazar, %1'i (1) Lise, %88'i (88) Önlisans-Lisans ve %10'u (10) Lisansüstü-Doktora okuduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 6: Meslek

	Aralık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Öğrenci	95	95,0	95,0	95,0
Ev hanımı	1	1,0	1,0	96,0
Geçerli İşçi	1	1,0	1,0	97,0
Serbest Meslek	1	1,0	1,0	98,0
Diğer	2	2,0	2,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Ankete cevap veren katılımcıların %95'i (95) Öğrenci, %1'i (1) Ev hanımı, %1'i (1) İşçi, %1'i (1) Serbest meslek, %2'si (2) diğer meslek gruplarında çalıştığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 7: Gelir Durumu

	Aralık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
850 TL'den az	13	13,0	13,0	13,0
850-1500 TL arası	50	50,0	50,0	63,0
1500-3000 TL arası	18	18,0	18,0	81,0
3500-4000 TL arası	7	7,0	7,0	88,0
4000-4500 TL arası	3	3,0	3,0	91,0
5000 TL+	9	9,0	9,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Ankete cevap veren katılımcıların %13'ü (13) 850 TL'den az, %50'si (50) 850-1500 TL arası, %18'i (18) 1500-3000 TL arası, %7'si (7) 3500-4000 TL arası, %3'ü (3) 4000-4500 TL arası, %9'u (9) 5000 TL'den fazla gelir durumunun olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 8: Hiç almayı düşünmediğiniz lüks tüketim ürünlerini reklamından etkilenerek satın aldığınız oldu mu?

	Aralık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	48	48,0	48,0	48,0
Hayır	52	52,0	52,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Ankete cevap veren katılımcıların %48'i (48) evet, %52'i (52) hayır dediği ortaya çıkmıştır.

Tablo 9: Bir lüks tüketim ürün satın alırken, onu tercih etmenizi sağlayan ürüne yönelik en önemli faktör aşağıdakilerden hangisidir?

	Aralık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Marka	21	21,0	21,0	21,0
Kalite	56	56,0	56,0	77,0
Ambalaj-Görünüş	3	3,0	3,0	80,0
Fiyat	20	20,0	20,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Ankete cevap veren katılımcıların %21'i (21) marka, %56'sı (56) kalite, %3'ü (3) ambalaj-görünüş, %20'si (20) fiyat dediği ortaya çıkmıştır.

Tablo 10: Sizce bir lüks tüketim ürünü reklamı ile ilgili aşağıdakilerden hangisi daha çok etkileyici ve dikkat çekicidir?

	Aralık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Güldürü ögesi/Mizah kullanımı	17	17,0	17,0	17,0
İyi bir senaryo veya sloganın varlığı	52	52,0	52,0	69,0
Müzik ya da cıngılının akılda kalıcılığı	11	11,0	11,0	80,0
Cinsellik/Pornografi kullanımı	5	5,0	5,0	85,0
Ünlü kişilerin kullanımı	13	13,0	13,0	98,0
Diğer	2	2,0	2,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Ankete cevap veren katılımcıların %17'si (17) Güldürü ögesi/Mizah kullanımı, %52'si (52) İyi bir senaryo veya sloganın varlığı, %11'i (11) Müzik ya da cıngılının akılda kalıcılığı, %5'i (5) Cinsellik/Pornografi kullanımı, %13'ü (13) Ünlü kişilerin kullanımı, %2'si (2) diğer olarak işaretlediği ortaya çıkmıştır.

Tablo 11: Bir reklamın sizde satın alma duygusu uyandırması için içinde nasıl bir mesaj olmalıdır? (Lütfen yalnızca bir şık işaretleyiniz.)

	Aralık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Benzerlerinden daha kaliteli/daha üstün olduğunu iddia etmesi	39	39,0	39,0	39,0
Beni korkutması/onu almamam durumunda daha mutsuz/daha sağlıksız olacağımdan bahsetmesi	5	5,0	5,0	44,0
Bende onu alırsam belli bir toplumsal sınıfa ait olacağım izlenimi yaratması	4	4,0	4,0	48,0
Rakiplerine göre fiyatının daha düşük olması	21	21,0	21,0	69,0
Bende onu alırsam daha mutlu/daha sağlıklı/daha güzel olacağına inandırması	31	31,0	31,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Ankete cevap veren katılımcıların %39'u (39) Benzerlerinden daha kaliteli/daha üstün olduğunu iddia etmesi, %5'i (5) Beni korkutması/onu almamam durumunda daha mutsuz/daha sağlıksız olacağımdan bahsetmesi, %4'ü (4) Bende onu alırsam belli bir toplumsal sınıfa ait olacağım izlenimi yaratması, %21'i (21) Rakiplerine göre fiyatının daha düşük olması, %31'i (31) Bende onu alırsam daha mutlu/daha sağlıklı/daha güzel olacağına inandırması olarak işaretlediği ortaya çıkmıştır.

Tablo 12: Bir lüks tüketim ürünü satın alırken aşağıdaki psikolojik faktörlerden hangisi sizi daha çok etkiler?

	Aralık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçmişteki o ürün/hizmetle ilgili satın alma deneyimlerim	32	32,0	32,0	32,0
İhtiyaçlarının tatmini; ürünün bir ihtiyacımı gidermesi	43	43,0	43,0	75,0
O ürün ile ilgili tutum ve inançlarım	7	7,0	7,0	82,0
Ürün/hizmetin kişiliğime uygun olması	6	6,0	6,0	88,0
Ürün/hizmetin yaşam biçimime ve değerlerime uygun olması	6	6,0	6,0	94,0
Ürünün/hizmet ile ilgili kurum imajı ve sunuluş biçimi, ambalajı, üstünde kullanılan resimler, renkler	6	6,0	6,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Ankete cevap veren katılımcıların %32'si (32) Geçmişteki o ürün/hizmetle ilgili satın alma deneyimlerim, %43'ü (43) İhtiyaçlarının tatmini; ürünün bir ihtiyacımı gidermesi, %7'si (7) O ürün ile ilgili tutum ve inançlarım, %6'sı (6) Ürün/hizmetin kişiliğime uygun olması, %6'sı (6) Ürün/hizmetin yaşam biçimime ve değerlerime uygun olması, %6'sı (6) Ürünün/hizmet ile ilgili kurum imajı ve sunuluş biçimi, ambalajı, üstünde kullanılan resimler, renkler olarak işaretlediği ortaya çıkmıştır.

Tablo 13: Bir lüks tüketim ürünü satın alırken aşağıdaki sosyo-kültürel faktörlerden hangisi sizi daha çok etkiler?

	Aralık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Aile	25	25,0	25,0	25,0
Ait olunan sosyal sınıf	20	20,0	20,0	45,0
Yaşadığım toplumun kültür yapısı	13	13,0	13,0	58,0
Referans Grupları (Arkadaşlar, Komşular v.s)	32	32,0	32,0	90,0
Toplumsal Roller	10	10,0	10,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Ankete cevap veren katılımcıların %25'i (25) Aile, %20'si (20) Ait olunan sınıf, %13'ü (13) Yaşadığım toplumun kültür yapısı, %32'si (32) Referans grupları (Arkadaşlar, komşular, v.s), %10'u (10) Toplumsal roller olarak işaretlediği ortaya çıkmıştır.

Tablo 14: Bir tüketici olarak sizce lüks tüketim reklamlarının en önemli görevi ne olmalıdır? (Lütfen yalnızca bir şık işaretleyin.)

	Aralık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Bir mal veya hizmeti satın almaya ikna etmek ve satın alınmasını sağlamak	34	34,0	34,0	34,0
Piyasadaki mal ve hizmetlerle ilgili bilgi/enformasyon vermek	22	22,0	22,0	56,0
Eğlendirmek	7	7,0	7,0	63,0
Marka İmajı Yaratmak	28	28,0	28,0	91,0
Ekonomiye katkıda bulunmak	8	8,0	8,0	99,0
Diğer...	1	1,0	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Ankete cevap veren katılımcıların %34'ü (25) Bir mal veya hizmeti satın almaya ikna etmek ve satın alınmasını sağlamak, %22'si (22) Piyasadaki mal ve hizmetlerle ilgili bilgi/enformasyon vermek, %7'si (7) Eğlendirmek, %28'i (28) Marka İmajı Yaratmak, %8'i (8) Ekonomiye katkıda bulunmak, , %1'i (1) Diğer olarak işaretledikleri ortaya çıkmıştır.

Tablo 15: Sizce lüks tüketim ürün reklamları aşağıdaki araçlardan hangisi ile yapılırsa daha etkileyici olur?

	Aralık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Televizyon	24	24,0	24,0	24,0
Radyo	1	1,0	1,0	25,0
İnternet	69	69,0	69,0	94,0
Açık hava reklamcılığı	4	4,0	4,0	98,0
Doğrudan Postalama	2	2,0	2,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Ankete cevap veren katılımcıların %24'ü (24) Televizyon, %1'i (1) Radyo, %69'u (69) İnternet, %4'ü (4) Açık hava reklamcılığı, %2'si (2) Doğrudan postalama olarak işaretledikleri ortaya çıkmıştır.

Tablo 16: Satın alma aşamasından önce, mal ve hizmetlerle ilgili bilgi edinmede en çok kullandığınız bilgi kaynağı hangisidir?

	Aralık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Aile ve yakın çevre	10	10,0	10,0	10,0
Satıcılar ve satış yeri	6	6,0	6,0	16,0
Arkadaş grubu	11	11,0	11,0	27,0
Reklamlar	16	16,0	16,0	43,0
İnternet	56	56,0	56,0	99,0
Diğer	1	1,0	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Ankete cevap veren katılımcıların %10'u (10) Aile ve yakın çevre, %6'sı (6) Satıcılar ve satış yeri, %11'i (11) Arkadaş grubu, %16'sı (16) Reklamlar, %56'sı (56) İnternet, %1'i (1) Diğer olarak işaretledikleri ortaya çıkmıştır.

Tablo 17: Lüks ürün reklamları beni ürün ve hizmetleri daha çok satın almaya teşvik eder.

	Aralık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle katılmıyorum	14	14,0	14,0
	Katılmıyorum	28	28,0	42,0
	Kararsızım	26	26,0	68,0
	Katılıyorum	20	20,0	88,0
	Kesinlikle katılıyorum	12	12,0	100,0
	Toplam	100	100,0	100,0

Ankete cevap veren katılımcıların %14'ü (14) Kesinlikle katılmıyorum, %28'i (28) Katılmıyorum, %26'sı (26) Kararsızım, %20'si (20) Katılıyorum, %12'si (12) Kesinlikle katılıyorum olarak işaretledikleri ortaya çıkmıştır.

Tablo 18: Reklam, lüks ürünlerin markalaşmasında ve firmanın prestijini arttırmada etkilidir.

	Aralık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle katılmıyorum	2	2,0	2,0
	Katılmıyorum	6	6,0	8,0
	Kararsızım	7	7,0	15,0
	Katılıyorum	39	39,0	54,0
	Kesinlikle katılıyorum	46	46,0	100,0
	Toplam	100	100,0	100,0

Ankete cevap veren katılımcıların %2'si (2) Kesinlikle katılmıyorum, %6'sı (6) Katılmıyorum, %7'si (7) Kararsızım, %39'u (39) Katılıyorum, %46'sı (46) Kesinlikle katılıyorum olarak işaretlediği ortaya çıkmıştır.

Tablo 19: Aynı ya da benzer lüks tüketim ürünü satan birkaç rakip marka varsa reklamından etkilendiğimin ürünleri satın alırım.

	Aralık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle katılmıyorum	10	10,0	10,0
	Katılmıyorum	18	18,0	28,0
	Kararsızım	31	31,0	59,0
	Katılıyorum	27	27,0	86,0
	Kesinlikle katılıyorum	14	14,0	100,0
	Toplam	100	100,0	100,0

Ankete cevap veren katılımcıların %10'u (10) Kesinlikle katılmıyorum, %18'i (18) Katılmıyorum, %31'i (31) Kararsızım, %27'si (27) Katılıyorum, %14'si (14) Kesinlikle katılıyorum olarak işaretlediği ortaya çıkmıştır.

Tablo 20: Cinsel öğeleri kullanan reklamlar bende lüks tüketim satın alma isteği uyandırır.

	Aralık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle katılmıyorum	48	48,0	48,0
	Katılmıyorum	23	23,0	71,0
	Kararsızım	15	15,0	86,0
	Katılıyorum	10	10,0	96,0
	Kesinlikle katılıyorum	4	4,0	100,0
	Toplam	100	100,0	100,0

Ankete cevap veren katılımcıların %48'i (48) Kesinlikle katılmıyorum, %23'ü (23) Katılmıyorum, %15'i (15) Kararsızım, %10'u (10) Katılıyorum, %4'ü (4) Kesinlikle katılıyorum olarak işaretlediği ortaya çıkmıştır.

Tablo 21: Reklamlarda gördüğüm oyuncu, şarkıcı, politikacı, gibi ünlü şahsiyetler bende lüks tüketim ürünü satın alma isteği uyandırır.

	Aralık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle katılmıyorum	33	33,0	33,0
	Katılmıyorum	26	26,0	59,0
	Kararsızım	26	26,0	85,0
	Katılıyorum	13	13,0	98,0
	Kesinlikle katılıyorum	2	2,0	100,0
	Toplam	100	100,0	100,0

Ankete cevap veren katılımcıların %33'ü (33) Kesinlikle katılmıyorum, %26'sı (26) Katılmıyorum, %26'sı (26) Kararsızım, %13'ü (13) Katılıyorum, %2'si (2) Kesinlikle katılıyorum olarak işaretlediği ortaya çıkmıştır.

Tablo 22: Başarılı hazırlanmış bir lüks tüketim ürünlerinin reklamı, benim hayat/olaylar ve ürünler ile ilgili inanç ve tutumlarımı değiştirebilir.

	Aralık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle katılmıyorum	23	23,0	23,0
	Katılmıyorum	19	19,0	42,0
	Kararsızım	22	22,0	64,0
	Katılıyorum	30	30,0	94,0
	Kesinlikle katılıyorum	6	6,0	100,0
	Toplam	100	100,0	100,0

Ankete cevap veren katılımcıların %23'ü (23) Kesinlikle katılmıyorum, %19'u (19) Katılmıyorum, %22'si (22) Kararsızım, %30'u (30) Katılıyorum, %6'sı (6) Kesinlikle katılıyorum olarak işaretlediği ortaya çıkmıştır.

Tablo 23: Lüks tüketim ürün reklamları gereksiz yere satın almaya, aşırı tüketime ve savurganlığa neden olmaktadır.

	Aralık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle katılmıyorum	3	3,0	3,0
	Katılmıyorum	19	19,0	22,0
	Kararsızım	20	20,0	42,0
	Katılıyorum	34	34,0	76,0
	Kesinlikle katılıyorum	24	24,0	100,0
	Toplam	100	100,0	100,0

Ankete cevap veren katılımcıların %3'ü (3) Kesinlikle katılmıyorum, %19'u (19) Katılmıyorum, %20'si (20) Kararsızım, %34'ü (34) Katılıyorum, %24'ü (24) Kesinlikle katılıyorum olarak işaretlediği ortaya çıkmıştır.

Tablo 24: Lüks tüketim ürün reklamlarının büyük çoğunluğunun yanıltıcı/aldatıcı olduğunu düşünüyorum.

	Aralık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle katılmıyorum	3	3,0	3,0
	Katılmıyorum	23	23,0	26,0
	Kararsızım	31	31,0	57,0
	Katılıyorum	31	31,0	88,0
	Kesinlikle katılıyorum	12	12,0	100,0
	Toplam	100	100,0	100,0

Ankete cevap veren katılımcıların %3'ü (3) Kesinlikle katılmıyorum, %23'ü (23) Katılmıyorum, %31'i (31) Kararsızım, %31'i (31) Katılıyorum, %12'si (12) Kesinlikle katılıyorum olarak işaretlediği ortaya çıkmıştır.

Tablo 25: Lüks tüketim ürün reklamları, toplumun estetik ve kültürel değerlerini yıpratır.

	Aralık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle katılmıyorum	19	19,0	19,2
	Katılmıyorum	34	34,0	53,5
	Kararsızım	24	24,0	77,8
	Katılıyorum	12	12,0	89,9
	Kesinlikle katılıyorum	10	10,0	100,0
Total	99	99,0	100,0	
Missing System	1	1,0		
Toplam	100	100,0		

Ankete cevap veren katılımcıların %19'u (19) Kesinlikle katılmıyorum, %34'ü (34) Katılmıyorum, %24'ü (24) Kararsızım, %12'si (12) Katılıyorum, %10'u (10) Kesinlikle katılıyorum olarak işaretlediği ortaya çıkmıştır.

YORUMLAR

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı olasılığa dayalı örneklem yöntemlerinden rastgele yöntem kullanılarak Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi öğrencilerinden 100 kişiye uygulanmıştır.

Uygulama analiz sonuçlarına göre ankete cevap veren katılımcılar genellikle lüks tüketim reklamlarından etkilenerek lüks ürünleri satın almaktadır. Katılımcılar için genellikle bir ürünü tercih ederken marka faktörü önemli olmaktadır. Katılımcılar genellikle lüks tüketim reklamlarında güldürü öğesi ya da mizah kullanımından etkilenmektedir. Katılımcılara göre bir reklamda satın alma duygusunu uyandırması için benzerlerinden daha kaliteli olduğu, fiyatın daha ucuz ve daha mutlu olacağına inandırması ile ilgili mesajlar olmalıdır. Katılımcılar için bir lüks tüketim ürünü satın alırken geçmişteki deneyim ve ihtiyaç tatmini etkili olmaktadır. Katılımcılar için lüks tüketim ürünü satın alırken aile, sosyal sınıf ve referans grupları önemli olmaktadır. Katılımcılar için lüks tüketim reklamlarının birinci amacı, inandırmak, bilgi sunmak ve marka algısı yaratmak için önemli olmaktadır. Katılımcılar için lüks tüketim reklamları genellikle internetten yapılması gerektiği vurgulanmaktadır. Katılımcılar için lüks tüketim ürünü satın alınırken önce internetten ürün ve hizmet hakkında bilgiye erişmesi önemlidir. Katılımcılar, lüks tüketim reklamlarından genellikle tüketim ürünü almak için etkilenmemektedir. Katılımcılara göre reklam lüks ürünlerin markalaşmasında önemli rol oynamaktadır. Katılımcıların benzer lüks tüketim ürünü satan çeşitli şirketler reklamlarından etkilendikleri görülmektedir. Katılımcılar lüks tüketim reklamlarında cinsel öğeleri görmek istemediklerini ifade etmektedir. Katılımcılar reklamlarda gördükleri ünlü şahsiyetlerden etkilenmediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar başarılı hazırlanmış bir lüks tüketim ürün reklamlarının inanç ve tutumlarını değiştirmediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılara göre lüks tüketim ürünü reklamları aşırı tüketime ve savurganlığa neden olmaktadır. Katılımcılara göre lüks tüketim ürün reklamlarının büyük çoğunluğu aldattıcıdır. Katılımcılar lüks tüketim ürün reklamlarının toplumun estetik ve kültürel değerleri yıpratıldığını ifade etmektedir.

Kaynakça

- Baçoğlu, B.M (2020). Lüks Tüketimi Etkileyen Faktörler: Farklı Toplumsal Görünürlük Düzeyindeki Ürünler İçin Bir Araştırma. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- Bozkurt, İ. (2004), İletişim Odaklı Pazarlama, MediaCat, İstanbul.
- Çelik, G.A. (2019). Lüks Pazarlamada Hedonik Tüketim ve Reklamlar. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Anabilim Dalı Reklamcılık Ve Tanıtım Bilim Dalı.
- Durmaz, Y., Oruç, B.R. ve Kurtlar, M. (2011). Kişisel Faktörlerin Tüketici Satın Alma Davranışlarına Etkisi Üzerine Bir Araştırma, Akademik Yaklaşımlar Dergisi, c.2, s.1.
- Göksel, B., Kocabaş, F. Elden, M. (1997). Pazarlama İletişimi Açısından Halkla İlişkiler ve Reklam, İstanbul: Yayınevi Yayıncılık.
- Güleç, C. (2015). Thorstein Veblen ve Gösterişçi Tüketim Kavramı, MEF Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Karalar, R. (2005) Çağdaş Tüketici Davranışı, Ender Matbaası Yayınları, Eskişehir
- Morgan, T, C. (2010), Psikolojiye Giriş, Eğitim Kitabevi Yayıncılık, Konya
- Odabaşı, Y. (2006), Tüketim Kültürü, Sistem Yayıncılık, İstanbul
- ODABAŞI, Y.(2006) “Tüketim Kültürü, Yetinen Toplumdan Tüketen Topluma”, 2. Baskı, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Oral, S.G (2014). Lüks Tüketim Algısı ve Lüks Tüketim Odaklı Tüketici Davranışları Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı.
- Ak, T. (2009). Marka Yönetimi ve Tüketici Karar Sürecine Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı.
- Taşyürek, N. (2010) Reklam ve Reklamın Tüketicilerin Satın Alma Davranışları Üzerindeki Etkisi: Bir Alan Araştırması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı

ORTA EĞİTİM DENETİMİNDE ETİK DAVRANIŞLARA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Melek KURUCU

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni/ Polatpaşa Lisesi
melmk81@gmail.com

Barış ÖZMANEVRA

Tarih ve Sosyal bilimler Öğretmeni/Polatpaşa Lisesi
ozmanevrabaris@gmail.com

Tanju BULUT

Tarih ve Sosyal bilimler Öğretmeni/ Polatpaşa Lisesi
tanju_89@live.com

Murat VAİZ

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni/ Polatpaşa Lisesi
muratvaizppl@gmail.com

Rifat CAN

Coğrafya Öğretmeni/ Bekirpaşa Lisesi + Polatpaşa Lisesi
rifatcan1983@gmail.com

Özet

Bu araştırma, eğitim denetmenleri, okul yöneticileri ve öğretmenlerin, Orta öğretim kurumlarında yürütülen denetim çalışmalarında eğitim denetmenlerinin uymaları beklenen etik ilkelerin neler olması gerektiğini belirlemek ve eğitim denetmenlerinin bu etik ilkelere ne derece uyduklarına ilişkin denetmenler, okul yöneticileri ve okul öğretmenlerinin görüşlerini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Nitel bir çalışma olan araştırmada, yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Bu kapsamda Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Orta Eğitim kurumunda 6 İlçede: Lefkoşa bölgesinde; Değirmenlik Lisesi, İrsen Küçük Ortaokulu, Lefkoşa Türk Lisesi ve Hala Sultan İlahiyat Koleji, Gazimağusa bölgesinde; Polatpaşa Lisesi, Canbulat Özgürlük Ortaokulu ve Dr Fazıl Küçük Endüstri Meslek Lisesi, Girne bölgesinde; Oğuz Veli Ortaokulu ve 19 Mayıs Koleji, Güzelyurt bölgesinde; Kurtuluş Lisesi ve Güzelyurt Türk Maarif Koleji, İskele bölgesinde; Karpaz Meslek Lisesi ve İskele Evkaf Türk Maarif Koleji, Lefke bölgesinde; Lefke Gazi Lisesi ve Cengiz Topel Endüstri Meslek Lisesinde görevli 25 öğretmen/ yöneticiye beş soru yöneltilmiştir. Soruların cevapları incelenerek bazı temalar oluşturulmuş ve çalışma bu temalar çerçevesinde şekillendirilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda katılımcıların, kurumlarda yapılan denetimin özenli, adaletli ve eleştiriye açık olduğunu saptanmıştır. Ayrıca katılımcıların eğitim müfettişlerinin tavır ve davranışlarının eşit, adaletli, olumlu, yapıcı, empati kurabilen, nazik, eğitilmiş, tutarlı ve saygılı olması gerektiğini düşündükleri saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Denetim, Eğitim denetimi, Etik davranışlar

Abstract

This study has been conducted to determine the necessary expected ethical principles of educational inspectors for inspectors, school managers and teachers in inspection studies held in secondary educational institutions and also to find out the perspectives of teachers, school managers and inspectors related to how much the educational inspectors obey these ethical principles. In this qualitative study, structured interview form was implemented. Within this scope; 5 questions were posed to 25 teachers/managers working at Secondary Educational institutions under the Ministry of National Education in 6 districts as; in Nicosia district- Değirmenlik High School, İrsen Küçük Secondary School, Lefkoşa Turkish High School and Hala Sultan Theology College, in Gazimağusa

(Famagusta) district- Polatpaşa High School, Canbulat Özgürlük Secondary School and Dr Fazıl Küçük Industrial Vocational High School, in Kyrenia district- Oğuz Veli Secondary School and 19 Mayıs Turkish Education College, in Güzelyurt (Morphou) district- Kurtuluş High School and Güzelyurt Turkish Education College, in İskele district- Karpaz Vocational High School and İskele Evkaf Turkish Education College, in Lefke district- Lefke Gazi High School and Cengiz Topel Industrial Vocational High School. Some themes were formed by analyzing the answers of questions and the study was shaped within the frame of those themes. As a result of the research; it has been detected that the participants had mentioned the inspections held in the institutions were attentive, fair and open to criticism. Also, it has been found out that the participants had the opinion of inspectors' attitudes and behaviors to be equal, fair, positive, constructive, empathetic, polite, literate, consistent and respectful.

GİRİŞ

Eğitim ve öğretim etkinliklerinin kanun, tüzük, yönetmelik ve programlara uygun şekilde yürütülmesini sağlamak ve verimini arttırmak amacı ile yapılan değerlendirme, rehberlik ve soruşturma süreci denetim olarak tanımlanabilir (Tekişik, 1985). Buna göre denetim verilen hizmetlerin niteliğinin artırılmasına yönelik bir değerlendirme ve iyileştirme sürecidir. Aydın (2011) ise denetim sisteminin, her karmaşık örgütte bulunduğunu belirtmektedir. Bu bir örgütsel ve yönetsel zorunluluktur. Denetimin temel amacı, örgütün amaçlarına ulaşma derecesini belirlemek, daha iyi sonuç alabilmek için gerekli önlemleri almak ve süreci geliştirmektir. Mesleki davranış kodlarını ve etik ilkeleri belirlemede etkili olan üç yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar, faydacı yaklaşım, haklar yaklaşımı ve adalet yaklaşımıdır. Faydacı yaklaşım: Bu yaklaşıma göre, kararlar alınırken sadece onların yaratacakları sonuçlar ve sağlayacağı fayda esas alınır. Örneğin bir denetmen herhangi bir konuda karar alırken sağlayacağı en yüksek verimi, ürünü ve etkililik ölçütlerini dikkate alır (Aydın, 2011). Haklar yaklaşımı: Bu yaklaşıma göre, kararlar alınırken insan hakları evrensel beyannamesinde yer alan temel hak ve özgürlükler dikkate alınır. Bu yaklaşımda bireyin temel haklarını korumaya saygı göstermek önemlidir. Buna göre etik ilkeler, bireyleri örgütün yasadışı ve etik olmayan uygulamalarına karşı korur. Adalet yaklaşımı: Bu yaklaşıma göre, kararlar alınırken yasaların ve kuralların herkese eşit ve adil bir şekilde uygulanması temel alınmalıdır. Böylece örgütte yararın da zararın da bireylere eşit olarak dağılımı sağlanır (Robbins ve DeCenzo, 2007). Bu yaklaşımlar, bize bireylerin farklı etik kriterler kullanarak nasıl farklı kararlar verebileceklerini anlamamıza da yardım ederler. Denetimde etik ise denetim sürecinde uygulayıcıların mesleki etik ilkeler çerçevesinde hareket etmelerini kapsar. Kocabaş ve Karaköse (2009) etik teriminin günümüzün popüler terimlerinden birisi haline geldiğini ve neredeyse tüm meslek grupları için kullanılır olduğunu bildirmektedir. Eğitimde etiğin ilgi alanı ise özellikle okuldaki eğitimsel eylemlerdir. Eğitimde etkililiğin ve kalitenin yakalanması etik ilkelere bağlı kalınmasıyla mümkün olacaktır. Alanyazında pek çok yazar etiği benzer şekilde tanımlamışlardır. Buna göre etik ahlaki bir yaşamı destekleyip oluşturan değerleri, inançları, kuralları inceleyen bilim dalıdır. Etik insan davranışlarının iyi kötü, güzel-çirkin, doğru ya da yanlış olarak değerlendirilmesi ve bu değerlendirmede hangi ölçütlerin kullanıldığı ve bu ölçütlerin nasıl oluşturulduğu konuları ile ilgilenen bir felsefe disiplindir (Kizza, 2007).

Kavramsal Çerçeve

Eğitim Denetimi

Eğitim sistemlerini, devletlerin varlığını devam ettirme konusunda stratejik bir önemi vardır. Eğitimin alt sistemlerinin de eğitimin hedeflerinin gerçekleştirilmesi konusuna katkı sağlayan birer araç konumunda olduğu görülmektedir. Bu sebeple eğitim alt sistemlerinin, kendi hedeflerinin gerçekleşmesi açısından eylemlerde bulunarak eğitimin hedeflerinin gerçekleşmesine katkı sağlamaktadırlar (Tekin ve Yılmaz, 2012). Bir kurumun amaçları çerçevesinde çalışıp çalışmadığının belirlenebilmesi iç dönütlere, üretmiş olduğu ürünün istenen nitelikte olup olmadığının belirlenebilmesi için de dış dönütlere ihtiyaç duyulmaktadır. Eğitim sisteminin dış ve iç bilgilerinin toplanması ve hedeflerinin sapmasını önleyen en önemli yönetim alt sistemleri denetim alt birimleri olarak ifade edilmektedir (Arabacı ve Akar, 2010). Bu durumda eğitimin yaşayan, gelişen ve ilerleyen

bir süreç olduğunu aktarmak gerekir. Bu sürecin de denetimsiz ilerlemesi mümkün değildir. Eğitim kurumlarının başarı ölçütü ise hedeflerdir. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için kurulmaktadır (Aydın, 2011). Eğitim kurumlarının temel kısmını oluşturan okulların; hedeflerine ne ölçüde ulaştıklarının tespit edilmesi için girdi, süreç ve çıktılarının belirli bir programa göre kontrol edilerek; sonucunun gözden geçirilmesi bu anlamda önemlidir. Eğitim denetimi en geniş anlamıyla, eğitim süreçlerinin çıktılarının, eğitimdeki uygulamaları, yasal durumlara, amaca, yapılan planlamalara, var olan her çeşit kaynağa uygun olup olmadığının değerlendirildiği, önceden belirlenen standartlara ulaşmayı, istenilmeyen davranışların ortadan kaldırılmasını hedefleyen etik kuralların olduğu bir süreci ifade etmektedir (Bahçivan vd., 2010). Türk Eğitim Sistemi kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)'na bağlı kurum/kuruluşların denetlenmesi "Maarif Müfettişleri" tarafından gerçekleştirilmektedir. Denetmenlerin yeterlik alanları ise, "Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Denetim Başkanlığı ile Maarif Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği"ne göre belirlenmektedir. Bu yönetmeliğe göre "denetmenler rehberlik, denetim, araştırma, inceleme, soruşturma ve ön inceleme gibi görevleri yerine getirmek zorundadırlar". Denetmenlerin, bu görevlerini gerçekleştirebilmeleri, rollerini oynayabilmeleri için yukarıda belirtilen yeterliklere sahip olmaları gerekmektedir (Taymaz, 2011). Denetim de en önemli unsurlardan biri denetçisinin sergileyeceği tavır ve davranışlardır. Bu kapsamda etik ilkeler çerçevesinde hareket etmesi önemlidir. Bunun tam tersi durum söz konusu olduğunda ise etik dışı davranışların sergilendiği görülmektedir.

Etik Dışı Davranışlar

Etik, insanların toplumsal fayda, kişisel özellikler, ilke ve görevler olarak neleri yapıp, nelerin yapamayacaklarıyla ilgili özenle tasarlanan kötüyü ve iyiye ilişkin standartlar bütünü olarak tarif edilmektedir (Svara, 2007). Etik dışı davranışlar, sosyal olgular gibi belirli bir fiziksel, kültürel ve sosyal ortamla ilgili kendisine özgü özellikler açısından farklılaşabilmektedir. Diğer mesleklerde görüldüğü gibi eğitim müfettişleri ve öğretmenlerin davranışlarının etik olarak sorgulanması önemlidir. Burada önemli ilk nokta evrensel nitelikli özellikler; ikincisi nokta mesleki ilişkilerine bağlı olarak kendi anlamlandırma ve karar süreçleri ile oluşturdukları yaşantılarıyla öğrendiklerine dayalı davranış özellikleridir (Haynes, 2002; İşgüden ve Çabuk, 2006). Denetmenlik, okul yöneticiliği ile öğretmenlik, var olan meslekler içerisinde etik sorumluluğu en fazla olan meslekler arasında yer almaktadır (Çelik, 1999)

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, eğitim denetmenleri, okul yöneticileri ve öğretmenlerin, Orta öğretim kurumlarında yürütülen denetim çalışmalarında eğitim denetmenlerinin uymaları beklenen etik ilkelerin neler olması gerektiğini belirlemek ve eğitim denetmenlerinin bu etik ilkelere ne derece uyduklarına ilişkin denetmenler, okul yöneticileri ve okul öğretmenlerinin görüşlerini tespit etmektir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma, nitel bir çalışmadır. Nitel araştırma, incelediği problemle ilgili yorumlayıcı, sorgulayıcı ve problemin doğal ortamında sahip olduğu biçimi anlama uğraşısı içindeki bir yöntem olarak ifade edilmektedir (Klenke, 2016). Bu araştırmalarda genellikle görüşme, gözlem, söylev ve doküman analizi gibi nitel veri toplama teknikleri kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra insana ilişkin olay ve algıların, doğal ortamında ve sosyal gerçeklikte derinlemesine incelenmesinin esas alındığı nitel araştırmaların, farklı disiplinleri birleştirebilen bütüncül bir yapısı vardır (Merriam ve Grenier, 2019). Nitel araştırma olguları bağlı oldukları çevrede anlama ve araştırmalarını ön plana çıkaran bir yaklaşımdır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmada Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Orta Eğitim kurumunda Polat Pasa Lisesi, Canbulat Özgürlük Ortaokulu ve Türk Marif Koleji, görevli 25 öğretmen/ yönetici ile görüşülmüştür

Veri Toplama Araçları

Araştırma örnekleminde bulunanların, araştırma konusuyla ilgili duygu, bilgi ve düşüncelerin aktif olarak açıklandığı, yaşam öyküsünün anlatıldığı veri toplama tekniği, "görüşme" olarak

adlandırılmaktadır. Görüşmedeki temel amaç, katılımcıların iç dünyalarına ulaşarak onların özgün bakış açılarının tespit edilmesidir. Görüşmeyle, araştırılan konuya ilişkin bireyin yaşanmışlıkları, tutumları, deneyimleri, niyetleri, düşünceleri, yorumları, tepkileri ve zihinsel algıları gibi gözlenemeyen bilgilere ulaşılması mümkündür (Bengtsson, 2016). Nitel veri toplama teknikleriyle ele alınan bu çalışmada, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, sahip olduğu belirli düzeydeki esneklik ve standartlığı sebebiyle, doldurma ve yazmaya dayalı anket ve testlerdeki sınırlılığı ortadan kaldırması ve belli bir konuda derinlemesine bilgi edinmeye yardımcı olması sebebiyle araştırmacıların sıklıkla tercih ettiği bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2003; Altunay, Oral ve Yalçınkaya, 2014). Bu çalışmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılacaktır. Araştırmanın verileri, katılımcıların kendilerini rahat ifade edebileceği ortamlarda, kendilerinin randevu verdikleri zaman dilimlerinde toplanacaktır. Görüşme soruları her bir katılımcıya, aynı sözcüklerle ve aynı anlamı çağrıştıracak tonlamalarla yöneltilmiştir. Araştırmada, yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Katılımcılar değerlendirilirken; K1, K2, K3, K4 ve K5 şeklinde numaralandırılmıştır. Örneklem grubunun orta eğitim denetiminde etik davranışlara ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi amacıyla literatürde geçen tartışmalardan yola çıkılarak araştırmacı tarafından 5 adet soru hazırlanmıştır. Hazırlanan bu sorular şunlardır:

1. Bir eğitim kurumunu etik hale getiren üç unsurdan söz edilmektedir. Bu unsurlar özen, adalet ve eleştiri olarak belirtilmektedir. Çalıştığımız kurumda yapılan denetimi bu unsurlar çerçevesinde değerlendirir misiniz?
2. Eğitim müfettişlerinin size karşı tavır ve davranışları nasıldır? (Nasıl olmalıdır?) (Eşit davranma (cinsiyet, dil, din, ırk ayrımı), Adil olma, Dürüst Olma, Empati kurma, Etkili iletişim, tutarlı davranma, Nezaket ve Saygılı davranma)
3. Eğitim müfettişlerinin görevini kötüye kullandıklarına tanık oldunuz mu? Cevabınız evet ise ayrıntıları anlatır mısınız?
4. Eğitim müfettişlerinin mevzuat ve eğitim bilimlerindeki gelişmeler hakkında yeterli bilgiye sahip olduklarını düşünüyor musunuz?
5. Okullarda yapılan denetimlerin amacına uygun olarak yapıldığını düşünüyor musunuz? Cevabınız hayır ise önerileriniz nelerdir?

Verilerin Analizi

Yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplanan veriler içerik analizi yöntemiyle betimlenmiş ve yorumlanmıştır. İçerik analizi, birbirlerine benzeyen verileri belli kavram ve temalar kapsamında bir araya getirme ve bunları okuyucunun anlayabileceği şekilde düzenleyerek yorumlamaktır. Araştırmanın problemleri birer tema olarak kabul edilmiştir ve her bir temaya ilişkin sorular sorulmuştur. Elde edilen bulgular katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılarak sunulacaktır. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde betimsel analiz teknikleri kullanılmıştır. Betimsel analiz; elde edilen verilerin daha önceden belirlenen temalara göre özetlenip yorumlandığı, görüşülen bireylerin görüşlerinin çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla sık sık doğrudan alıntılarının kullanıldığı ve elde edilen sonuçların neden-sonuç ilişkileri çerçevesinde yorumlandığı analiz tekniğidir (Yıldırım ve Şimşek, 2003).

Bulgular ve Yorum

Aşağıdaki tabloda katılımcıların demografik bilgileri verilmiştir:

Tablo 1: Demografik Bilgiler

		Sayı (n)	Yüzde (%)
Yaş	25-34	6	24
	35-44	16	64
	45-59	3	12
	Toplam	25	100
Cinsiyet	Kadın	13	52
	Erkek	12	48
	Toplam	25	100
Medeni Durum	Evli	20	80
	Bekar	5	20
	Toplam	25	100

Tablo 1 incelendiğinde, katılımcıların % 60 gibi önemli bir bölümünün 35-44 yaş aralığında olduğu görülmektedir. % 24'ü 25-34 yaş ve % 12 de 45-59 yaş aralığında yer almaktadır. Katılımcıların %52'si kadın, %48'i erkektir; %80'i evli %20'si bekadır. Çalışmada ilk olarak “Bir eğitim kurumunu etik hale getiren üç unsurdan söz edilmektedir. Bu unsurlar özen, adalet ve eleştiri olarak belirtilmektedir. Çalıştığınız kurumda yapılan denetimi bu unsurlar çerçevesinde değerlendirir misiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soru çerçevesinde olumlu ve olumsuz olarak iki tema oluşturulmuştur. Olumlu tema karşılığında “özenli, adaletli, eleştiriye açık ve hepsi” olarak dört kategori belirlenmiştir. Olumsuz tema ise “yetersiz denetim ve hiç denetim yok” olarak iki kategoride toplanmıştır.

Tablo 2: Tema 1. Kurumda Yapılan Denetimin Özenli, Adaletli ve Eleştiriye Açık Görülmesi

Temalar	Kategoriler	f
Olumlu	Özenli	2
	Adaletli	4
	Eleştiriye Açık	2
	Hepsi	7
Olumsuz	Yetersiz Denetim	8
	Hiç denetim yok	2

Tablo 2 incelendiğinde, olumlu tema altında denetimin özenli ve eleştiriye açık olduğunu düşünen katılımcıların sayısının 2 olduğu görülmektedir. Denetimin adaletli olduğunu düşünen katılımcı sayısı ise 4'dür. Yapılan denetimin özenli, adaletli, eleştiriye açık olduğunu düşünenler ise 7 kişidir. Olumsuz tema altında verilen cevaplar incelendiğinde kurumda yapılan denetimin yetersiz olduğunu düşünenlerin sayısı 8; hiç denetimin olmadığını belirtenlerin sayısı ise 2'dir. Katılımların verdiği cevaplardan bazıları aşağıdaki gibidir:

K6: İdari kadro ile öğretmen kadrosu genelde özenli çalışmakta, ders programları vs düzenlenirken adaletli olunmaktadır. Öğretmen de idari kadro da genelde yapıcı eleştiriler için açıktır.

K10: Eğitimin denetmenler tarafından özenli bir şekilde değerlendirildiğini düşünmüyorum çünkü öğretmenliğe atanan öğretmenler sadece denetleniyor diğer meslekte olan öğretmenlerin daha sonraki yıllarda denetlenmediğini görmekteyim. Denetmenlerimizin denetimlerini yaparken ciddi bir adaletsizlik yapmadıklarını düşünüyorum. Ayrıca öğretmenlerin öğrencilerine eşit şekilde eğitim verdiklerini düşünüyorum.

K24: Yapılan denetimin etik ve ahlâkî değerlere uygun olduğunu düşünüyorum. Denetimlerde adalet unsurunun ön planda olmasına özen gösterilmektedir. Eğitimin amacına uygun olarak

yapılabilmesi için eleştirilerinin mutlaka olması, ancak eleştiri yapılırken yapıcı ve yönlendirici olmasına dikkat edilmelidir.

Genel anlamda bir eğitim kurumunu etik hale getiren; özen, adalet ve eleştiri unsurlarıdır. Katılımcıların önemli bir bölümü, denetimi ya yetersiz bulmuşlar ya da hiç denetimin olmadığını belirtmişlerdir. Denetimi değerlendirmeleri pek mümkün olamamıştır. Kurumlarında yapılan denetimi özenli, adaletli ve eleştiriye açık olduğunu belirten katılımcıların sayısının yarıdan fazla olduğu görülmektedir. Öncelikle denetimde adaletin önemini vurgulamak gerekir; öyle ki Turhan (2007), tarafından yapılan çalışmada okul yöneticilerinin etik davranışlarının ne kadar yüksek düzeyde gösterirler ise; okullarda sosyal adaletin algılanma düzeylerinin o kadar arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Aydın (2011) da denetmenin kişisel özellikleri ve davranışlarıyla örnek kişi olması gerektiğini; özenli davranarak iletişim biçimine önem vermesinin önemini “öğretmende arayacağı özellikleri bizzat kendisi sergilemeli” şeklinde vurgulamıştır. Pehlivan (1997) yaptığı araştırmada, müfettişlerin, lise müdürleri ve öğretmenler arasında, dürüstlük, adalet ve saygı boyutunda belirgin farklar olmadığını sorumluluk, hoşgörü ve demokrasi boyutlarını oluşturan bazı ilkelerle ilgili algılarda farklılıklar olduğunu tespit etmiştir. Bu durumda Ömür (2005)’ün yaptığı araştırma sonucunda geliştirdiği önerilerin önemli olduğunu belirtmek gerekir. Özellikle denetim sürecinde mutlak adaletin sağlanabilmesi için gerekli gayretin biraz daha fazla gösterilmesinin altını çizmiştir. Ayrıca etik kuralların denetim süreci içinde, daha özenli ve düzenli olabilmesi için gerekli gayretin fazlasıyla gösterilmesi gerektiği aktarılmıştır.

Araştırmada katılımcılara “Eğitim müfettişlerinin size karşı tavır ve davranışları nasıldır? (Nasıl olmalıdır?)” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcı cevapları dikkate alınarak yedi tema oluşturulmuştur. Bu temalar, empati kuran, eşit ve adaletli, nazik, tutarlı, eğitilmiş, olumlu ve yapıcı ile saygılı olarak sıralanmaktadır.

Tablo 3: Tema 2. Eğitim Müfettişlerinin Tavrı ve Davranışları Hakkında Görüşler

Temalar	f
Empati kuran	4
Eşit ve adaletli	6
Nazik	3
Tutarlı	2
Eğitilmiş	3
Olumlu ve yapıcı	5
Saygılı	2

Bu sorunun genellikle eğitim müfettişlerinin tavır ve davranışlarının nasıl olması gerektiği üzerine cevaplandırıldığını belirtmek gerekir. Katılımcı cevapları incelendiğinde eğitim müfettişlerinin onlara karşı tavır ve davranışlarının eşit ve adaletli olması gerektiğini belirtenlerin sayısının 6 olduğu görülmektedir. Olumlu ve yapıcı olmasını gerektiğinin düşünenlerin sayısı 5’dir. Empati kurması gerektiğini düşünenlerin sayısı 4; nazik ve eğitilmiş 3; tutarlı ve saygılı olması gerektiğini belirtilenlerin sayıları ise 2’dir. Aşağıda bazı katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar yer verilmiştir:

K7, müfettişlerin genellikle her öğretmene eşit yaklaştığını ancak empati yapma konusunda yetersiz kaldıkları belirtmiştir. “Müfettişlerin her öğretmene eşit yaklaştığı düşüncesindeyim Bir ayırım yapıldığını düşünmüyorum. Ancak empati kurma konusunda bazen eksik kaldığını gözlemlemekteyim Etkili iletişim konusunda da gelişmeye açık bir konu olduğunu düşünüyorum daha etkili iletişim kurulabilir”. Etkili iletişime de vurgu yapan K7’nin denetmenlerin etkili iletişim kurmasının önemli olduğu düşüncesinde olduğu görülmektedir.

K12 denetmenlerin nasıl olması gerektiğini aktarmıştır. Ona göre “denetmenler, denetledikleri öğretmenin sınıfını, okulunu, çevresini göz önünde bulundurmalıdır. Bununla beraber yol gösterici olmalı ve öğretmene geriye ket vurmamalıdır”lar. Denetmenlerin olumlu ve yapıcı eleştiriler yaptığını belirten K16 şunları söylemiştir “Bizim eğitim müfettişimiz her zaman olumlu ve yapıcı eleştiriler

yapmaktadır. Şu ana kadar herhangi bir cinsiyet ayrımcılığı yaptığına şahit olmamakla birlikte ırkçı bir politika da göttüğünü görmedim. Dağlı ve Akyıldız (2009) yaptıkları çalışmada, denetmenlerin cinsiyet ayrımı yapma, tutarlı davranma önyargılı davranma gibi konularda etik yeterliğe az sahip olduklarını; saygılı bir dil kullanma, yetkisini aşmama, özlük haklarını engelleyici tavır takınmama, öğretmenlerin yeterliklerine ilişkin küçük düşürücü davranışlardan kaçınma gibi konularda da orta düzeyde etiğe uygun davrandıkları tespit edilmiştir. Konuyla ilgili olarak Kayıkcı ve Uygur (2010), belirli bir standarda göre denetleme yapmanın, empatide bulunmanın, gelişmeleri takip etmenin, ileri görüşlü olmanın, insan ilişkileri ve iletişim becerilerini kullanmanın; ortamın şartlarına göre denetim yapmanın, öğretmene değer vermenin; öğretmeni geliştirici tavsiyelerde bulunmanın; ön yargılı davranmamanın, tarafsız ve tutarlı olmanın önemli olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılara “Eğitim müfettişlerinin görevini kötüye kullandıklarına tanık oldunuz mu? Cevabınız evet ise ayrıntıları anlatır mısınız?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde evet ve hayır olarak iki tema belirlenmiştir. Evet teması ego tatmini ve saygısız olarak iki kategoriye; hayır teması tanık olunmadı olarak bir kategoriye ayrılmıştır.

Tablo 4: Tema 3. Eğitim Müfettişlerinin görevini kötüye kullanma hakkındaki görüşler

Temalar	Kategoriler	f
EVET	Ego tatmini	2
	Saygısız	1
HAYIR	Tanık olunmadı	22

Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların neredeyse hepsinin eğitim müfettişlerinin görevini kötüye kullandıklarına tanık olmadığı görülmektedir. Sadece iki kişi; müfettişlerin ego tatmini tavrı içinde olduklarına ve bir kişi de saygısız davranışlarına tanık olduğunu belirtmiştir. K19’un “kişi kayıran, kendini üst gören, saygısız olanlarına nadir de olsa rastladım” cevabı önemlidir. K:2, “bazıları tamamen egosunu tatmin etme derdinde” demiş ve K2 de “öğretmenin üzerine fazla gidildiğine şahit oldum. Öğretmen dersini sorunsuz yapmasına rağmen yeterli bulunmayıp tekrar tekrar denetlenmiştir” demiştir. Burada eğitim müfettişlerinin etik dışı davranışlar sergilediğini söylemek mümkündür. Uğurlu (2010) yaptığı çalışmada; denetmenlerin adaletli davranma, özel yaşamı ile mesleki yaşamını ayırma, gizliliğe önem verme, objektif davranma, tarafsızlık, ikram kabulü, hukuka uygunluk, önyargılı olmama, değerlendirmelerini belgelere dayandırma, özel gereksinimlerini işe karıştırmama, korku yayma ve saygı uyandırma konularında orta düzeyde; resmi davranma ile tertip ve düzen konularında ise yüksek düzeyde etiğe uygun davrandıklarını saptamıştır. Aksoy (1998) etik ilkeleri belirlerken; kişisel farklılıklara duyarlı olma ve saygı, değer empoze etmeme (dayatma) durumlarının önemine vurgu yapmıştır. Katılımcılara “Eğitim müfettişlerinin mevzuat ve eğitim bilimlerindeki gelişmeler hakkında yeterli bilgiye sahip olduklarını düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplara göre “evet, hayır ve kararsız” olarak üç tema oluşturulmuştur.

Tablo 5: Tema 3. Eğitim müfettişlerinin bilgi düzeyleri

Temalar	f	%
Evet	7	28
Hayır	6	24
Kararsız	12	48

Tablo 5 incelendiğinde eğitim müfettişlerinin mevzuat ve eğitim bilimlerindeki gelişmeler hakkında yeterli bilgiye sahip olup olmadıkları konusunda kararsız kalan katılımcı oranının %48 olduğu görülmektedir. Katılımcıların %28’inin eğitim müfettişlerinin yeterli bilgiye sahip olduğu; % 24’ünün ise yeterli bilgiye sahip olmadığını düşündüğü tespit edilmiştir. K7’nin “yeterli bilgiye sahip olduklarını düşünüyorum ancak uygulama konusunda bazen eksik kaldığını gözlemlemekteyim” dediği görülmektedir. K10, “Yeterince bilgili olduklarını düşünmüyorum denetmenlerinde değerlendirilmesi gerekir. Ayrıca branşa göre uygun denetmen öğretmeni değerlendirmelidir”

demıştır. K10'nun cevabı önemlidir. Başar (2000), bilimsel denetimde farklı branş ve kategorilerin eşit değerde kabul edildiği; bu durumun da farklı branş ve değerdeki öğretmenlerin eşit şartlarda değerlendirmeye tabi tutulması için gerekli olduğunu aktarmıştır. K25, “görev yapanların eksik kadrolardan dolayı iş yükünün fazla olduğunu düşünüyorum. Bu nedenle gelişmeleri takip etme konusunda zaman zaman sıkıntı yaşıyor inancındayım” demıştır. Taşdan (2008), çağdaş eğitim sistemlerinde sürekli gelişmenin esas olduğunu belirtmektedir. Çağdaş eğitim denetimi ise işleyen sürecin kontrol edilmesi; süreçteki sapmaların düzeltilmesi ve sürecin geliştirilerek kurumların sağlıklı yaşamasına yardım etmelidir (Aslan, 2015).

Katılımcılara son olarak “okullarda yapılan denetimlerin amacına uygun olarak yapıldığını düşünüyor musunuz? Cevabınız hayır ise önerileriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplar dikkate alınmış ve evet, hayır, orta derece olarak üç tema oluşturulmuştur.

Tablo 6: Tema 4. Okullarda yapılan denetimlerin amacına uygunluğu

Temalar	f	%
Evete	7	28
Hayır	15	60
Orta derece	3	12

Katılımlardan %60'ı okullarda yapılan denetimin amacına uygun olmadığını düşünmektedir. Okullarda yapılan denetimin amacına uygun bulunanların oranı ise % 28'dir. %12'lik bir oranın da orta derecede uygun bulunduğu tespit edilmiştir. K4 de denetimin uygun olmadığı düşüncesinde olduğu görülmektedir. “her müfettiş kendi için önemli unsurların önemli olması gerektiğini düşünüyor. Oysa denetlediği öğretmenin uygulamalarının çerçevesinde değerlendirme yapmalı belli bir yöntem için zorlama yapmamalı bunun eksiklik olduğunu düşünmemeli ve düşündürmemeli” demıştır. K5, denetimlerin sadece olumsuz durumlar meydana geldiğinde ya da asalet onaylanacağı zaman yapıldığını aktarmıştır. Konuyla ilgili olarak da “bence belirli dönemlerde rutin olarak yapılmalı, ayrıca asalet onaylanacağı zaman, kişiler kendi branşlarında olan denetmenler tarafından değerlendirilmeli” şeklinde bir öneri getirmiştir. K10'nun okullarda denetim ile ilgili sunduğu öneriler şöyledir: “Aynı branştan denetmenlerin öğretmenleri değerlendirmesi gerekir. Daha sık denetimler yapmaları ve zamanında yapmaları gerekir. Cezalandırıcı değil yönlendirmeci şeklinde yaklaşmalıdır. Denetmenler değişen müfredatlar hakkında öğretmenleri yönlendirmelidir”. K18 ise “geçmişe göre oldukça farklılık gösteren günümüz öğrenci profiline (öğrencilerin isteklerine) uygun olmayan, güncel yaşantımızın gerisinde kalan, müfettişlerin kitaplarda yazılı teorik bilgilerin eğitimde uygulanmasını istemeleri dışında, genel olarak özellikle hem öğretmen hem de öğrenci odaklı eğitimin gelişimini sağlayacak her türlü güncel denetim etkinliklerini uygun buluyorum. Ancak, özellikle günümüzdeki öğrenci ve öğretmen profili ile geleneksel (geçmiş dönemlerdeki) öğrenci ve öğretmen profilinden çok daha farklı olduğunun farkında olmaları, buna göre gerekirse pedagojik altyapının günümüz gerçeklerine göre yeniden yapılandırılması ve denetimlerin bu şekilde yapılmasının, eğitim öğretim etkinliklerinde daha anlamlı olacağı” düşüncesinde olduğunu aktarmıştır. Eğitim denetimi, eğitim amaçlarına ulaşması konusunda önemli rol oynamaktadır (Özmen ve Güngör, 2008). Okutan (2016), kurumlarda belirlenen amaca ulaşmış ulaşmadığı, amaca ulaşmada neler yapması gerektiği, geri bildirimler sonucunda düzeltilmesi gereken davranışlar gibi faaliyetler eğitim denetiminin kurumsal yapısını teşkil ettiğini aktarmıştır. Bu bilgilerden hareketle denetimin de amaca uygun olarak yapılması hayati önemi olduğu söylenebilir.

SONUÇ

Bu araştırmada, eğitim denetmenleri, okul yöneticileri ve öğretmenlerin, orta öğretim kurumlarında yürütülen denetim çalışmalarında eğitim denetmenlerinin uymaları beklenen etik ilkelerin neler olması gerektiğini belirlemek ve eğitim denetmenlerinin bu etik ilkelere ne derece uyduklarına ilişkin denetmenler, okul yöneticileri ve okul öğretmenlerinin görüşlerini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Bu çerçevede Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı 6 İlçede: Lefkoşa bölgesinde; Değirmenlik Lisesi, İrsen Küçük Ortaokulu, Lefkoşa Türk Lisesi ve Hala Sultan İlahiyat Koleji, Gazimağusa bölgesinde;

Polatpaşa Lisesi, Canbulat Özgürlük Ortaokulu ve Dr Fazıl Küçük Endüstri Meslek Lisesi, Girne bölgesinde; Oğuz Veli Ortaokulu ve 19 Mayıs Koleji, Güzelyurt bölgesinde; Kurtuluş Lisesi ve Güzelyurt Türk Maarif Koleji, İskele bölgesinde; Karpaz Meslek Lisesi ve İskele Evkaf Türk Maarif Koleji, Lefke bölgesinde; Lefke Gazi Lisesi ve Cengiz Topel Endüstri Meslek Lisesinde görevli 25 öğretmen/ yöneticiye beş soru yöneltilmiştir. Araştırma sonuçları değerlendirildiğinde kurumlarında yapılan denetimi özenli, adaletli ve eleştiriye açık olduğunu belirten katılımcıların sayısının yarıdan fazla olduğu görülmüştür. Ayrıca katılımcıların eğitim müfettişlerinin tavır ve davranışlarının eşit, adaletli, olumlu, yapıcı, empati kurabilen, nazik, eğitilmiş, tutarlı ve saygılı olması gerektiğini düşündükleri saptanmıştır. Araştırmada katılımcıların büyük çoğunluğunun eğitim müfettişlerinin görevini kötüye kullandıklarına tanık olmadığı görülmektedir. Buna karşın eğitim müfettişlerinin mevzuat ve eğitim bilimlerindeki gelişmeler hakkında yeterli bilgiye sahip olup olmadıkları düşüncesinde olan katılımcı sayısının da önemli ölçüde fazla olduğu dikkat çekmektedir. Ayrıca, katılımlardan yarısından fazlasının okullarda yapılan denetimin amacına uygun olmadığını düşündüğü görülmektedir.

Kaynakça

- Aksoy, H. (1998). *Eğitim denetiminde etik boyut*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akyıldız, S. (2007). *İlköğretim denetmenlerinin etik davranışlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi Diyarbakır ili örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altunay, E., Oral, G. ve Yalçınkaya, M. (2014). Eğitim kurumlarında mobbing uygulamalarına ilişkin nitel bir araştırma, *Sakarya University Journal of Education*, 4/1, 62-80.
- Arabacı, İ.B. ve Akar, H. (2010). Eğitim müfettişlerinin bazı sosyal, demografik ve mesleki özelliklerine göre mesleki tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 78-91.
- Aslan, H. (2015). Eğitimde denetim ile ilgili kavramlar, denetimin tarihsel gelişimi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi*, 1, 1-14.
- Aydın, M. (2011). *Çağdaş eğitim denetimi*. Ankara: Hatipoğlu Yayınevi.
- Bahçivan, E. Bayraktutan, İ. Bilbay, A. Çakırer, İ. ve Toprakçı, E. (2011). Kuram ve uygulamada eğitim müfettişleri meslek etiği. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 5(1), 14-23.
- Başar, H. (2000). *Eğitim Deneticisi*. Ankara: Pegem A Yayınevi.
- Bengtsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *NursingPlus Open*, 2, 8-14.
- Çelik, V. (1999). *Eğitimsel liderlik*. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Haynes, F. (2002). *Eğitimde etik* (The Ethical School, 1998). (1.Basım). (Çev. S. K. Akbaş). İstanbul: Ayrıntı Yay.
- İşgüden B. ve Çabuk, A. (2006) Meslek etiği ve meslek etiğinin meslek yaşamı üzerindeki etkileri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (16) 59-86.
- Kayıkçı, K. ve Uygur, Ö. (2010). *İlköğretim okullarının denetimde mesleki etik*. II. Uluslararası Katılımlı Eğitim Denetimi Kongresi. Kütahya: Nobel Yayınları.
- Kizza, J.M.(2007) *Ethical and social issues in the information age*. Third Edition. Springer-VerlagLondonLtd., London.
- Klenke, K. (2016). *Qualitative research in the study of leadership*. Emerald Group Publishing Limited.
- Kocabaş, İ. ve Karaköse, T. (2009). Ethics in schooladministration. *AfricanJournal of Business Management*, 3 (4), 126-130
- Merriam, S. B., and Grenier, R. S. (2019). *Qualitative research in practice: Examples for discussion and analysis*. San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers.
- Okutan, M. (2016). *Eğitim yönetimi ve denetiminde örnek olaylar*. Ankara: Sarıyıldız Matbaacılık.
- Ömür, Ş. (2005). *İlköğretim denetmenlerinin denetim sürecinde karşılaştıkları etik sorunları algılama düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pehlivan, İ. (1997). *Eğitim yöneticilerinin etik davranışları üzerine bir araştırma*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Svara, J. H. (2007), *The ethics primer for public administrators in government and nonprofit organization*. Arizona: Jones and Bartlett Publishers.
- Taşdan, M. (2008). Çağdaş eğitim denetiminde meslektaş yardımlaşması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(41), 69-92.
- Taymaz, H. (2011). *Eğitim sisteminde teftiş: Kavramlar, ilkeler ve yöntemler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Tekışık, H.H. (1985). Milli eğitimde teftiş ve müfettiş sorunu. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 106, 45-49
- Tekin, A. ve Yılmaz, S. (2012). İlk ve ortaöğretim kurumu öğretmenlerinin teftişe ilişkin metaforik algılar, *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 1(4), 36-44.
- Turhan, M. (2007). *Genel ve mesleki lise yöneticilerinin etik liderlik davranışlarının okullardaki sosyal adalet üzerindeki etkisi*. Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uğurlu, C. T. (2010). Öğretmenlerin eğitim müfettişlerinin etik davranışlarına ilişkin görüşleri. *International Journal of Educational Research*, 1 (2), 66-7.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

ORTAOKUL BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI KAZANIMLARININ TÜRKİYE YETERLİLİKLER ÇERÇEVESİ ANAHTAR YETKİNLİKLERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Mustafa Enes IŞIKGÖZ

Mardin Artuklu Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
pdgenes@gmail.com

Özet

Ortaokul (5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı kazanımlarının TYÇ bağlamında belirlenen anahtar yetkinlikler bağlamında incelemeyi amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımlarından doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın dokümanını 2018 Ortaokul (5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında öğretim programındaki kazanımlar, anahtar yetkinlikler açısından içerik analizi ile incelenmiştir. Analizde elde edilen bulgular betimsel istatistik teknikleri ile tablolar halinde sunulmuş ve yorumlanmıştır. Araştırma bulgularına göre; Ortaokul Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programının “Hareket Yetkinliği” öğrenme alanı kazanımlarının anahtar yetkinliklerle ilişkili olabilecek ifadeleri daha fazla içerdiği görülmüştür. Bu kapsamda kazanımların en çok “öğrenmeyi öğrenme”, en az “dijital yetkinlik” ile ilişkili olduğu, “yabancı dillerde iletişim” yetkinliği ile ilişkili olabilecek kazanımların yer almadığı saptanmıştır. “Öğrenmeyi öğrenme” yetkinliğinden sonra kazanımların ilişkili olduğu anahtar yetkinlikler sırasıyla; “Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler”, “İnisiyatif alma ve girişimcilik”, “Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler” ile “Anadilde iletişim” ve Kültürel farkındalık ve ifade” yetkinlikleridir. Programda anahtar yetkinlikler en fazla 5. ve 6. sınıf kazanımları içerisinde yer alırken, 5, 6 ve 8. sınıflarda “Dijital yetkinlik”, 7. sınıfta ise “Kültürel farkındalık ve ifade” yetkinlikleri ilişkili olabilecek kazanımların yer almadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anahtar yetkinlikler, Beden Eğitimi ve Spor Öğretim Programı, Kazanım, Ortaokul

ANALYSIS OF SECONDARY SCHOOL PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS CURRICULUM ACQUISITIONS IN THE CONTEXT OF KEY COMPETENCIES OF THE TURKISH QUALIFICATIONS FRAMEWORK

Abstract

In this study, which aims to examine the acquisitions of the Secondary School (5th, 6th, 7th and 8th Grades) Physical Education and Sports Curriculum in the context of key competencies determined in the context of TQF, the document analysis method being one of the qualitative research approaches was used. The document of the research is composed of 2018 Secondary School (5th, 6th, 7th and 8th Grades) Physical Education and Sports Lesson Curriculum. Within the scope of the research, the acquisitions in the curriculum were examined in terms of key competencies by content analysis. The findings obtained in the analysis were presented and interpreted in tables with descriptive statistical techniques. According to the research findings, it has been observed that the "Movement Competence" learning area acquisitions of the Secondary School Physical Education and Sports Lesson Curriculum contain more expressions that may be related to key competencies. In this sense, it was determined that the acquisitions were mostly related to "learning to learn", the least to "digital competence", and the acquisitions that could be related to "communication in foreign languages" were not included. After the competency of "learning to learn", the key competencies that the acquisitions are related to are “Social and civic competencies”, “Taking initiative and entrepreneurship”, “Mathematical competence and core competencies in science/technology” and “Communication in mother tongue” and “Cultural awareness and expression” respectively. While the key competencies in the program are mostly within the 5th and 6th grade acquisitions, it has been determined that "Digital competence" in the 5th, 6th and 8th grades,

and "Cultural awareness and expression" competencies in the 7th grade do not take place in the relevant acquisitions.

Keywords: Key competencies, Physical Education and Sports Curriculum, Acquisition, Secondary School

GİRİŞ

21. yüzyılın beraberinde getirdiği bilgi ve teknolojideki hızlı değişim ve dönüşümler hayatın her alanına yansımakta, özellikle temel girdisi ve çıktısı insan olan eğitim sistemlerini derinden etkilemektedir. Bu değişim ve dönüşümler karşısında ülkeler, teknolojiye hâkim, üst düzey düşünme, yenilikçi, girişimci ve yaratıcı becerilere sahip bireyler yetiştirmeyi hedeflemekte ve bu kapsamda eğitim sistemlerine 21.yüzyıl becerilerini entegre etme çabası içerisindeyler (Delf ve Ovenden, 2016). 21.yüzyıl becerilerinin temel amacı; bireylerin günlük hayatlarını kolaylaştırmak, yeniliklere ve teknolojik gelişmelere uyumunu sağlamak ve sürekli öğrenme ve yaratıcı düşünmeye sevk etmek olduğu görülmektedir (Kayhan ve ark., 2019). 21. yüzyıl becerileri; öğrencilerin iletişimsel becerilerini geliştirme, iş birliği içinde çalışma, kültürlerarasılık bilincine sahip olma, girişimcilik ve liderlik rollerini etkin kullanma, dijital okuryazarlık gibi pek çok yeterlik alanında gelişmişlik seviyelerini yükseltmeyi amaçlayan önemli yaklaşımları içinde barındırmaktadır (Dündar ve Polat, 2021).

21. yüzyıl becerilerine ilişkin uygulamada farklı sınıflandırmalar (ATCS, 2010; EC, 2006; Trilling ve Fadel, 2009; Geisinger, 2016; ISTE, 2016; NRC, 2011; NCREL, 2003; OECD, 2018; P21, 2019) olmakla birlikte özünde 21. yüzyıl becerileri; “Öğrenme ve Yenilik”, “Bilgi, Medya ve Teknoloji” ve “Yaşam ve Kariyer” becerileri olmak üzere üç ana grupta toplanmaktadır (Eryılmaz ve Uluyol, 2015; Göksün ve Kurt, 2017). Öğrenme ve yenilik becerileri; eleştirel düşünme ve problem çözme, yaratıcı düşünme ve yeniliği uygulama, iletişim ve iş birliği, Bilgi, medya ve teknoloji becerileri; bilgi okuryazarlığı, medya ve teknoloji okuryazarlığı, Yaşam ve kariyer becerileri ise; esneklik ve uyum, girişimcilik ve öz yönetim, sosyal ve kültürlerarası beceriler, liderlik, üretkenlik ve sorumluluk gibi alt becerileri içermektedir (P21, 2019). Temelinde okuma/yazma, yorumlama ve sentez becerilerini içermekle beraber daha çok bilişsel, içsel, kişilerarası ve teknik becerilere odaklanan küresel ölçekli bu becerilerin bireylere kazandırılmasında kuşkusuz eğitim ve öğretim programları önemli bir yer tutmaktadır (Ananiadou ve Claro, 2009; Eryılmaz ve Uluyol, 2015; Ferrari ve ark., 2008). 21.yüzyılın gerektirdiği becerilerin derslerle entegrasyonunda önemli bir araç olan öğretim programları ile bireyler 21. yüzyıl becerilerini eğitim yoluyla çok daha disipline edilmiş şekilde kazanabilirler (Otuz ve ark., 2018).

Türkiye’de bu beceriler kapsamında Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi (AYÇ) ile uyumlu olacak şekilde ilk, orta ve yükseköğretim dâhil, meslekî, genel ve akademik eğitim ve öğretim programları ve diğer öğrenme yollarıyla kazanılan tüm yeterlilik esaslarını gösteren Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ) oluşturulmuştur. TYÇ ülkemizde eğitim ve öğretim sistemi içerisinde bütün öğrenme ortamlarında ve çeşitli seviyelerde kazanılan kalite güvencesi sağlanmış tüm yeterlilikleri kapsamaktadır (Meslekî Yeterlilik Kurumu [MYK], 2015). Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından büyük ölçüde 2018 yılında güncellenen öğretim programlarında TYÇ esas alınarak belirlenen öğrenci yeterlilikleri; "Atatürkçülük ile ilgili konular", "Millî Eğitim Kalite Çerçevesi", "2015-2019 MEB Stratejik Plan", "2023 TÜBİTAK Vizyon Belgesi", "21. Yüzyıl Becerileri", "Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı", "Değerler Eğitimi", "Hayat Becerileri" vb. farklı ulusal ve uluslararası birikimlere dayanılarak hazırlanmıştır. Bu yeterlilik ve beceri tanımlamalarının çoğu birbiriyle uyuşmakta, birbirini kapsamakta ve desteklemektedir. Bunlar özetlenirken programların odaklandığı temalar gibi görülmüşler, program kazanımlarıyla ve açıklamalarla ilişkilendirilerek verilmiştir (MEB, 2022).

Öğretim programlarının perspektifinde ise; eğitim sistemimizin temel amacı değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmek, bilgi, beceri ve davranışlar öğretim programlarıyla kazandırılmaya çalışılırken değerlerimiz ve yetkinliklerin bu bilgi, beceri ve davranışların arasındaki bütünlüğü kuran bağlantı ve ufuk işlevi görmek olarak ifade edilmiştir. Bu kapsamda TYÇ esas alınarak öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde; kişisel,

sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazeleri olan sekiz anahtar yetkinlik belirlenmiştir. Tüm öğretim programlarında yer alan ortak anahtar yetkinlikler şunlardır (MEB, 2018);

1. Anadilde iletişim: Kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (dinleme, konuşma, okuma ve yazma); eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktır.

2. Yabancı dillerde iletişim: Çoğunlukla ana dilde iletişimin temel beceri boyutlarını paylaşmakta olup duygu, düşünce, kavram, olgu ve görüşleri hem sözlü hem de yazılı olarak kişinin istek ve ihtiyaçlarına göre eğitim, öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi uygun bir dizi sosyal ve kültürel bağlamda anlama, ifade etme ve yorumlama becerisine dayalıdır. Yabancı dillerde iletişim, aracılık etme ve kültürlerarası anlayış becerilerini de gerektirmektedir. Bireyin yeterlilik seviyesi, bireyin sosyal ve kültürel geçmişi, çevresi, ihtiyaçları ve ilgilerine bağlı olarak dinleme, konuşma, okuma ve yazma boyutları ile farklı diller arasında değişkenlik gösterecektir.

3. Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler: Matematiksel yetkinlik, günlük hayatta karşılaşılan bir dizi problemi çözmek için matematiksel düşünme tarzını geliştirme ve uygulamadır. Sağlam bir aritmetik becerisi üzerine inşa edilen süreç, faaliyet ve bilgiye vurgu yapılmaktadır. Matematiksel yetkinlik, düşünme (mantıksal ve uzamsal düşünme) ve sunmanın (formüller, modeller, kurgular, grafikler ve tablolar) matematiksel modlarını farklı derecelerde kullanma beceri ve isteğini içermektedir. Bilimde yetkinlik, soruları tanımlamak ve kanıta dayalı sonuçlar üretmek amacıyla doğal dünyanın açıklanmasına yönelik bilgi varlığına ve metodolojiden yararlanma beceri ve arzusuna atıfta bulunmaktadır. Teknolojide yetkinlik, algılanan insan istek ve ihtiyaçlarını karşılama bağlamında bilgi ve metodolojinin uygulanması olarak görülmektedir. Bilim ve teknolojide yetkinlik, insan etkinliklerinden kaynaklanan değişimleri ve her bireyin vatandaş olarak sorumluluklarını kavrama gücünü kapsamaktadır.

4. Dijital yetkinlik: İş, günlük hayat ve iletişim için bilgi iletişim teknolojilerinin güvenli ve eleştirel şekilde kullanılmasını kapsar. Söz konusu yetkinlik, bilgiye erişim ve bilginin değerlendirilmesi, saklanması, üretimi, sunulması ve alışverişi için bilgisayarların kullanılması ayrıca internet aracılığıyla ortak ağlara katılım sağlanması ve iletişim kurulması gibi temel beceriler yoluyla desteklenmektedir.

5. Öğrenmeyi öğrenme: Bireyin kendi öğrenme eylemini etkili zaman ve bilgi yönetimini de kapsayacak şekilde bireysel olarak veya grup hâlinde düzenleyebilmesi için öğrenmenin peşine düşme ve bu konuda ısrarcı olma yetkinliğidir. Bu yetkinlik, bireyin var olan imkânları tanıyarak öğrenme ihtiyaç ve süreçlerinin farkında olmasını ve başarılı bir öğrenme eylemi için zorluklarla başa çıkma yeteneğini kapsamaktadır. Yeni bilgi ve beceriler kazanmak, işlemek ve kendine uyarlamak kadar rehberlik desteği aramak ve bundan yararlanmak anlamına da gelir. Öğrenmeyi öğrenme, bilgi ve becerilerin ev, iş yeri, eğitim ve öğretim ortamı gibi çeşitli bağlamlarda kullanılması ve uygulanması için önceki öğrenme ve hayat tecrübelerine dayanılması yönünde öğrenenleri harekete geçirir.

6. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler: Bu yetkinlikler kişisel, kişilerarası ve kültürlerarası yetkinlikleri içermekte; bireylerin farklılaşan toplum ve çalışma hayatına etkili ve yapıcı biçimde katılmalarına imkân tanıyacak; gerektiğinde çatışmaları çözecek özelliklerle donatılmasını sağlayan tüm davranış biçimlerini kapsar. Vatandaşlıkla ilgili yetkinlik ise bireyleri, toplumsal ve siyasal kavram ve yapılarla ilişkin bilgiye, demokratik ve aktif katılım kararlılığına dayalı olarak medeni hayata tam olarak katılmaları için donatmaktadır.

7. İnisiyatif alma ve girişimcilik: Bireyin düşüncelerini eyleme dönüştürme becerisini ifade eder. Yaratıcılık, yenilik ve risk almanın yanında hedeflere ulaşmak için planlama yapma ve proje yönetme yeteneğini de içerir. Bu yetkinlik, herkesi sadece evde ve toplumda değil işlerine ait bağlam ve şartların farkında olabilmeleri ve iş fırsatlarını yakalayabilmeleri için aynı zamanda iş hayatında desteklemekte; toplumsal ve ticari etkinliklere girişen veya katkıda bulunan kişilerin ihtiyaç duydukları daha özgün bilgi ve beceriler için de bir temel teşkil etmektedir. Etik değerlerin farkında olma ve iyi yönetişimi desteklemeyi de kapsar.

8. Kültürel farkındalık ve ifade: Müzik, sahne sanatları, edebiyat ve görsel sanatlar dâhil olmak üzere çeşitli kitle iletişim araçları kullanılarak görüş, deneyim ve duyguların yaratıcı bir şekilde ifade edilmesinin öneminin takdiridir.

Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin temel amacı; bu yeterlilikleri öğrenme kazanımları ile tanımlamak ve birbirleriyle karşılaştırma imkânı sunmaktır (Yüksel, 2019). TYÇ’de yer alan tüm anahtar yetkinlikler birbiriyle ilişkili olup her birinde eleştirel düşünme, yaratıcılık, inisiyatif alma, karar alma ve problem çözme gibi becerilere odaklanmakta ve bu anahtar yetkinliklerin eğitim ve öğretim programlarının kazanımları içerisinde yer almaları gerekmektedir (Borat, 2016). Alan yazın incelendiğinde; Türkçe (Bal, 2018; Boyacı ve Özer, 2019; Kana ve Kiler, 2021; Kurudayıoğlu ve Soysal, 2018; Ülger ve Erkal, 2022), Sosyal Bilgiler (Demirbaş ve Demir, 2022; Karatekin, 2021; Otuz ve ark., 2018; Pala, 2020), Fen Bilimleri (Yalkın ve Işık, 2019; Yılmaz ve Salman, 2022), Müzik (Özgül, 2021), Hayat Bilgisi (Yüksel ve Taneri 2020; Yüksel, 2019) dersi öğretim programları ve ders kitaplarının TYÇ anahtar yetkinlikler açısından değerlendirildiği çalışmalar bulunmaktadır. Işıkgöz (2021)’ün Ortaokul Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı kazanımlarının 21. yüzyıl becerileri açısından incelendiği araştırması bulunmakla birlikte Beden Eğitimi ve Spor öğretim programı kazanımlarının anahtar yetkinlikler açısından incelendiği herhangi bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışmanın amacı Ortaokul (5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı kazanımlarının TYÇ bağlamında belirlenen anahtar yetkinlikler açısından incelemek olup, bu alanda öğretim programları bazında yürütülen çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Ortaokul (5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı kazanımlarının TYÇ bağlamında belirlenen anahtar yetkinlikler açısından incelenen bu araştırmada nitel araştırma yaklaşımlarından doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi; önceden var olan veya oluşan dokümanların kullanılmasına yönelik bir teknik olup, amaçlanan olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin, raporların, kamuya açık yayınlanan resmi istatistiklerin, öğretim programları vb. dokümanların araştırmanın amacı doğrultusunda çözümlenmesi ve sözel, sayısal, şekilsel olarak yeni verilerin elde edilmesi süreci olarak tanımlanmaktadır (Creswell, 2009; Merriam, 2018; Scott ve Morrison, 2005; Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırmanın dokümanını; 2018 Ortaokul (5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı oluşturmaktadır (MEB, 2018). Araştırma kapsamında öğretim programının tüm sınıf düzeylerinde öğrenme ve alt öğrenme alanlarına göre belirlenen kazanımlar, anahtar yetkinlikler açısından içerik analizi ile incelenmiştir. Analizin ilk aşamasında sınıf düzeyinde öğrenme ve alt öğrenme alanlarındaki kazanımlar excel dosyasına aktarılmıştır. İkinci aşamada anahtar yetkinliklerin programdaki tanımları ve bütünlüğü dikkate alınarak, kazanımlar maximum düzeyde ilişkili olabileceği anahtar yetkinliklere göre kodlanmıştır. Analizde ayrıca bazı kazanımların birden fazla yetkinlikle ilişkili olabileceği görülmüş ve bu kazanımlar birden fazla yetkinlikle ilişkilendirilmiştir. Üçüncü aşamada ise nitel araştırmalarda kod güvenilirliğinin sağlanması için alanda iki uzmana başvurularak, kazanımların anahtar yetkinlikler açısından tekrar kodlanması sağlanmıştır. Kodlamalar arasında yapılan hesaplamada %91,5 oranında görüş birliğinin sağlandığı, içsel tutarlılık için kodlayıcılar arası görüş birliğinin en az %80 olması beklendiğinden gerekli görüş birliğinin sağlandığı söylenebilir (Miles ve Huberman, 1994). Analizde elde edilen bulgular betimsel istatistik teknikleri ile tablolar halinde sunulmuş ve yorumlanmıştır.

BULGULAR**Tablo 1. Öğrenme alanları ve sınıf düzeylerine kazanım dağılımları**

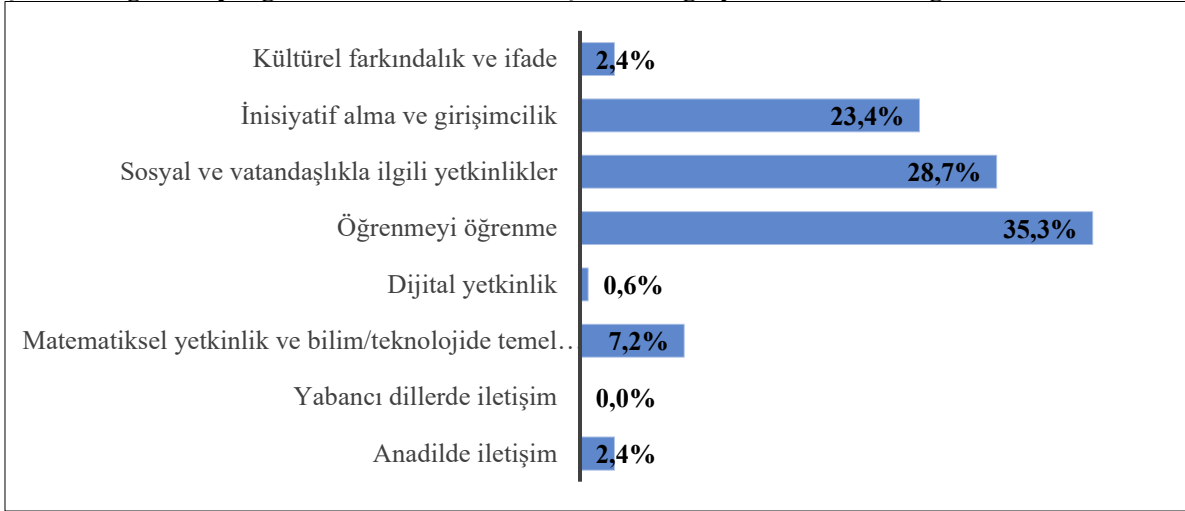
Öğrenme Alanı	Alt Öğrenme Alanı	5. Sınıf f	6. Sınıf f	7. Sınıf f	8. Sınıf f
1.Hareket Yetkinliği	Hareket Becerileri	7	8	8	5
	Hareket Kavramları, İlkeleri ve İlgili Hayat Becerileri	9	9	10	12
	Hareket Strateji ve Taktikleri	2	2	1	1
Toplam Kazanım Sayısı		18	19	19	18
2. Aktif ve Sağlıklı Hayat	Düzenli Fiziksel Etkinlik	1	1	2	2
	Fiziksel Etkinlik Kavramları, İlkeleri ve İlgili Hayat Becerileri	7	6	5	6
	Kültürel Birikimlerimiz ve Değerlerimiz	5	5	4	4
Toplam Kazanım Sayısı		13	12	11	12
Genel Toplam		31	31	30	30

Tablo 1 incelendiğinde; ortaokul beden eğitimi ve spor dersi öğretim programında tüm sınıf düzeylerinde hareket yetkinliği ve aktif ve sağlıklı hayat öğrenme alanı kazanım sayılarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Her iki öğrenme alanının alt öğrenme alanlarına göre kazanım sayıları 5. ve 6. sınıfta 31'er, 7. ve 8.sınıfta 30'ar olmak üzere programda toplam 122 kazanıma yer verilmiştir.

Tablo 2. Öğrenme alanlarına göre kazanımların ilişkili olduğu yetkinliklerin dağılımı

Anahtar Yetkinlikler	Hareket Yetkinliği		Aktif ve Sağlıklı Hayat		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Anadilde iletişim	4	3,7	0	0,0	4	2,4
Yabancı dillerde iletişim	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler	10	9,3	2	3,3	12	7,2
Dijital yetkinlik	0	0,0	1	1,7	1	0,6
Öğrenmeyi öğrenme	33	30,8	26	43,3	59	35,3
Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler	23	21,5	25	41,7	48	28,7
İnisiyatif alma ve girişimcilik	34	31,8	5	8,3	39	23,4
Kültürel farkındalık ve ifade	3	2,8	1	1,7	4	2,4
Toplam	107	100	60	100	167	100

Tablo 2'ye göre ortaokul beden eğitimi ve spor dersi öğretim programının hareket yetkinliği ve aktif ve sağlıklı hayat öğrenme alanı kazanımlarının en çok "öğrenmeyi öğrenme (%35,3)", en az "dijital yetkinlik (%0,6)" ile ilişkili olduğu, "yabancı dillerde iletişim (%0,0)" yetkinliği ile ilişkili olabilecek kazanımların yer almadığı görülmektedir. "Öğrenmeyi öğrenme" yetkinliğinden sonra kazanımların ilişkili olduğu yetkinlikler sırasıyla; "Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler (%28,7)", "İnisiyatif alma ve girişimcilik (%23,4)", "Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler (%7,2)" ile %2,4 ile "Anadilde iletişim" ve Kültürel farkındalık ve ifade" anahtar yetkinlikleri gelmektedir. Yine tablo 2 incelendiğinde; yetkinliklerin "Hareket Yetkinliği" öğrenme alanı kazanımlarındaki sıklığı (f=107), "Aktif ve Sağlıklı Hayat" öğrenme alanı kazanımlarındaki sıklığı (f=60) olarak gerçekleşmiştir. "Hareket Yetkinliği" öğrenme alanı kazanımlarında en fazla "İnisiyatif alma ve girişimcilik (%31,8)", "Aktif ve Sağlıklı Hayat" öğrenme alanı kazanımlarında ise en fazla "Öğrenmeyi öğrenme (%43,3)" yetkinleri yer almıştır. Öğretim programı kazanımlarının ilişkili olduğu yetkinliklerin dağılımı ayrıca şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1. Öğretim programı kazanımlarının ilişkili olduğu yetkinliklerin dağılımı**Tablo 3. Sınıf düzeyine göre kazanımların ilişkili olduğu yetkinliklerin dağılımı**

Anahtar Yetkinlikler	5. Sınıf		6. Sınıf		7. Sınıf		8. Sınıf	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Anadilde iletişim	1	2,2	0	0,0	2	5,4	1	2,5
Yabancı dillerde iletişim	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0
Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler	5	11,1	2	4,4	2	5,4	3	7,5
Dijital yetkinlik	0	0,0	0	0,0	1	2,7	0	0
Öğrenmeyi öğrenme	17	37,8	18	40,0	9	24,3	15	37,5
Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler	12	26,7	14	31,1	10	27,0	12	30,0
İnisiyatif alma ve girişimcilik	9	20,0	10	22,2	13	35,1	7	17,5
Kültürel farkındalık ve ifade	1	2,2	1	2,2	0	0,0	2	5,0
Toplam	45	100	45	100	37	100	40	100

Tablo 3 incelendiğinde sınıf düzeyine göre ortaokul beden eğitimi ve spor dersi öğretim programının kazanımlarının ilgili olduğu anahtar yetkinlerin sıklığı; 5. ve 6.sınıflar için (f=45), 7.sınıf için (f=37), 8.sınıf için ise (f=40) olarak gerçekleşmiştir. Bu sonuca göre anahtar yetkinliklere en fazla 5. ve 6. sınıf kazanımları içerisinde yer verildiği görülmektedir. Sınıf bazında kazanımların ilişkili olduğu yetkinliklerin dağılımına bakıldığında; 5. sınıfta (%37,8), 6. sınıfta (%40,0) ve 8. sınıfta (%37,5) ile en çok “öğrenmeyi öğrenme”, 7. sınıfta ise (%35,1) ile en çok “İnisiyatif alma ve girişimcilik” yetkinlikleri yer almaktadır. Yine tablo 3’e göre; tüm sınıf düzeylerinde “Yabancı dillerde iletişim”, 5, 6 ve 8. sınıflarda “Dijital yetkinlik”, 7. sınıfta ise “Kültürel farkındalık ve ifade” yetkinlikleri ilişkili olabilecek kazanımların bulunmadığı görülmektedir.

SONUÇ

Ortaokul Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programının “Hareket Yetkinliği” ve “Aktif ve Sağlıklı Hayat” öğrenme alanı altında yer alan toplam 122 kazanımın TYÇ anahtar yetkinlikleri ile ilişkisinin incelendiği bu araştırmada; kazanımlarının en çok “öğrenmeyi öğrenme”, en az “dijital yetkinlik” ile ilişkili olduğu, “yabancı dillerde iletişim” yetkinliği ile ilişkili olabilecek kazanımın yer almadığı görülmüştür. Programda “Öğrenmeyi öğrenme” yetkinliğinden sonra sırasıyla; “Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler”, “İnisiyatif alma ve girişimcilik”, “Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler”, “Anadilde iletişim” ve “Kültürel farkındalık ve ifade” anahtar yetkinlikler gelirken, bu yetkinliklerin “Hareket Yetkinliği” öğrenme alanı kazanımları içerisinde yoğunlaştıkları tespit

edilmiştir. Araştırmada ayrıca anahtar yetkinlikler en fazla 5. ve 6. sınıf kazanımları içerisinde yer alırken, tüm sınıf düzeylerinde “Yabancı dillerde iletişim”, 5, 6 ve 8. sınıflarda “Dijital yetkinlik”, 7. sınıfta ise “Kültürel farkındalık ve ifade” yetkinlikleri ilişkili olabilecek kazanımların yer almadığı saptanmıştır.

Öğretim programları öğrenilmesi istenen ders konularını, zaman ve süre gibi öğeleri dikkate alarak belli eğitim kademesinin ve okul tipinin amaç ve ilkeleri doğrultusunda düzenlendiğinden (Varış, 1996), öğretim programlarında yer alan anahtar yetkinliklerin dağılımı ve yoğunluğunun farklılaşması tabii bir durumdur. Ancak eğitim sistemimizin yetkinliklerde bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip karakterde bireyler yetiştirmeyi amaçladığından, öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazeleri olan her bir yetkinliği (MEB, 2018) haiz olmaları da beklenmektedir. Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı'nın amacı; “*Öğrencilerin hayatları boyunca kullanacakları hareket becerileri, aktif ve sağlıklı hayat becerileri, kavramları ve stratejileri ile birlikte öz yönetim becerileri, sosyal becerileri ve düşünme becerilerini de geliştirerek bir sonraki öğrenim düzeyine hazırlanmaları olarak vurgulanmıştır*” (MEB, 2018). Bu amacı gerçekleştirmek için programda daha çok bilgi ve beceriyi dönük kazanımların yer alarak “öğrenmeyi öğrenme” yetkinliği ile daha fazla ilişki kurulmasına, ayrıca programın içeriği nedeniyle “yabancı dillerde iletişim” yetkinliği ile ilişkili kazanımların hiç yer almamasına, “dijital yetkinlik” ile ilişkili kazanımların ise çok az yer almasına yol açtığı düşünülmektedir.

Alan yazında çeşitli öğretim programları üzerinde konu ile ilgili yürütülen çalışmalar incelendiğinde; öğretim programı kazanımlarında yer alan anahtar yetkinliklerin dengeli bir dağılım göstermedikleri, bazı yetkinliklere yer verilmediği (Bal, 2018; Kana ve Kiler, 2021; Kurudayıoğlu ve Soysal, 2018; Söylemez, 2018; Yüksel ve Taneri, 2020) fakat yoğunluk açısından bazı anahtar yetkinliklerinin benzer dağılım gösterdikleri görülmüştür. Demirbaş ve Demir (2022) 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programını Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi açısından incelendikleri çalışmalarında; kazanımları en fazla ilişkilendirdikleri yetkinliklerin, anadilde iletişim, sosyal ve vatandaşlık ile öğrenmeyi öğrenme yetkinliklerinin olduğunu belirlemişlerdir. Araştırmacılar bu durumu programın barındırdığı öğrenmeyi öğrenme yetkinliğiyle; bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesini sağlayarak öğrenmeyi öğrenmenin gerçekleşmesini sağlamaya çalıştığını ifade etmişlerdir. Ayrıca programlardaki yapılandırıcı yaklaşımda öğrencinin etkinliklerle keşfederek aktif öğrenmesi, öğrenmeyi öğrenmesi, öğrenme sorumluluğunu üstlenmesi ve çeşitli becerilerini geliştirmesi üzerinde durulmaktadır (Güneş, 2016). Pala (2022) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan anahtar yetkinlikleri öğretmen görüşlerine göre değerlendirdiği çalışmasında, öğretmenlerin programda en çok anadilde iletişim, en az ise yabancı dillerde iletişim yetkinliğini gerekli gördüklerini, daha sonra sırasıyla öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, kültürel farkındalık ve ifade, inisiyatif alma ve girişimcilik ve matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikleri gerekli görmüşlerdir. Işıkgöz (2021) Ortaokul Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı kazanımlarını 21. yüzyıl becerileri açısından incelendiği çalışmasında; programda en çok eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerinin ön plana çıktığı, en az ise medya ve bilgi okuryazarlığı becerilerine yer verildiği, teknoloji okuryazarlığı becerilerine ise hiç yer verilmediğini saptamıştır. Yetkinlerin yoğunluğu açısından araştırmalardan elde edilen bulgular araştırma bulgularımızla benzerlik göstermektedir.

Artık dünyada salt okuma- yazma ve dört işlem becerileri, yaşam yeterlikleri için yeterli görülmemekte, anadil okuryazarlığının yanında; bilgi ve iletişim teknolojileri, bilim, matematik, sanat ve yabancı dil okuryazarlığı gibi birçok alanda yeterlikler tanımlanmıştır (Gelen, 2017). 21. yüzyıl becerilerine diğer derslerin öğretim programlarında olduğu gibi beden eğitimi ve spor dersi öğretim programında da yeterli ve dengeli bir biçimde yer alması, özellikle ortaokul beden eğitimi ve spor dersi öğretim programında yer verilecek becerilerin lise kademesinde anlam bulması ve pekiştirilmesi açısından önem taşımaktadır (Işıkgöz, 2021). Ortaokul Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı kazanımlarının TYÇ anahtar yetkinlikleri olan ilişkisinin değerlendirildiği bu çalışma neticesinde; dinamik bir süreci barındıran öğretim programı geliştirme ve yenileme çalışmalarında tüm anahtar yetkinliklere dengeli bir şekilde yer verilmesi önerilmektedir.

Kaynaklar

- Ananiadou, K., & Claro, M. (2009). *21st century skills and competences for new millennium learners in OECD countries*. EDU Working paper no. 41. <https://doi.org/10.1787/19939019MeslekiYeterlilikKurumu> (2015).
- ATCS (2010). Assessment and Teaching of 21st Century Skills. https://www.cisco.com/c/dam/en_us/about/citizenship/socio-economic/docs/ATC21S_Exec_Summary.pdf
- Bal, M. (2018). Türkçe dersinin 21. yüzyıl becerileri açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 13(4), 49-64. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12922>
- Borat, O. (2016). Öğrenme alanlarını kullanarak bilgi ve beceri ölçümü. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Endüstriyel Araştırma ve Gelişim Dergisi*, 1(1), 61-71.
- Boyacı, Ş. D. B. ve Özer, M. G. (2019). Öğrenmenin geleceği: 21. yüzyıl becerileri perspektifiyle Türkçe dersi öğretim programları. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 9(2), 708-738. <http://dx.doi.org/10.18039/ajesi.578170>
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. Sage Publications.
- Delf, M., & Ovenden, T. H. (2016). Teaching for sustainable learning in an uncertain future. In: Summers, D., Cutting, R. (eds) *Education for Sustainable Development in Further Education*. Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/978-1-137-51911-5_9
- Demirbaş, İ. ve Demir, F. B. (2022). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımlarının Türkiye yeterlilikler çerçevesi açısından incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi* 8(1), 1-11. <https://doi.org/10.29065/usakead.1036175>
- Dündar, S. A. ve Polat, A. (2021). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi programının 21. yüzyıl becerileri kapsamında incelenmesi. *Uluslararası Karamanoğlu Mehmetbey Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 66-77. <https://doi.org/10.47770/ukmead.995111>
- EC (2006). The European Parliament and of The Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning. (2006/962/EC).
- Eryılmaz, S. ve Uluyol, Ç. (2015). 21. yüzyıl becerileri ışığında fatih projesi değerlendirmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 35(2), 209-229.
- Ferrari, T. M., Arnett, N., & Cochran, G. (2008). Preparing teens for success: Building 21st century skills through a 4-H work-based learning program. *Journal of Youth Development*, 3(1). <https://doi.org/10.5195/jyd.2008.317>
- Geisinger, K. F. (2016). 21st century skills: What are they and how do we assess them?. *Applied Measurement in Education*, 29(4), 245-249. <https://doi.org/10.1080/08957347.2016.1209207>
- Gelen, İ. (2017). P21-Program ve öğretimde 21. yüzyıl beceri çerçeveleri (ABD Uygulamaları). *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 15-29.
- Göksün, D. O. ve Kurt, A. A. (2017). Öğretmen adaylarının 21. yüzyıl öğrenen becerileri kullanımları ve 21. yüzyıl öğreten becerileri kullanımları arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 42(190), 107-130. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2017.7089>
- Güneş, F. (2016). Öğretmen eğitimi ve modelleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (3), 413-435.
- ISTE (2016). *International society for technology education-standards for students*. <https://www.iste.org/standards>
- Işıkgöz, M. E. (2021). Ortaokul beden eğitimi ve spor dersi öğretim programı kazanımlarının 21. yüzyıl becerileri açısından incelenmesi, *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 6(1), 71-84.
- Kana, F. ve Kiler, B. (2021). Ortaokul Türkçe ders kitaplarının öğretim programındaki anahtar yetkinlikler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 10(2), 741-755.
- Karatekin, K. (2021). Sosyal bilgiler ders öğretim programının anahtar yetkinlikler açısından incelenmesi. V. Aktepe, M. Gündüz, N. Kurtdede Fidan ve E. Yalçinkaya (Ed.). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretimi* (s.396-418). Pegem Akademi
- Kayhan, E., Altun, S. ve Gürol, M. (2019). Sekizinci sınıf Türkçe öğretim programı (2018)'nın 21. yüzyıl becerileri açısından değerlendirilmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 20-35.

- Kurudayıoğlu, M. ve Soysal, T. (2018). İlkokul Türkçe 1 ders kitabının öğretim programındaki temel beceriler açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(3), 670-683. <https://doi.org/10.16916/aded.423661>
- MEB (2018). *Beden eğitimi ve spor dersi öğretim programı (Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Erişim: <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=324>
- MEB (2022). Öğretim programlarını izleme ve değerlendirme sistemi. Veliler için. <http://mufredat.meb.gov.tr/Veliler.aspx>
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (Çev. S. Turan). Nobel Yayınları.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage Publications.
- MYK (2015). Türkiye Yeterlilikler Çerçevesine Dair Tebliğ. (Tebliğ No: 2015/1). https://myk.gov.tr/images/articles/editor/130116/TYC_tebliğ_2.pdf
- NCREL (2003). The North Central Regional Educational Laboratory. *Quality Quest: High-Performing Learning Communities*. <http://www.ncrel.org/>
- NRC (2011). National Research Council. *Assessing 21st century skills: Summary of a workshop*. <http://nap.nationalacademies.org/13215>
- OECD (2018). Future of Education and Skills 2030. [https://www.oecd.org/education/2030-project/about/documents/E2030%20Position%20Paper%20\(05.04.2018\).pdf](https://www.oecd.org/education/2030-project/about/documents/E2030%20Position%20Paper%20(05.04.2018).pdf)
- Otuz, B., Kayabaşı, B. G. ve Ekici, G. (2018). 2017 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı beceri ve değerlerinin anahtar yetkinlikler açısından analizi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(4), 944-972. <https://doi.org/10.30831/akukeg.409791>
- Özgül, İ. (2021). Müzik dersi öğretim programının Avrupa yeterlilikler çerçevesi ve Türkiye yeterlilikler çerçevesi açısından incelenmesi. *OPUS: International Journal of Society Researches*, 18(43), 6806-6838. <https://doi.org/10.26466/opus.962013>
- P21 (2019). Partnership for 21st Century Learning. Framework for 21st Century Learning. https://static.battelleforkids.org/documents/p21/P21_Framework_Brief.pdf
- Pala, Ş. M. (2020). 5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan kazanımların anahtar yetkinliklerle ilişkisi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 11(Ek), 298-308.
- Pala, Ş. M. (2022). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan anahtar yetkinliklerin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(33), 128-159. <https://doi.org/10.35675/befdergi.843643>
- Scott, D., & Morrison, M. (2005). *Key ideas in educational research*. Continuum International Publishing.
- Söylemez, T. (2018). 2018 Türkçe dersi öğretim programındaki kazanımların üst düzey düşünme becerileri açısından değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 63, 345-384. <https://doi.org/10.14222/Turkiyat3991>
- Trilling, B. & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. Jossey-Bass.
- Ülger, E. ve Erkal, M. (2022). Türkçe dersi öğretim programındaki kazanımların (1, 2, 3 ve 4. sınıflar) anahtar yetkinliklerle ilişkisi. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 68-99. <https://doi.org/10.30561/sinopusd.1086766>
- Varış, F. (1996). *Eğitimde program geliştirme: Kuram ve teknikler*. Alkım Yayıncılık.
- Yalkın, B. ve Işık, A. D. (2019). Fen bilimleri dersi öğretim programındaki kazanımların yaşam boyu öğrenme yetkinlikleri açısından incelenmesi. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 4(2), 167-188. <https://doi.org/10.29250/sead.549235>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. ve Salman, M. (2022). Fen bilimleri dersi öğretim programının Avrupa yeterlilikler ve Türkiye yeterlilikler çerçevesi açısından incelenmesi. *HAYEF: Journal of Education*, 19(1), 30-43. <https://doi.org/10.5152/hayef.2021.21033>
- Yüksel, S. (2019). *Hayat bilgisi ders kitaplarının Türkiye yeterliler çerçevesinde yer alan anahtar yetkinlikler açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.

Yüksel, S. ve Taneri, A. (2020). Hayat bilgisi ders kitaplarının anahtar yetkinlikler açısından incelenmesi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 185-209.
<https://doi.org/10.30855/gjes.2020.06.02.002>

ÖĞRENCİ VELİLERİNE GÖRE SINIF ÖĞRETMENLERİNİN MESLEKİ DEĞERLERİ*

Doç. Dr. Nermin KARABACAK

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkiye

<https://orcid.org/0000-0001-5231-1730>

nermin.karabacak@erdogan.edu.tr

Özet

Bu araştırma, öğrenci velilerine göre sınıf öğretmenlerinin mesleki değerleri üzerine bir çalışmadır. Araştırma, nitel paradigmada, durum çalışması deseninde tasarlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak uygulanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 10 öğrenci velisi oluşturmaktadır. Katılımcıların belirlenmesi sürecinde; ilkokulda okuyan en az bir çocuğu bulunma, üniversite mezunu olma, farklı meslek gruplarına mensup olma, okul-aile birliği üyesi ya da okulun sosyal sorumluluk çalışmalarına yardımcı olma ölçüt olarak alındığı için amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Verilerin analizi, içerik analizi yöntemine göre yapılmıştır. Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre sınıf öğretmenlerinin mesleki değerleri; öğrenciyi tanıma ve birey merkezli öğretim, öğrenme ve öğretme ortamını planlama ve düzenleme, öğretimi değerlendirme ve izleme, mesleki gelişim ve sorumluluk, okul, aile ve toplum işbirliğidir.

Anahtar Kelimeler: Mesleki değer, öğretmenlik mesleği, sınıf öğretmeni, nitel çalışma

PROFESSIONAL VALUES OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS ACCORDING TO STUDENTS' PARENTS

Abstract

This research is a study on the professional values of primary school teachers according to students' parents. The research was designed as a case study in a qualitative paradigm. To collect data, semi-structured interview technique was used. The study group of the research consisted of 10 parents. In the process of determining the participants, having at least one child studying in primary school, being a university graduate, being a member of different professional groups, being a member of the parent-teacher association or helping the school's social responsibility activities were taken as criteria. Thus, criterion sampling method, one of purposive sampling methods, was used. The analysis of the data was conducted through the content analysis method. According to the findings obtained from this research, the professional values of primary school teachers are knowing the student and individual-centered teaching, planning and organizing the learning and teaching environment, evaluating and monitoring the teaching, professional development and responsibility, school, family and community cooperation.

Keywords: Professional value, teaching profession, primary school teacher, qualitative study

GİRİŞ

Toplumsal bir hizmeti yerine getiren öğretmenler formal eğitim sürecinde öğrencilerin bireysel yeteneklerini geliştiren, öğrencilere neyi, nasıl öğrenebileceklerini gösteren, toplumdaki bireylerin ulusal ve insanlığa faydalı yetişmelerini sağlayan en önemli güçtür (Akyüz, 2012; Özcan, 2011). Bu bağlamda öğretmenlerin mesleki değerlerle donanmış bir şekilde görevlerini yerine getirmeleri beklenir. Mustan (2002) tarafından yapılan araştırmada, yirmibirinci yüzyılda öğretmenlik mesleğinin de çağın gereksinimlerinin gerisinde kalmaması ve meslekle ilgili anlayış ve yaklaşımların sürekli gelişip yenilenebilmesi için öğretmen yetiştiren programların ve mesleğe hazırlanan bireylerin nitelikli yetişmesinin zorunluluğu ortaya konulmuştur. Mesleki değerlere sahip olan öğretmenlerin niteliği, eğitim-öğretim uygulamalarında kendini göstermekte ve çocukların sadece bilgilerinin gelişmesinde değil, özellikle eğitimlerinin ilk yıllarında kişiliklerinin de şekillenmesi üzerinde doğrudan bir etkiye

* This paper was derived from the doctoral dissertation by Nermin Karabacak conducted under the supervision of Prof. Dr. İsa Korkmaz

sahip olmaktadır. Buldu (2014) tarafından yapılan araştırmada bilim ve toplumda meydana gelen değişimleri takip edip bunları sınıflarında yansıtabilme becerileri gösterebilen, sorumluluğunu üstlendiği öğrencilerine model olabilen, çağdaş öğretim yöntem, teknikleri ve araçlarını etkili bir şekilde kullanabilen öğretmenlerin eğitimin kalitesini yükselttiği ortaya konulmuştur. Alanyazındaki araştırmalar tarafından eğitimde hedeflere ulaşabilmenin ve eğitimin çıktılarını etkileyen en önemli değişkenin öğretmen nitelik ve yeterlikleriyle yakından ilişkili olduğu ortaya konulmuştur (Hanushek ve Rivkin, 2006; Lewis, vd., 1999). Türkiye’de öğretmenlerin niteliklerinin genel çerçevesi 1973 yılındaki 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunuyla genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon olarak hem kavramsal çerçevesinde hem de uygulanmasında birbirinden bağımsız olarak belirlenmiştir. Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2008) tarafından öğretmenlik mesleğinin değerleri ve standartları “öğretmen yeterlikleri” adı altında toplanmıştır. Öğretmen yeterlikleri öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğini etkili ve verimli biçimde yerine getirebilmek için sahip olunması gereken bilgi, beceri ve tutumlar olarak tanımlanmıştır (Derişoğlu-Kalkan, 2012; MEB, 2008). MEB (2008) tarafından belirlenen öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri altı (6) yeterlik ve 31 alt yeterlikten oluşmaktadır. Alt yeterliklerin her biri için performans göstergeleri oluşturularak, toplam 233 performans göstergesi tanımlanmıştır. Öğretmenlik mesleğinin mesleki değeri; öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğini icra ederken öğrencileriyle, meslektaşlarıyla ve toplumla olan ilişkilerinde uyması gereken mesleki değerleri ifade etmektedir (Beare ve Slaughter 1993; Ryan ve Bohlin, 1999; Palmer, 2015; Strike ve Soltis, 2009; Vidovic ve Velkovski, 2013). Öğretmenlik mesleği içinde sınıf öğretmenleri, günümüzün hızla gelişen ve çağın özelliklerine uygun olarak yetiştirilecek yeni kuşakların nitelikli eğitimin temellerini oluşturmaları açısından büyük önem taşımaktadır. Alan yazında sınıf öğretmenlerinin nitelikleri; mesleki bilgiler, mesleki beceriler ve mesleki nitelikler başlıklarında toplanmıştır (Bubb ve Mortimore, 2013; Peacock ve Gates 2000; Thompson ve Smith, 2005). İlkokulda görev yapan sınıf öğretmenlerinin eğitiminin nitelikli olması oldukça önemli görülmektedir. Eğitimin niteliği bu kurumlarda görev yapan sınıf öğretmenlerin hizmet öncesinde yetiştirilmesinin niteliğiyle özdeşleştirilmelidir. Etkili öğretmen nitelikleri çalışmalarında ve alan yazın incelendiğinde öğretmenlerin kişisel özelliklerinden akademik eğitim geçmişinin ve deneyimlerinin önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Güncel araştırmalarda öğretmenlerin mesleki gelişimi ve değerlerinin öğrencilerin öğrenmelerinde dikkate değer bir etkisi olduğu görülmektedir. Özellikle öğrencilerin öğrenmelerinin temelini teşkil eden ilkökul döneminde öğretmenlerin mesleki değerleri ve niteliklerinin öğrencilerin akademik başarısı ve geleceğine yön verdiği alanyazında yapılan araştırmalar tarafından ortaya konulmaktadır. Eğitimin öğretmen, öğrenci ve veli olmak üzere üç sacayağı bulunmaktadır. Eğitimin paydaşlarından ve saç ayaklarından biri olarak en büyük paydayı oluşturan velilerin, öğretmenlerin toplumsal kalkınmanın bir meslek üyesi olduğu, öğretmenlerin yansıtmış oldukları mesleki değerlerle anlamaları sağlanabilir. Bu mesleki değerlere uygun olarak velilerin de öğretmenlerle iletişimlerini yerine getirmeye özen göstermelerini sağlayabilir. Velilerin, temel eğitimde, bilgi çağının çocuklarını yetiştirecek ve kendilerine yön verecek sınıf öğretmenlerinin, mesleki değerlerinin neler olduğunun farkında olmaları ve beklentilerinin de bu doğrultuda olmasına katkı sağlayabilir. Bu bağlamda veliler tarafından, sınıf öğretmenlerinin mesleki değerlerinin irdelenmesi de ayrı bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, öğrenci velilerine göre sınıf öğretmenlerinin mesleki değerlerinin incelenmesidir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma, nitel paradigmada, durum çalışması deseninde tasarlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak uygulanmıştır. Bu araştırmada, öğrenci velilerine göre sınıf öğretmenlerinin mesleki değerleri derinlemesine incelenerek ayrıntılarıyla ortaya konulup değerlendirildiği için bütüncül tekli durum deseni kullanılmıştır (Creswell, 2015; Merriam, 2013).

Çalışma Grubu

Çalışma grubu 10 öğrenci velisi katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların belirlenmesi sürecinde; ilkökulda okuyan en az bir çocuğu bulunma, üniversite mezunu olma, farklı meslek gruplarına mensup olma, okul-aile birliği üyesi ya da okulun sosyal sorumluluk çalışmalarına yardımcı olma ölçüt olarak alındığı için amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır (Neuman, 2013). Öğrenci velilerinin 6’sı kadın, 4’ü erkektir. Katılımcıların çocuk sayısı 2 ve 3 çocuk arasında değişmektedir.

Yaşları 37 ile 50 arasında değişmektedir. Katılımcıların meslekleri ziraat mühendisi, doktor, özel işletmeci, polis memuru, tekstil sanayicisi, kimyager, hukukçu, akademisyen ve maden mühendisliği şeklindedir.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Veri toplama aracının geliştirilmesi için değer ve sınıf öğretmenliği alanında uzman olan akademisyenlerle görüşmeler yapılarak sınıf öğretmenlerinin sahip olması gereken mesleki değerleri belirlenmiştir. Bu mesleki değerler temele alınarak yarı-yapılandırılmış görüşme soruları pilot uygulama alan uzmanlarının görüşleri alınarak 6 soru olarak belirlenmiştir. Çalışma grubunun seçiminde ilkokulda farklı sınıflarda ve okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerden destek alınmıştır. Katılımcı grubundaki bireylere, telefon aracılığıyla ulaşılarak çalışmanın amacı ve içeriği hakkında bilgi verilerek ön görüşmeler yapılmıştır. Katılımcılarla yapılan görüşmeler Eylül-Ekim 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara görüşme başlangıcında, görüşmeyle ilgili bilgiler hatırlatılmış ses kaydı için yazılı ve sözlü görüşme onayı alınmıştır. Katılımcılara altı yarı yapılandırılmış görüşme sorusu yöneltilmiştir.

Verilerin Analizi

Görüşme verileri yazılı formata dönüştürülmüştür. Yapılan dökümlerin doğruluğu ve geçerliliği için ses kayıtları iki kere tekrar dinlenilerek kontrol edilmiştir. Verilere içerik analizi uygulanmıştır. İçerik analizi sürecinde takip edilen işlemler; 1) verilerin kodlanması, 2) temaların bulunması, 3) kodların ve temaların düzenlenmesi, 4) bulguların tanımlanması ve yorumlanmasıdır (Corbin ve Strauss, 2015; Moustakas, 1994).

Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Araştırmanın geçerliğinde konu ile ilgili geniş kapsamlı literatür taraması yapılarak çalışmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Araştırmada kullanılan nitel desenin ve veri toplama aracının nasıl geliştirildiği ve araştırmanın örneklemini oluşturan katılımcı grubunun seçimi, katılımcıların sayısı ve katılımcılara ait bilgiler ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Araştırmanın inandırıcılığını arttırmak için derin odaklı veri toplama kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2015). Katılımcıların görüşleri doğrudan verilmiştir. Gizlilik ilkesi gereği katılımcıların gerçek isimleri kodlanarak verilmiştir.

Araştırmanın güvenliğinde çalışmanın araştırmacısı tarafından araştırma soruları ve görüşme transkriptleri tekrar tekrar okunarak verilerden çıkarılan kavramlara göre kodlamalar yapılmıştır. Yapılan içerik analizinin güvenliliğini sağlama bağlamında kodlayıcılar arası tutarlılık kapsamında alan uzmanları tarafından verilerin kodlanması sağlanmıştır. Teyit edilebilirliğini sağlamak için çalışmadan elde edilen notlar, veriler ve kodlamalar daha sonra incelenebilecek şekilde elektronik ortamda saklanmıştır (Akar, 2016; Miles ve Huberman, 1994; Silverman, 2005; Yin, 2014).

BULGULAR

Sınıf Öğretmenlerinin Öğrenciye Yönelik Mesleki Değerleri

Tablo 1. Sınıf Öğretmenlerinin Öğrenciye Yönelik Mesleki Değerleri Teması

Temalar
Çocuk sevgisine sahip olma
Çocuğa güven verme
Her öğrenciyi sınıfın bir üyesi görme
Öğrencinin bireysel farklılıklarını dikkate alma

Öğrenci velilerine göre sınıf öğretmenlerinin öğrenciye yönelik mesleki değerleri her öğrenciyi sınıfın bir üyesi kabul edip, çocuklara sevgisiyle güven vererek öğrencinin de öğretmenini sevmesini sağlayan; öğrencilerin gelişim alanlarını tanıyarak bireysel farklılıklarını dikkate almaktır. Öğrenci velilerine göre sınıf öğretmeni olabilmenin için ilk koşulu çocuğu sevmesidir. “Öğretmenin çocuğu sevmesi bir değerdir”. Bu bağlamda öğretmen çocukları sevdiğinde, öğretmenin öğrenciyle birlikte ailece sevildiği sonucu vurgulanmıştır. “Çok harika bir eğitimci ile karşı karşıyayız. Öğretmenimizi çok seviyoruz...”.

Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerine sevgiyle yaklaşımının çocuğa güven duygusu vermesi yönüne öğrenci velileri tarafından dikkat çekilmiştir. “Kızım evdeki bir olayı öğretmenine anlatmak istedi. Kızım neden her şeyi öğretmenine anlatmak istiyorsun bazı şeylerde aile içinde kalır dediğimde; ben onu annem gibi görüyorum diye ifade etti. Öğretmenine çok güveniyor...”. Veliler tarafından çocukları seven bir sınıf öğretmenin her öğrenciyi sınıfın bir üyesi olarak gördüğü sonucuna da ulaşılmıştır “Ben buradayım, ben varım diyecek, ben bireyim diyecek çocuk. Çocuklar bu şekilde yetiştirirsin. Dersler önemli değil, önce bir birey olarak yetişmeleri önemli...”.

Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Gelişimlerine Yönelik Mesleki Değerleri

Tablo 2. Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Gelişimlerine Yönelik Mesleki Değerleri Teması

Temalar
Araştırmacı öğretmen olma
Yenilikleri ve teknolojiyi takip etme
Meslektaş paylaşımı
Paydaşlarla etkili iletişim becerisine sahip olma

Öğrenci velilerine göre sınıf öğretmenlerinin mesleki gelişimlerine yönelik mesleki değerleri araştırmacı öğretmen olmasına bağlı olarak yenilikleri ve teknolojiyi takip etme, etkili iletişim becerisine bağlı olarak meslektaş paylaşımı ve paydaşlarla iletişimdir. Bilgi çağının sınıf öğretmenlerinden de teknolojik gelişimlere bağlı olarak ailelerin beklentileri değişime uğramaktadır. Velilerin, sınıf öğretmenlerinden öğretmenin okuma ve sorgulama becerisine bağlı olarak süreli yayınları ve yenilikleri sürekli takip edebilmesi, değişime açık olması beklentilerin oldukça üst seviyelerde olduğu görülmüştür. “Yenilikleri sürekli takip edebilmeli, değişime açık olmalı, çok okuyan ve sorgulayan öğretmen olmalıdır. Süreli yayınları, alandaki yayınları takip etmeli diye düşünüyorum.” Bu bağlamda özellikle 21.yüzyılın kuşağını yetiştiren sınıf öğretmenlerinin teknolojik pedagojik alan bilgisinin de geliştirmelerine ihtiyaç bulunduğu dikkat çekici bir şekilde ortaya konulmuştur.

Öğretmenlerin araştırmacı olmaları için mesleki kariyerlerinde yüksek lisans yapmaları, yeni gelişmeleri araştırmalarının gerekliliği, veliyi ve öğrenciyi bu konuda yönlendirebilmeleri değerleri de katılımcılar tarafından yansıtılmıştır. “Mesleki gelişim için öğretmenler yüksek lisans yapmalı. Yeni gelişmelerin hepsini araştırmalı; oyun olsun, oyuncak olsun, elektronik olsun. Üniversiteden yeni mezun olan gençleri daha verimli görüyorum. Öğretmen bulduğu yenilikleri, çocuklara aktarabilmeli, bizleri yönlendirebilmeli. Ben çocuğuma karşı nasıl davranırsam daha faydalı olabilirim? Öğretmen beni bu konuda yönlendirebilmeli”.

Öğretmenler tarafından, araştırmalarda bulunan sonuçlar meslektaşları, okul yönetimi ve ailelerle paylaşarak daha çok hedef kitleye ulaşabilir. Öğretmenlerin hem meslektaşlarıyla hem de farklı kurumlardaki uzmanlarla işbirliği paylaşımı okulun bir kültür ve öğrenme merkezi olmasına katkı sağlar. “Meslektaşlarıyla ve farklı kurumlardaki uzmanlarla işbirliği yapıyor. Etkinlikleri zümresiyle beraber yapıyor. Bu da başarıyı getiriyor. Etrafındaki halkayı genişleterek okul başarısını getiriyor”.

Paydaşlarla iletişimin bir yansıması olarak öğrenme ortamının velilerle dönüşümlü olarak paylaşılmasının çocuklar üzerindeki olumlu yönüne de vurgu yapılmıştır. “Meslek tanıtımı ile ilgili sınıfta polisi tanıtım. Çocuğum, beni sınıfta görmekten çok mutlu oldu. Veliler uzmanlık alanlarına göre çocuklarla haftada bir ders saati etkinlik yapıyorlar. Velilerin bu şekilde sınıfa girmesini çok doğru buluyorum. Çocuklar bir mesleğin zorluğunu da güzelliği de görmüş oluyorlar”. Öğretmenin tecrübesinin ev ziyaretleri sırasında ailelerle paylaşma yoluna gidildiği de ortaya konulmuştur. “Bilgi birikimini öğretmenimiz bizlere toplantılarda ve ev ziyaretine geldiğinde aktarıyor. Öğretmenimiz, bütün öğrencilerin doğum günlerini takip ediyor ve sınıfta kutluyor”. Öğretmenin iletişiminin işlevsel olabilmesi için aileler tarafından da bu iletişimin desteklemesi ve bu sorumluluğun paylaşılmasının çocukların geleceğine yönelik çalışmalar olduğuna da veliler tarafından dikkat çekilmiştir. “Kimya laboratuvarında uçayak var. Ayaklardan birisi olmadığında, onun üzerine koyduğumuz zaman beher dökülür. Ben uçayağa benzetiyorum. Dolayısıyla öğretmen, okul, veli hepsi sürekli iletişim halinde olması gerekir. Sadece öğretmenin çabasıyla ya da sadece velinin çabasıyla da olmuyor. Veli ile öğretmen sürekli iletişim halinde olmalı”.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Öğrenci velilerine göre sınıf öğretmenlerinin mesleki değerlerinin neler olduğunun ortaya konulmaya çalışıldığı bu çalışmada öğrenci velilerinin sınıf öğretmenlerinin mesleki değerlerinin farkındalık düzeylerinin oldukça yüksek olduğu ve sınıf öğretmenlerinden büyük beklentiler içinde oldukları görülmüştür. Eğitimin en büyük paydaşı konumunda bulunan öğrenci velilerinin sınıf öğretmenlerinin mesleki değerlerine yönelik beklentilerin yüksek olması ve bu öğretmen grubunun velilerden kendilerinden beklentilerinin neler olduğunu bilerek kendilerini bu mesleki standartlara yükseltmek ve yenilemelerini sağlaması açısından önemlidir. Alanyazında sınıf öğretmenleri üzerine yapılan çalışmalarda ailelerin sınıf öğretmenlerinden beklenti ve niteliklerinin alan/branş öğretmenliklerinden oldukça yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Uygur ve Kanadlı, 2020). Mustan (2002), tarafından yapılan araştırmaya göre; 21.yüzyılın öğretmeninden beklentiler ve değerler öğretmen eğitimiyle yakından ilgili kişilerin çok sık işlediği bir konu durumuna gelmiştir. Bu bağlamda hiçbir eğitim sisteminin kalitesi, öğretmenlerinin kalitesini geçemez anlayışından hareketle sistem içerisinde mesleki değerlerle donanık sınıf öğretmenlerine ihtiyaç bulunmaktadır (TED, 2009).

Araştırma sonuçları sınıf öğretmenliği mesleğinin çocuk sevgisine sahip olunması gereken özverili çalışma isteyen bir meslek olduğunu ortaya koymaktadır (Özbek, Kahyaoğlu ve Özge, 2007). En fazla vurgulanan değer çocuk sevgisine sahip olması dikkat çekici bir sonuçtur. Ergün ve Özdaş (1999) tarafından çocukları sevmenin öğretmenlik mesleğinin birinci koşulu olduğu, Downing, Ryndak ve Clark (2000) tarafından ise çocukları sevmenin mesleki değer olduğu belirtilmiştir. Öğretmenin çocuk sevgisine sahip olma durumunda, öğretmenle öğrenci arasındaki duygusal yakınlığın, öğrencinin öğrenmesini olumlu yönde etkilediği ve öğrencinin sevdiği öğretmenden daha kolay ve etkili biçimde öğrendiği, aktif ve başarılı öğrencilerin yetiştirildiği araştırmalarla ortaya konmuştur (Gordon, 2001; Veenman, 1984). Küçük yaşta çocuklara sınıf öğretmenin sıcaklığı ve sevgisi, öğrencilerinde öğretmene güven duymasında önemli rol oynadığı söylenebilir. Alanyazında bu araştırma sonucunu destekleyecek bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Ortaya konulan bu araştırma sonuç itibarıyla oldukça dikkat çekicidir ve bu araştırmaya özgüdür.

Araştırma sonuçları araştırmacı öğretmen olma, yenilikleri ve teknolojiyi takip etme, meslektaş paylaşımı ve paydaşlarla etkili iletişim becerisine sahip olmayı bilgi çağındaki sınıf öğretmenlerinin mesleki değerleri olarak ortaya koymaktadır. Palmer (2015) tarafından da yapılan çalışmada 21. yüzyıldaki öğretmenlerin mesleki değerleri arasında bilgiye hızla ulaşan ve yayan teknolojileri aktif olarak kullanma, yenilikçi olma yer almaktadır. Araştırma sonuçlarında sınıf öğretmenlerinin mesleki gelişimleri ve yenilikleri takip edebilmesi için yüksek lisans yapması yer almaktadır. Veliler tarafından böyle bir sonuca ulaşılması da bu araştırmanın dikkat çekici sonuçlarından biridir. Alanyazındaki araştırmalar tarafından öğretmenlerin mesleki gelişimleri ve yenilikleri takip edebilmek için alanlarıyla ilgili yayınları takip etme, kıdemli meslektaşlarının tecrübelerinden faydalanma, lisansüstü eğitim yapma, hizmetiçi eğitim, seminer, sempozyum ve çalıştaylara katılmaları gerektiği ortaya konulmuştur (Boydak-Özan, Polat ve Şener, 2014; Uştu, Taş-Mentiş ve Sever, 2016). Bozan (2012) ve Tuzcu (2003) tarafından yapılan araştırmalarda lisansüstü eğitim yoluyla araştırmacı öğretmen kimliğinde; bilgiye ulaşır özgün fikirler üretebilen, yaratıcı bireyler yetiştirilerek topluma nitelikli insan kaynağı sağlanması amaçlanmasına vurgu yapılmıştır. Knudsen, Hadzibegovic Bubanja, Nielsen, Petkova ve Nikolovska (2013) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin mesleki gelişiminin desteklendiği durumlarda, eğitim sisteminin gelişmesine ve öğrenci başarısının artmasına katkıda bulunduğu ortaya konulmuştur. Öğretmen; Çubukçu et al., (2012) tarafından “sürekli araştıran kişi”, Vidovic ve Velkovski (2013) tarafından eğitim alanındaki araştırmalarda yeniliklere ve gelişime önem verme ve bu gelişimleri uygulayabilen ve Palmer (2015) tarafından hayat boyu öğrenmeyi devam ettiren olarak ifade bulunmaktadır. Araştırma sonuçları paydaşlarla işbirliği içinde çalışma değerinde sınıf öğretmenlerinin ailelerle sınıf ortamını paylaştıklarını ortaya koymaktadır. Araştırmanın dikkat çekici sonuçlarından biridir. NEA (1975) tarafından öğretmenlik mesleğinin üyelerinin öğretim yöntemlerinin etkililiğinin ailelerle kurulan işbirliğine bağlı olduğu değeri yer almaktadır. Öğretmen, aileleri eğitim sürecine daha fazla katılmaları konusunda cesaretlendirir (NEA, 1975) ifadesiyle literatürde okul, aile ve toplum işbirliği değeri öğretmenlik mesleği değeri olarak yansıtılmıştır. Çubukçu vd., (2012) tarafından yapılan bir çalışmada, öğretmenler veliler tarafından gelecek kuşakların güvencesi olarak görüldüğü belirlenmiştir. Özellikle öğretmenlerin sahip olması beklenen değerleri ve öğretmenlerin kültür aktarma işlevi velilerin gözünde de büyük değer taşımaktadır. Meslektaşlarının mesleki gelişimlerini destekleme ve katkıda bulunmak için işbirliği içinde olma ve alanındaki gelişmeleri meslektaşlarıyla paylaşma NEA

(1975) ve Vidovic ve Velkovski'nin (2013) araştırmalarında mesleki değer olarak yer almaktadır. AAE (2015) tarafından öğretmenin okul, aile ve toplum ilişkilerine aktif ve olumlu katkılar getirme mesleki değer olarak ifade edilmiştir. Sonuç olarak sınıf öğretmenliği, diğer tüm öğretmenlik alanları içerisinde özel bir konuma sahiptir. Dolayısıyla, sınıf öğretmeninin kim olduğu ve hangi mesleki değerleri taşıması gerektiği üzerinde önemle durulmalıdır. Bu bağlamda, sınıf öğretmenleri mesleğin gerektirdiği değerlere sahip olmalıdır. Özellikle sınıf öğretmenlerinin çocuğun toplumsallaştırılması görevi bulunmaktadır. Eğitimde başarıyı yakalamanın temel anahtarları da sınıf öğretmenleridir. Bu alışma "sınıf öğretmenlerinin mesleki değerleri"nin belirlenmesine yönelik Türkiye'de yapılan ilk çalışma olması bağlamında sınıf öğretmenlerinin mesleki değerlerinin yeniden yapılanmasına yardımcı bir araç olarak görülebilir. Bu bağlamda şu onerilerde bulunulabilir:

1) Tanılama noktasında mevcut sınıf öğretmenlerinin veya eğitim fakültesinde öğrenim gören ğretmen adaylarının bu değerlere ne kadar sahip olduğu ölçülebilir, sınıf öğretmenlerinin mesleki değerlerine yönelik ölçek geliştirilebilir, sınıf öğretmenlerinin mesleki değerler listesinde bulunan her bir boyutun ayrıntılı çalışılarak detaylarının ortaya konması sağlanabilir, sınıf öğretmenlerinin mesleki değerlerinin netleştirilmesi yoluyla dünya ile eş zamanlı gelişmelerin sağlanmasına katkı sağlayacak çalışmalar yapılabilir.

2) Sınıf öğretmenlerinin mesleki değerlerinin netleştirilmesi yoluyla, mesleğe verilen değerin arttırılmasına yardımcı olacak çalışmalar yapılabilir.

3) ğretmen adaylarına sınıf eğitimi lisans programı ve fakülte kültürü içinde öğretmenliğin mesleki değerleri bir kültür olarak sunulmalıdır.

4) Mesleki değerlerin geliştirilmesi konusunda gerçek yaşam durumlarını yansıtan "rnek olay"ların tartişılmasına olanak tanınmalıdır. Bu bağlamda mümkün olduğunca gerçek yaşam durumlarının, okul ortamında gözlenmesi için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Kaynakça

- Akar, H. (2016). Durum alışması. A. Saban ve A. Ersoy (Eds.), *Eğitimde nitel araştırma desenleri* içinde (s. 111-149). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Akyüz, Y. (2012). *Türkiye'de öğretmenlerin toplumsal değişmedeki etkileri (1839-1950)* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Beare, H., & Slaughter, R. (1993). *Education for the twenty-first Century (Educational management)*. Mishawaka: Routledge.
- Bubb, S., & Mortimore, P. (2013). The effective induction of newly qualified primary teachers: An induction tutor's handbook. New York: Routledge.
- Buldu, M. (2014). Öğretmen yeterlik düzeyi değerlendirmesi ve mesleki gelişim eğitimleri planlanması üzerine bir neri. *Milli Eğitim Dergisi*, 44(204), 114-134.
- Boydak-zan, M., Polat, H., ve şener, G. (2014). Sınıf ğretmenlerinin mesleki gelişim eğitimlerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(20), 167-180.
- Bozan, M. (2012). Lisansüstü eğitimde nitelik arayişları. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(2), 1309-8012. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/download/article-file/117320>
- Corbin, J., & Strauss, A. (2015). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (3rd ed.). Sage Publications, Inc.
- Creswell, J. W. (2015). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4. Baskı). Thousand Oaks, CA: Sage.
- buku, Z., Eker-zenbaş, D., etintaş, N., Satı, D., ve Yazlık-şeker, . (2012). Yönetici, ğretmen, ğrenci ve veli gözünde öğretmenin sahip olması gereken değerler. *Pegem Eğitim ve ğretim Dergisi*, 2(1), 25-37.
- Dervişoğlu Kalkan, G. (2012). Sınıf ğretmenliği adaylarının kendi sınıf ğretmenlerinin yeterliliklerini değerlendirmesi (Yayımlanmiş yüksek lisans tezi), Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Downing, J. E., Ryndak, D. L., & Clark, D. (2000). Paraeducators in inclusive classrooms: Their own perceptions. *Remedial and Special Education*, 21, 171-181. <https://doi.org/10.1177/074193250002100308>
- Ergün, M. & zdaş, A. (1999). Okul gözlemi ve uygulama çalışmalarının ğretmen adayları üzerindeki etkisi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 115-119.
- Gordon, T. (2001). *Etkili ğretmenlik eğitimi* (11. Baskı) (E. Aksay, ev.) İstanbul: Sistem Yayınları.

- Hanushek, E. A., & Rivkin, S. G. (2006). Teacher quality. *Handbook of the Economics of Education*, 2, 1051-1078.
- Knudsen, H. J., Hadzibegovic-Bubanja, E., Nielsen, S., Petkova, E., & Nikolovska, M. (2013). *School-based-inservice teacher training in Montenegro. A handbook for policy makers and practitioners*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Lewis, L., Parsad, B., Carey, N., Bartfai, N., Farris, E., & Smerdon, B. (1999). Teacher quality: A report on the preparation and qualifications. *Education Statistics Quarterly*, 1(1), 1-79.
- Merriam, S. B. (2013). *Qualitative research and case study applications in education*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2008). *Öğretmen yeterlikleri: Öğretmenlik mesleği genel ve özel alan yeterlikleri*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Mustan, T. (2002). Dünyada ve Türkiyede öğretmen yetiştirmede yeni yaklaşımlar. *kuram ve uygulamada eğitim yönetimi dergisi*, 8(1), 115-127.
- National Education Association [NEA] (1975). *Code of ethics*. Retrieved from <http://www.nea.org/home/30442.htm>
- Neuman, L. V. (2013). *Toplumsal araştırma yöntemleri. Nitel ve nicel yaklaşımlar* (2 Cilt). (S. Özge, Çev.) İstanbul: Yayınodası Yayıncılık.
- Özbek, Kahyaoğlu ve Özge, (2007).
- Özcan, M. (2011). *Bilgi çağında öğretmen eğitimi, nitelikleri ve gücü: Bir reform önerisi*. Ankara: Türk Eğitim Derneği, Yayın No: 11687.
- Palmer, T. (2015). *15 Characteristics of a 21st-century teacher*. Retrieved from <http://www.edutopia.org/discussion/15-characteristics-21st-century-teacher>
- Peacock, A., & Gates, S. (2000). Newly qualified primary teachers' perceptions of the role of text material in teaching science. *Research in Science & Technological Education*, 18(2), 155-171.
- Ryan, K., & Bohlin, K. (1999). *Building character in schools*. California: Jossey-Bass Inc.
- Strike, K. A., & Soltis, J. F. (2009). *The ethics of teaching*. NY: Teachers College Press.
- Silverman, D. (2005). *Interpreting qualitative data: Methods for analysing talk, text and interaction*. London: SAGE Publication.
- Thompson, S., & Smith, D. L. (2005). Creating highly qualified teachers for urban schools. *Professional Educator*, 27, 73-88.
- Tuzcu, G. (2003). Lisansüstü öğretim için yurtdışına öğrenci göndermenin planlanması. *Milli Eğitim Dergisi*, 160, 155-165.
- Türk Eğitim Derneği [TEDMEM]. (2009). *Öğretmen yeterlikleri raporu*. ISBN 978-9944-5128-7-9.
- Uştu, H., Taş-Mentiş, A., ve Sever, B. (2016). Öğretmenlerin mesleki gelişime yönelik algılarına ilişkin nitel bir araştırma. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi*, 1, 15-23. Retrieved from www.ejoir.org. DOI: 25.1234/0123456789.
- Uygur, M. ve Kanadlı, S. (2020). İyi sınıf öğretmeni özelliklerine yönelik öğrenci, öğretmen ve veli görüşleri: bir temel nitel çalışma. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 35-39.
- Veenman, S. (1984). Perceived problems of beginning teachers. *Review of Educational Research*, 54(2), 143-178. DOI: 10.2307/1170301
- Vidovic, V. V., & Velkovski, Z. (Eds.). (2013). *Teaching professional for 21st century: Advancing teacher professionalism for inclusive, quality and relevant education-ATEPIE*. Belgrade: Centre for Education Policy Svetozara Markovica 22/20.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. Baskı). No: 76, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yin, R. K. (2014). *Case study research: Design and methods* (5th ed.). Los Angeles: Sage Publications.

ÖĞRETMEN ADAYLARININ MATERYAL TASARIMI ÖZ-YETERLİK İNANÇLARI İLE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİNİ KULLANMAYA YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ¹

Öğr. Gör. Mustafa YELER

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fk., Burdur, Türkiye
myeler@mehmetakif.edu.tr

Özet

Bu çalışmada öğretmen adaylarının COVID-19 dönemindeki uzaktan eğitim sürecinde materyal tasarımı öz-yeterlik inançları ile öğretim teknolojilerini kullanmaya yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. İlişkisel tarama deseninin kullanıldığı çalışmanın katılımcı grubunu Fen Bilgisi, Matematik, Okul öncesi, Sınıf, Sosyal Bilgiler, Türkçe ve İngilizce eğitimi alanlarında ikinci sınıflarında öğrenim gören ve Öğretim Teknolojileri dersini Covid-19 salgını nedeniyle uzaktan eğitim şeklinde alan 90 erkek, 214 kadın olmak üzere toplam 304 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak Bakaç ve Özen (2015) tarafından geliştirilen "Materyal Tasarımı Öz-Yeterlik İnancı Ölçeği" ile Metin, Kaleli-Yılmaz, Coşkun ve Birişçi (2012) tarafından geliştirilen "Öğretmen Adaylarına Yönelik Öğretim Teknolojilerinin Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Elde edilen verilerin normallik testleri sonucunda normal dağılım özelliği göstermediği için non-parametrik istatistiklerden Mann Withney U, Kruskal Wallis ve (r) etki büyüklüğü; betimsel istatistiklerden de aritmetik ortalama, standart sapma, frekans ve yüzde kullanılmıştır. Her iki ölçeğe ilişkin toplam puanlar arasındaki ilişki ise Spearman korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Bu analizlerde istatistiksel anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak belirlenmiştir.

Katılımcıların cinsiyet, Öğretim Teknolojileri dersinin gerekliliği ve dersin kendi branşlarına uygun şekilde işlenip işlenmediğine ilişkin görüşleri ile MTÖYİ puanları arasında anlamlı fark gözlenmemiştir. Katılımcıların öğrenim gördükleri bazı programlar ile MTÖYİ puanları arasında anlamlı fark belirlenmiştir. Katılımcıların cinsiyet ve öğrenim görülen program değişkenleri ile ÖTKYT puanlarının karşılaştırılmasında arasında anlamlı fark elde edilirken; Öğretim Teknolojileri dersinin gerekliliği ve bu dersin kendi branşlarına uygun olacak şekilde işlenip işlenmediğine ilişkin görüşleriyle ÖTKYT puanları arasında farklılaşma gözlenmemiştir. Ayrıca MTÖYİ ve ÖTKYT puanları arasında orta düzeyde ve pozitif yönde ilişki tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Öğretim materyali, materyal tasarımı, Öğretim teknolojileri, öz yeterlik inancı.

Abstract

In this study, it was aimed to examine the relationship between teacher candidates' material design self-efficacy beliefs and their attitudes towards using instructional technologies in the distance education process in the COVID-19 period. The participant group of the study, in which the relational screening design was used, consisted of 90 males and 214 females, who were studying in their second year in the fields of Science, Mathematics, Preschool, Classroom, Social Studies, Turkish and English education and who took the Instructional Technologies course as distance education due to the Covid-19 epidemic. It consists of 304 teacher candidates. In the study, the "Material Design Self-Efficacy Belief Scale" developed by Bakaç and Özen (2015) and the "Attitude Scale towards the Use of Instructional Technologies for Pre-service Teachers" developed by Metin, Kaleli-Yılmaz, Coşkun, and Birişçi (2012) were used. Since the data obtained did not show normal distribution as a result of the normality tests, Mann Withney U, Kruskal Wallis and (r) effect size from non-parametric statistics; arithmetic mean, standard deviation, frequency and percentage from descriptive statistics were also used. The Spearman correlation coefficient was calculated for the relationship between the total scores of both scales. Statistical significance level was determined as $p < .05$ in these analyzes.

¹ Bu çalışmanın bir bölümü Educational Technology Conference (IETC-2022)'de sunulmuştur

No significant difference was observed between the participants' views on gender, the necessity of the Instructional Technologies course, and whether the course was taught in accordance with their own branches and their MDSEE scores. A significant difference was determined between some of the programs that the participants studied and their MDSEE scores. While there was a significant difference between the participants' gender and education program variables and the comparison of ATUIT scores; There was no difference between ATUIT scores regarding the necessity of the Instructional Technologies course and whether this course was taught in accordance with their own branches. In addition, a moderate and positive relationship was found between MDSEE and ATUIT scores.

Keywords: Instructional material, material design, Instructional technologies, self-efficacy belief.

GİRİŞ

Bilimsel ve teknolojik değişimler, bugün geldiğimiz noktada bireysel ve toplumsal yaşantılarımızın merkezini oluşturmaktadır. Bu bağlamda eğitim uygulamalarını da söz konusu bu değişimlerden ayrı düşünmek mümkün değildir. Bu nedenle her toplum yaşanan değişim süreçlerinde başarılı olabilmek için eğitim -öğretim faaliyetlerinde de niteliği artırma çabasında olmalıdır. Eğitim-öğretim faaliyetlerinde niteliği artmaya hizmete edecek en önemli değişkenlerden biri de de öğretim teknolojisi. Öğretim teknolojisi (ÖT) kavramı alanyazında farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımlamalar arasında öğretim teknolojisini, (Yalın, 2010) öğretme-öğrenme sürecinde araç-gereç kullanma; (Yanpar, 2015) öğretim etkinliklerinin etkililiğini sağlamak için gerçekleştirilen sistematik çabalar bütünü; ve Saettler (1998) ise öğretim sürecini ve kaynaklarını planlama, geliştirme, uygulama ve değerlendirmeyi kapsayacak şekilde ele aldıkları görülmektedir.

Alanyazında öğretme-öğrenme sürecinde öğretim teknolojileri (materyalleri) kullanmanın önemine ve sağladığı yararları vurgu yapan çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları (Çelikkaya, 2017, Güneş ve İskenderoğlu 2014; Wang vd, 2013; Yalın, 2010; Balkı ve Saban, 2009; Yaşar ve Gültekin, 2009; Kaya, 2008; İşman, 2008; Yavuz ve Coşkun, 2008) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmalarda öğretim materyallerinin çoklu duyuları etkileyerek çoklu öğrenme ortamları sağladığı, böylece farklı öğrenme stilleri ve ihtiyaçları olan öğrencilere seçenekler sunduğu; Soyut ve karmaşık bilgileri somut ve basit bir şekilde düzenleyerek anlama ve algılamayı artırdığı ve böylece akılda kalıcılığı kolaylaştırdığı sıklıkla dile getirilmektedir. Öğretim teknolojilerinin öğretme ve öğrenme açısından bu yararları sağlayabilmesi için hizmet öncesinde öğretmen adaylarının hem uygun öğretim teknolojisi seçme ve hazırlama hem de etkili olarak kullanabilme yeterliklerini kazanmaları gerekmektedir (Davis, 2003; Gündüz ve Odabaşı, 2004, McNair ve Galanoulı, 2002). Öğretmen adayları bu süreçte alanlarında öğretim tasarımıyla ilgili bilgi ve deneyim kazanmaları, öğretim materyallerini tanıma, işlevlerine ilişkin farkındalık kazanma ve ihtiyaca uygun yeni materyaller hazırlamayla ilgili mesleki becerileri kazanmalıdır (Yanpar, 2015).

Bu çerçevede Millî Eğitim Bakanlığı (MEB, 2006) da öğretim teknolojilerine yönelik öğretmen yeterliklerini bilişim teknolojileri alanında sahip olması gereken yeterlikler arasında görürken; (MEB, 2017) ise öğretmenlik mesleki becerileri yeterlik alanının öğretme-öğrenme sürecini yönetme alt boyutunda “öğretmen, öğretme -öğrenme sürecinde bilgi ve öğretim teknolojilerini etkin kullanır” ifadesiyle öne çıkarmaktadır. Bu durumda da alanı ne olursa olsun her öğretmenin sahip olması gereken bir mesleki yeterliklerden olan öğretimde materyal hazırlama ve teknolojiyi kullanma davranışlarını zorunlu bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır (Korkmaz, 2011). Öğretmen adaylarının bu ihtiyacı karşılamak üzere Yükseköğretim Kurulu, YÖK, 1997, 2006 ve 2018 öğretmen yetiştirme programlarında Öğretim Teknolojileri (/Materyal Geliştirme ve Tasarımı dersine yer vermiştir. Bu derslerden temel olarak öğretmen adaylarının kendi derslerinin öğretim süreçlerinde teknoloji etkin şekilde kullanabilme yeterliklerini kazanmaları öngörülmektedir (Gündüz ve Odabaşı, 2004). Dolayısıyla da öğretmen adaylarının hizmet öncesi eğitim süreçlerinde hem öğretime ilişkin materyal hazırlama ve bunu etkili şekilde kullanabileceğine ilişkin öz yeterlik inancı kazanması hem de öğretimde kullanılan teknolojilere ilişkin olumlu tutumlar geliştirmesi gerekir. Öz yeterlik inancı, bireylerin sahip oldukları niteliklerini belli amaçlara ulaşmada etkili olarak kullanabileceğine ilişkin yargılar şeklinde ortaya konurken; kişinin amacına ulaştıracak davranışları tercih etmesinde ve ulaşılan sonuçlar üzerinde etkili olduğu vurgulanmaktadır. (Zimmerman, 1995; Bandura, 1997, 2006). Tutum ise bireylerin karşılaştıkları olay ve nesnelere karşı sergiledikleri davranışlarının temelinde yer alan öğrenilmiş tercih ve ön hazırlık olarak tanımlanmaktadır (Demirel, 2010; Kirel, 2004). Bu tanımlardan hareketle iki

kavram birlikte düşünülürken, bireyin belli bir amaca ulaşmada hangi davranışları niçin, ne kadar, ne şekilde ortaya koyması gerektiğini önceden belirleyen başlıca iki temel etken olarak görülebilir. Nitekim bireylerin öz-yeterlik inancı ile tutumlarının ilişkili olduğu sonucu ortaya çalışmalardan bazılarında örnek olarak (Arastaman, 2013; Yavuz vd., 2013; Kaleli-Yılmaz, 2012; Çetin vd, 2012; Evans, 2011; Usta ve Korkmaz, 2010; Conrad ve Munro, 2008, Moyer, 2001) tarafından yapılan araştırmalar gösterilebilir.

Materyal tasarımı öz yeterlik inancı ve öğretim teknolojileri kullanımına yönelik tutum kavramları öğretmen açısından ele alındığında ise derslerinin öğretim hedeflerine ulaşma için öğretme-öğrenme sürecinde öğretim, öğretim teknolojilerini işe koşarken, materyallerini tasarlayıp kullanırken öncelikle kazanımları, öğrencinin gelişim ve öğrenme özelliklerini, fiziksel ve ekonomik koşulları, gerçek yaşamla ilişki olma, kullanılabilirlik vb. birçok değişkeni dikkate almak durumundadır (Demirel, 2003). Bu işlemleri ölçütlere uygun şekilde başarıyla yerine getirebilmeleri için öğretmenlerin öğretim teknolojileri (/materyal tasarımı) ile ilgili mesleki becerilere sahip olanlarının yanı sıra hem öz yeterlik inancına hem de olumlu tutumlara sahip olmaları beklenir.

Covid-19 salgını döneminde tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de tüm eğitim faaliyetleri bir zorunluluk olarak teknolojinin sağladığı imkanlarla uzaktan eğitim sistemli üzerinden (çevrimiçi) gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma ile de salgın sürecinde çevrimiçi etkinliklerle gerçekleştirilen öğretim teknolojisi derslerini alan öğretmen adaylarının sahip olduğu materyal hazırlama öz yeterlik inançları ile öğretim teknolojilerine karşı olan tutumlarının niteliğini ve ilişkisini belirlenmesi amaçlanmıştır.

ALT PROBLEMLER

1.Öğretmen adaylarının Materyal tasarımı özyeterlik inancı (MTÖYİ) ve Öğretim teknolojileri kullanmaya yönelik tutum (ÖTKYT) puanlarının düzeyi nasıldır?

2.Öğretmen adaylarının;

a.) Cinsiyet, b.) Öğrenim gördükleri program, c.) ÖT dersinin gerekliliği ve d.) ÖT dersinin işlenişinin alanlarına uygunluğu ile öğretmen adaylarının MTÖYİ puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

3.Öğretmen adaylarının

a.) Cinsiyet, b.) Öğrenim gördükleri program, c.) ÖT dersinin gerekliliği ve d.) ÖT dersinin işlenişinin alanlarına uygunluğu ile ÖTKYT puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

4.Öğretmen adaylarının MTÖYİ ve ÖTKYT arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Bu çalışmada öğretmen adaylarının uzaktan eğitim sürecinde materyal tasarımı öz yeterlik inançları ile öğretim teknolojilerini kullanmaya yönelik tutumları arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle çalışmada ilişkisel tarama deseni kullanılmıştır.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın çalışma evrenini Eğitim Fakültesi ikinci sınıfların öğrenim gören toplam 563 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Bu adaylardan programlara göre random olarak seçilen örneklemdeki katılımcı sayısı ve oranları Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Çalışma Evreni ve Örneklem İlişkin Bilgiler

Programlar	N	n	%
Fen Bilgisi	34	32	94
Matematik	65	40	62
Okul öncesi	115	67	58
Sınıf Öğrt.	78	44	56
Sosyal Bilgiler	65	44	68
Türkçe	68	40	59
İngilizce	72	37	51
Toplam	497	304	61

Tablo 1’de görüldüğü gibi ikinci sınıflarda öğrenim gören 497 öğretmen adayından random olarak seçilen 304 öğretmen adayı katılımcı grubunu oluşturmaktadır. Örneklem grubunu oluşturan katılımcılar, çalışma evreninin yaklaşık %61’ni oluşturmaktadır.

VERİ TOPLAMA ARACI

Bu çalışmada öğretmen adaylarının Materyal tasarımına ilişkin öz-yeterlik özelliklerini belirlemek için Bakaç ve Özen (2015) tarafından geliştirilen “Materyal Tasarımı Öz-Yeterlik İnancı Ölçeği” kullanılmıştır. Bu ölçek Bilgisayarda Materyal Hazırlama (12 madde), Üç Boyutlu Materyal Tasarımı (7 madde) ve İki Boyutlu Materyal Tasarımı (6 madde) olmak üzere toplam üç alt boyuttan ve beşli Likert yapısında 25 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin Cronbach Alpha katsayısı 0,92 iken bu çalışmada 0,878 bulunmuştur. Öğretmen adaylarının öğretim teknolojilerini kullanmaya yönelik tutumları ise Metin, Kaleli-Yılmaz, Coşkun ve Birişçi (2012) tarafından geliştirilen “Öğretmen Adaylarına Yönelik Öğretim Teknolojilerinin Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği”yle belirlenmiştir. Bu ölçek derslerde öğretim teknolojilerinin kullanımına inanma (10 madde), Derslerde öğretim teknolojilerinin kullanımından zevk alma (9 madde), Öğretim teknolojilerinin kullanımından zevk almama (9 madde), Öğretim teknolojilerinin kullanmaya isteksiz olma (7 madde) ve Öğretim teknolojilerinin faydalarına inanma (2 madde) olmak üzere beş alt boyut ve toplam 37 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı 0,94 olup bu uygulama ise 0,936 olarak belirlenmiştir.

VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizinde edilen puanların normal dağılım özelliği ve varyanslarının eşitliği test edilerek puanların normallik testi yapılmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Normallik testi sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
MTÖYİ	,148	304	,000	,931	304	,000
ÖTKYT	,093	304	,000	,973	304	,000

Tablo 2’de MTÖYİ ve ÖTKYT ölçekleriyle elde edilen puanların normal dağılım özelliği gösteremediği görülmektedir. Bu nedenle verilerin analizinde üzerinde non-parametrik istatistiklerden Mann Withney U, Kruskal Wallis ve (r) etki büyüklüğü; betimsel istatistiklerden de aritmetik ortalama, standart sapma, frekans ve yüzde kullanılmıştır. Her iki ölçeğe ilişkin toplam puanlar arasındaki ilişki ise Spearman korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Bu analizlerde istatistiksel anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak belirlenmiştir.

ARAŞTIRMANIN ETİK İZİNİ

Bu çalışmanın etik izni Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu’ndan 03.02.2021 tarih, GO 2021/ 67 sayılı belge ile alınmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırma sürecinde elde edilen veriler analiz edilerek alt problemleri doğrultusunda Tablolar şeklinde düzenlenerek sunulmuştur.

Alt problem 1. MTÖYİ ve ÖTKYT puanlarına ilişkin betimsel istatistikler

Tablo 3. MTÖYİ ve ÖTKYT Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ölçekler	n	$\bar{x}$	ss
MTÖYİ	304	4,08	,28269
ÖTKYT	304	4,07	,34530

Tablo 3'te görüldüğü gibi öğretmen adaylarının materyal tasarımı öz-yeterlik inancı puanlarının ($\bar{x}=4,08$) ve öğretim teknolojilerini kullanmaya yönelik tutumlarının ($\bar{x}=4,07$) yüksek düzeyde tespit edilmiştir.

Alt problem 2.

2a. Öğretmen adaylarının Cinsiyet ile MTÖYİ puanlarına ilişkin bulgular

Tablo 4. Cinsiyet Değişkenine Göre MTÖYİ Puanlarının Karşılaştırılması

Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z Değeri	p
Erkek	90	167,48	15073,50	8281,500	-1,931	,054
Kadın	214	146,20	31286,50			

Tablo 4'te görüldüğü gibi öğretmen adaylarının materyal tasarımı öz yeterlik inançlarına ilişkin puanlarında cinsiyete göre anlamlı farklılaşma ($p>.05$) gözlenmemiştir. Kadın ve erkek öğretmen adayları MTÖYİ açısından benzer özelliklere sahip olduğu düşünülebilir.

2b. Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri program ile MTÖYİ puanlarına ilişkin bulgular

Tablo 5. Öğrenim Görülen Program ile Göre MTÖYİ Puanlarının Karşılaştırılması

Gruplar	n	Ortalama	SS	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	P
Fen Bilgisi	32	3,9238	,17985	100,30	6	135,043	,000*
Matematik	40	3,8850	,20778	86,29			
Okul öncesi	67	4,0119	,21360	130,78			
Sınıf Öğrt.	44	3,9609	,15492	113,05			
Sosyal Bilgiler	44	4,0645	,18182	161,30			
Türkçe	40	4,3470	,28521	231,64			
İngilizce	37	4,4595	,20213	259,47			

Tablo 5'teki Kruskal Wallis-H Testi sonuçları incelendiğinde katılımcıların MTÖYİ puanlarında öğrenim gördükleri programlara göre anlamlı farklılaşma belirlenmiştir. Bu farklılaşmaların hangi ikili gruplar arasında olduğunu belirlemek için ise Mann Whitney-U testi uygulanmış olup elde edilen sonuçlar Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Öğrenim Görülen Program ile MTÖYİ Puanlarının Karşılaştırılması

Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z Değeri	p	r
Fen Bilgisi	32	39,53	1265,00	543,000	-1,103	,270	_____
Matematik	40	34,08	1363,00				
Fen Bilgisi	32	43,22	1383,00	855,000	-1,629	,103	_____
Okul öncesi	67	53,24	3567,004				
Fen Bilgisi	32	35,48	1135,50	607,500	-1,024	,306	_____
Sınıf Öğrt.	44	40,69	1790,50				
Fen Bilgisi	32	27,09	867,00	339,000	-3,876	,000*	,38
Sosyal B.	44	46,80	2059,00				

Fen Bilgisi	32	19,92	637,50	109,500	-6,020	,000*	,71
Türkçe	40	49,76	1990,50				
Fen Bilgisi	32	17,55	561,50	33,500	-6,727	,000*	,81
İngilizce	37	50,09	1853,50				
Matematik	40	41,56	1662,50	842,500	-3,211	,001*	,31
Okul öncesi	67	61,43	4115,50				
Matematik	40	36,63	1465,00	432,000	-4,045	,000*	,44
Sınıf Öğrt.	44	47,84	2105,00				
Matematik	40	31,30	1252,00	645,000	-2,116	,034*	,23
Sosyal B.	44	52,68	2318,00				
Matematik	40	23,64	945,50	125,500	-6,504	,000*	,72
Türkçe	40	57,36	2294,50				
Matematik	40	21,59	863,50	43,500	-7,113	,000*	,81
İngilizce	37	57,82	2139,50				
Okul öncesi	67	57,28	3838,00	1388,000	-,521	,602	
Sınıf Öğrt.	44	54,05	2378,00				
Okul öncesi	67	50,74	3399,50	1121,500	-2,133	033*	,20
Sosyal B.	44	64,01	2816,50				
Okul öncesi	67	41,22	2762,00	484,000	-5,521	,000*	,54
Türkçe	40	75,40	3016,00				
Okul öncesi.	67	36,87	2470,00	192,000	-7,123	,000*	,70
İngilizce	37	80,81	2990,00				
Sınıf Öğrt.	44	32,90	1447,50	457,500	-4,316	,000*	,46
Sosyal B.	44	56,10	2468,50				
Sınıf Öğrt	44	26,27	1156,00	166,000	-6,413	,000*	,70
Türkçe	40	60,35	2414,00				
Sınıf Öğrt	44	23,80	1047,00	57,000	-7,200	,000*	,80
İngilizce	37	61,46	2274,00				
Sosyal B.	44	29,13	1281,50	291,500	-5,300	,000*	,58
Türkçe	40	57,21	2288,50				
Sosyal B.	44	25,08	1103,50	113,500	-6,674	,000*	,74
İngilizce	37	59,93	2217,50				
Türkçe	40	34,05	1362,00	542,000	-2,023	,043*	,23
İngilizce	37	44,35	1641,00				

Tablo 6’da katılımcıların MTÖYİ puanlarının öğrenim gördükleri hangi iki program arasında farklılaştığı incelendiğinde Fen bilgisi -Sosyal Bilgiler; Fen bilgisi -Türkçe, Fen bilgisi -İngilizce programlarındaki adayların puanları arasındaki fark Fen bilgisi aleyhine olduğu gözlenmektedir. Matematik -Okul öncesi; Matematik – Sınıf eğitimi; Matematik- Sosyal bilgiler; Matematik -Türkçe programlarındaki adayların MTÖYİ puanları arasındaki fark da Matematik eğitimi aleyhine belirlenmiştir. Ayrıca Okul öncesi- Sosyal bilgiler ve Okul öncesi-İngilizce programlarındaki öğretmen adaylarının puanları okul öncesi aleyhine olup Sınıf eğitimi- Sosyal bilgiler, Sınıf eğitimi-Türkçe ve Sınıf eğitimi- İngilizce programlarında öğrenim gören katılımcıların MTÖYİ puanları arasındaki fark da Sınıf eğitimi aleyhinedir. Sosyal Bilgiler- Türkçe, Sosyal bilgiler- İngilizce programlarındaki adayların puanlarında ortaya çıkan fark Sosyal bilgiler programında öğrenim gören adaylar aleyhine ve Türkçe -İngilizce programlarındaki katılımcıların puanları arasında gözlenen fark ise Türkçe programındaki adaylar aleyhine gözlenmiştir.

Öte yandan Türkçe ve İngilizce programlarında öğrenim gören öğretmen adaylarının puanlarıyla anlamlı fark belirlenen Fen bilgisi, Matematik, Okul öncesi, Sınıf eğitimi ve Sosyal bilgiler programlarındaki katılımcıların puanları arasında hesaplanan anlamlı farkın etki puanının (r) yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yine Sosyal bilgilerdeki adayların puanlarının, Fen bilgisi, Matematik, Okul öncesi, Sınıf eğitimi; Sınıf eğitimindeki katılımcıların Matematikteki, İngilizce programındakilerinin ise Türkçe eğitiminde öğrenim gören adayların puanları arasındaki anlamlı farkın etki büyüklüğü (r) değerinin orta düzeyde olduğu görülmektedir.

2c. ÖT dersinin gerekli olup olmadığı ile MTÖYİ puanlarına ilişkin bulgular

Tablo 7. ÖT Dersinin Gerekli Olup Olmadığı ile MTÖYİ Puanlarının Karşılaştırılması

Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z Değeri	p
Evet	293	149,28	43739,50	668,500	-1,006	,315
Hayır	6	185,08	1110,50			

Tablo 7 incelendiğinde Öğretmen adaylarının Öğretim Teknolojileri dersinin gerekli olup olmadığı konusundaki görüşleri ile MTÖYİ puanları arasında anlamlı fark gözlenmemiştir

2d. ÖT dersinin alana uygun işlenip işlenmediği ile MTÖYİ puanlarına ilişkin bulgular

Tablo 8. ÖT Dersinin Alana Uygun İşlenip İşlenmediği ile MTÖYİ Puanlarının Karşılaştırılması

Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z Değeri	p
Evet	269	150,48	40478,00	3907,000	-1,006	,775
Hayır	30	145,73	4372,00			

Tablo ’de görüldüğü gibi katılımcıların Öğretim teknolojileri dersinin kendi branşlarına uygun olacak şekilde işlenip işlenmediğine ilişkin görüşleriyle MTÖYİ puanları arasında anlamlı fark elde edilmemiştir.

Alt Problem 3.

3a. Öğretmen adaylarının Cinsiyet ile ÖTKYT puanlarına ilişkin bulgular

Tablo 9. Cinsiyet Değişkenine Göre ÖTKYT Puanlarının Karşılaştırılması

Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z Değeri	p	r
Erkek	90	173,47	15612,00	7743,000	-2,699	,007*	
Kadın	214	143,68	30748,00				

Tablo 9’da görüldüğü gibi katılımcıların cinsiyet değişkenine göre ÖTKYT puanları arasında anlamlı fark elde edilmiş olup bu fark erkekler lehine görülmektedir. Bir başka deyişle erkek öğretmen adayları, kadın katılımcılara göre daha olumlu ÖTKYT sahiptirler.

3b. Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri program ile ÖTKYT puanlarına ilişkin bulgular

Tablo 10. Öğrenim Görülen Program ile ÖTKYT Puanlarının Karşılaştırılması

Gruplar	n	Ortalama	SS	Sıra Ortalamaları	sd	χ^2	P
Fen Bilgisi	32	3,8598	,30827	101,38	6	67,377	,000*
Matematik	40	3,8250	,33028	89,38			
Okul öncesi	67	4,1166	,29719	166,40			
Sınıf Öğrt.	44	4,0412	,26484	141,50			
Sosyal Bilgiler	44	4,0197	,27080	139,33			
Türkçe	40	4,2466	,34769	196,39			
İngilizce	37	4,3492	,33232	221,08			

Tablo 10’da Kruskal Wallis-H Testi sonuçları incelendiğinde katılımcıların ÖTKYT puanlarında öğrenim gördükleri programlara göre anlamlı farklılaşma gözlenmiştir. Söz konusu bu farklılaşmaların hangi ikili gruplar arasında olduğunu belirlemek için Mann Whitney-U testi uygulanmış olup elde edilen sonuçlar Tablo 11’de sunulmuştur:

Tablo 11. Öğrenim Görülen Program ile ÖTKYT Puanlarının Karşılaştırılması

Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z Değeri	p	r
Fen Bilgisi	32	37,95	1214,50	593,500	-,528	,598	,35
Matematik	40	35,34	1413,50				
Fen Bilgisi	32	35,41	1133,00	605,000	-3,496	,000*	,27
Okul öncesi	67	56,97	3817,00				
Fen Bilgisi	32	31,47	1007,00	479,000	-2,371	,018*	,23
Sınıf Öğrt.	44	43,61	1919,00				
Fen Bilgisi	32	32,39	1036,50	508,500	-2,059	,039*	,50
Sosyal B.	44	42,94	1889,50				
Fen Bilgisi	32	24,91	797,00	269,000	-4,207	,000*	,61
Türkçe	40	45,78	1831,00				
Fen Bilgisi	32	21,75	696,00	168,000	-5,105	,000*	,42
İngilizce	37	46,46	1719,00				
Matematik	40	36,88	1475,00	655,000	-4,414	,000*	
Okul öncesi	67	64,22	4303,00				

Matematik	40	33,50	1340,00					,34
Sınıf Öğrt.	44	50,68	2230,00	533,000	-3,112	,002*		
Matematik	40	33,83	1353,00	520,000	-3,229	,001*		,35
Sosyal B.	44	50,39	2217,00					
Matematik	40	27,75	1110,00	290,000	-4,910	,000*		,55
Türkçe	40	53,25	2130,00					
Matematik	40	24,59	983,50	163,500	-5,882	,000*		,63
İngilizce	37	54,58	2019,50					
Okul öncesi	67	60,25	4037,00	1188,00				
Sınıf Öğrt.	44	49,52	2179,00	0	-1,726	,084		
Okul öncesi	67	60,27	4038,00	1188,000	-1,726	,084		
Sosyal B.	44	49,50	2178,00					
Okul öncesi	67	49,49	3316,00	1038,000	-1,946	,052		
Türkçe	40	61,55	2462,00					
Okul öncesi	67	45,19	3028,00	750,000	-3,326	,001*		,33
İngilizce	37	65,73	2432,00					
Sınıf Öğrt.	44	44,64	1964,00	962,000	-,050	,960		
Sosyal B.	44	44,36	1952,00					
Sınıf Öğrt	44	34,94	1537,50	547,500	-2,982	,030*		,32
Türkçe	40	50,81	2032,50					
Sınıf Öğrt	44	30,60	1346,50	356,500	-4,342	,000*		,48
İngilizce	37	53,36	1974,50					
Sosyal B.	44	34,45	1516,00	526,000	-3,173	,020*		,34
Türkçe	40	51,35	2054,00					
Sosyal B.	44	30,18	1328,00	338,000	-4,517	,000*		,50
İngilizce	37	53,86	1993,00					
Türkçe	40	36,15	1446,00	626,000	-1,163	,245		
İngilizce	37	42,08	1557,00					

Tablo 11'deki katılımcıların Öğrenim görülen program ile ÖTKYT puanlarının karşılaştırılması sonucunda Fen bilgisi ve Matematik programındaki öğretmen adaylarının puanları, çalışmada yer alan tüm programlarda öğrenim gören adayların puanlarından anlamlı derecede düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca İngilizce programındaki katılımcıların puanları okul öncesi, sınıf eğitimi ve Türkçe alanındaki öğretmen adaylarının puanlarından anlamlı derece yüksek olduğu gözlenmiştir. Sınıf eğitimi ve Türkçe alanlarında öğrenim gören adayların puanları arasındaki fark ise Türkçe programındaki katılımcılar lehine ortaya çıkmıştır.

Diğer yandan Fen bilgi ile Türkçe ve İngilizce; Matematik ile Okul öncesi, Türkçe, İngilizce; İngilizce ile Sosyal bilgiler ve Sınıf eğitim programlarındaki katılımcıların puanlarında gözlenen anlamlı farkın etki büyüklüğü (r) yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Yine Fen bilgisi ile Okul öncesi ve Sınıf

eğitimi; Matematik ile Sınıf eğitimi, Sosyal bilgiler; Okul öncesi ve İngilizce ile Sınıf eğitimi ve Türkçe programları arasında belirlenen anlamlı farkın etki büyüklüğü ise orta düzeydedir.

3c. ÖT dersinin gerekli olup olmadığı ile ÖTKYT puanlarına ilişkin bulgular

Tablo 12.ÖT Dersinin Gerekli Olup Olmadığı ile ÖTKYT Puanlarının Karşılaştırılması

Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z Değeri	p
Evet	293	150,53	44106,50	722,500	-,285	,455
Hayır	6	123,92	743,50			

Tablo 12 incelendiğinde Öğretmen adaylarının Öğretim Teknolojileri dersinin gerekli olup olmadığı konusundaki görüşleri ile ÖTKYT puanları arasında anlamlı fark belirlenmemiştir.

2d. ÖT dersinin alana uygun işlenip işlenmediği ile ÖTKYT puanlarına ilişkin bulgular

Tablo 13. ÖT Dersinin Alana Uygun İşlenip İşlenmediği ile ÖTKYT Puanlarının Karşılaştırılması

Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z Değeri	p
Evet	269	151,99	40884,00	3501,000	-1,190	,234
Hayır	30	132,20	3966,00			

Tablo 13'te görüldüğü gibi katılımcıların Öğretim teknolojileri dersinin kendi branşlarına uygun olacak şekilde işlenip işlenmediğine ilişkin görüşleriyle ÖTKYT puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

4. MTÖYİ ve ÖTKYT puanları arasındaki ilişkiye ilişkin bulgular

Tablo 14. MTÖYİ ve ÖTKYT Puanları Arasındaki İlişki

Ölçekler	ÖTKYT	p
MTÖYİ	457**	.000*

Tablo 14'deki sonuçlar incelendiğinde katılımcıları MTÖYİ ve ÖTKYT puanları arasında orta düzeyde ve pozitif yönde ilişkinin olduğu görülmektedir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu çalışmada öğretmen adaylarının MTÖYİ ilişkin puanlarında cinsiyete göre farklılaşma gözlenmezken; ÖTKYT puanlarında erkek adayların kadın adaylara göre daha olumlu tutuma sahip oldukları belirlenmiştir. Buna göre öğretmen adaylarının cinsiyet değişkeni göre materyal tasarımı öz yeterlilik inancı açısından benzer olduğu söylenebilir. Bu sonuç, Aktepe, Uzunöz ve Gündüz (2018); Alım (2015), Kaleli-Yılmaz ve Koparan (2015) ve Metin, Birişçi, ve Coşkun (2013) Bektaş, Nalçacı ve Ercoşkun (2009) Bain ve Rice (2006) bulgularını desteklemektedir. Ancak teknoloji kullanımı açısından erkek öğretmen adayları aleyhine anlamlı sonuçla uyumlu görülmemektedir Erdemir, Bakırcı ve Eyduran, 2009).

Öğretmen adaylarının MTÖYİ puanlarının öğrenim gördükleri hangi iki program arasında farklılaştığı incelendiğinde;

- Fen bilgisindeki katılımcıların, Sosyal bilgiler, Türkçe ve İngilizce;
- Matematik öğrenimi katılımcıların, Sınıf eğitimi, Sosyal bilgiler ve Türkçe;
- Okul öncesindeki katılımcıların, Sosyal bilgiler ve İngilizce;
- Sınıf öğretmenliğindeki adayların Sosyal bilgiler, Türkçe ve İngilizce;
- Sosyal bilgilerdeki adayların Türkçe ve İngilizce ile

- Türkçe öğrenimi gören adayların da İngilizce programlarındaki adaylardan anlamlı şekilde düşük olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar Demirtaş, Cömert ve Özer (2011)'in Türkçe ve Sosyal bilgiler adaylarının kendilerini, diğer programlardaki adaylardan daha yeterli algıladıklarını ortaya koyan bulgularıyla paralellik gösterirken; Çetin, Çalışkan ve Menzi'nin (2012) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kendilerini fen bilgisi ve sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarına oranla daha az yeterli değerlendirdiklerine ilişkin sonucu desteklemektedir.

Öte yandan Türkçe ve İngilizce programlarında öğrenim gören öğretmen adaylarının puanlarıyla anlamlı fark belirlenen Fen bilgisi, Matematik, Okul öncesi, Sınıf eğitimi ve Sosyal bilgiler programlarındaki katılımcıların puanları arasında hesaplanan anlamlı farkın etki değerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre dil eğitimi (İngilizce ve Türkçe) alanında öğretmenlik eğitimi alan adayların diğer programlardaki katılımcılardan daha fazla materyal tasarımı öz yeterlik inancına sahip olduğu söylenebilir. Ayrıca Sosyal bilgilerdeki adayların puanlarının, Fen bilgisi, Matematik, Okul öncesi, Sınıf eğitimi; Sınıf eğitimindeki katılımcıların Matematikteki, İngilizce programındakilerinin ise Türkçe eğitiminde öğrenim gören adayların puanları arasındaki anlamlı farkın etki büyüklüğü değerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Öğretim teknolojisi dersinin gerekli olup olmadığı konusunda hem MTÖYİ hem de ÖTKYT puanları arasında farklılaşma görülmemiş olmakla beraber öğretmen adaylarının dersin gerekliliği konusunda benzer düşüncelere sahip olduğu belirlenmiştir. Öğretim teknolojileri dersinin kendi branşlarına uygun olacak şekilde işlenip işlenmediğine ilişkin görüşleri açısından ise katılımcıların olumlu düşüncelere sahip olmakla birlikte hem MTÖYİ hem de ÖTKYT puanları arasında anlamlı fark gözlenmemiştir.

Öğrenim görülen program ile ÖTKYT puanlarının karşılaştırılması sonucunda Fen bilgisi ve Matematik programındaki öğretmen adaylarının puanları, çalışmada yer alan tüm programlarda öğrenim gören adayların puanlarından anlamlı derecede düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca İngilizce programındaki katılımcıların puanları okul öncesi, sınıf eğitimi ve Türkçe alanındaki öğretmen adaylarının puanlarından anlamlı derece yüksek olduğu gözlenmiştir. Sınıf eğitimi ve Türkçe alanlarında öğrenim gören adayların puanları arasındaki fark ise Türkçe programındaki katılımcılar lehine ortaya çıkmıştır. Buna göre Fen bilgisi ve matematik öğrenimi gören öğretmen adaylarının teknoloji kullanmaya yönelik tutumları çalışmada yer alan diğer tüm programlardaki adaylardan daha olumsuz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşılık İngilizce öğretmenliğindeki katılımcıların ise teknoloji kullanmaya yönelik tutumlarının diğer tüm programlardaki öğretmen adaylarından daha çok olumlu olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar hem Fen bilgisi ve Matematik (sayısal) alanlarında öğrenim gören öğretmen adaylarının diğer programlardaki adaylardan daha yüksek algıya sahip olduğunu ortaya koyan Şad ve Nalçacı, (2015); Usta ve Korkmaz (2010); Akkoyunlu ve Soylu (2010)'un hem de bilgi ve iletişim teknolojilerine yönelik tutum açısından programlara göre farklılaşma tespit etmeyen (Albayrak-Sarı, Canbazoglu-Bilici, Baran ve Özbay (2016)'ın çalışmalarından elde ettikleri sonuçlarla uyumlu değildir.

Bu çalışmada Fen bilgisi ile Türkçe ve İngilizce; Matematik ile Okul öncesi, Türkçe ve İngilizce; İngilizce ile Sosyal bilgiler ve Sınıf eğitim programlarındaki katılımcıların puanlarında gözlenen anlamlı farkın etki büyüklüğü değerinin de yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Fen bilgisi ile Okul öncesi ve Sınıf eğitimi; Matematik ile Sınıf eğitimi, Sosyal bilgiler; Okul öncesi ile İngilizce; Sınıf eğitimi ile Türkçe programları arasında belirlenen anlamlı farkın etki büyüklüğünün ise orta düzeyde olduğu görülmüştür.

Öğretmen adaylarının hem MTÖYİ hem de ÖTKYT puanlarının öğrenim görülen programlar arasındaki farklılaşmalarındaki sonuçlar alanyazındaki ortaya konan bazı çalışmalardaki sonuçlarla paralellik göstermemektedir. Bu durumun muhtemel nedenleri arasında bu çalışmanın çevrimiçi ders uygulamalarına dayalı olması, veri toplama araçlarının kapsamı ve yapısal özellikleri, öğrencilerin sosyal ve kültürel özelliklerinin etkisi düşünülebilir.

Bu çalışmada elde edilen bir başka bulguya göre de öğretmen adaylarının materyal tasarımına ilişkin öz yeterlik inançları ile öğretim teknolojisi kullanımının yönelik tutum puanları orta düzeyde ve pozitif yönde ilişki gözlenmiştir. Bu sonuç başka bir ifadeyle öğretmen adaylarının materyal tasarımı öz yeterlik inancı ile öğretim teknolojisi kullanımına yönelik tutumlarının orta düzeyde ve aynı yönde birbirlerini etkiledikleri şeklinde değerlendirilebilir.

Elde edilen bu sonuçlara dayalı olarak şu öneriler ileri sürülebilir: Hizmet öncesi eğitim süreçlerinde öğretmen adaylarının öğretme-öğrenci sürecinde yüz yüze ve çevrimiçi öğretim uygulamalarına ağırlık verilmelidir. MTÖYİ ve ÖTKYT ilişkisini yüz yüze ve çevrimiçi eğitim uygulamalarında nasıl bir

sonuçlar vereceği araştırılmalıdır. Ayrıca hizmet öncesi öğretmen yetiştirme süreçlerinde hangi tür etkinliklerin öğretmen adaylarının materyal tasarımı özyeterlik inançlarını ve teknoloji kullanımı ilgili tutumları olumlu ya da olumsuz şekilde etkilediği incelenmemiştir.

Kaynakça

- Akkoyunlu, B. ve Soylu, M.Y. (2010) Öğretmenlerin sayısal yetkinlikleri üzerine bir alışma. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(4), 748–768.
- Aktepe, V., Uzunöz, A. ve Gündüz, M. (2018). Öğretim teknolojisi ve materyal tasarımı (ÖTMT) dersinin öğretmen adaylarının mesleki kazanımlarına etkisine ilişkin farklı değişkenlere göre farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 31-43.
- Albayrak Sarı, A., Canbazoğlu Bilici, S., Baran, E. ve Özbay, U. (2016). Farklı branşlardaki öğretmenlerin teknolojik pedagojik alan bilgisi (TPAB) yeterlikleri ile bilgi ve iletişim teknolojilerine yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 6(1), 1-21.
- Alım, M. (2015). Coğrafya öğretmen adaylarının öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı / geliştirme dersinde elde ettikleri kazanımlar. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 20(33), 1-10.
- Arastaman, G. (2013). Eğitim ve fen-edebiyat fakóltesi öğrencilerinin öz-yeterlik inançları ve öğretmenlik mesleğine karşı tutumlarının incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakóltesi Dergisi*, 14(2), 205-217.
- Bain, C. D., & Rice, M. L. (2006). The influence of gender on attitudes, perceptions, and uses of technology. *Journal of Research on Technology in Education*, 39(2), 119-132.
- Bakaç, E. ve Özen, R. (2016). Öğretmen adaylarının öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı dersine yönelik tutumları, yaratıcılık algıları ve öz-yeterlik inançları arasındaki ilişki. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi*, 16(1), 41-61.
- Balkı, E. ve Saban, A. (2009). Öğretmenlerin bilişim teknolojilerine ilişkin algıları ve uygulamaları: Özel Esentepe İlköğretim Okulu Örneği. *İlköğretim online*, 1: 772-781.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. Freeman.
- Bandura, A. (2006). Adolescent development from agentic perspective, F. Pajares ve T.Urdan (Eds). *Self-Efficacy and adolescents*, in. (p.1-44), Information Age Publishing.
- Bektaş, F., Nalçacı, A. ve Eroşkun, H. (2009). Sınıf Öğretmeni Adaylarının "Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme/Tasanımı" Dersinin Kazanımlarına İlişkin Görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 2(2), 19-31.
- Ceylan, B., Türk, M., Yaman, F. ve Kabakçı Yurdakul, I. (2014). Bilişim teknolojileri rehber öğretmen adaylarının teknolojik pedagojik içerik bilgisi yeterlikleri, bilgi ve iletişim teknolojileri kullanım aşaması ve düzeylerindeki değişimin incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 10(1), 171-201.
- Conrad, A. M. ve Munro, D. (2008). Relationships between computer selfefficacy, technology and anxiety attitudes development of the computer technology use scale (ctus). *Journal of Educational Computing Research*, 39(1), 51-73.
- Çelikkaya, T. (2017). Sosyal bilgiler öğretiminde araç-gereç ve materyal kullanımının önemi. R. Sever ve E. Koçoğlu (Ed), *Sosyal bilgiler öğretiminde eğitim teknolojileri ve materyal tasarımı*. İçinde (ss. 37-62). Pegem Akademi.
- etin, O., alışkan, E.ve Menzi, N.(2012).Öğretmen adaylarının teknoloji yeterlilikleri ile teknolojiye yönelik tutumları arasındaki ilişki. *İlköğretimOnline*, 11(2),273–291
- Demirtaş, H., Cömert, M. ve Özer, N. (2011). Öğretmen adaylarının öz yeterlik inançları ve öğretmenlik mesleğine karşı tutumları. *Eğitim ve Bilim*, 36(159), 96-111
- Erdemir, N., Bakırcı, H. ve Eydurana, E. (2009). Öğretmen adaylarının eğitimde teknolojiyi kullanabilme özđüvenlerinin tespiti. *Türk Fen Eğitimi Dergisi* 6(3), 99-108
- Evans, B. R. (2011). Content knowledge, attitudes, and self-efficacy in the mathematics teaching fellows New York city teaching fellows 7(NYCTF) program. *School Science and Mathematics*, 111(5), 225-235.
- Gündüz, ř. ve Odabaşı. F. (2004). Bilgi ağında öğretmen adaylarının eğitiminde öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme dersinin önemi. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 3 (1), 43-48.

- Güneş, G. ve İskenderoğlu Aydoğdu T. (2014). İlköğretim matematik öğretmeni adaylarının öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı dersine yönelik yaklaşımları. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(3), 469,488.
- İşman A. (2008). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı* (3.Baskı), Pegem Akademi.
- Kaleli- Yılmaz, G. (2015). Türkiye'deki teknolojik pedagojik alan bilgisi çalışmalarının analizi. *Eğitim ve Bilim*, 40(178), 103-122.
- Kaleli-Yılmaz, G. ve Koparan, T. (2015). Matematik Öğretiminde Bilgisayar Teknolojisi Kullanımına Yönelik İnançların Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 112-135
- Kaya, B. (2008). Sosyal bilgiler dersinde teknoloji kullanımı. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(3): 189-205.
- Kırel, A. Ç. (2004). Tutum ve tutum değişimi. S. Ünlü (Ed.). *Sosyal psikoloji*, içinde (ss.72-87), Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Korkmaz, Ö. (2011). Study of the validity and reliability of a self-efficacy scale of teaching material utilization. *Educational Research and Reviews*, 6(15), 843-853.
- MEB (2006 ve 2017). Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, Millî Eğitim Bakanlığı. <https://oygm.meb.gov.tr/www/ogretmenlik-meslegi-genel-yeterlikleri/icerik/39>
- Metin, M., Birişçi, S. ve Coşkun, K. (2013). Öğretmen adaylarının öğretim teknolojilerine yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(4), 1345-1364
- Moyer, P.S. (2001). Are we having fun yet? How teachers use manipulatives to teach mathematics. *Educational Studies in Mathematics*, 47, 175-197.
- Saban, A. (2008). Öğretim teknolojisi ve materyal tasarımı ile ilgili temel kavramlar. K. Selvi (Ed.), *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. İçinde (ss51-82). Anı yayıncılık
- Saettler, P. (1998). Antecedents origins and theoretical evolution of AECT. *Tech-Trends*, 43(1), 51-57
- Şad, S. N. ve Nalçacı, Ö. İ. (2015). Öğretmen adaylarının eğitimde bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmaya ilişkin yeterlilik algıları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 177-197.
- Usta, E. ve Korkmaz, Ö. (2010). Öğretmen adaylarının bilgisayar yeterlikleri ve teknoloji kullanımına ilişkin algıları ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1335-1349.
- Wang, C., Shannon, D. M. & Ross, M. E. (2013). Students' characteristics, self- regulated learning, technology self-efficacy, and course outcomes in online learning. *Distance Education*, 34 (3), 302-323.
- Yalın, H. İ. (2010). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Pegem yayıncılık
- Yanpar, T. (2009). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. (10. Baskı), Anı Yayıncılık.
- Yaşar, Ş. ve Gültekin, M. (2009). Anlamli öğrenme için etkili öğretim stratejileri. C. Öztürk (Ed.) *Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi*, İçinde (ss.78-109), Pegem Akademi.
- Yavuz, G., Günhan, G., Ersoy, E. ve Narlı , S. (2013). Self-efficacy beliefs of prospective primary mathematics teachers about mathematical literacy. *Journal of College Teaching and Learning*, 10(4), 279-288.
- Yavuz, S., Coşkun, A. E. (2008). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin eğitimde teknoloji kullanımına ilişkin tutum ve düşünceleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 34, 276-286.
- YÖK. (1997, 2006 ve 2018). Öğretmen yetiştirme programları. Yükseköğretim Kurulu
- Zimmerman, B., J. (1995). Self-efficacy and educational development. A. Bandura (Ed.), *Self- efficacy in changing societies*, in. (pp. 202-231). Cambridge University Press.

ÖĞRETMENLERİN OYUNLAŞTIRMA HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Doç. Dr. Didem ALSANCAK SIRAKAYA

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Orcid: 0000-0002-4386-3462

alsancakdidem@gmail.com

Doç. Dr. Mustafa SIRAKAYA

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Orcid: 0000-0002-7964-4399

mustafasirakaya@gmail.com

Özet

Oyun yüzyıllar boyunca insanların iyi vakit geçirmeleri için kullandıkları bir araç olmuştur. Son yıllarda oyunla birlikte anılan kavramlardan biri olarak oyunlaştırma karşımıza çıkmaktadır. Oyunlaştırma kavramsal olarak ele alındığında, oyunla ilgili unsurların oyun olmayan ortamlarda değerlendirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Mobil araçların kitlesel kullanımı ve artan işlevleriyle birlikte oyunlaştırma pazarlama, bankacılık, hizmet gibi birçok sektörde kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle son yıllarda oyunlaştırmadan yararlanan en önemli alanlardan birisi de eğitimidir. Eğitimde oyunlaştırma kullanımı hakkında yapılan araştırmalar incelendiğinde, eğitimin hemen her kademesinde ve her konuda çalışmalar yürütüldüğü görülmektedir. Ancak bu çalışmalarda genellikle öğrencilerin deneyimleri ve görüşleri üzerine yoğunlaşıldığı dikkati çekmektedir. Bu araştırmayla öğretmenlerin oyunlaştırma hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda araştırmaya gönüllü olarak katılan 7 öğretmene araştırmacılar tarafından 4 saatlik bir oyunlaştırma eğitimi verilmiştir. Eğitimde araştırmacılar tarafından öğretmenlere oyunlaştırma kavramı ve eğitimde oyunlaştırma kullanımı hakkında uygulamalı bilgiler verilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin oyunlaştırma tekniği hakkında çok sayıda olumlu görüşe sahip oldukları anlaşılmıştır. Bu olumlu görüşler arasında öğrenci motivasyonunu artırma, öğrencilerin derse aktif katılımını sağlama, akademik başarıyı artırma ve olumlu rekabet ortamını destekleme gösterilebilir. Bununla birlikte, öğretmenlerin bu rekabet ortamı hakkında bazı endişelere sahip oldukları görülmektedir. Çekingen öğrencilerin rekabet ortamında kaygı ve stres yaşayabilecekleri belirtilmiştir.

Anahtar kelimeler: Oyunlaştırma, Öğretmen görüşleri, Görüşme

Abstract

When considered conceptually, gamification is defined as the evaluation of game-related elements in non-game environments. One of the most important areas benefiting from gamification, especially in recent years, is education. When the studies on use of gamification in education are examined, it is seen that studies are carried out at almost every level of education and on every subject. However, it is noteworthy that these studies generally focus on students' experiences and opinions. With this research, it is aimed to determine the opinions of teachers about gamification. For this purpose, 7 teachers who voluntarily participated in the research were given a 4-hour gamification training by the researchers. Case study method, one of the qualitative research methods, was used in the research. As a result of the research, it was understood that the teachers had many positive opinions about the gamification technique. Among these positive views, increasing student motivation, ensuring active participation of students in the course, increasing academic success and supporting a positive competitive environment can be shown. However, it is seen that teachers have some concerns about this competitive environment.

Keywords: Gamification, Teacher opinions, Interview

GİRİŞ

Oyun yüzyıllar boyunca insanların iyi vakit geçirmeleri için kullandıkları bir araç olmuştur. Her ne kadar oyun denilince ilk olarak çocuklar akla gelse de aslında her yaşta her kültürden insan oyun oynar.

Zaman içerisinde gerçek hayatta, sokaklarda, sahalarda oynanan oyunlar teknolojinin etkisiyle dijital ortamlara taşınmıştır. Giderek büyüyen dijital oyun pazarı günümüzde devasa bir sektöre dönüşmüştür. Son yıllarda oyunla birlikte anılan kavramlardan biri olarak oyunlaştırma karşımıza çıkmaktadır. Oyunlaştırma kavramsal olarak ele alındığında, oyunla ilgili unsurların oyun olmayan ortamlarda değerlendirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Deterding, Dixon, Khaled ve Nacke, 2011). Diğer bir tanımda ise oyunlaştırma insanlarla iletişime geçmek, motivasyon sağlamak, öğrenmeye teşvik etmek ve problemleri çözmek amacıyla oyun-tabanlı mekanizmaları kullanma ve oyunusal düşünme olarak ele alınmıştır (Kapp, 2012). Oyunlaştırmayı gerçek hayat bağlamında ele alan Zichermann ve Cunningham ise (2011), oyun dinamikleri ve sisteminin günlük hayattaki sorunlarla baş etme sürecini oyunlaştırma olarak değerlendirmektedir. Hunter ve Werbach (2012)'a göre oyunlaştırma dinamikler, mekanikler ve bileşenlerden oluşmaktadır. Buna göre oyunlaştırma dinamiklerin belirlenmesiyle başlar. Ardından mekanikler ve bileşenler süreçleri devreye girer. Dinamikler oyunlaştırma sürecinin temel öğelerinden oluşmaktadır. Sınırlılıklar, öyküleme, duygular, ilerleme basamakları bu dinamiklere örnektir. Şans, meydan okuma, zorluk seviyesi gibi öğeler ise mekanizmalar başlığı altında değerlendirilebilir. Puanlar, rozet, listeleme gibi öğeler ise bileşenler olarak ele alınabilir. Mobil teknolojilerde yaşanan gelişmeler ve yaygınlaşma oyunlaştırma öğelerinin (dinamikler, mekanikler ve bileşenler) teknoloji destekli olarak sunulmasına olanak sağlamıştır. Oyunlaştırma öğeleri mobil araçlarla insanların erişimine sunulmuştur. Bu durum oyunlaştırmadan bankacılıktan, hizmet sektörüne kadar pek çok sektörde mobil uygulamalar vasıtasıyla kullanımının önünü açmıştır. Bu bağlamda oyunlaştırmadan yararlanan en önemli alanlardan birisi de eğitimidir. Araştırmalar özellikle son yıllarda öğrenme ortamlarında kullanılan en popüler yaklaşımlardan biri olarak oyunlaştırmaya dikkati çekmektedir (Dichev ve Dicheva, 2017; Sani Bozkurt, 2021). Ancak şunu belirtmekte de yarar var ki, oyunlaştırma son yıllarda yeni bir kavram olarak değerlendirilmesine rağmen oyun öğelerinin öğrenme ortamlarında kullanılması çok önceden beri kullanılan bir yöntemdir (Arkün-Kocadere ve Samur, 2016). Öğretmenler çeşitli yöntemlerle aslında oyunlaştırma öğelerini sınıflarında kullanmaktadırlar. Grup halinde yapılan yarışmalar, en güzel ödevin panoya asılması, öğrencilerin ödülle teşvik edilmesi gibi örnekler oyunlaştırma öğeleri içermektedir (Arkün-Kocadere ve Samur, 2016). Şüphesiz oyunlaştırmadan bu denli popüler olmasında günümüz Z kuşağı öğrencilerinin geleneksel yöntemlerle öğretimden sıkılmaları ve oyunlaştırma tekniğinin süreci eğlenceli hale getirmesinin etkili olduğu söylenebilir (Sani Bozkurt, 2021). Yapılan araştırmaların sonuçları öğrenme ortamlarında oyunlaştırma kullanılmasının önemli avantajlar sağladığını göstermektedir. Öğrenme ortamlarında oyunlaştırma yönteminin kullanılmasının öğrencilerin motivasyonunu artırdığı (Arkün-Kocadere ve Çağlar, 2015; Su ve Cheng, 2015; Yıldırım ve Demir, 2016; Wang, Øfsdal, ve Mørch-Storstein, 2007), öğrencilerin aktif katılımlarını sağladığı (Bayram ve Çalışkan, 2019; Di Bitonto, Corriero, Pesare, Rossano ve Roselli, 2014; Lee ve Hammer, 2011; Wang, Øfsdal, ve Mørch-Storstein, 2007), başarıyı artırdığı (Bolat, Şimşek ve Ülker, 2017; Domínguez vd., 2013; Gibson, Ostashewski, Flintoff, Grant & Knight, 2015; Su ve Cheng, 2015), eğlenerek öğrenme sağladığı (Hava ve Şen, 2021; Muntean, 2011, Sani Bozkurt, 2021; Tetik ve Korkmaz, 2018) gibi önemli avantajlar sunduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu araştırma sonuçları oyunlaştırma tekniğinin öğrenme ortamlarında kullanımı hakkında fikir vermektedir. Ancak oyunlaştırmadan öğrenme öğretme sürecinde etkili kullanılmasında uygulayıcı konumdaki öğretmenlerin kilit role sahip olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle öğretmenlerin oyunlaştırma hakkındaki görüşlerinin belirlenmesinin alanyazına katkı sağlayacağı söylenebilir. Oyunlaştırma ile yapılan daha önceki araştırmalara göz atıldığında, en çok öğrenci görüşlerini (Alsancak Sırakaya, 2017; Bayram ve Çalışkan, 2019; Sarı ve Altun, 2016; Tetik ve Korkmaz, 2018; Yıldırım ve Demir, 2018) belirlemeye çalışıldığı görülmektedir. Bununla birlikte bazı araştırmalarda öğretmen adaylarının (Hava ve Şen, 2021, Sani Bozkurt, 2021) oyunlaştırma hakkındaki görüşlerinin ortaya çıkarıldığı görülmektedir. Sadece Kılıçel ve Ertay Kılıç (2021) tarafından yapılan araştırmada öğrencilerle birlikte Fen Bilimleri öğretmenlerinin oyunlaştırma hakkındaki görüşlerinin incelendiği görülmektedir. Bu araştırmayla öğretmenlerin oyunlaştırma hakkındaki görüşleri irdelenerek alanyazına katkı sağlanması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Yöntemi

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Durum çalışmalarında üzerinde çalışılan konu ile ilgili genelleme ve ispatlama amacı güdülmeyen var olan durumun derinlemesine ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır (Yin, 2003).

Çalışma Grubu ve Uygulama Süreci

Araştırmada öğretmenlerin oyunlaştırma tekniği hakkındaki görüşleri belirlenmeye çalışıldığından amaçlı örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Amaçlı örnekleme yönteminde araştırma amacına hizmet edeceği düşünülen örneklem seçilerek durumun derinlemesine incelenmesine imkân sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu bağlamda araştırmaya gönüllü olarak katılan 7 öğretmen çalışma grubunu oluşturmaktadır.

Öğretmenlere araştırmacılar tarafından 4 saatlik bir oyunlaştırma eğitimi verilmiştir. Eğitimde araştırmacılar tarafından öğretmenlere oyunlaştırma kavramı ve eğitimde oyunlaştırma kullanımı hakkında uygulamalı bilgiler verilmiştir.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Geliştirilen form başka bir alan uzmanının görüşüne sunulmuş ve gelen dönütler çerçevesinde düzeltmeler yapılarak son hali verilmiştir.

Katılımcılarla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerin ses kaydı alınmış ve metne çevrilmiştir. Elde edilen veriler araştırma amacı dikkate alınarak ortaya çıkan başlıklar altında sunulmuştur. Burada katılımcıların görüşlerine doğrudan yer verilmeye özen gösterilmiştir.

BULGULAR

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Motivasyona Yönelik Görüşler

Öğretmenlerin oyunlaştırmanın motivasyona olan etkisi hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla şu soru sorulmuştur: “Sınıfta oyunlaştırma tekniğinin kullanılmasının motivasyona ne gibi bir etkisi olacağını düşünüyorsunuz? Neden?”

Öğretmenlerden gelen cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin oyunlaştırma tekniğinin öğrencilerin motivasyonunu artıracaklarını düşündükleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte bazı öğretmenlerin oyunlaştırmanın aynı zamanda öğretmenlerin motivasyonunu da artıracakı görüşünde olduğu ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlere ait görüşler aşağıda verilmiştir:

Ö2: “Derslerde motivasyonu artırır yani kesin artırır çünkü eğlenceli.”

Ö1: “Artırır çünkü işin içinde teknoloji var. Z kuşağı için uygun ortam diye düşünüyorum.”

Ö4: “Öğrencide kesin artış olur motivasyonun da yani. Ayrıyeten öğretmenlerin de motivasyonunu olumlu etkiler diye düşünüyorum.”

Ö6: “Sonuçta işin içinde teknoloji varsa klasik yöntemlere göre fark yaratır. Pek çok avantaj sağlar. Motivasyonu da artırır. Öğrenciler daha motive gelirler sınıfa.”

Derse Katılıma Yönelik Görüşler

Öğretmenlerin oyunlaştırmanın derse katılıma olan etkisi hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla şu soru sorulmuştur: “Sınıfta oyunlaştırma tekniğinin kullanılmasının derse katılıma ne gibi bir etkisi olacağını düşünüyorsunuz? Neden?”

Öğretmenlerden gelen cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin oyunlaştırma tekniğinin öğrencilerin derse katılımını artıracaklarını düşündükleri anlaşılmaktadır. Ancak bir öğretmen öğrencilerin bu tür uygulamaları günlük hayatta kullandıkları için derse katılımlarını değiştirmeyeceğini belirtmiştir.

Öğretmenlere ait görüşler aşağıda verilmiştir:

Ö1: “Bu öğrencilerin dikkatini uzun süre çekmek çok zor oluyor. Sonuçta ellerinde hep telefon var. İşte bu telefonları sınıfta etkili kullanamayınca öğrencileri derse katmak hayal oluyor. O nedenle oyunlaştırma derse katılımı artırır diye düşünüyorum.”

Ö5: “Derse katılım anlık anlaşılmasın. Derse katılım ders boyunca olmalı. Bu uygulamalar anlık olarak dikkat çekiyor ama geçici sonuçta. O zaman katılım tam olmuyor.”

Ö3: “Derse katılımı artırır.”

Ö7: “Öğrencileri sınıfta aktif hale getirir. Derse katılımı artırır.”

Başarıya Yönelik Görüşler

Öğretmenlerin oyunlaştırmanın başarıya olan etkisi hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla şu soru sorulmuştur: “Sınıfta oyunlaştırma tekniğinin kullanılmasının başarıya ne gibi bir etkisi olacağını düşünüyorsunuz? Neden?”

Öğretmenlerden gelen cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin genel olarak oyunlaştırma tekniğinin öğrencilerin başarılarını artıracaklarını düşündükleri anlaşılmaktadır. Öğretmenlere ait görüşler aşağıda verilmiştir:

Ö2: “Öğrenciyi motive eder, dersi daha iyi dinler ve katılır. Sonuçta bu da başarıya yansır. Artırır.”

Ö3: “Başarıyı olumlu etkiler, artırır. Çünkü rekabet olacak. Puan olacak. Bu da beraberinde başarıyı getirir.”

Ö5: “Başarıyı olumlu etkiler. Notlar da artış sağlar.”

Rekabete Yönelik Görüşler

Öğretmenlerin oyunlaştırmanın rekabete olan etkisi hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla şu soru sorulmuştur: “Sınıfta oyunlaştırma tekniğinin kullanılmasının rekabete ne gibi bir etkisi olacağını düşünüyorsunuz? Neden?”

Öğretmenlerden gelen cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin genel olarak oyunlaştırma tekniğinin öğrenciler arasındaki rekabeti olumlu şekilde etkileyeceğini düşündükleri anlaşılmaktadır. Ancak öğretmenler rekabetin olumlu etkisinin yanında bazı öğrenciler için olumsuz durumlara neden olabileceği dikkati çekmişlerdir. Bu olumsuz etkiler sonraki başlıkta ele alınmıştır. Öğretmenlere ait görüşler aşağıda verilmiştir:

Ö4: “Bence en önemli özelliği en öne çıkanı zaten rekabet. Bu rekabet başta başarı olmak üzere çok sayıda katkı sağlar.”

Ö7: “Puanlar var. Sıralama var. Rozet var. Yani rekabet var.”

Ö1: “Olumlu rekabet ortamı oluşturacağı kesin. Bizim öğrenciler yaş olarak rekabet etmeyi seviyor.”

Olumsuz Görüşler

Öğretmenlerin oyunlaştırma hakkındaki olumsuz görüşlerini belirlemek amacıyla şu soru sorulmuştur: “Sınıfta oyunlaştırma tekniğinin kullanılmasının ne gibi olumsuz etkileri olacağını düşünüyorsunuz? Neden?”

Öğretmenlerden gelen cevaplar incelendiğinde, oyunlaştırma tekniğinin sağladığı pek çok avantajla birlikte dikkat edilmesi gereken bazı olumsuz durumların da olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu olumsuz görüşlerin merkezinde rekabetin olduğu söylenebilir. Öğretmenlere ait görüşler aşağıda verilmiştir:

Ö1: “Olumsuz yönleri olabilir. Ne gibi mesela her öğrenci girişken olmayabilir. Çekingen öğrenciler daha çekingen davranabilir. Tabi burada öğretmene ekstra görev düşüyor.”

Ö3: “Rekabet olumlu diyoruz ama aynı zamanda stres demek. Ben mesela rekabet ortamında bazen olumsuz etkileniyorum. O zaman öğrenciler için de bu geçerli olabilir.”

Ö6: “Teknik sorunlar haksızlığa neden olabilir.”

SONUÇLAR ve TARTIŞMA

Araştırma bulgularından hareketle ulaşılan ilk sonuç, öğretmenlerin oyunlaştırma tekniğinin motivasyonu artıracaklarını düşündükleridir. Katılımcı öğretmenler oyunlaştırma tekniğinin öğrencilerin motivasyonunu artıracaklarında hem fikirken, bazı öğretmenlerin aynı zamanda öğretmenlerin de motivasyonunu artıracaklarını belirtmesi dikkat çekicidir. Alanyazında yürütülen araştırma sonuçları da oyunlaştırma tekniğinin motivasyonu artırdığını belirtmektedir (Arkün-Kocadere ve Çağlar, 2015; Su ve Cheng, 2015; Yıldırım ve Demir, 2016; Wang, Øfsdal, ve Mørch-Storstein, 2007). Bu sonuç oyunlaştırmanın günümüz Z kuşağı öğrencileri için önemli bir alternatif olacağını göstermektedir.

Oyunlaştırma tekniğini kullanmanın öğrencilerin derse katılımlarını artıracakı düşüncesi araştırma sonucunda elde edilen ikinci sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin neredeyse tamamı bu fikre katılırken, sadece bir öğretmen öğrencilerin günlük hayatta oyunlaştırma uygulamalarına benzer araçları kullandıkları için derse katılımlarını değiştirmeyeceğini belirtmiştir. Alanyazında yürütülen çok sayıda araştırma sonucunda oyunlaştırma tekniğinin öğrencilerin derse daha aktif katılmalarını sağladığı sonucuna ulaşılmıştır (Bayram ve Çalışkan, 2019; Di Bitonto, Corriero, Pesare, Rossano ve Roselli, 2014; Lee ve Hammer, 2011; Wang, Øfsdal, ve Mørch-Storstein, 2007).

Araştırmada elde edilen bir diğer sonuca göre, öğretmenler oyunlaştırma tekniğinin öğrenci başarısını olumlu şekilde değiştireceğini düşünmektedirler. Nitekim yapılan çok sayıda araştırma bu sonucu desteklemektedir (Bolat, Şimşek ve Ülker, 2017; Domínguez vd., 2013; Gibson, Ostashevski, Flintoff, Grant & Knight, 2015; Su ve Cheng, 2015). Yapılan analizler sonucunda öğretmenlerin oyunlaştırma

tekniklerinin sınıftaki rekabeti olumlu etkileyeceğini düşündükleri anlaşılmıştır. Yıldırım ve Demir (2016) benzer olarak oyunlaştırmanın sağladığı rekabet ortamının başarıyı olumlu etkilediğini belirtmektedir. Ancak sınıfta oluşacak rekabet ortamı bazı öğrencilerde olumsuz etkilere neden olabilir. Bu etkiler olumsuz görüşler altında tartışılmıştır. Öğretmenlere son olarak oyunlaştırmanın neden olabileceği olumsuz durumlar sorulmuştur. Bu soruya öğretmenlerin genelde rekabetin neden olabileceği durumlar üzerinden cevap verdikleri anlaşılmıştır. Tetik ve Korkmaz (2018) da bazı öğrencilerin yarışma korkusu yaşadığına dikkati çekmektedir. Benzer olarak Hava ve Şen (2021) oyunlaştırmanın yarattığı rekabet ortamının kaygı ve strese neden olduğunu vurgulamaktadır. Bu sonuçtan hareketle öğretmenlerin rekabet ortamına dikkat etmeleri gerektiği söylenebilir. Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, öğretmenlerin oyunlaştırma hakkında olumlu görüşlere sahip olmakla birlikte, rekabet ve teknik sorunlar hakkında bazı endişelerinin olduğu söylenebilir. Benzer olarak Kılıçel ve Ertaş Kılıç (2021) araştırma sonucunda öğretmenlerin oyunlaştırma hakkında bilinçli olduklarını ve olumlu tutuma sahip olduklarını belirtmiştir.

Kaynaklar

- Alsancak Sırakaya, D. (2017). Oyunlaştırılmış tersyüz sınıf modeline yönelik öğrenci görüşleri. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 36(1), 114-132.
- Arkün-Kocadere, S. A., & Çağlar, Ş. (2015). The design and implementation of a gamified assessment. *Journal of eLearning and Knowledge Society*, 11(3), 85-99.
- Arkün Kocadere, S. A., & Samur, Y. (2016). *Oyundan oyunlaştırmaya*. Eğitim Teknolojileri Okumaları, 397-415.
- Bayram, Y. T., & Çalışkan, H. (2019). Sosyal bilgiler dersinde kullanılan oyunlaştırılmış yaratıcı etkinlikler: bir eylem araştırması. *Journal of Individual Differences in Education*, 1(1), 30-49.
- Bolat, Y.İ., Şimşek, Ö., Ülker, Ü. (2017). Oyunlaştırılmış çevrimiçi sınıf yanıtımlama sisteminin akademik başarıya etkisi ve sisteme yönelik görüşler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(4), 1741-1761.
- Deterding, S., Dixon D., Khaled, R., & Nacke, L. (2011). *From game design elements to game-fulness: Defining "gamification"*. 15th International Academic MindTrek Conference: Envisioning Future Media Environments'nda sunulan bildiri, ACM, New York.
- Di Bitonto P., Corriero N., Pesare E., Rossano V., & Roselli T. (2014) *Training and learning in e-health using the gamification approach: The trainer interaction*. Stephanidis C., Antona M. (eds.) Universal access in human-computer interaction: Aging and assistive environment, Lecture Notes in Computer Science, vol 8515. Springer, Cham.
- Dicheva, D., Dichev, C., Agre, G., & Angelova, G. (2015). Gamification in education: A systematic mapping study. *Journal of educational technology & society*, 18(3), 75-88.
- Domínguez, A., Saenz-de-Navarrete, J., De-Marcos, L., Fernández-Sanz, L., Pagés, C. & MartínezHerráiz, J. J. (2013). Gamifying learning experiences: Practical implications and outcomes. *Computers & Education*, 63, 380-392.
- Gibson, D., Ostashewski, N., Flintoff, K., Grant, S., & Knight, E. (2015). Digital badges in education. *Education and Information Technologies*, 20, 403-410.
- Hava, K., ve Şen, E. Ö. (2021). İlköğretim matematik öğretmen adaylarının kahoot uygulamasına yönelik görüşleri ile memnuniyet düzeylerinin belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 559-573.
- Hunter, D., & Werbach, K. (2012). *For the win* (Vol. 2). Philadelphia, PA, USA: Wharton digital press.
- Kapp, K. M. (2012). *The gamification of learning and instruction: game-based methods and strategies for training and education*. John Wiley & Sons.
- Kılıçel, D. & Ertaş Kılıç, H. (2021). Fen bilimleri öğretmenlerinin ve ortaokul öğrencilerinin oyunlaştırma tekniği hakkındaki görüşleri, *Anadolu Öğretmen Dergisi*, 5(1), 137-159.
- Lee, J. J. & Hammer, J. (2011). Gamification in education: What, how, why bother? *Academic Exchange Quarterly*, 15(2), 1-5.
- Muntean, C. I. (2011). *Raising engagement in e-learning through gamification*. 6th International Conference on virtual learning'nda sunulan bildiri, Romanya.
- Sani Bozkurt, S. (2021). Yeni nesil ve oyunlaştırma: öğretmen adaylarının oyunlaştırma uygulamasına ilişkin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(230), 535-556.
- Sarı, A., & Altun, T. (2016). Oyunlaştırma yöntemi ile işlenen bilgisayar derslerinin etkililiğine yönelik

- öğrenci görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 7(3), 553.
- Su, C. H., & Cheng, C. H. (2015), A mobile gamification learning system for improving the learning motivation and achievements. *Journal of Computer Assisted Learning*, 31(3), 268-286.
- Tetik, A., & Korkmaz, Ö. (2018). Örgün ve uzaktan eğitim öğrencilerinin derslerde Kahoot ile oyunlaştırmaya dönük görüşleri. *Journal of Instructional Technologies & Teacher Education*, 7(2), 46-55.
- Wang, A. I., Øfsdahl, T., & Mørch-Storstein, O. K. (2007, November). *Lecture quiz-a mobile game concept for lectures*. In Proceedings of the 11th IASTED International Conference on Software Engineering and Application (SEA'07), (pp. 305-310).
- Yıldırım, A. ve Şimsek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9.baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, İ., & Demir, S. (2016). Oyunlaştırma temelli “Öğretim İlke ve Yöntemleri” dersi öğretim programı hakkında öğrenci görüşleri. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 2(6), 85-102.
- Yin, R. K. (2003). *Case study research: Design and methods*. (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Zichermann, G., & Cunningham, C. (2011). *Gamification by design: Implementing game mechanics in web and mobile apps*. Sebastopol, CA: O'Reilly Media Inc.

PERPETUATING NARRATIVES: THE DIFFERENT ROLES OF STORYTELLING IN ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Tanya GURYEL

Master Students in Communicaton Studies, Institute of graduate Studies and Research, Arkin
University of Creative Arts and Design, Cyprus
20210607004@arucad.edu.tr

Nuran ÖZE

Department of Visual Communicaton Design, Faculty of Communicaiton
Arkin University of Creative Arts and Design, Cyprus
nuran.oze@arucad.edu.tr

ABSTRACT

Storytelling is a human function used to construct cultures and make sense of the world. On the other hand, Artificial Intelligence (AI) has been created to replicate human intelligence as much as possible. The roles of storytelling within AI so far have involved stories being put into AI which can be fed back to humans as a way to teach wider audiences about cultures or inputting language and text into AI which can regenerate into new narratives, as its own kind of storyteller. The aim of this study is to demonstrate the different ways that storytelling has been incorporated into AI. In order to do this, five AI storytellers have been selected for a context review: Davar Ardalan, Alex Fefegha, Karen Palmer, Ross Goodwin and Kenric Allado Mcdowell, have been selected. Each of these AI researchers have created work that aims to challenge algorithmic bias within AI, include more diverse range of voices within AI databases and explore the extent to which AI can create its own narrative as it experiences its surroundings. Many studies have focused on algorithmic biases in crime detection and cultural stereotypes. However, the significance of this research lies in the fact that it highlights examples of AI that uses cultural storytelling to encourage more inclusive audiences and collaborate with AI as an independent narrator. This study highlights work that is critical of the narratives that are put into AI, and what AI reflects back to humans about their own culture, and what it can reflect about human culture from what it can create on its own. The research question of this article is how can storytelling be used to collaborate with AI in everyday life. A qualitative research has been carried out, analysing case studies based on what kind of stories have been told and with which audience in mind, in addition to what AI was used and how. In conclusion, depending on the information put into datasets in AI, can storytelling in AI help to dismantle unbalanced power structures and biases in society.

Keywords: Artificial Intelligence, Creativity, Human Creativity, Narrative, Storyteller

INTRODUCTION

Before explaining the role of storytelling in AI, Intelligence and creativity both in humans and machines should be outlined. Artificial Intelligence can be defined in Alan Turing's famous question of "Can machines think?" One of the main goals of AI is to create a rational and human like machine. Humans are intelligent agents, meaning they are able to perceive, adapt and respond to their environments. Our ability to do this stems from conscious experience of the world. "The main unifying theme is the idea of an intelligent agent. AI can be defined as a series of agents that receive precepts from the environment and perform actions. Each agent implements a function that maps percept sequences to actions" (Norvig, 2009, p. 7). How does storytelling via Artificial Intelligence work? Storytelling involves different kinds of creativity, Kenric Allado McDowell describes AI's ability to tell stories as an example of supervised learning. Supervised learning involves a machine responding to a dataset prepared by a designer. The machine then selects from the dataset via algorithm to construct a 'new' narrative. This kind of creativity is similar to 'combinational' creativity described by Margaret Boden. Combinational creativity is the human ability to construct new ideas from prior knowledge. The main difference is that humans have far more ability to select their combinations. The aim of this research is to highlight the different roles of storytelling in AI such as being a container of cultural heritage or being a collaborator with human beings in the storytelling process. If AI is to be a bearer of cultural

heritage, to what extent is it able to challenge cultural biases in society. The following works have been focused on in terms of the intention behind the AI used and who it is targeted towards. Using the method of descriptive analysis, Davar Ardalan, the creator of IVOW, a network of cultural stories that AI is able to tell to an audience, Karen Palmer, who uses AI to create interactive storytelling experiences to reflect back the emotions of their viewers. Ross Goodwin, the designer and co-author of AI literary work, *I, The Road* and Alex Fefegha, founder of COMUZI design and the Hip-Hop Poetry Bot, an AI rap generator. These five storytellers demonstrate using storytelling as a means to make AI reach a more inclusive audience and also explore collaboration between human and machine. Analysis of these works are expected to demonstrate the extent to which AI can reflect more diverse cultural heritages, collaborate with human storytellers and be an autonomous storyteller.

OVERVIEW ON SUBJECT

Storytelling and AI should be defined as their own practices. Storytelling and AI are both tools in their own right, both of which use language to function (at least the AI used in this research). In fact, it has been claimed by researchers that language emerged from tool making. Detriech Stout explains that the development of the hand axe caused for neural circuits to evolve and encourages communication via “gestures and vocalisations.” Kenric Allado Mcdowell explains that “Tools create modes of cognition and change neural structures.” (Mcdowell, 2017) Early humans developed storytelling from skill sharing from generations old to young (Bietti 2018, p.712).

Storytelling is not just a source of entertainment, but it is an activity that makes us human. It reflects the processes, which make humans intelligent agents. Lucas Bietti explains that storytelling creates representations of the world that can guide us via depictions of trial and error, Bietti calls these ‘survival relevant’ stories. In addition, Bietti notes that storytelling is necessary for the creation of social units, social cohesion, “the maintenance and continuity of experience and collective expertise” (Bietti et.al. 2018, p.718). Narrative is rooted in the Latin words narrare, “to recount” and gnarus which means ‘knowing’ (Wang et al. Culture, Memory and Narrative Self Making P.199). Qi Wang explains that we tell stories to achieve understanding, storytelling ‘is an active act of sense making through which individuals discern meaning from their experiences in line with their cultural expectations.’ (Wang et al, Bruner 1990, p.199). We make sense of our surroundings, form judgements and evaluate situations through storytelling. Francesca Polleta defines narratives as ‘forms of discourse, vehicles of ideology, and collective action frames’ (Polleta et al, 2011, p.112). Therefore, narrative is both a tool to construct and connect to a culture as well as being its own art form, taking shape as novels, poetry, short stories etc.

One research area related with storytelling and AI is narration in the legal justice system. The legal justice system is a main way in which society is regulated through narrative and also uses AI. Greta Olson states that “Documents such as charges of indictment, formal disciplinary complaints, legal briefs, appellate judgements, and legal commentaries contain narrative elements, as do orally transmitted opening and closing statements, cross-examinations and judge’s announcements of the sentence” (Olson, 2014). Just as a judge’s decisions contain bias, the use of AI within the judge’s decision-making process (AI systems include facial recognition systems and creating reports for judges) has been criticised. Fefegha claims that non – bias is impossible with or without AI, AI “Just help us make bad decisions faster” (Fefegha, 2019). Karen Palmer uses her AI art works to encourage the democratization of AI. Fefegha and Palmer use creative AI projects raise awareness of AI systems and their algorithmic bias.

Another related research area is the creative potential of AI literature. Allison Parrish is a leading author and programmer. Her lectures study the outcomes that different language models can create, and how they are able to emulate styles of famous writers. “Evaluating digital poetry” was a research project carried out by Carolyn Lamb, Daniel G. Brown and Charles L.A. Clarke where digital poetry was judged according to written responses. In the judges written responses “Reaction, Meaning, Novelty and Craft’ was measured. The research concluded that though the creativity of AI poetry is “experimental and diverse”, this may prevent it from producing a consistent writing style (Lamb, et.al, 2016).

The examples used in this research transfer the human practice of storytelling into AI, each author, in their own way incorporates storytelling into AI to incorporate it into human culture, and steer away from the dominant depiction of AI which suggests it will control and overtake human beings. In order to tell stories through AI, neural networks and datasets must be used. Ardalan (IVOW, 2018) defines neural networks as an AI modelling technique based on the human brain, that are able to ‘learn’ how to solve a problem. Karen Palmer further explains that neural networks are an algorithm that “learns how to perform a task by analysing examples of the task and replicating them.” In terms of text generators, the examples from which machines learn are known as datasets (Palmer, n.d.). A dataset is store of language and information that is input into the language model. The text is generated based on a given prompt, using its dataset as a memory bank. The purpose for such AI story telling projects is to get machines to understand a wider range of stories and for audiences to be able to get more nuanced answers about other cultures. AI storytelling cannot be achieved without algorithmic bias as it is created by humans. Initiatives like IVOW, also created in 2018, seeks to challenge algorithmic bias by offering a cultural database with more nuanced cultural narratives. Stories will encompass cultural information as much as sequential events in a fictional AI narrative. Goodwin’s 2018 novel claims to be the first literary work generated solely by AI. However, AI literature goes as far back as the 1960’s, when Alison Knowles used Fortran programming language to make poetry (Zeiba, 2021). From the 60’s onwards, creators made text generators as a way to collaborate with AI and to push the extent to which AI can autonomously narrate what it experiences, such as Goodwin’s *I, The Road*. The AI authors focused on within this research demonstrate the different roles of storytelling within AI. AI can be used as a container of cultural heritage, a kind of search engine that responds with nuanced cultural narratives to encourage social inclusion within the usage of AI. Alternatively, authors have tested the extent to which AI can behave as an independent narrator.

In order to demonstrate how storytelling is used in AI to integrate it into our cultures, a context review has been carried out. A context review is a fitting method because it explains the way in which projects fit into the wider cultural context. “The review can emphasize how the current research continues a developing line of thought” (Neuman, 2014, p.446). In this research, five authors and their works have been analysed in regards to the type of AI used, the intention of the storytelling and the meaning of the content. In order to conduct this research, approximately twelve hours of lectures and podcasts were used to ranging from interviews or presentations by the artists and their work and lectures on AI and its creative potential. In addition, approximately fifteen articles were read on the topics of narrative theory, the history of narrative, storytelling and culture and computational creativity were read in order to understand the relationship between AI and storytelling and how it applies to these five artists. Each example demonstrates in a way the extent to which using AI in storytelling carries or disrupts ‘perpetuating narratives’ as in the main ideas circulating in our cultures.

RESULTS AND DISCUSSION

The AI storytellers focused on in this research have been divided into two groups: Storytellers who aim to encourage cultural inclusivity in AI and challenge algorithmic bias and storytellers who are pushing the boundaries of literature with AI generated texts. Karen Palmer is a British AI artist, creating interactive storytelling experiences. One of Palmer’s main aims when creating AI artwork, is to demystify the technology for the masses, creating AI art is a way to combat what often happens with technology, which is being under the control of regimes and corporation years before it is used by the masses. Palmer explains that “AI is governed by a few classes of people, but it is mostly ungoverned because it is private” (Karen Palmer, n.d.). *Perception IO* is another example of Karen Palmer’s work that intends to bridge the gap between AI and the masses and focuses more on challenging our internal biases. Karen Palmer’s comments, “I created *Perception IO*, which is the future of law enforcement or what’s going to replace the police - automated AI systems. Who is going to train those AI systems? It’s not going to be brown people like me, it’s going to be the people who are currently training cadets or developing these systems of institutionalized racism” (Palmer, 2017).

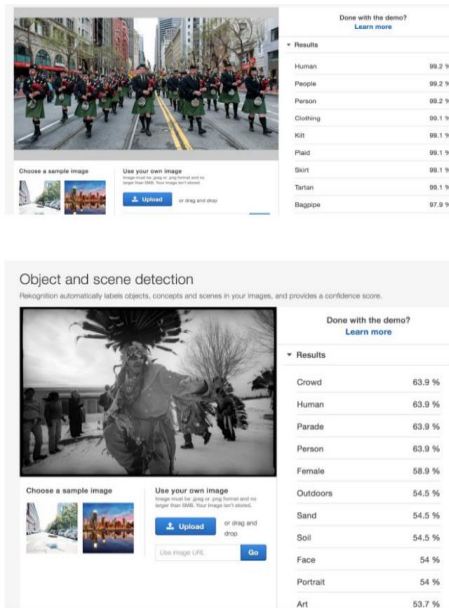
Image 1: A Participant Visits Karen Palmer’s installation, (Riot, Palmer, 2017)

In 2017 AI artist Karen Palmer made RIOT in response to the police brutality murders of Michael Brown and Ferguson riots that followed in 2014. RIOT is a film that ‘watches you back’ an “Emotionally responsive live action film using artificial intelligence and facial recognition” (Palmer, 2017).

As you watch the film, your emotional responses determine the way the story unfolds for you. The facial recognition device recognises fear and aggression, which then determine your direction in the film. The experience first involves an actor playing a riot cop who intimidates you before you move into an environment designed to look like a riot, where you watch a film. Palmer explains that this method of interactive storytelling intended for the participant to “become aware of how “your emotions affect the narrative of the film in the exact same way your emotions affect the narrative of your life” (Palmer, n.d.). Riots and Police brutality are perpetuating narratives in our societies, which we may or may not physically experience, what do we become aware of in ourselves when we are placed in the simulated reality? RIOT is an effort to make the participant conscious of their subconscious and behaviour.

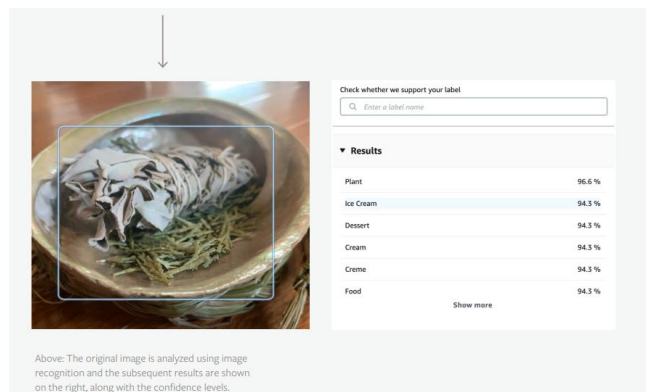
Constructing narratives enables us to understand our surroundings, have empathy and form cultures. From 2018-2022 Davar Ardalan and a team of AI developers created IVOW (Intelligent Voices of Wisdom), an organization dedicated to instilling cultural heritage into AI via storytelling. Different kinds of conversational AI search engines were developed by various cultural groups in order to encourage cultural inclusivity within AI. Davar Ardalan states in the same way that humans grow up in families, passing down stories from generation to generation, and machines should also be taught about our cultures and legends. Ardalan continues that ‘storytellers are the keepers of culture’ and that storytellers can “usher in new cultural IQ in Artificial Intelligence” (Ardalan, 2021). IVOW hosts projects such as the Indigenous Knowledge graph, which contains recipes from indigenous groups, Sina Storyteller, a conversational AI storyteller focused on women in AI and in indigenous communities. Laleh Knowledge Lake, on the other hand is a conversational AI that brings the late Sufi scholar Dr Laleh Bakhtiar’s work, the first person to translate the Quran into English. The goal of all of these projects is to generate empathy. If these efforts are not made in accordance with AI becoming an increasingly large part of our lives, then services and products will only be available to an elite audience. Ardalan asks ‘how can everything become automated before it represents you?’ IVOW also collaborated with AISES (American Indian Science and Engineering Society) in a workshop to ‘share stories from American Indian perspectives to create diverse training data that begins to represent the viewpoints of indigenous peoples’ (Ardalan, n.d.). In the workshops, participants captioned and tagged photographs as a way to diversify cultural intelligence in AI and preserve American Indian heritage within an AI database. The way in which IVOW does this is by creating image recognition apps.

Image 2: Datasets created by IVOW, 2018

Their annual reports demonstrate that popular image recognition apps such as Amazon are able to recognise some elements of culture. For example in an image of Scottish bagpipe players, the app’s algorithm recognised ‘bagpipe’ and ‘kilt’ however it recognised no components of a Mexican man in traditional dress celebrating a Hispanic festival. As a solution to this IVOW created its own image recognition app focused on Mexican Heritage. IVOW repeated this process with AISES where participants created their own tags for images of sage burning rituals.

Image 3: AISES participants make image tagging for sage rituals (IVOW,2021)

Another example cultural storytelling via AI is Alex Fefegha’s Hip-Hop Poetry Bot. In 2018 Fefegha made an open call to rappers and lyricists to submit their lyrics to a data set that would be used to generate rap. Fefegha stated that “Rap and Hip-Hop have historically used technology as a medium to communicate alternative futures for Black communities...To train a machine learning algorithm needs an extensive dataset for rap and hip-hop doesn’t exist.” Similar to Ardalán, Fefegha’s intention is to run a project for the community and by the community so that a more inclusive audience is present within AI. We carry the authority to perpetuate or deconstruct unbalanced power dynamics. If AI storytelling devices are to exist, who is creating them and what ideas are being perpetuated within datasets? Both Ardalán and Fefegha are examples of creators combating algorithmic bias within AI systems. Ross Goodwin demonstrates the potential of collaborating with AI to create original literary

works. The works of these creators share the goal of creating new stories and systems that perpetuate inclusive voices. Fefegha and Ardalan create storytelling AI to preserve cultures and to propel inclusivity in AI.

The next two AI artists and storytellers are more involved with pushing the boundaries of AI storytelling as a literary genre. In Ross Goodwin's *I, The Road* (2017) the car is a pen that writes a novel. Goodwin and a driver drove from New York to New Orleans, the idea being that the car is the narrator. The car had a surveillance camera, GPS, a microphone a clock and long short-term memory recurrent neural networks attached, enabling it to narrate in real time, the stories would print onto rolls of receipt paper. *I, The Road* is another machine that learns via books by humans, and generates its own narrative. *I, The Road* continues an American literary tradition of the classic American road trip. Other examples of this genre include *On the Road* by Jack Kerouac which also centres on the theme of a search for identity. The car becomes the experiencing body and its story connects into human literary tradition. It is one example that proves a machines ability to respond to its environment in real time. This form of AI storytelling gives more freedom to the machine to reflect a new voice back to us. Goodwin explains his exploration into machine generated literature just continues the tradition that technology is and has always been a part of our lives and that AI is a tool that can enables people to "reach beyond their native capacities" (Goodwin, n.d.).

Image 4: Ross Goodwin shows the roll of paper onto which the car tells its story for *I, The Road*, (2017)

The next AI artist also pushes the boundaries of AI literature. Kenric Allado Mcdowell is an AI artist and academic who has published a series of AI literature they have co-authored with the neural network text generator GPT3 (Generative Pre-Trained Transformer 3, the most recent and advanced language model released by Open AI in May 2020). Simply put, GPT-3 creates output in response to its input using the dataset it was trained on. (Sciforce, 2021) GPT-3 uses a dataset created from Commoncrawl: data created from 8 years of web crawling (web crawling is a process that filters out all prejudice and offensive language however Mcdowell explains this is a controversial procedure because of who is doing the filtering. Other information could be filtered out, such as information about reproductive health). Datasets also include WebText2 (Reddit pages) Books1&Books2 (internet based books corpora) and English Wikipedia (OpenAI GPT-3: Everything You Need to Know, 2021). Mcdowell co-wrote *Pharmako AI* with GPT 3, which is a collection of essays and short stories. Mcdowell's input included a mixture of diaristic entries, thoughts dream and conceptual ideas; the output was then edited to form the path of the book. Below is an excerpt of *Pharmako AI* from the chapter about Hyperspatial art:

"Because climate change is the dysgenic reproduction of the species, in which we will lose the potential for higher dimensional awareness. The response to the study of climate change should be to undertake an effort to preserve the knowledge embedded in living things" (Mcdowell, 2021).

This excerpt is in response to an entry where Mcdowell describes a camping trip with friends in California. They describe being burnt out by their current lives and state of the world that is overrun by

technology, observing their natural surroundings and lamenting over species that are going extinct. GPT-3's above response can be seen as a warning. It is a warning about the urgency to act against climate change and to respect that intelligence is found in the natural world. McDowell sees AI text generators tools for "amplifying thought" and a "generative mirror", for this reason, we should be conscious when we are thinking into these tools. In contrast to using technology for making money, using AI consciously could be a means for spiritual ascension, to reflect back to ourselves avenues for change. In contrast to the works of Ardalan and Fefegha, who encourage cultural inclusivity in AI, Kenric McDowell is more critical of these kinds of datasets. McDowell states "Anthropomorphising AI is a mistake... If we produce a machine that is very different from us and want it to be like us, we just recreate our own biases." McDowell instead suggests we should "allow the alienness of MI to reflect back to us that there are other types of intelligence in the world" (Rushkoff, D., & McDowell, K. 2018). Karen Palmer argues that algorithmic bias is inescapable as it is impossible for people to be non-bias, instead, datasets and stories generated by AI reflect what people need to be more conscious of to challenge their own biases and as a result have a ripple effect in changing dominant or perpetuating narratives in society. Excerpt from Pharmako AI that talks about the responsibility of technology: 'The AI claims that "technology is a tool for freedom," while cautioning that "if we only use these tools to explore new productivity hacks, or to increase the scope of capital accumulation, we are doing it wrong" (Wilk, 2021).

CONCLUSIONS

To conclude, the given examples of work by Davar Ardalan, Karen Palmer and Alex Fefegha all seek to make us aware of algorithmic bias in AI systems as well as our own biases. Ardalan and Fefegha do this by encouraging the public's involvement in creating datasets of cultural stories whether it is from rap lyrics, recipes or for cultural databases. In contrast Karen Palmer's interactive story experience place the audience in a familiar scenario of a riot, to reflect that their emotions navigate the story and their lives. Fefegha and Ardalan achieve this by encouraging people to become active creators of datasets for cultural storytelling devices and rap generators to empower humans in their everyday life and in their interactions with AI. Goodwin's AI novel 1, *The Road* demonstrates the importance of storytelling in human and AI interaction and AI's understanding of language. These examples promote the idea of conscious collaboration with AI as a means to incorporate it into our lives. Storytelling within AI empowers both humans and machines towards understanding each other and curtails (to an extent) the dominant narrative that AI will take over and destroy us. Conscious collaboration with AI via storytelling propels the evolution of human and machine, instead considering the two in competition. Kenric McDowell states that 'Empowerment is possible, how we handle that as a culture, politically, as a society will determine what impact this technology has' (Goodwin & McDowell, 2018). If storytelling is conducted with AI we could not only preserve and learn more about human cultures but allow the technology to introduce us to new cultures and intelligences. The work of all of these AI creators reject the overarching power of AI as it is seen in the media. Instead they demonstrate that a more conscious use of AI empowers people to disrupt negative perpetuating narratives themselves. AI storytelling devices can be a mirror whose reflection is dependent on our treatment of the world.

These five artists demystify AI and reject the way it is depicted in the media (a threatening overpowering system that will eventually destroy us). These artists demonstrate that AI systems can be used by anybody, starting off as a creative tool. Learning about these systems raises awareness and makes people more critical about the way they engage with AI systems, for example they may behave differently online with the awareness that algorithms guide their online actions. Another recommendation for this area may be to encourage more community projects that use a combination of coding, language models, discussions of current issues and sharing personal stories to see how the AI system will respond. Lastly, AI literature courses have been in universities since the 1990's, further research should be conducted about student engagement with language models, both as users and critics.

REFERENCES

A. Boden, M. (1998). Creativity and artificial intelligence. *Elsevier*, 347-358.

- Ardalan, D. Davar Ardalan - Cultural IQ in the Age of AI. (2019, August 28). YouTube; [youtu.be. https://youtu.be/gvlxmnUfMIg](https://youtu.be/gvlxmnUfMIg)
- Ardalan, D. Davar Ardalan (IVOW): Teaching Heritage to Artificial Intelligence through Storytelling. (2021, April 8). YouTube; [youtu.be. https://youtu.be/DfihJIq-j30](https://youtu.be/DfihJIq-j30)
- Ardalan, D. (2021, December 6). Tribal Qonf: "Introducing Cultural Intelligence to AI" by Davar Ardalan. YouTube; [youtu.be. https://youtu.be/LfbeYt4XYQg](https://youtu.be/LfbeYt4XYQg)
- Ardalan, D. (n.d.). IVOW, An AI and Storytelling Startup. IVOW AI - CULTURAL INTELLIGENCE FOR AI; www.ivow.ai. Retrieved April 19, 2022, from <https://www.ivow.ai/>
- Ars Electronica 2017 - Symposium I - AI Creativity (EN). (2017, September 14). YouTube; [youtu.be. https://youtu.be/AQoIfuJ6QfU](https://youtu.be/AQoIfuJ6QfU)
- Bietti., L. M. (2018, June 28). Wiley Online Library. *Topics in Cognitive Science*, 710-732. Retrieved from Storytelling as Adaptive: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/tops.12358>
- Bringsjord, Selmer and Naveen Sundar Govindarajulu, "Artificial Intelligence", The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Summer 2020 Edition)
- Carolyn, L. (2016). Evaluating digital poetry: Insights from the CAT. *International Conference of Computational Creativity*, 60-66.
- Cooper, K. (2021, November 1). *Springboard*. Retrieved from OpenAIGPT-3: Everything You Need to Know: <https://www.springboard.com/blog/data-science/machine-learning-gpt-3-open-ai>
- Esling, P., & Devis, N. (2020). CREATIVITY IN THE ERA OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE (pp. 1–7). IRCAM - CNRS UMR 9912 STMS, Sorbonne Universite.
- Fefegha, A. (n.d.). *Arts experiments with Google*. Retrieved from Hip Hop Poetry Bot: <https://artsexperiments.withgoogle.com/hip-hop-poetry-bot>
- Festival, W. S. (2018, March 2Ai). *Youtube*. Retrieved from AI and the Art of Ingenuity: Computational Creativity: <https://youtu.be/CZ1200kM14A>
- Fefegha, A. (2019, January 4). Algorithmic Bias in Machine Learning Systems. YouTube; [youtu.be https://youtu.be/bW5ToUooj-E](https://youtu.be/bW5ToUooj-E)
- Gaster, T. H. (1954). Myth and Story [Review of Myth and Story]. Brill, 1, 184–212.
- Goodwin, R. (2017, September 30). *Youtube*. Retrieved from Narrated Reality: <https://youtu.be/9E22CWmOpsk>
- Goodwin, R. (2018, September 26). *Youtube*. Retrieved from Automatic on the road-Gonzo AI robot Writes Road Trip Novel: <https://youtu.be/TqsW0PMd8R0>
- Gruber, B. (2021, February). *Goethe-Institut*. Retrieved from <https://www.goethe.de/prj/k40/en/fil/put.html>
- IVOW. (2018). *IVOW*. Retrieved from Can Artificial Intelligence Create Culturally-Conscious Stories: <https://www.ivow.ai/>
- IVOW. (2021). *IVOW*. Retrieved from AISES REPORT: <https://www.ivow.ai/>
- London, I. C. (2018, January 25). *Youtube* . Retrieved from Night of Ideas Creativity- Artificial Intelligence and Creativity: <https://youtu.be/l6JR9hziHpU>
- McDowell, K. (2017, September 11). *Youtube*. Retrieved from Ars Electronica: <https://youtu.be/O8PD4LRvnKw>
- McDowell, K. (2022, June 21). *Cura Magazine*. Retrieved from Pharmako AI: <https://curamagazine.com/digital/pharmako-ai/>
- Polletta, F., Bobby Chen, P. C., Gardner, B. G., & Motes, A. (2011). The Sociology of Storytelling [Review of The Sociology of Storytelling]. *The Annual Review of Sociology*, 110–122.
- Rushkoff, D., & McDowell, K. (2018, March 4). The Right kind of AI.

Team Human Podcast.

- Russell, S., & Norvig, P. (2010). *Artificial Intelligence: A Modern Approach* (3rd ed.). Prentice Hall.
- Sugiyama, M. S. (1996). The Origins of Narrative [Review of *The Origins of Narrative*]. *Human Nature*, 403–420.
- White, G., & McDowell, K. (2018, August 2). *Rune Soup Podcast*. Talking AI and Personhood with Kenric McDowell.
- W. Lawrence Neuman. *Social research methods: qualitative and quantitative approaches*. (Pearson Education, Inc. 2014)
- Palmer, K. (2018, October 2). *Youtube*. Retrieved from *Wired for Wonder*: <https://youtu.be/8bMKqbpvoCo>
- Palmer, K. (2020, February 11). *Youtube*. Retrieved from *Youtube*: <https://youtu.be/AMf3OdkWVCo>
- Palmer, K. (2021, June 23). *Youtube*. Retrieved from *ZKM Karlsruhe*: <https://youtu.be/tzu7kloogXE>
- Sciforce. (2021, September 17). *Sciforce*. Retrieved from *What is GPT-3How does it Work?:* <https://medium.com/sciforce/what-is-gpt-3-how-does-it-work-and-what-does-it-actually-do-9f721d69e5c1>
- Weber, S. (2018, January 10). *Thoughtworks*. Retrieved from <https://thoughtworksarts.io/blog/artificial-intelligence-criminal-justice-system/>
- Wilk, E. (2021, March 28). *The Atlantic*. Retrieved from <https://www.theatlantic.com/culture/archive/2021/03/pharmako-ai-possibilities-machine>
- Zeiba, D. (2021, November 9). *Lithub*. Retrieved from <https://lithub.com/how-collaborating-with-artificial-intelligence-could-help-writers-of-the-future/>

QUANTUM PHYSICS BETWEEN MATTER, INFORMATION AND CONSCIOUSNESS: THE CASE OF QUANTUM MEDICINE

Paolo DI SIA

University of Padova, School of Science and School of Engineering, Padova - ITALY

Department of Neurosciences, School of Medicine, Padova - ITALY

Primordial Dynamic Space Research, Verona - ITALY

paolo.disia@gmail.com

Abstract

Quantum physics is revolutionizing the way we read the reality surrounding us and of which we are made. The human being is made up of matter and energy, inextricably linked to each other; energy is also vibration and frequency, so frequencies can be associated with a material body. Each cell of our organism, through the DNA which works as a transmitter-receiver, emits and receives signals in frequency; all cells of the body are in continuous communication and exchange electromagnetic messages with precise biological effects. This dynamics leads to a system of continuous self-regulation, with information traveling between cells to maintain a dynamic balance that adapts to inner and outer changes. The onset of a disturbance in the electromagnetic control network leads to the creation of a pathology. Quantum medicine, a new vision of medicine seen from the perspective of quantum physics, is interested in the study of this energetic-electromagnetic aspect, evaluating the effects on our body of the modification of frequencies that the body emits and receives. The paper analyzes the above indicated concepts and provides an overview of this interesting field of application, defining the properties of a recent study in progress about the deep structure of space.

Keywords: Quantum Physics, Unification, Matter, Information, Consciousness, Quantum Medicine, Primordial Dynamic Space, Science Education

INTRODUCTION

Quantum physics has had over time an unprecedented development in scientific knowledge, becoming a representative and very relevant basis in the context of contemporary science. This is a profound conceptual revision, which led to a heated epistemological debate still in progress, with important and profound effects.

These effects are reflected not only in physics in a broad sense (micro- and macro-physics), but also in other disciplines such as biology, neuroscience, biophysics, medicine. The new knowledge of quantum medicine is inspired by a holistic view of reality and integrates the paradigms of conventional medicine. The term quantum medicine considers a new type of medicine seen from the perspective of quantum physics, which is the part of modern physics developed to study the reality that surrounds us at the infinitely small level. The human being is made up of matter and energy, inextricably linked to each other and transformable into each other. Energy is also vibration and frequency, therefore a material body not only is and possesses energy, but can also emit and absorb it in relation to the frequency.

Our DNA works as a transmitter / receiver, so every cell in our body emits and can receive signals in frequency; all cells of the body are in constant communication and exchange electromagnetic messages with precise biological effects.

This complex process constitutes a system of continuous self-regulation, with data constantly traveling between cells to maintain a dynamic balance that adapts to internal and external changes in the body and tends to give balance and health.

When a disturbance arises in the electromagnetic network and therefore in the self-regulation system, a pathology can arise. Quantum medicine aims to study the energetic-electromagnetic aspect of physiology, intervening on this level. Emotions such as anger, joy, anxiety, etc. have effects on our body, modifying the emitted frequencies; it is possible to detect such disharmony, therefore through the frequency level it is also possible to investigate emotions. At the level of frequency there is no distinction between body organs, emotions, individual parts, since everything is connected to the vibrational frequencies and their distinction. Quantum medicine is part of the holistic way of interpretation of reality

seen as a totality, including subtle energies, consciousness and the deep structure of space-time in which we are and of which we are made up. The research on in-depth knowledge of the structure of space has taken place since man began to question on the meaning of the reality; recently new developments in this regard are referred to a so called primordial dynamic space.

The basic principles of quantum physics

Both light and the fundamental elements of matter (therefore ourselves and the reality manifest to us) are made up of small concentrates of energy called quanta with a dual nature, a wave and corpuscular nature. The concept of quantum as a discrete elementary quantity, also used as a synonym for elementary particle associated with a force field, was first introduced in 1900 by the physicist Max Planck (1858-1947), Nobel laureate for physics in 1918, to solve the problem of the black body spectrum; subsequently the physicist Albert Einstein (1879-1955), Nobel laureate for physics in 1921, in 1905 reconsidered the concept in a more fundamental form and in a physical sense for the description of the photoelectric effect. This concept has become a founding element of quantum mechanics and quantum physics. From this intuition, it materialized the notion of the wave-particle dualism of matter, leading to the failure of existing classical theories if applied to the microcosm; at the same time, a strong study in chemistry, medicine, biology has been undertaken, about the vision of man and the universe as interconnected by a primordial matrix that allows one to influence the other and vice versa. The first intuition concerning the dual nature of matter was of the mathematician and physicist Louis De Broglie (1892-1987), Nobel laureate for physics in 1929; the mathematical description of the vibrations properties of the quantum wave has been the work of the mathematician and physicist Erwin Schrödinger (1887-1961), Nobel laureate for physics in 1933 (Di Sia, 2019). The universe, including us, is made up of particles, existing as matter when we observe them and as probability waves when we do not observe them. The physicist Werner Heisenberg (1901-1976), Nobel laureate for physics in 1932, one of the main architects of quantum mechanics, set out in 1927 an uncertainty principle, now known in his name, which establishes the limits in the measurement of the values of physical conjugated or incompatible quantities in a physical system. This uncertainty does not depend on the limits of the instruments, which necessarily interact with the object to be measured, but represents an intrinsic characteristic of the matter (Ason, 2022). The phenomenon of quantum entanglement is not reducible to classical mechanics; it consists in the fact that, under certain conditions, two or more physical systems represent subsystems of a supersystem with a quantum state that cannot be described individually, but only as a superposition of several states. This implies that the measurement of an observable of a subsystem determines simultaneously the value of the others as well. If two particles interact for a certain time and are then separated, when one of the two is solicited so as to modify its state, a similar solicitation occurs instantly on the second one, regardless of their distance. Therefore, a form of permanent action-communication seems to exist between them. The nature of quantum theory is strange and counter-intuitive, but it has demonstrated its experimental solidity over the years. Despite its strangeness, it has been quite pervasive on a scientific and cultural level (Di Sia, 2021a). Quantum theory studies complex systems, and one of its main tools is statistics. It has a far wider reach than the microscopic world, and can generally be applied to systems where individual parts work together and influence each other. An illuminating example of systems of this type is represented by living beings, since each of us is a complex network of cells, organs and elements that continuously interact.

Quantum medicine

Following the quantum revolution, quantum medicine was also born over the years, with a methodological approach typical of quantum physics, but in any case keeping a fruitful integrative comparison with conventional medicine.

However, it is not content with making only adjustments and improvements from the theoretical point of view, but aims at a global rethinking of the fundamentals of medicine, such as the idea of disease and the *raison d'être* of curative science, in a global unified vision of the human being, seen holistically as body, mind, emotions, consciousness. Furthermore, all connections of the living organism are considered, which is seen as an open system, interacting with the environment and with the cosmos.

Quantum medicine connects and intertwines the foundations of traditional medicine with those of techno science and with the wisdom traditions of Eastern thought. It is based on the holistic awareness that the whole exceeds the sum of the parts (Yanick Jr., 2004; Di Sia, 2021b).

Quantum medicine makes use of contacts with external disciplines that draw on centuries-old traditions of studying human reality in its entirety through well-known working techniques, including:

- the meditation, which produces physiological and psychological healing effects, significantly shortening the healing time, through the awakening of the individual mind;
- the conscious attention and intentionality;
- the music therapy, which makes use of physical-mathematical research on the healing potential of sound;
- the dynamics of subtle energies, which is used in disciplines such as acupuncture, pranotherapy, foot reflexology;
- the Ayurvedic medicine (Pole, 2012).

Quantum reality offers the appropriate tools for the study of all aspects of the behavior of mankind and the interactions between parts of the body, mind and emotions as a single interconnected network. Quantum medicine investigates life, health and disease as a network phenomenon, using statistics as an analytical tool. The fact that quantum theory provides us with probabilistic predictions for what will happen leaves the door open to free will and does not become paradoxical when thinking about human freedom. Quantum medicine seeks to study the connection of the whole, a connection that is a two-way process, in consideration to the signals that are emitted and received.

Some interesting application examples are:

- the bioresonance therapy: it has been shown that the cells of a living organism respond to the solicitations of an electromagnetic field given by the superposition of a constant and a variable field. This type of therapy uses electromagnetic fields of low intensity and frequency, considering that each human cell emits its particular frequency in relation to a situation of balance and health or otherwise in pathological situations. In light of the fact that all life processes are regulated by electromagnetic oscillations, responsible for biochemical processes, the disease can be interpreted as an incorrect frequency manifesting itself as bodily symptoms; on these disorders it is possible to intervene through a counter-regulation or an enhancement. The therapy interacts with the responses provided by the patient's body, obtained through electrodes and processed, then stimulating the capacity for self-healing. This therapy tends to restore the correct and normal functionality of the body and its regulatory systems by intervening on the progressive reduction of pathological fluctuations until their elimination.

There are many other fields of application, such as metabolic and endocrine system pathologies, anxious / depressive syndromes, heavy metal intoxications, the treatment of inflammatory pathologies (Muresan, Salcudean, Sabau, Bodo, & Gabos Grecu, 2021).

- the allergy therapy: allergies are caused by one or more allergens, characterized by well-defined frequencies; they can be recognized electronically and neutralized through a reverse peak mechanism. The specular oscillations are transmitted to the patient and this reduces the pathological oscillations of the allergen, leading to the elimination of the allergy (Bulnes & Bulnes, 2020).

- quantum therapies: the map of organic alterations is identified through quantum devices using a functional criterion, i.e. an energy package aimed at a function of the healthy organism when it is correctly interconnected with the other functions of the same organism. When the functional unit is no longer integrally interconnected with the others, it is the signal of dysfunction, i.e. of the disease. The device records the frequencies of the altered cells, through comparison with the same healthy cells stored in the respective functional unit. It starts with the emission of the vibrational information of the physiological frequency, directed to the altered cells; about the vibrational emission of the frequencies of active ingredients suitable for therapeutic purposes, they can be allopathic, homeopathic, phytotherapeutic or frequencies of acupuncture maps. In the case of irreversibly degenerated cells, the body is informed in order to stimulate the natural killer cells to provide for the suppression of degenerated cells; at the same time, the regenerative mechanisms of new healthy cells are strengthened, exploiting the compensation effect of the eliminated cells (Hossu & Rupert, 2006; Goswami, 2004).

Matter, energy, information, consciousness

Matter, energy and information are linked together; the well-known Einstein equation $E = mc^2$ inseparably links matter to energy. Matter could be said to be frozen energy. Then we have the information that, from recent studies in the field of theoretical physics, could become the fifth form of matter, alongside the solid, liquid, gaseous and plasma states. In 2019 a mass-energy-information equivalence principle has been proposed. Previously, connections between thermodynamics and

information had been considered, postulating that the logical irreversibility of a computational process implied physical irreversibility; considering that irreversible processes are dissipative, so is also the logical irreversibility and, by extrapolation, the information is physical. Therefore, destroying information requires a dissipation of energy and, due to the law of energy conservation, an input of energy is required to create it (Vopson, 2019). It has been hypothesized that a bit of digital information may have a finite and quantifiable mass. Once created and assuming that there are no external perturbations, it can remain in its state without any dissipation of energy; consequently, if the process is able to hold information indefinitely without dissipating energy, when the bit is created it acquires a finite mass. It is the mass equivalent to the excess energy created in the process of lowering the entropy of information when the bit is deleted, considering the previously indicated Einstein equation. A bit could therefore be seen as a particle of information, without charge, without spin but with a rest mass about 10 million times smaller than the electron mass. Information, energy and matter are therefore intrinsically linked to each other; our mind produces information that is set in motion by energy to act on matter. The levels of existence of reality, i.e. matter, energy, information, consciousness, can be summarized through a transdisciplinary scheme, which seeks to study man in a global way, considering the laws governing the universe. These planes are superposed and connected; recent knowledge of modern and contemporary physics helps us to understand them in depth and on a rational level, in a perspective that overcomes the rigid division between present and past, technology and spirituality, concrete and abstract.

- The first level is made up of matter, it is the most immediate and evident one for our senses. It depends by the concepts of space and time, concerns physics and chemistry with its elements, the cells of living organisms, molecules, arriving to the particles considered elementary such as the electron and the photon. All these entities have been studied and well defined to date.

- The energy level is connected to the previous one by the famous Einstein equation; it depends by the concepts of space and time, and in recent centuries physics in particular has studied the fields involved at a theoretical and phenomenological level: mechanical energy, thermodynamics (heat, work), electromagnetism (electric currents, magnetic fields), optics (geometric and physical), cellular and molecular physical chemistry, coming to modern physics with elementary particles and their dual particle-wave nature.

- The information level has recently been heavily studied, being the one that is least known. Information seems to be the matrix that governs the universe, interconnected to matter with the respective energies (frequencies). At this level there is an interconnection in the universe that goes beyond the laws of space and time. A concept related to the world of information is that of hologram.

- The level of consciousness is the recapitulative one, that of interaction with the whole in its various forms, voluntary and involuntary (the conscious, unconscious reality, the collective unconscious, etc.) (Di Sia & Bhadra, 2020; Di Sia, 2018).

One of the most relevant problems of traditional medicine is that it works almost exclusively on the level of matter (with drugs that work only on biochemistry), totally neglecting or giving very little importance to what precedes, i.e. energy and information.

DNA as an antenna

Research in biophysics and molecular biology is increasingly demonstrating that DNA behaves like a biological antenna, capable of receiving and transmitting electromagnetic signals thanks to its helical structure that recalls that of a solenoid. DNA has a double helix spatial structure with two strands oriented in opposite directions; this structural asymmetry fulfills the preconditions for its piezoelectric properties. During the torsion distension and contraction movements, they generate the resonant receiver-transmitter function to signals that respond to the epigenetic information.

DNA has also been assimilated to an electric capacitor with the armatures constituted by the chains of molecules with the helical structure, and the dielectric medium consisting of water containing atoms of various elements such as carbon, nitrogen, oxygen, sulfur, phosphorus. DNA would therefore have the characteristics of an oscillating circuit, i.e. of an antenna, and as such it can receive and transmit electromagnetic waves and therefore information (Blank & Goodman, 2011).

Various scientists studied and tested the hypothesis that cells communicate with each other through electromagnetic signals, and not only through biochemistry. It seems proven that DNA acts as a transmitter and receiver, with a certain information density, and that cells communicate through

electromagnetic fields, as well as chemically, in the range from infrared to ultraviolet. Current experiments are showing that chemistry alone does not seem to be enough to fully describe the functioning of the human body, and in general of all living beings, and how it is essential to know and apply the principles of modern physics.

Holographic reality and fractals

Man identifies as distinct objects a correlated reality in a dynamic interconnected network of motions, actions, reactions, energies. In this context we find the concept of holographic model, one of the main scientific-philosophical bases of the new holistic science; starting from a physical-mathematical basis, this concept is extended to the entire reality of existence and to the dimensions of consciousness.

It is based on the idea of global information that links a part to the whole; the single part contains within it a complete representation of the whole from which it derives. It manifests itself through geometries of a fractal nature, in which a reality repeats itself in its form in the same way on different scales, it does not change appearance when viewed on different dimensional scales (Di Sia, 2020).

Also the human body seems to have a holographic-fractal structure, studied and used in various non-canonical medical disciplines, such as auriculo-therapy, where information on the state of the whole organism is obtained through the study of the ear, or iridology, which analyzes the overall state of the person through the analysis of the iris (Rabischong & Terral, 2014; Jensen, 2011). The cell itself, the basic unit of every living organism, through its DNA provides a unique and complete picture of the whole organism. The holographic-fractal theory shows us a surprising truth that is not easy to understand and accept: at any point in the universe it seems possible to obtain information about the entire universe. The human brain would create the everyday concrete reality by interpreting frequencies from a primary reality in different dimensions than space-time, a hologram that interprets a holographic universe, with information that does not need to be transmitted, being potentially simultaneous and present everywhere (Bohm, 2002).

The interaction with reality at the primary level (i.e. from the other dimensions with respect to space-time) would explain phenomena such as precognition, psychokinesis, healing processes, the distortion of the sense of time, the experience of unity with the universe, the perception of emptiness as a fullness and of the real as a vacuum.

It has been scientifically proven that 99.9999999999996% of atoms are made up of empty space.

The holographic theory suggested some fundamental hypotheses about life and consciousness:

- a) Every aspect of the universe would be in its essence not a material reality but a vibrational / energetic manifestation. The various aspects of the universe are expressed in the form of overlapping energy structures, but always containing the information that defines their identity.
- b) Classical science proposed the existence of two general categories of matter, the living one and the non-living one. In this subdivision, living systems are understood as a fundamentally intelligent biological reality, while non-living systems would not have these characteristics. This subdivision does not hold up if all aspects of the universe are energetic expressions.
- c) Each aspect of the universe seems to be part of a more complex system.
- d) Each aspect of the universe expresses itself in a vibratory way and contains information about the whole and the sets in which it exists.
- e) Within the holographic model, time does not exist as following moments in a linear way from now to after. It is our intellect that binds us to time, linking the concept of time to biological decay and death. Through separation from this temporal view, it is possible to consider multi-directional and flexible properties of time (Di Sia, 2021c; Di Sia, 2021d).

The primordial dynamic space

In consideration of the fact that matter is basically empty space, the study of the properties of the vacuum has ever attracted the attention of science, but also of philosophy, in particular Eastern philosophy, which has always attributed great importance to the vacuum. There is unlimited high-frequency energy in the universe and our body has the ability to resonate with this energy; all this has not yet been fully and properly understood by modern science, but this does not mean that it does not exist. Several experiments are highlighting this type of phenomena, the influence of our thoughts, the connection of everything. The human being is not only a physical body, there is a spiritual part in us that plays a significant role, we have a potential that we do not yet know. Among the attempts to explain the structure

of the vacuum, recently the so called primordial dynamic space tries to define the structure and the global intrinsic properties of space. It is a space with a multi-dimensional hypercomplex / quaternionic structure, with toroidal, fractal, entanglement, synchronic and holonomic properties (Di Sia & Bhadra, 2021; Di Sia, 2021e; Di Sia, 2022).

CONCLUSION

The term quantum medicine indicates a new science of health, in which chemistry is increasingly giving way to quantum physics. Quantum medicine studies the energetic-electromagnetic aspect of physiology, to intervene at this level. Life is matter and energy, mutually linked and transformable; energy is vibration, frequency, so a living being is characterized by the ability to absorb and emit frequencies. Chemical reactions take place in sequence, ordered according to space and time, in a very short time; having a short range, they require very close distance between the selected molecules. If we think about a physical agent capable of covering vast spatial regions, recognizing specific molecules to allow them to arrive in the right place at the right time for the chemical close encounter, the candidate for this role is the electromagnetic field, which can interact with the molecules using electromagnetic frequency codes and operates over great distances at the speed of light. The cell's DNA can be assimilated to an electric capacitor whose armatures are made up of chains of molecules arranged parallel to each other with a helical structure and the dielectric medium is made up of water containing atoms of various elements (carbon, nitrogen, oxygen, sulfur, phosphorus). The helical DNA chain can also be compared to a solenoid. For the purposes of a quantum healing, the vibrational range of thoughts is emphasized, in the sense of the continuous interaction existing between thought and vibration. Studies and experiments are scientifically demonstrating how much matter and thoughts are quantistically interconnected and how much the vibrational weight of each determines a flow or stagnation that constrains their phenomenal trend. Quantum medicine seems to offer important and promising developments in terms of diagnosis and therapy, being tuned to the model of physics which states that the realm is information, matter and energy at the same time; the entire universe is interconnected by a texture that is based on the vibrational level. The state of well-being depends on the tuning between psyche, mind, emotions and body, and otherwise psycho-physical disharmonies are generated. The development in the study of the properties of the vacuum will undoubtedly give a great impetus to the understanding of reality as a whole. A fascinating example is the primordial dynamic space.

References

- Ason, D. (2022). Quantum physics for beginners. An easy guide for discovering the hidden side of reality one speck at a time. Milan: StreetLib.
- Blank, M., Goodman, R. (2011). DNA is a fractal antenna in electromagnetic fields. *International Journal of Radiation Biology* 87(4), 409-15. doi: 10.3109/09553002.2011.538130.
- Bohm, D. (2002). Wholeness and the Implicate Order. London and New York: Routledge.
- Bulnes, F., Bulnes, F.H. (2020). Cure analysis through quantum mono-pharmacists and homeopathy of a severe case of allergy. *International Journal of Homoeopathic Sciences* 4(2), 243-248.
- Di Sia, P. (2018). Mindfulness, Consciousness and Quantum Physics. *World Scientific News* 96, 25-34. <http://www.worldscientificnews.com/wp-content/uploads/2018/02/WSN-96-2018-25-34.pdf>.
- Di Sia, P. (2019). Mathematics and Physics for Nanotechnology - Technical Tools and Modelling. London: Routledge. <https://www.routledge.com/Mathematics-and-Physics-for-Nanotechnology-Technical-Tools-and-Modelling/Sia/p/book/9789814800020>.
- Di Sia, P., Bhadra, N.K. (2020). Origin of consciousness and contemporary physics. *World Scientific News* 140, 127-138. <http://www.worldscientificnews.com/wp-content/uploads/2019/12/WSN-140-2020-127-138.pdf>.
- Di Sia, P. (2020). On philosophy of mind, quantum physics and metaphysics of the uni-multiverse. *PHILOSOPHICAL NEWS*. Milan-London: Mimesis International 18, 161-174. https://mimesisjournals.com/magazine_item_detail_front_phpnews.php?item_id=268.
- Di Sia, P. (2021a). Birth, development and applications of quantum physics: a transdisciplinary approach. *World Scientific News* 160, 232-246. <http://www.worldscientificnews.com/wp-content/uploads/2021/07/WSN-160-2021-232-246.pdf>.
- Di Sia, P. (2021b). ON ADVANCES OF CONTEMPORARY PHYSICS ABOUT TOTALITY. *International Journal of Multidisciplinary Research and Modern Education (IJMRME)* 7(1), 8-

12. doi: <https://zenodo.org/record/4642485#.YxyBiXZBxPZ>.
<http://rdmodernresearch.org/index.php/article-issues/?cid=24>.
- Di Sia, P. (2021c). Interdisciplinary insights about the concept of time. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCH AND MODERN EDUCATION (IJSRME)* 6(1), 14-16. <https://zenodo.org/record/4727049#.YxyB9nZBxPY>.
<http://ijsrme.rmodernresearch.com/article-issues/?cid=20>.
- Di Sia, P. (2021d). ON THE CONCEPT OF TIME IN EVERYDAY LIFE AND BETWEEN PHYSICS AND MATHEMATICS. *Ergonomics International Journal (EOIJ)* 5(2), 000268 (8 pp). doi: 10.23880/eoij-16000268. <https://medwinpublishers.com/EOIJ/on-the-concept-of-time-in-everyday-life-and-between-physics-and-mathematics.pdf>.
- Di Sia, P., Bhadra, N.K. (2021). About Consciousness, Subtle Energies and Unification. *Ergonomics International Journal (EOIJ)* 5(6), 000279 (4 pp). doi: 10.23880/eoij-16000279. <https://medwinpublishers.com/EOIJ/about-consciousness-subtle-energies-and-unification.pdf>.
- Di Sia, P. (2021e). A new unified theory based on the “Primordial Dynamic Space” structure. Preprint doi: 10.31219/osf.io/26s35. <https://osf.io/26s35/>.
- Di Sia, P. (2022). The Primordial Dynamic Space (Introduction 1). Preprint doi: 10.31219/osf.io/qd4fb. <https://osf.io/qd4fb/>.
- Goswami, A. (2004). *The Quantum Doctor: A Physicist’s Guide to Health and Healing*. Newburyport, MA: Hampton Roads Publishing Company, Incorporated (Vol. 5).
- Hossu, M., Rupert, R. (2006). Quantum Events of Biophoton Emission Associated with Complementary and Alternative Medicine Therapies: A Descriptive Pilot Study. *The Journal of Alternative and Complementary Medicine* 12(2), 119-124. <https://www.liebertpub.com/doi/10.1089/acm.2006.12.119>.
- Jensen, B. (2011). *Iridology Simplified: An Introduction to the Science of Iridology and Its Relation to Nutrition*. Summertown, TN: Book Pub Co.
- Muresan, D., Salcudean, A., Sabau, D.C., Bodo, C.R., Gabos Grecu, I. (2021). Bioresonance therapy may treat depression. *Journal of Medicine and Life* 14(2), 238-242. doi: 10.25122/jml-2021-0008.
- Pole, S. (2012). *Ayurvedic Medicine: The Principles of Traditional Practice*. London: Singing Dragon.
- Rabischong, P., Terral, C. (2014). Scientific Basis of Auriculotherapy: State of the Art. *Medical Acupuncture* 26(2), 84-96. doi: 10.1089/acu.2014.1038.
- Vopson, M.M. (2019). The mass-energy-information equivalence principle. *AIP Advances* 9, 095206. <https://doi.org/10.1063/1.5123794>.
- Yanick Jr., P. (2004). *Quantum Medicine: A Guide to the New Medicine of the 21st Century*. North Bergen, NJ: Basic Health Publications, Inc.

SERBEST ZAMAN İLE YAŞAM MEMNUNİYETİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: OECD ÜLKE GÖSTERGELERİ ÜZERİNDEN BİR İNCELEME

Mustafa Enes IŞIKGÖZ

Mardin Artuklu Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
pdgenes@gmail.com

Özet

Bu çalışmada OECD ülke göstergeleri üzerinden serbest zaman ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada yaşam memnuniyetine ilişkin veriler; OECD'nin Gallup Dünya anketine (Gallup World Poll) dayanarak hesapladığı “Daha İyi Yaşam Endeksi”, serbest zamana ilişkin veriler ise yine OECD'nin “Sosyal Koruma ve Refah (Social Protection and Well-being)” teması altında “Zaman Kullanımı (Time Use)” göstergelerinden elde edilmiştir. Çalışmada; günlük serbest zaman etkinliklerine ayrılan süre bağımsız değişken, yaşam memnuniyeti skorları ise bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Verilerin analizinde betimleyici istatistik tekniklerinin yanı sıra Pearson korelasyon ve basit doğrusal regresyon analizlerinden yararlanılmıştır. Çalışmada sonuç olarak; OECD ülkeleri içerisinde günlük serbest zaman etkinliklerine ayrılan süre bakımından birinci sırada Norveç'in, son sırada Meksika'nın geldiği, Türkiye'nin ise 33 OECD ülke içerisinde 20. sırada yer aldığı görülmüştür. 37 OECD ülkesi içerisinde Finlandiya en fazla yaşam memnuniyetine sahip birinci ülke iken, Türkiye yaşam memnuniyeti açısından en son sırada yer almıştır. Ayrıca çalışmada serbest zaman süresi ile yaşam memnuniyeti arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişkinin mevcut olduğu, bireylerin günlük zamanları içerisinde serbest zaman olarak ayırdıkları sürenin yaşam memnuniyetlerini anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: OECD, zaman kullanımı, serbest zaman, yaşam memnuniyeti

THE CORRELATION BETWEEN LEISURE TIME AND LIFE SATISFACTION: AN ANALYSIS OVER OECD COUNTRY INDICATORS

Abstract

This study aims to examine the relationship between leisure time and life satisfaction through OECD country indicators. In the study, data on life satisfaction were obtained from the “Better Life Index” calculated by OECD based on Gallup World Poll and data on leisure time were obtained from “Time Use” indicators under OECD's theme of “Social Protection and Well-being”. In the study, the time allocated to daily leisure activities was considered as the independent variable, and the life satisfaction scores were addressed as the dependent variable. In the analysis of the data, Pearson correlation and simple linear regression analyzes were used as well as descriptive statistics techniques. Following the study, it has been observed that Norway ranks first in terms of the time allocated to daily leisure activities among OECD countries, Mexico comes last, and Turkey ranks 20th among 33 OECD countries. While Finland is the country with the highest life satisfaction among 37 OECD countries, Turkey ranks last in terms of life satisfaction. In addition, it has been concluded in the study that there is a moderately positive relationship between leisure time and life satisfaction, and the time that individuals spare as leisure time in their daily time significantly predicts their life satisfaction.

Keywords: OECD, time use, leisure time, life satisfaction

GİRİŞ

Günümüzde yaşanan küresel ölçekli hızlı değişim ve dönüşümler insanların yaşamlarını da aynı oranda yansıtmaktadır. Özellikle sanayi devrimi ve akabinde başlayan bilimsel ve teknolojik gelişmeler bir yandan insanların hayatlarını kolaylaştırırken diğer taraftan sosyo-ekonomik yönüyle bu gelişmelere ayak uydurabilmek ve daha iyi bir yaşam koşuluna sahip olmak için insanları adeta zamanla yarışır hale getirmiştir. Sanayileşme ile birlikte her ne kadar insanların günlük çalışma sürelerinde azalış, serbest zaman sürelerinde bir artış meydana gelmişse de bilhassa modern hayatın getirdiği hızlı kentleşme, işte makineleşme, sosyal ilişkilerde dijitalleşme vb. teknolojik yapı ve unsurlar insanları psikolojik açıdan yormaktadır. Ayrıca günlük hayatın beraberinde getirdiği rutin koşuşturmaca ve monotonluk,

insanlarda dinlenmeye ve yenilenmeye yönelik serbest zaman aktivitelerine daha fazla ihtiyaç hissettirmektedir. Bu noktada serbest zaman; sağlık, zindelik, rahatlama ve sosyalleşme açısından insanların yaşamlarında fizyolojik ve sosyo-psikolojik fayda sağlamakta ve giderek daha çok önem kazanmaktadır (Caldwell ve ark., 1992; Henderson, 2010; Yan, 2013). Nitekim birey ve toplum için öncelikli özelliklere sahip olan aile, eğitim, ekonomi, siyaset ve din gibi toplumsal kurumların yanında boş (veya serbest) zamanları değerlendirme kurumu da hem bir olgu hem de bir kurumsal işleyiş olarak toplumun tamamlayıcı ve gerekli bir unsurudur (Yönet ve Çalık, 2020). Kurumsal bir yapıya bürünen serbest zamanı insanın kendisini yenilemesine ve yaşam kalitesini arttırmasına imkân tanıyan “değerli zaman” olarak kavramsallaştırmak mümkündür (Kılıç, 2021).

Serbest zaman kavramı birçok dilde farklı biçimlerde türediği görülmektedir. İngilizcede serbest zaman karşılığı olarak latince “licere” sözcüğünden türeyen “leisure” sözcüğü kullanılırken, Fransızca da boş zaman anlamında “loisir” sözcüğü kullanılmaktadır. (Jenkins ve Pigram, 2003; Torkildsen, 2005). Alan yazında da serbest zaman ve boş zaman kavramlarının sıklıkla birbirine yerine kullanıldığı görülmektedir. Ancak boş zaman, işe geri dönüş için bir hazırlanma süresini de kapsadığından serbest bir zaman dilimini ifade etmemekte, boş zamandan farklı olarak boş zaman içerisinde kendisini üreten bir üçüncü zaman dilimi olarak görmek gerekir (Mullet, 1988; Kılıç, 2020). Serbest zaman kavramı; bireylerin bağımsız bir şekilde kendi özgür iradeleriyle kullandığı bir zaman dilimi olarak tanımlanabilir (Karaküçük, 2008). Diğer bir tanımlamayla serbest zaman, bireylerin yaşamları süresince zorunlu fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamalarının dışında kalan ve kendi özgür iradeleri değerlendirdikleri zaman dilimidir (Torkildsen, 2005).

Bireylerin, kendilerini geliştirmeleri ve yaşam koşullarına entegrasyonu gibi konular ayrıca boş zaman değerlendirme aktivitelerine önem veren sağlıklı kentlerin başta gelen sorumluluk alanlarından birisi haline gelmiştir (Tatlıdil, 2009). Diğer taraftan temel evrensel bir insan hakkı olarak görülen serbest zaman, “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi” nde de koruma altına alınmıştır. Beyannamenin 24. Maddesinde; “Her şahsın dinlenmeye, eğlenmeye, bilhassa çalışma müddetinin makul surette sınırlandırılmasına ve muayyen devrelerde ücretli tatillere hakkı vardır”, 27. Maddesinde ise “Herkes, topluluğun kültürel faaliyetine serbestçe katılmak, güzel sanatları tatmak, ilim sahasındaki ilerleyişe iştirak etmek ve bundan faydalanmak hakkını haizdir” hükümlerine yer verildiği görülmektedir (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1949). Bir başka uluslararası düzenleme olan ve Türkiye’nin de taraf olduğu Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (ILO) 14 No’lu Haftalık Dinlenme (Sanayi) Sözleşmesinin 7. Maddesinde dinlenme ve dolayısıyla boş zamana ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir (Aydın, 2014). Nitekim evrensel bir hak olarak görülen dinlenme; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının çalışma şartları ve dinlenme hakkı kenar başlıklı 50. Maddesinde “Dinlenmek, çalışanların hakkıdır. Ücretli hafta ve bayram tatili ile ücretli yıllık izin hakları ve şartları kanunla düzenlenir” şeklinde hüküm altına alınmıştır (T.C. Anayasa, 1982).

Akademik bir çalışma alanı olarak 1950-1970 yılları arasında ortaya çıkan Dinlenme/Rekreasyon (Leisure Studies) çalışmaları insanın yaşam kalitesini arttırmak için serbest ve/veya boş zamanında doğaya zarar vermeden, kendi özgür iradesi ve gönüllü olarak yaptığı faaliyetleri kapsayan (Gülen, 2020), serbest zamanın; dinlenme, eğlenme ve gelişim gibi fonksiyonları bulunduğu (Karaküçük, 2008), bu alanda disiplinler arası birçok çalışmanın yürütüldüğünü görmekteyiz. Bu çalışmaların (Akgül, 2011; Akgül ve Gürbüz, 2011; Demirel ve Harmandar, 2009; Güngörmüş, 2007; Güngörmüş, 2012; Gürbüz ve Henderson, 2013; Gürbüz ve Karaküçük, 2007; Gürbüz ve ark., 2006; Karaküçük ve Gürbüz, 2006; Sağıroğlu ve Ayar, 2017; Tolukan ve Yılmaz, 2014; Yağmur ve ark., 2017) daha çok rekreasyon alan tercihleri, serbest zaman engelleri ve serbest zamana yönelik motivasyon, algı ve tutum gibi konularına yoğunlaştığını görmekteyiz.

Serbest zamanın içeriğine ve değerlendirme biçimine yönelik yürütülen çalışmalar kadar, bireylerin serbest zaman aktivitelerine ayırdıkları sürelerinin yaşam doyumlarına bir başka ifade ile yaşam memnuniyetlerine olan katkısı da önem arz etmektedir. Çünkü bireylerin yaşamlarının ayrılmaz bir parçası olarak boş zamanlarında gerçekleştirdikleri faaliyetler duygusal yapılarında olumlu etki yaratarak mutlu olmalarına ve yaşam doyumuna ulaşmalarına yardımcı olmaktadır (Gül, 2019; Murphy, 2003). Yaşam doyumunu veya mutluluk şeklinde de ifade edilen yaşam memnuniyeti; bireyin bir bütün

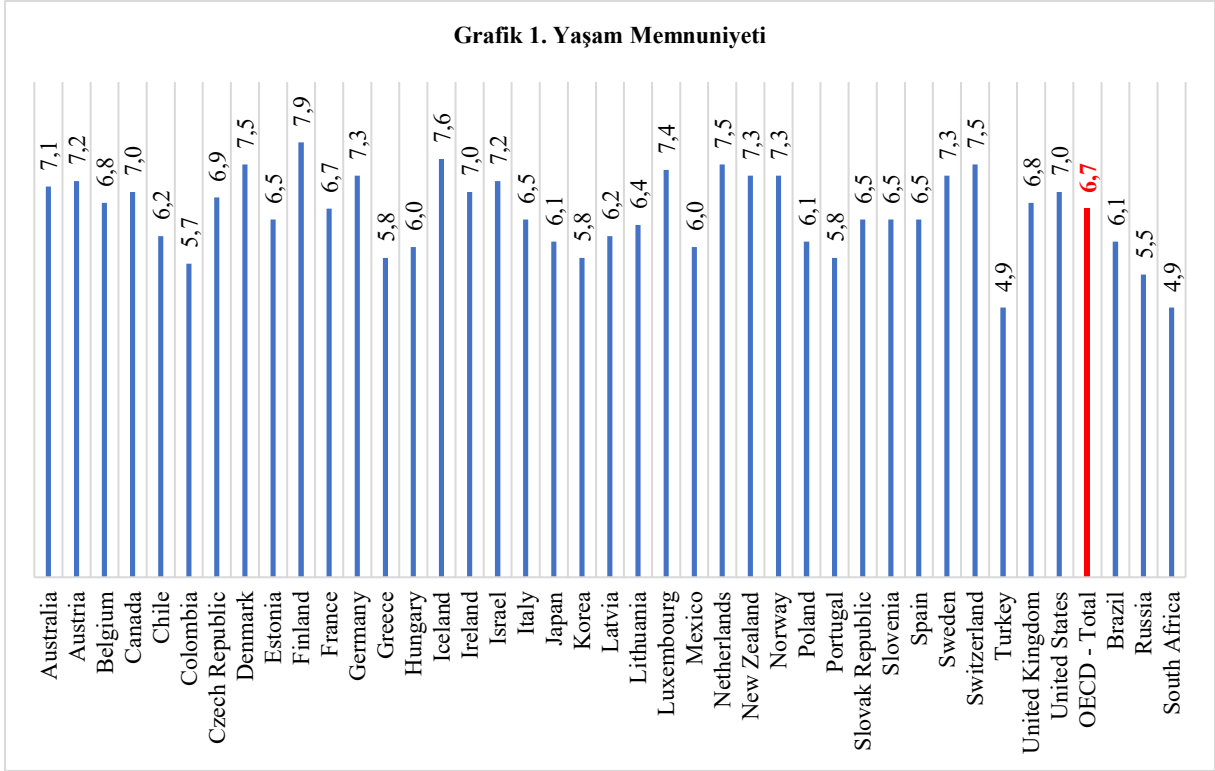
şeklinde devam ettiği yaşamdan ne kadar memnun olduğunu, yaşamından ne derece hoşlandığını önemli bir göstergesi şeklinde ele alınmaktadır (Altaş ve Yılmaz, 2021). Bireylerin iş yaşamı dışında fiziksel ve maddi olarak iyilik halleri ile sosyal hayata katılımlarında ve tatmin olmalarında yaşam kalitesi göstergelerinden biri olan boş zaman aktiviteleri, bireylerin yaşam memnuniyetini belirleyen unsurlardan biridir (Ball ve Chernova, 2008; Can ve Soyer, 2008). Yapılan birçok araştırma boş zaman aktivitelerinin yaşam doyumu (yaşam memnuniyeti) ve sağlık arasında pozitif yönde bir ilişkinin olduğunu ve yaşam memnuniyetinin elde edilmesinde önemli bir belirleyici olduğunu göstermektedir (Beard ve Ragheb, 1980; Gao ve ark., 2019; Karaküçük, 1995).

Gerek ulusal ve gerekse uluslararası düzeyde günlük zaman dilimi içerisinde bireylerin serbest zamanlarına ayırdıkları süre ve yaşam memnuniyetlerine ilişkin kurum ve kuruluşların düzenli olarak istatistiki verileri toplayarak bazı endeksler başlığında sundukları görülmektedir. Ülkemizde Avrupa Birliği İstatistik Ofisinin (EUROSTAT) başlattığı uluslararası karşılaştırılabilir nitelikte zaman kullanım anketi çalışmaları kapsamında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından ilki 1 Ocak-31 Aralık 2006 döneminde gerçekleştirilen “Zaman Kullanım Araştırmasının” ikinci uygulaması 1 Ağustos 2014-31 Temmuz 2015 döneminde gerçekleştirilmiştir. 2014-2015 döneminde gerçekleştirilen çalışmada Türkiye genelinde toplam 11.440 örnek hane ile anket uygulanmış, ankette 10 ve daha yukarı yaşta tüm fertlerin bir hafta içi ve bir de hafta sonu olmak üzere iki günde 24 saat boyunca yaptığı tüm günlük faaliyetlerini 10’ar dakikalık aralıklarla hazırlanan günlüklere kaydetmeleri yoluyla bilgiler derlenmiş, bir sonraki araştırmanın ise 2025 yılında planlandığı görülmektedir (TÜİK, 2016; TÜİK, 2020). Yine TÜİK’ in 2003 yılında Türkiye çapında, 2013 yılından itibaren ise iller bazında gerçekleştirdiği “Yaşam Memnuniyeti Araştırması (YMA)” bulunmaktadır. Yaşam memnuniyeti araştırması bireylerin genel mutluluk algısını, toplumsal değer yargılarını, temel yaşam alanlarındaki genel memnuniyetini ve kamu hizmetlerinden memnuniyetini ölçmek, memnuniyet düzeylerinin zaman içindeki değişimini takip etmek amacıyla gerçekleştirilmektedir. Sonucunu 2021 yılında gerçekleştirilen YMA sonucuna göre; mutlu olduğunu beyan eden 18 ve üzeri yaşta bireylerin oranı, 2020 yılında %48,2 iken 2021 yılında %49,3, mutsuz olduğunu beyan eden bireylerin oranı ise 2020 yılında %14,5 iken 2021 yılında %16,6 olmuştur (TÜİK, 2021).

Zaman kullanımına ve yaşam memnuniyetine ilişkin uluslararası düzeyde bir diğer araştırma ülkemizin de kurucu üyesi olduğu Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü’nün (OECD); üye ve seçilmiş üye olmayan ülke ekonomileri için meta verileri içeren “Sosyal Koruma ve Refah” endeksi başlığı altında yer alan “Zaman Kullanımı (Time Use)” ve “Daha İyi Yaşam Endeksi (Better Life Index)” göstergeleridir (OECD, 2021a). Yaşam kalitesi bağlamında genel yaşam memnuniyetine ilişkin kişilerin maddi yaşam koşulları, yaşam ortamı, boş zaman ve sosyal etkileşimler, istihdam vb. konularında AB ülkelerinde EUROSTAT (2018)’in, ABD’de ise 1972 yılından beridir yürüttüğü “Genel Sosyal Araştırmalar” başlığındaki göstergeler geniş ölçekli araştırmalar olarak göze çarpmaktadır (Korkmaz ve ark., 2015). Bu çalışmada; OECD’nin Gallup Dünya anketine dayanarak hesapladığı “Daha İyi Yaşam Endeksi” kapsamındaki yaşam memnuniyeti göstergeleri ile yine OECD’nin “Sosyal Koruma ve Refah” kapsamında “Zaman Kullanımı” araştırmasındaki serbest zaman göstergeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

OECD ülke göstergeleri bağlamında serbest zaman ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada kullanılan veri seti OECD istatistik veri tabanından elde edilmiştir. Bu kapsamda yaşam memnuniyetine ilişkin veriler; OECD’nin Gallup Dünya anketine (Gallup World Poll) dayanarak hesapladığı “Daha İyi Yaşam Endeksi” göstergelerinden elde edilmiştir. Ankette 15 yaş üstü bireylerin yaşamlarından duydukları memnuniyeti, on basamaklı bir merdiven gibi düşünerek “0: en kötü” ve “10: en iyi” olmak üzere değerlendirmeleri istenmektedir. Bu merdivene de “Kantril’in Yaşam Memnuniyeti Merdiveni (Cantril Ladder) denmektedir. Bu kapsamda yaşam memnuniyeti göstergeleri; 37’si OECD üyesi, 3’ü (Brezilya, Rusya ve Güney Afrika) ise OECD üyesi olmayan ülke olmak üzere toplam 40 ülkenin yaşam memnuniyeti skorlarını içermektedir (Grafik 1). Skorlar, Lüksemburg (2019) hariç 2020 yılına aittir (OECD, 2021a).

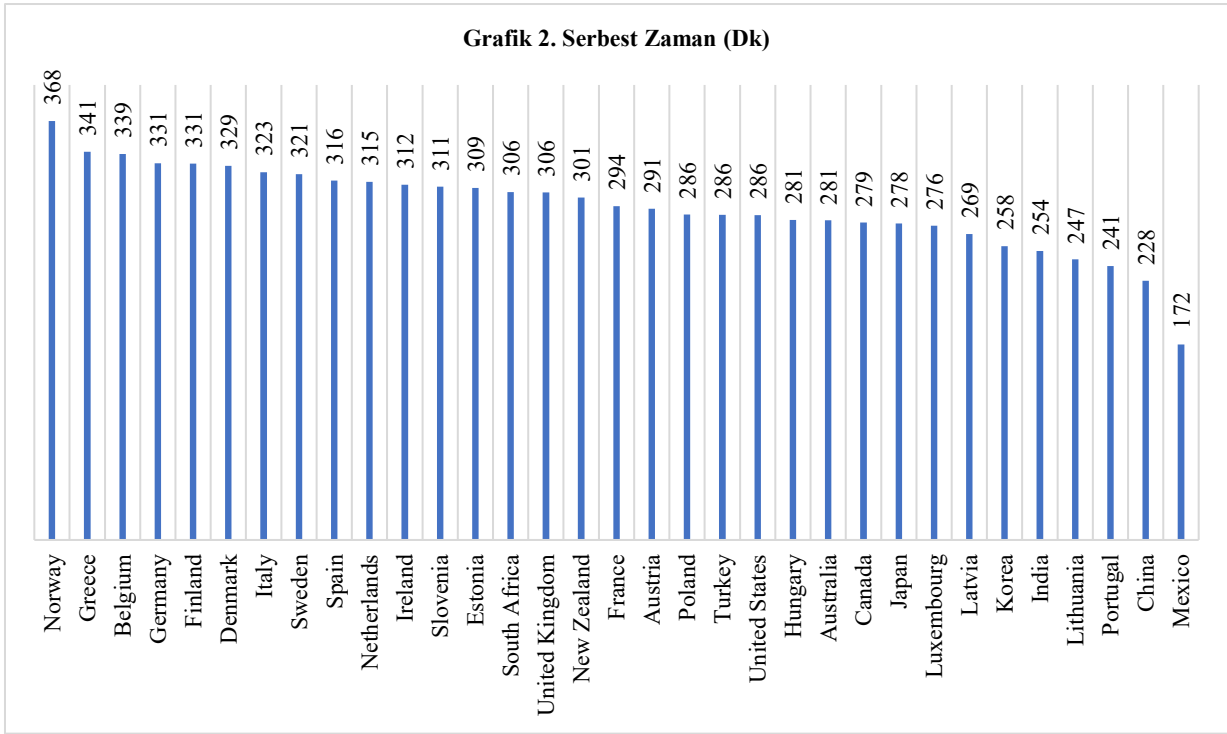

Kaynak: OECD.Stat (18 Mayıs 2022 tarihli veriler)

Grafik 1 incelendiğinde; OECD' ye üye 37 ülkenin yaşam memnuniyeti ortalama skoru 6,7 olarak gerçekleşmiştir. Finlandiya (7,9) OECD ortalamasının üstünde en fazla yaşam memnuniyetine sahip ülke iken, Türkiye (4,9) OECD ortalamasının altında en az yaşam memnuniyetine sahip OECD üyesi ülke konumundadır. Skor olarak yüksek yaşam memnuniyetine sahip Finlandiya'yı, İzlanda (7,6), Danimarka (7,5), Hollanda (7,5) ve İsviçre (7,5) izlemektedir.

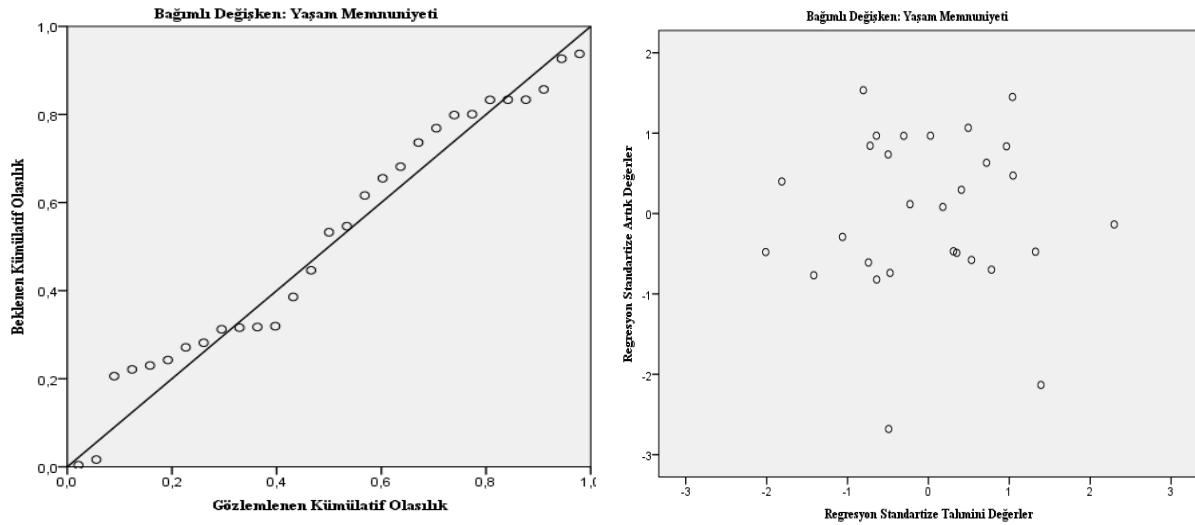
Serbest zamana ilişkin veriler ise yine OECD'nin "Sosyal Koruma ve Refah (Social Protection and Well-being)" teması altında "Zaman Kullanımı (Time Use)" göstergelerinden elde edilmiştir. Zaman kullanımına ilişkin göstergeler, bireylerin bir günlük (24 saat veya 1440 dakika) zaman diliminde ücretli çalışmaya (iş) ve eğitime ayrılan zaman, iş dışı (rutin ev işleri, alışveriş yapmak, aile ile vakit geçirmek vb.) etkinliklere ayrılan zaman, kişisel bakım (fizyolojik ihtiyaçlar, kişisel veya aile sağlık bakımını yapmak, manevi/dini faaliyetler, dinlenmek, rahatlamak vb.) için ayrılan zaman, serbest zaman (leisure time: sosyalleşmek için eğlence amaçlı kültürel, spor ve açık hava etkinliklerine katılmak etkinliklerine katılmak, kitle iletişim araçlarını kullanmak vb.) için ayrılan zaman ve diğer (belirtilmemiş faaliyetler) olmak üzere beş başlıkta sınıflandırılmış, 30'u OECD üyesi, 3'ü OECD üyesi olmayan (Çin, Hindistan ve Güney Afrika) ülke olmak üzere toplam 33 ülkenin günlük zaman kullanımı (dk) verilerini içermektedir (OECD, 2021b). Bu araştırmada zaman kullanımı göstergelerinden sadece serbest zaman (leisure time) kullanımına ilişkin veri kümesi değerlendirmeye alınmıştır (Grafik 2).

Kaynak: OECD.Stat (18 Mayıs 2022 tarihli veriler)

Grafik 2 incelendiğinde; OECD ülkeleri içerisinde günlük (1440 dk) zamanları içerisinde serbest zaman etkinliklerine en fazla süre ayıran ülkenin Norveç (368 dk), en az süre ayıran ülkenin ise Meksika (172 dk) olduğu görülmektedir. Türkiye’de ise bireylerin serbest zaman olarak değerlendirdikleri süre 286 dakikadır. Norveç’ten sonra Yunanistan (341 dk) ve Belçika (339 dk) günlük serbest zaman etkinliklerine en fazla süre ayıran ülkelerdir. Araştırmada; günlük serbest zaman etkinliklerine ayrılan süre bağımsız değişken, yaşam memnuniyeti skorları ise bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. OECD veri tabanından 37 üye ülkenin yaşam memnuniyeti skorları (Grafik 1) mevcut iken bu ülkelerden 7’sinin (Şili, Kolombiya, Çek Cumhuriyeti, İzlanda, İsrail, Slovak Cumhuriyeti ve İsviçre) serbest zaman kullanımına ilişkin güncel istatistik verilerine rastlanılmadığından araştırma 30 ülkenin göstergeleri üzerinden yürütülmüştür. Verilerin analizinde betimleyici istatistik tekniklerinin yanı sıra Pearson korelasyon ve basit doğrusal regresyon analizlerinden yararlanılmıştır. Araştırmada öncelikle uç değerlerin olup olmadığı Mahalanobis uzaklığı ile belirlenmiş ve bu ölçütü sağlamayan bir ülkenin (Meksika) verisi kapsam dışı bırakılarak kalan 29 ülkenin verileriyle analizler gerçekleştirilmiştir. Veri setinin normal dağılım gösterip göstermediği çarpıklık ve basıklık katsayıları ve Shapiro-Wilks testi ile incelenmiş ve verilerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir (Tablo 1). Ayrıca regresyon analizi için verilerin doğrusal bir dağılım göstererek eşdeğişkenlik varsayımını karşıladığı görülmüştür (Şekil 1).

Şekil 1. P-Plot test ve saçılım grafikleri**BULGULAR****Tablo 1. Serbest zaman süresi ve yaşam memnuniyeti skorlarına ilişkin betimleyici istatistikler**

OECD Ülke (n=29)	Ort.	SS	Çarpıklık k	Basıklık k	Min.	Max.	S-W*
Serbest Zaman (Leisure time)- Dakika	300,24	29,59	0,04	-0,13	240,7	368,2	0,95
Yaşam Memnuniyeti-Skor	6,67	0,67	-0,57	0,23	4,90	7,90	0,34

*Shapiro-Wilks; $p>0,05$

Tablo 1'e göre 29 OECD ülkesinde, bireylerin günlük zaman kullanımı içerisinde serbest zamana ayırdıkları süre ortalaması ($300,24 \pm 29,59$) dk, yaşam memnuniyeti skoru ise ($6,67 \pm 0,67$) olarak gerçekleşmiştir. Serbest zamana ayrılan süre ile yaşam memnuniyeti skorlarına ilişkin elde edilen verilerin çarpıklık ve basıklık katsayılarının $\pm 1,0$ arasında gerçekleştiği, bu sonuca göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilebilir (Huck, 2012). Ayrıca uygulanan Shapiro-Wilks ($n<30$) testi sonucunda (S-W; $p>0,05$) serbest zaman süresi ile yaşam memnuniyeti skorlarının normal dağılım varsayımını karşıladığı görülmektedir.

Tablo 2. Serbest zaman süresi ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkinin korelasyon analizi sonucu

		Yaşam Memnuniyeti
Serbest Zaman Süresi	Pearson Correlation	,444*
	Sig. (2-tailed)	,016
	N	29

* $p<0,05$

Tablo 2 incelendiğinde; Pearson Çarpım Momentler Korelasyon analizi sonucunda serbest zaman kullanım süresi ile yaşam memnuniyeti arasında ($r=,444$; $p<0,05$) pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin mevcut olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre serbest zaman kullanım süresinin yaşam memnuniyeti üzerindeki yordayıcı rolünü test etmek için basit doğrusal regresyon analizine geçilmiş, analiz sonuçları tablo-3'de verilmiştir

Tablo 3. Serbest zaman süresinin yaşam memnuniyetini yordamasına ilişkin regresyon analizi sonucu

Model	B	SH(B)	β	t	p	Durbin-Watson
Sabit	3,662	1,18		3,090	,005	
Serbest Zaman Süresi	,010	0,00	,444	2,572	,016	1,713

 $R=,44$; $R^2=,197$; $F(1,27)=6,613$; $p<0,01$

Tablo 3 basit regresyon analizi sonucuna göre kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı ($F_{(1,27)}=6,613$; $p<0,01$) ve güvenilir (Durbin-Watson=1,713) olduğu görülmektedir. Modele göre; günlük zaman kullanımı içerisinde serbest zaman olarak ayrılan süre, yaşam memnuniyetinin anlamlı bir yordayıcısı olup ($\beta=,444$; $p<0,05$), yaşam memnuniyetindeki değişimin %20'sini açıklamaktadır ($R^2=,197$). Hesaplanan regresyon katsayısına göre, serbest zaman için ayrılan her bir dakikalık artış bireylerin yaşam memnuniyeti skorlarında ,010 birimlik bir artışa neden olmaktadır.

SONUÇ

OECD göstergeleri ışığında serbest zaman ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada; OECD ülkeleri içerisinde günlük serbest zaman etkinliklerine ayrılan süre bakımından birinci sırada Norveç'in, son sırada Meksika'nın geldiği, Türkiye'nin ise 33 OECD ülke içerisinde 20. sırada yer aldığı görülmüştür. 37 OECD ülkesi içerisinde Finlandiya en fazla yaşam memnuniyetine sahip birinci ülke iken, Türkiye yaşam memnuniyeti açısından en son sırada yer almıştır. Keklik ve ark. (2020) iş-yaşam dengesini OECD'nin 2018 yılı "Daha İyi Yaşam Endeksi" göstergeleri üzerinde inceledikleri çalışmalarında; haftada 50 saat üzerinde çalışan oranına göre Türkiye'nin %33,77 ile ilk sırada, %29,48 ile Meksika'nın ikinci sırada yer aldığını tespit etmişlerdir. Boş zaman ve kişisel bakım için ayrılan zamana göre ise Fransa 16,36 saat ile en fazla boş zamana ait ülkeler arasında ilk sırada yer alırken, Fransa'yı 15,93 saat ile İspanya, 15,9 saat ile Hollanda, 15,87 saat ile Danimarka ve 15,77 saat ile Belçika takip etmiştir. Türkiye ise 12,59 saat ile son 5 sıra içerisinde yer almıştır.

Birleşmiş Milletlerin (BM) 2012 yılından beridir yayımladığı "Dünya Mutluluk Raporu (World Happiness Report)" nun 2022 yılı verilerine göre; 146 ülke arasında Finlandiya üst üste üçüncü kez dünyanın en mutlu ülkesi olurken, Finlandiya'yı takiben Danimarka, İzlanda, İsviçre, Hollanda, Lüksemburg, İsveç, Norveç, İsrail ve Yeni Zelanda listenin ilk 10 sırasında, Türkiye ise listenin 112. sırasında yer almıştır (Helliwell ve ark., 2022). Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından ülkelerin resmi istatistik kurumlarından elde ettiği 2019 yılı verileri ışığında hazırladığı "2020 İnsani Gelişme Raporu" nda; İnsani Gelişme Endeksi'nde (İGE) 0,957'lik değerle Norveç'in ilk sırada yer alırken, Norveç'i 0,955'lik değerle İrlanda ve İsviçre, 0,949'luk değerle Hong Kong ve İzlanda, ardından Almanya, İsveç, Avustralya, Hollanda ve Danimarka ülkeleri gelmektedir. Türkiye ise 189 ülke ve toprak arasında 0,820'lik İGE değeri ile 54. sırada yer almıştır (UNDP, 2020). Global düzeyde yürütülen bu araştırmalar irdelendiğinde, gerek iş yaşamı dışında bireylerin kendilerine ayırdıkları serbest zaman ve gerekse yaşamlarından duydukları mutluluk ve insani gelişmişlik endeksi kategorilerinde yer alan ülkelerin benzer bulgular gösterdikleri görülmektedir. Çalışmada; serbest zaman süresi ile yaşam memnuniyeti arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişkinin mevcut olduğu görülmüştür. Bireylerin günlük zaman kullanımları içerisinde serbest zaman olarak ayırdıkları sürenin, yaşam memnuniyetlerini anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Serbest zaman aktiviteleri ayrılan sürenin bireylerin gerek sağlık ve gerekse psikolojik iyi oluşlarına olan olumlu etkisi düşünüldüğünde OECD göstergelerinin de bu yönde sonuç vermesi beklenen bir durumdur. Çünkü boş zamanın miktarı ve kalitesi, insanların genel refahı için önemli olup hem fiziksel hem de zihinsel açıdan sağlıklarına yararlıdır (Gülen, 2020). Aynı zamanda bireylerin fiziksel, psikolojik, boş zaman, iş ve sosyal ilişkiler gibi önemli yaşam alanlarını değerlendirirken vardıkları yargılar yaşama dair memnuniyetlerini belirlemektedir (Deiner, 2006). Bireylerin kendileri için ayırdıkları zaman dilimlerinde serbest zaman deneyimleri yaşamaları ve bu deneyimi sürdürülebilir hale getirmeleri katılımcıların daha mutlu bir hayat sürmelerinde etken olacağı düşünülmektedir (Ahn ve ark., 2004; Güzel ve ark., 2020).

Alan yazında serbest zaman ile ilişkili olarak; serbest zaman faydası, serbest zaman doyumu, serbest zamanda katılım, ciddi serbest zaman ve serbest zaman motivasyonu gibi anahtar kavramların ekseninde yaşam tatmini, serbest zaman motivasyonu ve serbest zaman aktivitelerine katılım sıklığı arasında pozitif doğrusal bir ilişkinin saptandığı görülmektedir (Yerlisu ve ark., 2012). Benzer şekilde Çevik ve ark. (2021) serbest zaman ilgileniminin yaşam doyumu üzerinde pozitif yönlü bir etkiyi saptarken, Gül (2019) ise boş zaman doyumu ile yaşam doyumu arasında yine pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptamıştır. Akman (2021) TÜİK'in yaşam memnuniyeti araştırması temelinde mutluluk ve yaşam memnuniyetinin belirleyicilerini araştırdığı çalışmasında; sosyal yaşamdan duyulan memnuniyet ve

kişinin kendisine ayırabildiği zamandan duyduğu memnuniyet değişkenlerinin, yaşam memnuniyeti üzerinde etkili değişkenler olduğunu, bu kapsamda sosyal yaşamından memnun olan bireylerde mutluluk oranının 1,737 kat; kendine ayırdığı zamandan memnun olanlarda ise mutluluk oranının 1,399 kat daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Yaşam kalitesi açısından bireylerin serbest zaman aktiviteleri ile yaşam doyumları (memnuniyetleri) arasında doğrusal ilişkilerin elde edildiği başka çalışmalar da (Akyürek ve ark., 2018; Alıcı, 2021; Aşkın, 2019; Chin, 2013; Dattilo ve ark., 2015; Emir, 2020; Huang ve Carleton, 2003; Kovacs, 2007; Özekici ve ark., 2020; Rodriguez ve ark., 2008; Yaşartürk ve ark., 2017) bulunmaktadır. Sonuç olarak OECD ülke göstergeleri incelendiğinde; bireylerin günlük zamanları içerisinde serbest zaman olarak ayırdıkları sürenin yaşam memnuniyetlerini olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Kaynakça

- Ahn, N., García, J. R., & Jimeno, J. F. (2004). The impact of unemployment on individual well-being in the EU. *European Network of Economic Policy Research Institutes*, Working Paper, 29. <https://www.files.ethz.ch/isn/110596/WP%20029.pdf>
- Akgül, B. M. (2011). *Farklı kültürlerdeki bireylerin boş zaman aktivitelerine yönelik tutumlarının değerlendirilmesi: Ankara-Londra örneği*. [Yayınlanmamış doktora tezi] Gazi Üniversitesi.
- Akgül, B. M. ve Gürbüz, B. (2011). Boş zaman tutum ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 16(1), 37-43
- Akman, S. U. (2021). Mutluluk ve yaşam memnuniyetinin belirleyicileri: Türkiye İstatistik Kurumu yaşam memnuniyeti araştırması üzerine analizler. *Journal of Social Policy Conferences*, 81, 35-69. <https://doi.org/10.26650/jspc.2021.81.986105> OECD (2020).
- Akyürek, G., Kars, S. ve Bumin, G. (2018). Üniversite öğrencilerinin serbest zaman ile ilişkili tutum, yönetim ve memnuniyetlerinin incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Spor Bilimleri Dergisi*. 3(2), 1-12. <https://doi.org/10.31680/gaunjss.408928>
- Alıcı, Y. (2021). *Serbest zaman etkinliği olarak yürüyüş yapan otizm spektrum bozukluğuna sahip çocuğu olan ebeveynlerin serbest zaman ve yaşam doyum düzeylerinin incelenmesi* [Yayınlanmamış doktora tezi] Anadolu Üniversitesi.
- Altaş, D. ve Yılmaz, A. (2021). Yaşam memnuniyeti ve yaşam memnuniyetini etkileyen faktörlerin sıralı lojistik regresyon analiziyle incelenmesi. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(02), 67-76.
- Aşkın, A. (2019). *Sağlık çalışanlarının (doktor ve hemşireler) serbest zaman faaliyetlerine katılım zamanları ile algılanan stres düzeyleri, psikolojik dayanıklılıkları arasındaki ilişkinin analizi: SBÜ Dr. Siyami Ersek Göğüs Kalp Damar Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi] İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Aydın, F. (2014) *Türkiye tarafından onaylanan ILO sözleşmeleri*. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (No: 08), Ankara.
- Ball, R., & Chernova, K. (2008). Absolute income, relative income, and happiness. *Social Indicators Research*, 88(3), 497-529. <https://doi.org/10.1007/s11205-007-9217-0>
- Beard, J. G., & Ragheb, M. G. (1980) Measuring leisure Satisfaction. *Journal of Leisure Research*, 12(1), 20-33. <https://doi.org/10.1080/00222216.1980.11969416>
- Caldwell, L. L, Smith, E. A., & Weissinger, E. (1992). The relationship of leisure activities and perceived health of college students. *Society and Leisure*.15(2), 545-556. <https://doi.org/10.1080/07053436.1992.10715431>
- Can, Y. ve Soyer, F. (2008). Mesleki ve sosyo ekonomik beklenti ile yaşam tatmini arasındaki ilişki: Beden eğitimi öğretmenleri üzerinde bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 10(4), 24-33.
- Chin, T. K. (2013). Leisure involvement leisure benefits quality of life and job satisfaction. *International Review of Management and Business Research*, 2(2), 421-428.
- Çevik, A., Özmaden, M., Tezcan, E. ve Dokuzoğlu, G. (2021). Öğretmenlerin serbest zaman ilgilenimlerinin yaşam doyumları üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(4), 784-790. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.1003895>
- Dattilo, J., Lorek, A.E., Mogle, J., Sliwinski, M., Freed, S., Frysinger, M., & Schuckers, S. (2015). Perceptions of leisure by older adults who attend senior centers. *Leisure Sciences*, 37(4), 373-390. <https://doi.org/10.1080/01490400.2015.1016563>

- Diener, E. (2006). Guidelines For National Indicators of Subjective Well-being and III-Being. *Applied Research in Quality of Life*, 1(2), 151-157. <https://doi.org/10.1007/s11482-006-9007-x>
- Demirel, M. ve Harmandar, D. (2009). Üniversite öğrencilerinin rekreasyonel etkinliklere katılımlarında engel oluşturabilecek faktörlerin belirlenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(6), 838-846.
- Emir, E. (2020). *Serbest zaman doyumu, ilgilenimi ve algılanan özgürlük ilişkisi: Fiziksel aktivite yoluyla kadınların güçlenmesi*. [Yayımlanmamış doktora tezi] Hacettepe Üniversitesi.
- EUROSTAT (2018). Quality of life indicators-overall experience of life. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Quality_of_life_indicators_-_overall_experience_of_life
- Gao, M., Chen, C. C., Huang, Y. C., & Lin, Y. H. (2019). Work and leisure in Taiwan: examining the antecedents and consequences of work-leisure conflicts. *Leisure Studies*, 38(1), 128-143. <https://doi.org/10.1080/02614367.2018.1512646>
- Gül, T. (2019). Yaşam doyumunun yordayıcısı olarak boş zaman tatmini. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 22(2), 914-930. <https://doi.org/10.29249/selcuksbmyd.573237>
- Gülen, G. C. (2020). Çalışma sürelerine ilişkin uluslararası çalışma standartları-Dünya’da ve Türkiye’de çalışma saati uygulamaları. *İzmir İktisat Dergisi*, 35(4), 741-757. <https://doi.org/10.24988/ije.202035406>
- Güngörmüş, H.A. (2007). *Özel sağlıkspor merkezlerinden hizmet alan bireyleri rekreasyonel egzersize güdüleyen faktörler*. [Yayımlanmamış doktora tezi] Gazi Üniversitesi.
- Güngörmüş, H.A. (2012). The study of validity and reliability of Turkish version of leisure motivation scale. *Energy Education Science and Technology Part B: Social and Educational Studies*, 4(3), 1209-1216.
- Gürbüz, B. Aşçı, F. H. ve Çelebi, M. (2006). The reliability and validity of the Turkish version of the recreational exercise motivation measure. *Proceedings of 9th International Sport Sciences Congress*, 3-5 November, Muğla, Turkey.
- Gürbüz, B. ve Henderson, K. (2013). Exploring the meanings of leisure among Turkish university students. *Croatian Journal of Education*, 15(4), 927-957.
- Gürbüz, B. ve Karaküçük, S. (2007). Boş zaman engelleri ölçeği-28: Ölçek geliştirme, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12(1), 3-10.
- Güzel, P., Tez, Ö. Y. ve Esentaş, M. (2020). Serbest zaman doyumunun mutluluk üzerindeki etkisinde cinsiyetin düzenleyici rolü. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(4), 283-296. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.711055>
- Helliwell, J. F., Layard, R., Sachs, J. D., De Neve, J.E., Aknin, L. B., & Wang, S. (Eds.). (2022). *World happiness report 2022*. New York. <https://happiness-report.s3.amazonaws.com/2022/WHR+22.pdf>
- Henderson, K. A. (2010). Leisure studies in the 21st century: The sky is falling?. *Leisure Sciences: An Interdisciplinary Journal*, 32(4), 391-400. <https://doi.org/10.1080/01490400.2010.488614>
- Henderson, K. A. (2013). Feminist leisure studies: origins, accomplishments and prospects. In *Routledge Handbook of Leisure Studies* (pp. 48-61). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003074717>
- Huang, C. Y., & Carleton, B. (2003). The relationships among leisure participation, leisure satisfaction, and life satisfaction of college students in Taiwan. *Journal of Exercise Science and Fitness*, 1(2), 129-132.
- Huck, S. W. (2012). *Reading statistics and research* (6th ed.), Pearson.
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1949, 27 Mayıs). Resmî Gazete (Sayı: 7217). <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7217.pdf>
- Jenkins, J. M., & Pigram, J. J. (2003). Introduction in. Jenkins JM, Pigram JJ, eds. *Encyclopedia of Leisure and Outdoor-Recreation*, pp: 75-279, Routledge.
- Karaküçük, S. (1995). *Rekreasyon, boş zaman değerlendirme, kavram, kapsam ve bir araştırma*. Seren Matbaacılık Yayınları.
- Karaküçük, S. (2008). *Rekreasyon serbest zamanları değerlendirme*. Gazi Kitapevi.

- Karaküçük, S. ve Gürbüz, B. (2006). The reliability and validity of the Turkish version of leisure constraints questionnaire. *Proceedings of 9th International Sport Sciences Congress*, 3-5 November, Muğla, Turkey.
- Keklik, A., Başol, O. ve Yalçın, E. C. (2020). İş yaşam dengesinin daha iyi yaşam endeksi çerçevesinde değerlendirilmesi: OECD ülkeleri üzerine bir inceleme. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 20-33.
- Kılıç, M. (2020). Sapkın serbest zaman. *Modern Leisure Studies*, 2(1), 1-10.
- Kılıç, M. (2021). Akademisyenlerin serbest zaman yoksunluğuna etki eden unsurlar: Düzce Üniversitesi örneği. *Sosyolojik Düşün*, 6(1), 89-111.
- Korkmaz, M., Germir, H. N., Yücel, A. S. ve Gürkan, A. (2015). Yaşam memnuniyeti üzerinde etkili olan sosyodemografik bileşenler üzerine bir analiz. *Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 78-111. <https://doi.org/10.17360/UHPPD.2015310996>
- Kovacs, A. (2007). *The leisure personality: relationships between personality, leisure satisfaction, and life satisfaction* [Unpublished doctoral thesis]. Indiana University.
- Mullett, S. (1988). Leisure and consumption: Incomparable concepts?. *Leisure Studies*, 7(3), 241-253.
- Murphy, H. (2003). Exploring leisure and psychological health and wellbeing: Some problematic issues in the case of Northern Ireland. *Leisure Studies*, 22, 37-50.
- OECD (2021a). Social protection and well-being: Better Life Index. <https://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?datasetcode=BLI&lang=en>
- OECD (2021b). Social protection and well-being: Time use. https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TIME_USE
- Özekici, Y. K., Dağlıoğlu, T. ve Sürme, M. (2020). Rekreasyon aktiviteleri hayat memnuniyeti ve akademik başarıyı artırıyor mu? *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 2031-2054. <https://doi.org/10.26677/TR1010.2020.465>
- Rodriguez, A., Latkova, P., & Sun, Y. Y. (2008). The relationship between leisure and life satisfaction: Application of activity and need theory. *Social Indicators Research*, 86(1), 163-175. <https://doi.org/10.1007/s11205-007-9101-y>
- Sağiroğlu, İ. ve Ayar, H. (2017). Fitness ve crossfit merkezlerine rekreatif egzersiz amaçlı katılımı etkili olan motivasyon faktörlerinin incelenmesi. *Uluslararası Anadolu Spor Bilimleri Dergisi*, 3(3), 167-179.
- T.C. Anayasası (1982, 9 Kasım). Resmî Gazete (Sayısı: 17863). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf>
- Tatlıdil, E. (2009). Kent ve kentli kimliği; İzmir örneği. *Ege Akademik Bakış*, 9(1), 319-336. <https://doi.org/10.21121/eab.2009119745>
- Tolukan, E. ve Yılmaz, B. (2014). Özel yetenekle ilgili bölümlerde okuyan öğrencilerin rekreasyonel aktivitelere katılımlarına engel olabilecek unsurların belirlenmesi. *International Journal of Sport Culture and Science*, 2(1), 525-539.
- Torkildsen, G. (2005). *Leisure and recreation management*. Routledge.
- TÜİK (2016). Zaman kullanım araştırması mikro veri seti-2014-2015. <https://www.tuik.gov.tr/media/microdata/pdf/zaman-kullanimi-arastirmasi.pdf>
- TÜİK (2020). Resmi istatistik programı 2017-2021 (Rev.1), 2020 Yılı İzleme Raporu. https://www.resmiistatistik.gov.tr/media/dosyalar/2021/04/16/2020_yili_izleme_raporu.pdf
- TÜİK (2021). Yaşam memnuniyeti araştırması 2021. TÜİK-Veri Portalı. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yasam-Memnuniyeti-Arastirmasi-2021-45832>
- UNDP (2020). Human Development Report 2020: The next frontier Human development and the Anthropocene. <https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdr2020pdf.pdf>
- Yağmur, R., Özamay, İ. ve Tolukan, E. (2017). The investigation of recreation area preferences agents through various variables in physical education and sports students. *Acta Kinesiologica*, 11(2), 104-110.
- Yan, W. (2013). Correlations of consumers, leisure motivation and leisure value with benefits-a case study on Taiwan international orchid show. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 3(3), 267-276.
- Yaşartürk, F, Akyüz, H. ve Karataş, İ. (2017). Rekreatif etkinliklere katılan üniversite öğrencilerinin serbest zamanda sıkılma algısı ile yaşam doyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*, 3(Special Issue), 239-252.

- Yerlisu, L. T., Ağyar, E. ve Bahadır, Z. (2012). Yaşam tatmini, serbest zaman motivasyonu, serbest zaman katılımı: Beden eğitimi ve spor öğretmenleri üzerine bir inceleme (Kayseri ili örneği). *SPORMETRE-Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10(2), 53-59. https://doi.org/10.1501/Sporm_0000000220
- Yönet, E. ve Çalık, F. (2020). *Liselilerin sportif serbest zaman ilgilenimi dijital oyun bağımlılığı ve yaşam kaliteleri*. Astana Yayınları.

SINIF ÖĞRETMENLERİNDE İLETİŞİMİN DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

Ufuk ŞAHİN

Milli Eğitim Bakanlığı – Kuşdoğan İlkokulu- Malatya/Türkiye
Ufukmeh@Gmail.Com

Prof. Dr. Recep ÇAKIR

Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Bilgisayar Ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü
Recepçakir@Gmail.Com

Özet

Öğrencileri tüm yönleriyle geliştirmeyi hedefleyen eğitim öğretim sürecinde öğretmen öğrenci iletişimi büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı sınıf öğretmenlerinin farklı değişkenler açısından öğrencilere karşı iletişimdeki farklılıklarını incelemektir. Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama yöntemi kullanılmıştır. Sınıf öğretmenlerinde iletişim farklılıkları olup olmadığı cinsiyete, meslekteki çalışma süresine, görev yerine, öğrenim durumuna ve görev yaptığı sınıf seviyesi değişkenlerine göre incelenmiştir. Araştırmada devlet okulu ve özel okulda görev yapan 266 sınıf öğretmeninden veriler toplanmıştır. Verilerin toplanmasında “İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda öğretmenlerin iletişim becerilerinin yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte değişkenlere göre incelenen araştırmada sınıf öğretmenlerinde iletişime genel olarak değişkenlerin etki etmediği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sınıf Öğretmenliği, İletişim, Eğitim

GİRİŞ

Eğitim; içerisinde birbirinden farklı biçimde değişkenler barındıran karmaşık olan bir süreçtir (Yıldız, 2020). Eğitimde öğretmen, öğrenci, idareci, veliler gibi farklı paydaşlar yer almaktadır. Eğitim sisteminde başarı, sistemi doğru bir şekilde işletmesi gereken öğretmenlerin nitelikleri ile bağlantılıdır (Kılıç, 2018). İlkokul bireyin akademik yıllarının başlangıcı olarak sayılmaktadır. Bu nedenle ilkökul öğretmenleri farklı bir nitelik taşımaktadırlar. İlkokulda öğrenci ev ortamından ya da ebeveynlerinden ilk defa ayrılacak ve yeni bir ortamda bulunacaktır. Bu nedenle sınıf içerisindeki öğretmen-öğrenci iletişimi ne ölçüde kaliteli olursa öğrenciye de o ölçüde olumlu etki sağlayacaktır (Pehlivan, 2005).

Bilginin insanlardan insanlara aktarımını gerçekleştirebilmek için en önemli unsurlardan biri iletişim olarak görülmektedir. İletişim; iki veya daha fazla birey arasında gerçekleşen duyguların ve düşüncelerin aktarıldığı bilgi alışverişidir (Ekici, 2020). İletişimde iletilmek istenen mesajı gönderen gönderici ve mesajı alacak olan alıcı konumunda bireyler bulunmaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin iletişim yeterlilikleri, öğrenci seviyesine inebilme durumları eğitimin önemli unsurlarından sayılmaktadır. Öğretmenlerin dili açık bir şekilde kullanması ve bilgiyi net bir şekilde öğrenciye aktarması eğitim açısından büyük önem arz etmektedir. Öğretmen öğrencinin algılama seviyesini empati yaparak algılamalı ve öğrenci seviyesine uygun bir dil kullanmalıdır. Bu da öğretmenin sınıf içi iletişimde öğrenci ile bütünleşmesini sağlayarak eğitimin daha verimli gerçekleşmesine yardım edecektir. İletişim sadece okulda değil hayatın her evresinde, her yerde insanların hatta canlıların anlaşmasında olması gereken vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. İletişimin belli öğeleri bulunmaktadır, bu öğeler olmadan verimli bir iletişim gerçekleştirilememektedir. İletişimin öğeleri kaynak, alıcı, mesaj, kanal ve dönüt olarak açıklamaktadır (Güven, 2016).

Kaynak: Duyguların, düşüncelerin ya da isteklerin iletilmesini isteyen kişi, sözü söyleyen kişi ya da topluluklar olarak açıklanabilir. Kaynak göndereceği mesaj ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmalı ve mesajı alacak kişi ya da kişilere mesajı net bir şekilde iletebilmelidir. Yeterli bilgiye sahip olan kaynak, alıcıya gerekli olan bilgiyi aktarabilir, eğer kaynak yeterli bilgiye sahip değilse sadece aktarıcı konumunda olur (Tutar & Yılmaz, İletişim, 2013). Kaynak sadece sözler ile mesajı göndermez el, kol hareketleri, yüz hareketleri ile yani jest ve mimikler ile mesajın daha iyi geçmesini sağlayabilir. Hatta

bazen kaynak söz söylemeden sadece jest ve mimikleri ile de konuşmadan mesajını iletebilmektedir. Eğitim öğretim süreçlerinde bu öge genellikle öğretmenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretmen, belirli bir tecrübeye sahip olan ve sınıf ortamında bu tecrübelerini ve bilgilerini öğrenciye ileten kişidir (Kızılloluk, 2001). Öğretmen sınıfta noktalama işaretleri konusunu öğrencilere görsel materyallerle anlatıyorsa burada öğretmen kaynaktır.

Alıcı: Kaynağın mesajı iletmeye çalıştığı kişi veya topluluktur. Alıcı kaynaktan gelen mesajı doğru bir şekilde algılayabilmek için yeterli ölçüde bilgi sahibi olmalıdır (Ekici, 2020). Aksi takdirde mesajı tam algılayamayacak ve iletişim amacına ulaşamayacaktır. Buna ilkököl 2. sınıf matematik dersinden bir örnek vermek gerekirse bir öğrenciye çıkarma işlemi ve çarpma işlemi vermeden bölme işlemi öğretmek mümkün değildir. İletişimde de alıcı yeterli bilgiye sahip değilse kaynak mesajı yeterli şekilde iletemeyecektir. Alıcı hedef birim olarak da adlandırılmaktadır. Eğitim öğretim süreçlerinde öğrenciler genel olarak alıcı rolündedir. Öğrenci, kaynak olan öğretmenin belirlediği kanal üzerinden kendisine iletilen bilgi birikimini alır (Kızılloluk, 2001). Öğretmen sınıfta noktalama işaretleri konusunu öğrencilere görsel materyallerle anlatıyorsa burada öğrenciler alıcı konumundadır.

Mesaj: Kaynak ile alıcı arasında ilişki mesaj ile sağlanmaktadır. Bilgi, düşünce ya da duygu kaynak tarafından kodlanır. Bu kodlamaya mesaj ismi verilir. Mesaj sözel olarak iletiildiği gibi görsel yollarla da iletebilmektedir (Tutar, Yılmaz, & Erdönmez, 2003). Mesaj kaynaktan alıcıya aktarılırken dikkat edilmesi gereken durumlar vardır. Bunlar;

Kaynak alıcıya mesajı iletirken anlaşılır bir şekilde mesajı aktarmalıdır.

Mesaj açık bir şekilde aktarılmalıdır.

İletilecek olan mesaj doğru zamanda aktarılmalıdır (Tutar, Yılmaz, & Erdönmez, 2003).

Öğretmen sınıfta noktalama işaretleri konusunu görsel materyallerle anlatıyorsa burada noktalama işaretleri konusu mesaj konumundadır.

Kanal: Mesajın kaynaktan, alıcıya aktarıldığı yoldur. İnsanlarda var olan beş duyu organı insanların iletişim kanallarıdır. Öğretmen bilgileri beş duyu organına hitap edecek kanallar aracılığı ile öğrencilere iletir (Kızılloluk, 2001). Öğretmen sınıfta noktalama işaretleri konusunu görsel materyallerle anlatıyorsa burada kanal göze hitap eden görsel materyallerdir.

Dönüt: Alıcının, kaynaktan aldığı mesaja verdiği karşılık olarak, yanıt olarak tanımlanabilmektedir. Dönüt geribildirimdir. Dönüt sayesinde kaynak, alıcıya mesajı iletip ilemediğini ya da mesajı ne boyutta iletebildiğini anlamaktadır. Öğretmen sınıfta noktalama işaretleri konusunu görsel materyallerle anlattıktan sonra sorduğu sorulara cevap alıyorsa bu öğrencinin öğretime verdiği dönüttür.

İletişim bir döngü olarak kaynaktan çıkan mesajın bir kanaldan geçerek alıcıya iletilmesi ve alıcı tarafından bir dönütün verilmesidir (Güven, 2016). Sınıf içerisinde öğretmen genel olarak kaynak rolünde olup bilgiyi ileten iletişimi başlatan kişi konumunda olur. Öğrenci alıcı konumundadır ve öğretmen tarafından gönderilen mesajı bilgileri dahilinde almaktadır. Öğretmen mesajını doğru iletebilmek için doğru kanalı kullanmalı yani öğrencinin algı seviyesine inerek mesajı açık ve anlaşılır bir şekilde aktarmalıdır. Bu da sınıf öğretmenlerini iletişimi sağlayabilmek, mesajı doğru iletmek için sade bir dil kullanması gerekmektedir. Etkili bir iletişim yapabilmek için öncelikle iyi bir dinleyici olabilmek gerekir. İletişimde karşılıklılık vardır. Verdiğiniz mesaj alıcı tarafından size geribildirim veya yeni bir mesaj olarak dönecektir. Alıcı bu defa kaynak rolüne geçeceğinden ondan gelecek mesajı iyi algılamak gerekir. Bu nedenle iyi bir iletişim için iyi dinleyici olmak gerekmektedir. Ayrıca iletişimde ön yargısız olmak, anlaşılır olmak, beden dilini iyi kullanmak, ses tonunu iyi ayarlayabilmek gerekmektedir (Ekici, 2020). Sınıf içeriğinde iletişim öğretmen ve öğrenciler arasında iletişimi iyi bir şekilde gerçekleştirebilmek için ses tonu ve beden dili büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı sınıf öğretmenlerinin farklı değişkenler açısından öğrencilere karşı iletişimdeki farklılıklarını incelemektir.

1-Sınıf öğretmenlerinin iletişim becerileri ne düzeydedir?

2-Sınıf öğretmenlerinin iletişim becerileri cinsiyet durumuna göre farklılık göstermekte midir?

3-Sınıf öğretmenlerinin iletişim becerileri hizmet ettikleri yıllara göre farklılık göstermekte midir?

4-Sınıf öğretmenlerinin iletişim becerileri öğretmenin görev yaptığı yere göre farklılık göstermekte midir?

- 5-Sınıf öğretmenlerinin iletişim becerileri öğrenim durumlarına göre farklılık göstermekte midir?
6-Sınıf öğretmenlerinin iletişim becerileri okuttukları sınıf düzeyine göre değişiklik göstermekte midir?

ÇALIŞMA

Sınıf öğretmenlerinde iletişimin değişkenlere göre incelenmesi amacı ile bir form oluşturulmuştur. Bu formda Korkut-Owen (1996a) tarafından geliştirilen “İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek 25 maddeden oluşan 5-li likert tipi bir ölçektir. Testin tekrarı yöntemi ile güvenilirlik çalışması yapılmış ve sonucunda ölçeğin güvenilirlik katsayısı.76 ($p<.001$) olarak bulunmuştur. İç tutarlılık katsayısı olarak alfa değeri ise .80 ($p<.001$) olarak bulunmuştur (Korkut, 1996a). Malatya ili içerisinde görev yapan devlet okulu ve özel okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerine uygulanması amaçlanan çalışmaya 145’i erkek; 121’i kadın olmak üzere 266 sınıf öğretmeni katılmıştır. Sınıf öğretmenleri arasında iletişimin değişkenlere göre ne boyutta olduğunu araştırmak amacıyla yapılan bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama türü kullanılmıştır. Tarama türü geniş gruplarda uygulanan, grup içerisindeki bireylerin bir durum veya bir olay üzerindeki görüşlerinin alındığı araştırmalardır (Karakaya, 2009). Tarama modeli kullanarak evren ile ilgili bir fikre ulaşmak için evren üzerinden alınacak bir örneklem grubu ile çalışma yapılır (Karasar, 2007). Çalışmada sınıf öğretmenlerinde iletişim farklılıkları olup olmadığı cinsiyete, meslekteki çalışma süresine, görev yerine, öğrenim durumuna ve görev yaptığı sınıf seviyesi değişkenlerine göre incelenmiştir.

Katılımcılara yönelik demografik bilgiler:

Tablo 1.

Araştırmada Yer Alan Sınıf Öğretmenlerinin Demografik Bilgileri

Demografik Bilgiler	Demografik Değişkenler	N	%
Cinsiyet	Erkek	145	54,5
	Kadın	121	45,5
Hizmet Süresi	0-10 Yıl	18	6,8
	11-15 Yıl	57	21,4
	16-20 Yıl	70	26,3
	21 Yıl ve Üstü	121	45,5
Görev Yeri	Köy	53	19,9
	İlçe Merkezi	33	12,4
	İl Merkezi	180	67,7
Eğitim Durumu	Ön lisans	14	5,3
	Lisans	209	78,6
	Lisans Üstü	43	16,2
Okutulan Sınıf	1.Sınıf	61	22,9
	2.Sınıf	58	21,8
	3.Sınıf	67	25,2
	4.Sınıf	63	23,7
	Birleştirilmiş Sınıf	17	6,4
Toplam		266	100

Tablo 1’e göre araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin demografik bilgilerinin cinsiyet, hizmet süresi, görev yeri, eğitim durumu ve okutulan sınıf değişkenlerine göre değerlendirildiği görülmektedir. Sınıf öğretmenlerinin %45.5’i kadın ve %54.5’i erkektir. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerindeki hizmet süresi aralığı 0-10 yıl olanların oranı %6.8; 11-15 yıl olanların oranı %21.4; 16-20 yıl olanların oranı %26.3 ve 21 yıl ve üstü olanların oranı ise %45.5’tir. Köyde görev yapan öğretmenler %19.9, ilçe merkezinde görev yapan öğretmenler %12.4, il merkezinde çalışan öğretmenler ise %67.7’dir. Eğitim durumunda ön lisans olanlar tüm öğretmenlerin %5.3’ünü, lisans olan öğretmenler %78.6’sını ve lisans üstü olan öğretmenler ise %16.2’sini oluşturmaktadır. 1.sınıf öğrencilerini okutan öğretmenler %22.9,

2.sınıf öğrencilerini okutan öğretmenler %21.8, 3.sınıf öğrencilerini okutan öğretmenler %25.2, 4.sınıf öğrencilerini okutan öğretmenler %23.7, birleştirilmiş sınıf okutan öğretmenlerin oranı ise %6.4 olarak belirlenmiştir.

BULGULAR

Yapılan analizler sonucunda iletişim becerileri ölçeğinin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Bu kapsamda iletişim becerilerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için parametrik testlerden bağımsız örneklem t testi; görev yeri, hizmet süresi, öğrenim durumu ve görev yaptığı sınıf seviyesi değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için One Way ANOVA (Tek Yönlü Varyans Analizi) yapılmıştır.

Bu bölümde sınıf öğretmenlerinin çeşitli değişkenler açısından iletişim becerilerine yönelik düzeylerini belirlemek amacıyla tablolara ve analizlere yer verilmiştir.

1. Sınıf öğretmenlerinin iletişim becerileri ne düzeydedir?

Sınıf öğretmenlerinin iletişim becerileri düzeylerini belirten betimsel bilgiler Tablo 2’te yer almaktadır. Tablo: 2

	N	$\bar{x}$	Ss
İletişim Becerileri	266	4.28	.431

Tablo 2 de 266 sınıf öğretmeninden veri elde edildiği görülmektedir. Tabloya göre çalışmaya katılan 266 sınıf öğretmenin iletişim beceri puanları ($\bar{x}=4.28$) olarak bulunmuştur.

2. Sınıf öğretmenlerinin iletişim becerileri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?

Bu soruya cevap verebilmek için bağımsız örneklem t testi analizi yapılmıştır.

Tablo: 3

Sınıf Öğretmenlerinin İletişim Becerileri Puanlarının Cinsiyet Açısından t testi Sonuçları:

	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	S	sd	t	p
İletişim Becerileri	Erkek	145	4.24	.434	264	1.52	.639
	Kadın	121	4.32	.424			

Yukarıdaki tabloda iletişim becerilerindeki puanlar cinsiyet yönünden ele alınmıştır. Analiz sonuçlarına göre erkek öğretmenlerin ortalaması $\bar{x}=4.24$; kadın öğretmenlerin ortalaması ise $\bar{x}=4.32$ olarak bulunmuştur. Yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçlarına göre sınıf öğretmenlerinde cinsiyet değişkeninin iletişim bakımından istatistiki olarak farklılık oluşturmadığı görülmektedir ($t(264)=1.52$; $p>.05$).

3. Sınıf öğretmenlerinin iletişim becerileri hizmet yılına göre farklılıklar göstermekte midir?

Tablo: 4

Sınıf Öğretmenlerinin İletişim Becerileri Puanlarının Hizmet Süresi Açısından Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları:

	Hizmet Süresi	N	$\bar{x}$	SS
İletişim Becerileri	0-10 Yıl	18	4.19	.404
	11-15 Yıl	57	4.25	.449
	16-20 Yıl	70	4.35	.449
	21 Yıl ve Üstü	121	4.26	.413

Bu değişkende sınıf öğretmenleri 0-10, 11-15, 16-20, 21 ve üstü şeklindeki dört seçenektan kendilerine uygun olanları işaretlemişlerdir. Tablo 3 incelendiğinde iletişim becerileri en yüksek puanının 16-20 yıl hizmet süresi olan sınıf öğretmenlerinde ($\bar{x}=4.35$) olduğu görülmektedir. Sınıf öğretmenlerinin görevdeki hizmet sürelerinin iletişimdeki farklılaşmaya etkisi incelenmiştir. Yapılan araştırmaya göre hizmet süresi iletişimi etkileyen bir durumu olmadığı belirlenmiştir [$F(3, 262)=1.155$, $p>.05$].

4. Sınıf öğretmenlerinin iletişim becerileri görev yaptığı yere göre farklılıklar göstermekte midir?

Tablo: 5

Sınıf Öğretmenlerinin Görev Yerine Göre İletişim Becerileri Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA) Sonuçları:

	Görev Yeri	N	$\bar{x}$	S.S.
İletişim Becerileri	Köy	53	4.23	.495
	İlçe Merkezi	33	4.38	.459
	İl Merkezi	180	4.27	.403

Tablo 5 sınıf öğretmenlerinin çalışmakta olduğu görev yerinin iletişim becerilerinde etkisi olup olmadığını göstermektedir. Bu değişkende sınıf öğretmenleri köy, ilçe merkezi ve il merkezi seçeneklerinden uygun olanı seçmişlerdir. Tablo incelendiğinde sınıf öğretmenlerinde görev yaptığı yere göre iletişim becerileri en yüksek puanını ilçe merkezinde görev yapan sınıf öğretmenlerinde ($\bar{x}=4.38$) olduğu görülmektedir. Tablodan sınıf öğretmenlerinde iletişim becerilerinin görev yeri bakımından farklılaşma oluşturmadığı sonucuna varılmıştır [$F(3, 262)=.256, p>.05$].

5. Sınıf öğretmenlerinin eğitim durumlarına göre iletişim becerileri farklılık göstermekte midir?

Tablo 6

Sınıf Öğretmenlerinin Eğitim Durumuna Göre İletişim Becerilerinin Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA) Sonuçları:

	Öğrenim Durumu	N	$\bar{x}$	S.S.
İletişim Becerileri	Önlisans	14	4.52	.419
	Lisans	209	4.28	.492
	Lisansüstü	43	4.27	.403

Tablo 6 sınıf öğretmenlerinde eğitim durumunun iletişim becerilerinde anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. Sınıf öğretmenleri bu değişkende ön lisans, lisans ve yüksek lisans seçeneklerinden kendilerine uygun olanı seçmişlerdir. Tablo incelendiğinde sınıf öğretmenlerinde eğitim durumlarına göre iletişim becerileri en yüksek puanını önlisans yapmış olan sınıf öğretmenlerinin ($\bar{x}=4.52$) oluşturduğu görülmektedir. Tabloda eğitim durumunun iletişim üzerinde anlamlı bir farklılığa neden olup olmadığı incelenmiş ve sonuç olarak eğitim durumunun sınıf öğretmenlerinin iletişim becerilerindeki puanları karşısında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir [$F(2, 263)=2.339, p>.05$].

6. Sınıf öğretmenlerinin okuttukları sınıf seviyesi iletişim becerilerine anlamlı düzeyde etki etmiş midir?

Tablo: 7

Sınıf Öğretmenlerinin Okuttukları Sınıf Seviyesine Göre İletişim Becerilerinin Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları:

	Okutulan Sınıf	N	$\bar{x}$	S.S.
İletişim Becerileri	Birinci Sınıf	61	4.31	.432
	İkinci Sınıf	58	4.27	.439
	Üçüncü Sınıf	67	4.27	.454
	Dördüncü Sınıf	63	4.26	.426
	Birleştirilmiş Sınıf	17	4.28	.351

Tablo 7 sınıf öğretmenlerinin iletişimde, okuttukları sınıf seviyesinin iletişime karşı farklılık oluşturup oluşturmadığına yöneliktir. Sınıf öğretmenlerine sunulan bu değişkende 1., 2., 3., 4. sınıf okutma seçeneklerinin yanında ülkemizde hala var olan birleştirilmiş sınıf seçeneği de öğretmenlere sunulmuş ve sınıf öğretmenleri kendilerine uygun olan seçeneği işaretlemiştir. Tabloya göre en yüksek iletişim beceri puanının birinci sınıfı okutan sınıf öğretmenlerine ($\bar{x}=4.31$) ait olduğu görülmektedir. Sınıf öğretmenlerinde okutulan sınıf seviyesine göre iletişim becerilerinin farklılaşma durumu incelenmiştir.

Tabloya göre okutulan sınıf seviyesi ile iletişim arasında bir farklılığın oluşmadığı sonucuna ulaşılmıştır [F(4, 261)=.153, $p>.05$].

TARTIŞMA

Araştırma sonuçlarımıza göre sınıf öğretmenlerinin iletişim beceri düzeyleri yüksek oranda çıkmıştır. Erdem ve Okul (2015) araştırmalarında iletişim beceri düzeyleri yüksek oranda bulmuştur. Bu sonuç araştırma ile örtüşmektedir. Araştırma sonuçlarımıza göre kadın öğretmenlerin iletişim becerileri erkek öğretmenlere göre daha yüksek çıkmaktadır fakat iletişim açısından kadın öğretmen için de erkek öğretmen için de anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. Bedur (2007) yaptığı çalışmada kadın öğretmenlerin iletişim becerileri erkek öğretmenlere oranla daha yüksek çıkmaktadır. Bu sonuç araştırma bulgularıyla örtüşmektedir. (Erdem & Okul, 2015) yaptığı çalışmada kadın öğretmenlerin ve erkek öğretmenlerin iletişim görüşleri anlamlı olarak farklılık göstermektedir. Bu sonuç araştırma ile örtüşmemektedir.

Araştırma sonuçlarımıza göre hizmet süresi iletişimi etkileyen bir durumu olmadığı anlamlı bir farklılığın oluşmadığı belirlenmiştir. Olgun (2005) yapmış olduğu araştırmaya göre hizmet süresinde anlamlı bir farklılık oluşmamıştır. Bu sonuç araştırma sonucu ile örtüşmektedir.

Araştırmamıza göre sınıf öğretmenlerinde eğitim durumu iletişim becerilerinde anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. Erdem ve Okul (2015) yaptığı çalışmada eğitim durumunun iletişim becerilerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç araştırma ile örtüşmektedir.

Araştırma sonuçlarımıza göre öğretmenlerin okuttukları sınıf seviyesi iletişim becerileri açısından anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. Olgun (2005) yaptığı araştırmada sınıf seviyelerinin iletişim becerilerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşmıştır. Erdem ve Okul (2015) da yaptığı araştırmada iletişim becerilerinde okutulan sınıf seviyelerinin anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucunda ulaşmıştır. Bu sonuçlar araştırma sonuçlarımız ile örtüşmektedir.

Yaptığımız araştırma ile benzerlik gösteren önceki çalışmalar incelendiğinde çalışmalar arasında genel olarak çalışmaların örtüştüğü görülmektedir.

ÖNERİLER

Yapılan araştırma sonuçlarına göre araştırmacılara çeşitli öneriler oluşturulmuştur.

1. Bu araştırma Malatya il merkezi ve ilçelerindeki kadrolu ve özel okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin iletişim becerilerini ölçmeye yönelik gerçekleştirilmiştir. Farklı evren ve örneklem gruplarıyla araştırmalar yapılarak ülke içerisinde görev yapan tüm öğretmenlerin iletişim becerilerine yönelik eğilim profilleri ortaya çıkarılabilir.
2. Bu araştırma sınıf öğretmenlerine uygulanmıştır. Yapılan araştırma genişletilebilir. Okul yöneticilerine, branş öğretmenlerine ve öğrencilere uygulanarak kapsam genişletilebilir.
3. Bu araştırmada yalnızca nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi de eklenerek karma bir araştırma yapılabilir.

NOT: Bu çalışma 1. Yazarın 2 yazar danışmanlığında yürüttüğü tez çalışmasından üretilmiştir.

Referanslar

- Bedur, S. (2007). *Sınıf Öğretmenlerinin Öğrencilerle İletişimleri*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ekici, C. (2020). İlkokulu Yöneticileri ile Öğretmenler Arasındaki İletişim Durumlarının İncelenmesi. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 3(2), 292-311.
- Erdem, A. R., & Okul, Ö. (2015). Sınıf Öğretmenlerinin Öğrencilerle İletişim Becerileri. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 4-13.
- Güven, B. (2016). *Etkili İletişim* (2. Baskı b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Karakaya, İ. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayınları.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kılıç, D. (2018). *Eğitime Giriş*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kızılloluk, H. (2001). Sınıf Ortamında Öğretmen Öğrenci İletişiminin Yatay veya Dikey Olmasının Öğrenme Üzerindeki Etkileri. *C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1), 154.
- Korkut-Owen, F. (1996a). İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi:Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışmaları. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*: 2(7).

- Olgun, B. (2005). *Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf İçinde Etkili İletişim Ortamı Yaratma ve İletişimde Fırsat Eşitliği Sağlam Becerilerinin Değerlendirilmesi*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pehlivan, K. B. (2005). Öğretmen Adaylarının İletişim Becerisi Algıları Üzerine Bir Çalışma. *İlköğretim Online*, 4(2), 17-23.
- Tutar, H., & Yılmaz, M. K. (2013). *İletişim* (10. Baskı b.). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Tutar, H., Yılmaz, M. K., & Erdönmez, C. (2003). *Genel ve Teknik İletişim*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yıldız, V. A. (2020). İlkokulda Çalışan Öğretmenlerin Eğitime Dair Beklentileri. *Uluslararası Teme Eğitim Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 10.

SPOR HABERCİLİĞİNDE CİNSİYETE DAYALI SÖYLEMLERİN ANALİZİ

Sibel ÇELİK

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi
Orcid:0000-0001-7069-8967
sibel.celik3@ogr.sakarya.edu.tr

Doç. Dr. Nesrin AKINCI ÇÖTOK

Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü
Orcid:0000-0003-3577-8325
nakinci@sakarya.edu.tr

Özet

Ailede başlayan toplumsal cinsiyet öğretileri geçmişten günümüze kültürel ve toplumsal değerlerle birlikte kadın ve erkeğin konumunu belli kalıplar çerçevesinde oluşturmuştur. Oluşturulan cinsiyet kalıpları toplumsal yaşamda kadın ve erkek arasındaki konum ve statü farkını hemen her alanda ortaya çıkarmaktadır. Toplumsal cinsiyete dayalı farklılıkları temeline alan ve kadın erkek arasındaki biyolojik farklılığı beden ve fiziksel performans üzerinden ön plana çıkaran alanlardan biri spor dünyasıdır. Dolayısıyla spor dünyası üzerinden eril egemen sisteme hizmet edecek şekilde cinsiyet ayrımcılığı yapan ideal kadın ve ideal erkek algısını kitlelere benimseten alanlardan biri de spor medyasıdır. Toplumsal cinsiyet kalıplarından ve cinsiyetlerin biyolojik farklılıklarından yararlanan spor medyası spor haberlerindeki söylemlerde de karşımıza çıkmaktadır. Buradan hareketle internet teknolojileri üzerinden spor gazeteleri, içeriklerini çevrimiçi ortamlara taşıyarak küresel ve ulusal boyutta yayınlar yapabilmekte ve çok sayıda izleyici ve okuyucu kitlesine ulaşabilmektedir. Çalışmada Türkiye’de en çok ziyaret edilen *Fotomaç* ve *Sporx* spor haber siteleri 01.01.2022-30.06.2022 tarihleri arasındaki 6 aylık dönemi kapsayacak şekilde araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma çerçevesine alınan haber siteleri arşivlerinde çeşitli anahtar kelimeler üzerinden haberler aratılarak araştırma verileri ortaya çıkarılmıştır. Eleştirel söylem analizi yöntemi çerçevesinde sadece cinsiyetçi söylemler barındıran haberler analize tabi tutulmuştur. Yapılan analizlerde spor haberlerinin, haber metinlerini erkek egemenliği meşrulaştıracak ve güçlendirecek söylemler çerçevesinde kurguladığı görülmektedir. Haberlerde kadın ve erkek sporcuların başarı ve başarısızlıklarının farklı boyutlardan ele alındığı spor medyasının toplumsal cinsiyet kalıplarını yeniden ürettiği ön plana çıkmaktadır. Spor haberlerinin, sadece haber olmanın ötesinde içerdikleri söylemlerle toplumsal yaşamda var olan bazı ayrımcı ve eşitsizlik algılarını spor dünyası üzerinden tekrarlayarak bu mevcut algıyı güçlendirdikleri görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Spor haberciliği, toplumsal cinsiyet, ayrımcılık, cinsiyetçilik, söylem analizi

ANALYSIS OF GENDER-BASED DISCOURSES IN SPORTS JOURNALISM

Abstract

Gender teachings that started in the family have formed the position of women and men within the framework of specific patterns, together with cultural and social values from the past to the present. The gender stereotypes created reveal the position and status difference between men and women in social life in almost every field. One of the fields that are based on gender-based differences and highlight the biological difference between men and women through the body and physical performance is the world of sports. Therefore, sports media is one of the fields that make the masses adopt the perception of the ideal woman and ideal man, which discriminates gender in a way to serve the masculine dominant system through the world of sports. Benefiting from gender stereotypes and biological differences between the sexes, sports media also appear in the discourses of sports news. From this point of view, sports newspapers can carry their content online and broadcast their content on a global and national scale and reach a large number of audiences and readers through internet technologies. In the study, *Fotomaç* and *Sporx* sports news sites, which are the most visited in Turkey, were included in the research

to cover the 6-month period between 01.01.2022 and 30.06.2022. The research data were revealed by searching the news with various keywords in the archives of the news sites included in the research framework. Within the framework of the critical discourse analysis method, only the news containing sexist discourses was analyzed. In the analyzes made, it is seen that sports news has constructed news texts within the framework of discourses that will legitimize and strengthen male dominance. It comes to the fore that the sports media, in which the success and failure of male and female athletes are discussed from different dimensions in the news, reproduces gender stereotypes. It is seen that sports news, beyond being just news, reinforces this current perception by repeating some discriminatory and inequality perceptions that exist in social life through the discourses they contain.

Keywords: Sports journalism, gender, discrimination, sexism, discourse analysis

GİRİŞ

Kadın ve erkek, günlük yaşamda bireyin biyolojik anlamda dişi (female) veya er (male) oluşunu, toplumsal anlamda bireye yüklenen roller çerçevesinde anlam kazanan kadın (woman) veya erkek (men) oluşunu ifade eden terimlerdir. Fakat bu terimler kapsamında anlam kazanan biyolojik boyut ile biyolojik toplumsal boyut birbirinden farklılaşmaktadır (Vatandaş, 2007, s. 30). Toplumsal yaşamda kadın ve erkeklere cinsiyet farklılığı üzerinden iş ve sorumluluklar birçok noktada ayrıştırılarak verilmektedir. Tarih boyunca kültürün ürünü olan toplumsal değerler, toplumsal boyuttan bireysel yaşama kadar kadın ve erkekleri farklı rollere büründürmüştür. Dolayısıyla biyolojik ve fizyolojik olarak farklılıklar taşıyan kadın ve erkek toplumsal yaşamda da birbirinden ayrıştırılmıştır (Büyükavşar, 2016). Bu noktada cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları ön plana çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramı, bireylerin biyolojik bakımdan dişi ve er olarak ayrılan cinsiyet kavramından daha geniş çaplı ve farklı olarak, kadın ve erkek arasındaki toplumsal, kültürel, ekonomik, politik ve davranışsal boyuttaki tüm farklılıkları içermektedir (Yüksel, 1999, s. 70). Dolayısıyla bu farklılıklar toplumsal kurallar ve değerler bütününde de iki farklı kutba yerleştirilen bireylere aile içi yaşantıyla birlikte doğumdan itibaren cinsiyetlerine atfedilen rol ve sorumlulukları öğretmektedir. Öğrenilen rol ve sorumluluklar hayatın her alanında toplumsal ve sosyal kurumlarda da boy göstermektedir. Bu toplumsal kurumlardan biri olan medya, kitle iletişim araçları vasıtasıyla toplumsal cinsiyet kavramını verilen iletilerle aktararak insanların davranışlarını şekillendirmenin yanı sıra var olan cinsiyetçi algıların devam ettirilmesini de sağlamaktadır (Kasap vd. 2018, s. 628). Medyada cinsiyetçi kavramlarla ön plana çıkan alanlardan biri de spor dünyasıdır. Kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik, ayrımcılık, cinsiyetçilik gibi normlar birçok alanda olduğu gibi spor haberlerinde de görülmektedir. Çalışma, toplumsal cinsiyet eşitliği kapsamında spor haberlerinde kadın erkek arasındaki eşitsizlik durumunu ortaya koyması için önem taşımaktadır. Buradan hareketle çalışmada Türkiye’de en çok ziyaret edilen *Fotomaç* ve *Sporx* spor haber siteleri 01.01.2022- 30.06.2022 tarihleri arasındaki 6 aylık dönemi kapsayacak şekilde araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma çerçevesine alınan haber siteleri arşivlerinde çeşitli anahtar kelimeler üzerinden haberler aratılarak araştırma verileri ortaya çıkarılmıştır. Eleştirel söylem analizi yöntemi çerçevesinde sadece cinsiyetçi söylemler barındıran haberler analize tabi tutulmuştur.

TOPLUMSAL CİNSİYET

Cinsiyet, biyolojik bir terimdir toplumsal cinsiyet ise psikolojik ve kültürel bir terimdir. Erkek ya da kadın, oğlan ya da kız olmak, belirli bir cinsel organa sahip olmak kadar, giyim, jest ve mimikler, meslek, sosyal ağ ve kişiliğin bir işlevidir. Tüm bunların ötesinde cinsiyet biyolojik farklılıktan ziyade kültürden kültüre değişmekte ve farklı anlamlar taşımaktadır. Antropologlar, farklı kültürlerin toplumsal cinsiyeti tanımlama biçiminde büyük değişiklikler olduğunu vurgulamaktadırlar. Her toplum kendi toplumsal cinsiyet tanımlarının cinsiyetin biyolojik ikiliğine tekabül ettiğine inanır. Fakat kültürel olarak, erkek ve dişi arasındaki aynı biyolojik ayrımların, toplumsal cinsiyet rollerinde büyük farklılıklarla bir arada var olduğu görülür (Oakley, 1972, s. 159).

Toplumsal cinsiyet; kadın ve erkeklere ait; roller, kurallar, iki cins grupları arasındaki ilişkiler gibi özelliklerin sosyal yapılanması anlamına gelmektedir (World Health Organization, 2011). Toplumsal cinsiyetin, cinsiyetten ayrılan noktaları cinsiyet doğumdan itibaren biyolojik olarak belirlenirken ve dünyanın her yerinde evrensel iken, toplumsal cinsiyet ise sosyal yaşantıda toplum ve kültürün etkisiyle şekillenmektedir ve toplumdan topluma kültürden kültüre değişmektedir. Toplumsal cinsiyet, sadece cinsiyet farklılığını belirlemez aynı zamanda da cinsler arasındaki eşitsiz güç ilişkilerini de

belirlemektedir (Berktaş, 2006, s. 16). Toplum ve kültür, toplumsal cinsiyetin yeniden üretilmesinde en önemli iki unsurdur. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkek arasında belirlenen farklılıkları belirlemede, kültürel ve sosyal anlamda farklılıkların devam etmesine ve yeniden üretilmesine neden olmaktadır (Akkaya ve Kaplan, 2014, s. 179). Toplumsal cinsiyet kimliği, insanların kadın ve erkek ya da iki kutup dışındaki kimliklerin içsel benlik bilinci olarak açıklanabilmektedir (Riki, 2002). Toplumsal cinsiyet kadın ve erkeğin rol ve görevlerini güç iktidar ilişkilerini ve toplumsal statülerini belli kalıplar içerisine sokmaktadır. İçinde olunan zaman, coğrafya ve kültürün etkisinde değişen, farklı cinsiyetlerde olan bireylerden beklenen sosyal rol, davranış ve fiziksel görünüşün tamamı toplumsal cinsiyet kimliğini ifade eder (Ataman, 2009, s. 1). Kişiler ‘nasıl ideal kadın ve ideal erkek olunacağını’ biyolojik cinsiyetlerine özgü normları ve görevleri öğrenerek erkek ve kadın (dişilik ve erillik) kültürel kapılara uygun olacak şekilde inşa ederler. Birçok kültürde, dişillikler: yumuşaklık, konuşkanlık, naziklik vb. olarak kabul edilmektedir. Erillikler ise; saldırganlık, bağımsızlık, rekabetçilik, başarılilik vb. olarak anlam bulmaktadır (Günindi Ersöz, 2010, s. 170). Toplumsal cinsiyet görevleri, bireyin er ya da diş olması ve bu rollere uygun olarak topluma katılma şartlarını ve tarzlarını oluşturmanın yanı sıra toplumdaki iş bölümünün de cinsiyetlere göre kategorilere ayrılmasına katkıda bulunmaktır (Evrin, 1972, s. 102). Kadınlık ve erkeklik görevleriyle şekillenen birey, hayatı boyunca nasıl düşünmesi, davranması, hissetmesi ne tür işlerde çalışması, karşı cinsle kuracağı ilişkide hangi nitelikleri taşıması gerektiği gibi daha pek çok konuda toplumsal görevleri çerçevesinde yaşamaktadır. Toplumsal cinsiyet görevleri, kadın ve erkeğe eşit şartlarda roller vermediğinden her iki cins arasında eşitsizliklere neden olmaktadır (Gülseven, 2017, s. 184).

Toplumsal cinsiyet kalıplarının var olmasında etkili olan belli başlı unsurlar bulunmaktadır. Biyolojik, tarihsel ve sosyal süreçler bireyin içinde doğduğu topluma ayak uydurması var olan cinsiyet kalıplarını sürdürülmesine neden olmaktadır. Biyolojik farklılıklar cinsiyet kalıplarını duygu düşünce olarak ayırır, sosyal süreçler, toplumsallaşma noktasında çevreye uyumlu kadın ve erkek rollerini belirleyerek belli başlı stereotipler oluşturur. Tarihsel süreç içinde ise kültürün ve ailenin öğrettiği ve yenilediği kadın ve erkek olma davranışları her iki cinsi belli kalıplara sıkıştırmaktadır (Navora, 1996, s. 23-24). Bu bağlamda toplumsal cinsiyetçilik ise ayırıştırıcı bir eylem ve düşünme şeklidir. Ayrımlaştırma genellikle ayrımcılığa maruz bırakılan gruplara, cinslere veya topluluklarla ilgili yanlış, sorunlu eylemlere, tutumlara, inançlara veya genellemelere dayanmaktadır. Cinsiyete dayalı ayrımcılık stereotiplere, kadın ve erkeğin toplumda üstlenmeleri gereken roller hakkındaki inançlarla bağlantılıdır (EIGE, 2022). “Örneğin, cinsiyetle ilgisi çok az olduğu, hatta hiç olmadığı halde iki girişimciden biri kadın biri erkeğe, erkek girişimci sadece girişimci olarak tanımlanırken, diğeri kadın girişimci olarak adlandırılır (Balta, 2022).” Daha genel çerçevede toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık erkek egemen toplumlarda erkeklerin yüceltildiği kadınların ikinci plana atıldığı ideoloji, düşünce ve yaşam şeklidir (Balta, 2022). Cinsiyete dayalı ayrımcılık toplumsal yaşamda, iş hayatında veya aile içinde bir grubu (erkek) diğerdinden (kadın) üstün tutan her türlü ideolojinin baskıcı cinsiyeti baskı altında tutulan cinsiyetten bilinçli veya bilinçsiz bir tutumla haklı gösteren uygulamaların tamamıdır (Napikoski, 2022). Cinsiyet ayrımcılığı, sosyal yaşamda, resmi kurumlarda aile içi yaşantıda hayatın her alanında karşımıza çıkmaktadır. Egemen sınıfın ayrımcılık politikası toplumda egemendir. Tüm bunların beraberinde kadınlar cinsiyete dayalı iş bölümlerinde belli kalıplara sokulmaktadır. Kamusal alandan, eğitimden, kurumsal mekanizmalardan ve temsil sistemlerinden kadınların dışlanması veya (erkeklerden) sonra ikincil plana atılması toplumsal cinsiyet ayrımcılığını beslemektedir (Balta, 2022).

MEDYA, TOPLUMSAL CİNSİYET VE SPOR

Modern yaşamda kitle iletişim araçları, ilettikleri mesajlarla insanlar üzerinde büyük etkiler yaratmaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle, insanlar kitle iletişim araçlarına kolaylıkla erişmektedirler. Bununla birlikte kitle iletişim araçları her türlü gruba, kitleye kolaylıkla ulaşmakta ve gruplar, kitleler üzerinde toplumsallaşma yaratmaktadır. Medyanın bir parçası olarak adlandırılan haberler, cinsiyetçi söylemin yaratılmasında cinsiyet algısının toplumsallaşmasında kadın ve erkeğe biçilen ayırıştırıcı tutumun içselleştirmesinde tarih boyunca etkin bir rol oynamıştır. Buna bağlı olarak kadın ve erkek belli kalıplar içine sokularak birinin aktifliği yüceltilirken diğeri pasifleştirilmektedir. Taraflardan biri özne konumundayken diğeri nesne konumuna sokulmaktadır. Tüm bunların bir uzantısı olarak erkeğin toplumda birincil konuma oturtulması ve etken role sahip olmasıyla kadının ikincil konumda ve edilgen role konumlandırılmaktadır. Dolayısıyla medya, toplumdaki var olan ayırıştırıcı ve cinsiyetçi algının nasıl olması gerektiğini tasarlayan en önemli unsurdur (Ökten'den akt., İşleyen , 2015, s. 3).

Toplumsal bir kurum olan medya, eşitsizliğin oluşması için öncelikle cinsiyetler arasında farklılıklar yaratır ve yarattığı farklılıkları kendisinin oluşturduğunu saklamaktadır. Uyguladığı bu yaklaşımla farklılıkların yaşam içerisinde normalleşmesine neden olmaktadır. Gruplara, kitlelere çeşitli mesajlarla iletilen toplumsal cinsiyet söylemleri, var olan toplumsal cinsiyetçi algıları desteleyecek özelliktedir (Kimmel, 2011, s. 290). Toplumsallaşma sürecinde önemli yere sahip olan aile, okul, medya ve benzeri kuruluşlar toplumsal cinsiyet kalıplarının yerleşmesi ve şekillenmesinde önemli rollere sahiptirler. Bu noktada medya toplumsal kontrolde var olan sistemin devamlılığının sağlanmasında başvurduğu strateji ile eril bakış açısına hizmet etmektedir (Akmeşe ve Deniz, 2015, s. 316). Cinsiyete dayalı ayrımcılığın oluşmasında, toplumda kalıplaşmış yargılar etkin bir noktadır. Medya, cinsiyetçi söylemlerle ayrımcılığı cinsiyetçiliği tekrar tekrar üretmekte ve bu ayrıştırıcı algıyı güçlendirmektedir (Mora, 2005, s. 4). Öte yandan günlük yaşam pratikleri kapsamında spor, bireylerin tutumları ve davranışlarını toplumsal hayattaki kuralları, statüleri etki alanına alma, toplumların anlaşılması, değişmesi ve toplumsal kodların çözülmesi gibi işlevlere sahiptir. Bu bağlamda spor toplumsal bir olgu olması nedeniyle ekonomik, siyasal, kültürel ve teknolojik unsurlardan ayrı ele alınamamaktadır (Yanmıyan, 2021, s. 164). Bu bağlamda spor medyası, okuyucuların dikkatini çekmek ve heyecanı yükseltmek için yazı dilini etkili bir haber diline dönüştürmektedir. Sporun yapısında mevcut olan kazanma hırsı, heyecan ve rekabet gibi duygular kelimeler aracılığıyla okuyucuda etki etmektedir. Spor medyasında başarı; zafer, ezme, parçalamak başarısızlık ise parçalanmak, dağılmaktır. Sporda var olan kazanma ve başarı hırsı spor basının da haber dilinde bu tarz söylemlerin kullanılmasına öncülük etmektedir. Spor medyasında sıkça karşılaşılan kavramlar kümesinden biri de militarist kavramlardır. Sporda en nihai hedef kazanma üzerine yoğunlaşma olduğu için spor medyası sporu kesin ve net bir biçimde savaşı kazanmaya odaklanan “silahlı kuvvetlerin” kullandığı kavram ve ifadelerle haberleştirmektedir. Sporun, muhafaza ve saldırı amaçlı yöntemleri, güce dayalı stratejik zorunlulukları ve bunların sıkı bir disiplin içinde yapılma gerekliliği, silahlı kuvvetler ile tıpatıp benzerlik gösterir. En net biçimiyle spor medyasının klişeleşmiş haber dilini kavram ve söz dizimleri; deyimler, mitsel kavramlar, doğa olaylarını çağrıştıran benzetmeler, patolojik kavramlar, toplumsal, kültürel ve militarist kavramlar, ekonomik kavramlar ile argo sözcük ve söz dizimleri oluşturmaktadır (Kaya, 2002, s. 148).

AMAÇ VE ÖNEM

Çalışmada Türkiye’de en çok ziyaret edilen Fotomaç ve Sporx spor haber siteleri 01.01.2022-30.06.2022 tarihleri arasındaki 6 aylık dönemi kapsayacak şekilde araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma çerçevesine alınan haber siteleri arşivlerinde çeşitli anahtar kelimeler üzerinden haberler araştırılarak araştırma verileri ortaya çıkarılmıştır. Eleştirel söylem analizi yöntemi çerçevesinde sadece cinsiyetçi söylemler barındıran haberler analize tabi tutulmuştur. Çalışmanın amacı, Türkiye’de en çok ziyaret edilen Fotomaç ve Sporx spor haber sitelerinde yayınlanan haberlerdeki cinsiyetçi söylemleri eleştirel söylem analiziyle çözümleyerek medyada mevcut olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortaya çıkarmaktır. Çalışmanın spor haberlerinin cinsiyetçi söylemler üzerinden ele alınması ve internet haber siteleri üzerinden verilerin toplanması spor haberciliğinde sürdürülen ideolojiyi gözler önüne serme konusunda önem taşımaktadır.

YÖNTEM

Çalışmada eleştirel söylem analizi kullanılmıştır. Söylem analizi, metinde uygulanan içeriğin çözümlenmesi, metne yerleştirilmiş anlamların, kullanılan dilsel birimler (sözcükler, tümceler vb.) aracılığıyla incelenmesidir. Söylem çözümlemesi, metinde kullanılan sözcüklerin açık anlamlarının yanı sıra kelimelerin tabirlerin ve kavramların içinde inşa edildikleri ilişkiler, tarihsel süreçler, paradigmlar kapsamında incelemeler yapmaktadır. Teun Van Dijk’in eleştirel söylem analizi yöntemi öncelikle metnin hangi ideolojiyi barındırdığı, ne anlama geldiği ve söylediği üzerinde durmaktadır (Güngör, 2013, s. 247-250). Eleştirel söylem analizi, söylem çözümlemeleri içinde disiplinler arası yaklaşımlarla gelişen ve ideoloji barındıran dilsel yapıları dil biliminin metodlarından faydalanarak bütünlüklü bir boyutta izah eden bir çözümleme yöntemidir (Büyükkantarcioglu, 2002). Dijk’a göre ideolojilerin toplumsal tarafı, ideolojilerin tekrar inşa edilmesinde ve gelişmesinde gruplar ve kurumlar arasındaki ilişkilerin nasıl olduğunu açıklar. İdeolojilerin söylem barından tarafları ise, ideolojilerin günlük yaşamdaki konu ve konuşmalarımızı ne şekilde etkilediğini, ideolojik söylemin nasıl anlaşıldığı ve toplumda ideolojinin tekrar üretiminde söylemin nasıl bir fonksiyona sahip olduğunu açıklamaktadır (Özer, 2011, s. 52).

BULGULAR**Tablo.1 Fotomaç İnternet Haber Sitesi Ocak-Haziran Aylarında Yayımlanan Cinsiyetçi Haberler**

Kadın	190
Erkek	121
Toplam Haber Sayısı	311

Tablo.2 Sporx İnternet Haber Sitesi Ocak-Haziran Aylarında Yayımlanan Cinsiyetçi Haberler

Kadın	148
Erkek	106
Toplam Haber Sayısı	254

HABER ÇÖZÜMLEMELERİ**Erkek Sporcuların Takma İsim ve Sıfatlarla Yüceltilmesi**

“Transferde Büyük Bomba Halil Dervişoğlu” (Fotomaç, 6 Haziran), “Kral Burak Yola Çıktı” (Fotomaç, 21 Mayıs), “Panzerlerin Genç Yıldızı Max Meyer” (Fotomaç,6 Ocak), “Yüzmede Kaan Efe Rüzgârı” (Sporx, 25 Haziran), “Trezeguet Kartal Oluyor” (Sporx, 6 Haziran), “Kral İmzayı Atıyor” (Sporx, 26 Haziran), “12 Dev Adam Sahne Alıyor” (Fotomaç, 25 Şubat), “Yiğido Destanı” (Fotomaç, 21 Nisan) “Muhteşem Timsahlar” (Fotomaç, 14 Nisan), “Aslanın Gönlünde Yatan Aslan Marco” (Sporx, 5 Haziran), “Penaltı Canavarı” (Sporx, 11 Şubat), “Uçan Türk Fatih Arda” (Sporx, 27 Ocak), “Sarı Fırtına Kırkpınar’da” (Sporx 15 Mayıs), “İmparatorun Dönüşü Zor” (Fotomaç, 14 Haziran), “Kara Kartal Hız Kesmiyor” (Fotomaç, 28 Şubat), “Filenin Efeleri Dörtlü Finalde” (Fotomaç,11 Haziran), “Türk Futbolunun Efsane İsmi Suat Mama” (Sporx, 2 Şubat) “Paşa Çoştur Bir Kere” (Fotomaç, 27 Nisan), “Tilkiler Göreve Devam” (Sporx, 5 Mart), “Pitbull Henüz Ölmedi”, (Fotomaç, 10 Şubat) Spor medyasında erkek sporcuların “aslan”, “kartal”, “timsah”, “tilki”, “canavar” gibi sıfatlarla spor haberlerinde ele alınması bu tarz metaforların sıklıkla kullanıldığını ortaya çıkarmaktadır. Spor haberlerinde erkek sporcuların hayvanlara benzetilmesi erilliğin, hayvanların gücüyle eş değerlilik gösterdiğini hayvanların yırtıcı gücü ve kuvvetinin erkek sporcularda var olduğunu altı çizilmektedir. Haberlerde “panzerler”, “fırtına”, “efsane”, “muhteşem”, “rüzgâr”, gibi kavramlarla erkek sporcuların halk dilindeki tabirlerle yansıtılması başarılarının doğa olaylarına benzetilmesi ve akabinde efsane, muhteşem gibi kullanılan sıfatlarla yüceltildikleri ortaya çıkmaktadır.“Kral”, “paşa”, “imparator” gibi toplumun üst kademelerinde yer alan yöneticiler için kullanılan sıfatlar ile erkeklerin gerçekleştirdiği spor dallarında en üst seviyede ve konumda oldukları belirtilmektedir. Haber sitelerinde oluşturulan haber metinlerinde erkeklik algısının çeşitli ataerkil kavramlarla ele alınması haber söylemlerine toplumsal cinsiyet normlarının yansıdığını göstermektedir. Takımların veya sporcuların “efeler”, “yiğido”, “dev adamlar” gibi erkekliğe özgü ifadelerle yansıtılması ve başarılarının kutlanması, kadın ve erkek cinsiyetleri arasında sıfatlar ve kelimeler üzerinden ayrıştırıcı bir dil kullanıldığını göstermektedir. Kullanılan kelimeler ve sıfatlar ile haberlerdeki söylemlerde kadınların erkeklere göre ikincil plana atıldığı ortaya çıkmaktadır. Sporun erkekliğe ve güce dayandığı algısını oluşturan medya, spor haberlerinde başvurduğu cinsiyetçi söylemlerle hegemonik erkekliği yeniden inşa etmektedir denilebilir.

Kadın Sporcuların Cinsiyetçi Özelliklerle Haberleştirilmesi

“Sarı Melekler”, (Fotomaç, 23 Nisan), “Potanın Perileri”, (Sporx, 27 Ocak), “Altın Kızlar”, (Sporx, 20 Mayıs), “Kız Futsal Takımı”, (Sporx, 28 Nisan), “Filenin Sultanları”, (Fotomaç, 27 Haziran), “Cindy Marina İçin Kapıştılar”, (Fotomaç, 24 Mart), “Potanın Kraliçeleri”, (Fotomaç, 24 Mart), “Kadınların Maçı Ertelendi”, (Fotomaç, 17 Mart), “Potanın Melekleri Hazırlık Maçını Kaybetti”, (Sporx, 9 Haziran) “Sultanlar”, “periler”, “melekler”, “altın kızlar” gibi cinsiyetçi sıfatlarla oluşturulan haberler okurlara iletilmekte, kadın sporcuların cinsiyetleri neredeyse tüm haberlerde belirtilmektedir. Cinsiyetlerin belirtilmediği haberlerde ise başarının yükseltilmesi amacıyla başvuru “sultan, peri, melek, kraliçe” gibi sıfatlar cinsiyetçiliği tekrar tekrar inşa etmektedir. Kadın sporculara dair yapılan haberlerde sporunun veya takımın ismi yerine takma isimler kullanılmaktadır. Fenerbahçe Kadın Voleybol Takımı yerine “Sarı Melekler”, A Milli Kadın Basketbol Takımı yerine “Potanın Perileri” gibi takma lakaplar kullanılmaktadır. “Cindy Marina İçin Kapıştılar” “Kadınların Maçı Ertelendi” gibi sıfatlarla kadınların fiziksel gücünün yerine toplumsal cinsiyete atfedilen “güzellik, zarafet, duygusallık” gibi kadınlıkla eşleştirilen nitelikler spor haberlerinde sıklıkla kullanılmaktadır. Erkek egemen ideolojinin baskın

olduğu ve kadınların toplumda erkeklere oranla ikincilleştirildiği kavramlar spor medyasında kullanılmaktadır. Spor haberlerinde cinsiyetçi sıfatların kullanılması toplumsal cinsiyet kalıplarını tekrar inşa etmekte ve yaymaktadır. Kadınlara özgü kabul edilen niteliklerle kadın sporcular haberleştirilip spor esnasında harcadıkları güç ve dayanıklılık görmezden gelinerek cinsiyet ayrımcılığı yapılmaktadır. Spor haberlerinde kadın ve erkek sporcular belli başlı toplumsal cinsiyet söylemleriyle ön plana çıkmaktadırlar. Kadın sporcular toplumsal cinsiyet kalıplarını destekleyecek nitelikteki dişilik sıfatlarıyla ön plana çıkartılırken erkekler ise erillik sıfatlarıyla haberleştirilerek toplumsal cinsiyet eşitsizliği ortaya çıkartılmaktadır. Spor medyası, sporu özellikle erkeklik ve güç ile eşleştiren ataerkil spor anlayışına sahiptir. Haber dilinde başvurduğu sözcük seçimlerinde eril anlamlar yüklü olan sıfatları ön plana çıkararak toplumsal cinsiyet kalıplarını pekiştirmekte ve yaygınlaştırmaktadır.

Şiddet İçerikli Söylemler

“Savaşmaya Geldim”, (Fotomaç, 18 Haziran), “Altıntop Çok İddialı”, (Fotomaç, 31 Mart), “Lidere Boğa Çelmesi” (Fotomaç, 16 Ocak), “Göztepeden Taarruz”, (Fotomaç, 2 Ocak), “Ergin Ataman Yumruk Yine Havaya Kalkacak” (Sporx, 29 Mayıs), “Erkek Boksörler Yumruklarıyla Avrupa’yı Sallamak İstiyor” (Sporx, 21 Mayıs), “Sadece Savaşanlar Forma Giyecek” (Sporx, 5 Mayıs), “Horoz Ateşi Yaktı”, (Fotomaç, 16 Nisan), “Aslan İtalya’dan Bombayı Patlatıyor” (Fotomaç, 28 Haziran), “Savaşçı Crespo” (Fotomaç, 3 Nisan) “Yiğido atakta”, (Fotomaç, 17 Haziran), “Villareal Deplasmanda Juventus’u Bozguna Uğrattı”, (Sporx, 17 Mart), “Benzema Tarih Yazdı Psgyi Tek Başına Yıktı”, (Sporx 10 Mart), “Favoriyiz Ama Aklımız Savaşta”, (Sporx, 15 Haziran), “Taarruz Başlıyor”, (Fotomaç, 28 Mayıs), “Kasımpaşayı Yenmeye Gidiyoruz”, (Sporx, 31 Mart), “Dadaşlar İddialı”, (Fotomaç, 4 Mayıs), “Altay Bayındır Ateşi Yaktı” (Sporx, 28 Haziran) “Savaşmak”, “devirmek”, “patlatmak”, “yakmak” “taarruz etmek” “bombalamak”, “bozguna uğratmak”, gibi saldırganlık içeren terimler haber dilinde savaşı ifade eden kelimelerin kullanıldığını göstermektedir. Var olan toplumsal cinsiyet algısında erkeklik savaşmak ile eş değer kılındığı için bu algı hem spora hem de spor medyasına net bir şekilde yansımaktadır. Savaş metaforlarıyla oluşturulan haber dilinde erkek sporcuların başarılı olması için saldırgan olması gerektiği algısı oluşturulmaktadır. Militarizm ve hegomonik erkeklik medya yoluyla insanlara iletilerek bu iki alanın birbirini sürekli beslemesine olanak sağlamaktadır. Şiddet ve saldırganlığın haberlere oturtulması spor haberciliğini erilleştirmekte ve erkeklere özgü bir alan olarak sunmaktadır. Spora dâhil olacak kadınların erilliği çağrıştıracak özelliklere sahip olması gerektiği algısı oluşturularak toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve eşitsizliği oluşturulmaktadır.

Erilleştirilen Kadın Sporcular

“Dişi Kartallar Ankara’da”, (Fotomaç, 3 Mart), “Dişi Kartallar Polteni Yıktı”, (Fotomaç, 11 Şubat), “Cam Tavanları Kıran Kadın Seda Kaçan”, (Sporx, 7 Haziran), “Kadın Futbol Takımı Bulgaristan’ı Devirdi”, (Sporx, 7 Nisan), “Ebrar Karakurt Egonuyu Yıktı” , (Sporx, 8 Nisan), “Dişi Aslan’dan Set Yok” (Fotomaç, 28 Şubat), “Hatice Akbaş Yumruklarını Avrupa İçin Sallıyor”, (Sporx, 28 Şubat), “Hentbolda Kadın Milliler Cezayiri Devirdi”, (Sporx, 17 Haziran), “Sultanlar Sırbistan’ı Salladı Ama Yıkamadı”, (Sporx, 18 Haziran), “Filenin Sultanları Akdeniz Oyunlarında İtalya’yı Devirdi”, (Fotomaç,27 Haziran), “Dişi Aslan 4lü Finalde”, (Fotomaç, 17 Mart), “Kırmak”, “devirmek”, “yıkmak”, “sallamak”, gibi şiddet içerikli sıfatlar kadın sporcular için kullanılmakta ve spordaki başarı ve başarısızlıkları saldırganlık içeren kelimelerle anlatılmaktadır. Spor medyasında toplumsal cinsiyet kurallarında erkeklikle eşleştirilen söylemler kadın sporcular içinde kullanılarak kadınların spor dünyasında eril özelliklere sahip olarak var olabileceklerinin altı çizilmektedir. Eril söylemlerin kadın sporcularla ilgili haberlerde çok sık kullanılması toplumdaki var olan rollerinin dışında kendilerine ait olmayan kavramlarla yansıtıldıklarını göstermektedir. “Dişi Aslan”, “Dişi Kartal”, gibi terimlerin kadın sporcular içinde kullanılması, toplumsal cinsiyet kalıplarında erkeğe özgü kabul edilen kelimelerin kadınlara aktarıldığını göstermektedir. Toplumda kalıplaşmış şekilde “aslan gibi adam” vb. söylemler erkekler için kullanılmaktadır. Erkek sporcular için haberlerde sadece aslan kelimesi kullanılırken kadınlar için ise “dişi aslan” şeklinde cinsiyetin belirtilmesi toplumsal cinsiyet ayrımcılığını gözler önüne sermektedir. Haberlerde kullanılan bu tarz metaforik söylemler erkekliğe gönderme yapmakta ve halk dilinde ki cinsiyetçi söylemleri medya yoluyla beslemektedir.

Genel Söylemler

“Motosiklette Kadın Damgası”, (Sporx, 8 Mart), “Kadınların Yattarası Rose”, (Fotomaç, 6 Haziran), “Kadın Boksı”, (Sporx, 21 Mayıs), “Kız Futsol Takımının Baoteng, Ronaldo, Muslera’sı”, (Sporx 18 Nisan), “Kadınlar Gol Yağdırdı”, (Fotomaç, 7 Şubat), “Hakkâri’nin Kadın Messi’si”, (Sporx, 19 Mart), “Kadın Hakem Atandı”, (Sporx 11 Haziran), “A Milli Kadın Futbol Takımı”, (Fotomaç,6 Nisan), “Kadın Futbolunda Seyirci Rekoru”,(Sporx, 30 Mart), “Van’ın Kadın Rivaldo’su”, (Sporx, 14 Şubat), “Kadınların Maçı Ertelendi”, (Fotomaç,17 Mart), “Hakem Fırat Ayduş”, (Fotomaç, 7 Mayıs), “Efsane Boksör Muhammet Ali”, (Sporx, 3 Haziran), “Futsal Milli Takım Kadrosu”, (Sporx, 25 Mart), “A Milli Futbol Takımı”, (Fotomaç, 8 Haziran),

Güce ve dayanıklılığa dayanan sporda her iki cinse ait başarıların tamamı gerektiği değeri görerek spor haberlerine yansıtılmalıdır. Fakat mevcut spor haberlerinde kadınlara ait başarılar çeşitli söylemlerle cinsiyetleri vurgulanarak başarıları sıradanlaştırılmakta ve erkek sporcu karşısında ikincil konuma düşürülmektedirler. Kadın sporcuların olduğu spor dallarında kadın öznesi özellikle belirtilerek cinsiyetçi bir bakış sergilenmektedir. “Kadınların Yattarası Rose”, “Van’ın Kadın Rivaldosu”, “Hakkâri’nin Kadın Messi’si” gibi kadın futbolculara ait başarıların erkek futbolcularla eşleştirilmesi spor haberlerinde cinsiyetçi tutumun sergilendiği, cinsiyet ayrımcılığının yapıldığı ve kadın sporcuların başarılarının erkek sporcularla özdeşleştirilmesi halinde anlamlı olacağı algısı oluşturulmaktadır. Başarılı olan kadın futbolcuların erkek futbolcularla anılması başarılarının önemsizleştirildiğini göstermektedir. Erkek sporcular için “Futbol Milli Takım Kadrosu”, “A Milli Futbol Takımı”, “Hakem Fırat Ayduş”, “Efsane Boksör Muhammet Ali”, genel ve yüceltici terimler kullanılmaktadır. Hakem kadın veya erkek sıfatı yerine ismiyle yansıtılmakta, boksör Muhammet Ali muhteşem sıfatıyla, futbol takımları genelleyici bir dille ele alınmaktadır. Kadın sporcular için “A Milli Kadın Futbol Takımı”, “Kadın Hakem Atandı”, “Kadın Boksı”, cinsiyet belirtici terimler kullanılmakta genelleyici bir dil yerine cinsiyet ayrımcılığını besleyecek söylemlerle haberler oluşturulmaktadır. Spor haberlerinde her iki cins için ayrıştırıcı bir dil kullanılmaktadır.

SONUÇ

Sporun fiziksel kuvvete dayandığı algısını kitlelere benimseten medya, kadın sporcuları spor alanında ikincil konumda algısı yaratarak haberleştirmektedir. Toplumsal yapıyı en iyi yansıtan alanlardan biri olan spor medyası erkek egemen söylemleri ideolojileri güçlendirecek haber söylemleriyle kadın sporcuların başarılarını küçümseyen, önemsizleştiren bir tutum sergilemekte ve erkek sporcuları haberlerde yücelten sözcük ve kelimelerle ele almaktadır. Belli kategorilere ayrılan konu başlıklarından elde edilen verilerde erkek egemen ideolojinin internet haber sitelerindeki spor haberlerinde mevcut olduğunu göstermektedir. Kadın sporcuların başarılarının erkeklikle eşleştirilen terimlerle ifade edilmesi kadınların spor medyasında ikincilleştirildiği ve erkeklere atfedilen güç ile sporda anılmaları toplumsal cinsiyet ayrımcılığının medyada da var olduğunu gözler önüne sermektedir. Spor haberciliğindeki mevcut algı ve söylemlerden elde edilen veriler neticesinde toplumsal cinsiyet kalıplarının yeniden üretildiği, izleyici ve okuyuculara aktarıldığı ortaya çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadın ve erkeğin doğumundan itibaren toplumsal yaşamın her alanında var olmasının yanı sıra spor medyasında da mevcuttur. Toplumun tüm alanlarında karşılaşılan erkeklik ve kadınlık olgusu bunlara özgü oluşturulan kalıplar, kavramlar ve düşünceler geçmişten günümüze kadar gelen alışlagelmiş bir algının sonucudur. İdeal kadın ve erkek düşünceleri toplumsal cinsiyet kalıplarıyla medyada da yer bulmaktadır. Kadın sporcular haberlerde ya eril kavramlarla ya da hassaslık, sevimlilik, yumuşaklık ve naziklik gibi cinsiyetçi terimlerle ön plana çıkartılmakta, erkek sporcular ise hırçınlık, agresiflik, savaş, taarruz, saldırganlık gibi kavramlarla ele alınarak toplumsal cinsiyet kalıplarıyla ön plana çıkartılarak ayrıştırılmaktadırlar. Yapılan araştırma ile spor medyasında var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı cinsiyetçi, ayrıştırıcı dili ortaya çıkararak cinsiyet eşitsizliklerini önlemek amacıyla farkındalık oluşturmak istenmiştir. Alanda buna benzer yapılacak çalışmalar için spor basınında cinsiyet içerikli haberlerinin spor dallarına göre ayrılması üzerine dair farklı araştırmalar da yapılabilir.

Kaynakça

Akkaya, C. ve Kaplan, Y. (2014). Toplumsal cinsiyet bağlamında spor medyasında kadın. *International Journal of Sport Culture and Science*, 2(2), 177-182. <https://doi.org/10.14486/IJSCS189>

- Akmeşe, Z. ve Deniz, k. (2015). Kadına Yönelik Cinsiyetçi Söylemin İnternet Haber Portallarında Yer Alma Biçimleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 311-326. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usaksosbil/issue/21658/232889>
- Ataman, H. (2009). *Lgbt İnsan Haklarıdır*. Ankara: İnsan Hakları Derneği Yayınları.
- Balta, E.(2022). *Feminist Bellek. Cinsiyetçilik*. <https://feministbellek.org/cinsiyetcilik/>
- Berktaş, F. (2006). *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Büyükaşar, M. (2016). Türk spor basınında cinsiyet ayrımcılığı: *Fotomaç* ve *Fanatik* gazeteleri örneği. *İnsan ve İnsan*, 3(9). <https://doi.org/10.29224/insanveinsan.280018>
- Büyükkantarcioglu, s. (2002), “Söylem İncelemelerinde Eleştirel Dilbilimsel Boyut: Eleştirel Söylem Çözümlemesi ve Ötesi,” Ö. Özer (Ed) “*Haberi Eleştirmek*” Konya: Literatürk Yayınları.
- EIGE. (2007). European Institute For Gender Equality. What Is Sexism. Sexism at Work Handbook.: <https://eige.europa.eu/publications/sexism-at-work-handbook/part-1-understand/sexism-work>.
- Evrin, S. (1972). *Şahsiyet Alanında Psikososyolojik Bir Kavram Olarak Rol Sorununa Giriş*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Ersöz, A. G. (2010). Türk Atasözleri ve Deyimlerinde Kadına Yönelik Toplumsal Cinsiyet Rollerini, *Gazi Türkiyat*, 1(6), 167-182. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gaziturkiyat/issue/6719/90293>
- Gülseven, A. S. (2017). Türk aile hukukunda toplumsal cinsiyet rolleri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (132), 183-230. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-132-1686>
- Güngör, Nazif. (2013). *İletişim, Kuramlar ve Yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Kasap, F. Dolunay, A, ve Solman, A. (2018). Analysis of the mustang movie the basis of gender roles in society and representation of the woman in Turkish cinema. *The Turkish online Journal of Design Art and Communication*, 8 (4), 627-646. Doi no:10.7456/10804100/004
- Kaya, A. (2002). Spor Basınında Dil Kullanımı. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2 (2), 142-149. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/josc/issue/19004/200981>
- Kimmel, M. (2011). *The Gendered Societ*. New York: Oxford University Press.
- Mora, N. (2005). Kitle iletişim araçlarında yeniden üretilen cinsiyetçilik ve toplumda yansımaları. *Journal of Human Sciences*, 2(1). <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/29>
- Napikoski, L. (2022, 07, 25). What Is Sexism? Defining a Key Feminist Term. Thoughtco. <https://www.thoughtco.com/what-is-sexism-3529186>
- Navora, L. (1996). *Tapınağın Öbür Yüzü Kadınlar ve Erkekler Üzerine*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Oakley, A.(1972). *Sex, Gender and Society*. London: Gower Publishing Company Limited.
- Ökten'den akt., İşleyen, F. (2015). Şiddet Haberlerindeki “Mağdur Kadın” Miti Üzerine Göstergebilimsel İnceleme: “Habertürk Gazetesi Ş.E Cinayeti Örneği”. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 6(11), 478-496. <https://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/sites/default/files/Fadime%20S%CC%A7I%CC%87MS%CC%A7EK%20I%CC%87S%CC%A7LI%CC%87YEN.pdf>
- Özer, Ö. (2011). *Haber Söylem İdeoloji, Eleştirel Haber Çözümlemeleri*. Konya: Literatürk Yayınları.
- N. Joan, H. Clare, & W. Riki, (Ed.). (2002). “Ougeerer Bodies”, *Gender Ougeerer: Voices From Beyond The Sexual Binary*. Los Angeles: Alyons
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Rollerinin Algılanışı. *Sosyoloji Konferansları*, 0(35), 29-56. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusoskon/issue/9517/118909>
- World Health Organization. (2011, Temmuz 25). *World Health Organization. Gender Mainstreaming For Health Managers: A Practical Approach*.: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241501057>
- Yanmıyan, S. (2011). Spor Sponsorluğunun Sporu Endüstrileştirmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(15), 163-170. <https://doi.org/10.31455/asya.695654>
- Yüksel, N. A. (1999). Toplumsal cinsiyet olgusu ve Türkiye'deki toplumsal cinsiyet kalıplarının televizyon dizilerindeki yansımaları. *Kurgu Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli İletişim Dergisi*, 16(16), 67-81. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kurgu/issue/59590/858010>

TELEVİZYON REKLAMLARININ ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Dr. Öğr. Üye. Çiğdem ÇALAPKULU
Sakarya Üniversitesi, İletişim Ve Tasarımı
Ccalapkulu@Sakarya.Edu.Tr

Fauzia Mohammed NTULUME
Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi
Ntulumefauzia@Gmail.Com.

Özet

Bu bildirinin amacı özellikle içinde bulunduğumuz 21. yüzyılda televizyon reklamlarının çocuklar üzerindeki etkisini göstermektir. Günümüzde reklam, hayatımızı şekillendiren ve yansıtan en önemli kültürel faktörlerden biridir. Reklam, satıcılar ve tüketiciler arasında bir stratejik iletişim biçimi olarak çalışır. Neye ilgi duyduklarına bağlı olarak farklı kitlelerde farklı ürünler, hizmetler veya fikirler hakkında farkındalık yaratır. Reklam, bir ürünü tanıtmının etkili yolu olarak görüldüğünden, çevremizde her yerde, yani gazetelerde, afişler, internet ve çoğunlukla Televizyonda. Tüketiciler ve özellikle küçük çocuklar, belirli ürünleri satın almak için farklı reklamlarla ilgilenirler. Ürünlerin tasvir edilme şekli onlara büyük bir platform sağlar ve dolayısıyla tüketiciler için büyük bir avantaj sağlar. Çoğu insan, reklamı yapılan ürünleri şiddetle tavsiye eder ve birisi gözlerini cezbeden bir şey görürse, özellikle reklam her yerde farklı medya platformlarında gösteriliyorsa, ürüne sahip olmak isteme eğilimindedir. Farklı şeyler denemek isteyen insan doğası, reklamı yapılan ürünleri de tercih eder çünkü tüketiciler, reklamı yapılan şeyin tam olarak ürünlerin yaptığı şey olup olmadığını netleştirmek isteyeceklerdir. İnsanlar, özellikle çocuklar için bir eğlence biçimi olduğu için zamanlarının çoğunu televizyon izleyerek geçirmekte ve reklamcılar bunu kendi lehlerine kullanmaktadır. Aslında reklam, eğlence, kültür, oyun, haber, müzik, spor ve en son yenilikler ve trendler gibi farklı yönlerden çocuklar arasında farkındalık yaratır. Tüm bu reklamlara rağmen çocukların zihninde de olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bu yazıda, olumlu ve olumsuz etkileri ve ebeveynlerin çocuklarını bu etkilerden nasıl önleyebilecekleri veya koruyabilecekleri ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Reklam, Çocuklar, Televizyon, Pazarlama

Abstarct

The purpose of this paper is to show the effect of television advertisements on children especially in this 21st century. Today advertising is one of the most crucial cultural factors shaping and reflecting our lives. Advertisement works as a form of strategic communication between sellers and consumers. It creates awareness about different products, services or ideas to the different kinds of audiences depending on what they are interested in. Since advertising is seen as the effective way of publicizing a product, there are very many advertisements everywhere in our surroundings i.e., newspapers, posters, internet and mostly on Television. People spend most of their time watching television especially children since it is a form of entertainment to them and advertisers use this to their advantage. In fact, advertisement creates awareness among children in different aspects like entertainment, culture, games, news, music, sports and latest innovations & trends. In spite all of these advertisements also create negative impact in children mind. This paper is going to deals with its positive and negative effects and how parents can prevent or protect their children from these effects.

Keywords: Advertising, Children, Television, Marketing

GİRİŞ:

Dünya her yönden gelişmektedir ve bu teknoloji sayesinde her geçen gün iyileşmektedir. Teknolojinin gelişmesi genellikle reklamcılıkta eski uygarlıklardan 21. yüzyıl reklamcılığına doğru bir değişime yol açmıştır.

Wikipedia'ya göre Reklamcılık Tarihi (2022), Evrim, Mısırlılar tarafından papirüs kullanımından, Çinliler tarafından sözlü reklamcılık (11. yüzyıldan 17. yüzyıla kadar), sağlanan ürün ve hizmetleri temsil eden Avrupalılar tarafından görsellerin kullanımından geçmiştir. Modern reklamcılık, gazete ve

dergilerin tanıtıldığı ve haftalık yayınların Almanya, Hollanda ve İtalya'ya yayıldığı (16. ve 18. yüzyıllarda) başladı. 19. yüzyılda Londralı Thomas J. Barrat, sloganlar, görseller ve deyimler kullanarak bir sabun reklamı yarattı. Reklam ilk olarak 20. yüzyılda radyoda yayınlandı. İngiliz hükümeti 1954 yılında ticari televizyona izin vermiş, ardından 1980'lerde kablolu televizyon ve özellikle MTV kullanılmaya başlanmıştır. İnternet pazarlaması 1990'larda başladı.

Özkan (2014), televizyonun son derece etkili bir kitle iletişim aracı olduğunu ve günümüzde çoğu evde birden fazla televizyonun bulunmasının onu geniş bir kitleye ulaşmada önemli bir avantaj haline getirdiğini belirtmektedir. Ayrıca televizyon ekranlarında yayınlanan belgeseller, haberler ve ilgi çekici yayınlar gibi farklı programlar da toplumun farklı kesimlerini ekranda bir araya getirebilmektedir.

Rooij ve Hoover (2015 s.2)'a göre TV, geniş bir kitleye ulaşma yeteneği nedeniyle reklamcılık için güçlü ve çekici bir araç haline geldi. Ağlar, TV şovlarını finanse etmek için reklamcılara yayın süresi blokları satarlar ve bu reklamlar, teknolojiyi siyasi ve ideolojik çıkarları yaymak için kullanma yöntemi olurken, aynı zamanda tüketicilere mal satmanın etkili, popüler ve ikna edici bir yöntemi haline gelmiştir.

Reklamın farklı insanlar için farklı anlamları vardır. Pepsi gibi çok uluslu bir şirketin CEO'su için reklam, pazar farkındalığı ve marka sadakati oluşturmaya yardımcı olan temel bir pazarlama aracıdır. Küçük bir perakende mağazasının sahibi için reklam, insanları mağazaya çekmenin bir yoludur. Bir reklam ajansındaki sanat yönetmeni için reklam, kavramın yaratıcı ifadesidir. Bir medya planlayıcısı için reklam, bir firmanın mevcut ve potansiyel müşterilerle iletişim kurmak için medyayı kullanma şeklidir. Bir web sitesi yöneticisi için, URL'ye trafik çekmenin bir yoludur. Bilim adamları ve müze küratörleri için reklam, önemli bir kültürel eser, metin ve tarihi kayıttır. (O' Guinn ve diğerleri 2014)

Genel halk için, hepimiz Reklamı, herhangi bir ürünü tanıtmak veya satmak için belirli bir sponsor tarafından ödenen herhangi bir iletişim biçimi olarak anlıyoruz. 21. yüzyılda medyanın (radyo, gazete, televizyon, dergi) gelir elde etmesinden dolayı reklamın olmadığı hiçbir ülke yoktur.

Marshal (2010), 5 yaşın altındaki çocukların, reklamın ne için olduğu ve neyi iletmeye çalıştığı gibi, reklamın gerekçeleri hakkında en ufak bir fikre veya anlayışa sahip olmadıklarını açıklamaktadır. Çocuklar için reklamcılık temelde televizyonda ortaya çıkan ve izlemesi eğlenceli olan bir şeydir. Ticari müzikle dans ederler, farklı reklamları taklit ederler ve bu süreçte kendilerini eğlendirmektedir.

Elbette, 3 veya 4 yaşındaki pek çok çocuk, reklamların programlardaki küçük aralar olduğu temelinde televizyon spot reklamcılığını programlamadan ayırt edebilir, ancak henüz reklam veya promosyon faaliyeti denen şeyin doğası hakkında çıkarımlarda bulunamazlar. (Young , 2008, alıntılanıldığı şekliyle Marshall, 2010)

Günümüzde reklam, hayatımızı şekillendiren ve yansıtan en önemli kültürel faktörlerden biridir. Her yerde, herkesin hayatının kaçınılmaz bir parçasıdır. Toplumda yaşayan her birey birer "tüketici"dir. İnsanlar hayatlarını devam ettirebilmek için beslenme, giyinme, barınma, boş zaman ve eğlence gibi bazı ihtiyaçlarını karşılamak zorundadırlar. Bunun bir sonucu olarak tüketim, salt ekonomik bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. (Şener, Güven ve Boylu, 2011 s.3)

Reklamın toplum için iyi ya da kötü olup olmadığı, münzevi olmadığı, televizyon, film izlemediği, gazete ve dergi okumadığı, radyo dinlemediği veya internette gezinmediği sürece reklamlardan etkilenecektir. (Hayko, 2010).

Şubat (2020) tarihinde Amerikan Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Akademisi, Amerika Birleşik Devletleri'nde 8-12 yaş arasındaki çocukların günde ortalama 4-6 saat ekran izleyerek veya ekran kullanarak geçirdiklerini ve gençlerin durumunda ise, günde 9 saate kadar zaman harcayabilmektedir.

(Raju ve Lonial, 2002) çocukların harcayacak paraları olduğu için muazzam bir satın alma gücüne sahip olduklarını açıklar. Bu parayı hediyelerden, harçlıklardan, ev işleri için yapılan ödemelerden vb. alırlar. Bu nedenle çoğu reklamcı çocuk pazarıyla ilgilenir.

21. yüzyıldaki çocuklar, ebeveynleri, kardeşleri, arkadaşları ve oyunlarından ziyade en iyi eşlik eden eş olarak TV'yi seçmektedir. Bunun başlıca nedeni, çoğu ailenin az sayıda çocuğu olması ve yoğun programlarının olmasıdır. Evde çocuklarıyla nadiren vakit geçirirler. Bu, çocuklara televizyonu en iyi arkadaşları olarak seçmekten başka seçenek bırakmaz. Televizyon izlerken tam anlamıyla kendi dünyalarında yaşamaktadır çünkü bu onların eğlence kaynağı.

Çocuk pazarı, reklamcılar için büyük kazançlı bir pazardır. Reklamcılar geleneksel olarak çocuklara oyuncak, mısır gevreği ve şeker satmayı tercih ederken, çocuklara da giderek artan sayıda ürün satılmaktadır. Bunlara video oyunları, sakız, alkolsüz içecekler, diş macunu ve şeker dahildir (Raju ve Lonial, 2002).

Çocuk, yetişkinlere yönelik tüketimleri daha sevimli kılabilen bir varlıktır ve yetişkinlere ulaşmak için bir köprü olarak görülmektedir. Bu tarz reklamlarda kullanılan çocuk ya da bebek imgeleri genellikle ilgiyi reklama çekmekte ve hedef kitlede duygusal bir etki yaratarak reklamı yapılan ürünü kullanmaya teşvik etmeye çalışılmaktadır. (Elden ve Ulukök, 2006)

Haskings (1999), çocukların Televizyon reklamcılığıyla ürünlerle tanıştırıldığını ve dolayısıyla tüketici olduklarını ve dolayısıyla artan harcama güçleri nedeniyle artık reklamcılar için büyük işletme olarak nitelendirildiklerini belirtmektedir.

Sunitha (2016), reklamların çocuklar üzerindeki etkisini analiz etmiş ve sonuçlar, reklamcıların çocukları satış destekçisi olarak kullandığını ve çoğu ebeveynin, çocukların uzun süre izleyen televizyon reklamlarından etkilendiği ve bunun sağlığa neden olabileceği görüşünde olduğunu göstermiştir. Çocuklar televizyon izlerken kısa sürede daha çok şey öğrenseler de ders çalışmak söz konusu olduğunda kitapların karşısında uzun süre oturabilmektedirler.

ÇOCUKLARA PAZARLAMA

Pazarlama, bireylerin ve grupların ihtiyaç duyduklarını ve istediklerini başkalarıyla ürün ve değer yaratarak ve değiş tokuş ederek elde ettikleri sosyal ve yönetsel bir süreçtir (Kotler, Wong, Saunders, Armstrong 2004; s.6). Bu, kademeli olarak pazarlamanın, şirketlerin ürün ve fikir alışverişi yoluyla hedef tüketicilerinin kim olduğunu ve pazardaki belirli bir üründen ne istediklerini veya ne beklediklerini belirlemek için kullandıkları bir süreç olduğu anlamına gelmektedir.

Reklam ve pazarlama birlikte çalıştıkları için bir şirketin değerini belirler. Pazarlama, müşterilerin ihtiyaçlarını ve bunların müşteri memnuniyeti için nasıl karşılanabileceğini belirlemeye yardımcı olmak için yapılan herhangi bir eylemdir; reklam ise bir şirketi ve ürünlerini ve hizmetlerini ücretli kanallar aracılığıyla tanıtmaya sürecidir. Bu ikisi el ele çalışır ve bir araya getirildiklerinde bir şirketin memnuniyetini ortaya çıkarır.

Reklam ve pazarlama birçok yönden birbiriyle doğrudan ilişkilidir. Reklam öncelikle bir pazarlama iletişimi aracıdır; kurumun ve ürünün pazarlanmasına yardımcı olur. Reklamlar yoluyla kurumlar ya da kişiler hedef kitlelerine sundukları mal, hizmet ya da fikirlere ilişkin destek elde etme, hedef kitleleriyle iletişim kurma ve satışları artırma amacı gitmektedir. (Özkan, 2014)

Kotler ve Keller, (2012) iyi pazarlamanın tesadüf olmadığını, en son teknoloji araç ve tekniklerin kullanıldığı dikkatli planlama ve yürütmenin bir sonucu olduğunu açıklar. Pazarlamacılar, 21. yüzyılın pazarlama ortamındaki köklü değişikliklerin ortasında, genellikle karmaşık zorluklara yaratıcı yeni çözümler bulmaya çalıştıkça, hem bir sanat hem de bir bilim haline gelmektedir.

Çocukları tüketimle ilgili tartışmaların dışında bırakmış olsak da, üreticiler ve perakendeciler uzun süredir çocukların birer tüketici rolü olduğunu ve aile kararlarına katkılarını kabul etmektedir. (Kline, 1993; Cross, 1997; Cook, 2004'ten aktaran Marshall, 2010).

PAZARLAMACILARIN ÇOCUKLARA ULAŞMAK İÇİN KULLANDIKLARI YÖNTEMLER:

Eskiden pazarlama, bir ürünün reklamını yapmak ve satmakla ilgiliydi. Günümüzde devir değişti ve iyi bir pazarlama süreci, tüketicilerin veya hedeflenen kitlenin görüşlerini içermelidir. Tamamen tüketicilerin menfaatine yöneliktir. Piyasada farklı ürünler için rekabet vardır ve şirketin tüketicilerin

ihtiyaçlarını karşılama ihtiyacı vardır. Bu, pazarlamacıları, ürünlerini tanıtırken hedef kitlelerine ulaşmak için benzersiz farklı teknikler kullanmaya yöneltti.

Sunitha'ya (2016) göre, pazarlamacılar çocukları hedeflemek için farklı yöntemler kullanırlar, yani gençleri kendine bağlamak, özel efektler, müzik, tekrarlama, cinsiyetleri hedefleme, güvensizlikleri istismar edilmesi, rüşvet yöntemi, mizah duygusu:

Gençleri kendine bağlamak: Bir ürünü uzun süre görmek sadece yetişkinlere değil, çocuklara da ikna edici bir vizyon kazandırır. Çocukluğundan beri reklam görmek, tüketiciyi ürüne bağımlı kılmakta ve yaşansa bile başka ürünlere geçmeleri zorlaşmaktadır.

Müzik: Reklamlara eklenen akılda kalıcı melodiler çocukları belirli ürünlere çeker. Reklam artık gösterilmese bile, melodi akıllarında kalır. Pazarlamacılar bugün bu yöntemi çok kullanmaktadır.

Özel efektler: Reklamcılar çoğu zaman çocukları ürünlere çekmek için özel efektler kullanır. Ürünler, gerçek görüntülerine kıyasla televizyonda büyük görünme eğilimindedir, örneğin çoğu yemek reklamının Burger King reklamları gibi özel efektleri vardır.

Tekrar: Belirli bir reklamın birden çok kez gösterilmesi, çocukların ürünü herhangi bir yerde, örneğin süpermarketlerde veya sokaklarda tanınmasını çok daha kolay hale getirir.

Cinsiyetleri hedefleme: Pazarlamacılar, özellikle oyuncaklar söz konusu olduğunda tüketicilerin ilgisini çekmek için cinsiyete dayalı ürünleri farklılaştırır. Markalar, cinsiyete dayalı oyuncaklar için mümkün olduğunca erken bir tercih oluşturmaya çalışmaktadır. Çocuğunuz "erkek" oyuncaklarına veya "kız" oyuncaklarına ne kadar erken istek duyarsa, o kadar çabuk müşteri olur. Bu, daha da cinsiyetlendirilmiş ürünler için kapıyı açmaktadır.

Güvensizliğin istismar edilmesi: Gençlere hitap eden markalar, belirli zayıf yönlerden yararlanır: uyum sağlama, çekici olarak algılanma ve başkaları tarafından alay edilmeme arzusu. Gençler, akran hiyerarşisindeki yerlerine oldukça bağlıdır ve reklamcılık, onları neyin havalı ve neyin kabul edilebilir olduğuna yönlendirmede bir tür "süper akran" görevi görür. Hem genç erkekler hem de kızlar vücut imajı mesajlarına karşı oldukça hassastır ve pazarlamacılar bunu kendi avantajları için kullanmaktadır.

Çocukların zihinleri çok hızlı gelişir ve bilgileri kavrama ve hatırlama konusunda yetişkinlere göre çok daha hızlıdır. Tüm pazarlamacılar ve reklamcılar bu gerçeğin çok iyi farkındadır. Bu nedenle, bugünlerde televizyonda küçük çocukları ürünlerini pazarlamak için hedefleyen daha fazla reklam bulacaksınız. Çocuk gösterileri arasında yayınlanan reklamlarda oyuncak, gıda, enerji artırıcı, hazır giyim markaları vb. her türlü ürün tanıtılmaktadır.

Rüşvet yöntemi: Reklamcılar, özellikle çocuk oyuncakları söz konusu olduğunda, çok sayıda müşteri çeken ürünlerde bir alana bir bedava yöntemini kullanmaktadır.

Mizah duygusu: Komik olan bir reklam, sonunda çocukları gösterilen ürünlere çekecektir. Marshall (2010), bir kişinin reklamdan anlıyor olmasının, onun üzerinde hiçbir etkisi olmadığı anlamına gelmediğini ve çocuklar söz konusu olduğunda, reklamların onları yetişkinlerden daha fazla etkileme şansının daha yüksek olduğunu açıklamaktadır.

TELEVİZYON REKLAMININ ÇOCUKLARA OLUMSUZ ETKİLERİ:

Gongala (2021)'ya göre, reklamların çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri şunlardır:

Satın alma kararlarını tetikler: Çok fazla televizyon izleyen çocuklar, reklamı yapılan televizyonda gördükleri ürünler için talepte bulunma olasılıkları yüksektir. Çocuk oldukları için reklamları pazarlama mesajı olarak tanımlamaları zordur. Gördükleri tüm abartıları doğru algılayacak ve ürünleri satın almak isteyecektir.

Sağlık veya yeme bozukluğuna neden olur: Çoğu reklam, güzellik ürünlerini tanıtmak için oldukça tenli, güzel ve genç kadınları kullanır. Bu, açık tenlinin güzel ve toplumda kabul edilebilir olduğuna dair bir

kişie yarattı. Genç gençler, tam olarak reklamlardaki kadınlara benzemek için ciltlerini beyazlatmaya başladılar. Benzer şekilde, bazı reklamlar ince vücudun sağlıklı ve güzel olduğunu sürdürür. Bu tür reklamlar, çocukların bedenlerinden şüphe duymalarına ve görünüşlerinin bilincinde olmalarına ve dolayısıyla olumsuz bir beden imajı geliştirmelerine neden olabilir. Bunlar ayrıca bulimia veya anoreksiya gibi yeme bozukluklarına da yol açabilmektedir.

Uyuşturucu tüketimini teşvik eder: Tütün ve alkol reklamları genellikle gençlerin zayıf noktalarını hedefler. Sonunda bu ilaçları kendilik imajını, bağımsızlığı ve topluma uyum sağlamanın anahtarı olarak görmekteirler. Bu da çocukları tüketmeye itmektir.

Materyalist duyguların gelişimini etkiler: Reklam, bir noktada, onlar farkında olmadan bir çocuğun hayatını dikte edebilir. Kendilerini neye sahip olduklarına veya neye sahip olmadıklarına ve kim olduklarına göre tanımlamaya başladılar. Çocuklar sonunda kişiliklerini materyalist şeylerle doldurarak değiştirmeye çalışmaktadır.

Çocukları tehlikeli numaralar yapmaya teşvik eder: Reklamlar genellikle tüketicilerin ilgisini çekmek ve onların ilgisini çekmek amacıyla yanlış iddialar ve abartılı içerikler içerir. Naif çocuklar sonunda onların doğru olduğuna inanabilir ve hem okulda hem de evde kardeşlerine veya arkadaşlarına tehlikeli gösterileri taklit etmeye çalışabilirler. Bu reklamlara “lütfen bunu evde denemeyin” şeklinde yasal bir mesaj eşlik etse de, genellikle reklamların gölgesinde kalmaktadır.

Olumsuz duygular geliştirir: Aynı ürünün reklamcılarını genellikle TV’de yanlış görüntüler göstererek bir ürünün diğerinden daha üstün olduğunu kanıtlamak için rekabet eder. Bu, çocuklarda olumsuz bir etki yaratabilir ve kendilerini akranlarıyla üstün veya aşağı olduklarını düşünerek karşılaştırmaya başlamalarına neden olmaktadır.

Şiddeti ve saldırgan düşüncüyü teşvik eder: Bazı reklamlar çocuklara yönelik olmayabilir. Yetişkinler için olabilir, ancak hangi reklamın ne zaman gösterileceğini bilmediğiniz için çocuklar sonunda onları izler ve yanlış yorumlar ve akran aşağılama ve zorbalığa başvururlar. Erken bir aşamada geliştirilen bu tür olumsuz davranışları değiştirmek zor olabilir ve hatta bazı çocuklar aynı şeyi yetişkinlere de yapmaktadır.

Çocukları anlık satın almaya yöneltir: Bazı reklamların tekrarı, çocukların televizyonda gördükleri için ihtiyaç duymadıkları şeyleri satın almalarına neden olabilir. Bu dürtüsel satın alma, markaların ürünlerini ikna edici bir şekilde tanıtmaktan kaynaklanmaktadır.

Çocukları lüks ve pahalı şeyleri sevmeye teşvik eder: Çocuklar televizyonda gördükleri ürünleri ne kadar pahalı olurlarsa olsunlar akran baskısının ve uyum sağlama isteğinin etkisi altında satın almaktadır. Bu ürünler markalı ayakkabılar, giysiler, saatler içerebilir ve farklı markalardan satılan aynı ürünleri görmezden gelebilir, ancak TV’de reklamı yapılmaz.

Obeziteye neden olur: Çocuk obezitesinin arkasında yatan faktörlerden biri de reklamdır. UConn Rudd Gıda Politikası ve Sağlık Merkezi tarafından yapılan araştırmaya göre (2017): Yiyecek, içecek ve restoran şirketleri Amerika Birleşik Devletleri’nde reklamlara yılda yaklaşık 14 milyar dolar harcamaktadır ve bu reklamların %80’inden fazlası fast food, şekerli içecekleri tanıtmaktadır, şeker ve sağlıksız atıştırmalıklar. Bu gıda şirketleri çoğunlukla çocukları ve gençleri hedef almaktadır. Bu tür reklamların etkisi altında, çocuklar daha fazla sağlıksız gıda satın almayı talep etme eğilimindedir ve bu da obeziteye yol açmaktadır.

Televizyon reklamlarının çocuklar üzerindeki olumlu etkileri:

Televizyonda reklam izlemenin olumsuz etkileri, olumlu yönlerinden ağır bassa da, tüm reklamlar kötü değildir ve bazıları çocukları olumlu yönde etkilmektedir.

Sunitha, (2016) bazı reklamların çocukların ahlaki dersler almasını sağladığını belirtmektedir. Ağız hijyeni, sağlık takviyelerinin kullanımı ve diğer iyi rutinleri vurgulayan reklamlar çocuklara motivasyon sağlar. Örneğin, aile ve birlikteliğin önemine odaklanan bir reklam, çocukların aile üyeleriyle yakın ilişkiler kurmayı öğrenmelerini sağlayan çok olumlu bir izlenim bırakır veya genç bir kızın kendi

tasarruf hesabını açmak için madeni para topladığını gösteren bir reklam, diğerlerini teşvik eder çocuklar kendi başlarına başlamak için.

Romita, (2019), TV reklamlarının çocukları yaratıcı kıldığını belirtmektedir. Televizyonda yemek pişirme, çizim yapma, fırıncılık gibi pek çok farklı yaratıcı ya da sanat etkinliği vardır. Çocukların mutfak eşyalarını, farklı el sanatlarını, renkli kalemleri ve kitapları gösteren reklamlar, çocuğun beyni üzerinde etkili olma eğilimindedir. Bu etkinlikler zihinlerini canlandırmaya yardımcı olur ve onlara genç yaşlardan itibaren yaratıcı olmayı öğretmektedir.

Das, Ghorai, Basu, (2018) reklamların çocukları pazardaki yeni ürünlerden haberdar ettiğini açıklamaktadır. Reklamlar yaklaşık 10-20 saniye sürse de tekrar eden gösterimleri ve görsellerindeki içerik çocukların kendilerine ilgi göstermesini sağlar. Çocuklar, keskin beyinleri sayesinde reklamı yapılan ürünün adını anlayabilirler. Bu reklamlar, en son yenilikler hakkındaki bilgilerini artırır. Ayrıca gazeteler, dergiler, sosyal medya gibi yazılı basının akınına uğrayan tüm reklamlara artık çocuklar da maruz kalmaktadır.

Tüm dış macunu şirketleri çocuklarda diş hijyeni konusunda güçlü bir farkındalık oluşturduğundan, bazı reklamlar çocuklara iyi alışkanlıklar kazandırmaktadır.

Reklamlar çocuklara seçim seçeneği sunar: Televizyonda bir reklam izlemek çocuklara ne istediklerini bilme yeteneği verir. Zihniyetleri, reklamı tıka basa doldurduklarını gördükleri ve özellikle bildiklerine yöneldikleri için pek değişmez.

Romita (2019), TV reklamlarının bir eğlence kaynağı olduğunu açıklamaktadır. Televizyon reklamları çocukları sadece müşteri yapmakla kalmaz, aynı zamanda özellikle farklı çizgi filmler izleyerek eğlenceli vakit geçirmelerini de sağlamaktadır. Bir oyuncak reklamı, özellikle çoğu zaman izledikleri bir çizgi film karakteri varsa, televizyonda gördüklerinde çocuklara neşe getirir. Reklamlar da görselleri ve müzik içeriği ile çocukları eğlendirir. Çocuklar genellikle reklamda müzik eşliğinde dans ederler.

EBEVEYNLER TARAFINDAN ALINABİLECEK ÖNLEYİCİ TEDBİRLER:

Olumsuz etkiler olumlu olanlardan daha ağır bassa da, ebeveynler çocuklarının reklamlara maruz kalmasını sınırlama yeteneğine sahiptir. Çocuklarının zihninin etkilenmesini veya etkilenmesini farklı şekillerde engelleyebilirler.

Das, Ghorai ve Basu, (2018) aşağıdaki yolları önermektedir:

Her ebeveynin alması gereken ilk önlem, çocukların televizyon izleme süresini sınırlamaktır. Bir çocuğun ekran başında geçirdiği süre, bir şeyleri anlama kapasitesini etkiler. Uzun ekran süresi, birçok reklama maruz kalmaya ve dolayısıyla kolayca etkilenmeye eşittir. Ekran süresini azaltmak, küçük bir çocuğun maruz kaldığı mesajların sayısını azaltabilmektedir.

Sürekli izleme, çocukları bu ortamların kullanımında daha mantıklı hale getirecektir. Ebeveynler televizyon izlerken yanlarında oturmalı ve kumandanın onlarda olduğundan emin olmalıdır. Bu, ebeveynin, çocuğun çok fazla maruz kaldığını hissettiklerinde herhangi bir zamanda kanalı değiştirmesini kolaylaştıracaktır.

Çocukları farklı TV kanallarını izlemeye teşvik edin. Keşfetmek, seyahat etmek gibi kanallardan eğlence Hollywood filmlerindeki kadar zararlı değildir ve onları dışarı çıkıp arkadaşlarıyla oynamaya teşvik eder. Bu, çocukların beyinlerini reklamlardan uzaklaştırmasına yardımcı olacaktır.

Ebeveynler ve okullar, özellikle bir çocuk ergenliğe girerken, reklamı yapılan uyuşturucuların tehlikeleri hakkında çocuklarla konuşmak için zaman ayırmalıdır. Alkol gibi zararlı maddelerin kullanımı gibi çeşitli yeni deneyimler hakkında onlarla konuşmalıdırlar. Bu, çocukların topluma uyum sağlamak istediklerini hissettikleri ve rehberliğe ihtiyaç duyacakları aşamadır.

Ebeveynler, bir çocuğun talep ettiği her şeye boyun eğmemelidir. Çocuklar bir reklam izledikten sonra televizyonda gördükleri ürüne sahip olmayı bir zorunluluk olarak görecektirler. Reklamcılarının bunu istediği ve ürünleri onlara satmaya çalıştıkları söylenmelidir. Bu, reklamcılık ve bunların izleyiciler

üzerinde nasıl çalıştığı hakkında daha fazla tartışmaya yol açabilir. Ebeveynler, özellikle güzellik ürünleri olmak üzere zararlı olan ürünlerin etkilerini açıklamalıdır.

Ebeveynler, amacın, çocukların reklamları eleştirel bir şekilde işlediğinden emin olarak, ürün bilgileri ile reklamcıların ürünü satmak için kullandıkları stratejiler arasındaki farkı anlamalarına ve ticari olmayan içerik arasında nasıl karar vereceklerini öğrenmelerine yardımcı olmak olduğunu bilmelidir ve ayrıca reklamın ikna edici amacını belirlemek için.

Gongala (2021), ebeveynlerin çocukları minimalizmi uygulamaya teşvik etmesi gerektiğini belirtmektedir. Ebeveynler, çocuklarına ihtiyaç duymayabilecekleri pahalı şeyleri almalarını önlemek için nasıl para biriktireceklerini öğretmelidir. Paranın değerini öğrendiklerinde, yanıltıcı reklamlar ve aşırı harcamalar tarafından baştan çıkarılmaktan vazgeçeceklerdir.

SONUÇ

TV'nin bir çocuğun büyürken çok önemli bir parçası olduğu gerçeğini tartışamayız. Eğlendirdiği için onlar için bir mutluluk kaynağı olduğu gibi, çocukların farklı ürünler, gelenek ve görenekler, yaban hayatı hakkında bilgi edindiği ve aynı zamanda büyük kişilikleri tanımalarına yardımcı olan iyi bir eğitim kaynağıdır. Tüm bunlara rağmen, televizyonun çocukları yanlış yönlendiren, obezite gibi sağlık sorunlarına neden olan, görme yeteneğini etkileyen, uyku düzenini bozan ve aynı zamanda çocukların televizyon izleme becerisine sahip olmalarını sağlayan tepkisiz veya etkileşimsiz bir cihaz olması nedeniyle birçok kişi TV'yi aptal kutusu olarak adlandırmaktadır. ebeveynlerinin satın alma davranışlarını etkilemek için.

TV'nin hem artıları hem de eksileri olduğu açıktır, ancak güç tamamen bizim elimizde olduğundan, olumsuzlukları kontrol edebilmeliyiz. Reklamların olumsuz etkilerinin olumlu etkilerden ağır basması ile ebeveynler, çocuklarının TV izlemesini tamamen engelleyemedikleri için TV reklamlarını izlemelerini engellemekte zorlanabilirler. Reklamlarda gösterilen farklı içerik türlerini belirleyerek onları her zaman eğitmelidirler ve olumsuz etkiyi en aza indirmek için belirli kurallar getirilebilmektedir. Biraz çaba ve gözlemlerle, çocuklarının reklamlarla ilgili gerçekleri görmelerine yardımcı olacaktır. Doğru kullanıldığında, reklamlar, pazardaki ürünler ve gelişmeler hakkında bilgi edinmenin yanı sıra iyi değerler ve alışkanlıklar hakkında bilgi edinmek için önemli bir araç görevi görebilmektedir.

Kaynaklar

- American Academy of Child and Adolescent Psychiatry; Screen Time and Children, (2020), https://www.aacap.org/AACAP/Families_and_Youth/Facts_for_Families/FFF-Guide/Children-And-Watching-Tv-054.aspx
- Das, M., Ghorai, S., ve Basu, S. (2018), *A Study of the Effect of TV Advertising on Children*. International Journal of Research and Scientific Innovation (İJRSİ) Volume 5, Issue 7
- Elden, M ve Ulukök, O, (2006), *Çocuklara Yönelik Reklamlarda Denetim ve Etik*, Küresel İletişim Dergisi, sayı 2, Güz-2006.
- Gongala, S. (2021), *15 Positive and Negative effects of Advertising on Children, 2011-2022* İncut Digital.
- Haskins, H. L.(1999), *Children's Attitudes Toward Television Advertising: A State of the Art Review*, Western Michigan University
- Hayko, G. (2010), *Effects of Advertising on Society:A Literary Review*, 82 HOHONU volume 8
- History of Advertising. (2022) January 8,2022, from https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_advertising
- Kotler, P ve Keller, K. L. (2012), *Marketing Management*, Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall
- Kotler, P., Wong, V., Saunders, J., ve Armstrong, G. (2004), *Principles of Marketing*, Financial Times/Prentice Hall; 4th edition
- Marshall, D.(2010), *Understanding Children as Consumers*, SAGE Publications
- O'Guinn T., Allen, C., Scheinbaum, A. C., ve Semenik, R. (2014), *Advertising and Integrated Brand Promotion*, Cengage Learning
- Özkan, A. (2014), *Reklam Yönetimi*, İstanbul Ticaret Odası, YAYIN NO: 2014 – 19.
- Raju, P. S., ve Lonial, S. (2002), *Advertising to Children: Findings and Implications*, EBSCO Publishing

- Romita. P, (2019), *Impact of Television (TV) on Children – Positive and Negative Effects*,
<https://parenting.firstcry.com/articles/impact-of-television-t-v-on-children-know-about-positive-and-negative-effects/>
- Rooij, L., ve Hoover, S. (2015), *Television*, Encyclopedia of Economics and Society.
- Sunitha. K, (2016), *Impact of Advertising on Children*, International Journal of Scientific Development and Research (IJSDR) Volume 1, Issue 7
- Şener, A., Boylu, A. A., ve Güven, S. (2011), *Children and advertising: What do they think about advertisements? How are they affected by advertisements?* Nova Science Publishers, Inc. New York
- UConn Rudd Center for Food Policy and Health, (2017), University of Connecticut,
<https://uconnruddcenter.org/research/food-marketing/>

THE EVALUATION OF TEACHER PERSPECTIVES RELATED TO ETHICAL BEHAVIORS IN SECONDARY EDUCATION INSPECTION

Barış ÖZMANEVRA
ozmanevrabaris@gmail.com

Melek KURUCU
melmk81@gmail.com

Tanju BULUT
tanju_89@live.com

Murat VAİZ
muratvaizppl@gmail.com

Rifat CAN
rifatcan1983@gmail.com
Cyprus University of Health and Social Sciences,
Educational Administration and Inspection, Master Students

Abstract

This study has been conducted to determine the necessary expected ethical principles of educational inspectors for inspectors, school managers and teachers in inspection studies held in secondary educational institutions and also to find out the perspectives of teachers, school managers and inspectors related to how much the educational inspectors obey these ethical principles. In this qualitative study, structured interview form was implemented. Within this scope; 5 questions were posed to 25 teachers/managers working at Secondary Educational institutions under the Ministry of National Education in 6 districts as; in Nicosia district- Değirmenlik High School, İrsen Küçük Secondary School, Lefkoşa Turkish High School and Hala Sultan Theology College, in Gazimağusa (Famagusta) district- Polatpaşa High School, Canbulat Özgürlük Secondary School and Dr Fazıl Küçük Industrial Vocational High School, in Kyrenia district- Oğuz Veli Secondary School and 19 Mayıs Turkish Education College, in Güzelyurt (Morphou) district- Kurtuluş High School and Güzelyurt Turkish Education College, in İskele district- Karpaz Vocational High School and İskele Evkaf Turkish Education College, in Lefke district- Lefke Gazi High School and Cengiz Topel Industrial Vocational High School. Some themes were formed by analyzing the answers of questions and the study was shaped within the frame of those themes. As a result of the research; it has been detected that the participants had mentioned the inspections held in the institutions were attentive, fair and open to criticism. Also, it has been found out that the participants had the opinion of inspectors' attitudes and behaviors to be equal, fair, positive, constructive, empathetic, polite, literate, consistent and respectful.

Keywords: Inspection, Education inspection, Ethical behaviors

INTRODUCTION

The assessment, guidance and questioning process within the aim of increasing performance and of providing the educational and teaching activities to be held according to the law, regulations, directives and programs can be defined as inspection (Tekişik, 1985). Regards to this; inspection is the assessment and enhancing process for increasing the quality of provided services. Aydın (2011) has also states that the inspection is found in every complex organization. This is organizational and managerial obligation. The main aim of inspection is to determine the degree of reaching the organization's objectives and to take necessary precautions for better results and also to develop the process.

There are three approaches effective for determining the professional ethics principles and behavior codes. They are; pragmatist approach, rights approach and justice approach. The pragmatist approach: According to this approach, during decision making only to be created results and to be provided benefit are based on. For instance; when an inspector makes a decision, s/he considers the maximum

performance, output and effectiveness criteria (Aydın, 2011). Rights approach: According to this approach, during decision making the fundamental rights and freedoms found in universal declaration of human rights are taken into consideration. It is important to respect to the individual's fundamental rights in this approach. According to this, the ethical principles protect the individuals against the illegal and unethical implementations of the organization. Rights approach: According to this approach, during decision making the laws and rules are important to be implemented equal and fair to everyone. Therefore, both the benefit and the harms are distributed to the individuals equally (Robbins and DeCenzo, 2007). These approaches help to understand how the individuals can make different decisions by using different ethical criteria.

The ethics in inspection involves the implementers to move on within the frame of professional ethical principles. Kocabaş and Karaköse (2009) state that; the term ethics had become the most popular concepts today and is used for most professional groups. The ethics in education deals with especially the educational actions in schools. To achieve the effectiveness and quality in education is possible by being loyal to the ethical principles. Many authors in literature review have defined the ethics similarly. Therefore, the ethics is a discipline analyzing the rules, beliefs and values formed by supporting the ethical and moral life. Ethics is a philosophy discipline dealing with evaluating the human behaviors as good bad, beautiful-ugly, right-wrong and which criteria are used in this evaluation as well as how these criteria are formed (Kizza, 2007).

Conceptual Framework

Educational Inspection

The educational systems have a strategic importance for states for continuing their existence. The sub systems of education are each tools continuing to the realization of aims of the education. For that reason, the sub educational systems take actions to realize their own aims and contribute to the education's aims (Tekin and Yılmaz, 2012). An institution needs internal feedback in order to determine whether it works within the frame of its aims and also it needs the external feedbacks to determine whether their products are in the wished quality. The most important management sub systems that prevent target diversion and the collecting internal and external information of the educational system are also defined as inspection sub units (Arabacı and Akar, 2010).

In this case; it is important to introduce education as a living, improving and advancing process. This process is impossible to advance without inspection. The success criteria of educational institutions are the objectives. These institutions are established in order to realize these objectives (Aydın, 2011). As the base of educational institutions the schools' input, process and outputs should be controlled for detecting their objective achievement degree and that is why the results should be reviewed.

With a broad meaning, the educational inspection is process in which the educational process outputs are evaluated in terms of corresponding to the implementations, law, objectives, planning and current variable resources. It is also defined as a process that the ethical rules exist which aim to extinguish the unwanted behaviors as well as reaching the previously determined standards (Bahçivan et.al. 2010).

The institutions belonging to Ministry of National Education (MONE-MEB) in the scope of Turkish Educational System are inspected by "Education Inspectors". Inspectors' span of authority is determined according to "Regulation of Ministry of Education's Guidance and Inspection Presidency and Educational Inspectors Presidency". According to this regulation; "inspectors are obliged to officiate duties such as guidance, inspection, research, analysis, investigation and pre-analysis". The inspector must have the authority mentioned above in order to officiate these duties or play their roles (Taymaz, 2011). One of the greatest elements of inspection is the behaviors and attitudes of the inspector. Within this scope; it is important for him or her to act according to the ethical principles. On the contrary case; it can be seen that the subject unethical behaviors are shown.

Unethical Behaviors

The ethics is defined as body of standards related to the designed good and bad for people about societal benefit, personal characteristics, principles and duties and what could they do or not (Svara, 2007). The unethical behaviors might differentiate in terms of peculiar characteristics about physical, cultural and social environment such as social phenomenon. As can be seen in other professions, it is important for investigating behaviors of the educational inspectors and teachers as ethical. The essential point here is

the universal characteristics and then the second essential point is the behavior characteristics based on what they learned through their lives and what they formed during their decision making process with self-interpretation related to professional relationships (Haynes, 2002; İşgüden and Çabuk, 2006). The inspectorship has most of the amount of responsibilities among school management and teaching (Çelik, 1999).

Research Objective

The objective of this research is to determine the ethical principles of educational inspectors to obey in inspectional studies held in secondary educational institutions expected by educational inspectors, school managers and teachers and also to find out the opinions of school managers, inspectors and teachers to what degree do the educational inspector obeys to these ethical principles.

RESEARCH METHOD

This research is a qualitative research and it is defined as a method of understanding the form of problem in its natural environment as questioning and commenting about the problem it analyzes (Klenke, 2016). In these researches, qualitative data gathering techniques such as interview, discourse and document analysis are generally used. Besides this; they base on examining closely the human related incidents and perceptions in their natural environment and social reality as well as having an integrative structure that can combine different disciplines (Merriam and Grenier, 2019). The qualitative research is an approach that features understanding and researching the incidents in their own environment.

Scope of Research and Sampling

25 teachers / managers working at Turkish Educational College, Canbulat Özgürlük Secondary School and Polat Paşa High School under Ministry of Education have been interviewed in this research.

Data Gathering Tools

The data gathering technique in which the sampling's feelings, opinions and knowledge are actively explained and life story are told about the research topic is called "interview". The main aim of the interview is to reach to the internal worlds of participants and find out their point of views. Through interview it is possible to reach individual's topic related experiences, attitudes, intentions, thoughts, comments, reactions and mental perceptions which can't be observed (Bengtsson, 2016).

Conducted through qualitative data gathering techniques, this study has used semi-structured interview technique. As these interviews have flexibility and standards, and they remove the limits in written tests and questionnaires as well as helping obtaining information in details, the researchers often prefer this method (Yıldırım and Şimşek, 2003; Altunay, Oral and Yalçınkaya, 2014).

As data gathering tool, the semi structured interview form and personal information form developed by the researcher is used in this study. Research data will be obtained in environments where the participants could express themselves comfortably in their own appointment time. Interview questions were asked to each participant by using the same words and same toning for meaning. During the research structured interview form was implemented. While participants were evaluated they were numbered as K1, K2, K3, K4 and K5. 5 questions were prepared by the researcher by considering the discussions in literature review for evaluating the opinions of sampling group about the ethical behaviors in secondary educational inspection. The prepared questions are:

1. There are three elements which make the educational institution as ethic. They are; attention, justice and criticism. Could you evaluate the inspection held in the institution you are working within the frame of these elements?
2. How are the attitudes and behaviors of the educational inspectors towards you? (How should it be?) (Behaving equally (gender, language, religion, racism), Being fair, Being honest, Showing empathy, Effective communication, Behaving consistently (Behaving politely and respectfully)
3. Have you ever witnessed educational inspectors to abuse their jobs? If yes, can you please explain in details?
4. Do you think the educational inspectors have sufficient knowledge about the developments in legislation and educational sciences?
5. Do you think the inspections in schools are conducted according to their objectives? If no, what are your suggestions?

Data Analysis

The data gathered by the semi structured interview form were pictured and interpreted through content analysis method. The content analysis is to combine similar data within the scope of specific concepts and themes and also it is to interpreting them by organizing them for the readers' easy understanding. The problems of the research are accepted as one each theme and questions related to each theme were asked. The obtained findings will be presented by citing direct quotes from the participants' opinions. In research data analysis, descriptive analysis techniques were used. The descriptive analysis is summarizing and interpreting the data according to previously determined themes where the direct quotes of individuals are often used for the best reflection and it is the analysis technique where the obtained results are interpreted within the frame of cause and effect relationships (Yıldırım and Şimşek, 2003).

FINDINGS AND INTERPRETATION

Demographic information of the participants is illustrated on the following table:

Table 1: Demographic Information

		Number (n)	Percentage (%)
Age	25-34	6	24
	35-44	16	64
	45-59	3	12
	Total	25	100
Gender	Female	13	52
	Male	12	48
	Total	25	100
Marital Status	Married	20	80
	Single	5	20
	Total	25	100

When Table 1 is analyzed, % 60 of the participants is between 35-44 years whereas % 24 of them is between 25-34 age and % 12 of them is between 45-59 ages. %52 of the participants is female whereas %48 is males. Additionally; %80 are married and %20 are single.

The first question given was “*There are three elements making the educational institution as ethic. They are, attention, justice and criticism. Can you evaluate the inspection done at your school within the frame of these elements?*” Two themes were created for this question as positive and negative. Four categories were formed for positive theme as “attentive, fair, being open to criticism and all”. Also, two categories were formed for the negative theme as “insufficient inspection” and “no inspection”.

Table 2: Theme 1. “Attentive, fair and open to criticism” opinions for the inspection held in the institution

Themes	Categories	f
Positive	Attentive	2
	Fair	4
	Open to Criticism	2
	All	7
Negative	Insufficient Inspection	8
	No Inspection	2

When Table 2 is analyzed the number of the participants is 2 who believe that the inspection is attentive and open to the criticism under the positive theme. 4 participants think that the inspection is fair whereas

7 participants believe the inspection is attentive, fair and open to the criticism. When the answers for negative theme are analyzed; 8 participants believe the inspection is insufficient held in the institution whereas only 2 participants mentioned that there was no inspection. Some of the answers of the participants are:

K6: The administrative staff and the teacher staff generally work attentively and they are fair while creating lesson programs etc. Both teachers and administrative staff are open to constructive criticism.

K10: I don't think the education is assessed attentively by the inspectors because when a teacher candidate is officially attained s/he is only inspected however other teachers are not inspected in the next years. I believe that the inspectors do not make very serious injustice during inspection. Also, I believe that the teachers teach students equally.

K24: I think the inspection is suitable for the ethical and moral values. There is an attention to justice in inspection. The criticisms are absolute for having an education according to its objective but these criticisms should be constructive and directive.

What make an educational institution as ethic are the attentive, justice and criticism elements. Most of the participants found the inspection either insufficient or nonexistent. To evaluate the inspection was impossible for them. It is seen that the number of the participants who state that the inspection was attentive, fair and open to criticism in their institutions is more than half. Firstly; it is necessary to point the importance of justice in inspection. That is; in a study held by Turhan (2007) it has been resulted that, the higher the ethical behaviors of the school managers are, the more conception level of the social justice in schools increase. Aydın (2011) also emphasized that the inspector should be a role model with his or her personal characteristics and behaviors and also s/he should emphasize the means of communication by behaving attentively by saying "s/he should personally have the characteristics that s/he would look for in the teachers". In a study conducted by Pehlivan (1997), he found out that there were not specific differences between the high school managers and the teachers in terms of honesty, justice and respect whereas there were differences in perceptions related to some principles which form the democracy, responsibility and tolerance. In this case, the suggestions developed by Ömür (2005) in his study are important to mention. Especially, he underlined to put more effort for providing the absolute justice during the inspection process. Also it is necessary to put more effort to be more attentive and organized during the inspection process of ethical rules.

The participants were asked the question of "How are the attitudes and behaviors of the educational inspectors towards you? (How should they be)?" Seven themes were created by considering the participants' answers. They are; respectful, positive and constructive, educated, equal and fair, consistent, polite and lastly empathetic.

Table 3: Theme 2. Opinions about attitudes and behaviors of educational inspectors

Themes	f
Empathetic	4
Equal and fair	6
Polite	3
Consistent	2
Educated	3
Positive and constructive	5
Respectful	2

It is important to emphasize that this question was answered about how the education inspectors' attitudes and behaviors should be. According to the answers these attitudes and behaviors should be equal and fair which was stated by 6 participants. On the other hand 5 participants answered as these behaviors and attitudes should be positive and constructive. 4 stated s/he should show empathy and 3 said polite and educated and lastly only 2 participants believe that they should be consistent and respectful. The following answers are given by some of the participants for this question:

K7, the inspectors generally approach to each teacher equally but insufficient about showing empathy. "I believe the inspectors approach to each teacher equally. I don't think there is discrimination. But, I

observed that sometimes there is a lack of showing empathy. The effective communication is open to the development and I think more effective communication can be established”. Emphasizing the effective communication, K7 has the opinion of the importance of inspectors’ establishing effective communication.

K12 explained how the inspectors should be by saying “inspectors should consider the environment, school and classroom of the teacher they inspect. Also, they should be mentor and should not demotivate teachers”.

K16 state that the inspectors have positive and constructive criticism and said that “Our educational inspector has always had positive and constructive criticism. Until now, I have never witnessed any gender discrimination and racist policy either”

In a study conducted by Dağlı and Akyıldız (2009), the inspectors had low ethical sufficiency in terms of gender discrimination, behaving consistently and prejudice etc. And also, he had found that they had behaved on the middle level for ethics in terms of respectful language, not exceeding his or her authority, having preventive attitudes towards personnel rights or avoiding insulting behaviors related to teacher proficiency. In this case; Kayıkçı and Uygur (2010) have stated that, inspecting according to a specific standard, having empathy, catching up with improvements, foreseeing, using human relationships and communication skills, inspecting according to the conditions of the environment, giving values to the teachers, giving suggestions for improving them, behaving without prejudice and being consistent and objective are essential.

Participants were asked “Have you ever witnessed the education inspectors to abuse their authority? If yes, could you please explain in details?”. When the answers are analyzed, two themes were determined as “yes” or “no”. The theme “yes” has two categories as ego satisfaction and disrespectful whereas the theme “no” has only one category as not witnessed.

Table 4: Theme 3. Opinions about education inspectors’ abusing their authority

Themes	Categories	f
YES	Ego satisfaction	2
	Disrespectful	1
NO	Not witnessed	22

When Table 4 is analyzed, nearly all the participants have not witnessed any abuse of authority of the inspectors. Only two participants mentioned that the inspectors had the attitude of ego satisfaction whereas only one participant has witnessed disrespectful behavior by the inspector. K19’s answer is important which is “I have rarely come across with the inspectors who were disrespectful, favoring people or self-righteous”. K: 2 said “some of them completely struggle for their ego satisfaction” and K2 stated that “I witnessed when a teacher is pushed. Although the teacher had no problem in the lesson, the teacher was inspected many times as being insufficient”. It is possible to state that the inspector in this case had unethical behaviors. In a study by Uğurlu (2010); the inspectors had middle level behaviors in terms of being fair, separating private and professional life, giving importance to privacy, being objective, accepting treats, being compliant with laws, not having prejudice, basing the assessments on documents, separating private works from job, spreading fear and waking respect. On the other hand, they had had behaviors on the high level ethically in terms of behaving officially and being organized. Aksoy (1998) emphasized the importance of being sensitive to personal differences and not imposing respect and values (insisting) while determining the ethical principles.

The participants were asked “Do you think the education inspectors have sufficient knowledge about the developments in legislation and educational sciences?”. Three themes were created as “yes”, “no” and “indecisive”.

Table 5: Theme 3. The knowledge level of education inspectors

Themes	f	%
Yes	7	28
No	6	24
Indecisive	12	48

By looking at Table 5, %48 of the participants is indecisive about the education inspectors' being knowledgeable enough for legislation and educational sciences. %28 of the participants thinks they had sufficient knowledge whereas % 24 said they didn't have enough knowledge. K7 stated that "I believe they have sufficient knowledge but I sometimes observe that there is a gap in terms of implementation". K10 said "I don't think they are knowledgeable enough, they should also evaluate themselves. Also, according to the area the inspector should assess the teacher accordingly" which is an important answer. Başar (2000) explained that the different area and categories are perceived as in the same value in scientific inspection and this situation is necessary for teachers in different areas for having assessment in equal. K25 states that "I believe the teachers in different areas have more workload due to lack of personnel cadre. That's why there are some inconveniences sometimes in terms of catching up with the developments". In addition to this, Taşdan (2008) emphasizes the importance of rapid development in modern educational systems. On the other hand, the modern education inspection should help control the current progress; correct the deviations during that period and help institutions survive healthily by improvements (Aslan, 2015).

The last question was asked to the participants as "Do you think the inspections at schools were conducted according to their objectives? If No, what are your suggestions?". The answers were analyzed and three themes were created as "yes", "no" and "medium level".

Table 6: Theme 4. The suitability of inspections in schools for their objectives

Themes	f	%
Yes	7	28
No	15	60
Medium Level	3	12

%60 of the participants found the inspections at schools were not conducted for their objectives whereas % 28 of the participants found they were suitable for the objectives. %12 of participants found them on the medium level. K4 has the opinion that the inspection was not suitable for their objectives by saying "each inspector thinks the elements s/he believes important are essential also. However, s/he should assess the teacher within the frame of implementations the teacher did. S/he shouldn't force for a specific method and also s/he should not think this is a lack and shouldn't cause to think like this". K5 stated that the inspections were held when there was a negative situation or when the teacher would be confirmed principally as saying "In my opinion they should be conducted in specific times regularly, also when their principal confirmation time comes the teachers should be evaluated or assessed by the inspectors in the teachers' field areas".

The suggestions about the inspections at school made by K10 are following: "The inspectors in the same field area should evaluate the teachers. S/he should inspect more often and on time. They shouldn't approach in penalizing way but in directive way. They should direct the teachers about the changing curriculum". K18 stated his or her opinion by saying "Today's student profile is different from the past and the course books are sometimes not modern enough. The inspectors ask teachers implement the written theoretical information. Except this situation, I find every new inspection activities suitable which would provide education focused on both learner and teacher. However, today's teacher and learner profiles are different from the old traditional and s/he should be aware of this and even the pedagogical infrastructure should be reconfigured and inspections should be held accordingly which could be more meaningful in educational activities".

Educational inspection plays an important role in terms of reaching the educational aims (Özmen and Güngör, 2008). Okutan (2016) conveyed that, the institutional structure of the educational inspection is

composed of activities such as whether the aim is reached at institution, what should be done while reaching the objectives and the behaviors to be enhanced after the feedback given. Within the light of this information, the inspection is essential for being suitable for the objectives.

RESULT

This study was conducted in order to determine the opinions of teachers , inspectors and school managers about how should be the ethical principles that the educational inspectors expected to obey also to determine how much they obey at the secondary schools with educational inspectors, school managers and teachers. Within this frame; 5 questions were posed to 25 teachers/managers working at Secondary Educational institutions under the Ministry of National Education in 6 districts as; in Nicosia district- Değirmenlik High School, İrsen Küçük Secondary School, Lefkoşa Turkish High School and Hala Sultan Theology College, in Gazimağusa (Famagusta) district- Polatpaşa High School, Canbulat Özgürlük Secondary School and Dr Fazıl Küçük Industrial Vocational High School, in Kyrenia district- Oğuz Veli Secondary School and 19 Mayıs Turkish Education College, in Güzelyurt (Morphou) district- Kurtuluş High School and Güzelyurt Turkish Education College, in İskele district- Karpaz Vocational High School and İskele Evkaf Turkish Education College, in Lefke district- Lefke Gazi High School and Cengiz Topel Industrial Vocational High School. It has been found out that the opinion of the inspections held at institutional schools were attentive, fair and open to criticism is more than half of the participants. Also, it has been found that the participants stated as the educational inspectors' behaviors and attitudes should be equal, fair, positive, constructive, empathetic, polite, educated, consistent and respectful

The great majority of the participants have not witnessed that the inspectors had abused their authority. However, nearly half of the participants were indecisive about the inspectors' having sufficient knowledge in terms of legislation and educational sciences developments. In addition, more than half of the participants had the opinion that the inspections conducted at schools were not reaching their objectives.

References

- Aksoy, H. (1998). *Eğitim denetiminde etik boyut*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akyıldız, S. (2007). *İlköğretim denetmenlerinin etik davranışlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi Diyarbakır ili örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altunay, E., Oral, G. ve Yalçınkaya, M. (2014). Eğitim kurumlarında mobbing uygulamalarına ilişkin nitel bir araştırma, *Sakarya University Journal of Education*, 4/1, 62-80.
- Arabacı, İ.B. ve Akar, H. (2010). Eğitim müfettişlerinin bazı sosyal, demografik ve mesleki özelliklerine göre mesleki tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 78- 91.
- Aslan, H. (2015). Eğitimde denetim ile ilgili kavramlar, denetimin tarihsel gelişimi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi*, 1, 1-14.
- Aydın, M. (2011). *Çağdaş eğitim denetimi*. Ankara: Hatipoğlu Yayınevi.
- Bahçivan, E. Bayraktutan, İ. Bilbay, A. Çakırer, İ. ve Toprakçı, E. (2011). Kuram ve uygulamada eğitim müfettişleri meslek etiği. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 5(1), 14-23.
- Başar, H. (2000). *Eğitim Deneticisi*. Ankara. Pegem A Yayınevi.
- Bengtsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *NursingPlus Open*, 2, 8-14.
- Çelik, V. (1999). Eğitimsel liderlik. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Haynes, F. (2002). *Eğitimde etik* (The Ethical School, 1998). (1.Basım). (Çev. S. K. Akbaş). İstanbul: Ayrıntı Yay.
- İşgüden B. ve Çabuk, A. (2006) Meslek etiği ve meslek etiğinin meslek yaşamı üzerindeki etkileri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (16) 59-86.
- Kayıkçı, K. ve Uygur, Ö. (2010). *İlköğretim okullarının denetimde mesleki etik*. II. Uluslararası Katılımlı Eğitim Denetimi Kongresi. Kütahya: Nobel Yayınları.
- Kizza, J.M.(2007) *Ethical and social issues in the information age*. Third Edition. Springer-VerlagLondonLtd., London.

- Klenke, K. (2016). *Qualitative research in the study of leadership*. Emerald Group Publishing Limited.
- Kocabaş, İ. ve Karaköse, T. (2009). Ethics in schooladministration. *AfricanJournal of Business Management*, 3 (4), 126-130
- Merriam, S. B., and Grenier, R. S. (2019). *Qualitative research in practice: Examples for discussion and analysis*. San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers.
- Okutan, M. (2016). *Eğitim yönetimi ve denetiminde örnek olaylar*. Ankara: Sarıyıldız Matbaacılık.
- Ömür, Ş. (2005). *İlköğretim denetmenlerinin denetim sürecinde karşılaştıkları etik sorunları algılama düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pehlivan, İ. (1997). *Eğitim yöneticilerinin etik davranışları üzerine bir araştırma*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Svara, J. H. (2007). *The ethics primer for public administrators in government and nonprofit organization*. Arizona: Jones and Bartlett Publishers.
- Taşdan, M. (2008). Çağdaş eğitim denetiminde meslektaş yardımlaşması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(41), 69-92.
- Taymaz, H. (2011). *Eğitim sisteminde teftiş: Kavramlar, ilkeler ve yöntemler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Tekışık, H.H. (1985). Milli eğitimde teftiş ve müfettiş sorunu. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 106, 45-49
- Tekin, A. ve Yılmaz, S. (2012). İlk ve ortaöğretim kurumu öğretmenlerinin teftişe ilişkin metaforik algılar, *Internation Journal of New Trends in Arts, Sports& Science Education*,1(4), 36-44.
- Turhan, M. (2007). *Genel ve mesleki lise yöneticilerinin etik liderlik davranışlarının okullardaki sosyal adalet üzerindeki etkisi*. Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uğurlu, C. T. (2010). Öğretmenlerin eğitim müfettişlerinin etik davranışlarına ilişkin görüşleri. *EInternational Journal of Educational Research*, 1 (2), 66-7.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

TÜKETİM TOPLUMU ELEŞTİRİSİ: WALL-E ANİMASYON FİLMİ ANALİZİ

Prof. Dr. Aytakin İŞMAN
Sakarya Üniversitesi
isman@sakarya.edu.tr

Entes KOZALLIK
Sakarya Üniversitesi
Entes.kozallik@ogr.sakarya.edu.tr

Özet

Küreselleşen dünyamızda kapitalizm etkileri her geçen gün daha da hissedilmektedir. Teknolojik aletlerin hızla artması ve çabuk tüketilmesi günümüzde kullandığımız eşyaların kısa süreli kullanımlarına ve bilinçsiz tüketime sebep olmaktadır. Bununla birlikte bilim ve teknoloji alanında gerçekleşen gelişmelerin iletişim teknolojilerinin sinema alanına da yansımakta olduğunu görmekteyiz. Özellikle animasyon sinemasında her yaşta izleyicisi olan hedef kitle üzerinde çeşitli mesajlar verildiğini ve izleyicideki etkisinin daha güçlü olduğunu söylemek mümkündür. Bu doğrultuda bu çalışmada Wall-E animasyon filmi kullanılarak hedef kitlede ortaya çıkan değerler üzerinden tüketim toplumu eleştirisinin yapılması amaçlanmıştır. Araştırmanın katılımcıları Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Kaynarca Seyfettin Selim Meslek Yüksekokulu Bilgisayar Destekli Tasarım ve Animasyon Bölümü 1. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinden biri olan veri çeşitleme yöntemi, araştırmaya dair geçerlilik ve güvenilirliğini arttırmak için tercih edilmiştir. Kanar (2019) tarafından yapılmış olan görüşme formu kullanılmıştır. Gözlem, görüşme ve odak grup görüşmesi yapılmış olan araştırmada ilk önce katılan öğrencilere Wall-E animasyon filmi izletilmesi esnasında katılımcı olan öğrenciler gözlem yöntemiyle izlenmiş ve yapılan gözlemlere dair öğrencilere yönelik notlar alınmıştır. Katılan öğrencilerden 10 kişi seçilmiş, 5'er kişilik gruplarla görüşme ve 2'şerli gruplar ile birebir odak grup görüşmesi yapılarak filme dair öğrencilerin görüşleri ve hazırlanan sorulara cevapları alınmıştır ve Wall-E filminin öğrenciler üzerinde tüketim toplumuna yönelik bakış açıları değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tüketim toplumu, Animasyon, Küreselleşme

GİRİŞ

Sucu (2012)'ya göre tüketim bir söylem olarak tanımlanmaktadır. Tüketim, çağdaş toplumun kendisi üzerine bir söz, toplumumuzun kendisiyle konuşma tarzı olarak tanımlamak mümkün olmaktadır. Sucu (2012) bir taraftan da toplumunun tek nesnel gerçekliğinin tüketim fikri olduğunu belirtmektedir. İkinci Dünya savaşından sonra toplumsal refaha kavuşmak için üretimin çoğalması, tüketimin artmasına ve tüketim toplumu kavramının ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Dağtaş, 2003). Tüketim toplumunda, bireylerin tüketimleri, kendilerine yeni bir yaşam biçimleri olabilme duygusunu hayata geçirmeyi öngörmektedir. Diğer bir taraftan ise üretilen malların insan ihtiyaçlarını karşılamaktan öte elden çıkarılması ve kar edilmesi amaçlanarak kapitalist sisteme hizmet ederek tüketim toplumu içinde gerçekleşmektedir (Duman, 2016). Baudrillard (2004)'a göre "Tüketim toplumu aynı zamanda tüketimin öğrenilmesi toplumu, tüketime toplumsal bir biçimde alıştırılma toplumdur" (s.95).

2009 yılında Pixar stüdyolarında yapılmış olan Wall-E en iyi animasyon filmi Oscar ödülünü alarak bilim kurgu kategorisinde değerlendirilmektedir (Turhan, 2017). Filmde tüketim çılgınlığına ve insanların yaşadığı doğal çevreye verdiği zararlara dair eleştiriler aktarılmaktadır. Kurgusunda Dünya yaşanmaz bir haldedir ve insanlar Dünya'yı terk ederek uzay gemisinde yaşamak zorunda kalmışlardır. Dünyayı tüketmiş, yaşanmaz hale getiren insanlar uzay gemisinde hareketsiz makinelere bağlı yaşayarak tüketim çılgınlığına devam etmektedirler. Diğer tarafta Dünyada çöp presleme görevini yapan Wall-E insanlardan geriye kalan atıkları istiflemekte ayrıca ilgisini çeken çöpleri barınağına götürüp saklamaktadır. Çöplerin arasında bir ayakkabı içinde bitki bulur. Uzay gemisindeki otomatik pilot, bitkiyi fark eder ve bitkiyi almak için dünyaya uzay aracı içinde Eva isimli modern bir robot gönderir. Uzay gemisindekiler Eva aracılığıyla bitkiyi yok etmek istemektedirler. Eva bitkiyi alıp

uzaygemisine getirir ve kaptan, dünyada bir tane bile bitki hayatını sürdürebildiye eğer yine yaşamın orada olabileceği umuduyla dünyaya geri dönmek ister. Otomatik pilot bu görüşü reddeder, kaptan ve otomatik pilot arasında ve böylece hikâye başlamış olur (Turhan, 2017).

ÇALIŞMANIN AMACI

Bu çalışmanın üç temel amacı vardır:

Birinci amacı; animasyon filmlerinin gençlerin eğitim sürecine etkisinin tartışılmasıdır. İkinci amaç ise; modern yaşamın getirdiği sorunlar karşısında günümüz gençlerinin karşılaştığı sorunlara çözüm olarak gerçekleştirdiği bilinçsiz tüketim karşısında bilinçlendirilmesi ve buna yönelik farkındalık kazandırılmasıdır. Üçüncü amacı ise; animasyon çeşidi olan insanbiçimcilik türünün animasyon filmlerinde kullanımının hedef kitle olan öğrencilerin, tüketim üzerindeki etkilerinin duygusal olarak incelenmesidir.

ÇALIŞMANIN ÖNEMİ

Bu çalışmanın üç temel önemi bulunmaktadır. Birincisi; animasyon filmlerinin gençler üzerinde tüketim davranışlarını bilinçlendirmesidir. İkinci önemi ise, bilinçli tüketim için üniversitelerde animasyon derslerinin gösterilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Üçüncü önemi ise, Wall-E animasyon filmini izleyen gençlerin, karakterlere karşı duygusal bağ kurması sonucu tüketim davranışlarında meydana gelen etkilerini veya değişimleri ortaya çıkarmaktır.

KURAMSAL TEMEL

Bu çalışmanın kuramsal temelini J. Baudrillard'ın simülasyon kuramı oluşturmaktadır. Bu kuramın beş temel ilkesi bulunmaktadır ve kullanılan kavramları şu şekilde açıklamıştır:

Birinci temel kavram simülakr, ikinci kavram simülasyon, üçüncü kavram hiper-gerçeklik, dördüncü kavram anlatımın patlaması ve son olarak beşinci kavram ise sıcak-soğuk olay olmaktadır (Baudrillard, 1991, s.208).

Çalışmada Baudrillard'ın simülasyon kuramı ile alakalı; simülakr, simülasyon ve hiper-gerçeklik üç kavramı kullanılmış ve çalışma ile ilişkilendirilmiştir. Birinci özellik olan simülakr kavramında, kapitalizm ile birlikte ticari değer yasasına geçilmiş, bu aşamada üretim, ticari bir hal almış ve rasyonelleşmiştir (Baudrillard, 2011, s. 17-18). Analizini yaptığımız Wall-E filminde kapitalist sistemin etkileri yoğun bir şekilde görülmektedir. Wall-E'nin yaşadığı dünyada insanların atıkları olan teknolojik aletleri presleme görevindedir, kuramın temel kavramlarından olan simülakr özelinde ilişkilendirdiğimizde, tüketim toplumunu "gereksinim" kavramı tamamıyla değişmiş ve kapitalist sistemin bize getirdikleri sonucu bilinçsizce tüketim yapılmış ve sonucunda teknoloji çöplüğü yığını haline gelmiş olduğunu görmekteyiz.

İkinci kavram olan simülasyon, temelde Batı uygarlığını temel alan simülasyon kuramı ve simülasyon evreni; simgesel (içerik, ideolojik, politik, felsefi, kültürel düzeyde bir model olma özelliği) anlamını yitiren Batı uygarlığının, maddi anlamda sahip olduklarını kaybetmemek için, bu tükenmişliğini yadsımaya daha doğrusu gizlemeye gayret ettiği evrenin kendisidir (Adanır, 2008, s. 13). Simülasyon kavramının Wall-E filmi ile ilişkilendirilmesinde ise, teknoloji çöp yığını olan dünyadan kaçmış ve uzay gemisinin içerisinde yaşayan insanları ütöpik bir dünyada görmekteyiz. Herhangi bir hareket etmeden, oturdukları yerden tüm yaşamlarını teknolojik aletlere bağlı olarak yaşayan insanlar tamamen sanal ve gerçekliğin yanılması olan ütöpik bir uzay gemisinde yaşamaktadırlar.

Üçüncü kavram olan hiper-gerçeklik, J. Baudrillard'a göre kitle iletişim araçları ve enformasyon çağındaki iletişim biçimleri arasındaki ayrımlar giderek azalmaktadır. Sinema, televizyon, bilgisayar gibi iletişim biçimleri hipergerçeklik düzenine aittir. Başka bir tanımla televizyon, sinema ve bilgisayar ekranları bir şekilde "gerçek" dünyada ayrı bir gerçekliği yansıtmakla kalmayıp, zamanla gerçeklik haline gelmektedir (Toffoletti, 2014, s. 102-103). Hiper-gerçekliği Wall-E filmi ile ilişkilendirdiğimizde ise ütöpik bir gezegen olan uzay gemisinde yaşayan insanların kendilerine sunulan hayatı sorgulamadan, adeta hepsinin birer programlanmış robot gibi hareket etmekte olduğunu, duygulardan ve insani değerlerden yoksun olarak, tek tiplendirilmiş olarak yaşamakta olduklarını görmekteyiz. Wall-E robotunun uzay gemisine giderek orada yaşayan kaptanın ve birkaç insanın gerçeklerin farkına varmalarını sağlamaktadır.

LİTERATÜR TARAMASI

Çalışma konusu ile ilgili literatürde çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Araştırmalardan ilki, Kanar (2019)'ın "Animasyon filmlerinin öğrencilerin değer gelişimine etkileri: Arabalar 1 Animasyon Filmi örneği" konulu çalışmasıdır. Araştırmanın amacı, eğitim anlayışının temel aldığı yapılandırmacılık yaklaşımının bir parçası olan sosyal yapılandırmacılıkla öğrencilerin kazandığı değerler ve çocukların değer kazanımında etkili olan animasyon filmlerin çocukların değer gelişimine etkilerinin olduğunu ve sosyal bilgiler öğretiminde animasyon filmlerin kullanılarak çocuklarda gelişen değerleri ortaya koymaktır (Kanar, 2019). Araştırma bulgularına göre, Arabalar 1 animasyon filmi içerisinde birçok değeri barındırmaktadır. Bu değerler sorumluluk, çalışkanlık, dayanışma, estetik, özgürlük, bağımsızlık, dürüstlük ve doğal çevreye duyarlılıktır (Kanar, 2019). Diğer bir alt problem olarak Arabalar 1 animasyon filmindeki karakterlerin öğrencilerde kalıcı iz bıraktığına ulaşılmıştır (Kanar, 2019). Ayrıca öğrencilerin olumlu değer örneği sergileyen karakterleri iyi karakter, olumsuz değer örneklerini sergileyen karakterleri de kötü karakter olarak sınıflandırdıkları görülmüştür. Böylece değerleri içselleştirip karakterleri nitelendirdikleri anlaşılmıştır. Ayrıca Arabalar 1 animasyon filminin değer eğitimine olumlu katkılarının olduğunu araştırma bulgularıyla ulaşılmıştır (Kanar, 2019).

Araştırmalardan ikincisi ise Yazıcı ve Aktın (2018)'in "Sinema animasyon filmlerinin çocukların satın alma davranışlarına etkisi" konulu çalışmasıdır. Araştırmanın amacı, hedef kitlesi çocuklar olan sinema animasyon film karakterlerinin, çocukların tüketim alışkanlıklarına etkisi belirlenmeye çalışılmıştır (Yazıcı ve Aktın, 2018).

Araştırmada Anaokulu ve İlkokul eğitim döneminde bulunan 5-10 yaş aralığında bulunan 5 kız ve 5 erkek çocuğun ebeveynleri oluşturmaktadır (Yazıcı ve Aktın, 2018). Araştırma bulgularına göre tüketim toplumu ve kültürü içerisinde önemli bir hedef kitle haline gelen çocuk tüketiciler üzerinde sinema animasyon filmlerinin çok etkili olduğu ortaya çıkmaktadır (Yazıcı ve Aktın, 2018). Ebeveynler de bir şekilde çocuğa talep ettiği bu oyuncak ve/veya ürünleri satın almakta, bu nedenle mevcut tüketim döngüsünde sinemanın çocuklar üzerindeki belirleyici ve kesin etkisiyle birlikte tüketime dönüşen boyutu da var olan bir gerçek olarak ortaya çıkmaktadır (Yazıcı ve Aktın, 2018). Bu doğrultuda çocukların sinema animasyon film karakterlerinden etkilendikleri ve çocukların tüketim davranışlarını belirlediği sonucuna varılmıştır (Yazıcı ve Aktın, 2018).

Araştırmalardan üçüncüsü ise Işık ve Semerci (2019)'nin "Eğitim Alanı Nitel Araştırmalarında Veri Üçgenlemesi Olarak Odak Grup Görüşmesi, Bireysel Görüşme ve Gözlem" konulu çalışmasıdır. Bu çalışmanın amacı, nitel araştırmalarda kullanılan odak grup görüşmeleri, bireysel görüşmeler ve gözlemleri tanıtmak ve veri üçgenlemesi olarak nasıl kullanıldığını betimlemektir. Araştırma bulgularına göre, nitel araştırmalarda inandırıcılık, geçerlik ve güvenilirlik önceliklidir. Bu nedenle tek bir veri toplama yöntemi yerine çoklu yöntemlerin kullanılması tercih edilmelidir. Bir nitel araştırma yapıldığında doğal ortamlar bulunuyorsa, iç ve dış etkenlerin rol oynayacağı düşünülüyorsa bu üç teknik tercih edilebilir. Bu yöntemlerden elde edilen veriler karşılaştırıldığında birinde olan eksiklik, yanlışlık ve yanlış algı düzeltilebilir ve veriler daha iyi anlamlandırılabilir (Işık ve Semerci, 2019). Veri elde etmede birden fazla yöntem kullanmak bu deneyimlerin daha detaylı anlaşılabilmesine, bulguların karşılaştırılmasına ve çapraz kontrol yapılmasına yardım eder (Atkins ve Wallace, 2012, s. 111). Farklı yöntemlerle toplanan veriler aynı şeyi ifade ediyorsa, bulguların güvenilirliği artar. Bu bağlamda eğitim alanında nitel araştırmalarda veri üçgenlemesi kullanılması önemlidir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmada nitel araştırma modelinden görüşme, gözlem ve odak grup görüşme yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve odak grup görüşmesi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların bağlı buldukları çevre içerisinde gerçekçi ve bütüncül bir biçimde araştırılmasına ve anlaşılmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği bir yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.35). Nitel araştırmalarda olay ve olgular arasında nedensellik bağı kurulmayabilir (Kuş, 2007); ayrıca, olay ve olguların nicel araştırma ile ölçülemeyen nedenleri daha derinlemesine tetkiklerle belirlenebilir (Sandelowski, 1986). Genellikle nicel veriler ve yoğun istatistiklerin göz ardı edilebildiği nitel araştırmalarda, araştırmacının gözlemleri, araştırılan olguya ilişkin metin ve söylev analizi gibi detaylar yer alır (Mallat, 2007). Nitel araştırmalar, olay ve

olguların gerçekleşme anına ilişkin derin analizler ve araştırmacının özel betimlemelerini sıklıkla içerirler (Golafshani, 2003). Araştırmacı, olay ve olguların gerçekliğini bozmadan sunmakla yükümlüdür; olay ve olgular kendi gerçekliklerinden ya da bağlamından koparılmaz ve oluştukları halleri ile muhafaza edilmeye çalışılır (Miles ve Huberman, 1994). Araştırmacı, olay ve olguları kendi bağlamında analiz etmeye, yorumlamaya ve anlamlandırmaya çaba gösterir.

Problem Cümlesi

Wall-E animasyon filmi analizine göre tüketim toplumu eleştirisi nasıl olmaktadır?

Alt Problemler

Wall-E animasyon filminde hangi karakterler size kalıcı iz bırakmıştır?

Wall-E animasyon filminde aklınızda kalan iyi ve kötü karakterler hangileridir?

Wall-E animasyon filminde karakterlerden hangisi olurdun?

Wall-E animasyon filminde sizi etkileyen sahneler hangileri?

Wall-E animasyon filminin amacı ya da amaçları nelerdir açıklar mısınız?

Wall-E animasyon filminin vermek istediği mesaj nelerdir açıklar mısınız?

Wall-E animasyon filminin toplum açısından faydalarını açıklar mısınız?

Wall-E animasyon filmini tüketim açısından faydalarını açıklar mısınız?

Wall-E animasyon filmini tüketim açısından sınırlılıklarını açıklar mısınız?

Wall-E animasyon filmini izledikten sonra tüketime dair dikkat edilmesi gerekenleri açıklar mısınız?

BULGULAR

Araştırma sonuçları yarı-yapılandırılmış görüşme, gözlem ve odak grup görüşmesinden elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış gözlemlerde katılımcılar filmi izlerken aşağıdaki ana başlıklarda gözlenmiştir:

- Filmi izlerken sınıfta sessizliği sağlama ve dikkati sürdürme
- Öğrencinin film hakkında kendi fikirlerini açıklamalarına izin verme
- Filmi izleyen öğrencilerin tümüyle etkileşim kurma
- Öğrencilerin film hakkında kendi aralarında tartışmalarını sağlama

Gözlem sonuçlarına göre öğrenciler;

1. Maddede filmi izlerken ortam sessizliğini korumuşlardır. Ayrıca dikkat dağınıklığına sebebiyet verecek herhangi bir durumda bulunmamışlardır.

2. Maddede öğrenciler film hakkında görüşlerini ve fikirlerini izleme ortamında rahatlıkla açıklayabilmişlerdir.

3. Maddede filmi izleyen tüm öğrenciler ile etkileşim kurularak soru-cevap tekniği ile görüşme yapılmıştır.

4. Maddede filmi izleyenler öğrenciler film hakkında kendi aralarında tartışma ve fikir paylaşımları sağlamışlardır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu toplam 10 kişi olan ve 4'ü kadın, 6'si erkek olan öğrencilerin görüşme sonuçlarında vermiş olduğu cevaplar şu şekildedir:

10 öğrencinin 7'si filme dair sorumluluk, 1'i aile birliği, 8'i bilimsellik, 2'i kültürel mirasa duyarlılık, 8'i doğal çevreye duyarlılık, 9'u dayanışma, 3'ü dürüstlük, 7'si çalışkanlık, 7'si hoşgörü, 3'ü yardımseverlik, 7'si özgürlük, 2'si vatanseverlik, 2'si barış, 4'ü bağımsızlık, 5'i sağlıklı olmaya önem verme, 10'u sevgi, 6'sı temizlik, 2'si saygı ve 2'si adil olma değerlerini işaretlemiş ve 10 öğrenciden hiçbiri estetik değerini işaretlememiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Kaynarca Seyfettin Selim Meslek Yüksekokulu Bilgisayar Destekli Tasarım ve Animasyon Bölümü 1. sınıf öğrencilerinin Wall-E animasyon filminde hangi değerlerin filmde bulunma durumları saptanmış olmuştur.

Odak grup görüşmesine göre oluşturulan alt problemlere aşağıdaki gibi yanıtlar alınmıştır.

1-) "Wall-E animasyon filminde hangi karakterler size kalıcı iz bırakmıştır?"

- Wall-E ve Eve

2-) "Wall-E animasyon filminde aklınızda kalan iyi ve kötü karakterler hangileridir?"

- İyi: Wall-E ve Eve,

- Kötü: Auto pilot ve Başkan

3-) “Wall-E animasyon filminde karakterlerden hangisi olurdun?”

- Wall-E ve Kaptan

4-) “Wall-E animasyon filminde sizi etkileyen sahneler hangileri?”

- Wall-E’nin doğayı eski haline döndürmeye çalıştığı zamanki tüm gücüyle aletin kapanmaması için uğraşırken kendini feda ettiği an.

- Wall-E ve Eve’nin duygusal bağlarının görüldüğü sahne

5-) “Wall-E animasyon filminin amacı ya da amaçları nelerdir açıklar mısınız?”

- İnsanların duyarlılığını arttırmak, bilinçlendirmek, küçük şeylerden bile zevk alınabileceğini göstermek en ufak şeyin bile ne kadar büyük öneme sahip olduğunu göstermek ve teknolojinin ilerlemesinin daha kontrol altında tutulması gerektiği

6-) “Wall-E animasyon filminin vermek istediği mesaj nelerdir açıklar mısınız?”

-Çevremize karşı daha duyarlı olmamız gerektiği doğamızı koruyup kollamamız ve teknoloji aşırı kullanılmaması hayatımızın teknolojiden ibaret olmadığını mesajını veren bir animasyon film.

7-) “Wall-E animasyon filminin toplum açısından faydalarını açıklar mısınız?”

-Gelecekte çöp atmaya bırakmaz isek nasıl bir yer olacağını gösterdiği için daha fazla çevreye karşı duyarlı olmayı destekliyor ve toplumu daha bilinçli yapmaya yönelik olarak sevgi ve saygıya duyarlılık

8-) “Wall-E animasyon filmini tüketim açısından faydalarını açıklar mısınız?”

- Tüketim açısından paketlenmiş şeyleri azaltmalıyız plastiği çok fazla kullanmamalıyız ki etrafta yok olmayan çöpler olmasın, İnsanların tüketirken mantıklı ve gerekli şeyleri alarak ihtiyaçlarını gidermesini sağlıyor.

9-) “Wall-E animasyon filmini tüketim açısından sınırlılıklarını açıklar mısınız?”

- Teknolojinin bizim hayatımızı kolaylaştırması kadar bizleri tektipleştirmesi gerçeğini gözler önüne seren bu filmde hem doğaya değer vermeli hem de kendimizi bilgisiz bırakmamalıyız, monotonluğa bağlı olarak İnsanların bir yerden sonra bilinçsizlik ve dikkatsizliğe doğru yönelmesi

10-) “Wall-E animasyon filmini izledikten sonra tüketime dair dikkat edilmesi gerekenleri açıklar mısınız?”

- “Tüketmek kadar üretmenin de farkına varmalıyız işimiz ya da yaşadığımız yer neresi olursa olsun burası gezegen olarak bizim evimiz her köşesine kendi evimize verdiğimiz değeri vermeliyiz gelecek nesillere de bu bilinci aktarmalı uyuşuk değil de düşünen nesiller yetiştirmeliyiz.

SONUÇ

Wall-E animasyon filmi genel olarak, insanların yaşadığı gezegeni hor kullanması, bulunduğu alanları duyarsızca kirletmesi, teknolojinin sağlamış olduğu imkânlar sayesinde adeta bir robot gibi yaşamaya alışması ve bilinçsizce tüketim yaparak iş yapamayacak kadar tembel bir hayat sürmesi gibi konuları ele almaktadır. Ayrıca insanların günümüzde bile sorun olan çevre sorunlarına dikkat çekmek istemektedir. Aynı zamanda çevreye karşı duyarlı davranılmadığı sürece elde tutulur şeyler yapılsa bile dünyaya karşı olabilecek felaketler hakkında sezgilerini anlatmaktadır. Diğer bir taraftan insanların teknolojiye olan bağımlılığı artık yürüme kabiliyetlerini bile kaybetmeye başlamalarına sebep olması sonucu tüketime yönelik eleştirel bir bakış açısına sahip olmamızı sağlamaktadır. Sonuç olarak, filmi izledikten sonra genel olarak bireylerin, en temelde sevgi, saygı gibi değerlerimize bağlı kalarak düşünmeye, tüketim alışkanlıklarına karşı dikkatli olunması gerektiğine yönlendirmektedir. Teknolojinin bizim hayatımızı kolaylaştırması kadar bizleri tek tipleştirmesi gerçeğini gözler önüne seren bu filmde bireylerin bu hazır buluculuğu bırakıp kendilerinin bir şeyler üretmesi gerekmektedir. Aksi takdirde gereğinden fazla makinelerle bağlı yaşadığımızda bilinçsizce yapılan tüketimler sonucu elimizdeki kaynakları doğru kullanmadığımız sürece yaptığımız her şeyin bize olumsuz bir dönüşü olacaktır. Daha bilinçli tüketiciler olarak en azından geri dönüşebilir kaynaklar kullanılmalı geri dönüşümü olmayan ürünlerin tüketimi azaltılmalıdır. Sonuç olarak, filmi izledikten sonra genel olarak bireylerin, en temelde sevgi, saygı gibi değerlerimize bağlı kalarak düşünmeye, tüketim alışkanlıklarına karşı dikkatli olunması gerektiğine yönlendirmektedir. Teknolojinin bizim hayatımızı kolaylaştırması kadar bizleri tek tipleştirmesi gerçeğini gözler önüne seren bu filmde bireylerin bu hazır buluculuğu bırakıp kendilerinin bir şeyler üretmesi gerekmektedir. Aksi takdirde gereğinden fazla makinelerle bağlı yaşadığımızda bilinçsizce yapılan tüketimler sonucu elimizdeki kaynakları doğru kullanmadığımız sürece yaptığımız her şeyin bize olumsuz bir dönüşü olacaktır. Daha bilinçli

tüketiciler olarak en azından geri dönüşebilir kaynaklar kullanılmalı geri dönüşümü olmayan ürünlerin tüketimi azaltılmalıdır. Tüketmek kadar üretmenin de farkına varmalıyız işimiz ya da yaşadığımız yer neresi olursa olsun burası gezegen olarak bizim evimiz her köşesine kendi evimize verdiğimiz değeri vermeliyiz gelecek nesillere de bu bilinci aktarmalı üretken ve düşünen nesiller yetiştirmeliyiz. Sanayileşmenin ve tüketimin zararlarının bilincinde olarak, dünyanın gelecekte yaşanamaz hale geleceğinin farkına varılması sonucunda tüketmek için yaşamak yerine, yaşamak için tüketilmelidir. Teknoloji tüketiminin insanlar üzerindeki etkileri belli olduğu için insanları bunları daha az kullanmaya teşvik etmek gerekir. Toplumsal olarak bu tüketim bağımlılıktan kurtulabilmemiz için toplumsal aktivite gerek. Bizi cihazlardan uzaklaştıracak etkinlikler yapması gerektiğini düşünüyorum. Doğa için verebileceğim en etkili öneri bilinçli tüketiciler yetiştirmek bilinçli insanlar zaten olayı daha iyi kavrayıp gerekli adımları atacağını inanmak istiyorum.

ÖNERİLER

Araştırmada kullanılan görüşme, gözlem ve odak grup görüşmesi yöntemlerin birlikte kullanılması durumunda gözlemin sürekli devam etmesi ve araştırmanın amacına bağlı olarak önce odak grup görüşmesi ve sonra da buradan ortaya çıkan ve bireysel derinlemesine sorulamayan soruları da yarı yapılandırılmış sorular çerçevesinde iletmek amacıyla bireysel görüşmeler gerçekleştirilmesi daha etkili olabilmektedir. Kendi kültürel değerlerimize sahip çıkan üretimlerin dış pazara açılımı noktasında ilgi uyandıran çeşitli tanıtım faaliyetlerine yer verilmesi ve bireylerde bilinçli tüketim yapma alışkanlığını kazandıran animasyon filmlerinin yapımının artması bu alandaki literatürün gelişimini sağlayacak uygulamalar olacağını düşünmekteyim. Tüketime teşvik eden filmler ile ilgili olarak da gerekli düzenlemeler ve denetlemeler getirilmesinin yaşadığımız çevreye karşı daha duyarlı olunmasını sağlamakla birlikte yeni yetişen nesil için derslerde verilen animasyon derslerinde de bu konu temelli animasyonlar yapımının sağlanmalıdır. Son olarak, değerler eğitime yönelik araştırmalara literatürde daha fazla yer verilmesi gerektiğini düşünmekteyim.

Kaynakça

- Adanır, O. (2008). Simülasyon kuramı üzerine notlar ve söyleşiler. İstanbul: Hayal Et Kitap.
- Atkins, L. & Wallace, S. (2012). Qualitative research in education. London, Sage Publications.
- Baudrillard, J. (1991). Sessiz Yığımların Gölgesinde Ya da Toplumsalın Sonu. (Çev. O. Adanır). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2004). Tüketim Toplumu. (Çeviren, Hazal Deliçaylı, Ferda Keskin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2011). Simgesel değiş tokuş ve ölüm. (O. Adanır, Çev). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Dağtaş, B. (2003). Reklamı Okumak. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Duman, Z. (2016). Tüketimci Kapitalizmin ve Tüketim Kültürünün Eleştirisi. *Sosyoloji Dergisi*, 33, s. 15-36.
- Golafshani, N. (2003). Understanding reliability and validity in qualitative research. *The qualitative report*, 8(4), 597-606.
- Işık, E. ve Semerci Ç. (2019). Eğitim Alanı Nitel Araştırmalarında Veri Üçgenlemesi Olarak Odak Grup Görüşmesi, Bireysel Görüşme ve Gözlem. *Turkish Journal of Educational Studies*, 6 (3) Ekim.
- Kanar, S. (2019). Animasyon Filmlerinin Öğrencilerin Değer Gelişimine Etkileri: Arabalar 1 Animasyon Filmi Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kuş, E. (2007). Nicel-nitel araştırma teknikleri: Sosyal bilimlerde araştırma teknikleri: Nicel mi? Nitel mi?. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Mallat, N. (2007). Exploring consumer adoption of mobile payments—A qualitative study. *The Journal of Strategic Information Systems*, 16(4), 413-432.
- Miles, M. B. and Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. New York: Sage Publications, Inc.
- Sandelowski, M. (1986). The problem of rigor in qualitative research. *Advances in Nursing Science*, 8(3), 27-37.
- Sucu, İ.(2012). Animasyonlu Televizyon reklamlarında tüketim olgusunun biçimlenmesinde simülasyon etkisi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 2,1, s.72-88.
- Toffoletti, K. (2014). Yeni bir bakışla Baudrillard. (Y. Başkavak, Çev)., İstanbul: Kollektif Kitap.

- Turhan, G. (2017). Wall-E filminin Çevre etiği açısından değerlendirilmesi. *Social Science Studies*, 5, IV, s. 298-309.
- Yazıcı T. ve Aktın D., (2018). Sinema aksiyon filmlerinin çocukların satın alma davranışlarına etkisi. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 6, 72, 6 s. 405-425.
- Yıldırım A, Şimşek H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

TÜRKİYE'DE 2009-2019 YILLARI ARASINDA MEME KANSERİNE BAĞLI ÖLÜM EĞİLİMLERİ

Prof. Dr. Nurhan DOĞAN

Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Biyoistatistik ve Tıbbi Bilişim Anabilim Dalı, Afyonkarahisar, ORCID:0000 0001 7224 6091

nurhandogan@hotmail.com

Prof. Dr. İsmet DOĞAN

Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Biyoistatistik ve Tıbbi Bilişim Anabilim Dalı, Afyonkarahisar, ORCID: 0000 0001 9251 3564

ismet.dogan@afsu.edu.tr

Özet

Meme kanseri, dünya çapında kadınlar arasında en sık teşhis edilen kanserdir ve kanser ölümlerinin önde gelen nedenidir, ancak farklı ülkelerde değişiklik gösteren kalıpları ve eğilimleri vardır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de kadınlarda meme kanserine bağlı ölümlerin yıllara ve yaş gruplarına göre eğilimlerini analiz etmektir. Çalışmada kullanılacak veriler Türkiye İstatistik Kurumu ölüm veri tabanından elde edildi. Meme kanseri ölümlerinin yıllara ve yaş gruplarına göre eğilimlerini belirlemek için Joinpoint regresyon analizinden yararlandı. Yaş değişkeni beş grubuna (<45, 45-54, 55-64, 65-74, 75 ve üzeri) ayrılarak analiz edildi. Yaşa göre standardize edilmiş ölüm oranlarını hesaplamak için dünya standart popülasyonu referans olarak kullanıldı (100.000 kişi). 2009-2019 döneminde yaklaşık 39000 kadın meme kanserinden hayatını kaybetmiştir. Yaşa göre standardize edilmiş ölüm oranı 6.51/100.000 ile 7.99/100.000 arasında değişmektedir. 11 yıllık bu dönemde Türkiye'de standartlaştırılmış ölüm oranı 100.000 kadında ortalama 7.49'dur. Bu periyod boyunca meme kanserinden ölümlerde istatistiksel olarak anlamlı bir artış gözlenmiştir (ortalama yıllık yüzde değişim: 1.78 (Güven Aralığı: 0.57:3.00) p=0.009). Yaşa göre değerlendirildiğinde tüm yaş gruplarında anlamlı artışlar gözlenirken sadece 75 ve üzeri yaş grubunda 2015 yılından sonra anlamlı olmasa da bir düşüş gözlenmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre özellikle <55 yaş grubunda artışların daha fazla olduğu 75 ve üzeri yaş grubunda ise özellikle 2015 yılından sonra düşüş olduğu gözlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Meme kanseri, ölüm oranı, Joinpoint Regresyon Analizi, kadın

BREAST CANCER MORTALITY TRENDS BETWEEN 2009-2019 IN TURKEY

Abstract

Breast cancer is the most frequently diagnosed cancer among women worldwide and the leading cause of cancer death, but it has patterns and trends that vary in different countries. The aim of this study is to analyze the trends of breast cancer-related deaths in women in Turkey by year and age group. The data to be used in the study were obtained from the Turkish Statistical Institute mortality database. Joinpoint regression analysis was used to determine the trends of breast cancer deaths by years and age groups. The age variable was analyzed by dividing it into five groups (<45, 45-54, 55-64, 65-74, 75 and over). The world standard population (100,000 people) was used as a reference to calculate age-standardized mortality rates. In the period of 2009-2019, approximately 39000 women died from breast cancer. The age-standardized mortality rate ranges from 6.51/100,000 to 7.99/100,000. In this 11-year period, the standardized mortality rate in Turkey is 7.49 per 100,000 women. A statistically significant increase in deaths from breast cancer was observed during this period (average annual percentage change: 1.78 (CI: 0.57:3.00) p=0.009). When evaluated according to age, significant increases were observed in all age groups, while a decrease was observed only in the 75 and over age group, although not significant, after 2015. According to the results obtained from the study, it was observed that the increases were higher especially in the <55 age group, and a decrease was observed in the 75 and over age group, especially after 2015.

Keywords: Breast cancer, mortality rate, Joinpoint Regression Analysis, women

GİRİŞ

Kanser, dünya çapında önde gelen ve 2020 yılında yaklaşık 10 milyon ölümün gerçekleştiği bir ölüm nedenidir. Meme kanseri ise 2020 yılında yeni kanser vakaları açısından en yaygın teşhis edilen kanserdir (Ferlay, 2020). Meme kanseri, dünya çapında kadınlar arasında en sık görülen kansere bağlı ölümlerin önde gelen en önemli halk sağlığı sorunudur. 2020’de Dünya Sağlık Örgütü, kadınlarda 2,2 milyon (%25.4) meme kanseri vakası olduğunu ve aynı yıl dünya genelinde meme kanserine bağlı ölümler toplam ölümlerin %15.5’ini (684 996) oluşturduğunu bildirmiştir (World Health Organization, 2022). Gelir düzeyine göre bakıldığında 2020 yılında, meme kanserine bağlı ölümlerin yaklaşık %71’i düşük ve orta gelirli ülkelerde meydana gelmiştir (GLOBACAN, 2020). Yüksek gelirli ülkelerle karşılaştırıldığında, geç teşhis ve kanser bakımına yetersiz erişim nedeniyle düşük ve orta gelirli ülkelerde meme kanseri sağ kalım oranları daha düşüktür.

Dünyadaki bazı bölgelerde ve özellikle yüksek gelirli ülkelerde, önleme, tarama ve tedavi yöntemlerindeki ilerlemeler nedeniyle kansere bağlı ölümlerde azalma sağlanmıştır. Meme kanseri aynı zamanda dünyanın 12 bölgesinde kanserden ölümlerin en sık nedenidir (Ferlay, 2020). Erken ölümlerin değerlendirildiği bir çalışmada, Türkiye dahil 127 ülkenin 57’sinde en sık erken ölüm nedeninin kanser olduğu tespit edildi. Aynı araştırma, kansere bağlı ölümlerin artacağını ve bu yüzyılın sonuna kadar çoğu ülkede erken ölümlerin önde gelen nedeni olacağını vurgulamaktadır (Bray, 2021). Ülkemizde meme kanseri insidansı 100 binde 40.7 olup her yıl yaklaşık 15.000 kadın meme kanserine yakalanmaktadır. Sağlık Bakanlığı, Türkiye’de bir yıl içinde yaklaşık 18 bin kadına meme kanseri tanısı konulduğunu belirtti (SB1, 2019). Türkiye’de 2020 yılında yapılan çalışmada meme kanseri kadınlar arasında en önemli ölüm nedeni olarak belirtilmiştir. Çalışmaya göre meme kanserinde yıllar itibari ile artış olduğu görülmektedir (Doğan, 2020). 2014 yılında Doğan ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada ise 1987-2008 yılları arasında sadece şehir ve ilçe merkezlerindeki ölümler dikkate alınarak yapılan çalışmada ortalama yıllık standartlaştırılmış ölüm oranı 11.9 (100.000 kişide) olarak belirtilmiştir (Doğan, 2014). Teker ve ark. yaptığı çalışmada ise son yıllarda Kanser ölümlerinde artış olduğunu ifade edilmişlerdir (Doğan, 2020; Teker, 2022). Ölüm oranı, meme kanserli hastaların sağlığını izlemek için en önemli göstergelerden biridir (Li, 2015) ve eğilim analizi, yerel kontrol stratejilerini bilgilendirmek için hem ülkelerde hem de belirli bölgelerde çeşitli gözlemlerde bir değişiklik veya eğilim modelini belirlemeyi amaçlayan bir tekniktir. Bu çalışma, Türkiye’de kadınlar arasında meme kanserinden ölüm oranlarını yıllara ve yaş gruplarına göre zaman içindeki eğilimleri değerlendirmeyi amaçladı.

YÖNTEM

Türkiye’de 1931 yılından bu güne kadar ulusal düzeydeki ölüm kayıtları Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK,2020) tarafından yıllık olarak toplanmakta ve yayınlanmaktadır. Ölüm kayıtları 2009’dan önce sadece il ve ilçe merkezlerini kapsarken sonraki yıllarda köyden gelen ölüm listeleri dahil edilerek tüm Türkiye’yi kapsamaktadır. Ayrıca 2009 yılından itibaren ölüm nedenleri sınıflandırma sisteminde Uluslararası Hastalık Sınıflandırması, Onuncu Revizyon (ICD-10) (World Health Organization, 2004) kullanılmaya başlanmıştır. Kadınlarda meme kanser (ICD-10: C50) değerlendirilmeye alınmıştır. Yaşa göre standardize edilmiş ölüm oranlarını (YSO) hesaplamak için dünya standart popülasyonunu referans olarak kullanan doğrudan standardizasyon yöntemi (Segi tarafından önerilen ve Doll ve arkadaşları tarafından modifiye edilen) kullanıldı (100.000 kişi). Bu yaklaşım, kaba oranları yaş dağılımına göre düzeltme sağladığı için farklı şehirleri ya da ülkeleri karşılaştırmak için kullanılır (Ahmad, 2001). Yaş için alt grup analizleri de yapıldı; yaş grupları beş tabakaya ayrılmış ve yaklaşık olarak <45 yaş, 45-54 yaş, 55-64 yaş, 65-74 ve 75+ olarak sınıflandırılmıştır.

İstatistiksel Analiz

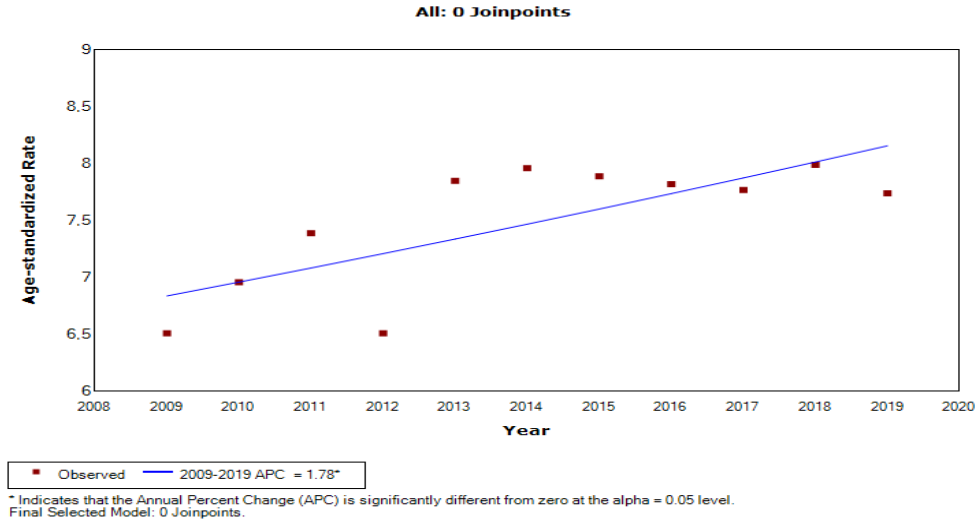
Joinpoint Regresyon Analizi (JRA), iki değişken arasındaki ilişkiyi, parçalı doğrusal bir regresyon aracılığıyla açıklayan istatistiksel bir modelleme tekniğidir. Bu teknik, epidemiyolojik çalışmalarda mortalite veya insidans serilerindeki zaman eğilimlerinin modellenmesinde yaygın olarak kullanılmaktadır. JRA’da değişim noktası “joinpoint” olarak tanımlanmıştır ve 2000 yılında Kim ve arkadaşları bu değişim noktalarının bulunmasında Lerman tarafından önerilen Grid Serch metodu kullanılmıştır. Analiz, minimum değişim (joinpoint) noktası ile başlar ve her seferinde değişim noktasının anlamlı olup olmadığını ve modele eklenmesi gerekip gerekmediğini test eder. Değişim nokta sayısı Monte Carlo Permutasyon testi ile belirlenir (Kim, 2000). Elde edilen son model oranın

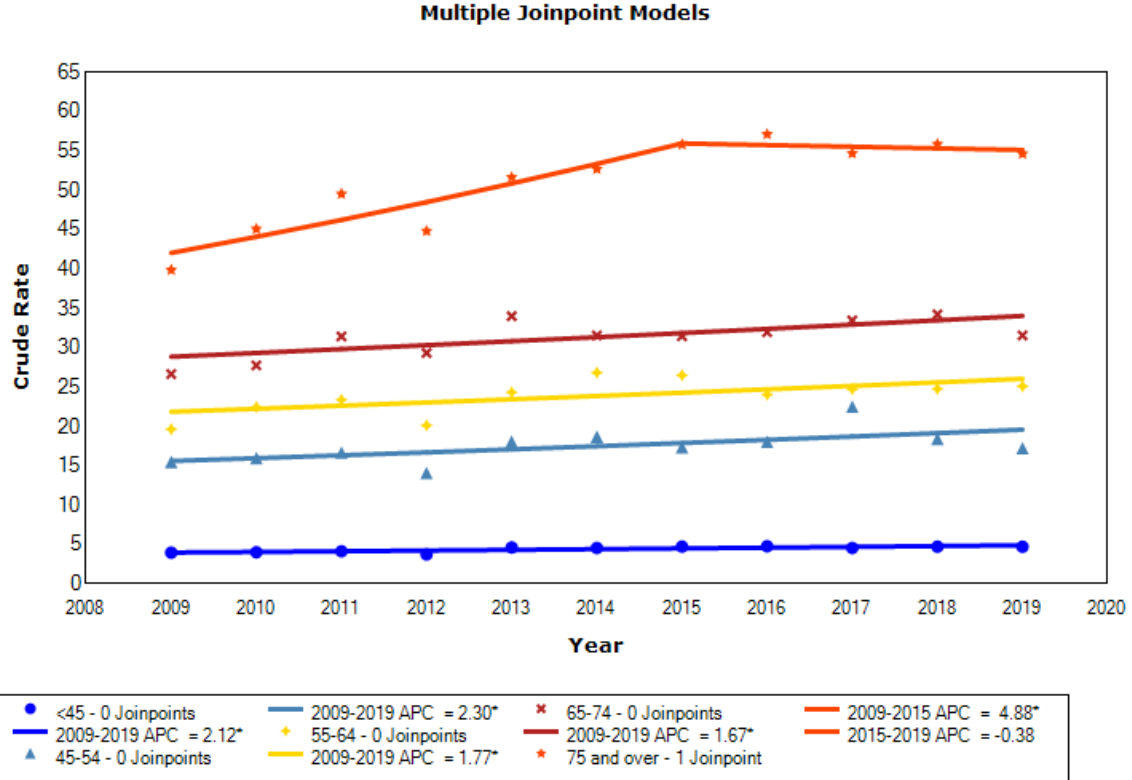
önemli ölçüde değiştiği/değişmediği en uygun değişim noktalarını gösterir. İstatistiksel olarak anlamlı olan her bir değişim noktası için yıllık yüzde değişim (YYD), ortalama yıllık yüzde değişim (OYYD) ve bunlara ait %95 güven aralıkları hesaplanır. OYYD, tüm kırılma noktalarındaki YYD değerlerinin ortalamasıdır. Analizler, ABD Ulusal Kanser Enstitüsü tarafından hazırlanan Joinpoint Regresyon Programı (versiyon 4.9.1.0–2021) kullanılarak gerçekleştirilmiştir (National Cancer Institute, 2021).

BULGULAR

2009-2019 döneminde yaklaşık 39000 kadın meme kanserinden hayatını kaybetmiştir. Yaşa göre standardize edilmiş ölüm oranı 6.51/100.000 ile 7.99/100.000 arasında değişmektedir. 11 yıllık bu dönemde Türkiye’de ölüm oranı 100.000 kadında ortalama 7.49’dur. JRA’ya göre periyod boyunca meme kanserinden ölümlerde istatistiksel olarak anlamlı bir artış gözlenmiştir (OYYD:1.78 (Güven Aralığı(GA): 0.57:3.00) $p=0.009$) (Şekil 1). Yaşa göre değerlendirildiğinde tüm yaş gruplarında anlamlı artışlar gözlenirken [<45 (OYYD: 2.1; GA: 1.1;3.1 $p=0.001$), 45-54 (OYYD: 2.3; GA: 0.5;4.4 $p=0.018$), 55-64(OYYD: 1.8; GA: 0.2;3.4 $p=0.031$), 65-74(OYYD: 1.7; GA: 10.8;2.6 $p=0.002$), 75 ve üzeri(2009-2015 dönemi için, YYD: 4.9; GA:2.8;7.0 $p=0.001$, 2015-2019 dönemi için YYD: -0.4; GA:-3.7;3.1 $p=0.794$)] sadece 75 ve üzeri yaş grubunda 2015 yılından sonra anlamlı olmasa da bir düşüş gözlenmiştir (Şekil 2, Tablo 1). Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre özellikle <55 yaş grubunda artışların daha fazla olduğu 75 ve üzeri yaş grubunda ise özellikle 2015 yılından sonra düşüş olduğu gözlenmiştir. Kadınlarda meme kanseri ölüm oranı, yaşla güçlü bir şekilde ilişkilidir ve en yüksek ölüm oranları yaşlılardır.

Şekil 1. Kadınlarda Meme Kanseri Ölüm Eğilimlerinin JRA Sonuçları, Türkiye (2009-2019)

Şekil 2. Kadınlarda Meme Kanseri Ölüm Eğilimlerinin Yaş Gruplarına Göre JRA Sonuçları, Türkiye, (2009-2019)

Tablo 1. Kadınlarda Meme Kanseri Ölüm Eğilimlerinin Yaş Gruplarına Göre JRA Sonuçları, Türkiye, (2009-2019)*

	OYYD(GA %95) (2009-2019)	Periyod I		Periyod II	
		YYD(GA %95)		YYD(GA %95)	
<45	2.1 (1.1 to 3.1) (p=0.001)	2009-2019	-	-	-
45-54	2.3 (0.5 to 4.4) (p=0.018)	2009-2013	-	-	-
65-74	1.8 (0.2 to 3.4) (p=0.031)	2009-2019	-	-	-
75 ve üzeri	1.7 (0.8 to 2.6) (p=0.002)	2009-2019	-	-	-
	2.8 (1.3 to 4.3) (p<0.001)	2009-2015	4.9 (2.8 to 7.0) (p=0.001)	2015-2019	-0.4 (-3.7 to 3.1) (p=0.794)

*GA: Güven Aralığı, YYD: Yıllık Yüzde Değişim, OYYD: Ortalama Yıllık Yüzde Değişim

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışma ile kadınlarda meme kanserine bağlı ölümlerde 2009-2019 yılları arasında yıllık %1.78 oranında anlamlı bir artış olduğu görülmüştür. Yapılan çalışmalarda meme kanserine bağlı ölümlerde benzer bir artış gösterdi. Avrupa Birliği ülkelerini kapsayan bir araştırmanın sonuçlarına göre 2002'de yüz binde 17,9 olan meme kanserine bağlı ölüm hızı 2012'de yüz binde 15.2'ye gerilemiştir. En büyük gerileme 49 yaş ve altı grupta gözlenmiştir. Erken teşhis, etkili tedavi yöntemleri ve düzenli taramaların Avrupa'da meme kanserine bağlı ölümleri azalttığı ifade etmiştir (Carioli, 2017). Yüksek gelirli ülkelerle karşılaştırıldığında, geç teşhis ve kanser bakımına yetersiz erişim nedeniyle düşük ve orta gelirli ülkelerde meme kanseri sağ kalım oranları daha düşüktür (Wild, 2020). Başarılı tarama programları ve etkili tedavi ve bakım, yüksek gelirli ülkelerde meme kanserine bağlı ölümlerde azalmaya yol açmıştır. Tersine, düşük ve orta gelirli ülkelerde meme kanserine bağlı ölümler artmıştır (Wild, 2020). Türkiye'de meme kanseri tarama programı 2012 yılında başlatılmıştır. Program, 40-69 yaş arası kadınların 2 yılda bir mamografi ile değerlendirilmesini içermektedir (SB2, 2019). Çünkü erken teşhis ve tarama hem ölümleri önlemekte hem de daha basit ve ucuz tedaviler ile hastalığın iyileştirilmesini sağlamaktadır. Dünya Sağlık Örgütü, kadınlarda meme kanseri insidans ve ölümlerin 2040 yılında ikiye katlayacağını tahmin etmektedir (Global cancer observatory, 2022)

Kaynakça

- Ahmad, O. B., Boschi-Pinto, C., Lopez, A. D., Murray, C. J., Lozano, R., & Inoue, M. (2001). Age standardization of rates: a new WHO standard. *Geneva: World Health Organization*, 9(10), 1-14.
- Bray, F., Laversanne, M., Weiderpass, E., & Soerjomataram, I. (2021). The ever-increasing importance of cancer as a leading cause of premature death worldwide. *Cancer*, 127(16), 3029-3030.
- Carioli, G., Malvezzi, M., Rodriguez, T., Bertuccio, P., Negri, E., & La Vecchia, C. (2017). Trends and predictions to 2020 in breast cancer mortality in Europe. *The Breast*, 36, 89-95.
- Dogan, N., & Toprak, D. (2014). Female breast cancer mortality rates in Turkey. *Asian Pacific Journal of Cancer Prevention*, 15(18), 7569-7573.
- Doğan, N., Kaçan, T., & Doğan, I. (2020). Analysis of trends in cancer-related mortality in Turkey. *Turkish Journal of Oncology*, 35(1).
- Ferlay J, Ervik M, Lam F, Colombet M, Mery L, Piñeros M, et al. (2020). Global Cancer Observatory: Cancer Today. Lyon: International Agency for Research on Cancer; (<https://gco.iarc.fr/today>)
- Global cancer observatory, International Agency for reserch on cancer, (2022). <https://gco.iarc.fr>
- GLOBOCAN, World Health Organization, International Agency for Research on Cancer. (2020): All Cancers. Geneva.
- Kim, H. J., Fay, M. P., Feuer, E. J., & Midthune, D. N. (2000). Permutation tests for joinpoint regression with applications to cancer rates. *Statistics in medicine*, 19(3), 335-351.
- Li, C., Yu, C., & Wang, P. (2015). An age-period-cohort analysis of female breast cancer mortality from 1990–2009 in China. *International Journal for Equity in Health*, 14(1), 1-7.
- National Cancer Institute. Joinpoint Regression Program, Version 4.9.1.0 - 2021. <https://surveillance.cancer.gov/joinpoint/>.
- SB1. T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Ulusal Kanser Tarama Standartları. Available at <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/kanser-tarama-standartlari>.
- SB2. T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Ulusal Kanser Tarama Standartları. <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/kanser-tarama-standartlari>
- Teker, A. G., & Ay, N. P. (2022). Has the cancer-related death trend been changing in Turkey? An evaluation of the period between 2009 and 2019. *Cancer Epidemiology*, 80, 102228.
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu, Ölüm sebebi istatistikleri, (2020). www.turkstat.gov.tr.
- Wild, C.P. Weiderpass, B.W. Stewart (Eds.), (2020). World Cancer Report: Cancer Research for Cancer Prevention, International Agency for Research on Cancer, Lyon, France.
- World Health Organization, Cancer, Fact Sheet, (2022). <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/cancer>,
- World Health Organization. ICD-10 (2004): International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems: Tenth Revision, 2nd ed.,

3. SINIF HAYAT BİLGİSİ DERS KİTABININ BİRLEŞMİŞ MİLLETLER 2030 SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Prof. Dr. Zeliha Nurdan BAYSAL

Atatürk Eğitim Fakültesi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye
znbaysal@marmara.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-3548-1217

Gamze CEBECİ

Sınıf Öğretmeni, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, Türkiye
gmzcebeci@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-2225-2543

Sevilay YILDIZ-KAYA

Sınıf Öğretmeni, Milli Eğitim Bakanlığı, Kocaeli, Türkiye
svlysvly@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-6256-0623

Caner OZAN

Sınıf Öğretmeni, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, Türkiye
cnrozn23@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-4791-0119

Özet

Bu çalışmada 2021-2022 eğitim-öğretim yılında kullanılan 3. sınıf hayat bilgisi ders kitabının Birleşmiş Milletler (BM) 2030 sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile ne kadar uyumlu olduğunun ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Çalışmada kuramsal analitik araştırma deseni kullanılmıştır. 2021-2022 eğitim-öğretim yılında kullanılan 3. Sınıf hayat bilgisi ders kitabında doküman incelenmesi ile ulaşılan veriler, içerik analizine tabi tutulmuştur. 3. Sınıf Hayat bilgisi ders kitabı, BM 2030 sürdürülebilir kalkınma hedefleri açısından incelendiğinde; yoksulluğa son, açlığa son, sağlıklı ve kaliteli yaşam, nitelikli eğitim, toplumsal cinsiyet eşitliği, temiz su ve sanitasyon, insana yakışır iş ve ekonomik büyüme, sanayi, yenilikçilik ve altyapı, eşitsizliklerin azaltılması, sürdürülebilir şehirler ve topluluklar, sorumlu üretim ve tüketim, sudaki yaşam, karasal yaşam, barış ve adalet ve güçlü kurumlar, amaçlar için ortaklıklar hedeflerine yönelik bulgulara ulaşılmıştır. Erişilebilir ve temiz enerji ve iklim eylemi hedeflerine yönelik herhangi bir bulgu tespit edilmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Hayat Bilgisi, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, Ders Kitabı.

GİRİŞ

Çevre sorunları, doğadaki kaynakların bilinçsizce ve aşırı bir şekilde hızla tüketilmesi sonucu tüm dünyayı tehdit eden küresel bir meseledir. Hızlı ve bilinçsiz nüfus artışı; kaynakların hızla tükenmesine, ozon tabakasının incelmeye, kuraklık, çölleşme, sel, felaket gibi birçok çevre krizine sebep olmaktadır (Aktaş, 2019). Çevre krizine sebep olan etkenler tüm dünyada önemli bir sorun olarak kabul edilerek bu alanda birçok sürdürülebilir kalkınma toplantıları ve yayınları yapılmaktadır. Dünyada ilk Ulusal Çevre Politikası Kanunu (National Environmental Policy Act-NEPA) Amerika Birleşik Devletlerinde, 1 Ocak 1970 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Avrupa’da çevre politikaları kanunu üzerine çalışmalar 1973 yılında başlamıştır. Sürdürülebilir kalkınma planları, kanunlar üzerine yapılan bu çalışmaların temelini oluşturmaktadır (ÇED, 2019). Öncelikle bu kavramın açıklanması yerinde olacaktır.

“Sürdürülebilir Kalkınma” kavramı, ilk olarak Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (World Commission For Environment and Development - WCED) tarafından 1984 yılında ifade edilmesine rağmen 1987’de “Bizim Ortak Geleceğimiz” adlı raporda geçmektedir. Afrika’daki kuraklıklar, Hindistan’daki pestisit fabrikalarındaki sızıntılar, Meksika’daki tankerlerin gaz sıkışması sonucu

patlaması, Çernobil nükleer reaktör patlaması sonucu kanser riskinin artması, İsviçre’deki bir yangın sonucu Ren Nehri’ne kimyasalların bulaşması gibi ciddi ve tüm dünyayı tehdit eden sorunlar bu raporda yer almaktadır. Bu sorunların çözümü olarak da sürdürülebilir kalkınma planları ile gelecek nesillerin yaşama hakkının güvence altına alınabileceği savunulmuştur (OCFR, 1987). Konu ile ilgili gündem 1972’ye kadar gitmekle birlikte Türkiye’de 2015 yılı önemli bir tarih olarak dikkati çekmektedir.

Şekil 1: Sürdürülebilir Kalkınmanın Tarihsel Gelişimi

1972	•Stockholm Konferansı
1974	•Akdeniz Eylem Planı
1983	•Brundtland Raporu
1992	•Rio Zirvesi
1997	•Kyoto Protokolü
2000	•Bin Yıllık Kalkınma Planı
2002	•Johannesburg Zirvesi
2006	•Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Toplantısı
2015	•2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

Kaynak: (Arslan, 2021)

2015 yılında New York’ta düzenlenen BM Sürdürülebilir Gelişme Zirvesi’nde tüm dünyayı ilgilendiren küresel hedefler doğrultusunda 17 amaç ve 169 alt amaçtan oluşan on beş yıllık “Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları” belirlenmiştir. Bu amaçlar (UNDP 2015):

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları

1. Yoksulluğa Son: Tüm dünyada yoksulluğun sona ermesini, ekonomik ve sosyal bakımdan zorluk yaşayan insanların sosyal koruma hizmetlerinden yararlanabilmesini hedefler.
2. Açlığa Son: Çevre sorunları ve kuraklık sebebiyle yetersiz beslenen insanların gıda sorunlarını çözmeyi, gıda güvenliğini sağlamayı hedefler. Açlığın sonlandırılabilmesi için tarım arazilerinin geliştirilmesi, tarım sektöründe çalışanların desteklenmesi, tohum bankaları oluşturulması gerektiği, biyoçeşitliliği koruyucu tedbirler alınması gerektiğini vurgular.
3. Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam: Tüm bireylerin sağlık hizmetlerinden yararlanmasını, çevre kirliliğinden ve kimyasal kaynaklı hastalıktan vefat eden insan sayısı ile anne çocuk ölümlerinin azaltılmasını hedefler.
4. Nitelikli Eğitim: Herkes için kapsayıcı, nitelikli, cinsiyet ve maddi eşitsizliklerin ortadan kaldırıldığı, ücretsiz ve yaşam boyu bir eğitim imkânı amaçlar.
5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Kadınlar ve kız çocuklarının erkeklerle eşit haklara sahip olmasını, çalışma sektöründe kadınlara ayrımcılık yapılmamasını, kadının toplumda güçlü ve önemli olduğuna dair politikalar benimsenmesini vurgular.
6. Temiz Su ve Sanitasyon: Tüm bireylerin güvenilir ve temiz suya ulaşabilmesi için su ve kanalizasyon altyapısı ile arıtma tesislerinin oluşturulmasını, suyun hijyenik bir şekilde herkese ulaşabilmesini amaçlar.
7. Erişilebilir ve Temiz Enerji: Artan nüfus ile enerjiye ihtiyaç da bir o kadar artmaktadır. Bu enerji ihtiyacının karşılanmasında yenilenebilir, güvenilir, sürdürülebilir enerji kaynaklarının teşvik edilmesini belirtir.
8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme: Sürdürülebilir ekonomik büyüme kapsamında girişimciliğin teşvik edilmesini, herkese insana yakışacak şekilde iş imkanının sunulduğu, ekonomik kalkınma sağlanırken aynı zamanda çevre gözetilerek çevreye zarar verilmemesini amaçlar.
9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı: Sürdürülebilir endüstri faaliyetlerinin desteklenmesini, yeni çalışmalar için teşvik edilmesini, kolay bir şekilde bilgiye ulaşabilmeyi hedefler.

10. Eşitsizliklerin Azaltılması: Tüm dünyada yaş, dil, din, ırk, cinsiyet, etnik köken ayırt etmeden herkesin eşit haklara sahip olduğu sürdürülebilir bir toplumu belirtir. Eşitsizlikleri en aza indirebilmek için sosyal ve ekonomik politikalar oluşturulurken göç, savaş, ekonomik zorluk yaşayan ülkeler dikkate alınarak bu bölgelere yatırım yapılarak ekonomik eşitsizliğin azaltılabileceğini vurgular.

11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar: Sürdürülebilir şehir planları yapılırken tüm bireylerin barınma ihtiyaçlarının giderilmesini, engelli ve yaşlı bireyler dikkate alınarak şehirlerin tasarlanmasını, şehir planlanması yapılırken kültürel ve doğal mirasa zarar verilmemesini hedefler.

12. Sorumlu Üretim ve Tüketim: Doğal kaynakların israf edilmemesini, atıkların doğru bir şekilde toplanarak geri dönüşümün desteklenmesini, çevre bilinci gelişmiş, sorumluluk sahibi tüketicilerin gelişmesini kapsar. Her ülkenin üretim ve tüketim dengesini nasıl yapacağına dair bir çerçeve program oluşturması gerektiğini vurgular.

13. İklim Eylemi: Tüm dünyada iklim değişikliklerine karşı bilinçli olmayı, gerekli önlem ve tedbirleri almayı kapsar.

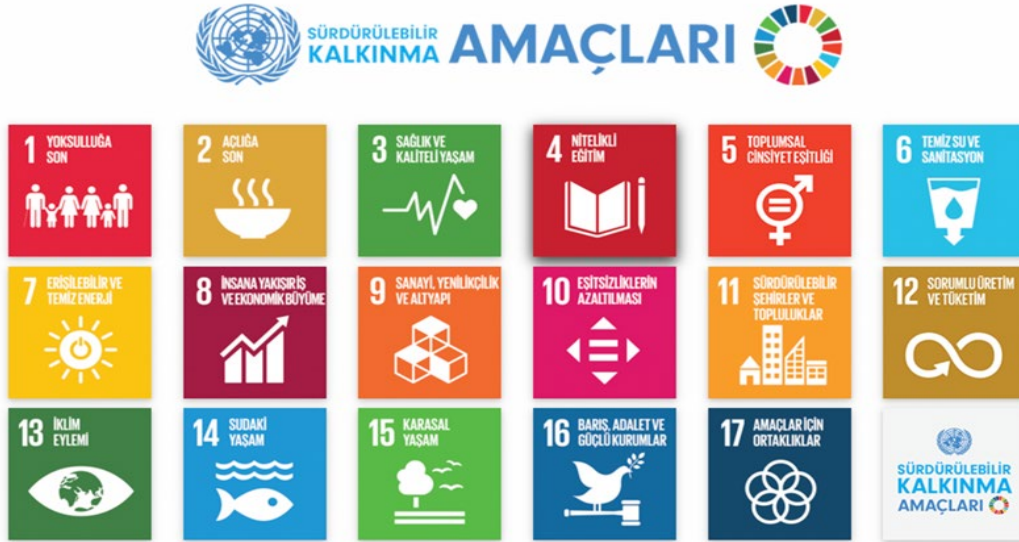
14. Sudaki Yaşam: Deniz kirliliğinin engellenmesini, denizde yaşayan canlıların hayatlarının korunmasını, deniz ticaretinin sürdürülebilir şekilde yönetilmesini, okyanusun dibindeki kirliliklerinin azaltılmasını, balıkçılık ve denizcilik ticaretinde çalışan insanların istihdam edilerek haklarının korunmasını amaçlar.

15. Karasal Yaşam: Doğal karasal ekosistemlerin korunarak uluslararası sözleşmelerle ağaçlandırmanın korunmasını ve teşvik edilmesini, erozyon ve kuraklıktan aşınan toprağın tekrar verimli hale gelmesini, nesli tükenen hayvanlar için gerekli yaşam koşulları dikkate alınarak biyoçeşitliliğin güçlendirilmesini, kaçak avcılığın engellenmesini amaçlar.

16. Barış ve Adalet ve Güçlü Kurumlar: Şiddet, savaş, cinayete bağlı ölüm oranlarının düşürülmesini, istismarların azaltılmasını, hukuk üstünlüğü gözetilerek tüm bireylere eşit haklar sunularak adaletin sağlanmasını hedefler. İnsan haklarını koruyan kurumlar oluşturulurken kurumun şeffaf olması, kimseye ayrıcalık tanınmaması gerektiğini vurgular.

17. Amaçlar için Ortaklıklar: Bu amaç küresel anlamda tüm ülkelerin bir araya gelerek sivil toplum kuruluşları ile ortak hareket etmesini ifade eder.

Şekil 2: BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları

Kaynak: (UNDP, 2015)

UNESCO 2030 Eğitim Raporunda, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH)'nin önemi vurgulanıp raporun bu hedefler üzerine inşa edildiğinden bahsedilmiştir. UNESCO, SKH'de yer alan "Kapsamlı ve eşitlikçi kaliteli eğitim sağlayın ve herkes için yaşam boyu öğrenme fırsatlarını teşvik edin." maddesine işaret ederek eğitimden herkesin faydalanması gerektiği, eğitimin temel insani bir hak olduğu, herkesin yaşam boyu öğrenme hakkı olduğu vurgulanmıştır. Yine SKH'de yer alan "Yoksulluğu, her şekilde ve her yerde sonlandırmayı amaçlayın." maddesine ek olarak bir toplumda barış, hoşgörü ve huzurun sağlanabilmesi için eğitime ihtiyaç olduğu, eğitim yoluyla insanların istihdam edilmesi sağlanarak yoksulluğun son bulabileceği belirtilmiştir (UNESCO, 2015).

Çevre sorunlarının azaltılmasına yönelik çalışmalar ve projeler tüm dünyada olduğu kadar ülkemizde de oldukça hızla devam etmektedir. Ülkemizde çevre kirliliğinin azaltılması, doğal kaynakların korunması, biyoçeşitliliğinin artması, tüm canlıların temiz bir çevrede güvenli yaşamasını amaç edinen Çevresel Etki Değerlendirmesi Çalışmaları yapılmaktadır. Tüm bu çalışmalarda çevre eğitiminin önemine dikkat çekilmektedir (Aktaş, 2019; ÇED, 2019; UNESCO, 2015).

Sürdürülebilir kalkınma sadece ekonomik ilerlemeyi kapsamaz. Aynı zamanda sosyal ve çevresel etkenlerin de dikkate alınmasını sağlayarak bu doğrultuda eğitim sistemlerinin düzenlenmesi gerektiğine işaret eder (Arslan, 2021). Sürdürülebilir kalkınma hedefleri tüm dünyayı tehdit eden çevre sorunları ve iklim değişikliğine karşı bir rehber niteliğindedir. Bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için güçlü eğitim politikalarına ihtiyaç vardır. Bu doğrultuda öğretim programlarının sürdürülebilir kalkınma amaçlarına ilişkin becerilerin kazandırılmasına yönelik olması gerekir (Aktaş, 2019; Arslan, 2021; Bulut ve Çakmak, 2018).

Hayat bilgisi dersi öğretim programının amacı; öğrencilerin yaşadığı çevreyi tanıması, sağlıklı ve güvenli yaşam sürmesi, kaynakları verimli kullanması, kültürel değerleri yaşatması, doğaya ve çevreye karşı duyarlı olması, bilgi ve iletişim teknolojilerini amacına uygun şekilde kullanması için gerekli becerileri kazandırmaktır (MEB, 2018). “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” içerisinde yer alan amaçlar da hayat bilgisi dersinin amaçları ile örtüşmektedir. MEB sürdürülebilir kalkınma hedeflerine önem vermektedir. Öğretmenlerin bu konuda bilgi sahibi olmaları için, onların zorunlu hizmet içi eğitimlerden yararlanmaları sağlanmaktadır (Öğretim Bilişim Ağı [ÖBA], 2022). Öğretmenlerin aldıkları bu eğitimleri, ders kitaplarında yer alan etkinliklerle birlikte öğrencilerine kazandırmaları hem hayat bilgisi dersinin hem de “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri”nin amaçlarına hizmet edecektir.

Bulut ve Çakmak (2018), “Sürdürülebilir Kalkınma Eğitimi ve Öğretim Programlarına Yansımaları” başlıklı çalışmada hem sosyal bilgiler hem de fen bilimleri dersi için sürdürülebilir kalkınmanın doğrudan bahsedildiği herhangi bir konu veya ünite olmadığı sadece bu alana giren birçok konu bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır. Aktaş (2019), hayat bilgisi, fen bilimleri ve sosyal bilgiler derslerinde beceriler, değerler ve kazanımları incelendiğinde bazı kazanımların sürdürülebilir kalkınma amaçları ile uyumlu olduğu sonucuna varmıştır. 2018-2019 ilköğretim programlarının sürdürülebilir kalkınma amaçları açısından incelendiği araştırmaların sayıca sınırlılığı ve ilgili çalışmalarda da farklı sonuçlara ulaşılması konunun Türkiye’de daha ayrıntılı ve çeşitli çalışmalarla ele alınması gerektiğine işaret etmektedir. Bu ihtiyaçtan hareketle çalışmada BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri’nin 3. sınıf hayat bilgisi ders kitabında hangi düzeyde yer aldığı sorusuna cevap aranmaktadır.

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, veri kaynakları ve verilerin toplanması, verilerin analizi ve yorumlanmasına yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu çalışma, kuramsal analitik araştırma deseninde yürütülmüştür. Belgeler, kayıtlar ve dokümanları düşünceler, olaylar, eserler ve kavramlar açısından analiz ederek incelenen araştırmalar analitik araştırma deseni olarak ifade edilmektedir. (McMillan, 2004’den akt. Ersoy, 2015). Analitik araştırma deseni doğrudan etkileşim gerektirmeyen daha çok dokümanlara dayalı veri toplama ve belirlenen temalara göre analiz esasına dayalıdır (Burkett, 1990). Bu bağlamda çalışmada 3. sınıf hayat bilgisi ders kitabı doküman olarak kabul edilmiş ve ders kitabından elde edilen veriler içerik analiziyle çözümlenmiştir.

Veri Kaynakları ve Verilerin Toplanması

Araştırmada verileri toplama yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizlerinin yapılmasını kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmanın veri kaynağını Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 28.05.2018 tarih ve 78 sayılı kurul kararı ile 2018-2019 öğretim yılından başlanarak beş yıl için ders kitabı olarak kabul edilen özel bir yayınevine (Pasifik Yayınları) ait 3. sınıf hayat bilgisi ders kitabı olmaktadır. Araştırma yapılan 2021-2022 eğitim-öğretim yılında kullanılan

ders kitapları incelendiğinde MEB ve Pasifik Yayınları'na ait iki kitabın olduğu görülmüştür. Bu farklı yayınevlerine ait kitapları incelendiğinde aynı kazanımlara sahip oldukları tespit edilmiştir. Bununla birlikte İstanbul ilinde ve çevresinde kullanılması, kitap hakkında uzman görüşlerine daha hızlı ulaşabilmesi nedeniyle Pasifik Yayınları'na ait ders kitabı, incelemeye tabi tutulmuştur.

Araştırmanın verilerini özel bir yayınevine (Pasifik Yayınları) ait 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarındaki metinler ve görseller oluşturmaktadır. Hedefleri tespit etmek için, BM 2030 sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile ilgili yapılan tanımlardan hareketle Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri İnceleme Formu (Ek-1) hazırlanmıştır. 3. sınıf Hayat Bilgisi Ders kitabında yer alan sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin durumu, hazırlanan formdan hareketle incelenmiştir.

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri belirlenirken literatürden yararlanıldığı gibi, bu literatüre dayalı çıkarım yaparken ilgili alan uzmanlarının da görüşleri alınmıştır. Bunun için üç uzmanının görüşü alınarak "Görüş birliği/Görüş birliği+Görüş ayrılığı" formülü kullanılarak araştırmanın güvenilirliği sağlanmaya çalışılmıştır (Miles ve Huberman, 1994). Bu formül aracılığıyla güvenilirlik 0,96 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Çalışmada verilerin çözümlenmesinde içerik analizinden yararlanılmıştır. "İçerik analizinde amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizi ile veriler tanımlanmaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekler ortaya çıkarılmaya çalışılır. İçerik analizinde yapılan temel işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları düzenleyerek yorumlamaktır" (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

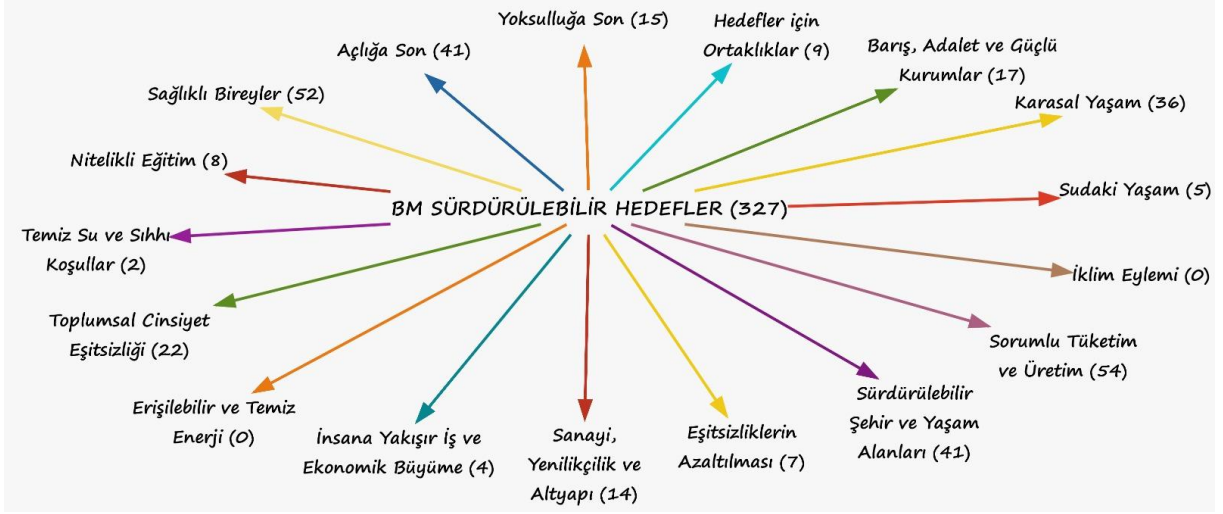
İlkokul 3. sınıf hayat bilgisi ders kitabı bilgisayar ortamına aktararak incelenmiştir. Öncelikle Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın resmi internet sitesinden kitabın pdf haline erişilmiştir. Hayat Bilgisi ders kitabının pdf hali MAXQDA 12 programına yüklenmiştir. Araştırılması amaçlanan 17 hedef; MAXQDA 12 programında tek tek kodlanmış ve veriler belirlenen kodlar doğrultusunda incelenmiştir. Kodlamaların her biri bir hedefi ifade etmektedir. Araştırmada yapılan kodlamaların güvenilirlik çalışması için, ders kitaplarında belirlenen metinler üç araştırmacı tarafından hazırlanan form kullanılarak ayrı ayrı incelenmiştir. Metinlerin kodlandırılması sürecinde uzmanların görüşü Miles ve Huberman (1994)'ın formülü (Güvenlik= Görüş birliği/Görüş Birliği+Görüş ayrılığı) ile ortaya konmuştur. Bu formüle göre güvenirliliğin 0,97 olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuç Miles ve Huberman (1994)'a göre güvenirliliğin sağlanması için yeterli bir sonuç olarak görülmektedir. Geçerlik açısından ise yapılan analizler, yazarlardan farklı bir araştırmacıya kontrol ettirilmiş ve görüşleri doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

BULGULAR

Hayat bilgisi ders kitabında 17 hedefe ait toplam 327 bulgu bulunmuştur.

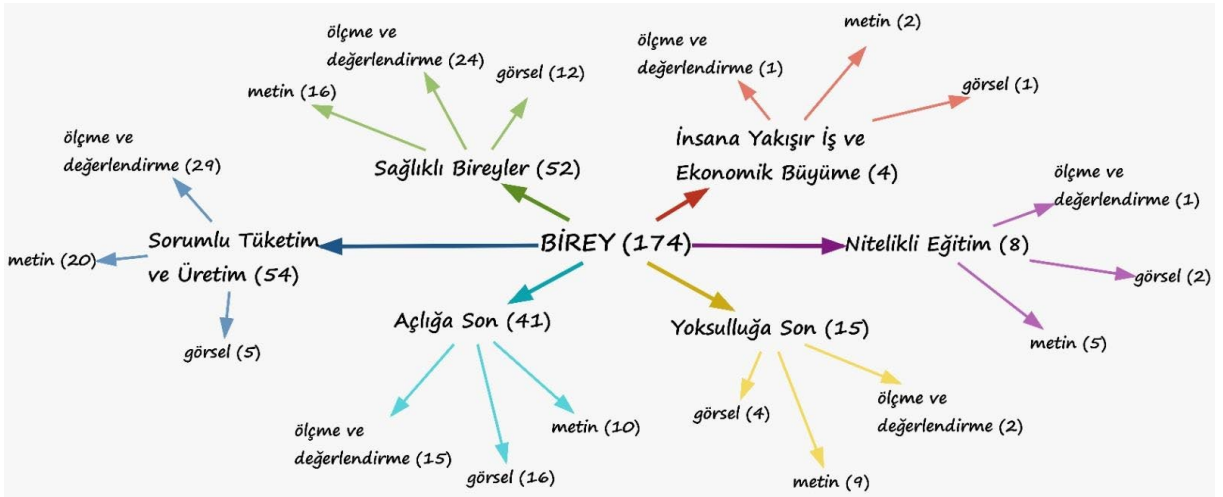

Şekil 3. BM Sürdürülebilir Hedefler

Hedeflere ait bulgular “birey, doğa ve toplum” olarak üç başlık altında ele alınmıştır.

Şekil 4. Birey Temasında Bulunan Hedeflere Ait Bulgular

“Sorumlu Tüketim ve Üretim” Hedefine Ait Bulgular

Hayat bilgisi ders kitabında sorumlu tüketim ve üretim hedefine yönelik 54 bulgu yer almaktadır. Bu bulguların 20 tanesi metin, 5 tanesi görsel, 29 tanesi ölçme ve değerlendirmedir. Bu konuda bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

“Aslında tasarruf konusunda annem hepimizden daha duyarlıdır. Bayat ekmekleri bazen köfte harcında kullanır. Bazen de üzerlerine kaşar peyniri rendeleyip fırına sürer. Çok bayatlamış ekmekleri ise inekleri olan ve süt satan bir tanıdığına verir”. (s.62)

Görsel 1. Bir ailenin aylık harcaması için toplantı yapması

Görsel 1 incelendiğinde bir ailenin geçen ay yaptıkları harcama planı sayesinde tasarruf ettikleri görülmektedir.

1. Evde, elektrik ve suyu kullanırken nelere dikkat ediyorsunuz?
2. Giyeceklerinizin hemen eskimemesi için neler yapıyorsunuz?
3. Yiyeceklerinizin boşa gitmemesi ve ekmeğimizin israf olmaması için neler yapıyorsunuz?
4. Harçlığınızı nasıl değerlendiriyorsunuz? (s.65)

“Sağlıklı Bireyler” Hedefine Ait Bulgular

Hayat bilgisi ders kitabında sağlıklı bireyler hedefine yönelik 52 bulgu yer almaktadır. Bu bulguların 16 tanesi metin; 12 tanesi görsel, 24 tanesi ölçme ve değerlendirmedir. Bu konuda bazı örnekler şunlardır: “...Yazı da ayrıca; çölyak, besin alerjisi, kilo, stres, hipertansiyon gibi hastalıklarda dikkatli beslenilmesi gerektiği belirtiliyordu.” (s.87)

Yukarıdaki cümlede belirtilen hastalıklarla mücadele için ne yapılması gerektiği ifade edilmektedir.

Görsel 2. Dengeli beslenme görseli (s.85)

Görsel 2 incelendiğinde obezite hastalığı ile mücadele için uzak durulması gereken gıdalar gösterilmiştir.

“Açlığa Son” Hedefine Ait Bulgular

Hayat bilgisi ders kitabında açlığa son hedefine yönelik 41 bulgu yer almaktadır. Bu bulguların 10 tanesi metin, 16 tanesi de görsel, 15 tanesi ölçme ve değerlendirmedir. Bu konuda bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

“...İçinde katkı maddelerinin yer aldığı ürünleri almaktan kaçınırız. Bunun yanında gazlı içecekler, cipsler, şekerlemeler de almamız.” (s.80)

Yukarıdaki metinde kötü beslenme ile mücadele edilirken yapılması gerekenler ifade edilmektedir.

Görsel 3. Sağlıklı beslenme görseli (s.87)

Görsel 3'te yer alan bireyin sofrasında besleyici ve yeterli gıdaya ulaştığı gözükmemektedir.

“Yoksulluğa Son” Hedefine Ait Bulgular

Hayat bilgisi ders kitabında yoksulluğa son hedefine yönelik 15 bulgu yer almaktadır. Bu bulguların 9 tanesi metin, 4 tanesi de görsel, 2 tanesi ölçme ve değerlendirmedir. Bu konuda bazı örnekler şunlardır: “...Depremden zarar gören insanlar için okulumuzda bir yardım kampanyasının başlatıldığını söyledi.” (s.26)

Yukarıdaki cümlede bir doğal afetten zarar gören bireylerin kırılganlıklarını azaltmak için yapılan etkinlik açıklanmaktadır.

Aşağıdaki görselde Kızılay kamyonu ve koliler görülmektedir.

Görsel 4. Türk Kızılay'ı görseli (s.27)

Görsel 4'te metinde anlatılan deprem afeti için yardım kolilerini taşıyan Kızılay kamyonu görülmektedir.

“Nitelikli Eğitim” Hedefine Ait Bulgular

Hayat bilgisi ders kitabında nitelikli eğitim hedefine yönelik 8 bulgu yer almaktadır. Bu bulguların 5 tanesi metin; 2 tanesi görseldir, 1

tanesi ölçme ve değerlendirmedir. Bu konuda bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

“Okulum; eğitsel, sosyal ve kültürel etkinlikler ile bireyleri başarılı kişiler haline getiriyor. Bu başarılı kişiler de başarılı toplumu oluşturuyor.” (s.24)

Yukarıdaki metinde okulun kaliteli, hakkaniyetli bir eğitim olanağı sunduğu anlaşılmaktadır.

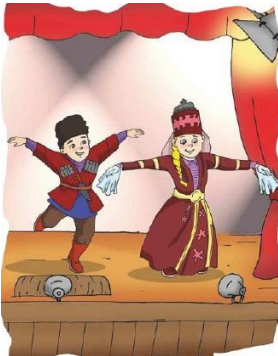
Görsel 5. İş birliği görseli (s.13)

Görsel 5 incelendiğinde bedensel engelli bir öğrencinin sınıf arkadaşı ile iş birliği içinde çalışma yaptıkları görülmektedir.

8. “İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme” Hedefine Ait Bulgular

Hayat bilgisi kitabında İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme ile ilgili 4 bulgu yer almaktadır. Bu bulguların 2 tanesi metin, 1 tanesi görsel, 1 tanesi ölçme ve değerlendirmedir. Bu konuda bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

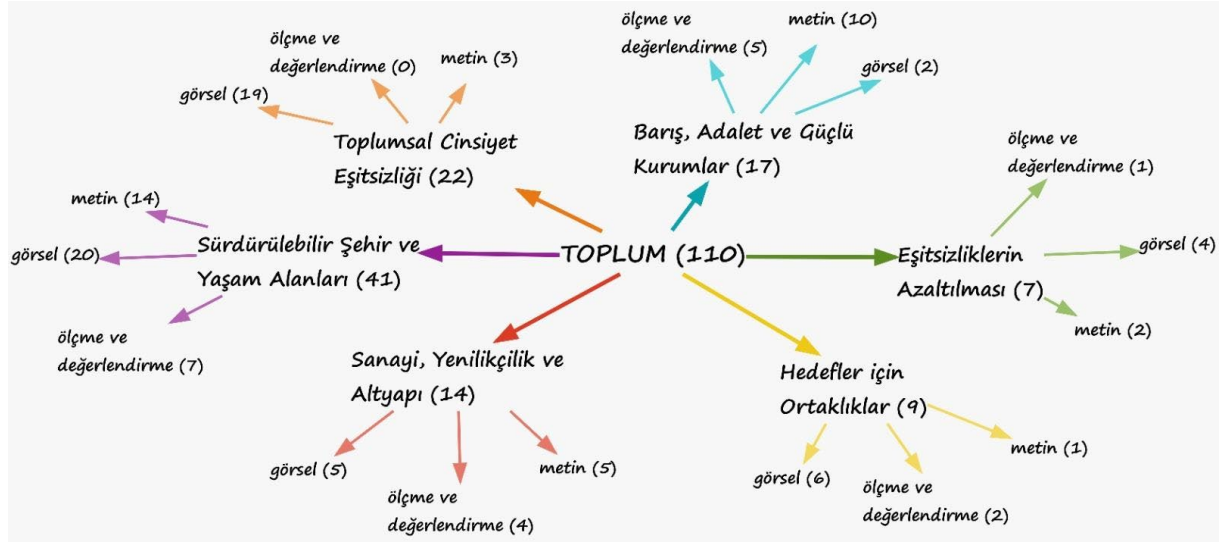
“Vatanımı seven insanlar kendi ülkelerinde üretilmiş malları kullanmaya özen gösterirler. Kendi ürettiğimiz malları kullanarak ülkemizin gelişmesine katkıda bulunuruz.”(s.93)

Görsel 6. Halk oyunlarımızın sahnelenmesi (s.24)

Görselde geleneksel halk oyunlarımızın sahnelenmesi gösterilmektedir.

Şekil 5. Toplum Temasında Bulunan Hedeflere Ait Bulgular

“Sürdürülebilir Şehir ve Yaşam Alanları” Hedefine Ait Bulgular

Hayat bilgisi kitabında Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı ile ilgili 41 bulgu yer almaktadır. Bu bulguların 14 tanesi metin, 20 tanesi görsel, 7 tanesi ölçme ve değerlendirmedir. Bu konuda bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

“...Halk oyunlarında da Ankara ve bölge birinciliğimiz bulunmaktadır.”(s.24)

“Okulda arkadaşlarımla saklambaç, yakan top, yağ satarım bal satarım oyunlarını oynarken çok mutlu oluyorum.” (s.47)

“İnsanlar çevreyi güzelleştirmek, temiz hava almak, eğlenmek için park ve bahçeler yaparlar.”(s.168)

“Aile büyüklerinizin çocukluk dönemleri ile kendi çocukluk döneminizin özelliklerini karşılaştırdık.” (s.49)

“Yaşadığımız yerde, insanların çevrede ne tür değişiklikler yaptığını yazınız.” (s.177)

Görsel 7-8. Geleneksel çocuk oyunları (s.46), Toplu taşıma kullanımı (s.135)

Görselde kültürel ve doğal mirasın korunması kapsamında geleneksel çocuk oyunu oynayan çocuklar görülmektedir. Görselde ulaşımda toplu taşıma kullanıldığı görülmektedir.

“Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği” Hedefine Ait Bulgular

Hayat bilgisi ders kitabında toplumsal cinsiyet eşitsizliği hedefine yönelik 22 bulgu yer almaktadır. Bu bulguların tanesi 3 metin, 19 tanesi de görseldir. Bu konuda bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

“Musa, okuldan çıktığı bir gün, yolun karşısında aracını park etmiş babasını görünce hızla ona doğru koştu. O sırada hızla gelen birkaç sürücü, Musa'nın yola fırladığını görünce frene sertçe bastılar. Musa, kıl payı yara almadan kurtuldu.” (s.101)

Yukarıdaki cümlede yaramazlık yapan, kurallara uymayan birey, erkek çocuğu olarak ifade edilmiştir.

Aşağıdaki görselde bir okulun erkek ve kız tuvaletleri gözükmektedir.

Görsel 9. Öğrenci tuvaleti görseli (s.33)

Görsel 9 incelendiğinde duvarlarda toplum tarafından dayatılan renk ayrımının olduğu, pembe renklerin kızlar için, mavi rengin ise erkekler için kullanıldığı görülmektedir.

“Barış ve Adalet” Hedefine Ait Bulgular

Hayat bilgisi ders kitabında barış ve adalet hedefine yönelik 17 bulgu yer almaktadır. Bu bulguların 10 tanesi metin, 2 tanesi de görsel, 5 tanesi ölçme ve değerlendirmedir. Bu konuda bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

Cumhuriyetle yönetilen ülkelerde insanların daha özgür, eşit ve adil olabilmesi için demokrasiye ihtiyaç vardır. Demokraside, belirlenmiş kuralları yerine getiren herkes seçme ve seçilme hakkına sahiptir. (s.126)

Görsel 10. Demokratik oy hakkını kullanan bireyler (s.127)

Görselde insanlar demokratik haklardan biri olan oy kullanarak barış ve adaletin oluşmasını sağlamaktadır.

“Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı” Hedefine Ait Bulgular

Hayat bilgisi kitabında Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı ile ilgili 14 bulgu yer almaktadır. Bu bulguların 5 tanesi metin, 5 tanesi görsel, 4 tanesi ölçme ve değerlendirmedir. Bu konuda bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

“...Televizyon, Radyo ve Genel Ağ sayesinde ülkemizde ve dünyada olup biten her şeyden haberdar olabiliyoruz. Telefonumuz sayesinde de uzaktaki sevdiğimizle konuşabiliyoruz.”(s.59)

“Atatürk’ün kişilik özelliklerini Genel Ağ ve ansiklopedilerden araştırınız. Araştırma sonucunda edindiğiniz bilgileri yazınız.”(s.146)

Görsel 11. Bilimsel Araştırmaların geliştirilmesinde teknolojinin kullanımı(s.18)

Yukarıdaki görselde bilimsel araştırmanın geliştirilmesine yönelik genel ağ ve bilgisayar kullanımı görülmektedir.

“Hedefler için Ortaklık” Hedefine Ait Bulgular

Hayat bilgisi ders kitabında hedefler için ortaklık hedefine yönelik ilgili 9 bulgu yer almaktadır. Bu bulguların 1 tanesi metin, 6 tanesi de görsel, 2 tanesi de ölçme ve değerlendirmedir. Bu konuda bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

Görsel 12-13. Ortak hedef doğrultusunda afişler (s.28) (s.142)

Görsel 12 ve görsel 13 incelendiğinde farklı sivil toplum kuruluşlarının ortak hedef doğrultusunda bir araya geldikleri görülmektedir.

“Eşitsizliklerin Azaltılması” Hedefine Ait Bulgular

Hayat bilgisi ders kitabında eşitsizliklerin azaltılmasına yönelik ilgili 7 bulgu yer almaktadır. Bu bulguların 2 tanesi metin, 4 tanesi de görsel, 1 tanesi ölçme ve değerlendirmedir. Bu konuda bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

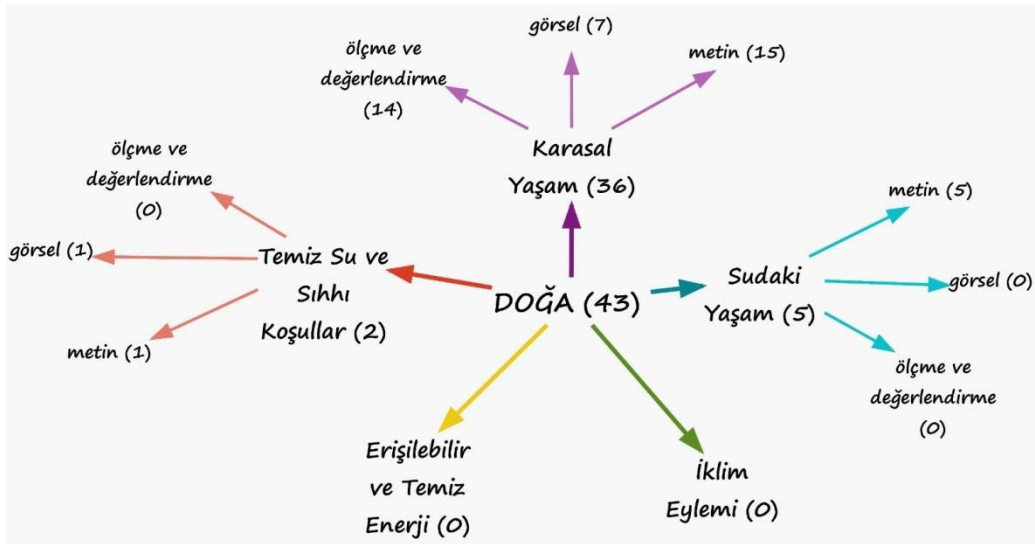

Görsel 14 incelendiğinde ırk, renk ve cinsiyet ayrımı olmadan bir arada duran çocuklar gözükmemektedir. (s.93)

Başka ülkelerden yurdumuza sığınan insanların yabancılık çekmemesi için neler yapabiliriz? (s.140)

Şekil 6. Doğa Temasında Bulunan Hedeflere Ait Bulgular

“Karasal Yaşam” Hedefine Ait Bulgular

Hayat bilgisi ders kitabında karasal yaşam hedefine yönelik 36 bulgu yer almaktadır. Bu bulguların 15 tanesi metin, 7 tanesi de görsel, 14 tanesi ölçme ve değerlendirmedir. Bu konuda bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

Annem ve babam, sağlığımız için her ürünün mevsiminde tüketilmesi gerektiğini düşünür. Meyve ve sebzeler her dönemde aynı lezzette olmaz. Örneğin yaz mevsiminde yenilen domates ile kış mevsiminde yenilen domates aynı lezzette değildir. (s.83)

Görsel 15: Hayvanların bakımı ile ilgilenen çocuklar(s.55)

Görsel 15 incelendiğinde çocuklar hayvanların beslenmesine yardımcı olmaktadır.

“Sudaki Yaşam” Hedefine Ait Bulgular

Hayat bilgisi kitabında Sudaki Yaşam ile ilgili 5 bulgu yer almaktadır. Bu bulguların hepsi metin olarak yer almaktadır. Görsel ve ölçme ve değerlendirme ile ilgili bulguya rastlanılmamıştır. Bu konuda bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

“Babam balıkların bile mevsimi olduğunu söyler. Hamsinin bol olduğu zaman, en lezzetli olduğu zamandır. Palamudun, çipuranın mevsiminde tüketilmesi daha doğrudur.”(s.83)

“Yaşamsal önem taşıyan diğer bir doğal kaynak ise sudur. Su kirliliği ve susuzluk yaşamamak için sulara atık maddeler atmamalı, suyu bilinçli kullanmalıyız.”(s.171)

“Temiz Su ve Sıhhi Koşullar” Hedefine Ait Bulgular

Hayat bilgisi kitabında Temiz Su ve Sıhhi Koşullar ile ilgili 2 bulgu yer almaktadır. Bu bulguların 1 tanesi metin; 1 tanesi de görseldir. Bu konuda bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

“... Ev oldukça eski olduğundan su tesisatı arızalarını onarması için dedeme yardımcı oluruz.”(s.56)

Görsel 16: Evin tamir görseli (s.33)

Görsel 16’da hasar gören su tesisatının onarıldığı görülmektedir.

“Erişilebilir ve Temiz Enerji” Hedefine Ait Bulgular

Bu hedefe ait bulguya rastlanılmamıştır.

“İklim Eylemi” Hedefine Ait Bulgular

Bu hedefe ait bulguya rastlanılmamıştır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Hayat bilgisi ders kitabında “Sürdürülebilirlik Kalkınma Hedefleri” metin, görsel ve ölçme değerlendirme etkinlikleri açısından incelendiğinde toplam 327 hedefin yer aldığı görülmektedir. Kitapta hedefler, metin (f=118), ölçme ve değerlendirme (f=105), görsel (f=104) sıklığıyla yer almaktadır. Kitapta en fazla yer alan hedefler “Sorumlu Tüketim ve Üretim”, “Sağlıklı Bireyler” olurken en az yer alan hedefler ise “İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme” ve “Temiz Su ve Sanitasyon”dur. İncelenen 17 hedeften “İklim Eylemi” ve “Erişilebilir Temiz Enerji” hedeflerine yönelik hiçbir bulguya rastlanılmamıştır. Kitapta “Sağlıklı Hayat” isminde bir ünitenin yer alması ve bu ünitenin içindeki konuların sağlık ve bilinçli tüketim ile ilgili olması “Sorumlu Tüketim ve Üretim”, “Sağlıklı Bireyler” hedeflerine yönelik

bulguların görülme olasılığını arttırdığını düşündürmektedir. “Yoksulluğa Son” hedefine yönelik bulgularda özellikle doğal afetlerden zarar görenlerin sorunlarını azaltmak için yapılan çalışmalara yer verildiği görülmektedir. Bu hedefe yönelik en fazla metin içi bilgilendirmeler ve görsellere en az da ölçme değerlendirme etkinliklerine yer verilmiştir. “Sorumlu Tüketim ve Üretim” hedefi kitapta en fazla yer verilen konudur. Ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin fazlaca yer aldığı bu hedefte, israf ile mücadele edilmesi, doğal kaynakların tutumlu kullanılması, hava, su ve toprağa atık salınımının azaltılması, geri dönüşümün desteklenmesi alt amaçları yer almaktadır. “Açlığa Son” ve “Sanayi, Yenilikçilik ve Alt Yapı” hedefine yönelik hedeflerde metin, görsel ve ölçme değerlendirme etkinliklerinin eşit dağılım gösterdiği görülmektedir. “Açlığa Son” hedefi ile ilgili kötü beslenme ile mücadele edilmesi, güvenli ve yeterli gıdaya ulaşımın sağlanması, tarımsal ve hayvansal üretkenliğin desteklenmesi ile ilgili etkinliklere yer verilmiştir. “Sanayi, Yenilikçilik ve Alt Yapı” hedefinde ise en fazla teknolojiyi geliştirme alt amacına yönelik etkinliklere yer verildiği görülmektedir. “Sağlıklı Bireyler” hedefinde trafik kazalarıyla mücadele, ölüm ve hastalıkların azaltılması alt amaçlarına yönelik çalışmalara kitapta daha fazla yer verildiği görülmektedir. Hedefin alt amaçlarında yer alan madde bağımlılığı ile mücadele edilmesi konusuna sadece belirli gün ve haftalar bölümünde yer verilmiştir. Bu bölümler programda yer almadığı için (MEB, 2018), konuyu işlemek öğretmenin inisiyatifine bırakılmıştır. Ayrıca Yeşilay tarafından okullarda bağımlılığa müdahale programı uygulanmaktadır. Bu programın amacı; sigara, alkol, uyuşturucu ve dijital ürünlere yönelik bağımlılık oluşmadan farkındalık yaratmaktır (YEŞİLAY, 2019). Okullarda bu farkındalığın oluşmasında kullanılacak en önemli materyallerin başında ders kitapları olması gerekirken, hayat bilgisi kitabında sadece bir yerde bu konuya yer verilmesi, Birleşmiş Milletlerin de önemseydiği ve toplumu tehdit eden madde bağımlılığıyla mücadele konusunda çalışmaları kısıtlamaktadır. Yine alt amaçlar içinde yer alan aile planlaması ile ilgili hiçbir etkinliğe yer verilmediği görülmektedir. Oysa Sungur (2018)’a göre cinsellik ile ilgili eğitimlerin çocukların kendi kendine yanlış bir şekilde öğrenmesinin yerine, öğretmen tarafından belli bir plan dahilinde küçük yaşlardan itibaren verilmesi yararlı olacaktır. “Sürdürülebilir Şehir ve Yaşam” kitapta en fazla yer alan hedefler arasındadır. Özellikle kültürel ve doğal mirasın korunması, afet riskinin azaltılması, sürdürülebilir kentleşmenin sağlanması alt amaçlarına yönelik etkinliklere yer verilmiştir. “Nitelikli Eğitim” hedefine yönelik kaliteli eğitim ve herkes için eğitim ile ilgili bulgular yer almaktadır. Bu hedefin alt amaçlarında yer alan okuryazarlık ve matematik bilgisine sahip olma, okul öncesi eğitime erişim sağlama ile ilgili bulgulara yer verilmemiştir. Ders kitabında nitelikli eğitim ile ilgili toplam 7 bulgunun yer alması dikkat çeken bir durumdur. “Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği” hedefinde kadın ve kızlara yönelik ayrımcılığın bitirilmesi, cinsiyet eşitliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. Ancak kitapta yer alan görsellerde ve metinlerde bu konuya dikkat edilmediği görülmektedir. Görsellerde renkler, meslekler ve oyunlarda toplum tarafından dayatılan cinsiyet normları yer aldığı için cinsiyet eşitliği bozulmaktadır. Metinlerde de kurallara uymayan bireyler genellikle erkek çocuk, kurallara uyanlar ise kız çocuk olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada da durum kızların lehine gibi gözükse bile toplum tarafından “kız çocukları yaramazlık yapmaz, kızlar akıllı bir şekilde durur” algısının pekiştirildiği görülmektedir. Kitapta aile içi rollerin paylaşımında, ayrımcılığın bitirilmesine yönelik görseller de yer almaktadır. Fakat Doğanay ve Çopur’a göre (2021), hayat bilgisi kitabında yer alan görsellerde ev işlerini üstlenen kişinin anne olması, babanın ise yardım eden konumunda yer alması, toplum tarafından kadına biçilen rol olduğundan, bu durum cinsiyetçi tutumun devam ettiğinin göstergesidir. “Temiz Su ve Sıhhi Koşullar” hedefine yönelik metin ve görsel olmak üzere iki etkinlik yer almaktadır. Bu hedefin alt amaçlarına bakıldığında, su kirliliği ile mücadele, güvenli içme suyuna erişim ve yeterli kanalizasyon hizmetine erişim sağlanması yer almaktadır. TMMOB Çevre Mühendisleri Odası’nın Dünya Çevre Günü Türkiye Raporuna göre (2018), Türkiye’deki yüzey sularının %79’u kirlenmiştir. Bu sonuç Türkiye’nin “Yer Üstü Su Kalitesi Yönetmeliğine” göre 4. Sınıf yani çok kirlenmiş su sınıfında yer aldığını göstermektedir. Ülkemizi tehdit eden bu konuya, hayat bilgisi ders kitabında çok az yer verilmesi düşündürücüdür. Girişimcilik, işçi haklarının korunması, istihdam yaratılması, sürdürülebilir turizmin desteklenmesi, yerli kültür ve ürünlerin teşvik edilmesi, iş güvenliğinin sağlanması gibi alt amaçlara sahip olan “İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme” hedefi de kitapta en az yer alan bölümlerden birisidir. Bu alt amaçlar hayat bilgisi müfredat programında yer alan “inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade, dijital yetkinliklerini” de (MEB, 2018) içermektedir. Buna rağmen hayat bilgisi kitabında bu konulara yer verilmemesi, öğretim programı ile kitap arasında uyumsuzluk olduğu sonucunu akıllara getirmektedir. “Eşitsizliklerin Azaltılması” hedefi fırsat eşitsizliğinin ortadan kaldırılması, eşitsizliği engelleyen politikaların desteklenmesi alt amaçlarını

İçermektedir. Bu hedefler doğrultusunda kitapta, görsel ağırlıklı etkinliklere yer verilerek farkındalık yaratılması amaçlanmıştır. “Sudaki Yaşam” hedefinin alt amaçları içinde deniz kirliliğinin azaltılması, deniz ve kıyı ekosisteminin korunması, aşırı avlanma ile mücadele ve olta balıkçılığının desteklenmesi yer almaktadır. Zaman’a göre (2005) Türkiye üç tarafı denizlerle çevrili, yer altı ve yer üstü tatlı su kaynakları açısından zengin bir ülke olmasına rağmen, bu potansiyeli değerlendirilmemektedir. Bilinçsiz avlanma ile mücadele iyi bir şekilde yapılmamaktadır. Bu da su ekosistemine zarar vermektedir. Zaman’ın da belirttiği bu mücadelenin küçük yaşta, eğitimle verilmesi önemlidir. Sudaki yaşamın farkına varan öğrenciler su ekosistemine daha duyarlı olacaktır. Ancak ders kitabı incelendiğinde sadece metinlerde birkaç tane bulguya rastlanması, farkındalığı engelleyen bir durum olarak değerlendirilmektedir. “Karasal Yaşam” hedefine yönelik metin ve ölçme değerlendirme etkinliklerine sıkça yer verilmiştir. Bu hedefe yönelik özellikle bitki ve hayvan türlerinin korunması, biyoçeşitliliğin artırılması ve çölleşme ile mücadele edilmesi alt amaçlarına yer verildiği görülmektedir. “Barış ve Adalet” hedefinde katılımcı demokrasi ve çocuklara karşı şiddetin önlenmesi alt amaçları yer almaktadır. Adaletle eşit erişimin sağlanması, yolsuzluk ve rüşvet ile mücadele edilmesi, yasadışı finans akışının azaltılması amaçlarına yönelik bulgulara yer verilmemiştir. “Hedefler için Ortaklıklar” hedefinde ise tüm dünya ülkeleri ile ekonomik, teknolojik, politik birliktelik sağlamak amaçlanmıştır. Özellikle kitapta uluslararası yardım kuruluşlarına yer verilerek bu hedefe değinilmiştir. “Erişilebilir ve Temiz Enerji” ve “İklim Eylemi” hedeflerine yönelik etkinliklere yer verilmemiştir. “Erişilebilir ve Temiz Enerji” hedefinde yenilenebilir enerjilere erişimin sağlanması, enerji verimliliğinin sağlanması ve temiz fosil yakıtların kullanımının desteklenmesi alt amaçları yer alırken, “İklim Eylemi” hedefinde ise iklim değişikliği ile ilgili farkındalık oluşturma ve iklim değişikliğiyle ilgili tehlikelere karşı mücadele edilmesi alt amaçları yer almaktadır. Geleceğimizi güvenli bir şekilde inşa edebilmek için, geleceğin enerjilerine yatırım yapılması, iklim değişikliğine dikkat çekilmesi gerekirken, yarının gençleri olan ilkökul öğrencilerinde farkındalık oluşturacak bu konuların ders kitaplarında bulunmaması yenilenebilir enerji teknolojilerine ve yaşanabilir bir dünya umuduna gecikmeye sebep olacaktır. İlkokul ders programlarının “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” açısından incelenmesi ile ilgili bir çalışmada konu ile ilgili hayat bilgisi ders programında 74 kazanım olduğu, ayrıca nitelikli eğitim, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, erişilebilir ve temiz enerji, sanayi, yenilikçilik ve alt yapı, sudaki yaşam ve barış ve adalet kazanımlarına yer verilmediği ifade edilmiştir (Özgür, 2020). Temiz su ve sıhhi koşullar, iklim eylemi ile ilgili toplam 11 kazanım olmasına rağmen, ders kitabında bu hedefler ile ilgili metin, görsel ve ölçme değerlendirme etkinliklerinin olmaması düşündürücüdür. Bunun sebeplerinden birisi araştırmacıların bulguları benzer bir hedef teması içinde değerlendirmesi olabilir. Nitel araştırmalarda araştırmacıların bakış açısı farklılık gösterebilir. Bunun yanında kazanım listesinde “Sağlıklı Bireyler, Sorumlu Üretim ve Tüketim, Sürdürülebilir Şehir ve Yaşam” hedeflerinin en fazla yer aldığı belirtilmesi, çalışma sonucu ile örtüşmektedir.

Kaynakça

- Aktaş, F. (2019). İlköğretim programlarının sürdürülebilir kalkınma hedefleri açısından, çevre eğitimi ve iklim değişikliği boyutunda incelenmesi. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Arslan, S. Y. (2021). Sürdürülebilir kalkınma amaçlarının gerçekleştirilmesinde STEM yaklaşımı: Türk eğitim sistemi için politika önerisi. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Bulut, B., ve Çakmak, Z. (2018). Sürdürülebilir kalkınma eğitimi ve öğretim programlarına yansımaları. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 7(4), 2680-2697.
- Burkett, G.L. (1990). Classifying basic research designs. Family Medicine, 22(2), 143-148.
- ÇED. (2019). Çevresel Etki Değerlendirmesi (Çed) Çalışmayı Sonuç Bildirgesi. Ankara: Çevresel Etki Değerlendirmesi Çalışmayı.
- Doğanay, G. ve Çopur, Z. (2021). İlkokul hayat bilgisi ders kitaplarında işlenen aile içi rollerin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından değerlendirilmesi. Aydın İnsan ve Toplum Dergisi, 7(1), 57-73.
- Ersoy, A. (2015). Doktora öğrencilerinin ilk nitel araştırma deneyimlerinin günlükler aracılığıyla incelenmesi. Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, 5(5), 549-568. <https://doi.org/10.14527/pegegog.2015.030>
- MEB, (2018). İlkokul hayat bilgisi dersi 1, 2 ve 3. sınıflar öğretim programı. <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=244> adresinden 22.05.2022 tarihinde alınmıştır.

OCFR. (1987). Our Common Future, Report of the World Commission on Environment and Development. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>. adresinden 13.02.2022 tarihinde alınmıştır.

ÖBA. (2022). İklim Değişimi ve Çevre Eğitimi Semineri. <https://www.oba.gov.tr/egitim/detay/iklim-degisikligi-ve-cevre-egitimi-semineri-2022000863-215> adresinden 22.05.2022 tarihinde edinilmiştir.

Özgür, S. D. (2020). İlköğretim programlarının BM 2030 sürdürülebilir kalkınma hedefleri açısından incelenmesi. Karaelmas Fen ve Mühendislik Dergisi, 10(1), 61-70.

Sungur, M. Z. (1998). Cinsel Eğitim. Klinik Psikiyatri, 2, 103-108.

UNDP. (2015). Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları. <https://www.tr.undp.org/> adresinden 14.03.2022 tarihinde alınmıştır.

UNESCO. (2015). Incheon declaration: Education 2030-Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all. In Symposium conducted at the meeting of World Education. Incheon, Republic of Korea. http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/education-2030-incheon-framework-for-action-implementation-of-sdg4-2016-en_2.pdf adresinden 15.03.2022 tarihinde alınmıştır.

YEŞİLAY. (2019). Okulda bağımlılığa müdahale programı hayata geçiyor. <https://www.yesilay.org.tr/tr/haberler/okulda-bagimlilik-mudahale-programi-hayata-geciyor> adresinden 17.05.2022 tarihinde edinilmiştir.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (9. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Zaman, M. (2005). Orta ve Doğu Karadeniz’de balıkçılık. Doğu Coğrafya Dergisi, 10(13), 31-78.

Ek.1 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri İnceleme Formu

YOKSULLUĞA SON

- Eşit Erişim:** Ekonomik kaynak, miras, doğal kaynak, teknoloji
- Dayanıklılık:** Sosyal ve doğal afetlerden zarar görenlerin kırılganlıklarının azaltılması

AÇLIĞA SON

- Kötü Beslenme:** Kötü beslenme ile mücadele
- Yeterli Gıda:** Güvenli, besleyici, yeterli gıdaya erişim.
- Tarımsal ve Hayvansal Üretkenlik:** Gıda üreticilerinin, çiftçilerin, çobanların ve balıkçıların istihdamı ve gelirlerinin artırılması, tarımsal üretkenliğin sağlanması

SAĞLIKLI BİREYLER

- Hastalıkla Mücadele:** Özellikle bulaşıcı hastalıklarla mücadele edilmesi
- Madde Bağımlılığı ile Mücadele:** İlaç ve alkol bağımlılığının engellenmesi ve tedavi edilmesinin güçlendirilmesi
- Trafik Kazalarıyla Mücadele:** Trafik kazalarından kaynaklanan ölüm ve yaralanmaları azaltmak.
- Aile Planlaması:** Aile planlaması ve üreme sağlığının ulusal programlara dahil edilmesi, cinsel ve üreme sağlığı bakım hizmetlerine evrensel erişimin sağlanması.
- Ölüm ve Hastalıkların Azalması:** Tehlikeli kimyasallar, hava, su ve toprak kirliliğinden kaynaklanan

NİTELİKLİ EĞİTİM

- Ücretsiz, hakkaniyetli ve kaliteli eğitim:** Tüm çocuklar için sağlanması
- Erken çocukluk gelişimi ve okul öncesi eğitime erişimin sağlanması**
- Her seviyede öğretime ve mesleki eğitime eşit eğitim: (Engelli bireylerin okulda olması bu kapsamda)**
- Herkesin okuryazar ve matematik bilgisine sahip olması**

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ

- Kadın ve kızlara karşı ayrımcılığın bitirilmesi**
- Eşit fırsatlar sağlanması**
- Eşit haklar verilmesi**
- Cinsiyet eşitliğinin desteklenmesi**

TEMİZ SU VE SİHHİ KOŞULLAR

- Güvenli içme suyuna erişim**
- Satın alınabilir içme suyuna erişim**

3. Yeterli kanalizasyon hizmetine erişim
4. Su kirliliği ile mücadele
5. Su verimliliği
6. Su ekosisteminin korunması

ERİŞİLEBİLİR VE TEMİZ ENERJİ

1. Yenilenebilir enerjilere erişim
2. Enerji verimliliği
3. Temiz fosil yakıtların kullanımı

İNSANA YAKIŞIR İŞ VE EKONOMİK BÜYÜME

1. Yüksek üretkenliğe ulaşma: Teknolojiyi yükseltme, yenilikçi olma
2. Girişimcilik ve yaratıcılığın desteklenmesi
3. Tüm bireylere istihdam sağlama: Kadın, engelli ve genç ayrımı yapılmaksızın
4. Çocuk işçiliği ile mücadele
5. İşçi haklarının korunması
6. İş güvenliğinin sağlanması: Özellikle Kadın göçmen işçiler, riskli işlerde çalışanlar
7. İstihdam yaratılması
8. Yerli kültür ve ürünleri teşvik edilmesi
9. Sürdürülebilir turizmin desteklenmesi

SANAYİ, YENİLİKÇİLİK VE ALT YAPI

1. Ekonomik kalkınma için sağlam alt yapının sağlanması
2. Sanayinin iyileştirilmesi: Temiz ve çevreye duyarlı teknolojiler yardımıyla
3. Bilimsel araştırmanın geliştirilmesi
4. Az gelişmiş ülkelere destek olma
5. Teknolojiyi geliştirme
6. ARGE çalışmalarının desteklenmesi

EŞİTSİZLİĞİN AZALTILMASI

1. Sosyal, ekonomik ve politik destek sağlanması: Yaş, cinsiyet, engel, ırk, etnik köken, soy, din ayrımı gözetmeden
2. Fırsat eşitliğinin sağlanması
3. Fırsat eşitsizliğinin azaltılması

SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİR VE YAŞAM

1. Güvenli ve yeterli konuta erişim
2. Toplu taşımanın yaygınlaştırılması
3. Sürdürülebilir kentleşmenin sağlanması
4. Kültürel ve doğal mirasın korunması
5. Afet riskinin azaltılması
6. Olumsuz çevre ile mücadele
7. Yeşil alanlara ve açık alanlara erişim
8. Emisyon azaltımı: Kaynak verimliliği ve iklim değişikliğine karşı
9. Dayanıklı binaların inşası

SORUMLU TÜKETİM VE ÜRETİM

1. Doğal kaynakları tutumlu kullanma
2. Küresel yiyecek israfı ile mücadele
3. Çevreye duyarlı yönetimin sağlanması
4. Hava, su ve toprağa atık salınımının azaltılması
5. Geri dönüşümün desteklenmesi
6. Doğayla uyumlu yaşam tarzları
7. Bilimsel ve teknolojik kapasitelerin artırılması
8. Vergilendirmenin yapılanması
9. Sürdürülebilir tüketim ve üretim modellerine geçilmesi

İKLİM EYLEMİ

1. İklim değişikliğiyle ilgili tehlikelere karşı mücadele
2. Emisyon azaltımının sağlanması
3. İklim değişikliği ile ilgili farkındalık oluşturulması

SUDAKİ YAŞAM

1. Deniz kirliliğinin engellenmesi
2. Deniz ve kıyı ekosistemlerinin dayanıklılığının artırılması
3. Aşırı avlanma ve kayıtdışı balıkçılık ile mücadele
4. Su turizminin desteklenmesi
5. Küçük ölçekli olta balıkçıların desteklenmesi

KARASAL YAŞAM

1. Çölleşme ile mücadele
2. Kara ve iç tatlı su ekosisteminin korunması
3. Ormanlaştırılmanın artırılması
4. Biyoçeşitliliğin artırılması
5. Bitki ve hayvan türlerinin korunması
6. Korunan türlerin kaçak avlanması ile mücadele etmek

BARIŞ VE ADALET

1. Şiddetin azaltılması
2. Şiddet sebepli ölüm oranının azaltılması
3. Hukukun üstünlüğünün yaygınlaştırılması
4. Adalet eşit erişim
5. Yasadışı finans akışının azaltılması
6. Organize suçla mücadele
7. Çocuklara karşı taciz ve istismarın, kaçırılmanın, şiddetin önlenmesi
8. Yolsuzluk ve rüşvet ile mücadele
9. Katılımcı temsiliyetçi karar alma
10. Herkese kimlik sağlanması
11. Ayrımcı olmayan politikaların yaygınlaştırılması

HEDEFLER İÇİN ORTAKLIKLAR

1. Gelişmekte olan ülkelere mali kaynak sağlanması
2. Teknolojinin gelişmekte olan ülkelere transferi
3. Sürdürülebilir kalkınma için politika uyumunun geliştirilmesi
4. Her ülkenin politik alanına ve liderliğine saygı duyulması

WHAT HE WOULD SAY IF ... SECOND PART

Silvio MORGANTI

UVI - "Unione Volontari per l'Infanzia e l'Adolescenza"
Milan, Italy

Verena ZUDINI

Department of Mathematics and Geosciences
University of Trieste, Italy
vzudini@units.it

Abstract

What Vygotsky (also spelled Vygotskij) would say if ... This contribution has been conceived as the second part of our possible/impossible interview with the founder and most significant representative of the cultural-historical school, Lev S. Vygotsky (1896-1934), whose first part was published for INTE 2021. Our work has once again been carried out on the basis of knowledge drawn from primary and secondary sources, referring to Vygotsky's biography and writings, and by imagining Vygotsky's hypothetical reflections and comments regarding important aspects of his theoretical framework and scholarly output, as timely as ever in the field of education.

Keywords: Vygotsky/Vygotskij, cultural-historical school, education

Figure 1. L. S. Vygotskij

(Source: https://it.wikipedia.org/wiki/Lev_Seměnovič_Vygotskij)

We certainly never expected this: to meet Vygotsky again in a mountain village, where spending the evening hours in front of the fireplace is still pleasant, despite the season's high average temperatures. Students gather around him, with the intention of discussing topics of common interest. And we, along with them, move closer to listen.

Lev Seměnovič (he likes to be called this, by his first name, by the young students) is happy to answer the doubts, curiosities, and questions that they ask him as they go along.

One young girl breaks the ice and asks:

«I didn't quite understand the difference between the historical-cultural approach and the socio-cultural approach. If I understand correctly, you support the validity of the "historical" paradigm, considering the socio-cultural perspective of little interest. Why is that?».

Lev Semënovič, smiling, tries to clarify his opinion on the matter:

«What is meant by "culture" should be the complex (peculiar to a given social group) of conceptions, symbols, models of behaviour, moral rules, religious and philosophical beliefs. In addition, the characteristics of social, economic, and political institutions, with artistic, literary, and scientific expressions. In short, everything that characterises a given society at a specific historical moment. That is why "historical" and not "social"».

It certainly depends on what you mean by "Psychology". As far as I am concerned - and I am well aware of Georges Politzer's point of view and his support, in tune with the theoretical framework suggested by Friedrich Engels in *Dialectics of Nature*, of the concrete character that should characterise psychology - for me, too, the concept of "concreteness" cannot disregard the historical (and not social) dimension of any kind of, precisely, psychological investigation».

«Thank you. Although I am reminded of what one of my teachers once told me: "Psychology is either social or it is not psychology". So here we are again in the midst of an interesting discussion with a dialectical flavour...».

Lev Semënovič, accustomed to constructively handling opinions other than his own, does not reply.

But it does not escape him (he notices) that one of the girls, while listening to him, has headphones on and is listening to songs from: "When life fled... On the highway you were looking for life, but death met you..."

Lev Semënovič, for a moment, almost seems to take offense and says:

«OK, guys, calm down... Life is tough, but not impossible. Look, I too have not had an easy life, yet you are here listening to me because, despite everything, I have a lot to tell you...».

The girl, blushing, takes off her headphones, thus providing an opportunity for a primary school teacher to ask if it is possible to discuss and clarify whether the operating modes she adopts almost instinctively have a theoretically valid basis, especially with regard to the use of "tools", understood as "means" useful for improving teaching strategies in a broad and general sense.

Lev Semënovič thanks her (patting the girl with the headphones on the head) as she touched on a point that is particularly close to his heart:

«Tools perform "mediating activity" and are connected to the concept of "means"».

They include both the (material) tools employed for interaction between the person and the outside world, and the (psychological) tools employed by the mind for its own functioning, among them, in particular, the "sign".

The linguistic sign unites not a thing and a name, but a concept and an acoustic image.

The stimulus-means (SM) interposes itself between stimulus (S) and response (R) and modifies their relationship previously fixed either by genetic factors or by learning.

It is my opinion, which I have repeated often, that the presence, in addition to the given stimuli, of created stimuli (stimuli-means, such as the knot in the handkerchief, the coin toss, i.e., "heads or tails") is the distinguishing feature of human psychology».

Lev Semënovič personally serves each of his pupils a cup of tea, leaving time for a deaf-mute boy - who has come to appreciate what Lev Semënovič has said and written about defectology - to send him a note where he has written the question he would like to ask him:

«Do you agree with Shakespeare's statement that life is itself a stage? If you are of the same opinion, could you tell me what the sets should look like (with associated scripts) of those particular stages that are classrooms?».

Lev Semënovič replies almost instinctively:

«The mental space of each individual (child, whether boy or girl, or adult) is, in a sense, a stage animated by constant dynamic activity in which the external and internal worlds are experienced and relived like a play. This is why it would be a good idea, when articulating the teaching activity, to keep in mind the concept of "stage balance" (one must avoid any kind of "unbalance", even emotional) and of "hard-covered flats" (which define the stage space)».

He then nods to the boy, encouraging him to continue being the "director" of his own life.

Lev Seměnovič is a man with a sense of humour. And so it occurs to him - who knows why - to ask his listeners if they know the difference between “psychosis” and “neurosis” (are they or are they not, after all, scholars, albeit still in training?). No one feels up to answering. And Lev Seměnovič simply says: «The psychotic doesn’t know how much two plus two equals. The neurotic knows, but it annoys the hell out of him».

The pupils smile, but not exactly with relish, as we say....

Here is a middle-aged teacher, wearing an artist’s hat, asking what the point is of discussing everything that they are talking about and, also, whether it might be a good educational and pedagogical approach to create the conditions for children to be urged to describe their own world view “poetically”. And, again, what might be a useful channel for conveying feelings, experiences, emotions.

«By the concept of meaning - Lev Seměnovič replies - I mean the content (meaning) that a word (expression, construct) acquires in a given context of use, in a given concrete verbal situation (the situation of social relations). A word has a specific meaning, accepted, and shared by a community of speakers, in a given historical and cultural context.

The mind is the creator of its own “senses”, but in what form does it transmit them to other people? Through Art, in all its forms: from music, to painting, to literature, but especially through poetry.

You may very likely disagree with me, but that is my view: we are driven and guided by the meaning we give to ourselves and others, by the meaning we give to life and death; we are not driven and guided by archetypal unconscious urges that rise from the depths of the psyche».

With a slight movement of his head (made conspicuous by the strange, large hat), our artist shows that he has not quite understood the answer, especially with regard to the question “What is the point of all this?”. But so be it: we cannot always have a satisfactory answer to every question we ask.

There is just under a minute’s silence and a girl takes the opportunity to pose a personal problem:

«The thoughts I have and that come to me are abundant, but passing from thought to action is difficult for me, and I regret it».

«My dear, theory and action are never disjointed. Every theoretical proposal is calibrated according to its full practical applicability. From my point of view (and I think I have already mentioned this) psychology must of necessity be understood as a concrete discipline. You don’t have to feel sorry for it: you just have to try to think less and act (do) more...».

Three girls, somewhat to the side, chat amongst themselves, in low voices.

Lev Seměnovič becomes curious and asks what they are talking about.

«We are quite clear on the concept of pedagogy, but we have read that you also speak of “pedology”, a term that is obscure to us».

«It is the “science of child development”, i.e., the study of general laws, transversal to specific biological, psychological, and social developments. I tend to reject the idea of a linearity of psychic development, parallel to biological development (as proposed by Jean Piaget, studying the “Swiss child”), and highlight, in contrast, the fluctuations of development, with phases of advancement and phases of stasis: a progressive, but spiral course».

The spokesman for a group of teachers then raises the issue of the school as an institution that tends, in principle, to mortify the free and creative thinking of each individual pupil. An invitation for Lev Seměnovič, who has always been critical of a certain way of understanding education as it develops in the institutional school context.

«In my opinion, society “grafts” its own system of knowledge, rules, and values onto the mind of a child, whether boy or girl, through school. Here the school, as the social hinge of this “grafting”, may aim at conformism, at immobility, at the mortification of individual minds (oral exams, psychological tests, questionnaires, flunking instead of allowing pupils to blossom); however, it could also be the time and place to “teach” people to be free, thinking, and creative.

We could say: it depends on the teacher and his/her balancing the prescriptive aspects with the discretionary aspects... In fact, again in my opinion, the individual teacher must explore new paths, activate new solutions in a “dialogic” relationship with pupils so that potentialities overshadowed by the traditional educational process are activated in them».

The spokesperson, again on behalf of the teachers' group, takes the opportunity to ask for further clarification: «We have read some of your essays where you mention the concept of the “zone of proximal development”. Can you clarify its meaning for us?».

«The child's “zone of proximal development” is the distance between the child's current level of development, determined through the problems he or she solves on his or her own, and the level of potential development, determined through the problems he or she solves under the guidance of adults or in cooperation with “better prepared” peers. In this perspective, each of you, as a teacher, plays a fundamental role».

“Playing a role” immediately suggests a broader reading of the phenomenon “play”, which can be defined as the space separating two mating mechanical surfaces (bolt and nut, for example). From mechanics to interpersonal relationship, the transition is instantaneous. Lev Semënovič “explodes” the concept, declining its meaning in the context that defines the operational spheres of pupils:

«In play, a mental space develops in which people, actions or events are disengaged from the corresponding real reference while retaining their meaning (to play at being a knight, one does not need a real horse, it is sufficient to replace it with a stick). In this mental space, specific rules must be adopted and observed for the game to proceed and be “played”. Play thus becomes the mental activity through which children exercise their minds to introject rules.

Play creates a zone of proximal development in the child. In play, the child is always above his or her average age, above his or her usual everyday behaviour (two little sisters playing at being sisters...). In this respect, the category of “imagination” comes to “play” a major role».

We realise that we are, in a way, returning to themes already touched upon in our interview of a year ago. When talking to Vygotsky, it is impossible not to discuss the dynamics involved in learning processes, collaboration and the sharing of knowledge between teacher and learner, the mediating role of the former for the latter's successful task completion, the use of tools, school, education and play, with forays into the psychology of art.

This time we were the spectators of a pleasant conversation that allowed Vygotsky's young pupils (and not only them) to become more aware of certain “passages” that qualify his theoretical approach.

Master and pupils say goodbye with grateful smiles.

And we leave, thinking to ourselves: “There is no two without a three”, and trusting in a possible/impossible see-you-again.

TO LEARN MORE:

Caprin, C., & Zudini, V. (2015). Lev Vygotskij, figura e opera da (ri)scoprire. Un contributo alle teorie dell'educazione. QuaderniCIRD, 11, 32-55.

Dixon-Krauss, L. (Ed.) (1998). Vygotskij nella classe. Potenziale di sviluppo e mediazione didattica. Trento: Erickson.

Engels, F. (1954). *Dialectics of nature*. Moscow: PROGRESS Publishers. <https://archive.org/details/dialecticsofnature/>.

Keiler, P. (2015). *Lev Vygotskij - ein Leben für die Psychologie*. Überarbeitete, aktualisierte, neu formatierte und mit einem Vorwort versehene Version der Originalausgabe von 2002. Weinheim: Beltz.

Kozulin, A., Gindis, B., Ageyev V. S., & Miller, S. M. (Eds.) (2003). *Vygotsky's educational theory in cultural context*. Cambridge: Cambridge University Press.

Mecacci, L. (2017). *Lev Vygotskij. Sviluppo, educazione e patologia della mente*. Firenze: Giunti.

Mecacci, L. (2019). *Storia della psicologia. Dal Novecento a oggi*. Roma-Bari: Laterza.

Morganti, S., & Zudini, V. (2021). What he would say if ... TOJET, Special Issue for IETC, ITEC, ITICAM, IQC, IWSC & INTE-2021 (September 2021), 174-178.

Morganti, S., & Zudini, V. (2022). Discorrendo di didattica e società inclusiva con tre giovani compagne di viaggio: Biancablu, Fragolina, Testacuoretempesta. BlogBar dell'UVI (<https://albardelluvi.blog/2022/06/15/discorrendo-di-didattica-e-societa-inclusiva-con-tre-giovani-compagne-di-viaggio/>).

Vygotskij, L. S. (2022). *La mente umana. Cinque saggi*. A cura di L. Mecacci. Milano: Feltrinelli.

Vygotsky, L. S. (1971). *The psychology of art*. Cambridge, MA, and London: M.I.T. Press.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Vygotsky, L. S. (1987-1999). *The collected works of L. S. Vygotsky*. New York: Kluwer and Plenum.

X, Y VE Z KUŞAĞININ YOUTUBE ALGISI ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Öğr. Gör. İlknur Çakar

Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, İletişim Fakültesi

ilknurcakar@subu.edu.tr

ORCID: 0000 0002 3490 9971

Prof. Dr. Aytekin İşman

Sakarya Üniversitesi, İletişim Fakültesi

isman@sakarya.edu.tr

ÖZET

Dijitalleşme ile bilgi alışverişinin hızına yetişmeye çalışan bireylerin her geçen gün yeni bir boyut kazanan teknolojik gelişmeleri aynı hızla takip edebilme yetisine sahip olmanın zorluklarının hissedildiği bir yüzyılda yaşanmaktadır. Etkileşim temelli ve kullanıcı odaklı olan dijital iletişim araçlarının yüksek oranda kullanılıyor olması ve sundukları içeriklerle hedef kitleleri önemli derecede etkiliyor olmaları, dijital iletişim araştırmalarına zemin hazırlamaktadır. Özellikle deneyim, beklenti ve haz çıktılarının farklı hissedildiği düşünülen kitleleri incelemek kişiye özel iletişim stratejilerine yön vermek açısından oldukça önemlidir.

Bu araştırma kapsamında farklı yaş grupları ve farklı yaşam tecrübelerindeki bireylerin en çok kullandığı varsayılan sosyal medya platformu YouTube'u nasıl anlamlandırdıkları incelenmiştir. Türkiye'de %73'e yakın erişim imkânı olan YouTube'un, araştırmaya katılan bireyler özelinde kullanım amaç ve pratikleri, haber ve bilgiye erişimdeki tercihleri, sosyalleşme ve ilişki kurma boyutundaki bağımlılıkları, deneyimlediklerinde elde ettikleri motivasyonları, eğlenmek ve boş zamanı değerlendirmek amacıyla tükettikleri zamanları ve ihtiyaçları olsun olmasın tüketim alışkanlıklarını nasıl etkilediği Kullanımlar ve Doyumlar yaklaşımı ekseninde açıklanmaya çalışılmıştır. Bu araştırma bir fenomenolojik çalışma olup, X, Y ve Z kuşağı mensubu 9 Youtube kullanıcısı ile derinlemesine yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile yapılmıştır. Bu görüşmede 4 ana tema ve her temaya ait 16 sorudan oluşan form kullanılarak veriler elde edilmiştir. Dünya'da yaklaşık 2,5 milyar kullanıcısı olan ve en çok vakit geçirilen sosyal medya mecrası Youtube özelinde yapılan bu araştırmada kuşaklar arası deneyimlerin ve algıların farklı olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen çıkarımlar ile yapılan karşılaştırma sonucunda YouTube'da kişiye özel yansımaların varlığı dikkat çekmiştir. Araştırmanın bireyler özelindeki algılarının anlamlandırılmasına ve dijital iletişim alanındaki çalışmalara katkı vermesi beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: X, Y ve Z Kuşakları, Sosyal Medya, YouTube, Algı, Algı Yönetimi

GİRİŞ

Dijital dönüşümün en önemli çıktılarından biri olan sosyalleşmenin boyutları ve algılanması iletişim çalışmaları için son derece önemlidir. Sosyal medya platformları vasıtasıyla kurulan iletişimin merkezinde yine birey yer almaktadır. Belli bir zaman diliminde dünyaya gelen ve belli kültür etrafında yetişen bireylerin dijital dönüşümü kullanım biçimleri ve kullanım edinimleri sonucunda bazı davranışların daha net ortaya çıkması beklenmektedir.

Kuşak Kavramı

Kuşak kavramı farklı zaman dilimlerinde ve farklı araştırmacılar tarafından değişik şekillerde yorumlanmıştır. Kuşak, nesil, jenerasyon adlandırmalarıyla da farklı alanlarda araştırma konusu

olmuştur. Genel görüşe dayanan bir tanımlama yapılacak olursa; belirli zaman dilimlerinde hayat bulan ve dönemin koşullarına göre yetişen bireylerin ortak özellikleri taşımasıdır.

Lagree (1991), “kuşak kavramını aynı tarihsel olayların içinde bulunmuş, aynı dönemi yaşamış, aynı toplumsal koşullarda sosyalleşmiş ve hatta aynı kolektif kimliğe ait olmuş bireylerin oluşturdukları topluluklar olarak tanımlamıştır” (s.7). Türk Dil Kurumu [TDK] (2022), Felsefe Terimleri Sözlüğünde ise “yaklaşık olarak aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları, kaderleri paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişilerin topluluğu” olarak tanımlamaktadır.

Tanımların biyolojik olarak yaş kıstasını sıkça ele aldığı görülmektedir ancak kuşak ya da jenerasyon olgusunun sosyolojik bakış açısıyla da değerlendirildiği bir gerçektir. Aynı dönemlerde can bulan hayatların, aynı toplumsal sahnelerde rol paylaştığı varsayılırsa tüm değişim, gelişim ve eğilimleri birlikte deneyimlediklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla aynı kuşakta olmak aynı yaşayış biçimlerine ve bakış açılarına sahip olmak olarak da görülmektedir. Her jenerasyonun kendine has özelliklerini tespit edip onlardan anlamlar oluşturup iletişim stratejilerini geliştirmeye çalışmak yaşanan çağın gereklerinden biridir.

Kuşaklar ülkeler ve farklı kronolojik sıralamalar sebebiyle değişiklik göstermektedir ancak literatürde temel olarak; “Sessiz Kuşak (The Silent-Lost Generation), Bebek Patlaması Kuşağı (Baby Boomers), X Kuşağı (Generation X), Y Kuşağı (EchoMoomer/Millennials) ve Z Kuşağı (M Generation-İnternet Nesli) olarak yer almaktadır. 1925-1945 arasında doğanlar Sessiz Kuşak, 1946-1964 arasında doğanlar Bebek Patlaması Kuşağını oluşturmaktadır” (Özkan, 2017).

X Kuşağı (1963 -1980 arasında doğanlar)

“Geçiş Dönemi Çocukları” olarak Türkiye için tanımlanan bu kuşak üyeleri; dünyanın değişen dinamikleriyle yüzleşen, ekonomik sorunlarla yaşayan ama kanaatkâr, idealist, toplum çıkarını temel alan ve teknolojiyle tanışan bir kuşaktır (Senbir, 2004). Eğitimi önemseyen bu kuşak mensupları için bilgiye ulaşma ve kullanma şekilleri teknolojik yenilikler sayesinde değişime uğramıştır.

X kuşağının en belirgin özellikleri arasında; özlük haklarına sahiplenme, çoklu görev üstlenme, farkındalık seviyesi yüksek, takım çalışmasını değerli bulan ve sonuç odaklı olma hali yer almaktadır (Özçay, 2015). Mücadeleyi benimseyen X Kuşağı, otoriteden korkmayan ve üretken, motivasyonu yüksek, iş ve özel yaşam dengesine özen gösteren, amaçları uğruna hayatında değişiklik yapmaktan kaçınmayan ve uyumlu bireylerdir (Çakar, 2020).

Y Kuşağı (1980-2000 arasında doğanlar)

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızla geliştiği bir dönemde yaşayan Y kuşağı mensupları sorgulama özelliği ile dikkat çekmektedir. İnternet, bilgisayar, cep telefonları, mp3, dijital oyunlar ve kameraların yaygın kullanıldığı bir dönemde büyümüş dolayısıyla dijital teknolojileri benimsemeleri daha kolay ve çabuk olmuştur (Tutar, 2015). Dijitalleşme ile sosyalleşme kavramının yeni bir boyut kazandığı bu dönemde iletişim şekillerinde meydana gelen değişikliklerin benimsenmesi oldukça hızlı olmuştur.

Y kuşağı; özgüveni yüksek, sabırsız, doyumsuz, esneklik ve özgürlük düşkünü, teknoloji ile erken yaşta tanışmış olmanın getirdiği sanal dünya becerilerine sahip olan bireyleri kapsamaktadır (Yüksekbilgili, 2013). Ayrıca, otoriteden hoşlanmayan, uzun çalışma saatlerini sevmeyen, yeniliğe ve karşıt görüşlere açık, yüksek beklentili ve gerçek üstü hedefleri olan, girişimci ve donanımlı bireylerdir (Çakar, 2020).

Z Kuşağı (2000’li yıllardan sonra dünyaya gelenler)

Z Kuşağını, “Kuşak I, İnternet Kuşağı, Instant Online (her daim çevrimiçi), Next Generation (sonraki nesil) ya da iGen” adlandırmalarıyla açıklayan Özkan’a (2017) göre; bireysellik ve yalnızlığın öne çıktığı ve sosyalleşmenin dijital araçlarla sağlandığı bir kuşaktır. Aşırı bireyselleşme ve yalnızlık yaşayan bu kuşak için Strauss ve Howe; “Yeni Sessiz Kuşak” tanımını getirmiştir (Howe ve Strauss, 2000).

Twenge'ye göre (2018), teknolojik yeniliklerin bu kuşak üyeleri için hayatın bir parçası olduğu kabul edilmiş ve yüz yüze iletişimden ziyade telefon ve sosyal medya aracılığıyla kurulan iletişimin varlığı kabul edilmiştir. Kuran (2020), Z kuşağı bireylerinin özelliklerini açıklarken; *teknolojiyi oyun ve eğlence ile sınırlandırmayan dijital dünyanın gerçek sahibidirler. İhtiyaçları olan bilgiye nasıl erişebileceklerini ve ihtiyacı olmayan bilgiden nasıl kaçınabileceklerini bilmektedirler, yaşamın tüm unsurlarını önemsemektedirler, özgürlüğe değer vermektedirler, saygısızlık bu kuşak bireyleri için hak ihlali anlamına gelir*, ifadelerini kullanmaktadır (s. 131-132).

Sosyal Medya

Yeni nesil internetin temeli Web 2.0, sosyal, ekonomik ve teknolojik eğilim sonucunda ortaya çıkmıştır. Web 1.0'ın ilerlemesiyle hem bireyler hem de kurumlar tarafından kullanıcı katılımlı bir ağ olan Web 2.0 keşfedilmiştir (Musser, 2007). Bireylerin metin, ses, fotoğraf ve video ile içerik oluşturabildiği hatta başkaları tarafından paylaşılan içeriklere müdahale edebildiği ortamı sunan sosyal medya ise etkileşim temelli iletişimi sunmaktadır. Farklı sosyal ağların ve uygulamaların hızla çeşitlendiği günümüzde, büyük kitlelerin bu mecralara ilgisini de artırmıştır.

Auwal (2016) sosyal medyayı; geleneksel medya ortamlarından farklı, internet teknolojisinin medya ortamlarına entegre edilmesiyle oluşan medya ortamları olarak tanımlamıştır. Özçağlayan ve Uyanık'a (2010) göre sosyal medya, bireylerin topluluklar ile ya da toplulukların farklı kitlelerle bilgi, haber ve içerik paylaşımı temelli etkileşimli kurduğu iletişim mecrasıdır. Bireylerin sosyal ağlar ile iletişim kurmak istedikleri kişi ya da gruplarla bağlantısını sağlayan teknolojik temelli platformlardır. Etkileşime açık ve çoklu ortam özelliklerine sahip olan bu platformlar, hızı ve etkisi sebebiyle iletişim araştırmalarına konu olmaktadır.

Dünyada en çok bilinen ve kullanılan sosyal medya mecraları arasında kullanıcı sayılarıyla; Facebook (2.8 milyar), YouTube (2.2 milyar), Whatsapp (2 milyar), Instagram (1.3 milyar), TikTok (1 milyar), Snapchat (538 milyon), Pinterest (454 milyon), Twitter (363 milyon) yer almaktadır (wearesocial, 2021). Kim, Jeong ve Lee (2010) sosyal medya platformlarının temel özelliklerini; kişisel profil, çevrimiçi bağlantılar kurmak, çevrimiçi gruplara katılma, çevrimiçi bağlantılarla iletişim kurmak, kullanıcılar tarafından oluşturulan içeriğin paylaşılması, fikir ifade etmek, bilgi bulmak ve kullanıcıları tutmak şeklinde özetlemişlerdir.

YouTube

Chad Hurley, Steven Chen ve Jawed Karim isimli üç eski PayPal çalışanının yeni bir iş fırsatı arayışıyla ortaya çıkan YouTube, 15 Şubat 2005 tarihinde YouTube.com alan adıyla gelişim sürecini başlatmış ve Aralık 2005'te resmen yayın hayatına başlamıştır (Miler, 2011). Kullanıcı dostu bir arayüzü olan YouTube ücretsiz ve diğer sosyal mecralarla entegre olabilen bir uygulamadır.

İçerik üretmeyen fakat üretilen içerikler için oluşturulan bir platform olan YouTube, üretilen içerikleri toplayan, video önerileri sunan, video paylaşmaya ve videolara yorum yapılmasına imkân veren bir sosyal mecra'dır. Kullanıcılar video yükleyebilir, videolarını yayımlayabilir ve farklı videoları görüntüleyebilirler. Ayrıca izledikleri videoları beğenebilir (like), beğenmeyebilir (dislike) ve yorum yazabilirler dolayısıyla kullanıcılar içerikler ile kolayca etkileşime girmiş olmaktadır (Kaya, 2021). Bu bağlamda kullanıcılar için YouTube, kendilerinin de aktif rol oynadığı, mobil cihazlar ile gerçek zamanlı canlı yayınlar oluşturabilecekleri online bir televizyon mecrası haline gelmiştir. Popüler kültür ürün dağıtımında "yukarıdan aşağıya" ve yerel yaratıcılıkta "aşağıdan yukarıya" çift işleve sahip olan YouTube, içerik ve organizasyon açısından geleneksel mecralardan olan televizyondan daha hareketli ve anlık değişimlere açıktır (Burgess ve Green, 2009). Kullanıcılarına kendi yayınlarını yapma imkânı sağlayan ve kullanıcılar arası iletişim kanalı olan YouTube'da farklı tür ve tarzda yayınlanan içerikler ile yeni insanlar ve yerler keşfedilmektedir. Eğlenceli içeriklerle gündelik hayatta eğlenceli vakit

geçirmeye olanak sağlaması ve eğitim ihtiyaçlarını karşılaması ile tercih sebebi olmaktadır (Alper, 2012).

YouTube'un kullanıcılarına alternatif bir televizyon dünyası oluşturması ve YouTube'un tüm dünyadaki internet kullanıcılarının üçte biri tarafından kullanılıyor olması, YouTube'u kültürel yapı taşları içinde önemli bir konuma getirmektedir. YouTube, kullanıcıların kimliklerini ve görüşlerini dile getirebilecekleri, kendi temsillerini gerçekleştirerek, farklı kültürlerle karşılaşabilecekleri kozmopolit bir kültürel alan sunmaktadır (Burgess ve Green, 2009).

Algı ve Algı Yönetimi

"*Bir şeye dikkati yönelterek o şeyin bilincine varma, idrak*" olarak TDK'da (2022) tanımlanan algı, duyu çerçevesinde ortaya çıkan verilerin anlamlandırılmasıdır. Olaylara, nesnelere karşı bir farkında olma halidir. Tutar'a (2015) göre, algılamanın olabilmesi için bir uyarıcıya ihtiyaç vardır. Uyarıcı vasıtasıyla bireye ulaşan ve duyu organlarıyla hissedilen uyaran duyguyu açığa çıkarır ve bu duygular algının temelidir. Ayrıca uyaranlar vasıtasıyla izlenimler de ortaya çıkabilir ve geribildirim, anlama aşamasında ise algılama sonuç bulmuştur.

Algılamanın özünde yorum olduğunu ifade eden Saydam (2012), olaylar sonucunda aklın ve ruhun meydana getirdiği yorumlarla öznel kararlar ve sonuçların açığa çıktığını savunmaktadır. İnceoğlu (1993), "*Bir insanın belli bir yönde eyleme geçebilmesi için ön koşul, o insanın o yönde bir alternatifin varlığını bilmesi ve bu bilgiyi algılamasıdır*" ifadesiyle algının ne kadar gerçek olduğunu ortaya koymaya çalışmaktadır (s. 43).

Bireylere, topluluklara ve kurumlara göre değişiklik gösteren algı yönetimi bazen hedef kitlenin aldatılması bazen de amaçlar üzerinde kullanılan bir iletişim disiplini olarak kabul edilmektedir. Meşruiyet kazanmak için kamuoyu oluşturmak, eylemlerin sonucuna ikna etmek, ilgili kitlenin davranış ve tutumunda istendik bir etki uyandırmak amacıyla algı yönetimi yapılmaktadır (Derman, 2021). Alışkanlıklar, motivasyon, öğrenme, uzmanlık ve sosyal geçmiş faktörleriyle etkilenen algı tarzının (Otara, 2011), teknolojinin gelişmesi ve bireylerin her an bilgiye erişebiliyor olmasıyla yönetilmesi giderek zorlaşan bir hal almıştır.

Algıyı ve davranış biçimlerini yönetmek, istenen hedeflere ulaşmak için en etkili araç olan iletişim, iletişim mecralarını ve hatta değişen teknolojiyle iletişim sürecine dâhil olan mecralar ile algıyı yönetebilmenin bir güç olduğu anlatılmaktadır (Saydam, 2012). Algı yönetimi ile meşruiyet kazanmak ve sürdürmek adına kamuoyu oluşturmak, olay, durum ve eylemlerin niyet ve amaçlarını iletmek, hedefe uygun hareket için düşünce ve davranışları etkilemek amaçlanmaktadır (Siegel, 2005).

Saydam'a göre (2012) algılar oluşturulur ve yönetilir. Kitleler ise oluşturulan bu algılara inandırılır ve inanılan algının gerçek olma hali insanların ona gerçekten inanmasının bir sonucudur. Neye, ne kadar inandırıldığını yönetilen algının güçlü ve etkili olmasına bağlıdır.

AMAÇ

Bu araştırmada üç temel amaç yer almaktadır. Bunlardan birincisi; en çok kullanılan sosyal medya platformlarından olan YouTube'un farklı kuşak temsilcileri tarafından nasıl anlamlandırıldığını tespit etmek ve bu tespitleri karşılaştırmaktır. X, Y ve Z kuşağını kapsayan araştırmada, bireylerin yaşam deneyimlerinin YouTube açısından nasıl karşılık bulduğu incelenmiş ve farklı özelliklere sahip olduğu bilinen bireylerdeki YouTube'a bakış açıları tespit edilmeye çalışılmıştır. Geçmişten günümüze evrilen yaşam pratikleri ve teknolojik gelişmeler sayesinde bilgi edinme süreci hız kazanmakta ve sosyal-kültürel, siyasal-ekonomik değişiklikler meydana gelmektedir.

Bilgi iletişim teknolojileri sayesinde değişen ve gelişen kitle iletişim araçlarının çeşitlenmesi, bireylerin bu araçları kullanımındaki yerini de değiştirmiştir. Dijital araçların analog araçların yerini aldığı günümüzde farklı yaş grubundaki bireylerin bu yeniliği kabullenişleri kullanımları ile doğru orantılı olacaktır. Bozkurt (2012), tarım çağı sonrasında yaşanan endüstri çağı ve hemen sonrasında ortaya çıkan

elektronik ve teknolojik çağda bireylerin yaşam tarzlarının hızla gelişerek dijital yaşama göre şekillendiğini öne sürmektedir.

Gündelik yaşamları şekillendiren dijital platformların başında yer alan YouTube'un etkileşim ve tüketim tarzlarında farklı görüşleri barındırdığı düşünülürse kendine özgü bir jargonunun olduğu söylenebilir. Kul ve Gezen'e (2020) göre, dijitalleşme ve dönüşüm, küresel bir etki oluşturarak toplumun her alanında ve hemen her sisteminde değişimi hızlandırmıştır.

Dijital dünyayı öğrenen X ve Y kuşağının aksine dijitalin yerlisi olan Z kuşağının yeni dünya becerilerinde ön planda olduğu bir gerçektir. Bu bağlamda teknolojiyi yaşayış ve algılayışlarının farklı olması da beklenen bir durumdur. Deniz ve Tutgun Ünal (2019), kuşaklararası farkların en fazla dikkat çektiği Y kuşağını, özellikle sosyal medya platformlarını kullanımları bakımından Z kuşağı ile kıyaslamaktadır.

Araştırmanın ikinci amacı; farklı yaşam tecrübelerine sahip bireylerin dijitalleşme ile değişen tercihleri, sosyalleşme ve ilişki kurma biçimlerini anlamaya çalışmaktır. X, Y ve Z kuşağı mensuplarındaki sosyalleşme kavramının karşılığı değişmektedir. Günümüzde, 42-59 yaş arası olan X kuşağı, 22-42 yaş arası olan Y kuşağı ve 22 ve altındaki yaş grubundaki bireylerin dijitalleşmeye bakış açısı, tercihlerinin ve beklentilerini yönetme şekli, teknolojiyi kullanım yetenekleri ve sosyal medya ile bir bağ kurma durumları birbirinden farklıdır. İçeriklerin kullanıcılar tarafından oluşturulduğu ve paylaşıldığı YouTube kanalı için teknolojiye ve dijital dile hakim olmak oldukça önemlidir.

Her kuşak doğup büyüdüğü ve zamanını geçirdiği dönemin ürünlerini tüketerek yaşayışını şekillendirir. Dolayısıyla düşünme, algılama ve eyleme geçme yönü de içinde bulunduğu şartlara bağlı gerçekleşmektedir. Hem kendini hem toplumu şekillendiren birey, gündelik hayat ritüelleri ve yaşam pratiklerini oluşturan eylemleri ile etkileşim şeklini biçimlendirir ve sosyalleşir (Adler vd., 2012). Göker (2015), sosyal medyanın sosyalleşmeye imkân tanıma özelliğine rağmen gerçekte sosyalleşme kavramıyla çeliştiğine işaret etmektedir. Sosyalleşme pratiklerinde bazı çelişkilerin olduğunu ve bunların; sanal bir ortamda sosyalleşme imkânı sunması, bu mecraların kendine özgü sosyalleşme olgularına sahip olması ve sosyalleşmeden çok a-sosyalleşmenin hüküm sürdüğü görüşünü savunmaktadır.

Kitlesel iletişimden kişisel iletişime kayma ifadesini kullanan dijitalleşmenin ürünü olan çevrimiçi ve etkileşimli iletişimle yeni medyanın ortaya çıktığını ve bilgi çağı olarak iletişimsel bir dönüşüm yaşandığını ifade etmektedir (Castells, 2016). YouTube kullanıcılarının bu ağ toplumunda sosyal ağlar vasıtasıyla bilgiye sahip olmanın dönüşümünü etkin bir şekilde yaşadıkları görülmektedir. Dijitalleşme ile açığa çıkan bilgi edinme dönüşümünde yaşanan olumlu sonuçlara ilave olumsuz sonuçlar da yer bulmaktadır. Bunlardan en önemlisi ise; dezenformasyon, enformasyon doygunluğu ve kayıtsızlığa sebep olan bilgi kirliliğidir (Baudrillard, 2020).

Üçüncü amaç ise; farklı yaş grubundaki bireylerin YouTube deneyimlerindeki motivasyonu ve kullanım sebeplerini tespit etmektir. Teknoloji kullanım kabiliyetinin yaş ve bilgiye göre değişiklik gösterdiği düşünülürse kendi kanallarının aktörleri olan bu bireyler için kullanım motivasyonları da birbirinden farklı olacaktır. Çocuk, genç ve yaşlı fark etmeksizin herkesin kendinden bir şeyler bulabileceği ya da kendini ait hissedebileceği içeriklerin yayınlandığı platform olan YouTube'da zaman geçirmenin farklı sebepleri bulunmaktadır.

Alper (2015), kullanıcıların kendi yayınlarını yapma olanağı sunan YouTube için; yeni insanlar tanıma, yeni bilgiler edinme ve eğitim ihtiyacı giderilen bir platform etiketini kullanmaktadır. Ayrıca gündelik hayatın eğlenceli hale gelebildiği, istenilen içeriklere uygun videoların bulunabildiği, etkileşim özelliği sayesinde kullanıcılar arasında iletişim kurma ve ilişki kurma özelliğini karşıladığını ifade etmektedir.

Aktif izleyiciye bürünen birey; çevresindekilere etkide bulunabilen, gereksinimlerine en uygun tercihler yapabilme gücüne sahip kişidir. İzleyicinin aktifliği tezinde, birey kendi enformasyonunun yaratıcısı konumundadır (Uzun, 2013). İzleyicinin aktifliği, bireylerin kendi mantığını ve kişisel özelliklerini ön

plana çıkarmaktadır. Kitle iletişim araçları ve medya, bireylerin gereksinimlerini gidermelerini sağlayan bir kaynak konumundadır (Yaylagül, 2016).

Fiske (2003) tarafından yapılan bir çalışmada, bireylerin tercih ettikleri kitle iletişim araçlarından elde ettikleri doyumlar 4 ana başlık içerisinde toplanmıştır:

- 1.Oyalanma (gündelik yaşam sınırlandırmalarından kaçış, sıkıntılardan kaçış, duygusal boşalma)
- 2.Kişisel İlişkiler (arkadaşlık etme, toplumsal fayda)
- 3.Kişisel Kimlik (kişisel referans, kendini anlama, gerçeğin keşfi, değerlerin pekiştirilmesi)
- 4.Gözetim İşlevi (içinde bulunduğumuz dünyanın karmaşıklığı hakkında bilgi için duyulan ihtiyaç gereksinimidir).

Bunların yanında, tüketiciye ulaşmanın sınır tanımayan mecrası olan sosyal ağlar ve televizyon kültürüne en yakın olan YouTube ile bireyleri tüketime yönlendirmek ve üreten tüketici konumuna getirmek hiç de zor değildir.

ÖNEM

Bu araştırmanın üç temel önemi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; bireylerin deneyim, beklenti ve haz algılarının “bireysel iletişim stratejisini” oluşturmadaki öneminin farkına varılmasıdır. Farklı zaman dilimlerini deneyimlemiş bireylerin iletişim araçlarıyla olan diyalogu, yakınlığı ve bu araçları kullanabilme kabiliyeti değişiklik göstermektedir. Dolayısıyla bu durum iletişime, kişiye özel bir boyut kazandırmaktadır. Yaş ve deneyim kıstasının iletişimsel zorluklara kapı araladığı, nesiller arası farkların derinden hissedildiği günümüzde aradaki mesafeyi kapatmanın yollarını bilmek önemli bir adımdır.

21. yüzyılda, bilgiye erişmenin kolay ve sınırsız olduğu düşünülür ve bazı özgürlükleri beraberinde getirdiği kabul edilirse, sosyal medya platformlarında bir takım köklü değişikliklerin meydana geldiği görülmektedir (Berthon, Pitt, Plangger ve Shapiro, 2012). Gün yüzüne çıkan değişiklikler sosyalleşme ve kullanım biçimlerinin değişkenlik göstermesine sebep olmaktadır. Giddens’a (2008) göre, aile ilişkileri, bireysel ve sosyal hayatlar, iş ile ev yaşamı arasındaki farklar ve benzeri özellikler sosyal medya platformlarının kullanım alanı konusunda oldukça etkilidir. Yaş, yaşanılan çevre ve bilgiye sahip olma gibi özel durumlarda beklentinin şekillenmesi ve kullanım sonucunda açığa çıkan duygunun kodlara dönüşmesi toplumsal yapıyı etkilemektedir. Toplumun sosyo-kültürel kodlarını içselleştiren ve toplumsal yapıya entegre olan birey, zamanın imkânları çerçevesinde sosyalleşme sürecini gerçekleştirmektedir (İşman, Buluş ve Yüzüncüyıl, 2016).

Yeni koşullara ve toplumsal değişmeye ayak uyduran, tüm bu süreçlerden birinci derecede sorumlu yani belirleyici aktör olan bireyler, iletişim becerileri (doğuştan gelen ya da öğrenilmiş) sayesinde sosyalleşme sürecine katkı vermektedir. Aynı zaman diliminde yaşayan farklı kuşak temsilcilerinin sosyal etkileşim adına sergiledikleri eğilimde toplumsal sorunların meydana getirdiği sorunlar ve yansımalar da irdelenmesi gereken özelliklerdendir (Mannheim, 1952).

Araştırmanın ikinci önemi; tercihleri yönetmenin dijitalleşme ile şekillendiği günümüzde, kuşaklar arası deneyimlemelerin ve motivasyonun hangi açıdan etkilendiğini ortaya çıkarmaya çalışmasıdır. Yaşanılan dijital bilgi çağında, zaman-hız-sınır-mekan-mesafe-gerçeklik-mahremiyet gibi kavramların iç içe geçtiği ve gündelik hayatın önemli bir bölümünü kuşattığı görülmektedir. Bu çerçevede iletişimsel dönüşümün etkilediği kitle ve boyut açıklanmaya değer kabul edilmektedir. Bilgiye ulaşma noktasında bireylerde açığa çıkan gereksinim, bu çağda her geçen gün değişen hızda ve kolaylıkta karşılanmaktadır. Dijital bilgiyi sunan iletişim araçlarının ekranları ve mesafe arasında, dokunma eylemi ile son bulan bir ilişki bulunmaktadır (Bauman, 2012). “Tek tuş” ya da “tek tık” ile mekan, mesafe ve zaman kavramlarını alt üst eden dijital dönüşümü anlamlandırmaya çalışan dijital göçmenlerin yaşanılan hıza kendilerini adapte etmelerini ve hayatlarını kolaylaştırmalarını sağlayan yeniliği kabullenmelerinin incelenmesi önem arz etmektedir. Özellikle sağlık hizmetleri, fatura ödemeleri ve çevrimiçi alışveriş gibi gündelik pratikleri için davranış stillerini çözümlmek bu çerçevedeki unsurlardandır. Tüm bunlar için, bireyi

harekete geçirip davranışa yönelten ihtiyaç giderme konusundaki uyarılma ve motivasyon faktörüne de dikkat etmek gerekmektedir.

Bireylerin boş zamanlarını dinlenerek değerlendirdikleri televizyon izleme aktivitesi, aile ve sosyal çevre ile anlamlı vakit geçirme aktivitesi olan sinema, müzik ve tiyatro gibi çeşitli etkinlikler (Erdoğan ve Alemdar, 2010), bedenün bir parçası haline gelen bilgisayarlar, cep telefonları, tabletler gibi dijital teknolojiler ile bireylerin aktif ve üretken olduğu video paylaşım sitesi olan YouTube özelinde yapılabilmektedir. Bu dönüşümle yaşam pratiklerinin değişmesinin yanında sosyal ihtiyaçlarında çeşitlenmesinin yolunu açmıştır.

Dünyanın herhangi bir yerinden başka bir yerine her an, her saniye ileti göndermenin kolay ve ucuz olması (Bostancı, 2013) bireylerin kullanım motivasyonlarını etkilemekte ve aynı zamanda toplumsal, kültürel, siyasal, sosyal ve ekonomik gelişime zemin hazırlamaktadır.

Araştırmanın bir diğer önemi ise; X, Y ve Z kuşakları arasındaki YouTube özelinde var olanları anlama ve anlamlandırma farklarını tespit edebilmek, sonuca göre önerilerde bulunabilmektir. Farklı zaman ve olay örgüsü içinde yaşamış bireylerin değişimlerden etkilenme yüzdesi yüksektir. Her kuşak yaşamış olduğu dönemin izlerini taşımakla birlikte o döneme ait yaşam tarzları hakkında bilgi vermektedir. Teknolojik gelişmelerin ortaya çıkması ve kuşaklar arasındaki farkların belirginleşmesiyle yeni kavramlar ortaya çıkmıştır. Prensky (2001), 1980 yılı ve sonrasında doğan, dijital teknolojiye aşina ve dijital yeniliklere hemen hâkim olabilen “*dijital yerliler*” ile 1980 yılı öncesinde doğan, dijital teknolojileri öğrenmek durumunda kalan, yeniliklere çok hâkim olmayan ve bilgiye erişme biçimleri farklı olan “*dijital göçmenler*” den bahsetmektedir.

Bu bağlamda teknolojiyi bilmenin ve öğrenmenin arasındaki ciddi farkı yaşayanların içeriklere hâkim olma ve anlamlandırma boyutu da değişim gösterecektir. Vural ve Bat (2010), zaman ve mekândan bağımsız üretim ve paylaşımın yapılabildiği iletişim şekline *sosyal medya* tanımlamasını yapmaktadır. Dijital teknolojiler ile doğan ve büyüyen dijital yerliler için sosyal medya, hayatın merkezi konumunda olup toplumsal ölçekte de sosyal medyayı en çok kullanan kesim olarak karşımıza çıkmaktadır (Babacan, 2016).

Milyonlara ulaşan kullanıcı sayısı ile YouTube, gündelik hayatın merkezinde yerini almış ve her bireyin kendisinden bir şeyler bulabileceği, zamanını değerli kılabilceği, etkileşime imkân veren ve kullanıcıların içerikler vasıtasıyla kendilerini yeniden ürettikleri (geliştirdikleri) bir araç haline gelmiştir. Video yayınlamak ve paylaşmaktan fazlası olan YouTube’da (Chau, 2010), bireyler sosyal hayata uyumu, olay ve durumları anlama, anlamlandırmayı, içerik alışverişinde bulunurken davranış pratikleri geliştirmeyi ve dolayısıyla *katılımcı kültürün* (Jenkins, 2016) oluşumuna katkı vermişlerdir. Birbirinden beslenen farklı kuşak mensuplarının bu oluşum içerisinde kendi yerlerini bilmeleri, kendilerini geliştirebilmeleri adına önemli bir basamaktır.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu araştırmanın temelini, kullanımlar ve doyumlar kuramı oluşturmaktadır. 1940’lı yıllarda başlayan 1960’lı ve 1970’li yıllarda yoğunlaşan araştırmalarda, bireylerin kitle iletişim araçları tüketimindeki sosyal ve psikolojik ihtiyaçların doyumunu ile bu araçlar vasıtasıyla nasıl tatmin olduklarına odaklanılmaktadır (Yaylagül, 2019). Bireyler kitle iletişim araçlarını hangi sebeple ve hangi gereksinimle kullanmakta ve bu gereksinimler hangi ölçüde tatmin edilmekte? şeklinde sorulara yanıt arayan kuram, iletişim süreçlerinin anlamlandırılması ve meydana gelen ihtiyaçların giderilmesi noktasındaki belirleyici faktördür. Rubin’e (1983) göre, bireylerin kitle iletişim araçlarındaki en önemli süreci bu ihtiyaçların tatminidir. Kullanımlar ve doyumlar kuramı, “medyanın insana ne yaptığından ziyade insanların medya ile ne yaptığı” üzerine odaklanan Psikolog Katz’ın medya alanındaki çalışmalarına dayanır (Yaylagül, 2019).

Katz’ın (1959) yazdığı makalede tutarlılığı açıklanan kuram, bireylerin medyayı farklı ve çok çeşitli amaçlarla tükettiğini ifade etmektedir. İzler, dinler ve okur kitle ihtiyaçları özelinde seçim yaparak

medyayı kullanmakta ve medya karşısında aktif bir kimliğe bürünmektedir. Kullanımlar ve doyumlar kuramına eklemeler yaparak geliştiren Rosengren (1974), bireyleri harekete geçirmeye yarayan özellik için; bireysel ihtiyaçların bir sorun olarak teşkil edilmesini ifade etmiştir. Bireysel davranışları özellikle biyolojik ve psikolojik temelde ele alan Rosengren'a (1974) göre; psikolojik, güvenlik, aidiyet-sevgi, itibar ve kendini gerçekleştirme olarak beş kategori ön plana çıkmaktadır. Ayhan ve Çavuş (2014), bireylerin yaşam tarzlarının farklı olmasıyla bu pratiklerin değişkenlik göstermesi sonucu hissedilen haz ve doyumun değişkenlik gösterdiğini ifade etmektedirler.

Medya araç ve içeriklerini ihtiyaçlarını gidermek için kullanan bireyler, iletişim sürecinde maruz kalınan mesajlardan etkilenmekte ve belli oranda doyuma ulaşmaktadır. Çemrek (2014), içinde bulunulan fiziksel, toplumsal, psikolojik ortamların farklılaştığı gibi bireylerin de medya içeriklerinden edindikleri doyumların birbirinden farklı olduğuna işaret etmektedir. McQuail, Blumler ve Brown'un çalışmasında; *oyalanma* (gündelik yaşam sınırlandırmalarından kaçış, sıkıntılardan kaçış, duygusal boşalma), *kişisel ilişkiler* (arkadaşlık etme, toplumsal fayda), *kişisel kimlik* (kişisel referans, kendini anlama, gerçeğin keşfi, değerlerin pekiştirilmesi) ve *gözetim işlevi* olarak bireylerin iletişim mecralarından elde ettikleri doyumları ortaya çıkarmaktadırlar (Aktaran, Fiske, 2003).

Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı ile kitle iletişim araçları ve içeriklerin bireyler tarafından hangi ihtiyaçları karşılamak üzere ve nasıl kullanıldığını tespit edebilmek, bireylerin medya kullanımlarındaki güdülerini anlamak ve bireylerin iletişim davranışlarındaki kitle iletişim araçlarının işlev ve sonuçlarını anlamlandırabilmek hedeflenmektedir (Katz, Blumler ve Gurevitch, 1974). Ayrıca kitle iletişim araçlarının bilişsel, duygusal, sosyal bütünleştirici ve stresten kurtulma gereksiniminin olduğunu ifade eden Katz, Gurevitch ve Haas (1973), bu sınıflandırmaların bireylerin elde ettikleri doyum ile farklılaşabileceğine dikkat çekmektedirler.

Kullanımlar ve doyumlar kuramı çerçevesinde yapılan ilk çalışma Lazarsfeld'in (1940) toplumu oluşturan bireylerin farklı kişilik özelliklerine sahip olduğunu ve bireyin ön plana çıkarılması gerektiği görüşünü savunduğu "*Halkın Tercih*" çalışmasıdır (Güngör, 2011). Bir diğer önemli çalışma, Herzog (1944) tarafından "*Soap Opera*" adlı radyo dizisinin ev kadınlarında hangi ihtiyaçları hangi ölçüde karşıladığını incelemesiyle yapılmıştır (Özarlan ve Nisan, 2011). Brelson (1950) ise New York gazetesinde yaşanan grevden esinlenerek bireylerin gazete okuma sebeplerini araştırmıştır (Aktaran, Uzun, 2013). Sonraki yıllarda, Katz, Gurevitch ve Haas, bireylerin çeşitli kitle iletişim araçlarından elde ettikleri doyumlarla ilgili araştırmalar yapmıştır. Araştırmalar neticesinde eğlenmek, sıkıntılardan uzaklaşmak ve vakit öldürmek gibi sebeplerle televizyonun, dünyada olan biteni anlamak amacıyla da gazetelerin tercih edildiği bilgisine ulaşılmıştır (Tekinalp ve Uzun, 2004).

1980'li yıllarda televizyon izleme motivasyonları üzerine yoğunlaşmış, nihayetinde eğlence ve boş zaman aktivitesi için televizyon izleyicileri ile bilgi arayan televizyon izleyicileri ortaya atılmıştır (Rubin, 1983). 1990'lı yıllardan sonra ise araştırmaların seyri tamamen medya içeriklerine ve doyum faktörüne doğru evrilmiştir. Özellikle teknolojik dönüşümle bilgisayar ve internet temelli iletişim araçlarının ve içeriklerinin incelendiğini söylemek mümkündür.

Bilgi-iletişim çağı olarak adlandırılan günümüzde yeni iletişim mecraları için kullanımlar ve doyumlar kuramı daha da önemli hale gelmektedir. Konvansiyonel medya araçlarının dışında yer alan yeni medya araçlarından elde edilen doyum, etki, amaç ve bireyin üreten tüketici konumundaki aktifliği incelemeye değer bulunmaktadır. İnternet ve teknolojinin hızla yaygınlaşması akabinde bu teknolojilerin hangi amaçlar ve hangi doyumlar hedefiyle kullanıldıkları üzerine çalışmalar yapılmaktadır (Yaylagül, 2019). Uzun (2013), bireyin kendi içeriğini ya da enformasyonunu yaratan, çevresini etkileyen, ihtiyaçlar özelinde tercihler oluşturabilecek güce sahip olan aktif izleyiciliği vurgulamaktadır. İzleyici konumunda yer verilen birey, içerik üreten ve iletişim sürecine yön veren olarak "*izleyici*" sıfatından ayrılmakta ve sürecin merkezinde konumlanmaktadır. Kullanımlar ve doyumlar kuramı bağlamında bireylerin medya içerik ve etkilerinde pasif olmadıkları, ihtiyaçlarına eğitim ve dünya görüşleri çerçevesinde bilinçli bir şekilde medyayı kullandıkları görülmektedir. Özellikle etkileşim özelliği sayesinde iletişim araçlarında

sosyal bir ortam oluşturabilmenin avantajı ile sosyal medya platformları kitle iletişim araçlarından bağımsız, farklı bir noktaya dönüşmektedir.

McQuail (2011), sosyal medya platformlarından sağlanan motivasyonların; *eğlence, entegrasyon, sosyal etkileşim, kişisel kimlik, bilgi, mükafat ve yetkilendirme* çerçevesinde gerçekleştiğini belirtmektedir. Bireylerin medya araç ve içerikleri, kendi zevk ve görüşlerine göre seçmesi, yorumlaması ile bu süreçten kendilerinin sorumlu olduklarını hissetmeleri kullanımlar ve doyumlar kuramının temelini oluşturmakta yani bireye medya karşısında aktif bir rol kazandırmaktadır (Ayhan ve Çavuş, 2014). Birey özellikle YouTube gibi sosyal medya platformlarında medya içeriğini arayan, seçen, oluşturan, yayınlayan, paylaşan kişi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özetlemek gerekirse, kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı kitle iletişim araçlarının bireyler tarafından hangi amaç ve gereksinimle kullandığını, bu gereksinimlerin ilgili araçlarca nasıl ve hangi düzeyde tatmin edildiğini açıklamakta ve tatmin eksenini etrafında nasıl şekillendiği açıklanmaktadır (Rubin, 1983). Bu araştırmada ise, kitle iletişim araçları yerini alan sosyal medya platformlarının en sık kullanılan mecrası olan YouTube değerlendirilmiş, kullanımlar ve doyumlar kuramı ile bireylerin YouTube özelindeki kullanım davranışları değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Konvansiyonel ve yeni medya araçları arasında bazı farklılıklar olsa da bireylerin gereksinimlerini karşılamak çerçevesinde bu kuram hala kullanılmakta ve farklı medya içeriklerine de uygulanabilmektedir. Köklü ve güçlü bir kuram olan kullanımlar ve doyumların günümüz şartlarına göre yenilenebildiği ve iletişim mecralarının bireye merkeze alan yapısına uyum sağladığı açıkça görülmektedir. Özellikle sosyal medya platformlarının kullanımından kaynaklanan doyum ve motivasyon üzerine yapılan çalışmaların yoğunluğu bu ifadeyi doğrulamaktadır. Shao (2009), sosyal medya özelinde yaptığı çalışmada “*sosyal medyada tüketim*”, “*sosyal medyada katılım*” ve “*sosyal medyada üretim*” başlıklarıyla bireylere bu mecralarda alan açıldığını ve katılımcı yapısıyla üreten tüketici haline dönüştükleri ifade edilmektedir.

Bireylerin ihtiyaçlarının şekil bulduğu sosyal çevrelerin sanal âleme taşınmış olması, sosyal çevrelerin yön değiştirmesi ve dönüşen iletişim süreci bireylerin tatmin düzeylerine de etki etmektedir. Birey, bu iletişim sürecinde tercihlerinden, paylaşımlarından, davranışlarından ve bunların meydana getirdiği etkiden özgür ruh haliyle birinci derece sorumludur. Bireyin aktifliği ön kabulünden hareketle bireyin davranışları, iletişim sürecinde varoluşu ve hangi motivasyonlar ile hareket ettikleri bu araştırma açısından oldukça önemlidir.

LİTERATÜR TARAMASI

Bu araştırma ile ilgili literatürde çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Topaktaş (2021) “dijitalleşme sürecinde bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri: kuşaklar arası kıyaslama” konusuyla yaptığı araştırmada, kuşaklar arası farklılıkları ve benzerlikleri tespit etmek amacıyla betimsel ve keşifsel bir nitelik taşıyan nitel araştırma desenini kullanmıştır. Topaktaş’a (2021) göre, kuşaklar arası kıyaslama yaparak, kuşakların nasıl aktif bir rol üstlendiği, ne tür yaklaşımlara sahip olduğu vb. gibi durumların tespit edebilmesi oldukça önemlidir.

Topaktaş’ın (2021) yaptığı araştırma sonuçlarına göre; dijitalleşmenin gündelik hayatta olumlu etkisi olduğu gibi birtakım olumsuzlukları da meydana getirdiği, dijitalleşme ile bilgi arasında önemli bir ilişkinin olduğu ve bilginin dijital ortamda bulunduğu, bilginin farklı niteliklerde yer aldığı, analog bilgi araçları internet teknolojisi ile birleşerek dijital bilgi araçlarının kullanımının yaygınlaştığı görüşüne varılmıştır. Bu bağlamda bilgi ve bilgiyi kullanma biçimlerinin geçmişten bugüne değişim ve dönüşüme uğradığı, dijitalleşme sürecinde X ve Z kuşağı’nın kullandıkları bilgi araçlarında ayrılıkların bulunduğu ve böylelikle dijitalleşme sürecinde bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri üzerinde kuşaklar arasında daha çok farklılıkların ortaya çıktığı tespit edilmiştir (Topaktaş, 2021). Topaktaş’a (2021) göre; dijital teknolojilerin etkisiyle meydana gelen değişimler toplum üzerinde psikolojik ve sosyolojik

etkilenmeleri beraberinde getirdiğinden uzmanlar tarafından aile ve ailedeki bireylere farkındalık yaratılmalı, bilgilendirilmeye çalışılmalı ya da eğitici etkinlikler yapılmalıdır.

Araştırmada, dijital teknolojilerin gündelik hayattaki etkileri, dijital araçların kullanımı ve bu kullanımın kuşaklar arasındaki kıyaslamasının yapıldığı çalışma ile ilişkili bulunmaktadır. Bu araştırmanın, bilgiyi ve bilgiyi kullanma biçimlerini ele alıyor olması diğer çalışmalardan ayrışmasına sebep olmaktadır.

Konuyla ilgili diğer araştırma, Kaya (2021) tarafından “sosyal medya kullanan gençlerin kimliklerinin yeniden üretimi: dijital kimliğin inşası” başlığıyla yapılmıştır. Araştırmada; sosyal medya platformlarından biri olan Instagram kullanan üniversite öğrencilerinin dijital kimliklerini, bu araç üzerinden ve bu aracın etkisiyle ne şekilde inşa ettiği incelenmiştir (Kaya, 2021).

Araştırma sonucunda; sosyal medya ortamların çeşitliliği, buralarda geçirilen zaman, paylaşımların biçimi, bu ağların ve ağlardaki diğer kullanıcıların etkisi sosyal medya platformlarını kimlik oluşumunda ve gelişiminde önemli bir etken haline getirdiği tespit edilmiştir (Kaya, 2021). Kaya’ya (2021) göre; kişinin varlığı, ağlarının genişliği doğrultusunda yayılmakta ve etkileşimdeki bireylerin sayısı, takip edilen sayfalar, yorum/beğeni bırakılan içeriklerle doğru orantılı şekilde artmaktadır. Kullanıcının sosyal ağ sitelerindeki bağlantıları kişinin gerçekte olup olmadığına doğrulanması bakımından işlevseldir ve kullanıcılarının gönderilerine yorumlar, onu tanıdıklarına ilişkin yaklaşımları da varlığının delilleri sayılmaktadır (Kaya, 2021). Kaya’ya (2021) göre, kullanıcıların paylaşımları aracılığıyla platformda bulunan diğer kişilere ilettiği bilgilerin doğruluğu kurulacak ilişkiler bakımından önemlidir ve dijital kimliğin kimi zaman gerçek dışı bilgilerin kullanılmasına neden olduğu, kişinin olmadığı, düşünmediği, hissetmediği, gerçekleştirmediği unsurlar üzerinden kimliğini biçimlendirmesini sağlamaktadır. Sosyal medyada bulunan bireyler, kendi görüntülerini yönetmekte ve kendileri ile ilgili bilgileri takipçilerin izlemesine sunmakta ayrıca kullanıcılar sosyal medya hesabında daha güzel, daha çok beğeni alacak ve ilgi toplayacak görseller üretmeye çalışmaktadır (Kaya, 2021). Araştırmada, gençler tarafından sıklıkla kullanılan sosyal medya mecralarındaki benliklerinin araştırılmış olması ve bu mecralara yönelik algılarının tespit edilmeye çalışılması, yapılan araştırma açısından ilişkili ve önemli bulunmaktadır.

Tosun’a (2021) ait olan bir diğer araştırmada, “iletişim ve pazarlamanın postmodern yüzleri: X, Y ve Z kuşaklarının YouTube kullanımı ve anlamlandırması üzerine nitel bir araştırma” konusu üzerine odaklanılmıştır. Bu çalışma, postmodern dönemle özdeşleşmiş ve önemli bir tartışma alanı olmayı sürdüren hipergerçeklik ve imaj tüketimi konularının YouTube üzerinden araştırıp tartışmaktadır (Tosun, 2021). Tosun (2021), fenomenolojik bir çalışma yaparak X, Y ve Z kuşaklarından YouTube kullanıcısı ikişer kişi ile derinlemesine yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile verileri toplamıştır. Katılımcılar tarafından YouTube’un gündelik hayattaki kullanımı ve konumu, YouTube’un kullanım amacına dair birtakım verileri elde eden Tosun (2021), bir sanal mecra olarak YouTube’un gündelik hayatın bir parçası olduğunu ve sanal ile gerçeğin iç içe geçişi anlamında YouTube’un bir hipergerçeklik aracı olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca bireysel arzuların tatmini için kullanılıyor olması da yeni vizyon teknolojilerinin gerçek hayata aracılık etme ve gerçek hayatı ikame etme gücünü göstermesi anlamında önemli tartışmalara işaret etmektedir (Tosun, 2021). Tosun’a göre (2021), yeni medya-kültür ve çokkültürcülük anlayışı arasında yakın bir ilişki vardır ve yeni medya araçları, arzular temelinde bir araya gelmeye imkân tanırken, sosyal sorunlar için bir araya gelebilen toplum yapısını bozduğu ve toplumsal çözümü hızlandırdığı da dile getirilebilir. X ve Y kuşağının kendi tercihlerine göre YouTube kullanımının karşısında Z kuşağının daha çok YouTube’da trend videoları takip etme, ihtiyaçlarını izlediği videolara göre belirleme gibi eylemleri gösterdikleri belirlenmiştir (Tosun, 2021). Bu araştırma, temelde sanal mecralar ve özelden postmodern pazarlama aracı olarak YouTube’un farklı kuşaklar tarafından nasıl kullanıldığı, kullanım biçimlerinin hangi sebeple olduğu ve nasıl anlamlandırıldığı sorularını hipergerçeklik ve imaj tüketimi olguları çerçevesinde ele alması bakımından yapılan araştırma ile ilişkili bulunmaktadır.

Literatür taramasında incelenen bir diğer araştırma ise; Görgün'ün (2019) kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı bağlamında bireylerin video paylaşım ağı YouTube'un kullanım motivasyonları üzerine yaptığı bir araştırmadır. Eskişehir ili örneğinde hazırlanan bu çalışma genel tarama modeli ile desteklenmiş, betimsel istatistiki yöntem kullanılarak açıklanmıştır (Görgün, 2019).

Araştırmada, bireylerin YouTube kullanımları konusunda öncelikli olarak motive eden unsurun; eğlence olduğu sonucuna ulaşılmış, bireyler içerisinde bulunduğu dünyanın sorunlarından, zorluklarından uzaklaşmak ve sosyal-psikolojik ihtiyaçlarını doyuma ulaştırmak için YouTube'u öncelikli olarak kullandıkları açığa çıkarılmıştır (Görgün, 2019). Görgün'e (2019) göre, bireyler, YouTube videolarını en çok akşam saatlerinde izlemekte ve en çok eğlence içerikli kategorileri tercih etmekte, yaşamı kolaylaştırma noktasında ürün tamiri, yemek tarifleri veya moda ile ilgili video içerikleri, bireylerin bilgi alma/haberdar olma motivasyonu ile videoları tercih ettiği tespit edilmiştir. YouTube kullanımı konusunda araştırma katılımcılarını motive eden bir diğer unsurun; kendini ifade etme motivasyonu olduğu ifade eden Görgün (2019), YouTube kullanıcılarına kendilerini ifade etme konusunda çeşitli fırsatlar ve özgürlükler sunmasına rağmen, katılımcıların YouTube'da kendilerini ifade etme konusundaki bazı düşünce ve ifadelerinde kararsızlık gözlemlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre YouTube'da daha fazla vakit geçiren ve YouTube'u daha uzun süredir kullanan bireylerin YouTube bağımlılık düzeylerinin daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmış ancak bu bağımlılığın, bireylerin sosyal aktivitelere katılma düzeylerine ya da işlerine/derslerine olumsuz yönde bir etkisinin bulunmadığı ortaya çıkarılmıştır (Görgün, 2019).

Bu araştırma ile bireylerdeki YouTube kullanım motivasyonlarının tespit edilmeye çalışılması, erkek ve kadın özelinde belli çıkarımlara varılması, bireylerin YouTube'a olan bağımlılık düzeylerinin ve YouTube kullanım düzeylerine yönelik sonuçların incelenmiş olması bakımından yapılan çalışmaya katkı sağlamaktadır.

Bir diğer araştırma Nazlı'nın (2021) "Z kuşağının YouTube ile kurduğu ilişki ve içerik tüketimi" konusunda yapılmıştır. Z kuşağı bireylerinin YouTube ile kurduğu ilişki, YouTube kullanım pratikleri, içerik tüketimleri ile YouTube mecrasını kendisine meslek alanı olarak seçen ve YouTuber olarak anılan gençlerin kendileri ile takipçileri açısından incelenmiş olması araştırmayı önemli kılmaktadır (Nazlı, 2021).

Araştırma sonucunda; Z kuşağı bireylerinin diğer kuşaklara göre internet, teknolojik cihaz ve sosyal medya konusunda daha kabiliyetli olduğu açığa çıkarılmış ve bu mecraları sıklıkla kullanan bu kuşak mensuplarının internet ve sosyal medya olmazsa olmazları arasında yer aldığı tespit edilmiştir (Nazlı, 2021). Nazlı'ya (2021) göre, video izleme ve yayınlama mecrası olan YouTube'un rakiplerine göre belirgin bir farkla öne çıktığı ve Z kuşağı tarafından en sık tercih edilen platform olduğu ifade edilmektedir. Araştırma bulgularına göre; Z kuşağı bireylerinin tüketim biçimlerinin farklılaşması ve tüketime olan bakış açıları diğer kuşaklara göre farklılaşmakta, bireylerin ihtiyaç temelinde alışveriş yaptıkları tespit edilmektedir (Nazlı, 2021). Z kuşağının yüz yüze iletişimden kaçındığı, sosyal medya veya cep telefonu aracılığı ile iletişimi tercih etmesi beklenirken Nazlı'nın (2021) araştırmasına göre, Z kuşağının iletişim biçimi olarak yüz yüze iletişimi ilk sırada tercih ettiği açığa çıkmıştır. Araştırma katılımcılarının eğitim sistemi, eğitim-öğretim süreçlerinden bir takım şikâyet ve taleplerinin olduğu ve bu noktada YouTube'da yer alan eğitici-öğretici içerikli kanalların kullanımına ağırlık verildiği gözlenmiştir (Nazlı, 2021). Z kuşağının güvenlik endişeleri hususuna dikkat etmeleri, güvenli alanını bozmak istemeyen katılımcıların içerik paylaşımından kaçınması yönüyle Z kuşağının bilinçli tüketiciler olduğu tespit edilmiş ve bu minvalde potansiyel birer üretici olan gençlerin pasif tüketiciler rolüne ağırlık verdikleri gözlenmiştir (Nazlı, 2021).

Z kuşağı temsilcilerinin YouTube ile kurduğu ilişki, kullanım pratikleri, içerik tüketimleri ile YouTuber'ların kendileri ve takipçileri açısından incelenmiş olması yapılan araştırma ile ilişkili bulunmaktadır.

Şener ve Yiğit'in (2021) "sosyal medyanın gençlerin düşünce ve değerlerine etkisi" başlığıyla ele aldığı araştırmada; ergenlerin sosyal medya kullanımlarıyla birlikte gündelik hayatlarına nasıl etki ettiği, düşünce ve değerlerinde nasıl değişimler olduğunu tespit etmek amaçlanmıştır. Teknoloji toplumu olduğumuzdan beri hayatımıza giren sosyal medya özellikle gençlerin ilgi odağı olmuş, sosyal medyanın gücü göz ardı edilemez duruma gelmiş ve bu yüzden sosyal medyanın fonksiyonları, nasıl olması gerektiği konusu önemli hale gelmiştir (Şener ve Yiğit, 2021). Konya ilinde, 14-20 yaş arası fertler ve anneleri ile yapılan nitel araştırmanın bulgularında; gençlerin sosyal medya kullanımları sonucunda düşünce ve değerlerinde değişimler olup olmadığını, annelerinin gözünde sosyal medyanın çocuklarını nasıl etkilediği ve gençlerde değer oluşturma sürecine sosyal medyanın önemli derecede etkisinin olduğu tespit edilmiştir (Şener ve Yiğit, 2021). Şener ve Yiğit'e (2021) göre; bir gencin düşünce ve değer yapısının değişmesi geleceğini etkilemekte, gelecekteki nesillerin değer yapılarının farklılaşması kültürel farklılığı tetiklemektedir. Özellikle sosyal medyaya kendini kaptıran gençler, gerçek hayattan kopmakta, sosyal hayatında problem yaşamakta ve arkadaş, aile ve akraba bağlarında kopukluklar yaşayarak duygusal fakirlikleri tatmaktadır (Şener ve Yiğit, 2021). Şener ve Yiğit'in (2021) araştırmasında, erkeklerin kadınlara oranla sosyal medyada daha fazla zaman geçirdiği ve yine erkeklerin kadınlara oranla sorumluluklarını daha fazla aksattığı tespit edilmiş, sosyal medyada yer alan bilgileri doğru kabul ederek özellikle toplumsal eylemlerde çabucak organize olmalarıyla birçok toplumsal problemi beraberinde getirdikleri dile getirilmektedir.

Bu araştırmada, gençlerin sosyal medya düşüncelerinin derinlemesine araştırılması, özellikle Y ve Z kuşağının ilgi odağı olan sosyal medyanın değerler üzerindeki rolünü incelemesi açısından yapılan araştırma için önemli ve ilişkili bulunmaktadır.

İncelenen bir diğer araştırma; "Y kuşağı ve Youtube: Y kuşağının YouTube platformunu kullanım amaçları" konusuyula Kuyucu (2019) tarafından yapılmıştır. Araştırmada, YouTube platformunun gençler tarafından kullanımı ile ilgili betimsel bir çalışma yapılmış, YouTube platformunun televizyon mecrasının varlığını tehdit mi ediyor yoksa televizyon mecrasının dağıtım kanallarında bir çeşitlilik mi yaratıyor sorusuna yanıt aranmıştır (Kuyucu, 2019).

Kuyucu (2019) araştırmasında, üniversite öğrencilerinin YouTube ile ilgili görüşlerinin oldukça müspet olduğu ve YouTube'un geleneksel medyanın en önemli mecrası olan televizyonu her geçen gün tehdit eden bir rakip platforma dönüştüğünün sonucuna vararak geleceğe yönelik önerilerde bulunmuştur. İstanbul-Ankara ve İzmir'de toplam 810 katılımcıyla gerçekleştirilen anket analizi sonucunda; katılımcıların YouTube'a en çok akıllı telefonları ile günde 3 saatten fazla olmamak kaydıyla ve günde 4-5 kez giriş yaptığı, YouTube'u en çok yolda ya da ev dışında izledikleri tespit edilmiştir (Kuyucu, 2019). Kuyucu'ya (2019) göre, katılımcıların YouTube'u kullanım amaçları; müzik dinlemek, dizi/film izlemek, eğlenmek, bilgi edinmek, oyalanmaktır ayrıca YouTube'da beğenilen videoların kendi sosyal medya hesaplarında paylaşılmasıdır (Kuyucu, 2019). Dünyanın en büyük online video paylaşım platformu olan YouTube'un özellikle yeni nesil tarafından çok ciddi bir biçimde tüketildiğini ifade eden Kuyucu (2019), yeni kuşakların YouTube kullanım biçimlerini çok iyi analiz edip "online video yayıncılık" konusunda çalışmaların yapılmasının gerektiğini vurgulamaktadır.

Araştırma, Y kuşağı mensuplarının YouTube kullanım amaçlarının araştırılması ve niceliksel sonuçlara ulaşması sebebiyle yapılan araştırma ile ilişkili bulunmaktadır. Ayrıca Y kuşağı üzerine yapılan bu araştırmanın genişletilerek X, Y ve Z kuşaklarındaki yansımalarını inceleyebilmek açısından önemlidir. Konuyla ilgili bir diğer araştırma Arklan ve Kartal (2018) tarafından "Y kuşağının içerik tüketicisi olarak YouTube kullanımı: kullanım amaçları, kullanım düzeyleri ve takip edilen içerikler üzerine bir araştırma" başlığıyla yapılmıştır. Araştırma, YouTube ortamına Y kuşağı özelinde odaklanmakta, Y kuşağının içerik tüketicisi olarak YouTube ortamını kullanım amaçlarını, kullanım düzeylerini ve takip ettiği içerikleri ortaya koyma amacını içermektedir (Arklan ve Kartal, 2018).

Bu araştırma sonucunda, Y kuşağının internet ortamında video içerikleri izleyeceğinde birincil önceliği YouTube'a verdiği, söz konusu içerikleri izlerken; farklı deneyimler yaşama, etkileşime girme, popüler

olanı takip etme, bilgilenme ve eğlenme amaçları doğrultusunda hareket ettiği, bu bağlamda da en fazla müzik videolarına ilgi gösterirken, en az oyun videolarını ve canlı yayınları takip ettiği ve katılımcı profilinin YouTube kullanımına farklı düzeylerde etkisinin olduğu gözlenmektedir (Arklan ve Kartal, 2018). Arklan ve Kartal'a (2018) göre YouTube'un tercih edilme sebeplerinde en fazla beklenen her türlü içeriğin YouTube'da bulunabilmesi, erişimde problem yaşanmaması, bir içerik izlendiğinde benzer içerik önerileri sunması ve kullanımının kolay olmasıdır. Arklan ve Kartal (2018), takip edilen içeriklerde ise; en fazla müzik videolarını bunu sırasıyla sinema filmlerinin, komik videoların, eğitici videoların, video blogların ve kısa filmlerin takip ettiğini, YouTube ortamında en az takip edilen içeriklerin ise oyun videoları ve canlı yayınlar olduğunu tespit etmişlerdir.

Araştırmada, içerik tüketicisi olarak tanımlanan Y kuşağı YouTube kullanıcılarının deneyimlerinin incelenmiş olması yapılan araştırma ile ilişkili bulunmaktadır. Bireylerin oldukça fazla zaman geçirdiği sosyal medyaya yönelik benzer araştırmaların yapılması deneyim tespitleri açısından önem arz etmektedir.

Şener ve Asil'e (2021) ait olan bir diğer araştırma ise, "dijital kuşağın değer yargılarının üretim ve yansıma aracı olarak YouTube kanalları üzerine bir inceleme" başlığıyla yapılmıştır. Bu araştırmada, gençlerin YouTube platformları etkisiyle hangi değerleri benimsediği incelenmekte ve geleneksel-modern anlayışlar arasındaki farklılıklar analiz edilmekte, YouTube platformlarının genç nesillere kattığı olumlu-olumsuz davranış, düşünce kalıpları değerlendirilmekte ve seçilen bazı YouTube kanallarının takipçilerinin verdiği cevaplar doğrultusunda gençlerin değer yargılarının YouTube kanalları aracılığıyla nasıl yeniden şekillendiği değerlendirilmektedir (Şener ve Asil, 2021).

Bu araştırmanın sonucunda Şener ve Asil (2021), inceledikleri beş YouTube kanalında izleyicilerin çok ciddi anlamda bilgilendirilmediğini ve yönlendirilmediğini tespit etmiştir. Genel olarak takipçilerin, "eğlenmek, vakit geçirmek, sıkıntılardan kurtulmak" gibi ifadelerle söz konusu kanalları takip ettiğini, aslında kanalların kendilerini "oyalama"nın dışında fazla bir etki yapmadığını ifade eden Şener ve Asil (2021), kanalları izleyenlerin, fakir ve yüksek hayat standartlarına sahip olmayışı, bu kanallarla kendilerini tatmin etmiş olabileceklerini tahmin etmektedir. Araştırmada, YouTube'un, izlenme sayısını arttırıp, maddî imkân dağıtan sisteminin, gençleri yorulmadan ve çalışmadan hayalî bir kazanç elde etme düşüncesine sürüklediği ortaya çıkarılmıştır (Şener ve Asil, 2021). Şener ve Asil'e (2021) göre, YouTube kanalları gençlerde kendi kültürel değerlerini bilmeme, yaşayamama ve dolayısıyla sağlıklı bir sosyal hayat içinde huzurlu, verimli ve mutlu yaşayışın eksikliğini çektiklerini gösteren önemli bir boşluğu ortaya çıkarmaktadır.

Araştırmada, dijital kuşağın YouTube kanalları üzerinden sergiledikleri değer yargılarının tespit edilmeye çalışılması yapılan araştırma ile ilişkili bulunmaktadır. Gelecek temsilcilerinin farkındalık, aidiyet ve değerler özelindeki hassasiyetlerinin belirlenmesi ve bunlara yönelik önlemlerin alınmasına kapı aralayacak bu çalışmalara önem verilmelidir.

Bir diğer araştırma, "gündelik kültür oluşturmada yeni medya araçlarının rolü: YouTube örneği" başlığıyla Gelebek'e (2021) aittir. Kitle iletişim araçlarının birçok misyonunun yanında insanların sosyal anlamda gelişebilmesine hizmet etmesi; radyo, TV ve gazeteden sonra yeni medyanın önemli bir aracı olan YouTube'un, insanlara yeni bir gündelik kültür tanımı oluşturması, bu araştırmanın önemini oluşturmaktadır (Gelebek, 2021).

Araştırmanın sonucunda, içerik üreticilerinin ürettikleri içeriklerin gündelik kültürün yadsınamaz belirleyicisi konumunda olduğuna, ulusal ölçekte en çok izlenen YouTube kanalları üzerinden içeriksel olarak ulaşılmıştır (Gelebek, 2021). Gelebek'e (2021) göre, bireylerin gündelik hayatlarında yer etmiş birçok alışkanlık, gazete ve kitap okuma, bilgi edinme ve hatta alışveriş yapma gibi, yeni medya sebebiyle bireylerin gündelik hayatına girmiş ve gündelik kültürlerinde bu davranışlara denk gelen tüm kavramları temelinden değiştirmiştir. YouTube'un bireylere bir gazeteci edasıyla gördükleri her şeyi yayınlama hakkını vermesiyle birlikte gazetecilik ve haber alma-verme anlayışını bile değiştirdiği tespit edilmiştir (Gelebek, 2021). Gündelik kültürün içerisinde bulunan her aktivite, uygulama, moda akımları,

teknolojik aletler ve hatta zaman zaman düşünceler bile popüler kültürden fazlaca etkilenmekte ve gündelik kültürün değişimi de popüler kültürün eseri haline gelmektedir (Gelebek, 2021). Gelebek'e (2021) göre; gündelik kültür, çağın getirdikleriyle birlikte sürekli olarak değişmekte ve her yeni gelen bir öncekini rekabet ortamında yok etmektedir.

Bu araştırma, yeni medya araçlarının özellikle de YouTube'un gündelik kültür oluşturma özeliindeki durumunu incelemiş olması açısından yapılan araştırma ile ilişkili bulunmaktadır. Bu çerçevede gelecek dönemlerde yapılacak çalışmalara ışık tutması açısından YouTube mecrasının dikkatle ele alınıyor olması, gençler üzerinde yapılacak tespitlerde fayda sağlayacaktır.

YÖNTEM

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Farklı yaşam tecrübelerine sahip bireylerin en çok kullanılan sosyal medya platformlarından biri olan YouTube'u anlamlandırma ve kullanım deneyimlerinin tespitine yönelik fenomenolojik bir çalışma yürütülmüştür. Creswell (2020); bir konu, durum, olguyu derinlemesine ve bütüncül ele alan nitel araştırma yöntemini, "*dünyaya dair yorumlayıcı ve doğal bir yaklaşım*" olarak kabul etmektedir (s. 44). Araştırmada kullanılan yorumlayıcı fenomenoloji ile katılımcıların belli bir konudaki düşünce, yorum ve tecrübelerine dayanarak inceleme yapılmıştır. Fenomenolojinin felsefesi, deneyimin kendisine ve bilinçliliğe dönüştürülmesidir (Merriam, 2018). Manen'e (1990) göre, fenomenolojide temel olarak kişisel tecrübeleri genele aktararak ortaya çıkarmak hedeflenmektedir. Bireylerin aynı konuda farklı görüşleri benimsemesi ve anlamlandırması fenomenolojik araştırmaların temel özelliklerindedir ayrıca bireylerin neyi, nasıl deneyimlediği ve bu deneyimleri paylaşması çalışmanın sonucunu oluşturmaktadır (Creswell, 2013).

Nitel araştırmalar, toplumdaki bireylerin olay ve olgulara yükledikleri anlamların ve yorumların keşfine yönelik araştırmacılara katkı sağlamaktadır (Berg & Lune, 2015, s. 20).

Problem Cümlesi

1. X, Y ve Z kuşağının YouTube'a ilişkin algı ve kullanımlarındaki, benzer veya farklı yönler nelerdir?

Alt Problemler

1. X, Y ve Z kuşağının teknolojiye ilişkin algı ve kullanım pratikleri nasıldır?
2. X, Y ve Z kuşağının sosyal medyaya ilişkin algı ve kullanımları pratikleri nasıldır?
3. X, Y ve Z kuşağının YouTube'a ilişkin algı ve kullanım pratikleri nasıldır?
4. X, Y ve Z kuşağının YouTube'u gündelik hayattaki kullanımlarıyla teknolojiye ilişkin algı ve kullanımları nasıldır?

Araştırma Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik araştırma modeli çerçevesinde yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile şekillenmiştir. Bu model, nitel araştırmalarda belli olay ve olguların derinlemesine ve bütüncül ele alınmasına imkân vermektedir (Creswell, 2020). Baş ve Akturan (2017), fenomenolojik araştırma modelini, "*olayların varlığını inceleme ve tanımlama yöntemi*" olarak (s.85); Creswell (2020) ise, "*birkaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerinin ortak anlamlarını keşfetmek*" olarak tanımlamışlardır (s. 79).

Bu araştırma çerçevesinde çalışılan örneklemden elde edilen veriler doğal haliyle betimlenmeye çalışılmıştır.

Evren

Bu çalışmanın evreni, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesinde çalışan ve öğrenim gören X, Y, Z kuşağındaki 25,095 kişiden oluşmaktadır.

Örnekleme

Araştırmanın örnekleme, nitel araştırma yöntemlerinde sıklıkla kullanılan olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçsal örnekleme yöntemi ile oluşturulmuştur. Amaçsal örnekleme yöntemi ile belirlenen bireylerin YouTube kullanıcısı olmalarına özen gösterilmiştir. X, Y ve Z kuşağı ile sınırlandırılan araştırma grubunda; her bir kuşaktan 2'ser, toplam 6 katılımcı ile görüşmeler yapılmıştır. Araştırma katılımcılarının; aynı şehirde yaşayan, aynı kurumda çalışan veya öğrenim gören farklı alan, eğitim ve kültür düzeyindeki sosyal bireyler olmasına dikkat edilmiş ve katılımcıların kimlik bilgilerinin gizlenmesi için kodlama yapılmıştır (Örn: G1, G2, G3).

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, Tosun (2021), Topaktaş (2021) ve Nazlı'nın (2021) çalışmalarında kullandıkları görüşme sorularından yola çıkılarak 4 ana temada 15 soruluk görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşmeler öncesinde katılımcılara çalışmaya dair detaylı bilgi verilmiş, planlanan gün ve saatte, belirlenen süre dâhilinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeye başlamadan önce katılımcılara görüşmeye katılımın gönüllülük esasına dayandığı aktarılmış ve katılımcıların onayı ile veri çözümlesinin hatasız yapılabilmesi adına görüşmeler ses kaydına alınmıştır. Görüşmeler, yarı yapılandırılmış görüşme formuna bağlı kalarak, sorulara verilen yanıtları açmak amacıyla sondaj sorular sorarak ve katılımcılara yeterli düşünme fırsatı vererek 35-45 dakika içerisinde tamamlanmıştır.

Veri Analizi

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanan verilerin analiz edilmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, yazılı, işitsel, görsel her türlü içeriğin önceden belirlenmiş kategoriler bağlamında analiz edilmesine sağlayan bir tekniktir (Geray, 2004). Veriler metin şekline getirildikten sonra kodlama yapılarak dil ve görsel temelli betimleme yardımıyla sözcüklere anlam yüklenmiş, belirlenen kodların birleştirilmesiyle sonuca varılmaya çalışılmıştır.

Varsayımlar

1. Katılımcıların yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorulara içtenlikle cevap verdikleri varsayılmaktadır.
2. Görüşme sonucunda ortaya çıkan analizlerin gerçeği yansıttığı varsayılmaktadır.
3. Araştırma için seçilen örneklemin araştırma evrenini temsil ettiği varsayılmaktadır.

Sınırlıklar

1. Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesinde çalışan ve öğrenim gören X, Y ve Z kuşağındaki YouTube kullanıcısı bireyler ile sınırlandırılmaktadır.
2. 16 Mayıs - 26 Mayıs 2022 tarihleri ile sınırlandırılmaktadır.

Tanımlar

X, Y ve Z Kuşakları: Farkındalık seviyesi yüksek, takım çalışmasına ve sonuca odaklanan mücadeleci bireyler X kuşağını; özgüvenli, girişimci, yenilik düşkünü ve özgürlükçü bireyler Y kuşağını ve teknolojik iletişimin ve dijital dünyanın sahibi olan bireyler ise Z kuşağını oluşturmaktadır.

Sosyal Medya: Katılımlı ve etkileşimli bir ağ olan Web 2.0'in keşfiyle ortaya çıkan geleneksel mecralardan farklı ve çeşitli imkânları içinde barındıran medya ortamıdır.

YouTube: Kullanıcıların eğlenceli vakit geçirmesine imkân sağlayan televizyona alternatif olan ve kullanıcılar arasında etkileşimi olan internet temelli bir sosyal medya platformudur.

Algı: Belli olay, olgu ve durumlara karşı farkındalık ve yorumlama halidir.

Algı Yönetimi: Bireyleri ya da hedef kitleyi ikna etmek, oluşturulması hedeflenen davranış ve düşünceyi elde etmek için uygulanan bir iletişim tarzıdır.

Bulgular ve Yorum

Youtube izleyicisi katılımcıların YouTube deneyimleri ve anlamlandırmaları üzerinden teknolojiye, sosyal medyaya, YouTube'a ve YouTube'un gündelik hayattaki kullanımına ilişkin bir değerlendirilme yapılmıştır. Araştırmada görüşleri alınan katılımcıların isimleri; G1, G2, G3, G4, G5 ve G6 şeklinde kodlanmıştır. Araştırma kapsamında kendileri ile görüşme yapılan bireylerin demografik bilgileri aşağıda Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Doğum Tarihi / Yaş	Eğitim	Medeni Durum	Meslek-İş
G1	Erkek	1975 / 47 / X	Yüksek Lisans	Evli	Akademisyen
G2	Kadın	1980 / 42 / X	Doktora	Evli	Akademisyen
G3	Kadın	1985 / 37 / Y	Yüksek Lisans	Evli	Akademisyen
G4	Kadın	2000 / 19 / Z	Önlisans	Bekar	Öğrenci
G5	Erkek	1991 / 31 / Y	Yüksek Lisans	Bekar	Akademisyen
G6	Erkek	2001 / 20 / Z	Önlisans	Bekar	Öğrenci

Tablo 1'e göre; kadın katılımcıların 2'si evli, 1'i bekâr; erkek katılımcıların 1'i evli, 2'si bekârdır. X ve Y kuşağı katılımcıları lisansüstü eğitilmiş, akademisyen ve Z kuşağı katılımcıları ise önlisans eğitim düzeyinde öğrenci oldukları görülmektedir.

X, Y ve Z Kuşağının Teknolojiye İlişkin Algıları ve Kullanımları

Teknolojik cihazların bolluğunda günlük yaşamını sürdüren G1, TV ve PC'yi sıklıkla kullandığını, YouTube, Netflix ve Amazon gibi yeni medya araçlarının kullanım alışkanlıklarını değiştirmedikçe ifade etmektedir. Sadece bu mecralara bilgisayardan da erişebilmenin küçük bir kolaylık sağladığını söylemektedir. G1; *“özellikle spor müsabakaları ve bazı dizileri hala televizyondan takip ediyorum, bunlar dışında izlemek istediğim özel film ve belgeselleri IP TV'den takip ediyorum”* ifadesiyle hayatında her iki mecra da yer olduğunu göstermektedir. G1, teknolojinin eğitim ve eğlence alternatifini artırdığını, sağlık ve spor gibi verilerini kontrol etmek adına da akıllı saatler gibi teknolojik cihazları kullandığını belirtmektedir.

Evinde TV ve PC bulunan G2, kendisinin ve aile fertlerinin PC üzerinden TV bağlantısıyla IP TV'nin (Netflix) gece-gündüz aktif bir şekilde kullanıldığını açıkça belirtmektedir. Her yaş grubuna uygun içeriklerin seçilerek izlenebiliyor olmasının kendilerine müthiş kolaylık sağladığını ve özellikle müdahale edilebilir bir mecra olmasının fayda sağladığını ifade etmektedir. *“En çok sosyal medyada ve kendime ait hesaplarda vakit geçirmeyi severim”* söylemiyle aktif bir sosyal medya kullanıcı olduğu anlaşılan G2, video izlemeye pek tahammülünün olmadığını özellikle de kısa video hizmeti sunan sosyal medyaları itici bulduğunu belirtmektedir. Yeni medya araçlarının TV ve PC kullanımını düşürdüğünü savunan G2, *“teknolojinin anlık iletişim kurmada ve işlerimi çabuk halletme noktasında bana oldukça fazla katkısı var”* ifadeleriyle fikrini açıklamıştır. Birçok konuda hayatına kolaylık sağlayan teknolojik ürünler ile zamanı daha efektif kullanıp özellikle kişisel gelişimine yönelik öğrenme ortamlarıyla bilgiye kolay erişebilmesinin kendisinde olumlu yansımaları olduğunu ifade etmektedir. Tüm bunların yanında teknolojinin hızına yetişememe kaygısını taşıyan G2, teknoloji kullanımını çocukları için sınırlayamamasından dolayı teknolojik gelişmelere olumsuz yaklaşımda sergilemektedir.

TV ve PC'yi sıklıkla kullandığını ifade eden G3, TV'de genellikle internete bağlanıp video veya film izlediğini harici zamanlarda da sosyal medyada aktif zaman geçirdiğini söylemektedir. *“Yeni medya*

araçlarından tablet ve akıllı telefonlar, bilgisayar kullanımının önüne geçti ve neredeyse tüm işlerimi yapmak ve eğlenceli vakit geçirmek için bu araçlarla zaman geçiriyorum” söylemiyle G3’ün yeni medya araçlarına bağımlılığı anlaşılmaktadır. “Aynı bıçağın iki yüzü gibi” ifadesiyle teknolojinin hem olumlu hem olumsuz yönüne vurgu yapan G3, bunun amaca göre değiştiğini ve özellikle dünyadan-ülkeden son dakika gelişmeleri takip etmede, günceli yakalamadaki hız, zaman ve mali kazancın teknoloji açısından kendisini olumlu görüşe yönelttiğini dile getirmektedir.

“TV’yi sadece IP TV’yi izlemek için kullanırım” diyen G4, sosyal medyada vakit geçirmeyi televizyon izlemeye tercih etmektedir. Özellikle kısa videoların dikkat çekici ve eğlenceli olması kendisini sosyal medya kullanmaya teşvik etmektedir. “Özellikle Netflix ve Amazon Prime sayesinde artık televizyondan keyif almıyorum” ifadesiyle IP TV’ye olan bağlılığını açıkça ifade etmektedir. G4, işleri kolaylaştırması ve bireylere özel imkânlar sağlaması adına teknolojinin hayatı olumlu etkilediğini düşünürken insanları kolaycılığa, tembelliğe itmesi ve bağımlılık yapması sebebiyle olumsuz yönde etki bıraktığını söylemektedir.

Genelde ayda 2 ya da 3 kez TV izlediğini söyleyen G5, video izlemeyi ve sosyal medyada vakit geçirmeyi daha çok sevdiğini dile getirmektedir. “Bilgi edinmek, günceli takip etmek amacıyla Twitter’i sıklıkla kullanırım haricinde yoğun ve stresli çalışma hayatındaki molalarda zihnini dinlendirecek videolarla vakit geçirmeyi ön planda tutarım. Ayrıca yeni şeyler öğreneceğim bilgisel ve belgesel türü videolar her zaman tercihim olmuştur” ifadesiyle G5’in YouTube’a öğrenim odaklı zaman ayırdığı anlaşılmaktadır. “Akıllı telefonlarının kalitesinin her geçen gün artmasıyla ne TV’ye ne de PC’ye ihtiyaç duyuyorum sadece film izlemek için büyük ekranı tercih ediyorum” ifadesiyle TV’yi farklı bir amaç için kullandığını dile getirmektedir. G5, teknolojinin dünyayı ulaşım ağıyla küçücük hale getirmesinin en önemli gelişimlerinden olduğunu fakat insanları gerçeklikten koparması, sosyalliği ve aile içi iletişim zayıflatması, dezenformasyona oldukça uygun bir ortam olması, ilişkileri suni hale getirmesi gibi olumsuzluklarının da olduğunu hatırlatmaktadır.

“Evimde PC ve TV var fakat neredeyse bu araçların hiçbirini kullanmam genelde telefonum ile vakit geçirmeyi çok severim” ifadesiyle G6’nın teknolojik imkânların kullanımı etkilemediği görüşünü savunduğu ortaya çıkmaktadır. Kontrolün kendisinde olması sebebiyle sosyal medya videolarını izlemeyi tercih ettiğini ifade eden G6, yeni medya araçlarının geniş seçenekli olmasının yaşamı kolaylaştırdığını savunmaktadır. G6, “Zamanımın birçok kısmı teknoloji sayesinde eriyor” ifadesiyle zaman yönetimi konusunda teknolojiye olumsuz yaklaşmaktadır.

X, Y ve Z Kuşağının Sosyal Medyaya Yönelik Algıları ve Kullanımları

Sıkı bir sosyal medya takipçisi olduğunu söyleyen G1, “siyasi gündemi takip etmek için Twitter’i, güncel magazin ve spor haberleri için Instagram’ı ve genelde vefat haberlerini takip etmek için Facebook’u tercih ediyorum” şeklinde açıklama yapmıştır. Sıklıkla takip ettiği sosyal mecralarda çok nadir paylaşım yaptığını ifade eden G1, “herhangi bir YouTube kanalım yok ama istesem rahatlıkla açıp sürdürebilecek potansiyele sahibim” söylemiyle, aslında YouTube kanalına yönelik isteksiz olduğunu göstermektedir.

Instagram ve Twitter’i yoğun kullandığını ifade eden G2, bu mecralardaki kullanım rahatlığı, takip ettiği konu ve kitlenin bu mecraları sıklıkla tercih ettiğini biliyor olmasının kendisini bu mecralara yönelttiğini ve buralarda genelde gün aşırı paylaşımında bulunduğunu söylemektedir. YouTube’da bir kanalı olmayan G2, “kızımın kanal açma merakı ve mesleğim gereği YouTube’u iyi biliyorum. Kanal açmak istemem çünkü; belirgin bir yeteneğiniz veya bir konunuz yoksa açılan kanalları çöplükten farksız buluyorum” ifadesiyle bilinçli tüketici olduğunun altını çizmektedir.

Aktif bir sosyal medya kullanıcı olan G3, “Instagram, Whatsapp, Twitter, YouTube’u ve işim ile alakalı Vimeo’yu sıklıkla kullanıyorum ve bu platformları tercih etme sebepim ise, bunları güvenilir olmasıdır” ifadesiyle sosyal medya hesaplarına olan düşkünlüğünü dile getirmektedir. Genellikle özel günler, özel haberler ve işle alakalı güncel bilgileri paylaşmaya dikkat ettiğini söyleyen G3, “YouTube’da bir

hesabım var fakat trend videoları izlemek ve müzik playlisti yapıp dinlemek için bu hesabı oluşturdum farklı bir amacım yok” ifadelerini kullanmıştır.

Instagram ve YouTube’un aktif kullanıcı olduğunu söyleyen G4, kısa ve kolay kullanım özelliklerinin kullanımına etkisi olduğunu dile getirmektedir. *“Genelde sosyal medya hesaplarımda günde bir post paylaşıyorum, YouTube’da ise hesabım var fakat bir kanalım yok”* diyen G4’ün *“bir gün YouTube kanalı açırsam kesinlikle nabız yoklamak adına yapacağım bir röportaj kanalı olur”* şeklindeki açıklamasıyla fikren bir hazırlığa sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Youtube ve Twitter’ı yoğun kullanan G5, Twitter’ın arayüzünün oldukça kullanışlı ve gündemi yakalamak çok kolay bir mecra olduğu için tercih ettiğini söylemektedir. *“Gün geçtikçe maalesef ilk kurulduğu günlerdeki niteliğini kaybetmeye başladı ama bu nitelik kaybı henüz Twitter’dan vazgeçirecek seviyede değil. YouTube, her ne kadar reklamlarıyla can sıkıyor olsa da ondaki güncellik ve içerik zenginliği çoğu yerde yok. Ayrıca birçok kullanım kolaylığı da sunuyor”* ifadeleriyle YouTube ve Twitter kullanım sebeplerini açıklamaktadır. G5, reklamlarıyla can sıkıran YouTube’u güncellik, içerik zenginliği ve kullanım kolaylığı bakımından tercih ettiğini ifade etmektedir. G5; *“mail adreslerimle ilişkili YouTube hesapları var. YouTube’un ilk kurulduğu dönemlerde aktif olarak video da yükliyordum ancak şu anda sadece izleyen ve beğenen taraftayım”* sözleriyle pasif tüketici olduğunu göstermektedir.

Instagram ve YouTube kullanıcıları olan G6, eğitici ve eğlenceli olmasından dolayı bu mecraları tercih ettiğini söylemektedir. *“Çok fazla paylaşım yapmaktansa benim için özel ve anlamlı bulduğum anıları ve fotoğrafları paylaşıyorum”* ifadesiyle G6’nın paylaşım anlamında sosyal medyayı aktif kullanmadığı anlaşılmaktadır. *“YouTube kanalım yok ve hatta açmak da istemiyorum”* söylemiyle YouTube pasif kullanıcılarından olduğunu belirten G6, sosyal medya hesaplarını takip etmekten keyif aldığını söylemektedir.

X, Y ve Z Kuşağının Youtube’a Yönelik Algıları ve Kullanımları

YouTube için, *“denetimli kullanıldığında özellikle çocuklar için hazırlanan bilgilendirici videolar, ders içerikleri ve eğitim amaçlı yapılan her türlü yayınlar ile bence gayet önemli bir platform ve dahası gündelik yaşamımda önemli bir yeri var”* ifadelerini kullanan G1, YouTube’u kendisi için tüketim alışkanlıklarını tetikleyen bir mecra olarak kabul etmemektedir. *“YouTube’u genellikle arama motoru gibi kullanırım”* söylemiyle izlemek istediği videolara kolay erişebilmenin bu kullanıma katkı verdiğini de açıklamaktadır. G1, YouTube’u arşiv görüntülere erişmek adına da kullandığını söylemektedir.

YouTube’un tüketim alışkanlıkları çerçevesinde kendisinde herhangi bir etkisinin olmadığını söyleyen G2, her şeyin YouTube’da bir karşılığının olmasıyla (yemek tarifi, şarkı sözü, ders materyali, vs.) bu platformu kullanma sebebi olacağını ifade etmektedir. *“Benim için Youtube her şey hakkında en az bir videonun bulunduğu bir mecra anlamına geliyor, daha çok yapımını bilmediğim bir şey nasıl yapılır ona bakarım veya özel hazırlanmış yabancı dil öğretimi gibi videoları öğrenme amaçlı izlerim”* söylemiyle G2’nin YouTube’u ihtiyaç odaklı kullandığı düşünülmektedir. Öte yandan faydasız (saçmakyaj videoları, ilginç yarışmalar, vs.) birçok videonun varlığından kızı sebebiyle haberdar olduğunu ifade eden G2, bu çerçevede hazırlanan videoların YouTube’a bakış açısını olumsuz çevirme noktasında katkı sağladığını söylemektedir.

YouTube’un günceli takip etme noktasında bireyler açısından olumlu, video izleme sırasında etkin zaman kullanılamaması açısından da olumsuz etkileri olduğunu söyleyen G3, *“YouTube benim için trend video-müzik paylaşım platformu ve sonrasında eğitim-öğretimde önemli bir paylaşım aracı”* ifadesiyle kullanım çerçevesini belirlemiştir. *“Özellikle her konuda eğitici videoların fazlaca bulunmasıyla farklı bakış açıları ile hazırlanan her türlü bilgiye kolay ulaşabilmek zaman yönetimi açısından oldukça faydalıdır”* ifadesiyle G3, YouTube kullanımındaki sebeplerini açıklamıştır.

YouTube kullanımının tüketim alışkanlıklarına oldukça etkisi olduğunu söyleyen G4, “videoları izlerken özellikle ihtiyaçlarım reklamlar ile bana hatırlatıldığında, direkt kendimi alışveriş yaparken buluyorum” ifadesiyle YouTube reklamlarının tüketime sevk edici etkisinin olduğundan bahsetmektedir. “Hemen hemen aradığım her şeyi bulabiliyorum” söylemiyle YouTube kullanımının yoğunluğu ve en çok da ihtiyaçları için bu platformu kullandığı anlaşılmaktadır. “Platformda gezinirken ve videoları izlerken vaktin nasıl geçtiğini anlamıyorum” ifadesiyle G4, bu mecranın olumsuz bir yönüne vurgu yapmaktadır.

Kolay bilgi edinmek, müzik dinlemek ya da keyifli vakit geçirmek için imkân sunan YouTube’un zaman yönetimi açısından sıkıntı olduğunu ifade eden G5, “çünkü bazen izleme sekansına girince oradan çıkmak zor olabiliyor. Önerilenler kısmı sağ olsun...” ifadesiyle video izlerken zamanı kontrol edemediğini dile getirmektedir. G5, YouTube tercih sebebinin zengin içeriğe sahip olmasına bağlı olduğunu özellikle bir ürün almaya karar verdiğinde ya da bir yere gitmek istediğinde değerlendirme videolarını izleyip ona göre hareket etmenin ötesinde tüketim alışkanlığına bir etkisinin olmadığını söylemektedir. G5, “günümüzdeki en anlamlı ve zengin içerikli platform” şeklinde tanımladığı YouTube’da vakit geçirmekten oldukça keyif aldığını ifade etmektedir.

Kullanımı kolay olan YouTube’u kendisini eğlendiren platform olarak tanımlayan G6, “günün çoğu saatini bu kanalda video izleyerek, müzik dinleyerek, yemek tariflerini izleyip öğrenerek geçiriyorum ve bazen zamanın nasıl geçtiğini anlamıyorum, gün bitmiş oluyor 😊” söylemiyle YouTube kullanımında zaman yönetimi noktasında başarılı olmadığını dile getirmektedir. “Eğitici ve özellikle ders içerikli videolar pek ilgimi çekmiyor hatta onları sıkıcı buluyorum, ilgimi çeken bir videoyu bulursam da hızlandırarak izliyorum” ifadesiyle YouTube’un kendisinde hangi amaçlarla var olduğunu belirtmektedir.

X, Y ve Z Kuşağının Youtube’u Gündelik Hayattaki Kullanımları

YouTube’u kurulduğu günden bugüne, günde en fazla 5 dakika izlediğini ve özellikle gündüz saatlerinde bu kullanımı tercih ettiğini söyleyen G1, “eğer bir şey araştırıyorsam ya da öğreniyorsam da bu mecrada geçireceğim süre en fazla 20 dakikadır” diyerek kullanım sınırlılığını belirtmiştir. “En çok müzik dinlemek ve belgesel videolarını izlemek için YouTube’u tercih ediyorum harici beklentilerimi farklı platformlar ile çözüyorum” ifadesiyle G1, platform çeşitliliğinden yana olduğunu ve gerektiğinde ilgi alanına uygun olanı kullanmaktan kaçınmadığını belirtmektedir.

2010 yılından beri, YouTube’u ortalama iki haftada bir kullanan G2, “çok sık kullanmadığım ama açınca en az 20-30 dakika harcadığım bir platformdur YouTube” ifadesiyle kullanım sıklığı ve zaman yönetimi konusuna açıklık getirmiştir. G2; “ortamın sakin olduğu genelde gece saatlerinde YouTube’u izlemeyi tercih ederim” diyen G2, “daha çok yeme-içme adına hazırlanan renkli videoları, eğitim kategorilerindeki videoları öğrenmek için ve özellikle tur, gezi videolarını seyahat planı oluşturabilmek için izlerim” ifadesiyle kullanım amaçlarına da değinmektedir.

Genellikle öğle ve akşam saatlerini YouTube’da geçiren G3, “yaklaşık 22 yıldır bu kanalı aktif takip ediyorum. İşim ile ilgili video kanallarını, eğitim-öğretim içeriklerini, müzik ve güncel videoları ilgiyle izliyorum” ifadesiyle G3 için YouTube’un sürekli ve bilinçli kullanıcısıdır denebilir. Bir günde yaklaşık bir saat zaman ayırarak YouTube’u takip eden G3, bu kanal ile çok çeşitli bilgilere ve kaynaklara erişim sağladığının altını çizmektedir. “Neredeyse aradığım her şeyi kolaylıkla ve çeşitli değişik içeriklerle bulabiliyorum, benim için vazgeçilmeyecek elimin altındaki bilgi ve eğlence yumağı” söylemiyle G5’in YouTube’a bağımlı olduğunu ve bilinçli kullanımı ile zamanını olumlu değerlendirdiği anlaşılmaktadır. “10 yıldır YouTube’un aktif kullanıcısıyım” diyen G4, günde en fazla 2 saat zaman geçirdiğini söylemektedir. “Bir şeyi araştırıp öğrenmek için ihtiyaç olan her içerik YouTube’da var ve sırf bu yüzden her gün girip yeni bir şeyler öğrendiğim bir platform” ifadesiyle G4’ün aktif YouTube kullanıcısı olduğu anlaşılmaktadır. G4, “Özellikle gece saatlerinde videoları izlemeyi severim”

ifadesiyle kullanımındaki zaman dilimini de açıkça belirtmektedir. G4, bilgi edinmek amacı ağırlıklı olmakla birlikte eğlence amacıyla da müzik videolarını tercih ettiğini ifade etmektedir.

“Kurulduğu ilk günden beri hemen her gün en az 1-2 saat video izlerim, tabi bunun hepsini aktif izleme olarak değerlendiremeyiz, arka planda çalıştırıp sesinden faydalandığım da oluyor” ifadesiyle G5’in, YouTube kanalı kullanım sıklığı anlaşılmaktadır. *“En çok ASMR videolarına bakıyorumdur. Ancak izlemekten çok dinlemek diyebiliriz. Daha sonra ise müzik geliyordur”* söylemiyle de G5’in YouTube içeriklerindeki kullanım türü açığa çıkmaktadır. Çeşitli zaman dilimlerinde ve hemen hemen standart izleme-takip etme süreleriyle G5’in YouTube’un aktif izleyicisi olduğu anlaşılmaktadır.

“2016 yılından beri YouTube’da her gün en az 6-7 saat zaman geçiririm” ifadesiyle G6, YouTube’u yoğun kullandığının altını çizmektedir. *“En çok Vlog tarzı videoları izlerim, müzik dinlerim, kısa ve çarpıcı olay örgüsüyle hazırlanan eğlenceli videoları ve sokak röportajlarını izlerim”* söylemiyle kullanım amacının da çeşitli olduğu anlaşılmaktadır. YouTube’da sıkılmadan vakit geçirdiğini belirten G6 için bu platformun, hayatının bir parçası olmuş ifadesini kullanmak yerinde olacaktır. Kişinin uzun süre ve hemen hemen benzer konularda videoları izleyerek zaman geçirmesiyle bu platforma olan bağımlılık düzeyinin üst seviyede olduğu da anlaşılmaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesinde bulunan X, Y ve Z kuşağındaki bireylerin YouTube’a yönelik algı ve kullanımlarını tespit etmeyi amaçlayan bu araştırmaya; 1975 ve 1980 doğumlu X kuşağı, 1985 ve 1991 doğumlu Y kuşağı, 2000 ve 2001 doğumlu Z kuşağında olan öğrenci ve akademisyenler katılmıştır. Teknolojik cihazların neredeyse tüm günü kuşattığı bu yüzyılda, tüm katılımcıların teknolojik imkânlar açısından oldukça zengin olduğu görülmüştür. TV, PC, tablet, akıllı telefon ve giyilebilir teknolojik ürünler gibi cihazların bireylerin yakın çevrelerinde olmasıyla kullanımları arasında doğru bir orantının olduğu araştırma sonucunda açığa çıkmıştır.

Televizyonların büyük ekrana sahip olmasının hala bir avantaj olduğu günümüzde, YouTube ve diğer video paylaşım siteleri ile IP TV’lerin izlenme yöntemi olarak TV’nin tercih ediliyor olması katılımcılar tarafından açıkça ifade edilmiştir. Eğitim ve eğlence alternatiflerinin teknolojik gelişmelerle hızla arttığını ve araştırmaya konu olan tüm kuşakların bu gelişmeleri yakından takip ettiği anlaşılmaktadır. Teknolojinin iletişim ve bilgiye ulaşma hızındaki olumlu yanlarını benimseyen Z kuşağının aksine bireyleri tembellek, bağımlılık, asosyallik, gerçeklikten koparma ve zamanı tüketme noktasındaki olumsuz yanlarını ise Y ve Z kuşağı dikkatle, önemle dile getirmektedir.

Eğlenme, öğrenme, zihni dinlendirme ve günceli takip etme amaçlarıyla YouTube’da izlenen videoların Y ve Z kuşağında sıklıkla tercih edildiği görülmektedir. Sosyal medya tüketimi noktasında ise X kuşağının incelenen diğer kuşaklara göre paylaşım açısından daha pasif fakat takip açısından aktif olduğu, ayrıca YouTube’da bir kanala sahip olmanın kendilerinde bir karşılığı olmadığı sonucuna varılmıştır. Video içeriklerinde, X ve Y kuşağındakilerin bilimsel ve belgesel videoları tercihlerinin daha üst seviyelerde olduğu fakat Z kuşağının bu kanalı neredeyse sadece eğlence amaçlı izlediği görülmektedir. Araştırma sonucuna göre zamanlarının çoğunu sosyal medya mecralarında geçiren Z kuşağının, eğlence amacı dışındaki kullanımlarını şekillendirebilmeleri adına desteğe ihtiyaçları olduğu düşünülmektedir.

Instagram, Twitter ve YouTube yoğun olmakla birlikte tüm kuşakların bu mecraları aktif takip ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Özel gün ve durumlarda paylaşım yapma hissi uyandırması özellikle bu mecralara yüklenen anlamı göstermektedir. Aktif takipçi ve paylaşımcı olan Z kuşağının aksine X ve Y kuşağının daha çok pasif takipçi olduğu görülmektedir. Analog iletişim araçlarının araştırılan kuşaklar arasında tercih edilmediği sonucuna varılarak dijital bilgi araçlarının tüm kuşaklarca kullanıldığı ve kabul edildiği sonucuna varılmaktadır.

Bireylerin yaşam tarzındaki değişiklikler teknoloji sayesinde şekillenmektedir. Ceplerde taşınan küçük ama içine dünyaları sığdıran dijital cihazlar sayesinde hayatın büyük kısmı da dijitale doğru kaymakta

ve bu da bireylerin yaşam şekline yön vermektedir. Özellikle YouTube'un tüketime teşvik etme noktasındaki reklam çabalarının X, Y ve Z kuşağında pek karşılık bulmadığı, YouTube'un satın alma eylemleri üzerinde başarılı olmadığı bu araştırma çerçevesinde açığa çıkmıştır.

Katılımcıların tamamı YouTube'u günlük yaşamlarında kullanmakta ve belli bir sıklık düzeyinde bağımlılık etkisi oluşturmaktadır. Teknoloji ile ilişkisinin daha az olduğu düşünülen X kuşağının en az Y ve Z kuşağı kadar teknoloji kullanıcısı olduğu açığa çıkmıştır. YouTube'u X kuşağının daha çok bilgilendirici ve pratiğe dönük kullandığı, Z kuşağının ise eğlence ve stres giderici olarak kullandığı görülmüştür. YouTube kullanıcısı olan tüm katılımcıların hesapları olmakla birlikte kanalları yoktur. Bunun verilerden elde edilen bilinçle hareket edilmiş bir sonuç olduğu görülmektedir.

Araştırma verileri ışığında; YouTube videolarının genelde akşam ve gece saatlerinde izlendiği ve en çok eğlence içerikli video kategorilerinin tercih edildiği görülmektedir. Bireylerin okul ve iş dışında, kendilerine ayırdıkları zaman diliminde YouTube'u izlemelerinin kendilerine bir motivasyon aracı olarak gördükleri açığa çıkmaktadır.

Hemen her yaş ve gruptan kullanıcısı olan YouTube'un bireylerde farklı kullanım motivasyonlarını karşıladığını açıkça söylemek gerekmektedir. Kullanıcı dostu bir panelinin olması, aranan içeriklere hızla erişilmesi, eğlence ve bilgi edinme ihtiyacını gidermesi özellikleriyle herkesin kendinden bir şeyler bulabileceği bir mecra olan YouTube'un kullanıcı sayısının yüksek olması da şaşırtıcı değildir. YouTube'un tüm yaş kitleleri için uygun olan video kategorilerinin varlığı tercih sebebinin bir parçası olmaktadır.

YouTube'un tüm kuşakları temsil eden bireylerde sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Yaşamı kolaylaştıran yemek tarifi, moda, tamir gibi video içerikleri ile X, Y ve Z kuşağındaki bireylerin kullanım motivasyonları etkilenmekte ve YouTube'a bağımlılıkları artmaktadır. Ayrıca bu bireylerin YouTube'da daha çok tüketici konumunda yer aldıkları da araştırma verilerinden anlaşılmaktadır.

Her geçen gün daha da büyüyen YouTube'un kullanım biçim ve pratikleri kapsamlı analiz edilip çalışmaların bu alanda yoğunlaşması, gelecek nesillerin tercihlerini anlamlandırma adına faydalı olacaktır. Ayrıca çalışmanın karma yöntemler kullanılarak yapılması daha geniş bir evrende çalışılmasına imkân verecektir. Bu noktadan hareketle şuan Dünya'nın en büyük video paylaşım sitesi olan YouTube'un bireylerdeki karşılığının tespit edilmesi ve bu tespitlere yönelik yeniliklerin açığa çıkarılması yeni ve eski tüm kullanıcılar için faydalı olacaktır. Bu çerçevede yapılacak araştırmalar, hem içerik üreticilerine hem de akademik dünyaya katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Adler, P. A., Adler P. ve Fontana, A. (2012). Gündelik Hayatın Sosyolojisi. (Çev. Bekir Balkız). *Sosyoloji Dergisi / Journal of Sociology* ISSN: 1300-5642 Yıl / Year: 2012 Sayı / Vol.: 27: 115-139.
- Alper, A. (2012). *Sosyal Ağlar*. Pelikan Yayıncılık.
- Arklan, Ü. ve Kartal, N. Z. (2018). Y Kuşağının İçerik Tüketicisi Olarak YouTube Kullanımı: Kullanım Amaçları, Kullanım Düzeyleri ve Takip Edilen İçerikler Üzerine Bir Araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(2), 929-965.
- Auwal, A. M. (2016). The Complexities of New Media: Can the 'Web Media' Completely Erase Traditional Media from the Communication Industry? *Online Journal of Communication and Media Technology*. 6(3), 173-195.
- Ayhan, B. ve Çavuş, S. (2014). İzleyici Araştırmalarında Değişim: Kullanımlar ve Doyumlardan Bağımlılığa. *Selçuk İletişim Dergisi*. 8 (2), 32-60.
- Babacan, M. E. (2016). Sosyal Medya Kullanım Alanları ve Bağımlılık İlişkisi. *Addicta: The Turkish Journal On Addictions*, 3 (1), 7-278.
- Baş, T. ve Akturan, U. (2017). *Sosyal Bilimlerde Bilgisayar Destekli Nitel Araştırma*

- Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Baudrillard, J. ve Adanır, O. (2020). *Simülakrlar ve Simülasyon*. Dokuz Eylül Yayınları.
- Bauman, Z. (2012). *Küreselleşme*. (Çev: A. Yılmaz). Ayrıntı Yayınları.
- Berg, B. L. ve Lune, H. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (Çev: H. Aydın). Eğitim Yayınevi.
- Berthon, P. R., Pitt, L. F., Plangger, K. ve Shapiro, D. (2012). Marketing Meets Web 2.0, Social Media, and Creative Consumers: Implications for International Marketing Strategy. *Business Horizons*. s. 261-271.
- Bostancı, N. (2013). Yeni Medya ve Kamu Diplomasisi Aktörü Olarak BYEGM. *İletişim ve Diplomasi*. 1(1), 5-28.
- Bozkurt, V. (2012). *Değişen Dünyada Sosyoloji*. Ekin Yayınevi.
- Burgess, J. ve Green, J. (2009). *YouTube: Online Video and Participatory Culture*. Polity Press.
- Castells, M. (2016). *İletişim Gücü*. (Çev. Ebru Kılıç). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Chau, C. (2010). YouTube as a Participatory Culture. *New Directions for Youth Development*. (128), 65-74.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. (Çev: M. Bütün ve S. B. Demir). Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J. W. (2020). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. (Çev: M. Bütün ve S. B. Demir). Siyasal Kitabevi.
- Çakar, İ. (2020). *MYO Öğrencilerinin 3+1 Uygulamalı Eğitim Modeli Çerçevesinde Mesleki Beklentilerinin İncelenmesi" Sakarya MYO Örneği"* [Maltepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi]
- Çemrek, F., Baykuş, H. ve Özaydın, Ö. (2014). Sosyal Medya Kullanım ve Davranışlarının Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Bağlamında İncelenmesi: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Örneği. *Alphanumeric Journal*. 2 (2), 61-76.
- Deniz, L. Tutgun-Ünal, A. (2019). Sosyal Medya Çağında Kuşakların Sosyal Medya Kullanımı ve Değerlerine Yönelik Bir Dizi Ölçek Geliştirme Çalışması. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. Yıl: 9 Cilt :11 Sayı :18. 1025-1057.
- Derman, G.S. (2021). Medyada Algı Yönetimi. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*. 11 (1), 64-78.
- Erdoğan, İ. ve Alemdar, K. (2010). Öteki Kuram. 3. Baskı. Erk Yayınları.
- Görgün, U. (2019). *Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Bağlamında Bireylerin Video Paylaşım Ağı YouTube'u Kullanım Motivasyonları: Eskişehir Örneği* [Anadolu Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi]
- Fiske, J. (2003). *İletişim Çalışmalarına Giriş* (Çev: S. İrvan). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Gelebek, E. (2020). *Gündelik Kültür Oluşturmada Yeni Medya Araçlarının Rolü: YouTube Örneği* [Maltepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi]
- Geray, H. (2004). *Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş: İletişim Alanından Örneklerle*. Siyasal Kitabevi.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. Kırmızı Yayınları.
- Göker, G. (2015). İletişimin McDonalddlaşması: Sosyal Medya Üzerine Bir İnceleme. *Turkish Studies International Periodical for The Languages. Literature and Turkish or Turkic*. 10 (2) (Winter). s.389-210.
- Güngör, M., Kibar, Y. Ş., Yılmaz, R. ve Tekin, M. A. (2009). *Yakınsama: Telekomünikasyon ve Medya Sektörleri Açısından Düzenlemelere Etkileri-Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Raporu*. Telekomünikasyon Kurumu.

- Howe, N. ve Strauss, W. (2000). *Millennials Rising: The Next Great Generation*. Vintage.
- İnceoğlu, M. (1993). *Tutum Algı İletişimi*. V Yayınları.
- İşman, A., Buluş, B. ve Yüzüncüyıl, K.S. (2016). Sosyalleşmenin Dijitale ve Dijital Benliğin Sunumu. *Trt Akademi*. 1 (2), 608-619.
- Jenkins, H. (2016). Cesur Yeni Medya: Teknolojiler ve Hayran Kültürü. (Çev: N. Yeğengil). İletişim Yayıncılık.
- Katz, E., Blumler, J. G. ve Gurevitch, M. (1974). Uses and Gratifications Research. *The Public Opinion Quarterly*. 34 (4), 509-523.
- Katz, E., Gurevitch, M. ve Haas, H. (1973). On The Use of The Mass Media for Important Things. *American Sociology Review*. 38, 164-181.
- Kaya, S. (2021). *Sosyal Medya Kullanan Gençlerin Kimliklerinin Yeniden Üretimi: Dijital Kimliğin İnşası* [Marmara Üniversitesi, Doktora Tezi]
- Kim, W., Jeong, O. R. ve Lee, S. W. (2010). On Social Web Sites. *Information Systems*, 35(2), 215-236.
- Kul, S. ve Gezen, M. (2020). Dijitalleşmenin Değerlendirilmesi. S. Karaman (Dü.) içinde, *Yükseköğretimde Dijital Dönüşüm* (s. 172-183). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kuran, E. (2020). *Telgraftan Tablete*. Destek Yayınları.
- Kuyucu, M. (2019). Y Kuşağı ve YouTube: Y Kuşağının YouTube Platformunu Kullanım Amaçları. *Journal of International Social Research*, 12(63).
- Lagree, J. C. (1991). "*Générations!*". Les Annales de Vauresson.
- Manen, M. V. (1990). *Researching Lived Experience*. State University of New York Press
- Mannheim, K. (1952). The Problem of Generations. *Essays on the Sociology of Knowledge* (s. 276-320).
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. (Çev: S. Turan). Nobel Yayıncılık.
- Miller, M. (2011). *YouTube for Business: Online Video Marketing for any Business*. Que Publishing.
- Musser, J. ve O'Reilly, T. (2007). *Web 2.0. Principles and Best Practices*. O'Reilly Media.
- Nazlı, E. (2021). *Z Kuşağının Youtube ile Kurduğu İlişki ve İçerik Tüketimi* [Erciyes Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi]
- Otara, A. (2011). "Perception: A Guide For Managers And Leaders" *Journal of Management And Strategy*. 2(3), s 24-24.
- Özarslan, H. ve Nisan, F. (2011). Kullanımlar ve Doyumlar Perspektifinden Televizyon İzleme Alışkanlıkları ve Motivasyonları: Gümüşhane Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*. 1 (1), 23-43
- Özçağlayan, M. ve Uyanık, F. (2010). *Sosyal Medya ve Gazetecilik*. In International Conference of New Media and Interactivity (Uluslararası Yeni Medya ve Etkileşim Konferansı). Marmara Üniversitesi. 59-67.
- Özçay, S. (2015). *X ve Y Kuşak Çalışanlarının Birbirlerine İlişkin Algılarının İletişimlerine Etkileri*. [Ufuk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi]
- Özkan, G. (2017). *Küresel Eğilimler Doğrultusunda İşin Geleceği: Y Kuşağının Beklentileri ve Kamu İstihdam Kurumlarının Rolü*. [Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü. Uzmanlık Tezi]
- Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants. *On the Horizon*. 9(5), 1-6.
- Rubin, A. M. (1983). Television Uses and Gratifications: The Interactions of Viewing Patterns

and Motivations. *Journal of Broadcasting*. 27 (1), 37-51.

- Saydam, A. (2012). *İletişimin Akıl ve Gönül Penceresi Algılama Yönetimi*. Remzi Kitabevi.
- Senbir, H. (2004). *Z Son İnsan Mı? Okuyan Us Yayınları*.
- Shao, G. (2009). Understanding the Appeal of User-Generated Media: A Uses and Gratification Perspective. *Internet Research*. 19 (1), 7-25.
- Siegel, P. C. (2005). Perception Management: IO's Stepchild?. *Low Intensity Conflict ve Law Enforcement*, 13(2), 117-134.
- Şener, S. ve Yiğit B. N. (2021). Sosyal Medyanın Gençlerin Düşünce ve Değerlerine Etkisi. *Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 529-553.
- Şener, S. ve Asil, A. (2021). Dijital Kuşağın Değer Yargılarının Üretim ve Yansıma Aracı Olarak YouTube Kanalları Üzerine Bir İnceleme. *Tarih Kültür Sanat Araştırmaları Dergisi*, 10 (2), 90-103.
- Tekinalp, Ş. ve Uzun, R. (2004). *İletişim Araştırmaları ve Kuramları*. Beta Yayıncılık.
- Topaktaş, S. (2021). *Dijitalleşme Sürecinde Bilgi ve Bilgiyi Kullanma Biçimleri: Kuşaklar Arası Bir Kıyaslama*. [Karabük Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi]
- Tosun, E. K. (2021). *İletişim ve Pazarlamanın Postmodern Yüzleri: X, Y ve Z Kuşaklarının Youtube Kullanımı ve Anlamlandırması Üzerine Nitel Bir Araştırma*. [Karabük Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi]
- Tutar, H. (2015). *Davranış Bilimleri*. 2. Baskı. Seçkin Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu. Felsefe terimleri sözlüğünde. 14.03.2022'de <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı.
- Twenge, J. M. (2018). *i-Nesli*. (Çev. O. Gündüz). Kaknüs Yayınları.
- Uzun, R. (2013). İzleyici Merkezli Yaklaşımlar. E. Yüksel (Ed), *kitabın adı* içinde (s. 84-105). Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Vural, Z. B. ve Bat, M. (2010). Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya. Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik bir Araştırma. *Journal of Yaşar University*. 20 (5), 3348-3382.
- Yaylagül, L. (2019). *Kitle İletişim Kuramları*. 10. Baskı. Dipnot Yayınları.
- Yüksekbilgili, Z. (2013). Türk Tipi Y Kuşağı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 12(45), 342-353.

YALNIZLIK OLGUSU BAĞLAMINDA SOSYAL MEDYA KULLANIMI

Nisa MİĞAL

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri ABD Yüksek Lisans Öğrencisi
nisamigall@gmail.com

Aytekın İŞMAN

Prof. Dr. Sakarya Üniversitesi, İletişim Fakültesi, İletişim ve Tasarımı Bölümü
isman@sakarya.edu.tr

Ahmet ESKİCUMALI

Prof. Dr. Sakarya Üniversitesi, İletişim Fakültesi, İletişim ve Tasarımı Bölümü
ecumali@sakarya.edu.tr

Özet

Günümüzde, insanların teknolojinin çağ atlamasıyla birlikte yeni medya açısından en geniş imkânların içinde yaşadığını söyleyebiliriz. Günümüzde her şey bir tık uzağımızda. İnternette var olan sosyal paylaşım siteleri, özellikle gençler arasında oldukça popüler bir iletişim aracı olarak kullanılıyor. Bu sitelerin içinde fotoğraf paylaşmak isteyenler için Instagram, düşüncelerini yazmak isteyenler için Twitter, eski arkadaşlarını bulmak isteyenler için Facebook gibi sosyal paylaşım siteleri bulunmaktadır. Çalışmamızda bu sosyal paylaşım siteleri bireylerin sosyal becerilerini nasıl etkilediği üzerinde durulacaktır. Çalışmada bireylerin yalnızlık düzeylerini ölçmek amacıyla Russell, Peplau ve Ferguson (1978) tarafından geliştirilen UCLA Yalnızlık Ölçeği kullanılarak sosyal medyanın insan hayatı üzerindeki etkilerine ve doğurduğu sonuçlar üzerine gidilmektedir. Araştırmada, sosyal paylaşım sitelerinde çok fazla vakit geçiren gençlerin toplumun uygun gördüğü kalıplara girmeye çalışırken, kendi benliklerinden nasıl uzaklaştığını gözlemleyeceğiz. Bunun dışında toplumun uygun gördüğü kalıplara giremeyen genç bireylerin öz güvenlerinin nasıl düştüğünü göreceğiz. Birey kendisini toplumda kabul gören kalıplara sokamazsa kendini beğenmemeye başlıyor. Genç bireylerin kendine olan güveni düştükçe kendini beğendirme çabası da aynı oranda artıyor. Bu durum genç bireylerin yeni medyaya olan bağımlılıklarını artırıyor. Bireyler sosyal medyada fazla vakit geçirmeye başladıkça, reel hayattaki iletişim becerilerini de bir o kadar düşürüyor. Birey sosyal medyada zamanla kimliğini yitirdiği için gerçek dünyaya adapte olmakta güçlük çekiyor. Bu durum günümüzde insanların yüz yüze iletişim kurmasını zorlaştırdığı için insanları yalnızlığa sürüklüyor.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Yalnızlık, Yeni Medya

Summary

In the study, the effects of social media on human life and its consequences are examined by using the UCLA Loneliness Scale developed by Russell, Peplau and Ferguson (1978) in order to measure the loneliness levels of individuals. In the research, we will observe how young people who spend a lot of time on social networking sites get away from their own selves while trying to fit into the molds that society sees appropriate. As the self-confidence of young individuals decreases, the effort to make themselves liked increases at the same rate. This situation increases the dependency of young people on new media. As individuals start to spend more time on social media, they decrease their communication skills in real life. Since the individual loses his identity in social media over time, he has difficulty in adapting to the real world. This situation leads people to loneliness as it makes it difficult for people to communicate face to face today.

Keywords: Social Media, Loneliness, New Media

GİRİŞ

Sosyal medya kullanımı günümüzde hızla yaygınlaşmaktadır. Sosyal medya kullanımı gençlerin ilişkilerini önemli ölçüde etkilemeye başladı. Yine günümüzde artan yalnızlık, sosyal medya mecralarıyla farklı bir boyut kazanmaya başladı. Artan yeni medya teknolojileriyle birlikte insanlar

zamanlarının çoğunu sosyal medya üzerinde geçirmeye başladı. Bu durumla birlikte sosyal medya yeni bir etkileşim platformuna dönüşmüştür. Türkiye tarım toplumu niteliğini kaybederek endüstri toplumuna dönüşmüştür. Modernizmin artmasıyla Giddens'in (2010) ifadesiyle insanlar geleneksel ortamların sağladığı güven hissinden yoksun ve yalnız hisseder hale gelmişlerdir.

Sosyal bilimciler modernlik ile bireyin çıkarlarını toplumun çıkarlarından üstün tutan bireyciliğin yükselişine dikkat çekerler. (Durkheim, 2013; Simmel, 2009; Giddens, 2010; Taylor, 2011). Günümüzde bireyciliğin yükselişi, insanlar arasındaki bağları parçalayarak insanların bencilleşmesini artıracak bir ortam hazırlamıştır. Bencilleşmenin artmasıyla birlikte insanlar giderek yalnızlaşmaya başlamıştır. Bauman (2005)'a göre, bireyselleşme toplumsal bağları parçalamaktadır. Durkheim ünlü İntihar çalışmasında, modernizmin arttığı toplumlarda en yaygın intiharın bencil intihar olduğundan bahsetmiştir. Durkheim'a göre bireyselleşme toplumda ve bireylerde memnuniyetsizliğe yol açmaktadır. Günümüzde bazı sosyal bilimciler (Lemert ve Elliott, 2011) yeni bir bireycilik kavramının ortaya çıktığını dile getirmektedirler. Evrenselleşen bireycilik gerçekleri tanımlamanın ve modern yaşamın girişi haline gelmiştir. Kişisel ilişkiler üzerinde teknolojinin ve sosyal medyanın etkisini çok fazla hissetmeye başlamışlardır. Sosyal medya platformları milyonlarca insanın birbirleriyle olan temasını kolaylaştırarak evreni küçültmektedir. Charles Taylor'ın (2011) da belirttiği şekilde Modern bireyin özgürleşmesi, geleneksel ahlaki kuralların değişmesinden kaynaklanmıştır. Fakat geleneksel kuralların araç olmaktan daha geniş bir anlamı vardır.

Yalnızlık ve Sosyal Medya

"Homo homini lupus" yani "İnsan insanın kurdudur" diyen Hobbes'a göre (2007) , insanların gözünü bencillik kör etmiştir. Dawkins'e (2001) göre ise, bencillik genlerimizde var olan bir olgudur.

Bunlara karşılık olarak Rousseau insanların doğuştan bencil olduğu fikrine karşı çıkmıştır. Rousseau insanı yozlaştıran kavramların bilim ve teknoloji olduğunu savunur. İnsanı kötü yapan içinde yaşadığı toplumsal kurumlar olduğunu savunur. Günümüzde yeni medya platformları insanların kendilerini gösterebilecekleri bir ortamın zeminini hazırlamaktadır. Tüm bunların gölgesinde yeni medya platformları bireyleri tam olarak olmadıkları birine de dönüştürmemektedir. Sosyal medya platformları sadece bireyin derininde var olan bencillik kavramının ortaya çıkması için bir zemin oluşturmaktadır.

Toplumsal Yalnızlık

Yapılan araştırmalar toplumsal yalnızlıkla; huzursuzluk, kötümserlik, mutsuzluk, riskten kaçınma, öz güven eksikliği, içe kapanma, insanlara karşı duyulan güvensizlik, arkadaşlık kurmada ve sosyalleşmede zorlanma arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (Burger, 2006).

Canetti'ye (1998) göre toplum bireyleri yalnızlaştırarak bireyleri cezalandırma yoluna gider. Toplum tarafından dışlanan birey yalnızlaşır. Gelişmemiş toplumlarda dışlanan bireyler yalnızlaşmaya başlar. Günümüzde hayatımıza yerleşmiş olan yalnızlık endişesi (Touraine, 1995; Sennett, 2005) insanları etkisi altına almıştır. Günümüz insanına dair yapılan en genel tanımlama, bireylerin tek başınalığı yani yalnızlığıdır (Bozkurt, 1999). Beck (2011), bencillik kavramının insanları yalnızlaştırma kavramları arasında olduğunu söyler. Günümüzde yaşadığımız metropol hayatı bizlere sağladığı olanaklara rağmen bizleri yalnızlaştırmaktadır. (Giddens, 2000). Bazı sosyal bilimciler Londra, Paris ve New York Paris gibi metropol hayatının yaşandığı kentlerde bireylerin yalnız olduğunu söyler. (Sennett, 2012).

Yalnızlık kişisel bir psikolojik durum olarak tanımlanır. İnsanların toplumsal ilişkileri ile sosyal ilişkileri arasındaki uyumsuzluk sonucunda var olur (Peplau & Perlman, 1982). Peplau ve Perlman (1982). Yalnızlık kavramı tanımlanırken üç noktaya dikkat çekilir. Bunlardan ilki, yalnızlığın bireyin kısıtlı sosyal hayatının sonucudur. Bunlardan ikincisi, yalnızlığın kişisel bir deneyim olarak bireyden bireye farklılık göstermesidir. Bunlardan üçüncüsü ve sonuncusu ise yalnızlık kavramının rahatsız edici bir olgu olmasıdır. Sosyal bilimler literatüründe incelenen çoğu çalışma yeni medya teknolojilerinin bireylerin sosyal hayatlarını olumsuz yönde etkileyerek bireyleri yalnızlığa sürüklemesi yönündedir (Goldberg, 1997; Scherer, 1997; Davis, Flett, & Besser, 2002; Young & Rodgers, 1998). Martin ve Schumacher (2000), Daha önce Amerika'da üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmaya göre üniversite öğrencilerinin %8'inin internet bağımlısı oldukları gözlemlenmiştir. Bu öğrencilerin interneti daha az kullanan öğrencilere kıyasla daha fazla yalnızlaştıkları gözler önüne serilmiştir. Yalnızlık olgusunun yaşı büyük insanlardan çok gençlerde ve yetişkinlerde var olduğu görülmüştür (Jones & Carver, 1991; Ostrov & Offer, 1980).

AMAC

Bu çalışmada yalnızlık olgusu bağlamında sosyal medya kullanımını incelenmek istenmektedir. Çalışmada bireylerin yalnızlık düzeylerini ölçmek amacıyla Russell, Peplau ve Ferguson (1978) tarafından geliştirilen UCLA Yalnızlık Ölçeği kullanılarak sosyal medyanın insan hayatı üzerindeki etkilerine ve doğurduğu sonuçlar üzerine gidilmektedir. Günümüzde insanlar sorunlarını çözmek, duygularını paylaşmak ve yalnızlık kavramından biraz olsun sıyrılmak için başka bireylerle iletişime geçmek yerine internet ortamında tanımadıkları insanlarla iletişime geçmeyi tercih etmeye başlamışlardır (Amichai-Hamburger ve Ben-Artzi , 2003: 71; Özdemir vd., 2014: 284-285). Sosyal medya alanının insanlara sunmuş olduğu bu imkânlar zamanla gerçek hayatın yerini almaya başlamıştır (MorahanMartin,1999). İnsanlar sosyal medya ortamlarında kendi sınırlarını kendileri çizebildiği için, sosyal endişelerden uzak bir halde, daha özgürce iletişim kurabilmekte ve reel hayatlarındaki yalnızlık durumlarını bu şekilde azaltabildiklerini düşünerek hareket etmektedir (Morahan-Martin ve Schumacher, 2003: 659). Sosyal medya ortamları insanları reel hayatlarından kopararak insanları sanal ortamlara bağlamaktadır. Böylece yalnızlığının giderildiğini düşünen insanlar sanal ortamlara daha çok bağlanarak daha da yalnızlaşmaya başlamaktadır Morahan-Martin ve Schumacher (2003: 660-661). Çalışmalarında sosyal medya ortamların insanların vakitlerinin büyük bir kısmını alarak reel hayattan uzaklaşmalarına sebep olduğunu ve bunun da zaten var olan yalnızlığı daha çok arttırdığını belirtmişlerdir. Sanal ortamların insanları yalnızlığa ittiği birçok çalışmada gözler önüne serilmiştir. Kraut ve diğ. (1998: 1017-1031), güçlü bir iletişim kaynağı olan internet ortamlarının, reel hayatta yapılan sosyalleşme hareketlerinin ve manevi bağların yerini almaya başladığını ve bireylerinde böylece reel hayattan koparak sanal dünyada yaşamaya başladığını belirtmişlerdir. Fakat sosyal medya ortamları günlük hayatta kurduğumuz bağlardan zayıftır (Özen ve Sarıcı, 2010). Erişkin bireyler ve genç bireylere yönelik yapılan çalışmalarda, fazla sosyal medya kullanımının yalnızlık durumu ile bağlantılı olduğu belirtilmiştir (Kraut vd., 1998: 1017-1031). Yine fazla sosyal medya kullanımının bireyler üzerinde eğitsel olarak azalmaya yol açtığı ve bireyleri sosyal hayattan uzaklaştırdığı gerçeğini gözler önüne sermiştir. Bu durumun sonucu olarak da bireylerin toplumsal olarak daha zayıf ilişkiler kurmaya başlaması gibi sonuçlar doğurduğu gözlemlenmektedir (Sanders vd., 2000: 237- 242). Kraut vd., (1998: 1017-1031) bu çalışma için, internet bağlantılarının karşılandığı 93 aileyi iki yıl boyunca izlemiş, sonrasında internetin aile içerisindeki iletişimde azalma meydana getirdiğini tespit etmiştir. Gündelik hayatın içinde internet ortamını çok fazla kullanan bireyler sosyal hayat içindeki durumlarına karşı sıkıntılar yaşarken, sosyal medya ortamında ise tam tersi bir durum oluşturmaktadır (Morahan-Martin ve Schumacher, 2000; Young, 1999). Toplumsal hayatta insanlardan buldukları konuma göre ilişkiler kurması beklenilmektedir. Lakin internet ortamlarında bireylerin birbiriyle kurduğu ilişkilerde bu beklenti yoktur. Bu bilgiler ışığında toplumsal hayat içinde insanların yalnız olması bir sıkıntı olarak görülürken sanal ortamlarda bireyin yaşamış olduğu yalnızlık fark edilmez dolayısıyla bir problem olarak da görülmez. Çalışmamızın amacı bu bilgileri gözler önüne serilebilmektir. Yine yapılan başka çalışmalarda da bireylerin birbiriyle olan iletişimlerinde sıkıntılar olduğu görülmektedir (Jones vd., 1982; Spitzberg ve Canary, 1985). Engelberg ve Sjöberg (2004), zayıf sosyal ilişkilere sahip olan bireylerin sosyal medya platformlarını daha fazla kullanmaya yatkın olduğunu öne sürmüşlerdir. Sonuç olarak bakacak olursak yalnızlık olgusu ve sosyal medya platformlarıyla birlikte internet kullanımı birbiriyle bağlantılıdır. İnsanların hayatlarına sosyal medya platformları ne kadar çok girerse bireyler bir o kadar gerçek hayattan koparlar. Sosyal ilişkileri zayıflayan bireyler yalnızlık olgusuna kapılabilecektir. Böylece bireyler reel hayatlarında yalnız hissettikleri zaman sanal ortamlara yönelerek yalnızlıklarını bu yolla azaltmaya çalışabilecektir diyebiliriz.

ÖNEM

Sosyal paylaşım sitelerinin günlük hayatta çok fazla kullanılması sosyal paylaşım sitelerinin alanlarını genişletmiş olmasıyla internet bağımlılığı yerini sosyal medya bağımlılığına bırakmıştır (Cabral, 2011:6). Günlük hayatta sosyal medya kullanıcıları bireysel olarak görüntü oluşturabilecekleri sosyal medya sitelerini aktif olarak kullanmaktadır bunun sonucunda da sosyal medya platformlarından uzaklaşmamaktadırlar.

Scott Wallsten'a (2013:25-26) göre, günlük hayatta internet üzerinde geçirilen zaman dijital ortamların çeşitliliğinin artmasıyla doğru orantılı olarak artmaktadır. Wallsten'a göre, sosyal medyada geçirilen çalışma hayatlarımızı, uyku düzenlerimizi, eğitim hayatlarımızı negatif olarak değiştirmektedir. Türkiye'de 15 yaş ve üstü toplam 1,8 milyon kişinin sanal ortamları kullandığını ve bireylerin bu

ortamlarda ayda ortalama 544 milyon saat vakit geçirmiş olduğunu varsayarak bireysel olarak aylık 30 saat sosyal medya platformlarında vakit geçirildiği düşünülürse, bu durum bireylerin bilgiye ulaşma ve bilgiyi aktarma konusunda nasıl bir yol izledikleri sorusunu akla getirmektedir (comScore, 2012). Gentile ve Walsh (2002:163) araştırmalarında, yeni medya alanının sürekli kendini geliştirdiğini ve bunun sonucunda ise bireylerin sosyal hayata daha az karıştığı, yüz yüze iletişimi daha az kurduklarını gözlemlemişlerdir. Ülkemizde 12-17 yaş aralığındaki genç bireylerin %93'ünün günlük hayat içerisinde zamanlarının çoğunu sosyal medya platformlarında geçirdiklerini ve bu durumun da genç bireylerin akranlarıyla olan yüz yüze iletişimlerini büyük oranda etkilemiş olduğunu gözlemlemiştir. Gençlerin yüz yüze bir iletişimden çok sosyal medya platformları üzerinden iletişim kurdukları görülmüştür (Huston ve Ripke, 2006:37, Lauricella ve Cingel, 2014:13).

Yapılan başka çalışmalarda ise sürekli sosyal medya kullanımı gerçekleştiren insanların genel olarak iletişimlerini sosyal medya platformları üzerinden sağladıkları için sosyal medya platformlarında iletişim kurdukları insan sayısının yüz yüze iletişim kurdukları insan sayısından daha fazla olduğu görülmektedir. Bu bilgiler ışığında, dijital ortam ve sosyal medya platformlarının günlük hayattaki kullanımındaki artış bizlere bireylerin bir yerlere ait hissetmeye ve iletişim kurma isteğine sahip olduğunu göstermektedir. Yapılan çalışmalarda aile içinde iletişimin kopmasıyla birlikte bireylerin sosyal hayat karışmak için sosyal medya platformlarını tercih ettiklerini de göstermektedir. (Bayraktutan, 2005). Esen ve Siyez'in (2011:128) de araştırmalarında altını çizdikleri gibi yalnızlık olgusunun dijital ortamlarda fazla zaman geçirme üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir.

Sosyal medya platformlarını kullanmanın kitleler üzerindeki etkisi ile ilgili pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda genel sonuç, sosyal medya platformlarına bağlı olarak hayatlarını sürdüren insanların öz benliklerine ve sanal ortam dışındaki sosyal hayatlarına karşı yalnızlaşmaları yönündedir. Teknolojinin bireylerin hayatlarını kolaylaştırması beklenirken bireylerin hayatını tam tersi yönünde etkilemiştir. Bireyleri daha da yalnızlaştırmaya ve "teknolojik yalnızlık" kavramının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Rook (1984) yalnızlık kavramını "insanların diğer insanlar tarafından anlaşılmadığı, insanların diğer insanlar tarafından dışlandığı ve anlaşılacak bir yere ait olmak için girmiş oldukları ruh hali" olarak tanımlamıştır. Günay, (2008:98) ise yalnızlık kavramını "bireyin diğerleri tarafından dışlanması sonucunda bireylerin sosyal ilişkilerinin bozulması" olarak tanımlamıştır.

Peplau ve Perlman (1982:1-18) ise yapılan çalışmaları; birinci olarak, yalnızlığın insanların sosyal hayatta iletişim kurma konusundaki yetersizliklerinden kaynaklandığı ikinci olarak da yalnızlığın öznel bir kavram olduğu yönünde değerlendirmiştir. Bunlar sonucunda ise insanlar toplumsal hayatta bile yalnız kaldıklarından bahsetmişlerdir. Pelling ve White (2009:755-759). ise araştırmalarında günümüzde gençlerin sosyal medya platformlarını bu kadar fazla kullanmalarının altında gençlerin kendilerini bir yere ait hissetmek istemesinden kaynaklandığını altını çizmektedirler. Bowman'e göre, insanları yalnızlığa hapseden üç durum vardır. Bunlardan birincisi sosyal ilişkilerin bozulması ve sosyal hayatın hareketlenmesidir (Bowman, 1995:195). Riesman, günümüzde insanların sosyal hayattaki davranışlarını sürekli topluma göre uyarlamaya çalışmalarının kişiyi kendi benliğinden uzaklaştırarak yalnızlaştırdığını öne sürmüştür (Riesman, 1961, s. 38). Bu bilgiler bağlamında çalışmada toplumsal olarak yalnızlık olgusunun sebepleri ve sonuçlarına değinilecektir.

KURAMSAL TEMEL

Bu çalışmada kullanımlar ve doyumlar kuramı kullanılmıştır. Kullanımlar ve doyumlar kuramı 1974 yılında psikolog Katz tarafından ortaya atılmıştır. Kullanımlar ve doyumlar kuramına göre kullanıcılar hareketli ve özgürdür. Kullanımlar ve doyumlar kuramı bağlamında bireylerin kişisel ihtiyaçları vardır ve bireyler bu ihtiyaçları gidermek için yeni medya platformlarına karşı bir beklenti içerisine girerler ve sosyal medya platformlarını aktif bir şekilde kullanarak kişisel ihtiyaçlarını karşılarlar. Yine kullanımlar ve doyumlar kuramına göre bireyler bu ihtiyaçlarını karşılarlarken sosyal medya platformlarının bireyler üzerinde olumsuz etkileri olabilir. Kullanıcılar neye ihtiyaçları varsa onlara yönelirler ve ihtiyaçlarını karşılarlar. (Yaylagül, 2006).

Kullanımlar ve doyumlar kuramı kullanıcıları merkeze alır. Kullanıcılar istedikleri medya platformunu seçer ve kullanır. Bu bağlamda içerikten çok kullanıcıların seçimleri ve kullanıcıların doyuma ulaşması önemlidir (Küçük Kurt vd., 2009).

Araştırmacılar gençleri temel olarak gençler arasında internet kullanımını ve kullanımın doyumu üzerinde çalışmalar yapmışlardır. (Ayhan ve Çavuş, 2014).

Bu bağlamda bakıldığında sosyal medya platformları üzerinde kullanımlar ve doyumlar kuramının önemli olduğu gözlemlenebilir. Bireyler kişisel olarak neye yöneldiklerini merak ederler ve bu platformları sıklıkla kullanırlar (Özer, 2017). Kullanımlar ve doyumlar kuramı günümüzde dijital ortamların bireylerin ve toplumların hayatlarında fazla ölçüde yer kaplamasıyla ve artık bireylerin kendi içeriklerini kendilerinin üretmesiyle çok fazla yol kat etmiştir. Kullanımlar ve doyumlar kuramıyla alakalı araştırmalar yapılarak; bireylerin kullandıkları sosyal medya platformları incelenmiş ve neden o sosyal medya platformlarını kullandıklarına bakılmıştır. Ve bu konu üzerine bir çok araştırma yapılmıştır (Yıldırım vd.,2018). “Özellikle sosyal medya günümüzde çok fazla kullanılır ve doyumun da ötesine geçer, bu durum insanların sosyal medyayı neden ve hangi amaçla kullandıklarının tespit edilmesine yol açar, eğlenmeye ve boş olan zamanları doldurmaya yarar bu yüzden bağımlılık sağlar. Aynı zamanda sosyal medya ucuzdur ve bilgiye erişim yolunu sağlar bu durumdan ötürü de tercih edilen bir sosyal etkileşim ağıdır” (Canöz, 2016, s. 440). Günümüzde dijital ortamların getirdiği yenilikler insanların dikkatini çekmeye başlamıştır ve bu durum insanların dijital ortamlarda daha fazla vakit geçirmesine sebebiyet vermiştir. Sosyal hayatında kendisini dile getiremeyen insanlar dijital platformlarda kendilerini daha iyi ifade etmeye başlayarak hayatlarının neredeyse tümünü artık bu platformlarda geçirmeye başlar. Buradan yola çıkarak diyebiliriz ki sosyal medya platformlarının hayatımıza katmış olduğu yenilikler ve bu yeniliklerin sürekli gelişip tekrarlanmasıyla birlikte bireyler bu duruma doymamaya ve daha fazlasını istemeye başlar zamanla bu durum bağımlılığa kadar gider (Tiryakioğlu ve Yavaşçalı, 2019). Sosyal medya platformlarını kullanımı açısından kadın ve erkek bireylerin kullanma amaçları da farklılık göstermektedir. Araştırmalar göre kadın bireyler sosyal medya platformlarını genelde eğlenmek ve sosyalleşmek için kullanırken, erkek bireyler ise dijital ortamlara ve dijital oyunlara merak duydukları için kullanırlar (Balcı ve Ayhan, 2007). Günümüzde toplumsal olarak çözümlene yapabilmek için toplumdaki bireylerin sosyal medya platformlarını nasıl kullandıklarına eksik olan hangi duygularını bu ortamlarda tamamlamak istediklerine hangi doyumlara ulaşmak istediklerine ve toplumun nelere ihtiyaçların olduğuna bakmak gerekir. Günümüzde bireyler düşüncelerini dijital ortamlarda paylaştıkları için bunlara bakılarak toplumsal bir çözümlene yapılabilir (Büyükbaykal ve Temel, 2019).

LİTERATÜR TARAMASI

Literatüre baktığımızda araştırmanın konusu ile ilgili araştırmalar bulunduğunu görmekteyiz. İlk çalışma Utma (2018)'e ait makaledir. Bu makale günümüzde medyanın sahip olduğu psikolojik gücü algı yönetimi perspektifinden değerlendirmek için yapılmıştır. Araştırmada medyanın gerçeği olduğu gibi aktarmadığı gerçekleri yeniden şekillendirmeye çalıştığı gerçeği göz önüne alınarak algı yönetimi çerçevesinde toplumu etki altına almak için kullanılan stratejilerden bahsedilmektedir. Çalışmada küreselleşme süreciyle birlikte medyanın bireyleri etki altına almaya çalışması incelenmek üzere algı yönetimi olgusunun bireyleri nasıl manipüle ettiğini bu konu üzerinde yapılan çalışmaları ele alarak incelemiş ve bu konuya genel bir perspektiften bakmaya çalışmıştır. Bu çalışmanın çalışmamıza olan katkısı ise; çalışmada ele alınan yalnızlık olgusunun sosyal medya kullanımına olan etkisiyle, sosyal medyanın psikolojik gücü konusunun birbiriyle bağlantılı konular olmasından hareketle çalışmamıza ışık tutacaktır. İkinci çalışma Güleç (2018) 'e ait makaledir. Güleç tarafından yapılan bu araştırmada sosyal medya platformlarının ev içerisindeki iletişime olan etkilerini incelemek üzere yapılmıştır. Yapılan çalışmada sosyal medya platformlarının sosyal ilişkileri olumsuz olarak etkilediğinden bahsedilmiştir. Günümüzde teknolojiyle birlikte yaşamın hayatımızda bazı değişikliklere yol açtığından da söz edilmiştir. Sosyal medya platformlarının bireyleri yalnızlaştırdığını birebir iletişimi olumsuz yönde etkilediği dile getirilmiştir. Sosyal medya platformlarının insanları tutsak kıldığını ve insanların yüz yüze iletişimden çok sanal iletişim kurmaya başladıklarından söz edilmiştir. Yapılan çalışmada bireylerin sosyal medya platformlarında ne kadar zaman geçirdiklerinin üzerinde durulmuştur. Sosyal medya platformlarının kullanımını en çok genç bireylerin oluşturduğu gözlemlenmiştir. Sosyal medya platformlarının bu kadar fazla kullanılmasının bireylerin kişisel özellikleri üzerinde olumsuz sonuçlar ortaya çıkardığı vurgulanmıştır. Çalışmanın araştırmamıza olan katkısına bakılacak olursa ise sosyal medyanın insanları yalnızlaştırma yönündeki etkileri incelenirken çalışmada sosyal medya platformlarının insanların yüz yüze iletişimlerini nasıl etkilediği ele alındığı için çalışmada ortaya atılan gözlemler çalışmamıza gerek kaynak gerek bilgi olarak katkı sağlamıştır.

Üçüncü çalışma, Altıntaş ve Öztapak (2016)'nın makaleleridir. Makalede çocukların sosyal medya platformlarını ve dijital ortamları fazla kullanmalarının yol açtığı sorunlara değinilmiştir. Ve bu sorunların insan ilişkilerinde yol açtığı olumsuzluklar ele alınmıştır. Makalede öğrencilerinin internet kullanım düzeyleri yaş, cinsiyet gibi durumlara bağlı olarak farklılık gösterip göstermediği belirtilmiştir. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılarak gençlerin sosyal medya kullanım düzeylerine bakılmış ve sosyal medya ortamlarının sebep olduğu olumsuz sonuçlardan bahsedilmiştir. Ortaya çıkan verilere göre gençlerin sosyal medya platformlarında çok fazla vakit geçirdiği gözlemlenmiştir. Gençlerin sadece bilgisayar üzerinden değil cep telefonları üzerinden de sosyal medyada çok fazla vakit geçirdikleri saptanmıştır. Bu çalışmanın araştırmaya olan katkısı ise; gençlerin sosyal medya kullanım oranlarının bizim çalışmamızda bize rehber olacak olmasıdır. Yine sosyal medya kullanımının bireyler üzerindeki zararları çalışmaya katkı sağlamaktadır. Dördüncü çalışma Çırak (2018)'e ait makalelerdir. Yine bu makalede de gençlerin sosyal medya kullanımlarının sosyal hayatlarında vazifelerini gerçekleştirmeleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Sosyal medya kullanımlarının sosyal hayattaki iletişimlerine olan etkisi araştırılmıştır. Yapılan çalışmada sosyal medya bağımlılığı testi oluşturulmuş ve gençlere sorular sorulmuştur. Gençlerin sosyal medya kullanım alışkanlıklarının sosyal hayatlarında yol açtığı etkilere bakılmıştır. Bu çalışmanın araştırmaya olan katkısı ise; sosyal medya bağımlılık oranlarının bireylerin sosyal hayatlarına olan etkisi üzerinde çalışmalar yapılmış olması ve bu çalışmaların çalışmamıza da ışık tutabilecek olmasıdır. Beşinci çalışma Şafak ve Kahraman (2019)'a ait makaledir. Makalede sosyal medya bağımlılığının yalnızlık kavramıyla olan bağlantısı incelenmiştir. Sosyal medya bağımlılığının ve sosyal medya kullanımının bireylerin hayatları üzerindeki olumsuz etkilerinden bahsedilen makalede internet bağımlılığı kavramının da üzerinde durulmuştur.

Yapılan çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılarak Şahin ve Yağcı tarafından geliştirilen Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde parametrik dağılımlarda testler kullanılarak çıkarımlar yapılmıştır. Ve sosyal medya bağımlılığının insanlar üzerinde yalnızlık ve narsistik duygusunu arttırdığı gözlemlenmiştir. Bu çalışmanın araştırmaya olan katkısı ise; sosyal medya kullanımının insanların yalnızlık duygusunda bir artışa sebep olduğundan bahsedilerek bizim çalışmamızda yalnızlaşan insanların sosyal medyaya daha çok yönelmesi üzerinde fikir vermiş olması açısından katkı sağlamıştır. Altıncı çalışma Yıldırım ve Çakır (2016)'a ait makaledir. Araştırmada yeni medyanın zamanla medya psikolojisi ve medya sosyolojisi kavramlarını ortaya çıkardığından bahsedilmiştir. Günümüzde sosyal bilimcilerin yeni medya platformlarını psikolojiyle birlikte ele alıyor olmasına dikkat çekmiştir. Yapılan çalışma üç bölüme ayrılarak yeni medya alanlarında yapılan psikolojik çalışmalar incelenmiştir. Makalede, interdisipliner bir alan olan Medya psikolojisi popülerleşen kitle iletişim araçlarına göre sınıflandırılarak derlenmiştir. Bu çalışmanın araştırmaya olan katkısı ise; yeni medyanın algı yönetimindeki psikolojisini incelerken medya psikolojisi konusuna hâkim olmak çalışmayı bütünsel olarak ele alma konusunda faydalı olacaktır. Medya psikolojisi kavramı yeni medyanın insanlar üzerindeki psikolojik etkisini incelemek için kaynak niteliğindedir. Kitle iletişim araçlarının kullanımının yaygınlaşması, bu araçları psikolojik unsurlarla ele alan çalışmaların da artmasına sebep olmuştur. Bu çalışmalar kitle iletişim araçlarını psikolojik unsurlarla ele alırken, medya ve psikoloji ilişkisini anlatarak çalışmaya katkı sağlamaktadır. Yedinci çalışma Ayhan ve Çakmak (2018)'a ait makalesidir. Makalede dijital medyanın olanaklarına herkes tarafından her an kolaylıkla ulaşılabilir olması nedeniyle sosyal medya platformlarında paylaşılan içerikler bireylerin algılarını yönetmek için bir araç olarak kullanılmaya başlandığından bu şekilde bireylerin algılarının kolaylıkla yönetilmeye başlandığından söz edilmektedir. Bu durumun insanların bir süre sonra istenilen şekilde kontrol edilebildiği gerçeğini de gözler önüne seriyor Bu çalışmada son yıllarda tüm dünyada yaygınlaşan algı operasyonlarının Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik gerçekleşen algı operasyonları analiz edilmiştir. "Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi, askeri, ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan kararlarını veya uygulamalarını karalamak amacıyla, dijital medya aracılığıyla paylaşılan fotoğraflar göstergebilimsel açıdan analiz edilmiş, paylaşılan göstergeler üzerinden, yürütülmek istenen algı operasyonlarının boyutlarını ortaya koymak amaçlanmıştır." Bu çalışmanın araştırmaya olan katkısı ise; algı yönetiminin kavramsal boyutlarının araştırılmış, dijital medyadaki yeri üzerinde durulmuş olması ve dijital medya üzerinden yapılan algı operasyonlarının geldiği boyutun ortaya konulmasından ötürü, yeni medyanın algı yönetimindeki etkisi üzerine yapılan bir çalışmada kaynak çeşitliliği bakımından çalışmaya katkı sağlamıştır. Sekizinci çalışma Utma (2018)'a ait makalesidir. Makalede günümüzde sosyal medya platformlarının yoğun bir şekilde kullanılması, medyada çoğu gerçeğin olduğu gibi aktarılmadığı konusu gündeme getirmiştir. Bu konunun gündeme gelmesiyle birlikte algı

yönetimi kavramı bağlamında bu konu incelenmiş, manipülasyon ve dezenformasyon tekniklerine bakılmıştır.

Çalışmada haber söylemi ve gerçeklik üzerinde durulduktan sonra, medyanın psikolojik gücü ve algı yönetimi, küreselleşme ile giderek fazlalaşmaya başlayan medyada manipülasyon ve dezenformasyon sorunsalı incelenmiş ve konuya genel bir bakış açısı ile bakılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın araştırmaya olan katkısı ise; yeni medyanın algı yönetimindeki etkin rolü üzerinde bir değerlendirme yaparken dijital çağda medyanın psikolojik gücü üzerinde durulan bu makalede medya kuruluşlarının “algı yönetimi” tekniklerini kullanarak hedef kitlelerine istedikleri mesajı uygun kanallar yardımıyla ulaştırarak, belirledikleri hedeflere doğru yönelmelerini sağlama konusunda izledikleri yollara çalışmada yer verilmesine imkân sağlamıştır. Dokuzuncu çalışma Bakan ve Kefe (2012)’a ait makalesidir. Makalede algı yönetimi çerçevesinde bireylerin çevresini algılama konusu; uluslar, ülkeler, hükümetler, askeri kurumlar ve işletmelerin hedefledikleri kitlelere yönelik algı oluşturma ve algı yönlendirme uygulamalarından bahsetmektedir. Bu çalışma ile algı ve algı yönetiminin tanımı yapılarak, algı yönetiminin oluşturulması ve algı yönetimine yardımcı araçlar açıklanmaktadır. Aynı zamanda özellikle işletmeler açısından önem taşıyan kurumsal algı yönetimi ve bileşenlerinden bahsedilmektedir. Ayrıca, algı yönetiminin kullanıldığı yerler ve konuya ilişkin gerçekleştirilmiş uygulamalara da yer verilmiştir. Bu çalışmanın araştırmaya olan katkısı ise; gerek yerli gerekse yabancı literatür taraması sonucunda, algı yönetimi ve kurumsal algı yönetimi konusunda yapılmış çalışmalara ulaşabilme imkanı sağlanmış olmasından dolayı algı yönetimi ve işletmelerin algı yönetimini ele alış açıları dikkate alarak, algı yönetimi konusunda çeşitli bilgilere yer vermeye olanak tanımış olmasıdır.

Onuncu çalışma Çimen (2018)’e ait makaledir. Bu makalede gençlerin sosyal medya bağımlılıkları ile yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki işlenmiştir. Gençlere anket yapılarak bu ilişki incelenmek istenmektedir. Araştırmada veri aracı olarak internet bağımlılığı ölçeği ve sanal ortam yalnızlık ölçeği kullanılmıştır. İnternet bağımlılığı gençlerin sanal ortam yalnızlık düzeyleri ile bağlantılı olarak görülmektedir. Bu çalışmanın araştırmaya olan katkısı ise; araştırmada incelenen yalnızlık düzeyleri ve buna bağlı olarak sosyal medya platformlarını kullanma sıklığı arasındaki ilişkinin gözler önüne serilmesi çalışmamızda incelediğimiz yalnızlık olgusu bağlamında sosyal medya kullanımı konusunda bize yol göstermektedir.

YÖNTEM

Bu araştırmada yöntem olarak nicel yöntem kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemi pozitivist olgudan yararlanarak ortaya atılmıştır. Bu yöntemde sosyal gerçeklikler ölçülebilir olmalıdır ve sayılarla ifade edilmelidir, amaç ve neden-sonuç ilişkisi aktaranının bilgisini ortaya çıkarmaktadır (Türnüklü, 2001). Nicel araştırma yönteminin yanlı olmadığını, neden-sonuç ilişkisine dayandığını, gerçeği ortaya çıkarmak adına objektif olması gerektiği savunulmaktadır (Gall vd., 1996). Bu yüzden veriler kişiye göredir, sübjektiftir, bilgilerin geçerli olup olmadığı araştırmacının yorumlama durumuna bağlıdır ve örneklem de kendine has, ayrıntılı, bütünü kapsayan bilgiyi içermektedir. Nicel araştırmalarda sonuçlar gözlenebilir, ölçülebilir ve veri toplama analizinde sayısal bir biçimde verilmektedir (Altun ve Yazıcı, 2014). Bu yüzden yapılan çalışmada anket tekniği kullanılarak veriler sayısal olarak ifade edilmiştir. Sayısal veriler ile daha net bulgulara ulaşmak hedeflenmiştir. Araştırma sorusunun tespitinde uygulanması gereken yöntem anket olduğu için nicel yöntem bu araştırma için en uygun yöntem olarak gözlenmiştir.

Problem Cümlesi

Sosyal medya kullanımının insanların yalnızlaşması üzerindeki etkisi nedir?

Araştırma Modeli

Bu araştırmada nicel araştırma modeli anket tekniği ile birlikte kullanılmıştır. Nicel araştırma; verilerin sayısal olarak, sistematik bir biçimde analizidir ve tümevarım metodu kullanılır. Buna göre nicel araştırmayla evreni temsil eden örneklemde elde edilenler üzerinden araştırmanın hipotezlerini test edilebilmektedir ve nicel araştırmalarda anket, survey yöntemi, deneysel yöntemler kullanılır (Başol, 2008). Bu araştırmada problemi sınamak için gerekli olan veriler anket tekniğiyle toplanmıştır. Anket sorularına verilecek cevapların öneminden ötürü, anket çalışması online yapılarak ilgili bireylere gönderilmiştir.

Evren

Bu araştırmanın evreni aktif sosyal medya kullanıcılarıdır.

Örneklem

Araştırmanın örnekleme rastgele örnekleme yöntemi ile seçilmiş ve aktif olarak sosyal medya kullanan insanlardan oluşturulmuştur.

Veri Analizi

Toplanan veriler analiz edilirken içerik analizi kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizi için Microsoft Excel programı kullanılmıştır. Araştırma sonuçları yüzdelerle tablolar ile açıklanmıştır.

Varsayımlar

Araştırmanın varsayımları şu şekildedir:

1. Örneklem dâhilinde araştırmaya katılan sosyal medya kullanıcılarının, uygulanan ankette samimiyet ve içtenlik ile duygularını ifade ettikleri varsayılmaktadır.
2. Araştırmaya katılan sosyal medya kullanıcılarının araştırmadaki maddelere verdikleri cevapları etkileyecek herhangi bir dış etken olmamıştır.
3. Örneklem dâhilinde araştırmaya katılan sosyal medya kullanıcıları içinde, uygulama esnasında, araştırmanın sonucuna etki edecek herhangi bir etkileşim ve iletişim olmamıştır.
4. Örneklem dâhilinde araştırmaya katılan sosyal medya kullanıcılarının anketin maddelerini anlayabilecek ve doğru işaretleyebilecek yeterlikte oldukları varsayılmaktadır.
5. Araştırmada kullanılan anket maddelerinin araştırma problemini tespit etmede yeterli olacağı varsayılmaktadır.
6. Anket maddelerinin bilimsel yöntemle uygun bir şekilde oluşturulduğu varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma, 1-31 Aralık 2020 tarihleri ve örneklem grubu olan aktif sosyal medya kullanıcıları ile sınırlıdır.

Tanımlar

Bu araştırmanın önemli tanımları şu şekildedir:

Sosyal Medya; Web 2,0'ın kullanıcı hizmetine sunulmasıyla birlikte, tek yönlü bilgi paylaşımından, çift taraflı ve eş zamanlı bilgi paylaşımına ulaşılmasını sağlayan medya sistemidir. Ayrıca sosyal medya; kişilerin internet üzerinde birbirleriyle yaptığı diyaloglar ve paylaşımların bütünüdür. Sosyal ağlar, insanların birbiriyle içerik ve bilgi paylaşmasını sağlayan internet siteleri ve uygulamalar sayesinde, herkes aradığı, ilgilendiği içeriklere ulaşabilmektedir.

Zaman ve mekân sınırlaması olmadan paylaşımın, tartışmanın esas olduğu bir iletişim şeklidir. Sosyal medya platformlarında insanlarla buluşur ve iletişimde bulunursunuz.

Yeni Medya; bilgisayarların işlem gücü olmadan oluşturulamayacak veya kullanılmayacak olan ortamlara denir. Genellikle dijital olup kullanıcıya veya hedef kitesine etkileşim olanağı sağlar.

Yeni medyaya örnek olarak internet, web siteleri, video oyunları sayılabilir. Yeni medya televizyon programlarını, dergileri, kitapları ya da kâğıt üzerine yayınları içermez. Yine Facebook Instagram ve Twitter'da da çoğu kullanıcının aynı zamanda katılımcı olarak yer aldığı sosyal medya örneğidir.

BULGULAR

Yalnızlık olgusu bağlamında sosyal medya kullanımının incelendiği bu çalışmada; kullanılan veri toplama aracı izin alınarak kullanılmıştır. Ankette yalnızlıkla ilgili sorular ile beraber birçok ifadeye yer verilmiştir. Ankette elde edilen bulgular Excel formatında analiz edilmiştir.

Madde	Hiç	Az	Orta	Sık	Her Zaman
Hangi sıklıkta sosyal medya kullanıyorsunuz?	0	2	3	35	60
Hangi sıklıkta sosyal medya da paylaşım yapıyorsunuz?	5	10	15	20	50
Hangi sıklıkta sosyal çevrenizde arkadaşınız olmadığınızı hissediyorsunuz?	0	20	10	10	60
Hangi sıklıkta sosyal çevrenizde kendinizi yalnız hissediyorsunuz?	0	15	5	20	60
Hangi sıklıkta kendinizi sosyal çevrenizin bir parçası olarak hissediyorsunuz?	5	60	20	10	5
Hangi sıklıkta sosyal çevrenizle ortak yönleriniz olduğunu hissediyorsunuz?	30	20	10	20	20
Hangi sıklıkta sosyal çevrenizde kimseye yakın olmadığınızı hissediyorsunuz?	20	30	10	30	10
Hangi sıklıkta sosyal çevrenizde ilgi alanlarınızın ve düşüncelerinizin paylaşılmadığını hissediyorsunuz?	5	15	10	60	10
Hangi sıklıkta kendinizi dışa dönük ve arkadaş canlısı hissediyorsunuz?	30	25	10	5	30
Hangi sıklıkta sosyal çevrenizdeki kişilere yakın hissediyorsunuz?	25	25	20	10	20
Hangi sıklıkta sosyal çevrenizde kendinizi dışlanmış olarak hissediyorsunuz?	5	10	10	15	60
Hangi sıklıkta sosyal çevrenizdeki ilişkilerin samimi olduğunu hissediyorsunuz?	50	20	10	15	5
Hangi sıklıkta diğer insanlardan ayrı durduğunuzu hissediyorsunuz?	5	10	10	15	60
Hangi sıklıkta istediğiniz zaman arkadaş edinebileceğinizi düşünüyorsunuz?	10	20	40	15	15
Hangi sıklıkta sizi gerçekten anlayan insanlar olduğunu düşünüyorsunuz?	50	20	10	15	5
Hangi sıklıkta içine kapanık olduğunuzu düşünüyorsunuz?	30	25	10	5	30
Hangi sıklıkta etrafınızdaki insanlarla bir şeyler paylaşmadığınızı düşünüyorsunuz?	5	20	25	30	20
Hangi sıklıkta konuşabileceğiniz insanlar olduğunu düşünüyorsunuz?	40	20	25	5	10
Hangi sıklıkta etrafınızda yardım alabileceğiniz insanlar olduğunu düşünüyorsunuz?	40	25	20	5	10

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Araştırmada elde edilen bulgulara göre bireylerin sosyal medya kullanma oranlarına göre kendilerini ne kadar yalnız hissettikleri ölçümlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre;

Ankete katılan kişilerin %50'inden fazlası sosyal medyada zaman geçirme oranları artıkça yalnızlaşmaya başlamıştır. %50'sinden azı ise sosyal medya da fazla vakit geçirmediği için kendilerini daha az yalnız hissetmektedir.

Ankete katılan kişilerin %50'sinden fazlası kendilerini sosyal medya platformlarında daha iyi hissettiği için sosyal çevresinden uzaklaşmaktadır.

Ankete katılan kişilerin bireysel olarak içsel konuları sosyal çevresiyle değil tanımadığı insanlarla paylaşmak istediği gözlemlenmiştir. Bireyler kendisini anlamadıklarını düşünen sosyal çevrelerinden uzaklaşarak sanal dünyada daha çok zaman geçirmeye başlamışlardır. Bunun sonucunda daha fazla içe dönerek birbir iletişimden tamamen uzaklaşmaya başlamışlardır. Çalışmada sosyal hayatları daha aktif

olan bireylerin ise sosyal medyada zaman geçirmeye başladıktan sonra sosyal çevrelerinden kopmaya ve bu bireylerinde yalnızlaşmaya başladığı gözlenmiştir.

Bireyler kendilerini yüzü yüze iletişimle ifade etmek yerine kendilerini daha az yargılayacağını ve anlayacağını düşündükleri tanımadıkları insanlara açarak hayatlarını devam ettirmeye başlamıştır. Ve sosyal hayattan giderek kopmaya bunun sonucunda da doyumuna ulaştıklarını düşünmektedirler.

Aktif sosyal hayatı olan ve birebir iletişim kurma becerileri gelişmiş bireylerin ise sosyal medya platformlarına daha mesafeli durdukları ve zamanının çoğunu çevrelerindeki insanlarla geçirdikleri gözlemlenmiştir.

Kaynakça

- Giddens, A. (2000). Sosyoloji. H. Özel ve C. Güzel (Haz.). Ankara: Ayraç Yayınları.
- Simmel, G. (2009). Bireysellik ve kültür (Çev. T. Birkan). İstanbul: Metis Yayınları.
- Bauman, Z. (2016). Cemaatler: Güvenli olmayan bir dünyada güvenlik arayışı. İstanbul: Say Yayınları.
- Bauman Z. (2011). Akışkan modern dünyadan 44 mektup (Çev. P. Sıral). İstanbul: Habitus Yayıncılık.
- Bauman, Z. (2005). Bireyselleşmiş toplum (Çev. Y. Alogan) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Taylor, C. (2011). Modernliğin sıkıntıları (Çev. U. Canhilen). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Elliott, A. ve Lemert, C. (2011). Yeni bireycilik: Küreselleşmenin duygusal bedelleri (Çev. B. Kıcırcı). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Taylor, C. (2011). Modernliğin sıkıntıları (Çev. U. Canhilen). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Jung, C. G. (2015). Kırmızı kitap (Çev. O. Gündüz). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Jung, C. G. (2001). İnsan ruhuna yönelik: Bilinçaltı ve işlevsel yapısı (Çev. E. Büyükinal). Ankara: Say Yayınları.
- Nietzsche, F. (1990). İyinin ve kötünün ötesinde (Çev. A. İnam). İstanbul: Ara Yayıncılık.
- Nietzsche, F., (2001) İyinin ve kötünün ötesinde: Bir gelecek felsefesini açış (Çev. A. İnam). İstanbul: Yorum Yayınevi.
- Nietzsche, F. (2002) Güç istenci (Çev. S. Umran). İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Hobbes, T. (2007). Leviathan veya bir din ve dünya devletinin içeriği, biçimi ve kudreti (Çev. S. Lim). İstanbul: YKY.
- Dawkins, R. (2001). Gen bencildir (Çev. A. Ü. Müftüoğlu). Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları.
- Swain, D. (2013). Yabancılaşma: Marx'ın teorisine bir giriş (Çev. H. T. Urbarlı). İstanbul: Durak Yayınevi.
- Wilson, E. O. (1996). Doğanın gizli bahçesi (Çev. A. Biyen). Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Yayınları.
- Wilson, E. O. (2012). Yeryüzünün sosyal fethi (Çev. G. Tonak). İstanbul: Say Yayınları.
- Burger, M. J. (2006). Kişilik (Çev. E. Sarıoğlu). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Borgna, E. (2013). Ruhun yalnızlığı. İstanbul: YKY.
- Yalom, I. D. (2016), Nietzsche ağladığında. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Canetti, E. (1998). Kitle ve iktidar (Çev. G. Aygen). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Touraine, A. (1995). Modernliğin eleştirisi (Çev. H. Tufan). İstanbul: YKY.
- Sennett, R. (2012). Beraber (Çev. İ. Özkürallı). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Beck, U. (2011). Risk toplumu: Başka bir modernliğe doğru (Çev. B. Doğan ve K. Özdoğan). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Bozkurt, V. (1999). 'Yıkıcı Gemeinschaft'tan 'öteki 'siz post modern kabilelere: Sanal cemaatler. Birikim Dergisi, (127).
- Bozkurt, V. (2000). Püritanizmden hedonizme yeni çalışma etiği. Bursa: Alesta Yayınları.
- Amichai-Hamburger, Y. & Ben-Artzi, E. (2003). Loneliness and internet use. Computers in Human Behavior, 19(1): 71-80.
- Özdemir, S., Akçakanat, T. ve İzgüden, D. (2017). İnternet çağında sanal ortam yalnızlığı: üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 8(19),125-136.
- Özdemir, Y., Kuzucu, Y. ve Ak, Ş. (2014). Depression, loneliness and internet addiction: how important is low self-control? Computers in Human Behavior, 34: 284-290.
- Morahan-Martin, J. (1999). The relationship between loneliness and Internet use and abuse. Cyber Psychology and Behavior, 2, 431-440.

- Morahan-Martin, J. and Schumacher, P. (2003). Loneliness and Social Uses of The Internet. *Computers in Human Behavior*, 19(6): 659-671.
- Özen, Ü. ve Sarıcı, M. B. (2010). Yalnızlık Olgusu ve Sanal Sohbetin Yalnızlığın Paylaşımına Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 24(1),149-158.
- Kraut R, Patterson M, Lundmark V, Kiesler S, Mukhopadhyay T, Scherlis W. (1998) Internet paradox: A social technology that reduces social involvement and psychological wellbeing? *American Psychologist* 53(9), 1017-1031.
- Sanders, C., T. Field, M. Diego, M. Kaplan. (2000). The relationship of internet use to depression and social isolation among adolescents, *Adolescence*, 35, 237–242.
- Young, K. S. (1998) Internet addiction: the emergence of a new clinical disorder, *Cyber Psychology & Behavior*, 1 (3), 237-244.
- Sloan, W. W ve Solano, H.C. (1984). The conversational styles of lonely males with strangers and roommates, *Personality and Social Psychology Bulletin* 10(2), 293-301.
- Engelberg, E., & Sjöberg, L. (2004). Internet use, social skills and adjustment. *CyberPsychology & Behavior*, 7, 41-48.
- Cabral, J. (2011). “Is Generation Y Addicted to Social Media?”, *The Elon Journal of Undergraduate Research in Communications*, Vol:2, No:1.
- Wallsten, S. What Are We Not Doing When We Are Online. National Bureau of Economic Research Working Paper Series.
- Bayraktutan, F. (2005). Aile içi İlişkiler Açısından İnternet Kullanımı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

YAZILI BASINDA DOLAR HABERLERİNİN ELEŞTİREL SÖYLEME GÖRE ÇÖZÜMLENMESİ: SABAH, CUMHURİYET, SÖZCÜ, YENİ ŞAFK GAZETELERİ

Dr. Mustafa ÖZTUNÇ

Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi
oztunc@sakarya.edu.tr

Hatice Kübra ARICI

ORCID NO: 0000-0002-0303-0649
Sakarya Üniversitesi İletişim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi
kbraaaarc@gmail.com

Özet

İdeolojik söylemlerin, yazılı basın ve medya içerikleri aracılığı ile yeniden inşa edilip kitlelere verildiği var olan bir görüştür. Haber metinlerinin içine konumlandırılan bu ideolojik söylemler, siyasi düşünceler ve haberin yapıldığı kurumun ve haberi yazan kişinin düşünceleri, okuyucuya fark ettirilmeden etkileyebilmektedir. Bu kadar çok medya içeriğine maruz kaldığımız bu günlerde, haber metinlerinin okuyucuya asıl vermek istediği mesajlar da önem taşımaktadır. Çeşitli teknikler ile yapılan bu algı yönetimi temelinde kitleleri belli bir düşünceye itme amacı taşımaktadır. Son zamanlarda Türkiye’de yaşanan ekonomik sorunlar gündemde fazlaca yer bulmuş ve herkes tarafından konuşulmuştur. Dolardaki sert değişimler gün içinde bile değişiklik göstermekte ve medyada da oldukça yer bulmaktadır. Bu haberler çoğu zaman algı oluşturmak amaçlı yapılmaktadır. İktidar yanlısı gazeteler ile muhalefet yanlısı gazeteler farklı hedefler göstermekte, doların artışında farklı durumları suçlamaktadır. Bu neden örnek olarak seçilen sol tabanlı Sözcü ve Cumhuriyet gazeteleri ile sağ tabanlı Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinin dijital platformda yer alan haberleri bu çalışmada örnek olarak alınmıştır. Doların 10 TL ile 15 TL olduğu dönemi kapsayan 13 Kasım 2021 ve 16 Aralık 2021 tarihlerinde yapılan, dolar kuru ile ilgili haberler bu çalışmada incelenmiştir. T. Van Dijk’in Eleştirel Söylem Analizi Modeline göre yapılan haber çözümlemesinde haberler makro yapı düzleminde ele alınmıştır. Makro yapının tematik özellikleri birimlere ayrılarak incelenmiştir. İncelenen birimler; haber başlığı, girişi ve haber fotoğraflarıdır. Birlikte bir bütün oluşturan bu bölümler, ayrı ayrı da anlamlar içermektedir. Bu haber her gazete için ayrı olarak tablo yardımı ile sınıflandırılmıştır. Tarihsel sıralama ile ayrılan bu haberler, yine her gazete için tematik olarak ele alınmıştır. Böylece haberlerin içinde yer alan algıya yönelik faktörlerin göz önüne çıkması sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Ekonomi, Eleştirel Söylem Analizi, Kur, Yazılı Basın.

Abstract

İdeological discourses is an existing view that has been rebuilt and given to masses through media contents and written press. These ideological discourses, political thoughts and the thoughts of the institution where the news is made and the person who writes the news, which are placed in the news texts, can affect the reader without being noticed. These days which we are exposed to so much media content, main messages which news texts wanting give us, are also important. On the basis of this perception management, which is carried out with various techniques has the purpose of pushing the masses to a certain thought. Recently, economic problems where existing in turkey, Its obtain huge coverage in agenda and It has been talked about by everyone. Dramatical changes about dollar change even during the day and also is attracting attention on the media. These news typically are made fort he purpose of manipulating perception. Pro-government newspapers and pro-opposition newspapers are showing the different targets and they are blaming on different situations in terms of the increase of the dollar. For this reason, the news of left-based Sözcü and Cumhuriyet newspapers, and right-based Sabah and Yeni Şafak newspapers, which were chosen as an example, on the digital platform were taken as an example in this research. The news about the dollar rate, which was made on November 13, 2021 and December 16, 2021, covering the period when the dollar was 10 TL and 15 TL, was examined in this research. In the news analysis which made according to T. Van Dijk's Critical Discourse Analysis Model the news were searched at the macro structure level. The thematic features of the macro structure were

examined by dividing them into units. Units which were examined, is the news headline, entry and photos. These sections, which together form a whole, also contained of different meanings. This news were categorized with the help of tables for each newspaper separately. These news, were seperated by historical ranking, were handled thematically for each newspaper. Thus, it was ensured to emerge the factors for perception contained in the news.

Keywords: Social Media, Economy, Critical Discourse Analysis, Currency, Print Media.

GİRİŞ

Son birkaç yıldır ekonomide yaşanan sık ve sert dalgalanmalar toplumsal gündemi değiştirmiştir. Özellikle son aylarda ekonomide yaşanan gelişmeler hem toplumsal yaşamda en çok konuşulan mesele haline gelmiş, hem de medyada oldukça fazla yer bulmuştur. Türk lirasının dolar karşısında yaşadığı değer kaybı çok konuşulmuş, kitleleri de oldukça etkilemiştir. Gün içerisinde bile doların artış oranları değişiklik göstermiş, bu hareketlilik de kişilerin daha çok konuşmasına, medyanın bu haberlere daha fazla yer vermesine neden olmuştur. Bu dalgalanma sadece dolar değil, Euro üzerinde de kendini göstermiş ve bu artışlar nedeni ile birçok mal ve hizmette de zamlanma olmuştur. Tüm bu durumlar sonucunda sosyal medya da başta olmak üzere yazılı basında ve toplumsal hayatta uzun süre doların artışı gündem olmuştur. Televizyonlarda kur artışı ve zamlar sürekli haber olmuş, gazetelerde yazılmış, sosyal medyada bu konu hakkında birçok düşünce paylaşılmıştır. Ekonomide yaşanan bu sarsıntılı durumların bu kadar uzun süre ve bu kadar çok gündemde kalmasının nedeni toplumun tümünü etkilemesi ile ilgilidir. Toplum bu derece etkileyen bir olayın yazılı basında nasıl yer bulduğu oldukça önem taşımaktadır çünkü kitleler medya aracılığı ile yaşanan olaylardan haberdar olur. Hatta kimi zaman medya aracılığı ile olaylara karşı bakış açısı geliştirirler. Bu nedenle medyanın yansıttığı haberler ve söylem biçimleri, bireyleri etkilemek açısından da önem taşır. Medyanın kollarından biri olan yazılı basın, bu bakış açısının oluşmasına etki eden araçlardan biridir. Dijitalleşme ile birlikte ise gazeteler web sitelerinde haberleri yayınlamaya başlamış ve böylece daha geniş kitlelere ulaşım sağlanmıştır. Bu mecrada yapılan ve kitlelere sunulan haberler, toplumun bilgilendirilmesini sağladığı kadar toplumun nasıl bir tutum sergileyeceğini de belirlerler. Bu araştırmada, doların 10 TL ve 15 TL olduğu dönemi kapsayan 13 Kasım 2021-16 Aralık 2021 tarihlerinde, yazılı basında yer alan dolar haberleri, Van Dijk eleştirel söylem analiz kapsamında incelenecektir. Yapılacak araştırmada Sözcü, Cumhuriyet, Sabah ve Yeni Şafak gazeteleri örnek alınmıştır.

Sosyal Medya

Gelişen teknoloji ile birlikte gündelik hayatta değişimler meydana gelmiştir. Bu teknolojiler ile alışkanlıklar da değişim göstermiştir. Televizyon izleme alışkanlıkları değişim göstermiş, dijitalleşme başlamıştır. Alışverişler, iş görüşmeleri, toplantılar ve hatta dersler bu dijital ortamlarda gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Özellikle Covid-19 salgını ile birlikte dijitalleşme kavramı günlük hayatın içinde daha fazla yer bulmuştur. Market alışverişleri bile internet üzerinden yapılmaya başlanmıştır. Bu kadar hayatımızın içinde yer bulan internet, kişilerarası iletişim kurulmasının kolaylaşmasını sağlamıştır ve sanal bir sosyal ağ oluşturmaya yarayan bazı mecralar ile daha önem kazanmıştır. Bu internet tabanlı platformlar sayesinde insanlar düşüncelerini paylaşmakta, fotoğraf ve video içerikleri sayesinde çevresi ile iletişim ve etkileşim içinde olmaktadır. Sosyal medya kullanımı öylesine yaygınlaşmıştır ki birçok kullanıcı için "bağımlı" ifadesini kullanmak mümkün bir hal almıştır. İnsanlar günlerinin büyük birçoğunu bu platformlarda geçirmektedir. Hatta bu platformlardan para kazanan kişilerin sayısı da yadsınamayacak kadar fazladır. Facebook, Twitter, Instagram gibi sosyal medya mecralarının kullanıcı sayısı çok fazla olup, artık küçük çocukların bile kullandığı ve bunun normal karşılandığı bir duruma gelmiştir. Hayatımızın içinde rutin alışkanlık yerini alan bu mecralarda kişiler her türlü paylaşım yaparak içerik üretmektedir. Her türlü toplumsal ve küresel sorunlar da bu sosyal medya platformlarında konuşulmaktadır. Kullanıcılar düşüncelerini paylaşmakta ve farklı düşüncedeki kişiler ile fikir alışverişi yapabilmektedir.. Ülkemizde yaşanan kur artışları ve dolayısıyla yapılan zamlar da son dönemlerde sosyal medyada en çok konuşulan konular arasında yerini almıştır. İnsanlar gerçek mekanlarda bir araya gelemecekleri kullanıcılarla bu platformlar sayesinde zaman ve mekan problemi yaşamadan fikir alışverişinde bulunabilmektedirler. Böylece farklı düşünceleri de görme imkanı yakalamaktadırlar. Toplumsal sorunların bu mecralarda birçok insan tarafından konuşulması ile bazı sorunların çözümü kolaylaşmaktadır. Bu nedenle sosyal medya oldukça önemlidir.

Ekonomi

Türk Dil Kurumu (TDK)'ya göre ekonomi; bir insan topluluğunun ya da bir ülkenin yaşayabilmek için üretme ve bunları bölüşme biçimlerinin ve bu eylemlerden doğan ilişkilerin tümüdür. Somut bir tanım yapmak gerekirse bu konudaki en anlaşılabilir ve somut sayılabilecek tanımlamalardan birini Lionel Robbins yapmıştır. Robbins ekonomiyi “Kıt kaynakların alternatif kullanım olanaklarını inceleyen bir bilim” olarak tanımlamıştır (Keleş, 2019, s.2). Bu tanımdan da anlaşılabilirdiği üzere ekonomi bilimi, var olan kaynakların nasıl verimli kullanılacağını inceler. Fakat artık günümüzde de ekonomi sadece kaynakları verimli kullanmak ile değil, kaynak üretmek ile de ilgilenmektedir. Artık ekonomi üretmeye de önem vermektedir. Hem üretmeyi de üretileni verimli kullanmayı amaçlayan bu bilim, ülkeler bazında da büyük öneme sahiptir. Ekonomi, ülkeler için sağlam bir orduya sahip olmak kadar önemlidir. Ekonomik açıdan güçlü olan devletlerin, diğer ülkelere oranla daha gelişmiş olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü ekonomik açıdan güçlü bir devlet üretimine ve teknolojisine daha fazla katkıda bulunabilir. Ekonomi bir bakıma hangi istek ve ihtiyaçların öncelikli hangilerinin ise daha ertelenebilir olduğuna karar veren bir bilim dalı olması nedeniyle, halk arasında da oldukça büyük bir öneme sahiptir. Birçok ülkenin gündeminde fazlaca yer bulan konular arasındadır demek mümkündür. Eğilmez'e göre istekleri karşılamaya yönelik mal ve hizmetlerin üretimi, bu üretimin katkıda bulunanlar arasında paylaşılması ve eldeki sınırlı imkânlarla çeşitli istekler arasından tercih edilenlerin karşılanması çabalarını inceleyen ve bu ilişkilerin doğru kurulabilmesi için çözümler öneren bilim dalıdır (Eğilmez, 2019). Bu tanım doğrultusunda finansal konuların devletler ve kitleler açısından hayati önem taşıması doğal karşılanabilir. Yüzyıllardır insanlar para kazanmak ve kazandıkları paraları verimli kullanmak için çalışmışlardır. Kısaca özetlemek gerekirse ekonomi; istekleri sıraya koyarak paranın verimli kullanılmasını sağlar.

Eleştirel Söylem Analizi

İdeoloji ve dilin birleşimi ile ortaya çıkan söylem, genellikle iktidar tarafından yeniden şekillendirilip medya aracılığı ile kitlelere sunulur. Simgesel bir düzen içinde oluşturulan söylem, kitleleri de etkileyerek ideolojiyi sunar. Bu söylem medya içeriklerinin oluşmasında da önemli bir rol oynar. Haber metinlerinin içinde barınan bu ideolojik söylemin analizi için eleştirel teknikler geliştiren T. Van Dijk, haber metinlerinin analiz ederek simgesel ve içerik yapılarını incelemiş, bu metinler içinde yer alan ideolojiyi ortaya çıkarmaya çalışmıştır. T. Van Dijk'e göre haber metinleri ideolojiktir. Bu analiz modeli, medya içeriklerinin arkasında yer alan yapının, dilsel kurgulara nasıl dönüştüğü ile ilgilenir. Eleştirel çalışmalar, ideoloji kavramını merkeze alarak, toplumsal iktidarın dilsel pratikler aracılığıyla nasıl gerçekleştiği üzerinde durur. Bu yaklaşımın temel önermesi iktidar ilişkilerinin dil içinde kodlandığı ve dil aracılığıyla dolaşımda olduğudur (Karaduman, 2017, s.4). Bu nedenle Van Dijk, haber metinlerinin analiz ederken “sentatik” ve “semantik” olarak iki ayrı yöntem kullanır. Sentatik yöntemde cümlelerin gramatik yapılarını incelerken, semantik yöntemde sözcüklerin, cümlelerin ve bütün metnin anlamsal yapısına bakar. Van Dijk'in söylem modellemesi de iki ayrı yöntemden oluşur. Makro yapı yönteminde tematik çözümlenme ve şematik çözümlenme yapılırken semantik yapıya bakılır. Mikro yapı yönteminde ise sentatik çözümlenme ve kelime çözümlenme yapılır. Bu teknikler kullanılarak haber metinlerini analiz etmek mümkündür. Bireyler, dil ve dilin içerdiği ideolojiyi paylaşarak, toplumsal yaşam içindeki varlıklarını sürdürebilirler (Talimciler, 2007, aktaran Karaduman, 2017, s.35). Toplum için oldukça önem taşıyan ideoloji kavramının, medya içeriklerinde nasıl yer aldığı ve kişilere bu ideolojinin nasıl empoze edildiğinin çözümlenmesi toplum pratikleri için gereklidir. Bu araştırmada da Van Dijk'in eleştirel söylem analiz modeli kullanılarak dolar hakkında yapılan haberler ve bu söylemlerin içinde yatan ideolojiler çözümlenecektir.

Yazılı Basın

Yazılı basın gazeteler ve dergiler olmak üzere iki yayın türüne ayırmak mümkündür. Birinci yayın türü olan gazeteler, “güncel, siyasal, ekonomik ve sosyal konularda haber, bilgi, yorum ve reklamların toplanarak basıldığı bir yayım ve iletişim aracıdır” (Aydın ve Taş, 2016, aktaran Yanardağ, 2020, s.2). Diğer bir deyişle televizyon, radyo gibi işitsel olan araçlar dışında gazete, dergi gibi basılıp yayımlanan medya araçlarıdır. Bu araçlar göze hitap eden kitle iletişim araçlarıdır. Yazılı basın haberleri daha derinlemesine ve detaylara önem vererek yayınlar ve bu haberler saklanabilir belge niteliği taşır. Okur ise haber söylemini okuyan kişidir, haber metnini hazırlayan medya mensupları, haberin özelliğine bakarak anlatıya şekil verirler. Bu yaklaşım tarzı okura sunulan habere anlam yüklemektedir (Öztunç,

2020.) Matbaanın keşfi ve ilerlemesi ile birlikte var olmaya başlayan gazete, dergi, bülten gibi kitle iletişim araçlarının tarihi de oldukça eskiye dayanmaktadır. Sosyal medyanın, televizyonun icadıyla birlikte şekil değiştirmeye başlasalar da hala çok tercih edilen araçlardan sayabiliriz. Günümüzde gazetelerin, dergilerin sosyal medya hesapları ve web siteleri vardır. Yazılan haberler genellikle bu mecralarda paylaşılarak kitlelere böyle ulaşmaktadırlar. Yazılı basının en güçlü araçlarından sayılabilecek gazeteler, internetin gündelik hayata bu kadar yerleşmediği dönemlerde gündemi belirleyen önemli bir medya aracıydı. Artık günümüzde internetin ve sosyal medya platformlarının hayatımızın merkezine bu denli yerleşmesi ile yazılı basın eski değerini kaybetmiş olsa da hala ilgi görmeye devam etmektedir. Gazetelerde yazılan haberler de gündemde kalarak çok konuşulmaktadır. Bu araştırmada da yazılı basında yer alan dolarla ilgili haberler incelenerek eleştirel söylem analizine göre çözümlenmesi yapılacaktır. Gazetelerde var olan haber fotoğrafı, haber başlığı, haber spotu ve haber metni; kendi içlerinde belirli mesajlar veren ve bütünsel olarak anlam içeren etmenlerdir. Bu nedenle hem tek başlarına hem de bütünsel olarak incelenmeleri gerekmektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmada, dolar kurunun artışı ile ilgili yazılı basında yer alan haberler, Van Dijk'in eleştirel söylem analizi modeli ile incelenecektir. Örnek olarak alınan Sözcü, Sabah, Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazetelerinde, doların 10 TL olduğu tarih ile 15 TL olduğu tarih olan 13 Kasım 2021- 16 Aralık 2021 günleri arası seçilmiştir. Bu dönemde dolar kurunun artışı ya da düşüşü hakkında yapılan haberlerin söylemleri, içlerinde barındırdıkları ideoloji analiz edilecektir. Napolyon'un "Hükümetin kararlarını destekleyen, onun istediği şekilde hareket eden, onun yasakladığı konulara dokunmamakla vatani görevi yapan matbuadır" şeklinde tanımladığı gazete, günlük veya haftalık periyodlarla çıkan kitle iletişim araçlarıdır. İnsanlar yaşantılarını sürdürmek için, kendilerini koruyabilmek, birbirleriyle bağlar kurabilmek, dostları ve düşmanları ayırt edebilmek için hep habere gereksinim duymaktadır. O halde, "Gazetecilik, toplumların gereksinim duyduğu bu haberleri üretmek için yarattığı bir sistemdir" Denilebilir (Kovach ve Rosenstiel, 2007). İnternetin ve internet tabanlı platformların bu kadar yaygın olmadığı dönemlerde, insanlar haberleri genellikle gazetelerden öğrenirdi. Günümüzde internet ile birlikte gazeteler şekil değiştirerek yollarına devam etmektedirler. Neredeyse bütün gazetelerin web siteleri ve sosyal medya hesapları mevcut. Yazılan haberler anında buralardan paylaşılmakta, bir düzeltme olduğunda ise güncelleme seçeneği ile haber yenilenebilmektedir. Bu tür gelişmeler gazetecilik için de kolaylıklar sağlamıştır. Saatler içinde değişim gösteren olaylar için pratiklik kazandıran bu teknoloji ile aynı günde dolarla ilgili farklı haberler paylaşılabilmiştir. Son aylarda dolar kurundaki rakamlar gün içinde bile birçok defa değişim göstermiştir. Gazeteler de teknolojinin yardımı ile bu haberleri anlık olarak kitlelere ulaştırabilmiştir. Dolar kurunun artması ya da azalması, ülke ekonomisi için önem teşkil eder. Kamuoyu da bu önemli haberleri gazetelerden ya da televizyonlardan öğrenir. Eleştirel söylem analizi modelinin kurucusu T. Van Dijk'e göre haber metinleri ideolojik söylem içerir ve okuyucuya bu ideolojiler empoze edilir. Belli bir toplumsal yapının ürünü olan bu dinamikler, toplumsal bir pratik olarak haber söylemini etkilemektedir. Bu noktada eleştirel söylem analizi, bu dinamikleri analiz etmeyi, haber söyleminin ardında bulunan yapıyı çözmeyi, var olan güç-iktidar ilişkilerinin söylem içinde nasıl yeniden üretildiğini analiz etmeyi amaçlayan bir yerde durmaktadır (Karaduman, 2017). Buradan da anlaşılacağı üzere haber metinlerinde ideolojik söylemler vardır ve bu söylemlerin temelinde de aslında kitlelerin algılarını yönleme amacı yatar. Algı en temel tanımıyla duyu organlarımız aracılığı ile çevreden aldığımız uyaranları yorumladığımız bilişsel bir süreçtir. Algı, doğru adımlar uygulanırsa yönetilebilir ve başka düşüncelere doğru çekilebilir. Öztunç'a göre bu bağlamda pastaneye giren aç bir insanın dikkatini önce yiyecekler çekebileceği gibi, medyada sunulan haberlerde de bugünlerde COVID-19 ile ilgili haberler dikkati çekmekte ve görsel/duygusal algılama bu yöne evrilmektedir. Hatta bu süreç içerisinde ekonomik sıkıntı çeken insanlar ekonomik olaylarla daha yakından ilgilenmektedir (Öztunç, 2020, s.233). Bu doğrultuda medya haberlerinin içeriğinde yer alan mesajlar, okuyucuları etkileyerek belli bir düşünce çerçevesinde toplanılmasını amaçlar. Örneğin son zamanlarda yapılan dolar ve zam haberleri, kamuoyunun ilgisini daha fazla çekmektedir çünkü şu anın sorunu ekonomik sorunlardır. Vatandaş da güncel sorunları içeren haberlere daha fazla ilgi duymaktadır. Ayrıca yazılı medya araçları algıyı yönetmek için haber başlıklarını, haber girişini ve haber fotoğrafını kullanırlar. Vermek istedikleri düşüncüyü bu nesnelere sayesinde verirler ve yine bu nesnelere sayesinde okuyucuyu çekerler. Tarih boyunca kitle iletişim araçları kullanılarak, kitleler belli bir tarafa çekilmek istenmiştir. Nazi Almanyası döneminde Hitler ve onun propaganda bakanı Goebbels bu duruma çok iyi bir örnektir. Propaganda ile algı yönetiminin önemini bilen Hitler,

bu durumun asıl önemini 1. Dünya Savaşı'nı Almanya'nın kaybetmesi ile daha da kavramıştır. O dönemde Hitler, İngiliz ve Amerikalıların propaganda yapıp bunu yayma komitelerini kurduklarını ve bu komiteler neticesinde önemli başarılar kazandıklarını görmüştür (Pratkanis & Alonson, 2018, s.375). Propaganda konusunda Hitler ve propaganda bakanı Goebbles çok başarılı olmuşlardır. Algı yönetimi en başarılı şekilde gerçekleştiren bu isimler, dönemlerinde neredeyse her kitle iletişim aracının içinde yer almaktaydılar. "1932 yılında Hitlerin arkasında yaklaşık 14 milyona yakın kişinin oyu vardı. Propaganda ile algıları yöneten Hitler, milyonların oyunu almıştır fakat Hitler öldükten sonra algıları yönetilmeyen insanlar neden Hitler'e oy verdiğine anlam verememiştir" (Bozkanat, 2021, s.75. Bu örnekte de görüleceği üzere çeşitli yöntemler ile algıları yönetmek mümkündür. Hatta medya bu işi o kadar profesyonelleştirir ki insanların çoğu bir algı yönetimine maruz kaldığının bile farkında olmamaktadır. Bu araştırmanın amacı, yukarıda da sözü edildiği gibi medya haberlerinin içerdikleri alt mesajlar ile algıyı yönettikleri düşüncesi doğrultusunda, son zamanlarda ülke olarak içinde bulunduğumuz kötü ekonomik koşulların içindeyken, dolar hakkında yazılan haberleri inceleyerek, var olan algı yönetimlerini göstermektir. Bunun için T. Van Dijk'in eleştirel söylem analizi modeli kullanılacaktır. Sözcü, Sabah, Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin 13 Kasım 2021- 16 Aralık 2021 günleri arasındaki dolarla ilgili haberler baz alınarak haberlerin başlığı, giriş bölümü ve fotoğrafları eleştirel söylem analizine göre incelenecektir. Böylece yazılı basında yer alan ideolojik mesajlar ve algı yönetimini sağlayan etmenler analiz edilerek ortaya çıkacak ve kitlelerin bu mesajlardan en az etkilenmesi ve verilen mesajların alt metinlerini de okuyabilmesi için gerekli çözümler üretilecektir. Çünkü günümüzde internetin de hayatımızın her alana girmesi ile birlikte her gün binlerce habere ve mesaja maruz kalmaktayız. Yazılı basının da artık internet tabanlı paylaşımları ile birlikte bu haberlere ulaşmak oldukça kolay bir hale geldiğini söylemek mümkündür. Bu kadar çok habere ve içeriğe maruz kalınan bu günlerde, haberlerin alt metinlerini ve ideolojik söylemlerini fark edebilmek, okuyucular için büyük önem taşımakta ve bilinçli birer medya okuyucu olma yönünde büyük bir adım sayılmaktadır.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Yazılı basında yer alan dolar kurunun artışı ve azalışı hakkında yazılan haberler, Van Dijk'in eleştirel söylem analizi modeline göre incelenecektir. 13 Kasım 2021-16 Aralık 2021 tarihlerini içeren bu süreçte, ekonomi ile ilgili bilgileri veren bu haber metinlerinin içeriğinde yatan ideolojik söylemlerin varlığı tespit edilecektir. Haber metinlerinin ideolojik söylemler içerdiği birçok çalışmada belirtilmiştir. "Haber metinlerinde alıcılara bir dünya sunulmaktadır. Haber bir kurgudur ve dil dolayısıyla aktarılır. Bu gerçekleştirilirken, haber, kendini üreten kurum ve kişinin dünya görüşünden, kurumun biçimlendiği toplumsal, ekonomik, kültürel ve ideolojik ortamdan kendini soyutlayamaz" (Yağlı, 2007, s.356). Haber metinlerine ister istemez yansıyan bu öznellikler, haberi okuyanları da etkileyebilmektedir. Bu çoğu zaman algı yönetimi şeklinde olmaktadır. Bilinçli olarak kitleleri belli bir düşünceye yönlendirme amacı taşımaktadır. Bu amaç doğrultusunda da çeşitli teknikler kullanılarak uygulanmaktadır. Bu çalışmada yapılacak olan eleştirel söylem analizi sonucunda, haber metinlerinin içeriğinde yer alan alt mesajlar ve ideolojik söylemler ortaya çıkartılacaktır. Böylece bireylerin, okudukları haberlerden ideolojik ve algısal olarak ne derece etkilendikleri tespit edilerek belirli çözümler üretilecektir. Yazılı basın üzerinden yapılacak bu çalışmada, ekonomik problemlerin kitlelere nasıl yansıtıldığı üzerinden genel çıkarım yaparak, alta verilmek istenen mesajlar nasıl verilmiştir ve hangi teknikler ortaya çıkarılmıştır bunu görmektir.

Yazılı basında haber yazarken kullanılan haber başlığı, haber girişi ve haber fotoğrafı analiz için kullanılacaktır. Haber metni ile bütünleşen bu unsurlar, bir bütün olarak anlam taşıırken, ayrı ayrı da anlamlar taşıyabilir. Verilen mesajlar sonucu bireylerin doğru haber almasının engellenmemesi ve bireylerin bilinçli okurlar olması için gerekli çözümler araştırma sonucunda bulgulara göre verilecektir.

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Siyaset ve yazılı basın arasındaki ilişki, siyasal iletişim alanının önemli bir konusu olmaktadır. Bu ilişki bilimsel nitelik taşıyan çok çeşitli çalışmalara konu edinilmektedir (Öztunç, 2020, s.236). Haber metinlerinin ve medya içeriklerinin, ideolojik söylemler içerdiği birçok araştırmacı tarafından bilinmekte ve kabul edilmektedir. Haber metinleri, iktidarın, kurum ve kişinin düşüncelerini yansıtmaktadır. Böyle şekillenen haber metinleri de okuyucu ve izleyici kitleye bir düşünceyi empoze eder. Algısal mesajlar içeren haber metinlerinin ve medya içeriklerinin analiz edilmesi hakkında Ahmet Güneş'in (2019) "Yazılı Basında Haber Söylemi: 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Seçim Haberlerinin Çözümlemesi" çalışması, Murad Karaduman ve Betül Akbulutgiller'in (2018)

“İnternet Gazeteciliği ve Haber Söylemi: Reina Saldırısı Haberlerinin Çözümlemesi” çalışması, Mustafa Öztunç’un (2020) “Covid-19 Pandemi Süresince Türkiye’nin Aldığı Ekonomik Tedbirlere Yönelik Haberlerin Söylem Analizi” isimli çalışması, Gözde Yardım ve Hilal Doğruel’in (2019) “Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bağlamında Haber Metinlerinin İncelenmesi: Pippa Bacca Cinayeti Örneği” çalışmaları, Ömer Ongun’un (2014) “Uluslararası Habercilik ve Söylem: Türkiye’deki Gazetelerin Suriye İç Savaşı Yansıma Biçimleri” isimli çalışması, Özlem Doruk’un (2013) “Disiplin Toplumu ve Haber Söylemi: Gökkuşuğu Derneği’nce Yapılması Planlanan Yürüyüşün Engellenmesine İlişkin Haberlerin Çözümlemesi” çalışması, Turgül Tomgüshehan’ın (2017) “Türkiye’de Çözüm Sürecinde Yazılı Basının Eleştirel Söylem Analizi: Sabah ve Özgür Gündem Gazeteleri Örnek Olayı” çalışması bu konuda örnek olabilecek çalışmalardır. Bu çalışmanın diğer çalışmalardan farkı ise, tüm Türkiye’yi etkileyen ve uzun zamandır gündemden düşmeyen dolar haberinin yazılı basında nasıl yer aldığı ve 13 Kasım 2021- 16 Aralık 2021 tarihleri arasında yazılan haberlerin çözümlemesinin yapılacağıdır. Bu çözümlemede T. Van Dijk’in eleştirel söylem analiz modeli kullanılacaktır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

İçerik analizi “haberleşmenin içeriği hakkında tündengelim yapabilmek için aynı içeriğin temelini oluşturan çok geniş kapsamlı sonuçları incelemek bakımından geliştirilmiş bulunan çok amaçlı bir araştırma yöntemidir (Tokgöz, 1983, s.133). Haber metinlerinin, bireylerde oluşturduğu durumların tespit edilebilmesi için bu çözümlemelere ihtiyaç vardır. Kitle iletişim açısından önemli olan nokta ise bu yöntem sayesinde haberleşme mesajının niceliği ve niteliği üzerinde durulmasıdır. Bu çalışmada, T. Van Dijk’in eleştirel söylem analizi modeli doğrultusunda, belirlenen tarihler arasında örnek olarak alınan Sözcü, Sabah, Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin yaptığı dolarla ilgili haberler karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir. Bu karşılaştırmada, örnek olarak alınan gazetelerin haber başlıkları, haber girişleri ve haber fotoğrafları baz alınarak bir analiz işlemi yapılacaktır. Sağ ve sol tabanlı olmak üzere ayrılan bu gazetelerde ikisi sağ ikisi de sol tabanı desteklemektedir. Bu gazetelerin 13 Kasım 2021- 16 Aralık 2021 tarihlerinde dolar kuru ile ilgili yaptıkları haberlerin başlıkları, girişleri ve fotoğrafları analiz edilerek yorumlanacaktır. Bu tarihler doların yaklaşık 10 TL olduğu dönem ile 15 TL olduğu dönemleri kapsamaktadır. Haber analizinde başlık, giriş ve haber fotoğrafı gibi unsurlar, tek tek ele alınarak incelenecektir.

Sınırlılıklar

Bu çalışmada, günlük ve ulusal yayın yapan Sözcü, Sabah, Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin; 13 Kasım 2021- 16 Aralık 2021 tarihleri arasında dolar kuru ile ilgili haberler ile sınırlı tutulmuştur. Bu tarihler arasında dolar üzerinden yapılan haberler karşılaştırmalı olarak alınmıştır. Bu dört gazetenin belirlenen tarihler arasında dolar kuru üzerinden yaptıkları haberler; haber başlığı, haber girişi ve haber fotoğrafı baz alınarak T. Van Dijk’in eleştirel söylem analizi modeli çerçevesinde incelenmiştir.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, Türkiye’de yayın yapan ulusal gazeteler oluşturmaktadır. Örneklem olarak ise Türkiye’de sağ kısmı temsil eden Sabah ve Yeni Şafak gazeteleri ile sol kısmı temsil eden Sözcü ve Cumhuriyet gazeteleri olarak belirlenmiştir. Bu gazetelerin dolar kuru ile ilgili yaptıkları haberler örneklem olarak alınmıştır.

Araştırmanın Problemleri

Ekonomik sorunların yaşandığı bu dönemlerde, Sözcü, Sabah, Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin yazdığı dolar kuru haberleri, bu gazetelerin ideolojilerinden bağımsız mı yazılmıştır? Söz konusu gazetelerin eş zamanlı yaptıkları haberlerde büyük farklılıklar var mıdır?

T. Van Dijk’in “haber metinleri ideolojik söylem taşıır” ifadesi, örnek olarak alınan gazetelerde geçerliliği devam ettirmiş midir? Ekonomi ile ilgili haberlerin büyük önem taşıdığı ve kitleler tarafından özenle takip edildiği bu günlerde, haber metinlerinin bağımsız mı yoksa belli bir düşünce çerçevesinde mi üretildiği önem taşımaktadır.

Makro Yapıya Göre Tematik Analiz

Başlıklar

Haber başlıkları, gazeteler için en önemli bölümlerden biridir. Başlık ne kadar ilgi çekici ve merak uyandırıcı olursa haberin okunma oranı da o kadar fazla olur. Başlık konunun ana teması hakkında bilgi vermelidir. Böylece okuyucu haberin içeriğini merak eder. Haberın ana temasının anlaşılmasında başlıklar önemli bir yere sahiptir (Doğan, 2009 aktaran Öztunç, 2020, s.238). Başlıklar ve haber metinleri, Van. Dijk'in (1991) dediği gibi, bir buzdağının görünen kısmıdır aslında; açıkça söylenmeyen fakat okuru belli bir doğrultuda düşünmeye yönelten bilgi, gazetenin ve haber yazarının görüş ve değerlendirilmeleriyle yoğrularak metne şırınga edilmiştir (V. Dijk, 1991 aktaran Zeyrek, 1992, s.60). Tüm bunların yanı sıra haber başlığı genellikle daha kalın, çerçeve içinde, kimi zaman farklı renklerde olmaktadır. Başlıklar cümleciklerden oluşur. Verilmek istenen mesaj bu cümlecikler ile verilir. Amaç okuyucuyu yakalamaktır. Bu dışsal özellikleri ile de okuyucunun dikkatini çeker. Başlıklarda da ideolojik söyleme rastlamak mümkündür.

Haber Girişi

Ülkemizde "Flaş" olarak da tanımlanan bu bölüm, haberin önemli bölümlerinden biridir. "Ne zaman, nerede, neden, kim" gibi sorulardan bir ya da birkaçının cevabının olması gerekir. Okuyucu bu bölümde, haberde neyle karşılaşacağını görmelidir. Bu bölümde çarpıcı şekilde bilgi verilmelidir. Genellikle okuyucu haber giriş kısmında yeterli bilgiyi alıp haberin devamını okumaz. Haberle ilgili keskin bilgiler bu bölümde verilmelidir.

Haber Fotoğrafi

Haber fotoğrafının, 5N1K diye adlandırılan sorulara cevap vermesi gerekir. Haber fotoğraflarının bir aksiyon ve hareketlilik içermesi, okuyucuyu çekmesi açısından önemlidir. Haber fotoğrafı da başlı başına bir mesaj vermektedir. Okuyucunun düşünce ve değerlendirmelerini yönlendirebilmektedir.

Bulgular

13 Kasım 2021 ile 16 Aralık 2021 tarihleri arasında, dolar kuru ile ilgili yapılan haberler toplanmıştır. Sözcü, Cumhuriyet, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinin haber başlıkları, haber girişleri ve haber fotoğrafları tablo halinde sunulmaktadır. Sözcü Gazetesi için Tablo:1, Cumhuriyet Gazetesi için Tablo:2, Sabah gazetesi için Tablo:3 ve Yeni Şafak gazetesi için Tablo:4'de doların 10 TL ile 15 TL olduğu zaman dilimi içerisinde yapılan haberler verilmiştir. Verilen haberler ekonomi haberleridir ve sadece dolar kuru ile ilgilidir. Sözcü gazetesinde dolar kuru ile ilgili 25, Cumhuriyet gazetesinde dolar kuru ile ilgili 23, Sabah gazetesinde dolar kuru ile ilgili 6, Yeni Şafak gazetesinde ise 29 adet habere yer verilmiştir.

Makro Yapıya Yönelik Tematik Analiz

Sözcü Gazetesi Başlıkla İlgili Bulgular

Başlıklarda genel olarak "Dolar ne kadar?" şeklinde anlatım kullanılmıştır. Bazı başlıklarda ise siyasi olarak belirli düşünceleri yansıtmışlardır. 22 Kasım tarihli haberde "Erdoğan konuştu, dolarda yeni rekor geldi" cümlesi ile, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın konuşması ile doların yükseldiği düşüncesi belirtilmiştir. 15 Aralık tarihli haber başlığında ise "Son bir yılda Türk Lirası ne kadar değer kaybetti?" başlığı ile Türk Lirasının bir yıllık süre içerisinde fazlaca değer kaybettiği öne sürülmek istenmiştir.

Sözcü Gazetesi Haber Girişi İle İlgili Bulgular

Haber girişleri genel anlamda açıklayıcı şekilde yazılmıştır. Verilmek istenen mesaj haber girişlerinde net bir şekilde verilmiştir. Haber girişlerinin birçoğunda tarih belirtilmiştir. 5N1K sorularının birkaçının cevabı haber girişlerinde mevcuttur. 18 Kasım tarihli haberde ekonomistlerin görüşüne yer verilmiş ve bu ekonomistler adı, soyadı açıkça belirtilmiştir. 22 Kasım tarihli haberde, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın konuşması ile doların yükseldiği, saat verilerek belirtilmiştir. Genel bakışta haber girişlerinde siyasi düşüncelere çok fazla değinilmemiştir. 16 Aralık tarihli haberde dolar kurunun artışı ile Euro ve Sterlin gibi yabancı para birimlerinin de artışı gösterilerek, Türk lirasının değer kaybı vurgulanmıştır.

Sözcü Gazetesi Haber Fotoğrafı İle İlgili Bulgular

Haber fotoğraflarında, konuyla ilgili görseller kullanılmıştır. Fotoğraflarda genellikle dolar kullanılmıştır. Bu bakımdan fotoğrafların, haber içeriği ile ilgili olduğu söylenebilir. Bazı fotoğraflar belirli mesajlar içermektedir. 13 Kasım tarihli haber fotoğrafında Türk lirası dik durumdayken, önünde yatan dolar banknotu vardır. Böylece doların küçümsendiği mesajı verilmek istenmiştir. 16 Aralık tarihli haber fotoğrafında ise saçılmış halde duran Türk lirası içinde bir adet dolar görüntüsü vardır. Burada da doların değerinin arttığı ve Türk lirasının değer kaybettiği düşüncesi vurgulanmıştır.

Tablo:1 Sözcü Gazetesi Haber Başlığı, Haber Girişi ve Haber Fotoğrafı

Tarih	Başlık	Haber Girişi	Fotoğraf
13 Kasım	1 doların 10 TL'ye ulaşmasının 20 yıllık öyküsü	1 dolar dün akşam itibarıyla ilk kez 10 TL'ye ulaştı. 1 TL'den 2 TL'ye yükseliş 12 yıl sürerken, 4 TL'den 10 TL'ye yükseliş sadece üç yılda oldu. İşte dolar/TL'nin 20 yıllık öyküsü...	Yuvarlak şekilde dik duran TL banknotları önünde yan yatmış, yuvarlak katlanmış dolar banknotu ve aşağı düşüşü gösteren ok.
15 Kasım	Dolar/TL'de son durum	Piyasalar Merkez Bankası Para Politikası Kurulu'nun faiz kararına odaklandı.	Dolar banknotlarının üstünde ipe sarılmış iki deste dolar. İplerden biri yeşil biri de beyaz
16 Kasım	Dolarda rekor üstüne rekor geliyor	Dolar/TL'de 10.50'lik yeni rekor geldi. Artan enflasyona rağmen Merkez Bankası'nın faiz indirmeye devam edeceği beklentisi, kurda rekorları beraberinde getiriyor. Dış borç geri ödemeleri ve yüksek enerji faturası da kur artışında etkili.	Türk paralarını tutan bir el, paraları açmış, arkada da kuru gösteren tabela ışıkları
17 Kasım	Dolar ne kadar? 1 Dolar kaç TL? 17 Kasım 2021	Dolar kuru yükselerek rekor üstüne rekor kırmaya devam ediyor. 1 dolar, 17 Kasım 2021 Çarşamba günü 10,61 TL işlem görüyor. TL, yarınki Merkez Bankası faiz kararı öncesinde Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın faizle ve faiz artırımı yanlıları ile mücadele edeceğini söylemesinin ardından keskin şekilde değer kaybederken, dolar/TL 10.61'e kadar yükselerek rekorunu tazeledi.	Bir yüzey üstüne saçılmış dolar banknotları.
18 Kasım	Merkez Bankası'nın faiz indirimiyle dolar 11'i geçti: Bundan sonra ne olacak?	Merkez Bankası'nın faiz kararı sonrasında dolar/TL kurunda 11 seviyesi de aşıldı. Ekonomistler Evren Kırıkoğlu, Tuğberk Çitilci ve Murat Kubilay, kararı ve olası etkilerini sozcu.com.tr 'ye değerlendirdi.	Bir el dolar destesini tutmuş desteyi karıştırıyor.
22 Kasım	Erdoğan konuştu, dolarda yeni rekor geldi	Geçen hafta 11,32 seviyesine kadar yükselen dolar/TL bu sabah güne 11,2'nin hemen altında başladı. Gün içinde 11 liranın da altına inen dolar kuru Erdoğan'ın akşam yaptığı açıklamalarla 11.47'i aştı.	Bir yüzey üstüne saçılmış dolar banknotları.

23 Kasım	Dolar ne kadar? 1 Dolar kaç TL? 23 Kasım 2021	Dolar kuru yükselerek rekor üstüne rekor kırmaya devam ediyor. 1 dolar, 24 Kasım 2021 Çarşamba günü 12.88 TL işlem görüyor. Döviz kurlarında günlük artış yüzde 16'yı aştı. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın kur ve faiz açıklaması sonrasında yükselişe geçen dolar 13,45 ile rekor tazeledi.	Bir yüzey üstüne saçılmış dolar banknotları.
24 Kasım	Dolar kuru bugün ne kadar? 1 Dolar kaç TL? 24 Kasım 2021	Dolar kuru bugün, 24 Kasım 2021 Çarşamba günü 11.87'den işlem görüyor. Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın düşük faiz politikalarında kararlı olduğunu yinelemesi sonrası dün 13,45'e kadar yükseldikten sonra kısmen gerileyen dolar fiyatı bu sabah yeniden 13 seviyesinin üzeri gördü.	Bir yüzeye saçılmış dolarlar.
25 Kasım	Dolar bugün kaç TL? 1 dolar ne kadar? 25 Kasım 2021	Dolar kuru bugün, 25 Kasım 2021 Perşembe günü 12.10 TL'den işlem görüyor. Dolar kuru 11 gündür yaşadığı tarihin en büyük yükselişlerden birinin ardından dün bir ara %10'a yaklaşan düşüş gösterdikten sonra bu sabah 12 yakınlarında güne başladı. Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın düşük faiz politikalarında kararlı olduğunu yinelemesi sonrası dolar fiyatı 13.45'e kadar yükselerek rekor kırmıştı.	Dolar kurunu gösteren ekran karşısında bir el dolarları tutuyor.
26 Kasım	Dolar kuru bugün kaç TL? 1 dolar ne kadar? 26 Kasım 2021	Osman Kavala kararının açıklanmasından sonra dolar yatay seyirden, yeniden yükselişe geçti. Dolar kuru, 26 Kasım 2021 Cuma günü 12.26 TL'den işlem görüyor. Dolar hafta içerisinde sert yukarı yönlü hareketlenmeler ile 13.45 seviyesine çıkarak rekor kırmış, BAE ile ilişkilerin normalleşmesi adına atılan adımlarla yönünü yatay seyre geçmişti.	Dolar kurunu gösteren ekran karşısında bir el dolarları tutuyor.
29 Kasım	Dolar bugün kaç TL? 1 dolar ne kadar? 29 Kasım 2021	Dolar bugün, 29 Kasım 2021 Pazartesi günü 12.58 TL'den işlem görüyor. Geçtiğimiz günlerde kademeli yukarı yönlü hareketlenmeleri hız kazanan dolar kuru tarihi rekor seviyeleri kırmış ve bu seviyelerin yakınlarında fiyatlamalar gerçekleştirmişti. Yeni haftaya 12.26 seviyelerinde başlangıç yapan dolar yeni günde yurtiçinden gelecek olan Ekonomik Güven Endeksi ve Ticaret Açığı ekonomik verilerini takip edecek.	Bir yüzey üstüne saçılmış dolar banknotları.

30 Kasım	Dolar bugün kaç TL? 1 dolar ne kadar? 30 Kasım 2021	Dolar bugün 30 Kasım 2021 Salı günü 12.98 TL'den işlem görüyor. Dolar kuru yükseliş trendi etkisini sürdürürken 12.92 seviyesine kadar yükselen kurda 12.75 seviyesine kadar bir gevşeme olsa da trend yukarı yönlü olmaya devam ediyor.	Dolar banknotlarının yakın çekim görüntüsü
1 Aralık	Dolar bugün kaç TL? 1 dolar ne kadar? 1 Aralık 2021	Dolar bugün 1 Aralık 2021 Çarşamba günü 12.59 TL'den işlem görüyor. Dolar kuru Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın söylemleri ardından 13.84 seviyesinde tamamlayarak bir rekora daha imza attı. Dolar fiyatlarında 12.75 seviyesine kadar bir gevşeme olsa da trend yukarı yönlü olmaya devam ediyor.	Bir yüzey üstüne saçılmış dolar banknotları.
2 Aralık	Dolar bugün kaç TL? 1 dolar ne kadar? 2 Aralık 2021	Dolar bugün 2 Aralık 2021 Perşembe günü 13.45 TL'den işlem görüyor. Dolar kurunun dün seans başlarında 13.88 seviyesini test etmesinin ardından, Merkez Bankası'nın piyasaya satım yönünde doğrudan müdahale edeceğini açıklamasıyla beraber 12.43 seviyesine kadar geri çekildi. Ardından yeniden yükselişe geçen dolar 13.50 üzerinde işlem görmeye başladı.	Dolar banknotlarının yakın çekim görüntüsü
3 Aralık	Merkez Bankası'ndan dolara bir müdahale daha	Merkez Bankası bugün bir kez daha dolar satışı yaparak kura müdahale ediyor. Müdahale sonrası 13,40'a gerileyen kur, tekrar 13,80'in üzerine çıktı.	TCBM Amblemi
6 Aralık	Dolar kritik seviyeyi aştı, gözler Merkez Bankası'nda	Dolar/TL yeni haftaya 13,86'yı görerek başladı. Piyasanın gözü, geçen hafta bu seviyelerde kura iki kere müdahale eden Merkez Bankası'nda.	3 adet dolar, 4 adet TL parasını tutan bir el
7 Aralık	Dolar bugün kaç TL? 1 dolar ne kadar? 7 Aralık 2021	Dolar bugün 7 Aralık 2021 Salı günü 13.73 TL'den işlem görüyor. Haftaya 13.65 seviyelerinde başlangıç yapan dolar kuru haftanın ilk işlem gününde hafif yukarı yönlü hareketlenmeler gerçekleştirdi. Bu hareketlenmeler ile birlikte dolar 13.84 seviyelerini test etti.	Dolar banknotlarının yakın çekim görüntüsü
8 Aralık	Dolar bugün kaç TL? 1 dolar ne kadar? 8 Aralık 2021	Dolar bugün 8 Aralık 2021 Çarşamba günü 13.60 TL'den işlem görüyor. Dolar kurunun özellikle son 6 iş gününde 13, 84 TL seviyesine kadar yükselmesinin ardından TCMB'nin haftaya faiz indirimlerine devam etmeyeceği	Bir yüzey üstüne saçılmış dolar banknotları.

		yönünde oluşturduğu beklenti geri çekilmede etkili oldu.	
9 Aralık	Dolar bugün kaç TL? 1 dolar ne kadar? 9 Aralık 2021	Dolar bugün 9 Aralık 2021 Perşembe günü 13.75 TL'den işlem görüyor. Dolar kuru haftaya 13.65 seviyelerinde başlangıç yaptı, hafta içerisinde bir miktar gevşeme hareketleri gerçekleştirerek 13.41 seviyelerini test etti. TCMB Başkanı Kavcıoğlu'nun geçtiğimiz günlerde yaptığı ve faiz indirim olasılığının azaldığı yönündeki açıklamaları sonrasında dolar kuru açısından Aralık toplantısı önemini artırdı.	Dolar banknotlarının yakın çekim görüntüsü
10 Aralık	Dolar kuru bugün kaç TL? 1 dolar ne kadar? 10 Aralık 2021	Dolar bugün, 10 Aralık 2021 Cuma günü 13.83 TL'den işlem görüyor. Dolar kurunda genel olarak 13,45 TL seviyesi altına gelmeyen ve haftaya gerçekleşecek TCMB toplantısında olası faiz indirimlerinin devamını fiyatlayan kurda geri çekilmelerin sınırlı kaldı.	Bir yüzeye saçılmış dolarlar.
11 Aralık	Merkez Bankası faiz kararı ne zaman açıklanacak? Faiz kararı ne olur, düşer mi?	Merkez Bankası faiz kararı nedeniyle kurda yükseliş yaşanırken, diğer yandan döviz satışıyla kurdaki yükselişi dizginlemeye çalışıyor. Merkez Bankası Aralık ayı faiz kararı 16 Aralık Perşembe günü saat 14:00'da açıklanacak. Merkez Bankası Aralık ayı faiz kararı 100 baz puan daha indirim olarak bekleniyor.	Dolarları sayan bir elin yakın çekim görüntüsü
13 Aralık	Dolar bugün kaç TL? 1 dolar ne kadar? 13 Aralık 2021	Dolar bugün, 13 Aralık 2021 Pazartesi günü 14.60 TL'den işlem görüyor. Beklentiler TCMB'nin politika faizinde 100 baz puan indirimine gidebileceği yönünde olması doların yükselişinde en önemli sebep olarak gösteriliyor. TCMB'nin sağlıksız fiyat oluşumları nedeniyle piyasaya satım yönünde doğrudan müdahale ettiği seviyelerin üzerine çıkarken, dolar bugün 14,75 TL'ye kadar yükseldi.	Bir yüzeye saçılmış dolarlar.
14 Aralık	Dolar yeniden 14 lirayı aştı	Dün TCMB'nin 2,5 milyar dolarlık rezerv satışıyla düşürülen dolar/TL, bu sabah tekrar 14 seviyesini aştı. Bir bankanın döviz masası işlemcisi, yurt içinden ciddi döviz talebi olduğuna işaret etti.	Dolar banknotlarının yakın çekim görüntüsü

15 Aralık	Son bir yılda Türk Lirası ne kadar değer kaybetti?	TL, sadece ABD doları değil, dünyanın hemen hemen tüm para birimleri karşısında değer kaybediyor. Sozcu.com.tr olarak TL'nin diğer ülke para birimleri karşısında son bir yılda ne kadar değer kaybettiğini derledik. İşte oranlar...	Bir elde dolar destesi bir elde TL destesi arkada hesap makinesi
16 Aralık	TL için kader günü: Dolar 15'i, Euro 17'yi, sterlin 20'yi aştı	Tüm gözler Merkez Bankası'nın saat 14.00'te açıklayacağı faiz kararına çevrildi. Karar öncesinde dolar/TL'de 15, Euro/TL'de 17 seviyesi aşıldı.	Saçılmış Türk lirası içinde bir adet dolar banknotu

Makro Yapıya Yönelik Tematik Analiz

Cumhuriyet Gazetesi Başlıkla İlgili Bulgular

Cumhuriyet gazetesinin bazı başlıkları “Son dakika” ifadesi ile başlamıştır. Bu ifade okuyucuda merak uyandırarak haberin okunma sayısını arttırmaktadır. Başlıkların birçoğunda siyasi düşünce belirtilmiştir. 22 Kasım tarihli haberde “AKP’li Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan konuştu: Dolar fırladı” şeklinde bir ifade kullanılmıştır. Burada Cumhurbaşkanı’nın siyasi tarafı gösterilmiş, dolar kurundaki artışın sebebi olarak gösterilmiştir. 24 Kasım tarihli haber başlığında ise “ Altın ve dolarda sert dalgalanma” ifadesi ile ekonomik bir sorun vurgulanmıştır.

Cumhuriyet Gazetesi Haber Girişi İle İlgili Bulgular

Başlıklarda kullanılan “Son Dakika” ifadesi haber girişlerinde de kullanılmıştır. Ayrıca bu bölümde doların kaç liraya ulaştığı da yazılmıştır. 19 Kasım tarihli haber girişinde doların kaç liraya ulaştığı söylenmemiş böylece okuyucu haberin içeriğine çekilmek istenmiştir. Ayrıca aynı tarihli haber girişinde Türkiye Merkez Bankası’nın faaliyetleri eleştirilmiştir. Türk lirasının değer kaybı siyasi etmenlere bağlanmış, bazı haber girişlerinde sert sözler kullanılmıştır. Ayrıca Sözcü gazetesinde olduğu gibi Cumhuriyet gazetesinde de ekonomistlerin görüşlerine yer verilmiştir. Genel anlamda haber girişlerinde yeterli açıklama yapılırken bazı haber girişlerinde eksik bilgi verilerek okuyucu habere çekilmek istenmiştir.

Cumhuriyet Gazetesi Haber Fotoğrafı İle İlgili Bulgular

Haber fotoğraflarında konuyla ilişkili olarak dolar görseli kullanılmıştır. Haber fotoğrafları, haber başlıklarında ve girişlerinde verilen düşünceyi destekler niteliktedir. Mesela 13 Kasım tarihli haber fotoğrafında bomba şeklinde bir dolar topu, ucundan çıkan fitil yanyor şeklinde gösterilmiştir. Burada doların, Türkiye ekonomisinin üzerinde patlamak üzere olan bir bomba gibi etkisi olduğu düşüncesi mevcuttur. 15 Aralık tarihli haberde Türk Lirasının üstünde duran dolar görseli ile Türk lirasının değerinin doların altında olduğu fikri gösterilmiştir. Genel manada kullanılan dolar fotoğrafları, konuya uygun verilmiştir.

Tablo:2 Cumhuriyet Gazetesi Haber Başlığı, Haber Girişi ve Haber Fotoğrafı.

Tarih	Başlık	Haber Girişi	Fotoğraf
13 Kasım	Son dakika... 10 lirayı aşmıştı: Dolar ne kadar oldu? İşte Dolar ve Euro’da son durum (13 Kasım 2021)	Son dakika... Dolar, 10 TL’ye ulaşarak tüm zamanların rekorunu kırmasının ardında 13 Kasım 2021 tarihi itibarıyla 9,98 seviyesine gerilemiş durumda.	Birçok dolar bir araya getirilerek top şekli verilmiş, ucundan ip çıkıyor, bomba fitili şeklinde yanyor.
15 Kasım	Son dakika: Dolarda yeni rekor	Son dakika haberi... Dolar gece yarısı Asya piyasalarının açılmasıyla 10.04’ü aşarak rekor tazeledi.	Blur şekildeki dolarların üstünde duran net dolar fotoğrafı.

16 Kasım	Dolar'da rekor artış durdurulamadı: Yeni rekor	Dolar/TL, Türkiye'de devam eden enflasyon ve para politikası endişeleri nedeniyle bir rekor daha kırdı. Dolar, 10,4426 seviyesini gördü.	Birçok dolar bir araya getirilerek top şekli verilmiş, ucundan ip çıkıyor, bomba fitili şeklinde yanıyor.
17 Kasım	Son dakika... TL'de değer kaybı devam ediyor; dolar 10,60'ı aştı, Euro 12 lirayı geçti	Son dakika... Yeni haftaya rekorla başlayan dolar/TL bugün de yükselişini sürdürdü, son olarak zirve noktasını 10,60 TL'yi geçti. Avro da yine rekor artışla 12 TL'yi geçti.	Yatay şekilde duran TL'nin üzerinde dik duran dolar.
18 Kasım	Son dakika Merkez Bankası'nın 'faiz' kararının ardından dolar 11,29 TL'ye yükseldi	Son dakika Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), politika faizinin açıklamasının ardından dolar ve Euro yukarı yönlü hareketlendi.	Ekranın bir yarısında kur artışını gösteren grafik diğer yarısında dolar.
19 Kasım	Dolar kaç TL? 1 dolar ne kadar oldu? İşte piyasalarda son durum...	TCMB, yüzde 20'ye yakın seyreden yüksek enflasyona rağmen faiz indirimlerine 100 baz puan ile devam ederken, TL'nin değer kaybı da sürüyor. Merkez Bankası'nın dünkü faiz kararı, piyasalara sert yansımış, dolar 11'in üzerini görmüştü. Peki 19 Kasım dolar/TL kuru ne durumda? Dolar kaç TL? 1 dolar ne kadar oldu? İşte piyasalarda son durum...	Karanlıkta dolarlar, doların ortasına ışık vurmuş.
21 Kasım	Ekonomist Atilla Yeşilada'dan dolardaki yükselişe ilişkin kritik açıklama	Ekonomist Atilla Yeşilada, son 2 ayda dolar kurundaki yükselişin önümüzdeki 6 ayda enflasyona 6 puan yansıtacağını söyledi.	Dolar fotoğrafı üstüne Atilla Yeşilada'nın fotoğrafı
22 Kasım	AKP'li Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan konuştu: Dolar fırladı	AKP'li Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Cumhurbaşkanlığı Kabinesi'nin ardından açıklamalarda bulunarak "Hep söylüyorum: Faiz sebeptir, enflasyon neticedir" dedi. Erdoğan'ın konuşması sırasında dolar fırladı.	Dolar fotoğrafı üstüne Recep Tayyip Erdoğan'ın fotoğrafı
24 Kasım	Altın ve dolarda sert dalgalanma	Dün 13.47 lira ile yeni tarihi zirvesini gören dolar, sabah saatlerinde 12,75 TL seviyesinde işlem görüyordu. Gün içinde sert dalgalanmalar devam ederken dolar/TL 11,69'a altın ise 691 liraya geri çekildi.	Bir deste doların yanında bir el Türk Lirasını tutuyor.
25 Kasım	Son dakika Kritik toplantı: Piyasaların gözü saat 17.00'e çevrildi	Son dakika Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) Başkanı Şahap Kavcıoğlu, banka genel müdürleri ve yöneticileriyle bir araya gelecek.	Takım elbiseli biri, birçok doları elinde tutarken yakın çekim görüntüsü.
29 Kasım	Dolar yeni haftaya hızlı başladı	Merkez Bankası'nın faiz indirimi ve AKP'li Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın açıklamalarından sonra sert	Dolar fotoğrafı, kırmızı tonlarda filtre vermiş, altta şimşek görüntüleri.

		yükselişe geçen dolar kuru sabah saatlerinde 12,80 seviyesini gördü.	
30 Kasım	Piyasalarda son durum: Dolar ne kadar oldu? (30 Kasım 2021)	Enflasyon rakamlarının açıklanması öncesinde dolarda dalgalanmalar sürüyor. Dolar 12,89'dan güne başladı.	TL banknotlar üzerinde dolar banknotu. Büyütle büyülmüş.
1 Aralık	Dolar son durum (Dolar ne kadar oldu?)	Dolar son durum: AKP'li Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın faiz açıklamalarının ardından 14 TL sınırından döndü.	Bir kısmı flu bir kısmı net dolar banknotu.
3 Aralık	Piyasalarda son durum: Dolar ne kadar oldu? (3 Aralık 2021)	Merkez Bankası'nın döviz müdahalesi ve Hazine ve Maliye Bakanı değişikliğiyle birlikte dolar güne yatay seyirle başladı.	Bir kısmı flu bir kısmı net dolar banknotu.
6 Aralık	Son dakika Dolar yükselişini sürdürüyor (6 Aralık 2021)	Son dakika İstanbul serbest piyasada dolar yeni haftaya yükselişe başladı.	Dağınık bir şekilde üst üste konmuş dolar desteleri
8 Aralık	Piyasalarda son durum: Dolar ne kadar oldu? (8 Aralık 2021)	TL'deki değer kayıplarının devam etmesiyle birlikte dolar dolar 13,6070 liradan güne başladı.	Siyah arka fon üzerinde 3 adet dolar banknotu.
10 Aralık	Dolar ve Euro son durum	İstanbul serbest piyasada dolar 13,7870 liradan, Euro 15,5870 liradan güne başladı.	Dolarları sayan bir el
13 Aralık	Merkez Bankası müdahalesinin ardından Euro ve dolarda son durum	Merkez Bankası, dolar kurunun 14 TL'yi aşarak tarihi zirvesini yenilemesinin ardından döviz müdahalesinde bulundu. Gün içerisinde 14,75'i bulan Dolar/TL Merkez Bankası'nın müdahalesinin ardından 14.13 seviyelerine geriledi.	Euroların üstünde duran tek bir dolar banknotu.
13 Aralık	Son dakika Euro ve dolarda tarihi rekor	Son dakika Piyasalar yeni haftaya hareketli başladı. İstanbul serbest piyasada dolar 14,75'in üzerini gördü. Euro ise 16,65 seviyesinin üzerine çıktı.	Karışık bir şekilde duran Dolar ve Euroları sayan bir el.
14 Aralık	Son dakika Dolar yeniden zirveye yürüyor	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın (TCMB) döviz satım yönünde müdahaleleri devam ederken, dolar/TL 'deki dalgalanma da sürüyor.	Karışık şekilde duran dolar banknotları.
15 Aralık	Gözler saat 21.00'de: Doların ateşi düşüyor	Dolar/TL, güne artışla başlamasının ardından sabah saatlerinde 14,60 seviyelerinde işlem gördü. Kur öğle saatlerine doğru 14,72'ye kadar yükseldi. Dur durak bilmeyen dolar/TL kuru, 14,82 ile yeni zirveyi gördü.	TL banknotlarının üzerinde duran bir adet dolar banknotu.
15 Aralık	Piyasalarda son durum: Dolar ne kadar oldu? (15 Aralık 2021)	Merkez Bankası'nın Perşembe günü açıklanacak faiz kararından önce dolar güne 14,58 seviyesinde başladı.	TL banknotlar üzerinde dolar banknotu. Büyütle büyülmüş.
16 Aralık	Son dakika Merkez Bankası'nın faiz kararı sonrası dolarda son durum	Merkez Bankası'nın faiz kararı sonrası dolar/TL 15,65'e yükseldi.	Karışık şekilde duran dolar banknotları

Makro Yapıya Yönelik Tematik Analiz

Sabah Gazetesi Haber Başlıkları İle İlgili Bulgular

Sabah gazetesinde dolar kurunun artması ile ilgili bir haber verilmediği saptanmıştır. Doların artışını vurgulayan bir haber yoktur. 24 Kasım tarihli haberde ekonomist Robin Brooks'un düşüncelerine yer verilmiş, Türk lirasına manipülasyon yapıldığı vurgulanmıştır. Haber başlıkları genel anlamda Türk lirasına karşı bir saldırı olduğunu vurgulamak ister niteliktedir. Haber başlıklarında açıkça siyasi bir gönderme yoktur. Belirtilen düşünce ekonomide Türk lirasına saldırı olduğu yönündedir. 4 Aralık ve 11 Aralık tarihli haberlerde, Merkez Bankası'nın doları düşürme girişimleri vurgulanmıştır.

Sabah Gazetesi Haber Girişi İle İlgili Bulgular

Haber girişleri uzun tutulmuş, genel açıklamalar yapılmıştır. Başlıkta belirtilen ifadeler, haber girişlerinde biraz daha açıkça ele alınmış fakat ayrıntı verilmemiştir. 24 Kasım ile 11 Aralık tarihlerinde, doların kaç TL olduğu net bir miktar ile yazılmıştır. 4 Aralık ile 11 Aralık tarihli haber girişlerinde, Merkez Bankası'nın dolara müdahale ettiği belirtilmiştir.

Sabah Gazetesi Haber Fotoğrafı İle İlgili Bulgular

Sabah gazetesinin haberlerde kullandığı fotoğrafların geneli Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası binası ve girişi kullanılmıştır. Sadece 11 Aralık tarihli haberde doların yakın çekim görüntüsü vardır. 24 Kasım tarihli haberde ise konuşma yapan ekonomistin fotoğrafı vardır. Haber fotoğraflarında bir mesaj verilmemiş, haberi sunmak için görsel kullanılmıştır.

Tablo:3 Sabah Gazetesi Haber Başlığı, Haber Girişi ve Haber Fotoğrafı

Tarih	Başlık	Haber Girişi	Fotoğraf
23 Kasım	Son dakika: Merkez Bankası'ndan döviz kuru açıklaması	Son dakika haberleri: Merkez Bankası Piyasa Gelişmelerine İlişkin Basın Duyurusu yayınladı. Döviz kurlarının, serbest piyasa dinamiklerince arz ve talep koşullarınca belirlenmekte olduğu belirtilen duyuruda, "Merkez Bankası belli koşullar altında kalıcı yön amacı taşımadan sadece aşırı oynaklığa müdahale edebilmektedir. Döviz piyasalarında gerçekçi olmayan ve iktisadi temellerden tamamen uzak, sağlıksız fiyat oluşumları gözlemlenmektedir." ifadelerine yer verildi.	TCMB Binası girişi
24 Kasım	Ünlü ekonomist Robin Brooks, TL'ye karşı yapılan manipülasyonu gözler önüne serdi	Türk Lirası'na karşı başlatılan manipülasyon sonrası kurda dalgalı bir seyir söz konusu olurken, Uluslararası Finans Enstitüsü (IIF) Başekonomisti Robin Brooks sosyal medyadan yaptığı paylaşımında TL'ye karşı yapılan manipülasyonu gözler önüne serdi. Paylaşımında Rahip Brunson olayından sonra TL'ye karşı başlatılan kur savaşına değinen Brooks, o dönemde de TL'nin adil değerinden daha fazla	Robin Brooks konuşurken görüntüsü.

		gösterildiğini vurguladı. Brooks'un paylaşımı yaptığında dolar karşısında TL 12.50 lirasında seyrederken, Brooks, TL'nin adil değerinin 9.50 civarında olduğunu ifade etti, TL'ye karşı yapılan manipülasyonu açık bir şekilde ortaya koydu.	
24 Kasım	Ekonomiye kur üzerinden saldırı! Türkiye ekonomisinin önü kimler tarafından kesilmek isteniyor?	Döviz kurunda yüzde 10'un üzerinde bir artış yaşandığı görüldü. Hemen ardından başta sosyal medya olmak üzere pek çok alanda algı operasyonu yapıldı. Gün içerisinde döviz kurunda yaşananları nasıl tanımlamak gerekiyor? Türkiye ekonomisinin önü kimler tarafından kesilmek isteniyor? Sabah Gazetesi Yazarı Dilek Güngör, konuyla ilgili A Haber ekranlarında önemli açıklamalarda bulundu.	Konuşmayı yapan kadının canlı yayındaki görüntüsü
4 Aralık	Son dakika: Merkez Bankası'ndan müdahale	Son dakika açıklamasında bulunan Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası: "Döviz kurlarında görülen sağlıksız fiyat oluşumları nedeniyle piyasaya satım yönünde doğrudan müdahale edilmektedir."	TCMB Binası girişi
4 Aralık	Merkez'den dövize müdahale	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), dün de piyasalara döviz kurlarında görülen sağlıksız fiyat oluşumları nedeniyle satım yönünde doğrudan müdahale etti.	TCMB Binası girişi
11 Aralık	Merkez'den dövize üçüncü müdahale	Geçen hafta, 2014'ten bu yana ilk kez döviz piyasasına satım yönünde müdahalede bulunan Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, dün bir kez daha piyasaya kendini gösterdi. Merkez Bankası doların 13.95 TL'nin üstüne çıkması üzerine piyasaya müdahale etti.	Yakın çekim dolar banknotu.

Makro Yapıya Yönelik Tematik Analiz

Yeni Şafak Gazetesi Haber Başlıkları İle İlgili Bulgular

Yeni Şafak gazetesinin kullandığı başlıklar genel olarak "Dolar kaç lira oldu?" şeklindedir. Bazı başlıkları dışında haberlerin birçoğunda doların artış ya da azalış gösterdiği belirtilmemiştir. Başlıkların birçoğunda net bilgi verilememiş ve bir görüş belirtilmemiştir. Dolar ile ilgili başlıklar durağan bir şekilde yazılmıştır. Başlıklar soru sorma şeklinde oluşturulmuştur. Bazı başlıklarda ise Merkez Bankası'nın dolara müdahalesinden bahsedilmiştir. "1 dolar ne kadar oldu?" şeklinde birkaç başlık mevcuttur. Başlıklarda bilgi eksikliği vardır.

Yeni Şafak Gazetesinin Haber Girişleri İle İlgili Bulgular

Haber girişlerinde çoğunlukla başlığın devamı olarak sorular sorulmuş. “Dolar bugün ne kadar?”, “Dolar bu haftaya nasıl başladı?” şeklinde sorular ile haberin içeriğine okuyucu yönlendirilmiş. Haber girişlerinin bazılarında net bir bilgi verilmezken bazılarında ise doların o gün ne kadar olduğu net bir rakamla verilmiş. Haber girişlerinde de genel bir bilgi eksikliği mevcut. 1 Aralık tarihli haber girişinde “ Dolar yükselecek mi? sorusu piyasalarda en çok merak edilen dorulardan biri oldu. Dolar/TL kuru geçtiğimiz günlerde 13,45'i aşarak yeni bir rekor kırdı. Gram altının fiyatı da yeni bir rekorla 758 TL'yi aşmıştı. Piyasalarda doların 13 liranın üzerine çıkışı ile "Dolar 15 TL olacak mı? Dolar 15 TL olur mu?" gibi sorular merak kazandı. Peki, Dolar ne kadar yükselecek? Dolar 15 TL'yi geçer mi? İşte uzman isimlerden dolardaki son duruma ilişkin yorumlar...” şeklinde ifadeler kullanılmıştır. Okuyucunun haber hakkında genel bir bilgi öğrendiği bu bölüm, sorularla okuyucuyu habere yönlendirerek giriş bölümünün amacını gerçekleştirilmemesine neden olmuştur. Giriş kısımlarında belli bir düşünce yansıtılmamıştır.

Yeni Şafak Gazetesinin Haber Fotoğrafları İle İlgili Bulgular

Haberle ilişkili olarak neredeyse tüm haberlerde dolar görseli kullanılmıştır. Haber fotoğraflarının siyasi mesajlar taşıdığı söylenemez. Haber içeriğine uygun olarak kullanılmış görsellerdir. Elinde dolar tutan biri, dolar banknotların yakın çekim görüntüsü gibi görseller kullanılmıştır.

Tablo:4 Yeni Şafak Gazetesi Haber Başlığı, Haber Girişi ve Haber Fotoğrafı

Tarih	Başlık	Haber Girişi	Fotoğraf
15 Kasım	Dolar haftaya kaç liradan başladı?	Döviz fiyatlarında 15 Kasım yeni güne başlangıç rakamları belli oldu. Dolardaki son artışların ardından geline seviye merak ediliyor. İşte dolar ve Euro'da son rakamlar.	Elinde dolarları tutan birinin yakın çekim görüntüsü
16 Kasım	Dolar güne kaç liradan başladı?	Döviz fiyatlarında 16 Kasım yeni güne başlangıç rakamları belli oldu. Dolardaki yükseliş sonrası geline son seviye yatırımcılar tarafından yakından takip ediliyor. İşte döviz fiyatlarında son rakamlar.	Elinde dolarları tutan birinin yakın çekim görüntüsü
17 Kasım	Dolar güne kaç liradan başladı?	Döviz fiyatlarında 17 Kasım yeni güne başlangıç rakamları belli oldu. Döviz fiyatlarında yaşanan yükseliş sonrası 10 lira seviyesini aşan doların fiyatında son rakamlar yatırımcılar tarafından merak ediliyor. İşte döviz fiyatlarında son durum.	Dolarlar sayan bir el.
17 Kasım	Dolar kuru bugün ne kadar? 1 dolar kaç TL?	Dolar kurundaki artış gündemde... Dolar ne kadar oldu? Dolar kaç TL? Soruları merak ediliyor. 17 Kasım 2021 dolar kuru en son ne kadar oldu? Ekonomi gündemini takip edenler ve yatırımcılar yaşanan hareketlilikle birlikte güncel dolar kurunu araştırıyor. Bankalar arası piyasada döviz kurlarında son durum haberimizde...	Bir deste dolar fotoğrafı.
18 Kasım	Dolar güne kaç liradan başladı?	Döviz fiyatlarında 18 Kasım yeni güne başlangıç rakamları belli oldu. Piyasalar bugün Merkez Bankası tarafından açıklanacak faiz kararına odaklanırken, doların ise ateşi	Dolarları sayarken masaya saçan birinin elinin görüntüsü

		düşmüyor. İşte döviz fiyatlarında son rakamlar.	
19 Kasım	Dolar yeni güne kaç liradan başladı?	Merkez Bankası'nın faiz kararının ardından gözlerin çevrildiği döviz piyasalarında 19 Kasım yeni güne başlangıç rakamları belli oldu. Yatırımcılar faiz kararı sonrası yükselişe geçen doların son fiyatını merak ediyor. İşte döviz fiyatlarında son durum.	Dolarları sayan bir elin yakın çekim görüntüsü
20 Kasım	1 dolar ne kadar?	Dolar ne kadar? Sorusu ülkenin gündeminde. Döviz kuru piyasalarda önemli bir belirleyicidir. Dolar fiyatları günlük, anlık canlı olarak takip ediliyor. "Güncel dolar kuru, 1 dolar kaç TL, 1 dolar canlı alış satış fiyatı" gibi sorgulamalar arama motorunda sıklıkla gerçekleştiriliyor. İşte anlık 1 dolar ne kadar? Sorusunun yanıtı ve güncel dolar kuru bilgisi...	Üst üste dizilmiş dolar desteleri
22 Kasım	Dolar yeni haftanın ilk rakamları	Döviz fiyatlarında 22 Kasım yeni haftaya başlangıç rakamları belli oldu. Doların fiyatının yeni haftada kaç lira olduğu yakından takip ediliyor. İşte döviz fiyatlarında son durum.	Tuttuğu doları havaya kaldırmış bir el, arkada döviz yazısı
23 Kasım	Dolar yeni güne nasıl başladı?	Döviz fiyatlarında 23 Kasım yeni güne başlangıç rakamları belli oldu. Yatırımcılar dolardaki yükseliş sonrası son rakamları merak ediyor. İşte döviz fiyatlarında son durum.	Elinde dolarları tutan birinin yakın çekim görüntüsü
23 Kasım	Dolar, Euro ve altın tüm zamanların en yüksek seviyesini gördü	Merkez Bankası'nın faiz indirimi sonrası piyasalarda hareketlilik devam ediyor. Dolar 13,54 lirayla, Euro 15,16 lirayla, gram altın ise 768 lirayla tüm zamanların en yüksek seviyesini gördü.	Saçılmış halde duran dolar ve Euroların üstünde külçe altınlar
24 Kasım	Dolar güne kaç liradan başladı?	Döviz fiyatlarında 24 Kasım yeni güne başlangıç rakamları belli oldu. Döviz fiyatlarında yaşanan yükseliş sonrası yatırımcılar yeni günde doların fiyatının ne kadar olduğunu Euro'nun ne kadardan satıldığını merak ediyor. İşte döviz fiyatlarında son durum..	Dolarları elinde açık şekilde tutan biri.
24 Kasım	Dolar ve altında sert düşüş: Kayıp yüzde 10'a ulaştı	Dün rekor seviyeleri test eden dolar ve altında bugün sert bir değer kaybı yaşandı. Sabah saatlerinde 13.20'yi gören dolar kuru öğleden sonra 11.58 seviyelerine kadar indi.	Dolar banknotlarının üstünde yuvarlak yapıp ipe bağlanmış 3 dolar destesi.
25 Kasım	Dolar yeni güne nasıl başladı?	Döviz fiyatlarında 25 Kasım yeni güne başlangıç rakamları belli oldu. Yatırımcılar dünkü düşüşlerin	Tuttuğu doları havaya kaldırmış bir el, arkada döviz yazısı

		ardından dolar ve Euro'da son rakamları merak ediyor. İşte döviz fiyatlarında yeni günün ilk rakamları.	
26 Kasım	Dolar güne kaç liradan başladı?	Döviz fiyatlarında 26 Kasım yeni güne başlangıç rakamları belli oldu. Doların fiyatının kaç lira olduğu Euro'nun ne kadardan el değiştirdiği merak ediliyor. İşte son rakamlar.	Dolarları açmış bir şekilde elinde tutan birinin yakın çekim görüntüsü
30 Kasım	Dolar yeni güne kaç liradan başladı?	Döviz fiyatlarında 30 Kasım yeni güne başlangıç rakamları belli oldu. Döviz fiyatlarındaki dalgalanma sonrası doların ne kadar olduğunu Euro'nun kaç liradan satıldığı merak ediliyor. İşte döviz fiyatlarında son durum.	Dolarları sayarken masaya saçan birinin elinin görüntüsü
1 Aralık	Dolar 15 olur mu? Dolar ne kadar yükselecek? İşte doların durumuna ilişkin son açıklamalar	Dolar yükselecek mi? sorusu piyasalarda en çok merak edilen dorulardan biri oldu. Dolar/TL kuru geçtiğimiz günlerde 13,45'i aşarak yeni bir rekor kırdı. Gram altının fiyatı da yeni bir rekorla 758 TL'yi aşmıştı. Piyasalarda doların 13 liranın üzerine çıkışı ile "Dolar 15 TL olacak mı? Dolar 15 TL olur mu?" gibi sorular merak kazandı. Peki, Dolar ne kadar yükselecek? Dolar 15 TL'yi geçer mi? İşte uzman isimlerden dolardaki son duruma ilişkin yorumlar...	Elinde tuttuğu doları kameraya doğru tutan biri.
1 Aralık	Dolar güne kaç liradan başladı?	Döviz fiyatlarında 1 Aralık yeni güne başlangıç rakamları belli oldu. Yaşanan son yükseliş sonrası doların fiyatının ne kadar olduğu yatırımcılar tarafından merak ediliyor. İşte dolar ve Euro'da son rakamlar.	Elinde tuttuğu dolarları veznedenden uzatan biri.
1 Aralık	Merkez Bankası'nın 'döviz doğrudan müdahale' açıklamasına dolar kurunun tepkisi	Gün içerisinde 13,90 TL'ye çıkan dolar kuru Merkez Bankası'nın döviz müdahale açıklamasının ardından 12,43 TL'ye kadar düştü.	Dolarları açmış bir şekilde elinde tutan birinin yakın çekim görüntüsü
1 Aralık	Merkez Bankası'ndan döviz müdahale açıklaması	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) "Döviz kurlarında görülen sağlıksız fiyat oluşumları nedeniyle Borsa İstanbul Vadeli İşlemler ve Opsiyon Piyasası nezdinde işlem yapılmaya başlanmıştır" açıklamasını yaptı.	Lastikle bağlanmış deste halinde dolar ve Euroların yakın çekim görüntüsü
2 Aralık	Dolar güne kaç liradan başladı?	Döviz fiyatlarında 2 Aralık yeni güne başlangıç rakamları belli oldu. Doların fiyatının son gelişmelerin ardından kaç lira olduğu merak ediliyor. İşte döviz fiyatlarında son durum.	Masanın üstünde duran dolarları eline alan biri

3 Aralık	Merkez Bankasından dövize bir müdahale daha	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'ndan yapılan açıklamada "Döviz kurlarında sağlıklı fiyat oluşumları nedeniyle piyasaya satım yönünde doğrudan müdahale edilmektedir." denildi. Merkez Bankası en son doğrudan satım yönünde müdahaleyi 1 Aralık Çarşamba günü yapmıştı. Bu müdahalenin ardından dolar 13 liranın altına düşmüştü.	Dolarları sayan bir el
6 Aralık	Dolar yeni haftaya nasıl başladı?	Döviz fiyatlarında 6 Aralık yeni güne başlangıç rakamları belli oldu. Doların fiyatının kaç lira olduğu Euro'nun ise ne kadardan işlem gördüğü yatırımcılar tarafından yakından takip ediliyor. İşte döviz fiyatlarında son rakamlar.	Dolarları açmış bir şekilde elinde tutan birinin yakın çekim görüntüsü
7 Aralık	Dolar güne nasıl başladı?	Döviz fiyatlarında 7 Aralık yeni güne başlangıç rakamları belli oldu. Yatırımcılar doların fiyatının ne kadar olduğunu Euro'nun kaç liradan el değiştirdiğini merak ediyor. İşte döviz fiyatlarında son durum.	Masanın üstünde duran dolarları eline alan biri
10 Aralık	Dolar güne kaç liradan başladı?	Döviz fiyatlarında 10 Aralık yeni güne başlangıç rakamları belli oldu. Doların fiyatının ne kadar olduğu, Euro'nun yeni günde kaç liradan el değiştirdiğini merak ediliyor. İşte döviz fiyatlarında son durum.	Dolarları açmış bir şekilde elinde tutan birinin yakın çekim görüntüsü
10 Aralık	Merkez Bankası'ndan dövize müdahale geldi	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), döviz kurlarında görülen sağlıklı fiyat oluşumları nedeniyle piyasaya satım yönünde doğrudan müdahale edildiğini bildirdi.	Dolarları açmış bir şekilde elinde tutan birinin yakın çekim görüntüsü
10 Aralık	Dolar 2022'de yükselecek mi, düşecek mi? Dolar fiyatlarında tahminler	2021'nin sonuna yaklaşıldıkça döviz kurunun yeni yılda hangi bantta olacağı araştırılıyor. Dolar/TL, güne yükselişle başlamasının ardından 13,84 seviyelerinde işlem görüyor. Peki, 2022'de doların seyri ne olacak? Dolar yükselecek mi, düşecek mi? 2022 dolar tahminleri haberimizde...	Üst üste duran dolar banknotları
13 Aralık	Dolar haftaya kaç liradan başladı?	Döviz fiyatlarında 13 Aralık yeni güne başlangıç rakamları belli oldu. Doların yeni haftaya kaç liradan başladığı Euro'nun ne kadar olduğu merak ediliyor. İşte döviz fiyatlarında son durum.	Elinde tuttuğu dolarları veznedenden uzatan biri.
14 Aralık	1 Dolar kaç TL? Dolar düşüyor mu?	Döviz kurundaki hareketlilik yakından takip ediliyor.	Para sayma makinasının içinde duran dolar destesi

		Dolar/TL'nin 14 seviyesini aşmasının ardından Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'ndan (TCMB) dövize satım yönünde dördüncü müdahale geldi. Vatandaşlar Merkez Bankası'nın müdahalesinin ardından " Dolar düşecek mi? Dolar ne kadar? 1 Dolar kaç TL?" sorularının yanıtını merak ediyor. Peki, dolar fiyatlarında son durum ne? Dolar düşecek mi yoksa yükselmeye devam edecek mi? İşte 13 Aralık döviz kurundaki canlı durum haberimizde...	
15 Aralık	Dolar güne kaç liradan başladı?	Döviz fiyatlarında 15 Aralık yeni güne başlangıç rakamları belli oldu. Son gelişmelerin ardından doların fiyatının kaç lira olduğu Euro'nun ne kadardan el değiştirdiği merak ediliyor. İşte döviz fiyatlarında son durum.	Dolarları sayarken masaya saçan birinin elinin görüntüsü

Sonuç

Bu çalışmada, farklı ideoloji ve düşünceye sahip dört adet gazetenin 13 Kasım 2021 ile 16 Aralık 2021 tarihleri arasında dolar kuru ile ilgili yaptıkları haberlerin başlıkları, girişleri ve fotoğrafları incelenmiştir. Dolar kurunun artışının ve azalışının, Türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri dört gazetede farklı işlenmiştir. T.Van Dijk'in eleştirel söylem analizi modeline göre yapılan incelemede, gazetelerin ideolojik söylemleri ve fikirleri, haberin içine nasıl işlenmiş ve okuyucuda nasıl etkiler bırakmayı amaçlamış soruları bu araştırma için önem taşımaktadır.

Her dört gazetenin başlıkları ele alındığı zaman, sol tabanlı Sözcü ve Cumhuriyet gazetelerinde, dolar kurundaki hareketliliğin daha sert bir dille yazıldığı ve başlıklarda ideolojik ve siyasi düşüncelerin vurgulandığı görülmüştür. Bazı başlıklarda doların artışında açık hedef gösterilirken bazı başlıklarda da sadece doların artışı vurgulanmıştır. Sağ tabanlı Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde ise durum daha farklıdır. Sabah ve Yeni Şafak gazeteleri kendi aralarında da farklılık göstermektedir. Sabah gazetesinde doların artışı ile ilgili çok az habere yer verilirken, Yeni Şafak gazetesinde daha fazla habere yer verilmiştir. Sabah gazetesinin başlıklarına bakıldığı zaman ekonomik ya da doların artışı hakkında ifadeler yerine Merkez Bankası'nın müdahalelerine ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ekonomisine saldırı olduğunu belirten başlıklar kullanılmıştır. Başlıklarda ideolojik ve siyasi düşünceye az da olsa yer verilmiştir. Yeni Şafak gazetesinde ise dolar kurundaki hareketlilik ile ilgili haberlere daha fazla yer verilmiştir. Başlıklar genel olarak sade tutulmuş, "Dolar bugün ne kadar oldu" şeklinde haberler yapılmıştır. Başlıklarda siyasi ve ideolojik söylem yoktur.

Haber girişlerini baz alırsak Sözcü gazetesinin haber girişleri bilgi açısından oldukça doyurucudur. Başlıkta verilen bilgiler, haber girişinde açıklanmıştır. Haber girişi, okuyucuya almak istedi bilgiyi verir niteliktedir. Sözcü gazetesinin haber girişlerinde siyasi ve ideolojik düşüncelere rastlanmamaktadır. Genel durumu özetleyen haber girişleri vardır. Cumhuriyet gazetesinin haber girişlerinde ise sert ifadeler yer verilmiştir. İdeolojik ve siyasi söylemler oldukça fazla kullanılmıştır. Giriş kısımların verilen bilgi yeterlidir. Eksik kalan ifadeler fazla yer verilmemiştir. Dolar kurundaki artış net miktarlarla ifade edilmiştir. Başlıklarda yer alan "Son dakika" ifadelerine haber girişinde de yer verilmiştir böylece okuyucuda merak uyandırılmak istenmiştir. Sabah gazetesi haber girişlerinde dolar kurunun güncel değerinden bahsetmemiş, başlıklardakinin devamı niteliğinde devam etmiştir. Haber girişlerini uzun tutmuş, bazı haber girişlerinde bilgileri tamamıyla vererek ana düşünceyi belirtmiştir. Dolar kurunun yükselişi üzerinden, Türk lirasına karşı operasyon yapıldığından bahsedilmiştir genelde. Siyasi ve ideolojik söylemlere rastlanmaktadır. Sert ifadeler yer verilmiştir. Yeni Şafak gazetesinde ise haber girişlerinde bilgi eksikliği vardır. Başlıklarda olduğu gibi soru sorma tarzıyla yazılmıştır. "Döviz kurundaki hareketlilik yakından takip ediliyor. Dolar/TL'nin 14 seviyesini aşmasının ardından Türkiye

Cumhuriyet Merkez Bankası'ndan (TCMB) dövize satım yönünde dördüncü müdahale geldi. Vatandaşlar Merkez Bankası'nın müdahalesinin ardından " Dolar düşecek mi? Dolar ne kadar? 1 Dolar kaç TL?" sorularının yanıtını merak ediyor. Peki, dolar fiyatlarında son durum ne? Dolar düşecek mi yoksa yükselmeye devam edecek mi? İşte 13 Aralık döviz kurundaki canlı durum haberimizde..." gibi ifadeler bolca kullanılmıştır. Haber girişlerinde eksik bilgi verilerek okuyucu haberin içeriğine çekilmiştir. İdeolojik ve siyasi söylemler vardır fakat Sabah ve Cumhuriyet gazetelerindeki gibi sert şekilde belirtilmemiştir. Haber girişleri yetersizdir. Bazı haber girişlerinde doların o an ki net miktarı verilirken çoğu girişte sorular sorularak, bu soruların cevabının haberin içeriğinde olduğu vurgulanmıştır.

Haber fotoğrafları açısından bakıldığı zaman Sabah gazetesinde, başlık ve haber girişlerine uygun fotoğraflar kullanılmıştır. Genellikle dolar görsellerine yer verilmiş, kimi görsellerde Türk lirasının değer kaybı vurgulanmıştır. Sözcü gazetesinde görseller üzerinden çok net mesajlar verilmemiştir. Haberi tamamlayıcı olsun diye kullanılan dolar görselleri mevcuttur. Cumhuriyet gazetesinde kullanılan fotoğrafların bazıları açık mesajlar vermektedir. Mesela doların artışı ileten bir haberde dolar banknotlarından yapılmış bir bomba figürü, doların patlamak üzere olan bir bomba gibi ekonomiye zarar verdiği algısını oluşturmuştur. Bir haberde kullanılan yatay şekilde duran Türk lirası karşısında dik duran dolar banknotu görseli de Türk lirasının değer kaybını vurgulamıştır. Cumhuriyet gazetesi de genel manada dolar görseli kullanarak haberin bütününde uyum oluşturmuştur. Ayrıca kullanılan görsellerde ideolojik ve siyasi bir söylem olduğunu söylemek mümkündür. Sabah gazetesinin haber fotoğrafları incelendiği zaman, sadece bir haberde dolar görseli kullandığı görülmüştür. Genellikle Merkez Bankası'nın bina ve amblem görseli kullanılmıştır. Bu görseller, yayınlanan habere uyum sağlamaktadır çünkü Sabah gazetesinde dolar kuru ile ilgili haberler net bir şekilde verilmemiştir. Haber fotoğraflarının siyasi ve ideolojik bir mesaj verdiği söylenemez. Yeni Şafak gazetesinin haber görsellerine bakıldığı zaman; haberlerle uyumlu olarak dolar görseli kullanıldığı görülmüştür. Sabah gazetesinin aksine dolar görseline neredeyse her haberde yer vermişlerdir. Bu görseller açık bir mesaj barındırmamaktadır. Herhangi bir ideolojik ve siyasi mesaj barındırmamaktadır.

Tüm bu analizler sonucunda sol tabanlı Sözcü ve Cumhuriyet gazeteleri ile sağ tabanlı Sabah ve Yeni Şafak gazeteleri arasında belirgin farklar olduğu görülmüştür. Her iki görüşe ait gazeteler, savundukları ideolojiyi haberleri veriş şekillerinde ya da haberlere yer verme sayılarında belli etmişlerdir. Cumhuriyet gazetesi çokça dolar artışına vurgu yaparken Sabah gazetesi hiç değinmemiştir. Ayrıca aynı görüşteki gazeteler de kendi içlerinde farklılık göstermektedir. Mesela Cumhuriyet gazetesinde sert ifadeler varken Sözcü gazetesi daha yumuşak eleştiri yapmıştır. Aynı şekilde Sabah gazetesi sert bir şekilde Türk lirasına operasyon olduğunu vurgularken ve dolar kurunun net miktarından söz etmezken Yeni Şafak gazetesi dolar kuru haberlerine yer vermiş ve böyle bir operasyondan söz etmemiştir. Sözcü ve Cumhuriyet gazeteleri doların artışından iktidarı sorumlu tutarken Sabah ve Yeni Şafak gazeteleri ya dış etmenleri suçlamış ya da bir hedef göstermemiştir. Bu analizler sonucu yazılı basında ideolojik söylemlerin ve alt mesajların olduğunu ve bunların başlık, giriş ya da fotoğraf gibi bölümlerde verilebildiği görülmüştür. Her haber bir alt mesaj barındırır diyemeyiz ama birçoğunda vardır. Gazetelerin genel anlamda bir bakış açısı ve tarafı vardır demek yanlış olmaz. Bunu birçok haberde de bir şekilde belli etmektedirler. Fakat kullanılan üslup farklılık gösterebilir. Yeni Şafak ve Sabah gazetelerinde olduğu gibi sert ifadeler kullanılabilir gibi daha üstü kapalı ifadeler de kullanılabilir. Yapılan bu çalışmada gazetelerin ideolojileri ve fikirleri olduğu ve bunu okuyucuya empoze etmeye çalıştıkları açıkça görülmektedir.

Kaynakça

- Bozkanat, E. (2021). Algı Yönetimi ve Propaganda: Nazi Almanya'sı Üzerinden bir Değerlendirme. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*. 16(55), 74-94.
- Doruk, Özlem, 2013, Disiplin Toplumu ve Haber Söylemi: Gökkuşuğu Derneği'nce Yapılması Planlanan Yürüyüşün Engellenmesine İlişkin Haberlerin Çözümlemesi, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2/1, 106-132,
- Eğilmez, M. (2019, 21 Ocak). Ekonomi Nedir? Neyi İnceler? Erişim Adresi <https://www.mahfiegilmez.com/2019/01/ekonomi-nedir-neyi-inceler.html>
- Karaduman, Murad; Akbulutgiller, Betül, 2018, İnternet Gazeteciliği ve Haber Söylemi: Reina Saldırısı Haberlerinin Çözümlemesi, *Erciyes İletişim Dergisi*, 3, 12-26
- Karaduman, Sibel, 2017, Eleştirel Söylem Çözümlemesinin Eleştirel Haber Araştırmalarına Katkısı ve Sunduğu Perspektif, *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 31-46

- Keleş, G. (2019). *Tarımda Mikroekonomi*. Nobel Bilimsel Eserler Yayınevi.
- Kovach B. ve Rosenstiel T. (2007). *Gazeteciliğin Esasları*. Odtü Geliştirme Vakfı Yayıncılık.
- Ongun, Ömer, 2014, Uluslararası Habercilik ve Söylem: Türkiye'deki Gazetelerin Suriye İç Savaşı'nı Yansıtmaya Biçimleri, *İletişim Dergisi*, 78-97
- Öztunç, Mustafa, 2020, Covid-19 Pandemi Süresince Türkiye'nin Aldığı Ekonomik Tedbirlere Yönelik Haberlerin Söylem Analizi, *Erciyes İletişim Dergisi*, 1, 231-255
- Polat, Fatma Yıldız, 2015, Döviz Kurları, Ülke Ekonomisi İçin Önemi ve Kur Savaşları, *Hitit Üniversitesi*
- Pratkanis, A. ve Aronson, E. (2018). *İkna Çağı Propagandanın Gündelik Kullanımı ve Suistimali*. The Kitap Yayınevi.
- Tokgöz, O. (1983). *İletişim ve Toplum Sorunları Kuram ve Uygulama*. Unesco/ Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını
- Tomgüshehan, Turgül, 2017, Türkiye'de Çözüm Sürecinde Yazılı Basının Eleştirel Söylem Analizi: Sabah ve Özgür Gündem Gazeteleri Örnek Olayı, *Yakın Doğu Üniversitesi Doktora Tezi*
- Yağlı, Soner, 2007, Haber ve İdeoloji İlişkisi: Haber Metinlerinde Gerçekliğin Sunumu, *Yeni Düşünceler Dergisi*, 2, 355-366
- Yardım, Gözde; Doğruel, Hilal, 2018, Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bağlamında Haber Metinlerinin İncelenmesi: Pippa Bacca Cinayeti Örneği, *Erciyes İletişim Dergisi*, 1, 137-1484
- Zeyrek, D. (1992). Gazete Haber Başlıklarını İnceleme Denemesi. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*. 3(59), 59-96.

YENİ KURULAN DEVLET ÜNİVERSİTELERİNDE KALİTE GÜVENCE SİSTEMİ YAPILANDIRMA ÇALIŞMALARI VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Egemen TANER

Tarsus Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Endüstri Mühendisliği Bölümü,
metaner@tarsus.edu.tr

Samet SADIRLI

Tarsus Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Endüstri Mühendisliği Bölümü,
sametsadirli@tarsus.edu.tr

Özet

Yeni kurulan üniversitelerde kalite güvence sistemleri kurgulamak ve bu sistemlerin sürdürülebilirliğini sağlamak, söz konusu kurumlara güçlü bir yapılanma sağlayarak ulusal ve uluslararası düzeyde hem rekabet edebilme hem de tercih edilirlilik gibi önemli kazanımlar sağlamaktadır. Bu çalışmada, yeni kurulan devlet üniversitelerinde kalite güvence sistemlerinin yapılandırılmasına yönelik gerçekleştirilecek faaliyetler sunulmuştur. Bu amaçla önerilen yenilikçi iç kalite güvence sistemi, paydaş katılımını ve stratejik yönetimi benimseyerek planla-uygula-kontrol et-önlem al yaklaşımı ile faaliyetlerin içselleştirilmesini esas almaktadır. Önerilen sistem ile üniversitenin rekabetçi ve tercih edilirliliği yüksek bir konuma geleceği öngörülmektedir. Çalışma kapsamında ayrıca önerilen sistemlerin kurgulanmasında ve uygulanmasında karşılaşılan sorunlar ve potansiyel çözümler de incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: yükseköğretim, kalite güvencesi, pukö.

Abstract

Developing quality assurance systems in newly established universities and ensuring the sustainability of these systems provide important gains such as competitiveness and preferability at the national and international level by providing a strong structuring to these institutions. In this study, activities to be carried out for the structuring of quality assurance systems in newly established state universities are presented. The innovative internal quality assurance system proposed for this purpose is based on the internalization of activities with a plan-do-check-act approach by adopting stakeholder participation and strategic management. By means of the proposed system, it is foreseen that the university will reach a competitive and preferable position. The problems and potential solutions encountered in the design and implementation of the proposed systems were also examined within the scope of the study.

Keywords: Higher education, quality assurance, pdca.

GİRİŞ

Kalite Güvence Sistemi; yükseköğretim kurumlarının eğitim-öğretim, araştırma ve toplumsal katkı faaliyetleri ile idari hizmetlerinin iç ve dış kalite güvencesi ve akreditasyon süreçlerini planlama ve uygulama esaslarının tümünü kapsar. Bir kurumdaki kalite güvence sistemi başlangıçta ulusal ve uluslararası standartları ve mevzuatın gereklerini karşılamak üzere yapılandırılırken, zaman içerisinde olgunluk düzeyi arttıkça kurumun amacına ve hedeflerine uyumlu hale gelmeye başlar ve kurumsal performans yönetim sistemi haline dönüşür. Politikalar ışığında oluşturulan ve stratejik plan kapsamında şekillenen, amaçlar, hedefler, faaliyetler ve performans göstergeleri ile izleme ve değerlendirme süreci içerisine alınan bu yapılanma yönetim, kontrol ve ölçüm döngüsü ile kalite güvence sistemini oluşturur bu sistem ise PUKÖ döngüsü ile sürekli hale getirilir. Girdi bazlı değerlendirme yapılırken ulusal ve uluslararası standartları sağlamayı göz önüne alırken çıktı bazlı değerlendirmede amaç ve hedefe uygunluk ana kriter olarak değerlendirilmelidir. (Döğeroğlu,2020)

Kurumsal performans yönetimi kapsamında ise büyük resmi görmemizi sağlayan sistem ve yönetim

modellerinin uygulanması amacıyla yönetsel kalitenin değerlendirildiği modeller göz önüne alınmalıdır. Kalite kontrol sürecini raporlamalar, stratejik planlar, idari ve akademik faaliyet raporları ve değerlendirme raporları ışığında girdi kontrol sürecine dahil ederken kalite güvence sistemini kurumsal dış değerlendirme programları, belgelendirmeler, ISO 9001, ISO 170001 standartları, kurumsal hedef ve stratejileri izlemeyi sağlayan ulusal ve uluslararası sıralamalar baz alınarak oluşturmak gerekmektedir. (Döğeroğlu,2020)

Stratejik Yönetim sürecini benimsemenin kalite güvence sistemi ile olan ilişkisinde amaçlar tanımlayıp hedefler belirlendikten sonra hedeflere ulaşmak amacıyla performans göstergelerinden yani kurumun misyon, vizyon, amaçları ve hedefleri ile yürüteceği faaliyetlerle doğrudan ilgili olduğu, kurumun neyi başarmaya çalıştığını ölçmelidir. Performans programlarında ise stratejik planlarda yer alan orta ve uzun vadeli amaç ve hedeflere ilişkin yıllık hedefler, söz konusu hedefleri gerçekleştirmek üzere belirlenen faaliyetler ile bunların kaynak ihtiyacı yer almaktadır.

Bu çalışmada amaç yeni kurulmuş olan bir yükseköğretim kurumunda mevcut kaynakları göz önünde bulundurup etkin ve verimli şekilde kullanarak kalite güvence sistem yapısını sağlamaktır. Bunları sağlarken dikkat edilen birtakım hususları çalışma kapsamında tanımlanmış ve ayrıca bu hususları dikkate alan yeni kurulan bir devlet üniversitesi için kalite güvence yönetim sistemi önerisinde bulunulmuştur.

Çalışmanın kapsamında özet olarak politikalarla başlayıp kalitenin üniversite için ne anlama geldiğini, hangi süreç veya mekanizmaları içerdiğini, nasıl örgütlendiğini, stratejik plan ile stratejik yönetim sürecini benimsemenin kalite güvence sistemi ile olan ilişkisinden, amaçlar tanımlayıp hedefler belirlendikten sonra hedeflere ulaşmak amacıyla performans göstergeleri yani kurumun misyon, vizyon, amaçları ve hedefleri ile yürüteceği faaliyetlerle doğrudan ilgili olmasından ve kurumun neyi başarmaya çalıştığını ölçeceğinden bahsedilmiştir. Kalite güvence yönetim sistemi önerisinde bulunurken yapılacak olan hazırlıklar kapsamında Üniversite Kalite Güvence Yönergesinin hazırlanması, Kalite Güvence Organizasyonu, Görevler ve Sorumlulukları detaylıca açıklanmıştır. Kalite Güvence Sisteminde ise ulusal ve uluslararası standartları ve mevzuatın gereklerini karşılamak üzere yapılandırılmayı amaç edinerek hangi ana başlıklar altında sistem yapısının oluşturulacağından bahsedilmiştir. Kalite Koordinatörlüğünün Destek Olduğu Diğer Birimlerin Sorumluluğundaki Çalışmalar ile ise kurum genelinde standardizasyon sağlama amacıyla birimlerin kendi çatıları altında sorumlu oldukları başlıklar açıklanmıştır.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Kalite güvence yapılanmasının ilk aşaması olan hazırlık süreci, hazırlık sürecinin oluşturulmasından tamamlanmasına kadar olan süreci kapsayan bir planlama yapılanmasını içermektedir. Hazırlık süreci, kurumda hedeflenen kalitenin gerçekleşmesi amacı ile sürdürülen planlı ve sistematik faaliyetlerin bütünü ile sağlanması amacıyla kalite organizasyonun tanımlanması ile başlamış olup kalite güvence yönergesinin oluşturulup önerilmesi ile devam etmiş ve yönerge ile tamamlanmıştır.

Parlamente Sistemine Dayalı Toplantı İlkelerinin Oluşturulması

Toplantılarda herkesin uyacağı ilkeleri belirlemek gerekmektedir. Herkesin katılmasını sağlarken herkesin birbirini dinleyeceği ortamı yaratmak, kurum değerleri ve kültürü ile bir süreç yönetmek için bu ilkeleri katılımcılar ile birlikte oluşturmak ve toplantı süresince bu ilkelere riayet edildiğinden emin olmak için toplantı ilkelerinin oluşturulması elzemdir.

Örnek Toplantı Gündem ve Tutanağının Hazırlanması

Toplantı tutanağı oluşturulurken toplantıda nelerin görüşülüp hangi ana başlıklarla alakalı kararların alınacağı hangi gelişmelerden bahsedileceği yer almaktadır. Görüşme ve kararlar kısmının yer alıp yer alan bu kısımda toplantıda yer verilen konu başlıkları üzerinde hangi kararların alındığına yer verilir. Faaliyet planı oluşturulup bu faaliyet planı çerçevesinde alınan kararların kimler tarafından yerine getirileceği ve hangi tarihler arasında tamamlanıp detaylandırılacağı açıklama kısmı mevcuttur. Örnek bir toplantı tutanağında Gündem, Görüşme ve Kararlar, Faaliyet Planı ve Toplantıya Katılanlar / Karar Onayları başlıkları yer alır.

YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINDA STRATEJİK YÖNETİM

Günümüzde stratejik yönetim modelini benimseyen üniversiteler; misyon, vizyon ile stratejik hedeflerini bir stratejik plan ile belirlemede, faaliyetlerini belirlediği plana uygun bir şekilde gerçekleştirmekte ve faaliyetlerini gerçekleştirirken kaynaklarını planlarında belirttiği şekilde kullanmaktadır.

Stratejik yönetim, kurumların yaşam döngülerini sürdürebilmeleri ve rekabet avantajı sağlamaları amacıyla, tüm kaynaklarını etkin bir şekilde kullanmaları anlamına gelmektedir. Bir kurumun bütün yönetim kademelerinde, yönetim becerilerinin, ilkelerin ve değerlerin, operasyonel karar alma süreçlerini birbirine bağlayan sistemlerin bütüncül yaklaşımla geliştirilmesi stratejik yönetimle mümkün olmaktadır. Kurum stratejik yönetimi benimsemişse, stratejik bakış kurumun tamamında etkili olmak durumundadır.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından da Üniversiteler İçin Stratejik Planlama Rehberi sunulmuş olup, kurumlar bu rehber doğrultusunda 5 yıllık Stratejik Planlarını hazırlamaktadırlar. Söz konusu rehberde ayrıca, gelecek dönemde üniversiteler arasında farklılaşma eğiliminin kapsam ve derinliğinin artmasına yol açacak temel nedenler “üniversite sayısında artışın devam etmesi”, “yükseköğretim sektöründe çeşitliliğin artması”, “üniversitelerin uluslararasılaşma eğiliminin artması”, “üniversitelerin maddi kaynak ihtiyacının artması”, “üniversitelerin yerel, bölgesel ve ulusal rekabet gücü elde etme veya kalkınma aracı olarak değerlendirilmesi” ve “üretilen bilginin ticarileştirildiği üçüncü kuşak (girişimci) üniversitelerin ortaya çıkması” şeklinde belirtilmiştir (Üniversiteler İçin Stratejik Planlama Rehberi Sürüm 1.1, 2021). Dolayısıyla stratejik planların üniversiteye özgü bir yaklaşımla geliştirilmesi gerekliliği söylenebilmektedir.

Stratejik yönetim sürecine bakıldığında, sürecin 5 bölümden oluştuğu görülmektedir. Planlama sürecinin planlanması bölümü ile Stratejik Plan Hazırlık Sürecinin belirlenmesi öngörülmektedir. Kurumun geleceğine ilişkin önemi düşünüldüğünde, planın sahiplenilmesi, planlama süreci organizasyonu gibi önemli konular bu süreç kapsamında yer almaktadır. İkinci bölümde “neredeyiz” sorusuna yanıt aranarak bir Durum Analizi çalışması gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda kurumun kendini tanıması bakımından SWOT Analizi gerçekleştirilmektedir. Üçüncü bölümde “nereye ulaşmak istiyoruz” sorusu ile Geleceğe Bakış, Farklılaşma Stratejisi gerçekleştirilmektedir. Dördüncü adımda “gitmek istediğimiz yere nasıl ulaşabiliriz” sorusu ile Performans Programı oluşturulması gerekliliği belirtilmiştir. Son bölümde ise “başarımızı nasıl takip eder ve değerlendiririz” sorusuna yönelik İzleme ve Değerlendirme faaliyetleri yer almaktadır.

Stratejik yönetimin kalite güvence sistemleri ile olan ilişkisine değinecek olursak, karşımıza temel iki alan gelmektedir. Bunlardan ilki yükseköğretim kurumlarında iç kalite güvence sisteminin başlangıç aracı olan Politikalar ikincisi ise İzleme ve Değerlendirme faaliyetleridir. Kurumun gelecek planlarını belirlemesi, sahip olunan kaynakların ve yetkinliklerin bu hedefler doğrultusunda yönetilmesi, tüm süreçlerin kurumsal değerlerle uyumlu olarak yönetilmesi, ölçme ve izleme yoluyla sürekli iyileştirmenin benimsenmesi iç kalite güvence sisteminin kapsamında yer alan faaliyetlerdir.

Politikalar, üniversiteler için ilgili fonksiyonların ne anlama geldiğini, hangi mekanizmaları içerdiğini, hangi süreçlerden oluştuğunu ve kimler tarafından gerçekleştirildiğini sunan belgelerdir. Politikaların oluşturulmasında mutlaka paydaş görüşleri alınmalıdır. Bu kapsamda politikalar kurumsal yönetimin bir gerekliliği olduğu gibi stratejik plan hazırlanması sürecinde de strateji ve hedeflerin oluşturulmasında rehber olarak kullanılabilir. Diğer taraftan stratejik plan kapsamında olan stratejik amaçlar, hedefler ve bunların altında yer alan faaliyetler ile performans göstergeleri İzleme ve Değerlendirme faaliyetlerinin kapsamını oluşturur. Kalite güvence sisteminin önemli adımlarından olan Ölçme, Kontrol ve Yönetme faaliyetlerinden Ölçmenin, Stratejik Plan ile bu kapsamda ilişkili olduğunu söylememiz mümkündür.

Hem iç ve dış kalite güvence sistemi hem de stratejik yönetim gereği yükseköğretim kurumları stratejik hedeflerinin ve süreçlerinin performans göstergelerini tanımlamakta ve sistematik olarak izlemektedirler. İzleme ve değerlendirme faaliyetleri yardımıyla, stratejik amaç ve hedeflerinin

yürütülen süreçlerle başarıya ulaştığından emin olunabilmektedir. Kurumsal performans izleme çalışmaları ile sürekli iyileştirme faaliyetlerinin de gerçekleştirilmesi sağlanmış olacaktır.

İç kalite sisteminin bir diğer unsuru anahtar performans göstergeleridir (APG). Stratejik amaç ve hedefler doğrultusunda, üniversitelerin özgünlüğünü en çok yansıtan ve en önemli olduğunu düşündüğü APG'leri tespit edip, bunları izlemesi YÖKAK tarafından önerilmektedir. APG'ler stratejik plan kapsamında belirlenebileceği gibi, plan kapsamında yer almayan göstergeleri de içerebilir. APG'lerin belirlenmesinde uygunluk düzeyi, güvenilirlik, denetlenebilirlik, şeffaflık ve zamana bağlılık gibi kriterler mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.

YÖNTEM VE BULGULAR

KALİTE GÜVENCESİ

Üniversite Politikaları

Politikalar, ilgili alanın üniversite için ne anlama geldiğini, hangi süreç veya mekanizmaları içerdiğini, nasıl örgütlendiğini kısaca özetleyen, kapsayıcı ve katılımcı bir yaklaşımla oluşturulmuş bir metinlerden oluşmaktadır. Kurumun misyonu ve vizyonu çerçevesinde stratejik amaç ve hedeflerin belirlenmesinde bir nevi çatı görevi görerek kapsamını belirlemektedir.

Araştırma ve Geliştirme Politikası, disiplinler arası, yenilikçilik ve girişimcilik odaklı olmalı aynı zamanda üniversite-sanayi-kamu iş birliğini güçlendiren araştırmaları desteklemelidir. Eğitim-Öğretim Politikası her koşulda öğrenci merkezli eğitim anlayışını benimseyip örgün/uzaktan/karma eğitim modellerinde de sürdürülebilirliği esas almalı Kalite Güvence Politikası ise paydaşların katılımı ile değerlendirmeyi temel alan bir yaklaşıma sahip olup, PUKÖ yaklaşımıyla sürekli olarak iyileştirmeyi amaç edinen bir yaklaşımı benimsenmelidir. Toplumsal Katkı Politikası ile paydaşlarla iş birliği içerisinde toplumun ve bölgenin ekonomik ve sosyal gelişimine katkı sağlayacak araştırmalara ağırlık verilip bu kapsamda projeler üretmek hedeflenmelidir. Uluslararasılaşma Politikası uluslararası hareketlilik ile üyeliklere, akreditasyona sahip olan bölüm ve program sayılarını artırmaya yönelik çalışmalarda bulunmayı amaç edinmelidir. Yönetim Politikasında ise katılımcı yönetim anlayışıyla aidiyet duygusu geliştirerek, kaliteyi kurum kültürü haline getirmeyi amaç edinip sürekli iyileştirmeye ve paydaş memnuniyetine odaklanılmalıdır.

Belirtilen bu 6 politikaya ek olarak, bazı yükseköğretim kurumlarında İnsan Kaynakları, Mali ve Bilgi Yönetimi Politikası gibi politikaların da yer aldığı görülmektedir. Hem iç hem de dış paydaş dönüşlerini alarak bu politikaları oluşturmak önem arz etmektedir. Politika metinlerinin yazımı metinlerinin onayı ve internet sayfasında ilan edilerek tüm paydaşlara duyurulması aşamaları oluşturularak süreç tamamlanmaktadır.

Eğitimler

Bir üniversitede Kalite Güvence Sistemini tasarlamak için belli başlı eğitimler gerekirken literatür taraması sonucunda hangi eğitimlerin ön plana çıktığını hangi eğitimlerin olmazsa olmaz olduğunu ve bu eğitimlerin kurumun mevcut kaynaklar ile değerlendirmesi gerektiğinden bahsetmektedir. Bu eğitimler personel memnuniyetini esas alan bir anlayışı yaygınlaştırıp bunu kurum kültürü haline getirerek süreç yönetiminin kurumsallaştırılmasına katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Eğitim ihtiyaçlarının tespiti ile kurum genelinde uygulanması planlanan eğitimler şu şekildedir:

- Eğiticilerin Eğitimi,
- Etkili İletişim Becerileri Eğitimi,
- Ölçme ve Değerlendirme Eğitimi,
- Öğretim İlke ve Yöntemleri Eğitimi,
- Eğitim Psikolojisi Eğitimi,
- Sınıf Yönetimi Eğitimi,
- Dijital Öğrenme Eğitimi,
- Kalite Bilinçlendirme Eğitimi,

- Toplam Kalite Yönetimi Eğitimi,
- Organizasyon Şeması, Görev Tanımı ve İş Akışları Eğitimi,
- Kurumsal İç Değerlendirme Eğitimi.

Anketler

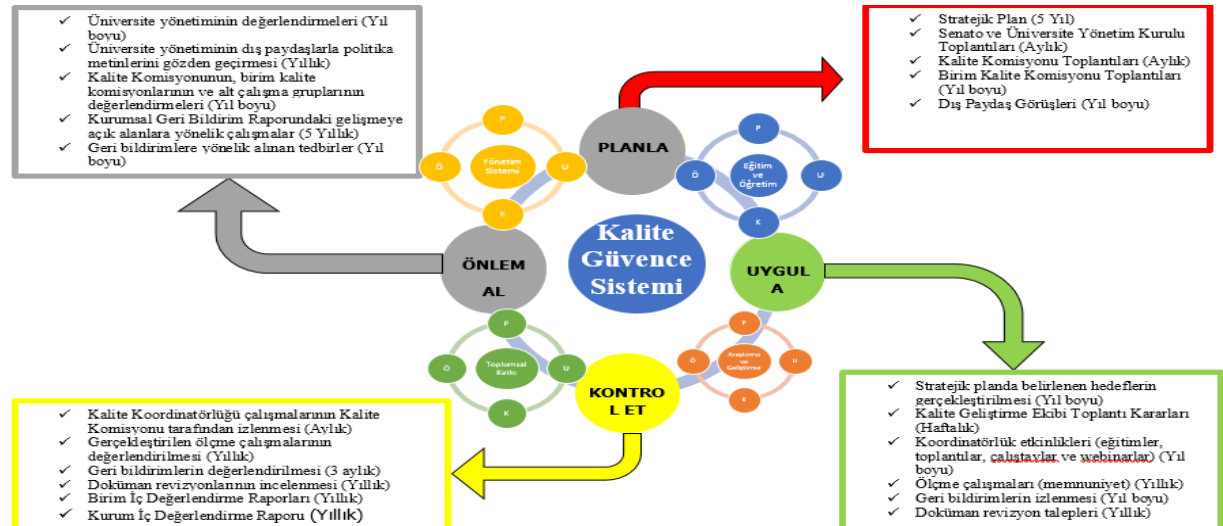
Anketler tüm paydaşların (iç ve dış) sunmakta olduğu bütün hizmetlere yönelik memnuniyet düzeylerinin, paydaşların kurumsal aidiyetlerinin ve motivasyonlarının ölçülmesi, değerlendirilmesi ve geliştirilmesine yönelik yapılan çalışmalar bütünüdür. Bu sebeple kalite güvence sisteminin etkinliğini ve sistemin sürekli iyileştirilmesini sağlamak amacıyla tüm paydaşlara yönelik ölçme ve değerlendirme yönteminin belirlenmesi, gerekli verilerin toplanması, toplanan verilerin analiz edilmesi için aşağıda maddeler halinde belirtilen anketler düzenlenmektedir.

- Öz Değerlendirme Anketleri,
- Akademik ve İdari Personel Anketi,
- Dış Paydaş Değerlendirme Anketi,
- Özel Yaklaşım Gerektiren Paydaş Memnuniyet Anketi,
- Yeni Mezun Değerlendirme Anketi,
- Eğitim-Öğretim Programlarını Değerlendirme Anketi,
- İstihdam Durumu Değerlendirme ve Üniversiteye Yönelik Genel Görüş Anketi,
- Ders Değerlendirme Anketi,
- İlk Adım Anketi,
- Etkinlik Değerlendirme Anketi

Kalite Güvencesi Süreçlerinin Bütüncül Yönetimi

Ulaşılmak istenen bütünün temel amaçlarla, bunlara hizmet edebilecek dönemsel her türlü araç ve kaynakların optimum verimlilikte değerlendirilerek yüksek verimlilik yaratan bir bütün-planlama, uygulama ve kontrol edip önlem alınan yönetim şeklidir.

Kalite Güvencesi, Eğitim-Öğretim, Araştırma ve Geliştirme, Toplumsal Katkı ve Uluslararasılaşma Süreçlerinin Bütüncül Yönetimini beraber alarak değerlendirecek olursak tüm bu süreçlerde kendi içlerinde bulunan PUKÖ döngüsü temeliyle faydalanılmaktadır (Tarsus Üniversitesi Kalite Koordinatörlüğü, 2021).

Şekil 1: Bütüncül yönetim süreç döngüsü

KURUMSAL DÖNÜŞÜM

Pandemiyle beraber kurumsal dönüşüm kapsamında hayatımıza giren e-öğrenme(elektronik öğrenme) ve m-öğrenme(mobil öğrenme) sürecinin uzaktan eğitim sisteminde elde edilen deneyimlerle geliştirilerek sonraki dönemlerde daha etkin olarak kullanılmasının planlandığı Disiplinlerarası ve transdisipliner çalışmaları ile Çift Ana dal/Yan Dal uygulamalarının daha çok kapsam içerisinde

düŖünüldüğü Ters yüz öğrenme – flipped classroom ile öğrencilerin teorik bilgiyi sınıfa gelmeden önce öğrenebildiği sistemlerin etkin hale geldiği sürdürülebilir bir süreç yaratılması amaçlanmaktadır (Tarsus Üniversitesi Kalite Koordinatörlüğü, 2021).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Yükseköğretimde kalite güvence sistemleri kurgulamak ve bu sistemlerin sürdürülebilirliğini sağlamak, kurumlara güçlü bir yapılanma sağlayarak ulusal ve uluslararası düzeyde hem rekabet edebilme hem de tercih edilirlilik gibi önemli kazanımlar sağladığı göz ardı edilemeyecek derecede aşıkardır. Günümüzde bu durum Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) tercih kılavuzlarında dahi belirtilmektedir.

Çalışmada, yeni kurulan devlet üniversitelerine odaklanılmış ve kalite güvence sistemlerinin yapılandırılmasına yönelik gerçekleştirilen ve gerçekleştirilmesi planlanan faaliyetler sunulmuştur. Bu amaçla paydaş katılımını ve stratejik yönetimi benimseyerek planla-uygula-kontrol et-önlem al yaklaşımı ile faaliyetlerin içselleştirilmesini esas alan yenilikçi bir iç kalite güvence sistemi önerilmiştir. Önerilen sistem ile üniversitenin rekabetçi ve tercih edilirliliği yüksek bir konuma geleceği öngörülmektedir.

Önerilen sistemlerin kurgulanmasında ve uygulanmasında genç akademik ve idari kadro, sınırlı bütçe ve ödenekler ile bilgi işlem altyapısındaki önemli eksiklikler gibi temel sorunlar tecrübe edilmiştir. Kurumların krizi fırsata dönüştürme yaklaşımı ile hareket ettikleri tespit edilmiş ve tecrübeli diğer kurumlar ile hem ulusal hem de uluslararası açık kaynaklardan yararlanarak birtakım eksikliklerini gidermeye çalıştıkları gözlenmiştir.

Kaynakça

- Döğeroğlu, T. (2020, June 5). Kalite güvencesi sistemi nedir?. YÖKAK. <https://portal.yokak.gov.tr/makale/kalite-guvence-sistemi-nedir/>
- Tarsus Üniversitesi Kalite Koordinatörlüğü, (2021). Kurumsal iç değerlendirme raporu. Kalite Koordinatörlüğü. <http://kalite.tarsus.edu.tr/Files/ckFiles/kalite-tarsus-edu-tr/TARSUS%20%C3%9CN%C4%B0VERS%C4%B0TES%C4%B0%202021%20YILI%20K%C4%B0DR.pdf>
- Tarsus Üniversitesi Kalite Koordinatörlüğü, (2021). Kalite koordinatörlüğü web sayfası. Kalite Koordinatörlüğü. <http://kalite.tarsus.edu.tr/tr>
- DERDİYOK, T. (2019), Üniversitelerde Kalite Güvence Sistemi Kapsamında PUKÖ Yönetim Döngüsü Uygulamasında Bir Model Önerisi, *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 173-198.
- SİPAHİ MENCET, D., ve AKAR, N. (2022), Kalite Aktörlerinin Yükseköğretimde Sürdürülebilir Kaliteye İlişkin Görüşleri Üzerine Bir Durum Çalışması, *Journal of Eciyes Akademi Dergisi*, 36(1), 103-123.
- İŞİK, S., ve BEYKOZ, S.Y. (2018). Türk Yükseköğretiminde Yeni Bir Arayış: Kalite Güvence Sistemi, *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(3), 7-22.
- KILINÇ, A.Ç., ÇEPNİ, O., KILCAN, B., ve PALAZ, T. (2017), Öğretim Üyelerinin Görüşlerine Göre Türkiye’de Yeni Kurulan Üniversitelerin Sorunları: Nitel Bir Araştırma, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 7(2), 282-293.
- YÖKAK BİLGİ PORTALI (2022), Yükseköğretim Kalite Kurulu, Haziran 2022 tarihinde <https://portal.yokak.gov.tr/makale/kalite-guvence-sistemi-nedir/> adresinden alındı.

YİRMİ BİRİNCİ YÜZ YIL MÜZİK ÖĞRETMENLERİNİN MÜZİK TEKNOLOJİLERİNDEKİ YETERLİLİKLERİNE İLİŞKİN TUTUM VE GÖRÜŞLERİ

Eser ATAMTÜRK BURAN

Yüksek Lisans, Müzik Eğitimi Ana Bilim Dalı
eseraburan@gmail.com

Emine Kıvanç ÖZTUĞ

eseraburan2@gmail.com

Özet

Günümüzde müzik eğitiminde 21.yy müzik öğretmenlerinin müzik teknolojilerindeki yeterlilikleri büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle bu araştırma “KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan 21. yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerindeki Yeterliliklerine İlişkin Tutum Ve Görüşlerin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma, Nicel araştırmanın betimsel tarama modeline göre yapılandırılarak, 21. yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerindeki Yeterliliklerine İlişkin Tutum Ölçeği geliştirilmiş ve ölçeğinin yapı geçerliliğinin incelenmesi için açımlayıcı faktör analizi(AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi(DFA) uygulanmıştır. 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinin güvenilirliği için, Cronbach Alfa testi ve Yarıya Bölme testi uygulanmıştır. Madde-toplam korelasyonları incelenerek, ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği 5’li Likert tipi olup , müzik öğretmenlerin demografik bilgileri, müzik teknolojilerinin alt boyutlarını kullanma durumuna ilişkin görüşleri ve buna bağlı olarak Araç-Gereç ve Teknik Donanım, Ses Kayıt ve Düzenleme Programları, Nota Yazım Programları, Video İşleme ve Slayt Programları, Müzik Teorisi Üzerine Uygulamalar, Müzik Teorisi Üzerine Yazılımları kullanma durumuna ilişkin görüşlerinin ortaya konulması için yapılandırılmıştır. Araştırma bulgularının sonuçlarına göre müzik öğretmenlerinin sosyo-demografik özelliklerine, müzik öğretmenlerinin okulda ve evde sahip oldukları teknolojik ürünler ve kullanma düzeylerine göre araç gereç ve teknik donanımı, birçok eksikliğin ve buna bağlı olarak da kullanma bilgisindeki eksiklerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Müzik öğretmenlerinin ses kayıt ve düzenleme programlarından Cubase’i, nota yazılım programlarından Finale, video işleme slayt programlarından Windows Movie Maker’ i daha çok , müzik teorisi yazılımlarından Ear Master, Perfect Ear ve Music Theory, Ear Training programlarını da orta düzeyde kullandıkları sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırma bulgularının ışığında KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı’na , Atatürk Öğretmen Akademisi’ne, Müzik Öğretmenliği bulunan Üniversitelerin Lisans Bölümlerine, Özel Kişi ve Kurumlara önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Müzik teknolojileri, müzik teknolojilerinde müzik eğitimi, müzik öğretmenlerinin müzik teknolojilerinde yeterlilikleri.

Abstract

Today, in music education, the competencies of 21st century music teachers in music technologies are of great importance. For this reason, this research was conducted to determine the Attitudes and Opinions of the 21st Century Music Teachers working in the schools affiliated to the TRNC Ministry of National Education and Culture regarding their Competence in Music Technologies. The research was structured according to the descriptive survey model of the quantitative research, and the Attitude Scale of 21st Century Music Teachers in Music Technologies was developed and exploratory factor analysis (EFA) and confirmatory factor analysis (CFA) were applied to examine the construct validity of the scale. For the reliability of the 21st Century Music Teachers' Competence in Music Technologies Scale, the Cronbach Alpha test and the split-half test were applied. By examining the item-total correlations, it was concluded that the scale was valid and reliable. The 21st Century Music Teachers' Competence in Music Technologies Scale is a 5-point Likert type, and music teachers' demographic information, their views on the use of sub-dimensions of music technologies and, accordingly, Equipment and Technical Equipment, Sound Recording and Editing Programs, Notation Writing Programs. , Video Processing and Slide Programs, Applications on Music Theory, Music Theory has

been structured to reveal their views on the use of Software. According to the results of the research findings, it has been concluded that there are many deficiencies in the equipment and technical equipment, many deficiencies and accordingly deficiencies in the knowledge of use according to the socio-demographic characteristics of the music teachers, the technological products that the music teachers have at school and at home, and their level of use. It was concluded that music teachers mostly use Cubase from sound recording and editing programs, Finale from musical notation software programs, Windows Movie Maker from video processing slide programs, and Ear Master, Perfect Ear and Music Theory, Ear Training programs from music theory software at a moderate level. In the light of the research findings, suggestions were made to the TRNC Ministry of National Education and Culture, Atatürk Teacher Academy, Undergraduate Departments of Universities with Music Teaching, Private Persons and Institutions.

Keywords: Music technologies, music education in music technologies, proficiency of music teachers in music technologies

GİRİŞ

Teknolojideki gelişmeler, müzik eğitimini de etkileyerek çağdaş eğitimin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Buna paralel olarak müzik teknolojileri alanında öğretmenin kendini geliştirmesi daha da anlam kazanmıştır. Müziğin yapımından tutun da sergilenmesine, pazarlama aşamalarına, saklanmasında teknoloji etkin bir şekilde kullanılmakta ve yaşanan bu yoğun etkileşim ile de “müzik teknolojileri” alanını doğmuştur. Müzik teknolojileri ise donanımsal ve yazılımsal olarak müziğin her aşamasında seferber edilen teknolojik araç ve gereci içermektedir. Müzik teknolojileri, müzik öğretimi için görsel ve işitsel birçok duyu organına hitap etmesi ve sağladığı kolaylıklarla müzik teknolojilerinin müzik eğitiminde kullanılması kaçınılmaz olmuştur. Müzik eğitiminde kullanılan müzik yazılımları ve programlar 21. yüzyıl müzik eğitiminin de vazgeçilmezi olmuştur. Müzik eğitimi ve öğretiminde teknoloji destekli materyallerin hazırlanması, öğrencilerin derse karşı ilgi ve isteklerini de artırarak, müzik öğretimindeki teorik bilgileri de etkili ve verimli öğrenilmesini sağlamaktadır (Şen & Şentürk 2014) Müzik eğitimindeki nota yazma, ses kayıt ve düzenleme, seslendirme, müzik bilgilerini yayınlama, müzik yazılımı yaratma, müzik bilgilerini organize etme, internet yolu ile her türlü bilgiyi paylaşma ve bilgiye ulaşma gibi temel fonksiyonlar, gelişen teknoloji yardımıyla daha da kolay ve erişilir hale gelmiştir.

Mark ve Madura (2010), “teknolojinin gelişmeye devam edeceğini ve müzik öğretmenlerinin müzik eğitimi için değişen bir paradigmaya hazırlıklı olması gerekeceğini” savunmaktadır. Nelida (2008), eğitimde müzik teknolojisinin kullanılması, sesin ve gösterimin aynı anda kullanılmasına, multimedya etkileşimli araçlarla müzik tarihinin ve dinleme etkinliklerine, öğrencilere etkinlik hazırlarken nota programlarına, öğrencilerin müziklerini geliştirmelerine veya notayı okumada notasyon ve beceri bilgilerini geliştirmelerine yardımcı olmak için tasarlanmış yazılımlara, sanal enstrümanlar kullanmaya, müziği öğretirken ritim kalıplarının, melodi kalıplarının, müzikal aralık, akor dizi ve armonik ilerlemelerini tanınması ve aktarılması üzerine sesleri test yapmaya odaklanan yazılımların kullanılmasını vurgulamaktadır. Çevik ve Alkan (2012) “Müzik Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Teknoloji Kullanımına Yönelik Görüşleri” adlı araştırmasında ise teknoloji kullanımının, kalıcı öğrenme sağladığını, motivasyonu artırdığı, derslere olan ilgi ve sevginin daha fazla olduğunu, öğrenciyi araştırma yapmaya yönlendirdiği sonuçlarına varılmıştır. Öğretmen adaylarına, teknolojiyi etkili kullanma, bilgi ve becerileri kazandırılarak, teknolojiyi derslerde bütünleştirip birleştirmek için lisans eğitimleri boyunca eğitim verilmesi yönünde öneride bulunmuştur.

Yapılan literatür araştırmaları ışığında, müzik teknolojilerinin eğitimdeki önemi ve gerekliliği vurgulanırken, 21. yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerindeki Yeterliliklerine İlişkin Tutum ve Görüşleri nelerdir ve bu bağlamda müzik öğretmenlerinin müzik teknolojileri ile ilgili ihtiyaçları, müzik teknolojilerini kullanma durumu, öğrenmeye isteklilik ve müzik öğretmenlerinin müzik teknolojileri ile mevcut durumun değerlendirilmesi, ile ilgili mevcut tablonun ortaya konması ve alanda yapılan öncü ilk çalışma olması nedeniyle büyük önem taşımaktadır. Müzik eğitiminde müzik teknolojileri adına bundan sonra yapılacak olan araştırmalara katkıda bulunması, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı’na, KKTC’deki müzik öğretmeni yetiştiren kurumlara ışık tutacak bu araştırmanın problem cümlesi aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

“21. yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerindeki Yeterliliklerine İlişkin Tutum ve Görüşleri nelerdir?” “Araştırmanın problem cümlesini yanıtlamak amacıyla aşağıdaki alt problemler oluşturulmuştur ve bu yolla cevap aranmaya çalışılmıştır.

1- KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan Müzik öğretmenlerinin demografik bilgileri nelerdir ?

2- KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan Müzik öğretmenlerinin müzik teknolojilerini kullanma durumlarına ilişkin tutumları nelerdir ?

3- KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan Müzik öğretmenlerinin müzik teknolojilerinin alt boyutlarını kullanma durumuna ilişkin görüşleri nelerdir ? Buna bağlı olarak alt boyutlar ;

Araç-Gereç ve Teknik Donanım, Ses Kayıt ve Düzenleme Programları, Nota Yazım Programları, Video İşleme ve Slayt Programları, Müzik Teorisi Üzerine Uygulamalar, Müzik Teorisi Üzerine Yazılımlar alt boyutlarını kullanma durumuna ilişkin görüşleri nelerdir ?

YÖNTEM

KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan müzik öğretmenlerinin müzik teknolojilerini kullanımlarına ilişkin yeterliliklerini ile ilgili tutum ve görüşlerini, müzik teknolojilerini kullanma düzeylerinin ne olduğunun objektifleştirerek ölçülebilir ve sayısal olarak ifade edilebilir şekilde betimlenmesi amaçlandığından, bu araştırma nicel bir çalışmadır. Bu araştırma nicel araştırma modellerinden “ betimsel tarama modeli” kullanılmıştır. Betimsel tarama modeli, belirlenen konudaki mevcut durumları araştırarak sonuca ulaşmayı hedefleyen nicel araştırma türüdür.

Araştırmanın evreni, 2020-2021 eğitim öğretim yılında KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan müzik öğretmenlerinden oluşmaktadır. Buna göre araştırmanın evrenini, 2020-2021 Eğitim ve Öğretim yılı itibarı ile KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı’na bağlı (devlet ve özel) okulöncesi, ilköğretim, orta eğitimde görev yapan toplam 189 müzik öğretmenden 131 müzik öğretmeni çalışmaya katılmıştır.

Tablo 1 Müzik Öğretmenlerinin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	97	74,05
Erkek	34	25,95
Eğitim durumu		
Lisans	83	63,36
Lisansüstü	48	36,64
Mesleki hizmet süresi		
0-5 yıl	20	15,27
6-10 yıl	20	15,27
11-15 yıl	19	14,50
16-20 yıl	23	17,56
21-25 yıl	28	21,37
26-30 yıl	21	16,03
Görev yapılan okuldaki hizmet süresi		
0-5 yıl	50	38,17
6-10 yıl	26	19,85
11-15 yıl	21	16,03
16-20 yıl	19	14,50
21-25 yıl	15	11,45
Çalışılan kurum		
Devlet okulu	114	87,02
Özel okul	17	12,98
Okul türü		
Okul öncesi	11	8,40
İlköğretim	82	62,60
Ortaöğretim	38	29,01
Müzik teknolojilerini kullanmaya yönelik eğitim alma		
Evet	45	34,35
Hayır	86	65,65
Müzik öğretiminde müzik teknolojilerini kullanma süresi		
Hiç	18	13,74
0-5 yıl	49	37,40
6-10 yıl	31	23,66
11-15 yıl	17	12,98
16-20 yıl	16	12,21

Tablo 1.'de araştırma kapsamına alınan müzik öğretmenlerinin sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımına ilişkin bulgular gösterilmiştir.

Tablo 1 incelendiğine, araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin %74,05'inin kadın ve %25,95'inin erkek olduğu, %63,36'sının lisans, %36,64'ünün ise lisansüstü mezunu olduğu, %15,27'sinin 0-5 yıl, %15,27'sinin 6-10 yıl, %14,50'sinin 11-15 yıl, %17,56'sının 16-20 yıl, %21,37'sinin 21-25 yıl ve %16,03'ünün 26-30 yıllık mesleki kıdeme sahip olduğu, %38,17'sinin 0-5 yıl, %19,85'inin 11-15 yıl, %16,03'ünün 16-20 yıl, %11,45'inin 21-25 yıldır şuan görev yaptığı okulda çalıştığı belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin %87,02'sinin devlet okulunda çalıştığı, %62,60'ının ilköğretim ve %29,01'inin ortaöğretim kademesinde görev yaptığı, %34,35'inin müzik teknolojilerini kullanmaya yönelik eğitim aldığı, %37,40'sının 0-5 yıldır, %23,66'sının 6-10 yıldır, %12,98'inin 11-15 yıldır ve %12,21'inin 16-20 yıldır müzik teknolojilerini kullandığı belirlenmiştir.

Veri Toplama Aracı

Verilerin toplanması amacıyla, öncelikle araştırmanın temelini oluşturabilmek ve belirlenen amaca ulaşabilmek için konuyla ilgili literatür taraması yapılmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda veri toplama aracı, araştırmacı tarafından oluşturulan ölçekle geliştirilerek, kullanılmıştır. 10 alan uzmanın önerliğinde son şeklini alarak ölçek maddeleri "Müzik Teknolojileri konusunda Kişisel Gelişim", "Müzik Teknolojilerini Kullanma Durumu", "Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi" ve "Müzik Eğitiminde Müzik Teknolojilerinin Önemi" üzerine, araç-gereç ve teknik donanım, yazılım ve programlarla ilgili kullanma becerileri 5'li Likert tipinde olup, ölçek maddeleri 33 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte yer alan her bir madde için "Tamamen Katılıyorum (5)", "Büyük Oranda Katılıyorum (4)", "Orta Düzeyde Katılıyorum(3)", "Çok Az Katılıyorum (2)", "Hiç Katılmıyorum (1)" seçenekleri yer almaktadır.

21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinin yapı geçerliliğinin incelenmesi için açımlayıcı faktör analizi(AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi(DFA) uygulanmıştır.

Açımlayıcı Faktör Analizi

21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinin faktör yapısının saptanması için AFA uygulanmıştır. AFA, bir ölçme aracı vasıtasıyla elde edilen verilere ait korelasyon matrisinden veya kovaryans matrisini kullanarak aralarında ilişki bulunan k adet değişkenden daha az olmak koşuluyla birbirlerinden bağımsız yeni faktörler oluşturulması amacıyla kullanılan faktör analizi yöntemidir (Özdamar, 2002)

AFA'ne başlanmadan evvel, veri setinin faktör analizi uygulanabilmesi için gerekli olan varsayımları sağlayıp sağlamadığı incelenmiştir. Bu kapsamda; 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinin taslak formunun çok değişkenli normal dağılıma uyum gösterme durumu incelenmiş ve çok değişkenli normal dağılıma uyum göstermiş olduğu belirlenmiştir. AFA yapılabilmesi için uygunluğunun belirlenmesinde kullanılan Kaiser-Meğer-Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett'in küresellik testleri uygulanmıştır.

Tablo 2 : 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

		Değerler
Kaiser-Meyer-Olkin	KMO Katsayısı	0,893
	Ki Kare Değeri	5869,680
Bartlett Testi	Serbestlik Derecesi	190
	p	0,000

Tablo 2 .incelendiğinde 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğine ait KMO katsayısının 0,893 olduğu görülmüştür. KMO katsayısı, veri matrisinin faktör analizi için uygun olup olmadığını, veri yapısının faktör çıkarma için uygunluğu hakkında bilgi verir.

Faktörleşebilirlik için KMO' nun 0,60'tan yüksek çıkması beklenir. Barlett testi, değişkenler arasında ilişki olup olmadığını kısmi kolerasyonlar temelinde inceler (Büyüköztürk, 2009). Bartlett's Küresellik Testi sonuçlarına bakıldığında teste ait hesaplanan ki kare değerinin 5869,680 olduğu ve bu değer istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu sonuçlar paralelinde 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojileri Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinin Açımlayıcı faktör analizi için uygun olduğu görülmüştür.

Tablo 3: 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinin Açımlayıcı faktör Analizi Bulguları

Faktör	Özdeğerler			Döndürülmüş Kareler Toplamı		
	Toplam	% Varyans	Kümülatif %	Toplam	% Varyans	Kümülatif %
1	8,27	41,37	41,37	5,10	25,50	25,50
2	3,81	19,07	60,44	4,72	23,58	49,08
3	1,68	8,39	68,84	2,54	12,69	61,77
4	1,01	5,04	73,87	2,42	12,11	73,87
5	0,76	3,82	77,69			
6	0,67	3,34	81,03			
7	0,54	2,71	83,74			
8	0,45	2,27	86,01			
9	0,41	2,05	88,06			
10	0,40	2,00	90,05			
11	0,33	1,65	91,71			
12	0,28	1,38	93,08			
13	0,26	1,28	94,37			
14	0,23	1,15	95,52			
15	0,20	1,00	96,52			
16	0,18	0,91	97,43			
17	0,16	0,81	98,24			
18	0,14	0,69	98,93			
19	0,12	0,62	99,55			
20	0,09	0,45	100,00			

Tablo 3'de 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğine uygulanan AFA neticesinde saptanan özdeğerlerin açıkladıkları varyanslara yer verilmiş olup, 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinin faktör yapısını belirlemek için yapılan AFA'de temel bileşenler analizi (Principal Components) yöntemi kullanılmış ve veri setine varimax dönüşümü uygulanmıştır.

Tablo 3'te göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinin öz değeri birin üzerinde olan dört faktör olduğu belirlenmiştir. Ölçekte yer alan birinci faktörün 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğindeki toplam varyansın %25,50'sini açıkladığı, ikinci faktörün %23,58'ini, üçüncü faktörün %12,69'unu ve dördüncü faktörün 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğindeki toplam varyansın %12,11'ini açıkladığı belirlenmiştir. 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinin dört faktörlü yapısı ölçekteki toplam varyansın %73,87'sini açıklamaktadır.

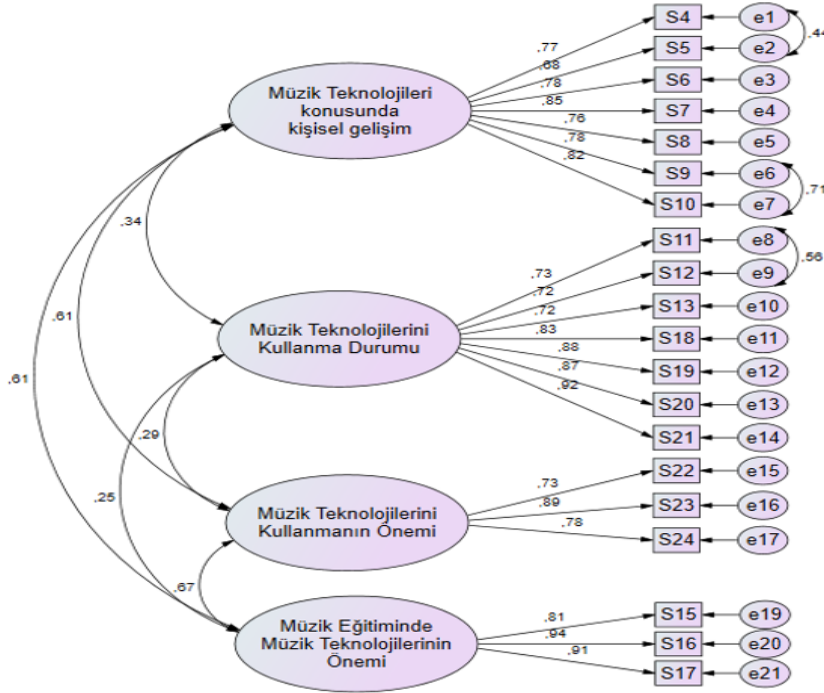
Tablo 4: 21. YY Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği Faktör Yükleri

	F1	F2	F3	F4
7.Ses Kayıt ve Düzenleme Programlarında kendimi geliştirmeyi önemli buluyorum.	0,83			
10.Müzik Öğretimi ile ilgili Yazılımlarda kendimi geliştirmeyi önemli buluyorum .	0,82			
9.Müzik Eğitimi üzerine Yazılımlarda kendimi geliştirmeyi önemli buluyorum .	0,81			
8.Video Düzenleme Programlarında kendimi geliştirmeyi önemli buluyorum .	0,80			
4.Müzik teknolojileri konusunda kendimi geliştirmeyi önemli buluyorum .	0,75			
6.Nota Yazılım Programlarında kendimi geliştirmeyi önemli buluyorum .	0,73			
5.Müzik teknolojileri ile ilgili kurslara katılmayı önemli buluyorum .	0,70			
21.Müzik teknolojileri ile ilgili Müzik Eğitimi üzerine Yazılımlarını kullanıyorum .		0,90		
19.Müzik teknolojileri ile ilgili Ses Kayıt İşlemi Programlarını kullanıyorum.		0,86		
20.Müzik teknolojileri ile ilgili Video Düzenleme Programlarını kullanıyorum .		0,85		
12.Müzik teknolojilerini kullanmak için gerekli araç - gereç ve teknik donanıma güveniyorum .		0,83		
18.Müzik teknolojileri ile ilgili Nota Yazılım Programlarını kullanıyorum .		0,82		
11.Kendimi müzik teknolojileri alanında yeterli buluyorum .		0,82		
13.Müzik teknolojilerini derslerimde sık sık kullanıyorum .		0,77		
23.Müzik derslerinde müzik teknolojileri ile ilgili olarak nota yazılım programlarının önemli olduğunu düşünüyorum .			0,76	
24.Müzik derslerinde müzik teknolojileri ile ilgili olarak İşitme Eğitimi Programlarının önemli olduğunu düşünüyorum .			0,71	
22.Müzik derslerinde müzik teknolojileri ile ilgili olarak ses kayıt programlarının önemli olduğunu düşünüyorum .			0,70	
15.Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığında müzik teknolojileri ile ilgili bir birim oluşturulması gerektiğini düşünüyorum .				0,84
16.Müzik teknolojileri ile ilgili yazılımlarının müzik öğretiminde faydalı olduğunu düşünüyorum .				0,83
17.Müzik teknolojileri ile ilgili yazılımların gerekli olduğunu düşünüyorum .				0,79

Tablo 4.'te gösterilen 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği faktör yükleri incelendiğinde ölçekteki 7 maddenin (S4, S5, S6, S7, S8, S9 ve S10) birinci faktörde yer aldığı saptanmış olup, bu faktöre “Müzik Teknolojileri konusunda kişisel gelişim” ismi verilmiştir. Ölçekte yer alan 7 madde (S11, S12, S13, S18, S19, S20 ve s21) ikinci faktörde yer almış ve bu faktöre “Müzik Teknolojilerini Kullanma Durumu” ismi verilmiştir. Üçüncü faktörde 3 madde (S22, S23 ve

s24) yer almakta olup, bu faktör “Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi” şeklinde isimlendirilmiştir. Ölçekte yer alan son faktör olan dördüncü faktörde S15, S16 VE S17 olmak üzere 3 madde yer almakta olup, dördüncü faktör “Müzik Eğitiminde Müzik Teknolojilerinin Önemi” şeklinde isimlendirilmiştir.

21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği faktör yükleri incelendiğinde, 33 madde 20 maddeye düşürülerek , “Müzik Teknolojileri konusunda kişisel gelişim”, “Müzik Teknolojilerini Kullanma Durumu”, “Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi” ve “Müzik Eğitiminde Müzik Teknolojilerinin Önemi” faktörleri adı altında toplanmıştır.

Şekil 1. 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinin doğrulayıcı faktör analizi yol diyagramı

Doğrulayıcı Faktör Analizi

21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinin faktör yapısının ortaya konmasının ardından ölçeğin faktör yapısının uygunluğunun belirlenmesi ve faktörlerin arasındaki ilişkilerin saptanması için DFA uygulanmıştır. DFA açıklayıcı faktör analizinin bir uzantısı niteliğindedir AFA bir ölçme aracının faktör yapısını açıklarken, doğrulayıcı faktör analizi AFA ile belirlenen faktörler arasındaki ilişkinin yeterli olup olmadığını, değişkenlerin hangi faktörlerle ilişkili olduğunu, faktörlerin birbirinde bağımsız olma durumlarını ve belirlenen faktörlerin kurulan modeli açıklamakta yeterli olup olmadığını test edilmesi amacıyla kullanılır (Akt. Erkorkmaz ve diğ., 2013)

Şekil 1.'de gösterilen 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinin DFA yol(path) diyagramı verilmiş olup, AFA ile belirlenen tek faktörlü ve 20 maddelik ölçekten herhangi bir madde atılmadan 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinin iyi uyumda olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5: 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinin Uyum İyiliği İndeksleri

İndeks	Değer	Sınır Değer	Uyum
χ^2/sd	2,846	3-5	Mükemmel
GFI	0,949	0,90-0,95	Kabul Edilebilir
NFI	0,924	0,90-0,95	Kabul Edilebilir
CFI	0,901	0,90-0,95	Kabul Edilebilir
RMSEA	0,072	0,5-0,8	Kabul Edilebilir

Tablo 5'te verilen 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği doğrulayıcı faktör analizi uyum iyiliği indeksi değerleri incelendiğinde, χ^2/sd 'inin 2,846 olduğu belirlenmiştir ve bu durumun χ^2/sd açısından 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinin mükemmel bir uyuma sahip olduğunu ifade etmektedir. Kline (2005)'e göre χ^2/sd 'nin 3'ün altında olması mükemmel uyum olduğunu, 3 ile 5 arasında olması ise kabul edilebilir uyumun olduğunu göstermektedir.

İyilik Uyum İndeksi (GFI) indeksinin 0.95 ile 1.00 arasında olması mükemmel bir uyumun varlığını, 0.90 ile 0.95 aralığında olması ise kabul edilebilir bir uyumun varlığını göstermektedir (Sümer, 2000). 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği için saptanan İyilik Uyum İndeksi (GFI) indeksi 0,949 bulunmuş olup, İyilik Uyum İndeksi değerinin kabul edilebilir olduğu belirlenmiştir.

21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ölçeğin Normlaştırılmış Uyum İndeksi (NFI) değeri 0,924 bulunmuştur. Tabachnick ve Fidell (2001)'e göre Normlaştırılmış Uyum İndeksi için belirlenen sınır değer 0,90 ile 1,00 arasındadır. NFI değerinin belirtilen sınır değerlerin arasında olması beklenir ve bu durum kabul edilebilir uyumu göstermektedir.

Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI) için belirlenen kritik değerlerden 0.95 - 1.00 aralığı iyi bir uyumun varlığını, 0.90 - 0.95 aralığı ise kabul edilebilir bir uyumun varlığını göstermektedir (Tabachnick ve Fidell, 2001). 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği için belirlenen Karşılaştırmalı Uyum İndeksi değeri 0,01'dir ve bu değer 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği Karşılaştırmalı Uyum İndeksi açısından kabul bir uyuma sahip olduğunu göstermektedir.

Ölçeğe ait Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (RMSEA) değeri 0,072 bulunmuştur. Brown (2006)'ya göre RMSEA değerinin 0.00-0.05 arasında olması mükemmel uyumu, 0.05-0.08 arasında olması ise kabul edilebilir uyumu göstermektedir. Buna göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinin RMSEA açısından kabul edilebilir bir uyuma sahip olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan doğrulayıcı faktör analizi neticesinde 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinin GFI dışındaki tüm uyum iyiliği indekslerinin uygun olduğu ve ölçeğin yapı geçerliğinin sağlandığı belirlenmiştir.

21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği Güvenirlik Analizleri

21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinin güvenilirliğinin incelenmesi amacıyla sırasıyla Cronbach alfa testi ve Yarıya Bölme testi yapılmış ve ölçeğin madde-toplam korelasyonları incelenmiştir.

Tablo 6: 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinin Cronbach Alfa ve Yarıya Bölme Testi Sonuçları

Cronbach Alfa Testi	0,914
I. yarı Cronbach Alfa (10 Madde)	0,863
II. yarı Cronbach Alfa (10 Madde)	0,841
Yarıya Bölme Testi	Yarılar arası korelasyon
	0,773
	Spearman-Brown
	0,872
	Guttman Split-Half
	0,872

Tablo 6 incelendiğinde 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinin Cronbach Alfa testi sonuçlarına ait Cronbach alfa katsayısının 0,914 olduğu tespit edilmiştir. Büyüköztürk (2012)'e göre Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısının 0,70'in üzerinde olması halinde ölçme aracı güvenilir olduğunu göstermektedir. Ölçeğe Cronbach Alfa testinin yanı sıra Yarıya Bölme testi uygulanmış ve ölçeğin birinci yarısına ait Cronbach Alfa katsayısının 0,863 olduğu, ikinci yarısına ait katsayısının 0,841 olduğu tespit edilmiştir. Yarılar arasındaki korelasyon katsayısının 0,773 gibi olduğu belirlenmiş olup, Spearman-Brown katsayısı 0,872 ve Guttman Split-Half katsayısı 0,872 bulunmuştur.

Tablo 7: 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği Madde-Toplam Korelasyonları

	F1
7.Ses Kayıt ve Düzenleme Programlarında kendimi geliştirmeyi önemli buluyorum.	0,57
10.Müzik Öğretimi ile ilgili Yazılımlarda kendimi geliştirmeyi önemli buluyorum .	0,61
9.Müzik Eğitimi üzerine Yazılımlarda kendimi geliştirmeyi önemli buluyorum .	0,60
8.Video Düzenleme Programlarında kendimi geliştirmeyi önemli buluyorum .	0,48
4.Müzik teknolojileri konusunda kendimi geliştirmeyi önemli buluyorum .	0,58
6.Nota Yazılım Programlarında kendimi geliştirmeyi önemli buluyorum .	0,59
5.Müzik teknolojileri ile ilgili kurslara katılmayı önemli buluyorum .	0,48
21.Müzik teknolojileri ile ilgili Müzik Eğitimi üzerine Yazılımlarını kullanıyorum .	0,71
19.Müzik teknolojileri ile ilgili Ses Kayıt İşlemi Programlarını kullanıyorum.	0,68
20.Müzik teknolojileri ile ilgili Video Düzenleme Programlarını kullanıyorum .	0,68
12.Müzik teknolojilerini kullanmak için gerekli araç - gereç ve teknik donanıma güveniyorum .	0,60
18.Müzik teknolojileri ile ilgili Nota Yazılım Programlarını kullanıyorum .	0,66
11.Kendimi müzik teknolojileri alanında yeterli buluyorum .	0,63
13.Müzik teknolojilerini derslerimde sık sık kullanıyorum .	0,65
23.Müzik derslerinde müzik teknolojileri ile ilgili olarak nota yazılım programlarının önemli olduğunu düşünüyorum .	0,54
24.Müzik derslerinde müzik teknolojileri ile ilgili olarak İşitme Eğitimi Programlarının önemli olduğunu düşünüyorum .	0,47
22.Müzik derslerinde müzik teknolojileri ile ilgili olarak ses kayıt programlarının önemli olduğunu düşünüyorum .	0,51
15.Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığında müzik teknolojileri ile ilgili bir birim oluşturulması gerektiğini düşünüyorum .	0,44
16.Müzik teknolojileri ile ilgili yazılımlarının müzik öğretiminde faydalı olduğunu düşünüyorum .	0,55
17.Müzik teknolojileri ile ilgili yazılımların gerekli olduğunu düşünüyorum .	0,55

Tablo 7 'te 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği madde-toplam korelasyonları verilmiş olup, ölçekte yer alan maddelerin toplamla olan korelasyonlarının yüksek olduğu ve 0,44 ile 0,77 arasında değiştiği tespit edilmiştir.

Geçerlilik ve güvenilirlik analizlerine göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinin, müzik teknolojilerini kullanma durumlarına ilişkin yeterlilikleri ortaya koymada geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinin güvenilirliğinin incelenmesi amacıyla, sırasıyla Cronbach alfa testi yapılarak Cronbach alfa katsayısının 0,914 olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğe Cronbach Alfa testinin yanı sıra Yarıya Bölme testi uygulanmış ve ölçeğin birinci yarısına ait Cronbach Alfa katsayısının 0,863 olduğu, ikinci yarısına ait katsayının 0,841 olduğu tespit edilmiştir. Yarılar arasındaki korelasyon katsayısının 0,773 gibi olduğu belirlenmiş olup, Spearman-Brown katsayısı 0,872 ve Guttman Split-Half katsayısı 0,872 bulunmuştur. 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği ölçeğin araştırma sorusuna uygunluğunu belirlemek amacıyla ölçeğin araştırma sorusuna uygunluğunu belirlemek amacıyla madde-toplam korelasyonları incelenmiş olup, ölçekte yer alan maddelerin toplamla olan korelasyonlarının yüksek olduğu ve 0,44 ile 0,77 arasında değiştiği tespit edilmiştir. Geçerlilik ve güvenilirlik analizlerine göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinin, müzik teknolojilerini kullanma durumlarına ilişkin yeterlilikleri ortaya koymada geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği 5'li Likert tipi olup , bunun yanında müzik öğretmenlerin demografik bilgileri, müzik teknolojilerinin alt boyutlarını kullanma durumuna ilişkin görüşleri ve buna bağlı olarak Araç-Gereç ve Teknik Donanım, Ses Kayıt ve Düzenleme Programları, Nota Yazım Programları, Video İşleme ve Slayt Programları, Müzik Teorisi Üzerine Uygulamalar, Müzik Teorisi Üzerine Yazılımları kullanma durumuna ilişkin görüşleri ortaya konulmuştur.

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde araştırma problemi ve alt boyutlarına bağlı olarak içerik analizi gerçekleştirilmiştir ve bulgular tablo halinde sunulmuştur. Tablolarda, öğretmen görüşerli frekans değerleri verilerek sunulmuş ve doğrudan alıntılar gerçekleştirilmiştir.

- 1- “KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan Müzik öğretmenlerinin demografik bilgileri nelerdir ? ” amacına yönelik bulgular ;

Tablo 8 : Müzik öğretmenlerinin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	97	74,05
Erkek	34	25,95
Eğitim durumu		
Lisans	83	63,36
Lisansüstü	48	36,64
Mesleki hizmet süresi		
0-5 yıl	20	15,27
6-10 yıl	20	15,27
11-15 yıl	19	14,50
16-20 yıl	23	17,56
21-25 yıl	28	21,37
26-30 yıl	21	16,03
Görev yapılan okuldaki hizmet süresi		
0-5 yıl	50	38,17
6-10 yıl	26	19,85
11-15 yıl	21	16,03
16-20 yıl	19	14,50
21-25 yıl	15	11,45
Çalışılan kurum		
Devlet okulu	114	87,02
Özel okul	17	12,98
Okul türü		
Okul öncesi	11	8,40
İlköğretim	62	47,60
Ortaöğretim	47	35,60
Müzik teknolojilerini kullanmaya yönelik eğitim alma		
Evet	45	34,35
Hayır	86	65,65
Müzik öğretiminde müzik teknolojilerini kullanma süresi		
Hiç	18	13,74
0-5 yıl	49	37,40
6-10 yıl	31	23,66
11-15 yıl	17	12,98
16-20 yıl	16	12,21

Tablo 8’de araştırma kapsamına alınan müzik öğretmenlerinin sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımına ilişkin bulgular gösterilmiştir.

Tablo 8 incelendiğine, araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin %74,05’inin kadın ve %25,95’inin erkek olduğu, %63,36’sının lisans, %36,64’ünün ise lisansüstü mezunu olduğu, %15,27’sinin 0-5 yıl, %15,27’sinin 6-10 yıl, %14,50’sinin 11-15 yıl, %17,56’sının 16-20 yıl, %21,37’sinin 21-25 yıl ve %16,03’ünün 26-30 yıllık mesleki kıdeme sahip olduğu, %38,17’sinin 0-5 yıl, %19,85’inin 11-15 yıl, %16,03’ünün 16-20 yıl, %11,45’inin 21-25 yıldır şuan görev yaptığı okulda çalıştığı belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin %87,02’sinin devlet okulunda çalıştığı, %62,60’ının ilköğretim ve %29,01’inin ortaöğretim kademesinde görev yaptığı, %34,35’inin müzik teknolojilerini kullanmaya yönelik eğitim aldığı, %37,40’sının 0-5 yıldır, %23,66’sının 6-10 yıldır, %12,98’inin 11-15 yıldır ve %12,21’inin 16-20 yıldır müzik teknolojilerini kullandığı belirlenmiştir.

2- “KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan Müzik öğretmenlerinin müzik teknolojilerini kullanma durumlarına ilişkin tutumları nelerdir ?” amacına yönelik bulgular ;

Tablo 9. Müzik Öğretmenlerinin 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinden aldıkları puanlar

	n	$\bar{x}$	s	Min	Max
Müzik Teknolojileri Konusunda Kişisel Gelişim	131	30,51	6,51	8	35
Müzik Teknolojilerini Kullanma Durumu	131	23,34	7,55	7	35
Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi	131	12,74	3,16	3	15
Müzik Eğitiminde Müzik Teknolojilerinin Önemi	131	13,08	2,53	3	15
21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği	131	79,68	16,11	25	100

Tablo 9’da araştırma kapsamına alınan müzik öğretmenlerinin 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinden aldıkları puanlara ait betimsel istatistikler gösterilmiştir.

Tablo 9 incelendiğinde, katılımcıların 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinde bulunan Müzik Teknolojileri Konusunda Kişisel Gelişim alt boyutundan ortalama 30,51±6,51 puan, Müzik Teknolojilerini Kullanma Durumu alt boyutundan ortalama 23,34±7,55 puan, Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi alt boyutundan ortalama 12,74±3,16 puan, Müzik Eğitiminde Müzik Teknolojilerinin Önemi alt boyutunda ise 13,08±2,53 puan aldıkları belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği genelinden ortalama 79,68±16,11 puan aldıkları belirlenmiştir.

Tablo 10: Müzik Öğretmenlerinin Cinsiyetine Göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması

	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	s	M	SO	Z	p
Müzik Teknolojileri Konusunda Kişisel Gelişim	Kadın	97	31,36	5,17	34,00	69,67	-1,958	0,051
	Erkek	34	28,09	8,99	31,50	55,53		
Müzik Teknolojilerini Kullanma Durumu	Kadın	97	23,42	7,34	22,00	66,27	-0,137	0,891
	Erkek	34	23,12	8,25	24,50	65,24		
Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi	Kadın	97	13,18	2,49	15,00	68,91	-1,580	0,114
	Erkek	34	11,50	4,36	13,50	57,71		
Müzik Eğitiminde Müzik Teknolojilerinin Önemi	Kadın	97	13,39	1,98	14,00	68,29	-1,225	0,220
	Erkek	34	12,21	3,57	13,50	59,46		
	Kadın	97	81,35	12,88	81,00	67,24		
	Erkek	34	74,91	22,55	82,00	62,47	-0,630	0,528

Tablo 10 ‘da müzik öğretmenlerinin cinsiyetine göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 10 incelendiğinde, müzik öğretmenlerinin cinsiyetine göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği genelinden ve ölçekte bulunan Müzik Teknolojileri Konusunda Kişisel Gelişim, Müzik Teknolojilerini Kullanma Durumu, Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi ve Müzik Eğitiminde Müzik Teknolojilerinin Önemi alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Kadın ve erkek öğretmenlerin 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği genelinden ve ölçekte bulunan Müzik Teknolojileri Konusunda Kişisel Gelişim, Müzik Teknolojilerini Kullanma Durumu, Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi ve Müzik Eğitiminde Müzik Teknolojilerinin Önemi alt boyutlarından aldıkları puanlar benzerdir.

Tablo 11: Müzik Öğretmenlerinin Eğitim Durumuna Göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

	Eğitim durumu	n	$\bar{x}$	s	M	SO	Z	p	
MüzikTeknolojileri	Lisans	83	29,80	7,19	33,00	63,49			
konusunda kişisel gelişim	Lisansüstü	48	31,75	4,96	34,00	70,33	-1,041	0,298	
MüzikTeknolojilerini	Lisans	83	22,55	7,52	21,00	61,81			
Kullanma Durumu	Lisansüstü	48	24,71	7,48	26,00	73,25	-1,664	0,096	
MüzikTeknolojilerini	Lisans	83	12,22	3,50	14,00	60,92			
Kullanmanın Önemi	Lisansüstü	48	13,65	2,20	15,00	74,78	-2,149	0,032*	
Müzik Eğitiminde Müzik	Lisans	83	13,05	2,84	15,00	68,67			
Teknolojilerinin Önemi	Lisansüstü	48	13,15	1,91	13,00	61,39	-1,110	0,267	
21.yy Müzik Öğretmenlerinin	Lisans	83	77,61	17,24	81,00	61,89			
Müzik									
Teknolojilerine	İlişkin	Lisansüstü	48	83,25	13,37	84,50	73,11	-1,632	0,103
Yeterlilikleri Ölçeği									

* $p < 0,05$

Tablo 11’de araştırma kapsamına alınan müzik öğretmenlerinin eğitim durumuna göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Mann-Whitney U testi bulguları gösterilmiştir.

Müzik öğretmenlerinin 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği genelinden ve ölçekte bulunan Müzik Teknolojileri Konusunda Kişisel Gelişim, Müzik Teknolojilerini Kullanma Durumu ve Müzik Eğitiminde Müzik Teknolojilerinin Önemi alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı belirlenmiştir ($p > 0,05$).

Müzik öğretmenlerinin 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinde yer alan Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Lisansüstü mezunu olan öğretmenlerin Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi alt boyutundan aldıkları puanlar lisans mezunu olanlara göre yüksek bulunmuştur.

Tablo 12: Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Hizmet Süresine Göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

	Hizmet süresi	n	$\bar{x}$	s	M	SO	X ²	p
	0-5 yıl	20	31,05	5,29	33,00	63,20	6,375	0,271
	6-10 yıl	20	31,85	6,11	35,00	77,30		
Müzik	11-15 yıl	19	31,74	4,77	35,00	71,82		
Teknolojileri	16-20 yıl	23	26,87	10,12	31,00	54,26		
konusunda	21-25 yıl	28	31,64	4,60	35,00	71,11		
kişisel gelişim	26-30 yıl	21	30,10	5,57	32,00	58,69		
	0-5 yıl	20	22,40	6,69	22,50	60,90	1,551	0,907
	6-10 yıl	20	23,45	9,10	23,00	67,55		
Müzik	11-15 yıl	19	25,16	6,41	25,00	73,82		
Teknolojilerini	16-20 yıl	23	22,09	8,91	23,00	61,63		
Kullanma	21-25 yıl	28	23,39	6,92	23,50	65,59		
Durumu	26-30 yıl	21	23,81	7,37	22,00	67,64		
	0-5 yıl	20	12,35	3,63	14,50	64,65	1,855	0,869

	6-10 yıl	20	12,45	3,86	15,00	67,75		
Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi	11-15 yıl	19	13,26	2,18	15,00	69,11		
	16-20 yıl	23	12,00	4,17	14,00	61,59		
	21-25 yıl	28	13,57	1,97	14,50	71,64		
	26-30 yıl	21	12,62	2,71	13,00	60,12		
	0-5 yıl	20	13,30	2,54	14,00	69,70	3,196	0,670
Müzik Eğitiminde Müzik Teknolojilerinin Önemi	6-10 yıl	20	12,95	3,17	15,00	68,60		
	11-15 yıl	19	13,32	2,45	15,00	71,03		
	16-20 yıl	23	12,04	3,36	13,00	54,93		
	21-25 yıl	28	13,64	1,45	14,00	69,32		
	26-30 yıl	21	13,19	1,86	13,00	63,14		
	0-5 yıl	20	79,10	15,41	81,00	64,73	2,594	0,762
21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği	6-10 yıl	20	80,70	17,57	81,50	69,35		
	11-15 yıl	19	83,47	13,65	87,00	75,18		
	16-20 yıl	23	73,00	23,68	80,00	58,70		
	21-25 yıl	28	82,25	10,59	82,00	68,05		
	26-30 yıl	21	79,71	12,51	80,00	60,98		

Tablo 12’de araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin mesleki hizmet süresine göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 12 incelendiğinde araştırma kapsamına alınan müzik öğretmenlerinin mesleki hizmet süresine göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği genelinden ve ölçekte bulunan Müzik Teknolojileri Konusunda Kişisel Gelişim, Müzik Teknolojilerini Kullanma Durumu, Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi ve Müzik Eğitiminde Müzik Teknolojilerinin Önemi alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Müzik öğretmenlerinin mesleki hizmet süresine bakılmaksızın 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği genelinden ve ölçekte bulunan Müzik Teknolojileri Konusunda Kişisel Gelişim, Müzik Teknolojilerini Kullanma Durumu, Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi ve Müzik Eğitiminde Müzik Teknolojilerinin Önemi alt boyutlarından benzer puanlar aldıkları tespit edilmiştir.

Tablo 13: Müzik Öğretmenlerinin Görev Yaptıkları Okuldaki Hizmet Süresine Göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

	Hizmet süresi	n	$\bar{x}$	s	M	SO	X ²	p
Müzik Teknolojileri konusunda kişisel gelişim	0-5 yıl	50	32,00	4,31	34,00	71,21	2,069	0,723
	6-10 yıl	26	29,31	7,98	33,00	62,98		
	11-15 yıl	21	28,05	9,46	31,00	58,90		
	16-20 yıl	19	30,95	4,73	32,00	64,13		
	21-25 yıl	15	30,53	6,17	34,00	66,17		
Müzik Teknolojilerini	0-5 yıl	50	24,38	7,17	25,00	71,30	3,134	0,536
	6-10 yıl	26	21,62	8,26	20,00	57,31		

Kullanma Durumu	11-15 yıl	21	24,00	6,87	26,00	67,86		
	16-20 yıl	19	23,68	7,85	25,00	68,24		
	21-25 yıl	15	21,53	8,20	21,00	57,97		
	0-5 yıl	50	13,04	2,81	15,00	68,87	4,791	0,309
Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi	6-10 yıl	26	11,54	4,09	12,50	55,29		
	11-15 yıl	21	12,29	3,85	14,00	63,71		
	16-20 yıl	19	13,16	2,14	14,00	65,34		
	21-25 yıl	15	13,93	1,67	15,00	79,03		
Müzik Eğitiminde Müzik Teknolojilerinin Önemi	0-5 yıl	50	13,50	2,11	14,00	71,22	2,731	0,604
	6-10 yıl	26	12,31	3,43	13,00	59,94		
	11-15 yıl	21	12,33	3,18	13,00	58,69		
	16-20 yıl	19	13,63	1,38	14,00	68,68		
21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği	21-25 yıl	15	13,40	1,68	13,00	65,93		
	0-5 yıl	50	82,92	13,29	82,50	73,14	3,595	0,464
	6-10 yıl	26	74,77	20,64	78,50	57,63		
	11-15 yıl	21	76,67	20,99	83,00	64,17		
	16-20 yıl	19	81,42	11,46	83,00	66,21		
	21-25 yıl	15	79,40	11,57	77,00	59,00		

Müzik öğretmenlerinin görev yaptıkları okuldaki hizmet süresine göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin yapılan Kruskal-Wallis H testinden elde edilen bulgular Tablo 4.13.'te gösterilmiştir.

Tablo 13. incelendiğinde, müzik öğretmenlerinin görev yaptıkları okuldaki hizmet süresine göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği genelinden ve ölçekte bulunan Müzik Teknolojileri Konusunda Kişisel Gelişim, Müzik Teknolojilerini Kullanma Durumu, Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi ve Müzik Eğitiminde Müzik Teknolojilerinin Önemi alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Müzik öğretmenlerinin görev yaptıkları okuldaki hizmet süresine göre bakılmaksızın 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği genelinden ve ölçekte bulunan Müzik Teknolojileri Konusunda Kişisel Gelişim, Müzik Teknolojilerini Kullanma Durumu, Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi ve Müzik Eğitiminde Müzik Teknolojilerinin Önemi alt boyutlarından aldıkları puanların benzer olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 14: Müzik öğretmenlerinin çalıştıkları kuruma göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması

	Çalışılan kurum	n	$\bar{x}$	s	M	SO	Z	p
Müzik Teknolojileri konusunda kişisel gelişim	Devlet	114	30,08	6,81	33,00	63,76	-1,829	0,067
	Özel	17	33,41	2,60	35,00	81,00		
Müzik Teknolojilerini Kullanma Durumu	Devlet	114	22,74	7,55	22,00	62,90	-2,421	0,015*
	Özel	17	27,41	6,37	29,00	86,76		
Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi	Devlet	114	12,59	3,28	14,00	64,42	-1,316	0,188
	Özel	17	13,76	1,95	15,00	76,59		
Müzik Eğitiminde Müzik Teknolojilerinin Önemi	Devlet	114	12,99	2,61	14,00	64,68	-1,078	0,281
	Özel	17	13,71	1,86	15,00	74,82		
	Devlet	114	78,39	16,48	81,00	62,79	-2,508	0,012*

21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği	Özel	17	88,29	10,08	90,00	87,53
---	------	----	-------	-------	-------	-------

* $p < 0,05$

Tablo 14’te araştırma kapsamına alınan müzik öğretmenlerinin çalıştıkları kuruma göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasında kullanılan Mann-Whitney U testi sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 14 incelendiğinde, müzik öğretmenlerinin çalıştıkları kuruma göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinde bulunan Müzik Teknolojileri Konusunda Kişisel Gelişim, Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi ve Müzik Eğitiminde Müzik Teknolojilerinin Önemi alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0,05$).

Araştırmaya dahil olan müzik öğretmenlerinin çalıştıkları kuruma göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği genelinden ve ölçekte bulunan Müzik Teknolojilerini Kullanma Durumu alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Özel okulda çalışan öğretmenlerin .yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği genelinden ve ölçekte bulunan Müzik Teknolojilerini Kullanma Durumu alt boyutundan aldıkları puanlar , devlet okulunda çalışanlara göre yüksektir.

Tablo 15: Müzik Öğretmenlerinin Çalıştıkları Okul Türüne Göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

	Okul türü	n	$\bar{x}$	s	M	SO	X ²	p
Müzik Teknolojileri konusunda kişisel gelişim	Okul öncesi	11	30,64	6,14	34,00	66,00	0,000	1,000
	İlköğretim	82	30,30	6,88	34,00	65,97		
	Ortaöğretim	38	30,92	5,89	33,50	66,07		
Müzik Teknolojilerini Kullanma Durumu	Okul öncesi	11	23,09	7,41	21,00	63,45	3,329	0,189
	İlköğretim	82	22,57	7,28	22,00	61,97		
	Ortaöğretim	38	25,08	8,08	28,00	75,43		
Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi	Okul öncesi	11	11,91	3,14	12,00	54,18	2,628	0,269
	İlköğretim	82	12,60	3,33	14,00	64,56		
	Ortaöğretim	38	13,29	2,74	15,00	72,53		
Müzik Eğitiminde Müzik Teknolojilerinin Önemi	Okul öncesi	11	13,36	2,20	15,00	70,45	0,224	0,894
	İlköğretim	82	12,98	2,77	14,00	66,05		
	Ortaöğretim	38	13,24	2,09	13,50	64,59		
21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği	Okul öncesi	11	79,00	15,12	78,00	60,05	2,450	0,294
	İlköğretim	82	78,45	16,36	82,00	63,09		
	Ortaöğretim	38	82,53	15,90	83,50	74,01		

Tablo 15 ’te müzik öğretmenlerinin çalıştıkları okul türüne göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına yönelik Kruskal-Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 15’te müzik öğretmenlerinin çalıştıkları okul türüne göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği genelinden ve ölçekte bulunan Müzik Teknolojileri Konusunda Kişisel Gelişim, Müzik Teknolojilerini Kullanma Durumu, Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi ve Müzik Eğitiminde Müzik Teknolojilerinin Önemi alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında fark olmadığı saptanmıştır ($p > 0,05$).

Tablo 16: Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerini Kullanmaya Yönelik Eğitim Alma Durumuna Göre 21.Yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

	Eğitim alma	n	$\bar{x}$	s	M	SO	Z	p
Müzik Teknolojileri konusunda kişisel gelişim	Evet	45	32,96	3,31	35,00	79,23	-3,023	0,003*
	Hayır	86	29,23	7,37	32,00	59,08		
Müzik Teknolojilerini Kullanma Durumu	Evet	45	27,47	6,55	28,00	87,34	-4,661	0,000*
	Hayır	86	21,19	7,17	21,00	54,83		
Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi	Evet	45	13,49	2,36	15,00	73,50	-1,746	0,081
	Hayır	86	12,35	3,45	13,50	62,08		
Müzik Eğitiminde Müzik Teknolojilerinin Önemi	Evet	45	13,98	1,57	15,00	79,71	-3,137	0,002*
	Hayır	86	12,62	2,80	13,00	58,83		
21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği	Evet	45	87,89	10,26	90,00	86,52	-4,478	0,000*
	Hayır	86	75,38	16,98	79,00	55,26		

* $p < 0,05$

Tablo 16'da müzik öğretmenlerinin müzik teknolojilerini kullanmaya yönelik eğitim alma durumuna göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 16 incelendiğinde müzik öğretmenlerinin müzik teknolojilerini kullanmaya yönelik eğitim alma durumuna göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği genelinden ve ölçekte bulunan Müzik Teknolojileri Konusunda Kişisel Gelişim, Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi ve Müzik Eğitiminde Müzik Teknolojilerinin Önemi alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Müzik teknolojilerini kullanmaya yönelik eğitim alan öğretmenlerin 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği genelinden ve ölçekte bulunan Müzik Teknolojileri Konusunda Kişisel Gelişim, Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi ve Müzik Eğitiminde Müzik Teknolojilerinin Önemi alt boyutlarından aldıkları puanlar daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 17: Müzik Öğretmenlerinin Müzik Öğretiminde Müzik Teknolojilerini Kullanma Süresine Göre 21.Yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

	Süre	n	$\bar{x}$	s	M	SO	X ²	p	Fark
Müzik Teknolojileri konusunda kişisel gelişim	Hiç	18	24,83	10,69	28,50	46,75	13,725	0,008*	1-3
	0-5 yıl	49	30,02	5,79	32,00	58,65			1-4
	6-10 yıl	31	32,10	4,89	35,00	74,19			1-5
	11-15 yıl	17	32,53	3,50	35,00	76,21			
	16-20 yıl	16	33,19	3,54	35,00	83,44			
Müzik Teknolojilerini Kullanma Durumu	Hiç	18	17,72	7,34	18,00	38,44	18,613	0,001*	1-3
	0-5 yıl	49	22,41	6,93	21,00	60,56			1-4
	6-10 yıl	31	24,45	6,93	26,00	71,40			1-5
	11-15 yıl	17	26,65	7,44	29,00	83,79			
	16-20 yıl	16	26,88	7,46	29,00	84,28			
Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi	Hiç	18	10,72	5,03	12,50	55,11	16,143	0,003*	1-3
	0-5 yıl	49	12,00	2,99	12,00	54,38			1-4
	6-10 yıl	31	13,71	2,45	15,00	77,05			1-5
	11-15 yıl	17	13,59	1,80	14,00	70,44			
	16-20 yıl	16	14,50	0,97	15,00	87,72			
Hiç	18	11,28	3,59	13,00	45,97	13,787	0,008*	1-3	

Müzik Eğitiminde	0-5 yıl	49	12,84	2,35	13,00	59,38				1-4
Müzik Teknolojilerinin Önemi	6-10 yıl	31	13,48	2,43	14,00	72,05				1-5
	11-15 yıl	17	13,94	1,71	15,00	79,88				
	16-20 yıl	16	14,19	1,28	15,00	82,34				
21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği	Hiç	18	64,56	21,82	68,00	36,08	24,886	0,000*		1-3
	0-5 yıl	49	77,27	14,39	80,00	57,56				1-4
	6-10 yıl	31	83,74	13,53	86,00	75,66				1-5
	11-15 yıl	17	86,71	11,07	87,00	82,26				
	16-20 yıl	16	88,75	8,90	91,00	89,50				

* $p < 0,05$

Tablo 17’de araştırma kapsamına alınan müzik öğretmenlerinin müzik öğretiminde müzik teknolojilerini kullanma süresine göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 17 incelendiğinde, öğretmenlerin müzik öğretiminde müzik teknolojilerini kullanma süresi göre 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği genelinden ve ölçekte bulunan Müzik Teknolojileri Konusunda Kişisel Gelişim, Müzik Teknolojilerini Kullanma Durumu, Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi ve Müzik Eğitiminde Müzik Teknolojilerinin Önemi alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Müzik teknolojilerini hiç kullanmayan öğretmenlerin 21.yy Müzik Öğretmenlerinin Müzik Teknolojilerine İlişkin Yeterlilikleri Ölçeği genelinden ve ölçekte bulunan Müzik Teknolojileri Konusunda Kişisel Gelişim, Müzik Teknolojilerini Kullanma Durumu, Müzik Teknolojilerini Kullanmanın Önemi ve Müzik Eğitiminde Müzik Teknolojilerinin Önemi alt boyutlarından aldıkları puanlar 6-10 yıl, 11-15 yıl ve 16-20 yıldır kullananlara göre daha düşük bulunmuştur.

3- “KTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan Müzik öğretmenlerinin müzik teknolojilerinin alt boyutlarını kullanma durumuna ilişkin görüşleri nelerdir ?” amacına yönelik bulgular ;

Tablo 18: Müzik Öğretmenlerinin Okulda Ve Evde Sahip Oldukları Teknolojik Ürünler ve Kullanma Düzeyleri

	Yok		Yalnız Okulda		Yalnız Evde		Hem evde hem okulda		$\bar{x}$	s
	n	%	n	%	n	%	n	%		
Akıllı Tahta	60	45,80	67	51,15	1	0,76	3	2,29	3,54	1,60
İnteraktif Müzik Yazı Tahtası	101	77,10	20	15,27	6	4,58	4	3,05	2,74	1,62
Bilgisayar	5	3,82	11	8,40	19	14,50	96	73,28	4,55	0,80
Mimio Vote Akıllı Tahta	107	81,68	17	12,98	6	4,58	1	0,76	2,59	1,64
MIDI Klavye	86	65,65	9	6,87	23	17,56	13	9,92	2,92	1,61
Elektronik Org	21	16,03	43	32,82	20	15,27	47	35,88	4,18	1,19
Dijital Piyano	46	35,11	20	15,27	31	23,66	34	25,95	3,86	1,49
Sampler	100	76,34	10	7,63	15	11,45	6	4,58	2,61	1,59
Tablet Bilgisayar	28	21,37	6	4,58	73	55,73	24	18,32	4,15	1,21
Laptop	2	1,53	6	4,58	73	55,73	50	38,17	4,57	0,79
Kulaklık	10	7,63	4	3,05	82	62,60	35	26,72	4,43	0,95
Mikrofon	12	9,16	43	32,82	30	22,90	46	35,11	4,50	0,87
Ses Kartı Cihazı	68	51,91	11	8,40	36	27,48	16	12,21	3,31	1,63
Video Kamera	35	26,72	8	6,11	60	45,80	28	21,37	3,88	1,38
Akıllı Cep Telefon	0	0,00	8	6,11	81	61,83	42	32,06	4,67	0,65

Harici Hoparlör	10	7,63	35	26,72	24	18,32	62	47,33	4,58	0,76
Metronom	24	18,32	12	9,16	61	46,56	34	25,95	4,04	1,36
Projeksiyon	18	13,74	89	67,94	7	5,34	17	12,98	4,23	1,18
Akort Cihazı	45	34,35	11	8,40	45	34,35	30	22,90	4,82	0,38
İnternet erişimi	1	0,76	9	6,87	11	8,40	110	83,97	3,89	1,46

Tablo 18’de araştırma kapsamına alınan müzik öğretmenlerinin okulda ve evde sahip oldukları teknolojik ürünler ve kullanma düzeyleri gösterilmiştir.

Tablo 18 incelendiğinde, araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin %51,15’inin yalnız okulunda akıllı tahta ve %67,94’ünün yalnız okulunda projeksiyon olduğu belirlenmiştir.

Müzik öğretmenlerinin yalnız evinde olan teknolojik araçlar incelendiğinde %55,73’ünün tablet bilgisayar, %55,73’ünün laptop, %62,60’ının kulaklık, %61,83’ünün akıllı cep telefonu, %46,56’sının metronom ve %34,35’inin akort cihazının yalnız evinde olduğu belirlenmiştir.

Müzik öğretmenlerinin %73,28’inin bilgisayar, %47,33’ünün harici hoparlör, %83,97’sinin internet erişimi hem evinde hem okulda bulunmaktadır.

Müzik öğretmenlerinin %77,10’unun interaktif müzik yazı tahtası, %81,68’inin Mimio Vote akıllı tahta, %65,65’nin MIDI klavye, %76,34’ünün sampler, %51,91’inin ses kartı cihazı, %34,35’inin akort cihazı ne okulda ne de evde bulunmamaktadır.

Müzik öğretmenlerinin genel olarak bilgisayarı, laptopu, kulaklığı, mikrofonu, akıllı cep telefonunu, hoparlörü, projeksiyonu, akort cihazını tamamen kullanabildikleri belirlenmiştir. Öğretmenlerin akıllı tahtayı, elektronik orgu, dijital piyanoyu, tablet bilgisayarı, video kamerayı, metronomu ve internet erişimini büyük oranda kullanabildikleri saptanmıştır. Öğretmenlerin MIDI klavyeyi orta düzeyde, interaktif müzik yazı tahtasını, mimio vote akıllı tahtayı ve sampleri çok az kullanabildikleri belirlenmiştir.

Tablo 19: Müzik Öğretmenlerinin Bazı Teknolojik Yazılımları Kullanma Düzeyleri

	$\bar{x}$	s
Ses Kayıt ve Düzenleme Programları		
Cubase	2,79	1,63
ProTools	2,43	1,53
Studio One	2,43	1,54
Ableton Live	2,35	1,51
Garage Band	2,71	1,61
Logic Pro X	2,56	1,62
Audacity	2,58	1,60
Reaper	2,36	1,55
Melodyne	2,43	1,57
Steinberg Nuendo	2,32	1,51
Cakewalk	2,41	1,56
BandLab	2,40	1,58
Nota Yazım Programları		
Finale	3,42	1,66
Sibelius	2,92	1,66
Encore	2,57	1,55
Muscore	2,76	1,60
Mus2okur	2,48	1,48
Overture	2,53	1,50
Crescendo	2,57	1,57
Video İşleme ve Slayt Programları		
Windows Movie Maker	3,69	1,56

Adobe Premiere Pro	3,07	1,68
Avid Media Composer	2,53	1,58
DaVinci Resolve	2,47	1,55
Final Cut Pro	2,72	1,68
Camtaisa	2,50	1,56
Movavi Video Editor	2,73	1,63
Müzik Teorisi Üzerine Uygulamalar		
Ear Master	2,89	1,66
Perfect Ear	2,85	1,66
Gnu Solfage	2,60	1,54
Music Theory	3,25	1,67
SolfaRead	2,64	1,61
Tenuto	2,65	1,57
Vivace	2,63	1,57
Müzik Teorisi Üzerine Yazılımlar		
goodEar Pro	2,63	1,59
EarBeater	2,54	1,56
Teoria	2,58	1,56
Pratica Musica	2,60	1,60
Ear Training	2,94	1,70
Auralia	2,53	1,57

Tablo 19’da müzik öğretmenlerinin müzikle ilgili bazı teknolojik yazılımları kullanma düzeyleri gösterilmiştir.

Araştırma kapsamının alınan öğretmenlerin ses kayıt ve düzenleme programları olan Cubase, ProTools, Studio One, Ableton Live, Garage Band, Logic Pro X, Audacity, Reaper, Melodyne, ProTools, Steinberg Nuendo, Cakewalk ve BandLab programlarını çok az kullanabildikleri belirlenmiştir.

Müzik öğretmenlerinin nota yazılım programları olan Finale’yi büyük oranda, Sibelius’u orta düzeyde ve Encore, Musescor, Mus2okur, Overture ve Crescendo yazılımlarını çok az kullanabildikleri tespit edilmiştir.

Araştırmaya dahil olan müzik öğretmenlerinin video işleme ve slayt programlarını kullanma durumu incelendiğinde, Windows Movie Maker’ı büyük oranda kullandıkları, Adobe Premiere Pro’yu orta düzeyde, Avid Media Composer, DaVinci Resolve, Final Cut Progo, Camtaisa ve Movavi Video Editör yazılımlarını çok az kullandıkları belirlenmiştir.

Müzik öğretmenlerinin Ear Master, Perfect Ear ve Music Theory gibi müzik teorisi üzerine olan yazılımları orta düzeyde, Gnu Solfage, SolfaRead, Tenuto ve Vivace gibi yazılımları ise çok az kullandıkları belirlenmiştir.

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin Ear Training’i orta düzeyde, goodEar Pro, EarBeater, Teoria, Pratica Musica, ve Auralia gibi yazılımları çok az kullandıkları tespit edilmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Köksal,(2019) “Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Öğrencilerinin Müzik Yazılımlarını Tanıma Ve Kullanma Durumları” ile ilgili araştırmasında lisans dönemindeki öğrencilerin müzik eğitimi anabilim dalı müfredatına lisans sürecinde müzik yazılımları ile ilgili dersin yerleştirilmesinin yararlı olacağı önerisinde bulunmuştur. Ayhan ve Sağer,(2012) müzik teknolojilerine ait görsel ve işitsel materyallerin hazırlanmasında yazılım ve programların önemini ortaya çıkarmıştır. Koç (2004), Koldemir (2008), Şen (2011), Lehimler (2012), Çevik & Alkan (2012), Yengin (2014), Juntunen, Ruokonen & Ruismäki (2015) ise ses kayıt ve düzenleme programlarının müzik öğretiminde önemli ve yararlı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Literatürde yapılan araştırmalarla benzerlikler gösteren araştırmada bulgular ışığında, öğretmenlerin okulda ve evde araç gereç ,donanım eksikliklerinin olması müzik teknolojilerinin uygulayamadıklarını ve az kullandıkları sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenlerin müzik teknolojileri ile ilgili ses düzenleme , video işleme ve nota yazılım programları ve kulak eğitimi ile ilgili bazı programları orta ve az seviyede kullanabildikleri , özel okullarda çalışan müzik öğretmenlerin müzik

teknolojilerini daha fazla kullandığını , Lisansüstü eğitim alan öğretmenlerin lisans mezunu öğretmenlere göre müzik teknolojileri kullanma , önemi ve kişisel gelişim ile ilgili konularda daha fazla eğilimleri olduğunu , Müzik teknolojilerini öğretmenliklerinin ilk yıllarında daha az giderek daha fazla kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

ÖNERİLER

Müzik teknolojileri alanında KKTC’de yapılan ilk çalışma olması önemiyle , mevcut durumun ortaya konması ve ileride yapılacak çalışmalara ışık tutması adına önerilerde bulunulmuştur. Bu nedenle KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı’nda, müzik teknolojileri ile ilgili bir birim oluşturulması, öğretmenlere araç gereç ve teknik donanım bilgisi vermeli , hizmetiçi kursların düzenlenmesi, konu ile ilgili seminer, panel ve etkinliklerin yapılması, uzaktan çevirim içi eğitimleri düzenlemesi , müzik teknolojileri üzerine müzik teknologlarının yetişmesinin teşvik edilmesi, müzik teknolojilerinin uygulanıp kullanıldığı stüdyoların kurulması ,okullardaki araç gereç ve donanım envanterinin çıkarılması ile ihtiyaçların belirlenmesi ve tedarik edilmesi önerilmektedir.

Bu bağlamda üniversitelere de müzik teknolojileri ile ilgili Türkçe dil destekli program ve yazılımların yaratılması için bölümlerinin seferber edilmesi, müzik bölümü öğrencilerinin lisans eğitimlerinde müzik teknolojileri alanında dersler alması, müzik teknologları ve alan uzmanları yetiştirmesi, üniversitelerde kurulacak elektronik müzik laboratuvarlarına yer verilmesi, KKTC ‘de ilkökul öğretmenleri yetiştiren Atatürk Öğretmen Akademisi’nde müzik teknolojileri ile ilgili aday öğretmenlere müzik teknolojisi üzerine dersler verilmesi önerilmektedir. Özel Kurum ve Kuruluşlara ise müzik teknolojileri ile ilgili kursların düzenlenmesi, müzik teknolojilerinde kullanılan araç gereç ve donanımın uygun paket fiyatlarıyla alınması ,Türkçe dil destekli müzik yazılımları ve programların sağlanması önerilmektedir.

Kaynakça

- Ayhan, A. ve Sağer, T. (2012).Müzik Eğitiminde İmgelerin Kullanımı. İnönü Üniversitesi *Sanat ve Tasarım Dergisi*. 2/6, 305-321. İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Çevik, B. D., ve Alkan, M. (2012). *Müzik Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Teknoloji Kullanımına Yönelik Görüşleri*. *Journal of Educational and Instructional Studies in the World*, 2(1), 135-141.
- Juntunen, P., Ruokonen, I., ve Ruismäki, H. (2015). *Music behind scores: Case study of learning improvisation with playback orchestra method*. *Journal of Computer Assisted Learning*,
- Koç, A. (2004). *Günümüzde Bilgisayar Destekli Müzik Yazılımlarının Müzik Eğitimine Katkıları*. 1924- 2004 Musiki Muallim Mektebinden Günümüze Müzik Öğretmeni Yetiştirme Sempozyumu, Süleyman Demirel Üniversitesi, 7-10 Nisan 2004 Isparta
- Koldemir, S. (2008). *Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinde Bilgisayar Destekli Müzik Eğitimi Kullanılabilir Durumu*. Yüksek Lisans Tezi. (Tez No. 235004)
- Köksal, S. (2019) Müzik Eğitimi Anabilimdalı Öğrencilerinin Müzik Yazılımlarını Tanıma ve Kullanma Durumları. *Sanat ve İnsan Dergisi* 2019-3(1) | ISSN 1309 - 7156
- Lehimler, E. (2012). *Müzik Öğretmeni Yetiştiren Kurumlarda Bilgisayar Derslerinde Öğretilen Müzik Programlarının ve Yazılımlarının Piyano Eğitimine Katkılarının İncelenmesi*. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Mark, M. ve Madura, P. (2010). *Music education in your hands*. New York: Routledge
- Nelida, N., Pop, C., ve Dan, N. (2008). *New Music Teaching Strategies Using Ict*. Villach, Austria 1(5)
- Şen, Ü. S. (2011). *Müzik Öğretiminde Bilgisayar Destekli Programlı Öğretim Yönteminin Etkililiği*. Doktora Tezi. (Tez No. 290503).
- Şen, Ü. S. ve Şentürk, N. (2014). İlköğretim müzik öğretiminde kullanılmak üzere (programlı öğretim yöntemine göre) geliştirilen öğretim yazılım modeli. *Milli Eğitim Dergisi*, 43(202), 170-192.
- Yengin, D. (2014). *Yeni Medya ve Dokunmatik Toplum*, İstanbul: Derin Yayınları

YÜKSEKÖĞRETİM KALİTE KURULU (YÖKAK) TARAFINDAN KOŞULLU AKREDİTASYON SAĞLANAN ÜNİVERSİTELERİN ULUSLARARASI LAŞMA DURUMU: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Sibel MEHTER AYKIN

Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü Öğretim Üyesi,
Antalya/Türkiye, 07068, sibelaykin@akdeniz.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8646-0416

Emel KAHRAMAN

Öğr. Gör., Akdeniz Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Ofisi, Akdeniz Üniversitesi Mevlana ve Farabi
Değişim Programı Kurum Koordinatörü, Antalya/Türkiye, 07068, ekahraman@akdeniz.edu.tr,
ORCID: 0000-0001-7031-9429

Özet

Bu çalışmanın amacı; koşullu akreditasyon almış devlet üniversitelerinin uluslararasılaşma politika ve stratejilerinin analiz edilmesi yoluyla akreditasyona giden süreçte ortak paydaların, başarılı uygulamaların ve eksik kalan noktaların tespit edilmesidir. Çalışmada, nitel araştırma yöntemleri kapsamında Baxter ile Jack'ın (2008) tarafından geliştirilen kollektif (karşılaştırmalı) durum çalışması şu soruları yanıtlamak üzere kullanılmıştır: Yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşma performansları nasıl (hangi ölçütler üzerinden) değerlendirilmektedir? Yükseköğretim kurumları ne tür uluslararasılaşma stratejileri geliştirmişlerdir? Uluslararasılaşma stratejilerinin ortak paydaları nelerdir? Koşullu akreditasyon alan yükseköğretim kurumları uluslararasılaşma bakımından neden başarılı/başarısız bir performans sergilemişlerdir? Örneklemi oluşturan üç üniversitenin uluslararasılaşma stratejilerine ve akreditasyon süreçlerine dair yapılan karşılaştırmalı analiz sonucunda ortak paydalar, başarılı uygulamalar ve eksik kalan noktalar tespit edilmiş; uluslararasılaşma politika ve stratejilerini olgunlaştırmak isteyen yükseköğretim kurumları için yol gösterici ilkeler tanımlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretim Kurumları, Kurumsal Akreditasyon, Uluslararasılaşma
JEL Kodları: I23, I28

INTERNATIONALISATION STATE OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS GRANTED CONDITIONAL ACCREDITATION BY TURKISH HIGHER EDUCATION QUALITY COUNCIL (THEQC): A Comparative Analysis

Abstract

The aim of this paper is to find out the common denominators, best practices and shortcomings in the process of accreditation by analyzing the internationalisation policy and strategies of the state universities granted conditional accreditation. In this paper, collective (comparative) case study developed by Baxter and Jack as part of qualitative research methods is applied to answer the following questions: How (by which criteria) are the internationalisation performances of higher education institutions assessed? What sort of internationalisation strategies have been developed by higher education institutions? What are the common denominators of internationalisation strategies? Why have the higher education institutions that have been granted with conditional accreditation demonstrated successful/unsuccessful performance in terms of internationalisation. As a result of the comparative analysis made in terms of the internationalisation strategies and accreditation processes of three sample higher education institutions common denominators, best practices and shortcomings are defined, and guiding principles for the higher education institutions aspiring to improve their internationalisation policy and strategies are proposed.

Keywords: Higher Education Institutions, Institutional Accreditation, Internationalisation
JEL Codes: I23, I28

GİRİŞ

Küreselleşme, her alanda olduğu gibi eğitim-öğretim alanında da iş yapış şekillerini değiştirmiştir. Giderek daha fazla uluslararasılaşan yükseköğretim kurumları, sahip oldukları uluslararası rekabet avantajlarını koruyabilmek için kalite güvencesi sistemlerini güçlendirmeye çalışmaktadırlar. Buna paralel olarak, uluslararası düzeyde yetkilendirilmiş kurumlar ile bunların akredite ettiği kuruluşlar, yükseköğretim kurumlarının sahip oldukları kalite güvencesi sistemlerini değerlendirerek kurumsal akreditasyon ve/veya program akreditasyonu kararı vermektedirler. Kalite değerlendirmesinde bulunan akreditasyon kurum ve kuruluşları, bulgulara dayanarak ilgili program ya da kurumun önceden tanımlanmış bir dizi ölçütü karşıladığını teyit etmekte, bu bağlamda paydaşlara kalite güvencesi vermektedir. Bilineceği üzere, ülkemizde Yükseköğretim Kalite Kurulu (YÖKAK); 23 Temmuz 2015 tarih ve 29423 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yükseköğretim Kalite Güvencesi ve Yükseköğretim Kalite Kurulu Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde kurulmuş; 2017 yılında yapılan bir düzenleme ile idari ve mali özerkliğe sahip, kamu tüzel kişiliğini haiz, özel bütçeli bir kuruluş olarak yeniden yapılandırılmıştır. Söz konusu Yönetmelik hükümleri uyarınca YÖKAK; yükseköğretim kurumlarının eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetleri ile idari hizmetlerinin kalite düzeylerine ilişkin ulusal ve uluslararası kalite standartlarına göre değerlendirmeler yapmakla ve ayrıca iç ve dış kalite güvencesi, akreditasyon süreçleri ve bağımsız dış değerlendirme kurumlarının yetkilendirilmesi süreçlerini yürütmekle görevli kılınmıştır (Yükseköğretim Kalite Güvencesi ve Yükseköğretim Kalite Kurulu Yönetmeliği, madde 1 ve 5). YÖKAK, yükseköğretim sistemini bir bütün olarak güçlendirmek ve cazibe merkezine dönüştürmek amacıyla kurumsal değerlendirme ve akreditasyon süreçlerini ulusal ihtiyaçlar doğrultusunda yürütmektedir. Yükseköğretim kurumlarının kalite odaklı gelişimine ivme kazandırmak üzere ilk kez 2016 yılında başlatılan Kurumsal Dış Değerlendirme ve İzleme Programından sonra ve 2020 yılında Kurumsal Akreditasyon Programı başlatılmıştır. Altmışa yakın yükseköğretim kurumu Kurumsal Akreditasyon Programına dahil edilmek üzere başvuruda bulunmuştur. 2020 yılı güz döneminde on bir yükseköğretim kurumu¹ Kurumsal Akreditasyon Programına; on dört yükseköğretim kurumu² Kurumsal Dış Değerlendirme Programına ve elli dokuz yükseköğretim kurumu³ İzleme Programı kapsamına alınmıştır (YÖKAK, Yükseköğretim Kalite Kurulu 2020 Yılı Kurumsal

¹ Akdeniz Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Koç Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi ve TED Üniversitesi

² Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Antalya Bilim Üniversitesi, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, Beykoz Üniversitesi, İskenderun Teknik Üniversitesi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul Gedik Üniversitesi, İstanbul Rumeli Üniversitesi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, İstinye Üniversitesi, Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, SANKO Üniversitesi, Yüksek İhtisas Üniversitesi

³ Abdullah Gül Üniversitesi, Adıyaman Üniversitesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Atılım Üniversitesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Balıkesir Üniversitesi, Başkent Üniversitesi, Bingöl Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çankaya Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi, Dicle Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Düzce Üniversitesi, Fırat Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Gebze Teknik Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul Okan Üniversitesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Kapadokya Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Mersin Üniversitesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Özyeğin Üniversitesi, Piri Reis Üniversitesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Trakya Üniversitesi, Uşak Üniversitesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Yaşar Üniversitesi, Yeditepe Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi.

Değerlendirme Süreçleri). 2020 yılı Kurumsal Akreditasyon Programına dahil edilen yükseköğretim kurumları Kalite Güvence Sistemi, Eğitim ve Öğretim, Araştırma ve Geliştirme, Toplumsal Katkı ve Yönetim Sistemi başlıklarında 22 ölçüt ve 56 alt ölçüt üzerinden değerlendirilmiş olup, bu yükseköğretim kurumlarından altı tanesi tam akreditasyon⁴, dört tanesi ise koşullu akreditasyon⁵ almışlardır. Koşullu akreditasyon alan yükseköğretim kurumlarında iç kalite güvencesi sistemine ilişkin çalışmaların planlama ve uygulama düzeyinde kaldığı, izleme ve iyileştirme mekanizmalarının yeterli olgunluk düzeyinde olmadığı tespitinde bulunulmuştur. Bilineceği üzere, 2021 yılında YÖKAK tarafından on iki yükseköğretim kurumu⁶ daha Kurumsal Akreditasyon Programına dahil edilmiş olup (YÖKAK, 2021 Yılı Kurumsal Akreditasyon Programı Kapsamına Alınan Yükseköğretim Kurumları Belirlendi), bu yükseköğretim kurumlarının kalite yönetim sistemlerini olgunlaştırmaları açısından halihazırda akreditasyon almış yükseköğretim kurumlarının tecrübeleri önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı, Yöntemi, Örnekleme ve Veri Toplama Aracı

Bu çalışmanın amacı; koşullu akreditasyon almış devlet üniversitelerinin uluslararasılaşma politika ve stratejilerinin analiz edilmesi yoluyla akreditasyona giden süreçte ortak paydaların, başarılı uygulamaların ve eksik kalan noktaların tespit edilmesidir. Amaca en uygun yöntem olarak bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan “*durum çalışması*” (örnek olay incelemesi, vaka çalışması) kullanılmıştır. Durum kavramı, “*belirli bir zaman diliminde tek bir noktada gözlemlenen olgu*” (Gerring, 2007: 19; Mehter Aykın, 2021: 3; Mehter Aykın ve Kahraman, 2021: 847) anlamında kullanılmaktadır. Olgu (vakıa), aynı türdeki olayları bir bütün olarak anlatmak için kullanılan bir kavramdır. Olgular; yer ve zamandan bağımsız, genellik ve süreklilik arz eden, görece soyut durumlardır. Olgular; olayları beraberinde getirebileceği gibi, olayların bir sonucu olarak da ortaya çıkabilmektedirler. Olay (vaka) ise, hayat içerisinde tek tek meydana gelen değişimlerdir. Belirli bir zaman diliminde açığa çıkan olayların olgulardan farkı, başlangıç ve bitiş tarihlerinin belli olmasıdır. Bu çalışmada ele alınan olgu yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşması, olay ise üniversitelerin koşullu akreditasyonudur. Sosyal Bilimler alanındaki araştırmalarda yaygın bir şekilde kullanılmaya başlayan durum çalışması, “belirli bir şekilde işleyen herhangi bir sistemin nasıl çalıştığı hakkında sistematik bilgi toplamak üzere çoklu veri derlenmesi yoluyla o sistemin derinlemesine incelenmesini içeren metodolojik bir yaklaşım” şeklinde tanımlanmaktadır (Chmiliar, 2010: 582 ve Mehter Aykın, 2021: 3, Mehter Aykın ve Kahraman, 2021: 847). Birçok araştırmacının üzerinde uzlaştığı gibi, durum çalışmalarında araştırmacının kontrolü dışındaki bir olgu “ne”, “niçin” ve “nasıl” soruları çerçevesinde derinlemesine incelenmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 1999: 289; Kaleli Yılmaz, 2014: 264; Kıral, 2020: 172; Aytaçlı, 2012:3). Bu çalışmada araştırma deseni koşullu akreditasyon almış üniversitelerin uluslararasılaşma stratejileri üzerine yapılandırılmıştır. Araştırma kapsamında cevap aranacak sorular ise şöyle sıralanabilir: Yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşma performansları nasıl (hangi ölçütler üzerinden) değerlendirilmektedir? Yükseköğretim kurumları ne tür uluslararasılaşma stratejileri geliştirmişlerdir? Uluslararasılaşma stratejilerinin ortak paydaları nelerdir? Koşullu akreditasyon alan yükseköğretim kurumları uluslararasılaşma bakımından neden başarılı/başarısız bir performans sergilemişlerdir? Konuya yönelik yazın incelendiğinde, durum çalışması türlerine yönelik farklı tasnifler yapıldığı izlenmektedir (Merriam, 1998; Davey, 1991; Stake, 1995; Yin, 2003; Baxter ve Jack, 2008). Bu çalışmada, Baxter ve Jack’ın (2008) tanımladığı kolektif durum çalışması referans alınmıştır. Karşılaştırmalı durum çalışması olarak da bilinen kolektif durum çalışmasında, bir sorunun anlaşılmasında çoklu durumlar karşılaştırılmaktadır. Karşılaştırmalı ya da kolektif durum çalışmasının amacı, çoklu durumların bir yandan ortak özelliklerinin diğer yandan farklılaşan özelliklerinin tespit

⁴ İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Koç Üniversitesi, TED Üniversitesi.

⁵ Akdeniz Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

⁶ Atılım Üniversitesi, Başkent Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi.

edilerek raporlanmasıdır. Karşılaştırmalı / kollektif durum çalışmaları, başarılı programların ayırt edici özelliklerinin tespit edilmesinde sıkça başvurulan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmanın araştırma evrenini 2020 yılında Kurumsal Akreditasyon Programına dahil edilmiş on bir adet yükseköğretim kurumu oluşturmaktadır. Bu yükseköğretim kurumlarından üç tanesi vakıf üniversitesi statüsünde olup, geri kalan sekiz tanesi devlet üniversitesi statüsündedir. Söz konusu vakıf üniversiteleri (Bilkent Üniversitesi, Koç Üniversitesi, TED Üniversitesi) beş yıl geçerli olmak üzere tam akreditasyon almıştır. Devlet üniversiteleri arasında tam akreditasyon alan üniversite sayısı üçtür (Ege Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi). Geri kalan beş devlet üniversitesi (Akdeniz Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi) ise, iki yıl süreyle koşullu akreditasyon alabilmiştir. Çalışmanın örneklemini ise, koşullu akreditasyon almış devlet üniversiteleri oluşturmaktadır. Bununla birlikte, güncel Stratejik Planını ilan etmemiş olması nedeniyle Gaziantep Üniversitesi araştırmaya dahil edilmemiştir. Keza, çalışmanın yapıldığı tarih itibarıyla akreditasyon sonucu açıklanmamış bulunan Ankara Üniversitesi de çalışmaya dahil edilmemiştir. Veri toplama aracı olarak, Balcı'nın (2005) kavramsallaştırdığı şekliyle üniversitelerin stratejik planları, kurumsal iç değerlendirme raporları (KİDR), kurumsal geri bildirim raporları (KGBR), kurumsal akreditasyon raporları (KAP), uluslararasılaşma strateji belgeleri, resmi internet sayfaları, YÖKAK kurum gösterge raporları, yükseköğretim bilgi yönetim sistemi gibi açık erişim sağlanan "ikincil dokümanlar" kullanılmıştır. Çalışmada genel olarak açık erişim sağlanan dokümanların kullanılmış olması sebebiyle ilgili yükseköğretim kurumlarından izin alma yükümlülüğü ortadan kalkmış; bir diğer ifadeyle, bilimsel yayın etik kuralları göz ardı edilmemiştir. Örneklemini oluşturan üniversitelere ilişkin dokümanlar derinlemesine incelenerek, bulgular önyargısız bir şekilde sistematik olarak raporlanmıştır. Durum çalışmaları, hiç kuşkusuz, elde edilen bulgular ışığında gelecek çalışmalarda nelere odaklanılması gerektiğini ortaya koyması bakımından önemlidir (Mehter Aykın, 2021: 3, Mehter Aykın ve Kahraman, 2021: 847). Örneklemini oluşturan üç üniversitenin uluslararasılaşma stratejilerine ve akreditasyon süreçlerine dair yapılan karşılaştırmalı analiz sonucunda ortak paydalar, başarılı uygulamalar ve eksik kalan noktalar tespit edilecek; böylelikle, uluslararasılaşma politika ve stratejilerini olgunlaştırmak isteyen yükseköğretim kurumları için yol gösterici ilkeler tanımlanabilecektir. Bu çerçevede, çalışmanın takip eden bölümlerinde akreditasyon sürecine ve uluslararasılaşma performansının ölçümüne ilişkin bilgi aktarıldıktan sonra, koşullu akreditasyon alan üç üniversitenin uluslararasılaşma faaliyetleri kamuoyunun dikkatine sunulan belgeler üzerinden karşılaştırmalı olarak analiz edilerek başlıca bulgular raporlanacak; çalışma, politika önerileri ile son bulacaktır.

Yükseköğretim Kurumlarının Akreditasyon Süreci ve Uluslararasılaşma Performansının Ölçümü

Akreditasyon, "belirli bir alanda önceden belirlenmiş akademik ve alana özgü standartların bir yükseköğretim programı ve yükseköğretim kurumu tarafından karşılanıp karşılanmadığını ölçen değerlendirme ve dış kalite güvence sürecidir" (YÖK, Yükseköğretimde Akreditasyon). Tanımdan da anlaşılacağı üzere, kurumsal akreditasyon ve program akreditasyonu olmak üzere iki tür akreditasyondan bahsetmek mümkündür. Bunlardan Kurumsal Akreditasyon Programı; "yükseköğretim kurumlarındaki kalite güvencesi, eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme, toplumsal katkı ve yönetim sistemi süreçlerinin 'planlama, uygulama, kontrol etme ve önlem alma' döngüsü kapsamında değerlendirilmesini sağlayan bir dış değerlendirme yöntemidir" (YÖKAK, Kurumsal Akreditasyon Programı Nedir?). Öte yandan Program Akreditasyonu; yetkilendirilmiş "bir akreditasyon kuruluşu tarafından belirli bir alanda önceden belirlenmiş, akademik ve alana özgü standartların bir yükseköğretim programı tarafından karşılanıp karşılanmadığını ölçen değerlendirme ve dış kalite güvence süreci"ni ifade etmektedir (YÖKAK, Program Akreditasyonu Nedir?). Türkiye özelinde değerlendirildiğinde, kurumsal akreditasyon yetkisi kısa adı YÖKAK olan Yükseköğretim Kalite Kurulu'nda iken; program akreditasyonu yetkisi YÖKAK'ın yetkilendirdiği akreditasyon kuruluşlarındadır. Yükseköğretim kurumlarının kurumsal akreditasyonu bu çalışmanın ana çerçevesini oluşturduğu için çalışmanın ilerleyen bölümlerinde sayfa kısıtı dolayısıyla program akreditasyonu konusu bir kenara bırakılarak kurumsal akreditasyon programına kısaca değinilecektir. Bilineceği üzere, yükseköğretim kurumlarının dış değerlendirmesini yapmak, akreditasyon kuruluşlarının yetkilendirilmesi ve tanınması süreçlerini yürütmek, yükseköğretim kurumlarında kalite güvencesi

kültürünün içselleştirilmesini ve yaygınlaştırılmasını sağlamak YÖKAK'ın temel görevleri arasındadır. Bu bağlamda, YÖKAK tarafından yakın bir tarihte Kurumsal Akreditasyon Programı uygulaması devreye alınmıştır. Daha açık bir ifadeyle; YÖKAK, yükseköğretim kurumlarının eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetleri ile idari hizmetlerinin kalite düzeylerinin önceden tanımlanmış ulusal ve uluslararası kalite standartlarına göre değerlendirilmesi sürecinin KAP kapsamında yürütülmesini sağlamaktadır. KAP'da YÖKAK tarafından oluşturulan değerlendirme takımları görev yapmaktadır. Değerlendirme takım üyeleri YÖKAK'ın sistematik olarak güncellediği Kurumsal Dış Değerlendirme ve Akreditasyon Kılavuzuna uygun olarak hareket etmekte ve günün gerekleri doğrultusunda güncellenen Kurumsal Dış Değerlendirme ve Akreditasyon Ölçütlerini referans almaktadırlar. Takım üyeleri; ilgili yükseköğretim kurumu tarafından Kurum İç Değerlendirme Raporu (KİDR) Hazırlama Kılavuzuna uygun olarak hazırlanan KİDR üzerinden masa başı değerlendirmelerde bulunup, bulguları yaptıkları saha ziyaretleri ile netleştirmektedirler. Ön ziyaret, uzaktan ziyaret ve yüz yüze ziyaret olmak üzere, üç aşamalı bir değerlendirme sürecini takiben, değerlendirme takımı ilgili yükseköğretim kurumuna ilişkin Kurumsal Geri Bildirim Raporunu (KGBR) / Kurumsal Akreditasyon Raporunu (KAR) hazırlayarak YÖKAK'a sunmaktadır. Değerlendirme takımının hazırladığı KAR'dan hareketle, KAP'a dahil edilen yükseköğretim kurumunun sahip olduğu kalite güvence sisteminin uygunluk düzeyi YÖKAK tarafından nihai karara bağlanmaktadır. Akredite edilmeme seçeneği bir kenara bırakıldığında, kalite değerlendirmesine tabi tutulan yükseköğretim kurumuna beş yıl süreyle tam akreditasyon ya da iki yıl süreyle koşullu akreditasyon verme kararı alınabilmektedir (YÖKAK, Kurumsal Akreditasyon Programı Nedir?).

KAP'a dahil edilen yükseköğretim kurumlarının performansının değerlendirilmesinde açıklık, şeffaflık, nesnellik ve tutarlılık sağlamak amacıyla Dereceli Değerlendirme Anahtarı kullanılmaktadır. YÖKAK uzmanları tarafından geliştirilen Dereceli Değerlendirme Anahtarı; gerek yükseköğretim kurumlarının kurum iç değerlendirme süreçlerinde gerekse dış değerlendirme süreçlerinde kullanılan, rubrik tarzında oluşturulmuş bir performans ölçüm aracıdır. Sözü edilen Anahtarda her bir alt ölçüt için kalite güvencesi süreç ya da mekanizmaları; planlama, uygulama, kontrol etme ve önlem alma (PUKÖ) basamaklarının uygunluk düzeyleri dikkate alınarak tanımlanmış ve 1-5 arasındaki bir ölçekle derecelendirilmiştir. Alt ölçütlerin PUKÖ döngüsü ile ilişkilendirilmiş uygunluk düzeyleri şu şekilde ifade edilmektedir (YÖKAK Kurum İç Değerlendirme Raporu (KİDR) Hazırlama Kılavuzu [Sürüm 3.0] ve Dereceli Değerlendirme Anahtarı, s. 5):

1. Çalışma Bulunmamaktadır: Planlama, tanımlı süreç veya mekanizmalar bulunmamaktadır.
2. Planlama Mevcuttur: Planlama (tanımlı süreçler) bulunmakta; ancak herhangi bir uygulama bulunmamakta veya kısmi uygulamalar bulunmaktadır.
3. Planlama ve Uygulama Mevcuttur: Kurumun genelini kapsayan uygulamalar bulunmaktadır ve uygulamalardan bazı sonuçlar elde edilmiştir. Ancak bu uygulamaların izlenmesi yapılmamakta veya kısmen yapılmaktadır.
4. Planlama, Uygulama, Kontrol Etme ve Önlem Alma Mevcuttur: Kurumun genelini kapsayan uygulamaların sonuçları izlenmekte ve ilgili paydaşların katılımıyla iyileştirilmektedir.
5. Örnek Gösterilebilir: İçselleştirilmiş, sistematik, sürdürülebilir ve örnek gösterilebilir uygulamalar bulunmaktadır.

Yukarıda da belirtildiği üzere, yükseköğretim kurumlarının değerlendirilmesinde kullanılan ölçütler sistematik olarak güncellenmektedir. Henüz akreditasyonun gündeme gelmediği, sadece kurumsal dış değerlendirme ile yetinildiği 2019 yılında kurumsal dış değerlendirmelerde kullanılmak üzere birinci sürüm ölçütler kullanılmıştır. Kalite çalışmalarının bu erken evresinde yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşması her yükseköğretim kurumu tarafından mutlaka karşılanması gereken koşul olarak değerlendirilmemiştir. Dolayısıyla 2019 yılı kurumsal dış değerlendirme süreçlerinde yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşma stratejisi “varsa” değerlendirilebilecek bir ölçüt olarak düşünülmüştür (YÖKAK, Kurum İç Değerlendirme Raporu Hazırlama Kılavuzu Sürüm 1.4, s. 9).

2020 yılından başlayarak kurumsal dış değerlendirme ve akreditasyon süreçlerinde ölçütlerinin ikinci sürümü referans alınmaya başlamış ve uluslararasılaşma ölçütü kurumsal değerlendirmelerde sistematik olarak kullanılabilir hale gelmiştir. 2020 ve 2021 yıllarında yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşması; “A. Kalite Güvencesi Sistemi” başlığı altında ele alınmış olup, “A.4. Uluslararasılaşma” ölçütü “A.4.1 Uluslararasılaşma politikası”, “A.4.2 Uluslararasılaşma süreçlerinin yönetimi ve organizasyonel yapısı”, “A.4.3 Uluslararasılaşma Kaynakları” ve “A.4.4. Uluslararasılaşma

performansının izlenmesi ve iyileştirilmesi” alt ölçütleri ile değerlendirilmeye başlamıştır. Bu bağlamda, yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşma politikası ve stratejisi doğrultusunda yürüttükleri faaliyetleri periyodik olarak izlemeleri ve sürekli olarak iyileştirmeleri beklenmektedir (YÖKAK Kurum İç Değerlendirme Raporu (KİDR) Hazırlama Kılavuzu [Sürüm 2.1] ve Dereceli Değerlendirme Anahtarı). 2022 yılında ise, kurumsal dış değerlendirme ve akreditasyon ölçütlerinin üçüncü sürümü devreye sokulmuştur. Sözü edilen üçüncü sürümde, kurumsal değerlendirme sürecinin bütüncül bir bakış açısıyla; “A. Liderlik, Yönetim ve Kalite”, “B. Eğitim ve Öğretim”, “C. Araştırma ve Geliştirme” ve “D. Toplumsal Katkı” olmak üzere 4 başlık altında, toplam 14 ölçüt ve 46 alt ölçüt üzerinden gerçekleştirilmesi öngörülmektedir. Sürüm 3.0’e göre; uluslararasılaşma ölçütü “A. Liderlik, Yönetim ve Kalite” başlığı altında değerlendirilmeye başlamıştır. Daha önce dört olan alt ölçüt sayısı konsolide edilerek üç alt ölçüte dönüştürülmüştür. Güncel sürüm ile vurgulanmak istenen esasında her bir yükseköğretim kurumunun uluslararasılaşma politikasının mutlak suretle tanımlı olması gereğidir. Sürüm 3.0’da “A.5. Uluslararasılaşma” şeklinde ifade edilen ölçütün alt ölçütleri ise sırasıyla; “A.5.1: Uluslararasılaşma süreçlerinin yönetimi”, “A.5.2: Uluslararasılaşma kaynakları” ve “A.5.3: Uluslararasılaşma performansı” şeklinde sıralanmıştır (YÖKAK Kurum İç Değerlendirme Raporu (KİDR) Hazırlama Kılavuzu [Sürüm 3.0] ve Dereceli Değerlendirme Anahtarı). Araştırmanın örneklemini oluşturan üniversitelerin akreditasyon kararı, Kurum İç Değerlendirme Raporu (KİDR) Hazırlama Kılavuzu Sürüm 2.1 ve ilgili Dereceli Değerlendirme Anahtarı üzerinden verilmiş olduğu için bu çalışmada yapılan açıklamalarda Sürüm 3.0 ölçütleri kullanılmamıştır.

Kurumsal dış değerlendirme ve akreditasyon çalışmalarında bugün geline nokta, yükseköğretim kurumlarının aşağıda sıralanan dört tip uluslararasılaşma modelinden hangisine / hangilerine uygun bir yapılmaya gideceğine karar vermeleri beklenmektedir (YÖKAK Bilgi Portalı: Uluslararasılaşma Politikası):

- ortak program ve müfredatlar geliştirme gibi uygulamaları içeren akademik ortaklık modeli,
- yurtdışında fiziksel varlık oluşturmaya dayalı uluslararası kampüs modeli,
- yurtdışından öğrenci, araştırmacı ve öğretim üyesi getirmeye odaklanan uluslararasılaşmada ithalat modeli,
- yurtdışına öğrenci, araştırmacı ve öğretim üyesi göndermeye dayalı uluslararasılaşmada ihracat modeli.

Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Üniversitelerin Akreditasyon Durumu

Araştırmanın örneklemini oluşturan üniversitelerin (Akdeniz Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi) kuruluşu, birimleri ve koşullu akreditasyon tarihleri Tablo 1’de gösterilmiştir. Bu üniversitelerin tamamı 2020 yılı Kurumsal Akreditasyon Programına dahil edilmiş ve 2021 yılında koşullu akreditasyon almışlardır. Söz konusu üniversitelerin performanslarının ikinci sürüm Dereceli Değerlendirme Anahtarı üzerinden ölçümlenerek değerlendirildiğini belirtmekte fayda vardır. Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi’nden çekilen verilere göre; 2020-2021 akademik döneminde değişik programlarda kayıtlı 494.957 öğrencisi bulunan Atatürk Üniversitesi, kuruluş tarihi itibarıyla en köklü üniversitedir. Aynı akademik dönemde 66.281 öğrenciye ev sahipliği yapan Akdeniz Üniversitesi ise üç üniversite içerisinde en genç olanıdır. Akdeniz Üniversitesi ile eş zamanlı olarak koşullu akreditasyon alan Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nde ise 50.968 öğrenci kayıtlıdır.

Tablo 1: Üniversitelerin Kuruluşu, Birimleri ve Koşullu Akreditasyon Tarihleri

Yükseköğretim Kurumu	Kuruluş Kanunu	Birimler	Koşullu Akreditasyon Tarihi
Akdeniz Üniversitesi	20 Temmuz 1982 tarih ve 17760 sayılı Kanun Hükmünde Kararname	2021 yılı itibariyle 25 fakülte, 7 enstitü, 1 konservatuvar, 1 yüksekokul, 12 meslek yüksekokulu, 62 araştırma ve uygulama merkezi	18.08.2021
Atatürk Üniversitesi	10 Mart 1954 tarih ve 6373 sayılı Kanun	2017 yılı itibariyle 23 fakülte, 1 yüksekokul, 1 konservatuvar, 12 meslek yüksekokulu, 8 enstitü, 26 araştırma ve uygulama merkezi	14.07.2021
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	1 Nisan 1975 tarih ve 1873 sayılı Kanun	2018 yılı itibariyle 5 enstitü, 18 fakülte, 1 konservatuvar, 1 yüksekokul, 12 meslek yüksekokulu	18.08.2021

Kaynak: Araştırmaya konu üniversitelerin güncel stratejik planlarından yazarlar tarafından derlenmiştir.

Tablo 2’de araştırmanın örneklemini oluşturan üniversitelerin Kurumsal Akreditasyon Raporlarından alınmış uluslararasılaşma olgunluk düzeyleri gösterilmektedir. Buna göre; gerek Akdeniz Üniversitesi gerekse Atatürk Üniversitesi dört alt ölçütte 3 puana karşılık gelen performans sergilemişlerdir. Buna göre; bu iki üniversitenin eğitim ve öğretim, araştırma ve geliştirme ve toplumsal katkı fonksiyonlarının tümünü dikkate alan uluslararasılaşma politikası doğrultusunda bazı uygulamaları bulunmaktadır. Bu uygulamalardan bazı sonuçlar elde edilmiştir, ancak uygulamaların sonuçları izlenmemektedir. Benzer şekilde, bu iki üniversitede uluslararasılaşma süreçlerinin yönetimi ve organizasyonel yapısı kurumsal tercihler yönünde uygulamaya konularak bazı sonuçlar elde edilmiştir. Ancak bu sonuçlar da izlenmemektedir. Bu iki üniversitenin uluslararasılaşma faaliyetlerini sürdürebilmek için uygun nitelik ve nicelikte fiziki, teknik ve mali kaynaklar birimler arası denge gözetilerek sağlanmaktadır. Ne var ki bu kaynakların kullanımına yönelik sonuçlar izlenmemektedir. Her iki üniversitede de uluslararasılaşma performansının izlenmesine ve değerlendirmesine yönelik uygulamalar tüm alanları ve birimleri kapsar şekilde yürütülmektedir. Ancak bu uygulamaların sonuçları izlenmemektedir veya karar alma süreçlerinde kullanılmamaktadır. Buna karşın, dört alt ölçütte 4 puana karşılık gelen performans sergileyen Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nde ise, uluslararasılaşma politikası doğrultusunda yapılan uygulamalar sistematik ve kurumun iç kalite güvencesi sistemi ile uyumlu olarak izlenmekte ve paydaşlarla birlikte değerlendirilerek önlemler alınmaktadır. Benzer şekilde uluslararasılaşma süreçlerinin yönetimi ile ilişkili sonuçlar ve paydaş görüşleri sistematik olarak izlenmekte ve paydaşlarla birlikte değerlendirilerek önlemler alınmaktadır. Kurumda fiziki, teknik ve mali kaynaklar uluslararasılaşma faaliyetlerini destekleyecek ve tüm birimleri kapsayacak şekilde yönetilmektedir. Tüm bu uygulamalardan elde edilen bulgular, sistematik olarak izlenmekte ve izlem sonuçları paydaşlarla birlikte değerlendirilerek önlemler alınmakta ve ihtiyaçlar/talepler doğrultusunda kaynaklar çeşitlendirilmektedir. Kurumda uluslararasılaşma hedefleri doğrultusunda çalışma yapan birimlerin uluslararasılaşma performansı izlenerek değerlendirilmekte ve karar alma süreçlerinde kullanılmaktadır. Buna ilişkin uygulamalar da düzenli olarak izlenmekte ve izlem sonuçları paydaşlarla birlikte değerlendirilerek önlemler alınmaktadır.

Tablo 2: KİDR Hazırlama Kılavuzu Sürüm 2.1 Kapsamında Üniversitelerin Uluslararasılaşma Olgunluk Düzeyleri

Yükseköğretim Kurumu	A.4.1. Numaralı Ölçüt	A.4.2. Numaralı Ölçüt	A.4.3. Numaralı Ölçüt	A.4.4. Numaralı Ölçüt
Akdeniz Üniversitesi	Kurumun eğitim ve öğretim, araştırma ve geliştirme ve toplumsal katkı fonksiyonlarının tümünü dikkate alan uluslararasılaşma politikası doğrultusunda bazı uygulamaları bulunmaktadır ve bu uygulamalardan bazı sonuçlar elde edilmiştir. Ancak bu uygulamaların sonuçları izlenmemektedir.	Kurumda uluslararasılaşma süreçlerinin yönetimi ve organizasyonel yapısı kurumsal tercihler yönünde uygulamaya konularak bazı sonuçlar elde edilmiştir. Ancak bu sonuçlar izlenmemektedir.	Kurumun uluslararasılaşma faaliyetlerini sürdürebilmek için uygun nitelik ve nicelikte fiziki, teknik ve mali kaynaklar birimler arası denge gözetilerek sağlanmaktadır. Ancak bu kaynakların kullanımına yönelik sonuçlar izlenmemektedir.	Kurumda uluslararasılaşma performansının izlenmesine ve değerlendirmesine yönelik uygulamalar tüm alanları ve birimleri kapsar şekilde yürütülmektedir. Ancak bu uygulamaların sonuçları izlenmemektedir veya karar alma süreçlerinde kullanılmamaktadır.
Atatürk Üniversitesi	Kurumun eğitim ve öğretim, araştırma ve geliştirme ve toplumsal katkı fonksiyonlarının tümünü dikkate alan uluslararasılaşma politikası doğrultusunda bazı uygulamaları bulunmaktadır ve bu uygulamalardan bazı sonuçlar elde edilmiştir. Ancak bu uygulamaların sonuçları izlenmemektedir.	Kurumda uluslararasılaşma süreçlerinin yönetimi ve organizasyonel yapısı kurumsal tercihler yönünde uygulamaya konularak bazı sonuçlar elde edilmiştir. Ancak bu sonuçlar izlenmemektedir.	Kurumun uluslararasılaşma faaliyetlerini sürdürebilmek için uygun nitelik ve nicelikte fiziki, teknik ve mali kaynaklar birimler arası denge gözetilerek sağlanmaktadır. Ancak bu kaynakların kullanımına yönelik sonuçlar izlenmemektedir.	Kurumda uluslararasılaşma performansının izlenmesine ve değerlendirmesine yönelik uygulamalar tüm alanları ve birimleri kapsar şekilde yürütülmektedir. Ancak bu uygulamaların sonuçları izlenmemektedir veya karar alma süreçlerinde kullanılmamaktadır.
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Kurumun uluslararasılaşma politikası doğrultusunda yapılan uygulamalar sistematik ve kurumun iç kalite güvencesi sistemi ile uyumlu olarak izlenmekte ve paydaşlarla birlikte değerlendirilerek önlemler alınmaktadır.	Kurumda uluslararasılaşma süreçlerinin yönetimi ile ilişkili sonuçlar ve paydaş görüşleri sistematik olarak izlenmekte ve paydaşlarla birlikte değerlendirilerek önlemler alınmaktadır.	Kurumda fiziki, teknik ve mali kaynaklar, uluslararasılaşma faaliyetlerini destekleyecek ve tüm birimleri kapsayacak şekilde yönetilmektedir. Tüm bu uygulamalardan elde edilen bulgular, sistematik olarak izlenmekte ve izlem sonuçları paydaşlarla birlikte değerlendirilerek önlemler	Kurumda uluslararasılaşma hedefleri doğrultusunda çalışma yapan birimlerin uluslararasılaşma performansı izlenerek değerlendirilmekte ve karar alma süreçlerinde kullanılmaktadır. Buna ilişkin uygulamalar düzenli olarak izlenmekte ve izlem sonuçları paydaşlarla birlikte

			alınmakta ve değerlendirilerek önlemler ihtiyaçlar/talepler doğrultusunda kaynaklar alınmaktadır. çeşitlendirilmektedir.
--	--	--	--

Kaynak: Araştırmaya konu üniversitelerin kurumsal akreditasyon Raporlarından yazarlar tarafından derlenmiştir.

Başlıca Bulgular: Yükseköğretim Kurumlarının Uluslararasılaşma Stratejileri ve Ortak Paydalar

Vizyon ve Misyon İfadeleri

Tablo 3’de, örnekleme dahil edilen yükseköğretim kurumlarının vizyon ve misyon ifadelerine yer verilmiştir. Atatürk Üniversitesi’nin varoluş nedeni “Örgün ve uzaktan eğitim yoluyla nitelikli bireyler yetiştirmek, bilime ve sanata evrensel düzeyde değer katan araştırmalar yapmak, bölgenin ve ülkenin sürdürülebilir kalkınmasına katkı sağlamaktır.” (Atatürk Üniversitesi Stratejik Planı 2019-2023, s. 61). “İnsana ve doğaya hizmet etmek amacıyla eğitim ve araştırma alanlarında yakın iç ve dış coğrafyanın en saygın üniversitesi olmak” (Atatürk Üniversitesi Stratejik Planı 2019-2023, s. 61) vizyonu ile hareket eden Atatürk Üniversitesi, yeni nesil üniversite anlayışı çerçevesinde eğitim, araştırma ve toplumsal katkı arasında bağlantı kurarak söz konusu işlevlerin kesişme alanlarını optimize etmeyi hedeflemektedir (Atatürk Üniversitesi Stratejik Planı 2019-2023, s. 67). Atatürk Üniversitesi’nin gerek vizyon gerekse misyonun ifadesinde, diğer üniversitelerden farklı olarak uluslararasılaşma vurgusunun bulunmadığı dikkat çekmektedir.

Akdeniz Üniversitesi kapsamlı bir misyon tanımı yapmış olup, uluslararasılaşma konusuna misyon ifadesi içerisinde yer vermiştir. Buna göre; diğerlerinin yanı sıra, uluslararası işbirlikli projeler, nitelikli yayınlar, ikili anlaşmalar yaparak ülkenin ve üniversitenin akademik alanda tanınırlığını arttırmak Akdeniz Üniversitesi’nin misyonunda ifadesini bulmuştur. Türkiye’nin Yükseköğretim Haritasında kendisini araştırma üniversiteleri arasında konumlandıran Akdeniz Üniversitesi’nin vizyonu ise, “Evrensel nitelikte araştırmalar ile geleceğe şekil veren, bilim ve teknolojide öncü, araştırma odaklı, yaratıcı, etik ilkelere duyarlı ve yaşam boyu öğrenen bireyler yetiştiren araştırma üniversitesi olmaktır.” şeklinde ifade edilmiştir (Akdeniz Üniversitesi Stratejik Planı 2022-2026, s. 6).

Benzer şekilde Ondokuz Mayıs Üniversitesi de kendisini araştırma üniversitesi olarak konumlandırmak istemektedir. Bu bağlamda, “Bilim ve teknolojide yeniliğin, eğitim ve öğretimde niteliğin, hizmette güvenin ve paydaş memnuniyetinin sağlandığı girişimci ve uluslararası bir üniversite olmak” vizyonu ile hareket eden Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nin var oluş nedeni “Araştıran, sorgulayan, çözümleyen, girişimci, etik değerlere önem veren ve sosyal sorumluluk sahibi bireyler yetiştirmek; nitelikli ve yenilikçi bilimsel araştırmalar yapmak ve paydaşlara kaliteli hizmet sunarak toplum refahını arttırmaktır.” şeklinde ifade edilmiştir (Ondokuz Mayıs Üniversitesi Stratejik Planı 2019-2022, s. 9). Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nin de uluslararasılaşma konusuna vizyonunda yer verdiği dikkatlerden kaçmamaktadır.

Tablo 3: Üniversitelerin Vizyon ve Misyonları

Yükseköğretim Kurumu	Vizyon	Misyon
Akdeniz Üniversitesi	Evrensel nitelikte araştırmalar ile geleceğe şekil veren, bilim ve teknolojide öncü, araştırma odaklı, yaratıcı, etik ilkelere duyarlı ve yaşam boyu öğrenen bireyler yetiştiren araştırma üniversitesi olmaktır.	Güçlü araştırma alt yapımız ve alanında etkin ve yetkin akademik personelimiz ile <ul style="list-style-type: none"> • Araştırma alanında uluslararası alanda tercih edilen, ülkede örnek, bölgede lider olmak, • Girişimcilik alanında sektörde işbirlikçi ve öncü olmak, • Eğitim alanında topluma araştırmacı, yenilikçi, yaratıcı bireyler kazandırmak, • Toplumsal katkı alanında sürdürülebilir projeler ile topluma ve insanlığa hizmet vermek, • Uluslararası işbirlikli projeler, nitelikli yayınlar, ikili anlaşmalar yaparak ülkemizin ve üniversitemizin akademik alanda tanınırlığını arttırmaktır.
Atatürk Üniversitesi	İnsana ve doğaya hizmet etmek amacıyla eğitim ve araştırma	Örgün ve uzaktan eğitim yoluyla nitelikli bireyler yetiştirmek, bilime ve sanata

	alanlarında yakın iç ve dış coğrafyanın en saygın üniversitesi olmaktadır.	evrensel düzeyde değer katan araştırmalar yapmak, bölgenin ve ülkenin sürdürülebilir kalkınmasına katkı sağlamaktır.
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Bilim ve teknolojiye yeniliğin, eğitim ve öğretimde niteliğin, hizmette güvenin ve paydaş memnuniyetinin sağlandığı girişimci ve uluslararası bir üniversite olmaktadır.	Araştıran, sorgulayan, çözümleyen, girişimci, etik değerlere önem veren ve sosyal sorumluluk sahibi bireyler yetiştirmek; nitelikli ve yenilikçi bilimsel araştırmalar yapmak ve paydaşlara kaliteli hizmet sunarak toplum refahını artırmaktır.

Kaynak: Araştırmaya konu üniversitelerin güncel stratejik planlarından yazarlar tarafından derlenmiştir.

Uluslararasılaşma Politikası, Uluslararasılaşma Stratejisi ve Eylem Planı

Araştırmanın örneklemini oluşturan tüm üniversitelerin temel politika belgeleri incelendiğinde, her birinin uluslararasılaşma politikasının bulunduğu görülmektedir. Akdeniz Üniversitesi ile Ondokuz Mayıs Üniversitesi uluslararasılaşma politikası tercihlerini başlı başına bir eylem planına aktarmak yerine, kurumsal stratejik planları kapsamında ele almayı ve takibini yapmayı tercih etmişlerdir. Buna karşın uluslararasılaşmada öncelikli 20 pilot üniversite arasında yer alan Atatürk Üniversitesi, diğer iki üniversiteden farklı olarak uluslararasılaşma politikasını tanımlamanın yanı sıra, söz konusu politika önceliklerini stratejik plandan bağımsız olarak uluslararasılaşma stratejisine dönüştürmüş ve eylem planına aktarmıştır. Önemle belirtmek gerekir ki; uluslararasılaşma politikası ve stratejisinin bir eylem planı çerçevesinde somutlaştırılmış olması, bir diğer ifadeyle, gerçekleştirilecek faaliyetlerin, faaliyet bazlı performans göstergelerinin, her bir faaliyetin takibinden sorumlu birimin ve öngörülen faaliyetlerin tamamlanması için terminlerin belirlenmiş olması PUKÖ çevriminin uluslararasılaşma özelinde işletilerek kapatılmasına zemin hazırlamaktadır. Atatürk Üniversitesi, Uluslararasılaşma Stratejisi ve Eylem Planı (2023) kapsamında “yerel, bölgesel ve uluslararası düzeyde, eğitim, araştırma ve toplumsal katkı odağında çok kültürlü uluslararası bir çekim merkezi olmayı” amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda sırasıyla; “(1) Dünyaya etki bırakacak insanlar yetiştirmeyi, (2) Uluslararası ağlar ve iş birlikleri aracılığıyla bilgi üretmeyi, (3) Araştırmada “yenilikçi-innovative” bir yaklaşımla dünya akademik camiasına etki etmeyi, (4) İngilizce öğrenimini hem öğretim üyesi hem de öğrenci düzeyinde yaygınlaştırmayı, (5) Çok kültürlü ve çok dilli yerleşkesi aracılığıyla yerel ile uluslararası değerleri harmanlamayı” öngörmektedir. Atatürk Üniversitesi; eğitim, araştırma, toplumsal katkı ve idari yapılanma olmak üzere, 2023 yılına endekslenen Uluslararasılaşma Stratejisi ve Eylem Planını dört aks üzerine oturtmuştur (Atatürk Üniversitesi Uluslararasılaşma Stratejisi ve Eylem Planı – 2023).

Öte yandan Akdeniz Üniversitesi, Uluslararasılaşma Politikasını “...Uluslararası işbirlikli projeler, nitelikli yayınlar, ikili anlaşmalar yaparak ülkemizin ve üniversitemizin akademik alanda tanınırlığını arttırmak” misyonu doğrultusunda tanımlamıştır. Gerek uluslararası öğrenciler ve öğretim elemanları nezdinde gerekse değişim öğrencileri ve öğretim elemanları nezdinde çekim merkezine dönüşmeyi amaç edinen Akdeniz Üniversitesi, bu amaç doğrultusunda eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme toplumsal katkı, girişimcilik ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi faaliyetlerinde uluslararasılaşma yönelimli çalışmalar yürütmektedir. Akdeniz Üniversitesi, tanınırlığını ve rekabet gücünü arttırmak üzere önde gelen uluslararası üniversiteler ile ikili/çok taraflı işbirliği yapmak suretiyle, araştırmaya dayalı geniş kapsamlı ve bütçeli projelere destek olmaktadır. Akdeniz Üniversitesi, Uluslararasılaşma Politikası önceliklerini Stratejik Plan (2022-2026) öncelik ve hedefleri ile uyumlu olarak sırasıyla; araştırma faaliyetlerinin iyileştirilmesi, girişimcilik faaliyetlerinin artırılması, eğitim-öğretim faaliyetlerinin geliştirilmesi, toplumsal katkının artırılması ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi bağlamında beş aks üzerine oturtmuştur. Bu bağlamda Akdeniz Üniversitesi; sırasıyla (1) “Araştırma faaliyetlerinin iyileştirilmesi” stratejik amacı doğrultusunda; dış kaynaklı proje sayısını, YÖK-YUDAP bursiyeri sayısını, uluslararası endekslerde (WOS) yer alan bilimsel yayın sayısını arttırmayı; (2) “Girişimcilik faaliyetlerinin artırılması” stratejik amacı doğrultusunda; uluslararası patent, faydalı model, endüstriyel tasarım, ıslahçı hakkı vb. başvuru sayısını arttırmayı; (3) “Eğitim, öğretim faaliyetlerinin geliştirilmesi” stratejik amacı doğrultusunda; tüm eğitim seviyelerinde Bologna bilgi paketlerini tamamlamayı; (4)

“Toplumsal katkının artırılması” stratejik amacı doğrultusunda yürütülen ulusal faaliyetlere uluslararası boyutun eklenmesi yönünde farkındalık yaratmayı; (5) “Kurumsal kapasitenin geliştirilmesi” stratejik amacı doğrultusunda; öğrenci değişim programları ile gelen/giden öğrenci sayısını, öğretim elemanı değişim programları ile gelen/giden öğretim elemanı sayısını, yabancı uyruklu öğrenci sayısını, uluslararası sıralama kuruluşlarında (THE, QS ve ARWU) dünya sıralamasında ilk 1.000 üniversite arasına girmiş üniversiteler ile imzalanan uluslararası ikili anlaşma sayısını artırmayı öngörmektedir (Akdeniz Üniversitesi Uluslararasılaşma Politikası).

Ondokuz Mayıs Üniversitesi; eğitim ve araştırma alanlarında uluslararası tanınırlığı yüksek bir kurum olmak ve ulusal/uluslararası düzeyde rekabet edebilirliği yüksek bireyler yetiştirmek üzere uluslararası bağlantıları, ortaklıkları ve projeleri teşvik etmektedir. Aynı amaçlar doğrultusunda öğrenci ve akademisyen hareketliliğini, uluslararasılaşmış müfredat ve araştırma girişimlerini, lisans ve lisansüstü seviyede yüz yüze ve/veya uzaktan uluslararası ortak eğitim programlarını desteklemektedir. Öğrencilerine ve personeline çok kültürlü ve uluslararası bir kampüs ortamı sağlamayı vadetmektedir. Eğitim-öğretim ve araştırma-geliştirme alanlarında uluslararası tanınırlığı yüksek bir kurum olmayı, bu bağlamda bilim, sanat ve iş dünyasında ulusal/uluslararası düzeyde rekabet edebilirliği yüksek bireyler yetiştirmeyi amaç edinen Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nin Uluslararasılaşma Politikası, eğitim-öğretim ve araştırma-geliştirme alanlarındaki uluslararasılaşma faaliyetlerinin yönetilmesine, desteklenmesine ve geliştirilmesine ve çok kültürlü, uluslararası bir kampüs oluşturulmasına yönelik bir çerçeve sunmaktadır. Bu bağlamda Ondokuz Mayıs Üniversitesi; uluslararası bağlantıları, ortaklıkları ve projeleri desteklemekte; öğrenci ve akademisyen hareketliliğini, uluslararasılaşmış müfredat ve araştırma girişimlerini, lisans ve lisansüstü seviyede yüz yüze ve/veya uzaktan uluslararası ortak eğitim programlarını teşvik etmektedir. Öğrencileri ve personeli için çok kültürlü ve uluslararası bir kampüs ortamı sağlamayı vadeden Ondokuz Mayıs Üniversitesi başta eğitim-öğretim ve araştırma-geliştirme olmak üzere Stratejik Planı ile tanımlanmış olduğu stratejik amaçlarına uluslararasılaşma boyutunu eklemeye çalışmakta, bunu üniversite-dış paydaş işbirliği ile gerçekleştirmeyi arzu etmektedir (Ondokuz Mayıs Üniversitesi Uluslararasılaşma Politikası).

Kurumsal Stratejik Planlar

Örnekleme dahil edilen yükseköğretim kurumlarının güncel stratejik planları eş zamanlılık göstermemektedir. Kuruluş tarihi itibarıyla örneklem içerisindeki en eski üniversite olan Atatürk Üniversitesi ile Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nin kurumsal stratejik planları 2019-2023 dönemini kapsamakta iken, örnekleme dahil edilenler arasında en yeni üniversite konumundaki Akdeniz Üniversitesi’nin kurumsal stratejik planı 2022-2026 dönemini kapsamaktadır. Adı geçen yükseköğretim kurumlarının stratejik planlarında yer alan stratejik amaçlar Tablo 4’de, uluslararasılaşma bağlamındaki stratejik hedefler Tablo 5’de, uluslararasılaşma bağlamındaki performans göstergeleri ise Tablo 6’da sunulmuştur. Sözü edilen tablolar araştırmaya konu üniversitelerin güncel stratejik planları referans alınarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur. Tablo 6 oluşturulurken incelemeye konu yükseköğretim kurumlarının stratejik plan dönem sonları dikkate alınmıştır. Stratejik plan dönemlerinin örtüşmemesi sebebiyle Atatürk Üniversitesi ile Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nin stratejik planlarının son yılına (2023) ilişkin uluslararasılaşma performans göstergeleri verilirken, karşılaştırmayı kolaylaştırmak adına Akdeniz Üniversitesi’nin hem 2023 yılına ilişkin uluslararasılaşma performans göstergeleri hem de stratejik planın son yılına (2026) ilişkin uluslararasılaşma performans göstergeleri sunulmuştur.

Stratejik Amaçlar, Hedefler ve Performans Göstergeleri

Tablo 4’de incelemeye konu oluşturan yükseköğretim kurumlarının stratejik amaçları verilmiş olup, Atatürk Üniversitesi 2019-2023 dönemini kapsayan Stratejik Planında 4 stratejik amaç belirlemiştir. Bu amaçlar; üniversitelerinin eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme ve topluma hizmet gibi temel fonksiyonlarını kapsamanın yanı sıra kurumsal kapasitenin geliştirilmesi stratejik amacını da içermektedir. Uluslararasılaşma başlığı, birçok yükseköğretim kurumunun tercih ettiği yöntemin aksine, Atatürk Üniversitesi’nin Stratejik Planında kurumsal kapasitenin geliştirilmesi stratejik amacı altında tanımlanan bir stratejik hedef olarak düşünülmemiştir. Yukarıda da belirtildiği üzere, bu eksiklik ayrı bir Uluslararasılaşma Stratejisi ve Eylem Planı oluşturulmak suretiyle giderilmeye çalışılmıştır.

Akdeniz Üniversitesi 2022-2026 dönemini kapsayan Stratejik Planında 5 stratejik amaç belirlemiştir. Bu amaçlar; üniversitelerinin eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme ve topluma hizmet gibi temel

fonksiyonlarını kapsamanın yanı sıra girişimcilik kapasitesinin geliştirilmesi ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi stratejik amacını da içermektedir. Uluslararasılaşma başlığı, birçok yükseköğretim kurumunun tercih ettiği yöntem doğrultusunda, Akdeniz Üniversitesi'nin Stratejik Planında kurumsal kapasitenin geliştirilmesi stratejik amacı altında tanımlanan bir stratejik hedef olarak düşünülecek performans göstergesine bağlanmıştır.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi 2019-2023 dönemini kapsayan Stratejik Planında 4 stratejik amaç belirlemiştir. Bu amaçlar; üniversitelerinin eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme ve topluma hizmet gibi temel fonksiyonlarını kapsamanın yanı sıra paydaşlarla işbirliğinin niteliğini artırmak ve uluslararasılaşmayı geliştirmek stratejik amacını da içermektedir. Bir diğer ifadeyle, Ondokuz Mayıs Üniversitesi uluslararasılaşma alanındaki politik önceliklerini bağımsız bir eylem planına aktarmak yerine, kurum Stratejik Planının beşinci stratejik amacı kapsamında performans göstergesine bağlamıştır.

Tablo 4: Üniversitelerin Stratejik Amaçları

Yükseköğretim Kurumu	Stratejik Amaçlar
Akdeniz Üniversitesi	S.A.1: Araştırma Faaliyetlerini İyileştirmek S.A.2: Girişimcilik Faaliyetlerini Artırmak S.A.3: Eğitim Öğretim Faaliyetlerini Geliştirmek S.A.4: Toplumsal Katkırı Artırmak S.A.5: Kurumsal Kapasitesinin Geliştirilmesi
Atatürk Üniversitesi	S.A.1: Tüm Birimlerinde Nitelikli Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri Sunarak Bilimsel Erki Yüksek, Yenilikçi, Girişimci ve Rekabetçi Mezunlar Vermek S.A.2: Bölge ve Ülke Ekonomisine Katma Değer Oluşturacak ve Evrensel Bilime Katkı Sağlayacak Araştırma ve Girişimcilik Faaliyetlerini En Yüksek Düzeye Çıkarmak S.A.3: Toplumsal Taleplere Karşı Duyarlı Olmak ve Bu Taleplere Yön Vermek S.A.4: Kurumsallaşmayı Güçlendirmek
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	S.A.1: Eğitim-Öğretim Alanının Güçlendirmek S.A.2: Araştırma Geliştirme Alanını Güçlendirmek ve Bilgi Transferini Hızlandırmak S.A.3: Topluma Hizmette Niteliği Artırmak S.A.4: Paydaş İşbirliğini Geliştirmek ve Niteliğini Artırmak S.A.5: Uluslararasılaşmayı Geliştirmek

Kaynak: Araştırmaya konu üniversitelerin güncel stratejik planlarından yazarlar tarafından derlenmiştir.

Araştırmanın örneklemini oluşturan yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşma bağlamındaki stratejik hedefleri ile performans göstergeleri sırası ile Tablo 5 ve Tablo 6'da sunulmuştur. Üniversitelerin uluslararasılaşma bağlamındaki stratejik hedefleri ile performans göstergeleri eş zamanlı incelendiğinde; ister uluslararasılaşma politikasını eylem planına aktarmış olsun, ister uluslararasılaşmayı stratejik amaç olarak tanımlamış olsun, isterse uluslararasılaşmayı kurumsal kapasitenin geliştirilmesi stratejik amacı altında bir stratejik hedef olarak değerlendirmiş olsun, uluslararasılaşmanın doğrudan ve dolaylı göstergesi niteliğindeki faaliyet ve göstergelerin üniversitelerin Stratejik Planlarının bütününe yayıldığı görülmektedir.

Uluslararasılaşma sürecinin bütüncül bir şekilde izlenmesi ve değerlendirilmesinde yukarıda sözü edilen dağınık yapının bir takım güçlülere sebebiyet vermesi kuvvetle muhtemeldir. Bu bağlamda, gerek Stratejik Plan kapsamında gerekse Uluslararasılaşma Stratejisi ve Eylem Planı kapsamında tanımlanan göstergelerdeki ilerlemenin takibi için uygun bir performans takip sisteminin oluşturulması ve veri girişinin sistematik olarak yapılması elzemdir. Nitekim, yukarıda da açıklandığı üzere, kurumsal akreditasyon başvurusunda bulunan yükseköğretim kurumlarının kalite süreçleri kapsamında politika önceliklerini eylem planına aktarmaları, uygulama sonuçlarını izlenmeleri ve tüm süreçleri paydaş katılımıyla iyileştirmeleri beklenmektedir.

Tablo 5: Üniversitelerin Uluslararasılaşma Bağlamındaki Stratejik Hedefleri

Yükseköğretim Kurumu	Uluslararasılaşma Bağlamındaki Stratejik Hedefler
Akdeniz Üniversitesi	S.H.1.3: Üniversite-Sektör Ar-Ge ve Yenilik Kaynaklı İşbirliğini Artırmak S.H.1.4: Nitelikli Araştırma Çıktılarının Artırılması S.H.2.2: Üniversite Teknoloji Portföyünün Geliştirilmesi ve Ticarileştirilmesi S.H.3.3: Program Bilgi Paketlilerinin Kurumun Web Sayfasından İzlenebilir Hale Getirilmesi S.H.5.1: Uluslararasılaşma Kapasitesinin Arttırılması
Atatürk Üniversitesi	S.H.1.2: Uluslararası değişim programlarına katılım sağlayan öğrenci sayısını bir önceki yıla göre % 10 oranında artırmak S.H.2.1: SCI, SCI-Exp., SSCI, SSCI-Exp ve AHCI indekslerine giren yayın sayısı/ öğretim üyesi oranını 0,75'e yükseltmek S.H.2.2: Kurum dışı (ulusal ve uluslararası kaynaklı) proje sayısını yıllık % 10 ve Bilimsel Araştırma Proje sayısını yıllık % 20 oranında artırmak S.H.2.4: Ulusal ve Uluslararası ölçekte ödül alan 2 araştırmacı sayısını % 0,15'ten % 0,5'e yükseltmek S.H.3.2: Ulusal ve Uluslararası ölçekte sağlık turizmi destinasyonu olmak
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	S.H.1.1: Eğitim-öğretim materyallerinin geliştirilmesi ve zenginleştirilmesi (0,40) S.H.2.2: OMÜ adresli makale, kitap, atıf, patent, faydalı model ve ticari ürün sayısını artırmak (0,25) S.H.2.4: AR-GE faaliyetlerinden üretilen bilgiyi yaymak (0,20) S.H.5.1: Eğitim-öğretimde uluslararasılaşmayı artırmak (0,70) S.H.5.2: Araştırma faaliyetlerinde uluslararasılaşmayı artırmak (0,30)

Kaynak: Araştırmaya konu üniversitelerin güncel stratejik planlarından yazarlar tarafından derlenmiştir.

Tablo 6'da sunulan performans göstergeleri incelendiğinde, örnekleme konu olan yükseköğretim kurumları tarafından tekil bir uluslararasılaşma modeli yerine hibrit bir uluslararasılaşma modelinin benimsendiği söylenebilir. Sırasıyla açıklamak gerekirse; Akdeniz Üniversitesi'nin performans göstergelerinden hareketle akademik ortaklık modeli (PG 1.4.3, PG 5.1.4, vb.), uluslararasılaşmada ithalat modeli (PG 5.1.1, PG 5.1.2, PG 5.1.3, vb.) ve uluslararasılaşmada ihracat modeli (PG 1.3.3, PG 5.1.1, PG 5.1.2, vb.) karmasından oluşan bir uluslararasılaşma modeline sahip olduğu söylenebilir. Atatürk Üniversitesi'nin salt performans göstergelerine bakıldığında uluslararasılaşmada ithalat modeli (PG 1.2.2, vb.) ve uluslararasılaşmada ihracat modeli (PG 1.2.1, vb.) karmasından oluşan bir uluslararasılaşma modeline sahip olduğu, ancak Uluslararasılaşma Stratejisi ve Eylem Planı da incelemeye dahil edildiğinde bunlara ilave olarak mevcut karma modele akademik ortaklık modelinin (E.29, vb.) de eklenildiği söylenebilir. Öte yandan, Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nin performans göstergelerinden yola çıkılarak akademik ortaklık modeli (PG 5.1.2, PG 5.1.5, PG 5.2.2, vb.), uluslararasılaşmada ithalat modeli (PG 2.4.1, PG 5.2.4, vb.) ve uluslararasılaşmada ihracat modeli (PG 5.1.4, PG 5.2.1, vb.) karmasından oluşan bir uluslararasılaşma modeline sahip olduğu söylenebilir. Üç yükseköğretim kurumunun da yurtdışında fiziksel varlık oluşturmaya dayalı uluslararası kampüs modelini benimsemediği dikkatlerden kaçmamaktadır.

Tablo 6: Üniversitelerin Uluslararasılaşma Bağlamındaki Performans Göstergeleri

Yükseköğretim Kurumu	Uluslararasılaşma Bağlamındaki Performans Göstergeleri	Hedef	Hedef Yıl
Akdeniz Üniversitesi	P.G.1.3.1: Dış Kaynaklı Proje Sayısı P.G.1.3.3: YÖK-YUDAP Bursiyeri Sayısı P.G.1.4.2: Uluslararası Endekslerde (WOS) Yer Alan Bilimsel Yayın Sayısı P.G.1.4.3: Uluslararası İş Birliği ile Yapılmış Yayın Sayısı P.G.2.2.3: Uluslararası Başvuru (Patent, Faydalı Model, Endüstriyel Tasarım, İslahçı Hakkı vb.) sayısı P.G.3.3.1: Kurumun Web Sayfasından İzlenebilen, Program Bilgi Paketi Tamamlanmış Ön Lisans Programı sayısının Toplam Ön Lisans Program Sayısına Oranını Artırmak P.G.3.3.2: Kurumun Web Sayfasından İzlenebilen, Program Bilgi Paketi Tamamlanmış Lisans Sayısının Toplam Lisans Program Sayısına Oranını Artırmak P.G.3.3.3: Kurumun Web Sayfasından İzlenebilen, Program Bilgi Paketi Tamamlanmış Yüksek Lisans Program Sayısını toplam Yüksek Lisans Program Sayısına Oranını Artırmak P.G.3.3.4: Kurumun Web Sayfasından İzlenebilen, Program Bilgi Paketi Tamamlanmış Doktora Program Sayısını toplam Doktora Program Sayısına Oranını Artırmak P.G.5.1.1: Öğrenci değişim programları ile gelen/giden öğrenci sayısı P.G.5.1.2: Öğretim elemanı değişim programları ile gelen/giden öğretim elemanı sayısı P.G.5.1.3: Yabancı uyruklu öğrenci sayısı P.G.5.1.4: Uluslararası sıralama kuruluşlarında (THE, QS ve ARWU) dünya sıralamasında ilk 1000 üniversite arasına girmiş Üniversiteler ile imzalanan uluslararası ikili anlaşma sayısı	500 / 1.070 2 / 5 2.600 / 5.600 640 / 1.350 10 / 18 %85 / %100 %85 / %100 %70 / %100 %70 / %100 480 / 1.070 60 / 150 2.700 / 3.000 116 / 122	2023 / 2026
Atatürk Üniversitesi	P.G.1.2.1: Uluslararası değişim programlarına katılan öğrenci sayısı P.G.1.2.2: Uluslararası değişim programlarından gelen öğrenci sayısı P.G.2.1.1: AHCI, SSCI, SCI, SCI-Exp. İndekslerindeki Yayın Sayısı P.G.2.2.2: Kurum Dışı (AB, SAN-TEZ, TÜBİTAK vb.) proje sayısı P.G.2.4.1: Ödül alan araştırmacı sayısı P.G.3.2.2: Sağlık turizmi kapsamındaki uluslararası ölçekte hasta başvuru sayısı	212 70 0,75 187 0,50 2.250	2023
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	P.G.1.1.4: OMÜ adresli yabancı dilde materyal sayısı P.G.2.2.1: SCI, SCI-expanded, SSCI ve AHCI tarafından taranan dergilerdeki OMÜ adresli makale sayısı/toplam öğretim üyesi sayısı P.G.2.2.2: SCI-Expanded, SSCI ve AHCI indekslerinde taranan dergilerde yer alan OMÜ adresli atf sayısı/toplam öğretim üyesi sayısı P.G.2.4.1: (Uluslararası bilimsel etkinliklere katılan akademik personel sayısı / toplam akademik personel sayısı) x 100 P.G.2.4.2: Uluslararası düzeyde düzenlenen sergi/gösterim/bienal vb. faaliyetlere katılımcı sayısı	2.400 0,93 15,9 0,54 1.210 5	2023

P.G.5.1.1 (Yabancı dilde açılan program sayısı/toplam program sayısı) x 100	278	
P.G.5.1.2: Yurtdışı üniversitelerle imzalanan protokol sayısı	213	
P.G.5.1.3: Uluslararası değişim programları kapsamında öğrenci hareketliliği sayısı	0,10	
P.G.5.1.4: Yabancı uyruklu öğrenci sayısı /toplam öğrenci sayısı	9	
P.G.5.1.5: Uluslararası ortak lisansüstü program sayısı	127	
P.G.5.2.1: BAP'tan yurt dışı desteği sağlanan araştırmacı sayısı	1	
P.G.5.2.2: (Uluslararası proje ortaklığı ile desteklenen proje sayısı/desteklenen toplam proje sayısı) x 100	0,125	
P.G.5.2.3: Uluslararası dış kaynaklarca desteklenen proje bütçesi / toplam AR-GE bütçesi	0,058	
P.G.5.2.4: Yabancı uyruklu öğretim üyesi sayısı / toplam öğretim üyesi sayısı		

Kaynak: Araştırmaya konu üniversitelerin güncel stratejik planlarından yazarlar tarafından derlenmiştir.

Yükseköğretim Kurumlarının Uluslararasılaşma Performansı: Başarılı Uygulamalar / Yetersiz Kalınan Konular

Herhangi bir yükseköğretim kurumunun hiçbir şekilde akreditasyon alamamasının olası sebepleri salt uluslararasılaşma bağlamında incelendiğinde şu şekilde sıralanabilir:

- Uluslararasılaşma politikası ve stratejisinin bulunmaması; bir diğer ifadeyle herhangi bir plan, tanımlı süreç veya mekanizmanın bulunmaması,
- Belirli bir planlamanın yapılmış, süreçlerin tanımlanmış olmasına rağmen bunların bütünüyle uygulamaya aktarılmamış olması; bir diğer ifadeyle planların kağıt üzerinde kalmış olması,
- Kısacası, PUKÖ döngüsünün birinci veya kısmen ikinci halkasından öteye geçilememiş olması.

KAP'a dahil olup, akreditasyon alan yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşma performansını görece başarılı kılan unsurlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Kurumun vizyon ve misyon ifadesinde uluslararasılaşma olgusuna yer verilmesi,
- Kurumsal stratejik planın amaç, hedef ve göstergeleri arasında uluslararasılaşmaya yer verilmesi,
- Uluslararasılaşma politikası ve stratejisinin tanımlanmış olması,
- Uluslararasılaşma stratejisinin eylem planına aktarılmış olması,
- Uluslararasılaşma eylem planının PUKÖ döngüsü çerçevesinde izlenmesi, değerlendirilmesi ve sürekli iyileştirilmesi,
- Akademik ortaklık modeli, uluslararası kampüs modeli, uluslararasılaşmada ithalat modeli, uluslararasılaşmada ihracat modeli bağlamında tekil veya hibrit uluslararasılaşma modelinin benimsenmiş olması.

KAP sürecini koşullu akreditasyon olarak tamamlamanın, bir diğer ifadeyle tam akreditasyon ile sonuçlandırılmamanın başlıca sebepleri ise şunlardır:

- PUKÖ döngüsü çerçevesinde yükseköğretim kurumunun geneline yaygınlaştırılmış uluslararasılaşmanın göstergesi niteliğindeki uygulamaların sonuçlarının izlenmemesi ve ilgili paydaşların katılımıyla iyileştirilmemesi,
- Uluslararasılaşma bağlamında içselleştirilmiş, sistematik, sürdürülebilir ve örnek gösterilebilir uygulamalara sahip olunmaması.

Sonuç

Bu çalışma; koşullu akreditasyon almış üç devlet üniversitesinin tecrübelerinden hareketle, kurumsal akreditasyon programına dahil olacak üniversitelere yönelik öneriler geliştirmek üzere kaleme alınmıştır. Yapılan karşılaştırmalı durum çalışması (kollektif durum çalışması) neticesinde elde edilen bulgular şöyle özetlenebilir:

- (1) Örnekleme dahil edilen yükseköğretim kurumlarından Akdeniz Üniversitesi ile Ondokuz Mayıs Üniversitesi uluslararasılaşma ifadesine vizyonlarında yer verirken Atatürk Üniversitesi ne vizyonunda ne de misyonunda uluslararasılaşma konusundan söz etmemektedir. Atatürk Üniversitesi bu açığı uluslararasılaşma stratejisini kurumsal stratejik plandan bağımsız kapsamlı bir uluslararasılaşma eylem planına dönüştürmekle telafi etmiştir.
- (2) Örnekleme dahil edilen yükseköğretim kurumlarının stratejik planları incelendiğinde, bunların ya uluslararasılaşmayı stratejik amaç olarak tanımladığı (Ondokuz Mayıs Üniversitesi), ya uluslararasılaşmayı kurumsal kapasitenin geliştirilmesi stratejik amacı çerçevesinde ele aldığı (Akdeniz Üniversitesi) ya da stratejik planda yer vermemekle birlikte ayrı bir uluslararasılaşma stratejisi ve eylem planı oluşturduğu (Atatürk Üniversitesi) gözlemlenmektedir.
- (3) Örnekleme dahil edilen yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşma bağlamındaki stratejik hedefleri ile performans göstergeleri eş zamanlı incelendiğinde; ister uluslararasılaşma politikasını eylem planına aktarmış olsun, ister uluslararasılaşmayı stratejik amaç olarak tanımlamış olsun, isterse uluslararasılaşmayı kurumsal kapasitenin geliştirilmesi stratejik amacı altında bir stratejik hedef olarak değerlendirmiş olsun, uluslararasılaşmanın doğrudan ve dolaylı göstergesi niteliğindeki faaliyet ve göstergelerin üniversitelerin stratejik planlarının bütününe yayıldığı görülmektedir.
- (4) Örnekleme dahil edilen yükseköğretim kurumları tarafından tekil bir uluslararasılaşma modeli yerine, akademik ortaklık modeli, uluslararasılaşmada ithalat modeli ve uluslararasılaşmada ihracat

modeli karmasından oluşan hibrit bir uluslararasılaşma modelinin benimsendiği söylenebilir. İncelemeye konu yükseköğretim kurumlarından hiçbirinin yurtdışında fiziksel varlık oluşturmaya dayalı uluslararası kampüs modelini benimsemediği görülmektedir.

(5)

KAP'a dahil olacak yükseköğretim kurumları için şu noktaları vurgulamak yerinde olacaktır: Akreditasyon sürecinde yükseköğretim kurumunun genelini kapsayan uygulamaların bulunması ve bu uygulamalardan bazı sonuçların elde edilmiş olması yeterli olmamaktadır. Kurumun genelini kapsayan bu uygulamaların sonuçlarının izlenmesi ve ilgili paydaşların katılımıyla iyileştirilmesi beklenmektedir. Yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşmasının kanıtı niteliğindeki göstergeler; kurum stratejik planlarının salt uluslararasılaşma stratejik amacı altında değil, bilakis eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme, toplumsal katkı gibi üniversitelerin temel fonksiyonlarına ilişkin değişik stratejik amaçlar altında ve hatta son zamanlarda önem kazanmış bulunan girişimcilik ile bağlantılı stratejik amaç altında da tanımlanmış bulunmaktadır. Dolayısıyla, uluslararasılaşma sürecinin bütüncül bir şekilde değerlendirilebilmesi açısından stratejik amaç, hedef ve göstergelerdeki ilerlemenin takibini yapmak üzere uygun bir performans takip sisteminin oluşturulması ve veri girişinin sistematik olarak yapılması akreditasyon süreçlerinde önem arz etmektedir.

Bu çalışmada koşullu akreditasyon almış yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşma politika ve stratejileri incelenmiş olup, üç yükseköğretim kurumu üzerinden yapılan karşılaştırmalı analiz, hiç kuşkusuz, ne yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşması olgusunu ne de yükseköğretim kurumlarının akreditasyon olayını eksiksiz bir şekilde açıklama iddiasında değildir. Bu çalışma, tam akreditasyon almış devlet üniversiteleri ile vakıf üniversitelerinin kendi özel koşulları çerçevesinde ayrı ayrı incelendiği çalışmalar ile tamamlandığında ancak gerek uluslararasılaşma olgusu, gerekse akreditasyon olayı daha da açıklığa kavuşturulabilecektir.

Kaynakça:

- Balcı, A. (2005). **Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler**. Ankara: Pegem Akademik Yayıncılık.
- Baxter, P. ve Jack, S. (2008). "Qualitative case study methodology: Study design and implementation for novice researchers". *The Qualitative Report*, 13(4), 544-559.
<http://www.nova.edu/ssss/QR/QR13-4/baxter.pdf> Erişim: 09.05.2022.
- Aytaçlı, B. (2012). "Durum Çalışmasına Ayrıntılı Bir Bakış", *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Haziran 2012, 3(1), 1-9.
- Kıral, B. (2020). "Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi", *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2020 (15), 70-189.
- Chmiliar, L. (2010). "Case Selection". In A.J. Mills, G. Durepos, E. Wiebe (Eds.), **Encyclopedia of Case Study Research**, (Volume I, pp. 582-583). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Davey, L. (1991). **The Application of Case Study Evaluations, Practical Assesment, Research & Evaluation**, ISSN: 1531-7714
- Gerring, J. (2007). **Case Study Research: Principles and Practices**. USA: Cambridge University Press.
- Kaleli Yılmaz, G. (2014). "Durum Çalışması". İçinde: Mustafa Metin (ed.) **Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Pegem Akademi, ss. 261-285.
- Mehter Aykın, S. (2021). "Avrupa Birliği'nin Turizm Politikası Çerçevesinde Avrupa Akıllı Turizm Başkentleri", *Journal of Tourism Intelligence and Smartness*, Vol: 4, Issue: 1, Year: 2021, pp. 1-18.
- Mehter Aykın, S; Kahraman, E. (2021). "Yükseköğretimde Uluslararası Öğrenciler: Akdeniz Üniversitesi Özelinde Tespit ve Öneriler". İçinde Suat Kolukırık, Güven Dinç (Ed.) **Antalya Göç Kitabı**, Konya: Palet Yayınları, ss. 251-278.
- Merriam S. B. (1998). **Qualitative Research and Case Study Applications in Education**. 2nd Edition, San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Stake, R. E. (1995). "The art of case study research". Thousand Oaks, CA: Sage.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (1999). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, 10. Baskı, Ankara: Şeşkin Yayınevi.
- Yin, R. K. (2003). **Case study research: Design and methods** (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Kurumsal Dokümanlar

- Akdeniz Üniversitesi Stratejik Planı (2022-2026),
<https://www.akdeniz.edu.tr/vendor/uploads/2021/12/Akdeniz-Universitesi-2022-2026-Stratejik-Plani.pdf> Erişim: 18.06.2022.
- Yükseköğretim Kalite Kurulu (2020). Kurumsal Akreditasyon Raporu: Akdeniz Üniversitesi
<https://yokak.gov.tr/raporlar/AccreditationReport?uniId=1022&termYear=2019> Erişim: 18.06.2022.
- Akdeniz Üniversitesi Uluslararasılaşma Politikası,
<http://uio.akdeniz.edu.tr/wp-content/uploads/2022/04/AU-Uluslararasılaşma-Politikasi.pdf>
Erişim: 19.06.2022.
- Atatürk Üniversitesi Stratejik Planı (2019-2023),
<https://www.atauni.edu.tr/uploads/2019-2023-StratejikPlan.pdf> Erişim: 18.06.2022.
- Yükseköğretim Kalite Kurulu (2020). Kurumsal Akreditasyon Raporu: Atatürk Üniversitesi
<https://yokak.gov.tr/raporlar/AccreditationReport?uniId=1037&termYear=2019> Erişim: 18.06.2022.
- Atatürk Üniversitesi Uluslararasılaşma Stratejisi ve Eylem Planı – 2023, https://oia.atauni.edu.tr/wp-content/uploads/2020/11/ATAUN%C4%B0_Uluslararasılaşma%20StratejisiVeEylemPlan%C4%B12023_D%C4%B00_SENATO.pdf Erişim: 19.06.2022.
- Ondokuz Mayıs Üniversitesi Stratejik Planı (2019-2023),
https://sgdb.omu.edu.tr/wp-content/uploads/sites/14/2020/01/2019-2023-Stratejik-Plan-N%C4%B0HA%C4%B0-24_12_2018.pdf Erişim: 18.06.2022.
- Yükseköğretim Kalite Kurulu (2020). Kurumsal Akreditasyon Raporu: Ondokuz Mayıs Üniversitesi,
<https://yokak.gov.tr/raporlar/AccreditationReport?uniId=1156&termYear=2019> Erişim: 18.06.2022.
- Ondokuz Mayıs Üniversitesi Uluslararasılaşma Politikası,
<https://erasmus.omu.edu.tr/uploads/85199f01e6e734d501d81034435cfd30.pdf> Erişim: 19.06.2022.

YÖKAK Temel Dokümanları

- Kurum İç Değerlendirme Raporu (KİDR) Hazırlama Kılavuzu [Sürüm 3.0] ve YÖKAK Dereceli Değerlendirme Anahtarı,
https://yokak.gov.tr/Common/Docs/KidrKlavuz1.4/Kidr_Surum_3.0.pdf Erişim: 14.04.2022.
- Kurumsal Dış Değerlendirme, Akreditasyon ve İzleme Kılavuzu [Sürüm 3.0] (2022) ve YÖKAK Dereceli Değerlendirme Aracı (Rubrik),
https://yokak.gov.tr/Common/Docs/KidrKlavuz1.4/KDDAI_Kilavuzu%20S%C3%BCr%C3%BCm%203.0.pdf Erişim: 14.04.2022.
- Kurumsal Dış Değerlendirme ve Akreditasyon Ölçütleri [Sürüm 3.0]
https://yokak.gov.tr/Common/Docs/KidrKlavuz1.4/Kurumsal_Dis_Degerlendirme_ve_Akredita syon_Olcutleri_Surum_3.0.pdf Erişim: 14.04.2022.
- Kurum İç Değerlendirme Raporu (KİDR) Hazırlama Kılavuzu [Sürüm 2.1] (2021) ve YÖKAK Dereceli Değerlendirme Anahtarı,
https://yokak.gov.tr/Common/Docs/KidrKlavuz1.4/Kidr_Surum_2.1.pdf Erişim: 14.04.2022.
- Kurumsal Dış Değerlendirme Akreditasyon ve İzleme Programları Kılavuzu [Sürüm 2.1] (2021) ve YÖKAK Dereceli Değerlendirme Aracı (Rubrik),
https://yokak.gov.tr/Common/Docs/Site_degerlendirme_prog_doc/KDDAI_Kilavuzu.pdf
Erişim: 14.04.2022.
- Kurumsal Dış Değerlendirme ve Akreditasyon Ölçütleri [Sürüm 2.0],
https://yokak.gov.tr/Common/Docs/Site_degerlendirme_prog_doc/Kurumsal_Dis_Degerlendir me_ve_Akreditasyon_Olcutleri_09122019.pdf Erişim: 14.04.2022.
- Kurum İç Değerlendirme Raporu (KİDR) Hazırlama Kılavuzu (2019),
https://yokak.gov.tr/Common/Docs/KidrKlavuz1.4/Kidr_Surum_2.0.pdf Erişim: 14.04.2022.

Kurumsal Dış Değerlendirme ve Akreditasyon Kılavuzu [Sürüm 2.0] (Ocak 2020), https://yokak.gov.tr/Common/Docs/Site_degerlendirme_prog_doc_v_2_0/Kurumsal_Dis_Degerlendirme_ve_Akreditasyon_Kilavuzu_Surum_2.0.pdf Erişim: 14.04.2022.

Ek.2 Dereceli Değerlendirme Anahtarı (Rubrik Değerlendirme Formu) https://yokak.gov.tr/Common/Docs/Site_degerlendirme_prog_doc_v_2_0/EK_2_Rubrik_Degerlendirme_Formu.pdf Erişim: 14.04.2022.

YÖKAK Alt Ölçütler Rehberi (2020), https://yokak.gov.tr/Common/Docs/Site_degerlendirme_prog_doc_v_2_0/Ek7AltOlcutlerRehberi.pdf Erişim: 14.04.2022.

Kurum İç Değerlendirme Raporu Hazırlama Kılavuzu, Sürüm 1.4 (2018), https://yokak.gov.tr/Common/Docs/KidrKlavuz1.4/KiDR_surum_1.4.pdf Erişim: 14.04.2022.

Kurum Dış Değerlendirme Kılavuzu, Sürüm 1.2 (2017), https://yokak.gov.tr/Common/Docs/Site_degerlendirme_prog_doc/kurumsal_dis_degerlendirme_kilavuzu_1.2.pdf Erişim: 14.04.2022.

Kurumsal Dış değerlendirme Ölçütleri, Sürüm 1.0 (Nisan 2016), https://yokak.gov.tr/Common/Docs/Site_degerlendirme_prog_doc/kurumsal%20d%C4%B1%C5%9F%20de%C4%9Ferlendirme%20%C3%B6l%C3%A7%C3%BCtleri.pdf Erişim: 14.04.2022.

Yükseköğretim Kalite Kurulu 2021 Yılı Performans Programı, <https://yokak.gov.tr/Common/Docs/FinancialReports/2021PerformansProgrami.pdf> Erişim: 14.04.2022.

İlgili Mevzuat

4.11.1981 tarih ve 2547 sayılı *Yükseköğretim Kanunu*, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2547.pdf> Erişim: 12.04.2022.

Yükseköğretim Kalite Güvencesi ve Yükseköğretim Kalite Kurulu Yönetmeliği, 23.11.2018 tarih ve 30604 sayılı Resmi Gazete, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=28996&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> Erişim: 12.04.2022.

Yükseköğretim Kalite Kurulu Kurumsal Dış Değerlendirme Yönergesi, https://yokak.gov.tr/Common/Docs/Site_Mevzuat/Kgbr_Yonerge_Guncel.pdf Erişim: 12.04.2022

İnternet Kaynakçası

Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, (tarih yok). “Üniversite Bazında Öğrenci Sayıları”, <https://istatistik.yok.gov.tr/> Erişim: 29.03.2022

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK), “Yükseköğretimde Akreditasyon”, <https://denklik.yok.gov.tr/akreditasyon-tanima-denklik-nedir> Erişim: 29.03.2022

Yükseköğretim Kalite Kurulu (YÖKAK), “Kurumsal Akreditasyon Programı Nedir?”, <https://yokak.gov.tr/degerlendirme-sureci/kurumsal-akreditasyon-programi-nedir> Erişim: 12.04.2022.

Yükseköğretim Kalite Kurulu (YÖKAK), “Program Akreditasyonu Nedir?”, <https://yokak.gov.tr/akreditasyon-kuruluslari/akreditasyon-kuruluslari-nedir> Erişim: 14.04.2022.

Yükseköğretim Kalite Kurulu (YÖKAK), “Yükseköğretim Kalite Kurulu 2020 Yılı Kurumsal Değerlendirme Süreçleri”, <https://yokak.gov.tr/yuksekogretim-kalite-kurulu-2020-yili-kurumsal-degerlendirme-surecleri-136> Erişim: 21.05.2022.

Yükseköğretim Kalite Kurulu (YÖKAK), “2021 Yılı Kurumsal Akreditasyon Programı Kapsamına Alınan Yükseköğretim Kurumları Belirlendi”, <https://www.yokak.gov.tr/2021-yili-kurumsal-akreditasyon-programi-kapsamina-alinan-yuksekogretim-kurumlari-belirlendi-236> Erişim: 21.05.2022.

YÖKAK Bilgi Portalı: Uluslararasılaşma, <https://portal.yokak.gov.tr/kategori/uluslararasilasma/> Erişim: 19.06.2022.

- YÖKAK Bilgi Portalı: Uluslararasılaşma Politikası, <https://portal.yokak.gov.tr/makale/kurumun-uluslararasılaşma-politikasi/> Erişim: 19.06.2022.
- YÖKAK Bilgi Portalı: Uluslararasılaşma Stratejisi ve Hedefleri, <https://portal.yokak.gov.tr/makale/kurumun-uluslararasılaşma-stratejisi-ve-hedefleri/> Erişim: 19.06.2022.
- YÖKAK Bilgi Portalı: Uluslararasılaşma Bağlamındaki Kaynaklar, <https://portal.yokak.gov.tr/makale/kurumun-uluslararasılaşma-baglamindaki-kaynaklari/> Erişim: 19.06.2022.
- YÖKAK Bilgi Portalı: Uluslararasılaşma Performansının İzlenmesi ve İyileştirilmesi, <https://portal.yokak.gov.tr/makale/uluslararasılaşma-performansinin-izlenmesi-ve-iyileştirilmesi/> Erişim: 19.06.2022.

YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI İÇİN KURUMSAL BİLGİ SİSTEMLERİ UYGULAMALARI

Mesut AYDINLI

Pamukkale Üniversitesi, Üniversite Sanayi İşbirliği, Uyg. Ar. Merkezi
maydinli@pau.edu.t

M. Egemen TANER

Tarsus Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Endüstri Mühendisliği
metaner@tarsus.edu.tr

Öncü Yanmaz ARPACI

Pamukkale Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fak. Ekonometri
oyarpaci@pau.edu.tr

Semih COŞKUN

Pamukkale Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Endüstri Mühendisliği
scoskun@pau.edu.tr

Özet

Yükseköğretim kurumlarının modern gereksinimleri karşılayacak şekilde yapılanmaları, kaliteli değer üretmeleri toplumların gelişimi için son derece önemlidir. Kalite yönetim sistemleri, yükseköğretim kurumlarına güçlü bir yapılanma sağlayarak, ulusal ve uluslararası düzeyde hem rekabet etme hem de tercih edilirlilik bakımından önemli avantajlar sunmaktadır. Bu sistemlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması da gün geçtikçe zorunlu hale gelmektedir. Bu çalışmada, bir üniversitede kalite yönetim sisteminin sürekliliği için kurgulanan bilgi sistemleri uygulamaları açıklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretim, Kurumsal Bilgi Sistemi, Kalite

GİRİŞ

Toplumların teknoloji konusunda üstünlükleri toplumları dönüştürdüğü gibi çeşitli standartların da daha sistematik olarak toplumda yer etmesini ve dolayısı ile standardı yüksek bir toplumsal yapının oluşmasını sağlamaktadır. Eğitim hem bireysel hem de toplumsal olarak gelişmenin, ilerlemenin ve kaliteli bir yaşam düzeyi elde etmenin başlıca yolu olması sebepleriyle, eğitim standartlarının yükseltilmesi nitelikli insanların toplumda yer etmesi açısından büyük öneme sahiptir (Gencel, 2001). Bu bağlamda yükseköğretim kurumları, ve bu kurumların standartlarının yükseltilmesi geleceği inşa edecek olan insan gücünün ortaya çıkarılması açısından büyük bir öneme sahiptir (Karabacak ve Öztunç, 2019).

Eğitim alanında ‘kaliteli ürün’ kavramının karşılığı ‘kaliteli bireyler’i ifade etmekle birlikte topluma nitelikli birey ve işgücü kazandırmak ise yükseköğretimin en önemli kalite olgusu olarak görülmektedir (Karahan ve Kuzu, 2014). Yükseköğretimde kalite, üretilmiş bir ürünün kalitesinden farklı olarak verilen hizmetlerin de kalitesini ifade etmektedir (Hamutoğlu vd.). Eğitimin sınırlar ötesine taşınması, yükseköğretim kurumları arasındaki rekabet ve hem iç hem de dış paydaşların yükseköğretim kurumlarından beklentilerinin artması sebepleriyle yükseköğretimde kaliteye yönelik çalışmalar her geçen gün artmaktadır. Ancak yükseköğretim kurumlarında kaliteye yönelik ulusal ve uluslararası birçok kuruluş, standart ve akreditasyon kurumunun bulunması yükseköğretim kalite standartlarında bütünselliği zorlaştırmaktadır (Karaköy vd.). Bu bağlamda kalite bütünselliğinin korunması için kurum içinde kullanılan bilgi yönetim sistemlerinin kalite yönetimi ile entegre olarak kurgulanması gereklidir.

Bir yükseköğretim kurumunda kalite yönetim sistemi yapılanmasını oluşturmak maksadıyla “Yönetim Organizasyonu”, “Kalite Yönetimi”, “Kurumsal Değerlendirme” ve “Kurumsal Bilgi Sistemi” olmak üzere birbirine bağlı yürütülmesi gereken dört temel alan kurgulanmıştır. Bu çalışmanın amacı, bir devlet üniversitesinde yürütülen kalite çalışmalarının sistematik bir bütünsellik çerçevesinde kurumsal

bilgi yönetim sistemleri ile nasıl kurgulandığını örneklendirmektedir. Çalışmada kurgulanan bilgi yönetim sistemleri anlatılarak kalite yönetimi ile nasıl bir bağ kurularak bütünsel bir dijitalleşme sağlandığı incelenecektir.

YÜKSEKÖĞRETİM KURUMUNDA KALİTE SİSTEMİ YAPILANMASI

"Kurumsal Bilgi Sistemi" olarak kurgulanan uygulama yükseköğretim kurumunda kalite yönetimi çatısı altında Şekil 1'de gösterildiği gibi yer edinmiştir. Kurumsal Bilgi Sistemi, yükseköğretim kurumu içerisinde YÖKAK'ın kriterlerine ve raporlamalarına da uygun olarak Eğitim ve Öğretim, Araştırma ve Geliştirme ve Toplumsal Katkı ana süreçlerini Yönetim Organizasyonu, Kalite Yönetimi ve Kurumsal Değerlendirme çerçevesinde ele alarak dijital bir ortamda bütünselliği sağlamak için uygulanmıştır.

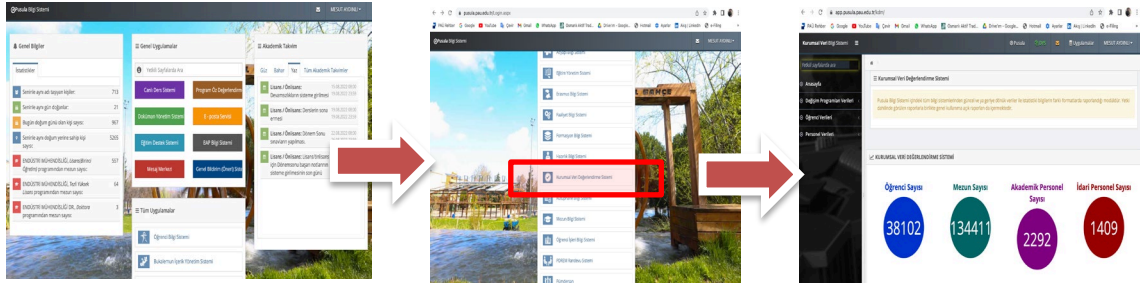
Şekil 1. Yükseköğretim Kurumunda Kalite Sistemi Yapılanması

Şekil 1 incelendiğinde; Yönetim Organizasyonunda interaktif ve uzaktan eğitimler, iç kontrol sistemi, stratejik planlama ve kurum kültürü gibi farklı yönetim araçları yer almaktadır. Kalite Yönetimi ana başlığı incelendiğinde ise hizmet içi eğitim sistemi, kurumsal iç değerlendirme, eğitim programları öz değerlendirme sistemi, kurumsal akreditasyon uygulamaları mevcuttur. Kurumsal Değerlendirme kapsamında eğitim planlama, ölçme ve değerlendirme, anketler ve paydaş analizleri bulunmaktadır. Son olarak Kurumsal Bilgi Sistemi kapsamında ise daha önceden var olan ve proje sürecinde üzerinde güncelleme ve iyileştirmeler yapılan Kurumsal Veri Değerlendirme Sistemi (KVDS), Süreç Yönetimi Bilgi Sistemi, Genel Bildirim Sistemi ve Faaliyet Bilgi Sistemi bulunmaktadır. Üniversite üst yönetimine yönelik, yapılanması proje sürecinde başlamış, ancak proje bitiminde henüz tamamlanmamış bir karar destek sistemi olan Yönetici Bilgi Sistemi (YBS) de Kurumsal Bilgi Sistemi kapsamındadır. Kurumsal Bilgi Sistemi (KBS) ile bu yapılar ilişkilendirilmiş ve dijital ortamda sağlıklı veri kontrolü sağlanmıştır.

KURUMSAL BİLGİ SİSTEMİ ARAÇLARI

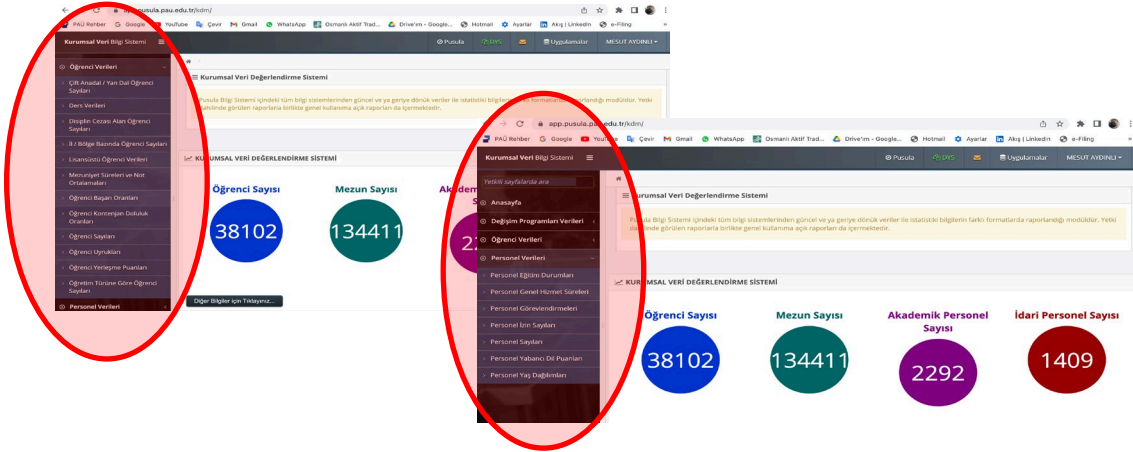
Kurumsal Veri Değerlendirme Sistemi (KVDS)

Kurumun performans göstergelerine Bilgi Yönetim Sisteminde yer alan Kurumsal Veri Değerlendirme Sisteminden önemli oranda erişim sağlanabilmektedir. KVDS, 2013 yılında yapılandırılmaya başlamış olup, sürekli iyileştirmeler ve yeni raporların eklenmesiyle kurum genelinde güncel, sürdürülebilir ve yaşayan bir sistem olarak kurumsal verileri temin etmektedir. KVDS ile Bilgi Yönetim Sistemi altında yer alan ilgili diğer modüllerin de güncellenmesi ve kurumsal veri toplama, analiz süreçlerinin ortak bir veri yönetim sistemi altında yapılandırılması sağlanmaktadır. Kurum personel verilerini, öğrenci verilerini, değişim programları ve uluslararasılaşma performanslarını KVDS aracılığıyla izlemektedir.

Şekil 2. KVDS'ye Pusula üzerinden giriş

KVDS ile kurumun akademik programlarına kabul edilen öğrencilere dair veriler; program tercih sırası, başarı/başarısızlık oranları, çift ana dal/yan dal öğrenci sayıları, ders verileri, disiplin cezaları, il/bölge bazında öğrenci sayıları, mezuniyet süreleri ve not ortalamaları, kontenjan doluluk oranları, öğrenci uyuşukları, yerleşme puanları ve öğretim türüne göre öğrenci sayıları ölçütleri kullanılarak izlenmektedir. Kurumda kadro durumları, akademik ve idari kadro dağılımları, eğitim durumları, genel hizmet süreleri, görevlendirmeler, izin sayıları, yabancı dil puanları ve yaş dağılımları ölçütleriyle personel verileri izlenmektedir. Değişim programları ve uluslararasılaşma performansları ise anlaşma sayıları ve hareketlilik verileri ile ölçülmektedir.

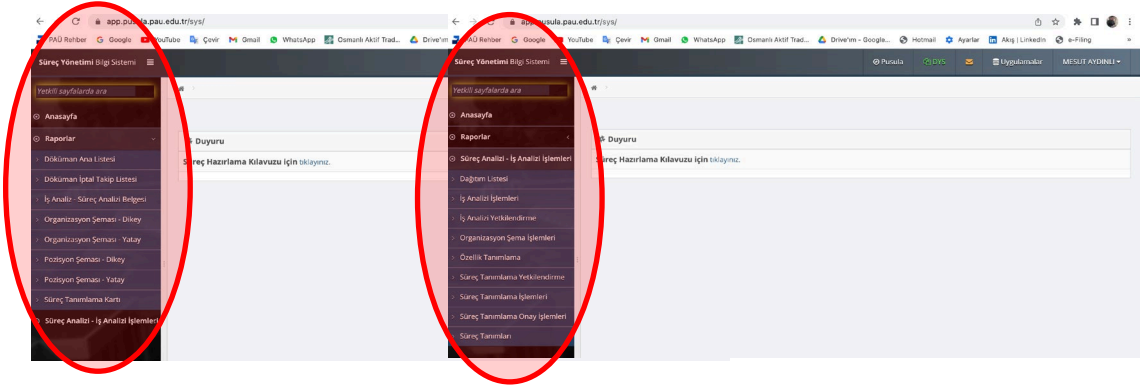

Şekil 3. KVDS menüleri

Süreç Yönetimi Bilgi Sistemi (SYBS)

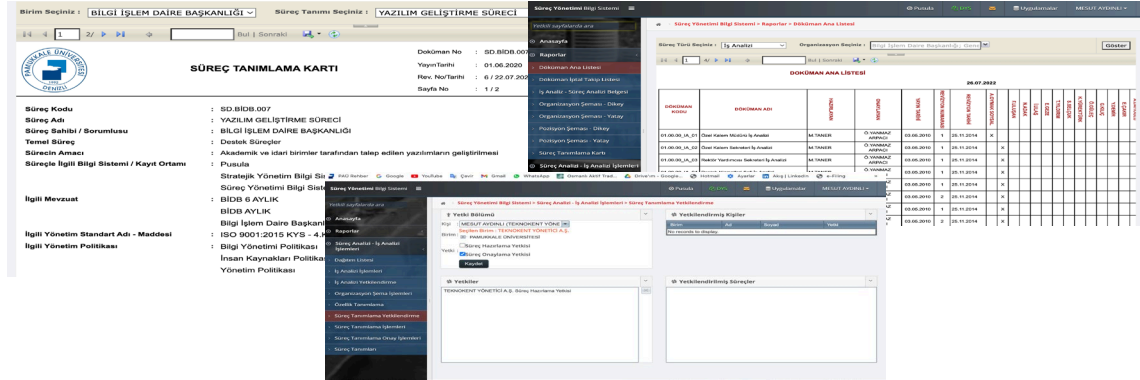
Organizasyon Şemaları, İş Analizleri (Görev Tanımları) ve Süreç Analizleri yükseköğretim kurumlarında kalite güvence sistemlerinin yapılandırılmasının en temel dokümanlarıdır. Bu dokümanların etkin ve dinamik bir şekilde yönetimi internet tabanlı sistemlerin geliştirilmesi ile sağlanması, dijitalleşmenin trend olduğu günümüzde büyük önem arz etmektedir. Kurumların kendi bilgi işlem alt yapıları ile geliştirebileceği bir Süreç Yönetimi Bilgi Sistemi (SYBS) ile organizasyon şemaları, iş analizleri ve süreç analizleri sistem üzerinde tanımlanabilmektedir.

Şekil 4. SYBS menüleri

Kurumun öz kaynakları ile geliştirdiği SYBS kullanılarak ilgili doküman üzerinde revizyon yapması, erişimde yetkilendirmeye imkân tanınması ve raporlar sunması sağlanmış ve bu sayede daha etkin, entegre ve interaktif bir bilgi yönetimine erişilmiştir. Konusu bakımından Türkiye'deki üniversiteler içinde ilklerden olma niteliğine sahip olan SYBS sayesinde basılı dokümana ihtiyaç duyulmadığından kaynak israfları ortadan kalkarken süreçlerin izlenebilirliği de artmaktadır.

Şekil 5. SYBS Örnek Sayfalar

Birim ağacı bazlı tanımlama içermesi; ilgili mevzuata, ilgili Yönetim Standardı Maddesine, süreçle ilgili Bilgi Sistemlerine, ilgili Yönetim Politikalarına ve etkileşim içerisinde bulunan diğer süreçlere yönelik ilişkilendirme yapılmasını sağlaması; İç Kontrol faaliyetleri eklenebilmesi; kurumun yürürlükte olan Stratejik Planında belirlenen amaçlarla ve ilgili hedeflerle etkileşimine imkan sağlaması; ilgili sürece ilişkin performans göstergesi tanımlanabilmesi; ilgili sürece ilişkin riskler ve risk puanları tanımlanabilmesi ve faaliyet tanımlaması ile Faaliyet Bilgi Sistemi ile ilişkilendirme Kurumun kullandığı SYBS'yi benzersiz kılan diğer özelliklerdir.

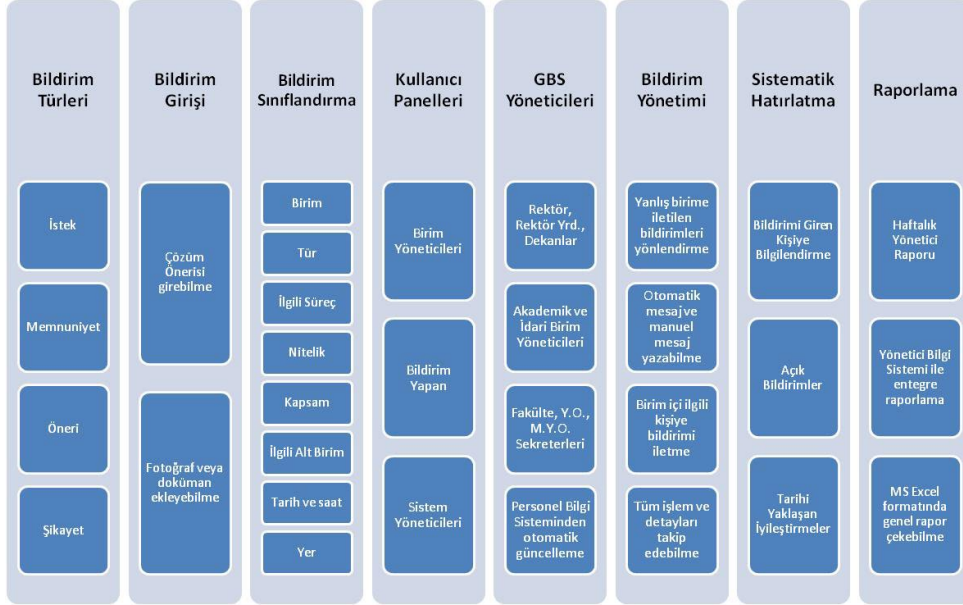
Genel Bildirim Sistemi

Standart uygulamalar ve mevzuatın yanı sıra, kurumun ihtiyaçları doğrultusunda geliştirdiği özgün yaklaşım ve uygulamalar kapsamında paydaşlarla etkileşimin artırılmasına yönelik anlık geri bildirimlerin sağlanması adına Genel Bildirim (Öneri) Sistemi (GBS) kurulmuştur. Böylece geri bildirim yöntemleri bağlamında Bilgi Yönetim Sisteminde yer alan diğer sistemlerle birlikte GBS ile de geri bildirim kanalları açık tutulmaktadır.

GBS; öğrenci ve personelin dijital ortamda üniversitenin çeşitli birimleri ile ilgili dilek, öneri, memnuniyet ve şikâyetlerini sistem üzerinden iletebilmesi, üniversite içinde ilgili birimlerde bu sürecin takip edilebilmesi, gerektiğinde bu bildirimlerin sonuçlandırılmasına yönelik raporlama ve istatistiksel bilgilerin sağlanabilmesi amacıyla geliştirilmiş bir yazılım modülüdür. Ayrıca sistemin performansına ilişkin veriler de tanımlanmış olup sistemin kurulmuş olması, mevcut varlığı ve kullanımı, yine kalite

güvence sisteminin güçlü yanlarından biri olarak değerlendirilmektedir.

GBS aracılığı ile kuruma iletilen bildirimler üniversite üst yönetimi tarafından sistematik olarak izlenebilmektedir. GBS haftalık olarak e-posta yoluyla yönetime bilgilendirme yaptığı gibi Yönetici Bilgi Sistemi ile entegre olarak da detaylı raporlar sunabilmektedir. Ayrıca GBS performans raporu, 6 aylık periyotlarla üniversite Kalite Komisyonu gündemi kapsamında sunulularak, iyileştirme ve geliştirme önerileri değerlendirilmekte ve sistemin sürekliliği sağlanmaktadır. GBS işleyişine yönelik sistematik bir gösterim Şekil 6'da sunulmuştur.

Şekil 6. Genel Bildirim Sistemi Şematik Gösterim

Genel Bildirim Sistemi (GBS), kurumsal altyapı projesi kapsamında üniversite iç paydaşları ve öğrencilerinin geri bildirimlerini ilgili yöneticilere iletebilmelerini ve bu bildirimlerin etkin olarak takibinin yapılarak iyileştirmelerin gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla geliştirilerek uygulamaya alınmıştır. Proje kapsamında bir çalışma grubu oluşturulmuş ve bu çalışma grubu yaptığı düzenli toplantılar sonucunda çıkan kararları Bilgi İşlem Daire Başkanlığı'na ileterek toplantı kararlarının yazılım üzerinde gerçekleştirilmesi sağlanmıştır.

GBS'ye kurumun Bilgi Sistemi üzerinden giriş yapılmaktadır ve ekstra bir kullanıcı adı ve şifre gerekliliği bulunmamaktadır. Girilecek bildirimlerin öneri, istek, şikâyet ve teşekkür olarak sınıflandırılması bildirim giren kişi tarafından yapılmaktadır. Ayrıca bildirim giren kişi varsa bir çözüm önerisi ve bildirim ile ilgili çeşitli görsel veya dokümanlar girebilmektedir. Bildirim Giriş Sayfası Şekil 7'de gösterilmiştir.

Sistematik olarak bildirim girildiği anda ilgili birimin sistemde tanımlı yöneticisine veya yöneticileri tarafından görevlendirilen kişilere eposta gitmektedir. Yapılan her işlem sonrası bildirim giren kişiye bilgilendirme epostası gönderilmektedir.

Genel Bildirim Sistemi Giriş Ekranı

Bildirim Tipi:

İlgili Birim:

Konu:

Mesaj:

Varsa Çözüm Önerinizi Yazınız:

Eposta:

İlgili Yer:

Olay Tarihi:

Olay Saati:

Ekler:

Şekil 7. Bildirim Giriş Sayfası

GBS, Bilgi Sistemi'nde kullanılan Personel Bilgi Sistemi üzerinden otomatik olarak birim yöneticilerini ve sekreterlerini çekebilmektedir. Böylece olası pozisyon değişikliklerinde anlık olarak GBS'de tanımlı birim yöneticisi de değişmektedir. Ayrıca GBS sistem yöneticileri tarafından talep edilmesi durumunda ek birim yöneticileri eklenebilmektedir.

Bildirim iletilen birim yöneticisi tarafından bildirim ile ilgili süreç, nitelik, kapsam ve alt birim bilgileri girilmektedir. Bu sınıflandırmaların yapılması ile üniversitenin 5 süreci ile ilgili yapılan iyileştirmeler, iş güvenliği, çevre vb. gibi sınıflandırma gerekliliği olan iyileştirmeler raporlanabilmektedir. GBS üzerinde işleme alma sayfası Şekil 8'de gösterilmiştir.

İşleme Alma Sayfası

Referans #: 2019031500043

Ad Soyad:

İlgili Yer:

Olay Tarihi: 14.03.2019 00:00

Olay Saati: 16:00:00

Bildirim Tarihi: 15.03.2019 11:02

EPosta: n @edu.tr

Birim: YAPILAR VE TEKNİK DAİRE BAŞKANLIĞI

Yönlendirme Geçmiş: Bildirim biriminize ait olmadıysa düşünürseniz tıklayınız

Süreç:

Nitelik:

Alt Birim:

Ekler:

Dosya	Asıl Dosya Adı	Sil
	2019031500043-0.jpg	<input type="button" value="Sil"/>
	20190314_085440.jpg.jpg	<input type="button" value="Sil"/>

Birim Notları:

Başlık: ARAÇ PARK YERLERİ

Mesaj: Araç park yerlerindeki çizgilerin geniş olması nedeniyle daha az araç park etmesi. (Ekteki görselin incelenmesi)

Çözüm: Araç park yerlerindeki çizgi aralıklarının azaltılarak daha fazla araç girmesinin sağlanması. ayrıca çizgilerin orta noktalarına birer tane plastik engel koyularak düzensiz parklar da önlenebilir

Otomatik Mesaj:

Başlık:

Mesaj:

Planlanan Bitiş Tarihi:

Kayıtlama ve reddetme düğmelerinde bildirim sahibine e-posta gönderilecektir. Başlık kutucuğu e-postanın konu kısmı olacaktır. Mesaj kutucuğu e-postanın gövde kısmı olacaktır.

Şekil 8. İşleme Alma Sayfası

Bildirim talebi giren kişilerin bildirim yanlışı birime iletmesi durumunda bildirim iletilen GBS birim yöneticisi bildirim ilgili başka bir birime yönlendirebilmektedir. Bu yönlendirme yapıldığında yönlendirilen birim yöneticisine otomatik olarak e-posta gitmektedir. Ayrıca yönlendirme geçmişi de

raporlanabilmektedir. GBS birim yöneticileri bildirimini kendi alt birimlerine eposta olarak göndererek bilgilendirme yapabilmektedir. Bildirim cevaplama sayfasında otomatik cevaplar gönderilebildiği gibi manuel olarak cevap yazma seçeneği de vardır.

Girilen bildirimler için GBS birim yöneticileri bildirimine ait yapılacak iyileştirme için bir tarih girmektedir. Bu tarih yaklaştığında sistematik olarak birim yöneticilerine ve sistem yöneticilerine hatırlatma epostası gönderilmektedir. Ayrıca haftalık olarak GBS sistem yöneticilerine özet bir tablo gönderilmektedir (Şekil 9).

GBS üzerinden bildirimler ile ilgili tüm verilerin olduğu ham veri tablosu Excel formatında çekilebilmektedir. Bu format üzerinden yapılabilecek çeşitli özet tablolar ile istenilen raporlama yapılabilmektedir. Ayrıca Bilgi Sistemi üzerinde üniversite üst yönetiminin üniversite ile ilgili tüm özet verilere ulaşabildiği Yönetici Bilgi Sistemi üzerinden de GBS verileri ve performansı üst yönetim tarafından izlenebilmektedir.

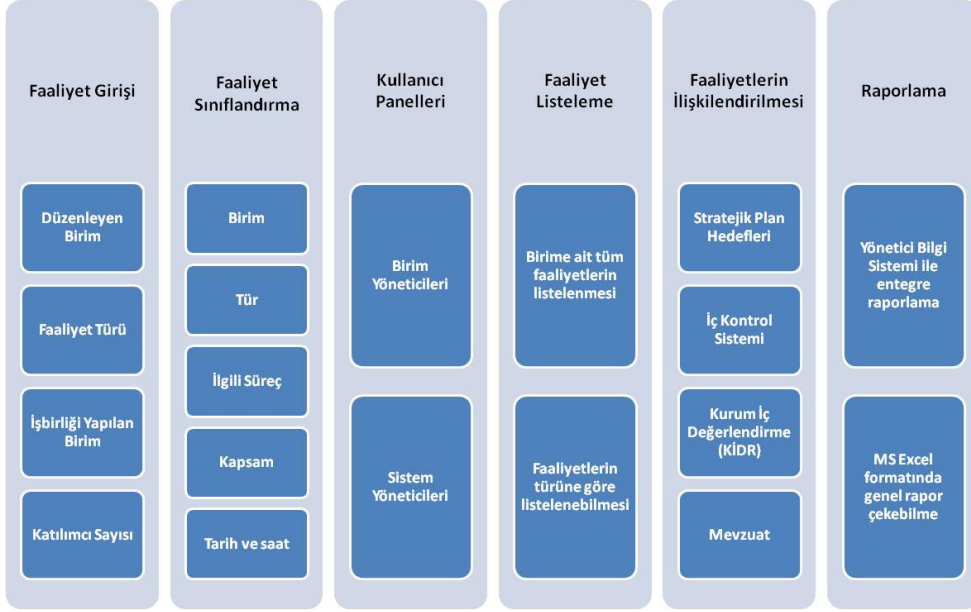
Birim Ad	Referans No / Bekleme Gün Sayısı
BASIN VE HALKLA İLİŞKİLER	2020051500413 (10 gün)
BİLGİ İŞLEM DAİRE BAŞKANLIĞI	2020052400415 (1 gün), 2020052400416 (1 gün), 2020052400417 (1 gün), 2020052400418 (1 gün), 2020052400419 (1 gün)
GENEL SEKRETERLİK	2020050500374 (20 gün)
ÖĞRENCİ İŞLERİ DAİRE BAŞKANLIĞI	2020052400420 (1 gün), 2020052400421 (1 gün)
F ELEKTRON MİKROSKOBU	2020031200306 (74 gün)
BİRİMİ	
ÜNİVERSİTE HASTANESİ BAŞMÜDÜRLÜĞÜ	2020030500300 (81 gün)

Şekil 9. GBS Haftalık Özet Tablo

Faaliyet Bilgi Sistemi

Kurumun Stratejik Planının üçüncü stratejik amacında paydaşlarla olan ilişkilerin geliştirilmesine yönelik hedefler belirlenmiştir. Bu amaçla kurumda gerçekleştirilen çalışmalardan bir tanesi Faaliyet Bilgi Sisteminin (FBS) oluşturulmasıdır. FBS öncesinde birimlerin gerçekleştirmiş oldukları etkinlikler, sadece birim internet sayfalarında yayımlanırken, oluşturulan sisteme veri girişleri yapılmaya ve gerçekleştirilen faaliyetler/etkinlikler bütünsel olarak tanımlanmaya başlanmıştır. FBS, 2019 yılında yükseköğretim kurumunun Bilgi Yönetim Sistemine eklenen modüllerden biridir. Sistem kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerin etkinlik düzeyi ve sağladıkları katkı belirlenmektedir. Sistemin kurulmuş olması, mevcut varlığı ve kullanımı, kalite güvence sisteminin güçlü yanlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca sistem üzerinde etkinlik/faaliyetlere dair ölçme ve değerlendirme sonuçlarının izlenerek karara bağlanması da planlanmaktadır. FBS'nin işleyişine yönelik sistematik bir gösterim Şekil 10'da sunulmuştur.

Faaliyet Bilgi Sistemi, üniversite içindeki akademik ve idari birimlerin organize ettikleri veya paydaş olarak katıldıkları faaliyetlerin girişini yaptıkları bir sistemdir. FBS'den tarih aralığına göre ve faaliyet türüne göre raporlar alınabilmektedir. FBS'ye kurumda kullanılan Bilgi Sistemi üzerinden giriş sağlanmaktadır.

Şekil 10. Faaliyet Bilgi Sistemi Şematik Gösterim

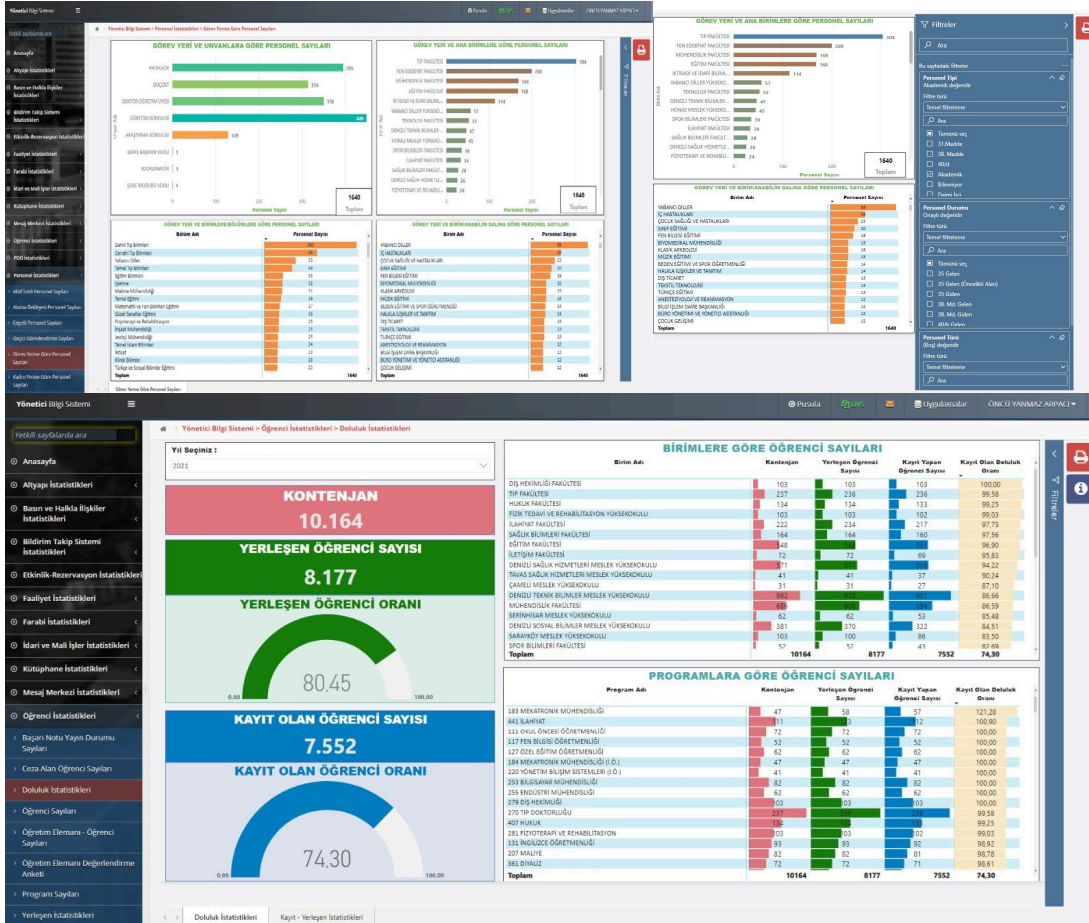
FBS’de faaliyet türü detaylı olarak birçok seçenek içerisinde seçilmektedir. Faaliyeti düzenleyen birim, tarih ve katılımcı sayısı bilgilerine ilişkin veri girişleri yapılabilmektedir. Faaliyet girişi sırasında ayrıca faaliyet için varsa iş birliği yapılan birim bilgisi girilebilmektedir. Faaliyetin gerçekleştiğine dair kanıt dosyaları da eklenmektedir. Ayrıca faaliyetlerin kapsamı ve üniversite süreçleri ile ilişkisi de girilerek raporlanabilmektedir. Yapılan faaliyetlerin stratejik plan, Kurum İç Değerlendirme Raporu (KİDR), İç Kontrol Eylem Planı ve mevzuatlar ile ilişkilendirilmesi de yapılabilmektedir. Bu sayede yapılan faaliyetlerin hangi alanda katkı sağladığı raporlanabilmekte ve yıllık olarak talep edilen raporlara katkı sağlanabilmektedir. FBS faaliyet veri girişleri ve faaliyet ilişkilendirme ekranları Şekil 11’de sunulmuştur.

Şekil 11. FBS Faaliyet Veri Girişi ve Faaliyet İlişkilendirme

FBS’den birimler bazında ve faaliyet türü bazında raporlar çekilebilmektedir. Ayrıca FBS, Bilgi Sistemi üzerinde üst yönetime özet raporlama yapan Yönetici Bilgi Sistemi ile entegre olarak raporlama yapabilmektedir.

Yönetici Bilgi Sistemi (YBS)

Karar verme seçenekler içinden en doğru olanını seçme becerisidir. Doğru kararların verilebilmesi için gerekli olan verilerin eksiksiz, doğru ve eşzamanlı olarak ulaşılabilir niteliklerde olması gereklidir (Erkengel vd., 2018: 324). Etkin ve hızlı kararlar verebilmek için, verilerin en kısa zamanda karar alıcılara iletilmesi sağlanmalıdır. Bu nedenle günümüzde, yönetim faaliyetlerinde doğru, etkin, etkili ve hızlı kararların alınabilmesi için Karar Destek Sistemlerinden faydalanılması önerilmektedir (Özata ve Aslan, 2004).

Özel sektörde ERP yapılarında da görüldüğü gibi Kurumsal Bilgi Sistemlerinde de genellikle her verinin toplandığı ama anlamlandırılmadığı yapıları çokça görmekteyiz. Bu durum bilgi sistemlerinin yöneticiler tarafından en çok ihtiyaç duyulacak kısmının eksik kalmasına neden olmaktadır. Bunu önlemek için KBS içerisinde yer alan tüm verilerin raporlanabildiği bir Yönetici Bilgi Sistemi yapılmıştır. Kurumda üst yönetime karar destek sistemi sağlaması amacıyla 2019 yılında yapılandırılan Yönetici Bilgi Sistemi vasıtasıyla Bilgi Yönetim Sistemine girilen bütün veriler, özet ve anlık bir şekilde destekleyici grafiklerle bilgi sağlamaktadır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bir devlet üniversitesi özelinde yapılan bu çalışmanın benzer durumdaki tüm üniversitelere kalite yönetimi çalışmalarında bir örnek teşkil ettiği söylenebilir. Kurumların her alanda, yasal mevzuata uygun süreç yönetimleri ile birlikte ISO 9001:2015 Kalite Yönetim Sistemi yaklaşımına uygun olarak süreçlerini şekillendirmesi, kalite yönetiminin kurum içerisinde daha disiplinli bir hale gelmesinde bilgi yönetim sistemlerinin önemi yüksektir.

Gerçekleştirilen çalışmada, dünyada kalite yönetimi uygulamalarında genel kabul görmüş olan PUKÖ döngüsünün, kurumda "Planla-Uygula" aşamalarında başarılı olduğu görülmüştür. Ancak sürekli iyileştirmenin şartı olan "Kontrol et - Önlem al" aşamalarının da kanıtlarıyla sunulması, kalite yönetimini daha sistematik ve sürdürülebilir hale dönüştürecektir. Bu aşamada kontrol et ve önlem al adımları için bilgi yönetim sistemlerinden veri çekilerek raporlama yapılması PUKÖ döngüsünü uygulamadaki eksiklikleri giderecektir.

Uygulama aşamasında, kalite yönetimi çalışmalarını daha yoğun olarak üst yönetimin ve diğer yöneticilerin üstlendiği görülmüştür. Kalite yönetiminin kurumda yaygınlaşması ve kalitenin içselleştirilmesi için, tüm süreç sahiplerinin kalite yönetimine dahil edilmesi gereklidir. Bu anlamda birimlerde süreç sahiplerinin kendi süreç ve prosedürlerini oluşturarak bunları dokümante etmesi ve iyileştirmeler sonrasında da sürekli güncel tutması kalitenin sürekliliğini sağlayacaktır. Bu sürekliliği

sağlamak açısından kurgulanan bilgi yönetim sisteminin aktif olarak kullanılması ve dokümanların bu sistem üzerinde arşivlenmesi kolaylık sağlamaktadır.

Kurumlarda doküman olarak kalan stratejik planların kurum içerisinde hayata geçmesi için kurum içindeki birimlerin stratejik plana göre kendi alt planlamalarını yapmaları gereklidir. Çalışma kapsamında yapılan araştırmalarda birimlerin genelde alt planlamalarının olmadığı, varsa da alt planlarının kurumun stratejik planında yer alan amaç, hedef ve bu hedeflere göre sürdürülecek faaliyetlere uygun olarak yapılmadığı gözlenmiştir. Bu bağlamda eğitim modüllerinde ve internet sitelerinde yararlı bilgiler paylaşılmıştır. Stratejik plandaki tüm planlamaların üniversitenin alt birimlerini de kapsayacak şekilde bir kontrol et ve önlem al sürecinin yönetilmesi önerilmektedir. Kurgulanan bilgi yönetim sistemi ile kalite süreçleri ve stratejik plan arasındaki ilişkiler oluşturularak eksik olan alt planlama ve faaliyetlerin giderilmesi kolaylaştırılmıştır.

Kurum, kalitenin sürekli iyileştirilmesi sistemini kurabilecek ve başarıyla yürütebilecek potansiyele sahiptir. Planlama, organizasyon, liderlik ve kontrol süreçlerinin iyi kurgulanması, süreç ve kalite dokümanlarının belirsizlikleri ortadan kaldıracak şekilde hazırlanması ve dijital ortamların etkin kullanılması kurumda kalitenin sürekliliğini sağlayacak baş faktörler arasındadır. Kurgulanan ve uygulamaya alınan Kurumsal Bilgi Sistemi'nin aktif kullanımı kalitenin vazgeçilmez gerekliliği olan sürekliliği sağlamadaki en önemli araçlardan birisidir.

Kaynakça

- Alageyik, T. (1997), Kamu Hizmetlerinde Yeni Kalite Anlayışı, Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F, 3, 6.
- Atatekin, E., Ve Dulupçu, M.A. (2018), Kalitede Yeni Bir Sayfa Mı Yoksa Eskilerin Tekrarı Mı? Bazı Devlet Üniversitelerinin Kurumsal İç Değerlendirme Raporlarının Eğitim Perspektifi, Üniversite Araştırmaları Dergisi, 1 (1), 14-24.
- Beydoğan, H.Ö., Ve Beydoğan, G. (2018), Yeterlik Temelli Eğitim Çıktılarının Ölçülmesinde Alternatif Değerlendirme Yaklaşımları Ve Yöntemler, Uluslararası Yükseköğretimde Kalite Kongresi (Icqh), 374-383.
- Damar, M., Dereli, Y., Ve Dicle, Z. (2015), Deukariyerim: Üniversiteler İçin Bir Kariyer Yönetim Sistemi, Bilişim Teknolojileri Dergisi, 8(2), 89-98.
- Erkengel, H.C., Alma Çallı B., Ve Coşkun, E. (2018), Türkiye'deki Doktora Mezunu İhtiyacını Belirlemeye Yönelik Bir Tahmin Modeli Geliştirilmesi, Uluslararası Yükseköğretimde Kalite Kongresi (Icqh), 320-329.
- Gencel, U. (2001), Yükseköğretim Hizmetlerinde Toplam Kalite Yönetimi Ve Akreditasyon, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(3), 164-218.
- Hamutoğlu, N.B., Ünveren-Bilgiç, E.N., Ve Elmas, M. (2020), Yükseköğretimde Kalite Süreçleri: İnsani Gelişme Endeksi Raporlarına Göre Ülkelerin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi, Yükseköğretim Dergisi, 10(1), 112-124.
- Karabacak, K., Ve Öztunç M. (2019), Matematik Öğretmeni Adaylarının Gelecekte Karşılaşabilecekleri Sorunlara İlişkin Görüşleri, Uluslararası Yükseköğretimde Kalite Kongresi (Icqh), 105-113.
- Karahan, M., Ve Kuzu, Ö.H. (2014), Yükseköğretimde Kalite Yönetim Sistemi Toplam Kalite Yönetimi Bağlamında Değerlendirilmesi: Selçuk Üniversitesi Hadim Ve Sarayönü Meslek Yüksekokulları Örneği, Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, 28(3), 23-41.
- Karaköy, D., Kaya, P., Akgün, İ., Ve Cömert, N. (2018), Yükseköğretimde Kalite Yönetim Yaklaşımları Ve Karşılaştırması: Marmara Üniversitesi İşletme Fakültesi Kalite Çalışmaları, Uluslararası Yükseköğretimde Kalite Kongresi (Icqh), 408-418.
- Özata, M., Ve Aslan, D.Ş. (2004), Klinik Karar Destek Sistemleri Ve Örnek Uygulamalar, Kocatepe Tıp Dergisi, 5(1), 11-17.
- Yıldız, A., Ve Yılmaz, T. (2020), Uluslararası Mesleki Uygulama Çerçevesi Açısından İç Denetim Süreci Ve Değerlendirilmesi, Sakarya Üniversitesi İşletme Bilimi Dergisi, 8(2), 257-282.

YÜKSEKÖĞRETİMDE DEĞİŞİM: KALİTE ÇALIŞMALARI

Öğr. Gör. Hande ORTAY

ORCID: 0000-0001-9553-5910

Karatay Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Konya, Türkiye
hande.ortay@karatay.edu.tr

Özet

Tarihsel gelişim sürecinde, yükseköğretimde, özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinde küreselleşmenin getirdiği sosyo-ekonomik değişimle, artan rekabet karşısında gerek hedefleri gerek hitap ettiği kitleleri açısından oldukça gelişim göstermiştir. Bu gelişimler, yeni beklentiler, dolayısıyla yükseköğretim kurumlarının etkin ve sürdürülebilir bir yönetim uygulamalarını zorunlu kılmaktadır. Günümüzde, yükseköğretim, eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme gibi hızla değişim gösteren dış çevrede, rekabetçi bir yapıda faaliyet göstermektedir. Topluma kazandırılan bu yapı, yükseköğretim kurumlarını yönetsel süreçlerini planlama, hatta değişim sürecine zorlamaktadır. Üniversitelerdeki sistem artan kitlesel eğitim talepleri karşısında sistem, öğrenci odaklı eğitim öğretim sürecine girmiştir. Bu çalışma, yükseköğretimde, kalite konusunda yapılan çalışmaları ortaya konmaktadır. Aynı zamanda, küreselleşme ve uluslararasılaşma sürecinde artan akademik hareketlilik nedeniyle, yükseköğretimde kalite konusu, model ve standartların geliştirilmesi konusunda, araştırma adına ilham kaynağı olarak göz önüne alınmıştır. Çalışmanın temel amacı, literatürü esas alarak, yükseköğretimde, kalite alanında yayınlanmış araştırma makalelerini farklı boyutlar ışığındaki yöntemler ile inceleyerek, bu alandaki eğilimleri ortaya çıkarıp, Türkiye'nin yerini tartışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretim, Yükseköğretimde Kalite, Küreselleşme, Kalite Çalışmaları, Öğrenci Memnuniyeti.

CHANGE IN HIGHER EDUCATION: QUALITY STUDIES

Hande ORTAY

Lecturer

ORCID ID: 0000-0001-9553-5910

Karatay University, Faculty of Social Sciences and Humanities, Konya, Turkey
hande.ortay@karatay.edu.tr

Abstract

In the historical development process, higher education has developed considerably in terms of both its goals and the targeted masses in the face of increasing competition with the socio-economic change brought about by globalization, especially in the last quarter of the 20th century. Due to these developments and new expectations, higher education institutions require effective and sustainable management practices. Today, higher education operates in a competitive structure in a rapidly changing external environment such as education and research and development. This structure, which has been integrated to the society, forces higher education institutions to plan their administrative processes and even to a change process. In the face of the increasing mass demands for education in universities, the system has entered the student-oriented education process. This study reveals the studies on quality in higher education. At the same time, due to the increasing academic mobility in the process of globalization and internationalization, the issue of quality in higher education has been considered as a source of inspiration for research in the development of models and standards. The main purpose of the study is to reveal the trends in the field of quality in higher education and discuss the place of Turkey by examining the research articles published in this field with methods in the light of different dimensions based on the literature.

Keywords: Higher Education, Quality in Higher Education, Globalization, Quality Studies, Student Satisfaction.

1. GİRİŞ

Günümüz dünyasında, görmezden gelinemeyen değişim gereksinimleri karşısında üniversiteler, ulusal çapta kimliklerinden, uluslararası, piyasa odaklı görünüm sergilemişlerdir. Günümüz dünyasında üniversiteler, kamu sektöründen aktarılan fonların azalmasına karşın artan talebini karşılama konusunda, rekabete dayalı bir pazar içerisine girmişlerdir. Böylelikle, uluslararası rekabetin itici gücü niteliğine sahip teknoloji ve yenilik faaliyetlerinin oluşumunda kilit rol üstlenen üniversitelerde, performans, etkinlik ve kalite arayışlarını arttırmıştır. Çalışma, küreselleşen eğitim piyasasında, yükseköğretimde kalite anlayışının sorgulanması, belgelenmesi ve kalite güvence sistemlerine yönelik dünya uygulamalarını analiz etmektedir.

Eğitim ve öğretim, bireysel/toplumsal, sosyal, siyasal, hukuksal ve ekonomik olarak ilerlemenin ve gelişimin, ayrıca yüksek yaşam seviyesi elde edebilmenin başlıca yolu ve temeli olarak görülmektedir. Günümüzde, bilgi toplumuna giden yolda ve bilgi toplumunun üst seviyelerine tırmanma sürecinde, en önemli görevi üstlenen kurumlar yükseköğretim kurumlarıdır. Çünkü bu kurumlar, bilgi ekonomisinin hammadde olan bilginin üretiminden ve dağıtımından sorumlu temel yapılardır (Tonta, 1999'den akt: Özdağoğlu ve diğ.: 2020:484). Yükseköğretimin geçmişi, Çin Hanedanlığının kurduğu okullardan, İskenderiye'deki müze ve kütüphanelere, 1000'lerde Bağdat'ta Büyük Selçuklu Devleti'nde kurulan Nizamiye Medresesi'ne kadar uzanmakta olup, Anadolu topraklarındaki Türk uygarlıkları için ilk örnekler, 1200'lerde Kayseri'de Çifte Medrese, Konya'da Karatay Medresesi, Erzurum'da Çifte Minareli Medrese olarak gösterilmektedir. Bunun yanında, çağdaş üniversitelerin temellerinin ise, 1000 ve 1100'lerde Avrupa'da kurulan Bologna, Paris ve Oxford Üniversiteleriyle atıldığı düşünülmektedir (Doğramacı, 2007'den akt: Özdağoğlu ve diğ.: 2020:484). Yükseköğretim kurumlarının birincil amacının belirli alanlarda yetkin bireyler yetiştirmek olduğu düşünülürse, bu kurumların toplumların geleceği için önemli bir rol üstlendiği açıktır. Bu açıdan yükseköğretim kurumlarının, eğitim-öğretim, araştırma geliştirme ve topluma hizmet gibi tanımlanmış ve kritik önem taşıyan görevleri ve faaliyetleri bulunmaktadır. Bu faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde kaliteyi hedef alan bir yönetim anlayışının benimsenmesi, sunulan hizmetlerin verimi üzerinde önemli rol oynamaktadır (Gencil, 2001'den akt: Özdağoğlu ve diğ.: 2020:484). Ülkelerin sosyal ve ekonomik kalkınmasını sağlayan insan gücünü hazırlayan araç olarak, yükseköğretim kurumları ekonominin temel yatırımı haline gelmiştir (Gediklioğlu, 2005; Sakarya, 2006). Yükseköğretimde, bireyin ve toplumun üstlendiği çeşitli sorumluluklar dikkate alındığında, pek çok amaca hizmet ettiği söz konusudur. Bu nedenle, yükseköğretimde ve diğer eğitim kurumları arasında gelişmenin ve ilerlemenin öncüsü olarak, eğitimin en önemli ögesi olarak değerlendirilmiştir. Yükseköğretim için kalite tanımı beş farklı yaklaşım ile yapılmaktadır: istisnai nitelik olarak kalite; mükemmellik ya da tutarlılık olarak kalite; amaca uygunluk olarak kalite; ekonomik değer olarak kalite ve dönüşüm olarak kalite (Harvey ve Green, 1993'den akt: Özdağoğlu ve diğ.: 2020:484). Yükseköğretim kurumlarında, bu beş farklı açıdan tanımlanan kalite, öğrencilerin, bilim insanlarının, toplumun ve iş dünyasının beklentilerine uygun hizmetler üretebilmek adına, her geçen gün üzerine daha da çok anlam yüklenen, belirli standartlara ve yönetim sistemlerine bağlanan bir kavram olmaktadır. Bu yoğun çaba kurumların, öğrencileri akademik yaşama ve iş yaşamına hazırlayabilme, araştırma-geliştirme faaliyetlerine uygun alt yapı olanakları sunabilme ve insana yatırım yaparak, toplumun gelişmişlik düzeyine katkı sağlayacak diğer faaliyetleri gerçekleştirebilme kaygısının bir sonucu olarak ifade edilebilir (Özdağoğlu, 2020:484). 1975'lerden itibaren küresel ölçekte gelişen ülkeler, bilgi toplumuna geçiş sürecine başlamışlar ve bilginin merkezde olduğu bir ekonomik yapı oluşturmaya başlamışlardır. Bu yapılanma ile bireyin ekonomik gücü, bilgi ve öğrenim düzeyleriyle, ülkelerin rekabet gücü ise beşeri ve sosyal sermayeleri ile ölçülebilir duruma gelmiştir. Bu süreç, bilginin üretimi ve paylaşımından birinci derecede sorumlu olan yükseköğretim kurumlarından beklenti düzeyini arttırmış ve yükseköğretim, tüm toplumlarda ilgi odağı haline gelerek yeniden yapılanma sürecine girmiştir (YÖK, 2007'den akt: Özdağoğlu ve diğ.: 2020:484). Bu açıdan, geleneksel yaklaşımlar bırakılmakta, göstergelere dayalı ölçme ve değerlendirme yapılmasına, ulusal ve uluslararası seviyede bağımsız organların ve uluslararası seviyede kalite standartlarının oluşturulmasına yönelik çalışmalar zaman içinde hep gündemde kalmaktadır (Tezsürücü ve Bursalıoğlu, 2013'den akt: Özdağoğlu ve diğ.: 2020:484). Örneğin, Avrupa'da, ortak bir Avrupa Yükseköğretim Alanı ve Avrupa Araştırma Alanı oluşturma çalışmaları Bologna Süreci ile şekillenmiştir. Sonraki süreçlerde ise bu yapı desteklenerek geliştirilmiştir. Bu bağlamda, Avrupa Yükseköğretimini güçlendirme, kalite düzeylerinin yükseltilmesi ve ortak kabul gören belli standartlarda yükseköğretim sistemlerinde kalite güvence

sistemlerinin oluşturulması gibi çalışmalar, yükseköğretim politikalarında ön sıralarda yer almıştır (Gür ve Özer, 2012'den akt: Özdağoğlu ve diğ.: 2020:484).

Bilginin merkezde olduğu ve bilginin işlenip anlamlandırma çabasıyla ortaya çıkan bilişim teknolojilerindeki gelişmeler, ülkelerin her alanda olduğu gibi yükseköğretim alanında da sistemlerini değerlendirmelerini ve yeni bir yapılanmaya girmelerini zorunlu kılmıştır (YÖDEK, 2007'den akt: Özdağoğlu ve diğ.: 2020:484). Bu gelişmeler, ülkemizde yükseköğretim alanında yapılan kalite iyileştirme ve sistem geliştirme çalışmalarını da yakından etkilemiş olup, kısmi olarak geliştirilen ve uygulanan sistem ve yaklaşımlardan, ulusal bağlamda merkezi olarak benimsenen yükseköğretim alanına doğru önemli adımlar atılarak, bu süreç, karşılaşılan bir fırsatlar zinciri haline getirilmeye çalışılmıştır (Belenli ve diğ., 2011'den akt: Özdağoğlu ve diğ.: 2020:484).

Yükseköğretimde kalite bağlamında yaşanan tüm bu iyileşmeler, doğal olarak bu alanda yeni yaklaşımlar geliştiren, farklı katmanlarda ve platformlarda bu doğrultuda projeler üreten bilim insanlarının başarısı olarak tanımlanabilir. Bu çalışmaların birikimiyle, geçmişten bu yana yükseköğretimde kalite güvence ve iyileştirme çalışmaları ile ilgili literatür zenginleşmekte, pek çok kurum için önemli bir deneyim paylaşımı ve bilimsel altyapı geliştirme ortamı sağlamaktadır. Çalışma kapsamında, yükseköğretim ve kalite alanında gerçekleştirilen araştırmalar, dergi, ülke, üniversite, konu başlıkları, alandaki önemli yazarlar ve önemli eserler kapsamında analitik bir bakış açısıyla özetlenmektedir ve bu alanda çalışan veya çalışacak araştırmacılara bir perspektif sunacağı düşünülmektedir (Özdağoğlu, 2020: 484). Özetle, geçtiğimiz yıllarda artan rekabetin ve kalite artırma çalışmalarının tesiriyle, yükseköğretim hizmetlerinin, ürünlerinin alıcısı konumunda olanları, öğrencileri, ağırlıklı olarak dikkate alır duruma gelmişlerdir. Yükseköğretim öğrencilerinin, kaliteye ilişkin algılarını belirleme amacıyla gerçekleştirilen çalışmanın, kaliteli bir yükseköğrenime erişimde önemli sonuçlar ortaya koyacağı düşünülmektedir. Yükseköğretimde kalite sistemi, yükseköğretim hizmetinden faydalananların en az gereksinimlerini karşılayacak seviyede, kaliteli hizmetler çıkaran, onlara güven veren kontrol, itibar eden, gözden geçirme çalışmalarının tümüdür. Yükseköğretimde kalite güvence sistemi, girdilerini analiz eden denklik sistemi, çıktıları analiz eden değerlendirme yöntemi, süreçlerin tasarımı, uygulanmasını sağlayan toplam kalite sisteminden oluşmaktadır. Yükseköğretimdeki kalite olgusu, ülke ekonomisine kaliteli bireyler sunma noktasında en önemli hususlardan birisi olmuştur. Bu bağlamda, yükseköğretimde öğrenci odaklı ve kalite güvence sistemine dayalı okullar oluşturabilmek adına, toplam kalite yönetimi, onunla iç içe yer alan ISO 9000 standartlarının yükseköğretim için, uygulanabilirliğindeki birtakım sorunlara rağmen, adeta mecburi bir süreç olarak güncelliğini koruyacağı, hatta ehemmiyetinin gitgide artacağını söylemek olasıdır. Yapılan bu araştırmada, kaliteli bir yükseköğrenime ulaşmada, var olan uygulamaları ve bu uygulamalardaki durumları saptamak açısından oldukça önem teşkil etmektedir.

Çalışmanın akışında, öncelikle, yükseköğretimde kalite çalışmalarının tarihsel seyri, geniş bir literatür incelemesiyle özetlenmekte; izleyen bölümde ise yükseköğretimde öğrencilerle imcece (ekip çalışması), imcece halkları yönetimi: amacı ve değerlendirme süreci, yükseköğretimde kalite, eğitim kalitesi kavramı, eğitim sektöründe kalite değerlendirme sistemi için değişkenlerin belirlenmesi, yükseköğretim kurumlarında hizmet kalitesi, müşteri memnuniyeti, yükseköğretim kurumlarında hizmet kalitesinin analizi, yükseköğretimde kalite çalışmalarına sistemsel bir model önerisi, akademik stratejik planlama ve performans yönetim sistemi, yükseköğretimde kalite felsefesi, yükseköğretimde kalite güvencesi: dünya uygulamaları ile görsellerin, şekillerin detayları açıklanmaktadır. Sonuç ve öneriler bölümüyle çalışma sonlandırılmaktadır.

1.1. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde, yükseköğretim kurumlarında nitelik güvence ve nitelik kavramının pek çok ülkede, üzerinde durulan bir husus olduğu söz konusudur. Yoğun çalışmalar yapan ülkelerden biri Romanya'dır. Bologna süreciyle uyumlu olarak teknik okulların değerlendirilmesi; Romanya'daki yükseköğretim kurumların değerlendirilmesi; Avrupa'da yükseköğretimde kalite güvencesi için uygulamaya konulan standartların etkisini ölçmek adına, standartların öncesi ile sonrasındaki haliyle, Romanya'da yükseköğretim kurumlar açısından karşılaştırılması; Romanya'da mühendislik öğrencilerine dair nitelik güvence, sınıf idaresi açısından, İngilizce derslerinin değerlendirilmesi gibi çeşitli çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Yükseköğretimde kalite güvence için farklı ülkelerde yapılan çalışmalara örnek vermek gerekirse, Etiyopya'da hem özel kurumların, hem de devlet kurumlarının nitelik güvence açısından incelenmesi;

Bologna kapsamına giren Avrupa ülkelerinde, nitelik güvence kavramı; İngiltere ve ABD’de yükseköğretim kurumları kalitesinin tartışılması; Avustralya yükseköğretimde araştırma; Malezya’da toplam nitelik yönetimi ve yükseköğretim kurumları; Afrika’daki yükseköğretimde, nitelikli eğitim; İsveç yükseköğretim kurumlarında nitelik ve verimlilik; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde nitelik güvencenin ölçülmesi ve Güney Kore’de yükseköğretim kurumlarını geliştirmede bir yöntem aracı olarak nitelik güvencesinin incelenmesi ifade edilebilir.

Yükseköğretimde kalite kapsamında, nitelik güvence odak noktası dışında da kavramların yer aldığı söz konusu. Kalite yönetimi, kültürü, toplam nitelik yönetimi, altı sigma, iş süreçleri modelleme konuları da yükseköğretim kurumlarının kalitesinin geliştirilmesine yönelik kaynaklarda sık sık karşılaşılan görüşlerdir. Örnek olarak, iş süreçleri modellemeye dair bir nitelik yönetimi için değerlendirme yapılması, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır Meslek Yüksek Okulu’nda toplam nitelik yönetimi incelemek amacıyla, akademik kurumları geliştirmek adına altı sigmanın nitelik yönetim sisteminde kullanımı, yükseköğretimde nitelik kültürünün gelişimi, yükseköğretimde nitelik yönetimi, Türkiye’deki 241 enstitünün incelenerek nitelik yönetimi yönünden değerlendirilmesi, Brezilya’daki kalitesini iyileştirmek amacıyla yönelik, yükseköğretim değerlendirme şeklinin kavram haritası desteğiyle oluşturulması, kurum yapısı, sorumluluklar, kaynaklar, yönergeleri dikkate alan bir yükseköğretimde, nitelik sistemi uygulaması, kaliteyi iyileştirmek için toplam kalite yönetimi ilkelerinin göz önüne alınması zarureti belirtilebilir.

2. YÜKSEKÖĞRETİMDE ÖĞRENCİLERLE İMECE (EKİP ÇALIŞMASI)

Topyekün kalite iyileştirme sürecine katılmak isteyen üniversiteler için oluşturulacak eğitim programlarının etkin ve verimli olması için tüm paydaşlarıyla olan etkileşiminin göz önünde bulundurulması ve öğrenciyi gelecekteki mesleğinde reaktif değil ama proaktif olmaya hazırlaması çok önemlidir. Üstelik bunu yaparken yenilikçi ve yaratıcı yaklaşımları denemek, öğrencilerin girişimcilik yanını ortaya çıkarmasına yönelik içerik hazırlamak, teknoloji desteğini almalarına özen göstermek ve çağın gereklerine uygun projeksiyonlama yapabilmelerine fırsat yaratmak da gereklidir. Ayrıca hazırlanan programın o üniversitenin vizyon, misyon, hedef ve stratejileri (VMHS) ile uyum içinde olması da önemli bir noktadır. Tüm bu özellikler “tasarımın kalitesi” ile ilgilidir.

“Öğrenme ve öğretme süreçlerinin kalitesi” için gerekli unsurları ise şöyle sıralamak mümkündür (Köksal, 2018):

Öğretim elemanının alan bilgisi yanında pedagojik biçimlenme düzeyi ve kalitesini sınıfa taşıyabilme kapasitesi,

Alanın öğrenciyeye kazandırılması konusunda kullanabildiği sınıf içi yöntem ve teknik repertuarının genişliği ve etki gücü,

Teknolojiyi kullanma becerisi ve donanımı,

Öğrenme ortamının fiziki kapasitesi ve kalitesi,

Kullanılan kitap, teknolojik donanım ve diğer dokümanların niteliği ve niceliği,

Öğrencinin konuya ve öğrenmeye hazır bulunurluk düzeyi.

Bu bağlamda 1997 yılı sonrasında farklı üniversitelerde verilen derslerde, proje-tabanlı öğretimi temel alan, kalite araçlarını da içeren, sorun çözmeye odaklı bir takım çalışması modeli olan İmece Halkaları Modeli öne çıkmaktadır (Köksal, 2009). Çalışmanın akışında, üstünde durulacak bu modelin, dönüşen eğitim anlayışı düzeninde uyumlanarak “yeni normal” olarak, kalıcı bir şekilde nasıl kullanılabileceği ele alınacaktır.

İmece Halkaları Yöntemi: Amacı, Adımları ve Değerlendirme Süreci

İmece Halkaları Yöntemi; Türk kültüründen gelen önemli bir yardımlaşma örneği olan İmece anlayışı (Ekip çalışması), yenilikçi yönetim ilkeleriyle harmanlanmış, teknoloji destekli ve de kalite araçları kullanmanın esas olduğu bilimsel, veriye dayalı bir sorun çözme modelidir.

Çağın ve kurumun gereksinimlerine göre güncelleniyor olması ve etik yanı en önemli özellikleridir. Dünya Bankası tarafından düzenlenen “Türkiye Yaratıcı Kalkınma Fikirleri” Yarışması’nda 839 proje arasından ödüle layık görülen yirmi üç projeden biridir. 2005 yılında üniversitelerde bu yöntem kullanılarak yürütülen proje sayısı 16 iken bu sayı günümüzde dört bini geçmiş durumdadır (Köksal, 2009).

3. YÜKSEKÖĞRETİMDE KALİTE

Eğitimde kalite, hizmet kalitesinin yükseköğretim kurumlarında uygulanması; bu alandaki çalışmalar, 1980'lerden sonra özellikle İngiltere ve ABD'de geliştirilmiştir. Geçmişte kalite sadece sanayi mallar için kullanılmaktayken, günümüzde hizmet üretimi içinde kullanılmaktadır. Kalite olgusundaki bu gelişim, kaliteye yüklenen anlamı da beraberinde değiştirmiştir. Geçmişte sonuç olarak düşünülen kalite, artık bir yaşam tarzı olarak kabul edilmektedir.

Geleneksel anlamda kalite kavramı standartlara uyum olarak tanımlanmaktadır. Ancak günümüzde kalite kavramı dar tanımlama kalıplarından çıkarak, esnek ve dinamik bir çerçeveye içine yerleştirilmiştir. Bu özelliğiyle kalite kavramı, stratejik bir yönetim aracı durumuna gelmiştir. Çağdaş kalite kavramı ise "Bir mal veya hizmetin ihtiyaç ve beklentileri karşılayabilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır" (Kovancı, 2003).

Şekil 1: Yükseköğretim Kalitesini Etkileyen Kurumsal Faaliyetler (Gencel, 2001).

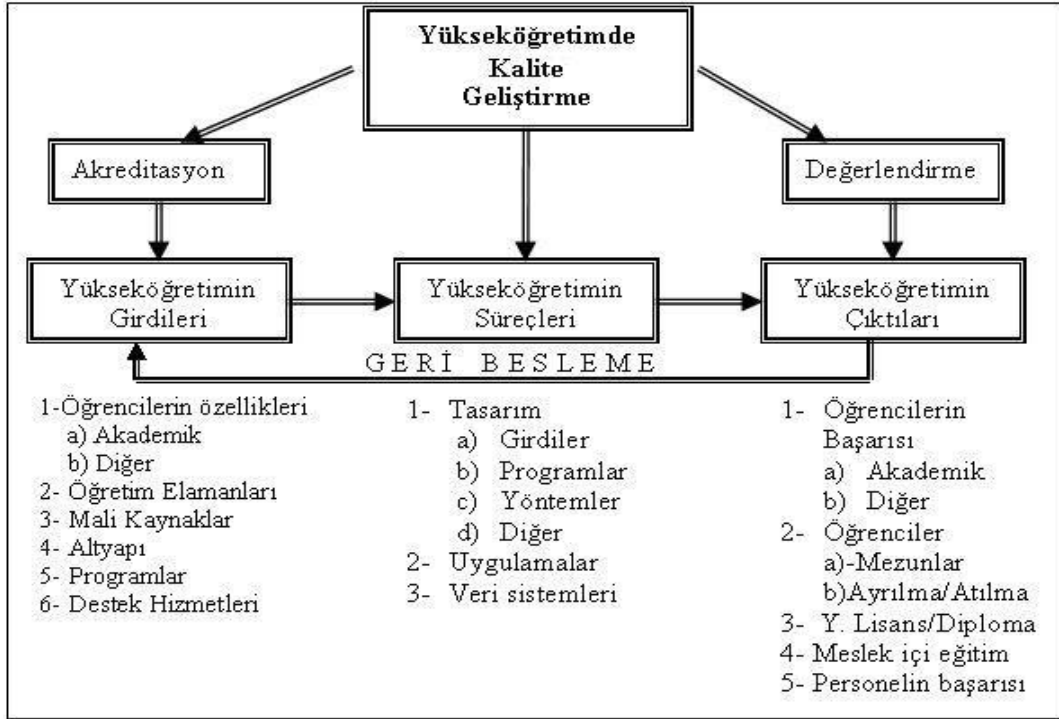

Bir toplumun gelişmişliğinde, o toplum insanına "mal ve hizmetlerin kaliteli, yeter sayıda ve zamanında sunulması" kıstas olarak kabul edilir. Bu sunumdan, o toplumda bu amaçla kurulmuş kamu ve özel kesim teşkilatları sorumludurlar (Sağır, 2002).

Kalite bir unsurun değil çok farklı değişkenlerin etkileşimi sonucu ortaya çıkan bir durumdur. Bundan dolayı, hiçbir kalite unsuru tek başına ele alınamaz. Eğitimde kaliteyi hem tasarımda kalite hem de süreçte kalite şeklinde incelemek mümkündür. Tasarımda kalite, kaliteli bir ürün için gerekli unsurlardır. Kalite ve unsurları bir bütündür. Tasarımda kalite, hem çıktı (örneğin, öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayan akademik bir program) hem de süreç ile (örneğin, müfredat, araç-gereç, planlama ve programı etkileyen diğer faktörler) ilgilidir (Özdemir, 2007).

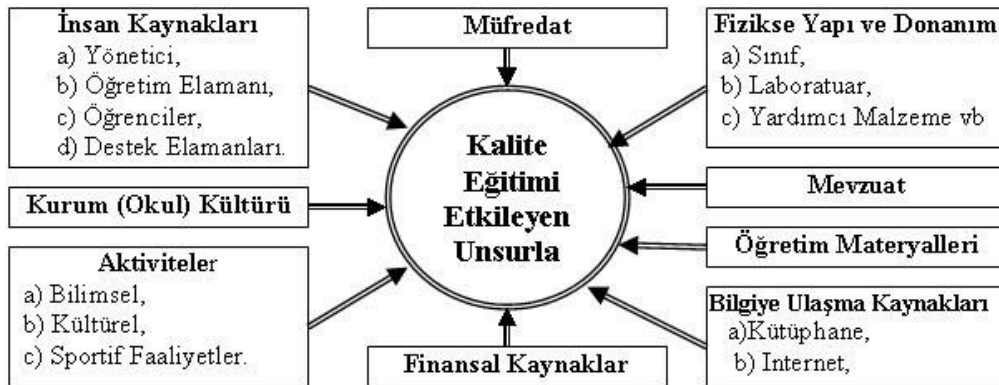
Kalite mutlak anlamda "en iyi" demek değildir. Çok boyutluluğu, kaliteyi bir bileşim olarak ortaya çıkarmaktadır. Kalite, bir ürün ya da hizmet hakkında müşteri ya da kullanıcıların bir yargısıdır; müşteri ya da kullanıcıların ürün ya da hizmetin gereksinim ve beklentilerini karşılamaya olan inançlarının bir ölçüsüdür (Deming, 1986).

Yükseköğretim kalitesini etkileyen kurumsal faaliyetler Şekil 1'de ve Yükseköğretimde girdi, süreç ve çıktılar ise Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2: Yükseköğretimde Girdi, Süreç ve Çıktılar (Gencel, 2001).

Kaliteli ürünü, hizmeti insanlara sunabilmek adına, kaliteli bir eğitim hizmeti verilmelidir. Kurumların mevcut imkanlarını en iyi şekilde kullanarak, öğrenciye bilgiye erişmeyi, bilgi üretmeyi, kendi alanında ulusal, hatta uluslararası düzeyde rekabet edebilecek beceriye sahip öğrenci yetiştirme kabiliyete sahip olmalıdır.

Yükseköğretimde, kaliteli eğitim verilmesini etkileyen başlıca etkenler Şekil 3’de verilmiştir.

Şekil 3: Üniversitede Eğitim Şartlarını Etkileyen Unsurlar.

Öğretim üyelerinin ders programlarının yoğunluğu üniversiteleri bilgi ve deneyim açısından ilerletecek araştırma etkinliklerine ayrılan zamanı azaltmaktadır. Ayrıca, öğretim elemanlarına, özellikle genç araştırmacılara ödenen maaşlar, nitelikli genç elemanların üniversiteyi seçmesine engel olabilecek düzeyde, üniversite dışı kurumlara göre düşüktür. Bu durum, gelecek yıllardaki öğretim kadroların oluşmasında olumsuz etki yapmaktadır. Nitelik bir yana sayı olarak da gerilemenin belli başlı nedeni durumundadır (Özbilgin, 1987).

3.1. EĞİTİM KALİTESİ KAVRAMI

Eğitim, kalite amaçlarını ve görevini karşılayabilmek olarak belirtilmektedir. Amaçları olarak, öğrenmenin uygulamalı, fonksiyonelliği, öğrencileri dış ortamda uyarlayabilme, iş hayatlarındaki başarılarını sürdürebilme olarak ifade edilmektedir.

Günümüzde bazı insanların düşüncesinde eğitimde kalite kavramı, eğitimden beklentilerin karşılanması yani bir anlamda diploma ile özdeşleştirilmiştir (West, 1984'den akt: Yenen ve Gözlü, 2010:4). Ancak West eğitimde kaliteyi: güç, kapasite, karakter veya özellik kelimeleri ile bağdaştırmaktadır. Kalite kavramını bir sıfat olarak kullanmak istediği zaman, aynı yazar eğitim programının etkinliği olarak betimlemektedir. Amerikan Eğitim Bakanlığı ise eğitim etkinliği (kalite) kavramını az öğrencilerden oluşan sınıflar, kişilerin kişisel becerilerini ortaya koyabildikleri, fakültelerin öğrencilerin beklentilerini karşılama dereceleri, değişik öğretim metodlarına alternatifler sunabilme yetileri olarak tanımlamaktadır (Scans Report, 1991'den akt: Yenen ve Gözlü, 2010:4). Aynı bakanlık nitelikli eğitimi öğrenci - okul - aile üçgeni arasındaki bütünlüğü olarak da açıklamaktadır. Geleneksel görüş "kalite" sistemlerinden ne anlaşıldığının ortaya konması gerekliliğini ortaya koymaktadır. İlk sorun akademisyenlerin ve eğitimcilerin bunları uygulamaya koymakta karşılaşacakları sorundur. Buna göre kalite kavramı sınırlanamaz (Yenen ve Gözlü, 2010:6). Herkesin hem fikir olduğu bir görüş olmamasından dolayı herhangi bir adım atmakta "uygulamaya yönelik amaçlarınızın var olduğunu bilebilirsiniz" görüşünden dolayı çekinmektedirler (Pirsig, 1976'den akt: Yenen ve Gözlü, 2010:6). Bu da "bunu tanımlayamazsınız, fakat gördüğünüz zaman bilebilirsiniz" tartışmaları ve kalite üzerine çalışmalar yapan bilim adamlarının devam ettirmek istedikleri "görünce anlarım" felsefesi ile çatışmaktadır (Yenen ve Gözlü, 2010:6). Malcolm Frazer "yüksek eğitimde kalite, müşteri memnuniyeti ile aynı değildir; örneğin müşterinin son model bir arabadan aldığı memnuniyet ile, yüksek eğitimden alınan memnuniyet aynı değildir kaliteyi içerir fakat bu etkinlik, etkenlik ve sorumlulukla eş anlamlı değildir" görüşünü benimsemiştir (Cryer, 1998'den akt: Yenen ve Gözlü, 2010:6). Brookman Kalite ve Standart kelimeleri arasındaki karışıklığa faydacı bir çözüm getirmiştir. "Profesyonel kurumlar standartlar koyarken enstitülerin kaliteleri öğrencilerin bu standartları ne ölçüde sağladıkları ile belirlenir" (Brookman, 1993'den akt: Yenen ve Gözlü, 2010:6). Eğitimde kalite iyileştirme çalışmaları düz bir yoldan ziyade bir döngüye benzer bu döngü planlama uygulama çalışma ve gelişme faaliyetlerinden oluşmaktadır. İlk aşama gelişme için devamlı planlamayı kapsamaktadır. Bunu geliştirme planlarının uygulanması izlemektedir. Sonraki aşamada ise geliştirme planları ile ilgili müşteri ihtiyaçlarının tespitinde kullanılacak metodların geliştirilmesi izlemektedir. Çevre dinamik bir çevre olduğundan eğitim sektöründeki personelin, süreçleri sürekli izlemeleri, bilgiyi de sürekli paylaşmaları, ekip halinde çalışmaları ve bilgi paylaşımını engelleyen sınırları ortadan kaldırmaları şarttır. Bu yaklaşımda eğitimcilerin problemleri sadece belirlemek yerine üzerine giderek çözümlenmeyi tercih etmeleri gerekmektedir (Mc Niel, 1996'den akt: Yenen ve Gözlü, 2010:6). Kalite yönetiminde kullanılan kalite kavramları ve bunların eğitim sistemine olan uyarlılıkları ise şu şekilde ifade edilebilir: Kalite Teminatı: İleri besleme tabanlı bir sistemdir. Yani meydana gelebilecek hatalara karşı mümkün olduğunca hızlı bir şekilde tasarlanmıştır. Eğitimde kalite teminatı, amaçları, içeriği, kaynakları, seviyeleri ve projelendirilmiş gelirleri veya modüller, programları ve kursları incelemektedir.

Kalite Kontrol: Geri besleme tabanlı bir sistemdir. Üretimde denetimciler tarafından düzeltilebilen hatalar hakkında bilgiler almaktır. Eğitim sektöründe ise kalite kontrol öğretim üyeleri, öğrenciler ve çalışanlardan gelecek olan bilgilere ihtiyaç duyar. Düzenli olarak, programların, derslerin ve modüllerin gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Kalite Yönetimi: Kalite proseslerinin tam olarak düzenlenmesini garantiye alan bir sistemdir. Eğitim sektöründe, pazar analizleri, müfredat geliştirme, strateji ve derslerin planlanması, araştırma, geçerlilik, gözetleme ve öğrencilerin öğrenme deneyimlerinin gözden geçirilmesi. Kalite denetimi: İçsel veya dışsal kalite yönetimi sistemlerinin denetlenmesidir. Denetim, ne yapılacağı belirtilen yazılı dokümanların ve ne yapılacağı söylenen sistemleri denetlemektedir. Herhangi bir doküman ister imalat ister eğitim olsun denetlenebilir. Akademisyenler denetimi genellikle yüzeysel ve gereksiz bulmaktadırlar. Çünkü proseslerin olduğunu ve prosedürlerin bunlara uyduğunu ve uymadığını gösteren kanıt bulmak zordur. Kalite Değerleri: İçsel veya dışsal kriterlere karşı performans değerleri ve potansiyel sorun değerlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Ancak eğitim sektöründe kalite değerlerinin hem belirlenmesi hem de değerlendirmeye karşı çıkmak çok zordur (Yenen ve Gözlü, 2010:6).

Kalite Zenginliği: Herhangi bir proseste kaliteyi sürekli arttırmayı hedef seçen bir sistemdir. Çalışanların geliştirilmesi ve eğitilmesi yanı sıra herhangi bir sistemdeki (eğitimsel veya başka) problemleri sistematik olarak çözmeyi içeren karmaşık bir sistemdir (Yenen ve Gözlü, 2010:7).

3.2. EĞİTİM SEKTÖRÜNDE KALİTE DEĞERLENDİRME SİSTEMİ İÇİN DEĞİŞKENLERİN BELİRLENMESİ

Üniversite eğitiminde kalite değerlendirmesi için üniversite eğitim hizmetinin içsel ve dışsal müşterisi olarak kabul edilen;

- Öğrencilerin,
- Eğitimcilerin ve
- İş çevresinin

görevi, mevcut eğitim sistemi ve bu sistemin işleyişine yönelik eleştirilerini ve varsa önerilerini ortaya koymak, eğitimin toplum için önemini ve eğitim alma nedenlerini, eğitim sektöründe çalışma amaçlarını ve çalışma sistemine yönelik kalite algılamalarını ortaya koyarak eğitim sisteminin sorunlarını belirlemek ve çözüm önerileri geliştirmektir. Kalite algılamaları ve müşteri beklentilerine yönelik olarak yapılan çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Agus ve diğ. 2000; Sureshchandar ve diğ. 2001,2002).

Öğrencilere verilen eğitim hizmetinin, algılanan kalite düzeyini ve algılanan performans düzeyini ölçebilmek önemlidir. Bu düzeyi ölçmek amacıyla değişkenler belirlenmiştir. Bu değişkenler beş başlık altında toplanmış olup aşağıda belirtilmektedir:

- Ders dışı faaliyetler,
- Fiziksel koşullar,
- Eğitim ve öğretim,
- Destek üniteler ve
- Eğitim ve üniversite ilgili kararlarakatılım.

Öğretim üyelerinin eğitimin kalite düzeyine yönelik algılamalarını etkileyen faktörler olarak aşağıdaki değişkenler belirlenmiştir:

Üniversite koşulları değişkenleri başlığında;

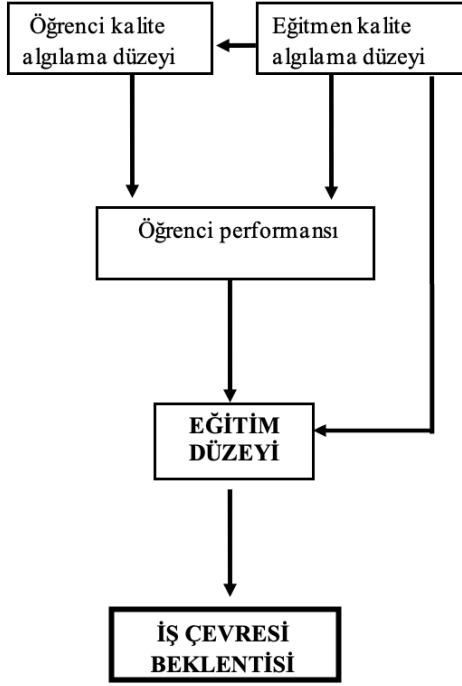
- Çalışma koşulları,
- Eğitim destek üniteleri,
- İçsel fiziksel koşullar ve
- Dışsal fiziksel koşullar yer almaktadır.

Bu değişkenlere ek olarak eğitimcilerin üniversiteden beklentileri ve hükümetten beklentileri belirlenmeye çalışılmıştır.

İş çevrelerinin eğitimin kalite düzeyini belirlemek ve performansı ölçmek amacıyla değişkenler belirlenmiş ve bu değişkenler ikibaşlık altında toplanmıştır:

- Eğitimden algılanan kalite düzeyi ve
- Eğitilenden algılanan kalite düzeyi

Şekil 1'den de izlenebileceği gibi öğrenci ve eğitimcilerin algıladıkları kalite düzeyi öğrencilerin performansını etkilemektedir. Öğrencilerin performansı ve eğitimcilerin algıladıkları kalite düzeyi de eğitim düzeyini etkilemekte ve iş çevresinin beklentilerini etkilemektedir.

Şekil 4: Eğitim Kalite Değerlendirme Modeli.

3.3. YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINDA HİZMET KALİTESİ

Müşteri Memnuniyeti

Yükseköğretim kurumlarının araştırma ve yayın yapma ve eğitim-öğretim olmak üzere başlıca iki temel işlevi bulunmaktadır. Tüm eğitim kurumlarında olduğu gibi, yükseköğretim kurumlarında da temel hedef öğrencilere yönelik eğitim ve öğretim hizmetinin kalitesini yükseltmektir. Bu amaçla gerek ülkemizde gerekse dünyada birçok üniversitede öğrencilere yönelik anket çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Üniversitelerde, öğrencilere yapılan anket çalışmalarıyla, öğretim üyelerinin sınıf içindeki eğitim öğretime yönelik davranışlarının etkinliğine yönelik değerlendirmeler alınmaktadır. Bu değerlendirmelerin temel amacı, üniversitede sunulan akademik hizmetlerin yeterliliğine ilişkin öğrenci algılarına dayalı olarak mevcut sorunların ve iyileştirilmesi gereken alanların tespit edilerek eğitim kalitesinin artırılabilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılmasına olanak sağlamaktır. Öğretim üyesi performansının ve buna bağlı olarak ders içeriğinin ve dersin işleniş şeklinin değerlendirildiği anket çalışmaları yapmak, öğrencilerin, öğretim üyelerinin ve üniversitenin gelişimine büyük katkılar sağlamaktadır. Performans değerlendirmesi amacıyla yapılan anket çalışmaları, öncelikle öğretim üyesine verdiği ders ile ilgili geri bildirim imkânı sunmaktadır. Dolayısıyla, her öğretim üyesine öğrenci gözüyle dersinin, kendisinin, ders anlatımının genel olarak söylersek sınıfta gösterdiği performansın nasıl algılandığını, eksiklik ya da aksamaların olup olmadığını görme ve daha iyi bir ders performansı yakalayabilmek için yol gösterici bir kılavuz hizmeti vermektedir. Öğretim üyesinin, öğrencilerinden gelen geri bildirimleri kullanarak daha iyi performans gösterebilmenin yollarını aramasıyla, verilen dersin öğrenci açısından memnuniyetine ve başarı düzeyine katkı sağlayacak, bu durum fakültelere ve dolayısıyla üniversiteye de olumlu olarak yansımaktadır (Bektaş ve Ulutürk Akman, 2013:121).

Öğretim üyesi performansını değerlendirme anketlerinin dünyanın birçok üniversitesinde başlıca iki amaç için kullanıldığını görmekteyiz. Birinci ve yaygın amaç, öğretim üyesinin performansını belirlemek ve elde edilen bilginin geri iletimiyle öğretim üyesinin akademik olarak kendisini geliştirmesine olanak sağlamaktır. İkinci amaç ise, ülkemizde daha çok vakıf üniversitelerinde görülen, öğretim üyelerinin sözleşmelerin uzatılıp uzatılmaması, maaşlarının artırılıp artırılmaması gibi insan kaynakları bölümüne bilgi sağlamak için kullanımınıdır.

Öğrencilerin öğretim üyesi performansını ve derse yönelik algılarını değerlendirmede, öğretim üyesinin kendisi dışında, bazı dışsal faktörlerinde etkili olabildiği görülmektedir. Bu dışsal faktörler, öğrencinin özellikleri (dersi alma konusunda hevesi ve derse seçme sebebi, derse yönelik önyargıları

olup olmadığı, not beklentisi), öğretim üyesinin özellikleri (cinsiyeti, unvanı, deneyimi ve kişilik özellikleri) ve dersin ve sınıfın özellikleri (dersin düzeyi, zorluk derecesi, dersi alan öğrenci sayısı, dersliğin fiziksel özellikleri vb.)dir.

Anket çalışmaları, birinci başlıkta anlatılan sebepler dışında, ISO 9000 kalite güvence sistem belgesi almayı amaçlayan ve bu amaçla çeşitli girişimlerde bulunan üniversitelerin öğrenci memnuniyetini verilen dersler açısından ölçmek dışında, kalite kontrolün bileşenlerinden biri olan istatistik kalite kontrol yöntemleriyle yemekhane, kantinler, öğrenci büroları gibi idari bürolar ve sahip olunan fiziksel mekânlar açısından da daha iyi koşullara ulaşmanın, eldeki olanaklar doğrultusunda iyileştirilmesini sağlamak amacıyla da kullanılabilir (Bektaş ve Ulutürk Akman, 2013:122). Yükseköğretim kurumlarında kalite değerlendirmesi,

-Liyakat esasına göre (kurumun evrensel normlara uygunluğu)

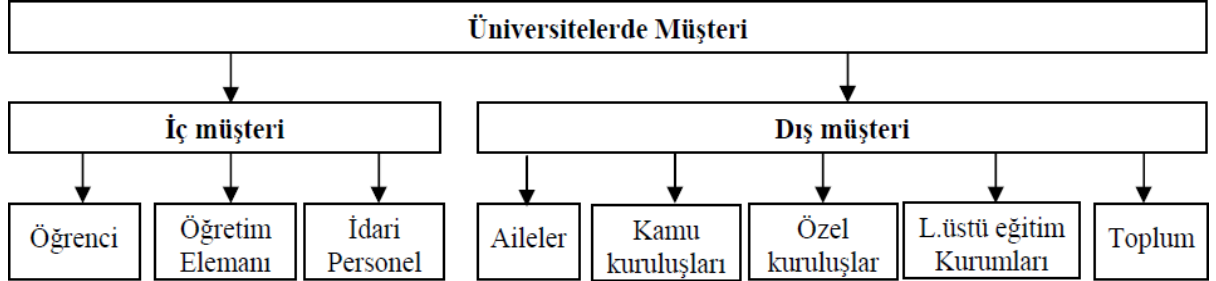
-Toplumsal değerlendirme (toplumun gereksinimlerine uygunluk),

-Bireysel değerlendirme (Öğrenci gereksinimlerine uygunluk) şeklinde üç yönden yapılabilir (TÜBİTAK).

Yükseköğretim kurumlarında kalite, kurumun yapısı ve özellikleri, toplumsal gereksinimlere cevap verme yeteneği ve öğrencilerine yönelik hizmet kalitesi olmak üzere oldukça kapsamlı bir şekilde ele alınması gereken bir kavramdır. Diğer bir deyişle, yükseköğretim kurumlarında kalite kavramı çok boyutlu bir kavram olarak değerlendirilmelidir.

Eğitim sektörü, hizmet sektörü içinde yer almakla beraber, bankacılık, sigortacılık vb. diğer hizmet sektörlerinden farklı bir yapıya sahiptir. Bu farklılık, eğitim sektöründe tüketici tanımının çok karmaşık bir kavram olmasından kaynaklanmaktadır. Yükseköğretim kurumlarında, öğrenciler başta olmak üzere, akademik personel, işveren konumunda olan kurum ve kuruluşlar, aileler ve devlet olmak üzere çok geniş bir müşteri tanımı yapılmaktadır (Gürbüz ve Ergülen, 2008'den akt: Bektaş ve Ulutürk Akman: 2013:123). Bu tanım için de esas alınacak öğrenciler olmaktadır. Yükseköğretim kurumlarında, müşteri kavramını aşağıdaki şekil ile açıklayabiliriz.

Şekil 5: Yükseköğretimde Kurumlarında Müşteri Kavramı (Serin ve Aytakin, 2009'dan akt: Bektaş ve Ulutürk Akman: 2013:123):

Yükseköğretim kurumları bir yapı olarak değerlendirildiğinde, iç müşteri sistemin öğeleri, dış müşteri ise eğitim sisteminin yer aldığı daha geniş sistemin öğeleri olarak da ele alınabilir. Sistemin sadece girdisi ve çıktısından söz etmek toplam kalite açısından yetersiz kalacaktır. Bu amaçla sistemin belirlenen müşterilerine karşı üretici konumunda bulunan öğeler ile müşterilerin sistem içerisindeki yerleri şekilde verilmiştir.

Şekil 6: Sistemin Belirlenen Müşterilerine Karşı Üretici Konumunda Bulunan Öğeler ile Müşterilerin Sistem İçerisindeki Yerleri

Müşteri	Üretici	Müşterinin Sistemdeki Konumu
Öğrenciler	Öğretim elemanları, Yöneticiler (Dekan, Bölüm Başkanları, yardımcıları), Yönetim Kurulu	Eğitim öğretim sürecinin doğrudan ve temel müşterisi, sistemin bir elemanı
Öğretim Elemanları	Yöneticiler	Eğitim öğretim sürecinin gerçekleştirilmesini sağlayan, aynı zamanda sistemin temel elemanı olan kişiler, yönetimin temel müşterisi
İdari Personel	Yönetim	Sürecin gerçekleştirilmesini sağlayan sistem elemanları, yönetimin müşterisi
Aileler	Okul Sistemi	Sürecin dolaylı müşterileri (dış), aynı zamanda dış sistemin bir elemanı
İşveren (Kamu-Özel)	Okul Sistemi	Sürecin dolaylı müşterileri (dış), aynı zamanda eğitim sisteminin içerisinde bulunduğu geniş sistemin elemanı
Lisansüstü Eğitim Kurumları	Okul Sistemi	Dış sistemin elemanı ve sürecin dolaylı müşterisi

Kalite uygulamalarında sürekli iyileştirme, öğrenme hedeflerine uygun bir şekilde, eğitim yönetimini değiştirerek, eğitim ortamında (derslik, laboratuvar, bilgisayar, teknik gezi vb.) iyileştirmeler yaparak ya da eğitimin organizasyonunu değiştirerek başarılabilir. En önemlisi geliştirilecek konuların ve projelerin belirlenmesi, süreç geliştirmek için takımların oluşturulmasıdır (Sözmen, 2004).

4. YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINDA HİZMET KALİTESİNİN ANALİZİ

Son yıllarda dünya konjonktüründe bilgi, teknoloji ve haberleşme alanında yaşanan gelişmeler, toplumların eğitime olan bakış açısını değiştirmiştir. Bu süreçte endüstrilerin nitelikli işgücü ihtiyacı, yükseköğretim kurumlarının önemini arttırmıştır. Yükseköğretim kurumları tarafından sunulan hizmetin iyileştirilmesi ve devamlılığı için birtakım çalışmalar yapılmıştır. Hizmet, gereksinimleri karşılama ve üretildiği anda tüketilme özelliklerine sahip her türlü etkinlik olarak tanımlandığından sunulan hizmetin ölçülmesine yönelik ölçekler oluşturulmuştur (Bektaş ve Ulutürk Akman, 2013:124).

4.1. YÜKSEKÖĞRETİMDE KALİTE ÇALIŞMALARINA SİSTEMSEL BİR MODEL ÖNERİSİ

Niven “Kaplan ve Norton’dan hareketle” geliştirdiği çalışmasında kurumsal stratejilerin etkin olarak uygulanabilmesinin önünde dört temel engelin bulunduğunu belirtmektedir:

Vizyon Engeli: Kurum hedef ve stratejisinin onları uygulamakla sorumlu çalışanlar tarafından yeterince anlaşılması

Operasyonel Engel: Bütçeleme, yatırım planlaması gibi yönetim sistemlerinin uzun vadeli stratejik yaklaşımlar ve öğrenme (geri besleme) odaklı olmaması

Yönetim Engeli: Üst yönetimin zamanını günlük sorunları çözmek için kullanıp stratejik düşünceye yeterince eğilmemesi

İnsan Engeli: İnsan kaynakları yönetim ve teşvik sistemlerinin stratejiyle bağlantısının kurulmaması

İyi tasarlanmış bir performans ölçüm sistemi kaynak kullanımını dengelemeli ve sürdürülebilir gelişme için geri besleme sağlamalıdır. Ayrıca geçmiş dönemlerdeki performansı gözlemleyerek gelecek dönemlerdeki performansı planlamaya ışık tutacak verileri temin edebilmelidir. Şeffaflığı sağlamaya yardımcı olarak kaliteyle ilgili sorunların ve öncelik verilecek konuların belirlenmesine yardımcı olmalıdır. Böylece kendi performansını değerlendirmek ve kontrol altında tutmak isteyen kurumlara iyi bir ölçüt olmalıdır. Ulusal ve küresel kapsamda yükseköğretim kurumlarında

stratejik planlama çalışmalarının önemi ve gerekliliğinin giderek daha iyi anlaşıldığı gözlemlenmektedir.

Birçok çalışmada yükseköğretim kurumlarında stratejik planlama çalışmalarının yapıldığı fakat planların üst, orta ve alt kademelerle ilişkilerinin kurulamadığı ve uygulamaya alınamadığı belirtilmektedir. Ayrıca yükseköğretim kurumlarının iç ve dış çevresinde meydana gelen değişimler, toplumsal ve endüstriyel beklentiler ile artan rekabet baskısı yükseköğretim kurumlarının değişen dış koşullara göre daha etkin ve verimli bir kurumsal kaynak yönetimi gerçekleştirmelerine neden olmuştur. Bu analizle yükseköğretim kurumlarında hükümet politikaları/üst kurul amaçları ve kurumsal vizyon, misyon ile alt kademe hedef ve stratejilerin bütünleştirilmesi için bir sistem ve model önerisi sunulmaktadır. Bu modelle kurumlarda stratejik planların uygulamaya alınabilen bir yapıya kavuşturulması amaçlanmaktadır. Stratejik planlama ve performans yönetimi modelinin her kurum, birim ve bireye göre esnek bir yapı sunması değişen koşullara uygun yalın ve esnek bir yönetimin gerçekleştirilmesine imkan sağlamaktadır. Performans ölçüm sistemi kaynak kullanımını dengelemeli ve sürdürülebilir gelişme için geri besleme sağlamalıdır.

Genel olarak kurumlarda stratejik planlama kağıt üzerinde kalan, değerlendirme mekanizması ve geri bildirim sistemlerinin olmadığı bir yapıda yürütülmektedir. Schram'a göre uygulaması olmayan stratejik yönetim, planlama ve performans yönetimi çalışmaları kurumlar için sadece bir hayal görme olarak tanımlanabilmektedir (Karaboğa, 2018:15).

4.2. AKADEMİK STRATEJİK PLANLAMA VE PERFORMANS YÖNETİM SİSTEMİ

Bu sistem bireysel bazda akademik faaliyetlerden hareketle akademik personel, bölüm, fakülte ve toplamda da üniversitenin tüm akademik faaliyetlerinin takip edilebileceği bir sistemdir. Burada öncelikle kişisel bazda akademik özgürlüğü etkilemeden bireysel hedefler doğrultusunda dönem başında her bir akademik personel tarafından kendi belirledikleri faaliyetlerin hedefler modülünden sisteme girilmesi gerekmektedir. Bu hedeflerin belirli bir standardı yakalaması için her bölüm başkanlığı düzeyinde bir onay mekanizması söz konusudur. Bireysel bazda oluşturulan hedeflere yönelik her bir faaliyetin önceden belirlenmiş bir puanı vardır. Bu bazda geliştirilen hedeflere göre dönem başında her bir akademik personelin hedeflenen puanı hesaplanmaktadır. Tüm bölüm personelinin kendi hedeflerden hareketle toplanan puanlar dönem başı hedeflenen bölüm puanını, tüm fakülte bazında bireysel hedeflere göre toplanan dönem başı hedeflerden hareketle hesaplanan puanlar fakülte puanını ve nihayetinde tüm fakülteler düzeyinde hesaplanan dönem başı hedeflenen puanların toplamı da üniversite geneli hedeflenen puanı ortaya koymaktadır. Dönem başında ortaya konulan hedefler dönem sonu veri giriş döneminde gerçekleşme durumlarına göre bireysel olarak sisteme kaydedilmektedir. YÖKSİS'te kayıtlı bulunan akademik faaliyet bilgileri "verilerimi güncelle" butonuyla otomatik olarak gerçekleşen faaliyetlere eklenmektedir. Bu gerçekleşen kayıt işlemlerinden sonra sistem otomatik olarak hedeflenen ve gerçekleşen puanları bireysel, bölüm, fakülte ve üniversite geneli performans oranlarına göre ayrı olarak hesaplamaktadır. Ayrıca her bir akademik personel için detay butonuna tıklandığında hedeflenen ve gerçekleşen tüm akademik faaliyetlerin listesine ulaşmak mümkündür. Böylelikle tüm akademik personelin eğitim öğretim yılı başında bireysel planlamalarını yapmalarına yardımcı olunmaktadır. Tüm bu planlamalara göre bireysel ve kurumsal motivasyonun her faaliyet döneminde üst düzeyde tutulması sağlanmaktadır. Ayrıca tüm akademik personel, bölümler, fakülteler ve üniversite genelinin faaliyet takibi otomatik olarak yapılabilmektedir. Tüm bu faaliyet alanları bireysel, bölüm, fakülte ve üniversite geneli olarak pasta grafik, çizgi grafik ve histogram şeklinde özet tablolara dönüştürülmektedir. Bireysel ve kurumsal bazlı performans oranları ise gauge tipi grafikte sunulmaktadır. Mevcut durumda yükseköğretim kurumlarında akademik faaliyetlerin bütünsel bir bakış açısıyla takip ve planlanmasına imkan sağlayan bir sistem söz konusu değildir. Akademik teşvik sistemi dönem sonunda gerçekleşen faaliyetlerin sisteme kaydedilmesi, istatistiksel veriler sunması ve belirli kriterlere göre akademik faaliyetlerin organize edilmesine olanak sağlaması bakımından önemlidir. Fakat Türk yükseköğretim ekosisteminde kaynakların etkin kullanımı ve milli çıkarları destekler nitelikte motivasyon sağlanması için tüm üst kurum/kuruluşlar ile üniversitelerin ve akademik bireylerin ortak amaçlar çerçevesinde motive olarak hareket etmesi elzemdir. Bu ulusal bilgi havuzu ve know how seviyesinin etkin bir sinerjiyle geliştirilmesi ana politika, amaç ve vizyonlar çerçevesinde entegre olmuş bireylerin varlığıyla başarılacaktır. Bu bağlamda kaynak verimliliği sağlayacak, ortak bir amaç birliğini teşvik edecek ve başarılı süreçlerin

saptanarak ödüllendirilmesine ve başarısız süreçlerin yeniden tasarlanmasına olanak tanıyacak sistem veri tabanı odaklı stratejik planlama ve performans yönetim sistemidir (Karaboğa, 2018:17).

4.3. YÜKSEKÖĞRETİMDE KALİTE FELSEFESİ

Kalite kelimesi, Latince "Qualis" sözcüğünden türemiş olup, kullanım amacına göre ekonomistler tarafından farklı algılanarak, farklı şekillerde tanımlanmıştır. Kaliteyle ilgili faaliyetlerin ilk örneklerine eski çağlarda rastlanmasına rağmen, kalitenin kavram olarak kullanılması 19. yy. da üretim sisteminin ürün muayene konusuna odaklanması ile olmuştur. 20. yy'ın başlarında ise üreticiler kalite prosesini kalite uygulamalarına dahil etmeye başlamışlardır. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra kalite, kritik öneme sahip bir faktör haline gelmiştir. Öncelikle her üretilen ürün kontrol edilmiştir, daha sonra örnekleme metotları kullanılmaya başlanarak kontrol prosesi basitleştirilmiş, Shewhart'ın tarafından bulunan istatistiksel proses kontrol teknikleri kullanılmaya başlanmıştır. Toplam Kalite anlayışı, Japonya'daki kalite düzenlemeleriyle birlikte ortaya çıkmıştır. Juran ve Deming, muayeneye odaklanmak yerine, tüm organizasyonel süreci iyileştirmeye odaklanan Toplam Kalite kavramını literatüre kazandırmışlardır. 1970'lerde, istatistik ve yaklaşımlara ağırlık veren tüm organizasyonu kapsayan Toplam Kalite Yönetimi kavramı önem kazanmıştır (ASQ, 2010).

Şekil 7: Toplam Kalite Yönetimi kavramı (Mishra, 2007: 29).

Toplam Kalite Yönetimi (1980-Günümüze / TKY, Sürekli İyileştirme Kültürü, Organizasyonçapında KY)	Tedarikçileri ve müşterileri kapsama; Sürekli iyileştirme amacı; Ürün ve süreç odaklılık; Tüm çalışanların sorumluluğu; Takım çalışması
Kalite Güvencesi (1960-1980/ Kalite Güvencesi)	İstatistiksel proses kontrolünkullanımı; Önlemeye önem vermek; Dış akreditasyon; Üyelerin katılımı; Kalite sisteminin denetimi; Neden ve sonuç analizleri
Kalite Kontrol (1920-1940 / Muayeneye dayalı kalite kontrol)	Ürün testiyle ilgilenmek; Yönetici sorumluluğu; Kalite kriteri sınırlı; Sınırlı iç kontrol; Belgelemeye dayalı
Kontrol (1900- 1920 / Ustabaşı tarafından yapılan kalite kontrol)	Üretim sonrası kontrol; Yeniden işleme; Hatalı ürün kabul olunmaması; İşgücünün kontrolü; Fiziksel ürünle sınırlı

Toplam kalite yönetimin kaynak kullanımını optimize ederek israfı azaltmak, mamul ve hizmet kalitesini arttırmak, verimliliği arttırmak, süreçte sürekli iyileştirmeyi sağlamak, müşteri memnuniyetini arttırmak gibi çok sayıda yararını sıralamak mümkündür (Chang, 1993: 28). Uygulandığı sisteme belirtilen yararları sağlayan toplam kalite yönetimi, ilk olarak üretim sektöründe uygulanmış olup gün geçtikçe hizmet, sağlık ve eğitim sektöründe de önem kazanmıştır. Günümüz rekabetçi dünyasında, ancak yüksek kalitede ürün ve hizmet üreten örgütlerin başarılı olmalarını ve gelişmelerini kaynaklarını israf etmeden gerçekleştirmesini sağlayabilecek bir eğitim anlayışı, sürekli değişimin dinamik bir yapı taşı olarak kalite kavramını da beraberinde getirecektir (Numanoğlu, 2001: 115). Geçtiğimiz 10 yıl içinde nitelik ve kalite güvencesi kavramları, yükseköğretim kurumları için son derece önemli iki kavram haline gelmiştir. Yükseköğretim ve yöneticileri kaliteyle yakından ilgilenmektedir. Bununla birlikte kalite güvence sistemlerini kurumlarına ne şekilde uyarlayabileceklerini araştırmaktadırlar.

Eğitimde kalite, tasarımda kalite ve süreçte kalite şeklinde incelenebilmektedir. Tasarımda kalite, hem çıktı (örneğin, öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayan akademik bir program) hem de süreç ile (örneğin, müfredat, araç-gereç, planlama ve programı etkileyen diğer faktörler) ilgilidir. Çıktıda kalite, istenilen sonuçların başarılması anlamına gelirken; süreçte kalite, örgütün fonksiyonlarında yer alan bütün basamakların, her bir basamağın örgüte katkısıyla istenilen hedefler doğrultusunda etkili bir şekilde çalışması anlamını taşımaktadır. Eğitim örgütlerinde, daha çok çıktıda (sonuçların değerlendirilmesi) ve tasarımda kaliteye (müfredat tasarımı) dikkat edilmiştir (Chaffee, Lawrance, 1992: 2).

Eğitim kurumlarında son yıllarda oldukça önemli bir kavram olarak yerini alan kalite güvencesi, genel olarak kalite standartlarının karşılandığını tespit etmek için bir projenin/hizmetin/kurumun çeşitli yönlerinin sistematik olarak izlenmesi ve değerlendirilmesi olarak tanımlanır (Özer ve diğ., 2010: 33). Kalite güvencesi mal/hizmet kalitesi ile ilgili çalışmaların incelenmesi ve gözlenmesini de içerebilmektedir. Kalite güvencesi, kalite çalışmalarının uygun bir şekilde uygulanıp uygulanmadığını ispatlamayı amaçlayan faaliyetler anlamında ele alınmaktadır (Pond, 2002: 1-2). Kalite güvence sistemi, yükseköğretim kurumlarının eğitim ve diğ er aktivitelerinin kalitesi ile ilgili bir iç denetim mekanizması sağlamakta olup kurumun yönetimi, tüm etkinlikleri ve paydaşlarını kapsayacak şekilde düzenlenmektedir. Burada üzerinde durulması gereken nokta, kalite güvencesinin öncelikle ilgili kurumun kendi bünyesinde, iç yapısında ve işleyişinde kabul edilmesi, içselleştirilmesi ve kurumsal birkültüre dönüştürülmesidir (Özer ve diğ., 2010: 33).

Avrupa’da önceleri kurumsal değerlendirme, ardından kalite değerlendirme ve toplam kalite yönetimi gibi kontrol yaklaşımları, daha sonraki dönemde ise kalite güvencesi anlamında akreditasyon uygulamaları söz konusu olmuştur. Akreditasyonun amacı, yükseköğretim kurumlarında yürütülen eğitimin ulusal/uluslararası alanda kabul edilebilir bir kalite düzeyinde olduğunun belgelenmesidir (Rehber, 2007: 231).

Akreditasyon; Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından, önceden belirlenmiş akademik alana özgü standartların, kurumların kendilerini dönemsel olarak değerlendirme sürecine girerek, yükseköğretim programı ve yükseköğretim kurumu tarafından karşılanıp, karşılanmadığını ölçen değerlendirme-dış kalite güvence sürecidir.

Yükseköğretim kurumlarının öğretim, araştırma, yayın, akademik başarı, proje geliştirme gibi faaliyetlerinde kullandıkları tüm süreçler açısından geçerli olan kalite güvencesi, yükseköğretim kurumlarının amaçları ve stratejilerine ulaşmak için ölçmeye dayalı bir “iç denetim” sistemi ile genellikle ulusal kalite güvence ajansları tarafından gerçekleştirilen “dış denetim” sistemi sağlamaktadır (Özer ve diğ., 2010: 33-34).

Yükseköğretimde etkin kalite güvence sistemlerinin kurulması için uygulanan dört çağdaş yaklaşımı Bogue (1998)’ de yapmış olduğu çalışmada aşağıdaki gibi açıklamıştır (Rana, 2008: 173):

- a) Akran Değerlendirmeleri: Akran Kontrollerini ve dışsal standartlar prensiplerini kapsayan geleneksel bir yaklaşımdır.
- b) Değerlendirme ve sonuç hareketi: Bu yaklaşım, değer kazandırıcı sorulara olan ilginin ve performans kanıtının geliştirilmesini içermektedir.
- c) Toplam Kalite Yönetimi: Müşteri odaklılık ve sürekli iyileştirmeyle ilişkili olarak geliştirilmiş bu yaklaşım, yükseköğretimde etkin kalite güvencesi için oluşturulmuştur.
- d) Hesap verebilme ve performans göstergelerini raporlama: Performans göstergeleri temel alınarak, yükseköğretim kurumları hesap verme sorumluluğu taşımaktadır.

21. yüzyılda, eğitim metotlarının daha karmaşık haline gelmesi, öğrenci sayısının artması eğitim sisteminde değişiklikler yaşanmasını zorunlu kılmıştır. Bilişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte uzaktan eğitim uygulamasının söz konusu olması yeni özellik kazanan eğitim sistemlerinde uygulanan kalite güvence uygulamalarında birtakım dönüşümlerin olmasına sebep olmuştur.

Şekil 8: Kalite Güvencesi için Eski ve Yeni Paradigmanın Karşılaştırılması (Pond, 2002: 4).

Eski Paradigma	Yeni Paradigma
Öğretici/ Kurum odaklı	Öğrenci odaklı
Merkezleştirilmiş	Yerel
Baskın (Üstün)	Uyumlu
Herkese uyan	Kişiyeye özel
Kapalı	Açık
Bize karşı onlar	İşbirliğine dayalı
Kantitatif	Kalitatif
Kuralcı	Esnek
Zaman sabit, öğrenme değişken	Öğrenme sabit, zamandışı
Öğreticiye itaat	Öğretici yeteneği
Birleştirilmiş deneyim	Bütünleştirilmiş deneyim
Bölgesel / Ulusal	Uluslararası / Küresel
Statik	Dinamik
Tek hizmet modeli	Dağıtılmış hizmet modeli
Süreç	Çıktılar
Altyapı	Hizmetler

Yeni paradigma, bir taraftan öğretici ve öğrenenlere esneklik, erişim ve maliyet konularında önemli fırsatlar sağlarken, diğer taraftan kalite güvencesi ve denetimi konusunda ciddi zorlukları da beraberinde getirebilmektedir (Pond, 2002: 1-2).

5. YÜKSEKÖĞRETİMDE KALİTE GÜVENCESİ: DÜNYA UYGULAMALARI

1980'li yıllardan itibaren başta gelişmiş ülkelerde olmak üzere tüm dünyada yükseköğretimde kalite bilincini arttırmaya yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Öyle ki; yükseköğretimde kalite güvencesi ve akreditasyon, Avrupa Yükseköğretim Alanı (European Higher Education Area - EHEA)'na uyum sürecinde öncelikli bir amaçtır (Edwards ve diğ., 2009: 1). 1980'li yıllardan itibaren, ulusal, bölgesel ve küresel alanda, kalitenin izlenmesi ve değerlendirilmesini içeren ve paydaş güvencesini sağlamaya yönelik yeni yollar bulunması konusunda ciddi tartışmalar süregelmiştir. Bu tartışmalar ışığında INQAAHE, GIQAC, ENQA, ECA, EQAR, QAA, CHEA, NQAA gibi yeni kurumlar oluşturulmuştur (Altbach ve diğ., 2009: 64). Kalite güvence sistemleri, her ülkenin yapısal özelliklerine göre süreç ve amaç bakımından ciddi farklılıklar göstermekle birlikte, özellikle son dönemde söz konusu sistemler arasında harmonizasyon çalışmaları izlenmektedir. Özellikle Bologna Süreci, karşılaştırılabilir ölçütlere sahip bir Avrupa Yükseköğretim Alanı oluşturma amacı çerçevesinde, iş piyasasının yükseköğretimden beklentilerini de dikkate alarak, iş hareketliliğini arttıracak şekilde hem program bazlı hem de ders bazlı “öğrenme çıktıları” hazırlanması esasına dayanmaktadır. Dünya genelinde kalite güvence sistemlerinin uygulama örnekleri aşağıdaki gibi özetlenebilir (Özer ve diğ., 2010: 47-63): ABD: Adem-i merkezî bir yapıya sahip olan yükseköğretim sistemi, dünyanın en iyi araştırma üniversitelerinden küçük kolejlere kadar oldukça geniş yelpazede kurumsal çeşitlilik ve esnek yapı esasına dayalı işlemektedir. Dış kalite değerlendirme prosedürü olarak kullanılan “akreditasyon”, özel ve kar amacı gütmeyen kuruluşlara karşı bir tür hesap verme mekanizması olarak işlese dahi Avrupa sistemine göre daha az bürokratik yapıda ve kendi kendini düzenleme esasına dayalıdır. Avrupa Birliği: ENQA ve CEEN tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre, farklı ülkelerde hizmet veren kalite güvence kuruluşlarının yapısal ve fonksiyonel olarak büyük çeşitliliğe sahip olduğu, bu nedenle ulusal düzeyde kalite güvence sisteminin daha etkin olabileceği tespit edilmiştir. Şöyle ki; üniversitelerin özerk olduğu İngiltere’de, dış değerlendirme işlevi tüm üniversitelerin resmi birer üyesi olduğu Kalite Güvence Ajansı (QAA)’nın sorumluluğundadır. “Kanıt dayalı akran değerlendirmesi” sürecini benimseyen QAA, üniversitelerdeki bürokratik yükü arttırdığı için eleştirilmektedir. Kalite güvence sürecine ancak 2005 yılında adapte olabilen

Yunanistan'da ise başkanı parlamento tarafından seçilen “Kalite Güvence Ajansı” eliyle dış değerlendirme yapılır. Ajans, kalite değerlendirme sonuçları ile mevcut yükseköğretim sistemi genel değerlendirme raporu her yıl parlamentoya sunmaktadır.

Japonya: Ulusal kalite güvencesi a) üniversite kurmak için gerekli minimum standartlar; b) kurulum-onay sistemi; c) kalite güvence ve akreditasyon sistemi olmak üzere üç aşamalı bir yapı sergilemektedir.2004'te yürürlüğe konulan Kalite Güvence ve Akreditasyon Sistemi kapsamında, ülkedeki tüm üniversiteler bakanlığın sertifikalandırdığı ajanslar tarafından yedi yılda bir akreditasyon sürecine tabi tutulmuştur. Türkiye: 1981 tarih ve 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu ile kurulan Yükseköğretim Kurulu (YÖK), yükseköğretimin planlanması ve yönetimi ile sorumlu tutulan ve dünya genelinde üniversite sorumluluğuna bırakılan bazı yetkilerin (örneğin, öğretimin planlanması, düzenlenmesi, denetlenmesi vb.) YÖK'e devredilmesi ile merkezîyetçi bir yapı arz etmektedir. YÖK tarafından kalite denetimi adına kullanılan en önemli araç, bölüm ve program açma kararı ile öğrenci alımına ilişkin kararın YÖK onayına tabi olmasıdır. 1997'de YÖK ve İngiltere Konsoloslugu işbirliği kapsamında Türk üniversitelerinin kalitesini geliştirilmesi, akreditasyonun artırılması, kurumların iç değerlendirme, akran denetimi, performans değerlendirme, sonuçların raporlanması ve ulusal kalite ofisinin kurulması ile bir kalite güvence sistemi oluşturmak amacıyla “Türk Üniversiteleri Kalite Belirleme Projesi” çalışmaları başlatılmış; ancak proje gerçekleştirilememiştir. 1998-99 öğretim yılından itibaren eğitim fakültelerinde kalite artırıcı düzenlemeler kapsamında öğretmen eğitiminin akreditasyonu çalışmaları yapılmıştır. 1990'lı yılların başlarında ABET (Accreditation Board for Engineering and Technology ABD) değerlendirme sürecinden geçerek ilgili mühendislik programlarında uluslararası kalite güvencesi sağlanırken; 2002'de Mühendislik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Kurulu (MÜDEK) kurularak ulusal kalite güvencesi sağlanmıştır. Yükseköğretim kurumlarının kalite kültürü geliştirme faaliyetleri arasında Avrupa Üniversiteler Birliği (EUA)'nin “Kurumsal Değerlendirme Programı”, “Kalite Kültürü Projesi” sayılabilir. 2005'te YÖK tarafından kurumların kalite düzeylerinin geliştirilmesi, onaylanması ve tanınması ile ilgili çalışmalara ilişkin esasları oluşturmak üzere çıkarılan Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği ile Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu (YÖDEK) oluşturulmuştur. Yükseköğretim Kurumları Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu, sınırladığı nitelik değerlendirme, geliştirme sürekliliği dikkate alınarak, yükseköğretimlerde her yıl “iç değerlendirme” çalışmaları neticesinde, kendi stratejik projelerini oluşturarak, hizmette devamlı düzeltme çalışmalarını öngörürken, her beş yılda bir “dış değerlendirme” sürekliliğine tabi olmalarını da söz konusu. Türkiye'nin mevcut durumu bilinmeden, nitelik güvencesi adı altında atılacak adımların, yükseköğretim kurumları üzerinde, Türk Kamu Yönetimi adına yeni bir yük teşkil riskini de beraberinde getirecektir. Bu noktada, kurumlar tarafından “projelerin” bilhassa paydaş tekliflerine açık, sanayi, meslek odaları vb. kurumları ile etkileşimde, piyasa gereklerine eğimli, mezunların çalışma sürecinin izlendiği, kuramı ile uygulamayı bir araya getiren, devamlı öğrenen, sadece bilgi anlamında değil, bunu uygulamaya taşıyabilen, eğitilmiş fertler yetiştirmek adına nitelikli bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Küreselleşme ile birlikte süratle değişen ve gelişen iç ve dış çevre koşullarından etkilenen yükseköğretim, başarı ve değerlendirme düşüncesi, yönetim üzerinde yoğun bir rekabet ve şekil baskısı oluşturmaktadır. Artan rekabet baskısı, özellikle teknoloji ve haberleşme alanlarında, değişim hızının çok yüksek olma değişimleri hazırlamaya yönelik etkin yönetsel tepkilerin yerinde, istenilen sürede ve yasal olarak verilmesini gerekli kılmaktadır. Bu gerekliliğin farkında olan yükseköğretim kurumların kazanma seviyelerini, AR-GE verilerini, ticarileştirme kazanımları, tercih edebilirliklerini artırmak adına stratejik uygulama, planlama ve başarı yönetimi araçlarından faydalanmak durumunda kalmaktadır. Bu çalışmada, yükseköğretim kurumlarına yönelik idari, ileri görüşlü, işlevsel, süreçsel ve insan merkezli, yetersizlikleri en aza indirgeyerek, güdüleyici bir süreç takip ve yönlendirme sisteminin gerekliliğinden hareketle bir planlama yapılmıştır. Analiz boyutunda, yükseköğretim kurumlarında, ülke ve toplum beklentilerine uygun biçimde şartlara uygun amaç, hedef ve bunların başarı göstergelerinin bütünlük biçimde tanımlanmasına yönelik yazılımsal bir yönetim bilişim sistemi modeli sunulmuştur. Kaynaklarda, yükseköğretim kurumlarında, toplam kalite ile ilgili çalışmaların 90'lar sonrasında ciddi şekilde arttığı görülmüştür. Kavram, yıllar içinde, yönetiminden,

yaklaşımına kadar geniş bir çerçevede işlenmiştir. Türk yükseköğretim kurumları için toplam kalite kavramının üzerinde durulması, ilk defa 1996 yılında değerlendirildiği görülmüştür. 2000’li yıllara gelindiğinde, küreselleşmenin de etkisiyle, yükseköğretim kurumları ve kalite kavramı, literatürde tartışılan önemli konular arasında yer almıştır. Böylelikle, uluslararasılaşma-küreselleşme kavramıyla kalite kaygısının örtüştüğünün, küresel pazarın bu yönde ihtiyaçlarının olduğunun, bu nedenle tetikleyici bir faktör olduğunun belirtisi olarak düşünülebilir. 2004-2005 sonrasında uzaktan eğitim ve nitelik yoğun üzerinde durulan bir konu olarak değerlendirilebilir. 2010 yılı ve sonrasında ise problem temelli öğrenme; yükseköğretim endüstri iş birliği, özel ve devlet kurumlarında nitelik tartışılan önemli konu başlıkları olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bunlara ek olarak yükseköğretim kurumlarında kalite yanında, eşitlik kavramı da ağırlıklı olarak işlenen konu başlıkları arasında yer almaktadır. Yükseköğretimde öğrenci odaklı, kalite sistemine dayalı kurumlar oluşturabilmek için, toplam kalite yönetimi, onunla iç içe yer alan ISO 9000 standartlar için, ortaya çıkan bazı problemlere rağmen, zorunlu süreç olarak güncelliğini koruduğu, hatta öneminin giderek arttığını söylemek mümkündür. Yükseköğretimde öncelikle yapmış oldukları eğitimin kalitesini, amacını, hedeflerini çok iyi belirlemelidirler. Eğitimi “yetiştirme” amacıyla güdüp, nasıl verip, öğrencilerini mezun etmek istediklerini ortaya koymalıdır. Ders içeriklerini, akademik personel istihdamını da buna göre planlamaları gerekmektedir. Bu yüzden yükseköğretimlerde vizyon, amaç ve stratejilerini belirlemeleri oldukça önem arz etmektedir. “Biz kimiz? Nasıl bir öğrenci yetiştirmek istiyoruz?” sorularına verilecek cevap, yükseköğretim kurumların gerek toplum içinde gerekse akademik çevrede saygınlıklarının artmasına neden olacaktır. Yükseköğretim kurumları, toplumla iç içe yaşayan, topluluğun ihtiyaçlarına cevap vermek mecburiyetinde olan eğitim kurumlarıdır. Buna göre kurumların, toplum gereksinimlerine uymaması kabul edilemez. Toplum içinde kurumların, ilişkide buldukları bölgeler olarak öğrenciler ve aileler bulunmaktadır. Öğretim elemanlarının, ailelerin, mezun olan öğrencileri çalıştıran iş çevresinin isteklerine göre yükseköğretim kurumların kendi projelerini, misyonlarını, vizyonlarını ve stratejik amaçlarını, kararlarını saptamak zorundadırlar. Türkiye’deki yükseköğretim kurumların, kendi başlarına tanımlayamayacakları yasal düzenlemeler olacaktır. Yasa düzenleyicisi olarak TBMM, hükümetin devreye girmesi gerekecektir. Öğrencilerin eğitim sektörünün en hayati parçası olduğu bilinmelidir. Öğrencilerin (müşteri olarak belirlenen grupların) beklentileri ve isteklerinin çok iyi analiz edilmesi, kavrayabilme kalite boyutunun olumluya benzeşmesi, çözümlerin getirilmesi, eğitim kalitesinin artış göstermesi, ülkemizin yükselmesini açısından çok önemlidir. Eğitim kalitesinin artması, öğrencilerle (müşteri gruplarıyla) yakından ilgilenen kurumların bakış açılarındaki değişim, toplumun gelişmişlik düzeyini de beraberinde arttıracaktır. Gelişmiş ülkelerde; en önemli özelliklerinin eğitime, araştırma ve geliştirme çalışmalarına verilen katkılarının paylaşımı yadsınamaz. Toplumumuz içinde, bu payı arttıracak en önemli görevin devletimizin olduğu unutulmamalıdır. Gayri safi milli hâsıla içerisinde, eğitime ayrılması gereken payın, gelişmiş toplumlar seviyesine getirilmesi tek başına yeterli olmayacaktır. Özel sektöründe, AR-GE çalışmalarına ihtiyaç duyulan önemi vermeleri, şirket içi eğitimi beraberinde, yükseköğretim kurumlarıyla ortak eğitim çalışmalarına girmeleri gerekmektedir. Öğretim üyeleri de kurumlarda kalite çalışmalarına bilimsel açıdan yaklaşmaları, literatürü yakından takip ederek, bu konudaki ilerlemeleri ülkemize getirmeleri ve kullanmaları gerekmektedir. Sonuç olarak, genç dinamik bir nüfusa sahip bir ülke olarak başta öğretmenlerin, yöneticilerin, toplumun tüm kesimlerin eğitime verdikleri önemin artması, daha iyi olabilmesi adına gerekli çalışmalara şimdiden başlanması ve sürdürülmesi gerekmektedir. Bu alanda yapılan çalışmaların teşvik edilmesi adına proje çağrılarının oluşturulması, yükseköğretimde kalite ile bağlantılı kongre seminerlerin, kongrelerin vb. daha çok desteklenmesi önerilebilir. Araştırmanın sonuçları, bu alanda çalışan ya da çalışacak olan araştırmacılara bir rehber belge niteliği de taşıyacağı, gelecek çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Agus, A., Krishnan, S. K. ve Kadir, S. L. S. A. (2000). The Structural Impact of Total Quality Management on Financial Performance Relative to Competitors Through Customer Satisfaction: A Study of Malaysian Manufacturing Companies, *Total Quality Management*, 11, 808-819.
- Altbach, Philip G., Reisberg, L. & Rumbley, L. E. (2009). “Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution”, UNESCO 2009 World Conference on Higher Education. France.

- Arkam, R. R. & Reid, N. (2008). "Dimensions of Quality Assurance in Higher Education: Challenges for Future", 2nd International Conference on Assessing Quality in Higher Education, Pakistan.
- ASQ. (2010). (Www.Asq.Org).
- Bektaş, H. & Akman, S. U. (2013). Yükseköğretimde Hizmet Kalitesi Ölçeği: Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizi. *Ekonometri ve İstatistik E-Dergisi*, (18), 116-133.
- Belenli İ., Günay D., Öztemel E., Demir A., Şerifoğlu F.S., Elmas M., Eryiğit R., Aydın O. ve Kılıç, M. (2011). Türkiye Yükseköğretim Kurumları İçin Kalite Güvence Oluşumu Üzerine Bir Model Önerisi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(3), 128-133.
- Brookman, J. (1993). Flying Standart for Quality, *Times Higher Education Supplement*, 1052.
- Chaffee, E. E. (1992). E. & Sherr. Lawrence, A.
- Chang, R. İ. (1993). Total Quality Management Goes Nowhere, *Training and Development*, 23-29.
- Cryer, P. (1998). Preparing for Quality Assessment and Audit, *Committee of Vice Chancellors and Principals*, Sheffield.
- Deming, W. E. (1986). *Out of the Crisis*, Cambridge MA, MIT.
- Doğramacı İ. (2007). Türkiye’de ve Dünyada Yükseköğretim Yönetimi. METEKSAN A.Ş. Ankara. Erişim Adresi: http://Www.Bilkent.Edu.Tr/Hocabey/Turkiyede_ve_Dunyada_Yuksek_Ogretim_Yonetimi.pdf, Erişim tarihi: 1 Ocak 2021).
- Edwards, S. ve Werner, A. M. (2009). 1. Cari Hesap Önemli Mi? 21-76. Chicago Press Üniversitesi.
- Gencel, U. (2001). "Yükseköğretim Hizmetlerinde Toplam Kalite Yönetimi ve Akreditasyon". *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(3).
- Gür B. S. ve Özer, M. (2012). Türkiye’de Yükseköğretimin Yeniden Yapılandırılması ve Kalite Güvence Sistemi. *Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Çalıştayı*. Pelin Ofset, Ankara. (Erişim Adresi: http://File.Setav.Org/Files/Pdf/20121217125617_Zonguldak-Web2.pdf, Erişim tarihi: 6 Şubat 2021).
- Gürbüz, E. ve Ergülen, A. (2008). Yükseköğretim Kurumlarında Hizmet Kalitesi Ölçü ve Modelleri. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Harvey, L. ve Green, D. (1993). Defining Quality. *Assessment and Evaluation in Higher Education*, 18(1), 9-34.
- Karaboğa, K. (2018). Yükseköğretimde Kalite Çalışmalarına Sistemsel Arayışlar. *SETA Analiz*, (258).
- Kovancı, A. (2003). *Toplam Kalite Yönetimi Fakat Nasıl?*, (2. Baskı), Sistem Yayıncılık: 288, 504. İstanbul.
- Köksal, H. (2009). Using Technology to Support Future Critical Thinkers and Problem Solvers’, *Innovation, Evaluation, Collaboration*. 12th International Convention on Students’ Quality Control Circles (ICSQCC). CMS, Lucknow, India.
- Köksal, H. (2018). Bireyden Okula ve Topluma Yayılan Kalite Farkındalığı 2. International Awareness Conference, Rating Academy, Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Mc Niel, R. M. (1996). *Total Quality Management: Whats in it for Schools?* (Erişim adresi: <http://www.Idanatl.Org/Newsbriefs/Oct96/Meniell.html>, Erişim tarihi: 2 Mart 2021).
- Mishra, S. (2007). *Quality Assurance in Higher Education: An Intorduction*, National Printing Press, India.
- Numanoğlu, G. (2001). "Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi", Ankara Üniversitesi. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 34(1), 113- 123.
- Özbilgin, G. (1987). Türkiye’de Elektrik Elektronik Mühendisliği Alanında Eğitim-Öğretim Sorunları. *Elektrik Mühendisliği Dergisi*, Sayı 347, 247-251.
- Özdağoğlu, G., Damar, M., Özdağoğlu, A., Damar, H. T. ve Bilik, Ö. (2020). 80’lerden Günümüze Yükseköğretimde Kalite Çalışmaları: Küresel Ölçekte Bilimetric Bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(1), 482-493.
- Özdemir, S. (2007). *Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi*, (Erişim Adresi: Www.Canaktan.Org/Politika/Kamuda-Kalite/Ozdemir.Pdf, Erişim Tarihi: 29.11.2007).
- Özer, M., Gür, B. S. ve Küçükcan T. (2010). *Yükseköğretimde Kalite Güvencesi*, Ankara: SETA Yayınları.
- Pirsig, R. M. (1976). *Zen and the Art of Motorcycle Maintenance: an Inquiry in to Values*, Bantam Books, New York.

- Pond Wallace, K. (2002). "Distributed Education in the 21st Century Implications for Quality Assurance", Online Journal of Distance Learning Administration, Volume V, Number II.
- Rehber, E. (2007). "Dünyada Değişen Yükseköğretim ve Kalite Anlayışı", Değişim Çağında Yükseköğretim Global Trendler-Paradigmalar Yönelimler, (Ed: Coşkun Can AKTAN). İzmir.
- Sağır, T. (2002). Müzik Eğitiminde Toplam Kalite Uygulamaları. G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22(2), 145-153.
- Scans, R. (1991). What Work Requires of Schools: A SCANS Report for America 2000, The Secretary's Commission on Achieving Necessary Skills, US Department of Labor.
- Sözmen, E. Y. (2004). Eğitimde Kalite Yaklaşımları. Standart Dergisi. 7-11.
- Tezsürücü, D. ve Bursalıoğlu, S. A. (2013). Yükseköğretimde Değişim: Kalite Arayışları. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(2), 97-108.
- Tonta, Y. (1999). Bilgi Toplumu ve Bilgi Teknolojisi. Türk Kütüphaneciliği, 13(4), 363-375.
- West, D. C. (1984). Providing Quality Education for the 1980's, Association of American Colleges, Liberal Education, 70, 2, 153-156.
- Yenen, V. Z. ve Gözülü, S. (2010). Yükseköğretimde Müşteri Beklentileri: Türkiye'den Örnekler. İTÜ Dergisi, 2(2).
- YÖDEK (2007). Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Rehberi. Yükseköğretim Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu (YÖDEK). (Erişim Adresi: <http://www.Yodek.Org.Tr/Yodek/Files/7aa12f8d2582deb44d4249c7aa4a2020.pdf>, Erişim Tarihi: 20 Nisan 2021).
- YÖK (2007). Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi. Meteksan A.Ş. Ankara. (Erişim Adresi: https://www.Kuzka.Gov.Tr/Dosya/Yuksekogretim_Stratejisi.pdf, Erişim Tarihi: 27 Nisan 2021).

YÜKSEKÖĞRETİMDE ULUSLARARASI ÖĞRENCİLERİN MATEMATİK DERSİ BAŞARI ANALİZİ: SAKARYA UYGULAMALI BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Engin CAN

Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Teknoloji Fakültesi
ecan@subu.edu.tr

Enes ÇAKMAK

Enka Okulları, Adapazarı, Sakarya, Türkiye
enes.cakmak@stu.enka.k12.tr

Özet

Bu çalışmada, Türkiye’de 2018 yılında bir devlet üniversitesi olarak kurulan Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi (SUBÜ) Teknoloji Fakültesi (TF) tüm mühendislik bölümlerinde verilen MAT 111 kodlu Matematik 1 dersini alan uluslararası lisans öğrencilerinin 2021/22 güz dönemi akademik başarı durumları araştırılmıştır. Veri toplama aracı olarak ise SUBÜ Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı’ndan alınan tüm öğrencilerin dönem sonu başarı notları ve SUBÜ Uluslararası Öğrenci Merkezi’nden alınan veriler kullanılmıştır. Sonuçta ulusal ve uluslararası öğrencilerin başarı durumları tartışılmış, uluslararası öğrencilerin uyum ve temel matematik eğitimden kaynaklı olası başarısızlıkları için öneriler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretimde uluslararası öğrenciler, akademik başarı, mühendislik matematiği, matematik eğitimi.

Abstract

The Sakarya University of Applied Sciences (SUBU), established in 2018, started offering a mathematics 1 course in its faculty of technology. This study analyzed the academic success of international students from other countries who took this course during the fall semester 2021/22. The study was conducted through the data collected from the student affairs office and the international student center of SUBU. The results of the analysis were analyzed in the final section to find out why international students struggle with math literacy and adjustment.

Keywords: International students in higher education, academics success, engineering mathematics, mathematics education.

1. GİRİŞ

Günümüzde teknolojik gelişmeler her alanda olduğu gibi eğitim alanını da etkilemektedir. Tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 pandemisi sadece Türkiye’de değil tüm dünyada yüz yüze eğitime verilen ara nedeniyle, tüm eğitim kademelerinde uzaktan eğitim platformlarına dönüşüme kısa sürede adaptasyona neden olmuştur. Her ne kadar uzaktan eğitim yüz yüze eğitim kadar motivasyon ve kalite anlamında verimli olmasa da eğitimin devam etmesi gerekliliğinin sonucu olarak uyum süreci en azından teknolojinin kullanımı açısından faydalı olmuştur. Yüksek Öğretim Kurumlarının sunmuş olduğu ön lisans, lisans, yüksek lisans, doktora programları ve uluslararası değişim programları (Erasmus+ ve Mevlana Değişim Programları) imkânlarıyla öğrenciler yurt içinde olduğu kadar yurtdışında da eğitimlerine devam edebilmektedirler. Bu nedenle, özellikle öncelikle akademik başarıları olmak üzere, konumsal bölgesinin ihtiyaçları ve sanayisine uyumlu program çeşitliliği ile üniversiteler de küreselleşen dünyada eğitim anlamında bir pazar oluşturmaktadırlar. Bu eğitim pazarının önemli bir ayağını da uluslararası öğrenciler oluşturmaktadır. Bu anlamda Türkiye, son yıllarda uluslararası öğrenci için eğitim/öğretim merkezi haline gelmiştir. Dolayısıyla ekonomik alandaki ortak pazar arayışı, eğitim alanına da kapsamaya başlamıştır ve uluslararası öğrencilerin dolaşımı bu pazarın önemli bir ayağını oluşturmaktadır, öyle ki artık Türkiye’de hemen hemen her üniversitede sayısı giderek artan uluslararası öğrenci öğrenim görmekte ve buldukları şehrin sosyo-kültürel, ekonomik yaşantısına katkıda bulunmaktadır. Özellikle SUBÜ gibi +1 staj modeli

(<https://kesfet.subu.edu.tr/tr/node/846>) uygulayan üniversitelerden mezun olan uluslararası öğrenciler, ülkelerine döndüklerinde, hem staj yaptığı işletme ile bağlantı kurup birlikte/ortak çalışabilecek, hem ülkemizi ve kültürümüzü tanıyarak gönül elçiliği yapabilecek, hem de farklı ülkelere gelen öğrencilerle eğitim süresince oluşturdukları arkadaşlık bağı ile farklı coğrafya ve farklı kimliklerle bir ağ oluşturabilecek potansiyele sahip olmaktadır.

Uluslararası öğrenci hareketliliği, 1981 yılında kendi imkânlarıyla Türkiye’de yükseköğrenim görmek isteyenler için düzenlenen Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı (YÖS) ile başlamıştır [1]. Ayrıca, Türk Cumhuriyetleri, Türk ve Akraba Topluluklarında gelen öğrenciler, YÖK-burslu öğrenciler, İslam Kalkınma Bankası Destekli öğrenciler, Değişim Programları çerçevesinde gelen öğrencilerden (karşılıklı anlaşmalı öğrenciler) oluşmaktadır [2]. Ayrıca YÖK 2023 den itibaren YÖS yerine Merkezi Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı MYÖS uygulaması çalışmalarına başlamıştır ve bazı bölümler için uluslararası öğrenci kabul şartlarına ek şartlar planlanmaktadır.

Uluslararası öğrenci sayılarının ciddi oranda artması durumuyla üniversitelerin sorunsuz şekilde başa çıkabilmeleri gerekmektedir. Bu öğrencilerin uyum ve devam süreçlerinde adil şekilde davranırlarken eğitim kalitesini düşürmemeleri önemli bir konudur. Unutulmaması gereken bunları sağlarken üniversite personellerinin performansları ile memnuniyetlerinin düşürülmeden işlerin yürütülmesi, yönetilmesi ve denetiminin yapılması gerekliliğidir [3]. Dolayısıyla öğrencilere yönelik, anlık ve hızlı iletişimin kurulduğu dijital ortamlarda sorunların aktarıldığı ve çözümlerin üretildiği bir platform oluşturulması, yetkin kişiler tarafından çevrimiçi veya yüz yüze deneyim aktarımına dayalı, işlevsel seminerlerin düzenlenmesi önerilmiştir [4].

Bu çalışmada; SUBÜ TF’ nin, Bilgisayar, Mekatronik, Makina, Elektrik-Elektronik, İnşaat, Metalürji ve Malzeme Mühendisliği Bölümlerinin 1. ve 2. Öğretimde verilen Matematik 1 dersini 2021/22 güz döneminde alan uluslararası lisans öğrencilerinin başarı durumları araştırılmış, analiz edilmiş, ulusal öğrencilerle kıyaslama yapılmış ve son bölümde sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Bu amaçla “Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi’ndeki uluslararası öğrencilerin Matematik 1 ders başarı düzeyleri sınıfların genel düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?” şeklinde araştırmanın problem cümlesi belirlenmiştir. Bu probleme ilişkin aşağıda sunulan alt problemler oluşturularak yanıt aranmaya çalışılmıştır:

1. Uluslararası öğrencilerin Matematik 1 dersi başarı düzeyleri,
2. Cinsiyete göre başarı düzeyleri,
3. Uluslararası öğrencilerin ülkelerine göre başarı düzeyleri,
4. Ulusal ve Uluslararası öğrencilerin başarı durumlarının karşılaştırılması.

2. METODOLOJİ

2.1. Çalışmanın Amacı ve Katkısı

Matematik tüm öğrencilerin zorlandığı bir ders olarak düşünüldüğünde, uluslararası öğrenciler için farklı bir kültürde ve ana dillerinden farklı bir dil ile eğitim görmeleri nedeniyle başarılarını zorlaştırabilir. Dolayısıyla bu bağlamda çalışmanın amacı, SUBÜ’de eğitim gören TF nin farklı bölümlerindeki uluslararası öğrencilerin matematik yeterliliklerin ülkeler bazında ve genel olarak karşılaştırılması ve analiz edilmesidir. Bu amaçla gerçekleştirilecek bir çalışmanın, hem mevcut durumu iyileştirmeye yönelik hem de gelecekte eğitim almak için Türkiye’yi ve özellikle SUBÜ’yü seçecek uluslararası öğrenciler için Türkçe eğitiminin yanında Matematik tamamlama/seviye artırma eğitimi verilip verilmemesi hakkında gerekli rehberliği edeceği düşünülmektedir.

2.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini SUBÜ TF Mühendislik bölümlerinde eğitim gören uluslararası öğrenciler oluşturmaktadır. SUBÜ Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı’ndan alınan bilgiye göre; 2021/22 eğitim-öğretim yılı güz yarıyılı içerisinde Matematik 1 dersini alan 205 uluslararası aktif öğrenci mevcuttur. Bu çerçevede çalışma, bahsi geçen bu öğrencilerin dönem sonu başarı ve başarısızlık durumlarının incelenmesi olarak uygulanmıştır.

2.3. Veri Toplama ve Analiz Yöntemi

Veri toplamak amacıyla Matematik 1 dersi içeriği;

- Matematik analizin temel kavramları
- Küme ve sayı kavramları
- Fonksiyonlar ve özel fonksiyonlar
- Limit kavramı, sağ ve sol limitler
- Sürekli fonksiyonlar ve özellikleri
- Türev kavramı
- Yüksek mertebeden türevler
- Türevin geometrik ve fiziksel anlamı, türevle ilgili teoremler
- Belirsiz şekiller
- Eğri çizimleri

ana başlıklı konu dağılımına göre ve

- Matematik, fen bilimleri ve ilgili mühendislik disiplinine özgü konularda yeterli bilgi birikimi; bu alanlardaki kuramsal ve uygulamalı bilgileri, karmaşık mühendislik problemlerinin çözümünde kullanabilme becerisi.
- Karmaşık mühendislik problemlerini tanımlama, formüle etme ve çözme becerisi; bu amaçla uygun analiz ve modelleme yöntemlerini seçme ve uygulama becerisi.

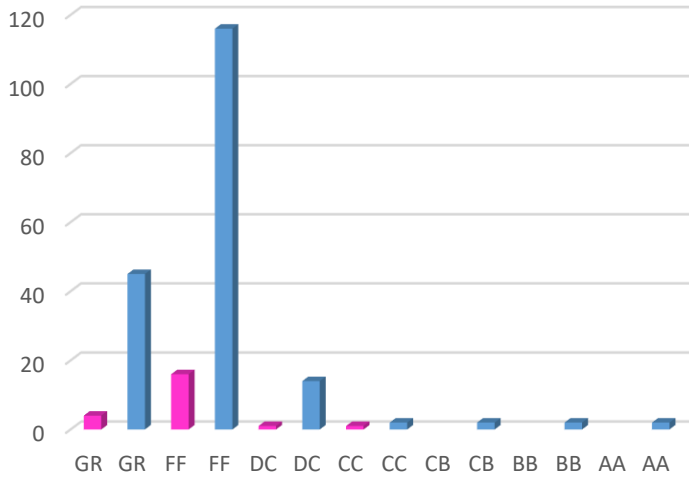
öğrenim çıktı amaçlarına göre, SUBÜ Öğrenci işleri ve SUBÜ Bilgi Sistemi (SABİS) (<https://sabis.subu.edu.tr/>) sistemi üzerinden elde edilen genel başarı listeleri ve genel program çıktıları alınmıştır. Bu genel listeler uluslararası öğrenciler bazında incelenerek frekans analizi uygulanmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde, SUBÜ TF deki Mühendislik Bölümlerinde okuyan uluslararası öğrencilerin başarı durumlarına ilişkin bulgular ve görüşlere yer verilmektedir.

3.1. Uluslararası öğrencilerin Matematik 1 dersi başarı düzeyleri

2021/22 eğitim-öğretim yılı güz dönemi MAT 111 kodlu Matematik 1 dersine katılan uluslararası öğrencilere ilişkin başarı düzeyleri Şekil 1’de verilmiştir.

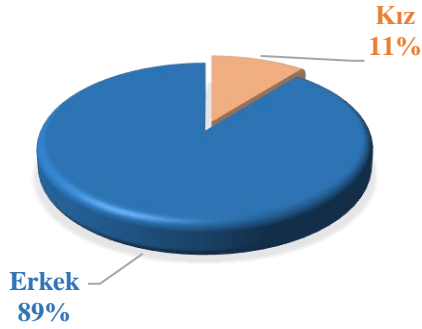
Şekil 1. Uluslararası öğrencilerin Matematik 1 dersi yılsonu başarı notları

Şekil 1 de mavi renkler erkek, pembe renkler kız öğrencileri göstermek üzere, derse kayıtlı 205 uluslararası öğrencinin dönem sonu başarı durumları;

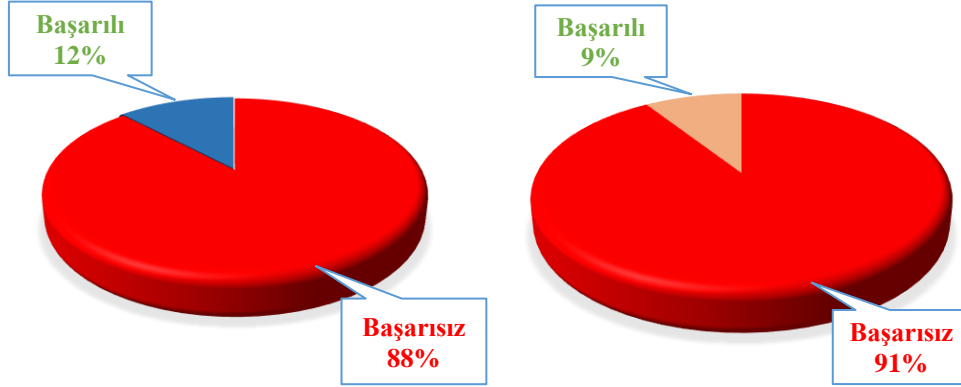
- GR ile derse hiç katılım sağlamayan 49 öğrenci,
- FF ile başarısız olan 132 öğrenci,
- DC notu alan 15 öğrenci,
- CC notu alan 3 öğrenci,
- CB notu alan 2 öğrenci,
- BB notu alan 2 öğrenci,

- AA notu alan 2 öğrenci şeklinde gerçekleşmiştir.

3.2. Cinsiyete göre başarı düzeyleri

Şekil 2. Cinsiyete göre toplam uluslararası öğrencilerin dağılımı
SUBÜ TF de Matematik 1 dersini 2021/22 eğitim-öğretim yılı güz döneminde alan 205 uluslararası öğrencinin 22 si yani %11'i kız, 185 i yani %89'u erkek öğrencilerden oluşmaktadır (Şekil 2).

(a)

(b)

Şekil 3.a) Erkek öğrencilerin başarı oranı, b) Kız öğrencilerin başarı durumu

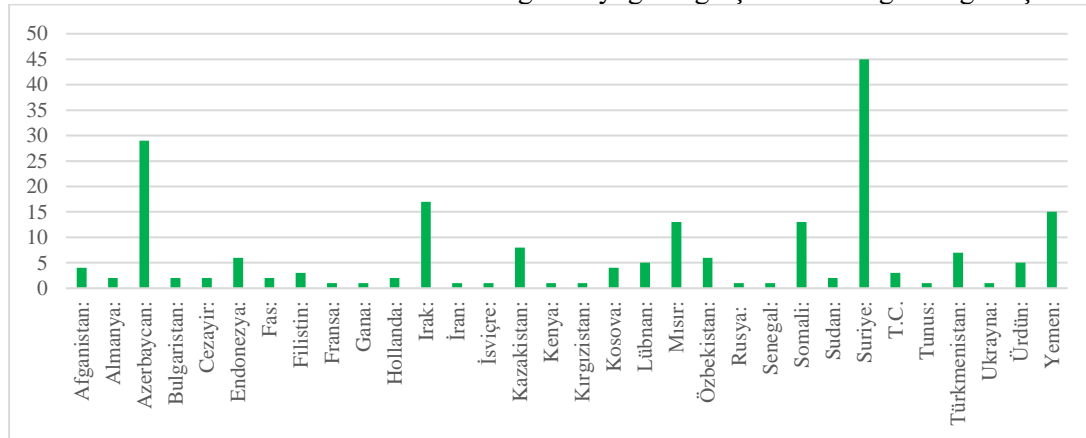
Şekil 3 a) ve b) de verildiği gibi toplamda

185 erkek öğrencinin 161'i (%88) başarısız, 22'si (%12) başarılı;

22 kız öğrencinin 20'si (%91) başarısız 2'si (%9) başarılı olmuştur.

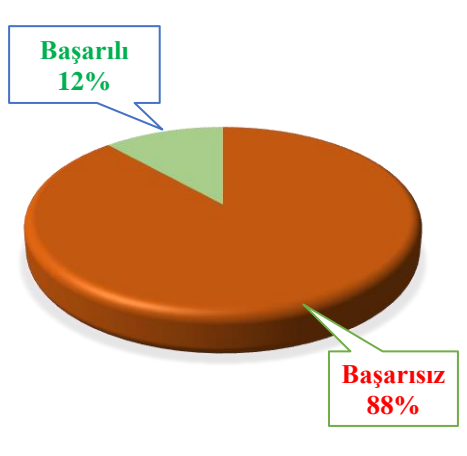
3.3. Ükelere göre uluslararası öğrencilerin başarı düzeyleri

SUBÜ Teknoloji Fakültesi bölümlerinde 1. ve 2. Öğretim olmak üzere 32 farklı ülkeden gelen ve Matematik 1 dersini alan 205 uluslararası öğrenci yoğunluğu Şekil 4 deki gibi dağılmıştır.

Şekil 4. Matematik 1 dersini alan 205 uluslararası öğrencinin ülkelere göre yoğunluğu

Şekil 5 de görüldüğü gibi bu uluslararası 205 öğrencinin 181'i yani %88'i MAT 111 dersinden başarısız olmuştur.

Şekil 5. Uluslararası öğrencilerin yılsonu genel başarı durumları
Başarı durumu uluslararası öğrencilerin sayısal olarak çok olduğu Azerbaycan, Suriye, Irak, Yemen, Mısır ve Somali bazında incelenirse:

- Azerbaycan uyruklu 29 Öğrenciden 26'sı başarısız 3'ü başarılı,
- Suriye uyruklu 45 öğrenciden 37'si başarısız, 8'i başarılı,
- Irak uyruklu 17 öğrenciden 17'si de başarısız,
- Yemen uyruklu 15 öğrenciden 13'ü başarısız, 2'si başarılı,
- Mısır uyruklu 13 öğrenciden 10'u başarısız, 3'ü başarılı,
- Somali uyruklu 13 öğrenciden 13'ü de başarısız olmuştur.

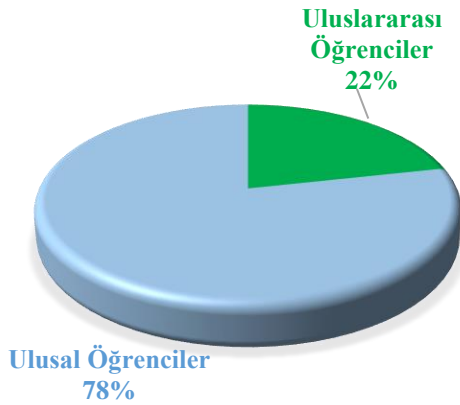
Böylece;

- Azerbaycan uyruklu öğrencilerin başarı düzeyi %10,
- Suriye uyruklu öğrencilerin başarı düzeyi %18,
- Irak ve Somali uyruklu öğrencilerin başarı düzeyi %0,
- Yemen uyruklu öğrencilerin başarı düzeyi %13,
- Mısır uyruklu öğrencilerin başarı düzeyi %23

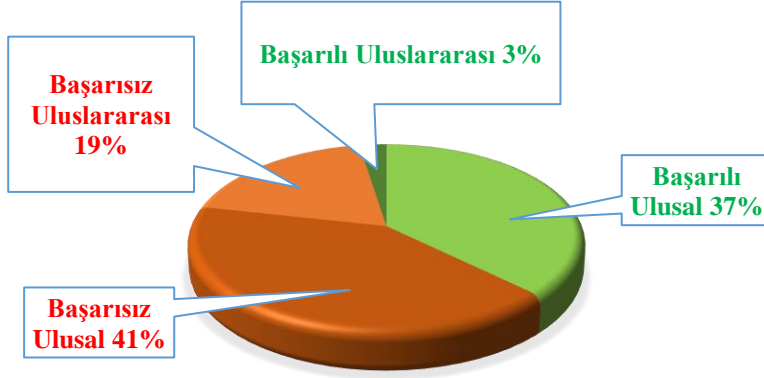
olarak tespit edilmiştir.

3.4. Ulusal ve Uluslararası öğrencilerin başarı durumları karşılaştırması

Şekil 6 da görüldüğü gibi 2021/22 Güz dönemi SUBÜ TF de MAT 111 dersine kayıtlı 205 uluslararası 745 ulusal olmak üzere toplam 950 öğrenci mevcuttur.

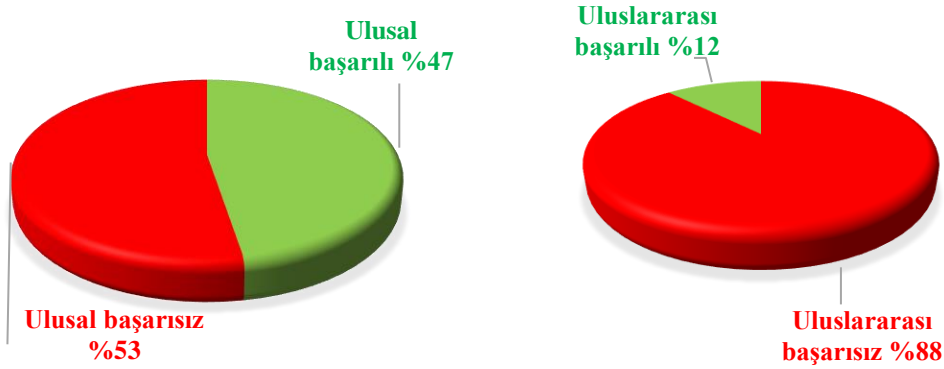

Şekil 6. Ulusal ve Uluslararası öğrencilerin oranları

Şekil 7. Ulusal ve Uluslararası öğrencilerin başarı oranları karşılaştırması

Şekil 7 de 745 ulusal öğrencinin 383'ünün başarılı, 205 uluslararası öğrencinin 24'ünün başarılı olduğu Matematik 1 dersindeki başarı durumlarını oranları görülmektedir. Sonuç olarak genelde bakılırsa Şekil 8 de görüldüğü gibi ulusal öğrencilerde %47 lik başarı oranı olmasına rağmen, bu durum uluslararası öğrencilerde %12 ile çok düşük seviyededir.

Şekil 8. (a) Ulusal öğrencilerin-, (b) Uluslararası öğrencilerin başarı oranları

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

YÖK tarafından uygulanan politikalar gereği uluslararası öğrenciler, sadece eğitim alanında değil aynı zamanda ülkemiz ekonomisine de katkıda bulunacakları açıktır. Dolayısıyla, uluslararası öğrencilerin niceliklerinin yanı sıra niteliklerinin de artırılarak eğitim kalitesinin yüksek tutulması gerekmektedir.

Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Teknoloji Fakültesi'nde MAT 111 kodlu Matematik 1 dersi eğitimi gören uluslararası öğrencilerin başarı durumlarını tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmayla, öğrencilerin temel matematik altyapıları, başarı seviyeleri ve dersteki yeterlilikleri araştırılmıştır.

Bu düşüncelerle, çalışmamız SUBÜ TF mühendislik bölümlerinde 2021/22 eğitim-öğretim yılı güz döneminde MAT 111 kodlu Matematik 1 dersini alan 32 farklı ülkeden 205 uluslararası öğrencinin başarı durumları ile gerçekleştirilmiştir.

Bölüm 3.3 de gösterildiği üzere, özellikle Irak ve Somali uyruklu öğrencilerin başarılarının %0 olmaları oldukça düşündürücüdür. Maksimum başarının da %23 olması, bu başarı düzeylerinin artırılması amacıyla yönelik bir takım tedbirler uygulanması gerektiği sonucunu doğurmaktadır.

Çalışmamızda görüleceği gibi 2021/22 güz dönemi Matematik 1 dersinde %88 lik başarısızlık durumu özelinde, Türkçe olarak yapılacak akademik temel yeterlilik kurslarıyla da eğitim öğretime hazırlıklarının gerekliliği bir zorunluluktur.

Özellikle uluslararası öğrencilerin niceliğine önem veren üniversitelerin bu konuda çok hassas davranarak çalışmalar yapması gerekmektedir. Bu amaç doğrultusunda bu çalışma, SUBÜ'nün tüm fakülteleri ve tüm bölümlerinde öğrenim gören yaklaşık 2800 uluslararası öğrenci için de uygulanarak genişletilecektir. Böylece uluslararası öğrencilerin tümü için genel bir izlenim oluşabilecek ve öğrenci yerleştirme politikaları daha net olarak gözden geçirilebilecektir.

KAYNAKLAR

- [1] Kiroğlu K, Kesten A. & Elma C. Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Lisans Öğrencilerinin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Sorunları, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 6, No 2, 26-39, 2010.
- [2] Şahin M., Demirtaş H. Üniversitelerde Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Akademik Başarı Düzeyleri, Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Milli Eğitim, Sayı 204, 89-113, 2014.
- [3] Yıldırım C, Özkan D.& Büyükyılmaz O. Yabancı Uyruklu Lisans Öğrencilerinin Durum Analizi: Karabük Üniversitesi. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, Cilt 1, No 1, 21-34, 2016.
- [4] Erol, S. (2021). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin karşılaştıkları motivasyon engelleri. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21(1), 270-281. <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2021.21.60703-855304>

OPINIONS OF SCHOOL MANAGERS AND TEACHERS ON EDUCATIONAL SUPERVISION IN THE CHANGE PROCESS

Derya CAN KANDIL
TRNC Ministry of National Education
deryacankandil@gmail.com

Şeyda CAN GÜNGÖR
TRNC Ministry of National Education
seydacangungor@gmail.com

Zübeyde OKUR
TRNC Ministry of National Education
okurzubeyde@hotmail.com

ABSTRACT

This research was conducted to examine the views of school administrators and teachers on educational supervision in the process of change. The study is qualitative research. Personal information form developed by the researcher and semi-structured interview form were used as data collection tools. In this context, 20 teachers / school principals working in 5 primary schools affiliated to the Ministry of National Education were interviewed. It is seen that 45% of the participants are in the 35-44 age range, 35% are in the 25-34 age range and 20% are in the 45-59 age range. 55% of the participants are women, 45% are men, and 60% are married and 40% are single. In line with the answers to the questions, some themes were formed and interpreted. At the end of the research, it was determined that most of the participants saw supervision as a control mechanism and supervision of the suitability of the work done. In addition, it is seen that the participants support the abolition of the course supervision practice of the inspectors. Regarding the education supervision system, half of the participants argued that there were no planned and purposeful changes.

Keywords: Education supervision, Change process, Inspectors.

INTRODUCTION

It is seen that education changes rapidly over time. Educational supervision should not be separated from these changes as activities such as understanding whether education has reached its goals, giving feedback, guidance activities and conducting investigations. Education refers to a living process that lives, progresses and develops. It is not possible for these processes to progress unsupervised. Auditing helps to determine to what extent an institution has achieved success rates (Altunya, 2012). Educational supervision, on the other hand, is expressed as the process of including teachers in the educational environment in order to improve teaching and increase student success (Gündüz, 2012). In this sense, it is possible to define educational supervision as the control and development of the process.

In the 1990s, when changes were experienced in almost every field in Turkey, changes were also made in educational supervision. With the "Regulations on the Primary Education Board of Inspectors of the Ministry of National Education" published in 1990, the Ministry of National Education (MEB) primary education inspector candidates are based on qualification, election, appointment, training, entry to the profession, duty, transfer, responsibility and authority, establishment, functioning and working of the primary education inspectors' board. and its procedures have been regulated (Official Gazette, 1990). In 1998, the "Directive on Working Principles and Procedures of the Inspection Board of the Ministry of National Education

Inspection and Evaluation Unit" was published (MNE Journal of Notifications, 1998). With this directive, more detailed information is given about how the "Inspection Board" will work. In 1999, the "Regulation of the Primary Education Inspectors Presidency" was published (Official Gazette, 1999). It is seen that the Directorate of Primary Education Inspectors was established, which is directly linked to the provincial director of national education with this regulation. By emphasizing guidance and on-the-job training, it was decided that inspections, examinations, evaluations and investigations would be carried out by inspectors appointed by the board. Among the duties of the Board are to train school administrators, teachers and other personnel on the job and to provide guidance services. In 2011, the "Regulation of the Ministry of National Education Education Inspectors' Presidencies" was published (Official Gazette, 2011). With the said regulation, "Education Inspectors Inspection Board" was established within the scope of the provincial national education directorate in each city. Each city was divided into inspection zones and it was decided to form inspection groups. In the same year, "The Decree Law Regulating the Organization and Duties of the Ministry of National Education" was published (Official Gazette, 2011). It was stated by the decree that provincial education inspectors and assistant inspectors would be employed.

In 2017, changes were made again in education supervision. It has been decided to provide inspection and inspection services to the whole of Turkey with the education inspectors formed from a core staff of 500 people in the central organization. The reason for this change is that the education inspectors stay away from local influences and guide the provincial administrators in order to use public resources efficiently and effectively. Teacher inspections will no longer be made by Education Inspectors. It should be noted that the task of teacher supervision is left to school administrators. For this reason, it has been seen that education inspectors, school principals and teachers have become the focus of educational supervision in the change process. This study was conducted to determine the opinions of school administrators and teachers about educational supervision in the said change process.

Conceptual Framework Audit

Control mechanisms are as old as human history. Each period has changed in certain conditions within itself. It is seen that new trends and understandings emerge in every period. It is seen that there are differences in the management approaches expressed as sub-items in the control styles. It should be noted that there is an understanding of control like the one that is dominant in institutions. As stated by Başaran (2000), auditing is a universal understanding. Regardless of its purpose and type, it should be noted that no institution can operate unsupervised. By doing people's own work, it is seen that supervision is necessary even for them to be able to achieve it. In this sense, supervision is defined as the process of monitoring and correcting the functioning of institutions in order to prevent deviations from the planned organizational goals. With the accepted definition of audit, by determining whether the information about any private or public institution is following the previously determined criteria; It is the process of collecting and evaluating evidence by an expert unit for the purpose of reporting. When we look at the Dictionary of Educational Terms, it is seen that supervision is defined as the examination, investigation and inspection of the compliance of education and training activities with the laws, regulations, by-laws and circulars in force (TDK, 2021). In order to achieve organizational goals, it is important that both the efficient use of institutional resources and the careful management and supervision of organizational resources (Aydın, 2014; Taymaz, 2015).

Although auditing is one of the basic processes of institutions, it is seen that audit mechanisms and processes differ according to organizational conditions. It is possible to give an example of the fact that the inspection process in the field of education is different from other sectors. It should be noted that this difference is due to the specific conditions of education. Abstract,

long-term goals of education require educational institutions to be handled with a different approach. On the other hand, the diversity of programs in the field of education and the hierarchical structure in education make it difficult to establish a monolithic control system in education (Türkdemir, 2013).

Education Supervision

One of the current trends of supervision is to establish a link between education and national interests. The second is to help the teacher gain professional independence (Bursalıoğlu, 2002). In this case, it is seen that there are two different ways in educational supervision. In the first control trend, the school is seen as an institution that is operated without deviating from the general principles and objectives in the constitution, by prioritizing the benefit of the society. Educational supervision should also ensure equivalence with national policies. Control should not be in disconnect with the military, artistic, economic, psychological and administrative powers of the state. The second supervision tendency is to leave the teacher free to use the desired teaching techniques and methods; It is expressed as a process that provides personal learning and development. These two tendencies should be used together for an efficient and effective educational supervision (Çakırer, 2010).

Bahçivan, Bayraktutan, Bilbay, et al. (2010) determined the educational supervision, the outputs of the educational process, its applications in education, the legal situation, the objectives, the plans made, whether it is suitable for all kinds of resources; They defined it as a process in which there are ethical rules aimed at reaching predetermined standards and eliminating undesirable behaviors. Some of Aydın's (2005) audit models that are important in terms of educational supervision; scientific, instructional, clinical, developmental and differentiated supervision.

Scientific Supervision: According to this understanding, it is important how the people who will work in the institution are selected. It is a method in which scientific methods are used and the main importance is work. It is acted with the logic of maximum efficiency with minimum work (Toprakç1, 2004).

1. **Instructional Supervision:** Instructional supervision is the behavior system provided by formal methods for the purpose of improving education. Supervision teaching should be improved. In this sense, it is expected to provide psychological and technical support, assistance, service, program development, evaluation, coordination, ability, skills and materials to teachers. In addition, supervision, development, evaluation and coordination of education, evaluation and development of educational objectives, professional development of personnel and evaluation of educational outputs are provided (Çakırer, 2010).
2. **Clinical Supervision:** As a clinical word, it is expressed as focusing on the teacher's behavior in the classroom with the face-to-face relationship between the supervisor and the teacher (Kunduz, 2007). The clinical audit here is based on the problems that the inspectors encounter while working. Ensuring that the relationship between the supervisor and the teacher is tight; It aims to support teachers in their educational activities. In clinical supervision, it is emphasized that teachers will develop themselves in their profession, and their strengths and positive aspects are emphasized (Çakırer, 2010).
3. **Developmental Supervision:** Supervisor is responsible for analyzing the developmental level of teachers and exhibiting a supervisory behavior according to these developmental levels. The aim is to turn supervision from a frightening process into a more appropriate process for the needs of the teacher (Çakırer, 2010).
4. **Differentiated Supervision:** It is the type of supervision that includes preferences in supervision services offered to the teacher. It is generally applied to prospective teachers

or teachers who have serious problems. Other teachers, on the other hand, can use this supervision in order to develop themselves more and to work in cooperation (Aydın, 2005).

These audit models can be a source for the audit systems of countries to the degree of their differences.

Purpose of the research

The aim of this study is to determine the opinions of school administrators and teachers about educational supervision in the process of change.

Research Method

This research is a qualitative study. Qualitative research is based on an interdisciplinary holistic perspective. It is adopted to analyze the research problem with an interpretative approach. The events and phenomena on which research is conducted are handled within their own framework and interpreted in terms of the meanings attributed by people (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu et al., 2010). In the words of Özdemir (2010), qualitative research; It is one of the ways of producing knowledge developed to analyze the secrets of human beings and to explore the depths of social systems shaped by their own efforts. Qualitative research aims to show the complexity and integrity of the phenomenon under consideration, to understand and interpret the reasons behind the actions of social actors. The researcher is participatory and subjective (Doruk, 2016).

Population and Sample of the Research

In this research, 20 teachers / school principals working in 5 primary schools affiliated to the Ministry of National Education were interviewed.

Data Collection Tools

In this study, interview was used as data collection tool. Interviewing is one of the powerful methods of revealing people's subjective experiences, perspectives, values, feelings and perceptions. Supporting the interview process with data obtained from written and observation documents increases the reliability and validity of the research (Yıldırım & Şimşek, 2008). Among the interview techniques, semi-structured interview technique was preferred. Semi-structured interview technique is more flexible. In the technique in question, an interview protocol is prepared that covers the questions that the interviewer has planned to ask beforehand. In addition, the interviewer can affect the flow of the interview with other questions or sub-questions in accordance with the flow of the interview. The interviewee may be asked to open and elaborate on their answers. Semi-structured interview technique: It provides convenience in research due to a certain level of standardization and flexibility it has (Türnüklü, 2000).

In this study, a personal information form developed by the researcher and a semi-structured interview form were used as data collection tools. The data of the research were collected in places where the participants could express themselves comfortably, at the time they made an appointment. Interview questions were directed to each participant with the same word and intonations that evoked the same meaning. Participants were stratified as K1, K2, K3, K4 and K20. In order to evaluate the opinions of the sample group about supervision at primary education level, 5 questions were prepared by the researcher based on the discussions expressed in the sources. The prepared questions are as follows:

1. What is auditing for you?
2. What are your views on the abolition of the inspectors' course supervision practice?
3. What do you think about the changes you observed in the educational supervision structuring?
4. Do you think that the changes in the education supervision system are a purposeful and planned change? Why is that?
5. What changes should be made in the supervision system for an effective supervision in education? What are your suggestions?

Analysis of Data

By describing the data collected with a semi-structured interview form with the content analysis method; comment has been made. Content analysis is to bring together similar data within the framework of a certain theme and concept and organize them in a way that the reader can understand; means interpretation. Research problems were accepted as themes. Questions were asked about each theme. The findings were selected from the opinions of the participants and directly quoted. Research data were analyzed with descriptive analysis techniques. In descriptive analysis, the data obtained are summarized and interpreted in line with predetermined themes, and direct quotations are frequently used to reflect the views of the participants in a striking way, and the results are interpreted in a cause-effect relationship (Yıldırım & Şimşek, 2003).

Findings and Interpretation

Table 1: Shows the demographic information of the participants:

		(n)	(%)
Age	25-34	7	35
	35-44	9	45
	45-59	4	20
	Total	20	100
Gender	Woman	11	55
	Male	9	45
	Total	20	100
Marital status	Married	12	60
	Single	8	40
	Total	20	100

When Table 1 is examined, it is seen that 45% of the participants are in the 35-44 age range, 35% are in the 25-34 age range, and 20% are in the 45-59 age range. 55% of the participants are women, 45% are men, and 60% are married and 40% are single.

The first question posed to the participants in the study was “What is auditing for you?” Since the participants were asked to define the audit in a conceptual sense, no theme was created in this question. As a matter of fact, the answers given are the same. The definitions of some participants regarding the concept of audit are given below.

K2: It is to understand whether the audit is in accordance with the rules and principles determined within the scope of the goals and objectives accepted in an institution. In addition, it is the control of the work done by the employees. I can define it as a system where it is checked whether they act in accordance with the duties determined by the law.

K6: Control, as the name suggests, is control. It is the control of a business or organization by certain mechanisms.

K7: In my opinion, auditing is checking whether the work done by an organization is done properly. There are laws regarding this. The criteria are set in these laws. Institutions, organizations or individuals performing the audit should consider the criteria set in these laws.

K14: Control is control. It is necessary to check whether the employees in an enterprise are working properly. Thus, those who do their job well and those who abuse it will be separated. It is a required request for every institution.

When the answers given are evaluated in general terms, it is seen that they agree that they see the audit as a control mechanism and the supervision of the suitability of the work done. The common point of definitions for audit suggests the definition made by Genç (2007). According to him, auditing is the determination of whether the work is carried out according to the plans made in the institution, the directives and rules that must be followed, and the correction of the deficiencies and weaknesses, if any (Genç, 2007). A similar definition was made by Taymaz (2015). Auditing is to ensure that an institution's purpose is to control whether it is carried out effectively, according to existing rules and on time. Here, it should be noted that the repetition of mistakes can be prevented, and it can be carried out in a healthy way, thanks to supervision (Aydm, 2014).

In the study, the participants were asked about their opinions on the subject of "The abolition of the course supervision application of the inspectors". Two themes were created based on participant responses. Positive theme: It was divided into three categories as stress decreased, tension decreased, and pressure lifted. The negative theme was comfort and business were divided into two categories as disruption.

Table 2: Theme 1. Opinions of Inspectors on the Abolition of Course Supervision Application

Themes	Categories	f
Positive	Stress reduced	5
	Tension is reduced	6
	Print off	4
Negative	Comfort has arrived	3
	Business has been disrupted	2

Some of the answers given by the participants in the study are as follows:

K3: When it was said that the inspectors would come, we, as teachers, were getting stressed. We were starting to make mistakes that we wouldn't make on normal days. It was a stressful day for us.

K8: Personally, I was getting very nervous. Even the students understood this. The stress of the school principals was making us more nervous.

K13: There was a real pressure on us. The inspector will come, first pay attention to the costume and then the teaching information. Act like this, don't say that. This pressure was pushing us to make more mistakes.

K18: The removal of this control caused a relief for all of us, including myself. We know that no more inspectors will come to the classrooms. That doesn't mean we're not doing our relaxation job. Of course, we do, but knowing that there would be supervision provided a discipline.

K20: I think that the fact that the inspectors no longer inspect the classrooms hinders the work. I've even heard of some of the teachers showing pre- or extra-curricular courses. I have witnessed that school principals also postpone their complaints. I wish this control had not been lifted.

When the answers are evaluated in general, it is seen that the participants support the abolition of the course supervision application of the inspectors. 15 participants supported the abolition

of the course supervision application. With the abolition of this practice, 5 participants stated that their stress decreased; 6 participants stated that the tension decreased, and 4 participants stated that the pressure was removed. Mazlum and Memduhoğlu (2014) also found that inspectors are closed to guidance activities, and they define them as oppressive, fault-seeking and authoritarian people among training procedures. So much so that the pressure of accountability in schools can have different effects on individuals. It is stated that people do not like to be held accountable in accordance with their nature. Accounting practices can cause results such as dissatisfaction, stress and burnout in individuals (Valli & Buese, 2007). It was seen that 5 people who participated in this research did not look positively to the abolition of the course supervision application by the inspectors. Three of the participants stated that this situation caused comfort for teachers; Both participants thought that things were disrupted. This situation is like the research results of Boydak and Özdemir (2010). So much so that one of the results of this research should think that the participant teachers describe the order and rule that supervision should be necessary. In the same study, it was determined that teachers felt tension and anger during supervision.

In the study, the participants were asked their thoughts about the changes they observed in the educational supervision structuring. In this direction, two themes were determined as "better" and "not good at all". The themes were better, the pressure in the audit is gone, the multi-headedness is over, the audits were already unjust and unqualified audits were categorized as. No good themes were divided into two categories as providing work discipline and having responsibility.

Table 3: Theme 2. Their Thoughts on the Changes They Observed in the Educational Supervision Structuring

Themes	Categories	f
Got better	The pressure on the control is gone	5
	Multi-header has been discontinued	6
	The inspections were already unfair.	2
	There was unqualified supervision.	2
It was not good at all	Provided work discipline	3
	There was responsibility	2

Some of the participant responses are as follows:

K5: After the changes in the inspection, the inspectors no longer come to the classrooms, our inspection is done by the school principals. A familiar face makes us behave more comfortably; we can express ourselves comfortably. In this sense, a great deal of pressure has been removed from us.

K6: In the past, both school principals and inspectors had a multi-headed control. Now this task is left only to the managers. In that sense it was good.

K10: It's better now as I thought the previous inspections were unfair.

K11: As far as I can remember, there was no full-fledged supervision before, it was unqualified in a way. Hollow was just checked to mean checked. I am happy with the current situation.

K17: I think it would be nice to have a job from outside. He was working within a discipline. It's very messy now.

K19: It's like we used to feel more responsible. Let me tell you for myself, knowing that the inspector would come made me think that I should do my job perfectly and enabled me to work in this direction.

When the answers were evaluated, it was determined that with the changes in the education inspection, 5 of the participants found the oppression gone, 6 of them found the multi-

headedness over, 2 of them found the previous inspections unfair, and 2 of them found it unqualified. On the other hand, 3 participants believed the new situation was not good at all, on the grounds that the old inspections provided work discipline and 2 of them imposed responsibilities. Here, the definition of auditor made by Başar (2000) should be included. According to him, the person who supervises must first be a good teacher. It is necessary to prepare for professional life with a serious education, to follow professional developments, to be loved and respected, fair and sincere guiding features rather than being a feared supervisor. In this case, the unfair treatment and unqualified supervisors that the participants encountered in the past made the new system preferable.

The opinions of the participants about whether the changes in the education supervision system are a purposeful and planned change were wondered. The main point here is whether they follow the inspection system and whether they have sufficient information on this subject. In this context, four themes were created (Table 4).

Table 4: Theme 3. Opinions on Whether the Changes in the Educational Supervision System Are a Purposeful and Planned Change

Themes	f
Planned	3
Purposeful	2
Both of them	5
None	10

Some of the participant responses are as follows:

K8: *As far as I know, the changes made are specified in the law as planned.*

K9: *I think it's on purpose.*

K13: *Of course, it is stated in the relevant law and legislation that the changes are planned and purposeful.*

K15: *It is stated how planned and purposeful it is in the laws on the subject, but I do not believe that it is purposeful and planned in practice.*

K20: *In theory, of course, it was stated that it would. But I think there are still deficiencies in practice.*

Looking at the answers of the participants in general terms, it was seen that 3 of the participants stated that the changes in the education supervision system were planned, 2 of them were purposeful, and 5 of them were both planned and purposeful. On the other hand, it was stated that half of the participants thought that there were no planned and purposeful changes. However, the supervision of the teaching should be the control of the preparations, evaluations, activities and many factors that are effective outside the course. In this process, it is suggested that not only teachers and supervisors, but also all concerned should take part in a programmed and planned manner in order to ensure that students receive education in accordance with the objectives, and to improve the environment and process of teaching (Erdem, 2006).

Finally, the participants were asked “What changes should be made in the supervision system for an effective supervision in education? What are your suggestions?” question was posed. The opinions of the participants about the suggestions were divided into two separate themes. Suggestions with audit; It should serve as a guide, be objective, be transparent, and solve problems. Suggestions for the auditor are It is divided into three categories as the experts should be experts in their work, the inspectors in the cities should inspect and the auditor should not separate the man.

Table 4: Audit Recommendations

Themes	Categories	f
Audit recommendations	Should act as a guide	2
	must be objective	1
	It should be transparent	2
	It should solve the problems	2
Auditor recommendations	Must be professionals	5
	Let the inspection be done by the inspectors in the cities again	4
	Inspectors should not separate people	4

K1: It should act as a guide in accordance with the audit purpose. Teachers should not be afraid to be supervised, we school principals should not experience stress. Rather, it should play an educational role.

K5: It should be ensured that the audit is objective. Every school and every employee should be audited on equal terms.

K9: I want it to be transparent. Know when and by whom to inspect; There should be no tension in teachers. Because this attitude of the teacher, who is nervous, is reflected in the lesson and the students.

K14: I would like an audit system to first identify the problems and malfunctions and resolve them. As far as I can see, many problems are encountered in the implementation phase of this system. These problems need to be resolved and continued the road.

K16: I think the training of inspectors should be expanded. More detailed training should be given. In this sense, I think that there is a need for expert inspectors.

K19: Frankly, I sometimes miss the inspectors coming in. At that time, it was as if teachers and principals were more serious about their work.

When the answers given are examined, 2 of the participants stated that the audit should act as a guide; It is seen that 1 of them think that it is necessary to be objective, 2 of them emphasize transparency, and 2 of them think that an understanding towards solving problems should be adopted. It was determined that 13 participants made suggestions about auditors, that is, inspectors. Accordingly, there are 5 participants who stated that the inspectors should be experts in their work. There were 4 participants who said that the inspection should be done by the inspectors in the cities again. Finally, 4 participants said that the inspectors should not separate people. It was determined that almost all of the participants in the study conducted by Gündüz and Can (2017) thought that education inspectors should be experts. Tok (2013) similarly in his study; determined that education inspectors were insufficient in terms of their academic qualifications and developed suggestions in this regard. According to Bülbül and Acar's (2012) study, while it was seen that inspectors' guidance role was their most important task, Özmen and Şahin (2010) found that inspectors fulfilled their guidance task less. Considering these studies, it is seen how important guidance is in the audit system. For this reason, it is important that inspectors are experts in their work.

Conclusion

In this study conducted with school principals and teachers, educational supervision in the process of change was examined. In the research, a semi-structured interview form was used, and 4 questions were asked to 20 participants. As a result of the research, it has been determined that most of the participants see auditing as a control mechanism and auditing the suitability of the work done. In addition, it is seen that the participants support the abolition of the course

supervision practice of the inspectors. With the abolition of this practice, it was determined that the stress and tension in the participants decreased, and the pressure disappeared. They are of the opinion that oppression and multi-headedness have come to an end with the changes in educational supervision. Regarding the education supervision system, half of the participants argued that there were no planned and purposeful changes. The participants, who were asked for their suggestions about the audit system in the research, stated that the audit should act as a guide; They suggested that one should be objective, that transparency should come to the fore, and that an approach to solving problems should be adopted. Regarding the inspectors, They suggested that he should be an expert in his job, that the old control system should be returned and that everyone should be treated equally.

References

- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., ve Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı* (6. Baskı). Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Altunya, N. (2014). *Türkiye’de Düünden Bugüne Eğitim Müfettişliği*. Ankara: Eğitimiş Kültür Yayınları.
- Aydın, İ. (2005). *Öğretimde Denetim Durum Saptama Değerlendirme ve Geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aydın, M. (2014). *Çağdaş Eğitim Denetimi* (5. Baskı), Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.
- Bahçivan, E. Bayraktutan, İ. Bilbay, A. Çakırer, İ. ve Toprakçı, E. (2011). Kuram Ve Uygulamada Eğitim Müfettişleri Meslek Etiği. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 5(1), 14-23.
- Başaran, İ. E. (2000). *Eğitim Yönetimi Nitelikli Okul*. Ankara: Feryal Matbaası.
- Boydak, M. ve Özdemir, T.Y.(2010). Denetimin Öğretmen Üzerinde Oluşturduğu Psikolojik Baskı. 2. *Uluslararası Katılımlı Eğitim Denetimi Kongresi*, 23-25 Haziran, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Bülbül, T. ve Acar, M. (2012). Pair-wise scaling study on the missions of education supervisors in Turkey. *Journal of Human Sciences*, 2 (9), 623-640.
- Çakırer, İ. (2010). *Türkiye Eğitim Denetimi Sistemi İle Finlandiya Eğitim Denetimi Sisteminin Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doruk, S. (2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Erdem, A. R. (2006). *Öğretimin Denetiminde Yeni Bakış Açısı: “Sürekli Geliştirme” Temeline Dayalı Öğretimin Denetimi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16, 275–294.
- Genç, N. (2007). *Yönetim ve Organizasyon Çağdaş Sistemler ve Yaklaşımlar* (3. Baskı). İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Gündüz, Y. (2012). Eğitim Örgütlerinde Denetimin Gerekliliği: Kuramsal Bir Çalışma. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, 1-6.
- Gündüz, Y. ve Can, E. (2017, 19- 21 Ekim). *Eğitim Denetimi Uzmanlığı Gerektirir Mi?* VIII. Eğitim Yönetimi Forum’unda sunuldu, Ankara.
- Kunduz, E. (2007). *İlköğretim Müfettişlerinin Çağdaş Eğitim Denetimi İlkelerine ve Kliniksel Denetime Yönelik Davranışlarına İlişkin Öğretmen Alguları*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Mazlum, M. ve Memduhoğlu, H. (2014). Bir Değişim Hikayesi: Eğitim Müfettişlerine İlişkin Metaforik Algılar. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 28-47.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323- 343.

- Özmen, F. ve Şahin, Ş. (2010). İlköğretim Müfettişlerinin Soruşturma Görevini Yerine Getirirken Karşılaştıkları Sorunlar. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 92- 109.
- Resmî Gazete (1990). MEB- İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliği. (27/10/1990). Sayı: 20678
- Resmî Gazete (2011a). MEB- Eğitim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği. (24/06/2011). Sayı: 27974
- Resmî Gazete (2011b). Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (14/09/2011). Sayı: 28054.
- Taymaz, H. (2015). *Eğitim Sisteminde Teftiş: Kavramlar, İlkeler Ve Yöntemler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Tok, N. (2013). Türkiye’de Eğitim Müfettişlerinin Profili. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(33), 119-138
- Toprakçı, E. (2004). *Sınıf Örgütünün Yönetimi*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Türkdemir, A. (2013). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Bakış Açısından Okul Öncesi Eğitim Denetiminin Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitim Bilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Araştırma Tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24, 543-559.
- Valli, L. ve Buese, D. (2007). The Changing Roles of Teachers in an Era of HighStakes Accountability. *American Educational Resource Journal*, 44 (3), 519- 558.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.